SANCTI AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

OPERA

POST LOVANIENSIUM THEOLOGORUM RECENSIONEM
CASTIGATA DENUO AD MANUSCRIPTOS CODICES GALLICANOS, VATICANOS, ANGLICANOS, BELGICOS, ETC.
NECNON AD EDITIONES ANTIQUIORES ET CASTIGATIORES

CURA ET STUDIO MONACHORUM

ORDINIS S. BENEDICTI E CONGREGATIONE S. MAURI

Prima editio Neapolitana

POST BASSANENSEM ADORNATA

CUM SUPPLEMENTIS NUPER VINDOBONÆ REPERTIS ET EXPLANATIONE SYMBOLI AUCTORE S. NICEA V. SÆCULO SCRIPTA ATQUE ROMÆ NUPERRIME INVENTA NEC NON ALIIS NOVISSIME REPERTIS

TOMUS SEPTIMUS

NEAPOLI
IMPENSIS BIBLIOTHECÆ LITTERARIÆ IN PLATEA TRINITÀ MAGGIORE N.° 6, 7, 8.
MDCCCLIV

IN SEPTIMUM TOMUM
PRÆFATIO

Aurelium Augustinum cum multis præclaris dotibus ad obeunda singula Ecclesiæ munera instructum fuisse nemo negat, tum præcipue eximium divini verbi præconem exstitisse, atque ex ejus sacris concionibus ad Christianos populos utilitatem rediisse non mediocrem in confesso est. Et sane hoc ita futurum videtur præsensisse Valerius episcopus, quandoquidem illi recens in Hipponensi ecclesia ad sacerdotium cooptato potestatem, ut Possidius auctor est, Evangelii, præsente se, populo exponendi fecit; quo tempore, eodem Possidio teste, aliud ferebat usus Africanarum Ecclesiarum, in quibus aut omnino numquam, aut saltem coram episcopis presbyteros e suggestu verba facere non licebat. Judicabat scilicet pius Valerius antiquiorem de grege sibi credito deque ejus commodis promovendis sibi curam esse debere, quam de humana consuetudine, non alio consilio instituta, nisi ut inter ecclesiasticos ministros spectabilior semper emineret episcopus. Cum autem id muneris strenue Hipponeregio impleret Augustinus, atque ejus fama longe lateque pervagaretur, exemplo permoti aliquot antistites suos quoque presbyteros publice in ecclesia dicere voluerunt, ipsi interim in auditorum numero considentes. Quin etiam subinde in concilio Carthaginensi Augustinus episcopatum necdum adeptus a patribus ipsis coram se de fide ac symbolo disputare jussus est, cum biennio ante presbyterum præsente episcopo sermonem habere inauditum esset.

Ceterum episcopatu suscepto (Possidii hæc verba sunt) *multo instantius ac ferventius, majore auctoritate, non in una tantum regione, sed ubicumque rogatus venisset, verbum salutis æternæ alacriter ac suaviter, pullulante atque crescente Domini Ecclesia, prædicavit.* Itaque non apud suos tantum Hipponenses, sed apud Carthaginenses quoque, necnon alios per Africam populos sæpenumero concionatus est. Et vero ex iis quibus vita ejus nobilitatur præclaris gestis, illud vel maximam laudem atque admirationem meretur, quod Cæsareæ in Mauritania dicendo sese effecisse libro quarto de Doctrina Christiana ipse memorat. Vigebat nimirum in ea urbe immanis consuetudo, a patribus et avis longeque a majoribus tradita, *qua non cives tantummodo, verum etiam propinqui, fratres, postremo parentes ac filii lapidibus inter se in duas partes divisi, per aliquot dies continuos certo tempore anni sollemniter dimicabant, et quisque ut quemque poterat, occidebat.* Hunc ille morem tam ferum tamque atrocem sacræ suæ eloquentiæ vi sustulit atque abolevit. Cui profecto victoriæ parem aliam facundia et efficacia sermonis a celeberrimis oratoribus partam vix umquam reperias.

Erat sane concionatoris adeo perfecti artem concionandi edocere. Hoc ille præstitit eo in libro, quem de *Doctrina Christiana*, id est, de scientia aliisque doctoris Christiani partibus scripsit. Ibi post explicatas prioribus libris germani sensus e Scripturæ adytis eruendi regulas, ad extremum dicendi præcepta persequitur; et qui juvenis ante conversionem instituendo oratori profano ope-

ram dederat, idem episcopus ac senex studiosius in hanc rem incubuit, ut Christianum oratorem erudiret informaretque.

Ex hoc quidem opere cognoscas licet illum concionando non solum ingenio suo facili atque copioso indulsisse, verum etiam artis calluisse regulas, nec eorum quibus fit, ut *veritas pateat*, ut *veritas placeat*, ut *veritas moveat*, quidquam ignorasse. Quapropter etsi ejus in Sermonibus non deprehendas anxiam illam sollicitudinem, qua auditorem docilem proœmio facere, orationem in varia membra dissecare, ac vehementem plenamque affectibus collectionem semper hinc elicere, ut nunc moris est, curaverit: id tamen neque præceptorum ignorationi; neque necessariæ ad illa in usum reducenda industriæ tenuitati jure tribuas; sed potius in has caussas referre debes, vel quod ut plurimum simplices homilias, hoc est, Sermones familiares pastoris ad oviculas, præceptoris ad discipulos, et quasi parentis ad filios, haberet; vel quod imparatus atque ex tempore verba faceret; vel denique quod non apposite ad captandos hominum rumusculos, sed ad illuminanda ingenia, inflammanda pectora, vitiaque ex animis penitus exscindenda loqui satageret. Hujus rei passim probationes suppetunt per quam illustres. Nam cum aliquando in vinolentiam, quæ diebus festis caritatis specie intra ecclesiam frequentabatur, dicere cœpisset, corruptelam hanc rursum alio die adhibitis divinis lectionibus, ut epistola XXIX. ad Alypium a nobis nunc primum evulgata narratur, usque eo insectatus est, quoad ipsam de moribus hominum funditus evulsam intelligeret. Sed et vir sanctus quandoque ex intimo quodam animi sensu, quandoque etiam ex fortuitis casibus, quid a se Deus dici vellet, judicabat; tumque relicto eo, quod meditatum adtulerat, argumento, in aliud ipso temporis articulo sibi propositum excurrebat. Id tum de se ipse in Sermone 71. n. 8. et 180. n. 4. et 352. n. 1. etc. tum de ipso Possidius cap. 15. contestatur.

Cum primum concionandi suscepit provinciam, certatim ad eum audiendum catholici hæreticique convolabant: tantoque in pretio Sermones ipsius habebantur, ut auditores non tantum illos sibi in memoria studerent defigere, sed etiam chartæ mandatos domi servare peroptarent. Sic enim hac de re Possidius: *Quisquis ut voluit et potuit notarios adhibens, etiam ea quæ dicebantur excepta describebat.* Certum est præterea conciones plurimas ab eodem Doctore, aut nondum pronuntiatas, aut etiam postquam eas jam pronuntiasset, dictatas esse, sive ut ipsas juberet in ecclesia sua recitari, sive ut iisdem alii quoque uti libere possent. Is enim non minus ingeniose quam pie illorum, qui cum populo virtutis suæ prælucerent exemplis, alienos Sermones recitarent, apologiam scribit. Observat siquidem ipsos nonnisi injuria furti aut plagii nomine postulatum iri, cum bene vivendo, et mores suos ad eam quam prædicant doctrinam quasi ad amussim dirigendo, illam sibi quodam modo propriam efficiant. *Verbum Dei*, inquit ille, *non est ab eis alienum, qui obtemperant ei, potiusque ille dicit aliena, qui cum dicat bene, vivit male. Quæcumque enim bona dicit, ejus excogitari videntur ingenio, sed ab ejus moribus aliena sunt.* (*Lib. 4. de Doctrina Christ. c. 29.*)

Tomus ex Augustinianis decimus his Sermonibus partim dictis, partim dictatis, qui per intervalla diversis et temporibus et classibus in vulgus prodierunt, constabat. Eosdem hic exhibemus novum in ordinem distributos, quo et secundum genuinam suam seriem disponuntur, et ab adulterinis omnibus ac suppositítiis sejunguntur. Ut autem e Tomo decimo ubi legebantur antea, in septimum hunc eos transferremus, longa deliberatione non opus fuit. Etenim cum plerique in Scripturam sacram fuerint habiti, a Tractatibus tomi tertii, quarti, quinti et sexti, quibus eadem illa exponitur, quique maximam partem concio-

num formam præ se ferunt, longius removeri haudquaquam poterant. At vero diutius hæsimus dubii, ut illorum ordinem tot jam annorum usu receptum immutare, ac tam multos, quos legitimis insertos Lovanienses loco non moverant, quasi notos atque alienos rejicere in animum induceremus. Nos sane minime fugiebat, quin ut cœptum feliciter caderet, ardua disceptatio, quæque multum temporis et meditationis exigeret, esset adhibenda: ac præterea timendum videbatur, ne criticis spinis, ex quibus plerumque maxima oritur contentionum seges, implicaremur. Verum cum suscepti in Augustiniana opera laboris consilium tria potissimum spectet, quæ nobis statim ab initio proposuimus, et huc usque præstare sumus conati, nimirum ut ea mendis expurgentur, meliori ordine quam fuerant digerantur, denique suppositii fetus ab aliorum numero segregentur; nobis non fuit integrum in hoc volumine primam dumtaxat officii nostri partem adtingere, aliis duabus prætermissis, quas quidem in Sermonibus, ubi et ordo deterior, et major veri falsique confusio, strictioris quam in ceteris libris necessitatis esse negabit nemo.

Quod ad ordinem, quisquis cum novo veterem componere non gravabitur plurima et gravia ejus vitia nullo negotio deprehendet. Animadvertet Sermones, qui commodius in quatuor classes revocantur, in duodecim, quarum aliæ debita aliis argumenta continebant, fuisse distractos. Agnoscet libros, quos vocant, *de verbis Domini*, *et de verbis Apostoli*, tantummodo partem complecti Sermonum eorum, qui ad hosce titulos pertinebant: intelliget Sermones de Festis, cum eos in classes *de Tempore et de Sanctis* coactos oportuisset, in alias septem aut octo dissipatos; et ex Sermonibus amplius triginta, qui de festis Paschalibus, ut hoc exemplo utamur, inscribuntur, non nisi decem in serie *de Tempore* inveniri, alios vero, si quis omnes evolvere in animo haberet, inter quinquaginta homilias, in collectione Sermonum a Parisiensibus additorum, in utraque parte classis, *de Diversis*, ac in posterioribus classibus pervestigandos. Non tamen confusionem hanc miraberis, si consideres eos a quibus istæ classes institutæ sunt, habere in manibus nequaquam potuisse exemplaria omnium Augustini concionum; quippe quæ codicibus ferme innumeris, unde postmodum variis temporibus erutæ collectæque fuerunt, continerentur.

Tres primas classes, nimirum *de verbis Domini, de verbis Apostoli, et homiliarum quinquaginta*, cum MSS. annorum octingentorum et amplius reperiantur, antiquas esse inficiari non possumus: at eas Augustino æquales, quod volunt nonnulli, haud facile concedemus. Qualis enim eorumdem Sermonum sancti Doctoris ætate ordo fuerit, non aliunde certius licet cognoscere, quam ex indice Possidii, qui classes illas omnino neque memorat, neque sequitur. Harum trium nulla non habet subdititios, quorum aliqui Cæsarii Arelatensis episcopi stilum sapiunt.

Classis *de verbis Domini* non eodem ordine Sermones ubique in vetustis exemplaribus ostendit. Plurima cum editionibus consentiunt, sed non omnia. Hoc ipsum ex locis a Beda, id est a Floro, excerptis optime conjectarant Lovanienses Theologi: nos vero ipsismet oculis in singulari et exquisito codice ex Colbertina bibliotheca notato 2821. et ab annis, ut minimum, octigentis exarato, ubi eadem illa series cum Flori collectione congruit, et unde non paucos Sermones expromsimus hactenus ineditos, deprehendimus. Germana primæ hujus classis inscriptio, cum Flori, tum MSS. bene multorum testimonio comprobata, hæc erat, *de Verbis Evangelii:* quod Augustini nempe commentationes in omne genus locorum e quatuor Evangeliis petitorum complectatur.

Quamquam autem Sermones *de Verbis Domini* in exemplaribus quibusdam reperire est sine Sermonibus *de verbis Apostoli:* hos tamen nusquam reperias nisi cum illis ita conjunctos, ut post sexagesimum quartum, quo series *de verbis Domini* concluditur, primus *de verbis Apostoli* ubique numeretur sexagesimus quintus; secundus, sexagesimus sextus; et sic de ceteris: quorum non omnes de verbis Apostoli, sed partim de Actibus Apostolorum, partim etiam de verbis Petri, Jacobi, ac Johannis, ex epistolis eorumdem, agunt: ita ut duæ illæ classes nihil aliud sint quam Sermonum in Scripturam novi Testamenti collectio.

Classis vero *quinquaginta homiliarum* semper quidem ab aliis separata invenitur, at non raro numerosior quam in excusis. Si quidem Sermones duos, quatuor, aut etiam plures supra quinquaginta exhibet in MSS. nonnullis; licet propemodum in omnibus Sermones integri, ex iis qui numerum quinquagenarium in vulgatis libris conficiunt, desiderentur. Hæc collectio Cæsarii temporibus non potest dici antiquior, cum ei tot homiliæ ab ipso scriptæ inserantur, et plerisque aliarum recapitulationes ab ejusdem stilo non abhorrentes assutæ fuerint. Illic Augustiniani Sermones ut plurimum truncati sunt, ac brevibus quibusdam exordiis atque epilogis omni auditorum generi accomodatis interpolati. Et certe qui ex his Sermonibus non mutili aliis in exemplaribus occurrere, ii planum faciunt hinc locos, quorum lectio minus omnibus conduceret, avulsos esse.

In sequentes classes (exceptis Sermonibus *ad fratres in eremo*, quos in tomum proximum distulimus) omnes omnino posterioribus sæculis, tempore videlicet inventæ jam typographiæ, exortas constat. Classis *de Tempore*, quam pro vetustissima censores quidam haud ignobiles habent, procul dubio Basileæ in editione Amerbachii vulgata anno MCCCCXCV. ordinata est, idque, uti videtur admodum verisimile, procurante Augustino Dodone de Frisia Canonico regulari, cujus imaginem eadem editio Sermonum *dè Tempore* in fronte depictam præfert, his versibus subjectis:

Perlege Sermones communes, lector amice,
  Edidit Aurelius quos pater atque decus.
Augustinus eos præsul venerandus et auctor
  Filiolis scripsit, protulit atque suis.
Ordine sed nullo, nec enim scripta illa redegit
  In numerum aut formam, contignum vel opus.
Hos modo Sermones collegimus undique sparsos,
  Atque hunc congestum pressimus inde librum.

Editionem Basileensem hic significat, ut clarius ostendit carminum series, in qua legitus:

Crede mihi, dices Basileam jure beatam.

Porro e sermonibus 256 quos ea collectio comprehendit, vix sexaginta genuinos quisquam affirmarit.

Classis *de Sanctis*, quæ superiori non est accuratior, simul in eadem necnon haud dubie ejusdem auctoris studio in lucem prodiit.

Postea cum Augustini Opera Parisiis anno quingentesimo trigesimoprimo supra millesimum prelo-subjecta essent, Sermones septemdecim e MSS. Carthusiæ ad muros Parisienses editi sunt.

Anno MDLXIV. Johannes Ulimmerius novum volumen, cui titulum inscri-

psit *de Diversis*, constans Sermonibus centum-triginta duobus, quorum non pauci jam excusi fuerant, sed minus castigati atque integri, in vulgus emisit. Inde excerpti unus et quinquaginta Sermones postea priorem partem *de Diversis* constituere, cui post annos duodecim alteram ex aliis sexaginta-duobus novis Sermonibus adjunxere Lovanienses.

Prodierunt deinde undecim homiliæ ex codicibus Carthusiæ majoris, quas ab editione anni MDCXIV. ad calcem tomi decimi legebamus. Insuper in eadem illa editione tresdecim alii e MSS. Pithœanis vulgati sunt. At non ita multo post Jacobus Sirmondus volumen publici juris fecit, quod inter quadraginta Sermones, quibus constabat, has tresdecim ultimas homilias complectebatur; quas propterea nusquam ultra separatim editas reperimus.

Idem contigit nonnullis minoris pretii Sermonibus, qui sub Augustini nomine partim anno MDCXXIV. Parisiis a Guillelmo Camerario Scoto ad MS. Andegavensem, partim anno MDCXLIV. Romæ a Johanne Bapt. Maro ad MSS. Vaticanos et Barberinos typis excusi sunt. Si quidem eos aliis abs se repertis inseruit Hieronymus Vignerius, atque ex illis omnibus duas classes, alteram in prima Supplementi sui parte, alteram in secunda, confecit.

Hæc erat antea Sermonum distributio. Unde nemo non intelligat, et quam incommoda fuerit, et quam necessario immutanda. Robertus de Bardis Parisiensis Cancellarius aliam pulcriorem ac magis ingeniosam instituerat in Collectorio, ut vocat, Sermonum Augustini, numquam vulgato, quod trecentis annis ab hinc retro elapsis excogitavit, iisdem Sermonibus in quinque partes discretis. *In prima parte collecti sunt Sermones de quibusdam gestis et sanctis veteris Testamenti. In secunda parte de sollemnitatibus et sanctis novi Testamenti. In tertia de verbis et scripturis veteris Testamenti. In quarta de verbis et scripturis novi Testamenti. In quinta de ornamentis et impedimentis Ecclesiæ sive fidelium, ac de retributionibus ultimis bonorum et malorum.* Servatur in biblioteca Regia manuscriptus unus, quo primæ duæ istius collectionis partes continentur, et in Colbertina duo, in quibus index Sermonum illarum quinque partium repræsentatur. Ceterum licet Sirmondus in præfatione suorum quadraginta Sermonum affirmet; *in censendis approbandisque Augustini operibus... minime contemnendum Roberti suffragium:* tamen adulterinos Sermones prope innumeros admisit, ut qui in prima Collectorii parte solos legitimos relinqueret, illam tantum non ad nihilum reduceret. Alia vitia, quæ a nobis in ejus distributione observata sunt, hic recensere operæ pretium non putamus.

Partitionem instituimus multo concinniorem accuratioremque, in qua etiam præ Robertina hoc commodi est, quod propius ab antiqua et vulgata recedit; cum Sermones omnes pro varietate argumenti revocet ad hosce quatuor ordines, *de Scripturis*, *de Tempore*, *de Sanctis*, et *de Diversis*. Addidimus præterea quintum ordinem Sermonum dubiorum, quod videlicet nullum nisi aperte supposititium in Appendicem rejicere consilium fuerit.

Falsos autem veris diutius confusos relinquere neutiquam licebat: quando quidem hac in re quotidie tam multi decipiebantur, ut quidam nimis creduli scriptiones Fausti atque aliorum imi subsellii auctorum Augustinianas ducerent, alii contra plus æquo suspiciosi Sermones Augustino longe dignissimos aut respuerent, aut suspectos haberent. Sed optimum videtur principia et notas, quibus innixi hoc judicium atque censuram aggressi sumus, declarare, ut hinc statuat unusquisque, num in materia tanti momenti sententiam firmam ac certam ferre potuerimus; tametsi fieri nequeat, ut singillatim notas omnes qui-

bus Sermonis cujusque censura stabilitur, aperiamus, sed tantum generatim aliquas, easque magis familiares.

Primum omnium stili, quo tantum auctores inter se, quantum homines vultu differunt, rationem habuimus. Hic nempe quod epist. 93. n. 39. de Cypriano dixit Augustinus, pari jure licet de ipso pronuntiare: *Stilus ejus habet quamdam propriam faciem, qua possit agnosci.* Eum sanctus Hieronymus ex stilo, ut idem epistola inter Augustinianas 68. testatur, agnovit. Et Lugdunensis Ecclesia libro de tribus epistolis c. 35. ut probet Hypognosticon ipsi non esse adscribendum, eodem utitur argumento. Verumtamen si nomine stili nihil aliud intelligatur quam dictio, fatendum est illum non semper unum atque æqualem existere in operibus Augustini, sed maxime in Sermonibus, quos tanta rerum ac locorum diversitate per quadraginta annos habuit. Inter hos alii ab eo per sacerdotium suum compositi priorum ipsius lucubrationum colorem quemdam referunt, alii ab eodem maturiore jam ætate pronuntiati ad posteriora opera magis accedunt: nonnulli accurate et cum meditatione elucubrati sunt, nonnulli ex tempore fusi: illos extremo Retractationum cap. libro 2. *dictatos* vacat, hos autem *dictos*: proindeque aliquos habemus, quales a notariis, dum verba faceret, excerpti sunt, cum alii legantur æque emendati ac integri atque opera proprii auctoris manu exarata solent esse. Id cum Critici quidam non satis advertissent, Sermones primis Augustini annis, ut suo loco observavimus, compositos sancto Doctori abjudicarunt. Ad hujusmodi ergo censuram recte obeundam, præterquam quod stilus operis dubii ad singula indubitata opera exigendus est, nequaquam vis illa sive spiritus quo stilus quasi animatur, post haberi debet. Ubique enim agnoscitur Augustinus proprio quodam eloquentiæ gravis ac seriæ genere, quod sibi lectorum animos subjicit, non lepore comtæ atque affectatæ elocutionis, sed efficacia quadam judicii, prudentiæ, pietatis, honestatis, modestiæ, comitatis, aliarumque virtutum, quæ passim in ejus oratione adeo fulgent atque emicant, ut ipsius stilum nemo imitatione assequatur. Hic est præcipue Lydius lapis, quo Sermones vere Augustiniani probantur; et ad quem Appendicem si quis adhibeat, in eam prope universam cognoscet cadere illud posse, quod de Hypognostico pronuntiatum est: *Et sensus ab illius sensu inferior habetur, et modestia atque humilitas morum et sermonum ejus non ibi servatur.*

Lugdunensis Ecclesia, cujus hæc verba sunt, ibidem aliud indicium addit: *Et testimoniis*, inquit, *ex Hebraica translatione, quam beatus Hieronymus edidit, præter ejus consuetudinem contra illos hæreticos utitur: quod ille ex antiqua potius editione facere consuevit.* Quod quidem indicium eo longius latiusque protenditur, quod aliam translationem, cum brevi auctoritatem veteris occupasset, constat jam inde a quinto sæculo amplexos esse Salvianum Massiliensem, Eucherium Lugdunensem, Leonem Romanum Pontificem, atque alios Gregorius cognomente Magnus, qui novam, quam vocat, scribens in librum Job sequitur, epistola ad Leandrum utramque in Ecclesia Romana tunc temporis legi solitam tradit. Sed non multo post nova ubique gentium obtinuit, teste Isidoro, qui non longe ab initio septimi sæculi in libro 1. de divinis officiis c. 12. sic habet: *De Hebræo autem in Latinum tantummodo Hieronymus sacras Scripturas convertit, cujus editione generaliter omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur.*

Porro hisce testimoniis Psalterium Hieronymianum ex Hebræo, quod neque in Hipognostico, neque in aliis veterum lucubrationibus reperitur, minime intelligendum est: at solummodo aliæ antiqui fœderis præcipuæ partes. Nihilo-

minus tamen cum Psalterio, in quod commentarios edidit Augustinus, suæ propriæ lectiones sint, atque ab aliorum haud mediocriter discrepantes, illud quoque satis utiliter in examine nostro adhibuimus.

Cum in præfatione tomi quarti de translatione, quam secutus erat Augustinus, a nobis ageretur, (qua de re in præfatione tertii, in admonitione super Augustini Speculo, et alibi in genere jam fuerat nonnihil observatum,) mentem nostram aperueramus de Vulgatæ Psalterio, quod quidem nobis illud ipsum, in quo corrigendo Hieronymus secundam curam rogatu Paulæ atque Eustochii susceperat, esse videbatur. Utrum in rem eorum, qui Scripturæ studio navant operam, futurum sit opinionem nostram confirmare, non definimus: certe committere non possumus, quin viri in literis humanis et divinis exercitati objectionibus haud contemnendis satisfaciamus.

Dixeramus nusquam in Psalteriis calamo scriptis, quæ nobis in manus magno numero venerunt, nisi in Vulgatæ, Hieronymiani Psalterii obeliscos atque asteriscos inveniri, atque adeo unum idemque videri Psalterium; ac eam rem etiam confirmari inscriptione unius e Colbertinis MSS. ubi dicitur *emendatum a sancto Hieronymo in novo*.

Verum nobis occurritur 1. Psalterium in his codicibus exaratum idem atque Vulgatæ nequaquam haberi posse, quando quidem inter se plusquam centum locis differunt, ac eorum *non paucæ numerantur discrepantiæ quæ vel magnum habent momentum, vel scriptoribus tribui non possunt*. Hanc tantam varietatum multitudinem minime diffitemur: sed minorem esse nequivisse contendimus. Quisquis in evoluendis MSS. vel mediocrem laborem impenderit, is ignorare nequaquam poterit rara inveniri exemplaria, in quibus paginarum numerus varietatum sive bonarum sive malarum multitudine non vincatur; et in hujusmodi scriptis codicibus non secus ac quandoque in editis, gravia quædam occurrere, non modo *quæ a librariis*, ut Hieronymi verbis utamur, *dormitantibus aut addita sunt aut mutata*; sed etiam *a præsumtoribus imperitis emendata perversius*. Lucas Brugensis qui sola collegit *Romanæ correctionis in Bibliis editionis vulgatæ jussu Sixti V. recognitis loca insigniora*, horum plusquam ducenta in solo Psalterio annotavit. Quis vero inde colligat aut codicibus ad quos facta est ea correctio, Vulgatam minime contineri, aut Vulgatam ipsam quæ nostris in Bibliis hodie circumfertur, et in qua tot observantur diversitates, non eamdem quæ erat Concilii Tridentini tempore existimandam? Denique laudati a nobis MSS. eam cum Vulgata consensionem præ se ferunt, qua majorem aut frequentiorem non facile in aliis æqualis ætatis exemplaribus reperire sit.

Epist. 123. ad Damasum.

Nobis postea opponitur auctoritas Tridentini Concilii, quod in sess. IV. *statuit ut ipsa vetus et Vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est ... pro authentica habeatur*: quo loco, ut supponitur, Synodus *Vulgatæ nomine Italam intelligit*, cum nos contra *Vulgatam* vocemus *B. Hieronymi versionem*: ac proinde nostra *sententia Tridentino Concilio minus bene cohærere videtur*. Ad suspicionem hanc procul amovendam satis quidem esset respondere non versionem Psalterii novam quam ex Hebræo edidit Hieronymus, a nobis Vulgatæ nomine designatam, sed eam solam quam ad Græcos codices emendavit, quæ antea in Italia, saltem in Urbe, ut ex ipsius ad Paulam et Eustochium epistola discimus, in usu erat. Verum aliunde manifestum est a Concilio nihil aliud per Vulgatam intelligi versionem, nisi eam *quæ legi consuevit in Ecclesia catholica:* cujus tametsi plurimas partes Hieronymus transtulerit ex Hebræo, (quemadmodum sola testimonia ex hac ipsa ab Augustino li-

bro 4. de Doctrina Christiana cap. 7. item libro 5. et 6. Quæst. et libro 7. Locut. in Heptateuchum petita abunde probant.) ea tamen Concilii tempore, quo jam plusquam mille et centum annos numerabat, optimo jure antiqua dici poterat; perinde atque Isidori Hispalensis ætate jam Vulgatæ nomen erat adepta, cum ea *editione omnes Ecclesiæ usquequaque utebantur.* Ceterum non sine gravi hallucinatione crederet quispiam idem in Tridentina Synodo et apud veteres per *Vulgatæ* vocem significari. In synodo ea vox integram utriusque fœderis Scripturam latine redditam et nostris contentam in Bibliis denotat: cum apud Hieronymum epistola 135. ad Sunniam et Fretelam scripta Græcam quamdam veteris Testamenti versionem signet, epistola vero 101. ad Pammachium versionem ita vocatam, cum ea nostræ opponeretur.

Quantum ad conjecturam eodem loco a nobis propositam, ejus duæ sunt partes: altera, Vulgatam nostram, quam a Psalterio per Hieronymum correcto minime diversam esse probaveramus, *potuisse ab ipso epistola 135. dici versionem ex Hexaplis a se editam, quod illam iisdem exemplaribus consentientem effecisset; epistola vero Paulæ et Eustochio scripta versionem tantummodo correctam, quod antiquæ verba, quantum in ipso fuerat, retinuisset:* altera fortecontigisse, *ut eadem ipsa versio, cujus certi loci Sunniæ et Fretelæ negotium facessebant, ex Germania, ubi degebant* iidem viri (viros enim Sunniam ac Fretelam dicimus, quod Hieronymi ad illos epistola in MSS. Colbertino et Germanensi inscribatur *Dilectissimis fratribus.*) *jam ab his temporibus in Gallias pervenerit.* Utramque hanc partem negat Vir eruditus, non alio ductus argumento, quam quia *Psalterium Gallicum*, (quod idem nobis est atque Vulgatum in MSS. antea laudatis comprehensum) *ab illa versione summopere discordet.* Sufficit ut ei majorem omni exceptione testem Hincmarum producamus, qui epistola ad Ludovicum Germaniæ regem non modo Vulgatæ nostræ eam quæ ab Hieronymo *communis et vulgata* dicitur, opponit, sed etiam asserit apud Gallos suo tempore eam versionem, quam idem ille Doctor *ad Sunniam et Fretelam scribens exposuit*, in usu fuisse. Quapropter in id consentiamus necesse est illas omnes, quæ in Psalteriis nostris calamo exaratis exstant, discrepantias *vel a librariis*, ut supra dicebatur, *dormitantibus vel a præsumtoribus imperitis* scaturisse. Hic Valafridi Strabonis auctoris Hincmaro æqualis locum, ubi Gallos *secundum emendationem quam Hieronymus de LXX. editione composuit, Psalterium cantare* testatur, conferre supersedemus: nec etiam est animus tot viros doctos, unde caussæ nostræ non minima fieret auctoritatis accessio, memorare, ut puta Jacobum Fabrum et Petrum Pithœum, quibus omnino persuasum erat Gallicum Psalterium esse illud ipsum quod iterum correxit Hieronymus. Nihil vero nos movet vulgata illa Hieronymi ad Damasum epistola, cujus hoc initium est: *Legi litteras apostolatus tui, poscentes ut secundum simplicitatem septuaginta interpretum canens Psalmographum interpretari festinem,* quam alius de Psalterio Romano intelligit, alius de Gallicano: hæc, inquam, nihil nos movet, ut pote quæ falsitatem suam aperte prodat.

De reb. Ecclesiast. c. 25.

Jam ad argumentum revertamur. Nobis etiam operæ pretium esse visum est studiose Sermonum doctrinam examinare, utrum scilicet cum Augustiniana sive in fidei ac morum dogmatis, sive in Scripturæ expositione ac usu congrueret: observatis tamen iis capitibus, in quibus aut sententiam, aut loquendi rationem, sicut aliorum ejus operum probat retractatio, mutavit. Quamobrem Sermo 259. verbi gratia, licet in eo sanctorum post resurrectionem in terra sabbatismus ac regnum doceatur, non tamen ex albo Augustinianorum fuit ex-

pungendus; quando Vir sanctus lib. 20. de Civitate Dei c. 7. in ea se fuisse aliquando sententia fatetur. Alibi forsitan quidam hujusmodi locus possit occurrere, quem Augustinus ipse annotasset, nisi morte dum Sermonum suorum retractationem meditaretur esset occupatus.

Accedunt his tempora, loca, personæ, negotia, facta, errores, aliaque similia, de quibus in Sermonibus disputatur, unde plurima ad statuendam criticen argumenta depromsimus.

Alia nobis Possidii suppeditavit Indiculus, non quod Sermones omnes, quorum inscriptiones ibi leguntur, Augustino putaverimus adtribuendos, quasi non posset a multis concionatoribus eadem materia tractari; sed ut ei non ita facile Sermones illic minime designatos adscriberemus. Huic Indiculo priscum Carthaginensis Ecclesiæ Kalendarium, quod paucis ad hinc mensibus in tomo 3. Analectorum editum fuit, adjungentes minus timide censoria nota confiximus conciones quasdam in certas sollemnitates, quarum in neutro mentionem reperias. Tales sunt Litaniarum, sive Rogationum, Conversionis S. Pauli, Cathedræ S. Petri, Annuntiationis Dominicæ, Assumtionis B. Mariæ, ac similes.

Insuper Bedæ ac Flori, quorum testimonia ad conciliandam veris Augustini operibus auctoritatem multum valere non erat ignotum, collectiones in Paulum accurate cum Sermonibus contulimus. Atqui per collectionem Bedæ intellectam volumus eam, quæ sine controversia ipsius est, neque usquam alibi quam in scriptis codicibus, ubi ejus inscribitur nomine, invenitur. Alia si quidem, quam inter ejusdem opera editam ipsi vulgo adjudicant, Flori diaconi Lugdunensis esse in tomo Analectorum primo demonstratur.

Quid refert hoc loco innumeros MSS. quos consuluimus recensere? Horum subsidio quosdam locos, quibus permoti nonnulli Criticorum Augustinum de possessione Sermonum aliquot vere Augustinianorum exegerant, in excusis corrupte legi deprehendimus: contra vero quorumdam aliorum, qui ferebantur ipsius esse, interdum auctores deteximus.

Neque vero nobis satis visum est Augustini MSS. codices evoluere: sed præterea editas aliorum Patrum commentationes examinavimus. Eorum quippe stilum et ea circa quæ versantur argumenta adtente considerata oportuit, ut quinam Sermones ipsis tribuendi essent dignosceremus, et lacinias investigaremus, ex quibus adulterini Tractatus consarcinantur. Inter hos enim sunt qui ex Origene, Cypriano, Ambrosio, Maximo, Leone, Fausto, Gregorio Magno, Alcuino, Ivone Carnutensi, atque aliis desumti sint.

In Homiliario, quod Rabanus a se concinnatum Haistolfo Archiepiscopo destinavit, novem Sermones, qui nostra in Appendice 98. 108. 222. 280. 290. 291. 297. 302. 304. numerantur, totidem verbis invenimus. Id quidem suo loco non tacuissemus, nisi Rabani opera discutere nos præteriisset.

Multo plus curæ adhibitum est in examinando Cæsario; quippe qui conciones prope innumeras, quamvis ei nonnisi circiter quadraginta in Bibliotheca Patrum adscribantur, elucubravit. Discimus enim ex ejus vita, ipsum ubi primum ad Episcopalem ordinem adscitus esset, translata Apostolorum exemplo in diaconos aliorum ministeriorum cura, totum se prædicationis officio dedidisse; ac illud usque adeo cordi habuisse, *ut ad Matutinum et ad Lucernarium*, hoc est, matutinis ac vespertinis horis, verba fecisse non contentus, in dissitas etiam regiones Sermones a se comparatos, ut illuc recitarentur, deferendos curaret. *Longe tamen positis*, inquiunt lib. 1. ipsius historici, *in Francia, in Galliis, atque in Italia, et in Hispania, diversisque provinciis constitutis transmisit per sacerdotes quod in ecclesiis suis prædicare facerent.* Iidem simi-

liter nos docent quis ejus stilus fuerit, circa quam materiam potissimum ejus conciones versarentur, quæ soleret insectari vitia, et quas præ ceteris virtutes inserere auditorum animis niteretur; ad hæc qua caritate et industria infimis sese adtemperaret, eorumque gratia familiares ex rebus omnibus comparationes desumeret. *Tantam*, inquiunt, *ei Deus gratiam de se dicendi dedit, ut quidquid oculis videre potuisset, ad ædificationem audientium pro similitudinis consolatione proponeret.* Denique præclaram istam sententiam solitum esse dicere commemorant: *Nonnulli rusticitatem sermonum vitant, et a vitæ vitiis non declinant.*

Huic igitur ingentem Sermonum numerum restituimus, partim manuscriptorum librorum, in quibus nomen ipsius præferebatur, auctoritate, partim multis solidis ac firmis argumentis, quæ ex ejus stilo admodum singulari atque ad agnoscendum facili, e doctrina, dicendi formulis, usitatis considerationibus, exordiis, clausulis ac recapitulationibus ipsi propriis, singularibus factis; adjunctis personarum, temporum, locorum, quæ nemini nisi eidem apte conveniunt, petita sunt. Omittimus hic ejusdem regulas ad virgines, in quibus non raro ipsa verba, quæ in Sermonibus, reperiuntur: exempli caussa in earum cap. 30. perinde ac in Sermone Appendicis 141. n. 2. et 270. n. 5. et 273. n. 1. vox *canava* pro cella vinaria usurpatur; et earumdem cap. 28. *canavaria* eam cui hujus ipsius cellæ cura demandata est, significat. Verum illud præterire nequaquam possumus, quod unum ad Sermones illos Cæsario restituendos sufficeret, eorum videlicet cum Synodis, quibus abs se coactis præfuit, cognatio, necnon in stilo, vocibus ac sententiis perfecta consensio. Hac occasione oratio quam habuit idem Præsul in caussa Contumeliosi episcopi Regiensis, et quam tomo 1. Conciliorum Galliæ edidit Jacobus Sirmondus, hoc loco ad verbum esset exhibenda: si quidem Sermonibus qui eidem a nobis restituuntur, similius nihil inveniri possit. Neque inutile fuerit observare hac in oratione ab eo Faustum Regiensem cum honoris significatione nominari, ut si quis ejus in concionibus aliquam hujus auctoris sententiam deprehenderit, id non miretur.

Ceterum quod Cæsarius e Faustis libris mutuatus est, pro nihilo ferme habebitur, si cum iis quæ ex aliorum veterum commentationibus decerpsit, comparetur. Legimus in vita ejusdem lib. 1. eum cum propter valetudinem jam concionari per se non posset, jubere solitum a sacerdotibus ac diaconis in Ecclesia sua recitari non modo Sermones proprios, verum etiam Ambrosii, Augustini et aliorum. Hinc procul dubio breviores illi Sermones prodiere, in quibus præter exordium et perorationem, quæ ipsius characterem referunt, reliqua petita sunt ex Augustino. Exscribebat atque imitabatur lubentius sanctum hunc Doctorem, cujus opiniones tamquam catholicæ veritati admodum congruentes prædicat. Ipsius doctrinam omni studio propugnavit, et ex ea secundæ Arausicanæ Synodi canones constituit: observaturque in 2. lib. vitæ illius, ipsum extremo suo morbo *inter non modicos quos patiebatur dolores sciscitatum esse quam in proximo esset beatissimi Augustini depositionis dies; et cum imminere commemorationem ipsius didicisset, dixisse: Confido in Domino, quod meum transitum non longe dicisurus est ab ipsius: quia, ut ipsi nostis, quantum dilexi ejus catholicissimum sensum, tantum me etsi discrepantem meritis, minime tamen reor distantia longiore depositionis meæ diem ab ejus obitus tempore sequestrari.*

Porro ejusdem conciones tanti ducebantur, ut quemadmodum ipse ex Augustini, sic ex ipsiusmet Sermonibus alii excerperent, unde novi Sermones concinnarentur. Hoc profecto homilias Eligii et Rabani cum Sermonibus Appendicis nostræ comparando quivis intelliget.

Superest ut quid auxilii nobis ad institutam Sermonnm Angustini censuram præbuerint Lovanienses, exponamus. Illi sua in tomum x. præfatiuncnla admonent se in censendis Sermonibus secutos fere esse judicium doctissimi viri Martini Lipsii: iis qui certo visi sunt esse Augustini, nomen ejus adscripsisse; qui certo deprehensi sunt ipsins non esse, rejecisse in Appendicem: reliqnos *aut non satis discussos aut* ex judicio qnorumdam *dubiæ auctoritatis*, inter Augustini Sermones reliqnisse, non tamen addito ejus nomine. Ad hanc igitur notam qui potissimum Sermones ad examen essent revocandi, cognovimns: et sane consideranti palam fiet, eorum qui a nobis rejiciuntur longe plurimos ex illis esse quos *non satis discussos aut dubiæ auctoritatis* vocant. Præterea aliorum in Augustinianos Sermones censnras consuluimus, quarum duæ præcipuæ sunt et accuratiores, altera Simonis Verlini edita an. 1618. altera Bernardi Vindingi an. 1622. Cum autem hi censores omnium sagacissimi nonnullis in locis aberraverint, arrogantiæ esset id nos assecutos credere, ut hic numquam judicio falleremur. Attamen confidimns factum ut nec ullum inter falsos aperte verum, nec ullum inter veros aperte falsum retulerimus. Hoc nobis proposuimus ab initio; et ea propter in Sermonibus nondum editis, qui Augustino in manuscriptis adscribuntur, nos præbuimns severiores. Ex eorum numero longe maximo selectos octodecim tantum cnm fragmentis aliquot hic adjecimus, in quibus S. Doctoris character, ingenium et doctrina liquido perspicitur et elucescit.

SANCTI
AURELII AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
SERMONES AD POPULUM

OMNES CLASSIBUS QUATUOR

NUNC PRIMUM COMPREHENSI

1. *Classe continentur Sermones de Scripturis veteris et novi Testamenti.*
2. *Sermones de Tempore.*
3. *Sermones de Sanctis.*
4. *Sermones de Diversis.*

His in quinta Classe succedunt Sermones dubii, qui scilicet non certo habendi videntur pro Augustinianis. In Appendice demum Sermones suppositilii.

I. CLASSIS

* Alias de Diversis 14.

* SERMO I.

a *De (a) eo quod scriptum est* (*Gen. 1. 1.*) In principio fecit Deus cælum et terram *et* (*Jo. 1. 1.*) In principio erat Verbum: *contra Manichæos.*

CAPUT I. Rom. 13. 8.

1. Qui meminit debiti sui, sententiæque Apostolicæ, qua dictum est, Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis, seipsum debet ad reddendum ipse compellere. Et re vera quantolibet fremitu debitoribus exactorum terror incumbat; multo vehementius exigit caritas, quæ aufert ab exactione pondus timoris, et verecundiæ majus imponit. Memini me fuisse pollicitum Caritati Vestræ, adversus Manichæorum stultas perniciosasque calumnias, quibus veteri Testamento insidiantur, responsionem per nos non defuturam, quantum Dominus donare dignatur. Advertite igitur, et videte laqueos serpentinos, atque inde subtracta jugo Christi colla supponite. Audent quippe illi hujuscemodi dolos prætendere incautis, ut dicant adversari sibi Scripturas novi et veteris Testamenti, ita ut una fide retineri utrumque non possit: et ipsa principia libri Geneseos et Evangelii κατὰ Joannem sibimet inimica persuadere molientes, quasi ex adversa fronte committunt.

Manichæorum in veterem Legem calumniæ.

(a) A Possidio notatur sermonis hujus titulus in Indiculo cap. 5.

CAPUT II. Gen. 1. Johan. 1. etc.

2. Moyses enim dicit, inquiunt, *In principio fecit Deus cælum et terram*, nec nominat Filium, per quem facta sunt omnia: cum Joannes dicat, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Hoccine contrarium est, an potius sibimetipsi contrarii sunt, quia ea quæ non intelligunt, cæcitate reprehendere, quam pietate quærere maluerunt? Quid enim dicturi sunt, cum ipsum principium Filium Dei esse respondero, in quo Deum fecisse cælum et terram, Genesis loquitur? An forte hoc probare non potero, cum de ipso novo Testamento, cui velint nolint, fracta superbiæ cervice subduntur, testes mihi presto esse cognoscam? Ait enim Dominus incredulis Judæis, Si crederetis Moysi, crederetis et mihi: ille enim de me scripsit. Cur ergo non ipsum Dominum intelligam, in quo principio fecit Deus Pater cælum et terram? Nam *In principio fecit Deus cælum et terram*, Moyses utique scripsit, quem de Domino scripsisse, ipsius Domini voce firmatur. An forte non est etiam ipse principium? Neque hinc dubitare oportebit, loquente Evangelio, ubi Judæi cum a Domino quæsissent quis esset, ipse respondit, Principium, (b) quia et loquor vobis. b

Johan. 5. 46.

Johan. 8. 25.

(b) Editi, *qui et loquor*. At vetus codex Corbeiensis, *quia*: juxta Græc. ὅτι.

CLASSIS I.

Ecce in quo principio fecit Deus cælum et terram. Cælum ergo et terram fecit Deus in Filio, per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil: ut etiam Evangelio concordante cum Genesi, secundum Testamenti utriusque consensum teneamus hereditatem, litigiosasque calumnias exhæredatis hæreticis relinquamus.

CAPUT III.

3. Nullo modo autem Vestram prudentiam movere debet, quod cum Joannes Evangelista non dixerit, Omnia in ipso facta sunt, sed *Omnia per ipsum facta sunt;* non legamus in Genesi, Per principium fecit Deus cælum et terram, sed *In principio fecit Deus cælum et terram.* Dicit enim Apostolus, Ut ostenderet nobis mysterium voluntatis suæ secundum bonam voluntatem suam, quam proposuit in illo in dispositione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis sunt, et quæ in terris, in ipso. (Ephes. I, 9 et 10.) Quemadmodum itaque hic sic audis quod ait *in ipso*, ut intelligas et *per ipsum:* sic in eo quod dicit Joannes, *Omnia per ipsum*, etiam *in ipso* intelligere cogeris. Et quemadmodum hic non mihi aufertur intellectus, quo intelligo in ipso facta esse omnia, cum *per ipsum* legam: sic in Genesi cum legam in ipso factum esse cælum et terram, quis me intelligere prohibet et per ipsum? Nisi forte e duobus Testamentis Manichæi transferunt litem, et eam inter beatissimos testes novi Testamenti, hoc est, inter Paulum Joannemque constituunt: quia ille ait, *in ipso;* ille, Et *per ipsum.* Sed nos, sicut Paulum et Joannem contrarios sibi esse non credimus; ita de Moysi et Pauli concordia etiam ipsos cogimus confiteri.

CAPUT IV.

4. Et (*a*) quoniam sicut isti duo sibi, sic etiam Joannes consentit ambobus: quia ita dixit *per ipsum*, ut *in ipso* intelligi non prohibeat: omnia divina scripta inter se pacata consistunt. Sed quemadmodum solet accidere, ut quando transeuntes nubes per obscura noctis intuemur, earum caligine sic acies nostra turbetur, ut in contrarium nobis sidera currere videantur: sic isti hæretici, qui in sui erroris nubilo pacem non inveniunt, videtur eis potius divina Scriptura rixari.

CAPUT V.

5. Fortassis dicant, non de Verbo Dei dictum esse, *In principio fecit Deus cælum et terram.* Fac esse, non in principio, quod est unicus Filius Dei; sed in principio temporis dictum intelligatur quod scriptum est, *In principio fecit Deus cælum et terram:* non quia jam erat tempus, antequam esset ulla creatura: (non enim vel tempus esse coæternum quisquam dixerit Deo, qui est conditor temporum) sed ut cum cœlo et terra esse cœperit tempus. Si ergo quisque sic intelligat, cognoscens dumtaxat creaturæ Creatorisque distantiam, ne coæternum Deo qui fecit, dicat esse quod fecit; certe vel in illo verbo elucebit numerus personarum, ubi dictum est, Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram: et, Fecit Deus hominem ad imaginem Dei. (Gen. I, 26 et 27.) Quamquam etiamsi non appareret, et sub unitatis appellatione Trinitas intelligentibus insinuaretur; non ideo contrarium principio Geneseos, Evangelii principium videri debuit prudentibus: non enim videri nisi imprudentibus potuit. Habemus enim talium in Scripturis locutionum innumera exempla. Ipse Dominus loquens ait, Ego autem dico vobis, Non jurare omnino, neque per cælum, quia sedes Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus. (Matth. V, 34 et 35.) Numquid propterea quia ibi se non nominat, fortasse negaturi sunt quod sedeat Christus in cælo? Item dicit Apostolus, O altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei: quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ipsius! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius illi fuit? aut quis prior dedit ei, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula sæculorum. (Rom. XI, 33 etc.) Etiam hic Filii mentio nominatim non facta est. Unum dicit esse Apostolus Deum et Dominum, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Cur ergo isti Moysen sibi elegerunt, quem Joanni Evangelistæ opponerent, Paulum autem Apostolum ei opponere noluerunt? Quia scilicet imperitia hominibus duo Testamenta persuadere voluerunt esse contraria; ut uno teste utantur, alterum respuant. Hoc enim profitetur error ipsorum. Nam si esset aliud, cujus item dementissimus furor ipsum novum Testamentum sibi contrarium apud imperitos conaretur ostendere; quid aliud ageret, nisi quemadmodum isti Moysen et Joannem, ita ille Paulum et Joannem, tamquam inimicos rixantesque proponeret? Sicut autem sincerissima et verissima fides commendat Pauli Joannisque concordiam; et in eo quod beatus Paulus ait, Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, non solum Patrem, sed et Filium et Spiritum-sanctum docet intelligi: sic Moysi et Joannis pacem intuens, in eo quod Moyses dixit, *In principio fecit Deus cælum et terram*, si principium accipit temporis, nihil aliud in eo quod dictum est, *Deus*, nisi Trinitatis unitatem agnoscit; aut principium in quo fecit Deus cælum et terram, ipsum Filium incunctanter amplectitur. Multa sunt alia quæ secundum has regulas locutionis divinarum Scripturarum commemorare possimus: sed ne oneremus memoriam Sanctitatis Vestræ, ista commemorasse sufficerit. Cetera vos ipsos quærere, vel cum Scripturæ leguntur, advertere, atque inter vos considerare concorditer et pertractare adhortamur. (*b*) Conversi etc.

SERMO II.

* Alias de Tempore 72.

De (*c*) tentatione Abrahæ a Deo.

CAPUT I. Abrahæ fides et pietas.

1. Notissima (*d*) pietas patris nostri Abrahæ reddita nobis est in memoriam per re-

(a) Editi, *Ut quomodo sicut isti etc.* Locum ad MS. Corb. castigavimus.

(b) Corbeiæ MS. non addit, *Conversi etc.*

(c) In Possidii Indiculo, cap. 8, titulus habetur, *De filio Abrahæ ducto ad Sacrificium.* Citatur idem sermo a Beda et Floro.

(d) Remigiensis MS. *Potissima pietas.* Regius, *Notissima fides.*

CLASSIS I.

centem lectionem: et est (a) quidem ita mirabilis, ut nullum cor arbitrandum sit tam obliviosum, ut inde aliquando elabi possit. Verumtamen nescio quomodo, quotiescumque legitur, quasi tunc fiat, ita afficit mentes audientium.

Florus ad Hebr. 11. 17.

Magna fides, magna pietas, non solum in Deum, sed etiam in ipsum unicum Filium, (b) cui nihil mali esse pater credidit, quidquid de illo jusserat qui creavit. Pater enim filii sui esse poterat Abraham, secundum operationem carnis; non autem creator et conditor, secundum operationem majestatis. (c) Et quidem, sicut dicit

Gal. 4. 23.

Apostolus, non secundum carnem natus est Isaac Abrahæ, sed ex promissione: non quia cum carne non erat operatus, sed quia de summa desperatione susceperat; et nisi adesset promittens Deus, nihil tam senex de visceribus aniculæ conjugis sperare audebat posteritatis. Sed credidit nasciturum, et non plangit moriturum. Ejus dextera eligitur ad sacrificium, ut moreretur; cujus cor (d) electum est ad fidem; ut nasceretur. Non trepidavit Abraham credere, quando promittebatur; non trepidavit offerre, quando exigebatur: nec fuit religio credentis contraria devotioni obedientis. Hoc dico, non sibi dixit Abraham, Deus mihi locutus est: quando promisit filium, credidi quia mihi daturus esset Deus posteritatem: et qualem posteritatem? Ut diceret

Gen. 21. 12.

mihi, *In Isaac vocabitur tibi semen*. Et ne forte sic vocaretur mihi semen Isaac, ut ante me meus

Gen. 22. 18.

filius moreretur: *In semine tuo*, inquit, *benedicentur omnes gentes*. Ipse mihi ergo loquens promisit filium, et ipse exigit ut occidam? Non sibi fecit quæstionem quasi de contrariis et sibi adversantibus verbis Dei promittentis filium nasciturum, et postea dicentis, Occide mihi filium tuum: sed erat in corde ejus fides semper inconcussa, et nullo modo deficiens. Cogitavit enim

2. Retract. c. 22. n. 2.

Abraham, Deum qui dedit ut ille de senibus nasceretur qui non erat, posse etiam de morte reparare. Amplius enim est quod jam fecerat Deus, (e) cum qui non erat post tantam desperationem videbat sibi datum filium, et si humanam infirmitatem consulas, impossibile. Adjecit itaque animum ad fidem: non credidit aliquid impossibile esse Creatori. Qui, quemadmodum crediderat, suscepit filium, credidit postea jubenti Deo: jam in suscepto filio probaverat Deum. Credidit filium suscepturus, credidit occisurus. Ubique fidelis, nusquam crudelis. Omnino perduxit filium ad locum victimæ; armavit etiam dexteram cultro. Adtendis quis feriat, et quem feriat: adtende quis jubeat. Pius ergo Abraham obtemperando: quid Deus jubendo? Ne forte infirmis, non dicam sacrilegis animis, ipse displiceat qui jubebat. Sed si placet qui obtemperabat, quomodo displicebat qui jubebat? Quia si Abraham bene fecit obtemperando, multo melius, et longe melius, incomparabili modo, Deus jubendo.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT II.

2. Fortasse sacramentum quæratur. * Non enim frustra hoc Deus juberet, aut carnaliter accipiendum est, quod lectum fortasse nonnullorum minus intelligentium corda commovit. *Tentavit*, inquit, *Deus Abraham*. Sic ergo ignarus est Deus rerum, sic nescius cordis humani, ut tentando hominem inveniat? Absit: sed ut ipse homo se inveniat. Primo itaque, Fratres propter illos qui adversantur Legi veteri, Scripturæ sanctæ; quia nonnulli non intelligentes citius volunt exagitare quod non intelligunt, quam quærere ut intelligant, et non fiunt humiles inquisitores, sed superbi calumniatores: propter hos ergo qui Evangelium volunt accipere, et Legem veterem respuere, putantes in via Dei posse se esse, et recte uno pede ambulare; quoniam non sunt Scribæ eruditi in regno Dei, qui proferunt de thesauro suo nova et vetera: propter hos ergo tales, ne qui forte hic lateant, aut etsi hic non sunt, habeant qui adsunt, quid talibus respondeant, breviter solvenda est ista quæstio. Dicimus talibus, Evangelium accipitis, Legem non accipitis: nos autem dicimus, eumdem esse Evangelii misericordissimum largitorem, qui exstitit etiam Legis terribilis lator. Lege enim terruit, Evangelio conversos sanavit, quos ut (f) converterentur Lege terruerat. Imperator dedit legem, et multa commissa sunt contra legem: lex quam dedit imperator, non noverat nisi punire peccantes: restabat ergo, ut ad solvenda delicta eorum, ipse cum indulgentia veniret, qui legem præmiserat. Sed quid dicit perversum cor, (g) quia dicit accipere se Evangelium, Legem vero respuere? Quare respuit? Quia scriptum est, inquit, *Tentavit Deus Abraham*. Ego Deum colam qui tentat? Christum cole, quem habes in Evangelio. Ipse te revocat ad intelligendam Legem. Sed quia non transierunt ad Christum, in suo blasphemate remanserunt. Non enim colunt Christum, qualis prædicatur in Evangelio; sed qualem ipsi sibi finxerunt. Propterea super velamen stultitiæ suæ naturalis, addunt alterum velamen perversæ opinionis. Et quando per duplex velamen poterit videri quod lucet in Evangelio? * Displicet tibi tentans Deus, displiceat tibi tentans Christus. Sed cum placuerit tibi tentans Christus, placeat tibi tentans Deus. Et Christus enim Filius Dei Deus, et cum Patre Christus unus Deus. Ubi igitur legimus tentantem Christum? Evangelium loquitur: ait enim Philippo, (h) Unde ememus panes, ut manducent hi? Et sequitur Evangelista: Hoc autem

Gen. 22. 1. Deus tentans Abraham Manichæis immerito displicet.

Matth. 13. 52.

* CAPUT III.

Johan. 6. 5. et 6.

(a) Editiones tres, Amerbachiana, Erasmiana et Parisiensis anni 1571. *et est quidem ita mirabile*. MSS. Regius et Remig. *et est quiddam ita mirabile*.

(b) Sic Am. Er. Par. et MS. Reg. At Lov. *cum nihil mali credidit esse* etc. Ylimmeriana editio, *cum nihil mali esse crediderit* etc.

(c) Sic Am. Er. Par. et MSS. At Vlim. et Lov. *Si quidem*.

(d) Ita MSS. At editi, *erectum est*: et sic Florus, qui tamen solus in priore parte sententiæ habet, *erigitur*.

(e) MSS. *eum qui non erat. Post tantam desperationem* etc.

(f) Sic MSS. Editi vero, ut converteret.

(g) MSS. *quid dicit? Accipere se* etc.

(h) Sic MSS. Editi autem, *Habentes panes, date illis manducare*.

CLASSIS I.

dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. Refer nunc animum ad Deum tentantem Abraham. Hoc enim dicebat et Deus, tentans Abraham: ipse enim sciebat quid esset facturus. Agnoscitur tentator Christus, agnoscitur tentator Deus: corrigatur tentator hæreticus. (a) Non enim sic tentat hæreticus, quomodo tentat Deus. Deus enim tentat, ut aperiat homini: hæreticus tentat, ut Deum sibi claudat.

Tentare Dei, quo spectat.

3. Ergo noverit Caritas Vestra, tentatione Deum non id agere, ut ipse aliquid cognoscat quod ante nesciebat; sed ut ipso tentante, id est, interrogante, quod est in homine occultum prodatur. Non enim sibi homo ita notus est, ut Creatori; nec si æger sibi notus est, ut medico. Ægrotat homo; ipse patitur, medicus non patitur; et ab illo qui non patitur, expectat audire qui patitur. Ideo in Psalmo clamat homo, Ab occultis meis munda me Domine. Quia sunt in homine occulta ipsi homini in quo sunt; et non procedunt, neque aperiuntur, neque inveniuntur, nisi in tentationibus. Si Deus cessat tentare, magister cessat docere. Sed Deus tentat, ut doceat; diabolus tentat, ut decipiat. Cui tamen nisi ille qui tentatur dederit locum, inanis (b) tentatio et irridenda repellitur. Ideo Apostolus, Neque detis, ait, locum diabolo. Dant autem locum homines diabolo ex concupiscentiis suis. Non enim vident homines diabolum, cum quo pugnant, sed facile habent remedium. Seipsos interius vincant, et de illo foris triumphant. Quare hoc dicimus? Quia nescit se homo, nisi in tentatione discat se. Cum autem didicerit se, non se negligat. Si enim se negligebat latentem, non se negligat notum.

Psal. 18. 13.

Beda et Florus ad Ephes. 4.

Ephes. 4. 17.

4. Quid ergo dicimus, Fratres? Etsi sciebat se Abraham, nos non noveramus Abraham. Aut sibi, aut certe nobis prodendus erat: sibi, ut sciret unde gratias ageret: nobis, ut sciremus vel quid a Domino deprecaremur, vel quid in homine imitaremur. * Quid ergo nos docet Abraham? Ut breviter dicam, ut Deo non præponamus quod dat Deus. Interim ad litteram rerum gestarum, antequam tractetur latebra sacramenti, id est quid lateat in hoc mysterio, quo jussus est Abraham occidere unicum filium. Ergo nec illud quod tibi pro magno præstat Deus, præponas illi qui præstitit: et cum tibi voluerit subtrahere, non tibi vilescat: (c) quia gratis amandus est Deus. Quod enim dulcius a Deo præmium, quam ipse Deus?

* CAPUT IV. Deo non præponendum, quod dedit.

Gen. 22. 12. Deus discere dicitur, cum facit ut discamus.

5. Ergo impleta Abraham devotionis obedientia, audit a Deo, *Nunc cognovi quoniam tu times Deum.* Quod ita intelligitur, quod Abraham fecerit Deus ut sibi innotesceret. Sicut quando loquitur Propheta; (Christianis loquor, vel proficientibus in schola Dei; non sunt rudia nec nova quæ dico, sed Vestræ Sanctitati nobiscum usitatissima et manifestissima:) quando Propheta loquitur, quid dicimus? Dixit Deus, (d) plane dicimus. Dicimus etiam, Dixit Propheta. Et utrumque recte dicimus, et utrumque in auctoritate invenimus. Et Apostoli sic intellexerunt Prophetas, ut dicerent, Dixit Deus. Et alio loco, Dixit Isaias. Utrumque verum est, quia utrumque invenimus in Scripturis. Solvat mihi Christianus quæstionem, quam modo proposui; et solvet sibi, quam paulo ante proposui. Quomodo? Quia quod homo dicit de dono Dei, Deus dicit; secundum illud, Non enim vos estis qui loquimini, et cetera. Et iterum, Ecce ego Paulus loquor vobis. Et iterum, Christus qui in me loquitur. * Ergo istam regulam, Fratres, transferte ad illud quod aliquando tortuosum videbatur, et rectum erit.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Matth. 10. 20. Gal. 5. 2. 2. Cor. 13. 3.

* CAPUT V.

6. Illum ergo omnes intueamur, ut esurientes animas nostras ille pascat, qui esurivit propter nos; qui pauper factus est, cum dives esset, ut ipsius paupertate nos ditaremur. Opportune ad eum paulo ante cantavimus: Omnia * a te exspectant, ut des illis escam in tempore opportuno. Si omnia, omnes, si omnes, et nos. Non ergo si quid boni in sermone daturi sumus, nos dabimus, sed ille a quo omnes accipimus; quia omnes ad eum exspectamus. Tempus est det: sed faciamus quod dixit, ut det, id est, exspectemus ad eum; ipsum corde intueamur: quia sicut oculi corporis et auris ad nos, ita oculi cordis et aures ad illum. * Patente aure cordis audite magnum sacramentum. Omnia quidem sacramenta divinarum Scripturarum utique magna atque divina sunt: sunt tamen insigniora, magisque præcipua, quæ maxime intentos nos desiderant, et quæ præ cæteris ædificant lapsos, satiant esurientes: qui non ita (e) satiantur, ut fastidiant; sed ut sit satietas sine fastidio, pellens inopiam, non assumens contemtum. Quem non moveat jussus immolari unicus filius ei, a quo promissus est? Et maxime res ita gesta, ut audivimus, intentos animos facit ad quærendum exponi sacramentum.

2. Cor. 8. 9.

Psal. 103. 27. * f. ad te.

* f. ad illum patent Aure, etc.

7. Ante omnia tamen, Fratres, hoc in nomine Domini et admonemus, quantum possumus, et præcipimus, ut quando auditis exponi sacramentum Scripturæ narrantis quæ gesta sunt, prius illud quod lectum est credatis sic gestum, quomodo lectum est; ne subtracto fundamento rei gestæ, quasi in aere quæratis ædificare. Abraham pater noster homo erat illis temporibus fidelis, credens Deo, justificatus ex fide, sicut Scriptura dicit, et vetus et nova. Suscepit filium de Sara uxore, jam in senectute utrisque constitutis, ex magna desperatione, sed secundum hominem. Quid autem de Deo non sperandum, cui difficile nihil est? Qui sic facit magna, quomodo parva; sic suscitat mortuos, quomodo creat vivos. Si pictor eadem arte facit murem, qua elephantem, ((f) diversa opera, sed ars una:) quan-

CAPUT VI. Scripturarum figuræ rebus vere gestis inhærent.

Gen. 15. 6. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.

(a) Hic MSS. prætermisso, *Non enim sic tentat hæreticus*; subjungunt, *Quomodo tentat Deus? Deus tentat etc.*
(b) Er. Par. et MSS. *inanis et irridendus repellitur.*
(c) MSS. Regius et Remig. *qui.*
(d) MSS. *bene dicimus.*

(e) Sic Regius MS. At Remigiensis cum Vlim. et Lov. *non ita satientur, ut fastidiant, sed sit etc.* Er. et Par. *non ita satientur, ut fastidiant, sed non sit satietas fastidio.*
(f) Sic Am. Er. Par. et MSS. At Vlim. et Lov. *diverso opere, sed arte una.*

CLASSIS I.

to magis Deus qui dixit, et facta sunt, mandavit, A
Psal. 148. 5. et creata sunt? Quid difficile facit, qui verbo facit? Qua facilitate creavit Angelos ultra cælos, ea facilitate luminaria in cælis, ea facilitate pisces in mari, ea facilitate arbores et animalia in terra: ea facilitate magna, qua parva. Cui ergo cuncta facillimum fuit facere de nihilo, mirandum est quia dedit senibus filium? Tales ergo illos viros vel illos homines habebat Deus, et illo tempore tales fecerat præcones Filio venturo, ut non solum in his quæ dicebant, sed etiam in his quæ faciebant, vel in his quæ illis accidebant,
a Christus quæratur, Christus inveniatur. (a) Quid-
» quid Scriptura dicit de Abraham, et factum est,
Gal. 4. 22. et prophetia est: sicut Apostolus quodam loco dicit, Scriptum est enim, quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et alterum de libera: quæ sunt in allegoria. Hæc ergo sunt duo Testamenta. B

CAPUT VII. Isaaci historia et vera est et figurativa.

8. Jam ergo non (b) imprudenter dicimus, quia Isaac et natus est Abrahæ, et aliquid significavit. Sicut et immolare filium jussus obtemperat Deo, perducit ad locum, pervenit triduo, dimittit duos servos suos cum jumento, pergit ipse
b quo Deus præceperat; levat lignum in altare, levat filium super lignum. Antequam veniat filius ad locum sacrificii, portat lignum quo levandus est. Deinde cum jam pene feriretur, sonat vox, ut parcatur: et non tamen sine sacrificio et sine sanguine fuso receditur. Apparet aries in vepre inhærens cornibus, immolatur, peragitur sacrificium. Peracto sacrificio dicitur ad Abraham,
Gen. 22. 17. et 18. *Facio semen tuum, sicut stellas cœli, et arenam maris, et obtinebit semen tuum civitates adversariorum; et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, eo quod exaudisti vocem meam.* C Vide ergo quando factum est, et quando fit commemoratio facti ipsius. Quando dicit ille Aries,
Psal. 21. 17. Foderunt manus meas et pedes meos, et cætera. Quando peractum est illud in Psalmo sacrificium,
Ibidem 28. et 29. tunc in ipso Psalmo dictum est, Commemorabun-
» tur et convertentur ad Dominum universi fines
» terræ; et adorabunt in conspectu ejus universæ
» patriæ gentium: quoniam ipsius est regnum, et
» ipse dominabitur gentium. Si commemorabun-
c » tur, dictum est, præsignatum est aliquando, (c)
» quod fieri jam videmus.

CAPUT VIII.

9. Videamus ergo quomodo impletum sit, et unde impletum, quo præcedente sacrificio im- D
Gen. 22. 18. Jacobi 2. 23. pletum, quod dictum est Abrahæ, *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Felices gentes, quæ illud non audierunt, et nunc legentes crediderunt, quod credidit ille qui audivit. Credidit e-
Beda et Florus ad Rom. 5. nim Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam; et amicus Dei appellatus est. Quod credidit Deo, intus in corde, in sola fide est: quod autem immolandum duxit filium, quod intrepidus dexteram armavit, quod jam feriret, nisi

A voce teneretur, magna fides est utique, et magnum opus: et ipsum opus laudavit Deus, cum SERMON. DE SCRIPTURIS.
diceret, *Quoniam exaudisti vocem meam.* Quare
ergo apostolus Paulus ait, Arbitramur justificari Rom. 3. 28.
hominem per fidem sine operibus Legis? Et alio
loco dicit, Et fides quæ per dilectionem opera- Gal. 5. 6.
tur. (d) Quomodo fides per dilectionem operatur, d
et quomodo justificatur homo per fidem sine operibus Legis? Quomodo, intendite Fratres. Cre- Justificatio ex fide sine operibus.
didit aliquis, percepit fidei sacramenta in lecto, et mortuus est: defuit illi operandi tempus. Quid dicimus? quia non est justificatus? Plane dicimus justificatum, credentem in eum qui justifi-
cat impium. Ergo iste justificatus est, et opera- Rom. 4. 5.
tus non est; et impletur sententia Apostoli di-
centis, Arbitramur justificari hominem per fidem »
B sine operibus Legis. Latro qui cum Domino cru- »
cifixus est, corde credidit ad justitiam, ore con- Rom. 10. 10.
fessus est ad salutem. Nam fides quæ per dilectionem operatur, etsi non sit in quo exterius operetur, in corde tamen illa fervens servatur. Nam erant quidam in Lege, qui de operibus Legis gloriabantur, quæ fortasse non dilectione, sed timore faciebant; et volebant se justos videri, et præponi Gentibus, quæ opus Legis non fecerant. Apostolus autem prædicans fidem Gentibus, cum eos qui accedebant ad Dominum, videret justificatos ex fide, ut jam qui crediderant bene operarentur, non quia bene operati sunt credere mererentur, exclamavit securus, et ait, Quia justificari homo potest ex fide sine operibus Legis: ut illi magis non fuerint justi, qui
C quod faciebant, timore faciebant, cum fides per dilectionem operetur in corde, etiam si foras non exit in opere.

SERMONIS III.

De Agar et Ismaele, (e) e

FRAGMENTUM.

In Beda ac Flori collectione et in Regio MS. repertum.

1. TESTAMENTUM vetus ad Judæos proprie pertinet. Etenim carnalia beneficia promittebantur, quia spiritalia non capiebantur, Regnum illud terrenum, et vita terrena funditus
D dejecta, subjectioni inimicorum tradita. Totum carnaliter sperabant de Domino, et propter hæc serviebant. Interrogentur Christiani, si modo nulli sunt tales. Tales ad vetus Testamentum pertinent. Non enim nomen interrogo, sed vitam. De his talibus sunt hæresis et schisma. Fu-
git a facie Saræ illa, et affligebat eam Sara. Quid Gen. 16. 6.
mirandum? Affligebat eam corporaliter. Si quid
afflictionis passa est pars (f) Donati, propter su- f
perbiam suam Agar passa est ancilla a Sara. Au- Ibidem 9.

(a) Vlim. et Lov. addunt, *Christus intelligatur:* quod abest a ceteris libris.
(b) MSS. non *impudenter.*
(c) Lov. *aliquando futurum.* Vox *futurum* abest a ceteris libris.
(d) Hic apud Am. Er. et Par. finitur Tract., apposita clausula. *Per quam adipisci credimus salutem æternam, Amen.*
(e) Bedæ MSS. ad Gal. 4. 29. titulo addunt, in natali *Martyrum.*
(f) Ita in MSS. At in editis, *pars Domini.*

CLASSIS I.

diat Agar vocem Angeli, ***Redi ad dominam tuam.*** Sed sicut tunc qui secundum carnem natus est, persequebatur eum, qui secundum spiritum; ita et nunc. Non invenimus corporaliter persecutum Isaac ab Ismaele: sed tantum quia dixerit Apostolus persecutionem. Nota ibi ubi dixit: Sed sicut tunc ille qui secundum carnem natus est, persequebatur eum qui secundum spiritum; ita et nunc. Sed quid ait Scriptura? *Ejice ancillam et filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Ergo ubi illud dicit Scriptura, ibi quæramus. Quid ait in Genesi? *Et factum est, cum luderet Ismael et Isaac, vidit eos ludentes.* Quis persecutus est? quem persecutus est? Ludentes eos vidit Sara, et ait, *Ejice ancillam et filium ejus.* Quare? Quia vidit eos ludentes. Sed lusum illum Paulus persecutionem vocat: quia lusio illa illusio erat. Si illusio, seductio et deceptio est. Omnis lusus puerorum simulacrum est negotii majoris: et quando major ludit cum minore, quasi ut seducatur, sciens se habere negotia alia quæ intendit, et simulat quædam puero, id est infirmo, ludens cum illo. Major erat Ismael, et roboratus in malitia: sed ludens cum puero Isaac, seducebat Isaac, et quasdam fraudes ludendi cum infirmo faciebat. Animadvertit mater lusum illum esse persecutionem. Sic intelligens Sara mater lusum illum, dixit, *Ejice ancillam et filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac.* Et Ecclesia dicit, Ejice (a) hæreses et filios earum: non enim hæredes erunt hæretici cum Catholicis. Sed quare non erunt hæredes? Nonne de semine Abrahæ nati? Et quomodo baptismum Ecclesiæ habent? Baptismum habent: hæredem faceret semen Abrahæ, nisi ab hæreditate superbia excluderet. Eodem verbo nasceris, eodem sacramento; sed ad eamdem hæreditatem vitæ æternæ non pervenis, nisi ad Ecclesiam Catholicam reversus fueris. Ex semine Abrahæ nasceris; sed filius ancillæ foris propter superbiam.

Gal. 4. 29.

Gen. 21. 9.

Ibidem 10.

* Alias de Diversis 41.

* SERMO IV.

De (b) Jacob et Esau,

In festo Vincentii Martyris habitus.

CAPUT I. Spiritaliter sapere detur a Spiritu-sancto. Rom. 8. 6.

1. HESTERNÆ lectionis debitores nos esse meminimus: sed sicut nos debemus sermonem, ita et vos debetis audientiam. Et lectio quidem illa carnaliter sonat: qui autem Spiritum Dei accepit, spiritaliter sapit. Dixit enim Apostolus, Sapere secundum carnem, mors est. Et ad hoc promisit Dominus Paraclitum Spiritum veritatis. Ergo sicut promisit, et misit, ut unusquisque jam qui eum Spiritum recepit, non sit temporalibus voluptatibus servus, sed dominus corporis factus et servus Creatoris, dirigat se in (c) viam præceptorum Dei: nec vestigia ejus nutent, nec oculi ejus palpitent; sed intentione fidei proficiat, ut veniat ad id quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit: quod creditur antequam videatur, ut eum venerit, qui credidit, non confundatur. * Intendat ergo ambulans in spe, sperans quod nondum tenet, credens quod nondum videt, amans cui nondum hæret. Exercitatio autem animæ in fide, in spe et caritate, facit eum idoneum capere quod venturum est.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

I. Cor. 2. 9.

* CAPUT II.

2. Cum ergo carnaliter adhuc saperet Petrus, turbatus ad interrogationem ancillæ, negavit Dominum ter. Prædixerat enim medicus ægroto quid in illo futurum erat: qui æger casus ægritudinis suæ non noverat, et plus de se ægrotus præsumserat; sed verus medicus videbat. Dixerat enim se cum Domino et pro Domino moriturum. Nondum autem poterat, quia infirmus erat. At ubi venit postea Spiritus-sanctus missus de cælo, et confirmavit eos, in quos venit, impletus ille fiducia spiritali, cœpit jam vere paratus esse mori pro eo, quem ante negaverat. Hac fiducia repleti omnes Martyres, tenentes rectam fidem, non morientes nec patientes pro falsa fide, pro vano phantasmate, pro spe inani, pro re incerta; sed pro veritatis pollicitatione, certum habentes eum qui promisit, potentem esse qui exhibeat, omnia præsentia contemserunt, in futura exarserunt, quæ cum fuerint illis præsentia, non erunt præterita.

Petrus carnaliter sapiens, infirmus. Matth. 26.

Ipsius et omnium Martyrum fortitudo ex Spiritu-sancto

3. Recordamini ergo, qui interfuistis hesterno die, duos filios Isaac, Esau et Jacob, quomodo majori præponitur minor: ut ad Jacob pertineatis, Esau non ametis. Erit autem Esau, qui vult carnaliter vivere, vel carnalia in futuro sæculo sperare. Sive ergo carnaliter vivens, et talibus gaudens in hoc tempore, et talia de Deo sperans, qualia habent et mali, et totam felicitatem suam in ipsa ponens, de qua gaudent et iniqui, aut certe contemnens istam præsentem, et talem sperans in futuro: carnalis est, carnalem habens fidem, carnalem spem, carnalem caritatem. Fides autem spiritalis est, credere quod protector sit temporaliter Dominus tuus, ut venias ad illud quod temporale non erit; et sperare te habiturum vitam Angelorum, non in corruptionibus carnis, non in voluptatibus et illecebris, non in fornicationibus et ebrietatibus et gaudio epularum carnalium, non in superbia possessionum dominationis terrenæ, sed tantummodo quomodo Angeli vivunt.

CAPUT III. Gen. 17. Esau carnales, Jacob spiritales figurat.

Spiritalia vitam Angelorum exspectat.

4. Vivunt autem Angeli in gaudio, non creaturæ, sed Creatoris. Gaudium enim creaturæ est quidquid videtur: gaudium Creatoris est quod non videtur oculis corporis, sed purgata acie mentis. Beati mundo corde. Ad quam visionem

CAPUT IV. Vita Angelorum beata ex visione Dei. Matth. 5. 8.

(a) Sic Bedæ MSS. Cæteri libri, *Ejice hæreticos et filios eorum.*

(b) Possidius hunc in Indiculo c. 8. sermonem notat: qui quidem in Regio MS. inscribitur, *De benedictionibus Esau et Jacob.*

(c) Editi, Par. et Vlim. *in via.* Regius autem MS. præterit istæc verba, *præceptorum Dei. nec vestigia ejus nutent. nec.* Ac sic affirmanter dicitur, *Oculi ejus palpitent.* Forte non male, quando infra n. 7 affirmans sententia est, *Palpitat mentis acies, purgetur ut videat.*

beati sunt? quoniam ipsi Deum videbunt. Non enim putetis, Fratres, quia gaudent Angeli ex eo quia vident terram, aut cælum, vel quæcumque (a) in his sunt. Non ex eo gaudent, quia vident cælum et terram; sed quia vident eum, qui fecit cælum et terram.

Deus non est quid corporeum, nec quale formare nostra cogitatio possit.

5. Ille autem qui fecit cælum et terram, nec cælum est, nec terra; nec quid terrenum potest cogitari, nec quid cæleste, nec quid corporeum vel spiritale poteris cogitare: non hoc est Deus. Non tibi facias hominem aliquem grandem, et pulcrum: non circumscribitur humana forma Deus; non continetur loco, non tenetur spatio. Non tibi facias quasi aureum Deum: non hoc est Deus. Nam aurum, unde tibi vis facere Deum, Deus ipse fecit; et hoc * infirmum, quia in terra. Non tibi proponas, quia aliquid tale est Deus, quale vides in cælo, vel lunam, vel solem, vel sidera, vel quidquid fulget et splendet in cælo: non hoc est Deus. Sed nec iterum ideo tibi non videatur Deus quod sol, quia sol tamquam rota quædam est, non immensum lucis spatium; et dicas tibi, Ergo Deus infinitæ lucis est et immensæ: ut quasi tendas ipsum solem, et facias illum non habere finem, nec hac nec illac, nec sursum nec deorsum; et tamen lucem tibi immensam proponas Deum: nec hoc est Deus. Deus quidem habitat lucem inaccessibilem: sed talis lux non est rota, nec potest esse nota oculis carnis.

* f. infirmum.

1. Tim 6. 16.

CAPUT V. Quid cogitandum, cum dicitur Deus.

6. Sed si videre potes quid est veritas, quid est sapientia, quid justitia, quomodo dictum est, Accedite ad eum et illuminamini: quomodo est illud lumen verum, de quo dicit Joannes, Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; quomodo Joannes ipse Baptista non erat lumen verum. Dicit enim Joannes Evangelista, Non erat ille lumen, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Non solum autem Joannes Baptista verum lumen non erat, sed nec Paulus verum lumen erat, nec Petrus verum lumen erat, nec aliqui Apostoli verum lumen erant. Etenim verum lumen est, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Illi vero lumina erant, quia illuminabantur. Nam et oculi carnis nostræ dicuntur lumina; et unusquisque jurat, Per lumina mea. Lumina ista quid sunt? si desit sol, si desit luna aut lucerna, certe in tenebris remanent. Ubi sunt lumina, videant ante se, præbeant ducatum pedibus, si lumina sunt: et tamen lumina sunt. Quare lumina sunt? Quia possunt lumen recipere. Etenim cum fuerit lumen illatum, lumen ipsum non sentit frons tua, nec auris tua, nec olfactus tuus, nec manus tua, nec pes tuus: sola membra in te qui vocantur oculi, sola sentiunt lumen illatum. Absente lumine tenebrantur; sed illato lumine sola illuminantur, id est, quia sola sentiunt lumen. Illuminantur quidem et cætera membra tua; sed ut videri possint, non ut videre possint. Nam lux quæ oritur, vel quæ infertur, omnia membra perfundit; oculos ut videant, cætera ut videantur. Sic omnes sancti illuminati sunt, ut viderent, et ut quod videbant, prædicarent. Ideo illis dictum est, Vos estis lumen mundi. Sed lumen, non verum lumen. Quare? Quia erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem. Omnem hominem dixit: si de isto sole diceret, non diceret Omnem hominem; quia iste sol non a solis hominibus videtur. Vident illum et pecora, et minutissima animalia, et muscæ vident istum solem: illud autem lumen quod Deus est, nemo videt, nisi de quibus dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Psal. 33. 6.

Johan. 1. 9.

Ibidem 9.

Matth 5, 14.

Johan. 1. 1.

Manichæorum errorem perstringit.

Matth. 5. 8.

CAPUT VI. Lumen quod Deus est, quale cogitandum.

7. Conamini cogitare, Fratres, lumen veritatis, lumen sapientiæ, quomodo ubique præsens est omnibus: conamini cogitare lumen justitiæ: præsens est enim omni cogitanti. Quid enim est quod cogitat? Qui vult injuste vivere, peccat. Deserit justitiam: diminuta est? Conversus est ad justitiam: quid? aucta est? Deserit eam, integram illam relinquit: convertitur ad eam, integram illam invenit. Quid est ergo lumen justitiæ? De Oriente hoc surgit, et in Occidentem vadit? An est alius locus unde oritur, aut quo venit? Nonne ubique præsto est? Homo certe qui est in Occidente, si vult juste vivere, id est, secundum justitiam, numquid deest illi quam intueatur * et videat secundum ipsam justitiam? Iterum in Oriente positus si velit juste vivere, id est, secundum eamdem justitiam, numquid deest illi? ibi enim est justitia: præsto est juste viventi. Secundum (b) ejus regulam vident quemadmodum juste vivant et illi: sicut justi bene vivendo eam vident, ita et injusti male vivendo non eam vident. Nam et ille juste vivit, cum eam videt; et ille ipsam videt, ut secundum eam actus suos dirigat: quia nisi secundum justitiæ regulam direxerit actus suos, in errorem iniquitatis impingitur. Quia ergo et huic præsto esse potuit ibi consistenti, nullo loco est, et ubique est: sic justitia, sic sapientia, sic veritas, sic castitas. Conamini ergo videre talem lucem: sed non potestis; palpitat mentis acies; purgetur, ut videat. * Ut autem purgetur et videat, credat, ut purgari mereatur. Quod ergo videre non potestis, differte, ut curemini, et videre possitis.

* f. ut vivat.

* CAPUT VII.

Felicitas in futuro sæculo qualis speranda.

8. Non tamen tale aliquid in futuro sæculo cogitetis, quale nunc videtis: quia si tale aliquid cogitaveritis, et tale aliquid dilexeritis; cum ipso mundo vultis ire extra mundum, tollere vobiscum vultis mundum. Non erunt ibi ista. Lux ibi erit quædam, unde hoc rorat nescio quid, quod modo intelligimus, et gaudemus. Sed si habemus benedictionem a rore cæli, habemus abundantiam a fertilitate terræ: sic est enim benedictus Jacob: ad eum pertineamus, et non carnaliter vivamus. Quia unusquisque incipit carnaliter vivere, ideo major dictus est Esau. Duo Testamenta dicuntur in Lege, unum Vetus, et alterum Novum. Vetus promissiones habebat tem-

Gen. 27. 28.

Gen. 25. 25

Duo Testamenta.

(a) Par. et Vlim. *vel quæcumque nihil sunt*. Lov. *in eo sunt*. At MSS. *in his sunt*.

(b) Sic MSS. Editi vero, *Secundum enim regulam videt*.

CLASSIS I.

porales, sed significationes spiritales. Intendat Caritas Vestra. Si promissa est Judæis terra repromissionis, significat aliquid spiritaliter terra repromissionis: si promissa est Judæis civitas pacis Jerusalem, significat aliquid nomen civitatis Jerusalem: si data est Judæis circumcisio carnis, significat aliquam spiritalem circumcisionem: si jussi sunt Judæi unum diem sabbatum observare de septem diebus, significat spiritalem quietem, quæ non habet vesperam. Nam et in ipsis septem diebus, in Genesi in omnibus diebus dictum est, Facta est vespera: in septimo die non dicitur, Facta est vespera. Septimo die qui vesperam non habet, significatur nobis requies sempiterna, ubi nullus est occasus. Si data sunt sacrificia Judæis carnalia, per victimas animalium omnia significant sacrificia spiritalia. * Ergo qui sic intellexerunt, quasi præsens illis aliquid daretur pro magno, et futurum nihil quæsierunt, nec spiritaliter ea quæ carnaliter agebantur, intelligere valuerunt, ad majorem filium pertinent, ad vetus Testamentum pertinent.

Gen. 1. 5. etc.

* CAPUT VIII.

Testamenti veteris et novi discrimen et consonantia.

9. Vetus enim Testamentum est promissio figurata: novum Testamentum est promissio spiritaliter intellecta. Cum enim Jerusalem quæ fuit in terra, pertineat ad vetus Testamentum; imaginem habet ad Jerusalem quæ est in cælo, et pertinet ad novum Testamentum. (a) Circumcisio carnalis pertinet ad vetus Testamentum: circumcisio cordis pertinet ad novum Testamentum. Liberatur secundum vetus Testamentum populus de Ægypto: liberatur secundum novum Testamentum populus a diabolo. Persecutores Ægyptii et Pharao persequuntur exeuntes de Ægypto Judæos: persequuntur populum Christianum peccata ipsorum et diabolus princeps peccatorum. Sed sicut Judæos usque ad mare persequuntur Ægyptii: sic Christianos usque ad baptismum persequuntur peccata. * Intendite Fratres, et videte, liberantur per mare Judæi, obruuntur in mari Ægyptii: liberantur Christiani in remissione peccatorum, delentur peccata per baptismum. Exeunt post mare rubrum, et ambulant per eremum: sic et Christiani post baptismum nondum sunt in terra repromissionis, sed sunt in spe. Sæculum autem hoc eremus est; et vere Christiano est eremus post baptismum, si intelligat quod accepit. Si non solum signa corporalia in illo fiant, sed si etiam in corde spiritalis effectus, intelligit sibi eremum esse istum mundum, intelligit in peregrinatione se vivere, patriam * desiderare. Quam diu autem desiderat, in spe est. Spe enim salvi facti sumus: spes autem quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus. Ista patientia in eremo facit aliquid sperare: si jam se putat in patria, non pervenit ad patriam: si jam se putat in patria, remanet in via: ut autem non remaneat in via, speret patriam, desi-

* CAPUT IX.

Eremus est Christiano hic mundus.

* f. desiderat.

Rom. 8. 24.

(a) Isthæc sententia, *Circumcisio carnalis pertinet ad vetus Testamentum: circumcisio etc.* omissa in editis fuerat. Restituitur ex MS. Corb.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

deret patriam, ne deviet. Nam occurrunt tentationes: ita post baptismum occurrunt. Sicut enim non soli erant hostes Judæorum Ægyptii, qui illos ab Ægypto persequebantur, (ipsi enim præteriti hostes erant, quomodo unumquemque persequitur præterita vita sua et præterita peccata sua cum principe suo diabolo:) sed exstiterunt in eremo, qui vellent impedire viam: et pugnatum est cum illis, et victi sunt: sic post baptismum cum cœperit ambulare Christianus viam cordis sui in spe promissorum Dei, non deviet. Nam occurrunt tentationes aliud aliquid suggerentes, delicias hujus mundi, aliam quamdam vitam, ut unumquemque de via detorqueant, et a proposito abducant. Si autem (b) isto desiderio istas suggestiones viceris, vincuntur hostes in via, et perducitur populus ad patriam.

10. Audi Apostolum, quia ista figuræ nostræ fuerunt. Nolo enim (inquit) vos ignorare, Fratres, quia omnes patres nostri sub nube fuerunt. Si sub nube fuerunt, sub caligine fuerunt. Quid est, sub caligine fuerunt? Non eis intelligentibus spiritaliter, quæ cum eis corporaliter agebantur. Et omnes per mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt, et omnes eumdem cibum spiritalem manducaverunt. Datum est enim illis manna in deserto, sicut nobis datur dulcedo Scripturarum, ut duremus in ista eremo vitæ humanæ. Et norunt quale manna accipiunt Christiani, quibus dixit ipse Psalmus, Gustate et videte, quam suavis est Dominus. Et omnes (inquit) eumdem cibum spiritalem manducaverunt. Quid est, eumdem? Idem significantem. Et omnes eumdem potum spiritalem biberunt. Et attende quomodo unam rem exposuit, et cætera tacuit: Bibebant enim de spiritali sequente petra; petra autem erat Christus. Hæc autem figuræ nostræ fuerunt. Illis sunt exhibitæ, sed figuræ nostræ fuerunt: quia illis corporaliter exhibebantur, nobis spiritaliter significabantur. Ergo illi qui corporaliter ea tenuerunt, ad vetus Testamentum pertinuerunt.

CAPUT X. Figuræ nostræ ea quæ Israelitico populo contigerunt.

1. Cor. 10. 1. etc.

Exodi 16. 15.

Psal. 33. 9.

1. Cor. 10. 3. etc.

11. Jam videte quia senuerat Isaac. Cujus personam gessit Isaac, quando voluit benedicere filium suum majorem? Jam senuerat; ubi senectus, vetustas; per senectutem intelligo vetustatem; et per vetustatem intelligo vetus Testamentum. Hoc ergo vetus Testamentum quia illi non intelligebant, qui sub nube fuerunt, ideo dicuntur caligasse oculi Isaac. Caligo oculorum corporis Isaac, caliginem significat mentium Judæorum; senectus Isaac, vetustatem significat veteris Testamenti. Quid ergo, Fratres? Vult tamen benedicere et majorem filium Esau. Minorem amabat mater, et majorem pater, tamquam primogenitum: nam æqualis in ambos justitia, sed erat caritas major erga primogenitum. Vult ille benedicere majorem, quia vetus Testamentum primo (c) populo promittebat. Promissiones non loquitur nisi ad Judæos; ipsis videtur

CAPUT XI.

Gen. 27. 1.

Isaac et Rebecca in Benedictione Jacob, quid figurabant.

(b) Corbejensis MS. *ista desideria.*

(c) Editi: *primo promittebat*, omissa voce *populo*: quæ extat in MSS.

CLASSIS I. promittere, ipsis videtur omnia polliceri. Vocantur ab Ægypto, liberantur ab hostibus, per mare ducuntur, pascuntur manna, accipiunt Testamentum, accipiunt Legem, accipiunt promissiones, accipiunt ipsam terram repromissionis. Non mirum, quia ille benedicere voluit primum filium: sed sub figura majoris benedicitur minor. Mater enim typum gestat Ecclesiæ. Ecclesiam autem accipite, Fratres, non in bis solis qui post Domini adventum et nativitatem esse cœperunt sancti; sed omnes quotquot fuerunt sancti, ad ipsam Ecclesiam pertinent. Non enim non ad nos pertinet pater Abraham, quia ille fuit antequam Christus nasceretur de Virgine, et nos tanto post, id est, post passionem Christi facti sumus Christiani: cum dicat Apostolus, Quia filii sumus Abrahæ, imitando fidem Abrahæ. Ergo nos imitando illum ad Ecclesiam admittimur, et ipsum ab Ecclesia exclusuri sumus? Hæc Ecclesia significatur in Rebecca uxore Isaac: hæc Ecclesia erat in sanctis etiam Prophetis, qui intelligebant vetus Testamentum, quia promissiones illæ carnales spiritale nescio quid significabant. Si spiritale, spiritales ergo ad minorem filium: quia prior est carnalis, et postea spiritalis.

Ad Ecclesiam pertinent omnes Sancti.

Rom. 4. 12. Gal. 13. 7.

CAPUT XII.

Carnales de Ecclesia in sorte sunt Esau.

12. Jam hesterno die præmisimus Sanctitati Vestræ, ideo majorem filium dici Esau, quia nemo fit spiritalis, nisi ex carnali: sed si perseveret in prudentia carnis, semper erit Esau: si autem fiat spiritalis, est filius minor; sed ipse minor erit major: ille enim tempore præcedit, iste virtute. Namque cum coxisset lentem Jacob, desideravit Esau acipere, antequam veniret ad istam benedictionem: et ille ait illi, *Da mihi primogenita tua, et dabo tibi lentem, quam coxi*. Vendidit primogenita sua minori: abstulit ille voluptatem temporalem, abstulit ille dignitatem sempiternam. Ergo qui temporalibus voluptatibus serviunt in Ecclesia, lentem manducant. Quam quidem coxit Jacob, sed non manducavit Jacob: idola enim magis in Ægypto viguerant. Lens cibus est Ægypti. Per lentem omnes errores Gentium significantur. Quia ergo Ecclesia eminentior et manifestior in filio minore de Gentibus ventura significabatur, lentem coxisse dicitur Jacob, et manducasse Esau. Etenim dimiserunt idola Gentes, quæ colebant; Judæi autem serviebant idolis: nam conversi corde in Ægyptum, ducebantur per eremum; et cum interfecti essent in mari hostes eorum, et fluctibus obruti essent inimici eorum, desideraverunt idolum facere, quia non viderunt Moysen, et non intellexerunt secum præsentem Deum; sed in præsentia hominis habentes spem, non viderunt oculis (*a*) hominem, et putare cœperunt, quia non ibi esset Deus, cum ipse solus per Moysen tanta (*b*) patraret. Quæsierunt hominem oculis carnis, quia non habebant oculos cordis, unde Deum in Moyse viderent. Perdiderunt ergo primatum suum, quia conversi corde in Ægyptum manducaverunt lentem. * Accipite. Populus Christianus est; sed in ipso populo Christiano illi primatum tenent, qui pertinent ad Jacob: qui vero carnaliter vivunt, carnaliter credunt, carnaliter sperant, carnaliter diligunt, adhuc ad vetus Testamentum pertinent, nondum ad novum; adhuc in sorte sunt Esau, nondum in benedictione Jacob.

Gen. 25. 31.

Exod. 32. 1.

SERMON. DE SCRIPTURIS. * CAPUT XIII.

13. Intendat Sanctitas Vestra. Benedicere ergo volebat majorem filium Isaac senex caliginosis oculis, quia vetus Testamentum ad Judæos directum erat. Quod vetus Testamentum non ab eis intelligebatur, ideo caliginosi oculi dicuntur. Ut dixi, Fratres, ad minorem loquitur, ad minorem pervenit benedictio. Etenim mater ista quæ in sanctis omnibus intelligitur, id est, Ecclesia, quæ intellexit prophetiam, ipsa dat consilium filio minori, et dicit illi, *Ego ipsa audivi patrem tuum dicentem fratri tuo, Vade, et affer mihi venationem, ut manducem, et benedicat te anima mea, antequam moriar. Nunc ergo, fili, audi me*. Et dedit illi consilium ut iret, afferretque duos hœdos de proximo grege, et faceret illos mater, quemadmodum delectabatur pater ejus; et manducaret, et benediceret filium suum minorem absente majore. Ille autem timuit, et ait, *Frater meus pilosus est, ego autem lenis sum, ne contingat me et contrectet pater meus, et intelligat quia ego sum Jacob, et adquiram non benedictionem, sed maledictionem*. At illa, *Vade*, inquit, *fili, audi me: maledictio tua super me sit*. Perrexit, et adtulit duos hœdos: facti sunt, et apposuit patri suo: et quemadmodum prædixit, quia non illum agnoscebat in voce, tetigit, invenit pilos; quia pellibus hœdorum circumdederat mater brachia ejus: credidit majorem esse, et benedixit. In benedictione majorem intendebat, et benedictio ad minorem perveniebat. * Quid est ergo quod sub specie majoris benedicitur minor, nisi quia sub figuris veteris Testamenti promissi populo Judæorum, pervenit benedictio (*c*) spiritalis ad populum Christianorum? Attendite Fratres: audiunt illi terram promissionis, audimus et nos: tamquam ad Judæos videtur Scriptura loqui de terræ promissionis, et ad nos pervenit intellectus terræ promissionis, qui dicimus Deo, Spes mea es tu, portio mea in terra viventium. Sed hoc ut diceremus, mater nos docuit, id est, in (*d*) sanctis Ecclesia ipsa Prophetis docet nos, quemadmodum spiritaliter intelligamus ipsa promissa carnalia.

Benedictio minoris sub specie majoris.

Gen. 27. 6. etc.

* CAPUT XIV.

Psal. 141. 6.

14. Sed non posset ad nos pervenire benedictio, nisi jam mundati a peccatis per nativitatem regenerationis, aliorum peccata per tolerantiam portaremus. Genuit enim mater ambos filios. Intendite Fratres: genuit unum pilosum, alterum lenem. Pili peccata significant, lenitas autem mansuetudinem, id est, munditiem a peccatis. Duo filii benedicuntur: quia duo genera

Peccata aliena patienter portanda.

(*a*) Sic MSS. Editi vero, *oculis hominum*.
(*b*) MSS. *præstaret*.
(*c*) Sic in MSS. At in editis deest vox, *spiritalis*.

(*d*) Regius et Victorinus MS. in *Scriptis Ecclesia Prophetica docet nos* sic.

CLASSIS I.

benedicit Ecclesia. Quomodo duos peperit Rebecca, generantur in utero Ecclesiæ duo, unus pilosus, alter lenis: quorum diversitatem exposuimus. Sunt enim homines qui nec post baptismum volunt dimittere peccata sua, et ea volunt facere, quæ antea faciebant. Verbi gratia, Si faciebant fraudes, volunt iterum fraudare: si mendacium jurabant, volunt adhuc pejerare: si circumveniebant dolis innocentes, volunt adhuc circumvenire: si homicidia cogitabant, eadem cogitant: si fornicabantur, si inebriabantur, ea ipsa nihilo minus faciunt. Ecce Esau natus pilosus. Quid facit Jacob? Dicitur ei a matre, Vade, benedicat te pater tuus. Et dicit, Timeo, non accedam. Sunt enim homines in Ecclesia, qui timent misceri peccatoribus, ne quasi per consortium peccatorum in unitate maculentur, et per hæreses et schismata * pereant.

* f. pereunt.

CAPUT XV.

15. Quid ergo dicitur huic piloso Esau, qui non bene conversatus est in domo? Nam et hoc de illis dicitur. *Erat ille agrestis venator, Jacob autem sine dolo conversabatur in domo.* Ideoque eum amabat mater, cujus conversationem dulcem sentiebat. Ipse est Jacob, qui postea appellatus est Israel, cum luctaretur cum Angelo: et hoc in magno mysterio. Benedictus, appellatus est Israel: ideoque (*a*) quia sine dolo erat. Intendite Fratres mei, et videte quam sine dolo fuerit. Nathanaelem Dominus quando vidit, quia noverat qualis esset, ait, Ecce vere Israelita, in quo dolus non est. Si ergo ideo iste Israelita, quia non est in eo dolus; in ipso Israel utique non erat dolus. Quid sibi ergo vult, (*b*) quod dicitur, *Venit frater tuus cum dolo, et abstulit benedictionem?* Sine dolo eum commendat Scriptura conversantem in domo: Dominus etiam perhibet testimonium, quis sine dolo erat, cum dicit de Nathanaele: Ecce vere Israelita, in quo dolus non est. Quid sibi ergo vult, cum dicitur, *Accessit cum dolo, et abstulit benedictionem?*

Gen. 25. 27.
Gen. 32. 28.
Quomodo Jacob sine dolo, et cum dolo.
Johan. 1. 47.

CAPUT XVI.

Hœdinas pelles habere quid.

16. Dolus interim quid significet, adtendamus; et videamus quid debeat facere Jacob. Portat aliena peccata, et portat cum tolerantia, quamvis aliena: hoc est enim habere pelles hœdinas: id est, patienter aliena portat, non hæret suis. Sic omnes qui pro unitate Ecclesiæ tolerant aliena peccata, Jacob imitantur. Quia et ipse Jacob in Christo est: siquidem Christus in semine Abraham. Dictum est enim, In semine tuo benedicentur omnes Gentes. Dominus ergo noster Jesus Christus, qui nullum peccatum fecit, portavit aliena peccata: et dedignatur portare aliena peccata, cui peccata dimissa sunt? (*c*) Sic ergo Jacob transit ad Christum * post aliena peccata, id est, hœdinas pelles. Et quid est dolus?

Gen. 22. 18.
* f. portat.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

17. Venit enim ille sero, et affert quod jussit pater, et invenit fratrem suum benedictum pro se: et non benedicitur altera benedictione. Quia duo illi homines, duo populi erant: una benedictio unitatem significat Ecclesiæ. Duo autem populi ipsi sunt, qui est et Jacob. Sed alio modo figurati duo populi pertinentes ad Jacob. Etenim Dominus noster Jesus Christus, qui ad Judæos et Gentes venerat, repudiatus est a Judæis, qui pertinebant ad filium majorem: elegit tamen quosdam, qui pertinebant ad filium minorem, qui spiritaliter cœperant desiderare et intelligere promissa Domini, non carnaliter illam terram, quam desiderabant accipientes; sed spiritalem illam civitatem desiderantes, ubi nemo nascitur carnaliter; quia nemo ibi carnaliter, nemo spiritaliter moritur.

CAPUT XVII.

18. Hanc ergo cum cœpissent desiderare, cœperunt pertinere ad Jacob, qui crediderunt in Christo, et factus est grex Domini in ipsa Judæa. Sed quid dicit Dominus de ipso grege? Habeo alias oves, quæ non sunt de hoc ovili: vado, adducam eas, et erit unus grex et unus pastor. Quas alias oves habet Dominus Jesus Christus, nisi de Gentibus? Junctæ sunt oves de Gentibus Judæis ovibus. De Judæis enim Apostoli. Inde erant et quingenti fratres, qui viderunt Dominum post resurrectionem. Inde erat ipse Nathanael, cui testimonium perhibuit Dominus, in quo dolus non esset: Inde erant centum viginti, qui cum essent in domo, venit Spiritus sanctus, ut eos perfunderet, quem promiserat discipulis. Inde erant tot millia hominum, quæ legimus in Actibus Apostolorum baptizata in nomine Christi, (*d*) ex his qui crucifixerant Christum. Ergo inde erant oves, et multæ oves; sed non solæ: habebat Dominus alias de Gentibus. Ipsi duo populi tamquam de diverso venientes, etiam duobus parietibus significantur. Venit enim Ecclesia Judæorum de circumcisione; venit Ecclesia Gentium de præputio: de diverso venientes in (*e*) domo conjuncti sunt. Ideo Dominus dictus est lapis angularis: dicit enim Psalmus, Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Dicit et Apostolus, Ipso summo angulari lapide existente Christo Jesu. Ubi est angulus, duo parietes copulantur; in angulo duo parietes, nisi de diverso, non conveniunt: nam si ex una parte veniunt, angulum non faciunt. Duo ergo hœdi, ipsi sunt duo populi, ipsa sunt duo ovilia, ipsi sunt duo parietes, ipsi sunt duo cæci qui sedebant in via; ipsæ sunt duæ naves, in quas levati sunt pisces. Multis in locis Scripturarum intelliguntur duo populi: sed unum sunt in Jacob.

Johan. 10. 16.
1 Cor. 15. 6.
Johan. 1. 47.
Act. 1. 15, etc.
Act. 2. 38.
Psal. 117. 22.
Ephes. 2. 20.
Duo hœdi duo populi.
Matth. 20. 30.
Luc. 5. 7.

(a) Duo MSS. *ideo sine dolo erat*: omisso *quia*.

(b) Quæstionem hanc Augustinus in q. 72. super Gen. indicat jam a se in hoc ipso sermone tractatam. *Jacob*, inquit, *erat homo simplex, habitans domum. Quod Græce dicitur ἄπλαστος, hoc Latini simplicem interpretati sunt. Proprie autem ἄπλαστος non fictus. Unde aliqui Latini interpretes, sine dolo, interpretati sunt, dicentes, Erat Jacob sine dolo habitans in domo: ut magna sit quæstio, quomodo per dolum acceperit benedictionem qui erat sine dolo. Sed ad significandum magnum aliquid hoc scriptura præmisit. Hinc enim maxime cogimur ad intelligendo illo loco spiritalia, quia sine dolo erat qui fecit dolum. Unde quid senserimus in sermone quodam in populo habito satis diximus.*

(c) MSS. *Si ergo.* Pauloque post duo MSS. *id est, hœdinas pelles; quod est dolus.*

(d) Sic duo MSS. Editi vero, *et hi.*

(e) Duo MSS. *in Domino.*

CLASSIS I.

CAPUT XVIII. Hœdi cur populi.

Matth. 25. 33. Matth 9.13.

19. Quare hœdi, dicet aliquis? Hœdi nostis quia peccatores sunt: nam ad sinistram erunt hœdi, et ad dexteram agni. Sed qui perseveraverint hœdi, ipsi erunt ad sinistram. Nam nisi prins hœdi essent, non diceret Dominus, Non veni vocare justos, sed peccatores. Quando enim Dominus conversabatur cum peccatoribus, et manducabat cum publicanis, Judæi quasi agni, id est, quasi justi, et per superbiam magis hirci, objecerunt Domino tamquam crimen, immo disciputis ejus dixerunt: Quare magister vester » cum publicanis et peccatoribus manducat? Re» spondens Dominus, quomodo se defendit? Non » est opus, inquit, sanis medicus, sed male haben» tibus: non veni vocare justos, sed peccatores. (Ibid. 11. etc.) Vocat ergo hœdos, sed ut non perseverent hœdi. Occidit enim illos Jacob, et præparavit inde epulas patri suo; id est, ad intelligentiam spiritalem, quæ in illa benedictione habebat intelligi, (a) quamvis figurabatur in filio majori: ad hoc occisi sunt hœdi, et manducati sunt, et trajecti in corpus unum. Sic occiduntur peccata in peccatoribus, et transeunt interfecti in corpus unum Ecclesiæ: cujus Ecclesiæ figuram gerebat Petrus, quando ei dictum est, Macta et Manduca. (Act. 10. 13.) Ergo ille agrestis; iste in domo, mansuetus: ille major, iste minor: ad illum videbantur respicere benedictiones, ad istum perveniebant. Respiciebant ad illum, quia promissa carnalia promittebantur Judæis, ad istum perveniebant, quia spiritaliter intelligenda erant, et accipienda Christianis. Ad istum benedictio non perveniret, nisi portaret peccata, quæ ipse jam non faciebat.

CAPUT XIX. Aliena peccata sic portanda sunt, ut corrigantur.

20. Intelligat itaque Sanctitas Vestra, quomodo sint portanda peccata. Sunt enim qui portare sibi videntur peccata, et tacent peccatoribus: jam ista simulatio detestanda est. Porta peccatorem, non ut ames peccatum in illo, sed ut persequaris peccatum propter illum. Dilige peccatorem, non in quantum peccator est, sed in quantum homo est. Quomodo si diligis ægrum, persequeris febrem: nam si parcis febri, non diligis ægrum. Dic ergo quod verum est fratri tuo, noli tacere. Quid enim aliud agimus, quam dicere vobis quod verum est? Noli mendaciter: aperta veritate dic quod verum est: sed donec corrigatur, portetur. Diversis temporibus fieri potuerunt occisio hœdorum et portatio pellium: rem tamen significant, quæ uno tempore fieri potest. Simul enim et arguit justus peccatores, quod est hœdos occidere; et peccata eorum misericorditer tolerat, quod est pelles portare. Quantum in ipso fuit, occidit hœdos, occidit peccatores: sed portabat aliena peccata, et portabat cum tolerantia; meruit benedici: quia caritas omnia tolerat. (Caritas.) Ipsa caritas erat in matre, et figuram caritatis ipsius gerebat mater: quæ figura omnium sanctorum erat, figuram caritatis gerebat; quia sancti non sunt, nisi qui habuerint caritatem. Quid enim proderit, si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam? Factus sum æramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si sciero omnia sacramenta, et omnem prophetiam, et tradam corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. (SERMON. DE SCRIPTURIS. 1. Cor. 13. 1, etc.) Qualis est ergo caritas, quæ sola multum prodest, sine qua cætera nihil prosunt? Ergo ipsa caritas dat consilium, et obedit filius caritatis.

CAPUT XX. Isaac in dolo Jacob figuram intellexit.

21. Quale consilium dat? Ut accipiat ille pelles hœdinas, et accedat ad patrem. Majorem quærit pater, et minorem benedicit: vetus Testamentum Judæos intuetur per litteram, et per spiritalem ejus intelligentiam Christiani in illo benedicuntur. Intendat Sanctitas Vestra, magnum mysterium, magnum sacramentum. Dicit Isaac, *Venit frater tuus cum dolo*, de homine sine dolo. Sine dubio Isaac (b) ille, ut erat spiritu prophetico, noverat quid agebatur, et ipse figurate agebat, omnia ponit in magna altitudine sacramentorum: nam si nesciret quid ageret, irasceretur fallenti se filio. Venit major, et dicit, *Ecce pater, manduca: sicut jussisti mihi, feci*. (Gen. 27. 19, etc.) Dicit ille, *Quis es tu?* Respondit, *Ego sum filius tuus major Esau. Et quis est*, inquit, *ille a quo jam manducavi, et benedixi eum, et benedictus erit?* Irasci videbatur: exspectabat ab ore ipsius Esau maledictionem aliquam in fratrem: cum exspectat ille maledictionem, confirmat iste benedictionem. O irasci, o indignari! Sed noverat mysterium, et caligo oculorum ejus corporeorum significabat caliginem mentis Judæorum: oculi autem cordis ejus videbant altitudinem mysteriorum.

CAPUT XXI. Gen. 27. 35. Dolus, non dolus.

22. Venit, inquit, *frater tuus cum dolo, et abstulit benedictionem.* (c) Dicebamus: videte quid est *cum dolo*: dolus hic, non est dolus. Quomodo dolus non est dolus? Quomodo petra non est petra? Quomodo dicitur mare, et non est mare; quia aliud significat: sic dicitur petra, et non est petra; quia aliud significat. Dicitur mons, et non est mons: dicitur leo de tribu Juda Dominus Jesus Christus, et non est leo: dicitur agnus, et non est agnus: dicitur pecus, et non est pecus: dicitur vitulus, et aliud est. Sic dicitur dolus, et non est dolus. Quare ergo dicitur dolus, quæramus. Quare dicta sunt illa omnia, quæramus. Quare dictus est leo? Propter fortitudinem. Quare dictus est petra? Propter firmitatem. Quare dictus est agnus? Propter innocentiam. Quare dictus est vitulus? Propter victimam. Quare dictus est mons? Propter magnitudinem. Quare manna? Propter dulcedinem. Quare ergo dolus? Jam quid sit dolus videamus, et inveniamus quare dictus sit dolus. Novimus enim quid sit petra: et tamen dicitur de homine absurdo et duro petra, et de homine robusto et immobili dicitur petra; et ad laudem inde duxisti firmita-

(a) Duo MSS. *quæ figurabatur*.
(b) Duo MSS. omittunt, *ille ut erat*.

(c) Duo MSS. *Videamus quid est*: omisso *dicebamus*.

CLASSIS I. — 1. Cor. 10. 4.

tem, et ad vituperationem duritiam. Novimus in petra firmitatem, et accepimus Christum petram: Petra autem erat Christus. In leone fortitudinem novimus: et tamen leo etiam diabolus nominatus est. In dolo quid novimus, ut accipiamus in figura dolum, quemadmodum accipitur et mons, quemadmodum accipitur leo, quemadmodum accipitur agnus, quemadmodum accipitur petra, et cætera?

CAPUT XXII. Dolus in Jacob quid.

23. Dolus ergo quid est? Dolus est quando aliud agitur, et aliud simulatur. Quando itaque aliud est in intentione, aliud in factis, dolus dicitur. Dolus ergo in proprietate reprehensibilis, quomodo petra in proprietate. Qui dixerit petram in proprietate Christum, blasphemat: quomodo vitulum qui dixerit in proprietate Christum, blasphemat. Vitulus in proprietate pecus est, in figura victima: in proprietate lapis terra obdurata est, in figura firmitas. Dolus in proprietate fraus, in figura ipsa figura. Omnis enim figurata et allegorica lectio vel locutio, aliud videtur sonare carnaliter, aliud insinuare spiritaliter. Hanc ergo figuram doli nomine appellavit. Quid est ergo, *Venit cum dolo, et abstulit benedictionem tuam?* Quia figuratum erat quod agebatur, ideo dictum est, *Venit cum dolo.* Nam ille doloso homini benedictionem non confirmaret, cui debebatur justa maledictio. Non ergo erat verus ille dolus: maxime quia non est mentitus dicendo, *Ego sum filius tuus major Esau:* jam enim pactus erat ille cum fratre suo, et vendiderat primogenita sua. Hoc se dixit habere patri, quod emerat a fratre: quod ille perdiderat in istum transierat. Non enim primogeniti honor exclusus erat de domo Isaac: primogeniti honor ibi erat, in illo non erat, qui eum vendiderat: ubi erat, si non in minore erat? Ideo sciens hoc in mysterio Isaac, confirmavit benedictionem, et dicit filio, *Quid tibi facturus sum?* Et ille, *Benedic et me pater: non enim una tibi est benedictio.* Isaac autem sciebat unam.

Jacob a mendacio defenditur. — Gen. 27. 37. etc.

CAPUT XXIII. Benedictio Jacob. — Gen. 27. 24. etc.

24. Quare unam? Aderit Spiritus-sanctus, ut dicam, et intelligatis. Videamus ipsas benedictiones, qualem benedictionem accepit Jacob; et qualem benedictionem accepit Esau. Ipse Isaac ad Jacob, *Tu es filius meus Esau?* Respondit Jacob, *Ego.* Et dixit, *Appone mihi, et manducabo de venatione tua, fili, et benedicat te anima mea, antequam moriar; sed admove mihi osculum.* Illum (a) non est osculatus: a pace cœpit hujus benedictio. Quare osculo confirmavit pacem? Quia et ille propter pacem portabat aliena peccata. *Et accessit, et osculatus est eum: et odoratus est odorem vestis ejus.* Stolam enim habebat fratris sui: id est, dignitatem primogenitorum, quam ille perdiderat, iste habebat. In isto jam bene olebat, quod ille male perdiderat. *Odoratus est odorem vestis ejus, et benedixit eum, et dixit, Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus.* Odorem vestimenti accepit, et (b) dixit odorem agri. Intellige Christum in mysterio interiori, et intellige vestem Christi Ecclesiam.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT XXIV. Una res multis modis significata.

25. Intelligat Sanctitas Vestra. Multis enim modis significatur una res: id est, Ecclesiam, quam significant illi duo hœdi, ipsam significat vestis ista. Quia una res multis modis significatur, quæ nihil horum est per (c) essentiam, omnia per figuram. Agnus non potest esse leo; leo non potest esse agnus: Dominus autem noster Jesus Christus et leo potuit esse, et agnus: sed quia nec leo nec agnus per essentiam, et leo et agnus per figuram. Sic hœdi non possunt esse vestis, et vestis non potest esse hœdi: Ecclesia vero, quia nec hœdi nec vestis per essentiam, et hœdi et vestis est per figuram, et quidquid aliud dici potest.

Gen. 27. 27.

CAPUT XXV. Ecclesia, ager. — 1. Cor. 3. 9. Johan. 15. 1. et 5.

26. *Odoratus est vestimenta ejus, et dixit, Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus.* * Ager iste, Ecclesia est. Probemus, quia ager est Ecclesia. Audi Apostolum dicentem fidelibus: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Non solum ager est Ecclesia, sed et agricola Deus. Audi ipsum Dominum: Ego sum vitis, vos sarmenta, et Pater meus agricola est. In hoc ergo agro laborans operarius, et sperans mercedem sempiternam, ipse Apostolus nihil sibi arrogat, nisi quantum decet operarium. Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quomodo servavit humilitatem, ut ad Jacob pertineret, ut ad ipsum agrum, id est, Ecclesiam, ne amitteret stolam, cujus odor erat sicut odor agri pleni, et transiret ad superbiam Esau, carnaliter intelligens et typho plenus? Olet ergo ager de veste filii: sed non ager ille ex se aliquid est, ideo adjecit, *quem benedixit Dominus. Et dabit tibi Dominus de rore cœli desursum, et ab ubertate terræ, et multitudinem frumenti et vini: et servient tibi Gentes, et eris dominus fratris tui, et adorabunt te filii patris tui. Qui maledixerit te, maledictus erit; et qui benedixerit te, benedictus erit.* Hæc benedictio Jacob: si non benediceretur et Esau, nulla esset quæstio: benedicitur et ipse, sed non ipsa benedictione; nec tamen ab hac penitus aliena.

1. Cor. 3. 6. et 7. — Gen. 27. 28. et 29.

CAPUT XXVI. Benedictio Esau. — Gen. 27. 35. etc.

27. Audiamus ergo quomodo benedicitur Esau; et videamus quid intersit inter spiritales Ecclesiæ filios, et carnales, inter eos qui spiritaliter vivunt, et eos qui semper carnalibus gaudiis delectantur. Respondens autem Isaac, dixit ad Esau, *Quis ergo venatus est mihi venationem, et intulit mihi? benedictus sit. Factum est autem ut audivit Esau verba Isaac patris sui, exclamavit voce magna, et dixit, Benedic et me pater. Et dixit illi, Venit frater tuus cum dolo, et accepit benedictionem tuam.*

(a) Editi. *Illum enim est osculatus.* At MSS. *Illum non est osculatus*, scilicet Esau.
(b) Sic aliquot MSS. Editi vero, *et benedixit.*
(c) Editi et Corbeiensis MS. *quæ nihil horum est per evidentiam, omnia sunt per figuram.* Itemque infra ubi legitur, *per essentiam*, habent iidem libri constanter, *per evidentiam.* Quibus locis Victorinum MSS. et Regium secuti sumus.

CLASSIS I.

Gen. 27. 36. Jacob supplantatio.

a

28. *Et dixit Esau, Juste vocatum est nomen ejus Jacob.* (*a*) Supplantatio enim vocatur Jacob. Et nec ipsa supplantatio inanis est: quia figura accipitur quomodo dolus. Non enim jam erat tanta malitia in fratre, ut vellet supplantare fratrem suum. Tunc enim dictum est supplantator, quando manu fratris sui nascentis pedem tenuit: tunc supplantator est dictus. Supplantatio autem carnalium, vita spiritalium est. * Omnes enim carnales, cum in Ecclesia invident spiritalibus, supplantantur, et fiunt pejores. Audi Apostolum hoc ipsum dicentem, maxime quia ibi commemoravit odorem, quem hic expressit Isaac.

* CAPUT XXVII.

Gen. 27. 27. dicens, *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus.* Ait ergo Apostolus, Christi bonus odor sumus in omni loco: et

2. Cor. 2. 16. adjecit, Aliis quidem odor vitæ, in vitam; aliis odor mortis, in mortem: et ad hæc quis idoneus? id est, ut intelligat, quomodo odor mortis sumus in mortem hominum, nulla nostra culpa. Ambulantes enim vias suas spiritales, nihil aliud norunt quam bene vivere: et qui innocenter viventibus invident, faciunt peccata gravia, unde illos puniat Deus: et fit eis ille odor in mortem, qui est aliis odor ad vitam. Nam ipse Dominus prius factus est odor bonus ad vitam credentibus, et odor malus ad mortem persequentibus. Quia enim multi illi crediderant, inviderunt Judæi, et fecerunt tantum scelus occidendo innocentem, sanctum sanctorum: quod si non facerent, ad mortem eis non valeret bonus odor Christi. Ergo supplantatus est Esau in benedictione * patris.

* f. fratris.

Gen. 27. 37. 29. Respondit autem Isaac, et dixit ad illum, *Dominum illum tuum feci*: non enim aliud potuit accipere Esau quod dictum est, *Et omnes fratres ejus servient illi: tibi autem quid faciam, fili? Et dixit Esau ad patrem suum, Benedic tamen et me. Cum strangulatus esset Isaac:* id est, cum coactus esset. Magna res, magnum sacramentum, utinam capiamus: coactus benedicit, et tamen benedicit; et quod benedicit verum est, sed tamen coactus benedicit. Quid sit hoc, attendite. Videamus ipsam benedictionem, et intelligamus quid sit coactum benedicere.

30. Respondit autem Isaac, (Pater sane Esau (*b*) non est asculatus:) et ait illi, *Ecce a fertilitate terræ erit* (*c*) *habitatio tua, et a rore*

b

Ibidem 39.

c

cœli de super. Dixit hoc et illi, *ab ubertate terræ, et a rore cœli:* hoc ergo commune est Jacob et Esau. * Quid est proprium Jacob? *Servient tibi gentes.* Quid est proprium Jacob? *Omnes fratres tui tibi servient; et qui te benedixerit, benedictus erit, et qui te maledixerit, maledictus erit.* Habet et iste nescio quid proprium, quod non dictum est Jacob: *Et in gladio vives, et fratri tuo servies.* Sed ne tolleret liberum arbitrium, (jam hinc et hesterno diximus) adjecit, *Erit*

In benedictione quid proprium, quid commune Jacob et Esau.

* CAPUT XXVIII.

Gen. 27. 40 *autem, cum deposueris et solveris jugum de collo*

A *tuo.* Quid est, *Erit autem, cum deposueris et solveris jugum de collo tuo?* Liberum tibi est, si volueris, converti: non quasi duo erunt, sed unus Jacob. Omnes enim qui convertuntur ab Esau ad Jacob pertinent. Similitudo unum facit, dissimilitudo facit diversitatem. Quid ergo? *A rore cœli, et a fertilitate terræ*, ambo habent. *Servient tibi Gentes et fratres tui et filii patris tui*, solus Jacob habet. *In gladio* autem *tuo vives*, solus Esau. Quiddam commune habent, quædam singuli.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

31. Sunt mali in Ecclesia pertinentes ad Esau: quia et ipsi filii Rebeccæ, filii matris Ecclesiæ, de utero ipsius nati, et pilosi in peccatia carnalibus perseverantes, de illius tamen utero nati. Habent ergo a rore cœli, et fertilitate terræ: a

Scripturæ et sacramenta bonis et malis communia.

B rore cœli omnes Scripturas, omnem sermonem divinum: a fertilitate vero terræ, omnia visibilia sacramenta; visibile enim sacramentum ad terram pertinet. Hæc omnia communia habent in Ecclesia et boni et mali. Nam et ipsi habent et participant sacramentis: et quod norunt fideles, a tritico et vino. Et (*d*) habent de rore cœli: quia super omnes descendit sermo Dei de cœlo. Venit sermo Dei, et irrigat: sed qui irriget, et quid irriget, adtende. Nam et illos irrigat et illos, bonos et malos: sed illi bonam pluviam in radicem spinarum convertunt, illi autem ad fructum bonum pluviam trahunt. Nam simul pluit Dominus super segetem et super spinas: sed segeti pluit ad horreum, spinis ad ignem: et tamen una est pluvia. Sic verbum Dei omnes compluit. Videat quisque qualem radicem habeat: d

C videat quisque quo trahat pluviam bonam: si eam trahit, ut generet spinas, numquid ideo pluvia Dei accusanda est? Antequam veniat ad radicem, dulcis est pluvia illa, dulce est verbum Dei, donec veniat ad cor malum, et convertat ad fraudem suam pluviam Dei, convertat ad hypocrisim, convertat ad radices malarum concupiscentiarum, ad perversitates et depravationes suas. Incipit quidem generare spinas, sed de pluvia bona: habet enim a rore cœli. Et quoniam non excluduntur omnes mali a sacramentis Dei, (*e*) habet et ab ubertate terræ, quod norunt illi, qui jam voluerunt esse participes mysteriorum fidelium. e

D 32. Cum ad ambos pertineant ista, non tamen pertinent omnes gentes nisi ad spiritales, quia ipsi pertinent ad Ecclesiam, quæ implevit totum orbem terrarum. * Adtendite Fratres, et discernite quantum potestis, vel quantum vobis Dominus dat. Omnis spiritalis videt, quia Ecclesia per totum orbem terrarum est una, vera catholica, et nihil sibi arrogat, et tolerat peccata hominum, quos non potest purgare de area Dominica, antequam veniat ille ultimus ventilator, qui falli non potest, ut purget aream suam, et frumentum mittat in horreum, paleas autem det

Omnes gentes spiritalibus subjectæ.

* CAPUT XXIX.

(*a*) Regius MS. *Supplantator enim.*

(*b*) Duobus in MSS. deest, *non est osculatus.*

(*c*) Victorinus MS. et Regius habent, *benedictio tua.* At ceteri libri, *habitatio tua*: juxta LXX. ἡ κατοίκη*σίς σου*. Et consentit Hebræus textus.

(*d*) Sic MSS. cum Par. Ulim. At Lov. *a tritico et vino, habent de rore cœli.*

(*e*) In duobus MSS. *habent.*

 ad comburendum: quia ipse habet excludere paleam, et segregare a frumento, et præparare horreum tritico, paleis ignem. Itaque quia novit, tolerat peccatores in fine separandos. Per omnes gentes peccatores et omnes carnales mixti sunt spiritalibus, et serviunt eis: spiritales autem non serviunt; quia de illis proficiunt, cum ipsi deficiunt. Attendite Fratres mei, dicam, si possum, et non timeam, non tacebo: urgeor enim ut dicam: et si mihi forte aliqui succensuerint; sed dent veniam, timeo enim, ut dixi; timori dent veniam. Christus neminem timuit: nos autem Christum timendo non parcimus, ne nobis, dum tales nolumus contristare, ille non parcat. Quid velim dicere dignamini audire, et intentissime advertere. Acceperunt ambo a rore cæli et ab ubertate terræ, Jacob et Esau; ambo illud habent quod jam diximus, quod novimus, quod nostis: sed ut serviant ei gentes, non accepit nisi Jacob, quia carnales in Ecclesia per totum orbem terrarum non serviunt nisi spiritalibus. Quare? Quia de illis proficiunt spiritales. Nam ideo carnales homines servi dicuntur: et si quod nolunt faciunt, prodest tamen spiritalibus mala conversatio carnalium: quia et ex eadem conversatione proficiunt, et per tolerantiam coronantur.

CAPUT XXX. Carnalibus cur non subjectæ gentes.

33. Intendat Sanctitas Vestra quod dicimus. Illi autem Esau non sunt datæ gentes: quia omnes carnales, qui sunt in Ecclesia, aut divisi sunt, aut faciles sunt ad divisionem. Ecce pars Donati inde facta est, inde est, de ipsis carnalibus carnaliter sentientibus. Carnales erant: (*a*) sed quia quæsierunt honorem suum, vel patientiam perdiderunt, invenerunt aditum, et divisi sunt: amaverunt honorem suum, multum ei tribuerunt, typho superbiæ tumuerunt, non habuerunt tolerantiam, id est, non habuerunt caritatem. Scriptum est enim, Caritas omnia tolerat, omnia sustinet: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam. (I. Cor. 13. 4. etc.) Itaque quidquid aliud haberent, quia illud non habebant per quod prodest quidquid habetur, diviserunt se. Et quotquot hæreses vel præcisiones et schismata facta sunt, per hos carnales facta sunt. Aut enim carnaliter senserunt, et fecerunt sibi imagines phantasmatum suorum, et erraverunt, et reprehendit eos fides catholica: et cum arguerentur, exclusi sunt foras pondere suo: aut invenientes sibi lites et simultates cum hominibus, diviserunt se. Qui se ergo diviserunt, nisi ad quos pertinet gladius ille, de quo dictum est, *In gladio tuo vives?* (Gen. 27. 40.) Non quia gladius non accipitur in bono: nam quemadmodum dicta sunt illa superiora, id est quomodo accipitur lapis ille et ad firmitatem propter Christum, et ad reprehensionem propter stultum; quomodo leo dictus est Christus propter aliud, et leo dictus est diabolus propter aliud: sic accipitur gladius aliquando in bono, aliquando in malo. Sed hic non sine caussa non datus est Jacob, sed datus est Esau: nisi quia aliquid mysterii significatur in gladio. (*b*) Quomodo et ipsa servitus non est aliena a mysterio; id est, quod dictum est, *Servies fratri tuo:* nam et hoc in magno mysterio dictum est.

CAPUT XXXI. Contra schismaticos.

34. Ergo, Fratres, qui se dividunt, ipsi habent gladium divisionis, et in gladio suo moriuntur, et in gladio suo vivunt. Sed quia verum dixerat Dominus, Qui gladio percutit, gladio morietur: (Matth. 26. 52.) videte illos, Fratres mei, qui se ab unitate præciderunt, in quot frusta præcisi sunt. Nostis quot partes fecit pars Donati, nec arbitror latere Sanctitatem Vestram, quia qui gladio percutit, gladio periit. Dictum est illi, *In gladio tuo vives.* Sic et illi qui non recesserunt ab Ecclesia, et tales sunt, quales si foris essent. Qui enim amant honores suos in Ecclesia, omnino tales sunt, qui amant in Ecclesia commoda sua sæcularia, et ipsi palea sunt; sed ventus deest, ideo non volant de area: hoc est quod dico breviter, tentatio deest, nam volarent de area. Denique quando contra illos aliquid egerit Ecclesia, quomodo facile se præcidunt? quomodo facile extra colligunt, et nolunt dimittere principatum suum, quomodo pro ipso principatu mori volunt? quomodo tenere volunt sub se plebes, et non dimittere plebes unitati Christi? quomodo volunt facere (*c*) oves suas, quas suo sanguine non emerunt, et ideo viles habent, quia non emerunt? Quid opus est hinc diutius disputare? Attendite illos per universam Ecclesiam, videte tales, et eos qui intus sunt, et eos qui inventa occasione de aera volaverunt, et volunt secum trahere grana; sed grana vera et plena tolerant paleam, et manent in area usque in finem, quo usque venit ultimus ventilator: sicut ille cum pellibus hœdinis toleravit aliena peccata, et meruit accipere benedictionem paternam.

CAPUT XXXII. Extorta benedictio.

35. Quare autem (*d*) *sugillatus* Isaac benedixit? Jam enim necessitate, jam coactus pater ejus dixit illi, *Ecce ab ubertate terræ erit tibi habitatio et a rore cœli.* (Gen. 27. 39. etc.) Et ne ideo te putes bonum, *In gladio tuo vives, et fratri tuo servies.* Sed ne de te desperes, quia potes te corrigere. *Erit autem, cum deposueris et solveris jugum de collo tuo.* Ecce ab ubertate terræ et a rore cœli accipiet, sed Isaac sugillatus projicit illi benedictionem, non dat. Nonne fit modo in Ecclesia malis hominibus, qui volunt perturbare Ecclesiam, ut tolerentur ad necessitatem ipsius pacis, ut admittantur, ut habeant sacramenta communia? Et aliquando scitur quia mali sunt, et convinci forte non possunt ut emendentur et degradentur, ut excludantur, ut excommunicentur, non possunt convinci. Si institerit aliquis, aliquando itur in disruptiones Ecclesiæ. Cogitur gubernator Ecclesiæ tamquam dicere,

(a) Particula *sed*, et quæ hic paulo post occurrit, *vel*, abest a duobus MSS.
(b) Sic duo MSS. Editi vero, *in malo.*
(c) Regius MS. caret voce, *oves.*

(d) Supra in cap. 25. habetur, *strangulatus*: quod videlicet apud LXX. Græce esset κατανενχθέντος Gen. 27. 39. ubi nunc legitur κατανυχθέντος, *compunctio.*

CLASSIS I.

Ecce ab ubertate terræ erit tibi, et a rore cæli: utere sacramentis, tibi manducas judicium, tibi bibis judicium: Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. Nosti quia admitteris ex necessitate pacis Ecclesiæ, non habes in corde nisi perturbationes et divisiones. Ideo in gladio tuo vives: nam in eo quod accipis a rore cæli, et ab ubertate terræ, non ibi vives: non enim hoc te delectat, aut suavis est tibi Dominus. Si enim hoc te delectaret, et suavis tibi esset Dominus, imitareris humilitatem Domini, non superbiam diaboli. (a)(Quamvis ergo accipiat mysterium humilitatis Domini a rore cæli et ab ubertate terræ, non tamen deponit superbiam diaboli, cui nihil faciam, qui semper dissensionibus et seditionibus gaudet.) Quamvis sit tibi ista communio a rore cæli et ab ubertate terræ; tamen in gladio tuo vivis, seditionibus et dissensionibus aut gaudes aut terreris. Muta ergo te, et tolle jugum a collo tuo.

1 Cor. 11. 29.

CAPUT XXXIII. Epilogus, de pugna contra diabolum exemplo Martyrum suscipienda.

36. Hæc vobis, Fratres, pro magnitudine mysteriorum forte pauca, pro tempore tamen et pro viribus nostris et pro vestris multa dicta sunt: et si forte enucleatius hæc quæstio discussa non est, (b) partim tamen magna mysteria, quæ postea si tractentur, inveniuntur. Date veniam et angustiæ temporis, et viribus nostris, et capacitati vestræ. Vultis plus capere, crescite: vultis crescere, bene vivite. Qui enim non vult bene vivere, non vult crescere. Has vobis epulas exhibuerit Dominus Deus noster per natalitia martyris sui Vincentii. Vincentius nomen victoriæ est. Amate autem, ut vincatis: non enim deest persecutio: diabolus persecutor est, numquam deficit occasio coronæ: tantum miles Christi intelligat pugnam, et sciat quem vincat. Numquid quia non te urget hostis manifestus corporis, non te urget persecutor occultus illecebris carnis? Quanta suggerit mala, quanta per cupiditatem, quanta per timorem? Quibus illecebris persuadet ut eas ad sortilegos, ad mathematicos, quando dolet caput? Qui dimittunt Deum, et eunt ad ligamenta diabolica, victi sunt a diabolo. Contra si cui suggestum fuerit, secundum corpus fortasse (c) efficere remedia diaboli, unde alius sanatus esse dicitur, quia accepto ab illo sacrificio suo, deserit persequi corpus, quia cor obtinuit: ergo cuicumque suggesta fuerint ista remedia scelerata, et dixerit, Moriar potius, quam talibus remediis utar; si vult Deus, flagellat et liberat me; si novit quia necessarium est, liberet me; si autem (d) scit quia debeo exire de hac vita, sive contrister, sive læter, sequar voluntatem Domini. Ecce enim post parvum tempus qua fronte exiturus sum ad Dominum? Non enim hoc mihi præstant remedia diaboli, quod præstat Deus, vitam æternam. Quare ergo (e) damno animæ meæ emo paucos dies corpori meo? Qui hæc dicit, et non it, nec applicat cor suum ut faciat mala remedia, utique vincit. Unam rem dixi exempli gratia: videtis certe jam quanta diabolus suggerit. Vides illum certe languere, vides anhelantem in lecto, vides vix moventem membra, vix moventem linguam, lassus iste diabolum vincit. Multi coronati sunt in amphitheatro pugnantes ad bestias: multi in lecto vincentes diabolum coronantur: videntur non se movere posse, et intus in corde tantas vires habent, tantam pugnam exercent. Sed ubi est occulta pugna, ibi occulta victoria.

Vincentii martyris natalitia.

CAPUT XXXIV. Martyres imitandi.

37. Quare ista diximus, Fratres? Ut quando celebratis natalitia Martyrum, imitemini Martyres; nec putetis ideo vobis deesse posse occasiones coronæ, quia modo desunt tales persecutiones. Nec modo enim desunt quotidie persecutiones a diabolo, sive per suggestionem, sive per molestias aliquas corporis. Tu tantum scito te habere Imperatorem, qui jam præcessit in cælum: dedit tibi viam qua sequaris, tene te ad illum. Noli, cum viceris per superbiam tibi tribuere, quasi de viribus tuis luctatus fueris: sed præsume de eo qui dedit vires, ut vinceres, quia ipse vicit sæculum: et semper (f) coronaris, et Martyr hinc exies, si omnes tentationes diaboli superaveris. (g)

Johan. 16. 33.

* SERMO V.

* Alias 1. ex Sirmondianis.

De luctatione Jacob (h) cum Angelo.

Habitus paulo ante Pascha.

Boni imitandi, mali vero donec ultimo judicio discretio fiat, tolerandi.

1. Hæc maxime regula disciplinæ necessaria est viro Christiano, ut verbum Dei audiat, cum est in hoc sæculo, ut adtendat eum, qui venit sæculum salvare primo per misericordiam, et postea (i) discutere per judicium. Et ideo Dominus noster Jesus Christus imitandum se nobis præbuit; ut quoniam Christiani sumus, aut ipsum imitemur, aut alios qui eum imitati sunt. Sunt enim quidam, eorum qui Christiani vocantur et non sunt, quos partim digessit Ecclesia, tamquam stercora: ut sunt omnes hæreses, et omnia schismata, quæ etiam comparantur sarmentis infructuosis de vite præcisis, et paleis quas ante ventilationem de area ventus rapit: sunt autem alii, qui intus mali sunt, et ipsa communione catholica continentur; quos necesse est toleret Christianus bonus usque in finem, quia ventilatio messis hujus areæ non erit nisi dies judicii. Hæc semper cantavimus

(a) Quæ uncinis includuntur, desunt in duobus MSS.
(b) Duo MSS. *discussa non est, date veniam* etc. omissis verbis istis, *partim tamen magna* etc.
(c) Ita duo MSS. Editi vero, *efficit*.
(d) Duo MSS. carent verbo, *scit*. Non male, si haberent, *sin autem*.
(e) Editi, *damno animam*.
(f) Duo MSS. *coronaberis*.
(g) Editi addunt clausulam, *Conversi* etc. sed hæc abest a MSS.
(h) In editis deest, *cum Angelo*. Sed in MSS. nonnullis et in Possidii Indiculo cap. 8 habetur: ipsumque capitulum Genesis, quo Jacobi lucta cum Angelo refertur, prælectum esse ante concionem patet ex n. 6.
(i) MSS. *et postea discretione per judicium*.

SERMO I.

vobis, et in nomine Christi arbitramur quia hærent pectoribus vestris. Istæ lectiones quæ vobis leguntur, numquid modo primum vobis leguntur, et non eædem quotidie repetuntur? Sicut autem lectiones Dei quotidie opus est ut repetantur, ne sæculi mala et spinæ nascantur in cordibus vestris, et suffocent semen, quod ibi seminatum est: sic oportet et sermonem Dei vobis semper repeti, ne obliti dicatis vos non audisse, quod dicimus non dixisse.

Debita remittenda inimicis.

2. Accedunt multi, et modo tempus est, ut in nomine Dei festinent accipere gratiam baptismi, credentes dimitti sibi omnia peccata, quæ antea commiserunt, prorsus omnia; et exire inde nihil debentes Domino: quemadmodum servus ille, qui rationem reddebat Domino suo, (Matth. 18. 24.) et invenit illum debere decem millia talentorum; sic tamen recessit nihil debens, non quia nihil ipse debebat, sed quia ille misericors erat, dimisit omnia, et debitorem absolvit. Et tamen Fratres, quomodo nos terruit vehementer idem ipse servus? Quia noluit dimittere conservo suo, vel differre solutionem centum denariorum, replicavit illi dominus decem millia talentorum, quæ illi dimiserat. Hi ergo qui exituri sunt de baptismo nihil debentes, et absoluti omnibus peccatis, caveant ne si quis in illos peccaverit, et noluerint ipsi dimittere, non solum deinceps non illis dimittatur, sed etiam omnia quæ dimissa fuerant, replicentur. Nemo ergo dicat, Quis istud facit; aut quis istud fecit? Dicendo sibi istud homines moriuntur. Dilige inimicum tuum, dicit Dominus: et tu, Quis istud facit? Quia ipse non fecit, putat quia nemo potuit facere. Res in corde est: unde vides quis illud facit? Putas enim quia non dimisit ille qui clamat? Forte enim aliquando clamat aliquis, et jubet cædi hominem, et putas quia non dimisit.

Inimicus sic diligendus, ut tamen corripiatur.

Quare? Tu quando cædis filium tuum, tenes odium in corde tuo? Ergo res in corde est: solus Deus videt si dimissum est. Aliquando enim non cædit aliquis, videtur parcere manu, et sævit in corde, et optat male homini intus, et vult eum necari: tenet contra illum malam voluntatem, quamvis nihil illi corporaliter reddere videatur. E contra sunt, qui corporaliter videntur quasi reddere; sed (a) corporalis illa correptio quasi dilectio est: ad bonam vitam vult illum pervenire; et tanto magis vult eum corripi, quanto illum amat. Sic et Deus numquid non nos diligit? non ad hoc nos hortatur, ut diligamus inimicos nostros, ut quomodo possumus, similes illi simus? Nam sic dixit: *Estote autem vos perfecti, sicut Pater vester qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.* (Matth. 5. 48. etc.) Quanta ergo dilectio est in Domino, quando pro peccatoribus et impiis Christum crucifigendum misit, et pretio sanguinis ejus nos redimit, qui ei inimici eramus, amando ea quæ fecit pro eo qui fecit? Cum ergo ista faceremus, misit Deus, sicut Apostolus dicit, Filium suum; (Gal. 4. 4.) et cum pro nobis impiis, ab aliis impiis occidendum tradidit. Et si nondum fidelibus tantum munus datum est, quid ergo servatur fidelibus? Ecce quomodo Deus diligit homines. Adtendamus, Fratres, numquid non illos flagellat? numquid non illos corripit? Si non illos corripit, unde fames? unde ægritudines? unde pestilentiæ, et morbi? Omnes enim istæ correptiones Dei sunt. Sicut ergo ille diligit, et tamen corripit: sic et tu, si habes aliquem in potestate, quamvis serves affectum dilectionis, noli tamen negare flagellum correptionis. Quia si negaveris, non tenebis dilectionem: quia ille moritur in peccatis, qui forte correptus ea relinqueret; et magis tibi imputatur verum odium.

Luctandum ut Christi caritatem et per eamdem imitatione prosequamur.

3. Nemo ergo dicat, Quis istud potest? Contendit hoc implere in cordibus vestris; (b) tenete, ut diligatis. Luctamini, et vincetis. Christus enim ibi vincit. Contra quid luctamini? Contra peccatum luctamini, contra verba hominum male dicentium: Ergo non te vindicas? ergo remanebis indefensus, et non illi ostendis: o si mecum haberet! Luctamini, et vincite. Si enim vellet Christus jubere terræ, quando a Judæis tanta passus est, ut aperta sorberet persecutores ejus, non posset? Si ergo qui habuit potestatem, sic eos pertulit, quo usque levaretur in crucem, et pendens in cruce ait, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt:* (Luc. 23. 34.) tu serve redemte sanguine crucifixi Domini tui, non imitaberis Salvatorem tuum? Quid enim illi opus erat tanta pati, cui licebat et non pati? Nam sic dixit, *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo sumendi eam: nemo tollit eam a me: sed ego pono eam, et iterum sumam eam.* (Johan. 10. 28.) Et sic fecit. Quid enim factum est, Fratres? Pendebat in cruce, * quomodo Competentibus legimus: at ubi vidit completas in se omnes Scripturas, ut illi darent etiam acetum, *Perfectum est*, ait: *et inclinavit caput, et emisit spiritum;* (Johan. 19. 30.) quasi (c) ad hoc staret, ut impleretur. Cum vellet ergo, animam suam posuit. Et ideo ille Deus erat, illi homines, qui juxta illum erant crucifixi. Ille citius moritur, illi tardius. Et cum jussum esset, ut corpora deponerentur de cruce propter sabbatum, ut sepelirentur, invenerunt illos latrones viventes, et eis crura fregerunt; Dominum autem jam defunctum, et tamen unus ipsorum lancea percussit latus ejus, et profluxit sanguis et aqua. Ecce pretium tuum. Quid enim profluxit de latere, nisi sacramentum quod accipiunt fideles? Spiritus, sanguis, et aqua. Spiritus quem emisit, et sanguis et aqua quæ de latere profluxerunt. De ipso sanguine et aqua significatur nata Ecclesia. Et quando exivit sanguis et aqua de latere? Cum jam dormiret Christus in cruce: quia Adam in Paradiso somnum accepit, et

* f. quod modo.

(a) MSS. *sed illa quasi corporalis correctio, dilectio est.*
(b) Victorinus MS. omittit, *tenete.* Forte legendum, *tenete Christum*, ut infra n. 6.

(c) MSS. habent, *quasi ad hoc adhortaretur ut impleretur.*

CLASSIS I. sic illi de latere Eva producta est. Ecce ergo pretium tuum. Imitare humilitatem et vestigia Domini tui, et noli dicere, Quis istud facit? Est circa te forte et qui non facit. Sed in illa turba si tu feceris, sic tibi computabitur, quomodo si invenias in area unum granum, et paleas infinitas. Difficile invenis duo grana simul juncta: sed inter grana palea commixta est. Sic inter eos qui servire volunt Deo, strepitus et multitudo est malorum hominum circumdans illos undique; quia quocumque se verterint, non inveniunt, nisi malos suasores. Esto ergo ut granum, et noli curare de palea. Veniet tempus ut separetur. ideo cantavimus, Judica me Deus, et discerne caussam meam de gente non sancta. Ecclesia illud dicit gemens inter peccatores. Putatis, Fratres, quia ad hoc vult se discerni Ecclesia, ut ab hæresibus tamquam sarmentis præcisis separetur? Jam ab ipsis separata est. Numquid ita dicit Ecclesia, Judica me Deus, et discerne caussam meam, ut a parte Donati, aut ab Arianis, vel a Manichæis segregetur? Non se rogat discerni, nisi ab his qui ei mixti sunt, quos oportet ut toleret usque in finem. Sed hoc dicit, Judica me Deus, et discerne caussam meam: id est, ne cum ipsis judicer et perdar in die judicii. Nam nunc dictum est, Dimitte zizania crescere; et tolerantur modo mali a bonis, in die judicii separandi.

Psal. 42. 1.

Matth. 13. 30.

Jacob et Esau figuræ populi Christiani et Judaici.

4. Et ideo Jacob ille, qui modo lectus est, populum significat Christianum: ipse est enim minor filius; quia populus Judæorum Esau est. De Jacob quidem nata est gens Judæorum, sed in figura magis Esau Judæi intelliguntur: quia populus major reprobatus est, populus autem minor primatum accepit. Cum etiam in utero luctarentur, et tædium mater pateretur, quia impellebantur viscera ejus, ait, Quid mihi sic? Melius mihi erat sterilitas, quam ut hoc paterer. Dictum est ei a Domino, quod duo populi in utero ejus confligerent, et duæ gentes, et quia major serviet minori. Quod dictum est cum in utero essent, hoc dictum est iterum in benedictione Isaac, cum benediceret minorem; putabat autem se benedicere majorem. Personam Legis ferebat Isaac. Videtur Lex data Judæis: et ipsum regnum datum est Christianis. Attendite quia Lex videtur regnum promittere. Judæis dicitur, Propterea auferetur a vobis regnum, et dabitur genti facienti justitiam. Auferetur ab Esau, et dabitur Jacob. Hirsutus natus erat et pilosus Esau, id est plenus peccatis; hærebant in illo peccata: ille autem ut acciperet primatum, accepit pelles hædorum in brachiis; et sic illum benedixit pater, palpans brachia ipsius, et inveniens hirsutum. Sed illi * capilli et pec- A cata portabantur a Jacob, non hærebant in Jacob. Sic ergo et Ecclesia illi aliena peccata portat, non sua, tolerans usque in finem; sicut et Dominus Jesus Christus aliena portavit. Et benedixit minorem pater. Et quomodo benedixit? Mysterium sanctum, quales (a) futuri erant. Volunt enim oculos acutos Scripturæ. Benedixit filium suum minorem: et videtur deceptus quasi benedixisse alium pro alio. Venit ille qui erat ad venationem, apportans quod pater jusserat, et dicit, Pater, manduca, sicut voluisti. Dixit Isaac, Quis es tu? Et ille, Ego sum Esau filius tuus major. Et dicit, Ergo tu es Esau? Quis est autem jam qui attulit mihi escam, et manducavi, et benedixi illum, et benedictus est? O irasci deceptori! o irasci fallaci! immo dic, Quare B me decepit? quare me fefellit? tollat benedictionem illam frater ipsius, et sit in malis. Nonne clamat hæc res in mysterio facta, ut major serviat minori? Accipit ergo talem et ipse benedictionem. Sed subjunxit, Eris servus fratris tui. Cum ille diceret, Numquid finitæ sunt benedictiones? benedic et me: ait, Cum illum talem feci, tibi quid habeo dare. Et dixit, Benedic et me pater. Et extorsit, et accepit benedictionem prope similem, a rore cæli et fertilitate terræ omnem abundantiam. Et subjecit statim, Et servies fratri tuo. Et erit tibi sic, cum solveris jugum ejus a cervice tua. Quid est illud quod dictum est, Et erit tibi sic, cum solveris jugum ejus a cervice tua, nisi quia ostendit illos, quos Esau præfigurabat, sic esse peccatores, ut in C potestate haberent, et in libero arbitrio, (b) mutari et fratri conjungi?

Matth. 21. 43.

* f. pili.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Gen. 27. 31. etc.

Judæi Christianorum servi.

5. Attendite mysterium. Ecce Judæus servus est Christiani. Et hoc manifestum est, et implevit orbem terrarum, sicut videtis, Jacob. Et ut noveritis quia de futuro dicebantur ista, considerate ipsam historiam, et videte quia non sunt impleta in ipsis duobus, Major serviet minori. Ditatus enim legitur Esau multum, et regnare cœpit in tota abundantia. * Ille autem Jacob, ut pasceret oves alienas. Et cum cœpisset redire, et timere fratrem suum, sicut modo legebatur, mittit munera nescio quanta pecorum, mittit et servum qui dicat, *Ecce munera fratris tui*. Noluit eum videre, prius quam muneribus placaret; et postea illum acceptis muneribus vidit. D Et cum ad eum Jacob venisset, adoravit eum a longe. Quomodo ergo, Major serviet minori, quando minor videtur adorare majorem? Sed ideo ista in historia non sunt impleta, ut intelligantur de futuro dicta. Minor filius accepit primatum, et major filius perdidit primatum. Ecce Jacob implevit terram, tenuit gentes et regna. Jussit imperator (c) Romanus, jam Christianus,

Gen. 36. 7.

* f. fuit.

Gen. 32. 18.

V. Tom. 4. in Psal. 40. n. 14. et in Psal. 58 n. 2.

(a) MSS. *quales viri erant.*

(b) Sic nostri omnes MSS. At editi, *mutare se et fratri conjungi.*

(c) Sirmondus hoc loco putat indicari Constantinum magnum, qui teste Chrysost in 3. adversus Jud. hom. Judæos, quod urbem suam contra interdictum instaurare aggressi essent, amputatis auriculis male mulctatos in diversas regiones sparsit, ut terrori ceteris essent, ne idem in posterum conarentur. Sed profecto Judæi Severo imperante jam erant patrio solo exclusi, ex Tertull. in Apol. c. 21. et l. contra Jud. c. 13. Immo ipsos longe ante Severum Hadrianus prohibuerat Jerosolymorum accessu, ex Eusebio l. 4. hist. c. 6 Itaque hic non singularem hominem, sed eum pro oculis habet Augustinus, qui Romanum imperium gerebat, eo quo loquitur ævo jam Christianus.

CLASSIS I. SERMON DE SCRIPTURIS.

A ut ad ipsam Jerusalem non accederent Judæi. Et sparsi per orbem terrarum, facti sunt quasi custodes librorum nostrorum. Quomodo servi, quando eunt in auditorium domini ipsorum, portant post illos codices, et foris sedent: sic factus est filius major filio minori. Nam aliquando (a) moventi aliqua in Scripturis; et de Judæorum codicibus certi aliquid cognoscitur. Ideo ergo sparsi sunt, ut nobis libros servent. Major ergo minori servit. Videte enim cum quanta dignitate sit populus Christianus, et in quanta defectione sit populus Judæorum. Quando forte ausi sunt vel modicum movere se contra Christianos, quæ illis contigerint audistis in recenti tempore. Ergo modo verum est, Major serviet minori. Quomodo ergo illa benedictio, Erit tibi a rore cæli » et a fertilitate terræ? Quomodo minorem, sic et B majorem benedixit. Sed majori dictum est, Et » eris servus fratris tui. Et erit hoc, cum solve» ris jugum ejus a cervice tua. Quanti sunt qui solverunt jugum a cervice sua, et facti sunt fratres nostri? Quanti Judæi crediderunt adtendite. Et modo, si quem Judæum inveneris, et evangelizaveris illi Dominum Jesum Christum, et crediderit, nonne solvit jugum a cervice sua? Et quanta hoc fecerunt primis temporibus fidei millia? Omnino qui tunc crediderunt, sicut legimus, ex servis facti sunt fratres et coheredes.

Psal. 42. 1. 6. Non ergo Ecclesia quæ dicit, Judica me » Deus, et discerne caussam meam de gente non

Lucta Jacob cum Angelo. sancta, ab Esau se vult discerni, a quo jam discreta est, sed a Christianis malis. Iste enim Jacub, in quo figuratur populus Christianus, C audistis quemadmodum luctatus sit cum Domino.

Gen. 32. 24. Dominus enim illi apparuit, id est Angelus gestans personam Dei: luctatus est cum illo, et volebat illum tenere et comprehendere. Luctabatur ille: prævaluit, et tenuit; cum teneret, non dimisit nisi benedictus. Dominus det, Fratres, explicare tantum mysterium. Luctatur, prævalet: et vult benedici ab eo cui prævaluit. Quid est ergo quod luctatur, et vult tenere? Ait

Matth. 12. 12. Dominus in Evangelio, Regnum cælorum vim » patitur, et qui vim faciunt, diripiunt illud. Hoc

* Supra n. 3. est quod dicebamus jam * dudum: Luctare, ut teneas Christum, ut diligas inimicum. Tenes enim Christum hic, si inimicum dilexeris. Et quid dicit ipse Dominus, id est, Angelus in per- D sona Domini, cum prævaleret, et teneret eum? Tetigit latitudinem femoris ejus, et exaruit, et

Gen. 32. 26. ideo claudicabat Jacob. Dicit ei, *Dimitte me, jam enim mane est.* Et ille, *Non te dimitto, nisi benedixeris me.* Et benedixit illum: quomodo?

Ibidem 28. Mutando illi nomen. *Non vocaberis Jacob, sed Israel: quoniam prævaluisti cum Deo, prævalebis et cum hominibus.* Ista benedictio est. Videte unum hominem; ex parte tangitur, et arescit; et ex parte benedicitur. Ipse unus homo ex parte aruit, et claudicat; et ex parte benedicitur, et viget.

Angelus teneri nolens quid significet.

Johan. 20. 17. 7. Quid est autem: (quantum Dominus suggerit, dicimus, sine præjudicio melioris intellectus:) quid est, *Ecce mane jam venit, dimitte me?* Hoc est quod Dominus dicit post passionem mulieri, quæ volebat illi tenere pedes: Noli me tangere, nondum enim adscendi ad Patrem. Quid est hoc? Nam et cum legeretur ipsa lectio, tractavi inde aliquando, quomodo diceretur, Noli me tangere, nondum adscendi ad Patrem. Quare? Nemo illum tetigit corporaliter, nisi cum adscendit ad Patrem? Adhuc hic erat, palpavit cicatrices discipulus qui non credebat. Quomodo ergo nolebat se tangi, nisi quia hoc figurate dictum est? Illa mulier Ecclesia erat: et hoc est, Noli me tangere, noli me carnaliter tangere; sed qualis sum, æqualis Patri. Noli me tangere: quia non me, sed carnem meam tangis. Dicit enim in evectione profectus sui

2. Cor. 5. 16. Paulus, Et si noveramus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus. Et, Vetera

Ibidem 17. transierunt, ecce facta sunt nova; omnia autem » ex Deo. Quid est, Et si noveramus secundum » carnem Christum, sed nunc jam non novimus? Quia quando eum carnaliter noveramus, non putabamus nisi quia homo erat tantum: at vero post quam gratia ejus illuxit nobis, intelleximus Verbum æquale Patri. Tenebat ergo, et luctabatur, quasi (b) eum carnali habitu Jacob amplecti volens. Ille autem dicebat, *Dimitte me* (c) carnaliter: *quia ecce jam mane est*, ut spiritaliter illumineris: id est, Noli me putare *

* Subaud. tantum.

hominem. *Dimitte, quia jam mane est.* Mane in luce veritatis intelleximus, et sapientiæ, per quam facta sunt omnia. Ipsa perfrueris, cum nox ista transierit, hoc est iniquitas hujus sæculi. Tunc enim fiet mane, cum venerit Dominus, ut ita a nobis videatur, quemadmodum ab

1. Cor. 13. 12. Angelis videtur. Quia nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Teneamus ergo hoc, Fratres, quod dictum est, *Dimitte me, quia jam mane est.* Sed ille quid dixit? *Non te dimittam, nisi me benedixeris.* Quia per carnem nos prius benedicit Dominus. Norunt fideles quid accipiunt; quia per carnem benedicuntur; et sciunt quia non essent benedicti, nisi caro illa crucifixa daretur pro sæculi vita. Quomodo autem benedicitur? Quia prævaluit Deo, quia tenuit fortiter, et perseveravit, et de manibus non dimisit, quod amisit Adam. Teneamus ergo fideles quod accepimus, ut benedici mereamur.

Jacob et benedictus et claudicans.

8. Pars arida Jacob Christianos malos significat; ut in ipso Jacob et benedictio sit, et claudicatio. Benedictus est ex parte bene viventium, claudicat ex parte male viventium. Sed adhuc in uno homine est utrumque: erit autem diremtio et discretio postea; quod optat in Psalmo Ec-

(a) Editi, movent nos. Abest nos a MSS.
(b) MSS. *quasi cum carnali habitu* etc.
(c) Sic in MSS. At in editis deerant isthæc verba; *carnaliter: quia ecce jam mane est, ut spiritaliter illumineris: id est, Noli me putare hominem. Dimitte.*

CLASSIS I. clesia, dicens, Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta (Psal. 42. 1). Ita sane, quia dicit Evangelium, Si scandalizaverit te pes tuus, abscinde eum, et projice abs te. Expedit enim tibi unum pedem habentem intrare in regnum Dei, quam cum duobus pedibus ire in ignem æternum (Matth. 18. 8). Isti ergo mali præscindi habent in fine. Modo clauda est Ecclesia, unum pedem fortiter ponit, alterum invalidum habet. Paganos adtendite, Fratres. Inveniunt aliquando Christianos bonos, servientes Deo, et admirantur, et adducuntur, et credunt. Aliquando adtendunt male viventes, et dicunt, Ecce Christiani. Sed isti male viventes ad latitudinem pertinent femoris Jacob tacti, (*a*) qui aruit. Tactus autem Domini, manus est Domini corripiens et vivificans. Ideo ex parte benedicitur, et ex parte aresoit. Et istos male viventes in Ecclesia ostendit Dominus; quia inde est quod scriptum est in Evangelio, quia cum crevisset herba, apparuerunt zizania (Matth. 13. 26): quia cum cœperint homines proficere, tunc incipiunt malos sentire. Hæc nota sunt vobis, ex dono Dei efficitur ut cognoscantur. Sed modo toleranda sunt zizania usque ad finem messis, ne forte eradicando zizania, eradicetur simul et triticum. Veniet autem tempus ut exaudiatur Ecclesia dicens, Judica me Deus, et discerne caussam meam de gente non sancta (Psal. 42. 1): cum Dominus venerit in claritate sua cum Angelis sanctis, et colligentur ante eum omnes gentes, et segregabit eos, sicut pastor segregat oves ab hœdis; et ponentur justi ad dexteram, hœdi autem ad sinistram: et illis dicetur, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum: illis autem, Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus (Matth. 25. 31. etc.).

* SERMO VI.

* Alias de Diversis 17.

De (*b*) *eo quod apparuit Dominus Moysi in rubo.*

CAPUT I. Quomodo Deus Moysi apparuit.

1. Cum sanctæ lectiones legerentur, in ea quæ scripta sunt in prima lectione, quæ nobis recitata est, animo intendimus, et ea quæ Dominus suggerit, breviter cum Vestra Sanctitate participare curamus: ne carnaliter accipientes divina mysteria, non solum non proficiatis, sed etiam deficiatis. Occurrit enim primo adspectibus nostris ex illa lectione divina, quod Deus apparuit Moysi (Exodi 3. 2). Apparere autem per substantiam suam, sicuti est, nonnisi mundis cordibus dignatur. Sic enim scriptum est in Evangelio: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. 5. 8). Oculis autem corporalibus sanctorum si quando Deus voluit apparere, non per se ipsum, sed per creaturam visibilem atque sensibilem, quantum ista carne sentiri potest, apparuit; vel per vocem sonantem auribus, vel per ignem oculis, vel per Angelum in aliqua visibili specie apparentem, sed personam Dei gestantem. Sic intelligimus, Fratres, apparuisse Moysi Deum. Non enim majestas illa, quæ fecit cœlum et terram, et quæ regit universum mundum, cui semper inhærent Angeli contemplando ejus pulcritudinem (*c*) puris mentibus, oculis mortalibus hominis potuit apparere, nisi assumta visibili et sensibili creatura, quæ ad istos oculos visibiles corporis pertinet: quando quidem et ipsa Sapientia Dei, per quem facta sunt omnia, humanis oculis non appareret, nisi humanam carnem assumeret.

CAPUT II. Moysi Deus per Angelum apparuit.

2. Quomodo ergo Verbum Dei, id est, Filius Dei, ut appareret oculis, carnem assumsit: sic semper Deus, ut appareret oculis hominum, in aliqua creatura visibili apparere dignatus est. Nam apertissime habes in Actibus Apostolorum, quia Angelus apparuit Moysi in rubo (Act. 7. 30). Num quid ista Scriptura vera, et illa falsa est? aut illa vera, et ista falsa est? Sed quid? Si Christiani sumus, si bene credimus; ambæ sunt veræ. Si ergo ambæ sunt veræ, quomodo (*d*) hic Deus apparuit, quomodo ibi Angelus dicitur apparuisse, nisi quia ille Spiritus, qui in Actibus Apostolorum dixit apparuisse Angelum, exposuit hanc lectionem quomodo apparuit Deus? Illa declaratio, expositio est obscuritatis hujus: ne intelligeres Deum per seipsum apparuisse, illic tibi expositum est quemadmodum apparuerit Deus per creaturam, Angelum. Sic quid miraris quia dicitur, cum apparet Angelus, *Dixit Deus? Et vocavit Deus Moysen, et accessit ad locum, et dixit Dominus ad Moysen?* Quia non adtenditur templum Angelus, sed inhabitator Angeli. Ipse enim Angelus templum Dei erat. Si enim dignatur in homine habitare et loqui, ut quando Propheta loquitur, dicatur, Dixit Deus: quanto magis per Angelum? Et cum dicitur, Dixit Deus per Isaiam, quid erat Isaias? nonne homo portans carnem, natus de patre et matre, sicuti omnes nos? Et tamen loquitur, et quid dicimus in eloquiis ipsius? Hæc dicit Dominus (Isai. 50. 1). Quomodo ergo Deus, si Isaias, nisi quia Deus per Isaiam? Sic et Hic loquente Angelo dicitur Deus loqui. Quare, nisi quia per Angelum Deus?

CAPUT III. Dei apparitio quare in rubo facta.

3. Advertite itaque soluta quæstione etiam istud, in cujus rei signum videtur factum, quod in rubo apparuit, et rubus non comburebatur, non incendebatur: et apparebat tamquam ignis, et non incendebat rubum. Putamus rubum bonum aliquid significare, cum sunt spinæ? Si enim consumsisset ignis spinas, significaret quia et verbum Domini quod dictum est Judæis, consumsisset peccata illorum, et Lex illa finiret iniquitates ipsorum. Si enim sic ignis in rubo, quomodo Lex in Judæis: sic sunt spinæ rubi, quomodo peccata Judæorum: sic ignis hic non cremavit spinas, quomodo Lex non cremavit peccata.

(*a*) Sic MSS. Editi vero, quia *aruerunt*.

(*b*) Possidius in Indiculo cap. 8. sermonem hunc videtur indicare isto titulo: *De virga conversa in serpentem, et manu colorata, et aqua in sanguinem.*

(*c*) Vox *mentibus*, quæ omissa in editis fuerat, restituitur ex MS. Colbertino.

(*d*) Sic MSS. At editi, *Si ergo ambæ sunt veræ, quomodo ibi Angelus dicitur apparuisse, nisi quia illa specie? Qui in Actibus sic.*

CLASSIS I. — Nomen Dei. Exodi 3. 14.

4. Loquitur autem Dominus ad Moysen: (jam illa nostis, et non diutius vos tenere debemus, propter angustias temporis): *Ego sum qui sum: Misit me qui est.* Cum enim quæreret nomen Dei, hoc dictum est: *Ego sum qui sum. Hæc dices filiis Israel, Qui est misit me ad vos.* Quid est hoc? O Deus, o Domine noster, quid vocaris? *Est* vocor, dixit. Quid est, *Est* vocor? Quia maneo in æternum, quia mutari non possum. Ea enim quæ mutantur, non sunt, quia non permanent. Quod enim est, manet. Quod autem mutatur, fuit aliquid, et aliquid erit: non tamen est, quia mutabile est. Ergo incommutabilitas Dei isto vocabulo se dignata est intimare, *Ego sum qui sum.*

CAPUT IV. — Aliud nomen Dei. Exodi 3. 15.

5. Quid est ergo, quod postea iterum aliud nomen sibi dixit, cum diceretur, *Et dixit Deus ad Moysen, Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob: hoc mihi nomen est in sempiternum.* Quomodo illac vocor hoc, quia *sum:* et ecce hac aliud nomen, *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob?* Quia quomodo est Deus incommutabilis, fecit omnia per misericordiam, et dignatus est ipse Filius Dei mutabilem carnem suscipiendo, manens id quod Verbum Dei est, venire et subvenire homini. Induit ergo se carne mortali ille qui est, ut dici posset, *Ego sum Deus Abraham*, et *Deus Isaac, et Deus Jacob.*

Signa data Moysi. Exodi 4. 1. etc.

6. Deinde signa jam adtendite, quæ signa dedit Moysi, cum diceret, *Si mihi dixerit populus, Non te misit Deus: quibus signis ostendam quia misisti me?* Dictum est, *Projice virgam, quam habes in manu tua:* projecitque virgam, et factus est serpens, et exhorruit Moyses. Ait iterum Dominus, *Apprehende caudam ejus:* apprehendit, et facta est virga sicut erat. Dedit et aliud signum: *Mitte manum in sinum:* et misit eam. *Produc eam:* produxit, et facta est alba sicut nix, id est, leprosa. Color enim albus in cute humana vitiosus est. *Mitte illam in sinum iterum:* misit, et recepit colorem suum. Dedit et tertium signum: *Tolle aquam de flumine, et funde in æqualem locum:* tulit, et fudit, et conversa est in sanguinem. *In his signis audiet te populus: si in primo non exaudierit, in secundo autem et in tertio audiet.* (Ibidem 8.)

CAPUT V. — Quid significet Virga, Serpens. Gen. 3. 1.

7. Nos ea quæ significant, quantum Deus adjuvat, tendamus edicere. Virga regnum significat; serpens, mortalitatem. A serpente enim homini mors propinata est. Ipsam mortem Dominus dignatus est assumere. Virga ergo veniens in terram, serpentis speciem habuit; quia regnum Dei, quod est Christus Jesus, venit ad terram. Mortalitate indutus est, quam infixit in cruce. Novit autem Sanctitas Vestra, quia quando populus ille in eremo cervicatus et superbus murmurasset adversus Deum, cœpit morderi a serpentibus, et ipsis morsibus cadere. Misericordia sua dedit Deus remedium, quod remedium præsentem quidem sanitatem afferebat, sed futuram sapientiam prædicabat. Ait Moysi, suspende serpentem æneum in media eremo in ligno, et dic populo, Quicumque fuerit percussus, serpentem istum intueatur. Et percussi homines intuebantur serpentem, et sanabantur. Et adtestatur Dominus in Evangelio tali signo. Nam cum Nicodemo loqueretur, ait, Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis; ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sed hoc est, quicumque percussus fuerit a serpentibus peccatorum, Christum intueatur, et habebit sanitatem in remissionem peccatorum. * Ergo, Fratres, ipsa est mortalitas, quæ suscepta est a Domino, quam necesse est habere corpus ejus, cujus est caput homo in cælo. Ita Ecclesia mortalitatem habet, quod vulnus inflictum est per suasionem serpentis. Debemus enim mortem peccato primi hominis: sed (a) per eam ad vitam perveniemus æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum. Sed quando venit ad vitam, et redit ad regnum? In fine sæculi. Nam ideo caudam tenuit, ubi finis est, ut ad pristinum revocaret.

(SERMON. DE SCRIPTURIS. — Num. 21. 8. — Johan. 3. 14. et 15. — * CAPUT VI.)

Manus. — Sinus Moysi.

8. Quid illa manus? Certum est quia et illa manus populum ipsum significat. Sinus hominis quid est? Sinus Moysi secretum Dei. Cum esset homo in secreto Dei, incolumis erat, et bono colore. Exiit a secreto Dei, progressus est Adam de paradiso, offenso Deo, et factus est vitiosus. Facta est ergo manus illa alba: sed rediit ad sinum, per sinum Domini nostri Jesu Christi, et recepit colorem. Quid autem illa aqua? Aqua illa significat sapientiam. Sæpe enim posita est aqua in similitudinem sapientiæ: et dictum est, Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Sed aqua illa sapientia, quæ in terra sanguis effecta est, non nobis ostendit Verbum carnem factum et habitantem in nobis? Utique ostendit. Omnia ergo futuri (b) populi signa sunt, et mysteria de Domino nostro Jesu Christo. Et si qua alia sunt in veteribus libris sacramenta, sive illa intelligamus, sive non intelligamus, quærentem desiderant, non reprehendentem. Petamus ergo, quæramus et pulsemus, ut aperiatur nobis. Illis futura prædicta sunt sacramenta: nos præsentia videmus in Ecclesia. (c)

(Aqua. Johan. 4. 14.)

* SERMO VII.

De (d) lectione Exodi, de rubo in quo flamma erat et rubus non comburebatur.

(* Alias 6. ex Carthusia MSS. editus.)

1. Cum divina lectio legeretur, magnum miraculum, quod Moysem famulum Dei in-

(a) Colbertinus MS. *sed postea ad vitam etc.*
(b) Sic aliquot MSS. At editi, *futuri sæculi.*
(c) In Editis additur, *Conversi ad Dominum etc.* quod abest a MSS.
(d) Hunc sermonem credimus in Possidii Indiculo c. 9. notatum his verbis: *De flamma in rubo, in Exodo, eo quod non comburebatur.* Idemque est cum tractatu edito in Tom. 6. *de eo quod dictum est a Deo ad Moysen, Ego sum qui sum.* Qui tractatus in Erasmiana quidem editione incerti auctoris esse prænotatur; ac in Vlimm. et Lov. August. tribuitur. Hic demum, parum abfuit, quin per nos in quinta Sermonum classe reponeretur inter dubios.

CLASSIS 1.

tentissimum fecerat, etiam nos corde exspectavimus; quia intenti etiam ipsi facti sumus, quo-
Exodi 3. 2. modo in rubo apparebat ignis, et rubus non
Act. 7. 30. cremabatur. Deinde advertimus sacram Scripturam prius dixisse, quod Angelus Domini apparuerit Moysi in rubo. Deinde Moyses non jam quasi cum Angelo, sed tamquam cum Domino loquebatur. Tertio advertimus, quod cum Moyses nomen Dei quæreret, ut haberet quid diceret filiis Israel, interrogantibus quod nomen Dei esset, qui illum ad eos misisset, respondit, *Ego*
Exodi 3. 14. *sum qui sum*. Neque hoc transeunter, sed repetitione commendans adjecit, *Dices itaque filiis Israel, Qui est misit me ad vos*. Postremo jam
Ibidem 15. enuntiato nomine suo, adhuc adjunxit, *Hæc dices eis, Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob misit me ad vos. Et hoc mihi nomen est in æternum.* De his, quod Dominus donat, audite. Magna quidem sunt, tamquam involucra mysteriorum Dei: quæ si congruenter et sufficienter conemur evolvere, nec vires, nec tempus sufficient.

Rubus flamma inhærente non crematus quid significat.

2. Quod ergo breviter possumus dicere, non frustra, non inaniter, non sine alicujus significatione secreti, in rubo flamma erat, et rubus non cremabatur. Rubus enim spinarum est quoddam genus: nec in laude aliqua poni potuit,
Gen. 3. 18. quod peccatori terra produxit. Nam primitus peccanti homini dictum est: Terra spinas et tribulos pariet tibi. Neque idipsum quod rubus non cremabatur, id est, flamma non comprehendebatur, bonum aliquid putare debemus. Si enim flamma significat aliquid boni, in qua Angelus apparebat, vel Dominus; unde etiam cum venit
Act. 2. 3. Spiritus-sanctus, visæ sunt illis linguæ divisæ velut ignis; comprehendi debemus hoc igne, non autem propter duritiam non cremari. Rubus quem non cremabat, populus qui Deo reluctabatur. Spinosum igitur populum Judæorum significabat rubus, quo Moyses mittebatur. Et ideo rubus non cremabatur, quia duritia Judæorum,
Matth. 27. 26. sicut dixi, legi Dei reluctabatur. Nam si ille po-
Johan. 16. 5. pulus spinis non significaretur, non ab eo spinis Christus coronaretur.

Qui Moysi loquebatur, Christum fuisse, quorumdam opinio.

3. Quod autem idem ipse, qui loquebatur Moysi, et Angelus Domini et Dominus dicitur, magna quæstio est, nec temerarium debet haberre affirmatorem, sed cautum inquisitorem. Duæ sunt autem sententiæ, quæ hinc proferri possunt, quarum quælibet vera sit, ambæ secundum fidem sunt. Quod dixi, quænam earum vera sit: hoc dixi, quidnam eorum senserit qui scripsit. Nam quando nos inquirentes Scripturas sentimus aliquid, quod scriptor forte non sensit; non tamen hoc sentire debemus, quod abhorret a regula fidei, a regula veritatis. (*a*) Ergo ambas sententias propono: si fortassis et tertia, quæ me latet. Ex his autem duabus propositis, eligatis quam volueritis. Aliqui dicunt ideo et Angelum Domini dictum et Dominum, quia Christus erat, de quo aperte Propheta dicit, quod sit

(*a*) Editi ex Carthusiano MS. addunt, *a regula pietatis*.

A magni consilii Angelus. Angelus enim officii nomen est, non naturæ. Nam angelus Græce, qui Latine nuntius appellatur. Nuntius ergo actionis nomen est: agendo, id est, aliquid nuntiando, nuntius appellatur. Quis neget Christum nuntiasse nobis regnum cælorum? Deinde Angelus, id est, nuntius mittitur ab eo, qui per eum aliquid nuntiat. Et quis neget Christum missum? qui totiens dicit, Non veni facere vo- Johan. 6. 38.
luntatem meam, sed voluntatem ejus qui me Johan. 9. 7.
misit: ipse proprie missus. Nam Siloe, illa piscina, interpretatur missus. Ideo cui oculos luto inunxit, inde lavare faciem jussit. Nullius enim visus aperitur, nisi ejus qui a Christo mundatur. Ergo idem Angelus, idem Dominus.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Isai. 9. 6.

In ea opinione cavendum Arianorum argumentum.

4. Sed hic occurrit aliquid præcavendum.
B Non enim desunt hæretici qui dicant, Patris et Filii distare et dissonare naturas; et non eos esse unius ejusdemque substantiæ. Catholica autem fides credit Patrem et Filium et Spiritum-sanctum unum Deum, unius substantiæ Trinitatem, inseparabiliter, æqualiter, non commixtione confusam, non distinctione separatam. Illi ergo qui persuadere moliuntur Filium non esse ejusdem substantiæ cujus est Pater, argumentantur ex hoc, quod Filius visus est Patribus: Pater, inquiunt, non est visus: Invisibilis autem et visibilis diversa natura est. Et ideo, inquiunt, de 1. Tim. 6. 16.
Patre dictum est, Quem nemo hominum vidit, nec videre potest. Ut ille qui visus est non solum Moysi, sed etiam Abrahæ; non solum Abrahæ, sed etiam ipsi Adam et ceteris patribus,
C non Deus Pater, sed Filius potius credatur, ut intelligatur creatura. Catholica non hoc dicit. Sed quid dicit? Deus Pater. Deus Filius; incommutabilis Pater, incommutabilis Filius; æternus Pater, coæternus Filius; invisibilis Pater, invisibilis Filius. Nam si dixerit Patrem invisibilem, Filium visibilem distinxisti, immo vero separasti substantias. Quomodo gratiam invenisti, qui fidem perdidisti? Solvitur ergo ista quæstio sic: Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus, natura propria invisibilis est: apparuit autem quando voluit, cui voluit; non ut est, sed ut voluit, cui serviunt omnia. Si enim anima tua cum sit invisibilis in corpore tuo, ut appareat profert vocem, et vox in qua apparet anima tua cum loqueris, non est substantia animæ tuæ:
D aliud est illa, aliud est vox; et tamen apparet, et in ea re quæ ipsa non est: sic et Deus si in igne apparuit, non est ignis; si in fumo apparuit, non est fumus; si in sono apparuit, non est sonus. Non sunt hæc Deus, sed indicant Deum. Hoc retento, securi credimus potuisse dici Filium qui apparuit Moysi, et Dominum, et Angelum Domini.

Alterum sententia, Angelum Moysi apparuisse, non Christum.

5. Qui vero existimant vere eum Angelum Domini fuisse, non Christum, sed Angelum missum; necesse est ut exigatur ab eis ratio, quare dictus sit Dominus. Quomodo enim ab eis qui Christum fuisse dicunt, exigitur quare dictus

CLASSIS I. sit Angelus: sic ab eis qui Angelum dicunt, exigitur quare dictus sit Dominus. Sed illi qui Christum dicunt fuisse, jam commemoravi, quomodo inde exeant, quare dictus sit Angelus, quia Propheta aperte dixit Dominum Christum magni consilii Angelum. Illi ergo qui dicunt Angelum, respondere debent quare appellatus
Isai. 9. 6. sit Dominus. Respondent et ipsi: Sicut in Scripturis Propheta loquitur, et dicitur quia Dominus loquitur; non quia Dominus est Propheta, sed quia Dominus est in Propheta; sic et cum per Angelum dignatur Dominus loqui, quomodo per Apostolum quomodo per Prophetam, recte dicitur et Angelus propter seipsum, et Dominus propter habitantem Deum. Certe enim Paulus
1. Cor. 13.3. homo erat, et Christus Deus; et ait tamen ipse Paulus, An vultis experimentum ejus accipere, B
Psal. 84. 9. qui in me loquitur Christus? dixit et Propheta, Audiam quid loquetur in me Dominus Deus. Qui loquitur in homine, loquitur in Angelo. Ideo
Exodi 3. 14. apparuit Moysi Angelus Domini, et (*a*) dixit,
a *Ego sum qui sum*. Habitatoris vox est, non templi.

Difficultas in ea sententia diluitur. 6. Nam si propterea Christus erat, cum Angelus dictus sit, quia unus erat; quid facimus, quando Abrahæ tres apparuerunt? quid hic di-
Gen. 18. 2. cimus? Tres apparuerunt, et Abraham tamquam ad unum loquens dixit, Domine. Quid dicimus? quare tres? An ipsa Trinitas erat? Quare ergo Dominus? Quia Trinitas unus Dominus, non sunt tres Domini: et Trinitas unus Deus, non
b tres (*b*); una substantia, tres personæ. Neque enim Pater Filius est, aut Filius Pater est, aut C Spiritus-sanctus vel Pater vel Filius est. Sed Pater non est nisi Filii; Filius non est nisi Patris; Spiritus et Patris et Filii. Quamvis in illis tribus aliqui dicunt, quod unus ibi excellebat,
Gen. 19. 2. quem Dominum appellabat Abraham, quando apparuerat cum duobus, tamquam Christus cum Angelis suis. Sed quid agimus, quia cum duo mitterentur ad Sodomam apparentes fratri Abrahæ Lot, et ipse agnoscit in eis divinitatem; et cum duos videat, Dominum appellat? Et ille in tribus Dominum, et in duobus ille Dominum. Ne separemus ergo Trinitatem et faciamus in Sodoma dualitatem, puto quod melius intelligimus, quia Patres nostri Dominum in Angelis agnoscebant, habitantem in habitatione intelligebant; non portantibus, sed insidenti gloriam D dabant. Quam sententiam confirmat, non solum Epistola quæ scribitur ad Hebræos, ubi dicitur,
Hebr. 2. 2. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus: (loquebatur enim de veteri Testamento, commendavit quod ibi Angeli loquebantur; sed Deus in Angelis suis honorabatur, et per Angelos interior habitator audiebatur:)
Act. 7. 51. sed etiam in Actibus Apostolorum Stephanus dicit, arguens et increpans Judæos: Dura cervice, et non circumcisi corde et auribus. Dura cervi-

A ce, spinæ non crematæ. Vos semper resistitis Spiritui-sancto. Ideo rubus non cremabatur; SERMON. DE SCRIPTURIS.
quia (*c*) flammæ Spiritus ab spinis peccatorum c
resistebatur: Vos semper resistitis Spiritui-sancto. Quem Prophetarum non occiderunt patres vestri? (Et unde agitur:) qui accepistis Legem in edictis Angelorum, et non custodistis. Si diceret Angeli, et non Angelorum, non deerant illi qui dicerent, Christus est, quia dictus est magni consilii Angelus. Angelus Christus, num-
quid Angeli Christus? Dicit et apostolus Paulus, Gal. 3. 19.
quoniam semen Abrahæ (*d*) dispensatum est: d
Dispositum, inquit, per Angelos in manu mediatoris.

7. Jam ergo Angelus, et in Angelo Dominus, Dei nomen proprium. Exodi 3. 14.
dicebat Moysi quærenti nomen suum, *Ego sum qui sum: Dices filiis Israel, Qui est, misit me ad vos*. Esse, nomen est incommutabilitatis. Omnia enim quæ mutantur, desinunt esse quod erant, et incipiunt esse quod non erant. Esse verum, esse sincerum, esse germanum, non habet nisi qui non mutatur. Ille habet esse cui di-
citur, Mutabis ea et mutabuntur, tu autem idem Psal. 101. 28.
ipse es. Quid est, *Ego sum qui sum*, nisi, æternus sum? quid est, *Ego sum qui sum*, nisi, mutari non possum? Nulla creatura, non cælum, non terra, non Angelus, non Virtus, non Sedes, non Dominationes, non Potestates. Cum ergo sit hoc nomen æternitatis, plus est quod digna-
tus est habere nomen misericordiæ. *Ego sum* Exodi 3. 15.
Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob. Illud in se, hoc ad nos. Si enim hoc solum esse vellet, quod est in se, quid essemus nos? Si intellexit: immo quia intellexit Moyses, cum ei diceretur, *Ego sum qui sum, Qui est misit me:* multum hoc credidit esse ad homines, multum hoc vidit distare ab hominibus. Qui enim hoc quod est et vere est, digne intellexerit, et qualitercumque lumine veracissimæ essentiæ, vel strictim, sicut coruscatione afflatus fuerit; longe se videt infra, longe remotissimum, longe dissimillimum: sicut ille ait, Ego sum in ecstasi
mea. Assumta enim mente vidit nescio quid, Psal. 81. 6.
quod plus ad illum erat. Hoc erat quod verum erat. Dixi, inquit, in ecstasi mea. Quid? Projectus sum a facie oculorum tuorum. Cum ergo ad id quod dicebatur, non ad id quod videbatur, longe se imparem videret Moyses et quasi minus capacem, unde inflammatus ipso desiderio videndi quod est, dicebat Deo cum quo loquebatur, Ostende mihi temetipsum: quasi ergo ab illa excellentia essentiæ longe dissimilis despe-
raret, erigit desperantem, quoniam vidit timen- Exodi 33. 18.
tem: tamquam diceret, Quoniam dixi, *Ego sum qui sum*, et *Qui est*, *misit me*: intellexisti quid
sit esse, et desperasti te capere. Erige spem, Ibidem 14.
Ego sum Deus Abraham, Isaac et Jacob: sic sum quod sum, sic sum ipsum esse, sic sum cum ipso esse, ut nolim hominibus deesse. Si quo

(a) Editi ex Carth. *et dicitur ei, Domine. Et dicit, Ego sum qui sum.*
(b) Editi ex Carth. addunt, dii.
(c) Editi ex Carth. *quia spiritus flammæ a spinis* etc.
(d) Editi ex Carth. *dispensatum est a veteri Testamento usque ad novum. Et quomodo dispensatum est? Dispositum inquit* etc.

CLASSIS I. modo possumus Dominum quærere et investigare eum qui est, et quidem non longe positum ab
Act. 17. 27 unoquoque nostrum: In illo enim vivimus et movemur et sumus: laudemus ergo ineffabiliter ejus essentiam, et amemus misericordiam. Amen.

SERMONIS VIII.

a *De (a) decem plagis et decem præceptis.*

FRAGMENTUM.

Inter Eugipii excerpta, et in MSS. Regio et Victorino repertum.

1. Prius in fundamento posita rerum gestarum firmitate, significantiam debemus inquirere; ne subtracto fundamento, in aere vel ædificare videamur. Sed ad plagas decem non pertinet quod primum factum est signi caussa,
Exodi 7. 10. ut virga in serpentem converteretur. Aditus enim ipse erat ad Pharaonem, quo commendabatur Moyses educturus ex Ægypto populum Dei: nondum autem contumaces feriebantur, sed divino signo jam terrebantur. Virga significat regnum Dei: idemque regnum Dei esse utique populum Dei. Serpens autem tempus mortalitatis hujus; mors enim a serpente propinata est. Tamquam ergo cadentes de manu Domini in terram, mortales effecti sunt: unde projecta virga ex manu serpens effecta est. Fecerunt et Magi Pharaonis similiter, virgis eorum projectis serpentes facti sunt: sed prius serpens Moysi, id est, virga Moysi devoravit omnes serpentes Magorum. Tunc demum cauda comprehensa, identidem virga facta est, et regnum remeavit ad manum. Sunt ergo virgæ Magorum populi impiorum victi Christi nomine; cum in ejus corpus transferuntur, tamquam a serpente Moysi devorantur: donec redeat regnum Dei ad manum Dei, sed in fine mortalis sæculi, quod significat cauda serpentis, magnum signum fiat. Audistis quæ debeatis desiderare; audite quæ debeatis vitare.

CAPUT I. Exodi 20. 3. Exodi 7. 20. 2. PRIMUM PRÆCEPTUM in Lege de colendo uno Deo, *Non erunt*, inquit, *tibi dii alii præter me.* PRIMA PLAGA Ægyptiorum, Aqua conversa in sanguinem. Compara primum præceptum primæ plagæ; Deum unum ex quo sunt omnia, in similitudine intellige aquæ, ex qua generantur omnia. Quo autem pertinet sanguis, nisi ad carnem mortalem? Quid est ergo conversio aquæ in sanguinem, nisi quia obscuratum est insipiens cor eorum? Dicentes enim se esse sapien-
Rom. 1. 21. etc. » tes, stulti facti sunt; et commutaverunt gloriam » incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis
Florus ad Rom. 1. » corruptibilis hominis. Gloria incorruptibilis Dei » sicut aqua, similitudo imaginis corruptibilis hominis sicut sanguis. Et hoc quidem fit in corde

A impiorum. Nam Deus incommutabilis manet. Neque enim quia et Apostolus dixit, Commutaverunt, ideo mutatus est Deus. SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. Exodi 20. 7. 3. *SECUNDUM PRÆCEPTUM, Non accipies nomen Domini Dei tui in vanum.* Qui enim accipit nomen Domini Dei sui in vanum, non mundabitur. Nomen Domini Dei nostri Jesu Christi veritas est: ipse enim dixit, Ego sum veritas. Johan. 14. 6.
Veritas ergo mundat, vanitas inquinat. Et quoniam qui loquitur veritatem, de Deo loquitur, qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur: veritatem loqui, est rationabiliter loqui: vanitatem autem loqui, est strepere potius, quam loqui: merito, quia secundum præceptum est dilectio veritatis, cui contraria est dilectio vanitatis: loquitur autem veritas, perstrepit vanitas: Johan. 8. 44.
B huic præcepto secundo contrariam videte SECUNDAM PLAGAM. Quæ est illa secunda plaga? Ranarum abundantia. Habes expressam significatam vanitatem, si adtendas ranarum loquacitatem. Vide amatores veritatis, non accipientes in vanum nomen Domini Dei sui, loqui sapientiam inter perfectos, etiam (b) inter imperfectos. Non quidem loqui quod capere non possunt; non tamen recedere a veritate, et pergere in vanitatem. Quamvis enim imperfecti non capiunt si quid paulo excelsius fuerit disputatum de verbo Dei Deo apud Deum, per quod facta sunt omnia, possintque capere quod inter eos loquitur Paulus tamquam inter parvulos Christi, Jesum Christum, et hunc crucifixum; non tamen illa est veritas et ista vanitas. Vanitas autem esset, si Exodi 8. 6. Beda et Florus ad 1. Cor. 2. b
C Christum mortem non implevisse, sed finxisse diceremus; si vulnera illa in phantasmate fuisse, si sanguinem non verum, sed simulatum de vulneribus emanasse; si falsas eum cicatrices, tamquam post falsa vulnera, demonstrasse. Cum vero ista omnia vera dicimus, facta dicimus, certa, expressa, impleta credimus et prædicamus; quamvis de sublimi illius et de incommutabili veritate non loquamur, non tamen imus in vanitatem. Qui autem illa omnia in Christo falsa et simulata dicunt, ranæ sunt clamantes in palude: strepitum vocis habere possunt, doctrinam sapientiæ insinuare non possunt. Denique in Ecclesia loquuntur hærentes veritati Veritatem per quam facta sunt omnia, Veritatem Verbum carnem factum et habitantem in nobis;
D Veritatem Christum natum de Deo, unum de uno, unigenitum et coæternum, Veritatem accepta forma servi natum ex virgine Maria, passum, crucifixum, resurgentem, adscendentem: ubique Veritatem, et quam (c) perfecti capiant, c et quam parvulus capere potest, Veritatem, et in pane, et in lacte; in pane magnorum, in lacte parvulorum. Idem quippe panis, ut lac fiat, per carnem trajicitur. Qui autem huic veritati contradicunt, et in sua vanitate decepti decipiunt, ranæ sunt tædium inferentes auribus,

(a) Hujus Tractatus meminit Possidius in Indiculo c. 9. et Augustinus ipse super Psal. 77. n. 27.
(b) Florus, *etiam imperfectis.* Duo MSS. *etiam imperfectos.*

(c) Sic aliquot MSS. At editi omittunt, *et quam perfecti capiant*, habentque, *et quam parvulus capere non potest.* Abest particula, *non*, a Regio codice.

CLASSIS I. non cibum mentibus. Audi denique homines ra- A
Psal. 18. 4. tionabiliter loquentes. Non sunt loquelæ neque
» sermones, quorum non audiantur voces eorum:
sed voces non inanes; quia in omnem terram
» exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ ver-
Psal. 11. 3. ba eorum. Si autem et ranas vis e contrario in-
telligere, illum versum Psalmi recole, Vana lo-
cuti sunt unusquisque ad proximum suum.

CAPUT III.
Exodi 20. 8. 4. *Tertium præceptum*, ***Memento diem sab-
bati sanctificare eum.*** In tertio isto præcepto
insinuatur quædam vacationis indicatio, quæ est
cordis tranquillitas ac mentis, quam facit bona
conscientia. Ibi sanctificatio, quia ibi Spiritus
Dei. Denique videte vacationem, hoc est, quie-
tem. Super quem, inquit, requiescet spiritus
Isai. 66. 2. meus? Super humilem et quietum et tremen-
» tem verba mea. Inquieti ergo resiliunt ab Spi- B
ritu-sancto, rixarum amatores, calumniarum
seminatores, contentionis quam veritatis cupi-
diores, inquietudine sua non ad se admittunt
quietem sabbati spiritalem. Contra istorum in-
quietudinem dicitur, tamquam ut sabbatum ha-
Eccli. 5. 13. beant in corde sanctificationem Spiritus Dei: E-
sto, inquit, mansuetus ad audiendum verbum,
ut intelligas. Quid intellecturus sum? Deum di-
centem, Cessa ab inquietudine tua, non sit tu-
multus quidam in corde tuo, per corruptionem
volitantibus phantasmatibus et compungentibus
te: non sit. Ita enim Deum intellecturus es di-
Psal. 45. 11. centem tibi, Vacate, et videte quoniam ego sum
Deus. Tu per inquietudinem vacare non vis,
contentionum tuarum corruptione cæcatus, exi-
gis videre quod non potes. Attende enim et C
contrariam TERTIAM PLAGAM huic præcepto ter-
Exod. 8. 17. tio. Sciniphes natæ sunt in terra Ægypti de
limo: muscæ quædam sunt minutissimæ, inquie-
tissimæ, inordinate volitantes, in oculos irruen-
tes, non permittentes hominem quiescere, dum
abiguntur et irruunt, dum abactæ rursus re-
deunt: sicut omnino vana phantasmata cordis
contentiosorum. Tenete præceptum, cavete pla-
gam.

CAPUT IV.
Exodi 20. 12. 5. *Quartum præceptum* est, ***honora patrem
tuum, et matrem tuam.*** Huic contraria QUARTA
Exodi 8. 24. Ægyptiorum PLAGA *κυνομυῖα* est. Quid est *κυ-
νομυῖα*? Canina musca: Græcum vocabulum
est. Caninum est parentes non agnoscere, nihil
tam caninum, quam cum illi qui genuerunt, non
agnoscuntur. Merito ergo et catuli canum cæci D
nascuntur.

CAPUT V.
Exodi 20. 14. 6. *Quintum præceptum* est, *Non mœchabe-
Exodi 9. 6. ris.* QUINTA PLAGA est mors in pecora Ægyptio-
rum. Comparemus: (a) da hominem mœchari
a meditantem, conjugio non contentum suo: ap-
petitum quemdam carnis in se domare non vult,
qui est nobis pecoribusque communis. Etenim
concumbere et generare, etiam pecorum est, ra-
tiocinari, intelligere, humanum est. Ideo ratio
quæ præsidet in mente, motus inferiores car-
nis, tamquam regnans et dominans frenare de-
bet, non immoderate et illicite passim vagosque SERMON. DE SCRIPTURIS.
laxare. Ideoque ipsis pecoribus natura datum
est, instituente Creatore, ut non moveantur ad
feminas et ad concubitum, nisi certis tempori-
bus: neque enim ratione se cohibet alio tempo-
re pecus, sed omnino ipso motu frigescente tor-
pescit. Homo autem ideo semper moveri potest,
quia, et refrenare motum potest. Tibi domina-
tionem rationis Creator dedit; tibi præcepta
continentiæ, tamquam in bestias inferiores lora,
concessit. Tenes tu quod pecus non potest; et
ideo speras tu quod pecus non potest. Laboras
aliquantum in continendo, non laborat pecus:
sed gaudebis semper in æternitate, ad quam non
pervenit pecus. Si opus fatigat, merces conso-
letur: et ipsa enim patientia est interiorem mo-
tum frenare, et quod habes commune cum pe-
core, non tamquam pecus in omnia laxare. Quod
si contemseris te, (b) et in te imaginem Dei in b
qua fecit te, neglexeris, victus cupiditate insi-
nuatarum rerum, tamquam amisso homine eris
pecus, non quasi conversus in naturam pecoris
sed in hominis forma habens similitudinem pe-
coris, qui non audis dicentem, Nolite esse sicut Psal. 31. 9.
equus et mulus, non habentes intellectum. Sed
forte eligis tibi esse pecus, et libera vagari li-
bidine, nulla lege appetitum carnis ad continen-
tiam refrenando. Attende plagam: si pecus esse
non times, saltem mori time.

7. *Sextum præceptum*, ***Non occides.*** SEXTA CAPUT VI.
PLAGA, Pustulæ in corpore et vesicæ bullientes Exodi 20. 13.
et scaturientes, et incendia vulnerum ex favilla
fornacis. Tales sunt animæ homicidales, ardent Exodi 9. 10.
ira, quia per iram homicidii fraternitas deperiit.
Ardent homines ira, ardent et gratia: sed alius
est fervor sanitatis, alius fervor ulceris. Arden-
tes papulæ per totum concepta homicidia sca-
tent, et sanum non est: fervet, sed non de Spi-
ritu Dei. Nam et qui vult subvenire, fervet; et
qui vult occidere, fervet; ille præcepto, iste
morbo; ille bonis operibus, iste saniosis ulce-
ribus. Si possemus videre animas homicidarum,
plus plangeremus, quam putrescentia corpora
ulceratorum.

8. *Sequitur*, ***Non furaberis***, PRÆCEPTUM SE- CAPUT
PTIMUM: et PLAGA SEPTIMA, Grando in fructibus. VII.
Quod contra præceptum subducis de cælo per- Exodi 20. 15.
dis. Nemo enim habet injustum lucrum sine ju- Exodi 9. 23.
sto damno. Verbi gratia, Qui furatur, adquirit
vestem; sed cælesti judicio amittit fidem. Ubi
lucrum, ibi damnum; visibiliter lucrum, invisi-
biliter damnum: lucrum de sua cæcitate, da-
mnum de Domini nube. Neque enim aliquid si-
ne providentia, Carissimi. Aut vere putatis, ea
quæ patiuntur homines, dormiente Deo pati?
Passim videntur fieri hæc, nubes colligi, imbres
infundi, grandinem jaci, tonitruis terram con-
cuti, coruscatione terreri; passim putantur fie-
ri, et quasi ad divinam providentiam non perti-
nere. Contra tales cogitationes vigilat ille Psal-

(a) Unus MS. ad hominem. Idemque codex in margine habet, vel da hominem.

(b) Sic duo MSS. At editi, *contemseris te in te, et imaginem Dei.*

CLASSIS I.

Psal. 148. 7. et 8.

mus, Laudate Dominum de terra, (cum laudes dictæ essent de cælo,) dracones et omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum ejus. Ergo qui suo malo desiderio forinsecus furantur, justo Dei judicio intrinsecus grandinantur. O si possent inspicere agrum cordis sui, profecto lugerent, dum ibi non invenirent, quod in os mentis mitterent; etsi in furto suo invenirent, quod in aviditatem ventris mitterent, major fames esset hominis interioris, major fames, et periculosior plaga, et gravior mors. Multi mortui ambulant, et multi facinorosi de vanis divitiis exsultant.

I. Petri 3. 4.

Denique servum Dei Scriptura intus locupletem dicit: Absconditus, inquit, cordis vestri homo, qui est ante Deum dives. Non ante homines dives, sed ante Deum dives, et ubi Deus videt, ibi dives. Quid ergo tibi prodest, si ubi homo non videt furaris, et ubi Deus videt grandinaris?

CAPUT VIII.

Exodi 20. 16. Exodi 10. 14. Florus ad Gal. 5.

9. *Octavum præceptum*, *Falsum testimonium non dices*. Octava plaga, Locusta, animal dente noxium. Quid autem vult falsus testis, nisi nocere mordendo, et consumere mentiendo? Denique admonens homines Dei Apostolus, ne se falsis criminationibus appetant, Si

Gal. 5. 15.

mordetis, inquit, et comeditis invicem, videte ne ab invicem consumamini.

CAPUT IX.

Exodi 20. 17. Exodi 10. 22.

10. *Nonum præceptum*, *Non concupisces uxorem proximi tui*. Nona plaga, Densæ tenebræ. Etenim est quædam mœchia, contra quam supra præceptum est, etiam (a) in non appetenda castitate uxoris alienæ. Mœchus est enim qui non it ad uxorem alienam, tantum quia non contentus est sua. Jam vero non solum post suam peccare, sed etiam alienam adtentare, vere densæ sunt tenebræ. Nihil enim sic dolet in corde patientis; et qui hoc facit alteri, nihil sic volet pati. Ad alienam paratior est omnis homo: hoc autem nescio utrumne est qui tolerabiliter ferat. O densas tenebras ista facientium, talia concupiscentium! Vere excæcantur furore horribili. Furor enim indomitus est, (b) conculcare viri uxorem.

CAPUT X.

Exodi 20. 17.

11. *Decimum præceptum*, *Non concupisces ullam rem proximi tui*, *non pecus*, *non possessionem*, *non subjugium*, *non aliquid omnino proximi tui concupisces*. Huic malo plaga

Exodi 12. 29.

contraria est decima, Mors primogenitorum. In qua plaga cum comparationem quamdam quæro, nihil mihi interim occurrit: fortassis occurrat melius diligentiusque inquirentibus: nisi qui omnes res quas habet heredibus servat, reprehenditur. Hic autem clamat, qui rem proximi concupiscit, et qui furto aufert, et qui furatur aliquid proximi, non potest nisi rem proximi furari. Sed de furto superius jam præceptum est; ubi intelligas et rapinam. Non enim de furto præciperet, et de rapina taceret Scriptura, nisi te intelligere voluisset, quia si pœnale est clan-

Locus intricatus.

culo auferre, multo majoris pœnæ est violenter eripere. Auferre ergo * nolens sive occulte, sive palam, habet præceptum suum. Concupiscere autem rem proximi, quod notat Deus in corde, etiamsi justam ibi successionem quæras, non licet. Denique qui volunt res alienas tamquam juste possidere, heredes se quærunt fieri a morientibus. Quid enim tam justum videtur, quam rem sibi derelictam possidere, habere jure communi? Quid apud te facit homo? Dimissum est mihi: hereditate consecutus sum: testamentum lego. Nihil videtur justius ista voce avaritiæ. Tu laudas quasi jure possidentem: Deus damnat injuste concupiscentem. Vide qualis es, qui optas te ab aliquo heredem fieri. Non vis ut habeat heredes. In heredibus autem nihil carius primogenito. Proinde in primogenitis tuis puniris, qui concupiscendo res alienas, id quod tibi jure non debebatur, quasi juris (c) umbra perquiris. Et facile est quidem, Fratres, corporaliter amittere primogenitos. Moriuntur enim homines, sive ante parentes suos, sive post parentes suos, morituri moriuntur: illud molestum est, ne per hanc occultam et injustam concupiscentiam primogenita cordis tui perdas. Primogenitus enim in nobis imaginem habet gratiæ Dei, novus natus, prior natus, inter omnes tamquam natos cordis nostri primogenita fides est. Nemo enim bene operatur, nisi fides præcesserit. Omnia opera tua bona filii tui sunt spiritales, sed inter hos tibi primogenita est fides. Quisquis rem alienam occulte concupiscis, interius fidem perdis. Eris enim primo sine dubio simulator, obsequens non caritate, sed fraude; veluti amans eum a quo te cupis fieri hæredem, amando eum mori quæris, et ut in re ejus te videas possessorem, illi invides successorem.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* f. volens.

CAPUT XI.

12. Eia, Fratres, decursis decem præceptis et decem plagis, comparantes contemtores præceptorum contumaciæ Ægyptiorum, cautos vos fecimus, ut habeatis securi res vestras in præceptis Dei; res vestras, inquam, res vestras interioris arcæ vestræ, interioris thesauri vestri, res vestras, quas vobis nec fur, nec latro, nec vicinus potens possit auferre; ubi nec tinea, nec rubigo metuenda est: cum quibus dives exit et naufragus. Sic enim eritis populus Dei inter iniquos Ægyptios, illis hæc in corde patientibus, vobis autem incolumibus in ipsis interioribus hominibus vestris, donec educatur populus de Ægypto quodam exodo suo; quod et fit: nam illud semel factum est, hoc non cessat fieri.

Spiritus-sanctus cur proprie sanctus dicatur.

13. Sanctificatio nulla divina et vera est, nisi ab Spiritu-sancto. Non enim frustra dictus est proprie Spiritus-sanctus; cum sit et Pater sanctus et Filius sanctus, nomen tamen proprium hoc Spiritus accepit, ut tertia in Trinitate persona Spiritus-sanctus diceretur. Ipse requiescit super humilem et quietum, tamquam in sabbato suo. Ad hoc septenarius numerus etiam san-

Isai. 66. 2.

(a) Regius MS. *etiam mente non appetendam castitatem* etc.

(b) Duo MSS. *commaculare*.

(c) Sic duo MSS. At editi, *umbram*.

(CLASSIS I.) isto Spiritui deputatur, hoc Scripturæ nostræ satis indicant. Viderint meliora meliores, et majora majores; et de isto septenario numero subtilius aliquid et divinius aliquid dicant et explicent: ego tamen, quod in præsenti sat est, illud video, illud vos ad videndum commemoro, septenariam istam rationem inveniri proprie sancto Spiritui deputatam; quia septimo die sonat sanctificatio. Et unde probamus sancto Spiritui deputari septenariam numeri rationem? Dicit Isaias Spiritum Dei venire super fidelem, (Isai. 11. 2.) super Christianum, super Christi membrum, sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis, Spiritum timoris Dei. Si secuti estis, septem res percucurri, tamquam descendentem ad nos Spiritum Dei a sapientia usque ad timorem, ut nos adscendamus a timore ad sapientiam: Initium sapientiæ timor Dei. Ita (Prov. 1. 7.) ergo septenarius Spiritus et unus Spiritus, septenaria operatione unus. An aliquid evidentius vultis? Pentecosten diem festum Scriptura sancta de septimanis factum commemorat. Habetis in scriptura Tobiæ, ubi evidenter dicitur istum (Tob. 2. 1. secund. LXX.) diem factum de septimanis. Septies enim septem, quadraginta novem in summa redeunt. Sed tamquam ut redeatur ad caput; Spiritu enim sancto ad unitatem colligimur, non ab unitate dispergimur; ideo ad quadraginta novem additur unum unitatis, et fiunt quinquaginta. Non ergo jam sine caussa quinquagesimo die post (a) adscensionem Domini venit Spiritus sanctus. Resurrexit Dominus, adscendit ab inferis, nondum in cælum: ab illa resurrectione, ab illa ab inferis assumtione numerantur quinquaginta dies, et venit Spiritus-sanctus, in quinquagenario numero tamquam natalem sibi apud nos faciens. Quadraginta enim diebus hic conversatus est Dominus cum discipulis suis, quadragesimo die adscendit in cælum, et peractis ibi decem diebus, tamquam decimo præceptorum signo, venit Spiritus-sanctus; quia nemo implet legem nisi per gratiam Spiritus-sancti. Itaque, Fratres, manifestum est septenarium istum numerum ad Spiritum-sanctum pertinere. Quisquis (Contra Donatistas.) autem non cohæret unitati Christi, et oblatrat adversus unitatem Christi, intelligendus est non habere Spiritum-sanctum. Contentiones enim et dissensiones non faciunt nisi animales, de quibus Apostolus dicit, Animalis autem homo non (1. Cor. 2. 14.) percipit quæ sunt Spiritus Dei. Deinde scriptum est et in epistola Judæ apostoli, Hi sunt qui se- (Judæ 1. 19.) gregant semetipsos: (reprehendens inquebatur) Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. Quid manifestius? quid evidentius? Merito veniant, etsi eadem credentes quæ nos, tamen accepturi Spiritum-sanctum, quem habere non possunt, quamdiu sunt hostes unitatis. Hos autem comparat Apostolus Magis Pharaonis: (2 Tim. 3. 5.) (Habentes, inquit, formam pietatis, sed virtutem ejus abnegantes:) qui in signo tertio defecerunt. (SERMO DE DECEM CHORDIS.)

14. Jam videte quare in tertio signo defecerunt. Mementote eos qui adversantur unitati, non habere Spiritum-sanctum. Tria vero illa præcepta prima in Decalogo ad Dei dilectionem pertinere intelliguntur, ut septem cetera intelligantur ad dilectionem proximi pertinere; ut duabus tabulis Legis et decem præceptis, duo illa tamquam summaria præcepta teneantur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, (Matth. 22. 37. etc.) et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, et diliges proximum tuum tamquam te ipsum: in his duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ. Referamus ergo tria prima præcepta ad dilectionem Dei. Quæ tria prima? Primum, *Non erunt tibi dii alii præter me*: cui contraria plaga est, Aqua conversa in sanguinem, propter (b) quod summum principium Creatoris ad (c) simulationem humanæ carnis adductum. Secundum præceptum, *Ne accipias nomen Domini Dei tui in vanum*, pertinet, quantum arbitror, ad regnum Dei, quod est Filius Dei. Unus enim Deus et unus Dominus noster Jesus Christus per quem omnia. Contra verbum, Ranæ: videte contra verbum ranas, contra rationem strepitum, contra veritatem vanitatem. Tertium præceptum de Sabbato, pertinens ad Spiritum-sanctum propter sanctificationem, quæ prima in sabbato sonuit, quod vobis paulo ante vehementer, quantum potuimus, commendavimus. Huic præcepto contraria Inquietudo in Muscis de corruptione nascentibus, in oculos irruentibus. Ideo in hoc tertio signo defecerunt, qui unitatis inimici Spiritum-sanctum non habuerunt: facit enim hoc Spiritus-sanctus pœna. Aliud enim facit gratia, aliud pœna; aliud enim facit implendo, aliud deserendo. Denique ut jam evidenter ipsis confitentibus Pharaonis magis agnoscere valemus, quomodo appellatus est in Evangelio Spiritus (Matth. 12. 24. etc.) Dei, videamus, quod nomen accepit. Objicientes Domino convicium Judæi, cum dixissent, Hic non ejicit dæmonia, nisi in Beelzebub prin- (Luc. 11. 20.) cipe dæmoniorum: respondit ille, Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia, certe supervenit in vos regnum Dei. Quod alius Evangelista sic enarrat, Si ego in digito Dei ejicio dæmonia. Quod (Digitus Dei Spiritus-sanctus.) alius Evangelista dixit, Spiritus Dei, alius dixit, digitus Dei. Ergo digitus Dei, Spiritus Dei. Ideo Lex data scripta digito Dei, quæ Lex data est in monte Sina quinquagesimo die post occisionem ovis celebrato Pascha a populo Judæorum. Implentur quinquaginta dies post occisionem ovis, et datur Lex scripta digito Dei: implentur quinquaginta dies post occisionem Christi, et venit Spiritus sanctus. Gratias Domino, occultanti providenter, aperienti suaviter. Jam videte hoc etiam, Fratres, Pharaonis magos evidentissime confiteri. Deficientes in tertio signo dixerunt, *Digitus Dei est hic*, etc. (Exodi 8. 19.)

(a) Duo MSS. *post resurrectionem*. Alii cum editis, *post adscensionem* non male, sicuti ex his postea verbis patet, *nondum in cælum, ab illa resurrectione, ab illa ab inferis*: quæ quidem verba in prius editis omissa, restituuntur hic ex MSS.

(b) Duo MSS. *propter summum*: prætermisso, quod.

(c) Editi, *ad simulationem*. At MSS. aliquot, *ad simulationem*. Et quidam, *ad similitudinem*.

CLASSIS I.

* Alias 96. de Tempore, et in Tomo 9. editus.

* SERMO IX.

De (a) decem Chordis.

CAPUT I. Judicium Dei timendum.

1. Dominus et Deus noster misericors et miserator, longanimis et multum misericors, et verax; quam largiter prærogat misericordiam in præsenti sæculo, tam severe minatur judicium in futuro sæculo. Verba quæ dixi scripta sunt, et divinis (b) auctoritatibus continentur, quia, Misericors et miserator Dominus, longanimis et multum misericors et verax. Multum delectat omnes peccatores et amatores sæculi hujus, quia misericors et miserator Dominus, quia longanimis et multum misericors. Sed si amas tam (c) multa mitia, time ibi et ultimum quod ait, Et verax. Si enim nihil aliud diceret, nisi, Misericors et miserator Dominus, longanimis et multum misericors; quasi jam converteres te ad securitatem et impunitatem, et ad licentiam peccatorum; faceres quod velles, utereris sæculo, vel quantum tibi permitteretur, vel quantum tibi libido jussisset: et si quis te bene admonendo objurgaret atque terreret, ut cohiberes te ab immoderato fluxu eundo post concupiscentias tuas, et deserendo Deum tuum, inter medias voces objurgantis obsisteres, impudenti quidem fronte, veluti audita divina auctoritate, et legeres de libro Dominico: quid me terres de Deo nostro? Ille misericors est, et miserator et multum misericors. Ne talia homines dicerent, unum verbum addidit in fine, quod ait, Et verax: et excussit lætitiam male præsumentium, et induxit timorem dolentium. Gaudeamus ad misericordiam Domini: sed timeamus ad judicium Domini. Parcit, (d) dum tacet, sed non semper tacebit. Audi dum non tacet in verbo, ne non tibi vacet audire dum non tacebit in judicio.

Psal. 102. 8. et 144. 8. V. Tractatum 33. in Johan.

Isai. 42. 14.

CAPUT II. Componenda cito caussa cum adversario in hac brevi vita.

2. Modo enim licet tibi caussam tuam componere. Ante ultimum judicium Dei tui compone caussam tuam. Non est unde præsumas, cum ille venerit, nec falsos testes adduces, quibus ille fallatur, nec patronum fraudulentis circumventionibus et linguosis artibus adhibebis, nec ambies aliquo modo, ut judicem possis corrumpere. Quid ergo agis apud talem judicem, quem nec fallere, nec corrumpere poteris? Et tamen est quod agas. Tunc enim ipse erit judex caussæ tuæ, qui modo testis est vitæ tuæ. Clamavimus, et laudavimus: componamus caussam nostram. Qui testis est operum (e) nostrorum, ipse testis est vocum istarum: non sint inanes, convertantur ad gemitum. Tempus est concordandi cum adversario tuo cito. Tam longanimis est Deus videndo iniqua et non puniendo, ut tamen cito sit futurum judicium. More quippe humanæ vitæ prolixum est, quod Deo breve est. Sed et ipsi sæculo et humano generi quod longe videtur, quid consolatur? Numquid si totius generis humani ultimus dies longe est, uniuscujusque dies ultimus longe est? Hoc dico, ex Adam multi anni evoluti sunt, multi anni fluxerunt, et deinceps fluent; non quidem tam multi, sed tamen usque in finem sæculi transibunt anni, sicut et illi transierunt: longum videtur quod restat, (quamquam non erit tantum, quantum transactum est:) et tamen ex transacto præterito tempore, sperandus est reliqui temporis finis. Fuit tunc quidam dies qui diceretur hodiernus, ex illo usque ad hunc hodiernum, nonne quidquid futurum fuit, præteritum factum est? Tale habetur, ac si non fuerit. Sic erit quidquid restat extremum. Sed sit et hoc longum, sit prolixum, quantum putaveris, quantum dixeris, quantum cogitaveris, quantum tibi non format Scriptura, sed fingit cogitatio, quantum vis diem judicii prolonga, numquid ultimum diem tuum, id est, vitæ tuæ, quo exiturus es de corpore hoc, producturus es in longum? Sit tibi senectus certa, si potest: cui autem potest? Nonne ex quo incipit homo vivere, jam potest et mori? Possibilitatem mortis initium vitæ facit. In hac terra et in genere humano ille solus mori nondum potest, qui nondum cœpit vivere. Incertus ergo dies tamquam quotidianus sperandus est. Si autem tamquam quotidianus sperandus est incertus dies, componatur cum adversario, dum est tecum in via. Via enim vocatur hæc vita, per quam omnes transeunt; et non recedit iste adversarius.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

CAPUT III. Adversarius noster sermo Dei et præcepta decalogi.

3. Quis est autem iste adversarius? Adversarius isto non est diabolus: nam numquam te hortaretur Scriptura, ut cum diabolo concordares. Est ergo alius adversarius, quem sibi homo facit adversarium: nam ille si adversarius esset, tecum in via non esset. (f) At hic est tecum in via, ut concordet tecum. Scit enim quia nisi in via secum concordaveris, jam tradet te judici, judex autem ministro, minister in carcerem. Eloquia ista Evangelica sunt, recordantur nobiscum, vel qui legerunt, vel qui audierunt. Ergo quis est adversarius? Sermo Dei. Sermo Dei adversarius tuus est. Quare adversarius est? Quia contraria jubet, quam tu facis. Dicit tibi, *Unus est Deus tuus, unum Deum cole.* Tu vis dimisso uno Deo tamquam legitimo viro animæ, fornicari per multa dæmonia: et quod est gravius, non quasi aperte deserens et repudians, sicut apostatæ faciunt; sed tamquam manens in domo viri tui admittis adulteros: id est, tamquam Christianus non dimittis Ecclesiam, consulis mathematicos, aut haruspices, aut augures, aut maleficos; quasi de viri domo non recedens adultera anima, et manens in ejus conjugio fornicaris. Dicitur tibi, *Ne accipias in vanum nomen*

Matth. 5. 25.

Luc. 12. 58.

Deut. 4. 6.

Exodi 20. 3. etc.

Ibidem 7.

(a) A Possidio notatus hic sermo est in Indiculo c. 8. atque ab Eugippio et Floro citatus.

(b) Nonnulli MSS. *auctoribus*

(c) Plures MSS. *tam multam misericordiam*. Quidam cum Am. *tam multa initia*.

(d) Plerique MSS. et Am. *Parcit, sed non tacet* subaudi, *in verbo*.

(e) Aliquot MSS. *vestrorum*.

(f) Am. et plures MSS. *Ad hoc est*. Nonnulli, *Adhuc est*.

CLASSIS I

Exodi 20. 8. etc. Sabbati observatio.

Dei tui. Ne existimes creaturam esse Christum, quia pro te suscepit creaturam: et tu contemnis eum qui æqualis est Patri, et (*a*) unum cum Patre. Dicitur tibi ut spiritaliter observes sabbatum: non quomodo Judæi observant sabbatum carnali otio; vacare enim volunt ad nugas atque luxurias suas. Melius enim faceret Judæus in agro suo aliquid utile, quam in theatro seditiosus exsisteret: et melius feminæ eorum die sabbati lanam facerent, quam toto die in (*b*) menianis suis impudice saltarent. Tibi autem dicitur ut observes spiritaliter sabbatum, in spe futuræ quietis, quam tibi promittit Dominus. Quisquis enim propter illam quietem futuram agit quidquid potest, quamvis laboriosum videatur quod agit; tamen si ad fidem promissæ quietis id refert, nondum quidem sabbatum habet in re, sed habet in spe. Tu autem ad hoc vis requiescere, ut labores; cum ad hoc debeas laborare, ut requiescas. Dicitur tibi, *Honora patrem tuum et matrem tuam*. Tu autem contumelias irrogas parentibus, quam non vis pati a filiis tuis. Dicitur tibi, *Non occides*. Tu autem occidere vis inimicum tuum: et ideo forte non facis, quia times judicem hominem, non quia cogitas Deum. Ignoras quia ille testis est cogitationum? Illo vivo quem vis mori, te homicidam tenet in corde. Dicitur tibi, *Non mœchaberis*: id est, non ibis ad aliquam aliam præter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, et non vis hoc reddere uxori: et cum debeas in virtute præcedere uxorem, quoniam castitas virtus est, tu sub uno impetu libidinis cadis, et vis uxorem tuam victricem esse, tu victus jacens: et cum tu caput sis uxoris tuæ, (*c*) præcedit te ad Deum, cujus caput es. Vis domum tuam capite deorsum pendere? Caput enim mulieris est vir: ubi autem melius vivit mulier quam vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, melius debet vivere vir, et præcedere in omnibus bonis factis uxorem suam; ut illa imitetur virum, et sequatur caput suum. Quomodo caput Ecclesiæ Christus est, et hoc jubetur Ecclesiæ ut sequatur caput suum, et ut per vestigia ambulet capitis sui: sic uniuscujusque domus habet caput virum, et tamquam (*d*) corpus feminam. Quo caput ducit, illuc debet corpus sequi. Quare ergo vult caput ire, quo non vult ut corpus sequatur? Quare vult ire vir, quo non vult ut uxor sequatur? Hæc jubendo sermo Dei adversarius est. Nolunt enim homines facere quod vult sermo Dei. Et quid dicam, quia adversarius est sermo Dei, quoniam jubet? Timeo ne ego ipso adversarius sim quibusdam, quia hæc loquor. Quid ad me pertinet? Fortem me faciat qui terret ut loquar, ut non timeam querelas hominum. Nam qui nolunt castitatem servare uxoribus suis, (et abundant tales) nolunt me ista dicere. Sed velint nolint, dicturus sum. Si enim vos non exhortor ut cum adversario concordetis, ego cum illo in lite remanebo. Qui vobis jubet ut faciatis, ipse nobis jubet ut loquamur. Si non faciendo quod jubet ut faciatis, adversarii ejus estis; non dicendo quod jubet ut dicamus, adversarii ejus remanebimus.

Ibidem 12.

Ibidem 13.

Ibidem 14. 32. q. 6. Non mœchaberis.

Ephes. 5. 23.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

CAPUT IV. In præcepto non mœchandi, cur multis immoratur. Rom. 8. 20. Exod. 20.

4. Numquid in cæteris, quæ supra dixi, multis immoratus sum? Hoc enim præsumimus de Caritate Vestra, quia unum Deum colitis. Hoc præsumimus de fide catholica, quæ in vobis est, quia Filium Dei æqualem creditis Patri: nec in vanum accipitis nomen Domini Dei vestri, ut putetis creaturam esse Filium Dei. Quoniam omnis creatura vanitati subjecta est. Sed creditis eum æqualem Patri esse, Deum de Deo, Verbum apud Deum. Verbum Deum, per quod facta sunt omnia, lumen de lumine, coæternum illi qui genuit, unum cum illo qui genuit: et hoc Verbum creditis assumsisse creaturam, de virgine Maria assumsisse mortalitatem, et passum fuisse pro nobis; ea legimus, et credimus, ut salvemur. Nec in eo immoratus sum, ut quidquid facitis, pro spe futura faciatis. Novi enim omnium Christianorum mentes de sæculo futuro cogitare. Qui enim non de futuro sæculo cogitat, nec propterea Christianus est, ut id quod in fine Deus promittit, accipiat, nondum Christianus est. Neque in eo immoratus sum, ubi dicit sermo Dei, *Honora patrem tuum, et matrem tuam*. Multi enim honorant parentes, et raro invenimus parentes conquerentes de improbitate filiorum, quamvis non desint: sed tamen quam raro fit, tam breviter monendum fuit. Nec in eo ubi dictum est, *Non occides*, immorari volui: non enim credo esse hic turbam homicidarum. Illud vero malum late serpens plus occupavit, et in eo vehementius irritatur adversarius ille, qui ideo clamat, ut sit aliquando amicus. Querelæ quotidianæ sunt, quamquam ipsæ feminæ jam nec audent conqueri de viris suis. Ita invadens omnia consuetudo pro lege observatur, ut jam et mulieribus forte persuasum sit, licere hoc viris, non licere mulieribus. Solent enim audire adductas mulieres esse ad forum, quæ forte cum servis inventæ sunt: adductum virum ad forum, quia inventus est cum ancilla sua, numquam audierunt; cum sit par peccatum. In peccato pari innocentiorem facit videri virum, non divina veritas, sed humana perversitas. Et si forte hodie acriorem quisquam passus fuerit uxorem suam, et liberius murmurantem, cui jam videbatur quia licebat viro, et audivit in Ecclesia quia non licet viro; si ergo passus fuerit uxorem suam liberius jam, ut dixi, murmurantem, et dicentem sibi, Non licet quod facis; simul audivimus, Christiani sumus, quod a me exigis, redde mihi: fidem tibi debeo, fidem mihi debes, fidem Chri-

Exod. 20. 12.

(a) Sic melioris notæ MSS. Alii vero cum editis, et unus cum patre.

(b) Editi, *in Neomeniis*. Verius aliquot MSS. *in menianis*. Sic enim in Johan. Evang. Tract. 3. n. 19. *Quanto melius feminæ eorum lanam facerent, quam illo die in menianis saltarent*. De sabbati vero observatione similia reperies in Psal. 32. Enarr. 2. Serm. 1. n. 6. et in Psal 91. et n. 2.

(c) Sic Am. et MSS. At Er. Lov. *præcedet te*.

(d) Sic Am. et aliquot MSS. At Er et Lov. *tamquam carnem*.

CLASSIS I.

sto ambo debemus; et si me fallis, non fallis cum cujus sumus, non fallis eum qui nos emit. Hæc atque hujusmodi audiens ille, quæ non solet, dum non vult in se fieri sanus, in me fit insanus, irascitur, maledicit; fortassis etiam dicat, Quomodo factum est (*a*) ut hac ille veniret, aut uxor mea ipso die in Ecclesiam procederet? Et hoc credo quod in cogitatione sua dicat: nam libere erumpere in vocem non audet, nec ante solam uxorem suam. Fortassis enim si eruperit, et hoc dixerit, potest illa respondere, et dicere, Quare maledicis, cui paulo ante acclamabas? Certe conjuges sumus: cum lingua tua discordas, mecum concorditer quomodo vivere poteris? Nos, Fratres, pericula vestra intuemur, non voluntates vestras adtendimus: nam et medicus si voluntatem ægri adtendat, numquam illum curat. Quod non est faciendum, non fiat: quod prohibet Deus, non fiat. Qui Deo credit, ab ipso audit quod dicimus. Certe melius erat quibusdam nolentibus corrigi, ut vel huc non veniremus, si ista dicturi eramus; vel quia jam venimus, non ea diceremus.

Ad cantiones vanas, quam ad salutare monita audienda major hominum propensio.

5. Nudiustertiano die memini me dixisse Sanctitati Vestræ, quia si citharœdi essemus, aut hujusmodi aliquid populariter exhibentes pro studiis nugacitatis vestræ, quæ jam quæsumus ut relinquatis, tenuissetis nos, ut daremus vobis diem, et quisque pro modulo suo conferret nobis mercedem. Quare ambularemus delectati vanis canticis nulli rei profuturis, ad tempus dulcibus, in posterum amaris? Talibus etenim turpitudinibus cantionum animi humani illecti enervantur, et decidunt a virtute, defluentes in turpitudinem; et propter ipsas turpitudines postea sentient dolores, et cum magna amaritudine digerunt, quod cum dulcedine temporali biberunt. Melius ergo nos amara vobis cantamus ad tempus, quæ postea dulcescant in vobis. Nec mercedem aliquam exigimus, nisi ut faciatis quæ dicimus: immo non faciatis, si nos dicimus: si autem omnibus ille dicit, qui neminem timet, et per quem fit in nomine ipsius et in gloria misericordiæ ipsius, ut et nos neminem timeamus; omnes audivimus, omnes faciamus, omnes cum nostro adversario concordemus.

6. Putate me (*b*) citharœdum esse, quid vobis possum amplius canere? Ecce psalterium fero, decem chordas habet: hoc vos paulo ante cantastis, antequam inciperem loqui; chorus meus vos fuistis. * Nonne vos paulo ante cantastis, Deus canticum novum cantabo tibi, in psalterio decem chordarum psallam tibi? Ipsas decem chordas modo percutio. Quare amara est vox psalterii Dei? Psallam tibi in psalterio decem chordarum. Non vobis hoc canto, quod vos non faciatis. Decalogus enim Legis decem præcepta

* CAPUT V. Psal. 143. 9. Decalogus decem habet præcepta: ex his tria ad Deum pertinentia.

habet: quæ decem præcepta sic sunt distributa, ut tria pertineant ad Deum, septem pertineant ad homines. Tria ad Deum, quæ jam dixi: Unus est Deus noster, (*c*) ei nullam similitudinem debemus facere, et non fornicari post Deum, qui unus est: (*d*) quia Deus et Christus Filius Dei unum est cum Patre. Et ideo non debet a nobis accipi in vanum, ut putemus eum factum, id est, creaturam aliquam, per quem facta sunt omnia: quia ipse unus Deus, Pater est et Filius et Spiritus-sanctus. In Spiritu sancto, hoc est, in dono Dei, requies nobis sempiterna promittitur. Inde modo pignus accepimus. Sic enim dicit Apostolus, Qui dedit nobis pignus (*e*) Spiritum. Si pignus accepimus, ut incipiamus in Domino et in Deo nostro tranquilli esse, ut simus in Deo nostro mites, simus in Deo patientes, erimus etiam in illo unde pignus accepimus, in æternum quieti; quod erit sabbatum sabbatorum, propter ipsam requiem pertinentem ad donum Spiritus-sancti. Tertium itaque præceptum de sabbato, quod diximus, quod carnaliter Judæi celebrant, nos spiritaliter agnoscamus. Namque Spiritus (*f*) sanctus dicitur, propterea septimum diem sanctificavit Deus, quando fecit omnia opera sua, sicut in Genesi scriptum legimus. Non ibi habes nominatam sanctificationem, nisi illo die ubi dicitor, Requievit Deus ab operibus suis. Non enim fatigatus erat Deus, ut diceretur, Requievit Deus ab operibus suis, sed in illo verbo tibi laboranti requiem promisit; et quia fecit omnia bona valde, et sic dicitur, Requievit Deus, intelligas etiam te post bona opera requieturum, et sine fine requieturum. Nam omnia superiora quæ dicta sunt, id est, dies superiores habent vesperam: septimus iste dies non habet vesperam, ubi Deus sanctificavit requiem. Dicitur ibi, Factum est mane, ut inciperet ipse dies. Non dictum est, Factum est vespera, ut finiretur dies: sed dictum est, Factum est mane, ut fieret sine fine dies. Sic incipit ergo requies nostra, quasi mane: sed non finitur, quia in æternum vivemus. Ad hanc spem quidquid facimus si facimus, sabbatum observamus. Ipsa est tertia chorda hujus decalogi; id est, psalterii decachordi: in tribus enim chordis ad Deum pertinent præcepta.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Cor. 1. 12.

Gen. 2. 2.

Septimus dies non habet vesperam.

7. Si diceretur nobis, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua, et de proximo nostro nihil diceretur, non esset decachordum, sed trichordum. Quia vero addidit Dominus, Et diliges proximum tuum tamquam teipsum; et contexuit dicens, In his duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ: tota Lex in duobus præceptis est, in dilectione Dei et dilectione proximi, ad duo itaque præcepta, id est, ad dilectionem Dei et proximi pertinet Decalogus. Ad primum præce-

CAPUT VI. Septem præcepta Decalogi pertinentia ad homines. Deut. 6. 5. Matth. 22. 37. etc.

(a) Hinc facile intelligas Sermonem ab Augustino habitum esse in aliena ecclesia, forte apud Carthaginenses: certe quidem apud homines ludis deditos et spectaculis, a quibus passim revocat infra.

(b) Duo MSS. *Putate me diem dedisse, putate me citharœdum esse* etc.

(c) Plerique MSS. *et nullam similitudinem.*

(d) Sic MSS. Editi vero, *qui Deus.*

(e) Pauciores MSS. *spiritus.*

(f) Editi, *Spiritus-sanctus septiformis dicitur.* Vox *septiformis* abest a MSS. et abesse debet, quando hic docet Augustinus tertium præceptum de sabbati requie pertinere ad Spiritum sanctum, atque septimum diem, quod sabbatum est, idcirco sanctificatum fuisse a Deo quia Spiritus dicitur sanctus.

CLASSIS I.

ptum tres chordæ pertinent, quia Deus est Trinitas. Ad alterum vero præceptum, id est, ad dilectionem proximi, septem chordæ: quomodo vivatur inter homines. Nam ipse numerus septenarius, tamquam septem chordarum, incipit ab Exod. 20, 12. honore parentum. *Honora patrem tuum et matrem tuam*. Ad parentes enim suos homo aperit oculos, et hæc vita ab eorum amicitia sumit exordium. Quisquis autem suis parentibus non a defert honorem, quibus (*a*) parcere poterit? *Honora patrem tuum et matrem tuam*. Et dicit Apostolus, Honora patrem tuum et matrem tuam, Ephes. 6, 1. quod est mandatum primum. Quomodo primum, quando quartum est mandatum, nisi quia in septenario numero est primum? Ad dilectionem proximi primum est in altera tabula. Nam ideo duæ tabulæ Legis datæ sunt. Deus enim famulo B Exod. 32, 15. suo Moysi in monte duas tabulas dedit, in quibus duabus tabulis lapideis conscripta erant decem præcepta Legis, (quod est psalterium decem chordarum,) tria in una tabula ad Deum pertinentia, septem in altera tabula ad proximum. In altera ergo tabula primum est, *Honora patrem tuum et matrem tuam*. Secundum, *Non mœchaberis*. Tertium, *Non occides*. Quartum, *Non furaberis*. Quintum, *Non falsum testimonium dices*. Sextum, *Non concupisces uxorem proximi tui*. Septimum, *Non concupisces rem proximi tui*. Hæc jungamus illis tribus ad dilectionem Dei pertinentibus, si in psalterio decem chordarum volumus cantare canticum novum.

CAPUT VII. Cantantes in decachordo qui-nam sint.

8. Adtendat enim Caritas Vestra, ut dicam C quod Dominus suggerit. Accepit Legem populus Judæorum istam in decalogo: non observavit. Et quicumque obtemperabant, timore obtemperabant pœnæ, non amore justitiæ: portabant psalterium, non cantabant. Cantanti enim voluptas est, timenti onus est. Ideo vetus homo aut non facit, aut timore facit; non amore sanctitatis, non (*b*) b delectatione castitatis, temperantiæ, caritatis, sed timore. Vetus enim homo est; et vetus homo canticum vetus cantare potest, non novum. Ut autem cantet canticum novum, sit novus homo. Quomodo autem possit esse novus homo, audi, Ephes. 4, 22. non me, sed Apostolum dicentem, Exuite vos veetc. » terem hominem, et induite novum. Et ne quis » putaret, cum dixit, Exuite vos veterem hominem et induite novum: aliquid deponendum esse et aliquid accipiendum, cum de mutando præciperet homine, subjecit et ait, Quapropter depo- D nentes mendacium, loquimini veritatem. Hoc Ibidem 25. est quod ait, Exuite veterem hominem, et indui» te novum: hoc dixit, Mutate mores. Sæculum diligebatis, Deum diligite: nugatoria iniquitatis, temporales voluptates diligebatis; proximum diligite. Si dilectione facitis, canticum novum cantatis: si timore facitis, facitis tamen, portatis quidem psalterium, sed nondum cantatis: si autem nec hoc facitis, projicitis ipsum psalterium. Melius est vel portare, quam projicere: sed rur-

SERMO DE SCRIPTURIS.

A sus, melius cum voluptate cantare, quam cum onere portare. Nec pervenit ad canticum novum, nisi jam cum voluptate cantans. Nam qui portat cum timore adhuc in (*c*) vetustate est. Et c quid est quod dico, Fratres, adtendite. Non concordavit cum adversario suo, qui cum timore adhuc facit: timet enim ne veniat Deus, et damnet illum. Nam nondum delectat castitas, nondum illum delectat justitia; sed judicium Dei formidans, a factis temperat: non concupiscentiam ipsam damnans, quæ sævit in eo. Nondum illum delectat quod bonum est: nondum ibi habet suavitatem, ut cantet canticum novum; sed de vetustate pœnas timet: nondum concordavit cum adversario.

CAPUT VIII. Hominis cum Deo concordia qualis exigitur.

9. Tales enim homines plerumque supplantantur tali cogitatione, ut dicant sibi, Si fieri posset, non nobis minaretur Deus, non talia per Prophetas suos diceret, quæ homines deterrerent; sed (*d*) antequam veniret, daret omnibus d indulgentiam, ignosceret omnibus, postea veniret, neminem mitteret in gehennas. Jam quia iniquus est, iniquum vult Deum. Vult te Deus facere similem sui, et conaris tu Deum facere similem tui. Placeat tibi ergo Deus qualis est, non qualem illum esse vis. Perversus enim es, et talem vis Deum qualis es, non qualis est. Si autem placeat tibi qualis est, corrigeris, et diriges in eam regulam cor tuum, a qua nunc alienus distortus es. Placeat tibi Deus qualis est, ama qualis est: non te ipse amat qualis es, sed odit te qualis es. Ideo tui miseretur, quia odit te qualis es, ut faciat te qualis nondum es. Facist te, dixi, qualis nondum es. Nam illud tibi non promittit, quia faciet te qualis est. Nam eris qualis est, sed ad quemdam modum, id est, imitator Dei velut imago, sed non qualis imago est Filius. Nam etiam imagines in hominibus diversæ sunt Filius hominis habet imaginem patris sui, et hoc est quod pater ejus, quia homo est sicut pater ejus. In speculo autem imago tua non hoc est quod tu. Aliter est enim imago tua in filio, aliter in speculo: in filio est imago tua secundum æqualitatem substantiæ; in speculo autem quantum longe est a substantia, et tamen est quædam imago tua, quamvis non talis, qualis in filio tuo secundum substantiam. Sic in creatura, non hoc est imago Dei, quod est in Filio qui hoc est quod Pater, id est, Verbum Dei per quod facta sunt omnia. Recipe ergo similitudinem Dei, quam per mala facta amisisti. Sicut enim in nummo imago imperatoris aliter est, aliter in filio: nam imago et imago est; sed aliter impressa est in nummo, aliter in filio, aliter in solido aureo imago imperatoris: sic et tu nummus Dei es, ex hoc melior, quia cum intellectu et cum quadam vita nummus Dei es, ut scias etiam cujus imaginem geras, et ad cujus imaginem factus sis: nam nummus nescit se habere imaginem imperatoris. Ergo ut dicere cœperam, odit te

Imago Dei duplex.

(a) Am. Er. et MSS. *parcere*: sic etiam Eugipius.
(b) Plerique MSS. *dilectione castitatis*. Mox tres MSS. *non temperantia caritatis*. Lov. *non temperantiæ* etc.
Sequimur Am. Er. et plures MSS.
(c) MSS. *adhuc in vetere est*.
(d) Particula *antequam* abest ab Am. et MSS.

 Deus qualis es, sed amat te talem qualem te esse vult: et ideo illa te ut mutaris hortatur. Concorda cum illo, et incipe primo bene velle, et odisse te qualis es: hoc sit tibi initium concordiæ cum sermone Dei, ut incipias primo tu odisse te qualis es. Cum cœperis et tu odisse te talem qualis es, sicut te talem odit Deus, incipis jam ipsum diligere Deum qualis est.

Ægroti concordia cum medico.

10. Ægrum adtendite. Æger ægrotantem se odit qualis est: inde incipit concordare cum medico. Quia et medicus odit eum qualis est: nam ideo vult sanum esse, quia odit eum febrientem: et est medicus febris persecutor, ut sit hominis liberator. Sic avaritia, sic libido, sic odium, concupiscentia, luxuria, sic nugacitas spectaculorum, febres sunt animæ tuæ, debes illas odisse cum medico: Ita concordas cum medico, niteris cum medico, et libenter audis quod jubet medicus, libenter facis quod jubet medicus, et proficiente jam sanitate incipiunt etiam delectare præcepta. Quam onerosus est cibus ægris quando reficiuntur? et pejorem horam deputant ægri refectionis suæ, quam suæ accessionis; et tamen rogant se concordantes cum medico, et quamvis inviti et obluctantes vincunt se ut aliquid accipiant. Quanta aviditate sani majora percepturi sunt, unde ægri minora vix accipiunt? Sed unde hoc factum est? Quia oderant febrem suam, et cum medico concordaverunt, et simul persequebantur febrem medicus et ægrotus. Cum ergo et nos talia dicimus, non odimus nisi febres vestras: immo in nobis (a) ipse sermo Dei febres vestras odit, cum quo concordare debetis. Nam nos quid sumus, nisi liberandi vobiscum, sanandi vobiscum?

CAPUT IX. Adulteros redarguit.

11. Modo non me intueamini, sed sermonem Dei. Nolite irasci medicamento vestro; non inveni enim aliud qua transirem. * Veni ad quintam chordam homo, qui tango psalterium decem chordarum, numquid prætermissurus eram quintam? Immo assidue percussurus. In illa enim video jacere totum pene genus humanum, in illa (b) video plus laborare. Ipsam percutiendo quid dico? Nolite mœchari post uxores vestras, quia non vultis ut mœchentur post vos uxores vestræ. Nolite ire vos, quo eas sequi non vultis. Sine caussa vos excusare conamini, quando dicitis, Numquid eo ad uxorem alienam? Ad ancillam meam eo. Vis ut dicat uxor tua tibi, Numquid eo ad virum alienum? Ad servum meum eo. Dicis, Non est uxor aliena, ad quam vado. Numquid vis dicatur tibi, Non est vir alienus, ad quem vado? Absit ut dicat hoc illa. Melius enim dolet te, quam imitatur te. Illa enim casta et sancta femina et vere Christiana, quæ dolet fornicantem virum, et non dolet propter carnem, sed dolet propter caritatem; non ideo non vult ut facias, quia et ipsa non facit, sed quia tibi non expedit. Nam si propterea non facit, ut tu non facias, si feceris, faciet. Si autem Deo illud debeat, si Christo illud debeat quod tu exigis, et ideo reddat, quia jubet ille; etsi fornicatur vir, castitatem femina illa Deo exhibet. Christus enim loquitur in cordibus bonarum feminarum, loquitur intus ubi non audit vir, quia nec dignus est, si talis est: loquitur ergo ille interius, et dicit, et filiam suam consolatur hujusmodi verbis: De injuriis viri tui torqueris, quid tibi enim fecit? Dole; sed ipsum noli imitari, ut male facias, sed ipse te imitetur in bono. Nam in eo quod male facit, noli eum putare caput tuum, sed (c) me Deum tuum. Nam si et in eo quod male facit caput est, et secuturum est corpus caput suum, eunt ambo per præceps. Ut autem non sequatur malum caput suum, teneat se ad caput Ecclesiæ Christum: huic debens castitatem suam, huic deferens honorem suum, absens sit vir, præsens sit vir, non peccat illa; quia numquam est absens, cui debet ut non peccet.

12. Hæc ergo Fratres mei facite, ut possitis concordare cum adversario. Nec amara sunt quæ dico; aut si amara sunt, curant. Potio ista si amara est, accipiatur: quia in periculo sunt viscera, amara est, bibatur. Melius est modica amaritudo in faucibus, quam æternum tormentum in visceribus. Mutate ergo vos. Quicumque non faciebatis hoc bonum castitatis, jam facite. Nolite dicere, Non potest fieri. Fœdum est, Fratres mei, turpe est, ut vir dicat, non posse fieri, quod facit femina. *Adulterorum fœda excusatio.* Scelus est, ut vir dicat, Non possum. Quod potest femina, vir non potest? Quid enim, illa carnem non portat? Prior a serpente decepta est. Castæ uxores vestræ ostendunt vobis, fieri posse quod non vultis facere, et dicitis fieri non posse. Sed forte dices, ideo illam facilius facere posse, quia multa illi custodia est, legis præceptum, diligentia maritalis, terror etiam legum publicarum; est etiam verecundiæ et pudoris illius magnum munimentum. Multæ custodiæ faciunt feminam castiorem, virum castum faciat ipsa virilitas. Nam ideo mulieri major custodia, quia major infirmitas. Illa erubescit viro, tu non erubescis Christo? Tu liberior, quia fortior: quia facile vincis, ideo tibi commissus es. Super illam et diligentia viri, et terror legum, et consuetudo morum, et verecundia major: et Deus super te, tantum Deus. Invenis enim facile pares viros, quibus non timeas erubescere, quia faciunt illud multi. Et tanta est perversitas generis humani, ut aliquando metuendum sit ne castus erubescat inter impudicos. Ideo non cesso tangere quintam istam chordam, propter ipsam perversam consuetudinem et labem totius, ut dixi, generis humani. Si quis inter vos faciat homicidium, quod avertat Deus, pellere illum vultis de patria, et continuo, si fieri potest, excludere. Si quis faciat furtum, odistis illum, nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimonium, abominamini, nec vobis bon[illegible] videtur. Si quis concupiscat alienas res, raptor

(a) Sic MSS. Editi vero ferebant, *immo in nobis ipsis sermo Dei febres nostras odit.*
(b) Cisterciensis MS. *debeo plus laborare.*

(c) Editi, *sed time me Deum tuum.* Verbum *time* abest a MSS.

CLASSIS I.

A et injustus deputatur. Si quis volutatur cum ancillis suis, amatur, blande accipitur; convertuntur vulnera in joca. Si quis autem exsistat qui dicat se castum, non facere adulterium, notum autem sit quod non faciat; erubescit accedere ad illos non sui similes, ne insultent, ne irrideant, ne dicant non esse virum. Ad hoc delapsa est humana perversitas, ut vir habeatur victus a libidine, et vir non habeatur victor libidinis. Triumphantes exsultant, et non sunt viri: jacent prostrati, et viri sunt? Si spectares, (*a*) ille tibi videretur fortior, qui jaceret sub bestia, quam qui perimeret bestiam?

13. Sed quia dissimulatis (*b*) a pugna interiore, et delectant vos pugnæ exteriores, ideo non vultis pertinere ad canticum novum; ubi dicitur, Qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum. (Psal. 17. 35. Psal. 143. 1.) B Est enim bellum, quod secum agit homo, dimicans contra concupiscentias malas, frenans avaritiam, elidens superbiam, suffocans ambitionem, trucidans libidinem. Has pugnas facis in occulto, et non vinceris in aperto. Ad hoc docentur manus vestræ ad prælium, et digiti vestri ad bellum. Non est hoc in spectaculis vestris. In illis spectaculis non id est Venator, quod citharista; aliud agit Venator, aliud citharista: in spectaculo Dei unum est. Tange easdem decem chordas, et feras occides, utrumque simul facis. Tangis primam chordam, qua unus colitur Deus, cecidit bestia superstitionis. Tangis secundam, qua non accipis nomen Domini Dei tui in vanum; cecidit bestia erroris C nefandarum hæresum, quæ id putaverunt. Tangis tertiam chordam, ubi pro spe futuræ quietis facis quidquid facis; interficitur crudelior ceteris bestiis amor sæculi hujus. Propter amorem enim sæculi hujus laborabant homines in omnibus negotiis: tu autem in omnibus bonis operibus tuis labora, non propter amorem sæculi hujus, sed propter sempiternam requiem quam promittit Deus. Vide quomodo utrumque simul facis, et chordas tangis, et bestias occidis, id est, et citharista es et Venator. Non (*c*) vos delectant talia spectacula, ubi non promeremur oculos Editoris, sed oculos Redemtoris? *Honora patrem tuum et matrem tuam:* tangis quartam chordam, ut honorem parentibus deferas; cecidit bestia impietatis. *Non mœchaberis:* tangis quintam chordam; cecidit bestia libidinis. *Non occides:* D tangis sextam chordam; cecidit bestia crudelitatis. *Non furtum facies:* tangis septimam chordam; cecidit bestia rapacitatis. *Non falsum testimonium dices:* tangis octavam chordam, cecidit bestia falsitatis. *Non concupisces uxorem proximi tui:* tangis nonam chordam; cecidit bestia adulterinæ cogitationis. Aliud est enim non facere aliquid tale præter uxorem, aliud non appetere alienam uxorem. Ideo duo præcepta sunt, A *Non mœchaberis*, et, *Non concupisces uxorem proximi tui.* *Non concupisces rem proximi tui:* tangis decimam chordam; cecidit bestia cupiditatis. Ita cadentibus omnibus bestiis, securus et innocens in Dei dilectione et humana societate versaris. Tangens chordas decem, quot bestias occidis? Nam multa capita sunt sub istis capitibus. In singulis chordis non singulas bestias, sed greges interficis bestiarum. Sic ergo canticum novum cum amore, non cum timore cantabis.

SERMON DE SCRIPTURIS.

CAPUT X. Fornicationis crimen.

14. Noli dicere tibi, quando forte luxurianter aliquid vis agere, Uxorem non habeo, facio quod volo; non enim post uxorem meam pecco. Jam nosti pretium tuum, jam nosti quo accedis, quid manduces, quid bibas; immo quem manduces, quem bibas. Abstine te a fornicationibus. Ne B forte mihi dicas, Ad fornicem vado, ad meretricem pergo, ad prostitutam eo: nec illud præceptum violo, quo dictum est, *Non mœchaberis;* (Exodi 20. 14.) quia uxorem nondum habeo, nec post illam aliquid facio: nec illud præceptum violo, ubi dictum est, *Non concupisces uxorem proximi tui.* (Ibidem 17.) Qui ad publicam vado, in quod præceptum incurro? Non invenimus chordam, quam tangamus? non invenimus (*d*) chordam? Quo nervo ligemus fugitivum istum? Non fugiat, habet unde ligetur: sed amet, et non erit ligamentum, sed ornamentum. Non enim ligamentum, sed ornamentum in ipsis decem chordis invenimus. Decem enim præcepta ad duo illa referuntur, sicuti audivimus, ut diligamus Deum et proximum: et duo illa ad unum illud. Unum est autem, Quod tibi C fieri non vis, alii ne feceris, ibi continentur decem, ibi continentur duo. (Tob. 4. 16.)

Deo injuriam facit fornicator.

15. Sed dicis, Furtum si faciam, id facio quod pati nolo: si occidam, id facio quod ab altero pati nolo: si parentibus meis honorem non deferam, quando volo ut deferatur mihi a filiis meis, id facio quod pati nolo: si sim mœchus et aliquid tale moliar, id facio quod pati nolo; nam si quis interrogetur, dicit, Nolo ut uxor mea tale aliquid faciat: si concupisco uxorem proximi mei, nolo quisquam concupiscat meam; id facio quod pati nolo: si concupisco rem proximi mei, nolo ut auferatur mea; id facio quod pati nolo: cum vero ad meretricem eo, cui facio quod pati nolo? Quod gravius est, ipsi Deo. Intelligat Sanctitas vestra. Etenim, Quod fieri tibi non vis, alii ne D feceris, ad duo præcepta pertinet. Quomodo pertinet ad duo præcepta? Si homini non feceris quod pati non vis ab homine, ad proximi præceptum pertinet, ad dilectionem proximi, ad septem chordas: si autem quod non vis pati ab homine, ipsi Deo vis facere, quid est hoc? non facis alteri quod pati non vis? Carior tibi factus est homo quam Deus? Ergo quomodo, inquit facio ipsi Deo? Corrumpis teipsum. Et unde injuriam facio Deo, quia corrumpo meipsum? Un-

(*a*) Am. *Si spectabas in amphitheatro, si exspectabas, ut ille tibi videretur fortior etc.*
(*b*) Plures MS. *ad pugnam interiore.*
(*c*) Sic Am. et aliquot MSS. At Er. *non nos delectant.* Lov. *Non vos delectent.*

(*d*) Pauciores MSS. *Non habemus quo nervo ligemus fugitivum istum, ut non fugiat.* Am. *Non fugiet.* Paulo post Er. et plures MSS. *sed amet te. Non enim ligamentum etc.* omissis verbis, *et non erit etc.* At Lov. *sed amet se, et non erit etc.* Denique Am. caret particula *se.*

CLASSIS I.

de facit tibi injuriam, qui voluerit forte lapidare tnam tabulam pictam, in qua tabula imago tua est in domo tua inaniter posita ad vanum honorem tuum, nec sentiens, nec loquens, nec videns? Si quis illam lapidet, nonne in te id contumelia est? Cum vero imaginem Dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes et per diffluentias libidinis; adtendis quia ad nullius uxorem accessisti, adtendis quia post uxorem tuam nihil fecisti, quia uxorem non habes; et non adtendis per libidines et illicitas fornicationes cujus imaginem violasti? Postremo Deus qui scit quid tibi utile sit, qui vere sic suos servos gubernat ad utilitatem illorum, non ad suam; non enim indiget servis quasi ad adjutorium, sed tu indiges Domini auxilio: ipse ergo Dominus qui scit quid tibi sit utile, uxorem concessit, nihil amplius. Hoc jussit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corruat templum ejus, quod esse cœpisti. Numquid hoc ego dico? Apostolum audite: Nescitis quis templum Dei estis, » et Spiritus Dei habitat in vobis? Hoc dicit Christianis, hoc dicit fidelibus: Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus? Videtis quomodo minatur? Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei? Certe (a) facis alicui quod pati non vis. Non est ergo qua evadatur: tenetur ille, qui se teneri non putabat. Omnia enim peccata hominum, aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. Quia Deo nocere non potes in facinoribus, in flagitiis eum offendis, in corruptelis eum offendis, in te illi facis injuriam. Facis enim injuriam gratiæ ipsius, (b) domui ipsius.

I. Cor. 3. 16.

Non denegandum Deo, quod exigitur a servo.

16. Servum si haberes, velles ut serviret tibi servus tuus: servi tu meliori Domino Deo tuo. Servum tuum non tu fecisti, et te et servum tuum ille fecit: vis ut tibi serviat cum quo factus es, et non vis servire ei a quo factus es? Ergo cum vis ut serviat tibi servus tuus homo, et tu non vis servire Domino Deo tuo, facis Deo quod tu pati non vis. Ergo illud unum præceptum continet duo, illa duo continent decem, illa decem continent omnia. Cantate ergo in psalterio decem chordarum canticum novum. Ut autem cantetis canticum novum, estote homines novi. Diligite justitiam: habet pulcritudinem suam. Ideo non vultis illam videre, quia aliud amatis. Nam si aliud non amaretis, eam utique videretis. Quare illam (c) videtis, quando illam exigitis? Quare laudas fidem, quando illam exigis de servo tuo? Quam pulcra res fides! Sed tunc pulcra est, quando de servo exigitur, tunc videtur, quando ab altero expetitur: quando de te exigitur, non videtur. Aurum vides, fidem non vides. Sicut lucet aurum ad oculos corporis, sic lucet fides ad oculos cordis. Aperis ad illam oculos cordis, quando vis ut exhibeat illam tibi servus tuus. Si tibi illam exhibuerit, laudas servum, et prædicas eum, et dicis, Præclarum servum habeo, magnum servum habeo, fidelem servum habeo. Quod laudas in servo, non exhibes Domino: et eo sceleratius, quia vis ut meliorem habeas tu servum, quam te Deus. Jubet Deus servo tuo, ut bonus sit erga te. Quomodo jubet uxori tuæ, ut etsi tu mœchaberis, non mœchetur: sic jubet servo tuo, ut etsi tu non servis Domino tuo, serviat tibi. Sed hoc totum vide ut ad admonitionem tuam valeat, non ad perniciem tuam. Etenim servus ille quod tibi servit indigno digne, id est, quod indigno tibi bene servit, et fideliter servit, et pure te diligit, Deo debet, non tibi. Justum est ergo, ut et tu adtendas quia sub Domino es, ad quem et ille adtendit, ut serviat tibi. Imple ergo quod dictum est, Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris. Sed ipsum alii cum dicis, utrumque adtende, et proximum et Deum. Canta in psalterio decem chordarum, canta canticum novum: concorda cum sermone Dei, cum est tecum in via. Concorda cum adversario tuo cito, ne cum discordia venias ante judicem. Si facis quod audis, concordasti cum eo: si autem non facis, rixaris cum eo, et nondum composuisti quo usque facias.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Tob. 4. 16.

CAPUT XI.
Peccata gravia devitanda, minutiora triplici remedio purganda.

17. Ut autem concordetis, abstinete vos a detestabilibus corruptelis et a detestabilibus inquisitionibus, a mathematicis, ab haruspicibus, a sortilegis, ab auguribus, a (d) sacrilegiis; abstinete vos, quantum potestis, a nugatoriis spectaculis. Si quæ delectationes sæculi subrepunt in animam; exercete vos in misericordia, exercete vos in eleemosynis, in jejuniis, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata, quæ non possunt nisi subrepere in animam propter fragilitatem humanam. Noli illa contemnere, quia minora sunt; sed time, quia plura sunt. Adtendite Fratres mei. Minuta sunt, non sunt magna. Non est bestia quasi leo, ut uno morsu guttur frangat: sed et plerumque bestiæ minutæ multæ necant. Si projiciatur quisquam in locum pulicibus plenum, numquid non moritur ibi? Non sunt quidem majores: sed infirma est natura humana, quæ etiam minutissimis bestiis interimi potest. Sic et modica peccata: adtenditis quia modica sunt; cavete, quia plura sunt. Quam minutissima sunt grana arenæ: si arenæ amplius in navem mittatur, mergit illam ut pereat. Quam minutæ sunt guttæ pluviæ: nonne flumina implent, et domos dejiciunt? Ergo ista nolite contemnere. Sed dicturi estis, Et quis potest sine istis? Ne hoc diceres, ((e) quia vere nemo potest,) Deus misericors videns nostram fragilitatem, posuit contra remedia. Quæ sunt remedia? Eleemosynarum, jejuniorum, orationum: ipsa sunt tria. Ut autem verum dicas in oratione, perfectæ implendæ sunt elemosynæ. Quæ sunt perfectæ eleemosynæ? Ut ex quo tibi abundat, des ei qui non habet; et cum te lædit aliquis, ignoscas illi.

(a) Am. Er. et Germanensis MS. *Certe non facis* etc.?
(b) MSS. *domo ipsius.* Am. *domo ipsius.*
(c) Lov. *non videtis.* Abest *non* ab editis aliis et a MSS.

(d) Sic Am. et MSS. At Er. et Lov. *a sacrilegis.*
(e) Ita nonnulli MSS. Alii vero cum Er. *quæ habere nemo potest.* Lov. *quæ habere nemo non potest.*

CLASSIS I.

Peccata e- leemosynis quotidianis mundari possunt.

18. Sed ne putetis, Fratres, quia facienda sunt quotidie adulteria; et eleemosynis quotidianis mundanda sunt. Ad illa majora scelera non sufficiunt quotidianæ eleemosynæ, ut ea mundent. Aliud est ubi mutes vitam, aliud est ubi toleres vitam. Illa (a) mutanda est: si mœchus eras, noli esse mœchus: si fornicator eras, noli fornicari: si homicida, noli esse homicida: si ibas ad mathematicum et ad ceteras pestes sacrilegas, jam desine. Arbitraris hæc, nisi fieri desinant, quotidianis eleemosynis posse mundari? Illa dicen quotidiana peccata, quæ aut per linguam facile committuntur, ut est verbum durum, aut cum labitur aliquis in risum immoderatum, aut in hujusmodi nugas quotidianas. In ipsis concessis peccata sunt. Cum ipsa uxore si exceditur concumbendi modus procreandis liberis debitus, jam peccatum est. Ad hoc etenim ducitur uxor nam id etiam tabulæ indicant, ubi scribitur, Liberorum procreandorum caussa. Quando tu uti uxore amplius quam necessitas procreandorum liberorum cogit, volueris, jam peccatum est: et ipsa talia peccata quotidiana eleemosynæ mundant. In ipsis alimentis, quæ utique concessa sunt, si forte excedis modum, et amplius accipis quam necesse est, peccas. Quotidiana sunt ista quæ dico: sed tamen peccata sunt: et non sunt levia quia plura. Quia vero quotidiana et plurima, timenda est ruina multitudinis, etsi non magnitudinis. Talia peccata dicimus, Fratres, quotidianis eleemosynis posse mundari. Sed facite eleemosynas, et nolite cessare. Attendite vitam vestram quotidianam ipsis peccatis scaturientem, minutis ipsis dico.

Matrimoniales tabulæ.

CAPUT XII.

Hortatur ad munificentiam erga pauperes.

Luc. 18, 12. Matth. 5, 20.

19. Et cum facis eleemosynam, non superbe facias, nec sic ores quemadmodum ille Pharisæus. Sed tamen quid ibi dixit? Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium quæcumque possideo. Et nondum fusus erat sanguis Domini. Tantum pro nobis pretium accepimus, et saltem nec tantum erogamus, quantum Pharisæus. Et habes alio loco aperte dicentem Dominum, Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Ergo illi dant decimas; tu si centesimam dederis, aliquid magnum te fecisse gloriaris. Atendis enim quid alius non faciat, non quid te jubeat Deus facere. Metiris te de comparatione pejoris, non de jussione melioris. Non quia ille nihil facit, ideo tu magnum aliquid facis: sed quia (b) gaudetur ad quædam minima opera vestra; (quia tanta est sterilitas vestra, ut ad modica gaudeatur:) quasi securi vobis blandimini de minimis granis eleemosynarum, et acervos obliviscimini peccatorum. Protulisti forte nescio quid parvum, quod alius aut non habuit, aut non protulit, cum haberet. Noli adtendere post te quis non faciat, sed quid te jubeat Deus facere. Postremo, quare in istis affectionibus sæcularibus non vobis sufficiunt quos præcessistis, sed vultis esse divites, æquales ditioribus vobis? Non adtenditis quantos pauperiores trascenditis: vincere vultis ditiores. Sed in eleemosynis habetur modus. Hic dicitur, Jam usque quo facio? et illic non dicitur, Quantis divitibus ditior sum? Non adtenduntur egestates innumerabilium mendicorum, non respiciuntur posteriores multitudines pauperum: sed paucitas præcedentium divitum ante oculos ponitur. Cur in opere bono non adtenditur ille Zacchæus, qui dimidium rerum suarum dedit pauperibus? Sed optare cogimur, ut adtendatur saltem ille Phariseus, qui omnium quæ possidebat decimas dabat.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Luc. 19, 8

Avaritia excusatur specie pietatis erga filios.

20. Noli parcere thesauris caducis, thesauris vanis. Noli sub imagine pietatis augere pecuniam. Filiis meis servo: magna excusatio, Filiis meis servo. Videamus; servat tibi pater tuus, servas tu filiis tuis, filii tui filiis suis, et sic per omnes, et nullus facturus est præcepta Dei. Quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipse te pascit ex his quæ fecit, ipse pascit et filios tuos. Neque enim melius committis (c) filios tuos patrimonio tuo, quam Creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines. Mala est (d) avaritia: palliare se volunt nomine pietatis, et dealbare, ut quasi propter filios videantur servare homines, quod propter avaritiam servant. Nam ut noveritis quia sic plerumque contingit, dicitur de quoquam. Quare non facit eleemosynam? Quia servat filiis suis. Contingit ut amittat unum: si propter filios servabat, mittat post illum partem suam. Quare illam tenet in sæculo, et illum relinquit ab animo? Redde illi quod suum est, redde quod illi servabas. Mortuus est, inquit. Sed præcessit ad Deum, pars ipsius pauperibus debetur; illi debetur, ad quem perrexit, Christo debetur, ad ipsum enim perrexit: et ipse dixit, Qui uni ex minimis istis fecit, mihi fecit, et qui uni ex minimis istis non fecit, mihi non fecit. Sed quid dicis? Servo fratribus ipsius. Si viveret ille, non erat cum suis fratribus divisurus? O fides mortua! Mortuus est enim filius tuus? Quidquid dicas, mortuo debes quod vivo servabas. Mortuus est filius meus, sed tamen partem filii mei servo fratribus ipsius. Sic credis quia mortuus est? Si pro illo Christus mortuus non est, mortuus est ipse: si autem est in te fides, vivit filius tuus. Vivit prorsus; non decessit, sed præcessit. Qua fronte venturus es ad filium tuum qui præcessit, cui præcedenti non mittis partem suam in cælum? An non potest mitti in cælum? Potest prorsus. Audi ipsum Dominum dicentem, Thesaurizate vobis thesauros in cælo. Si ergo ille thesaurus melius custoditur in cælo, numquid tunc (e) non mittendus est filio, quando si missus fuerit,

Matth. 25, 40. et 45.

Matth. 6, 20.

(a) Aliquot MSS. *Illa vitanda.*

(b) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *gaudetis:* et paulo infra, ut ad *modica gaudent.*

(c) Sic potiores MSS. At Lov. *filiis tuis patrimonium tuum.*

(d) Hic apud Lov. additur, *inquiunt:* quod ab Am. Er. et MSS. abest.

(e) Sic MSS. Editi vero, *tunc mittendus*, sublata particula *non.*

CLASSIS I. non peribit? Tenebitur hic ubi potest perire, non mittitur illuc ubi Christus est custos? Certe ea quæ hic tenes, et non vis mittere post filium tuum, quibus commendas? Actoribus tuis commendas illius partem qui præcessit, et Christo non commendas ad quem præcessit? An idoneus est tibi procurator tuus, minus idoneus Christus?

CAPUT XIII. Quo pacto terrenis facultatibus utendum.

21. Videtis, Fratres, quia mendacium est quod dicunt homines, Filiis meis servo. Mendacium est, Fratres mei, mendacium est: avari sunt homines. Vel sic certe cogantur confiteri quod nolunt, cum erubescunt tacere quod sunt: fundant, vomant in confessione quod portant. Pectus premitur crapula iniquitatis; evomat eam confessio: sed non canino more redeatur ad vomitum. Estote Christiani. Valde parum est vocari Christianos. Quanta donatis histrionibus? quanta donatis Venatoribus? quanta turpibus personis? Donatis eis qui vos occidunt. Per ipsas enim exhibitiones voluptatum interficiunt animas vestras: et insanitis quis plus donet. Si insaniretis quis plus servet, non essetis ferendi. Quis plus servet insanire, avaritiæ est: qui plus donet insanire, profusionis est. Nec avarum te Deus, nec profusum vult. Collocare te vult quæ habes, non projicere. Certatis quis vincat in pejus, non datis operam quis sit melior: atque utinam non daretis quis sit pejor. Et dicitis, Christiani sumus. Ad favorem populi projicitis res vestras, contra jussa (a) Christi tenetis res vestras. Ecce non jubet Christus, rogat Christus, eget Christus. Esurivi, dicit Christus, et non dedistis mihi manducare. (Matth. 25. 42.) Egere voluit propter te, ut haberes, ubi seminares terrena, quæ dedit, et meteres vitam æternam. Nolite pigri esse et male securi. Mores emendate, peccata redimite. Et cum hæc feceritis, Deo gratias agite, a quo accepistis bene vivere. Et sic ei gratias agite, ut non insultetis his qui nondum bene vivunt; sed eos ipsos motibus vestris hortemini. Hæc faciendo, habetis perfectam, quantum in hac vita potest, justitiam. Conversantes in bonis operibus, in orationibus, in jejuniis, in eleemosynis propter minuta peccata, et abstinendo vos ab illis magnis peccatis, concordatis cum adversario: et securi dicitis in oratione, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. (Matth. 6. 12.) Habetis enim quod quotidie vobis dimittatur, qui habetis quod quotidie dimittatis. Sic ambulando securi in via non timebitis latrocinia diaboli: quia Christus viam et stratam magnam se ipsum fecit, per quam ducit ad patriam. Omnis ibi securitas, omnia quies: ubi et ipsa misericordiæ opera cessabunt, quia nulla ibi erit indigentia miserorum. Erit ergo illic sabbatum sabbatorum; ut quod hic desideramus, ibi inveniamus. Amen.

(a) Plerique MSS. omittunt, *Christi*. Et quidam ejus loco habent, *Dei*.

SERMO X.

De judicio Salomonis inter duas mulieres meretrices.

Nunc primum vulgatus ex MSS. Regio, Colbertino et Victorino. In eamdem rem censentur in Possidii Indiculo Sermones duo, alter in c. 8. sub ipso titulo, *De judicio Salomonis etc.* alter in c. 3. hac inscriptus ratione, *De duabus mulieribus de parvulo disceptantibus, contra suprascriptos*, id est contra Donatistas: quos quidem schismaticos spectabit historiæ his propositæ posterior allegoria.

1. Inter duas mulieres certantes de parvulo filio mirabile judicium Salomonis prædicat
Scriptura Regnorum. Scriptum est enim: *Tunc* 3. Reg. 3.
apparuerunt duæ mulieres meretrices regi Salo- v. 16.
moni, et steterunt in conspectu ejus, * *et dixit* v. 17.
mulier una, Animadverte Domine, ego et mulier
hæc habitabamus in domo una, et peperi in do-
mo, * *et contigit die tertio postquam peperi, pe-* v. 18.
perit etiam hæc mulier filium, et eramus in u-
no, et non erat quisquam nobiscum præter am-
bas nos in domo: * *et mortuus est filius mulieris* v. 19.
hujus per noctem, mox dormivit super eum: * *et* v. 20.
surrexit media nocte, et tulit filium meum ab
ascellis meis, et collocavit in sinu suo, et filium
suum mortuum in sinu meo; * *et surrexi mane* v. 21.
dare lac filio meo, et ille erat mortuus: conside-
ravi eum mane, et ecce non erat filius meus quem
peperi. * *Et dixit mulier illa alia, Non, sed fi-* v. 22.
lius meus est qui vivit, filius autem tuus qui mor-
tuus est, Et ipsa dixit, Non, filius tuus est ille
mortuus, et meus filius est qui vivit. Et locutæ
sunt in conspectu Regis. * *Et dixit eis Rex. Tu* v. 23.
dicis, Hic est filius meus qui vivit, et filius ejus
mortuus est; et tu dicis, Non, sed filius meus
vivit, et filius ejus mortuus est. * *Et ait Rex*, v. 24.
Afferte mihi machæram. Et obtulerunt ei ma-
chæram in conspectu Regis. * *Et dixit Rex, Di-* v. 25.
vidite puerum qui vivit in duas partes, et date
dimidium ejus huic, et dimidium ejus huic. * *Et* v. 26.
respondit mulier cujus erat filius qui vivebat, et
dixit ad Regem, quoniam conturbata est vulva
ejus super filio suo, et dixit, Animadvertite,
Domine, date ei puerum, et nolite eum morte af-
ficere. Et hæc dixit, Neque mihi, neque huic sit,
sed dividite illum. * *Et respondit Rex, et dixit* v. 27.
ei mulieri quæ dixit, Date eum illi, et morte no-
lite eum afficere; quia hæc est mater ejus. Prudentia quidem Regis divino munere concessa in hoc judicio mirabilis eminet. Non enim decuit, aut oportuit aliam judicare esse matrem pueri, nisi eam quæ illum iterum quodam modo concepit, cum cognovit ablatum; et iterum parturivit, dum a falsa matre defendit; et iterum peperit, dum non permisit occidi. Verumtamen sicut solent (b) divini veteres libri, non solum rei gestæ fidem, sed etiam futuræ insinuare mysterium, consideranda est ista scriptura, utrum nobis in

(b) Victorinus MSS. dici veteres libri.

[CL. A'SIS I.] duabus istis mulieribus significatum aliquid figuratumque demonstret.

[*Mulieres duæ coram Salomone litigantes de filio, Synagoga et Ecclesia.*] 2. Et duæ quidem feminæ Synagoga et Ecclesia in prima facie considerationis occurrunt; Synagoga enim filium suum Christum ex Judæis secundum carnem natum occidisse convincitur dormiens, id est præsentis vitæ sequendo lucem, manifestationemque veritatis in verbis Domini non intelligens: verum etiam scriptum est, [Ephes. 5. 14.] Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Quod vero et duæ et solæ in una domo inhabitant, non absurde illud significat, quod præter circumcisionem et præputium, nullum in hoc mundo religionis genus inventum est: ut in persona unius mulieris unum genus circumcisorum hominum constituas sub unius Dei et cultu et lege comprehensum; in alterius vero mulieris persona universam præputiorum Gentilitatem idolorum cultui deditam intelligas. [Rom. 3. 23.] Meretrices autem ambæ fuerunt: dicit enim Apostolus Judæos et Græcos omnes sub peccato esse. Omnis enim anima quæ deserta æternitate veritatis, terrenis sordibus delectatur, fornicatur a Domino. Et de Gentili quidem fornicatione veniens Ecclesia manifestum est quod non occiderit Christum: sed quomodo mater Christi etiam ipsa sit, cogitandum est. Adtende Evangelium, [Matth. 12. 50.] et audi Dominum dicentem, Qui fecerit voluntatem Patris mei, hic mater mea, et frater, et soror est. Ubi ergo dormivit hæc, non ut somno præfocaret, sed tamen ut posset ei mortuus supponi, et vivus auferri? An forte hoc est, quod ipsum sacramentum circumcisionis, quod apud Judæos jam mortuum remanserat, quia totum de illo carnaliter sentiebant: hoc ergo sacramentum circumcisionis, quod apud Judæos non vivebat, qui occiderant Christum, qui omnium sacramentorum vita est; [*Sacramentorum vita, Christus.*] quoniam in illo vitaliter intelligitur, quod apud Judæos visibiliter celebratur: hoc itaque sacramentum circumcisionis tamquam exanime corpus quidam Judæi volebant persuadere Gentilibus, qui Christo crediderant, [Act. 15. 1.] sicut in Actibus Apostolorum scriptum est, dicentes, non posse eos esse salvos, nisi fierent circumcisi? Persuadebant autem hoc ignorantibus Legem, tamquam in tenebris noctis filium mortuum supponentes. Nec tamen potuit aliquid valere illa persuasio, nisi cum Ecclesiæ Gentium ex aliqua parte stultitiæ somnus obrepsit. Quam [Gal. 3. 1.] videtur quasi dormientem Apostolus excitare, clamans, O stulti Galatæ, quis vos suscitavit? [Ibidem 3.] Et paulo post, Sic stulti estis, inquit, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini. Tamquam si diceret, Sic stulti estis, ut cum prius habueritis spiritale opus vivum, hoc amisso postea mortuum accipiatis alienum. Ipse quippe [Rom. 8. 10.] Apostolus alibi dicit, Spiritus vita est propter [Ibidem 6.] justitiam. Et alibi, Sapere autem secundum carnem, mors est. His autem atque hujusmodi vocibus illa mater evigilat; et fit ei mane, cum verbo Dei, hoc est cum Christo, qui oriebatur, hoc

A est loquebatur in Pauio, Legis illuminatur obscuritas. Hanc enim illuminavit, cum ait, [SERMON. DE SCRIPTURIS] [Gal. 4. 21. etc.] Dicite mihi sub Lege volentes esse, Legem non audistis? Scriptum est enim quia Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera: sed his qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem: quæ sunt in silegoria. Hæc enim sunt duo Testamenta, unum quidem a monte Sina, in servitutem generans, quod est Agar. Sina enim mons est in Arabia, quæ conjuncta est huic, quæ nunc est Jerusalem: servit enim cum filiis suis. Quæ autem sursum est Jerusalem, libera est. Non ergo mirum, si propter mortua opera, ad eam quæ deorsum est, mortuus; et propter spiritalia, vivus pertinet ad eam quæ sursum est Jerusalem. **B** Quia et inferi deorsum sunt, quo pertinent mortui: superi autem sursum, quo pertinent vâvi. Hac illuminatione, tamquam mane facto, intelligit Ecclesia gratiam spiritalem; repellens a se carnale opus Legis, tamquam mortuum alienum; et sibi vindicans vivam fidem, quoniam justus ex fide vivit: [Rom. 1. 17.] quam in Patris et Filii et Spiritus-sancti nomine consecuta est; et ideo tamquam triduanum filium certa cognoscit, nec eum sibi oripi patitur.

[*Judæi gratiam Christianam sibi debitam falso jactantes.*] 3. Nunc clamet illa suum esse Evangelinm, tamquam sibi debitum, et per se generatum. Nam hoc dicebant Gentibus in ipsa contentione, qui ex Judæis carnaliter sentientes Christianos se dicere audebant. Tamquam debitum enim justitiæ suæ dicebant venisse Evangelium. Sed **C** non erat eorum, (*a*) quod spiritaliter non noverant. Quod ergo Christiani vocabantur, alieno nomine gloriantes, tamquam illa de filio quem non ipsa pepererat, etiam contendere (*b*) audebant; cum ipsi ex operibus Legis excluso intellectu spiritali tamquam de corpore operis sui animam ejecerant, et exstinguentes prophetiæ spiritum vivum, ad carnalia opera sine vita, hoc est, sine intellectu spiritali remanserant; quæ Gentibus etiam supponere cupiebant, et ab eis tamquam vivum filium, nomen auferre Christianum. Quos ita refellit Apostolus, ut tanto minus ad eos pertinere dicat gratiam Christianam, quanto magis eam sibi tamquam debitam vindicant, et quasi jure operum suam esse gloriantur. Ei enim qui operatur, inquit, merces non imputa- [Rom. 4. 3. et 5.] **D** tur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui justificat impium, deputatur fides ad justitiam. Et ideo illos etiam ab eorum numero excludit, qui ex Judæis recte crediderant, et vivam spiritalemque gratiam retinebant. Quas reliquias dicit populi Judæorum salvas factas, cum multitudo isset in perditionem? [Rom. 11. 5. et 6.] Sic ergo et in hoc tempore, inquit, reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Ut illi excludantur a gratia, qui tamquam suum proprium, id est, operibus suis de-

(*a*) Duo MSS. *qui spiritaliter tenere non noverat.*

(*b*) Colbertinus MS. *audebat.*

bitum et datum Evangelii præmium vindicant: A quasi clamante Synagoga, *Meus est filius*. Sed mentiebatur; acceperat enim eum et ipsa: sed super eum dormiens, id est, superbe sapiens necaverat. Vigilabat autem jam ista mater, et intelligebat, non meritis suis, quia meretrix erat, sed gratia Dei sibi filium esse concessum, opus videlicet Evangelicæ fidei, quod in sinu cordis nutrire cupiebat. Itaque illa gloriam hominum quærebat in alieno filio: hæc affectum dilectionis servabat in suo.

Adversus hypocrisim esse certandum, ut caveatur periculum schismatis.

4. Illud autem inter ambas regale judicium nihil aliud nos admonet, nisi ut pro veritate certemus, et expellamus hypocrisim tamquam falsam matrem, a spiritali Ecclesiæ dono tamquam ab alieno vivo filio; nec patiamur eam dominari concessæ aliis gratiæ, quæ suam custodire non B potuit. Sed hoc faciamus defendentes atque certantes non usque ad periculum divisionis. Illa enim sententia judicis, cum jussit parvulum dividi, non est unitatis præcisio, sed probatio caritatis. Salomonis enim nomen, sicut Latini interpretantur, pacificum est. Rex vero pacificus non dilacerat membra, quæ unitate atque concordia vitalem spiritum continent: sed minando invenit matrem veram, et judicando separat falsam. Si ergo ad hujusmodi tentationem ventum fuerit, ne unitas Christianæ gratiæ dividatur, docemur dicere, *Date illi puerum, tantum vivat*. Non enim honorem matris, sed salutem filii, quæ mater vera est quærit. Ubicumque ille fuerit, plus eum possidebit sincera dilectio matris, quam falsæ usurpatio.

Altera duarum mulierum significatio.

5. Item video significare istas duas mulieres C in una domo, duo genera hominum in una Ecclesia: unum eorum in quibus vera caritas regnat, alterum eorum in quibus simulatio dominatur. Ut ista duo omnino tamquam duas mulieres intueamur, dilectionem et simulationem. Dilectionem quippe simulatio fallaciter imitatur. Et ideo istam cavet Apostolus, cum dicit, Dilectio sine simulatione. Quamvis enim habitent in una domo quamdiu reticulum illud Evangelicum in mari est, simulque bonos et malos pisces, donec ad littus perducatur, includit; tamen sua opera singulæ faciunt. Meretrices autem fuerunt ambæ; quia omnes ex cupiditate sæculi convertuntur ad gratiam Dei, nec de prioribus justitiæ meritis vere potest quisquam gloriari. Meretrix D autem quod fornicatur, ipsius est: quod habet filium, Dei est. Omnes enim homines ab uno Deo creatore formantur. Nec mirandum est, quod etiam in peccatis hominum Deus bene operatur. Nam etiam de scelere Judæ traditoris Dominus noster salutem humani generis operatus est. Sed hoc interest, quod de cujusque peccato cum aliquid boni Deus fecerit, plerumque id nollet ille peccator: non solum quia cum peccat, non

Rom. 12. 9.

Matth. 13. 47.

eo peccat animo, qua providentia Deus de peccato ejus operatur justitiam: (non enim hoc animo Judas tradidit Christum, quo animo Christus se tradi passus est:) sed etiam quia peccati sui eventum, cum in aliquid melius, quod ipse nollet, pervenire cognoverit, dolet potius, quam lætatur. Tamquam si venenum aliquis inimico ægrotanti dari cupiens fallatur in specie medicamenti, et aliud pro alio salutare aliquid offerat; fiat et æger sanus Dei beneficio, qui facinus inimici ejus convertere voluit in salutem: quod tamen cum malus ille cognoverit, de sanitate hominis, quæ per manus ejus gesta est, cruciatur. Si autem meretrix conceptum filium libenter habeat, nec libidine, nec avaritia turpis mercedis impulsa abortionis poculo de visceribus ejiciat quod conceperat, ne peccanti fœcunditas contradicat; cupiditas illa, quæ defluebat in plurimos, ad unum Dei * doonm conversa, non jam cupiditas, sed dilectio nominabitur. Meretricis ergo filius recte intelligitur gratis peccatricis. Ex vetere autem turpitudine novus homo natus (*a*) indulgentia peccatorum est. a

* f. dono

Simulatores in Ecclesia bonis operariis posteriores. Matth. 10. 4.

6. Dominus ergo et in ipso numero discipulorum, quamvis ex peccatoribus omnes elegerit, priores tamen elegit perseveraturos in dilectione, quam Judam simulatorem. Non est quidem scriptum quo ordine electus sit; sed tamen notum est ante illum electos bonos; et non frustra ultimus numeratur. Et post Domini adscensionem omnibus qui erant uno in loco Spiritus-sanctus, secundum pollicitationem Domini desuper missus, infusus est: a quibus cœpit Ecclesia, boni erant, et sine simulatione diligebant. Postea ergo simulatio cœpit operari in Ecclesia: et ideo dilectio prior peperit. Triduo autem major est fructus dilectionis, ut jam possit agnosci continentia et justitia et expectatio futurorum. Simulatio vero etsi pepererit, id est, etiamsi ad exiguum tempus peccatorum remissione lætata fuerit, tamquam somno sæcularis cupiditatis oppressa, cum de spe cœlestium dejecta præmiorum in terrenam requiem gravato corde relidiṭur, quasi dormiens efficat indulgentiam, quam credendo (*b*) meruerat. Tales autem homines malunt justitiæ nomine, quam veritate gaudere; bonumque opus alienum per obscuras fallacias, quasi per noctem vivum filium, mentiendo ad se transferre conantur. Nec solum aliorum bona opera sibi usurpant, sed aliis etiam (*c*) objiciunt scelera sua, quasi mortuum filium supponentes. b c

Simulatorum fraus in bonos operarios.

7. Quando autem simulanti tantum licebit, ut falso justitiæ nomine, nullo prohibente, glorietur, et spiritale vivum opus, quod ipsa non genuit, et quod in se aliquando genuerat, pondere crudelissimi soporis extinxit, ad fallacem jactantiam materni nominis applicet sibi, et scelera sua bonis atque innocentibus objiciendo suppo-

(a) Victorinus MSS. *intelligentia peccatorum est*.
(b) Duo MSS. *invenerat*.
(c) Quadrant hæc maxime in Donatistas, ad quos Augustinus in epist. 76. n. 2. scribit *Majores enim vestri in quorum sacrilegia præcisione perseveratis, quidam Gentilis municipalibus codices sanctos et instrumenta Ecclesiæ persecutoribus tradiderunt* etc. *De crimine traditionis, de quo ipsi inter se jam consenserant, inauditos damnaverunt*. Vide epist. 105. n. 2. et Enarrat. Psal. 10. n. 4.

CLASSIS I. nat? Quando ergo simulatio ita regnabit, nisi, cum abundabit iniquitas, id est, tenebræ peccatorum quasi cæca nocte prævalebunt; et refrigescet caritas multorum, id est, operis spiritalis tamquam vivi pueri mater obdormiet? [Matth. 24, 25.] Tamen quia ita refrigescet caritas, ut negligentius ferveat; non enim dictum est, penitus exstinguetur, ut omnino non sit: sic dormivit hæc mater ut non occideret filium; sed tamen fraudibus simulationis dederit locum. Sed expergefacta, cum impietatem, quam ipsa non fecit, ab eis qui faciunt sibi objici viderit, et spiritali opere gratiæ, quam custodivit, cernit simulationem audere gloriari, se iniquitatis operatricem, simulationem vero matrem boni operis nominari, pacifici Judicis implorat auxilium. Nam Salomon pacificus interpretatur. Quem videmus duas protulisse sententias, primam tamquam ignorantis; ultimam vero cum manifesta cognitione judicantis. Certamen pietatis prima proponit; dat præmium secunda victori: in prima probatur mater, in ultima lætatur: in prima flens mittit semen [Psal. 125. 6.] suum, in secunda cum exsultatione reportat manipulos suos. Quod pertinet ad duo tempora Ecclesiæ, quæ Dominus Christus judex pacificus moderatur; unum quod nunc est, alterum quod futurum est: in isto probamur, in illo coronamur.

[* f. Ecclesiam. Honor proprius contemnatur, ut Ecclesiæ unitas servetur.]

8. Sed nulla major est in Christi * Ecclesia probatio caritatis, quam cum etiam (a) honor ipse, qui apud homines videtur esse, contemnitur, ne membra parvuli dividantur, et unitatis dissidio Christiana dilanietur infirmitas. Dicit enim Apostolus tamquam matrem se exhibuisse parvulis, in quibus bonum opus Evangelicum fecerat; non ipse, sed gratia Dei cum illo. Nam illa meretrix sua non poterat dicere nisi peccata: donum autem fœcunditatis ex Deo. Tanto autem amplius diligitur gratia donantis, quanto supplicium debebatur. Et bene de meretrice Dominus ait, Cui plurimum dimittitur, plurimum [Lucæ 7. 47.] diligit. Dicit ergo apostolus Paulus, Factus sum [I. Thess. 2. 7.] parvulus in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos. Sed cum ad periculum ventum fuerit, quo parvulus dividatur, cum sibi honorem falsum simulatio vindicat, et scindere parata est unitatem; contemnat mater honorem suum, dum filium videat integrum, vivumque servet; ne forte cum debitum visceribus suis honorem pertinacius vindicat, det locum simulationi per machæram schismatis infirma membra dividere. Dicat ergo caritas mater, *Date illi puerum*. Sive occasione, sive veritate Christus [Philip. 1. 18.] annuntietur. In Moyse caritas clamat, Domine, [Exodi 32. 31.] aut ignosce illis, aut dele me de libro tuo. In Pharisæis autem simulatio loquitur, Si dimiserimus eum, venient Romani, et tollent nobis gentem et locum. [Johan. 11. 48.] Non enim veritatem, sed nomen volebant habere justitiæ, et honorem debitum justis per fallaciam tenere cupiebant. Tamen regnans in eis simulatio cathedram Moysi sedere permissa est, ut dici posset a Domino, Quæ dicunt facite, sed quæ faciunt, facere nolite. [Matth. 23] Ut honorem falsum habentes, veritate tamen Scripturarum parvulos infirmosque nutrirent. Simulatio enim suum habet scelus, quo novum hominem, quem per gratiam donantis acceperat, pondere suæ dormitionis exstinxit: sed lac fidei quod habet, non est ejus. Quia etiam necato parvulo, qui renascentem vitam significat, jam in malis moribus simulatio constituta, retinet tamen in memoria, tamquam in uberibus, verba fidei doctrinamque Christianam, quæ omnibus ad Ecclesiam venientibus traditur. Ex isto lacte poterat etiam falsa mater veræ tamen fidei succum sugenti parvulo infundere. Inde secura est vera mater, cum etiam a simulatoribus in Ecclesia parvulus ejus divinarum Scripturarum catholicæ fidei lacte nutritur, cum prohibita divisione unitas salva est, et sententia judicis ultima, qua ultimum Christi judicium figuratur, probata caritas, quæ propter salutem parvuli et unitatis firmamentum etiam simulationi honorem cessit, ut amorem tenens complexumque vitalis gratiæ, sempiterno piæ matris præmio perfruatur.

* SERMO XI.

[* Alias inter L. milias. Opera p talis ut tempori xercen]

De Elia et vidua Sareptana.

1. DOMINUS Deus noster nolens aliquem nostrum perire, excolens Ecclesiam suam velut agrum suum, quærens fructum de arboribus suis, antequam tempus securis adveniat, (b) cum necesse erit infructuosas arbores amputare, non cessat admonere, ut cum tempus est, et cum Dei adjutorio in nostra potestate consistit, bona opera faciamus. Cum enim transierit tempus bene operandi, non restat nisi recipiendi. Nemo tibi dicturus est post resurrectionem mortuorum in regno Dei, Frange esurienti panem [Isai. 58.] tuum; quia non invenies esurientem. Nemo dicturus est, Vesti nudum, ubi omnium tunica immortalitas erit. Nemo dicturus est, Suscipe peregrinum, ubi omnes in patria sua vivent. Nam modo sumus inde peregrini. Nemo dicet, Visita ægrum, ubi est sanitas sempiterna. Nemo dicet, Sepeli mortuum, ubi mors moritur. Ista omnia pietatis officia in vita æterna necessaria non erunt, ubi sola pax erit et lætitia sempiterna. In isto autem tempore, ut noverimus quantum nobis commendat Deus opera misericordiæ, etiam ipsos sanctos suos egere fecit; ut cum fiunt hic amici de mammona iniquitatis, recipiant et ipsi amicos suos in æterna tabernacula: [Lucæ 16.] id est, (c)

(a) Sic ipsi quidem Catholici episcopi, honorem suum pro conciliandа Ecclesiæ pace deponere parati, scribunt ad Marcellinum Collationis Carthaginensis cum Donatistis habitæ Cognitorem, in epistola inter Augustinianas 128, n. 3. *An vero ille de cœlis in membra humana descendit, ut membra ejus essemus, et nos, ne ipsa ejus membra crudeli divisione lanientur, de cathedris descendere formidamus?* etc. *Nam qua fronte in futuro sæculo promissum a Christo sperabimus honorem, si Christianam in hoc sæculo noster honor impedit unitatem?*

(b) MSS. *cui necesse erit.*

(c) Sic aliquot MSS. Alii vero cum Editis, *ut cum servi Dei pii, dum jugiter Deo vacant, aliquotiens indigent, illi . . . merebuntur in vita æterna.*

CLASSIS I. A ut cum servis Dei, qui dum jugiter Deo vacant, aliquotiens indigent, illi qui habent mundi divitias, eleemosynam largiuntur, quomodo eos participes faciunt in terrena substantia, sic cum illis partem habere mereantur in vita æterna.

Elias ad pauperem viduam pascendus cur mittitur.

2. Hoc dixi propter lectionem Regnorum, quam primo audivimus. Numquid Deus defecerat pascere servum suum Eliam? Nonne illi, qui deerant homines, alites ministrabant? Nonne illi panem afferebat corvus mane, et ad vesperam carnes? Ostendit ergo Deus, quia unde voluerit, et quomodo voluerit, potest pascere servos suos, et tamen ut posset eum religiosa vidua pascere, fecit eum egere. Egestas animæ sanctæ in abundantiam versa est animæ religiosæ. Non poterat Elias de misericordia Dei dare sibi, quod lagunculæ dedit? Videtis nempe, et manifestum est, B quod aliquando servi Dei ideo non habent, ut probentur qui habent. Et tamen illa vidua nihil habebat: quod illi reliquum erat, finitum fuerat, et cum suis filiis moritura erat. Processit ergo, ut faceret sibi panem, colligere duo ligna: et tunc eam vidit Elias. Tunc eam homo Dei videbat, quando illa duo ligna quærebat. Mulier illa typum gerebat Ecclesiæ: et quia duo ligna crucem faciunt, quærebat moritura, unde semper esset victura. Adumbrato ergo mysterio, Elias loquitur ad eam quod audivit: narrat illa dispositionem suam, morituram se dicit, cum consumaverit quod remansit. Ubi est ergo quod Dominus dixerat Eliæ, *Vade in Sarepta Sidoniæ; ibi enim mandavi viduæ, ut pascat te?* (3 Reg. 17. 9.) Videtis quemadmodum mandat Deus, non in aure, sed C in corde. Numquid legimus quia missus est aliquis Propheta ad illam mulierem, et dictum est ei, Hæc dicit Dominus, venturus est ad te esuriens servus meus, ex eo quod habes ministra illi: inopiam noli timere; ego supplebo quod dederis? Hoc ei dictum non legimus. Nec hoc legimus, quod in somnis ad eam missus fuerit Angelus, et prænuntiaverit Eliam esurientem esse venturum, et de illo pascendo aliquis mulierem illam admonuerit. Sed mandat Deus miris modis, qui in cogitationibus loquitur. Dicimus mandasse Deum loquendo in corde, suggerendo quod opus erat, persuadendo quod utile erat rationali animæ viduæ mulieris. Sic etiam in Prophetis legimus, quod Dominus mandaverit vermi, ut D roderet radicem cucurbitæ (Jonæ 4. 7.). Quid est, Mandavit, nisi, Cor præparavit? Inspiratione itaque Domini, vidua illa mulier cor præparatum habebat ad obediendum. Talis venerat, talis cum Elia loquebatur. Qui erat in Elia ut præciperet, ipse erat in vidua ut obediret. Vade, inquit, mihi prius fac de egestate tua, non deficient divitiæ tuæ. Patrimonium enim viduæ, modicum erat farinæ et modicum olei: hoc modicum non deficit. a Quis habet talem (*a*) villam? Libenter vidua servum Dei esurientem pascebat, quia patrimonium ejus in clavo pendebat. Quid felicius hac

Mandare Deus quomodo intelligitur.

SERMON. DE SCRIPTURIS. A paupertate? Si hic talia recipit, qualis in fine sperabit?

Bonorum operum merces non isto tempore speranda.

3. Ideo hoc dixi, ut seminationis nostræ mercedem, non isto tempore quo seminamus speremus. Hic enim bonorum operum messem cum labore serimus, sed in futuro fructus illius cum gaudio colligemus; secundum illud quod scriptum est, Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem venient cum exsultatione, portantes manipulos suos (Psal. 125. 6.). Illud enim pro signo factum est, non pro dono. Nam si vidua illa quod pavit hominem Dei, hic recepit, non est magnum quod seminavit; quia non magnam segetem messuit. Temporale est quod accepit, non deficientem farinam, nec diminutum oleum, quo usque daret Deus pluviam super B terram. Ac sic tunc magis cœpit egere, quando dignatus est Deus pluere: tunc enim laboratura erat, exspectatura agri fructus et collectura. Quando autem non pluebat, victus ejus de facili veniebat. Signum hoc ipsum quod Deus illi ad paucos dies præstiterat, signum erat futuræ vitæ, ubi merces nostra deficere nescit. Farina nostra Deus erit. Quomodo illa per illos (*b*) dies b non defecerunt, sic ille non deficiet in æternum. Talem mercedem speremus, quando bona facimus: ne forte aliquis vestrum tentetur tali cogitatione, ut dicat, Pascam aliquem servum Dei esurientem, ut lagena mea non deficiat, et in cupa mea semper vinum inveniam. Noli hoc hic quærere. Semina securus, messis tua serius veniet, tardius veniet: sed cum venerit, finem non C habebit.

* SERMO XII.

* Alias de Diversis 16.

De eo (*c*) *quod scriptum est in Job* (*cap. 1. 6.*) c Et ecce venerunt Angeli in conspectu Dei, et diabolus in medio eorum, etc. *Et de eo quod in Evangelio dicitur*, (*Matth. 5. 8.*) Beati qui puro sunt corde, quoniam ipsi Deum videbunt: *contra Manichæos.*

CAPUT I. *Manichæorum in librum Job calumnia.*

1. In divinis et sanctis veteribus libris fraudulentissima fallacia Manichæos insidiari, jam vestræ prudentiæ, Dilectissimi Fratres, satis probatum esse confidimus. Offerimus tamen adhuc eorum dolos inspiciendos obtutibus cordis vestri: ut non solum eos, quantum ad vos pertinet, evitetis, sed etiam ut alios infirmos et D divinarum lectionum rudes, ut quisque vestrum potest, evitare atque contemnere doceatis. Apud Job scriptum est, inquiunt, *Ecce venerunt angeli in conspectu Dei, et diabolus in medio eorum. Et Deus ait diabolo, Unde venis? Qui respondens dixit, Circuiens totum orbem adveni huc* (Job. 1. 6. et 7.). Hic, inquiunt, demonstratur diabolum non solum vidisse Deum, sed etiam locutum esse cum eo. In Evangelio autem dicit, *Beati qui puro sunt corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. 5. 8.). Et iterum dicit, *Ego sum janua, nemo potest venire ad Patrem, nisi per me* (Johan. 10. 7.). Deinde adjungunt

(a) Editi mendose habebant, viduam. Et paulo infra, in conclavi pendebat. Uterque locus emendatur ad MSS.

(b) Sic in MSS. At in editis, *per illos non defecit, dies, sic ille dies non deficiet in æternum.*

(c) Sermonem hunc notat Possidius in Indiculo c. 2.

ratiocinationem, dicentes, Si igitur hi soli qui sunt puro corde vident Deum, quonam modo sordidissimo et immundissimo corde diabolus potuit videre Deum? aut qualiter per januam, hoc est, per Christum ingreditur? Iterum Apostolus, inquiunt, testatur et confirmat dicens, *quod neque Principes, neque Potestates, neque Virtutes Deum cognoverunt.*

CAPUT II. Calumniosa objectio Adimanti ex Apostolo.

2. Calumnia quidem illorum his omnino verbis hoc usque proponitur, et re vera quæstio est prudenti discutienda Christiano. Sed eam calumniam proponentium animus facit, ut similiter imperitos ad sibi credendum a saluberrima Scripturarum auctoritate detorqueant. Sed primo ab istis vellem quærere, ubi Adimantus apud Apostolum legerit, nam talium calumniarum iste (a) conscriptor est; vellem ergo diceret ubi legerit testantem Apostolum et confirmantem, ut dicit, quod neque Principes neque Potestates neque Virtutes Deum cognoverunt: cum Dominus etiam hominum in se credentium dicat Angelos quotidie videre faciem Patris. Nisi forte illud quod Paulus apostolus ait, Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam autem » non hujus sæculi, neque Principum hujus sæ» culi, qui evacuantur: sed loquimur Dei sapien» tiam in mysterio, quæ abscondita est, quam præ» finivit Deus ante sæcula in gloriam nostram, » quam nemo principum hujus sæculi cognovit. » Si enim cognovissent, numquam Dominum glo» riæ crucifixissent. Si istum locum iste conscribere cogitabat, cur addidit Potestates et Virtutes, quod non ibi dictum est; et detraxit hujus sæculi, quod dictum est? Sed utinam hoc, errore potius, quam malitia fecerit. Verumtamen etiamsi hoc modo dixisset Apostolus, numquid propterea diabolus vocem Dei audire non potuit? Scriptum est enim, quod in conspectum Dei venerit: non scriptum est, quod Deum ipse conspexerit. Principes enim hujus sæculi aut superbi homines intelliguntur, et vana pompa jactationis elati; aut ipse diabolus et angeli ejus. Nam principem vel magistratum hujus sæculi eum Dominus apertissime appellat: quia sæculi hujus nomine peccatores intelliguntur, quorum spes nulla est, nisi in hoc sæculo. Sicut enim dicitur mala domus, cum significantur habitatores ejus: sic malum hoc sæculum dicimus, cum eos significamus qui corde hoc sæculum inhabitant, hoc est, quorum conversatio non est in cælis. Nostra enim, dicit Apostolus, conversatio in cælis est. Diabolo autem serviunt cuncta peccata, qui libero arbitrio princeps voluit esse peccati; propterea princeps hujus sæculi dicitur. Quam regulam intelligentiæ moneo cordibus vestris infigatis: adjuvabit per hanc Dominus ad multa Scripturarum discutienda atque solvenda, de quibus illi laqueos nectunt erroris sui.

Math. 18. 18. — I. Cor. 2. 6. etc. — Principes hujus sæculi. — Joan. 12. 31. — Sæculum peccatores. — Philip. 3. 20. — Diabolus princeps peccati.

CAPUT III. Quomodo diabolus venerit in conspectum Dei.

3. Cum ergo scriptum non sit, quod diabolus viderit Deum, sed tantum quod venerit cum Angelis in conspectum Domini, vocemque ejus audierit; cur isti miseri de visione Dei calumniari Scripturis, et imperitos pervertere student? Quapropter hæc eorum propositio, brevissima responsione superatur. Quantalibet enim loquacitate perquirant, quomodo viderit diabolus Deum: respondemus, Non vidit diabolus Deum. Dicent, Quomodo ergo cum eo locutus est? Hic vero non a nobis, sed a cæcis hominibus convincenda est cæcitas cordis ipsorum. Hi enim qui carnalibus oculis cæci sunt, quotidie loqui possunt cum his quos videre non possunt. Quomodo ergo venit, inquiunt, in conspectum ejus? Quomodo cæcus in conspectum videntis, quem ipse non conspicit. Et istæ quidem similitudines, Dilectissimi Fratres, ideo dictæ sint, ut hominum carnalium refellatur improbitas; ut si fieri potest, hoc modo repulsi, ad discendi mansuetudinem (b) impia corda convertant. Numquid enim Deus continetur loco, quem præsentem habet omnis Angelica et humana conscientia, non solum bonorum, sed etiam malorum? Verum hoc interest, quod bonis conscientiis adest ut pater, malis ut judex: quomodo scriptum est, Dominus interrogat justum et impium. Item scriptum est, In cogitationibus impii interrogatio erit. Nec vehementius in auribus corporis Deus, (c) quam in secreto cogitationis interrogat, ubi solus audit, solus auditur. Nonne etiam mali homines, si quando verum loquuntur et non eis creditur, jurant et dicunt, Testis est Deus, et verissime dicunt? Ubi quæso testis est? In lingua, an in corde? in sono vocis, an in silentio conscientiæ? Unde autem plerumque stomachantur, quia sibi non creditur, cum verum se dicere noverint, nisi quia cor suum nobis aperire non possunt, ubi testis est Deus?

Psal. 10. 6. — Sap. 1. 9.

CAPUT IV. Variis modis loquitur nobis Deus.

4. Multi autem modi sunt, quibus nobiscum loquitur Deus. Loquitur aliquando per aliquod instrumentum, sicut per codicem divinarum Scripturarum: loquitur per aliquod elementum mundi, sicut per stellam Magis locutus est. Quid est enim locutio, nisi significatio voluntatis? Loquitur per sortem, sicut de Matthia in locum Judæ ordinando, locutus est: loquitur per animam humanam, sicut per Prophetam: loquitur per Angelum, sicut Patriarcharum et Prophetarum et Apostolorum quibusdam locutum esse accipimus: loquitur per aliquam vocalem sonantemque creaturam, sicut de cælo voces factas, cum oculis nullus videretur, legimus, et tenemus. Ipsi denique homini, non extrinsecus per aures ejus aut oculos, sed intus in animo non uno modo Deus loquitur: sed aut in somnis, sicut Laban Syro, ne Jacob servum ejus in aliquo læderet, et Pharaoni de septem annis opulentia totidemque sterilibus demonstratum est; aut spiritu hominis assumto, quam Græci ecstasim vocant,

Matth. 2. 2. — Act. 1. 26.

(a) Adimantum Manichæi discipulum confutavit Augustinus peculiari opere, quod opus in l. 1. Retr. c. 22. n. 1. recensens ait, *Aliquas sane earumdem quæstionum, quas ille adversus Legem et Prophetas conscripsit, popularibus ecclesiasticis Sermonibus solvi.*

(b) Sic Germanenses MSS. Editi vero, *pia corda.*

(c) Editi, *Deus est.* Redundat *est*, nec habetur in MSS.

Act. 10. 11. sicut oranti Petro vas plenum similitudinibus crediturarum Gentium visum est submissum esse de cælo; aut in ipsa mente, cum quisque majestatem vel voluntatem intelligit, sicut ipse Petrus ex illa ipsa visione, quid se agere vellet Dominus, apud seipsum cogitando cognovit. Non enim hoc quisquam potest, nisi apud se intus sonante quodam tacito clamore veritatis agnoscere. Loquitur etiam Deus in bonorum malorumque conscientia. NAM ET APPROBARE quod bene facit, et improbare quod peccat, nemo recte potest, nisi ad eadem illa in silentio cordis vel laudante vel clamante voce veritatis. Veritas autem Deus est: quæ cum tam multis modis loquatur hominibus et bonis et malis, (quamquam non omnes, quibus tot modis loquitur, possint quoque ejus substantiam naturamque conspicere;) quis hominum potest conjiciendo aut cogitando colligere, quot et quibus modis eadem veritas loquatur Angelis, sive bonis, qui ejus ineffabili specie et pulcritudine per mirabilem caritatem contemplando perfruuntur, sive malis, qui depravati per superbiam suam, et ab ipsa veritate in inferioribus ordinati, possunt quibusdam latentibus modis vocem ejus audire, quamvis faciem videre non digni sint?

CAPUT V. 5. Quapropter, Dilectissimi Fratres, fideles Dei, et Catholicæ matris germanissimi filii, nemo vos decipiat venenatis cibis, etiamsi adhuc estis lacte nutriendi: perseveranter nunc ambulate per fidem veritatis; ut certo et opportuno tempore ad speciem veritatis ejusdem venire

2. Cor. 5. 6. et 7. possitis. Sicut enim Apostolus dicit, hic manentes corpore, peregrinamur a Domino; per fidem enim ambulamus, non per speciem. Ad speciem autem visionis Patris, fides Christiana perducit.

Johan. 14. 6. Unde Dominus dicit, Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Sine caussa ergo isti quærunt, quomodo diabolus ad Deum potuit venire per Christum. Diabolus enim ad illam contemplationis beatitudinem non potest pervenire, quo eos qui puro sunt corde fides Christiana perducit. Nec ideo tamen diabolus vocem Dei loquentis audire non potuit; sicut multi homines etiam qui non crediderunt Christo, potuerunt vocem audire de cælo dicentis Dei, Et clarificavi, et clarificabo: cum Dominus dixisset, Pater clarifica filium tuum.

Diabolus potuit audire vocem Dei.

Johan. 12. 28.

CAPUT VI. In conspectum Dei venisse diabolum, quid sit.

6. Quod autem scriptum est, diabolum venisse in conspectum Dei, non ideo scriptum est, quia quisquam potest aliquando conspectum Dei fugere, cujus oculis cuncta subjecta sunt, et cui cordis cujuslibet profunditas patet: sed quia in secreto creaturæ acta sunt, quæ Scriptura narravit, propterea scriptum est, *Et ecce venerunt Angeli in conspectum Dei*: quamvis a conspectu Dei numquam recedant. Quocumque enim mittuntur, ibi quoque præsto est conspectus Dei. Sed illic proprie conspectus Dei dicitur, quo humanus non potest penetrare conspectus; sicut sunt secreta conscientiæ. Propterea cum redarguimus mentientem, non eum dicimus in conspectu Dei locutum; quia non hoc locutus est, quod in animo ejus conspicit Deus, quo conspectum dirigere non potest homo.

Job. 1. 6.

SERMON. DE SCRIPTURIS. * CAPUT VII.

* Quia ergo hæc tam latenter gesta sunt, ut indicari hominibus per Scripturas sanctas, nisi Sancto Spiritu revelante, non possent, in conspectum Dei ventum esse, atque ibi gesta esse narrantur.

Quomodo diabolus fuit in medio Angelorum.

7. Quod autem diabolus in medio Angelorum fuit, si bonos Angelos intelligis, sic in medio eorum intellige diabolum, sicut reus in medio apparitorum judicii audiendus adsistit. Non enim Scriptura declarat quales illi Angeli fuerint. Si autem in medio angelorum malorum, quid mirum est, principem ac ducem turba ministrorum suorum esse circumdatum? Si autem *in conspectum Dei* quod dictum est, sic accipias, ut illi in conspectum Dei veniant, qui non solum conspiciuntur ab eo, sed etiam conspiciunt eum; sic intelligendum est in medio eorum fuisse diabolum, ut tamen Deum, quem ipsi videbant, ille non viderit; ut etiam per aliquem sanctorum Angelorum Deus diabolo sit locutus. Nec tamen in libro scriptum est, nisi *Dixit Deus*. Sicut etiam in negotiis publicis, quamquam pleraque per præconem judex loquatur, judicis tamen nomen, cum Gesta scribuntur, non etiam præconis inseritur. Sicut autem aliquis homo visione Prophetica indignus, potest tamen in medio Prophetarum stare, ut tantum audiat quod per eos dicit Dominus, nec tamen videat quod illi vident: sic potuit et diabolus esse in medio sanctorum Angelorum Deum videntium, per quos audiret vocem Dei, quem videre ipse non posset.

CAPUT VIII. Manichæi ex ipsa eorum doctrina refutati.

8. Et machinamenta quidem Manichæorum, quantum ad hanc quæstionem pertinet, multis modis soluta esse perspicitis, ut non jam putetis, Carissimi Fratres, vere diabolum sic locutum esse cum Deo, ut etiam faciem veritatis, quam pura corda conspiciunt, videre potuerit; aut ad illam contemplationem beatitudinis venerit, quo nemo nisi per Dominum Jesum Christum venire permittitur. Sed tamen multum admiror hominum istorum impudentiam, qui de visione substantiæ divinæ calumniari nobis volunt, et id quod scriptum non est de Scripturis nostris mentiuntur, quod Deum diabolus viderit; et tantam hinc invidiam conflare conantur, ut quisquis exhorruerit, et indignum esse judicaverit ut diabolus viderit Deum, penitus a divinarum Scripturarum auctoritate, suspiciosa ignorantia non intelligens quod scriptum est, avertatur: cum ipsi Dominum nostrum Jesum Christum Deum esse non negent, et sine assumtione humani corporis eum hominibus apparuisse confingant.

CAPUT IX. Manichæi Christum diabolo visum, non negant.

9. Quando ergo diabolus tentare ausus est Dominum, cum eum videret, quid videbat? Si corpus ejus videbat, habebat ergo Dominus corpus, quod nolunt perditi confiteri. Si autem corpus non habebat, ipsa divina substantia diaboli oculis subjacebat: quam non vident, nisi qui puro sunt corde, sicut ex Evangelio nobis ipsi commemorant. O importuna cæcitas hæreticorum! Cur Scripturas nostras, quod Deum diabolus viderit, mendaciter arguis; et negando corpus Christi, divinam ejus substantiam diaboli oculis

CLASSIS I. publicare velle convinceris? An forte, sicut dicere solent, ita non habebat corpus humanum, ut se tamen quasi habere monstraret? Quis ergo verius et rectius sentit, insani, qui credit Deum locutum esse cum diabolo, an qui credit Deum non solum cum diabolo locutum, sed etiam diabolo esse mentitum? Quosdam enim Angelos humanis oculis apparuisse, Scriptura commemorat: sed utique potestati eorum corpoream creaturam ita Dominus subdidit, ut illis * eam pro voluntate coaptaret. Unde et illi, quamvis non nati ex femina, verum tamen corpus habuerunt, quod ex qualibet specie in quamlibet speciem pro sui ministerii atque officii ratione converterent; ex vera tamen in veram. Non enim et ipse Dominus cum aquam convertit in vinum, aut aquam falsam, aut vinum falsum fuisse possumus dicere.

* f. ea... coaptaretur.

Angeli per verum corpus assumtum apparent.

CAPUT X. Christus dudum quomodo apparebat.

10. Omne itaque corpus, cujus est natura et ordo mutabilis, ad nutum omnipotentissimi Conditoris, in quascumque species fuerit commutatum, a veritate tamen in suo genere non recedit: quoniam quacumque varietate mutetur, et corpus tamen et verum corpus esse non desinit. Sed cum isti omnem naturam corpoream, non ab omnipotente conditore Deo, sed a tenebrarum gente, nescio qua, esse confingant; quærimus ab eis, Dominus noster Jesus Christus unde corpus assumpserit? Si enim nullum corpus eum assumsisse dicunt, quid erat illud quod humanis atque corporeis oculis apparebat? Aut enim mendacium phantasmatis erat; quod exsecrabile est credere: aut si ipsam divinam substantiam suam nulla corporis assumtione humanis oculis eum demonstrasse contendunt, et hanc etiam diabolus vidit, ubi est quod in ista quæstione calumniosa voce proclamant, *Beati qui puro sunt corde, quoniam ipsi Deum videbunt?* Quod si forte dicunt, divinam et propriam substantiam Domini non talem esse apud Patrem, qualem se in terris voluit nullo assumto corpore ostendere; quid aliud etiam, nisi locis et temporibus esse mutabilem, miseri crediderunt. Non enim legere volunt, aut intelligere facile possunt quod per Prophetam dicitur, Mutabis ea, et mutabuntur; tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. Et quod in divinæ Sapientiæ litteris de ipsa Sapientia scriptum est, In seipsa manens, innovat omnia.

Matth. 5. 8.

Psal. 101 27.

Sap. 7. 27.

CAPUT XI. 11. Secundum illorum autem sensum, si quis eis dicat, Quid ergo miramini, si et Deus mutavit speciem divinitatis suæ, ut posset eum qui corde sordidissimo est diabolus, intueri, sicut de Christo Deo vobis videtur? quid responsuri sint nescio. Quia et numquam dicere ausi sunt, Patrem et Filium nisi unius esse substantiæ: et si alterius esse substantiæ Filium dicerent, posset eis responderi, Unde igitur scitis, utrum cum Patre an cum Filio locutum esse diabolum, vetus illa Scriptura commemorat? Deinde quærimus, Solem istum videt diabolus, an non videt? Si videt, quomodo ergo sol Deus est, quem diabolus videt? Si non videt, mali tamen cum homines vident; quomodo ergo Deus est, quem vident qui non puro sunt corde? Aut si ut videri posset, etiam ipse mutatus est, et non hoc est quod videtur; quid si ergo vos aliud ostenditis, et aliud estis, ut imitari etiam solem, non tantum adorare possitis? Et tamen si eos interroges, utrum commutabilis an incommutabilis sit divina substantia, non possunt nisi incommutabilem dicere, non (a) ducti ratione, sed pudore confusi. Restat ergo, ut cogantur fateri, Dominum nostrum Jesum Christum aliunde assumsisse corpus, ut humanis oculis appareret. Quod si fatentur, quæro unde assumserit? Si de hoc mundo dicunt, quæro ipsius mundi unde sit corpus? Continuo mihi, De tenebrarum gente, respondent. O mira dementia! Cur ergo miseri in corpore Salvatoris timetis uterum virginis, et gentem dæmonum non timetis?

Urgentur Manichæi quod sol quem Deum putant, a malis videatur.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT XII. Christus cur ex femina natus.

12. Nos quidem universam naturam corporis ab omnipotente conditore Deo esse profitemur: et propterea undecumque Dominus noster assumeret corpus, de sua creatura utique assumeret: sed (b) ex femina maluit humilis, qui ad liberandum perditam creaturam venerat, quæ per feminam lapsa est. Unde utrumque sexum volens in spem renovationis et reparationis adducere, virilem in quo nasceretur, femineum per quem nasceretur, elegit. Vos autem qui exhorrescitis casta virginis viscera, eligite, obsecro, unde Dominus corpus assumeret. Dicitis, omne corpus gentis tenebrarum esse substantiam. Eligite ergo, ut dixi, unde corpus Filius Dei deberet assumere. An perdidistis respondendi lucem, quia tenebræ vobis quocumque oculos converteritis, occurrunt? Sed caro mortalis, inquiunt, videtur immundior. Recitate eis Apostolum, Omnia munda mundis. Et recitate in eos Apostolum, Immundis autem et infidelibus, nihil est mundum; sed polluta sunt eorum et mens et conscientia. Si autem non dicunt immundior, sed infirmior: consentimus plane, et ideo Christus est nostra firmitas, quia eum nostra non mutavit infirmitas. Hic agnosco Prophetæ illam vocem, Mutabis ea, et mutabuntur, tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. Non solum enim non eum mutavit in deterius infirmitas carnis, sed ab eo in melius ipsa mutata est. Sol iste corporeus, quem corpus non esse arbitrantur (usque adeo nec quid sit corpus, intelligunt, qui de spiritalibus disputationibus se fallaciter jactant:) sol ergo iste corporeus, tantum quia cæleste corpus est, illuminat terram, nec ab ea ipse obscuratur; siccat aquam, nec inde humectatur; solvit glaciem, nec inde frigescit; durat limum, nec inde mollescit. Et Dominus noster Jesus Christus Verbum Patris, per quod facta sunt omnia, virtus et sapientia Dei, ubique

Tit. 1. 15. » » »

Psal. 101 27. Filius Dei non est mutatus per incarnationem.

(a) MSS. *non ratione docti.*
(b) Editi. *feminam maluit humilem.* At Germanensis MS. *ex femina maluit humilis:* mox que prosequitur, *qui perituram liberandam venerat, quæ per feminam lapsa est.*

CLASSIS I.

præsens, ubique secretus, ubique totus, nusquam inclusus, pertendens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter, timent infelices, ne non potuerit sic hominem assumere, ut vivificaret mortalia, nec ab eis mortificaretur; sanctificaret carnem, nec inde pollueretur; dissolveret mortem, nec inde ligaretur, mutaret in se hominem, nec in hominem mutaretur? Aliud ex alio disputare, propter quorumdam titubationem, et periculosam infirmitatem fidei, compulsi sumus. Quod autem adtinet ad propositam quæstionem, quamquam illa Scriptura, (de qua insidiari quam illuminari maluerant,) Deum a diabolo visum esse, non probet: videant tamen ipsi quomodo gens tenebrarum divinam substantiam videre potuerit, quando ante pugnam, qua bonum et malum dicunt esse commixtum, nullum adhuc corpus divina substantia, ut ab hoste suo videri posset, assumserat. Ex quo cognoscant, frustra se Catholicæ fidei firmamenta velle subvertere, cum suas fabulas ruinosas qualibuscumque responsionum (a) destinis fulcire non possint.

* Alias de Tempore 94.

* SERMO XIII.

De eo quod scriptum est in Psalmo, (2. 10.) Erudimini omnes qui judicatis terram.

Habitus ad Mensam sancti Cypriani, (b) vi. Kal. Jun.

CAPUT I. Terram judicare. 1. ERUDIMINI *omnes qui judicatis terram.* Terram judicare, est corpus domare. Audiamus Apostolum judicantem terram: Non sic pugno, inquit, tamquam aerem cædens, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. (1. Cor. 9. 26. et 27.) Audi ergo terra judicantem terram; et judica terram, ne sis terra. Si enim terram judicaveris, cælum eris, et in te factam gloriam Domini enarrabis. Cæli enim enarrant gloriam Dei. (Psal. 18. 2.) Si autem terram non judicaveris, terra eris. Si antem terra fueris, ad eum pertinebis cui dictum est, Terram manducabis. (n. 3. 14.) Audiant ergo judices terræ: corpus castigent, libidines frenent, ament sapientiam, vincant concupiscentiam: et ut hoc faciant, erudiantur.

CAPUT II. Præsumens de propriis viribus, perit de via justa. 2. Hæc est autem summa eruditionis: *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore.* (Psal. 2. 11.) Exsulta ei, non tibi: ei a quo es quod es, et quod homo es, et quod justus es: si tamen jam justus es. Si autem putaveris quod ab illo quidem homo es, a te autem justus es; non servis Domino in timore, nec exsultas ei in tremore, sed tibi in præsumtione. Et quid tibi fiet, nisi quod sequitur? *Ne quando irascatur Dominus et pereatis,* inquit, *de via justa.* (Ibidem 12) Non enim ait, Ne quando irascatur Dominus, et non intretis in viam justam: sed, *pereatis de via justa.* Jam enim videris tibi justus non rapiendo alienum, non adulterando, non homicidium faciendo, non falsum testimonium adversus proximum dicendo, patrem et matrem honorando, unum Deum colendo, idolis et dæmoniis non serviendo: de hac via peribis, si tibi ista præsumseris, si tibi ista a te ipso esse putaveris. Infideles enim non intrant in viam justam, superbi pereunt de via justa. Quid enim ait? *Erudimini omnes qui judicatis terram.* Et ne forte vires et potentiam, qua judicatis terram, vobis tribuatis, et a vobis ipsis eam vobis esse credatis; nolite sic: *Servite Domino in timore; exultate*, non vobis in præsumtione, sed *ei in tremore. Ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa,* * *cum exarserit cito ira ejus.* (* v. 13. Fidendum in Dominum.) Quid ergo faciendum est, ne pereamus de via justa? *Beati omnes qui confidunt in eum.* Si beati qui confidunt in eum; miseri qui confidunt in se. Maledictus enim omnis homo qui spem suam ponit in homine. (Jer. 17. 5.) Ergo nec in te, quia et tu homo es. Si enim spem tuam posueris in alio homine, inordinate humilis eris: si autem spem tuam posueris in te, periculose * superbis. (Inordinate humilis. * f. superbus.) Quid autem interest? Utrumque perniciosum: nihil horum eligendum. Inordinate humilis non levatur: periculose superbus præcipitatur.

CAPUT III. 3. Denique ut noverit Sanctitas Vestra, propter istum sensum redarguendum et consumendum, quod in se quisque confidit, dicta esse ista verba, *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore;* Apostolum audite hæc ipsa verba dicentem, et sententiam cur dicta sint, explanantem. Ecce Apostoli verba sunt, Cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operamini. (Philip. 2. 12.) Quare ergo cum timore et tremore meam salutem operor, cum sit in potestate mea operari salutem meam? Vis audire quare cum timore et tremore? Deus est enim qui operatur in vobis. (Ibidem 13.) Ideo cum timore et tremore. Quia quod impetrat humilis, amittit superbus. Si ergo Deus est qui operatur in nobis, quare dictum est, Vestram ipsorum salutem operamini? Quia sic in nobis operatur, ut et nos operemur. Adjutor meus esto. (Psal. 26. 9.) Designat (c) se operatorem, qui invocat adjutorem. Sed voluntas, inquit, bona, mea est. (Voluntas bona a Deo data, a Deo excitata.) Fateor, tua. Sed et ipsa a quo data, a quo excitata? Noli me ipsum audire: Apostolum interroga. Deus est enim, inquit, qui operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate. Quid est ergo quod tibi arrogabas? Quid est quod superbus ibas, et peribas? Redi ad cor tuum, inveni te malum; et ut sis bonus, invoca bonum. Non enim IN TE PLACET DEO, nisi quod habes ex Deo: quod autem habes ex te, displicet Deo. Si bona tua cogitas, quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? (1. Cor. 4. 7.) Solus est ille qui non novit nisi dare. Non habet datorem, qui non habet meliorem. Quo tu si inferior es, immo quia inferior

(a) Editi, *disputationibus*. Melius Germanensis MSS. *destinis*. Vox fulcrum significans, quale extrinsecus fabricæ apponi solet. Vide Appendicis Serm. 1. n. 2.

(b) Istud, *vi. Kal. Jun.* adjecimus ex vetere libro Germanensi.

(c) Sic Germanensis MS. Editi vero, *Designat esse operatorem*.

CLASSIS I. es, gratulare quod ad ejus imaginem factus es; ut in illo invenîaris, qui in te peristi. Non enim potuisti in te, nisi perdere te; nec scis invenire te, nisi ille qui fecit te, quærat te.

CAPUT IV. Ad judices. 4. Alloquamur tamen et eos qui secundum istam visibilem et popularem intelligentiam judicant terram. Judicant enim terram reges, duces, principes, judices: unusquisque pro munere, quod accepit in terra, judicat terram. Quid est autem quod dicitur, Judicat terram, nisi judicat homines qui sunt in terra? Nam si terram proprie non accipias, nisi quam calcas; agricolis ergo dictum est, *Qui judicatis terram*. Porro autem si reges judicant terram, et quisquis sub regibus potestatem accepit a regibus; erudiantur et ipsi: quia terra judicat terram; et timere debet eum qui est in cœlo terra judicans terram. Parem quippe suum judicat, homo hominem, mortalis mortalem, peccator peccatorem. Si enim procedat in medium Dominica *Johan. 8. 7.* illa sententia, Qui sine peccato est, prior in illam lapidem mittat: nonne omnis judicans terram terræ motum patitur? Evangelicum capitulum recolamus. *De muliere adultera.* Pharisæi tentantes Dominum, adduxerunt ante eum mulierem in adulterio deprehensam; de quo peccato pœna fuerat Lege definita, Lege scilicet data per Moysen famulum *Lev. 20. 10.* Dei. Hac ergo complexione dolosa et fraudulenta ad Dominum Pharisæi accesserunt, ut si juberet lapidari mulierem diffamatam, perderet mansuetudinem; si autem quod Lex jusserat prohiberet, peccasse teneretur in Legem. Sicut autem interrogantes de tributo Cæsari reddendo, ore suo cepit, vicissim interrogans cujus esset prolatus nummus, cujus haberet imaginem et superscriptionem. Respondentes enim ipsi qui interrogaverant, in nummo esse imaginem Cæsaris; respondit eis secundum os ipsorum, *Luc. 20. 25.* Reddite Cæsari quæ Cæsaris sunt, et Deo quæ Dei sunt; ut admoneret sic reddendam Deo in homine imaginem Dei, quemadmodum in nummo imago sua redditur Cæsari. Ita et in ista adultera interrogatores interrogavit, et ideo judices judicavit. Non prohibeo, inquit, lapidari, quam lapidari Lex jussit, sed quæro a quibus, Non enim resisto, sed Legis ministrum requiro. Denique audite: Lapidare vultis secundum Legem? Qui sine peccato est, prior in illam lapidem mittat.

5. Quando autem hæc (a) audivit, digito scribebat in terra, ut erudiret terram. Quando autem hoc dixit Pharisæis, levavit oculos suos ipse, et inspexit terram, et fecit eam tremere. Proinde cum hoc dixisset, iterum cœpit scribere in terra. At illi compuncti et tremefacti, unus post alterum discesserunt. O terræ motum, ubi sic terra mota est, ut etiam mutaret locum! *CAPUT V.* Illis ergo discedentibus, remansit peccatrix et Salvator: remansit ægrota et medicus: remansit misera et misericordia. Et adspiciens mulierem, dixit, Nemo te condemnavit? Et illa, Nemo, Domine. *SERMON. DE SCRIPTURIS. Johan. 8. 10, etc.* Sed tamen adhuc sollicita erat. Peccatores enim damnare non ausi sunt: non ausi sunt lapidare peccatricem, qui se ipsos intuentes similes invenerunt. Sed adhuc mulier erat in magno periculo: quia et ille ei judex remanserat, qui erat sine peccato. Nemo, inquit, te damnavit? At illa, Nemo, Domine: si nec tu, secura sum. Cui sollicitudini tacita Dominus voce respondit, Nec ego te damnabo. Nec ego, quamvis sim sine peccato, nec ego te damnabo. Illos a vindicta repressit conscientia: me ad subveniendum inclinat misericordia.

6. Hæc adtendite, et *erudimini omnes qui judicatis terram*. Omnes scilicet, quia etiam sic intelligendum est, (b) quomodo de quibus Apostolus dicit, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. *Rom. 13. 1, etc.* Non est enim potestas, nisi a Deo. Quæ autem a Deo sunt, ordinatæ sunt. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Principes enim non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, et habebis laudem ex illa. Et si non ab illa, tamen ex illa. Aut enim juste agis, et justa potestas laudabit te: aut juste agentem, etiamsi potestas injusta damnet te, Deus justus coronabit te. Ac per hoc tu justitiam tene, tu bene vive: et sive damnet, sive absolvat, habebis laudem ex illa. Beatus ille, * cujus hic sanguis fusus est, nonne ex ipsa potestate, antequam et a qua visus est judicari, laudem invenit? ** Cyprianus martyr.* Confessionem (c) promsit, in fide permansit: mortem non timuit, sanguinem fudit, diabolum vicit.

CAPUT VI. 7. Ut ergo non sitis iniquæ * potestatis, quicumque (d) homines vultis habere in homines potestatem; erudimini, ne perverse judicetis, ** f. potestatis.* et ante in anima pereatis, quam quemquam in carne perdatis. Judex esse vis, ((e) non potes meritis,) vel pecunia: nondum reprehendo. Fortasse enim prodesse cupis rebus humanis, et emis ut prosis; ut servias justitiæ, non parcis pecuniæ. *Judex in se primum, tum in alios jus dicat.* Prius propter te esto judex in te: prius judica de te, ut de penetrali conscientiæ securus procedas ad alterum. In te ipsum redi, te adtende, te discute, te audi. Ibi te volo probare integrum judicem, ubi non quæris testem. Procedere vis cum potestate, ut alter tibi dicat de altero quod tu nescis: prius intus judica. Nihil tibi de te dixit conscientia tua? Si nolis negare, utique dixit, Nolo audire quid dixerit: tu judica qui audisti. Dixit tibi de te quid feceris, quid acceperis, quid peccaveris. Vellem scire qualem sententiam protulisti. Si bene audisti, si recte audisti, si in audiendo te justus fuisti, si tuæ mentis tribunal adscendisti, si te ipsum ante te ipsum in eculeum cordis suspendisti, si graves tortores adhibuisti timoris; bene audisti, si sic audisti; et procul dubio pœnitendo pecca-

(a) Sic MSS. At editi, audiant.
(b) Am. Er. et Germanensis MS. omittunt, quomodo.
(c) Sic MSS. Editi vero, promisit.
(d) Lov. per homines. Particula per abest a ceteris libris. Porro editio Er. habet sic: *quicumque homines vultis habere in potestate*
(e) Apud Lov. omittitur non. Habetur in aliis libris.

tum punisti. Ecce et discussisti, et audisti, et punisti; et tamen tibi pepercisti. Sic (a) audi et proximum tuum, si erudiaris sicut admonuit Psalmus, *Erudimini omnes qui judicatis terram.*

Peccata persequatur, non peccantem.

* CAPUT VII.

23. q. 4. c. Duo.

Tract. 12. in Johan. 13.

8. Si sic audis proximum tuum, quomodo audis et te; peccata persequeris, non peccantem: * et si forte quisquam durus est ad corrigenda peccata, aversus a timore Dei; hoc ipsum in eo persequeris, hoc ipsum corrigere conaberis, hoc perdere et tollere laborabis, ut servetur homo peccato damnato. Duo enim nomina sunt, homo et peccator: hominem Deus fecit, peccatorem se ipse homo fecit: pereat quod fecit homo, liberetur quod fecit Deus. Noli ergo USQUE AD MORTEM, ne cum persequeris peccatum, perdas hominem. Noli usque ad mortem, ut sit quem pœniteat: homo non necetur, ut sit qui emendetur. Hanc in corde retinens homo in homines dilectionem, esto judex terræ, et ama (b) terrere, sed dilige. Si superbis, superbi in peccata, non in hominem. In illud sævi quod tibi displicet et in te; non in eum qui factus est sicut tu. De una officina existis, unum artificem habuistis, unus limus est vestra materies. Quid perdis non amando quem judicas? Quoniam justitiam perdis, (c) perdis non amando quem judicas. Adhibeantur pœnæ, non recuso, non interdico; sed animo amantis, animo diligentis, animo corrigentis.

Disciplina et correctio non negligenda.

* CAPUT VIII.

9. Non enim filium tuum non erudis. Et prius agis, ut, si fieri potest, pudore et liberalitate erudiatur, erubescat patrem offendere, non tamquam severum judicem timeat; gaudes ad talem filium: * sed si fuerit forte ista contemnens, adhibes et verbera; incutis pœnam, ingeris dolorem, sed quæris salutem. Multi amore, multi timore correcti sunt: sed per tremorem timoris ad amorem pervenerunt. *Erudimini qui judicatis terram.* Diligite et judicate. Non enim sic quæritur innocentia, ut pereat disciplina. Scriptum est, Disciplinam qui abjicit, infelix est. Bene potest addi ad istam sententiam, Sicut disciplinam qui abjicit, infelix est: sic disciplinam qui negat, crudelis est. Ausus sum aliquid dicere, Fratres mei, quod vobis aliquanto plenius exponere ipsius rei obscuritate compellor. Repeto quod dixi, Disciplinam qui abjicit, infelix est: hoc manifestum est. Disciplinam qui non dat, crudelis est: teneo prorsus, teneo et ostendo feriendo pium, parcendo crudelem; exemplum ante oculos pono. Ubi invenio feriendo pium? Non eo ad alios, ad patrem et filium eo: pater et quando ferit, amat; et non vult puer cædi: contemnit voluntatem, consulit ad utilitatem. Quare? Quia pater est quia hereditatem parat, quia successorem nutrit. Ecce feriendo pius est pater, feriendo misericors est. Da mihi hominem parcendo crudelem. Non recedo a personis, eos ipsos ante oculos pono. Sed puer (d) impunitus et indisciplinatus si sic vivat, ut pereat, et pater dissimulet; pater parcat, pater perditum filium disciplinæ asperitate offendere timeat, nonne parcendo crudelis est? *Erudimini ergo omnes qui judicatis terram:* et bene judicando non a terra præmium, sed ab illo exspectate qui fecit cælum et terram.

Sap. 3. 11.

Feriens, pius: parcens, crudelis.

(a) Sic Am. Er. et MS. At Vlim. et Lov. *Si sic audis et proximum tuum.*

(b) Sic Vlim. et MS. At Am. Er. et Lov. *et ama non curare, sed dirigere.*

(c) Verbum *perdis* apud Am. Er. et MS. non repetitur.

(d) Am. Er. Vlim. et MS. *imperitus.*

(e) Sic Germanensis MS. At omnes editi, *alienis operibus.* Et ex his duo Vlim. et Lov addunt, *assidiance.*

* SERMO XIV.

* Alias de Tempore 110.

De (14.) versu Psalmi (9.) Tibi derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor.

Habitus Carthagine in basilica Novarum, die Dominico.

CAPUT I.

Psal. 9. 14.

Pauper verus quinam sit.

1. CANTAVIMUS Domino, et diximus, *Tibi derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor.* Quæramus pauperem, quæramus pupillum. Nec mirum sit quod admoneo ut quæramus, quos sic abundare cernimus et sentimus. Nonne pauperibus plena omnia? Nonne pupillis plena sunt omnia? Tamen inter omnia quæro pauperem, quæro pupillum. Ac prius ostendendum est Caritati Vestræ, id quod putamus, non hoc esse quod quærimus. Qui enim dicuntur pauperes et sunt, in quos a Deo mandatæ eleemosynæ fiunt, de quibus fatemur scriptum, Include eleemosynam in corde pauperis, et ipsa exorabit pro te Dominum: abundat quidem hoc genus hominum; sed altius intelligendus est iste pauper. De illo genere est iste pauper, de quo dictum est, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Sunt pauperes non habentes pecuniam, victum quotidianum vix invenientes, alienis (e) opibus, misericordia sic indigentes, ut etiam mendicare non erubescant: si de his dictum est, *Tibi derelictus est pauper;* nos quid facimus, qui hoc non sumus? Ergo nos qui Christiani sumus, non sumus Deo derelicti? Et quæ alia nobis spes est, si non sumus illi derelicti, qui nos non derelinquit?

Eccli. 29. 15.

Matth. 5. 3.

Divitibus cavenda superbia.

2. Discite ergo esse pauperes et Deo relinqui, o compauperes mei. Dives est, superbus est. Nam et in divitiis istis, quæ vulgo appellantur divitiæ, quibus est contraria vulgaris ista paupertas; in divitiis ergo istis nihil est sic cavendum, quam superbiæ morbus. Qui enim non habet pecuniam, non habet amplissimas facultates; non habet unde se extollat. Si ergo qui non habet unde se extollat, non laudatur pro eo quod non se extollit: qui habet, laudetur, si se non extollit. Quid ergo laudo humilem pauperem, qui unde superbiat, non habet? Quis autem ferat et inopem et superbum? * Lauda divitem humilem, lauda divitem pauperem. Tales vult apostolus Paulus, qui scribens ad Timo-

* CAPUT II.

1. Tim. 6. 17.

CLASSIS I.

theum dicit, Præcipe divitibus hujus sæculi, non superbe sapere. Novi quid dicam: hoc illis præcipe. Habent enim divitias intrinsecus superbiam persuadentes, habent divitias in quibus laborant esse humiles. Da mihi Zacchæum habentem magnas divitias, principem publicanorum, confessorem peccatorum, statura brevem, animo breviorem, adscendentem lignum, ut transeuntem videret qui pro illo pendebat in ligno. (Lucæ 19. 8.) Da mihi dicentem, dimidium rerum mearum do pauperibus. Sed multum dives es, o Zacchæe, multum dives es. Ecce dimidium dabis: dimidium quare reservabis? Quia si cui aliquid abstuli, quadruplum reddo.

Pauperes de Lazari sorte non extollantur.

3. Sed ait mihi quisque mendicus, debilitate fessus, pannis obsitus, fame languidus, respondet mihi, et dicit, Mihi debetur regnum cælorum; ergo enim similis sum illi Lazaro, qui jacebat ulcerosus ante divitis domum, cujus canes lingebant ulcera, et quærebat saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis; (Lucæ 16.20.) ego illi similior sum, inquit. Nostrum genus est, cui debetur regnum cælorum; non illi generi qui induuntur purpura et bysso, et epulantur quotidie splendide. Talis enim erat ille, ante cujus domum jacebat pauper ulcerosus: et videte exitus amborum. Contigit enim mori inopem illum, et auferri ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem dives, et sepultus est. Nam pauper forte nec sepultus. Et quid postea? Cum apud inferos dives ille in tormentis esset, levavit oculos suos, vidit pauperem quem contemserat in Abrahæ gremio quiescentem: desideravit guttam, a quo ille micam: et quoniam dilexit opulentiam, non invenit misericordiam. Voluit subvenire fratribus suis, semper vecors, sero misericors: nihil omnino quod postulavit, accepit.

CAPUT III. *Pauper et dives in eadem sorte felicitatis, si uterque humilis.*

4. Discernamus ergo, inquit mihi, pauperes et divites: quid me ad alia intelligenda exhortaris? Aperti sunt pauperes, aperti sunt divites. Audi ergo me de hoc quod proposuisti, domne pauper. Cum enim illum sanctum ulcerosum te esse dicis, timeo ne superbiendo non sis quod dicis. Noli contemnere divites misericordes, divites humiles; et ut citius dicam, quod paulo ante dixi, divites pauperes noli contemnere. O pauper, esto et tu pauper; pauper, id est, humilis. Si enim dives factus est humilis, quanto magis pauper esse debet humilis? Pauper non habet unde infletur, dives habet cum quo luctetur. Audi ergo me. Esto verus pauper, esto pius, esto humilis. Nam si de ista pannosa et ulcerosa paupertate gloriaris, quia talis fuit ille qui ante domum divitis inops jacebat; adtendis quia pauper fuit, et aliud non adtendis. Quid, inquis, adtendo? Lege Scripturas, et invenias quod dico. (Lucæ 16.22.) Lazarus pauper fuit: in cujus sinum levatus est, dives fuit. Contigit, inquit, mori inopem illum, et auferri ab Angelis. Quo? (*Sinus Abrahæ.*) In sinum Abrahæ, id est, in secretum, ubi erat Abraham. Nolite enim carnaliter intelligere, quod velut in sinum tunicæ Abrahæ levatus sit pauper. Sinus erat, quia secretum erat. Unde dicitur, Redde vicinis nostris in sinum eorum. Quid est, In sinum eorum? In secreta eorum. Quid est, Redde in sinum eorum? Torque conscientiam eorum. Lege, aut si legere non potes, audi cum legitur, et vide Abraham opulentissimum fuisse in terra, auro, argento, familia, (Gen. 13.) pecore, possessione: et tamen dives iste pauper fuit, quia humilis fuit. Humilis autem fuit: Credidit enim Abraham Deo, et deputatum est illi (Gen. 15. 6.) ad justitiam. Justificatus est gratia Dei, non propria præsumtione. Fidelis erat, bene operabatur. Filium jussus est immolare; neque cunctatus est ei offerre quod acceperat, a quo acceperat. Probatus est Deo, constitutus est exemplum fidei. Jam Deo notus erat: sed nobis monstrandus erat. Non est inflatus quasi in bonis operibus suis; quia pauper erat dives iste. Et ut scias quia non est inflatus tamquam in bonis operibus suis: (sciebat enim quia quidquid habebat, a Deo habebat; et non in se ipso, sed in Domino gloriabatur:) audi Paulum apostolum. (Rom. 4. 2.) Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non ad Deum.

CAPUT IV. *Verus pauper in pauperum turba vix invenitur.*

5. Videtis, quia cum abundent pauperes, recte quærimus pauperem: in turba quærimus, et vix invenimus. Occurrit mihi pauper, et quæro pauperem. Interim tu manum porrige pauperi quem invenis. Corde quæris, quem quæris. Tu dicis, Pauper sum sicut Lazarus: dives iste mens humilis non dicit, Dives sum sicut Abraham. Ergo tu te extollis, ille se humiliat. Quid inflaris, et non imitaris? Ego, inquit, pauper levor in sinum Abrahæ. Non vides quia pauperem dives excepit? Non vides quia dives susceptor est pauperis? Si enim superbis contra eos qui habent pecuniam, et negas eos ad regnum cælorum pertinere; cum in eis fortasse inveniatur humilitas, quæ in te non invenitur: non times ne tibi, cum mortuus fueris, dicat Abraham, Recede a me, quia blasphemasti me?

6. Admoneamus ergo divites nostros, quod Apostolus admonuit. (2. Tim. 6. 17.) Non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum admoniti sumus. (*Divitiæ plenæ periculorum, et periturae.*) Divitiæ illæ, quas putatis plenas esse deliciarum, pleniores sunt periculorum. Pauper erat, et securior dormiebat: somnus facilius ae cedebat ad duram terram, quam ad lectum inargentatum. Adtendite curas divitum, et comparate securitati pauperum. Sed audiat dives iste, ut non superbe sapiat, neque speret in incerto divitiarum. Utatur mundo, tamquam non utens. Sciat se viam ambulare, et in has divitias tamquam in stabulum intrasse. Reficiat, viator est: reficiat se, et transeat; non secum tollit quod in stabulo invenit. Alius viator erit, et ipse habebit, sed non auferet. * Omnes hic relicturi (* CAPUT V.) sunt, quod hic adquisierunt. Nudus, inquit, exii (Job. 1. 21.) de utero matris meæ: nudus revertar in terram. Dominus dedit, Dominus abstulit. Non (a) abstulit? Quod dedit abstulit, qui dedit se obtulit.

(a) Videtur legendum, Non se abstulit. Sic versus finem Sermonis 21. *Dominus abstulit*, numquid se abstulit? *Quod dedit abstulit*, qui dedit se obtulit.

CLASSIS I. stulit, quis *tibi derelictus est pauper*. Nudus A
» exii de utero matris meæ, nudus revertar in ter-
» ram.

1. Tim. 6.7. etc. Pauper cupiditatibus divite pejor. 7. Audi alium pauperem. Nihil intulimus in hunc mundum; sed nec auferre aliquid possumus: victum et tegumentum habentes, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et desideria multa, stulta et noxia, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Radix est enim omnium malorum avaritia: quam quidam appetentes a fide pererraverunt, et inseruerunt se doloribus multis. Qui sunt isti qui a fide pererraverunt, et inseruerunt se doloribus multis? Qui volunt divites fieri. Modo mihi respondeat ille pannosus. Videamus, si non vult dives fieri: videamus, interrogemus eum, si non vult dives fieri: respondeat, non mentiatur. Audio linguam, sed interrogo conscientiam. Dicat si non vult dives fieri. Si autem vult; jam incidit in tentationem et desideria multa, stulta et noxia. Non enim opes dico, sed desideria. Unde? Quia vult dives fieri. Quid inde? Desideria multa et stulta et noxia quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Vides ubi sis? Quid mihi ostentas nullas facultates, cum ego convincam tantas cupiditates? Ecce jam compara duos. Iste dives est, ille pauper est: sed iste dives, jam est, non vult fieri. Iste dives est, aut de parentibus, aut de donis et hæreditatibus. Ponamus, faciamus: dives est etiam de iniquitatibus. Jam non vult addere, imposuit modum, fixit limitem cupiditati, jam corde militat pietati.

* CAPUT VI. Rursum pauper cum divite comparatur. Lucæ 16. 9. 8. Dives (*a*) est, inquis. Respondeo, Dives est. * Iterum tu accusator respondes et dicis, De iniquitate dives est. Quid si facit amicos de mammona iniquitatis? Dominus noverat quod dicebat: utique non errabat, quando præcipiebat, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut et ipsi recipiant vos in tabernacula æterna. Quid si hoc facit iste dives? Jam finit cupiditatem, exercet pietatem. Tu nihil habes, sed dives vis fieri: incides in tentationem. Sed forte inde factus es pauperrimus et egentissimus, quia nescio quid habebas paternum, quod te sustentaret, et calumnia aliquis competitoris abstulit. Gemis, audio, tempora accusas: quod gemis, si posses, faceres. An non videmus, an non quotidianis exemplis plena sunt omnia? Heri gemebat, quia perdebat sua; hodie (*b*) pertinens ad majorem, rapit aliena.

Verus pauper. 2. Cor. 8. 3. 9. Invenimus verum pauperem, invenimus pium humilem, non de se fidentem, pauperem verum, membrum pauperis qui propter nos pauper factus est, cum dives esset. Vide divitem nostrum, qui propter nos pauper factus est, Joan. 1. 3. cum dives esset: vide illum divitem: Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Plus est aurum facere, quam habere. Dives es auro, argento, pecore, familia, fundis, fructibus, tibi ista creare non potuisti. Vide illum divitem: Omnia per ipsum facta sunt. Vide illum pauperem: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Quis digne cogitet divitias ejus? Quomodo faciat qui non fit, quomodo creet non creatus, formet non formatus, mutabilia maneus, temporalia sempiternus? Quis digne cogitet divitias ejus? * Paupertatem cogitemus, ne forte pauperes vel ipsam capiamus. Concipitur utero feminæ virginali, includitur visceribus matris. O paupertas! In angusto diversorio nascitur, involutus infantilibus tegumentis in præsepio ponitur, fit cibaria jumentis pauperibus; deinde cæli et terræ Dominus, creator Angelorum, omnium visibilium et invisibilium effector et conditor sugit, vagit, nutritur, crescit, tolerat ætatem, occultat majestatem: postea tenetur, contemnitur, flagellatur, illuditur, conspuitur, colaphizatur, spinis coronatur, ligno suspenditur, lancea perforatur. O paupertas! Ecce caput pauperum quos requiro, cujus pauperis membrum invenimus verum pauperem.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Ibidem 14. Christus pauper et dives. * CAPUT VII. Paupertas Christi.

Pupillus quis. 10. Breviter quæramus pupillum: quia in paupere requirendo fatigati sumus. Domine Jesu, pupillum quæro; fatigatus quæro: cito responde, ut inveniam. Ne vobis, inquit, dicatis patrem in terra. Pupillus in terra, immortalem patrem invenit in cælo. Ne vobis, inquit, dicatis patrem in terra. Inventus est pupillus iste. Oret pupillus iste: audiamus eum, et imitemur eum. Quæ est ejus oratio? Quoniam pater meus Matth. 23. 9. et mater mea dereliquerunt me. Pater, inquit, » meus, mater mea dereliquerunt me: Dominus » autem assumsit me. Si ergo beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum; *Tibi derelictus est pauper*. Si pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumsit me; *Pupillo tu eris adjutor*. (*c*) Psal. 26. 10. Matth. 5. 3.

* SERMO XV.

* Alias de Tempore 254.

De (8.) versu Psalmi (25.) Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum tabernaculi claritatis tuæ.

Habitus in Regione tertia, in basilica sancti Petri Carthaginensis.

CAPUT I. Decor domus Dei. 1. Decorem domus Dei, et locum tabernaculi claritatis ejus diligimus, si et nos ipsi sumus. Quis est ergo decor domus Dei, et locus tabernaculi claritatis ejus, nisi templum ejus de quo Apostolus dicit, Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos? Sicut ergo in fabricis 1. Cor. 3. 17. manufactis, cum eleganter et magnifice construuntur, corporalis noster mulcetur adspectus: ita cum lapides vivi, corda fidelium caritatis vinculo continentur, decor est domus Dei,

(a) Germanensis MS. *Dives inquis, de iniquitate, dives est*: omissis verbis, *Respondeo, dives est. Iterum tu* etc.

(b) Editi, *pergens ad majorem*. Castigatur ad MS. Sorbonicum et Germ.

(c) Vind. et Lov. addunt clausulam, *Conversi* etc. quæ ab aliis libris abest.

CLASSIS I. — *Ecclesia viva.*

et locus tabernaculi claritatis ejus. Discite ergo quod amare debetis, ut amare possitis. Qui enim diligit decorem domus Dei, non est dubium quia Ecclesiam diligit; non in fabrefactis parietibus et tectis, non in nitore marmorum et laqueariis aureis; sed in hominibus fidelibus, sanctis, Deum diligentibus ex toto corde suo et ex tota anima sua et ex tota mente sua, et proximum suum tamquam se ipsum.

CAPUT II.

Psal. 39. 6. Numerus et super numerum. 2 Tim. 2. 19. Ibidem 20.

2. Sed in congregatione Christiana, quantum pertinet ad participationem et communionem Sacramentorum, multiplicati sunt super numerum. Alius est ergo numerus: alii super numerum. Numerus est, de quibus dicit Apostolus, Novit Dominus qui sunt ejus. Super numerum autem: Quoniam in magna domo non solum vasa sunt aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; alia quidem in honorem, alia in contumeliam. Numerus ergo, vasa in honorem: super numerum, vasa in contumeliam.

Vasa in honorem, vasa in contumeliam.

Cum ergo sint ista duo genera vasorum, numquid dubitamus ubi sit decor domus Dei? Si ergo vis diligere, agens quod cantasti, decorem domus Dei, et locum tabernaculi claritatis ejus, quaere vasa in honorem. Et nolo dicas, Quaesivi, et non inveni. Ideo enim quaesisti, et non invenisti, quia quod quaesisti tu non fuisti. Similis simili cohaeret, dissimilis dissimilem refugit. Si fueris vas in contumeliam, procul dubio vas in honorem grave tibi erit et ad videndum. Non audis quomodo quidam de quodam dicant, Gravis nobis est etiam ad videndum? Quod tibi grave est ad videndum, quando erit apertum ad inveniendum? Vasa enim ista, interiorum hominum sunt. Non utique cum visus fuerit justus, jam agnoscitur justus. Eumdem adspectum habet et justus et injustus: uterque homo, sed non uterque domus Dei. Et si ambo Christiani appellantur, utrumque vas, sed non utrumque in honorem, sed aliud in honorem, aliud in contumeliam.

Sap. 2. 15. Malorum est male uti bonis: Dei contra bene uti malis.

3. Numquid propter mala vasa deserenda est domus magna? Novit Deus uti, id est Dominus magnae domus, et vasis in honorem, et vasis in contumeliam. Sicuti est malorum male uti etiam bonis, sic e contra Dei bene uti etiam malis. * Quantis bonis utuntur mali? Omnis enim creatura Dei bona est. Quomodo ea male utuntur mali? Quomodo eos increpat Scriptura, dicens, Petitis, et non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis. Quod nomen acceperunt isti male utentes bonis Dei? Sequitur, et dicit, Adulteri. Unde adulteri? Nescitis, quia amicus hujus mundi, inimicus Deo constituitur? Adulteri, inquit. Sunt animae adulterae, sunt fornicariae: discutiamus eas. Fornicariae animae sunt, multis diis falsis quodam modo prostitutae: adulterae autem, tamquam legitimo jam conjugio copulatae, et ipsi legitimo conjugio non servantes animae castitatem. Ut autem hoc dicam expressius, Pagani anima fornicaria est, Christiani mali adultera. Pagani anima fornicaria, legitimum virum non habet, per diversa daemonia prostituta corrumpitur: Christiani autem mali quare adultera est? Quia nec castitatem diligit, nec virum deserit. Non ergo dicas, Quare sunt isti in domo Dei? Respondetur tibi, Vasa sunt in contumeliam. Novit eis uti Deus: non errat qui creavit; quoniam qui potuit creare, novit ordinare: habent in domo magna locum suum. Si autem quaeras a me, quomodo eis bene utatur Deus: fateor, Dei consilium, sicut homo, explicare non possum. Novi enim cum Paulo apostolo expavescere, quod etiam ille cum consideraret, expavit, et expavescens exclamavit, O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula saeculorum. Nobis consideratio, admiratio, tremor, exclamatio: quia nulla penetratio. Ipsi autem quid? Gloria in saecula saeculorum. Sive de vasis in honorem sive de vasis in contumeliam, ipsi gloria in saecula saeculorum. Alios coronat, alios damnat, nusquam errat: alios probat, de aliis probat, omnes ordinat.

** CAPUT III. 1. Tim. 4. 4. Jacobi 4. 3. Ibidem 4. Animae adulterae et fornicariae. Rom. 11. 33. etc.*

CAPUT IV.

Ad quid mali in mundo.

4. Quid faciunt, inquiunt, in hoc mundo homines mali? Responde mihi, in fornace aurificis palea quid facit? Puto non ibi esse sine caussa paleam, ubi aurum purgatur. Videamus quae ibi sint omnia: fornax est, palea est, aurum est, ignis est, artifex est: sed illa tria, aurum, palea, ignis, in fornace; artifex, ad fornacem. Attende etiam istum mundum: mundus fornax est; palea homines mali; aurum, homines boni; ignis, tribulatio; artifex, Deus. Attende et vide: aurum non purgatur, si palea non uratur. Vide aurum in hoc Psalmo, ubi diligimus decorem domus Dei, et locum tabernaculi claritatis ejus. Vide ibi aurum, vide vocem auri, purgari cupit: *Proba me Domine, et tenta me, ure renes meos et cor meum. Proba me*, inquit, *Domine, et tenta me*. Qui timere debuit tentationem, petit tentationem. *Proba me*, inquit, *Domine, et tenta me*. Et vide si non ignem quaerit: *Proba me, et et tenta me, ure renes meos et cor meum*. Non times ne in igne deficias? Non, inquit. Quare? *Quia misericordia tua ante oculos meos est*. Ecce, inquit, quare securus dico, *Proba me, Domine, et tenta me, ure renes meos et cor meum*: non quia idoneus sum viribus meis ignem sustinere tentationis, sed *quia misericordia tua ante oculos meos est*. Qui mihi, inquit, donasti ut aurum probatum essem, in fornace me perire permittis? Prorsus mittis purgandum, ejicis purgatum. Custodiat Dominus introitum tuum et exitum tuum. Vide ipsum exitum, vide ingressum in fornacem. Omne gaudium existimate, Fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. Ecce audisti ingressum, quaere exitum. Facile enim est intrare: exire magnum est. Sed noli timere: Fidelis Deus. Nempe quia ingressus fueras, de exitu cogitabas. Fidelis Deus, qui non

Psal. 25. 2. Ibidem 3. Psal. 120. 8. Jacobi 1. 2. 1. Cor. 10. 13.

CLASSIS I.

» vos permittit tentari supra id quod potestis, sed
» faciet cum tentatione etiam exitum. Quid est
» exitum? Ut possitis sustinere. Intrasti, incidi-
» sti, sustinuisti, existi.

CAPUT V. Abundantia malorum, propter purgationem bonorum.

5. Magna materies est purgationis bonorum, abundantia malorum. Nam in multitudine malorum quamvis permixti lateant boni, novit Dominus qui sunt ejus. Sub manu tanti artificis, auri mica in magna palea perire non potest. Quanta ibi palea, quam modicum aurum? Sed noli timere; tantus est artifex, ut purgare possit, perdere non possit. (2 Tim. 2.19.) Vide aurum beatum Apostolum in ista fornace mundi hujus quemadmodum periculis probatur: ut veniamus ad vasa inhonorata quæ intus sunt, quibus novit bene uti Dominus magnæ domus. Apostolus ergo cum periculis probaretur, quid dicebat? (2.Cor.11.26.)

» Periculis in
» mari, periculis in deserto, periculis ex genere,
» periculis ex gentibus. Ista omnia foris sunt.
» Intus adtende. Periculis in falsis fratribus. Al-
» loquor ergo aurum Dei, alloquor vasa facta in

honorem, alloquor grana in tritura areæ inter paleam laborantia. Tibi dico, quisquis audis, non me, sed per me: Esto bonus, tolera malum. Nolo dicas, Quis est bonus? Immo et hoc volo dicas: quoniam quantumcumque fueris bonus, non eris sine aliquo malo. Unde rectissimo dicitur, (Lucæ 18.19.) Nemo bonus, nisi unus Deus. Sed bonus ille qui facit bona, Deus est. Si ergo bonus Deus qui facit bona, et solus ille bonus effector bonorum; quomodo est effector bonorum, si nullos hominum est bonus? Secundum modulum ergo proximum est et homo bonus. (Lucæ 6.45.) Qui si non esset, Dominus ipse non diceret, Homo bonus de bono thesauro cordis sui profert bona.

CAPUT VI. Mali foris et intus tolerandi.

6. Esto ergo bonus, et tolera malum. Esto simpliciter bonus, et dupliciter tolera malum. Bonus, nonnisi intus: nam si non intus, nusquam bonus. Esto ergo bonus intus, malum tolera et foris et intus. Foris tolera hæreticum, tolera paganum, tolera Judæum; tolera et intus malum Christianum. (Michææ 7. 6.) Quia inimici hominis domestici ejus. Patiens molestos multos intus malos stomacharis, indignaris, quasi jam venerit tempus ventilationis. In tritura positus es, in tritura es adhuc, area trituratur adhuc; adhuc grana et manipuli, cum gentes credunt, ad aream colliguntur. Putas esse te posse in area triticum solum? Erras. Geme in area, ut gaudeas in horreo. Fiunt multa mala a Christianis malis: illi qui foris sunt, et nolunt esse Christiani, inveniunt occasiones ad excusationes. Hortatori suo ut credat, ista respondet: Vis me esse quod est ille et ille? Et nominat illum et illum: aliquando et verum dicit. Cum autem verum non potest invenire, quid magnum est calumniari? Cum ille non trepidat calumniari, facit alium quod non videt suspicari. Tu cum audieris hominem ista dicentem, forte quia nosti fratres tuos malos, dicis apud te ipsum, Verum dicit: Periculis in falsis fratribus. (SERMON. DE SCRIPTURIS. 2.Cor.11.26.) Sed noli deficere, quod ille quærit, tu esto. Esto bonus Christianus, ut convincas calumniosum Paganum.

CAPUT VII. Constantia in ferendis malis malis.

7. Sed ille calumniatur, et de bonis dicit falsa, plerumque illi creditur. Quid facit aurum? Undique palea est, ignis. (*a*) Sordes pone, non fidem: esto mundior, ipsa exercitatione estu mundior: valeat tibi ille, qui auferat quo sordidior es, non qui opprimat quod aurum es. Etenim si defeceris, peris in palea: et si peris in palea, aurum non eras, sed aurum te esse fingebas. Novit Dominus qui sunt ejus. (2 Tim. 2.19.) Illi autem qui sunt mali, de quibus erubescis quando es inter malos qui sunt foris, memento quod non sint in domo magna ubi es, vas in honorem, sed in contumeliam. Instruxit te Apostolus, (*b*) rogat te Deus. Si mali non essent pro quibus oraremus, quando nobis diceretur, Orate pro inimicis vestris? (Matth. 5.44.) An forte vellemus bonos habere inimicos? Unde fieri potest? Non habebis bonum inimicum, nisi fueris malus: si autem fueris bonus, inimicus tuus non erit, nisi malus. Orate pro inimicis vestris. Ergo boni orate pro malis. Redi ad cor tuum. O tu qui in ista fornace purgaris, si potuit esse vox tua, *Proba me, Domine, et tenta me; ure renes meos et cor meum, quoniam misericordia tua ante oculos meos:* (Psal. 25. 2. et 3.) ecce redi ad cor tuum. Sub Deo es, orationem fusurus es; occurrit tibi qui te læsit, occurrit tibi qui te pressit, occurrit tibi qui te spoliavit, occurrit tibi qui te in carcerem misit: eia adtende cor tuum, respice Dominum tuum. Ecce malus inimicus tuus, ecce bonus Dominus tuus: nocet tibi inimicus tuus malus, ora pro inimico tuo, dicit tibi Dominus tuus bonus. Inter inimicum tuum malum et Dominum bonum, quid tu facturus es? Contra illum oraturus, aut huic obtemperaturus?

CAPUT VIII. Dura jussa.

8. Suscipis ex præcepto Domini tui orare pro maligno illo inimico tuo: quid facturus es? Dominus jussit, dura jussit: sed magna promisit. Quæ dura jussit? (Matth. 5.44.) Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro per-
» sequentibus vos. Dura sunt: sed propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras. (Psal. 16. 4.) Unde tibi viribus tuis custodire vias duras, nisi *quia misericordia tua ante oculos meos est?* Ecce dura jussit, amara jussit, vide quæ promisit. Orate pro persequentibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est. Si tibi diceret: Ora pro
» inimico tuo, ut sis filius patris tui, ne exhære-
» det te pater carnalis, qui hoc tibi relicturus est,
» quod hinc non est ablaturus; timeres, et faceres: promittitur tibi pro his duris, ut sis filius Altissimi; cogita Patrem, et agnosce hæreditatem. Dic ergo, incipe orare pro inimico tuo illo magno, qui tibi multa mala fecit, qui in te multa dura congessit: incipe pro illo orare, et vide cor tuum tecum litigare. Quod ergo vis, quod

(*a*) Am. et Er. *Ignis sordes punit, non fidem.* Lov. et German. MS. *ignis, sordes. Pone nunc fidem.*

(*b*) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *rogat te Deus.* Forte pro, *rogas tu Deum.*

CLASSIS I.

placet tibi, quod delectaris secundum interiorem hominem quod obtemperas Domino tuo, et oras pro inimico tuo, aurum est: quod vero, cum orare cœperis, incipit tecum carnalis infirmitas litigare, ipsæ sunt sordes, a quibus te Deus vult in fornace purgare.

CAPUT IX. Mali ideo multi, ut exerceantur boni.

9. Exercere ergo in mediis malis, o bone, si quis es bonus: non de tuo (a) bone, quia fuisti malus, sed de illius qui numquam est malus: exercere in mediis malis. Nec mihi volo dicas, a Saltem si necesse esset propter exercitationem nostram ut essent mali, pauci essent mali, et boni multi essent. Non adtendis quia si pauci essent, multis non nocerent? Utique considera vir prudens, quia si multi boni essent, et pauci mali essent, pauci mali multis bonis nocere non auderent. Si non auderent, non exercerent. Nunc B vero quia multi sunt mali laboratur a paucis bonis inter multos malos: et cum laboratur, sudatur; et cum sudatur, aurum purgatur. Esto ergo in decorem domus Dei. Jam tecum in corde tuo litigavit infirmitas: invoca, ut vincas: adsit tibi Deus, adjuvet qui jubet. Jam factus es victor infirmitatis tuæ, jam suscepisti animum et fructum orandi pro inimico tuo: vide quid boni sit; compara illum tibi. Ille meditatur tentationes, tu fundis orationes: ille si nocet, palam nocet, tu quod pro illo oras, Deus novit: ille non credit, quia cor tuum non discutit. Cum ergo ille palam nocet, tu occulte oras in isto torculari, (quia et torculari Ecclesia comparata est,) vide si non ille, qui palam nocet amurca currens est per publicum. Amurca per publicum currit, C oleum autem ad sedem suam occultos transitus habet. Et cum occulte transeat, in magnitudine apparet. Quam multi enim o Fratres mei, quam multi in ista conflictatione rerum, in hujus mundi malitia, in ista malorum abundantia subtraxerunt se, et conversi sunt ad Deum, et valefecerunt mundo, et cœperunt pauperibus subito donare res suas, qui paulo ante rapiebant alienas. Sed multi raptores, invasores, spoliatores publice apparent, amurca illa est per plateas currens: illi autem, unus hinc, unus inde, corde * conjuncto, malus faciens mala permanere erubescens, Dei monita cogitans, spem sæculi irridens, spem cælestem exspectans, mutans amores et mores: oleum sanctitatis est in torculari, vas in honorem est in domo magna, aurum D est in fornace, granum est in horreo. Ibi est decor domus Dei.

Amurca, Oleum.

* f. compuncto.

* SERMO XVI.

* Alias 1. ex homiliis 50.

De eo quod scriptum est in Psalmo (33. 13.) Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?

CAPUT I.

1. Vocans humanum genus Spiritus Dei, jubendo quid facere, et promittendo quid A sperare debeamus, prius mentem nostram inflammat ad præmium; ut quod præcipitur magis bonum amando, quam malum timendo faciamus. *Quis est homo*, inquit, *qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* Sic interrogatur quis iste sit, quasi possit inveniri qui non sit. Quis enim non vult vitam? Quis non diligit videre dies bonos? Audi ergo quod sequitur, quicumque hoc vis et diligis homo, audi quod sequitur omnis homo: *Cohibe*, inquit, *linguam tua a malo, et labia tua non loquantur dolum.* * *Declina a malo, et fac bonum; quære pacem, et sequere eam.* Horum omnium cetera superiora sunt in præcepto, ultimum in præmio. Nam ut cohibeamus linguam nostram a malo, et labia nostra non loquantur dolum, declinemus a malo, et faciamus bonum, B ut quæramus pacem præcipitur nobis: ut autem sequamur eam, promittitur nobis. Quæ ista pax est, nisi quam non habet mundus? Quæ ista pax est, nisi quam non habet ista vita, quæ in hujus vitæ comparatione nec vita est? Neque enim de hac vita diceret, *Quis est homo qui vult vitam:* et ad istam vel retinendam vel producendam præceptis consequentibus hortaretur, (b) tamquam et istam quis non vellet. Nam et hæc optatur saltem prolixa, quia non potest esse sempiterna: et per hanc potest homo pervenire ad illam, si quemadmodum vult eam longam, sic velit et bonam. Quantum est autem in hac vita longum, quod erit aliquando finitum? Et quod erat longum, erit nullum: quia et quando erat, non stabat; quando producebatur, non augebatur; nec addendo crescebat, quia veniendo (c) C recedebat.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Psal. 33 13.

v. 14.

v. 15.

Vita præsens nec vita est.

b

CAPUT II. Vita bona hic sectanda.

2. Quisquis igitur es amator longæ vitæ, esto potius bonæ vitæ. Nam si male vivere volueris, longa vita non erit verum bonum, sed erit longum malum. Vide autem quam sis absurdus atque perversus: cum te (d) vitam fatearis plus amare, quam villam; villam vis potius bonam habere, quam vitam. Nam ut inhiando et male concupiscendo adipiscaris villam bonam, fraudando efficis vitam malam. Tamen si tibi diceretur, si a te quæreretur, utrum malles villa bona carere perdendo, an vita mala moriendo: responderes, te, si utrumque retinere non posses, paratiorem esse ut villa tibi auferretur. Cur igitur non sic amatur vita, ut sit etiam bona, quæ abs te omnibus tuis bonis præfertur D etiam mala? Cupis certe ut longa sit, licet mala sit; immo fac ut bona sit, et noli timere ne brevis sit. Nam si te sollicito bene agitur, te securo cito finietur. Succedet ei namque vita æterna, sine metu beata, sine fine longa. De illa quippe interrogat, qui dicit, *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* In hac autem vita jubet nos Apostolus redimere tempus, quoniam dies mali sunt. Et quid est redimere tempus, nisi, cum opus est, etiam detrimento temporalium commodorum ad æterna quærenda et

c

d

Ephes. 5. 16.

Redimere tempus quid. Vide Serm.

(a) Sic MSS. At editi, *de tuo bono.*
(b) Sic aliquot MSS. At editi, *quamquam et istam quis non velit?*

(c) MSS. *transibat.*
(d) Editi, *cum te villam fateris plus amare quam vitam.* Emendantur hic ad MSS.

capessenda spatia temporis comparare? Unde et Dominus præcipit, dicens, Si quis voluerit tecum judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte illi et pallium. Ut scilicet amissa re aliqua temporali, impendas ad quietem, quod eras impensurus ad litem.

In hunc locum Apostoli. Matth. 5. 40.

CAPUT III. Vita in Psal. quænam proponitur.

3. Quod itaque non de vita et diebus hujus temporis loquatur Spiritus Dei, dicens, *Quis est homo qui vult vitam, et cupit videre dies bonos*, sequentia docent. Talia enim præcepta subjungit, quibus obaudiendo vitam et dies bonos habere possimus, ut hæc vita quam nunc agimus, et hi dies pro eisdem præceptis implendis plerumque amittendi sint. Proinde si hanc vitam, in qua nunc sumus, intellexerimus in eo quod dictum est, *Quis est homo qui vult vitam*, et propter hanc habendam quæ connectuntur præcepta faciamus; quid acturi sumus, cum aliquis in malitia potens mortem nobis fuerit comminatus, nisi falsum testimonium dixerimus? Profecto enim si fecerimus quod hic jubetur, *Cohibe linguam tuam a malo*, ut propter hoc præceptum testimonii fallaciam recusemus, quasi decepti videbimur: quia propter habendæ vitæ cupiditatem præceptum servare suscepimus, et eam magis præceptum servando perdidimus. Porro, si vitam intellexerimus in æternum beatam, quam post istam Deus dabit obedientibus sibi; de qua Dominus dixit ad quemdam, Si vis venire ad vitam, serva mandata: tunc vero interrogati, *Quis est homo qui vult vitam?* respondemus nos velle vitam, et si etiam sub ipso percussoris ictu veritatem servabimus in testimonio, mortem contemnimus in mundo, vitam consequimur in cælo.

Matth. 17. 17.

Dies boni in Psalmo, non hujus sæculi, sed æterni promittuntur.

4. Hoc de diebus bonis intelligamus. Nam si propter dies præsentis sæculi, qui boni dicuntur, et non sunt, in sepultura cordis per epularum aggeres, in luxuriæ ac vinolentiæ gurgitibus, in turpissimis (a) ingluvium voluptatibus: si ergo propter istos dies, quasi propter dies bonos, susceperimus præceptum, ut labia nostra non loquantur dolum; plerumque tales dies cogunt amatores suos loqui dolum, et tales dies negantur eis qui non loquuntur dolum. Quid enim aliud est, loqui dolum, nisi aliud labiis promere, cum aliud claudatur in pectore? Ad hoc maxime adulatorum exarsit negotium; quia pene semper, ne prohibeantur ab opimis mensis apparatisque conviviis, blandiendo non tacent falsum; (b) et ab his prohibentur, si amando Deum dixerint verum. Ergo propter istos dies, quos putant bonos, ut eis exhibeantur, loquuntur dolum; et eis negantur, si non loquuntur dolum. * Alii sunt igitur dies boni, de quibus admonemur, ut si eos videre diligimus, cohibeamus a malo linguam, nec dolum loquamur. Non sunt de isto sæculo dies illi: non eos habet cælum quod transiet, sed quod permanebit: non eos novit terra morientium, sed terra viventium. Hos quisquis intellexerit et dilexerit, linguam (c) cohibet a malo: et si eum terror mortis cogat ad malum, labia ejus non loquuntur dolum: et si diebus fallaciter bonis invitetur ad dolum, declinat a malo etiam inter (d) bona, facit bonum etiam inter mala; quærit pacem, quæ non est super terram, et sequitur eam in illo qui fecit cælum et terram.

Loqui dolum.

** CAPUT IV.*

5. Proinde, Fratres, concupiscite vitam, et diligite videre dies bonos ubi nulla nox erit: vitam in qua dies malus non timeatur; dies bonos, in quibus numquam vita finiatur. Sed si hanc mercedem diligitis, cavete ne opus, cujus ea merces est, recusetis. Illam enim pacem quærendo sequimini: quærite autem manibus vestris nocte coram Deo, et non decipiemini. Quid est enim manibus vestris, nisi operibus vestris? Quid est nocte, nisi in tribulatione? Quid est coram Deo, nisi conscientiæ puritate? Sic vivendo et hoc amando, habebitis Deum in contemplatione, et in illo vitam sine defectione; dies bonos sine contenebratione, pacem sine dissensione.

Psal. 76. 3.

* SERMO XVII.

** Alias 28, ex hom. 50.*

De eo quod dicitur in Psalmo (49. 3.) Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit, etc.

CAPUT I. Judicium extremum.

1. CANTAVIMUS, Fratres, *Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit*. Deum Christum Scriptura prædixit venturum ad judicium vivorum et mortuorum. Quando enim prius venit judicari, occultus fuit: quando veniet judicare, manifestus erit. Quam fuerit tunc occultus, hinc intelligite quod ait Apostolus, Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Tunc autem siluit interrogatus, sicut et Evangelium loquitur, et impletur in eo Isaiæ prophetia dicentis, Sicut ovis ad immolandum ductus est, et sicut agnus coram tondente se fuit sine voce, sic non aperuit os suum. *Veniet ergo manifestus, et non silebit*. Ad hoc dictum est, *Non silebit*, quis siluit judicatus. Nam quantum adtinet ad voces ipsius nobis necessarias, quando siluit? Non siluit per Patriarchas, non siluit per os carnis suæ: et modo si sileret, Scriptura non loqueretur. Lector adscendit, et ipse non silet. Tractator loquitur, si vera loquitur, Christus loquitur. Si sileret Christus, ego vobis ista non dicerem. Nec per os vestrum siluit: nam quando cantabatis, ipse loquebatur. Non silet, opus est ut nos audiamus, sed aure cordis: nam facile est audire auribus carnis. Illis auribus audire debemus, quas quærebat magister ipse, cum diceret, Qui habet aures audiendi, audiat. Quis enim ante illum, quando ista dicebat, sine auribus carnis stabat? Omnes aures habebant, et pauci habebant: non omnes habebant aures audiendi, hoc est, obediendi.

1. Cor. 2. 8.

Isai. 53. 7.

Matth. 13. 9.

(a) Editi, *ingluviarum*; pro quo MSS. *ingluvium*.
(b) Sic MSS. Editi vero, *ne ab his prohibeantur*.
(c) Plures MSS. *cohibeat*, et infra imperandi modo, *loquantur*, *declinet*, *faciat*, *quærat*, *sequatur*.
(d) MSS. *declinet a malo: etiam inter mala faciat bonum; etiam inter mala quærat pacem.*

CLASSIS I. CAPUT II. Præpositis munus impositum. Ezech. 3. 5, etc.

2. Quam terribiliter locutus est per prophetam Ezechielem, credo adhibuistis aurem, credo audistis quemadmodum dixerit, Ad domum Israel mittam te, non ad populum alterius linguæ te mittam. Populus autem ille nolent audire te, quia nolunt audire me. Quid ostendit, nisi quia ipse Deus per Prophetam loquebatur? Quia vero in ipsis verbis Propheticis nos maxime territi sumus, id est, Præpositi quos posuit loqui ad populum suum, prius in illis verbis videmus faciem nostram. Demonstratum est enim nobis, sonante lectore, quasi speculum ubi nos inspiceremus; et inspeximus nos: inspicite vos.

Ezech. 33. 8. Ecce ego facio, quod ibi audivi. Si non discreveris, inquit, justum, si non dixeris peccatori, Morte morieris, et ostenderis illi ut recedat ab iniquitatibus suis; ipse quidem in peccatis suis morietur, sanguinem autem ejus de manu tua exquiram. Si autem dixeris, et ille contempserit, et non obedierit; ille in sceleribus suis morietur, tu autem animam tuam liberabis. Dico vobis, libero animam meam. In magno enim sum, non periculo, sed exitio constitutus, si tacuero. Sed cum ego dixero, et implevero officium meum, vos jam attendite periculum vestrum. Quid autem volo? quid desidero? quid cupio? quare loquor? quare hic sedeo? quare vivo? nisi hac intentione, ut cum Christo simul vivamus? Cupiditas mea, ista est, honor meus iste est, gloria mea ista est, gaudium meum hoc est, possessio mea ista est.

Votum pii pastoris.

Sed si non me audieritis, et tamen ego non tacuero, animam meam liberabo. Sed NOLO SALVUS ESSE sine vobis.

CAPUT III. Peccata consuetudine vilescunt, nec sentiuntur.

3. Nolite ergo contemnere, Fratres mei, peccata, in quibus forte consuetudinem jam fecistis. Omne enim peccatum consuetudine vilescit, et fit homini quasi nullum sit: obduruit, jam dolorem perdidit. Quod valde putre est, nec dolet: quod non dolet, non pro sano habendum, sed pro mortuo computandum est. Attendite quæ dicat Scriptura, et ibi videte quemadmodum vivere debeatis.

Ebriositas.

Quis non contemnat ebriositatis peccatum? Abundat tale peccatum, et contemnitur. Jam cor ebriosum perdidit sensum, non habet dolorem, quia nec salutem. Quando aliquid pungitur et dolet, aut sanum est, aut est in illo spes aliqua sanitatis: quando autem tangitur, pungitur, vellicatur, nec dolet; pro mortuo habendum est, ac de corpore præcidendum.

Excommunicatio.

Sed aliquando nos parcimus, et non novimus nisi loqui: excommunicare, de Ecclesia projicere pigri sumus. Aliquando enim timemus, ne ipso flagello pejor fiat qui cæditur. Et quamvis qui tales sunt, jam in anima mortui sint; tamen quia Medicus noster omnipotens est, non est desperandum de his, sed totis viribus supplicandum, ut aures cordis, quas clausas habere probantur, Dominus aperire dignetur. Sed numquid ille parcet, numquid silebit quem timere debemus? Audistis in ipso Psalmo, Fratres mei,

SERMONES DE SCRIPTURIS. Psal. 49. 21.

cum enumeraret peccata peccatoris, ait, *Hæc fecisti, et tacui*. Contra hoc dictum est, *Veniet et non silebit*. Præsentia sua non silebit. Excepto enim quod Dominus Christus significatur, quia siluit in judicio, ut impleretur in illo etiam ea prophetia, quam paulo ante commemoravi; hoc excepto, modo Deus ipse per se ipsum Dominus Christus tacet. Adscendit enim in cælum, et sedet ad dexteram Patris, inde venturus est judicare vivos et mortuos: quamdiu ibi est, donec veniat tacet. Voces ejus in libris audimus, de ore ipsius non audimus. Audistis vocem ipsius de sanctis Scripturis isto loco: audistis cum vos ipsos commemoratis, et forte de his rebus inter vos sermocinamini.

CAPUT IV. Peccantes videt et sedit Deus, sed nunc tacet.

4. QUI VULT audiri a Deo, Carissimi, prius audiat Deum. Numquid audis illum, quando facis adulterium; et latere te putas, quia homo te non videt? Ille te videt, sed tacet. Quando furtum facis, captas oculos ejus cui furaris, et si eum latet, facis: si propterea non facis, quia times (a) ne videaris, intus fecisti, in corde fecisti; fur teneris, et nihil tulisti: sed et tu, si opportunitas detur ad implendum malum factum tuum, furaris, et lætaris quia tacet. Audi ergo Psalmum: te admonuit, te quicumque es, qui forte hic hodie stas, et nocte aliquid fecisti, te admonuit, tibi dixit, *Hæc fecisti, et tacui. Suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi similis?* Psal. 49. 21.

O homines, qui hæc verba, quæ dicturus sum, nec in ore habetis, nec in corde, felices estis. Nonne quotidie homines mala facientes, aut quos bene fecisse pœnitet, et pœnitentia perversa fundunt quod miserunt; nonne quotidie dicunt, et ista murmura inter se rodunt: Vere si Deo displicerent ista, permitteret illa fieri, aut illi qui ea faciunt felices essent in terra? Videmus raptores, videmus infirmorum oppressores, videmus vicinorum expulsores, videmus violentos limitum invasores, videmus calumniatores; et tamen potentes, divites, felices in hac terra. Si vere Deus ista videret, si ista curaret, parceret eis? Addunt et hoc, quod pejus est, Non placent nisi (b) mali. Contingat autem ut faciat bene aliquis, et sequatur forte aliqua tentatio, continuo ad manum habet, Non expedit bene facere: (c) qui fecerit bene, nihil illi prodest. Parum est tibi quod male vis facere, et bene facientibus maledicis? *Hæc fecisti*, inquit, *et tacui. Suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi similis*. Quid est, *quod ero tibi similis?* Quia sic mihi placet malum, quomodo tibi: hoc es suspicatus. Hoc dixisti in corde tuo: sed ego audivi, quando dixisti in corde tuo. Quod pejus est, in hæc verba progrediuntur, ut nec audiri timeant.

CAPUT V. Dei judicium in peccantes.

5. Ergo *Suspicatus es inique, quod ero tibi similis. Arguam te:* quomodo non putas, et quando non putas, *arguam te*. Sileo cum facis: sed non sileo cum judico. *Arguam te*. Quid tibi faciam, quando arguam te? *Statuam te ante fa-*

(a) MSS. non habent, *ut videaris*.
(b) Sic MSS. At editi, *nisi mala*.
(c) MSS. *Non expedit facere bene, malo qui fecerit bene*. Nec habent, *nihil illi prodest*, quod etiam abest ab Am. et Er.

CLASSIS I. *ciem tuam.* Modo enim quando male facis, putas quia bonus es, quia non vis te videre. Alios reprehendis, te non respicis; alios accusas, de te non cogitas; alios ponis ante oculos tuos, te ponis post dorsum tuum. Ego quando te arguo, contra facio: collo te a dorso tuo; et pono te ante oculos tuos. Videbis te, et planges te; et non erit jam tunc quomodo corrigas te. Contemnis ergo tempus misericordiæ, veniet tempus judicii: quia tu in ecclesia mihi cantasti, Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine. (Psal. 100. 2.) Ex ore nostro exit, et ubique ecclesiæ concrepant Christo, Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine. Tempus est misericordiæ, ut corrigamur: nondum venit tempus judicii. (Pœnitendi tempus.) Locus est, spatium est: peccavimus, corrigamur. Nondum finita est via, nondum clausus est dies, nondum exspiratum est; non desperetur, quod est pejus: quoniam propter ipsa peccata humana et tolerabilia, et tanto crebriora, quanto minora, constituit Deus in Ecclesia tempore misericordiæ prærogandæ quotidianam medicinam, ut dicamus, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: (Matth. 6. 12.) ut his verbis loto facie ad altare accedamus, et his verbis lota facie corpore Christi et sanguine communicemus.

CAPUT VI. Medicina post peccatum non respuenda.

6. Sed quod est gravius, ipsam medicinam sic homines contemnunt, ut non solum non dent veniam quando in illos peccatur, sed nec velint petere quando ipsi peccant. Intravit tentatio, subrepsit ira; tantum dominata est iracundia, quantum potuit, ut non solum tumultuaretur cor, sed et convicia et crimina vomeret lingua. Non vides quo te impulit? Non vides quo te præcipitavit? Tandem corrige, dic, Male feci, peccavi. Non enim morieris, si dixeris: crede, non mihi, sed Deo. Quid sum ego? Homo sum, par vester sum, carnem porto, infirmus sum: omnes credamus Deo. Attendite vobis. Ipse Dominus Christus sit, attendite vobis: (Matth. 18. 15. etc.) « Si peccaverit frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum duos aut tres. In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Si nec ipsos audierit, refer ad Ecclesiam. Si nec ipsam audierit, sit tibi tamquam Ethnicus et Publicanus. » Ethnicus Gentilis est: Gentilis ille est, qui in Christum non credit. Si nec Ecclesiam audierit, mortuum computa. Sed ecce vivit, ecce intrat, ecce signat, ecce genu figit, ecce orat, ecce ad altare accedit. Sed sit tibi tamquam Ethnicus et Publicanus. Noli in illo attendere falsa signa (*a*) vivens mortuus est. Unde vivit? quomodo vivit? Si dicam alicui in conspectu vestro, Tu hoc fecisti: respondebit postea, Quantum (*b*) erat? Intus me moneret, intus mihi diceret, quia male feci, intus viderem peccatum meum: quare in populo arguit? Quid si feci, et non correxisti? Quid si feci, et adhuc perseveras? Quid si feci, et adhuc tibi bene fecisse videris in corde tuo? Quia tacet ille, justus es? Quia ille modo non vindicat, nihil male fecisti? Non times, *Arguam te?* Non times, *Constituam te ante faciem tuam?* non times?

CAPUT VII. Vitæ brevitas. Homo vitro fragilior.

7. Sed longe est, inquis, judicium. Primo quis tibi dixit, quis longe est dies judicii? Numquid si longe est dies judicii, longe est dies tuus? Unde scis quando est? Nonne multi sani dormierunt et obduruerunt? Nonne casus nostros nobiscum in hac carne portamus? Nonne fragiliores sumus, quam si vitrei essemus? Vitrum enim etsi fragile est, tamen servatum diu durat: et invenis calices ab avis et proavis, in quibus bibuat nepotes et pronepotes. Tanta fragilitas custodita est per annos. Nos autem homines, et sub tantis casibus quotidianis fragiles ambulamus; et si casus ipsi repentini non acciderent, diu tamen vivere non valeremus. Vita humana tota brevis est, ab infantia usque ad decrepitam senectutem tota brevis est. Adam si adhuc viveret, et hodie moreretur, quid illi vitæ longitudo profuisset? Huc accedit, quia ipse dies, qui quasi naturaliter servit, morbo (*c*) iniecto incertus est. Quotidie moriuntur homines: et qui vivunt deducunt illos, exsequias celebrant, et vitam sibi promittunt. Nemo dicit, Corrigam me, ne cras hoc sim quod iste quem deduxi. Placent vobis verba, ego quæro facta. Nolite me contristare pravis moribus vestris: quia delectatio mea non est in hac vita, nisi vestra bona vita.

* SERMO XVIII.

(* Alias de Tempore 220.)

De eodem versu Psalmi (49.) Deus (*d*) manifestus veniet etc.

CAPUT I. Christi adventus alter occultus, alter manifestus. (Psal. 49. 3.)

1. Ad exhortandas mentes Caritatis Vestræ, pauca de præsenti Psalmo, quæ donat Dominus, gratanter accipite. De Domino nostro Jesu Christo prophetatum est in isto Psalmo, ubi audivimus et cantavimus, *Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit.* Ipse enim Dominus Christus, Deus noster, Filius Dei, primo adventu venit occultus, secundo adventu veniet manifestus. Quando venit occultus, non innotuit nisi servis suis: quando veniet manifestus, innotescet bonis et malis. Quando venit occultus, venit judicandus: quando veniet manifestus, veniet judicaturus. Denique tunc (*e*) cum judicaretur, siluit, et de silentio ejus Propheta prædixerat, « Sicut ovis ad immolandum ductus est, et sicut agnus coram tondente, sic non aperuit os suum. » (Isai. 53. 7.) Sed *Deus* noster *manifestus veniet, Deus noster, et non silebit.* Non quomodo siluit, quando judicandus erat, ita silebit, quan-

(*a*) MS. *Noli in illo attendere falsa signa vivendi; mortuus est. Unde vivitur? Quomodo vivitur?*

(*b*) Editi, *Quantum erat?* At MS. *Quantum erat?* Ex his Victorinus addita particula prosequitur, *ut intus me moneret.*

(*c*) Lov. *in lecto.* At MSS. una voce *inlecto:* pro quo Er. *illecto.*

(*d*) Hujus sermonis fragmentum exstat in collectione Flori ad Rom. 1.

(*e*) MSS. Victorinus et Philmarconensis, *Denique tunc ut judicaretur.*

CLASSIS I.

do judicaturus erit. Et nunc non silet, si sit qui A audiat: sed dictum est, Tunc *non silebit*, quando vocem ejus agnoscent et qui modo contemnunt. Modo enim quando dicuntur præcepta Dei, quibusdam in risum veniunt: et quoniam quod promisit Deus modo non ostenditur, et quod minatur modo non videtur, quod præcipit irridetur. Modo enim felicitatem quæ dicitur mundi hujus, habent et mali infelicitatem quæ dicitur mundi hujus, habent et boni. Attendunt homines qui credunt præsentia et non credunt futura, quoniam ista bona et mala præsentis sæculi promiscue habent boni et mali. Si divitias optant, vident habere divitias et pessimos homines et bonos homines: vident etiam, si exhorrent paupertatem et miserias hujus sæculi; laborare in his miseriis non solum bonos, sed etiam malos: et dicunt in corde suo, quia res hu- B manas Deus nec respicit, nec regit, sed omnino in intimo quodam mundi hujus fundo dimisit nos casibus volvi, nec aliquam providentiam exhibet nobis. Ac per hoc fit in illis contemtus præcepti, quia non vident manifestationem judicii.

Præcepta Dei quibusdam in risum veniunt.

Hominum carnalium perversum judicium.

CAPUT II.

Cur Deus nunc judicat quædam, non omnia.

2. Verumtamen etiam modo debet quisque attendere, quia quando vult Deus, respicit et judicat, et ad horam non differt: quando autem vult, differt. Et unde hoc? Quia si numquam in præsenti judicaret, non esse Deus crederetur: si omnia in præsenti judicaret, nihil judicio reservaret. Ad hoc enim multa servantur judicio, et quædam in præsentia judicantur, ut illi qui differuntur, timeant, et convertantur. Non enim amat Deus damnare, sed (a) salvare: et ideo pa- C tiens est in malos, ut de malis faciat bonos. Sed dicit Apostolus, quia revelabitur ira Dei super omnem impietatem, et reddet Deus unicuique secundum opera sua. Admonet autem et corripit hominem contemnentem: et dicit, An divitias bonitatis et longanimitatis ejus contemnis? Quia bonus est in te, quia longanimis est in te, quia patiens est in te, quia differt te et non aufert te, contemnis, et omnino nullum judicium Dei putas: ignorans quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam cordis tui thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua.

Rom. 1. 18.
Rom. 2. 6.
Rom. 2. 4.

Thesaurus operum, seu bonorum, seu malorum. Florus ad Rom. 1.

3. Quidquid ergo homo facit modo, in thesau- D rum mittit, sed nescit quid colligat: quomodo divites, qui in thesaurum terræ mittunt, quasi sciunt quid colligunt, sed nesciunt cui colligunt. Quis enim possideat divitias eorum post mortem ipsorum, prorsus ignorant: et aliquando divitiæ eorum ad inimicos eorum perveniunt. Et ideo se quisque fraudat (b) nolens manducare, ut ditescat, ut alius de laboribus ejus fluat et luxurietur et dissolvatur. * Quomodo ergo colligunt quidem scientes, sed cui colligant, nesciunt: sic contra in thesaurum cælestem boni quid colligant sciunt, mali quid colligant nesciunt. Bonus enim ponit in thesauro cælesti omnia opera misericordiæ. quæ facit circa homines quibus subvenit; et scit quoniam fidelis est custos, qui illi servat omnia quæ reponit. Et non ea videt, sed de thesauro suo certus est, quia neque aliquid a fure subripitur, neque ab hoste invaditur, neque ab inimico et improbo et potente quasi e victo tollitur; sed semper manebit, quia a Domino potentissimo custoditur. Si enim pecunias homines fideli servo commendant, et securi sunt; misericordias suas commendant potenti Domino, et solliciti sunt? Noverunt ergo, quia quidquid reponunt, totum ibi salvum est: qui fideles sunt, potentiæ Domini sui fidem jungunt. Credunt enim quia servat, et inveniunt quod servat. Nam et homines qui pecuniam colligunt, numquid vident arcam ipsam, aut in arcam pecuniam semper colligunt et mittunt, aut infodiunt et servant? Non vident: et tamen quasi conscientia eorum scit, quia ibi est in loco illo ubi posuerunt. Et forte jam fur tulit, et vanus gaudet qui inaniter reservavit. In thesauro autem cælesti si quid posuerimus, et de Domini custodia securi sumus, et omnino furem nullum patimur, nec damnum aliquod sustinemus. Mali vero et ipsi mittunt in thesaurum omnia mala opera sua, et servat illis Deus. Hoc est quod dixit Apostolus, Thesaurizas tibi iram in die iræ justi judicii Dei.

* CAPUT III.

4. Sed quoniam servatur quidquid mali faciunt, et nesciunt: ibi venerit Deus noster manifestus, et non silebit; convocabit ad se omnes gentes, sicut dicit in Evangelio, et separabit quosdam ponens ad dexteram, quosdam ad sinistram: et incipiet jam tractare thesauros utrorumque, quid quisque posuit ut inveniat. * Venite, inquit, benedicti Patris mei, ad eos qui sunt ad dexteram, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. Regnum cælorum, regnum sempiternum, societatem cum Angelis, æternam vitam, ubi nullus oritur, neque moritur, hoc percipite. Quando enim opera vestra in thesaurum mittebatis, regnum cælorum emebatis. Percipite regnum. quod vobis paratum est ab initio mundi. Etiam ostendit illis thesauros suos: Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et potastis me; nudus fui, et vestistis me; hospes fui, et adduxistis me; in carcere fui, et venistis ad me; æger fui, et visitastis me. Et respondent illi, Domine, quando te vidimus in his necessitatibus constitutum, et ministravimus tibi? Et ille, Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Quia ergo quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, percipite quod misistis, possidete quod emistis. Mihi enim Servatori ideo credistis. Deinde convertet se ad illos qui sunt a sinistris, et ostendet illis thesauros suos inanes operis boni: Ite, inquit, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Esurivi, et non dedistis mihi manducare. Aut si

Suus quemque manet thesaurus. Matth. 25. 32.

* CAPUT IV. Matth. 25. 34. etc.

(a) Sic Am. et MSS. At Er. Vlim. et Lov. *sed allevare.*

(b) Victorinus MSS. *volens.* Paulo post idem codex boni *qui colligunt sciunt*: pro, *quid colligant.*

CLASSIS I.

aliquid invenistis in thesauro isto, aut aliquid misistis, cogitate, et reddetur vobis. Sed numquam te, inquiunt ipsi, vidimus esurientem. Et » ille, Quando uni ex minimis meis non fecistis, » nec mihi fecistis. Forte enim ideo mihi non faciebatis, quia me in terra ambulare non videbatis? Tam mali estis, ut si videretis, sicut Judæi crucifigeretis. Hodie enim mali homines, qui conantur, si fieri posset, non esse ecclesias ubi illis prædicentur præcepta Dei, nonne et ipsum Christum occiderent, si in terra viventem invenirent? Sed audebunt dicere, quasi illi qui nesciat cogitationes hominum: Domine, quando te vidimus esurientem? Et ille, Quando uni ex minimis meis non fecistis, nec mihi fecistis. Minimos meos egentes posueram vobis in terra: ego tamquam caput, dicet, in cælo sedebam ad dexteram Patris, sed membra mea in terra laborabant, membra mea in terra egebant; membris meis daretis, et ad caput perveniret quod daretis. Et sciretis quia minimos meos egentes quando vobis in terra posui, laturarios vobis institui, qui opera vestra in thesaurum meum portarent: nihil in eorum manibus posuistis, propterea apud me nihil invenistis.

Pauperes divitiorum laturarii.

CAPUT V. 5. Tunc ergo non silebit, sed apparebit: ideo dictum est, *Non silebit*. Modo autem dicit illud Lector de codice, et contemnitur: dicit illud de ore suo tractator aut disputator Episcopus, et irridetur. Numquid sic irrideri habet, quando 2 Cor. 5. 10. ab ipso judice potentissimo dicetur? Unusquisque recipiet quod fecit, bonum sive malum. Tunc dicturi sunt homines sera et infructuosa pœnitentia: O si possemus iterum vivere, et quod contemsimus audire et facere. Tunc dicent illi, quos ex adverso constituunt iniquitates eorum, Sap. 5. 8. sicut dicitur in libro Sapientiæ: Quid nobis profuit superbia, et divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia sicut umbra. Vi» detis quia pœnitebit eos: sed ista pœnitentia cruciabilis, non sanabilis. Vis habere utilem pœnitentiam? Modo habe. Si enim modo habueris, corrigeris: cum correctus fueris, fundetur ille thesaurus tuus, ubi colliguntur mala opera tua, implebitur alius thesaurus tuus, ubi bona opera tua colliguntur. Sed forte conversus ad Deum, statim morieris, opera tua nulla sorte inveniuntur in illo thesauro? Plane ibi invenies Luc. 2. 14. opera tua, quia scriptum est, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Deus non annotat facultatem, sed coronat voluntatem. Scit quia voluisti, et non potuisti; sic te annotat, quasi feceris quod voluisti. Ergo opus est ut converteris, ne differendo subito moriaris, et omnino nihil invenias quod in præsenti habeas, et in futuro possideas. Conversi ad Dominum, etc.

Pœnitentia infructuosa.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

* SERMO XIX.

* Alias 4. ex Sirmondianis.

De eo quod scriptum est in Psalmo (*50. 5.*) Quoniam iniquitatem meam ego agnosco. *Et in Psalmo* (*72. 1.*) Quam bonus Deus Israel rectis corde.

Habitus in basilica (a) Restituta, in die (b) Munerum.

1. CANTANTES Dominum rogavimus, ut avertat faciem suam a peccatis nostris, et omnia facinora nostra deleat. Sed animadvertere potestis, Fratres, quod in eodem Psalmo audierimus, *Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum ante me est semper*. Dicitur autem Deo alibi, Ne avertas faciem tuam a me: cui diximus, *Averte faciem tuam a peccatis meis*. Cum sit ergo persona una homo et peccator, homo dicit, Ne avertas faciem tuam a me: peccator dicit, *Averte faciem tuam a peccatis meis*. Hoc ergo dicitur, Ne avertas faciem tuam ab eo quem fecisti, averte faciem tuam ab eo quod feci. Oculus tuus, inquit, utrumque distinguat, ne propter vitium natura dispereat. Fecisti tu aliquid, feci et ego aliquid: quod tu fecisti, natura dicitur; quod ego feci, vitium vocatur: vitium sanetur, ut natura servetur.

Rogandus Deus, ut faciem non a nobis avertat, sed a peccatis nostris.
Psal. 50. 5.
Psal. 26. 9.
Psal. 50. 11.

2. *Facinus*, inquit, *meum ego agnosco*. Si ego agnosco, ergo tu ignosce. Bene vivamus, et bene viventes sine peccato nos esse minime præsumamus: sic vita laudetur, ut venia postuletur. Desperati autem homines, quanto minus intenti sunt in peccata sua, tanto curiosiores sunt in aliena. Quærunt enim non quid corrigant, sed quid mordeant: et cum se non possint excusare, parati sunt alios accusare. Non sic iste nobis orandi et satis Deo faciendi demonstravit exemplum dicens, *Quoniam facinus meum ego agnosco, et peccatum meum ante me est semper*. Non erat iste intentus in aliena peccata: advocabat se ad se; nec se palpabat, sed penetrabat, et in se ipsum altius descendebat. Sibi non parcebat: et ideo ut sibi parceretur non impudenter rogabat. PECCATUM enim, Fratres, impunitum esse

Pœnitentia est peccata propria et agnoscere et punire.

(a) Eadem est quæ basilica major Carthagine, in qua corpora sanctarum Martyrum Perpetuæ et Felicitatis sepulta scribit Victor in lib. de persec. Vandalica. Hæc ipsa in Concilio Carthaginensi II. duplici nomine appellatur basilica Perpetua Restituta: in ceteris deinceps Conciliis, quæ ibidem celebrata leguntur, Restituta simpliciter, ut in hoc loco. Sic dictam aliquis credidit a Restituta Martyre Neapolitana apud Carthaginem passa. Vindingus vero not. in Ser. alias de Diversis 102. a Restituto episcopo Carthaginensi, in cujus depositione Sermonem ab Augustino habitum testatur Possidius. Baronius denique ad an. 397. hoc nomen sortitam putat, quod possessa diu a Donatistis, fuerit restituta Catholicis. Sic enim in Uzalensi urbe, ecclesia quæ primitus, uti narrat Evodius de mirac. S. Steph. l. 1. c. 7. a *Donatistarum divisione usurpata*, postea *unitati catholicæ est restituta*, inde etiam vocabulum sumsit, *et ecclesia Restituta appellari meruit*.

(b) Gladiatoria spectacula Munerum nomine intelligit Sirmondus, cujus nota in hunc titulum sic habet: (Vetus exemplar in fine Sermonis, *Explicit sermo die Munerum spectaculorum*. De gladiatorum itaque spectaculo accipiendum, quod proprie Munus appellabatur; unde gladiatorum Munus Cod. Theod. *De gladiatoribus*. L. 2. Et in Kalendario Romano Constantinianorum temporum, mense Decembri, quando committi gladiatores solebant, crebra Muneris est mentio ex A. D. IV. nonas, quo die initium Muneris adnotatur, usque in A. D. IX. Kalendas Januarias, quo cruenta, Ϛ γλαδιατώρια hæc spectacula desinebant, ut Julianus quoque Cæsar docet [illegible] sub in Solem.) [illegible] Sueton. in Cæs. cap. 59. et August. lib. 1. [illegible] n. 2. et in Psal. 39. n. 8. 9. 10. et in Psal. 1[illegible]. n. 7.

non potest: si peccatum impunitum remaneat, injustum est: ergo sine dubitatione puniendum. [Infra Serm. 20. n. 2. et Ser. 28. c. 5.] Hoc tibi dicit Deus tuus: Puniendum est peccatum aut a te, aut a me. Punitur ergo peccatum, aut ab homine pœnitente, aut a Deo judicante. Punitur ergo aut a te sine te, aut a Deo tecum. Quid est enim pœnitentia, nisi sua in se ipsum iracundia? Qui pœnitet irascitur sibi. Nam si non ficte fiat, unde est et pectoris tunsio? Quid feris, si non irasceris? Quando ergo tundis pectus, irasceris cordi tuo, ut satisfacias Domino tuo. Potest enim etiam sic intelligi quod scriptum est, [Psal. 4. 5] Irascimini, et nolite peccare. Irascere quia peccasti, et puniens te ipsum noli peccare. Exsuscita cor pœnitendo, et hoc erit sacrificium Deo.

[Sacrificio contriti cordis placandus Deus.]

3. Placari Deo vis? Nosce quid agas tecum, ut Deus placetur tibi. In eodem Psalmo adverte: ibi enim legitur, [Psal. 50. 18.] *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis*. Ergo sine sacrificio eris? nihil oblaturus, de nulla oblatione Deum placaturus? Quid dixisti? *Si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis*. Sequere, et audi, [v. 15.] et dic, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit*. Abjectis quæ offerebas, invenisti quod offeras. Offerebas enim apud Patres victimas pecorum, et sacrificia vocabantur, *Si voluisses sacrificium, dedissem utique*. Illa ergo non quæris, et tamen sacrificium quæris. Populus tuus dicit tibi, Quid offeram, qui quod offerebam non offero? Ipse enim populus, aliis decedentibus, aliisque nascentibus, idem est populus. Sacramenta sunt mutata, non fides. Signa mutata sunt quibus aliquid significabatur, non res quæ significabatur. Pro Christo aries, pro Christo agnus, pro Christo vitulus, pro Christo hircus, totum Christus. Aries, quia ducit gregem: ipse est inventus in vepribus, [Gen. 22. 12. etc.] quando pater Abraham filio jussus est parcere, nec tamen sine oblato sacrificio inde discedere. Et Isaac Christus erat, et aries Christus erat. Isaac sibi ligna portabat: Christus crucem propriam bajulabat. Pro Isaac aries, non tamen pro Christo Christus. Sed in Isaac et aries et Christus. Tenebatur cornibus in vepre aries: interroga Judæos, unde tunc Dominum coronaverint. [Johan. 1. 29.] Agnus est: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Taurus est: attende cornua crucis. Hircus est, propter similitudinem carnis peccati. [Cant. 2. 17.] Velata sunt ista, donec adspirat dies, et removerentur umbræ. [Fides Antiquorum in Christum.] In eumdem ergo Dominum Christum, non solum quod Verbum, sed etiam [1. Tim. 2 5.] quod mediator est Dei et hominum homo Christus Jesus, et Patres antiqui crediderunt, et ad nos eamdem fidem prædicando et prophetando transmiserunt. [2. Cor 4. 13.] Unde dicit Apostolus, Habentes » eumdem spiritum fidei, propter quod scriptum » est, Credidi, propter quod locutus sum. Eumdem habentes, quem habuerunt et illi qui scripserunt, Credidi, propter quod locutus sum. Habentes ergo eumdem, inquit, spiritum fidei, propter quod scriptum est ab Antiquis, Credidi, propter quod locutus sum, et nos credimus, propter quod et loquimur. Quando ergo David sanctus ita dicebat, *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis*, tunc illa sacrificia offerebantur Deo, quæ modo non offeruntur. Ergo quando cantabat, prophetabat, et præsentia spernebat, et futura prævidebat. *Holocaustis*, inquit, *non delectaberis*. Quando ergo holocaustis non delectaberis, sine sacrificio remanebis? Absit. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum Deus non spernit*. Habes quod offeras. Non gregem circumspicias, non navigia præpares, et permees ad extremas provincias, unde aromata deferas: quære in corde tuo quod gratum sit Deo. Cor conterendum est. Quid times ne contritum pereat? Ibi habes, *Cor mundum crea in me, Deus*. Ut ergo creetur mundum cor, conteretur immundum.

[Homini displicere debet quod Deo displicet, et contra.]

4. Displiceamus nobis quando peccamus, quia peccata displicent Deo. Et quia sine peccato non sumus, vel in hoc Deo similes simus, quia hoc nobis displicet, quod illi. Ex aliqua parte conjungeris voluntati Dei, quia hoc tibi displicet in [Eccle. 7. 30.] te, quod odit et ille qui fecit te. Artifex tuus ipse est: sed vide te ipsum, et dele in te ipso quod non est ex ipsius officina. Deus enim, sic scriptum est, creavit hominem rectum. [Psal. 72. 1.] *Quam bonus Deus Israel rectis corde!* Si ergo sis rectus corde, non tibi displicebit Deus, bonus tibi erit Deus, laudabis Deum. Omnino, et in eo quod præstat, et in eo quod castigat, laudabis Deum. Ille enim qui dixit, *Quam bonus Deus Israel rectis corde*, seipsum inspexerat, qui aliquando non erat rectus corde, et displicebat ei Deus: postea vero resipuit, et vidit non esse Deum perversum, sed se fuisse non rectum: et recordatus tempora pravitatis suæ, et præsens correctionis suæ, ait: *Quam bonus Deus Israel!* sed quibus? *rectis corde*. Quid enim tu? [v. 2.] *Mei autem*, inquit, *pene commoti sunt pedes, paulo minus effusi sunt gressus mei*: id est, pene lapsus sum. [v. 3.] Unde hoc? *Quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum intuens*. Unde ergo commoti fuerint pedes hujus et pene lapsi sint gressus, quoniam non tacuit, cavendum monuit. Exspectabat a Deo, [Felicitas hic non quærenda.] secundum vetus Testamentum, ignorans ibi esse signa futurorum; exspectabat ergo a Deo præsentis vitæ felicitatem, et in hac terra quærebat quod suis Deus in cælo servabat. Felix volebat esse hic, cum felicitas non sit hic. Res enim bona et magna est felicitas, sed habet regionem suam. De regione felicitatis Christus venit, et hic eam nec ipse invenit. Irrisus est, exprobratus est, apprehensus est, flagellatus est, vinctus est, palmis cæsus est, affectus contumelia sputorum, spinis coronatus est, ligno suspensus: ad extremum, Domini exitus mortis. [Psal. 67. 21.] In Psalmo scriptum est, ([Auditorum acclamatio.] Hi acclamaverunt qui cogitaverunt), Et Domini exitus mortis. Quid hic ergo, serve, felicitatem requiris, ubi et Domini exitus mortis? Cum ergo in regione non sua felicitatem requireret ille, de quo loqui cœperam, et propter

CLASSIS I. illam in hoc vita adipiscendam * cohiberet Deo, eique serviret, et ejus præcepta ut poterat faceret, vidit hoc magnum, vel pro magno, quod quærebat a Deo, et propter quod Deo serviebat, esse apud eos qui Deo non serviebant, sed dæmonia colebant, et verum Deum blasphemabant. Vidit, et commotus est, quasi perdidisset fru-

* f. cohæreret vel obediret.

Scandalum de felicitate malorum.

Psal. 72. 12. ctum laboris sui. Hoc est quod zelavit in peccatoribus, pacem peccatorum intuens. Denique habes ibi, *Ecce ipsi peccatores et abundantes in sæ-*
v. 13. *culo obtinuerunt divitias.* * *Numquid sine causa justificavi cor meum, aut lavi inter innocen-*
v. 14. *tes manus meas,* * *et fui flagellatus tota die?* Colo Deum, blasphemant Deum: illis felicitas, mihi calamitas; ubi æquitas? Inde moti pedes, inde pene effusi gressus, inde propinquus interitus. Nam ad quod periculum venerit, videte:
v. 11. ibi ait, *Et dixi, Quomodo scit Deus, et si est scientia in Altissimo?* Videte ad quod periculum venerit quærendo a Deo pro magno præmio terrenam felicitatem. Discite ergo, Carissimi, eam si habetis, contemnere, nec dicere in cordibus vestris, Ego quia colo Deum, ideo bene est mihi. Videbis enim, quo modo tibi putas bene, et illis qui non colunt Deum esse bene; et movebuntur gressus tui. Aut enim habes illam, colens Deum, et videbis quod habeat talia non colens Deum; et ideo putabis frustra te colere Deum, quia et ille habet felicitatem qui non colit Deum: aut non illam habes, et multo amplius Deum accusabis, qui dat eam blasphematoribus suis, et negat cultoribus suis. Discite ergo terrena contemnere, si vultis Deo fideli corde servire. Habes illam? noli putare inde te esse bonum, sed fac te inde bonum. Non habes? noli putare inde te esse malum; sed cave malum, quo non venit bonus.

Felicitas et merces a Deo quærenda expectanda.

5. Etenim iste resipiscens, et reprehendens se ipsum, quod male cœperat de Deo sentire, anhelans peccatur, et pacem intuens peccatorum; reprehendens ergo se ipsum, ait, *Quid e-*
v. 25. *nim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram?* Jam resipiscens, jam correcto corde, agnovit quantum valeat cultus Dei: quem Dei cultum vilissimo pretio addixerat, quando pro illo terrenam felicitatem quærebat. Agnovit quid debeatur sursum cultoribus Dei, ubi jubemur habere cor, et respondemus ibi nos habere: quod et utinam non mentiamur, saltem ipsa hora, saltem ipso momento, saltem ipso temporis puncto quando respondemus. Respiciens ergo ille, et cor corrigens, reprehendit se quæsisse aliquando in terra felicitatem terrenam, quasi mercedem cultus Dei. Sed reprehendens se ait, *Quid enim mihi est in cælo?* Quid est ibi mihi? Vita æterna, incorruptio, regnum cum Christo, societas Angelorum; ubi nulla perturbatio, nulla

A ignorantia, nullum periculum, nulla tentatio; vera, certa, fixa securitas. Ecce quid mihi est in cælo. *Et a te quid volui super terram?* A te quid volui super terram? quid volui? divitias fluxas, caducas, volaticas? Quid volui? aurum, pallorem terræ; argentum, livorem terræ; honorem, temporis fumum. Ecce quid a te volui super terram. Et quia vidi hoc in peccatoribus, commoti sunt pedes mei, et paulo minus effusi sunt gressus mei. O quam bonus est rectis corde! Quid ergo quæris, Propheta fidelis? Aurum, et argentum, et divitias terrenas? Ergo tanti valet fides matronæ fidelis, quod habet et meretrix? Tanti ergo valet fides viri fidelis, quod habet et mimus, Auriga, Venator, istro? Absit, Fratres mei, absit ut tanti valeat fides vestra.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

B Avertat Deus hoc a cordibus vestris. Nam quanti valet, vultis nosse? pro ea Christus mortuus est. Quid ergo terrenam mercedem quæris, auro et nummis addictus? Injuriam facis fidei, pro qua mortuus est Christus. Et quid est, inquit, quanti valet? Illud adtende, qui ait, *Quid enim mihi est in cælo?* Non enim expressit quid erit illud. Sic ait, *Et a te quid volui super terram?* Illud laudando, hoc abjiciendo, utrumque tamen dixit. Quid est illud? quod oculus non vidit. Quid est hoc? quod fidelis oculus non sitit. Quid est illud? quod invenit Lazarus ulcerosus. Quid est hoc? quod habuit dives inflatus. Quid est illud? quod perire non potest. Quid est hoc? quod teneri non potest. Quid est illud? ubi non erit labor. Quid est hoc? quod non deserit timor. *Quid*

C *enim mihi est in cælo?* Quid? Ipse qui fecit cælum; pretium fidei tuæ Deus tuus est; ipsum habebis, se ipsum præparat præmium cultoribus suis. Considerate, Carissimi, universam creaturam, cælum, terram, mare, quæ in cælo, quæ in terra, quæ in mari, quam pulcra, quam mira, quam digne ordinateque disposita. Movent vos ista? Movent plane. Quare? quia pulcra sunt. Quid est qui fecit? Puto hebesceretis, si videretis pulcritudinem Angelorum. Quid est ergo creator Angelorum? Ipse est præmium fidei vestræ. Avari, quid vobis sufficit, si Deus ipse non vobis sufficit?

6. Bene ergo vivamus, et ut hoc possimus, eum qui hoc præcepit, invocemus. Neque bonæ vitæ nostræ terrenam mercedem a Domino re-

Ad bene vivendum quotidianis periculis commovemur.

D quiramus. Ad illa quæ promittuntur, intentionem nostram extendamus. Cor nostrum ibi ponamus, ubi putrescere non potest sæcularibus curis. Transeunt ista, quæ occupant homines, volant ista, vapor est vita humana super terram. Accedunt etiam ipsius fragilis vitæ tanta et tam quotidiana pericula. Terræ motus (a) ma- a
gni de Orientalibus nuntiantur; nonnullæ magnæ repentinis * collapsæ sunt civitates. Territi

* f. adde. ruinis.

(a) De his Marcellinus Comes in Chronico, Monaxio et Plinta. Coss. anno Christi CDXIX. *Multæ Palæstinæ civitates villæque terræ motu collapsæ. Multæ tunc utriusque sexus vicinarum gentium nationes, tam visu quam auditu perterritæ, atque credulæ, sacro Christi fonte ablutæ sunt: omniumque baptizatorum in tunicis crux Christi Salvatoris divinitatis nutu exemplo impressa refulsit.* Idatius quoque noster in Chronico: *Durante Episcopo quo supra, id est Johanne, gravissimo terræ motu sancta in Jerusalem loca quassantur,* etc. Et in fastis Monaxio et Plinta. *His Consulibus S. Johannes epistolam dirigit per Ecclesias orbis terrarum, quæ habetur, de signis terroribusque divinitus perpetratis.* SIRMOND.

CLASSIS I.

apud Jerosolymam qui inerant Judæi, pagani, catechumeni, omnes sunt baptizati. Dicuntur fortasse baptizati septem millia hominum. Signum Christi in vestibus Judæorum baptizatorum apparuit. Relatu fratrum fidelium constantissimo ista nuntiantur. (a) Sitifensis etiam civitas gravissimo terræ motu concussa est, ut omnes forte quinque diebus in agris manerent, et ibi baptizata dicuntur fere duo millia hominum. Undique Deus terret, quia non vult invenire * quo damnet. Nonnihil agitur in isto torculari. Mundus est torcular; abundant præssuræ ejus, oleum estote, non amurca. Convertatur quisque ad Deum, et mutet vitam. Occultum habet iter oleum; ad secreta sua tendit. Alius subsannat, irridet, blasphemat, clamat per plateas, amurca defluit. Dominus tamen torcularis per operarios suos, per sanctos Angelos suos non quiescit operari. Novit oleum suum, novit quid recipiat, quo pondere pressuræ eliquetur. Novit enim Dominus qui sunt ejus. Oleum estote, amurcam fugite; recedant ab iniquitate omnes qui nominant nomen Domini. Odia autem nolite concipere, aut cito finite. Non enim illa metuenda sunt. Times terræ motum? times cæli fremitum? times bella? Time et febrem: subito, cum illa magna metuuntur, ipsa non veniunt, et de transverso una febricula aufert hominem. Et si talem invenit ille judex, qualem non novit, qualibus dicturus est, Nescio vos, recedite a me; quid fiet postea? quo itur? per quem ambitur? unde vita reparanda redimitur? Quis iterum vivere, et quod male fecit emendare permittitur? Finitum est. (b) Pauci quidem convenistis; sed si bene audistis, abundatis. Non vos fallat, qui fallit: quia non vos decipit, qui non fallit.

* f. quos. — 2.Tim 2 19. — Matth. 25. 32. Lucæ 13. 27.

* SERMO XX.

* Alias 5. ex Sirmondianis.

De versu (12.) Psalmi (50) Cor mundum crea in me Deus. *Et de versu (5.) Psalmi (40.)* Ego dixi, Domine miserere mei, *etc.*

Peccator non potest resurgere per se a peccato absque gratia. — Psal. 50. 11.

1. Voce consona, corde concordi, pro ipso corde nostro Dominum deprecantes diximus, *Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.* Hinc pauca quæ Dominus dederit, in ejus gratiam manifestabimus vobis. Psalmus est pœnitentis, amissam spem recuperare cupientis, lapsu suo jacentis; et Deum magnis deprecationibus urgentis, tamquam qui fuerit idoneus ad se vulnerandum, et non sit ad sanandum. Sicut enim ipsam carnem nostram percutere et vulnerare cum volumus, possumus; ut autem sanetur, medicum quærimus; nec ita nostra potestate salvamur, ut nostra potestate sauciamur: ita ad peccandum anima sibi ipsa sufficit; ad sanandum quod peccatum læserit, Dei medicinalem dexteram implorat. Unde dicit in alio Psalmo, *Ego dixi, Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.* Ad hoc ait, *Ego dixi*, ut constitueret ante oculos voluntatem arbitriumque peccandi ex anima oriri, sibique sufficere ut perdat se; Dei autem esse quærere, et salvum facere quod se vulneraverat. Venit enim Filius hominis quærere, et salvum facere quod perierat. Hinc precem fundentes dicimus, *Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.* Dicat anima quæ peccavit, ne plus pereat desperando, quam se perdidit delinquendo.

SERMON. DE SCRIPTURIS. — Psal. 40. 5. — Lucæ 19 10.

2. Ante omnia quippe danda est opera, ne peccemus, ne quamdam familiaritatem et amicitiam cum peccato, tamquam cum serpente faciamus. Morsu quippe venenato perimit peccantem, nec tale aliquid est, cum quo facienda sit amicitia: sed si forte aut infirmum oppresserit, aut incauto subrepserit, aut errantem cœperit, aut in errores eundo deceperit, non pigeat animam confiteri, nec quærat excusationem, sed sui accusationem. Nam et inde oravit quodam in Psalmo, et ait, Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium continentiæ circum labia mea: et non declines cor meum in verba maligna, ad excusandas excusationes in peccatis. Peccatum quisque suadet tibi? ante omnia recusetur. Sed persuasum est? non excusetur, sed potius accusetur. Nam et iste qui dicebat, *Cor mundum crea in me Deus:* sic incœpit, *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.* Magnam misericordiam magnus peccator implorat: magnam medicinam magnum vulnus desiderat. Ibi dicitur, *Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus.* Avertit ergo Deus faciem suam a peccatis confitentis, et se ipsum accusantis, Deique auxilium et misericordiam deprecantis. Avertit enim faciem suam a peccatis ejus, non avertendo ab ipso. Cui enim dicitur, *Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele:* eidem alibi dicitur, Ne avertas faciem tuam a me. Avertit, quando non advertit: nam si advertit, evertit. Ideo et judices in convictos reos sententiam proferentes animadvertere dicuntur. Hoc ne faciat Deus, id est, ne animadvertat, dicimus, *Averte faciem tuam a peccatis meis.* Ne agnoscat, ignoscat. Quomodo autem nobilem dicimus nobilem, non autem nobilem dicimus ignobilem: sic noscentem noscentem, non autem noscentem ignoscentem. Tamen si vis ut ille ignoscat, tu agnosce. Impunitum non potest esse peccatum: impunitum esse non decet, non oportet, non est justum. Ergo quia impunitum non debet esse peccatum; puniatur a

Confessio peccati necessaria ut venia impetretur. — Psal. 140. 3. et 4. — Psal. 50. 3. — v. 11. — Psal. 26. 9. — Puniendum peccatum, aut ab ipso peccatore, aut a Deo.

(a) Sitifis, quæ provinciæ in Africa nomen dedit, id est Mauritaniæ Sitifensi. De hoc ejus civitatis terræ motu an meminerint alii, non habeo compertum. Episcopum sane Sitifitum fuisse constat Novatum, qui et hoc ipso anno interfuit, subscripsitque Concilio Carthaginensi post Consulatum Honorii XII. et paucis ante annis Collationi quoque Donatistarum adfuerat. SIRMOND.

(b) Ideo pauci ad Ecclesiam, quia plurimi ad spectaculum confluxerant. Sic enarrat. in Psal. 147. n. 7. *Propterea hodie non venerunt, quia Munus est, etc.* Vide Chrysostomum in exordio Sermonis de Consubstantiali, et Asterium episcopum de festo Kalendarum.

CLASSIS I.

te, ne puniaris pro illo. Peccatum tuum judicem te habeat, non patronum. In tribunal mentis tuæ adscende contra te, et reum constitue te ante te. Noli ponere te post te, ne Deus ponat te ante se.

Psal. 50. 4.

Ideo dicit in eodem Psalmo, unde facillimam impetret veniam, *Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum ante me est semper.* Tamquam dicens, Quoniam ante me est, ne sit ante te; et quia ego agnosco, tu ignosce. Ergo peccatum aut a te punitur, aut a Deo: sed a te sine te, a Deo tecum. Te ergo habeat punitorem, ut tu Deum habeas defensorem. Dic, Ego feci, *Ego dixi, Domine, miserere mei: sana animam meam, quoniam peccavi tibi.* Ego, inquit, dixi. Ego non quæro ad excusationem peccati, quis de me peccaverit, aut quis me peccare compulerit. Non dico, Fortuna fecit. Non dico, Fatum hoc voluit. Postremo non dico, Diabolus fecit. Nam et ipse diabolus suadendi habet potestatem, postremo terrendi; graves etiam, si permissus fuerit, molestias inferendi: a Domino deprecanda virtus est, ne illecebrosa capiant, aut ne dura confringant. Donet nobis contra illecebras et minas inimici, duas virtutes continere et sustinere; continere libidines, ne prospera capiant; sustinere terrores, ne adversa confringant. Et cum scirem, inquit, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det. Hinc ergo dicebat: *Cor mundum crea in me Deus:* et, Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Neminem ergo quæras accusare, ne accusatorem invenias, a quo te non possis defendere. Nam et ipse inimicus noster diabolus quando accusatur, gaudet: et vult omnino ut accuses illum; vult ipse ut a te ferat qualem vulneris criminationem, cum tu perdas confessionem. Contra hujus astutiam exclamat ille, *Ego dixi, Domine.* Sine caussa mihi insidiatur inimicus; novi astutias ejus: captat linguam meam, vult ut dicam, Diabolus fecit. *Ego dixi, Domine.* His ergo versutiis seducit animas, et a medicina confessionis avertit: aut persuadens eis ut se excusent, et quærant quos accusent; aut persuadens eis, quia jam peccaverunt ut nunc desperent et omnino se ad veniam posse* pertinere non arbitrentur, aut persuadens eis, quia cito Deus totum ignoscit, ut sese homo non corrigat.

Supra Serm. 19. n. 2. et infra Ser. 18. c. 5.
Psal. 40. 5.
Excusatio peccati iniqua est et a diabolo suggeritur.
Sap. 8. 21.
Eccl. 2. 16.
* f. pervenire.

3. Videte quanta sint, adversus quæ vigilare debeat cor pœnitentis. Ne se excusando alterum accuset, veniat ei in mentem, *Ego dixi; Domine, miserere mei; sana animam meam, quoniam peccavi tibi.* Ne desperando pereat, ut quoniam peccavit, et graviter peccavit, putet se jam non posse sanari; et donet se libidinibus, trahendum omnibus cupiditatibus. (*a*) Facit quidquid libet, quamvis non liceat. Et si non facit, ibi non facit, ubi homines timet. Omnino animo quodam (*b*) gladiatorio, quoniam vitam desperat, quidquid potest facere ad satiandam cupiditatem et libidinem suam facit, tamquam devotus ad victimam. Tales desperatione pereunt. Contra istos pro his, id est contra tales cogitationes eorum, vigilans Scriptura dixit, In quacumque die conversus fuerit iniquus, et fecerit justitiam, omnes iniquitates ejus obliviscar. Rursus (*c*) recreata anima, si his verbis crediderit, a desperationis malo, inveniet aliam foveam, ut quæ desperatione perire non potuit, spe pereat. Et quis est qui spe pereat? Ecce qualem propono, qui dixerit in animo suo, Jam Deus veniam promisit omnibus avertentibus se a peccatis, in quacumque hora conversi fuerint, omnes iniquitates eorum obliviscetur: ergo faciam quidquid volo; quando voluero convertam me, delebiturque quod fecero. Quid dicemus? quia non quando se converterit, curat Deus pœnitentem? dimittit Deus omnia peccata præterita? Si negamus, indulgentiæ divinæ contradicimus: verbis denique propheticis obviamus, divinis eloquiis repugnamus. Non est hoc fidelis dispensatoris.

Psal. 40. 5.
Et desperatio et spes impœnitentiæ ac perditionis caussa.
SERMON. DE SCRIPTURIS.
Ezech. 18. 21. et 33. 15.

4. Recurrit, et mihi dicit quisquam, Dabis ergo laxamentum peccatis, ut faciant homines quidquid volunt, promissa venia, promissa impunitate cum se converterint? (*d*) Laxant habenas ad peccandum: feruntur magno impetu, nullo revocante, spe desperati. Itane vero, vigilaret Scriptura adversus desperantes, et non vigilaret adversus male sperantes? Audi ejus vigilias adversus malam et perversam spem: Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem: subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te. Quid est ergo, maligne sperator? Si desperes, peris; si speres, peris. Ubi tibi tutus locus erit, ut ab utraque fovea te eripias, et constituas te in via recta, serviens Deo, miserans animam tuam, placens Deo? Male desperabas, audisti, In quacumque die conversus fuerit iniquus, omnes iniquitates ejus obliviscar. Male sperare cœperas, audisti, Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem. Undique te circumdedit providentia Dei misericorditer. Quid dicis? Promisit mihi Deus indulgentiam; quando me convertero dabit eam. Plane dabit, quando te converteris: sed quare te non convertis? Quoniam quando me convertero, dabit. Prorsus quando te converteris, dabit: sed ipsum quando quando est? Quare non hodie est? quare non cum tu me audis? quare non cum clamas? quare non cum laudas? Clamor meus sit adjutor pro te: clamor tuus sit testis contra te. Quare non hodie? quare non modo? Cras, inquit; indulgentiam mihi Deus promisit. Cras tu tibi promittis? Aut si forte, si mihi legis de libro sancto, sicut indulgentiam tibi promissam esse converso, sic tibi promissum crastinum diem, differ et crastinum. Nonne hoc primo posuit in terrore medicinali, nonne

Eccli. 5. 8. et 9.

(a) Victorinus MS. *facere* hoc loco tantum.
(b) Editi, *gladiatoritio.* At Victorinus MS. *gladiatorio.* Sic in Psal. 70. n. 1. *Jam habens quasi gladiatorium animum, ut ideo faciat quidquid vult, quia necessario damnandus est,*

(c) Victorinus codex, *Rursus creata est anima in his verbis, liberata a desperationis malo, invenit aliam foveam.*
(d) Vict. codex, *Laxas habenas ad peccatum.*

cum te increparet hoc dixit, Ne differas de die in diem, subito enim veniet ira ejus? Sed videlicet homo sapiens times ne plus habeas biduo bonæ vitæ. Si erit crastinus dies, sit et hodiernus; et biduum sit. Si enim non erit crastinus dies, hodiernus securum te inveniet: si autem erit crastinus, addetur hodierno. Tu autem cupis habere longam vitam, et non times habere malam vitam. Din vis vivere, et male vivere. Longum malum quæris, quare non potius longum bonum? Quid autem non bonum habere vis? Sola vita erit, quæ in te mala incurrit. Qualem vestem quæras, si interrogem te, bonam respondes; qualem villam, bonam; qualem conjugem, bonam; quales filios, bonos; qualem domum, bonam; solam vitam malam: Et omnibus bonis tuis præponis vitam, et inter omnia bona tua solam vis vitam malam. Nam omnia illa, quæ bona requirebas, vestem, domum, villam, et cetera, paratus es dare pro vita tua. Si tibi quisquam dixerit, Aut da mihi omnia bona tua, aut aufero vitam tuam: paratus es omnia bona tua dare, et illam etiam malam tenere. Quare non vis ut tibi sit bona, pro qua etiam mala das omnia bona? Ecce ablata est excusatio, adsit accusatio, ne (a) inveniat damnatio.

Omnia sua vult homo esse bona, præter vitam.

Post Sermonem.

5. Exhortamur Caritatem Vestram, ut impigre et vigilanter verba Dei ministrantibus (b) presbyteris vos audire non pigeat. Dominus enim Deus noster est ipsa veritas, quam auditis per quemlibet loquatur; et nemo est major in vobis, nisi qui minor fuerit. Præloquendum ergo nobis fuit ex more, et vos facite ex amore.

* SERMO XXI.

* Alias 5. ex Sirmondianis.

De eo quod scriptum est in Psalmo (63. 11.) Jucundabitur justus in Domino.

Psal. 63. 11. Jucunditas piorum in Deo etiam in hac vita. Psal. 96. 11.

1. *Jucundabitur justus in Domino, et sperabit in eo, et gloriabuntur omnes recti corde.* Hoc certe voce et ore cantamus. Hæc verba Domino dixit et conscientia et lingua Christiana, *Jucundabitur justus in Domino,* non in sæculo. Lux orta est justo, dicit alibi, et recti corde jucunditas. Quærens unde jucunditas, hic audis, *Jucundabitur justus in Domino.* Lux orta est justo, dicit alibi. Et alibi, Delectare in Do-

Psal. 36. 4.

mino, et dabit tibi petitiones cordis tui. Quid nobis indicitur? quid donatur? quid jubetur? quid datur? Ut jucundemur in Domino. Quis jucundabitur in ea re, quam non videt? An forte videmus Dominum? Hoc in promissione detinemus: nunc autem per fidem ambulamus, quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino; per fidem, non per speciem. Tunc ad speciem veniemus, quando implebitur quod item Johannes dicit, Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus: scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quando eum videbimus sicuti est. Tunc ergo magna et perfecta jucunditas, et tunc plenum gaudium, ubi jam non spes lactat, sed res nutrit. Tamen etiam nunc, ante quam res ipsa veniat nobis, ante quam nos ad rem ipsam veniamus, jucundemur in Domino. Neque enim parvam jucunditatem habet spes, cujus postea erit res. Et in istis temporalibus rebus, (c) in jucunditate, non Domini, sed sæculi, nonnulli multa amant, et ad ea quæ amant, nondum pervenerunt: et tamen ardor in spe currit, rem nondum tenet. Verbi gratia, amas pecuniam, non amares, si non sperares: amas uxorem, non ductam, sed adhuc ducendam; et forte ducenda amatur, ducta odio habebitur. Quare hoc? Quia talis non apparuit ducta, qualis ab animo pingebatur ducenda. Deus autem non vilescit præsens, amatur absens. Quantumcumque enim sibi humana mens exaggeraverit bonum quod Deus est, minus agit, et valde infra est; et necesse est plus inveniat adeptio, quam formabat cogitatio. Plus ergo amabimus cum viderimus, si potuerimus amare et ante quam videremus. Modo ergo in spe amamus. Ideo *jucundabitur*, inquit, *justus in Domino.* Et continuo, quia nondum videt, *et sperabit in eo.*

1. Johan. 3. 2.

Flores ad 2. Cor. 5.

2. Habemus tamen primitias Spiritus, et aliunde fortasse, et quem diligimus, propinquamus; et quod avide manducaturi et bibituri sumus, nunc, etsi tenuiter, prælambimus atque gustamus. Unde hoc probamus? Neque enim Deus, quem jubemur diligere, in quo jubemur jucundari, aurum est, aut argentum est, aut terra est, aut cælum est, aut lux ista solis est, aut quidquid de cælo fulget, aut quidquid de terra resplendet luce perfusum. Nullum corpus est Deus, spiritus est. Ideo, inquit, qui adorant, in spiritu et veritate oportet adorare. Non in loco aliquo corporis, quia non est corpus: non tamquam in

Deo nunc propinquamus humilitate et caritate.

Johan 4. 24.

(a) Vict. codex, *ne veniat damnatio.*

(b) Verbum Dei soli olim in Ecclesia prædicabant episcopi, quorum id proprium munus erat: post etiam presbyteris, sed non uno apud omnes tempore, permissum. Primi Orientales cœperunt, quod et Pierii presbyteri apud Alexandrinos, et Chrysostomi adhuc item presbyteri apud Antiochenos, aliorumque apud alios exempla declarant. In Africa inusitatum fuit ante Augustinum, cui primum omnium apud Hipponem ea potestas facta est a Valerio episcopo. Possidius in ejus Vita cap. 5. *Eidem presbytero potestatem dedit coram se in ecclesia Evangelium prædicandi, ac frequentissime tractandi, contra usum quidem et consuetudinem Africanarum ecclesiarum.* Valerii exemplum postea secuti sunt alii, et Aurelius episcopus Carthagine, cui hoc nomine gratulatus est Augustinus epistola 77. (nunc 41.) quod usurpare cœpisset, ut presbyteri præsente ipso sermonem populo funderent. Itaque tamquam usu jam in Africa recepto, presbyteros in hoc genere cum episcopis conjungit in Sermone 49. de verbis Domini *Numquid non adscendit aliquando aut presbyter, aut episcopus, et non dicit aliud de superiore loco, nisi ne rapiantur res alienæ?* Apud Gallos serius usurpatum videtur. Nam Synodus Vasensis II. quæ centum annis posterior fuit Augustino, verbum faciendi presbyteris dat potestatem: antea ergo non habuisse conjectura est: quam Cyprianus quoque diaconus in Cæsarii Arelatensis Episcopi Vita confirmat. SIRMONDUS in hunc locum.

(c) In Flori collectione, *Et in istis temporalibus rebus jucunditatem, non Domini, sed sæculi, nonnulli multi amant.* In Victorino MS. *nonnulla multi.*

CLASSIS I.

monte excelso, ut per altitudinem montis putes te propinquare Deo. Excelsus quidem est Dominus, sed humilia respicit; excelsa autem a longe cognoscit; humilia non longe. Certe excelsus est, et utique, si excelsa a longe cognoscit, humilia longinquius debet advertere. Si ab excelsis celsitudine sua longinquus est, ut ea a longe cognoscat, quanto magis, ait aliquis, ab humilibus ejus longe celsitudo secessit? Non ita est. Excelsus est enim Deus, et humilia respicit. Quomodo ea respicit? Prope est Dominus omnibus his qui obtriverunt cor. Noli ergo quærere montem altum, unde tibi vicinior esse videaris. Si extollis te, longe secedit a te: si humilias te, inclinat se ad te. Publicanus de longe stabat, et ideo Deus illi facilius propinquabat: nec oculos levare audebat ad cælum, et jam secum habebat qui fecerat cælum. Unde ergo jucundamur in Domino, si a nobis tam longe est Dominus? Ut non sit longe, et ut longe sit, tu facis. Ama, et propinquabit: ama, et habitabit. Dominus in proximo est, nihil solliciti fueritis. Vis videre quam si amaveris tecum sit? Deus caritas est. Quid longe lateque volitant phantasmata cogitationis tuæ, et dicis tibi, Putas quid est Deus? putas qualis est Deus? Quidquid finxeris, non est: quidquid cogitatione comprehenderis, non est. Si enim ipse esset, cogitatione comprehendi non posset. Sed ut aliquid gustu accipias, Deus caritas est. Dicturus es mihi, Putas quid est caritas? Caritas est qua diligimus: quid diligimus? ineffabile bonum (a), bonum beneficum, bonum bonorum omnium creatorem. Ipse te delectet, a quo habes quidquid te delectat. Non peccatum dico: nam peccatum solum ab illo non habes. Excepto peccato, ab illo habes quidquid aliud habes.

Psal. 137. 6.
Psal. 33. 19.
Lucæ 18. 13.
Philip. 4. 5. et 6.
1. Johan. 4. 8.

Peccatum ipsum non amatur, sed ipse inordinatus amor creaturæ est peccatum.

3. Non ergo, quod dixi, Ipse te delectet, a quo habes quidquid te delectat, peccatum intelligas, et dicas, Ecce delectat me peccatum, numquid a Deo habeo peccatum? Vide primo ne forte non te delectet peccatum, sed aliud te delectet, ubi facias peccatum. Amando ergo creaturam inordinate, contra usum honestum, contra licitum, contra ipsius Creatoris legem et voluntatem amando creaturam peccas. Non ipsum peccatum amas: sed male amando quod amas, illaquearis peccato. Escam in reti appetis, et nesciens peccato vesceris: idemque sic defendis. Si peccatum est multum bibere, quare vinum instituit Dominus? Si peccatum est aurum amare, amator sum auri, non Creatoris: Creator auri Deus est; quare creavit quod amare malum est? Sic cetera quæ amas male, in quibus est omnis luxuria, ubi committuntur multa flagitia: attende, inspice, considera, quia omnis creatura Dei bona est, et illic peccatum non est, nisi quia male uteris. Hoc ergo audi, o homo. Dicis, Quare Deus instituit quod me amare prohibet? Non ipse institueret, et non esset quod ego amarem; non institueret creaturam, quam me jubet non amare; et non esset quod amarem, et amando damnarer. Si vocem habere posset ipsa creatura, quam male amas, quia nec te amas, responderet tibi: Nolles ut faceret me Deus, ne esset quod amares; nunc ergo vide quam iniquus sis, et in ipsis verbis tuis iniquissimus deprehendaris: velles ut Deus faceret te, qui est super te, et nolles faceret aliud bonum. Quod tibi fecit Deus, bonum est: sed alia sunt magna bona, alia parva bona; alia terrestria bona, alia spiritualia bona, alia temporalia bona: omnia tamen bona, quia bonus fecit bona. Ideo quodam in loco Scripturarum divinarum dicitur, Ordinate in me caritatem. Bonum aliquid te fecit Deus, sub se fecit aliquid inferius et sub te: sub alio es, super aliud es: noli relicto superiore bono, curvare te ad inferius bonum. Rectus esto, ut lauderis: quia *laudabuntur omnes recti corde*. Unde enim peccas, nisi quia inordinate tractas res, quas in usum accepisti? Esto bene utens rebus inferioribus, et eris recte fruens bono superiore.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Cant. 2. 4.
Psal. 63. 11.

In eos qui creaturam Deo præponunt.

4. Nunc audi, et discute ipsas cognitiones tuas: et interroga te qui tractas, et res quas tractas. Ecce si in negotio tuo argentum præponas auro, si plumbum argento, si pulverem plumbo; nonne ab omnibus sociis tuis, si forte negotiator es, dementissimus judicaberis, et ab eorum societate seduceris, dicerisque damnosus, et forte etiam toto capite sanandus? Quid aliud enim dicerent omnes socii tui, cum dixeris, Carius est argentum auro, aut melius est argentum auro? Nonne hæc clamabunt, Insane deciperis, quid pateris, quando præponis argentum auro? Et nemo tibi dicet, Quid pateris, quando præponis aurum Deo? Quomodo, inquit, præpono aurum Deo? Si enim per quamdam dementiam præposuero argentum auro, ideo demens dicor, quia de duabus speciebus, quas ambas video, quas ambas intueor, quas ambas manu contrecto, præpono viliorem cariori: aurum Deo quomodo præpono? aurum video, Deum non video. Nec hinc te excusabis. Quare amas argentum? quia carum est, quia caro valet. Quare plus aurum? quia carius est. Argentum carum, aurum carius: Deus ipsa caritas est.

Fides ab omnibus, etsi forte non videtur, diligitur.

5. Ecce aliquid dicam muneris Dei, ut citius te convincam, quomodo præponis aurum Deo; quamvis aurum videas, Deum non videas; et ideo tibi non videaris præponere, quia velit nemo præponere rem quam videt ei rei quam non videt. Ecce aliquid dico. Quid tibi videtur? fides argentum est? aurum est? nummus est? pecus est? terra est? cælum est? Nihil horum est, et tamen aliquid est. Non tantum aliquid est, sed magnum est aliquid. Interim non loquor de fide illa superiore, qua fidelis vocaris, accedens ad mensam Domini tui, respondens ex fide verba fidei: interim hanc submoveo paulisper. De illa fide loquar, quæ vulgo etiam fides dicitur: non quam magnam tibi imperat Deus tuus, sed quam tu exigis a servo tuo. Ipsam dico, quia et ipsam imperat tibi Dominus tuus, ne cuiquam fraudem

(a) Victorinus MS. non habet, *bonum beneficum*.

CLASSIS I. facias, fidem serves in negotio, fidem serves uxori in lecto. Et hanc tibi fidem imperat Deus tuus. Quid est fides ista? Certe eam non vides: si non vides, quare quando tibi frangitur clamas? Clamore tuo convinco quod videas. Dicebas, Quomodo aurum Deo præpono? aurum video, Deum non video. Ecce aurum vides, fidem non vides. An quod verius est, fidem vides; sed quando exigis, vides illam; quando de te exigitur, non vis eam videre? Apertis oculis clamas, Redde fidem quam promisisti: clausis oculis clamas, Nihil tibi promisi. In utroque oculos aperi. Inique, noli fidem, sed ipsam iniquitatem perdere: quod exigis redde.

Fides in servo honoratur. 6. Servum tuum (*a*) manumittendum manu ducis in Ecclesiam. Fit silentium, libellus tuus recitatur, aut fit desiderii tui prosecutio. Dicis a te servum manumittere, quod tibi in omnibus servaverit fidem. Hoc diligis, hoc honoras, hoc donas præmio libertatis: quidquid potes facis; facis liberum, quia non potes facere sempiternum. Deus tuus clamat ad te, et in servo tuo convincit te: dicit tibi in corde tuo, Duxisti servum tuum de domo tua ad domum meam; vis eum de domo mea liberum revocare in domum tuam: tu quare male servis in domo mea? Das illi quod potes, promitto tibi quod possum: tu facis liberum servantem tibi fidem; ego te facio sempiternum, si servaveris mihi fidem. Quid adhuc argumentaris contra me in animo tuo? Redde Domino tuo, quod laudas in servo tuo. An forte tibi tantum arrogas, ut te dignum putes, qui servum fidelem habeas, quem dicis. Comparavi; et ego non sum dignus, qui servum fidelem habeam, quem creavi? Hæc tibi loquitur Dominus tuus intus, ubi non audit, nisi tu; et ipse tibi loquitur, qui vera loquitur: Quid enim hac locutione verius? Noli obsurdescere. Ecce fidem amas in servo tuo; certe non vides fidem: quare illam amas in altero, et totum quod dixi in altero, et in servo quem pecunia comparasti, non tamen quem creasti? Gemina necessitudine tecum agit Dominus tuus. Et creavit te, et comparavit te. Ante quam esses, inquit tibi, feci te; cum ex te sub peccato venumdatus esses, redemi te. Ut manumittas servum tuum, (*b*) frangis b tabulas ejus: Deus non frangit tabulas tuas. Tabulæ tuæ Evangelium sunt; ubi est sanguis, quo comparatus es: manent, quotidie recitantur, admoneris conditionis tuæ, commemoratur tibi pretium tuum.

Fides Deo debita a servis emptis ipsius sanguine. 7. Si tibi servus tuus, quem manumittis, fidem non exhiberet, nec se manumissione tua dignum fidem servando faceret, et eum in aliquibus in domo tua fraudibus invenires, quid clamare? Male serve, fidem mihi non servas? Ne-A scis quia emi te? nescis quis sanguinem meum pro te numeravi? Clamas quantum potes, et cælum invidiosis pulsas vocibus: Sanguinem meum pro te dedi, male serve. Et omnes qui audiunt; Verum dicit. Si tibi auderet respondere sic invehenti et clamanti ipse servus tuus, non erubesceres si tibi dicat, Quem rogo te, sanguinem pro me dedisti? quando me emisti, nec saltem te phlebotomasti. Sed sanguinem tuum pecuniam tuam vocas. Tantum amas pecuniam tuam, ut eam appelles sanguinem tuum. De voce tua convincit Dominus tuus. Vocas pecuniam tuam sanguinem tuum, et ideo exigis a servo tuo emto fidem, quia pro eo dedisti, non utique sanguinem, sed nummum, vel aurum: ego quid dederim, recolis. Tabulas tuas lege, si non recolis; B lege pro te mortem Salvatoris, lanceam percussoris, pretium Redemptoris. Potest et homo vivens vena, ut dixi percussa dare sanguinem suum, et tamen vivere: plus est quod tibi dicit Dominus tuus: Non de me vivente sanguis expressus est, sanguine meo te emi; addo, morte mea te emi. Quid habes quod dicas? Redde fidem domino tuo, quam exigis a servo tuo. Vides aurum, vides et fidem: non exigeres, si non videres; non laudares, si non videres; non libertate donares, si non videres: sed aurum oculis carnis vides, fidem oculis cordis vides. Quanto meliores sunt cordis, tanto melius est quod vides oculis cordis. Tu autem huic fidei, quam tibi imperat Dominus tuus, præponis aurum, et commendatum non reddis, et dicis, Nihil mihi dedisti: aut C ei cui non commendasti, dicis, Redde quod tibi commendavi. Non das quod accepisti, repetis quod non dedisti. Ecce adquire, sic tolle, et exaggera tibi lutum. (*c*) Quid premis? dicendo, Da, c quod non commendasti; negando quod commendatum accepisti. Tolle, collige lucra damnosa: ecce arcam implesti, multum aurum adquisisti; arcam cordis discute, fidem perdidisti.

8. Redi ergo, si sensisti aliquid, si erubuisti, si quod pravum et curvum fuerat correxisti, redi, delectare in Domino, jucundare in Domino. Jucundare in iis quæ (*d*) jussit Dominus, ut jucunderis in Domino. Jucundare in fide, jucun- d dare in spe, jucundare in caritate, jucundare in misericordia, jucundare in hospitalitate, jucundare in castitate. Hæc omnia bona sunt, thesauri D interioris hominis; gemmæ, non arcæ tuæ, sed conscientiæ tuæ. His una dives esse, quas divitias nec naufragio possis amittere; unde si nudus exieris, plenus eris. Si enim exis et rectus corde, ut lauderis, non reprehendens Dominum tuum, si quid tibi acciderit in hoc sæculo, et laudans flagellum Patris, cujus exspectas hereditatem. Fuge sub manu emendantis. Non te a-

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Jucunditas in Deo, et in internis bonis quæ dedit.

Rectus corde qui laudat flagellum patris.

(a) Manumissiones ut in ecclesia coram Episcopo fierent liceret, Constantini magni beneficio indultum est, ut alias observavimus ad Ennodium, apud quem inter Opuscula exstat libellus, seu petitorium Agapiti nomine compositum: in quo Gerontium ille servum suum libertate donari postulans ab Episcopo, desiderii sui causas persequitur, quæ cum Augustini verbis mirifice consentiunt. SIRMOND. *in hunc locum.*

(b) Frangebantur in manumissione servorum tabulæ, quibus emtio illorum et servitus continebatur. Augustinus ep. 50. (nunc 185. n. 15.) de Donatistis. *Pessimorum*, inquit, *servorum*, *ut liberi abscederent, tabulæ frangebantur.* SIRMOND.

(c) Sic Victorinum exemplar. At editi, *et exaggera tibi lutum*, *quod premis.*

(d) Victorinum exemplar, *quæ fecit.*

CLASSIS I. vortas a disciplina, quia ille qui emendat te, errare non potest. Novit quid tecum faciat qui te fecit. An forte tam imperitum putas artificem tuum, ut sciret facere te, et obliviscatur quid tecum faciat? Ante quam esses, de te cogitavit: nam nisi de te cogitasset, numquam esses. Ergo de te cogitavit ante quam esses, ut esses: et jam te exsistentem, manentem, viventem, sibi servientem, contemnet, teque despiciet? Despexit, inquis: jam oravi, non me audivit. Quid si hoc petebas, quod malo tuo accepisses, si accepisses? Ploravi ante illum, et non mihi dedit. O puer insensate, in quo plorasti? ut acciperes felicitatem carnalem; felicitatem temporalem, felicitatem terrenam. Quid si ista felicitas, quam exoptabas et petebas, et pro qua plorabas, præcipitaret te? Jam dudum loquebar de servo tuo, nunc similitudinem accipe de filio tuo. Plorat ante te filius tuus parvus, ut eum leves in equum tuum: numquid audis? numquid exaudis? Durus es, an potius misericors? Quid est, dic mihi, quo consilio facis? Certe hoc consilium est caritatis, quis dubitet? Cui grandi servas totam domum, parvulum plorantem non levas in equum. Omnia quæ habes, et domum et quidquid in domo, et agrum et quidquid in agro, illi servas; et tamen in equum non levas parvulum plorantem. Ploret quantum vult, tota die ploret: non exaudis, et misericordia non exaudis, et si exaudires, crudelis esses. Vide ergo, cogita * hoc tibi faciat Dominus tuus, quando petis incongrua, et non accipis. Forte enim te inopia erudiet, copia corrumpet. Quæris tu copiam corruptionis, cum necessaria fortasse sit inopia eruditionis. Dimitte Deo tuo, qui scit quid det tibi, quid tollat tibi. Nam si det tibi quod male petis, forte iratus dat. Audi exempla de Lege. Israelitas concupiscentes concupiscentias ventris et gutturis, exaudivit iratus: Paulum dicentem, Tolle a me stimulum carnis, non exaudivit propitius.

* f. an hoc.

Exodi 16.

2 Cor. 12.7.

Delectatio piorum in Deo amissis terrenis rebus

9. Ideo delectare in Domino, jucundare in Domino, non in sæculo. In Domino enim jucundabatur ille, qui cum perdidisset totam jucunditatem sæculi, remansit ei Dominus, in quo jucundaretur: remansit ei in ira simplex, perfecta et immutabilis jucunditas cordis ejus. Quæ habebat possidebat, non possidebatur; a Domino autem possidebatur: illa calcabat, ex illo pendebat: ille illis subtractis quæ calcabat, hæsit in illo in quo pendebat. Ecce enim quid sit in Domino jucundari. Dominus dedit, Dominus, (vide jucunditatem,) Dominus abstulit: numquid se abstulit? Quod dedit abstulit, qui dedit, se obtulit: jucundatur in Domino. Ergo, Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Quare displicet servo id quod placuit Domino? Aurum, inquit, perdidi, familiam perdidi, pecora perdidi, quidquid habui perdidi: a quo habeo, non perdidi. Perdidi quod dederat; eum non perdidi, cujus ipse sum. Delectatio mea

Job. 1. 21.

A ipse, divitiæ meæ ipse. Sed quare? quia non perversus, non capite deorsum, non neglexit eum qui supra se est, et dilexit ea quæ infra se. Ipsa est enim perversitas male utendi creatura.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

10. Quid accusas qui dedit aurum, qui recte accusaris male amando aurum? Habe aurum, dicit tibi Deus, dedi tibi bene utere. Ornari vis auro; orna potius aurum: honorem vis, decus vis ab auro; decus præsta auro, ne sis dedecus auri. Aurum habet scortator, fornicator, luxuriator: edit pompaticos ludos, insana munera donat histrionibus, esurientibus pauperibus non donat: non est decus auri. Nonne qui recte attendit hoc dicit, Doleo aurum quod in illum incurrit; o si ego illud haberem! Et tu aurum si haberes: modo enim dicis, Doleo aurum quod in istum incurrit; o si ego illud haberem! quid faceres? Peregrinos susciperem, inopes pascerem, nudos vestirem, captivos redimerem. Bona loqueris ante quam habeas: vide loquaris quando habueris. Si sis talis, erit aurum in tuo ornatu. Si vero sic uteris auro, quia plus diligis eum qui creavit aurum, eris rectus, superiora plus diligens, inferioribus recte utens; et delectaberis in Domino, justus in Domino jucundaberis. Non erit in te accusatio Creatoris, sed erit gratiarum actio Redemtoris.

Usus auri quis malus, quis bonus.

* SERMO XXII.

* Aliis de Tempore 109.

a

De (a) (*3.*) *versu Psalmi* (*67.*) Sicut deficit fumus, deficiant, etc.

CAPUT I.

1. Audivimus, et contremuimus, quod in voce Psalmi est prophetatum. Ait enim, *Sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.* Non dubito, Fratres mei, quod omnium vestrum corda concussa sint, nec cujusquam conscientia sub his verbis intrepida steterit. Quis enim gloriabitur, castum se habere cor? aut quis gloriabitur, mundum se esse a peccato? Ac per hoc cum Scriptura dicit, *Sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei*, quis non contremiscat, quis non pavibundus exsiliat? Quid ergo faciemus, aut quæ spes nobis est? Neque enim frustra hæc cantantur; aut vero cum hæc dicit Propheta, optat ea hominibus, ac non potius ventura prævidet. In verbis quidem figura optantis apparet, sed intelligitur præscientia nuntiantis. Sicut enim quædam in Scriptura Prophetarum tamquam in præteritum facta narrantur, cum futura prædicantur: ita quædam tamquam voto dicuntur optantis; sed qui recte intelligunt quod audiunt, visionem prænuntiantis agnoscunt. Longo autem ante nativitatem Dominicæ incarnationis, isti Psalmi dicti atque conscripti sunt. Non ante Deum Christum, sed ante natum ex virgine Maria Christum. Nam profecto pater Abraham longe ante David regem, cujus tempore hi Psalmi cantati sunt, fuit. Dominus au-

Psal. 67. 3.

Prov. 20. 9.

Propheta alens optantis figura, visionis sum certitudinem significat.

Johan. 8.56.

(a) De isto sermone Possidius in Indiculo c. 8. et Florus ad Rom. 8.

tem dixit, Ante Abraham ego sum. Ipse enim est Verbum Dei, per quod facta sunt omnia: sed ipse impiens Prophetas, in carne se esse venturum per eos prædixit. Ad ejus autem incarnationem pertinet passio. Neque enim potuit pati illa quæ in Evangelio scripta sunt, nisi in carne mortali et passibili, quam gerebat. Et ibi utique legitur, quemadmodum Domino crucifixo hi

Johan. 19. 23.

qui crucifixerunt eum, vestimenta ejus diviserunt sibi, et cum invenissent in eis tunicam de super textam, noluerunt eam conscindere, sed sortem super eam miserunt; ut ad quem perveniret, integra perveniret: qua significabatur caritas, quæ dividi non potest. Hæc ergo cum in Evangelio jam facta narrentur, longe ante multos annos in Psalmo cum futura prænuntiarentur, tamquam gesta et transacta cantata sunt.

Psal. 21. 17. etc.

Foderunt, inquit, manus meas et pedes meos, et » dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero con» sideraverunt et inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam mise» runt sortem. Omnia tamquam præterita dicuntur, et futura prædicuntur. Sicut ergo in verbis præteriti temporis futura facta significantur: sic in figura optantis prænuntiantis mens intelligenda est. Sic et de Juda Domini traditore, tamquam optat ei Propheta, quod venturum esse

Psal. 68 23.

prædicit. Et de ipsis Judæis, Fiat, inquit, mensa eorum in laqueum, et in venationem, et in scandalum. Quod de his prædictum esse sine dubitatione exponit: sicut de Juda quæ sub eadem figura

Act. 1 20.

prænuntiata sunt, apostolus Petrus commemorat.

* CAPUT II. In figura Prophetæ optantis, intelligenda divini decreti approbatio.

2. Nec sine caussa et quæ futura sunt, tamquam transacta dicuntur. * Deo enim sic certa sunt, ut jam pro factis habeantur; et tamquam optans videtur dicere Propheta, quod certum prævidet esse venturum: nihil aliud, quantum mihi videtur, ostendens, nisi nobis non debere displicere cognitam sententiam Dei, quam fixam immobilemque constituit. Et ideo in Actibus Apostolorum, cum quidam Propheta, nomine Agabus, prædiceret apostolum Paulum in Jerusalem a Judæis multa esse passurum, et usque ad vincula perventurum, cum hoc, audito fratres revocare et retinere vellent, ne illuc pergeret: Quid

Act. 21. 13.

facitis, inquit, conturbantes cor meum? Ego e» nim non solum alligari, sed etiam mori paratus » sum pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Atque ita cum viderent fratres immobilem viri ad omnia perferenda constantiam, dixerunt; Fiat » Domini voluntas. Numquid ergo quia dixerunt, Fiat voluntas Dei, optaverunt Apostolo, ut talia pateretur, ac non potius mentem suam sublimi et divino statuto devotissime subdiderunt? Sic

Psal. 67. 3.

et Propheta cum dicit, *Sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei*, videt hoc certissime peccatoribus imminere, et placet ei quod Deus statuit, ne Deo ipse displiceat.

CAPUT III. Quibus modis Deus ad pœnitentiam sollicitat.

3. Quid ergo faciemus, Fratres, nisi ut, dum tempus est, vitam mutemus, et facta nostra, si qua mala sunt, corrigamus? Ut quod sine ulla dubitatione venturum est peccatoribus, nos non inveniat super quos veniat: non quia non erimus, sed ut non tales inveniat, qualibus venturum esse prædictum est. Propterea se judex venturum minatur, ut non inveniat quos puniat, cum venerit. Propterea illud cantant Prophetæ, ut corrigamur. Si damnare vellet, taceret. Nemo volens ferire dicit, Observa. Totum, Fratres, quod audivimus per Scripturas, vox est Dei dicentis, Observa. Et totum quod patimur, tribulationis in hac vita, flagellum Dei est corrigere volentis, ne damnet in fine. Quasi dura sunt, molesta sunt, horreat quando narrantur, quæ quisque gravia valde patitur in hac vita: in comparatione autem æterni ignis non parva, sed nulla sunt. Sive ergo nos flagellemur, sive cum alii flagellantur, admonemur a Domino. Omnia ista, Fratres, quæ in hac vita infliguntur a Domino, admonitiones sunt et stimuli correctionis nostræ. Veniet autem ignis æternus, de quo dicetur illis qui ad sinistram constituendi sunt, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Tunc acturi sunt quidam pœnitentiam. Nam scriptum est in libro quodam Sapientiæ, Dicent intra se pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes, Quid nobis profuit superbia, et quid divitiarum jactantia contulit nobis? Transierunt omnia illa, tamquam umbra. Erit enim ibi pœnitentia, sed infructuosa: erit ibi pœnitentia, sed dolorem habens, medicinam non habens. Nunc est fructuosa pœnitentia, quando correctio libera. Pœniteat te ad vocem Scripturæ. Nam ad vocem præsentis judicis, sine caussa pœnitebit te. Tunc jam ille sententiam dicturus est: et non erit quod reprehendas, quando sententiam dicturus est. Non enim tacuit ante sententiam: Non enim te distulit, nisi ut corrigeres te: quando quidem latroni in cruce pendenti se mutare permisit. Tunc enim latro pendens cum Domino, credidit in Christum, quando de illo discipuli titubaverunt. Contempserunt Judæi mortuos suscitantem, non contempsit latro secum in cruce pendentem. Non est ergo quod in fine dicatur Domino, Non me permisisti bene vivere, aut, dilationem correctionis non mihi dedisti; aut, non ostendisti quid appeterem, quid vitarem. * Videte quia non tacet, videte quia differt, videte quia blanditur, hortatur, minatur. Constituit verbum suum in sublimitate; per totum mundum recitatur universo humano generi. Non est qui jam dicat, Nescivi, non audivi. Impletur quod dictum est in Psalmo, Nec est qui se abscondat a calore ejus. Modo ergo calor ejus in verbo ejus est: mutare modo a calore ejus, et non deflues sicut cera ab igne ejus.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Flagellum Dei, admonitio nostra est.

Matth. 25. 41.

Sap. 5. 3. et 8. Pœnitentia infructuosa, et fructuosa.

Lucæ 23 43.

* CAPUT IV.

Psal. 18. 7.

Judicii futuri fides tot aliis prædictionibus impletis firmatur.

4. Nam illud, Fratres mei, venturum est aliquando, quod modo rident impii, quod modo contemnunt derisores, quod putant falso cantari; aliquando venturum est. Si non venerunt tanta, quanta prædicta sunt; desperemus et illud aliquando venturum: si autem omnia quæ de Ecclesia futura prænuntiata sunt, jam videmus exhibita, et cæcorum etiam oculos feriunt; dubitamus etiam illa ventura? Quando dicebatur Ec-

CLASSIS I.

clesia Christi futura per totum orbem terrarum, dicebatur a paucis; et ridebatur a multis. Modo jam impletum est, quod tanto ante prædictum est, diffusa est Ecclesia per totum orbem terrarum. Ante millia annorum promissum est Abrahæ, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Venit Christus ex semine Abrahæ, benedictæ sunt in Christo jam omnes gentes. Prædicta sunt schismata, et hæreses futuræ: videmus illa. Prædictæ sunt persecutiones: factæ sunt a regibus colentibus idola. Pro ipsis idolis adversus nomen Christi repleta est terra Martyribus. Sparsum est semen sanguinis, surrexit seges Ecclesiæ. Nec frustra oravit Ecclesia pro inimicis suis: crediderunt et qui persequebantur. Prædictum est etiam, quia ipsa idola evertenda essent per nomen Christi: nam et hoc invenimus in Scripturis. Ante paucos annos Christiani illa legebant, et non videbant; adhuc futura illa exspectabant, et sic abierunt; non illa viderunt, sed tamen credentes quod futura essent, cum fide abierunt ad Dominum: nostris temporibus etiam ipsa cernuntur. Omnia quæ ante prædicta sunt de Ecclesia, videmus impleta: solus dies judicii non est venturus? Ipse solus prænuntiatur, et non veniet? Usque adeo sumus duri et lapidei cordis, ut legamus Scripturas, et videamus omnia prorsus ad litteram evenisse quæ scripta sunt, et de his quæ remanent desperemus? Quantum est enim quod remanet, ad ea quæ jam nobis exhibita videmus? Tam plura Deus ostendit, et de residuo nos fraudaturus est? * Veniet judicium redditurum pro meritis, bonis bona, malis mala. Boni simus, et securi judicem exspectemus.

Gen. 22. 18.

Martyrum sanguis, semen

* CAPUT V.

Deus et justus et misericors.

5. Fratres mei, maxime nunc dicentem me audite. Nolo tecum computare præterita: ab hodierno die te muta, cras te alterum inveniat. Nos autem perversitate nostra sic volumus Deum misericordem, ut non sit justus. Alii rursus quasi præfidentes de justitia sua, sic volunt justum, ut nolint misericordem. Utrumque se exhibet Deus, utrumque præstat, nec misericordia ejus præscribit justitiæ, nec justitia ejus aufert misericordiam. Misericors et justus est. Unde misericordem probamus? Parcit modo peccatoribus, dat veniam confitentibus. Unde probamus quod justus est? Quia venturus est dies judicii, quem modo differt, non aufert; et cum venerit, redditurus est pro meritis. An hoc vultis ut reddatur aversis, quod reddetur conversis? Fratres, justum videtur vobis, ut ibi ponatur Judas, ubi positus est Petrus? Et ipse ibi poneretur, si se correxisset. Sed de venia desperans, potius sibi collum ligavit, quam Regis clementiam supplicavit.

* CAPUT VI.

De pœnit. d. 1. c. Novit

Mutato reo Judex mutatur.

6. Itaque Fratres, sicut dicere cœperam, non est unde reprehendamus Deum. Quid contra illum dicamus, non erit, cum venerit judicare. * Cogitet unusquisque peccata sua, et modo illa emendet, cum tempus est. Sit fructuosus dolor, non sit sterilis pœnitudo. Tamquam hoc dicit Deus, Ecce judicavi sententiam, sed nondum protuli: prædixi, non fixi. Quid times, quia dixi? Si mutaris, mutatur. Nam scriptum est, quod pœniteat Deum. Numquid quomodo hominem, sic pœnitet Deum? Nam dictum est, Si pœnituerit vos de peccatis vestris, pœnitebit et me de omnibus malis quæ facturus eram vobis. Numquid quasi errantem pœnitet Deum? Sed pœnitentis dicitur in Deo mutatio sententiæ. Non est iniqua, sed justa. Quare justa? Mutatus est reus, mutavit judex sententiam. Noli terreri. Sententia mutata est, non justitia. Justitia integra manet: quia mutato debet parcere qui justus est. Quomodo pertinaci non parcit, sic mutato parcit. Ipse rex est indulgentiæ, qui dator est legis. Misit legem, venit cum indulgentia. Reum te fecerat lex, absolvit te qui dedit legem. Immo non absolvit; nam absolvere est innocentem judicare: donat potius peccata converso. Omnes enim sunt rei, qui peccatis suis involuti sunt. Nemo se optet absolvi: omnes veniam deprecemur. Venia vero datur mutato: et erimus securi, cum audierimus, *Sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.*

SERMONES DE SCRIPTURIS

Gen. 6. 6.
Jerem. 18. 8.
»
»

7. Certe, Fratres, modo pereant peccatores, et non pereunt peccatores. Si incipiant juste vivere, peribunt utique peccatores, sed non peribunt homines. Homo peccator, duo nomina sunt: homo unum nomen est, et peccator unum nomen est. In his duobus nominibus intelligimus, quia unum horum Deus fecit, alterum horum homo fecit. Hominem enim Deus fecit, peccatorem ac ipse homo fecit. Quid ergo contremiscis, quando tibi dicit Deus, Pereant peccatores a facie mea? Hoc tibi dicit Deus, Pereat in te quod tu fecisti, et servo quod ego feci. Et modo ardet ignis in calore verbi; res est in fervore Spiritus-sancti, sicut diximus jam dudum, quia scriptum est in alio Psalmo, Nec est qui se abscondat a calore ejus. Spiritum autem sanctum esse calorem, dicit Apostolus, Spiritu ferventes. Ergo pro facie Dei, tibi pone interim Scripturam Dei: liquesce ab illa: pœniteat te, cum audis hæc de peccatis tuis. Cum autem te pœnitet, et cum te ipsum excrucias sub calore verbi, cum etiam lacrymæ currunt, nonne ceræ tabescenti, et tamquam in lacrymas currenti similis inveniris? Modo ergo fac quod in posterum times, et non habebis quod in posterum timeas.

Psal. 67. 3.

CAPUT VII.

Peccator pereat, ut ne homo pereat. 23. q. 4. Duo.

Psal. 18. 7.

Rom. 12. 11.

8. Tantum non sicut fumus deficiant. Nam utrumque ibi habes positum: forte non sine causa, quia est etiam distantia peccatorum. In ipso uno verbo utrumque posuit Psalmus: *Sicut deficit fumus, deficiant; et sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.* Qui sunt, qui sicut fumus deficiunt? Qui sunt, nisi superbi, non confitentes peccata sua, sed defendentes? Quare fumo comparati sunt? Quia fumus erigit se, extollit se tamquam in cælum: sed quanto fit superior, tanto facilius evanescit et disperit. Rursus considerate quod dixi. Solidior est fumus igni proximus, et terræ proximus; nondum sic evanuit, nondum sic est dispersus in ventos: quando autem attenuatur, evanescit, et disperit, quando se multum extulerit.

CAPUT VIII.

Sicut fumus deficiunt, qui peccata sua defendunt.

CLASSIS I.

Quia ergo superbus sic se erigit contra Deum, quomodo fumus contra cælum; restat ut ita deficiat, et tamquam in ventos suæ vanitatis elatione dissipatus intereat; quemadmodum disperit fumus elatus, tumida, non solida magnitudine inflatus. Sic est enim fumus: vides magnam molem; habes quasi quod videas, et non habes quod teneas. Talem ergo pœnam, Fratres, ante omnia detestamini: nec defendatis peccata vestra: et si adhuc facitis, nolite defendere. Subdite vos Deo, et sic tundite pectora vestra, ut et ipsa quæ remanserunt, non fiant. Conamini non facere, et si fieri potest, nulla facite: si autem fieri non potest, ut nulla faciatis, maneat tamen illa pia confessio. Erit enim respectus misericordiæ ipsius, ut te conante omnia perimere, et quantum adjuverit perimente, de reliquis quæ tibi restant in itinere invento et in conatu comprehenso, facile ignoscat: tantum proficere affecta, non deficere. Si non te invenit dies ultimus victorem, inveniat vel pugnantem, non captum, et addictum.

CAPUT IX. *Misericordia Dei quanta erga hominem.*

9. Est autem misericordia abundantissima, et larga ejus benevolentia, qui nos sanguine Filii sui redemit, enm propter peccata nostra nihil essemus. Nam ipse aliquid magnum fecit, cum hominem ad imaginem et similitudinem suam creavit. Sed quia nos nihil fieri voluimus peccando, et traducem mortalitatis de parentibus duximus, et massa peccati, massa iræ facti sumus; placuit tamen illi per misericordiam suam redimere nos tanto pretio: dedit pro nobis sanguinem Unici sui innocenter nati, innocenter viventis, innocenter mortui. Qui nos tanto pretio redemit, non vult, perire quos emit. Non emit quos perdat: sed emit quos vivificet. Si peccata nostra superant nos, pretium suum non contemnit Deus. Pretium magnum dedit. Nec tamen nobis tantum de ipsius misericordia blandiamur, si non fuerimus conati adversus peccata nostra; nec si aliqua maxime capitalia fecerimus, speremus ita futuram esse misericordiam, ut ei conjungatur iniquitas. Numquid enim et eos qui nihil egerunt, quemadmodum correcti viverent, sed in pertinacia et duritia animi permanserunt, seusaverunt etiam Deum defendendo peccata sua, ibi constituturus est, ubi constituit sanctos Apostolos, Prophetas, Patriarchas, et fideles suos bene de se meritos, sibi servientes, ambulantes in castitate, modestia, humilitate, eleemosynas facientes, ignoscentes quod a quoquam perpessi sunt? Talis est enim via justorum, talis est via sanctorum tenentium Deum patrem, tenentium Ecclesiam matrem, (a) nec illum parentem, nec istam offendentes, sed in amore utriusque parentis viventes, et ad hereditatem æternam properantes, non læso patre, non læsa matre, datur unicuique hereditas.

Florus ad Rom. 8.

CAPUT X.

10. Quia duo parentes nos genuerunt ad mortem, duo parentes nos genuerunt ad vitam. Parentes qui nos genuerunt ad mortem, Adam est, et Eva; parentes qui nos genuerunt ad vitam, Christus est et Ecclesia. Et pater meus qui me genuit ad mortem, Adam mihi fuit; et mater mea Eva mihi fuit. Nati sumus secundum istam progeniem carnis, ex munere quidem Dei; quia et istud munus non est alterius, sed Dei: et tamen, Fratres, quomodo nati sumus? Certe ut moriamur. Prædecessores genuerunt sibi successores: numquid genuerunt sibi cum quibus hic semper vivant? Sed tamquam decessuri, qui illis succederent, genuerunt sibi. Deus autem pater et mater Ecclesia, non ad hoc generant: generant autem ad vitam æternam, quia et ipsi æterni sunt. Et habemus hereditatem promissam a Christo vitam æternam. Secundum quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, nutritus crevit, passus, mortuus et resuscitatus accepit hereditatem regnum cælorum. In ipso homine accepit resurrectionem et vitam æternam, in ipso homine accepit: in Verbo autem non accepit; quia incommutabiliter manet ab æterno in æternum. Quis ergo accepit resurrectionem et vitam æternam caro illa, quæ resurrexit et vivificata adscendit in cælum, hoc nobis promissum est. Ipsam hereditatem exspectamus, vitam æternam. Adhuc enim non totum corpus accepit; quia caput in cælo est, membra adhuc in terra sunt: nec caput solum accepturum est hereditatem, et corpus relinquetur: totus Christus accepturus est hereditatem, totus secundum hominem, id est, caput et corpus. Membra ergo Christi sumus, speremus hereditatem: quia cum omnia ista transierint, hoc bonum accepturi sumus quod non transibit, et hoc malum evasuri quod non transibit; æterna sunt enim utraque. Non enim aliquid non æternum promisit suis, nec aliquid temporale minatus est impiis. Quomodo vitam; beatitudinem, regnum, hereditatem sempiternam sine fine promisit sanctis: sic ignem æternum minatus est impiis. Si quod promisit nondum amamus, saltem quod minatus est timeamus.

SERMONES DE SCRIPTURIS. *Duo parentes ad vitam: et duo ad mortem.* — *Johan. 1. 14.*

* SERMO XXIII.

* Alias de Diversis 122

De (24) versu Psalmi 72. Tenuisti manum dexteræ meæ: et de (b) visione Dei.

CAPUT I. *Psal. 72. 24.* *Doctorum officium periculosum, auditorum securior conditio.*

1. Quod cantavimus Domino, propositum nobis ad loquendum credamus: hinc vobis fiat sermo noster. Et (c) cui diximus, *Tenuisti manum dexteræ meæ; et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria assumsisti me:* ipse ad intellectum clariorem assumat corda nostra, et adjuvet misericordia et gratia sua me loquentem, vos judicantes. Quamquam propter commoditatem depromendæ vocis altiore loco stare videamur; tamen in ipso altiore loco vos judica-

(a) Florus hoc loco addit, *cum utrique fideliter adhærent.*

(b) Florus ad Ephes. 1. et ad Hebr. 12. Sermonem hunc citat, appellans, *de visione Dei.*

(c) Sic Victorinus MS. At editi, *Etenim diximus, Tenuisti manum dexteram* etc. Certe Augustinus legere solet *dexteræ*, non *dexteram*.

CLASSIS I.

tis, et nos judicamur. Doctores dicimur, sed in multis doctorem quærimus: nec volumus nos haberi magistros. Periculosum est enim et prohibitum Domino ipso dicente, Ne velitis dici magistri, unus est magister vester Christus. Periculosum ergo magisterium, discipulatus securus est. Ideo Psalmus, Auditui meo, inquit, dabis gaudium et exsultationem. Securior est enim verbi auditor, quam verbi prolator. Ideo ille securus stat, et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem sponsi.

Matth. 23. 10.
Psal. 50. 10.
Johan. 3. 29.

CAPUT II.
1. Cor. 2. 3.

2. Et quia doctoris Apostolus susceperat necessitate personam, videte quid dicat. Cum timore et tremore multo fui apud vos. Tutius ergo est, ut et nos qui loquimur, et vos qui auditis, sub uno magistro condiscipulos nos esse noverimus. Omnino tutius est, et hoc expedit, ut nos non tamquam magistros, sed tamquam condiscipulos vestros audiatis. Videte enim quis sollicitudo nobis imposita est, ubi dicitur, Fratres nolite plures magistri fieri, in multis enim offendimus omnes. Quis non contremiscat, cum Apostolus dicit, Omnes? Quid sequitur? Quisquis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Quis autem audeat dicere se esse perfectum? Qui ergo stat et audit, in verbo non offendit. Qui autem loquitur, etsi, (quod difficile est,) non offendit, * patitur tamen et timet ne offendat. Oportet ergo vos esse non solum loquentium auditores, sed et timentium miseratores: ut in eo quod verum dicimus, quoniam omne verum a veritate est, non nos, sed ipsum laudetis: ubi autem sicut homines offendimus, eumdem ipsum pro nobis oretis.

Condiscipuli omnes sub Christo magistro.
Jacobi 3. 1. et 2.
»
* f. pavet.
Auditorum erga doctores officium.

CAPUT III.
2. Tim. 3. 16.
Scripturæ sanctæ ad infirmitatem parvulorum aptatæ.

3. Scripturæ sanctæ sunt, veraces sunt, inculpatæ sunt. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad exhortationem, ad doctrinam. Nihil est ergo quod Scripturam accusemus, si nos forte, illa non intellecta, in aliquo deviemus. Cum ipsam intelligimus, recti sumus: cum autem ea non intellecta pravi sumus, ipsam rectam dimittimus: non enim eam depravati depravamus; sed illa stat recta, ut ad illam corrigendi redeamus. Veruntamen ut nos exerceat eadem Scriptura, in multis locis velut carnaliter loquitur, cum (a) semper spiritalis sit. Lex enim, ut ait Apostolus, spiritalis est, ego autem carnalis sum. Cum sit ergo illa spiritalis, tamen sæpe cum carnalibus quasi carnaliter ambulat. Sed non eos vult remanere carnales. Quia et mater parvulum amat nutrire, sed eum non amat parvulum remanere. In sinu tenet, manibus fovet, blanditiis consolatur, lacte nutrit. Omnia parvulo facit: sed optat ut crescat, ne semper talia faciat. Videte Apostolum: melius enim ipsum intuemur, qui se etiam matrem non dedignatus est dicere, ubi ait, Factus sum parvulus in medio vestrum, tamquam nutrix fovens filios suos. Apostolus vero, germano et (b) pio caritatis affectu et nutricis personam suscepit, dicendo, fovet; et matris, addendo, filios suos. Sunt enim nutrices foventes quidem, sed non filios suos: item sunt matres nutricibus dantes, non foventes filios suos. Idem ergo nutritor et fotor alio loco dicit, quod paulo ante commemoravi, Cum timore et tremore multo fui apud vos.

Rom. 7. 14.
1. Thess. 2. 7.

SERMON DE SCRIPTURIS.

1. Cor. 2. 3.

CAPUT IV.
1. Cor. 3. 2. et 3.
»
»
»
»
Auditores quinam carnales, quinam spiritales.

4. Sed dicis, Quales illi erant, ut ille cum timore et tremore multo esset apud illos? Tamquam parvulis, inquit, in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Neque enim poteratis, sed nec nunc quidem adhuc potestis: estis enim adhuc carnales. Quos carnales dicit, parvulos tamen in Christo dicit; sic arguit, ut non abdicet. Et carnales, et parvuli in Christo: non vult tamen eos esse carnales, quos dicit esse parvulos in Christo: optat esse spiritales, omnia dijudicantes, et qui a nemine dijudicentur. Animalis enim homo, sicut ipse dicit, non percipit quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, et non scire potest, quoniam spiritaliter dijudicatur. Spiritalis dijudicat omnia, ipse autem a nemine dijudicatur. Idem ipse dicit, Sapientiam loquimur inter perfectos. Ut quid ergo loqueris, si inter perfectos? Quid enim opus est te loqui homini perfecto? Sed quære in quo perfectus sit. Forte enim non invenio perfectum cognitorem, sed jam invenio perfectum auditorem. Est ergo perfectus et auditor, mente jam capax, cui solidus cibus nullam faciat perturbationem, nullam ingerat cruditatem. Quis est hic, et laudabimus eum? Nec dubito tamen esse aliquos spiritales, bene audientes, bene dijudicantes: apud istos non laboro. Aut enim carnalis invenior, et misericorditer mecum (c) agit: aut capit quod dico, et congratulatur mihi.

1. Cor. 2. 14. et 15.
»
»
»
Ibidem 16.

CAPUT V.

5. Ecce nunc suscepi verba Psalmi, quem modo cantavimus: *Tenuisti manum dexteræ meæ.* Da carnalem auditorem, quid putabit, nisi quia Deus apparuit in forma humana, apprehendit illi manum dexteram, non sinistram, et deduxit in suam voluntatem, et quo voluit assumsit? Si hoc intellexerit, immo si hoc putaverit, numquam intelligit. Qui enim intelligit, verum intelligit. Qui autem putat falsum, non intelligit. Ergo si hoc putaverit homo carnalis, quia Dei natura atque substantia distincta membris est, determinata forma, circumscripta quantitate, manens loco, quid cum illo facio? Si dixero, Non est ita Deus: non capit. Si dixero, Ita est: ille quasi capit; sed ego decipio. Non possum dicere, Ita est: ne mentiar; et non undecumque, sed de Deo meo, de Salvatore et Redemtore meo, de spe mea, de illo ad quem extendo manum meam, desiderium meum. Non est res levis de tali mentiri. De tali falli molestum est et periculosum est; de tali autem mentiri exitiosum est et perniciosum. Non omnis qui mentitur, fallitur. Si autem ipse putat esse verum, quod verum non est, fallitur: et si hoc dicit quod verum

Intelligere non est nisi verum sentientis.

De Deo falli periculosum; mentiri, exitiosum.

(a) Editi, *cum Lex.* Vox *Lex* abest a Victorino exemplari.

(b) Victorinum exemplar, *pingui.*

(c) Sic Victorinus MS. Editi vero, *mecum contingit.*

putat, non mentitur, sed tamen fallitur. Deus donet illi non falli, qui noluit mentiri.

CAPUT VI. Carnalis de Deo cogitatio.

6. Si ergo, ut dixi, parvulus ille noster talem crediderit Deum, habentem certis corporis sui locis membra disposita, circumscriptuam figura, terminatum forma, localiter manentem, localiter se moventem, juxta id quod dicitur, Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si adscendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si in cælo ipse, si in terra ipse, si in inferno adest; quid facit modo ille parvulus? Si audit, quærat cum Samaritana montes et templa quo vult ire ad Deum, ad Jerusalem, ad montem Samariæ: non ad templum visibile, non festinet, non quærat aliquod templum quo veniat ad Deum. Ipse sit templum, et ad illum veniet Deus. Non contemnit, non refugit, non dedignatur: (a) (immo dignatur. Si non dedignatur, audi pollicentem: audi interim promittendo dignantem, non minando dedignantem. Veniemus, inquit, ad eum ego et Pater. Ad eum quem supra dixit dilectorem suum, obeditorem præceptorum suorum, custodem mandati sui, amatorem Dei, amatorem proximi sui. Veniemus, inquit, ad eum, et mansionem apud eum faciemus.

Psal. 138. 7. etc. — Johan. 4. 20. — Johan. 14. 23.

CAPUT VII. Cor fidelis templum non angustum Deo.

7. Non est angustum cor fidelis, cui angustum fuit templum Salomonis. Nam et ipse cum fabricaret hoc, dixit, Si cælum cæli non sufficit tibi. Et certe templum Dei sanctum est, quod estis vos. Nos enim, ait alio loco, templum Dei vivi sumus. Et hoc unde probas, tamquam ei diceretur? Sicut scriptum est, inquit, Habitabo in eis. Si tibi aliquis magnus patronus diceret, Habitabo apud te, quid faceres? Cum angusta domus esset, procul dubio turbareris, omnino terreris, optares ne fieret. Nolles enim esse in angustiis recipiens magnum, cujus adventui domus tua paupercula non sufficeret. Noli timere adventum Dei tui, noli timere affectum Dei tui: non te angustat, cum venerit; immo veniendo dilatabit te. Nam ut scias, quoniam dilatabit te, non solum adventum suum promisit, Habitabo in eis: sed ipsam etiam latitudinem, addendo, Et deambulabo. Latitudinem istam, si diligis, vides. Timor tormentum habet, ergo angustias habet: ac per hoc amor latitudinem habet. Vide latitudinem caritatis: Quoniam caritas Dei diffusa est, inquit, in cordibus nostris.

2. Par. 6. 18. — 1. Cor. 3. 17. — 2. Cor. 6. 16.

Timor habet angustias, amor latitudinem. — Rom. 5. 5.

CAPUT VIII. Dilatatio cordis ex caritate, quæ et arra dicitur et pignus.

8. Sed tu ei quærebas locum. Ipse inhabitator dilatet: Diffusa est enim caritas in cordibus nostris, non tamen ex nobis, sed per Spiritum-sanctum qui datus est nobis. Si diffusa est caritas in cordibus nostris, et Deus caritas est; ecce jam ex quantulocumque pignore deambulat Deus in nobis. Pignus enim accepimus. Quid illud est, cujus pignus tale est? Quamquam melius habent codices, qui habent arram, quam qui habent pignus, Eamdem quippe rem interpretes dicere voluerunt. Interest tamen aliquid in loquendi usu inter arram et pignus. Pignus enim quando datur, cum datum fuerit propter quod pignus datum est, pignus aufertur. Jam multos vestrum intellexisse non dubito. Non video, sed ex collocutione, quia loquimini ad alterutrum, sentio eos qui intellexerunt, velle exponere iis, qui nondum intellexerunt. Ergo planius aliquanto dicam, ut ad omnes perveniat. Accipis, verbi gratia, codicem ab amico tuo; ut tibi det, das aliquod pignus: cum reddideris quod accepisti, propter quod pignus posuisti, ille quod reddideris habebit, tu pignus recipies non enim habebit ambas res.

1. Johan. 4. 8. — Florus ad Ephes. 1. — Arra et pignus quo differant.

CAPUT IX. Caritas potius arra quam pignus dicitur.

9. Quid ergo, Fratres? Si caritatem modo Deus tamquam pignus dedit per Spiritum-sanctum suum, cum rem ipsam reddiderit, (b) quo promissa pignus dedit, auferendum est nobis pignus? Absit. Sed quod dedit, hoc implebit. Ergo melius arra quam pignus. Aliquando enim pretium, verbi gratia, præparas dare pro ea re quam tenes bonæ fidei contractu, de ipso pretio das aliquid; et erit arra, non pignus; quod sit complendum, non quod auferendum. Jam ergo intellige. Si invenio dilectorem, habet arram, et ex arra desiderat plenitudinem. Arram ipsam consideret: hoc enim complebitur, unde arra data est. Ipsam cogitet, ipsam apud se discutiat, ipsam inspiciat, ipsam de plenitudine illa quam non videt, interroget: ne forte aliud in plenitudine desideret, quam est in eo quod accepit. Forte Deus aurum daturus est, auri plenitudinem completurus, et de auro arram dedit. Metuendum est ne tu pro auro plumbum desideres. Adspice ergo arram: si tibi potuero suadere ut adspicias: Deus caritas est.

CAPUT X. Fons caritatis summum bonum.

10. Inde habemus aliquid, inde adspersi sumus, inde irrorati. Cujus ros talis est, qualis fons? Rore isto adspersus, sed flagrans in fontem, dic Deo tuo, Quoniam apud te est fons vitæ. in rore isto natum est desiderium, in fonte satiaberis. Ibi est quod sufficit nobis. Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Quid desideramus pro magno ea Dei beneficia, quæ donat et bestiis? Beneficia quidem ipsius sunt, quis dubitat? A quo salus vel minima, nisi ab illo de quo dictum est, Domini est salus?

Psal. 35. 10. — Ibidem 8. — Psal. 3. 9.

CAPUT XI. Bona piis propria.

11. Sed ait idem ipse Psalmus; Homines et jumenta salvos facies, Domine, sic multiplicata est misericordia tua Deus. (c) Tam multiplicem misericordiam habes, ut non tantum ad homines, verum etiam ad jumenta perveniat. Tanta prævales misericordia, ut facias solem tuum oriri super bonos et malos, et pluas super justos et injustos. Nihilne peculiare a te sancti tui, nihil proprium pius accipit, quod impius non accipiat? Plane accipit: audi quod sequitur. Jam enim dixerat, Homines et jumenta salvos facies Domine, sicut multiplicata est misericordia tua Deus: adjunxit et ait, Filii autem hominum. Quid

Matth. 5. 45. — Psal. 35. 7. etc.

(a) Editi omittunt, *immo dignatur*. Id additum hic ex Victorino MS, qui sic prosequitur, *Si non dignatur, audi pollicentem*.

(b) Ita in exemplari Victorino et in Flori collectione. At in editis, *quia pro ipsa pignus dedit*.

(c) Sic Victorinus MS. At editi, *Quamquam misericors Deus, tamen multiplicem misericordiam etc.*

CLASSIS I.

ergo paulo antea dixisti, Homines non erant filii hominum? Homines, inquit, et jumenta salvos facies, Domine: filii autem hominum. Quid ergo? filii hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt. Hoc non cum jumentis. Quare ergo isti et illi homines? An non etiam homines filii hominum? Profecto et homines filii hominum. Unde igitur ista distinctio, nisi quis est homo qui non erat filius hominis? Homo non filius hominis, Adam: homo filius hominis, Christus. Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur. Quærunt salutem cum jumentis qui moriuntur, et non victuri moriuntur: et non quærunt salutem cum filiis hominum, ut numquam moriantur? * Eliquata est ista distinctio, illi pertinent ad homines, isti filii hominum ad filium hominis.

Homines et filii hominum unde distincti. 1. Cor. 15. 22.

* CAPUT XII.

12. Quid ergo sequitur? Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt. Ecce spero, ecce spes: sed quæ videtur, non est spes. Futura ergo quæ promittuntur, inebriabunt. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ. Timeo ne forte quemadmodum paulo ante membra corporis quærebat in Deo, sic in ejus ebrietate cogitet satietatem, non ineffabilium bonorum, sed crapulam carnalium conviviorum. Dicamus tamen, cogitet quod potest, si majora non potest, non recedat de sinu, (a) tamen crescat. Sequamur et (b) qui possumus, quantum possumus, spiritaliter delectemur. Inebriabuntur, inquit, ab ebrietate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quo vino, quo musto, qua unda, quo melle, quo nectare? Quæris quo? Quoniam apud te est fons vitæ. Bibe, si potes, vitam. Conscientiam para, non gulam, mentem, non ventrem. Si audisti, si intellexisti, si dilexisti, quantum potuisti, (c) jam inde bibisti.

Rom. 8. 24.

CAPUT XIII.

13. Adtende quid biberis. Caritatem bibisti. Si nosti illam, Deus caritas est. Si ergo caritatem bibisti, dic mihi in quo loco bibisti. Si nosti illam, si vidisti illam, si amas, unde amas? Quidquid enim BENE AMAS, caritate amas. Quomodo autem caritate? (d) Aut quid amas, qui caritatem amas? Ergo si amas, (e) unde amas? Venit ad te, et nosti eam, et vides eam: et non in loco videtur, nec corporalibus oculis quæritur, ut vehementius ametur, nec auditur affatu; et quando ad te venit, non sentiebatur incessu. Numquid deambulantis in corde tuo aliquando plantas sensisti caritatis? Quid ergo est? Cujus hoc est, quod jam est in te, et non capitur a te? Sic disce amare Deum.

1. Johan. 4. 8. Caritas amatur, nec tamen sentitur.

CAPUT XIV.

14. Sed deambulavit in paradiso, sed visus est ad ilicem Mambre, sed locutus est cum Moyse in monte Sina os ad os. Et quid inde? Ecce qui videtur in loco, non sentitur incessu. Vis audire ipsum Moysen, ne mihi quamvis nutrire cupienti inquietus infans tædium facias? Visne ergo audire ipsum Moysen? Certe loquebatur et Deo os ad os. Cui ergo dicebat, nisi ipsi cum quo loquebatur, Si inveni gratiam ante te, ostende mihi te ipsum? Loquitur cum ipso os ad os, sicut quis loquitur ad amicum suum, et dicit ei, Si inveni gratiam ante te, ostende mihi te ipsum manifeste. Quid videbat, et quid sciebat? Si non erat ipse, quomodo ei dicitur, Ostende mihi te ipsum? Non possumus dicere, quod non erat ipse. Si non esset ipse, hoc ei diceret, Ostende mihi Deum. Cum dicit ergo, Ostende mihi te ipsum, manifestat quod ipse erat, quem sibi volebat ostendi. Loquebatur et cum eo os ad os, sicut quis loquitur ad amicum suum. Vis ergo audire? Si capis, Deus Moysi apparebat latens. Si enim non appareret, non esset cum quo os ad os loquens diceret, Ostende mihi temetipsum. Si autem non lateret, non adhuc quæreret videre eumdem ipsum. Si ergo capis, si intelligis, potest hic Deus simul apparere et latere; apparere specie, latere natura.

Gen. 3. 8. Gen. 18. 1. Exodi 33. 11. Deus quomodo hic Moysi apparuit. Ibidem 13.

15. Hoc si, ut potuisti, intellexisti, vide ne subintret tibi, quod Deus ut appareat, in quam vult speciem naturam suam convertit. * Incommutabilis est Deus, non tantum Pater, sed Pater et Filius et Spiritus-sanctus. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Ipsum Verbum Deus incommutabilis est, sicut Deus apud quem est Deus. Nihil in (f) ulla persona cogites detrimenti, Nihil commutationis. Deus enim pater luminum, apud quem non est commutatio, nec momenti obumbratio. Si ergo incommutabilis est, inquis, quid est illa species, in qua ut voluit, cui voluit, apparuit, deambulando, sonando, vel se etiam ipsis carnalibus oculis exhibendo? Quæris a me quid sit, unde faciat Deus præsentiam sui; quasi jam explicare possim unde fecerit mundum, unde fecerit cælum, unde fecerit terram, unde fecerit te. Jam video, respondes, de limo. Ecce te de limo: unde limum? Respondes, de terra. Sed puto non de illa terra, quam aliter fecit, sed de illa terra, quam fecit qui fecit cælum et terram. Unde ergo et ipsa terra? Dixit, et facta sunt. Bene, optime respondes, agnoscis: Dixit, et facta sunt; nihil plus quæro. Sed quomodo cum tu dicis, Dixit, et facta sunt; ego nihil plus quæro: sic nec tu plus quæras, cum dico, Voluit, et apparuit.

* CAPUT XV. Deus absque sui mutatione apparuit ea specie, qua voluit. Johan. 1. 1. Jacobi 1. 17. Psal. 148. 5.

16. Apparuit, sicut congruum judicabat; latuit, sicut erat. Verus affectus (g) non videtur, non videtur amor, non videtur dilectio. De illo pignore in id æstuet, in quod æstuabat et Moyses, qui ei quem videbat, dicebat, Ostende mihi temetipsum. Si hoc ergo quærimus, filii Ipsius sumus. Filii enim Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum si-

* CAPUT XVI. Deus a filiis videbitur sicuti est. 1. Johan. 3. 2.

(a) Sic Victorinus MSS. *cum crescit*.
(b) Sic Victorinus MS. At Lov. *et qua possumus, et quantum possumus*.
(c) In Victorino MS. *Si jam inde bibisti: adtende* etc.
(d) Victorinus MS. *Quomodo autem caritate aliquid amas, qui caritatem non amas?*
(e) Victorinus MS. *Ergo si amas, bene amas*.
(f) Sic in Victorino MS. At apud Lov. *Nihil in illa persona*.
(g) Victorin. MS. *Verus affectus, noster amor, nostra dilectio in illo pignore, in id æstuet*.

CLASSIS I.

cuti est. Non sicut visus est est ad ilicem Mambre, non sicut visus est Moysi, ut adhuc ei dicamus, Ostende nobis temetipsum: sed videbimus eum sicuti est. Quo merito? Quia filii Dei sumus. Et hoc non ex nostris meritis, sed gratia illius misericordiæ. Pluviam enim voluntariam segregans Deus hereditati tuæ: et infirmata est, non de se præsumendo videre quod non videt, sed credendo quod videre desiderat: tu vero perfecisti eam. Perfecta ergo hereditas ejus et filii ejus videbimus eum sicuti est. (Psal. 67. 10.)

Matth. 5. 9. Pacifici filii Dei.

17. Sed de filiis quid dixit Dominus? Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. * Ergo de tam abditis difficillimisque quæstionibus, si quid minus intelligimus, pacifice requiramus. Non infletur alter pro altero adversus alterum. Nam si zelum amarum habetis, et contentiones in vobis sunt: non est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Filii ergo Dei sumus; et agnoscimus quod ejus filii sumus, nec agnoscimur, nisi pacifici fuerimus. Nam unde videamus Deum non habebimus, si contendendo in nobis ipsum oculum exstinxerimus.

* CAPUT XVII. 1 Cor 4. 6. Jacobi 3. 15. etc.

Deus nonnisi a pacificis videbitur.

18. Adtende quid dicat, (a) cur timens et tremens loquor. Pacem sectamini cum omnibus et sanctificationem, sine qua nemo poterit videre Deum. Quomodo terruit amatores? Non terruit nisi amatores. Numquid dixit, Pacem sectamini cum omnibus, et sanctificationem, quam qui non habuerit, in ignem mittetur, æterno igne cruciabitur, infatigabilibus tortoribus dabitur? Et vera sunt, et hæc non dixit. * Amatorem te voluit esse boni, non formidatorem mali: et ex eo ipso quod desiderabas, inde te terruit. Deum (b) videbis: propterea contemnis, propterea rixas, propterea turbas moves. Pacem sectamini cum omnibus, et sanctificationem, sine qua nemo potuit videre Deum. Quam stulti essent duo volentes videre solem oriturum, si contenderent inter se, qua parte oriturus esset, et quomodo videri posset, et nata inter se controversia litigarent, litigando se cæderent, cædendo oculos suos exstinguerent, ut illum ortum videre non possent? Ergo ut Deum videre possimus fide corda mundemus, caritate sanemus, pace firmemus: quia hoc ipsum unde invicem diligimus, jam ex illo est, quem videre desideramus.

Florus. Hebr. 12. 14. a

* CAPUT XVIII. b

* SERMO XXIV.

* Alias 6. ex Sirmondianis.

De (c) versu (2.) Psalmi (82.) Deus quis similis tibi?

Gratulatur fidelibus Dei zelo incensis contra idola. Psal. 82. 2.

1. GRATIAS Domino Deo nostro, et abundantiam laudis illi Deo, quem decet hymnus in Sion. Gratias illi, cui cordis et oris devotione cantavimus, *Deus quis similis tibi?* quod ejus sanctam caritatem invisceratam sentimus cordibus nostris: quod ipsum tamquam Dominum

(a) Sic Victorinus MS. At Lov. *quid timens loquatur Apostolus.*

(b) Lov. *non videbis.* Abest *non* a Victorino libro.

A timetis, tamquam Patrem diligitis. Gratias illi, qui desideratur ante quam videatur, et præsens sentitur, et futurus speratur. Gratias illi, cujus timorem non excutit amor, cujus amorem non impedit timor. Ipsum benedicimus, ipsum honoramus, et pro * nobis, et in nobis. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Jam videte quantum ille vivat, vel quomodo vivat, quando lapides templi ejus sic vivunt. Cogitate, Fratres, quid dicatis, et cui dicatis, *Deus quis similis tibi?* Lapides vivi dicunt habitatori suo, *Deus quis similis tibi?* Occurrat cordibus vestris universa creatura, terra et quidquid in terra, mare et quidquid in mari, aer et quidquid in aere, cælum et quidquid in cælo: Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt. Ergo *Deus quis similis tibi?* dicat universum cor, dicat universa obediens lingua, dicat omnis devota conscientia, dicat secura, *Deus quis similis tibi?* Illi enim dicit, de quo non erubescit. Dignum est hoc, decet hoc lapides vivos.

SERMON. DE SCRIPTURIS

* f. pro vobis et in vobis. 1. Cor. 3. 17.

Psal. 148. 5.

B

2. Nam lapides mortui utinam sentiant in se misericordiam lapidum vivorum. Mortuos dico, non illos, quibus fabricæ istæ consurgunt, nec in quibus ferrum artificum operatur, nec quos sculpsit homo, ut dii sint, immo sculpsit homo, ut vocentur et non sint; non ipsos dico mortuos lapides: (d) sed homines dico mortuos lapides, quibus dii similes sunt. Lapides vivi sunt, quos alloquitur apostolus Petrus, et dicit: et vos fratres, tamquam lapides vivi coædificamini templum Dei sanctum. Utinam ergo, Fratres mei, sentiant lapides mortui misericordiam in se lapidum vivorum! Quid enim satagimus? quid cordis nostri vel angustia vel latitudine percurrimus? quid curamus, quid studemus, nisi ut lapidem liberemus a lapide? Lapides enim vivi oculos habent et vident, aures habent et audiunt, manus habent et operantur, pedes habent et ambulant: etenim noverunt factorem suum. At vero lapides mortui sciunt lapides suos, deos adtendunt, adorant, et * cognoscuntur; sacrificium inferunt, et sacrificium ipsi diabolo fiunt. Quod ipsi, Fratres, si et oculos haberent ad videndum, et aures ad audiendum, quantum erat videre impleri Christi prophetias? Quantum erat adtendere veridicos codices, et oracula: sed non fallacia? Sed quare non vident? quare non audiunt? Quia et hic prophetia dicit, Similes sint illis homines qui faciunt ea, et qui confidunt in eis. Ergo desperati et desperandi? Absit. Et quid sperandum est de lapidibus mortuis? Quid putatis, nisi quod * jam scriptum tenemus, Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ?

Christianorum in Paganos pietas.

d

1. Petri 2. 5.

C

* f. non cognoscuntur.

D

Psal. 115. 8.

Matth. 3. 9. * f. etiam.

3. Itaque Carissimi, quoniam nostis cui Deo diximus, *Deus quis similis tibi?* de quo non erubescimus, cujus titulum non in lapide legimus, sed in corde gestamus: cujus nomen et notum est omnibus, et vivit in credentibus, habitat in

Deo vero nec homo comparari debet, multo minus idolum Herculis, cujus

(c) Hujus Serm. meminit Possidius in c. 9. Indiculo.

(d) Sic in Victorino MS. At in editis omissum fuerat, *sed homines dico mortuos lapides.*

CLASSIS I. Titulus refellitur. subditis, debellat superbos: quoniam novimus cui diximus, *Deus quis similis tibi?* non nos moveant ad odium sui homines, quos fecit Deus, sed moveat ad odium sui quidquid in homine bene facto a Deo male fecit ipse homo. Homo nomen unum est. Hujus creaturæ artificem quæro, Deus est. Numquidnam hominis tantummodo creator Deus? Nonne et pecoris, et piscis, et volatilis, et Angeli, et cæli, et terræ, et siderum, et solis, et lunæ, et omnium supra infraque conditorum et temperatorum, imorum atque summorum, unitatis vinculo connexorum? nonne istorum omnium artifex Deus? Sed hominem ad imaginem et similitudinem suam fecit. Similitudo aliqua dicitur homo, et quanta ad quantum? quid ad quem? homo ad Deum? Quid est homo,
Psal. 8. 5. nisi quod memor es ejus? Dicamus ergo ad
B imaginem et similitudinem facti ipsius, Deo nostro dicamus, *Deus quis similis tibi?* Addidit
Psal. 102, 14. enim, Memento, quia pulvis sumus. Sic longe es a similitudine Dei. Homo factus ad similitudinem Dei: sed ipsa similitudo sic distat, ut eam comparari non deceat. Et tamen cor hominis, cor Christiani, qui non potest dicere, Homini deo: libenter legit, Herculi deo. Titulus non loquitur, sed vel legitur, Herculi deo. De quo dictum est? Ipse dicat de quo dictum. Utrumque mutum, utrumque insensatum: supra mendacium, infra figmentum. Titulus accusans scriptorem, confundens adoratorem. Titulus non commendans lapidem deum, sed indicans hominem stultum. Titulus nomen dei imponens figmento, et nomen cultoris delens de libro viventium. Quam particulam sensus in se sentit?

Quomodo petitur ut ne taceat, neque mitescat Deus. 4. Quia tamen potens est Deus de lapidibus istis excitare filios Abraham, adtendat ibi quod fecit in homine. Ipsi Deus, cui diximus, *Deus, quis similis tibi?* adtendat in homine ipso quod fecit, deleat quod ab ipso homine factum est contra eum, qui hominem fecit. Percutiat et sanet, occidat et vivificet. Cui enim dixit, *Domine, quis similis tibi*, ei consequenter adjunxit, *Ne taceas, neque mitescas Deus.* Quid vero? In isto Cantico, Fratres mei, ad iracundiam Deum provocavimus, cui diximus, *Ne sileas, neque mitescas Deus?* Nempe aut ille qui misit, aut ille
Matth. 11. 29. ipse qui venit, et ait, Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Mitis et humilis corde Filius Dei Christus. Quid ergo? Ille dixit, Discite
D a me quia mitis sum et humilis corde: et nos ei diximus, *Ne taceas, neque mitescas Deus?* Sed respondeat nobis: O homo, parum est: quia tu non a me discis ut sis mitis, et me vis docere ne sim mitis? Videte, Fratres, intendite, adjuvate nos, ut exeamus in ejus nomine, (adjuvate nos pia intentione, casta oratione) ex his angustiis. Litigare videntur divina eloquia: contrarium putantur sonare, nisi adsit intellectus, et suscipiamus ab illo ipso, cui diximus, *Deus,*
Psal. 31. 8. *quis similis tibi?* quod et ipse dixit, Intellectum
Joan. 14. 27. tibi dabo, suscipiamus. Novimus hoc: Pacem
A meam do vobis. Dicit Christus, ut inter se pacem habeant Christiani. Quomodo imitabuntur? quomodo audient, si ipsa divina eloquia pacem inter se habere non possunt? Intendite, videte quasi resonantiam contrariorum. Venite ad me,
Matth. 11. 28 et, Discite a me. Quid? primo quis vocat? quem vocat? ad quid vocat? Audi qui vocat. Confiteor
Ibidem 25, etc. tibi, Domine, Pater, cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita Pater, quoniam sic placitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Ecce quis vocat. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Quia nemo cognoscit Filium nisi Pater, et nemo cognoscit Patrem nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Ingens magnitudo, et ineffabilis altitudo. Omnia tradita
B sunt mihi, inquit, a Patre meo. Solus agnosco, a solo agnoscor. Quid, nos remansimus? non agnoscimus? Et ubi est, Cui voluerit Filius revelare?

Fidelium quorumdam zelus contra idola. 5. Animus vester et studium fidei, et flagrantia caritatis, et abundantia zeli domus Dei, apparuit in vocibus vestris, quas satis claras vestri cordis testes habuistis. Sinite ut appareat
Florus ad 1. Cor. 12. et paucorum fidelium Dei, per quos gubernamini, studium circa istam voluntatem vestram. Vos
Psal. 94. 7. enim, Fratres populus Dei estis, sicut ipse dixit, et oves pascuæ ejus. Habetis in nomine Dei pastores, servos pastoris et membra pastoris. (a) Multitudinis animus et voluntas ad quamque rem faciendam istis vocibus poterit apparere: paucorum autem cura pro vobis, non vocibus, sed
C rebus debet ostendi. Itaque, Fratres, quoniam jam quod ad vos pertinebat, implestis acclamando; sinite ut probetur vobis, utrum et quod ad nos pertinet, impleamus agendo. Probavimus vos, probate nos, si post istas voces testes cordis et studii vestri, nos in agendis quæ agi oportet, segnes fuerimus. Absit a nobis, ut vos inveniamini probi, et nos reprobi. Sed quoniam voluntas agendi de iis quibus acclamastis, una est et vestra et nostra: modus vero agendi par esse non potest: putamus, Carissimi, ideo oportere, ut voluntas accipiatur a vobis, consilium implendæ voluntatis vestræ exspectetur a nobis. Ut membra Christi non discordent, impleant omnia quæ in illius corpore sunt, officia sua: faciat oculus in sublimi locatus quod ad ocu-
D lum pertinet, auris quod ad aurem pertinet, manus quod ad manum, pes quod ad pedem; ut non sint scissuræ in corpore, sed idem ipsum ut pro se invicem sollicita sint membra. Gratulamur itaque et congratulamur Caritati Vestræ, quia sancto domino et collegæ nostro Episcopo vestro obedistis, in eo, quod vobis mane locutus est. Hoc sequimini, ab ista via non recedatis, ne cadatis. Valde enim adjuvat Deus quod vultis, si quod jusserit feceritis. Quid enim, ut
Jacobi 4. 15. dicere cœperam, omnis homo? aut quæ est vita hominum, quam sicut scriptum est, vapor ad modicum apparens? Cogitate ergo, Fratres, fra-

(a) Hic et infra textus in ante editis mendosus corrigitur ex Floro.

CLASSIS I.

gilitatem vestram, humilitatem vestram, conditionem carnis, hujus sæculi volaticos transitus; et videte quia tunc vobis bene erit, si tota spes vestra in illo sit, in quo solo potest firmiter collocari. Quomodo autem ibi erit spes nostra, nisi obediamus præceptis ejus?

Gratulatur civibus, quod Romanos deos Romæ dejectos, nolint stare Carthagine.

6. Numquid dicimus, Nolite quod vultis? Immo etiam gratias agimus id vos velle quod Deus vult. Ut enim omnis Paganorum et Gentilium superstitio deleatur, Deus vult, Deus jussit, Deus prædixit, Deus jam implere cœpit, et multis jam terrarum locis etiam ex magna parte complevit. Si voluntas nostra ob hac civitate inciperet, ut hic primitus aboleri superstitiones dæmonum quæreretis, fortasse aliquis arduus labor esset, non tamen desperandus: nunc vero si facta sunt ista efficaciter ubi fieri cœperunt, et exempla non præcesserant; quanto efficacius in nomine Domini in adjutorio dexteræ ipsius hic quoque effici posse credimus, quando jam præcedentia (a) pronuntiantur exempla? Utique hic clamastis: Quomodo Roma, sic et (b) Carthago. Si in capite Gentium res præcessit, membra non sunt secutura? Cogitate, Fratres, advertite in libris ipsis Gentium, audite ab eis, in quibus ipsius infelicitatis reliquiæ remanserunt; vel audiendo, vel legendo, cognoscite litteras eorum: et videte quia illi et isti dii Romani vocantur. Ergo isti dii vocantur Romani. Et quando Christiani cogebantur, fremente impetu Paganorum, ut eos adorarent, et recusantes, eorum sævitiam usque ad effusionem sanguinis sustinebant; ea videbatur tota culpa Martyrum, quorum fundebatur sanguis, quia deos Romanos adorare nolebant, quia ceremonias erga deos Romanos respuebant, quia Romanis diis non supplicabant; et totus impetus, tota invidia non fiebat, nisi de nomine deorum Romanorum. Si ergo dii Romani Romæ defecerunt, hic quare remanserunt? Hæc ergo, Fratres, hæc adtendite, hæc dixi, hæc inhibete. Dii Romani, dii Romani, dii Romani. Si ergo dii Romani Romæ defecerunt, hic quare remanserunt? Si ambulare possent, dicerent quia huc inde fugerunt. Sed non fugerunt: remanserunt ibi, Romæ. Qui aliquando dictus est deus Hercules, Romæ jam non est. Hic autem etiam barba deaurata esse voluit. Erravi plane, quia dixi, esse voluit. Quid enim vult insensatus lapis? Ille ergo nihil voluit, nihil potuit. Sed qui deaurari eum voluerunt, de raso erubuerunt. Suggestio itaque nescio quæ novo Judici obrepsit. Quid egit? Non egit utique ut a Christiano lapis honoraretur; sed ut Cristianus illi superstitioni ad radendum misereretur: non inclinavit ad obsequendum;

Plebis, uti videtur, acclamatio.

sed movit ad vindicandum. Fratres, puto ignominiosius fuisse Herculi barbam radi, quam caput præcidi. Quod ergo positum est cum errore illorum, ablatum est cum dedecore illorum. Deus fortitudinis solet dici Hercules: tota virtus ejus in barba. Malo suo refulsit; quod non fulgebat luce dominica, non a luce, sed a luco fulgebat.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

7. Sileant ergo, videant modo, cui Deo legant fideles et dicant, *Deus quis similis tibi? Ne sileas, nec mitescas, Deus*. Hoc susceperam, quomodo non mitescat, non evertendo homines, sed errores. Non mitescit, ergo irascitur: si mitis est, ergo et miseretur. Irascitur et miseretur: Irascitur ad percutiendum, miseretur ad sanandum: irascitur ad mortificandum, miseretur ad vivificandum. In uno homine facit hæc. Non quasi alios mortificans, alios vivificans: sed in eisdem ipsis et irascitur, et mitis est. Irascitur erroribus, mitescit correctis moribus. Ego percutiam, et ego sanabo: ego occidam, et ego vivere faciam. Unum Saulum, postea Paulum, et prostravit, et erexit: prostravit infidelem, erexit fidelem: prostravit persecutorem, erexit prædicatorem. Si non irascitur, unde Herculi barba rasa est? Fecit enim hoc per fideles suos, per Christianos suos, per potestates a se ordinatas et Christi jugo jam subditas. Itaque, Fratres, hoc libenti animo accipite; et in Domini adjutorio cetera prosperius jam sperate.

Deus irascendo mitis.

Deut. 32.39.

* SERMO XXV.

* Alias de Diversis 19.

De versiculo (12.) Psalmi (93.) Beatus homo quem tu erudieris, Domine, etc.

1. Cum cantaremus Deo, diximus ei, *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et ex lege tua docueris eum.* Ergo Dei Evangelium sonavit, Zacchæus eleemosynas fecit. Discite. Quæ melior enim lex Dei, quam sanctum Evangelium? Lex enim (c) Testamenti novi, de quo Propheta cum legeretur, audistis: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et consummabo super domum Jacob Testamentum novum: non secundum Testamentum quod statui patribus eorum, cum educerem eos de terra Ægypti. Testamentum ibi promissum, hic redditum; promissum per Prophetam, redditum per Dominum prophetarum. Testamentum illud quod dicitur vetus, legite, et videte. Lex Dei data est etiam tunc, legite, vel audite quando legitur, et videte quæ ibi promissa fuerint. Promissa est ibi terra terræ; terra fluens lacte et melle; sed tamen terra. Verumtamen si intelligamus spirita-

CAPUT I. Evangelium, Lex Testamenti novi.

Jerem. 31. 31. et 32.

Legis veteris promissa spiritaliter intelligenda.

(a) Pithœanus MS. *nuntientur exempla*. Commemorandæ hoc loco erant, si promulgatæ jam antea fuissent, quas Honorius contra idola leges dedit an. 399. Habebatur Sermo forte anno proxime antecedenti.

(b) Hinc apparet Carthagine habitum esse hunc Sermonem, et Episcopum paulo ante intelligi Carthaginensem, at Judicem infra Proconsulem, cui suggestum a Christianis fuerat, ut Herculi illudare liceret. Neque vero Carthagine dumtaxat, sed aliis Africæ locis, constat in cultu Herculem fuisse, ut apud Suffectanos in provincia Byzacena: ubi cum Herculis statuam comminuissent Christiani, repentino in eos impetu populi cæsi sunt sexaginta. Quam furoris immanitatem exagitans Augustinus epist. 207. (nunc 50.) aimat Herculem deum, ut hoc loco, scite deridet. SIRMOND.

(c) Editi, *Lex enim præsagium est Testamenti novi.* At optimæ notæ Germanensis MS. non habet *præsagium est*. Ex quo intelligas, Legem hic Testamenti novi, Evangelium ipsum appellari.

CLASSIS I. liter, (quando non illa terra fluit lacte et melle) A alia est terra quæ fluet lacte et melle: terra illa Psal. 141. 6. de qua dicitur, Spes mea es tu, portio mea in terra viventium. Hæc enim terra morientium est. * Lac et mel quæritis? Gustate et videte quam suavis est Dominus. Gratia ejus significata est nomine lactis et mellis: dulcis et nutritoria est. Hæc autem gratia in vetere Testamento figurata, in novo revelata.

* CAPUT II. Psal. 33. 9.

Legis veteris servilis, cum Deus colitur propter terrena. Gal. 4. 24. 2. Denique Lex illa, propter eos qui carnaliter sapiunt, et talia præmia quærunt a Deo, et propter illa Deum colere volunt quæ ibi promissa sunt, audire meruit ab Apostolo Paulo, quia ad servitutem generat. Quare? Quia carnaliter intelligitur a Judæis. Nam spiritaliter intellecta, Evangelium est. Ergo in servitutem generat. Quos? Qui propter bona terrena Deo serviunt. Quando illis adsunt, gratias agunt; quando desunt, blasphemant. Qui enim propter ea Deo serviunt, vero corde servire non possunt. Adtendunt enim eos qui Deo nostro non serviunt: vident enim eos habere propter quod ipsi Deo serviunt, et dicunt in corde suo, Quid mihi prodest quia Deo servio? Numquid habeo tantum, quantum ille qui quotidie blasphemat? Orat, et esurit; blasphemat, et ructat. Qui ad ista adtendit, homo est; homo est de Testamento veteri. Qui vero in Testamento novo Deum colit, novam hereditatem debet sperare, non veterem. Si novam hereditatem speras, terram transi, calca vertices montium, hoc est, contemne fastigium superborum. * Sed quando contemseris et calcaveris, humilis esto, ne de altitudine cadas. Audi, Sursum cor; sed ad Dominum, non contra Dominum. Omnes superbi sursum cor habent, sed contra Dominum. Si autem vis tu vere sursum cor habere, ad Dominum habe. Si enim ad Dominum habueris cor sursum, ipse tenet cor tuum, ne cadat in terram.

* CAPUT III. Sursum cor.

3. Beatus ergo vir: *beatus homo quem tu erudieris, Domine.* Ecce loquor, ecce clamo, ecce expono. Qui me audiunt? Scio qui me audiunt: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine;* cui Deus in corde loquitur, et quando ego taceo, ipse est *beatus quem tu erudieris, Domine; et ex lege tua docueris eum.* Quid sequitur? Hoc usque cantavimus: *Et ex lege tua docueris eum.*

v. 13. * *Ut mitiges eum a diebus malignis, donec fodiatur peccatori fovea.* Ipse est vir qui eruditur a Domino, ipse est qui ex lege Dei discit a Domino, qui mitigatur a diebus malignis, donec fodiatur peccatori fovea. Audite quid sit. Maligni dies sunt. Numquid isthic, ex quo de Paradiso projecti sumus, malignos dies agimus? Et majores nostri planxerunt dies suos, et avi eorum planxerunt dies suos. Nullis hominibus dies placuerunt, quos vivendo egerunt. Sed posteris placent dies majorum: et illis iterum illi dies placebant, quos ipsi non sentiebant, et ideo placebant. Quod enim præsens est, acrem habet sensum. Non dico, propius admovetur; sed cor tan-

Dies maligni ab initio peccati.

SERMON. DE SCRIPTURIS. git quotidie. Omni anno plerumque dicimus quando frigus sentimus, Numquam fecit tale frigus: Numquam fecit tales æstus. Semper facit ipse (a) qui facit. Sed *beatus vir quem tu erudieris, Domine; ut mitiges eum a diebus malignis, donec fodiatur peccatori fovea.*

4. Maligni dies. Numquid isti dies maligni sunt, quos agitat circulus solis? Faciunt malignos dies maligni homines: et sic est prope totus mundus. Inter turbas malignorum gemit paucitas frumentorum. Revocemus ad ipsos justos. Maligni sunt illi, et faciunt malignos dies: quid ipsi justi, nonne in diebus malignis sunt et apud se ipsos, præter quod patiuntur malignos homines, inter quos gemunt? Et apud se ipsos, inquam, quando sunt, adtendant se, descendant in se, bene se considerent; B inveniunt in se dies malignos. Bellum nolunt, pacem volunt: et quis non? Et cum omnes bellum noliut, et omnes pacem velint, revocet ad se oculos et qui juste vivit, et bellum in se invenit. Quære a me quod bellum. *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et ex lege tua docueris eum.* Ecce homo quærit a me, quod bellum in se patiatur justus: doce illum ex lege tua, loquatur Apostolus, Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Et ubi projicio carnem, si sonet bellum; si, quod Deus avertat, hostis irruat? Fugit homo, et secum trahit bellum suum, quocumque it. Non dico, si malus est: prorsus si bonus est, si juste vivit, invenit in se quod Apostolus dicit, Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. In C isto bello quomodo sunt dies boni?

* CAPUT IV. Maligni dies unde.

Gal. 5. 17.

5. Ergo maligni sunt dies: sed mitigemur: * Quid est, Mitigemur? Judicio divino non irascamur. Dicamus illi, Bonum est mihi, quoniam humiliasti me, ut discam justificationes tuas. De paradiso elisti, de beatitudine projecisti: in ærumna sum, in gemitu sum, gemitus meus non est absconditus a te. Sed bonum est mihi, quoniam humiliasti me, ut discam justificationes tuas. In diebus malis disco quærere dies bonos. Qui sunt dies boni? Nolite illos modo quærere: mihi credite, immo mecum credite, non invenietis. Transibunt dies mali, et venient boni: sed boni venient bonis, malis pejores.

* CAPUT V. Psal. 118. 71. Dies mali qui nos prosunt ad inveniendos dies bonos.

6. Etenim et ego interrogo vos, Quis est homo qui vult vitam? Scio, omnium corda mihi D respondent, Quis enim homo qui non vult vitam? Addo, Et diligit videre dies bonos? Omnes respondetis, Quis est qui non diligat videre dies bonos? Bene respondetis, vultis vitam, vultis dies bonos. Certe quando dicebam, Quis est homo qui vult vitam, omnis homo mihi respondet, Ego. Quis est homo qui vult videre dies bonos? Nonne in silentio quisque vestrum dicit, Ego? Audi quod sequitur: Contine linguam tuam a malo. Modo dic, Ego. Quæris veniam: modo te inveniam. * Transierunt præterita: fuerit lingua tua maligna, fueris susurro, fueris criminator,

Psal. 33. 13.

Dies boni qua conditione propositi.

Ibidem 14. * CAPUT VI.

(a) Germanensis MSS. *ipse est qui facit.*

CLASSIS I.

fueris calumniator, fueris maledicus: ista omnia
fueris. Transeant ista cum diebus malis: noli tu
transire cum diebus malis. Est enim quo te te-
neas, ut non transeas. Res humana tamquam
fluvius currit: maligni dies tamquam fluvius cur-
runt. Tene te ad lignum, ne traharis. Ecce flu-
Isai. 40. 6. vius currit. Omnis enim caro fœnum, et omnis
honor carnis, ut flos fœni. Præcipitatur, tran-
sit, fœnum aruit, flos decidit. Quo me teneo?
Verbum Domini manet in æternum.

7. Prohibe ergo linguam tuam a malo, et labia
Ibidem 13 Pax sequenda qualis præcipitur. tua ut non loquantur dolum. Tu qui volebas vi-
tam, aut vis vitam et dies bonos, declina a malo,
et fac bonum. Quære pacem, quam optamus omnes
et in ista carnis mortalitate, et in ista carnis fragi-
litate, et in ista mendacissima vanitate. Omnes
pacem quærite. Quære pacem; et sequere eam.
Ubi est? Quo sequor? Qua transiit? Qua transiit,
ut sequar? Per te transiit, sed non in te remansit.
Cui dico? Generi humano: non unicuique ve-
strum, sed generi humano. Per genus huma-
num transiit ipsa pax: ipsa transeunte clamavit
cæcus in hesterna lectione. Et quo iit? Primo
vide quæ sit pax, et vide quo ierit, et sequere
Ephes. 2. 14. eam. Quæ est pax? Apostolum audi, de Christo
dicebat, Ipse est pax nostra, qui fecit utraque
unum. Pax ergo est Christus. Quo iit? Crucifixus
est, et sepultus, resurrexit a mortuis, adscendit
* CAPUT VII. Sursum cor. in cælum. Ecce quo iit pax. * Quomodo eam se-
quor? Sursum cor. Audi quomodo sequaris.
Quotidie quidem audis breviter, quando tibi di-
citur, Sursum cor: altius inde cogita, et seque-
ris. Tamen audi et latius, ut sequaris pacem ve-
ram, pacem tuam, pacem quæ pro te pertulit
bellum; pacem, quæ cum pro te toleraret bel-
lum, oravit pro hostibus pacis, et dixit pendens,
Lucæ 23. 46. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.
Bellum erat, et pax de ligno manabat. Manabat,
sed postea quid? Adscendit in cælum. Quære pa-
Coloss. 3. 1 etc. cem. Et quomodo sequeris? Audi Apostolum:
» Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt,
» quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens;
» quæ sursum sunt, sapite, non quæ super ter-
» ram. Mortui enim estis, vita vestra abscondita
» est cum Christo in Deo: cum Christus apparue-
» rit vita nostra, tunc et vos cum ipso apparebitis
* CAPUT VIII. in gloria. * Ecce dies boni, ipsos desideremus:
propter hoc vivamus, propter hoc oremus, pro-
pter hoc eleemosynas demus.

8. Jam ecce, Deo propitio, hyems est: de pau-
Christus in paupere vestiendus et excipiendus. peribus cogitate, quomodo Christus vestiatur
nudus. Quando legebatur Evangelium, numquid
Lucæ 19. non omnes beatificavimus Zacchæum, quando
eum Christus suspexit in arbore intentum ut
videret transeuntem? Nam quando speraret in
domo sua habitantem? Quando ei dixit, Descen-
de Zacchæe, hodie oportet me in domo tua ma-
nere: audivi gemitus gratulationis vestræ. Quasi
omnes in Zacchæo fuistis, et Christum excepi-
stis: sic dixit omnium vestrum cor.; O beatum
Zacchæum! Dominus intravit in domum ipsius.
SERMON. DE SCRIPTURIS.
O beatum! Numquid nobis potest ita continge-
re? Jam Christus in cælo est. Recita mihi Chri-
ste Testamentum novum: fac beatum de lege tua.
Recita, ut scias te non fraudari Christi præsen-
tia. Audi judicaturum: Quando uni ex minimis Matth. 25. 40.
meis fecistis, mihi fecistis. Exspectat unusquis-
que vestrum suscipere Christum sedentem in cæ-
lo: adtendite illum jacentem sub porticu; adten-
dite esurientem, adtendite frigus patientem, ad-
tendite egenum, adtendite peregrinum. Faci-
te (a) quod soletis, facite quod non soletis. Cre- a
scit doctrina, crescant opera bona. Laudatis se-
mentem, exhibete messem. Amen.

* SERMO XXVI.

* Alias de verbis Apostoli 11.

De (b) *verbis Psalmi* (94.) Venite adoremus et b
prosternamur ei, fleamus ante Dominum qui
nos fecit *etc. Et de verbis Apostoli ad Gal.*
(*cap.* 2.) Nam si per Legem justitia *etc. Et*
(*cap* 3.) Si enim data esset Lex quæ possit
vivificare. *Et ad Rom.* (*cap.* 9.) O homo tu
quis es *etc. Et* (*cap.* 11.) O altitudo *etc. Con-
tra hæresim Pelagianorum.*

1. PSALMUS quem cantavimus Deo, et nos in- CAPUT I. Homo a Deo creatus a Deo, cum ipsum roget, non deseritur. Gen. 1.
vicem exhortati sumus, ut *adoremus eum,*
et prosternamur illi, et fleamus ante Dominum,
qui nos fecit admonet quærere aliquanto dili-
gentius, quid sibi velit quod ait, *Qui nos fecit.*
Quod enim homo a Deo creatus est, nullus du-
bitat homo, nisi qui ingratus est. Novimus enim,
quia ita legimus, et ita credidimus, quod fecit
Deus hominem, inter multa quæ fecit, ad ima-
ginem suam. Hæc hominis est prima conditio,
hæc est humana prima creatura. Non tamen ar-
bitror, hoc nos pro magno voluisse commonere
Spiritum sanctum in hoc Psalmo, quod ait, *Flea-* Psal. 94 5.
mus ante Dominum, qui nos fecit. Alio enim Psal. 99 3.
loco dicit, ipse fecit nos, et non ipsi nos. Unde
quidem, ut dixi, Christianus dubitat nemo: quia
non solum Deus creavit primum hominem, ex
quo omnes homines, sed Deus hodieque creat
singulos homines, ille qui ait cuidam sancto suo,
Prius quam te formarem in utero, novi te. Prius Jerem. 1. 5.
ergo creavit hominem sine homine, modo creat
hominem ex homine. Tamen sive hominem sine
homine, sive hominem ex homine, Ipse fecit
nos, et non ipsi nos. Ad istum itaque primum
verborum istorum et facilem sensum, sed tamen
verum, *adoremus eum*, Fratres, *et prosterna-
mur ei, et ploremus ante Dominum qui nos fe-
cit.* Non enim fecit, et deserit: non enim cura-
vit facere, et non curat custodire. *Ploremus an-
te Dominum, qui nos fecit:* quia non ploravimus
quando nos fecit, et tamen fecit. Qui ergo fecit
ante quam rogaretur, deserit cum rogatur? Tam-
quam ergo dubitaret homo utrum exaudiretur
orans, admonuit eum Scriptura, cum dicit, *Plo-*

(a) Germanensis MS. *Facite qui soletis, facite qui non soletis.*

(b) Citatur a Floro ad Rom. 4. et 9. Habitus fuit die proxime sequenti post Sermonem alias 13. de verbis Apost. anno 417. aut paulo post, eo fere tempore quo scriptus liber de gratia Christi.

CLASSIS I.

remus ante Dominum, qui nos fecit. Utique exaudit quos fecit: utique non potest non curare quos fecit.

CAPUT II. Pelagianorum error, se a Deo factos homines, a se autem justos.

2. Verumtamen altiore intellectu, et, quantum existimo, utiliore, vidit quosdam Spiritus-sanctus dicentes vel dicturos, quod Deus fecerit eos homines, justos autem ipsi se faciant: prævidit eos, admonuit eos, et ab hac extollentia revocavit eos, dicens, Ipse fecit nos, et non ipsi nos. Quare enim addidit, Et non ipsi nos, cum sufficeret dicere, Ipse fecit nos? nisi quia illam facturam voluit admonere, ubi dicunt homines, Ipsi fecimus nos, id est, ut justi essemus, justos nos libera voluntate fecimus: quando conditi sumus, liberum arbitrium accepimus; ut ergo justi simus, libero id arbitrio agimus. Quid adhuc Deum invocamus, ut justos nos faciat, quod habemus in potestate, ut nos ipsi justos faciamus? Audite, audite: Et justos et injustos, Ipse fecit nos, et non ipsi nos. Creatus est primus homo in natura sine culpa, in natura sine vitio: creatus est rectus, non se fecit rectum. Quid se autem ipse fecerit, notum est: cadens a manu figuli fractus est. Regebat enim eum ipse qui fecerat, voluit deserere a quo factus erat, permisit Deus, tamquam dicens, Deserat me, inveniat se, et miseris sua probet quia nihil potest sine me.

CAPUT III. Liberum arbitrium sine Deo quid valeat.

3. Hoc modo ergo ostendere voluit Deus homini quid valeat liberum arbitrium sine Deo. O malum liberum arbitrium sine Deo! Experti sumus quid valeat sine Deo. Ideo miseri facti sumus, quia sine Deo quid valeat experti sumus. Experti ergo tandem aliquando noverimus, et venite adoremus eum, et prosternamur ei. *Venite adoremus, et prosternamur illi, et fleamus coram Domino qui nos fecit:* ut perditos nos per nos, reficiat nos qui fecit nos. Ecce bonus factus est homo, et per liberum arbitrium factus est malus homo: quando facturus est bonum hominem malus homo per liberum arbitrium deserens Deum? Servare se non potuit bonus bonum, et facturus est se malus bonum? Cum esset bonus, non se servavit bonum; et cum sit malus dicit, Facio me bonum? Quid facis malus, qui peristi bonus, nisi reficiat te qui » permanet bonus?

v. 7. Homines quod sumus, Deo auctore sumus.

4. Ipse ergo fecit nos, et non ipsi nos. *Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus.* Ecce fecit nos homines populum suum, qui nos fecit. Non enim creati homines jam populus ejus eramus. » Videte Fratres mei, et de ipsius Psalmi » verbis attendite, unde dixerit, Ipse fecit nos, et non ipsi nos. Hinc dixit, Fecit nos, et non ipsi nos, ut simus *populus ejus et oves pascuæ ejus.* Ipse fecit nos. Nam et Pagani nascuntur, et omnes impii, omnes adversarii Ecclesiæ ejus, ut nascerentur, ipse fecit eos. Non enim alius Deus creavit eos. Qui de Paganis nascuntur, ab ipso facti sunt, ab ipso creati sunt; et non sunt populus ejus, et oves pascuæ ejus. * Communis est omnibus natura, non gratia. Natura non putetur gratia, sed et si putetur gratia, ideo pute-

* CAPUT IV. Gratia creationis.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

tur gratia, quia et ipsa gratis concessa est. Non enim homo qui non erat promeruit ut esset. Si promeruit, jam erat: sed nondum erat. Ergo qui promereretur, non erat; et tamen factus est: nec ut pecora factus est, nec ut arbor factus est, nec ut saxum factus est; sed factus est ad imaginem Creatoris. Hoc beneficium quis dedit? Deus qui erat, et ex æterno erat. Cui dedit? Homini qui nondum erat. Dedit qui erat, accepit qui non erat. Quis autem hoc facere potuit, nisi qui vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt? De quo dicit Apostolus, Qui nos elegit ante mundi constitutionem. Elegit ante mundi constitutionem: in mundo isto facti sumus, nec mundus erat quando electi sumus. Ineffabilia mirabilia, Fratres mei. Quis hoc explicare suffecerit? quis saltem quod explicet cogitare? Eliguntur qui non sunt: nec errat qui eligit, nec vane eligit. Eligit tamen, et habet electos, quos creaturus est eligendos: habet autem apud se ipsum, non in natura sua, sed in præscientia sua.

Floros ad Rom. 4. — Rom. 4. 17. — Ephes. 1. 4. Electio Dei.

5. Ergo nolite extolli: homines sumus; Ipse fecit nos. Et fideles sumus: si tamen sumus, quando ista contra gratiam disputamus: sed ecce fideles sumus; etiam fideles, etiam justos, quia justus ex fide vivit, Ipse fecit nos, et non ipsi nos. Quæro quid nos fecerit? Dicturus es, Homines. Non inde Psalmus loquebatur, illud scimus, illud notum est, illud patet: nec magna, ut hoc noverimus, doctrina indigemus, quia homines ipse nos fecit. * Sed unde loquebatur, vide: Ipse fecit nos, et non ipsi nos. Quid nos fecit, nisi quod sumus? Quid autem sumus? *Nos autem.* Ecce quid sumus. Quid? *Populus ejus et oves pascuæ ejus.* Ipse nos fecit populum suum, Ipse nos fecit oves pascuæ suæ: Qui misit jugulandam ovem innoxiam, fecit oves de lupis. Hæc est gratia. Excepta illa communi gratia naturæ, qua homines facti sumus, nec digni fuimus, quia non fuimus: excepta illa gratia, hæc est major gratia qua facti sumus *populus ejus et oves pascuæ ejus*, per Jesum Christum Dominum nostrum.

Fideles et sumus, Dei gratia sumus. Rom. 1. 17. — * CAPUT V. — Gratia.

6. Sed dicit aliquis: Per Jesum Christum facti sumus, ut etiam homines essemus. Ita vero, per Jesum Christum facti sunt et Pagani. Nam Pagani, non ut essent Pagani, sed ut essent homines, per Jesum Christum facti sunt. Quis est enim Jesus Christus, nisi In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat » Verbum? Hoc erat in principio apud Deum. » Omnia per ipsum facta sunt. Illi ergo debent et Pagani quod homines creati sunt; et tanto magis puniendi, quia dimiserunt eum a quo facti sunt, et coluerunt quæ ipsi fecerunt.

Johan. 1. 1. etc.

CAPUT VI. Gratia Christi mediatoris.

7. Excepta ergo illa gratia, qua condita est humana natura; (hæc enim Christianis Paganisque communis est:) hæc est major gratia, non quod per Verbum homines creati sumus, sed quod per Verbum carnem factum fideles facti sumus. Unus enim Deus, et unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus in princi-

pio erat Verbum. Nondum erat homo Christus Jesus, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Ipse mundus non erat, quando Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, et mundus per ipsum factus est. Ergo tunc quando nos fecit, ut homines essemus, nondum erat homo. (*a*) Magis istam gratiam commendat Apostolus Christianis, ubi dicit, Unus enim Deus, et unus mediator Dei et hominum. Non ait, Christus Jesus; ne tu putares secundum Verbum dictum: sed addidit, homo: Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus. Quid est mediator? Per quem conjungeremur, per quem reconciliaremur: quia peccatis propriis separati jacebamus, in morte eramus, prorsus perieramus. Non erat Christus homo, quando creatus est homo: ne periret homo, ille factus est homo.

1. Tim. 2. 5.

Mediator.

CAPUT VII. Pelagiana hæresis exoriens horretur, et gratiam Dei admittere se simulat.

8. Hæc vobis contra novellam hæresim, quæ tentat assurgere, sæpe disputare cogimur: quia vos firmos volumus esse in bono, integros autem a malo. Hæc enim est disputatio eorum, quando primo exoriri cœperunt, et contra gratiam disputare, multum tribuentes non libertati hominis, sed infirmitati; et jacentem miserum hominem ideo extollentes, ne manu sibi de super porrecta valeat surgere. Disputantes ergo contra gratiam pro libero arbitrio, fecerunt auribus piis et catholicis offensionem. Cœperunt horreri, cœperunt ut certa pernicies devitari; cœpit de illis dici, quod contra gratiam disputarent: et invenerunt ad relevandam istam invidiam tale commentum. Non, inquit, contra gratiam Dei disputo. Unde probas? Eo ipso, inquit, non contra gratiam Dei disputo, quod liberum arbitrium defendo. Videte acumen, sed vitreum. Quasi lucet vanitate, sed frangitur veritate. Attendite quam sit quasi acute excogitatum quod dicere voluerunt. Hoc ipso, inquit, quia liberum arbitrium hominis defendo, et dico quia (*b*) liberum arbitrium sufficiens est ut justus sim, non sine gratia Dei dico. Erectæ sunt aures piorum: jam qui ista audit, incipit gratulari. Deo gratias. Non sine Dei gratia defendit liberum arbitrium. Est enim liberum arbitrium, sed nihil valet sine Dei gratia. Si ergo liberum arbitrium non sine Dei gratia defendunt, quid mali dicunt? Expone ergo nobis, o doctor, quam dicas gratiam. Cum dico, inquit, liberum hominis arbitrium; vide quia hominis dico. Quid deinde? hominem quis creavit? Deus. Quis ei liberum arbitrium dedit? Deus. Si ergo hominem Deus creavit, et homini Deus liberum donavit arbitrium, quidquid potest homo de libero arbitrio, cujus gratiæ debetur, nisi ejus qui eum condidit cum libero arbitrio? Et hoc quasi acute ab ipsis dictum.

CAPUT VIII. Gratia Christi præter naturam et legem necessaria admitti debet.

9. Videte tamen, Fratres mei, quomodo illam generalem gratiam prædicent, qua creatus est homo, qua homines sumus: et utique et cum impiis homines sumus, sed non cum impiis Christiani sumus. Hanc ego gratiam qua Christiani sumus, ipsam volumus prædicent, ipsam volumus agnoscant; ipsam volumus, de qua dicit Apostolus, *Non irritam facio gratiam Dei.* * *Nam si per Legem justitia; ergo Christus gratis mortuus est.* Videte unde dixit Apostolus. De Lege dixit: *Si per Legem justitia; ergo Christus gratis mortuus est.* Quia ergo ex Lege non erat justitia, ideo mortuus est Christus, ut per fidem justificentur, qui ex Lege non justificabantur. *Si enim*, inquit, *data esset Lex quæ possit vivificare, omnino ex Lege esset justitia:* quod etiam hesterno die * commemoravimus: *sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio:* promissio, non prædictio. QUI PROMISIT, IPSE FACIT. *Ut promissio*, inquit, *ex fide Jesu Christi daretur credentibus.* Ecce quales nos invenit gratia Salvatoris, quos nec Lex sanos facere potuit. Quare autem dabatur Lex, si sufficiebat natura? Et tamen nec Lex sufficere potuit, ita infirma erat ipsa natura: data est Lex, sed non quæ posset vivificare. Quare ergo data est Lex? *Lex*, inquit Apostolus, *prævaricationis gratia data est:* prævaricationis gratia posita est, ut te faceret prævaricatorem. Quare, ut me faceret prævaricatorem? Quia noverat Deus superbiam tuam: noverat quia dicebas, O si sit qui doceat, o si sit qui mihi ostendat. Ecce Lex dicit tibi, Non concupisces. Cognovisti Legem dicentem, Non concupisces. Surrexit concupiscentia, quam non noveras; inerat enim, sed nesciebatur: cœpisti conari vincere quod inerat, et apparuit quod latebat. Superbe, per (*c*) Legem factus es prævaricator: agnosce gratiam, et esto laudator.

Gal. 2. 21.

Gal. 3. 21. et 22.

* Ser. alias 13 de verbis Apostoli.

Ibidem 9. Lex ad quid data.

Rom. 7. 7.

CAPUT IX. Manichæorum hæresis de veteris Legis auctore.

10. Sed Legem, inquis, quis dedit? Quia sunt homines vani, et pejus impii, qui dicunt Legem ab alio datam, gratiam vero per Dominum nostrum Jesum Christum, quasi Legem malam, quasi Legem perversam, gratiam vero rectam: et volunt ita discernere duo Testamenta, ut vetus Testamentum dicant esse a nescio quo principe tenebrarum; novum autem Testamentum a Domino Deo Patre Domini nostri Jesu Christi. Ipsum apostolum Paulum audi. Si propterea putas Legem datam ab alio, non a Deo, quia per illam factus es prævaricator; audi ipsum Apostolum Legis laudatorem. Itaque, inquit Lex quidem sancta, et mandatum sanctum: adde, et justum: adhuc adde, et bonum. Quod ergo bonum est, inquit, mihi factum est mors? Absit: sed peccatum ut appareat peccatum. Erat enim peccatum, sed latebat peccatum. Quando latebat peccatum? Quando te adversarium nondum patiebatur. Cœpisti conari, et apparuit qui tenebat. Quando sequebaris, catenam non sentiebas: quæsisti refugium, et apparuit vinculum, voluisti fugere, et cœpisti trahi. Quia ergo cœpisti trahi, subveniat tibi qui non est ligatus. Quis non est ligatus, nisi qui dixit, Si invenistis

Rom. 7. 12. et 13.

(a) Sic MSS. Editi vero, *Magnam.*
(b) Plures MSS. *libero arbitrio sufficiens est ut justus sit.* Consentit Er. excepto quod habet *sim.*

(c) Plerique MSS. *Superbe, Legis factus est prævaricator.*

CLASSIS I.

Johan. 8. 46. Johan. 14. 30.

in me peccatum, dicite? Quis non est ligatus, nisi qui dixit, Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet? Quare me occidat, nihil inveniet: quia mors peccato (a) juste debetur. Quare ergo moreris? Ut sciant, inquit, omnes, quia voluntatem Patris mei facio. Ipse solvit, qui ligatus non est: ipse a mortuis liberat, qui est in mortuis liber.

Ibidem 31.

CAPUT X. Legis datæ insufficientia, gratiæ necessitas in Elisæo figurata.

11. Sed Ipse misit et Legem (b). Per servum suum Legem, per se ipsum gratiam. Adtende Elisæum in magno altoque mysterio, tamquam prophetam, agendo prænuntiantem, non solum loquendo: Mortuus erat filius hospitæ ipsius. Quid significabat mortuus puer, nisi Adam?

4. Reg. 4.

b Nuntiatum est sancto Prophetæ, gerenti in prophetia typum Domini nostri Jesu Christi: misit per servum baculum suum, et ait illi, Vade, vade, pone super puerum mortuum. Perrexit ille tamquam servus obediens. Sciebat Propheta quid fecerat. Posuit baculum supra mortuum, non surrexit. *Si enim data esset Lex quæ possit vivificare, omnino ex Lege esset justitia.* Non ergo potuit Lex vivificare. Venit ipse grandis ad parvulum, salvator ad salvandum, vivus ad mortuum: venit ipse. Et quid fecit? Juvenilia membra contraxit, tamquam se ipsum exinaniens, ut formam servi acciperet. Juvenilia ergo membra contraxit, parvum se parvo coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ. Itaque in isto typo Christi prophetice expresso suscitatus est mortuus, tamquam justificatus est impius.

Gal. 3. 21.

Philip. 2. 7.

Philip. 3. 21.

CAPUT XI. Gratia Christianorum.

12. ISTA GRATIA prædicetur, ista est gratia Christianorum per hominem Mediatorem, per passum et resuscitatum, qui adscendit in cœlum, et captivavit captivitatem, et dedit dona hominibus. Ista, inquam, gratia prædicetur, contra istam gratiam ab ingratis non disputetur. Baculus propheticus mortuo non suffecit: ipsa mortua natura sufficeret? Et istam qua conditi sumus, quamquam hoc nomine appellatam minime legerimus, tamen quia gratis data est, gratiam fateamur. Sed ostendamus vobis majorem esse istam, qua Christiani sumus: adtendite. Antequam conditi essemus, nihil boni merebamur; et ideo (c) gratia, qua conditi sumus,

c cum boni nihil mereremur. Si ergo magna est gratia, quando nihil boni merebamur; QUANTA GRATIA EST, quando tantum mali merebamur? Qui nondum erat, bene non merebatur; peccator et male merebatur. Nondum erat qui factus est, nondum erat; sed nec offenderat. Nondum erat, et factus est: offendit, et salvatus est. Qui non-

d dum erat, nihil sperabat, factus (d) est: lapsus autem damnationem exspectabat, et liberatus est. Hæc est gratia per Jesum Christum Dominum nostrum. Ipse fecit nos, et ante quam essemus omnino ipse fecit nos, et factos et lapsos

Psal. 99. 3.

A ipse et justos fecit nos, et non ipsi nos. * Si qua igitur in Christo nova creatura, lapsa est vetus, facta est nova.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT XII. Massa perditionis, unde electi sumus.

13. Una erat massa perditionis ex Adam, cui nonnisi supplicium debebatur: facta sunt vasa inde in honorem ex eadem massa. *Habet* enim *potestatem figulus luti, ex eadem massa.* Qua massa? Certe jam perierat, certe jam illi massæ justa damnatio debebatur. Gratulare, quia tu evasisti: mortem quippe debitam evasisti, et vitam non debitam reperisti. *Habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam.* Sed dicis, Me quare fecit in honorem, et alium in contumeliam? Quid responsurus sum? Auditurus es Augustinum, qui non audisti Apostolum dicen-

Florus ad Rom. 9. 11.

Electio ex perditionis massa investigabilis.

B tem, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Duo parvuli nati sunt: si debitum quæras, (e) ambo tenent massam perditionis. Sed cur mater alium portat ad gratiam, alium mater dormiens suffocat? Dicturus es mihi quid ille meruit qui portatur ad gratiam, quid ille meruit quem mater dormiendo suffocat? Ambo nihil boni meruerunt: sed *habet figulus luti potestatem, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam.* Disputare vis mecum? Immo mirare mecum, et exclama mecum, *O altitudo divitiarum!* Ambo expavescamus, ambo clamemus, *O altitudo divitiarum!* Ambo in pavore concordemus, ne in errore pereamus. *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles*

Ibidem 20. e

Rom. 11. 33.

C *viæ ejus!* Scrutare inscrutabilia, fac impossibilia, corrumpe incorruptibilia, vide invisibilia.

CAPUT XIII.

14. *Inscrutabilia* sunt *judicia ejus*, audisti, sufficiat tibi: *et investigabiles viæ ejus: Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* Quis prior dedit, cum totum gratis accepit? *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* Si Dominus retribuere vellet, nihil nisi pœnam debitam retribuisset. Nihil dederunt, ut eis retribueretur. Pro nihilo salvos faciet illos: *Quis prior dedit illi*, quasi suorum gratia meritorum? *Quis prior dedit illi*, quis prævenit gratiam, quæ gratis datur? Si aliquid meritorum antevenit gratiam, jam non gratis datur, sed ex debito redditur. Si autem gratis non datur, gratia qua-

Ibidem 34. et 35.

Gratia excludit omne meritum præcedens.

Psal. 55. 8.

D re vocatur? *Quis ergo prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia.* Quæ utique, nisi omnia bona quæ ab illo accepimus, (f) et accepimus ut boni simus? Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum, de sursum est descendens, a Patre luminum, apud quem non est immutatio. Nam tu in pejus mutatus es: apud quem non est immutatio, ipse subvenit. Apud quem non est, nec momenti obumbratio: nam tu in tenebris

Rom. 11. 35. et 36.

f

Jacobi 1. 17.

(a) Sic MSS. At editi, *juste debetur.*

(b) Hic apud Lov. additur, *et gratiam*: quod a MSS. et ab Er. abest.

(c) Sic Er. et plerique MSS. At Lov. *gratiam qua conditi sumus accepimus.* Fossatensis MS. *gratiam minorem appellamus qua conditi sumus.*

(d) Editi, *factus lapsus est.* Abest *lapsus* a MSS.

(e) In Flori collectione, *ambos tenet massa perditionis.*

(f) Fossatensis MS. *et quod accepimus ut boni simus.*

CLASSIS I. noctis tuæ jaces. Ab illo ergo omnia: nemo illi prior aliquid dedit, nemo exigat debitum. Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est. (Ephes. 2. 8.)

CAPUT XIV.

15. Sed movet me, inquis, quod ille perit, ille baptizatur: movet me, movet tamquam hominem. Si verum vis audire, et me movet quia homo sum. Sed si et tu homo, et ego homo; ambo audiamus dicentem, *O homo!* Utique si ideo movemur, quia homines sumus, ipsam naturam humanam infirmam ac debilem Apostolus alloquitur, dicens, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Cur me sic fecisti?* Si posset loqui pecus, et dicere Deo, Quare istum hominem fecisti, et me pecudem: nonne juste succenseres et diceres, O pecus, tu quis es qui respondeas Deo? Et tu homo es, sed ad Deum pecus es: et utinam sis pecus ejus et ovis pascuæ ejus. Agnosce beneficia pastoris, et non sequeris lupos erroris. Lupi eramus: Fuimus et nos natura filii iræ, sicut et ceteri: sed mortua est ovis, et fecit nos oves. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum, non hujus aut illius, sed mundi. Nihil ergo nobis, Fratres mei, ex eo quod aliquid sumus, si tamen in ejus fide aliquid sumus, quantumcumque sumus, nihil nobis arrogemus, ne et quod accepimus perdamus: sed in eo quod accepimus, illi gloriam demus, ipsum honoremus, semina sua ipse compluat. Quid haberet terra nostra, nisi ipse seminasset? Sed dat et pluviam, non deserit quod seminavit. Dominus dabit suavitatem, et terra nostra dabit fructum suum. Conversi ad Dominum, etc.

(Florus ad Rom. 9. — Rom. 9. 20. — Ephes. 2. 3. — Johan. 1. 29. — Psal. 84. 13.)

* SERMO XXVII.

(* Alias de verbis Apostoli 20.)

De titulo et prioribus versiculis Psalmi 95 et de verbis (a) *Apostoli ad Rom. 9.* Miserebor cui misertus fuero, *etc. Contra Pelagianos.*

CAPUT I.

1. Quomodo janua introducit in domum, sic titulus Psalmi introducit in intellectum. Prænotatur enim sic: *Quando domus ædificabatur post captivitatem.* Quæris quæ domus, indicat tibi jam Psalmus: *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.* Ecce quæ domus. Quando omnis terra cantat canticum novum; domus Dei est. Cantando ædificatur, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur. Modo ergo ædificatur: sed in fine sæculi dedicatur. Concurrant ergo lapides vivi ad canticum novum, concurrant et coaptentur in structuram templi Dei: agnoscant Salvatorem, recipiant habitatorem.

(Psal. 95. 1. — Domus Dei, quæ nunc ædificatur.)

2. Dictum est quæ domus: dicendum est post quam captivitatem. Et hoc tibi indicat Psalmus, sequere paululum: *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.* * *Cantate Domino, benedicite nomen ejus, bene nuntiate de die in diem salutare ejus.* * *Annuntiate inter gentes mirabilia ejus, in omnibus populis gloriam ejus.* * *Quoniam omnes dii gentium dæmonia.* Ecce sub quorum captivitate latebat domus. * Ex prima enim transgressione primi hominis, universum genus humanum natum cum obligatione peccati, victor diabolus possidebat. Si enim sub captivitate non teneremur, Redemtore non indigeremus. Venit ad captivos non captus: venit ad captivos redimendos nihil in se captivitatis, hoc est, iniquitatis habens, sed carne mortali pretium nostrum portans. Si enim carnem mortalem non haberet, unde in Verbo sanguis, quem pro captivis funderet? Ille autem qui ad captivitatem nostram venit cum similitudine carnis peccati, non cum carne peccati venit. Similitudo enim erat illa carnis peccati: vera caro, sed similis carnis peccati: vera caro, sed non peccati caro. Ille ergo qui ita venit, quis erat? *Bene nuntiate de die in diem.* Ecce quis erat. De die in diem erat, Deus de Deo erat, lumen de lumine erat: sed Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis: latens majestas, apparens infirmitas, ut moriatur infirmitas, et teneatur majestas.

(Captivitas, de qua per Christum liberamur. — v. 2. — v. 3. — SERMON. DE SCRIPTURIS. I. 3. — * CAPUT II. — Florus ad Rom. 9. — Johan. 1. 14.)

3. Si ergo universus mundus sub captivitate tenebatur, bene dictum est, *Miserebor cui misertus fuero, et misericordiam præstabo cui misertus fuero.* Si enim totus mundus sub captivitate, totus mundus in peccato, totus mundus justissime supplicio destinatus, sed ex parte per misericordiam liberatus, quis dicat Deo, Quare damnas mundum? Quomodo accusatur judex Deus, quando damnatur mundus reus? Reus es: si quid debeas consideres, pœna vocatur; nec cum a te debitum exigitur, exactor juste reprehenditur. Reprehendatur exactor, si indebitum exigit; cum vero debitum exigit, quis reprehendat exactorem, quamvis expectet donatorem? * *Cui vult miseretur, et quem vult obdurat. Dicis itaque mihi, Quid adhuc conqueritur? nam voluntati ejus quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Quis sit ille, adtende: quis sis tu, adtende. Ille Deus est, tu homo. Sed justitiam tibi loqui videris tu, et fons ille justitiæ siccatus est? Si justum loqueris, unde tibi? Aut injustum loqueris, et debes tacere: aut justum loqueris, et non habes nisi de fonte justitiæ: fons autem justitiæ quis est, nisi Deus? Primum ergo fundamentum fidei pone: *Numquid iniquitas apud Deum?* Latere te æquitas potest, esse ibi iniquitas non potest.

(In Deo qui cujus vult miseretur, nulla iniquitas. — Exodi 33. 19. — Rom. 9. 15. — * CAPUT III. — Rom. 9. 18. — Ibidem 14.)

4. Exspectas a me fortasse ut dicam tibi, quare cui vult miseretur, et quem vult obdurat? Exspectas a me homo? Si et tu homo et ego homo, ambo (b) audiamus, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Melior est enim fidelis ignorantia, quam temeraria scientia. Deus mihi dicit, per Apostolum Christus loquitur, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Et ego indignor, quia non novi justitiam Dei? Si homo sum, non indigner: excedam hominem, si possum, et fon-

(Cur Deus cujus vult miseretur, capere homo non potest.)

(a) Citatur in Flori collectione ad Rom. 9. et Gal. 6.

(b) MSS. plerique et Florus, *audivimus.*

CLASSIS I.

tem adtingam. Sed et si adtigero, homini non dicam: excedat et ipse, et adtingat mecum. Et quis est, inquis, qui homo hominem excedat? Ergo non quibusdam exprobrat Apostolus, et dicit,

1. Cor. 3. 4.

Cum enim dicitis, Ego Pauli, ego Apollo, nonne homines estis? Quid eos facere volebat, quibus exprobrabat quod homines erant? Homo es, ad Adam pertines.

* CAPUT IV.

* Pertine ad Filium hominis.

Johan. 15. 15.

Quomodo hic omnia nota facta sunt Apostolis.

5. Et forte dicit tibi, Jam non dicam vos servos, sed amicos; quoniam quæ audivi a Patre meo, nota vobis feci. Sed discipulis hoc dixit, illis Apostolis, illis hoc dixit: non debemus contristari, quia nondum tales sumus. Et tamen etiam ipsis quomodo hoc dixit, Omnia quæ audivi a Patre meo, nota vobis feci? Puto quia in spe dixit hoc, nondum in re: puto quod facturus erat, non quod jam fecerat. Et unde probatur, cum ille dicat, Nota vobis feci; non dicat, Nota vobis faciam? Quia dicuntur quædam in Scripturis de præterito, quæ intelligantur de futuro. Quomodo dicuntur de præterito, cum intelligantur de futuro?

Psal. 21. 17. et 18.

Foderunt, inquit, manus meas et pedes, dinumeraverunt omnia ossa mea. Nondum factum erat, et tamquam factum annuntiabatur quod futurum erat.

Tit. 3. 5.

Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. Alio autem loco ipse dicit,

Rom. 8. 24.

Spe salvi facti sumus: spes autem quæ videtur, non est spes. Spe salvi facti sumus, nonnisi de præterito dicimus: et quoniam spe salvi facti sumus, nondum re, adhuc futurum est quod speramus. Nam jam videmus et tenemus: sed nondum res, sed spes.

Ibidem et v. 25.

Quod enim videt quis, inquit, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus. Et tamen salvi facti sumus, et tamen adhuc salutem speramus et exspectamus, nondum tenemus. Sic et Dominus discipulis ait,

Johan. 15. 15.

Omnia quæ audivi a Patre meo, nota vobis feci. Si hoc jam factum erat, quare alio loco dicit illis,

Johan. 16. 12.

Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis illa portare modo? Certe, Omnia quæ audivi a Patre meo, nota vobis feci. Sed cum dicit, Non potestis illa portare modo, et dicit, Habeo vobis dicere; differt, non aufert. Propter certam ergo spem, quia sine dubio sciebat id se fuisse facturum; apud illum tamquam factum computabatur, et ideo dicebat, Nota vobis feci.

1. Cor. 5. 6. et 7.

6. Quamdiu ergo sumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, et non per speciem.

* CAPUT V.

Æquitas Dei cujus vult miserentis credatur nunc, donec postea videatur.

* Quantum nobis datur, fidem teneamus, et de justitia Dei non dubitemus. Iniquitatem apud illum esse omnino non credamus, ne in magnam voraginem impietatis veniamus. Et cum perfecta fide tenuerimus, nullam apud eum esse iniquitatem; et si illam modo non videmus, id est, æquitatem quæ est apud ipsum: finiatur via, et veniamus ad patriam; non potest videri tempore fidei, videbitur tempore speciei.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Psal. 44. 3. Johan. 1. 1. Johan. 14. 21.

Nunc enim per fidem ambulamus, tunc per speciem. Quid est, per speciem? Speciosus forma præ filiis hominum. Quia in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Qui diligit me, inquit, mandata mea custodit; et qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum. Et quid illi dabis? Et ostendam me ipsum illi. Hæc erit species, quando faciet quod dixit, Et ostendam me ipsum illi. Ibi æquitatem Dei videbis, ibi sine codice in Verbo leges.

Florus ad Gal. 6.

Ergo cum viderimus eum sicuti est, jam transiet peregrinatio nostra: postea vero gaudebimus gaudio Angelorum. Hæc enim (a) via, quid est? Fides est. Propter fidem tuam factus est deformis Christus, manet autem speciosus Christus. Speciosus forma præ filiis hominum, videbitur post peregrinationem.

* CAPUT VI.

Isai. 53. 2. etc.

* Modo autem fide qualis videtur? Et vidimus eum, et non habebat speciem neque decorem; sed vultus ejus abjectus, et deformis positio ejus, (b) hoc est virtus ejus: despectus et deformis positio ejus, homo in plaga positus, et sciens ferre infirmitates. Deformitas Christi te format. Ille enim si deformis esse noluisset, tu formam quam perdidisti non recepisses. Pendebat ergo in cruce deformis: sed deformitas illius pulcritudo nostra erat. In hac ergo vita deformem Christum teneamus. Quid est, deformem Christum?

Gal. 6. 14.

Absit mihi gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Hæc est deformitas Christi. Numquid dixi me aliquid scire in vobis, nisi viam? Hæc est via, credere in crucifixum. Hujus deformitatis signum in fronte portamus: de ista deformitate Christi non erubescamus.

Signum crucis.

Hanc viam teneamus, et ad speciem perveniemus. Cum pervenerimus ad speciem, æquitatem Dei videbimus: et jam non erit ibi dicere, Quare huic subvenit, et huic non? quare iste adductus est a gubernatione Dei, ut baptizaretur; ille autem cum bene catechumenus vixerit, subita ruina mortuus est, et ad baptismum non pervenit? ille autem cum scelerate vixerit, cum luxuriosus, cum mœchus, cum Scenicus, cum Venator, ægrotavit, baptizatus est, discessit, peccatum in eo convictum est, peccatum in eo deletum est? Quære merita; non invenies, nisi pœnam: quære gratiam; *O altitudo divitiarum!* Petrus negat, latro credit, *O altitudo divitiarum!*

Rom. 11. 33.

Judicia Dei in mysterio gratiæ, non ratione scrutanda, sed admiratione prosequenda.

7. Hoc nos putas perscrutari posse, quod Apostolus beatus expavit? Et cum tantam profunditatem et altitudinem inspiciens contremisceret, exclamavit, *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!*

* CAPUT VII.

* Quid enim dixerat ante, ut ad exclamationem hanc veniret? Rem dixerat, ubi si non credatur Deo, quia non est iniquitas apud Deum, (c) iniqua judicabitur. Gentibus dicebat, fidelibus dicebat de Judæis:

Rom. 11. 30. etc.

Sicut vos, inquit, *non credidistis Deo*, *nunc autem*

(a) Am. Er. et MSS. *Hæc enim in via. Quid est via? Fides est.*

(b) Apud Lov. deerant isthæc verba, in aliis editis et in MSS. reperta, *hoc est virtus ejus: despectus et deformis positio ejus.* Quorum loco Florus, *hic est cultus ejus despectus et deformis positio ejus.*

(c) Sic MSS. Editi vero, *iniquitas judicabitur.*

CLASSIS I. *misericordiam consecuti estis illorum incredulitate: sic et hi non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim omnes Deus in incredulitate, ut omnium misereatur.* Hinc postea Paulus dixit. Et quæ ista ratio est æquitatis et justitiæ Dei, concludere omnes in incredulitate, ut omnium misereatur? Quæris tu rationem, ego expavesco altitudinem. *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* Tu ratiocinare, ego mirer; tu disputa, ego credam; altitudinem video, ad profundum non pervenio. *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus!* Forte expositurus (a) est? *Quis enim cognovit* (b) *sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum.* Requievit, (c) quia invenit admirationem: nemo quærat a me occultorum rationem. Ille dicit, *Inscrutabilia sunt judicia ejus:* et tu scrutari venisti? Ille dicit, *Investigabiles sunt viæ ejus:* et tu investigare venisti? Si inscrutabilia scrutari venisti, et investigabilia investigare venisti; crede, (d) jam peristi. Tale est velle scrutari inscrutabilia et investigabilia investigare, quale est velle invisibilia videre et ineffabilia fari. Ergo ædificetur domus: cum pervenerit ad dedicationem, tunc fortasse inveniet istorum occultorum apertissimam rationem.

* Alias 7. editorum ex Carthusiæ MSS.

* SERMO XXVIII.

De (e) versiculo 3. Psalmi 104. Lætetur cor quærentium Dominum.

Lætandum corde in Deo.

1. Ex omnibus divinis eloquiis hinc potius adjuvante Domino disseramus, quod ultimum audivimus. *Lætetur cor quærentium Dominum.* (Psal. 104. 3.) Opportune namque etiam ventribus jejunamus. Lætabitur cor nostrum, si mentibus esuriamus. Jejuni sumus, cum aliqua suavia apponuntur in epulis nostris, lætantur fauces quærentium cibum: cum varie colorata blandeque depicta apponuntur adspectibus nostris, lætantur oculi quærentium aliquid videre luminosum: lætantur aures quærentium cantum: lætatur olfactus quærentium odorem gratum. Ergo, *Lætetur cor quærentium Dominum.*

Deus cordis lux et odor et cibus.

2. Procul dubio singula, quæ exhibentur diversis sensibus nostris, singulos sensus delectant. Neque enim vel sonus delectat adspectum, vel color auditum. Cordi autem nostro Dominus et lux est, et odor est, et cibus est: et ideo omnia est, quia nihil horum est; et ideo nihil est horum, quia horum omnium creator est. Est lumen cordi nostro, cui dicimus, Auditui meo dabis exsultationem et lætitiam. (Psal. 50. 10.) Est odor cordi nostro, de quo dicitur, Christi bonus odor sumus. (II. Cor. 2. 15.) Si autem cibum quæritis, quia jejunatis: Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam. (Matth. 5. 6.) De ipso autem Domino Jesu Christo dictum est, quia factus est nobis justitia et sapientia. (I. Cor. 1. 30.) Ecce epulæ præparatæ sunt; justitia Christus est, nusquam deest, nec de transmarinis partibus velut poma peregrina a negotiatoribus adportantur: cibus est quem sentit omnis qui sanas fauces habet, interioris hominis cibus est. Se ipsum commendans ait, Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. (Johan. 6. 51.) Cibus est qui reficit, nec deficit: cibus est qui insumitur, et non consumitur: cibus est qui esurientes satiat, et integer manet. Cum hinc ad mensas vestras discesseritis, nihil tale manducabitis. Quia ergo ad istas epulas convenistis, bene comedite: sed cum abieritis, bene digerite. Bene enim manducat et male digerit, qui audit verbum Dei et non facit: non enim ducit utilem succum, sed crudum ructat indigestione fastidium.

SERMON. DE SCRIPTURIS. — Cibus mentis reficiens, nec deficiens.

Lux oculorum cibus, plures absque sui minutione pascit.

3. Nec miremini quod corda nostra sic epulantur, ut et ipsa reficiantur, et non minuant unde reficiantur. Corporalibus oculis nostris Deus talem cibum dedit. Nam lux ista cibus est oculorum; hac lumina nostra pascuntur, et si quis diutius in tenebris fuerit, tamquam jejunando deficiunt. Perdiderunt enim homines oculos sedendo in tenebris, nec aliquid irruit oculis, nec quispiam percussit, nec humor alienus influxit, nec pulvis, nec fumus: producitur homo post tenebras, et non videt quod videbat: oculi ejus fame mortui sunt; cibum suum, hoc est, lucem non sumendo defecerunt. Videte ergo quod proposui, qualis sit cibus oculorum nostrorum. Ista lux videtur ab omnibus, pascit omnium oculos; et adspectus videntis reficitur, et lux integra perseverat. Si duo videant, tanta permanet; si plures videant, eadem permanet: dives videat, pauper videat, æqualis est omnibus. Nullus in ea limites figit, impletur pauperis inopia, vacat divitis avaritia. Numquid enim qui plus habet, plus videt, aut prolato auro præoccupat pauperem, et emit sibi quod videat, ut ille non habeat? Si ergo talis cibus est oculis nostris, quid est ipse Deus mentibus nostris?

Sonus et intellectus vocis ad plures sine partitione pervenit.

4. Et aurium quidam cibus sonus est, et ipse qualis est? De his enim sensibus corporis mentis intelligibilia conjiciamus. Ecce loquor Caritati Vestræ: adsunt aures, adsunt mentes. Duo quædam nominavi, aures et mentem; et in eo quod loquor, duo quædam sunt sonus et intellectus; simul feruntur, simul ad aures perveniunt; sonus remanet in aure, intellectus descendit in corde. Sed de sono ipso prius advertamus quanto excellentius intellectum amare debemus. Sonus est quasi corpus, intellectus est quasi animus. Sed sonus mox ut aurem percusserit, auremque tetigerit, transit, nec revocatur, nec ad-

(a) Sic MSS. At editi, *expositurus es?*
(b) Plerique MSS. *mentem Domini.*
(c) MSS. *Requievit, quia invenit, quia invenit admirationem.*

(d) Am. Er. et MSS. *crede, nam peristi.*
(e) Hunc Sermonem notat Possidius in Indiculo cap. 9. his verbis, *Per jejunium quinquagesimæ de versu Psalmi 104. Lætetur cor etc.*

CLASSIS I.

hoc sonat. Ita enim syllabæ præeundo et sequendo succedunt, ut secunda non sonet, nisi prima transierit. Verumtamen sic quomodo quoddam transitorium magnum habet miraculum. Ecce enim si vobis esurientibus panem apponerem, non perveniret ad singulos, totum divideretis vobis, tanto minus haberetis: modo autem sermonem profero verbi, inter vos syllabas non dividitis, nec secatis sermonem meum, ut alius tollat istam partem, alius illam, et sic minutatim et particulatim ad singulos quosque quod dico perveniat: sed totum audit unus, totum audiunt duo, totum audiunt plures, et quotquot venerint totum audiunt, et omnibus sufficit, et singulis integrum est: præparatur ad audiendum auris tua, nec eam fraudat vicina auris aliena. Si hoc fit de verbo sonante, quid fit de Verbo omnipotente? Quomodo enim vox ista nostra auribus omnium audientium singulis tota est et apud singulos tota est; nec tot sunt meæ voces quot vestræ aures, sed una vox multas aures implet, non divisa, sed omnibus tota: sic cogitate Verbum Dei totum in cælis, totum in terris, totum in Angelis, totum apud Patrem, totum apud Virginem, totum in æternitate, totum in carne, totum ad Inferos, cum visitaret totum, totum in paradiso, quo latronem transtulit. Hæc dixi de sono.

5. Quid si de intellectu aliquid dicam? quanto minus est quam Verbum Dei? Ecce enim sonum non revoco, sed si volo audiri, alterum sonum profero, et cum et ipse transierit, profero alterum, aut silentium consequetur: intellectum vero et profero ad te, et teneo apud me, et invenis quod audisti, et non perdo quod dixi. Videte quam vera sint, et *lætetur cor quærentium Dominum*. Dominus enim ipsa principalis veritas est. Intellectus ergo manens in corde meo migrat ad tuum, nec deserit meum. Verumtamen cum intellectus inest cordi meo, et volo ut insit etiam cordi tuo, quæro qua ad te transeat quasi vehiculum sonum; assumto quasi sono, ei impono intellectum, et profero, et produco, et doceo et non amitto. Si potuit hoc facere intellectus meus de voce mea. Ecce enim Verbum Dei Deus apud Deum, sapientia Dei manens incommutabiliter apud Patrem, ut procederet ad nos, carnem quasi sonum quæsivit, ei se inseruit, et ad nos processit, et a Patre non recessit. Intelligite, sapite hoc, quod audistis, quantum sit et quale cogitate, et de Deo majora sentite. Vincit ille omnem lucem, vincit omnem sonum, vincit omnem intellectum. Desiderandus est, et ad eum caritate inhiandum est, ut *Lætetur cor quærentium Dominum*.

* SERMO XXIX.

SERMON. DE SCRIPTURIS. * Alias de Diversis 3.

De (1.) versu Psalmi (117.) Confitemini Domino, quoniam bonus est.

Habitus (a) Carthagine, in basilica Restituta, die Pentecostes in Vigiliis.

CAPUT I. Bonus a se solus Deus, a quo cetera bona.

1. Admoniti sumus, et Spiritu Dei præceptum est nobis, ut confiteamur Domino: et ea caussa dicta est confitendi Domino, quoniam bonus est. Breviter dicitur, quod profundissime cogitatur. *Confitemini*, inquit, *Domino*. Et tamquam quæreremus, quare: responsum est, *quoniam bonus est*. Quid plus quæris, aut si aliud quæris, quam bonum? Tanta vis est boni, ut bonum quærant et mali. Sed alia quæ dicuntur bona, ab aliquo bono habent ut sint bona: si autem quærimus omnia bona a quo habent ut sint bona, recolamus quod dictum est, Et fecit Deus omnia, et ecce bona valde. (Gen. 1. 31.) Nullum igitur esset bonum, nisi factum esset a bono. Et a quali bono? Quod nullus fecit. Nullum ergo bonum esset, nisi a bono factum esset, quod factum non est. Bonum cælum, sed factum bonum: boni Angeli, sed facti boni: bona sidera, sol et luna, alternatio noctis et diei, temporum vices, volumina sæculorum, cursus annorum, germina herbarum et arborum, naturæ animalium, et inter hæc omnia creatura laudatrix homo; omnia bona, sed facta bona; et a Deo bona, non a se. Qui fecit hæc, super omnia est bonus: quia nullus eum fecit bonus, sed a se ipso bonus est. Nec tamen sibi soli, sed et nobis bonus est. *Confitemini ergo Domino, quoniam bonus est.*

CAPUT II. Confessio duplex, laudantis, et pœnitentis.

2. Confessio aut laudantis est, aut pœnitentis. Sunt enim parum eruditi, qui cum audierint confessionem in Scripturis, tamquam nisi peccatorum esse non possit, continuo tundunt pectora; velut jam moneantur confiteri peccata. Sed ut noverit Caritas Vestra, non ad sola peccata pertinere confessionem, audiamus illum, de quo dubitare non possumus quod nullum omnino habebat peccatum, exclamantem et dicentem, Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ. (Matth. 11. 25.) Quis hoc dixit? Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. (1. Petri 2. 22.) Qui solus verissime dicere potuit, Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet. (Johan. 14. 30.) Et tamen confitetur. Sed confessor iste, laudator est, non peccator. Denique audi quid confiteatur, audi laudes: et laus ipsa salus est nostra. Quid enim confitetur Deo Patri Filius sine peccato? Confiteor tibi, inquit, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Istam laudem commendavit (b) Patris, quia abscondit hæc a sapientibus, id est, superbis et arrogantibus; et revelavit ea parvulis, id est, infirmis et humilibus.

(a) De loco dieque habiti Sermonis nihil in prius editis. At in Germanensi MS. inscriptio quæ addita hic est reperitur; unde intelligas ipsum Sermonem esse, non qui in Possidii Indiculo recensetur cap. 10. sed qui cap. 9. his verbis, *Item de eodem die* (Pentecostes) *de versu Psalmi* 117. etc.

(b) Sic Germ. MS. At editi, *commendavit Patri.*

CLASSIS I. CAPUT III. Confessio peccatorum ad salutem necessaria.

3. Sed quod verum est, est etiam salubris A confessio peccatorum. Unde audivimus in Psalmo qui primo lectus est, Pone Domine custodiam ori meo, et ostium continentiæ circum labia mea, ut non declines cor meum in verba maligna, ad excusandum excusationes in peccatis. »

Psal. 140. 3. et 4.

Rogat Deum, ut custodiam det ori suo: et cujus rei custodiam exponit, et dicit: Sunt enim homines qui valde abundant, qui cum cœperint accusari, currunt se excusare. Excusare autem est caussas quærere, et caussationes innectere, quare ad se non videatur pertinere peccatum. Alius dicit, Diabolus mihi fecit: alius dicit, Fortuna mihi fecit: alius, Fato compulsus sum: nemo ad se. Cum vis esse excusator tuus, triumphat de te accusator tuus. Vis ergo facere quod doleat et gemat accusator tuus, id est, diabolus? Fac quod audisti, fac quod didicisti; et B dic Deo tuo, Ego dixi, Domine, miserere mei, » sana animam meam, quoniam peccavi tibi. Ego, inquit, ego dixi: non diabolus, non fortuna, non fatum. Ego dixi: non me excuso, sed accuso. Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam. Unde enim ægrotat? Quoniam peccavi tibi.

Psal. 40. 5.

Utraque confessio laudis et peccati debita Deo.

4. *Confitemini* ergo *Domino, quoniam bonus est.* Si laudare vis, quid securius laudas, quam bonum? Si laudare vis, si confessionem laudis habere vis, quid securius laudas, quam bonum? Si peccata tua confiteri vis, cui tutius quam bono? Homini, quoniam malus est, confiteris, et damnoris: Deo, quoniam bonus est, confiteris, et purgaris. Si confessionem laudis adtendas, C quidquid copiose laudaturus es, circa hoc occupata est intentio tua, ut ostendas bonum esse quod laudas. Bona enim recte laudantur, sicut mala recte vituperantur. Breviter tibi dicta est laus Domini Dei tui, *Bonus est.* * Si et tu bonus es, lauda unde es bonus: si malus es, lauda unde sis bonus. Si enim bonus es, ab illo bonus es: si malus es, a te malus es. Fuge te, et veni ad illum qui fecit te: quia fugiendo te, sequeris te; et sequendo te, hæres in eo qui fecit te.

* CAPUT IV.

Homo malus vult bona omnia præter se ipsum.

5. Quanta bona quæris, homo male. Certe malus es: dic mihi quid velis, nisi bonum? Equum quæris, nonnisi bonum, fundum quæris, nonnisi bonum; domum quæris, nonnisi bonam; uxorem quæris, nonnisi bonam; tunicam nonnisi bonam, caligam nonnisi bonam: animam solam malam. Nonne tibi ipse es contrarius, qui bona quæris, cum sis malus? Si bona quæris, D prius esto ipse quod quæris. Si autem malus multa bona invenisti, quid tibi prodest, quia tu peristi? Amate bonas animas vestras: odio habete malas animas vestras. Sed amando illum a quo est omne bonum, boni eritis. Odio habentes a mala vestra, (*a*) bona eligite.

CAPUT V. Peccatum puniendum aut a Deo aut ab homine pœnitente.

6. Quid est, odio habere mala tua? Pœnitendo confiteri peccata tua. Omnis enim pœnitens, et peccata sua pœnitendo confitens, irascitur sibi; et quodam modo pœnitendo vindicat in se quod displicet sibi. Deus enim odit peccatum. Si et tu oderis in te, quod et Deus odit, interim aliqua voluntate conjungeris Deo, dum hoc in te odisti quod odit et Deus. Sævi in te, ut Deus intercedat tibi, et non damnet te. Peccatum enim sine dubitatione puniendum est: hoc debetur peccato, punitio, damnatio. Puniendum est peccatum, aut a te, aut ab ipso. Si punitur a te, tunc punietur sine te: si vero a te non punitur, tecum punitur. *Confitemini ergo Domino, quoniam bonus est.* Laudate quantum potestis, amate quantum potestis: effundite coram illo corda vestra, Deus adjutor noster, *quoniam bonus est.*

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Supra Ser. 19. n. 2 et Ser. 20. n. 2.

Psal. 62. 9.

* SERMO XXX.

* Alias de verbis Apostoli 12.

De (*b*) *verbis Ps.* 118. *Gressus meos dirige etc. Et Apostoli Rom.* 7. *Lex spiritalis est, ego autem carnalis etc. Contra Pelagianos.* b

CAPUT I. Iniquitatis in hominem dominatus ante gratiam.

1. Sine dubio, Fratres, gravem quamdam sarcinam et grave jugum iniquitatis vitare cupiebat, qui Deo dicebat, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et non dominetur mihi omnis iniquitas.* Videamus ergo quando homini dominetur iniquitas, ut intelligamus quid orantem audierimus, et quid respondendo etiam nos ipsi oraverimus. Omnes enim ad sanctum Psalmum, quantum arbitror, devoto et veraci corde respondimus, orantes et dicentes Domino Deo nostro, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et non dominetur mihi omnis iniquitas.* Ab hujus pessimæ dominæ dominatu, pretioso sanguine redemti sumus. Et quid proderat Legem accepisse jubentem ac minantem, et non adjuvantem, ut sub illa essemus rei ante gratiam Dei? Frustra Lex minatur, quando iniquitas dominatur. Lex enim non est corporalis, non est carnalis: sed quoniam Deus spiritus est qui Legem dedit, procul dubio Lex spiritalis est. Sed quid ait Apostolus? *Scimus enim, quia Lex spiritalis est, ego autem carnalis sum venumdatus sub peccato.* Noli ergo mirari, o venumdate sub peccato, si tibi dominetur cui es venumdatus. Audi apostolum Joannem: Peccatum iniquitas est. Contra talem ergo dominam invocemus Dominum, cui dicimus, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et non dominetur mihi omnis iniquitas.*

Psal. 118. 133.

Rom. 7. 14.

1. Johan. 3. 17.

CAPUT II. Captivitas hominis ex peccato.

2. Venumdatus clamat, redemtor exaudiat. Ipse homo se vendidit per liberum arbitrium sub dominante iniquitate, et accepit pretium exiguam de arbore vetita voluptatem. Ipse ergo clamat, Itinera mea dirige, quæ ego distorsi: *Gressus meos dirige,* quos ipse meo arbitrio depravavi: *dirige secundum verbum tuum.* Ut recti sint gressus mei, quia rectum est verbum tuum. Ego, inquit, distortus sum sub pondere iniquitatis, sed verbum tuum est regula veritatis: me ergo

(*a*) Lov. boni eligite, dissentientibus aliis libris.
(*b*) Exceptum de hoc Sermone reperies apud Florum ad Rom.

a me distortum, corrige tamquam ad regulam, A hoc est, ad verbum (a) rectum. Ergo *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et ne dominetur mihi omnis iniquitas.* Vendidi me, et redime me. Vendidi me arbitrio meo, redime me sanguine tuo. In venditore erubescat superbia, Jacobi 4. 6. in redemtore glorietur gratia. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Rom. 7. 14. etc. 3. *Lex enim spiritalis est; ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato. Quod enim operor ignoro: non enim quod volo ago. Non quod volo ago*, carnalis dicit: non Legem, sed se accusat.

Adversarius gratiæ refutatur experimento propriæ infirmitatis.

Nam Lex spiritalis non habet culpam: carnalis venumdatus incurrit in culpam. Non agit quod vult: cum vult non potest, quia quando poterat noluit. Per malum velle, perdidit bonum posse, et captivus jam loquitur, et dicit captivus, B *Non quod volo ago. Non enim quod volo, facio bonum: sed quod odi malum, hoc ago. Non quod volo.* Et contra homo, Vis prorsus. *Non quod volo ago.* Omnino quod vis, agis. *Non quod volo ago:* crede mihi, frater, *non quod volo ago.* O si velles, ageres: quia non vis, non agis bonum. *Non quod volo ago:* crede mihi, novi quid in me agatur: *non quod volo ago.* Contradictor gratiæ, non es arbiter conscientiæ: ego me novi non quod volo agere, et tu dicis, Quod vis agis? 1. Cor. 2. 11. Nemo scit quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est.

4. Et tu homo es; si non vis credere mihi, intende tibi * Itane tu ita vivis in hoc corruptibili corpore, quod aggravat animam, ut caro non concupiscat adversus spiritum tuum, et spiritus C adversus carnem tuam? Ista rixa non est in te?

* CAPUT III. Lucta carnis et spiritus.

Nulla est concupiscentia carnis, quæ resistat legi mentis? Si nihil in te alteri resistit, vide totum ubi sit. Si spiritus tuus a carne contra concupiscente non dissentit, vide ne forte carni mens tota consentiat: vide ne forte ideo non sit bellum, quia pax perversa est. Forte in totum carni consentis, et nulla rixa est. Quam spem habes quod possis aliquando vincere, qui nondum cœpisti pugnare? Si autem condelectaris legi Dei secundum interiorem hominem, vides autem aliam legem in membris tuis repugnantem legi mentis tuæ; si hac condelectaris, hac ligaris, liber es in mente, servus in carne: si jam ita est, compatere potius homini dicenti, *Non quod volo ago.* Tu enim non vis ut concu- D piscentia illa quæ resistit menti tuæ; omnino non sit in te? Mali voti homo es, si tali adversario non vis cavere. Ego, fateor tibi, quidquid in me rebellat adversus mentem meam, et litigat mecum delectatione contraria, quidquid tale in me est, omnino interficere volo. Et si ei forte adjuvante Domino, non consentio; nolo habere cum quo litigem. Multo est mihi optabilius, inimicum non habere, quam vincere. Neque enim illud ipsum quod caro concupiscit adversus spiritum, non est meum: aut vero ex contraria natura compactus sum? Et illud meum est; et quod ei non consentio, meum est. Pars aliquantum libera, resistit reliquiis servitutis. Totum sanum sit volo, quia totus sum ego. Nolo ut a me caro mea, tamquam extranea, in æternum separetur; sed ut mecum tota sanetur. Si hoc (b) tu non vis, b nescio quid de carne sentias: arbitror te putare (c) nescio quid unde sit, quasi de gente con- c traria. Falsum est, hæreticum est, blasphemum est: mentis et carnis unus est artifex. Ipse quando hominem creavit, utrumque fecit, utrumque conjunxit: carnem animæ subdidit, animam sibi. Si semper illa staret sub Domino suo, semper et ista obediret dominæ suæ. Noli ergo mirari, si ea quæ deseruit superiorem, pœnas patitur per inferiorem. Caro enim concupiscit ad- Gal. 5. 17. versus spiritum, spiritus autem adversus car- a nem. Hæc enim, inquit, invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis. Inde et iste, *Non quod volo ago.* Concupiscit enim caro adversus spiritum, et nolo concupiscat: pro magno habeo, si non consentiam, opto tamen ut caream. Ergo, *Non quod volo ago.* Volo enim ut non concupiscat caro adversus spiritum, et non possum: hoc est quod dixi, *Non quod volo ago.*

Naturæ falsus defensor medico ingratus.

5. Quid mihi hic calumniaris? Ego dico, *Non quod volo ago:* et tu dicis, Quod vis agis. Quid mihi calumniaris? Ingrate medico, quid calumniaris infirmo? Sine ut medicum rogem. * *Redime me a calumniis hominum, et custodibo legem tuam.* Custodibo per redemptionem tuam, non per potestatem meam. Ideo mihi sanitatem, quam nondum habeo, non arrogo; quia medicum rogo. Tu autem naturæ defensor; quod utinam esses, non quasi sanæ defensionem falsam adhiberes, sed pro nondum sana medicum rogares; nunc vero tu naturæ defensor, vel potius oppugnator, dum quasi de natura sana laudas Creatorem, excludis a languida Salvatorem. Qui creavit, sanat, ruentem per se ipsam, levat per se ipsum. Ipsa fides est, ipsa veritas. HOC EST CHRISTIANÆ FIDEI FUNDAMENTUM, Unus et unus: unus homo per quem ruina, alius homo per quem structura: per illum ruina, per hunc structura. Cecidit qui non mansit, erigit qui non cecidit. Ruit ille quia dimisit manentem, manens ille descendit ad jacentem.

* CAPUT IV. Psal. 118. 134.

In lucta carnis et spiritus quid faciendum.

6. Si ergo concupiscit caro adversus spiritum ut in hoc ipso non quod vis agas, quia vis ut non concupiscat, et non potes; tene saltem in gratia Domini voluntatem, et in ejus adjutorio persevera: dic ei quod cantasti, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et ne dominetur mihi omnis iniquitas.* Quid est, *ne dominetur mihi omnis iniquitas?* * Audi Apostolum: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Quid est, Non regnet? Ad obediendum desideriis ejus. Non dixit, Noli habere desideria mala. Quomodo enim in hac carne mortali, ubi caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem,

* CAPUT V. Florus ad Rom. 6. 12.

(a) Lov. *ad verbum tuum:* dissentientibus editis aliis et MSS.

(b) Sic MSS. Editi vero, *Si hoc totum non vis.*

(c) Ita meliores MSS. At editi, *te putare quod nescio unde sit.*

CLASSIS I.

non habeo desideria mala? Illud ergo fac, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus. Etsi sunt desideria, non eis obediatur, ne iniquitas dominetur. Nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Non fiant membra tua arma iniquitatis; et non dominetur tibi omnis iniquitas. Sed etiam hoc, ut non fiant membra tua arma iniquitatis, numquid tu tibi viribus tuis præstas? Hoc ipsum, inquam, hoc ipsum quod non fiant membra tua arma iniquitatis, tu tibi præstas viribus tuis? Cum enim non fiunt membra tua arma iniquitatis, est quidem iniquitas in membris tuis, in desideriis illicitis, sed non regnat. Quomodo regnat, qui arma non habet? Pars tua, caro tua, concupiscentia carnis tuæ languore rebellat adversus te. Languor iste tyrannus est: si vis tyranni esse victorem, Christum invoca imperatorem.

Florus ad Rom. 6. 13.

7. Nam scio quid mihi eras dicturus, vel quid apud te ipsum modo dicas. Quisquis talis hic es, et audis me, scio quid tibi intus loquatur iniquitas. Adhuc enim sub jugo es iniquitatis, quando non agnoscis pretium Redemtoris. Scio quid tibi dicas. Ecce concupiscit caro mea adversus spiritum meum, concupiscit adulterium; sed non consentio, non annuo, non decerno: non solum non ago, sed nec agere consentio: non solum foris per carnem non perpetro, sed nec ipsa mente (a) sequor rebellantem. Consentio repugnanti, cedo luctanti? Non facio. Ecce non dominatur mihi omnis iniquitas. Ita est, verum est.* Gratias age, si ita est, ei qui tibi donavit ut ita sit. Noli tibi hoc arrogare, ne perdas quod accepisti, et incipias frustra rogare. Non times, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam?

Gratiæ adversarius sub jugo est iniquitatis.

* CAPUT VI.

Jacobi 4. 6.

8. Ergo tu tibi præstas, ut non dominetur tibi omnis iniquitas? Si vera est tua ista præsumtio, vana est nostra oratio, ubi dicimus Deo, *Non dominetur mihi omnis iniquitas*. Cantasti verba ista hodie, an non? Hic eras, quando omnes dicebamus, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et ne dominetur mihi omnis iniquitas?* Hic eras, cantasti verba ista, puto te non negaturum. Ergo cantasti in populo Dei, et rogasti Deum, dicens, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum, et ne dominetur mihi omnis iniquitas*. Si tibi hoc præstabas, quare mecum rogabas? Teneo precantem, teneo invocantem, convinco laborantem: simul ergo audiamus dicentem, Venite ad me omnes qui laboratis. Audiamus et veniamus. Quid est, Veniamus? Credendo proficiamus, gratias agendo (b) accedamus, perseverando perveniamus. Veniamus ad eum qui dicit, Venite ad me omnes qui laboratis. Et tu laboras, et ego laboro: illum audiamus, ad illum veniamus, inter nos quare litigamus? Ambo audiamus, quia ambo laboramus: quare inter nos litigamus? an ut medicum vocantem non audiamus? O infelix infirmitas! ad se vocat medicus, et litibus occupatur ægrotus. Vide quid dicat vocando: Venite ad me omnes qui laboratis. Ubi laboratis, nisi sub sarcinis peccatorum; nisi sub jugo malæ dominæ iniquitatis? Venite ergo ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego vos reficiam. Ego qui feci, reficiam. Ego, inquit, vos reficiam: quia sine me nihil potestis facere.

Gratiæ hostem ratiocinatur Ecclesiæ deprecatio.

Matth. 11. 28.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

Johan. 15 5.

9. Quomodo vos reficiam? Tollite jugum meum super vos, et discite a me. Quid discimus a te? Novimus te, Domine, in principio Verbum, Verbum Deum, Verbum apud Deum: omnia per te facta novimus, quæ videmus, et quæ non videmus. Quid discimus a te? Non enim alium mundum discipuli tui, tamquam discipuli artificis et fabricatoris, condituri sumus. Unum mundum condidisti, cælum et terram fecisti: utrumque suis creaturis ornamentisque illustrasti. Quid a te discimus? Discite, inquit, a me. Cum essem in principio Deus apud Deum, creavi vos, hoc nolo discatis a me: sed factus sum quod feci, ne periret quem feci. Unde sum factus quod feci? Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum. Hoc discite a me. Humiliavit enim semetipsum, inquit. Discite a me, quoniam mitis sum, et humilis corde. Non enim, inquit, hoc vos doceo, quasi in forma Dei aliquando fuissetis, non rapinam arbitrantes esse vos æquales Deo. Illi uni proprium erat, illa rapina non erat, cui natura (c) inerat. In Patris æqualitate natus est de Patre. Quid tamen fecit propter te? Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Ecce propter te Deus factus est homo, et non te vis agnoscere, cum sis homo? Ecce propter te factus est homo sine peccato, et non vis te agnoscere cum peccato? ut venias ad illum qui ait, Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam.

CAPUT VII.

Matth. 11. 29.

Christus magister humilitatis.

Philip. 2. 7. etc.

10. Tollite jugum meum super vos. Tulisti hoc jugum? Tulisti? Sentis te habere sessorem? Tulisti hoc jugum? Dicis, Tuli. Sentis te habere sessorem? Sentis te habere rectorem? Sentio, inquis. Illi ergo dic, *Gressus meos dirige secundum verbum tuum*. Regit te sub jugo suo, et sub sarcina sua. Ut enim sarcina ejus sit tibi levis et jugum ejus suave, ille tibi amorem inspiravit. Amanti, suave est; non amanti durum est. Amanti suave est Dominus dedit suavitatem. An forte quia vel venisti, audiens, Venite ad me, hoc ipsum tibi arrogare intendis, quia venisti? Ecce, inquit, veni ad illum arbitrio meo, voluntate mea. Quia veni, reficit me: quia veni, jugum suum imponit mihi suave; qui dat amorem, sarcinam suam levem imponit mihi amanti et diligenti: hæc omnia fecit in me; sed quia veni ad eum. Ergo hoc sapis, quia venisti, tu tibi hoc præstitisti? Quid enim habes, quod non accepisti?

CAPUT VIII.

Matth. 11. 28.

Jugum Christi unde suave.

Psal. 84. 13.

Pelagianorum argumentatio.

1. Cor. 4. 7.

(a) Fossatensis MS. *sed nec ipsa mente sequor. Rebellanti non consentio, repugnanti non cedo, luctanti non facio. Ecce non dominatur* etc.

(b) Am. Er. et plerique MSS. *accipiamus*.

(c) Aliquot MSS. *cui natura erat*.

CLASSIS I.

Quomodo venisti? Credendo venisti: sed nondum pervenisti. Adhuc in via sumus, venimus, sed nondum pervenimus. Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa. Time, ne cum tibi arrogas, quia inventa est a te via justa, ipsa arrogantia pereas de via justa. Ego, inquit, veni, arbitrio meo veni, voluntate mea veni. Quid turgescis? quid tumescis? Vis nosse quia et hoc præstitum est tibi? Ipsum audi vocantem: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui me misit, traxerit eum. Conversi ad Dominum, etc.

Psal. 2. 11, 12. — Johan. 6. 44.

* Alias de Sanctis 45.

* SERMO XXXI.

De verbis Psalmi 125. Qui seminant in lacrymis etc.

CAPUT I. Seminare in lacrymis omnium est Christianorum. Psal. 125. 5. v. 6.

1. PSALMUS qui cantatur Domino, videtur sanctis Martyribus convenire: sed si membra Christi sumus, sicut esse debemus, ad omnes nos pertinere intelligamus. *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent.* * *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Quo euntes, et unde venientes? Quid seminantes in lacrymis? quæ sunt semina? qui manipuli? Euntes in mortem, venientes a morte. Euntes nascendo, venientes resurgendo. Seminantes opera bona, metentes mercedem æternam. Semina ergo sunt nostra, quidquid boni fecerimus; manipuli nostri, quod in fine recipiemus. Si ergo bona sunt semina, bona opera, quare cum lacrymis, cum hilarem datorem diligat Deus?

2 Cor. 9. 7.

Martyrum passio et merces in Psalmo prædicta. 2. Cor. 12. 15.

2. Hic primum videte Carissimi, quomodo maxime ad beatos Martyres verba ista pertineant. Nulli enim tantum impenderunt, quam illi qui se ipsos impenderunt: sicut dicit apostolus Paulus, Et ipse impendar pro animabus vestris. Impenderunt enim se ipsos confitendo Christum, et implendo in ejus adjutorio quod dictum est, Ad mensam magnam sedisti, scito quoniam talia te oportet præparare. Quæ est magna mensa, nisi unde accipimus corpus Christi et sanguinem? Quid est, Scito quoniam talia te oportet præparare; nisi quod beatus Johannes exponit, Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus pro fratribus animas ponere? Ecce quantum impenderunt. * Sed numquid perierunt, quando securitatem a Domino etiam de capillo acceperunt? Perit manus, ubi non perit pilus? Perit caput, ubi non perit capillus? Ubi non perit palpebra, perit oculus? Hac ergo accepta magna securitate, impenderunt se ipsos. Operibus ergo bonis seminemus, cum tempus est, dicente Apostolo, Qui parce seminat, parce et metet. Infatigabiles, inquit, cum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Et iterum, A Bonum, inquit, facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus (a). Qui defecerit in semine, non gaudebit in messe.

Eccli. 31. 12. — 1. Johan. 3. 16. — * CAPUT II. — 2. Cor. 9. 6. — Gal. 6. 10.

SERMONES DE SCRIPTURIS. — a

In seminantes Christiani quidam in lacrymis seminantes.

3. Quare ergo in lacrymis, cum omnia bona opera nostra habere debeant hilaritatem? Et quidem de Martyribus dici potest, quia cum lacrymis seminaverunt. Fortiter enim certaverunt, et in magnis tribulationibus fuerunt. Nam ut eorum lacrymas Christus consolaretur, transtulit eos et trasfiguravit eos in se, et dixit, Tristis est anima mea usque ad mortem. Veruntamen, Fratres mei, videtur mihi, quod caput nostrum infirmioribus suis membris compassum est, ne se forte membra infirma desperarent, et sicut est humana fragilitas, morte propinquante perturbarentur; et dicerent non se ad Deum pertinere; nam si pertinerent, gauderent. B (b) Ideo prius Christus dixit, Tristis est anima mea usque ad mortem. Pater si fieri potest transeat a me calix iste. Quis hoc dicit? quæ potestas, quæ infirmitas? Audite quæ dicit: Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo tollet eam a me, sed ego pono eam, et iterum sumo eam. Hæc potestas tristis erat, quando faciebat quod non faceret, nisi voluisset. Potestate enim fecit, non conditione; quia ipse voluit, non quia Judæus potuit. Transfiguravit ergo in se infirma membra Corporis sui. Et forte de illis dictum est, *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent:* Id est, de infirmioribus. Non enim in lacrymis seminabat ille ipsius Christi magnus præco, quando C dicebat, Ego enim immolor, et tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cetero superest mihi corona justitiæ, corona de manipulis. Superest, inquit, mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: quasi diceret, Reddet mihi messem, cui me ipsum impendo sementem. Hæc verba, quantum intelligimus, Fratres, exultantis sunt, non plorantis. Numquid quando ista dicebat, in lacrymis erat? Nonne similis erat hilari datori, quem diligit Deus? * Ad infirmos ergo referamus hæc verba, ut nec ipsi desperent qui in lacrymis seminarunt: quia etsi seminarunt in lacrymis, transiet dolor et gemitus; transit tristitia cum fine, et venit lætitia sine fine.

Matth. 26. 38. — b — Johan. 10. 18. — 2. Tim. 4. 6. etc. — * CAPUT III.

Quo modo seminant omnes in lacrymis.

D 4. Veruntamen Carissimi, ecce quomodo mihi videtur ad omnes pertinere quod dictum est, *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione, tollentes manipulos suos.* Audite si adjuvante Domino, explicare potuero, quemadmodum ad omnes pertineat. *Euntes ibant et flebant.* Ex quo nascimur imus. Quis enim stat? Quis non ex quo viam intravit, cogitur ambulare? Infans natus est, crescendo ambulat; mors finis est. (c) Inde c

(a) Quidam libri addunt hic, non deficientes: sed male pro hoc enim Augustinus in altero versu posuit, *Infatigabiles*.

(b) Ita MSS. Editi vero, *Prius ergo Christus sub persona Martyrum dixit.*

(c) Sic aliquot MSS. Alii autem *In diem*: vel cum editis, *In die*.

jam veniendum est, sed cum exultatione. Quis enim non hic plorat in via ista mala, quando ipse infans inde incipit? Utique infans quando nascitur, de angustiis uteri in hujus mundi latitudinem funditur, de tenebris procedit ad lucem: et tamen de tenebris veniens ad lucem, plorare potest, ridere non potest. ((a) Est enim vita ista, ut quando gaudetur hic, time ne fallat; quando hic ploratur, roga ut evadas: et transit tribulatio, et venit tribulatio). Et rident homines, et plorant homines: et quod rident homines, plorandum est. Sed plorat alius damnum suum, plorat alius pressuram suam, quia in carcere est constitutus; plorat alius quod amiserit mortuum aliquem carissimorum suorum: ille hinc, iste hinc. Justus unde? Primo de his omnibus: justus enim plorat veraciter (b) plorantes steriliter. Plorat plorantes, plorat ridentes: quia et qui plorant de rebus vanis, inaniter plorant; et qui rident de rebus vanis, malo suo rident. Ille ubique plorat, plus ergo ipse plorat.

Justus quisque hic abundantius plorat.

CAPUT IV. Justorum orationes cum gemitu.

5. Sed *venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Vides ergo hominem justum, cum facit opus bonum, hilarem esse? Ita plane hilarescit. Hilarem enim datorem diligit Deus (2. Cor. 9, 6). Quando ergo plorat? Quando bona opera sua orando commendat. Orationes sanctorum voluit commendare Psalmus, orationes peregrinantium, orationes in hac via laborantium, orationes amantium, orationes gementium, orationes æternæ patriæ suspirantium, donec ea visa satientur qui nunc in mœrore sunt constituti. Etenim, Fratres mei, quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino (2 Cor. 5, 6). Non desiderat patriam peregrinatio sine lacryma. Si desideras quod non habes, funde lacrymas. Nam unde dicturus es Deo, Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo? (Psal. 55. 9.) Unde dicturus es Deo, Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte? (Psal. 41. 4.) Panis mihi factæ sunt: consolatæ sunt gementem, paverunt esurientem. Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte. Unde? Dum dicitur mihi quotidie, Ubi est Deus tuus? Quis justus non habuit istas lacrymas? Qui non habuit peregrinum se esse non doluit. Qua fronte ad patriam venit, qui non absens suspiravit? Nonne quotidie nobis dicitur, Ubi est Deus tuus? Discite Fratres mei, discite de paucis esse. Bene vivite, ambulate viam Dei; et videte quia auditis, Ubi est Deus tuus? Felices eritis, cum hoc audieritis; infelices, si dixeritis. Quando enim defendimus fidem Christianam, et respondetur nobis, Ecce prædicatur ubique nomen Christi, quare abundant mala? quid aliud dicitur, nisi, Ubi est Deus tuus? Qui audit, gemit: quia qui dicit, perit.

CAPUT V. Lacrymæ piorum comparantur cum fletu impiorum.

6. Sunt lacrymæ piorum, sunt lacrymæ sanctorum, quas indicant orationes eorum. Bene operatur, et hilaris est: et plorat ut bene operetur: plorat quia bene operatus (c) est. Plorando exigit bonum opus, plorando commendat bonum opus quod fecit. Crebræ ergo sunt lacrymæ justorum, sed in ista via: numquid in patria? Quare non in patria? Quia *venientes venient in exultatione portantes manipulos suos.* Felicitas venit, numquid lacryma redit? Porro autem illi qui hic inaniter plorant, inaniter rident, cupiditatibus suis dissipati, quando fraudantur gemunt, quando fraudant exultant: plorant et ipsi in via ista, plorant et ipsi, sed non in exultatione. *Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos.* Quid colligunt, qui nihil seminaverunt? Immo colligunt, sed quod seminaverunt: quia spinas seminaverunt, ignem colligunt: et eunt non de fletu ad risum, sicut sancti, *Euntes ibant, et flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient in exultatione:* illi a fletu ad fletum, a fletu cum risu ad fletum sine risu. Quid enim illis fiet? Quo eunt quando resurrexerint? Quo; nisi quo Dominus dixit, Ligate illi manus et pedes, et projicite illum in tenebras exteriores? (Matth. 22. 13.) Age, quid postea? Tenebræ erunt, et dolor non erit? Forte palpabunt, sed non dolebunt? non videbunt, sed non cruciabuntur? Absit. Non solæ tenebræ erunt, non eis sola tollitur species qua gaudebant, sed datur etiam quod in æternum gemant. Ne contemneres enim tenebras, o quisquis es flagitiosus, qui soles propter tua mala facta, et propter lasciva adulteria non solum tenebras non horrere, sed quærere, qui soles plus gaudere quando lucerna extinguitur: non tales tenebras habebis ubi gaudeas, ubi læteris, ubi te voluptatibus carnis oblectes, non sic erunt ipsæ tenebræ. Sed quomodo erunt? Ibi erit fletus et stridor dentium. (Ibidem.) Tortor sine defectu, tortus sine defectu. Nec qui torquet, fatigatur; nec qui torquetur, moritur. Erunt ergo æternæ lacrymæ illis qui sic vixerunt, erunt æterna gaudia sanctorum, quando *venientes venient in exsultatione, portantes manipulos suos:* dicent enim tempore messis Domino suo, Domine, adjuvante te fecimus quod jussisti, redde quod promisisti (d).

* SERMO XXXII.

* Alias 20. de Diversis et 31. ex homiliis 50.

In Psalmum 143. (e) De Golia et David, ac de contemtu mundi.

CAPUT I. Medicamenta in Scripturis divinis.

1. Deus et Dominus noster curans et sanans omnem animæ languorem, multa medicamenta protulit de Scripturis sanctis, velut de quibusdam armariis suis, cum lectiones divinæ legerentur; quæ per ministerium nostrum adhibenda sunt vulneribus nostris. Non enim sic nos esse profitemur (f) pueros medici, per quos alios sanare dignetur, ut nos ipsi jam non habeamus

(a) MSS. verba illa quæ ansulis concluduntur, non habent.

(b) Lov. plorat veraciter, non plorat steriliter: repugnantibus libris editis et MSS.

(c) Lov. operatus non est. Abest non a cæteris libris.

(d) Am. Er. et MSS. addunt, in æternum.

(e) A Possidio notatur in Indiculi cap. 8.

(f) Sic optimæ notæ Germanensis MSS. At editi, *pueros medicos.*

CLASSIS I. **necessariam curationem. Si in illum intendamus,** si ei nos toto corde præbeamus curandos, omnes sanabimur. Multa lecta sunt, et magna, et necessaria: quamquam ita sint omnia; sed tamen alia secretius in Scripturis absconduntur, ut quærentes exerceant; alia vero in promptu et in manifestatione ponuntur, ut desiderantes curent. Psalmus hic magna quidem secreta continet, quæ si omnia singillatim tractare voluerimus, vereor ne ferat communis infirmitas; sive propter æstus temporales, sive propter corporis vires, sive propter intelligentiæ tarditatem, sive etiam propter ipsam minus idoneam sufficientiam nostram. Pauca ergo inde delibabimus, quantum existimamus sufficere officio nostro, et intentioni Caritatis Vestræ.

CAPUT II. Titulus Psalmi 143.

B 2. Primo, titulus ejus est, *Ad Goliam*. Qui rudes non sunt in Scripturis divinis qui amant frequentare istam scholam, qui non oderunt magistrum, sicut pueri desperati, et intentam aurem præbent in ecclesia Lectoribus, atque exceptorium cordis sui in fluenta Scripturæ divinæ patefaciunt; qui non intra istos parietes domus suæ curam gerunt et domesticis fabulis delectantur, ut ideo conveniant, ut inveniant cum quibus loquantur nugatoria, non cum quibus audiant utilia, qui non amant loqui de rebus alienis, cum defecerint in suis: qui ergo non ita conveniunt, et frequenter conveniunt, non sunt rudes in isto titulo Psalmi, quod scriptum est, *Ad Goliam*: norunt quis fuerit Golias. Tamen propter alios qui vel nunc intenti sunt, alio autem tempore minus sunt intenti; vel fortasse spinis sæcularibus, id est, negotiorum mundanorum curis, verbum in corde suo tamquam semen utile effocare consuerunt, narremus etiam ista pervetera, et usitata intentis et studiosis litterarum divinarum.

CAPUT III. Goliæ et Davidis descriptio. 1. Reg. 17.

C 3. Golias unus fuit ex Allophylis, id est, ex alienigenis, qui bellum gerebant illo tempore adversus filios Israel. Eo autem tempore David sanctus, cujus est hoc Psalterium, immo per quem ministravit hoc Psalterium Spiritus-sanctus, puer erat pascens oves patris sui, tenera ætate, vix dum adolescentulus. Fratres ejus jam juvenes militabant, et in exercitu regis erant. Adtulit eis missus a parentibus aliquid de domo, usibus ipsorum. Ita illo tempore quo pugnabatur, in exercitu inventus est nondum miles, sed militum minister et frater. Exstitit tunc Golias iste, de quo mentio facta est, ingens statura corporis, armis instructus, viribus etiam exercitatus, elatus jactantia, qui superbe provocaret ad monomachiam adversarium populum: hoc est, ut unus inde electus ab ipsis procederet adversus eum, ut duobus pugnantibus examen totius belli in medio versaretur, pacto et placito addito, ut si quis duorum illorum vicisset, universæ parti unde steterat tribueretur victoria. Rex ergo ille populi Judæorum filiorum Israel Saul erat. Angebatur, æstuabat, quærebat in universo exercitu parem illi: verum non inveniebat, nec forma corporis, nec audacia provoca-

Monomachia.

A **tionis. Cum ergo æstuaret, ausus est puer iste David,** non præsumens de viribus suis, sed in nomine Dei sui, procedere adversus eum. Nuntiatum est regi, non audacia pueritiæ, sed fiducia pietatis: nec rex abnuit, non recusavit. Intellexit, enim videret audentem puerum, aliquid divinitatis in eo esse; nec illam teneram ætatem sine divino instinctu talia posse præsumere. Libenter accepit: processit adversus Goliam.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

4. In omnibus ergo, qui erant in ea parte, unde procedebat David, non erat presumtio nisi de Deo: in illis autem tota spes in unius hominis viribus. Sed quid est homo, nisi quod in isto Psalmo cecinit? *Homo vanitati assimilatus est, dies ejus velut umbra prætereunt*. Ergo spes illorum inanis, quæ collocata est in umbra transeunte. Armatus est autem David, ut quoniam ætate et viribus impar erat, quasi armis par esset: sed arma vetera non adjuvabant, potius onerabant novam ætatem. Et ad hoc pertinet quod etiam Apostolica lectio ante Psalmi canticum præsignavit, dicens, Exuite vos veterem hominem, et induite novum. Noluit David vetustatem armorum: abjecit; onerosa esse dixit, quia implicabant eum. Expeditissimus ille ad prælium procedere cupiebat; fortis non in se, sed in Domino; armatus non tam ferro, quam fide.

CAPUT IV. Una spes in Deo collocanda. Psal. 143. 7.

Coloss. 3. 9.

5. Tamen abjectis armis, elegit aliquid unde pugnaret: et hoc non sine sacramento. Nam videtis quasi duas quasdam vitas, unam in alienigenis veterem, alteram in Israelitis novam, adversus invicem dimicare. In illa parte corpus diaboli, in ista præfiguratio Domini Jesu Christi. * Tulit quinque lapides de torrente, de fluvio, et posuit in vase pastoris, quo lac mulgeri solet, et ita processit armatus. Quinque lapides, Lex erat; continetur enim Lex quinque libris Moysi. Et in ipsa Lege decem præcepta sunt salutaria, quibus decem præceptis cetera serviant. Præfiguratur ergo Lex et quinario et denario numero. Et ideo David pugnavit quinario, cecinit denario dicens, *In psalterio decem chordarum psallam tibi*. Neque omnes quinque lapides misit, sed unum tulit. Namque in numero lapidum, numerum librorum ostendit, in uno lapide unitatem implentium Legem. Unitas enim ipsa implem Legem, id est, caritas. Ideo sublati sunt quinque illi lapides de fluvio. Fluvius quid significabat illo tempore?

Quinque lapides David quid sibi velint.

*CAPUT V.

v. 9.

D 6. Non enim semper in Scripturis eadem significantur rebus certis. Et hoc nosse debet Sanctitas Vestra, propter ceteras regulas, ut etiam dociles Lectorem audiatis. Ea quæ ponuntur allegoricæ in Scripturis, non semper hoc significant. Non semper mons Dominum significat, non semper lapis Dominum significat, non semper leo Dominum significat, non semper bonum, non semper malum; sed pro locis Scripturarum, quo pertinent cetera circumstantia ipsius lectionis. Quemadmodum litteræ in tot millibus verborum atque sermonum ipsæ repetuntur, non augentur: verba infinita sunt, finitæ sunt tamen litteræ: verba numerare nemo potest, litteras

CAPUT VI. Regula ad intelligendas Scripturæ allegorias.

CLASSIS I.

quivis potest, unde multitudo verborum est. Cum una littera variis in locis ponitur, et pro loco valet, non unam rem valet. Quæ tam diversæ res, quam Deus et diabolus? Tamen in capite, *D* littera est, cum dicimus Deus, et cum dicimus diabolus. Sicut ergo littera pro loco valet: errat autem, et nimis absurdus est, et * intra puerile cor, qui cum legerit, verbi gratia, *D* litteram in nomine Dei, timet illam ponere in nomine diaboli, ne quasi Deo faciat injuriam. Sic etiam qui imperite audit divinas Scripturas, ut de isto ipso exemplo non recedamus, cum audit, verbi gratia, in allegoria positum fluvium, eo loco ubi dictum est, Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (Psal. 45. 5): dictum est autem de inundatione Spiritus-sancti, de qua alio loco ait Propheta: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos (Psal. 35. 9): cum ergo sic acceperit fluvium in bono, et laudaverit, et delectatus fuerit; quando pro loco dicitur ei, quod fluvius significet homines fluentes, et temporalibus deditos, cum transeuntium amore transeuntes, expavescit; quia in alio loco acceperat fluvium in bono significare aliquid, et perturbatur: ita fit in Scripturis mutus, quomodo in litteris mutus efficitur, si noluerit transferre ipsas litteras ad alia verba, sed in his solis verbis eas tenuerit, in quibus eas primo didicerit.

* f. gestat.

CAPUT VII. De fluvio levati lapides et in pastorali vase positi quid significent.

7. Si percepit hoc Sanctitas Vestra, res vobis dicta est, quantum arbitramur, utilissima, et quæ vos multum adjuvet, non solum ad audiendos Tractatus nostros, sed etiam ad intelligendas ipsas Scripturas, de quibus vobis ista tractamus. Fluvius ergo, unde tulit tunc David quinque lapides, non bonum aliquid significavit illo tempore. Novi quidem posse quibusdam occurrere, et in bono significare illum fluvium: sicuti si quispiam velit baptismum intelligere, ut lapides de baptismo (a) levati, id est, homines baptizati, fortissimi sint adversus diabolum, qui significabatur per Goliam. Tamen propter quinarium numerum constat nobis ratio, quia diximus Legem significari quinario numero, propter quinque libros Moysi. Quid significat quod de fluvio sunt ablati, et positi in vase pastoritio? Jam diximus, quia in adventu Domini nostri Jesu Christi, ut vere diabolus vinceretur, Lex transiit ad gratiam. Quid tam significans gratiam, quam lactis copia? Sublati sunt autem illi lapides de fluvio. Fluvius significabat populum fluxum, deditum temporalibus rebus, amantem transeuntia, et cupiditatis impetu in mare hujus sæculi decurrentem: qualis erat populus Judæorum vetus. Acceperat Legem, sed calcabat Legem, et transibat super Legem, et ferebatur in mare, quomodo fluvius super illos lapides. Non enim lapides illi limitem fecerant fluvio, ut statuerent fluvium. Quod si ita essent, significarent coercitionem Legis, et eos qui cum fluere cœperint voluptatibus et cupiditatibus suis, venientes ad præcepta Legis consistunt, et refrenant impetus libidinum suarum. Non autem ita erant illi lapides; sed in fluvio, super quos transibat aqua, sicut super Legem transgressor populus transibat. Inde ergo Dominus tulit Legem ad gratiam: id est, de fluvio tulit, et in vase pastoris posuit.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VIII. Populus Judæorum non implevit Legem quia timebat, non amabat.

8. Qui ergo vult implere Legem, gratiam cogitet. Ideo et illa decem præcepta psalterii decem chordarum, ipsa sunt quæ erant in illo populo vetere: sed illum populum decem (b) præcepta timore opprimebant. Non enim erat in illis caritas, quæ est per gratiam; sed timor erat. Præcepta Domini pœnalia erant illi populo, quia impleri non poterant * amore. Conabantur, sed cupiditate superabantur. Cum ergo quisque ad gratiam transitum fecerit, non alia præcepta implet: sed ipsa quæ hac impleri non poterant, hac implentur. Non est tamen vis præceptorum, sed vis gratiæ Dei. Nam si præceptorum Legis hoc esset, et illa impleret. Qui transit ad Christum, transit a timore ad amorem, et incipit amore jam posse, quod timore non poterat: et qui trepidabat in timore, non trepidat in amore. Ideo hunc in decem præceptis, quia significat David hominem qui transit ad gratiam, cum dicit, *In psalterio decem chordarum psallam tibi* (v. 9), jam cantare in præceptis, hoc est hilariter præcepta complere.

* f. timore.

CAPUT IX. De suis viribus ne homo præsumat.

9. Et ut noveritis, Fratres, quia gratia hoc implet, * nemo debet de viribus suis præsumere: hoc est enim præsumere de gratia Dei. Vocat enim te Deus, et jubet ut facias: sed IPSE DAT VIRES, ut quod jubet, impleri possit. Tibi autem capax fides adhibenda est, ut inundatione gratiæ humilies te, supplices Deo, nihil de te præsumas, spolies te Golia, induas David. Ad hoc pertinet quod in eodem Psalmo dicitur, quod jam commemorare cœperamus. *Quid est homo?* (v. 3) Hoc enim monet, ne de se præsumat homo. Nam videte quomodo incantat adversus Goliam, qui de se præsumebat; et commendat ibi David, qui infirmus in hominibus, in Deo firmissimus erat. *Quid est homo?* Et dicit quid sit homo: *Quoniam innotuisti ei.* Hoc est totus homo, si innotescat illi Deus: si autem non illi innotescat Deus, nihil est homo. Quid est homo, cui non innotuit Deus? *Homo vanitati assimilatus est, dies ejus velut umbra prætereunt* (v. 4). Ergo, *Quid est homo, quoniam innotuisti ei: et filius hominis, quoniam æstimas eum?* Quid est, *æstimas eum?* Placuit tibi eligere illum, et constituere in aliquo superiore et eminentiore loco: misericordiæ tuæ est, non meritorum ipsius.

* f. et nemo.

CAPUT X. Proprium hominis nihil nisi peccatum et mendacium.

10. Quære quid sit hominis proprium, peccatum invenies. Quære quid sit hominis proprium, mendacium invenies. Tolle peccatum, et quidquid consideraveris in homine Dei est. Non ergo amet homo quod proprium est. Etiam ad hoc potest pertinere illud quod dicit Apostolus: Ne- (1. Cor. 10. 24.)

(a) Sic Germanensis MS. Editi vero, *baptismo lavati*.
(b) Ita in Germ. MS. At in editis, *præceptorum timor opprimebat*.

CLASSIS I.

mo quod suum est, quærat. Aliquando enim audiunt illud homines a Lectoribus, et ædificantur ad auferendas res alienas. Interest quis tibi dicat, Noli quærere quod tuum est. Aliquando enim dicitur a malo suasore, aliquando autem dicitur a bono doctore. Deus bonus est doctor. Quando ergo audis a Deo, Noli quærere quod tuum est: noli sic accipere, quomodo dici solet. Aliquid boni est, quod te monet Deus. Quod dicebamus, quære quid sit tuum, invenies peccatum. Noli ergo quærere peccatum, et non quæris tuum: noli quærere mendacium, et non quæris tuum. Veritas enim a Deo est, mendacium abs te.

CAPUT XI. Per januam diabolo consentientem cupiditas et timor.

11. Et si diabolus aliquando aliquid suggerit, consentientem tenet, non cogit invitum. Non
B
enim seducit ille aut trahit aliquem, nisi quem invenerit ex aliqua parte jam similem sibi. Invenit enim eum aliquid cupientem: et cupiditas aperit januam intranti suggestioni diaboli. Invenit illum aliquid timentem, monet ut fugiat, quod illum invenit timere: monet ut adipiscatur, quod illum invenit cupere: et per has duas januas cupiditatis et timoris intrat. Claude illas, et imples Apostoli illud in hodierna lectione, Non detis locum diabolo. (Ephes. 4, 27.) Ibi enim voluit ostendere Apostolus, quia quamvis intret et possideat diabolus; homo illi tamen locum dedit, ut posset intrare.

Deus omnes peccatores invenit.

12. Ergo quis nihil est homo cui non innotuit Deus et quem non æstimat Deus; dat illi gratiam suam, inveniens in illo quod damnet, et donans omnia confitenti, ut coronet credentem.
C

* CAPUT XII.

* Quid enim invenit Dominus in hominibus quando venit, nisi quod damnaret? Omnino, Fratres, cogitate et videte, sive in illo populo Israelitarum, sive in Gentibus, non invenit nisi quod damnaret. Et ideo ad peccantes humilis voluit
a
venire, non judex, (a) cum parcit illis, ut primo prærogaret misericordiam donando peccata, et sic postea redderet severitatem puniendo peccata. Non abutamur, id est, non male utamur misericordia ejus, et non sentiemus severitatem ejus. Ergo hoc est homo totum, quod ei innotescit Deus, quod dat illi gratiam suam, unde præsumebat David: Golias autem de se, de viribus suis, superbus, elatus, inflatus, primo totam victoriam universæ partis suæ in se uno constituit.
D
Et quia omnis superbia habet impudentiam frontis, in ipsam frontem lapide veniente dejectus est. Evacuata est frons, quæ habebat impudentiam superbiæ suæ; et vicit frons, quæ habebat humilitatem crucis Christi.

CAPUT XIII. Crucis signum in fronte quid significet.

13. Propterea et nos signum ipsum crucis in fronte portamus, qui illud (b) intelligit. Hoc dico, Fratres, quia multi illud faciunt, et intelligere nolunt. Factorem quærit Deus signorum
b
suorum, non pictorem. Si portas in fronte signum humilitatis Christi, porta in corde imitationem humilitatis Christi. Diximus autem, Fra-
A
tres, eum dare locum diabolo, qui illi aperit januas cupiditatis aut timoris: sed cupiditatis cujus, aut timoris cujus? Nam et regnum cælorum cupimus, et gehennam timemus. Sed quomodo illæ januæ, cupiditas rerum temporalium, et timor pœnarum temporalium trahit plerumque ad nequitiam, et dat locum diabolo: sic cupiditas rerum æternarum, et timor pœnarum æternarum facit locum in corde verbo Dei.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

CAPUT XIV.

14. Breviter ergo, Fratres, si VOLUMUS BENE VIVERE, plus amemus quod promittit Deus, quam quod promittit hic mundus; et plus timeamus quod minatur Deus, quam quod minatur hic mundus. Numquid magnum aliquid aut longum est quod diximus? Venit tentatio tibi alicujus fraudis, vis facere fraudem, ut adquiras pecu-
B
niam: promittit Deus fraudem non facientibus sempiterna regna cælorum, vincit te cupiditas ad pecuniam. Nam quis est qui nolit regna cælorum? Sed plus velle terrena, hoc est peccare: plus velle quod præsens est, non credere quod futurum est; plus velle quod videt homo, et non desiderare quod promittit Deus: cum id quod videt homo, etiam ab oculis potest auferri, etiam possessum potest amitti; id autem quod promittit Deus, nec oculo carnis videri interim potest; et cum quisque ad Dei promissa pervenerit, non timet ne amittat, quia nemo est potentior illo qui dedit. Itaque, Fratres, hærete caritate promissis Dei; et non vos superabunt cupiditates sæculi.

Cupiditatis tentatio.

CAPUT XV. Timoris tentatio.

15. Rursum timoris tentatio advenit: dicit ti-
C
bi quisque, Dic pro me falsum testimonium. Primo promittit: sed cum non deceperit, si forte præponas promissa Dei pollicitationi hominum, non vincit cupiditas: per comminationem tentat, et incipit minari horribilia. Potens est forte in civitate, potens in sæculo, videtur posse facere quod minatur. Vincit te timor præsentis mali: quod et posset a te utique Deus avertere, si hoc illi videretur prodesse tibi: ut si nollet avertere, intelligere deberes, quia non tibi permitteret evenire, nisi ut hoc sciret prodesse tibi. Avertit ignem a tribus pueris idem Deus. Numquid mutatus est Deus, quia non avertit gladium a Martyribus? Idem ipse fuit Deus trium puerorum, qui fuit Machabæorum. Illi de igne evaserunt, illi ignibus cruciati sunt: utrique
D
tamen (c) in Deo sempiterno vicerunt. c Non enim aut illi vita ista temporali delectabantur, aut illi minis temporalibus frangebantur.

CAPUT XVI. Bono malus nihil vere nocet, sed prodest.

16. Itaque noli timere hominem minantem tibi. Quid est enim homo? *Vanitati assimilatus est, dies ejus sicut umbra prætereunt.* Aut non tibi nocebit, et ante transibit illa umbra, quam ad te aculeus ejus transire potuerit; potens est enim Deus: aut si permissus fuerit nocere, ad tempus nocebit umbræ tuæ, id est, rei transitoriæ tuæ, vitæ temporali tuæ, vitæ veteri tuæ. Usque enim ad ultimum mortis portamus aliquid

(a) Forte legendum *pepercit*, sublato *cum*: quod a Vimmariana et Parisiensi editione abest.

(b) Sic Vim. Par. et MS. Germ. At Lov. *qui illud intelligimus.*

(c) Sic Germanensis MS. Editi autem, *cum Deo sempiterno vicunt.*

CLASSIS I.

veteris hominis. Temporalem vitam ille nocere A potest, æternam tibi vitam nemo potest auferre. Tollet tibi impedimenta, quibus hic teneris; et hærebis Deo, cui te jam præmissa spe, caritate colligaveras.

CAPUT XVII. Homo malus, novacula acuta. Psal. 51. 4.

17. Propterea in Psalmis elegantissime dicitur de homine malo. Sicut novacula acuta fecisti dolum. Sic illi insultat Spiritus Dei. Quid attendit in novacula? Non quia occidi homines de novacula possunt; sed ad quam rem facta est novacula. Facta est autem ad radendos capillos. Quid tam superfluum in corpore, quam capilli? Quanta instantia, quanto studio, quanta cautela, quanta intentione acuitur, ut radat capillum? a Sic et homo malus tollit (a) se in partem, cogitat, recogitat, excogitat, ponit fraudem super fraudem, quærit machinationem, ministros parat, falsos testes comparat, acuit novaculam. B Quid facturus, justo, nisi superflua rasurus?

CAPUT XVIII. Felicitas non in temporalibus ponenda.

18. Itaque, Fratres, si vultis parati esse ad sequendam voluntatem Dei, quod vobis dicimus, et nobis primum dicimus; immo omnibus dicit ille, qui securus dicit: si volumus parati esse ad sequendam voluntatem Dei, non amemus ista quæ transeunt, non putemus ipsam esse felicitatem, quæ dicitur in hoc sæculo. Hoc enim putabant illi alienigenæ; totam felicitatem in rebus temporalibus, totam suavitatem in umbra ponebant, non in ipsa luce, non in ipsa veritate. Ideo in isto Psalmo, qui *ad Goliam* est, attendite posteriora Psalmi: omnino lucidissimis verbis et enodatissimo sermone, qui non quærat interpretem aut expositorem, sed misericor- C dia Dei ita sunt posita, ut nemo dicat, Ecce hoc quomodo voluit dixit, et pro ingenio suo interpretatus est, sensit ut voluit: sic sunt posita, ut nemo se excuset. Posita sunt autem a David dicente, id est, a nova vita, Christi vita, vita quæ per Christum nobis data est: insultans vitæ veteri, felicitati veteri hominum, et illis qui in eam spem ponunt, et illis qui adipiscuntur eam, et in illa gaudent.

CAPUT XIX. Felicitas improborum infirmis scandalum.

19. Videntur enim justi laborare in hoc sæculo, et injusti feliciter in hoc sæculo vivere: et quasi dormiat Deus, negligens res humanas, illi plerumque extolluntur impunitate, isti plerumque franguntur infirmitate, et putant sibi nihil prodesse quod bene vivunt, quia non habent ea quibus videntur abundare peccatores, scelerati D et impii homines. Et quamdiu talia rogant a Deo, ut pro magno sibi præstentur, tamdiu errant; et cavendum est ne dentur in potestatem cupiditatis suæ. Nam dictum est, Dedit illos Deus in concupiscentias cordis eorum. Et magis propitius est Deus, quando superflua et nugatoria petentem non exaudit ut det, sed exaudit ut sanet non dando. Etenim quare ista quærunt homines, quia non videt? Ut in luxuriis suis consumant, et in nugis, et in insanissimis spectaculis, * a Deo quærunt homines habere ista.

Psal. 80. 13. Superflua petens propitio Deo non exauditur.

* f. ideo.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT XX. Divitiarum abusus.

20. Da mihi hominem de sæculo, petat a Deo A divitias; dentur, et vide innumerabiles consequi laqueos mortis ejus. Opprimit inde pauperem, superbit homo mortalis super hominem parem sibi, quærit honores ab hominibus vanos; ut autem adipiscatur, exhibet illis ludicra nequitiæ, ludicra malæ cupiditatis: (b) ludos et b ursos emit, donat res suas bestiariis, esuriente Christo in pauperibus. Quid opus est plura dicere, Fratres? Vos ipsi cogitate quæ nos tacemus, quanta mala faciant homines de superfluis rebus, quando illis acciderit proventus illarum. Nonne melius est, quando talis est homo, ut possit sic uti copia rerum præsentium, ut auferat illi eam Deus, non illi eam det? Nonne tunc est misericordia?

CAPUT XXI. Cupiditas temporalium quomodo in proximum iniqua.

21. Et dicet, Bene feci, et nihil alienum ab- B stuli, et non me exaudiat: ex eo quod habeo do egenti, non tollo alicui: a te peto, tu da. Quasi vero det tibi villam, nisi alius perdat villam. Si dicatur tibi, Vendas villam tuam: tamquam maledictum exhorrescis, injuriam tibi factam putas; odium servas in pectore, quia hoc audisti ab homine, ut venderes villam: quasi emere possis, nisi alius vendat. Itaque quod valde cupis emere, et optas emere, si malum est vendere, alii malum quæris. Bonum est invenire sacellum solidorum in via: quod cum inveneris, dicis, Deus mihi dedit: quasi possis invenire, nisi alius perdat. Quare ergo non optas illorum thesaurorum bona, quæ tecum omnes sine angustia valeant possidere? Desideras aurum, de- C sidera justitiam. Habere aurum non potes, nisi alius amittat: justitiam ambo complectimini, et ambo dilatamini.

CAPUT XXII. De felicitate terrena aliter mali, aliter boni sentiunt.

22. Redeamus ergo ad Psalmum, ut intelligat Caritas Vestra eos esse alienigenas, qui totam felicitatem non putant nisi præsentem. Sed dignum te judicas cui et ista Deus det; quære quomodo utaris. Si non dedit, scias quia prodest tibi quia non dat pater bonus. Quia et filius tuus quando plorat, ut des illi formosum cultellum manubrio deaurato; quantum vult ploret, non illi das unde lædatur. *Domine, libera me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis.* v. 11. Et exponit quam dicat vanitatem et quam dexteram. Dexteram enim iniquitatis dicit felicitatem D hujus sæculi: non quia non invenitur apud bonos, sed boni quando illam habent, in sinistra illam habent, non in dextera. Felicitatem perpetuam habent in dextera: felicitatem temporalem habent in sinistra. Cupiditas autem rerum æternarum et felicitatis æternæ, non debet misceri cupiditati rerum temporalium, id est, felicitatis præsentis et temporalis. Et hoc est, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Ergo, *Dextera eorum dextera iniquitatis.*

Matth. 6. 3.

CAPUT XXIII. Verbi Dei

23. Audite jam quomodo locuti sunt vanitatem, et quomodo dexteram habeant iniquitatis.

(a) Germanensis MS. tollit *te in partem.*
(b) Quædam editio, *lupos.* Libri alii, *ludos*, id est ludorum loca.

CLASSIS I. — fructus a non audiente etiam exigendus. Luc. 19.23. V. in Psal. 32. Serm. 2. n. 2.

A Audiamus omnes, prodest vobis. Audiatis, ne dicatis non vos audisse: quia dictum est servo, Tu dares, et ego exigerem. Et diximus hesterno die, quia nos servi sumus dantes; alter est qui exigat. Sorores nostræ, nolentes audire, quasi nolunt pati exactorem. Sine caussa, Fratres mei, nemo sibi hinc blandiatur. Aliud est non accepisse, aliud accipere noluisse. Qui recusat donum Dei, Ipsius recusationis reus tenetur. Quomodo enim dictum est servo dispensatori, Quare non dedisti? Sic dicetur servo, cui ille positus est dispensare, Quare non accepisti? Si non fuit qui daret, excusabis te: si autem sonant Lectores, etiam quando tacent Tractatores, et ubique verbum Dei prædicatur, et vere di-

Psal. 18. 5. ctum est, In omnem terram exiit sonus illorum,

B et calor verbi Dei ubique diffunditur, nec est qui se abscondat a calore ejus: non erit quid dicere in judicio Dei. * Fratres audiamus, et faciamus, si volumus habere spem, non nos excusemus. Plerumque mendicus unum nummum petens, ad ostium tibi præcepta Dei cantat.

* CAPUT XXIV.

Felicitas mundana, et quæ licita videtur, contemnenda. v. 12.

24. Audiamus ergo: *Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis.* Videte felicitatem mundi, ubi illi spem ponebant qui locuti sunt vanitatem, et quorum dextera iniquitatis est. Nam sic incipit dicere: *Quorum filii eorum sicut novellæ constabilitæ.* Felicitas licita est. Non hic dixit fraudes, perjuria, rapinas, scelera: felicitatem dixit quasi innocentium. Et si ista contemnenda est; quemadmodum sunt plangendi illi, qui etiam rapinas

C faciunt, qui furta; qui scelera, qui homicidia, qui adulteria et cetera quæ etiam ipsa mundana felicitas damnat?

CAPUT XXV. Felicitatem sæculi quisquis magni pendit alienigena est.

25. Videte qualem velit esse hominem de vita nova, qualem velit esse hominem ad vasa pastoralia pertinentem, et ad gratiam Dei, et ad lac quo nutrimur. Adtendite jam: *Quorum filii eorum sicut novellæ constabilitæ: filiæ eorum ornatæ sicut similitudo templi.* Forte propterea sorores nolebant audire. Audiant ergo, velint no-

8 lint, et discant venire ad (a) Dominicum, non in superbia Goliæ, sed in humilitate David. Numquid enim ista exponenda sunt? Numquid obscura sunt? Loquuntur homines vanitatem, et dicuntur alienigenæ: non pertinent ad hereditatem Christi, ad regnum ejus cui dicimus, Pater

D noster: alienigenæ computantur. Et quam dicunt felicitatem? *Filii eorum sicut novellæ constabilitæ:* quasi propago propaginis. Habet multos filios, multos nepotes; securus est adversus casus mortis. Quasi non millia hominum plerumque unus casus absumat. *Filii eorum sicut novellæ constabilitæ.* Ecce puta sint filii sicut novellæ constabilitæ: nonne aliquando etiam novel-

A las silvis vicinas silvarum ignis absumit? *Filiæ eorum ornatæ sicut similitudo templi.* Cito hinc transeamus: consulendum est pudori feminarum. Ipsæ potius habendo cognoscant quid habeant, quod nos commemorando erubescimus. *Filiæ eorum ornatæ sunt sicut similitudo templi.* *

SERMONES DE SCRIPTURIS.

v. 13. *Cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in hoc.* Quomodo dicimus de abundantibus: Non habet ubi ponat, nescit quid habeat. Impletur unum cellarium, et redundant fructus: redundant possessiones, eructant cellaria ex hoc in hoc.

CAPUT XXVI. Goliæ superbus ex terrena felicitate.

26. *Oves eorum fecundæ, multiplicantes in exitibus suis.* Intrant paucæ; pariunt, et exeunt multæ. *Multiplicantes in exitibus suis.* Anno priore tot erant, hoc anno tot sunt. Gaudetur et exsultatur, tumescit Golias, et ad certamen

B provocat superbus in ista felicitate: Quis mihi potest? Quis mihi audet? Si non illud dicunt homines quibus hæc abundant, si non quotidie unusquisque sentit in se. Habet aliquid amplius quam vicinus; nonne dicit, Quis mihi potest? Aut vicinus iste si mihi fecerit injuriam non illi ostendo? Vide si non Golias est provocans ad certamen. Sed procedit David, nudus armis bellicis, armatus lapidibus paucis, prosternet omnem superbiam, id est, justus homo: sicut Martyres fecerunt, prostraverunt injustos. Et eo tempore quo videbantur victores, ipsi vincebantur, quando in his dux ipsorum diabolus superabatur.

27. Verum felicitatem illam adtendite: *Oves eorum multiplicantes in exitibus:* * *boves eorum* v. 14.

C *crassi. Non est ruina sepis.* Sepis enim plerumque maceria esse solet. *Non est ruina sepis, neque exitus:* omnia integra, omnia perfecta, omnia plena. *Neque clamor in plateis eorum:* non lites, non tumultus. * Videte qualem felicitatem quasi innocentium describat: ne dicat sibi quisque, Sed hoc dixit de illis qui rapiunt res alienas. Non est hinc dictum aliquid: alibi fit talium mentio. Nam manifestum est sceleratos esse puniendos. Et hinc debent intelligere quæ pœna eos exspectet, quando innocens quisque cum his superbe utitur et immoderate, reprobatur a Deo, et inter filios alienigenarum computatur. Non enim et dives ille alienos fructus quærebat, cui successit regio in fructibus, et cum æstuaret, non habens quo congregaret fructus mundanos, et

* CAPUT XXVII. In eos qui de felicitate terrena gaudent.

D non videret pauperes in quibus sibi thesaurizaret in cælo: Destruam, inquit, apothecas meas, » et faciam novas ampliores, et replebo eas. Unde, » nisi de fructibus suis? Et dicam animæ meæ, » Habes multa bona, satiare. Dixit autem illi Deus, » Stulte, hac nocte auferetur a te anima tua: quæ » præparasti, cujus erunt? Sicut ergo in Evangelio, Fratres, insultatum est homini gaudenti de »

Luc. 12.18. etc.

(a) Erratum hic suspicabatur Vlimmerius, qui ad marginem in suo codice scripsit, ad *Dominum filii*. Sed verius editi, ut in optimæ notæ Germanensi MSS. ad *Dominicum*. Quo verbo aut ecclesia significatur juxta Neocæsareensis concilii canonem 5. Κατηχούμενος εἰσερχόμενος εἰς κυριακόν. *Catechumenus si ingrediens in Dominicum*: pro quo Dionysius Exiguus et Isidorus Mercator interpretantur, *In Ecclesiam*. Eodemque sensu Cyprianus in lib. de opere et eleemosyna, *In Dominicum sine sacrificio venis*. Aut certe intelligenda sacra cœna, ut apud Cyprianum libro nunc citato, *Dominicum celebrare te credis*. Et apud August. in Breviculo Collat. cum Donatistis 3. diei c. 17. *Confitebantur in passionibus suis se collectam et Dominicum egisse*. In horum Martyrum Gestis, quæ Surius ad Febr. 11. refert, vox *Dominicum* utroque significatu ponitur.

temporali felicitate, quamvis illi felicitas de agro proprio esset, non de rapinis alienis: sic et in isto Psalmo temporali felicitati insultatur, ut discat anima innovata et regenerata per gratiam lactis, illam desiderare perpetuam et sempiternam beatitatem. Ideo vide quomodo connectat: *Quorum filii eorum sicut novellæ constabilitæ; filiæ eorum ornatæ ut similitudo templi. Cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in hoc. Oves eorum fecundæ, multiplicantes in exitibus suis: boves eorum crassi. Non est ruina sepis, neque exitus, neque clamor in plateis eorum.* (v. 15.) * *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt.* Sed qui dixerunt? *Quorum os locutum est vanitatem.* Superius enim descripti sunt.

CAPUT XXVIII. Beatus populus quis.

28. Tu autem quid dicis? Nam illi *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt.* Ego quid dico? *Beatus populus cujus est Dominus Deus ipsius.* Ergo ille est beatus populus, qui pro filiis suis et pro filiabus ornatis, pro crassitudine boum, pro fecunditate ovium, pro plenitudine cellariorum, pro integritate ædificiorum, pro pace ac litibus et jurgiis civilibus, pro ista omni felicitate, Deum suum vult possidere, ut ipsum habeat pro omnibus, qui condidit omnia, et dicat, (Psal. 72. 28.) Mihi autem adhærere Deo, bonum est: colat eum gratis; colat quando ista dat, et quando aufert, et quando non dat: et nihil sic timeat, quam ne ipse se auferat. Itaque Christianus populus, Fratres, qui dicit in corde suo, Quidquid vult auferat, se ipsum mihi non auferat, *Beatus est populus, cujus est Dominus Deus ipsius.*

* SERMO XXXIII.

* Alias de Diversis 18.

De (a) versu ejusdem Psalmi 143. Deus, canticum novum cantabo tibi, in psalterio decem chordarum psallam tibi.

CAPUT I. Caritate cantatur canticum novum et Lex impletur.

1. Quoniam scriptum est, *Deus, canticum novum cantabo tibi, in psalterio decem chordarum psallam tibi:* decem chordarum psalterium, decem præcepta Legis intelliguntur. Cantare autem et psallere, negotium esse solet amantium. Vetus enim homo in timore est, novus in amore. Ita etiam duo Testamenta discernimus, vetus et novum, quæ in allegoria dicit Apostolus etiam in Abrahæ filiis figurari, uno de ancilla, altero de libera: Quæ sunt, inquit, (Gal. 4. 22. etc.) duo Testamenta. Servitus enim pertinet ad timorem, libertas ad amorem. Dicit enim Apostolus, (Rom. 8. 15.) Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater. Dicit et (1. Johan. 4. 18.) Johannes, Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem. Caritas ergo cantat canticum novum. Nam timor ille servilis in veteri homine constitutus, potest quidem habere psalterium decem chordarum, quia et Judæis carnalibus data est ipsa Lex decem præceptorum: sed cantare in illa non potest canticum novum; sub Lege est enim, et implere non potest Legem. Organum ipsum portat, non tractat; et oneratur psalterio, non ornatur. Qui autem sub gratia est, non sub Lege, ipse implet Legem: quia non est ei pondus, sed decus; nec timenti tormentum est, sed amanti ornamentum. Spiritu enim dilectionis accensus, jam in psalterio decem chordarum cantat canticum novum.

CAPUT II.

2. Nam sic dicit Apostolus: (Rom. 13. 8. etc.) Qui enim diligit alterum, Legem implevit. Nam non adulterabis, non homicidium facies, non furaberis, non concupisces; et si quod est aliud mandatum, in hoc sermone recapitulatur, Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo autem Legis, caritas. Dominus etiam quia dixerat, (Matth. 5. 17.) Non veni solvere Legem, sed adimplere: propterea tale mandatum discipulis dedit, unde Lex ab eis posset impleri. (Johan. 13. 34.) Mandatum, inquit, novum do vobis, ut vos invicem diligatis. Non ergo mirum, si mandatum novum cantat canticum novum: quia, sicut dictum est, psalterium decem chordarum decem præcepta sunt Legis, et plenitudo Legis dilectio est. Paucas autem inde chordas commemorare Apostolus voluit, ut ex eis cetera intelligantur, ubi ait, Nam non adulterabis, non homicidium facies, etc. Nam sicut duo sunt præcepta dilectionis, ex quibus Dominus dicit totam Legem Prophetasque pendere, satis ostendens dilectionem esse plenitudinem Legis: ita ipsa decem præcepta in duabus tabulis data sunt. Tria quippe dicuntur in una tabula esse conscripta, et septem in altera. Sicut autem illa tria pertinent ad dilectionem Dei, ita septem cetera dilectioni proximi deputantur.

CAPUT III. Præcepta tria ad Deum pertinentia.

3. Primum est illorum trium, (Exodi 20. 2. etc. Deut. 5. 6. etc.) Audi Israel, Dominus Deus tuus Dominus unus est. Non facies tibi idolum aut cujusquam similitudinem, neque quæ in cælo sursum, neque quæ in terra deorsum, et cetera quibus ad unius Dei cultum relicta idolorum fornicatione constringit. Secundum autem præceptum est, Non accipies nomen Domini Dei tui in vanum. Tertium, de observatione sabbati. Credo propter Trinitatem tria præcepta pertinent ad dilectionem Dei. Unitas enim divinitatis a Patre habet exordium: inde primum præceptum de uno Deo maxime loquitur. Admonemur autem secundo præcepto, ne Filium Dei creaturam putemus, si eum acceperimus inæqualem Patri. Omnis enim creatura, sicut dicit Apostolus, vanitati subdita est: ibi autem præcipitur, ne nomen Domini Dei nostri in vanum accipiamus. Jam vero donum Dei, (Sabbatum spiritale.) quod est Spiritus-sanctus, promittit requiem sempiternam, quæ sabbato figuratur: unde nos sabbatum spiritaliter observamus, si non faciamus opera servilia. Ab his enim etiam carnali intellectu Judæi sabbato prohibentur. Qui autem spiritalia vult intelligere opera servilia, audiat Dominum dicentem, (Johan. 8. 34.) Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. * Peccatum autem

CAPUT IV.

(a) Hujus Sermonis recordatur Possidius in Indiculi cap. 9. Confer Sermonem 9, *de decem Chordis.*

CLASSIS I. non solum illud est, quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus; sed etiam si habeat speciem boni operis, et tamen propter mercedem temporalem fiat, non propter requiem sempiternam. QUODLIBET enim QUISQUE FACIT, si hoc animo facit, ut terrenum emolumentum consequatur, serviliter facit, et ideo sabbatum non observat. Gratis enim amandus est Deus: nec anima potest nisi in eo quod diligit, requiescere. Æterna autem requies ei non datur, nisi in dilectione Dei, qui solus æternus est; et ipsa est perfecta sanctificatio, et spiritale sabbatum sabbatorum. Quapropter quoniam in Spiritu-sancto sanctificamur, quis est quem non moveat ad magnum sacramentum intelligendum, quod in tribus præceptis ad Deum pertinentibus tertium præceptum est de sabbato? Et in his omnibus quæ Scriptura in libro Genesis Deum fecisse commemorat, non ibi dicitur sanctificasse nisi diem septimum, quod significat sabbatum.

Sabbatum sabbatorum.

Præcepta septem quæ proximum spectant.

4. Septem vero præceptorum quæ dilectioni proximi tribuuntur, primum est, Honora patrem tuum et matrem tuam. Secundum, Non occides. Tertium, Non mœchaberis. Quartum, Non furaberis. Quintum, Non falsum testimonium dices. Sextum, Non concupisces uxorem proximi tui. Septimum, Non concupisces rem proximi tui. Huic distributioni manifeste adtestatur Apostolus, ubi dicit, Honora patrem tuum et matrem tuam: quod est mandatum primum. * Quæritur enim, et non in toto Decalogo invenitur primum: quia decem mandatorum illud est primum ubi de uno Deo colendo præcipitur. Et ideo de honorandis parentibus scriptum in alia tabula, primumque est, quia inde incipiunt præcepta quæ ad dilectionem proximi referuntur.

Ephes. 6. 2.

* CAPUT V.

Canticum novum cantare cujusnam sit.

5. Cantemus ergo canticum novum, psallentes psalterio decem chordarum. Hoc est canticum novum, gratia novi Testamenti, quod nos a vetere homine discernit, qui primus factus est de terra terrenus. De limo enim factus est, et amissa beatitudine in miseriam jure projectus est, quoniam præcepti prævaricator exstiterat. Sed quid dicit apud Prophetam, qui gratias agit gratiæ Dei per remissionem peccatorum reconcilianti nos Deo, et renovanti præteritam vetustatem? Eduxit me, inquit, de lacu miseriæ, et » de luto limi: et posuit super petram pedes meos, » et direxit gressus meos: et immisit in os meum » canticum novum, hymnum Deo nostro. Hoc est canticum novum, quod psallit in psalterio decem chordarum. Nemo enim laudat Deum, id est, dicit hymnum, nisi ori suo factis consentiat, Deum et proximum diligendo. Nec se arbitrentur rebaptizatores Donatistæ ad novum canticum pertinere: non enim cantant canticum novum, qui ab Ecclesia, quam Deus in omni terra esse voluit, superba impietate præcisi sunt. Etenim alio loco idem Propheta dicit: Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Qui ergo cantare cum omni terra non vult, a vetere homine non recedens, non cantat canticum novum, nec psallit in psalterio decem

Psal. 39. 3. etc.

Donatistæ

Psal. 95. 1.

A chordarum: quis hostis est caritatis, quæ sola Legis est plenitudo, quam decem præceptis ad caritatem Dei et proximi pertinentibus dicimus contineri.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO XXXIV.

* Alias de Diversis 2.

In hæc verba Psalmi 149. Cantate Domino canticum novum, laus ejus in Ecclesia sanctorum etc. *De cantico novo et vita nova.*

Habitus Carthagine ad Majores.

1. ADMONITI sumus cantare Domino canticum novum. Homo novus novit canticum novum. Canticum, res est hilaritatis; et si diligentius consideremus, res est amoris. Qui ergo novit novam vitam amare, novit canticum novum cantare. Quæ sit ergo vita nova, commonendi sumus propter canticum novum. Ad unum enim regnum pertineat omnia, homo novus canticum novum, Testamentum novum. Ergo homo novus, et cantabit canticum novum, et pertinebit ad Testamentum novum. CAPUT I.

B

Canticum novum cantare, cujus sit.

2. Nemo est qui non amet: sed quæritur quid amet. Non ergo admonemur, ut non amemus: sed ut eligamus quid amemus. Sed quid eligimus, nisi prius eligamur? Quia nec diligimus, nisi prius diligamur. Joannem apostolum audite. Ille est Apostolus, qui super pectus Domini discumbebat, et in eo convivio cælestia secreta bibebat. Ex illo potu, et ex illa felici ebrietate

Caritas ex Deo.

Joban. 13. 23.

C ructavit. In principio erat Verbum. Humilitas excelsa, et ebrietas sobria. Ille ergo magnus ructator, hoc est, prædicator, inter cetera quæ bibit de Dominico pectore, etiam hoc dixit, Nos diligimus, quia ipse prior dilexit nos. Multum enim dederat homini, quando quidem de Deo loquebatur, dicendo, Nos diligimus, Qui? quem? Homines Deum, mortales immortalem, peccatores justum, fragiles immobilem, factura fabrum. Nos diligimus: et hoc unde nobis? Quia ipse prior dilexit nos. Quære unde homini diligere Deum: nec invenies omnino, nisi quia prior illum dilexit Deus. Dedit se ipsum quem dileximus: dedit unde diligeremus. Quid enim dedit, unde diligeremus, apertius audite per apostolum Paulum: Caritas, inquit, Dei diffusa est in

Johan. 1. 1.

1. Johan. 4. 19.

D cordibus nostris. Unde? num forte a nobis? Non, Ergo unde? Per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis.

Rom. 5. 5.

3. Habentes ergo tantam fiduciam, amemus Deum de Deo: immo quia Spiritus-sanctus Deus est, amemus Deum de Deo. Quid enim plus dicam; amemus Deum de Deo? Certe quia dixi, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum qui datus est nobis: ideo est consequens, ut quia Spiritus-sanctus Deus est; nec diligere possumus Deum, nisi per Spiritum-sanctum, amemus Deum de Deo. Hinc est ergo consequens. Audite apertius ipsum Joannem: Deus caritas est; et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in illo manet. Parum est di-

CAPUT II. Amemus Deum de Deo.

I. Joan. 4. 8. — Idola cordis.

cere, Caritas ex Deo est. Quis nostrum auderet dicere quod dictum est, Deus caritas est? Dixit qui noverat quod habebat. Quid ergo humana imaginatio et volatica cogitatio fingit sibi Deum, et in corde suo fabricat idolum, componens qualem potest cogitare, non qualem meruit invenire? Talis est Deus? Non, sed talis est. Quid lineamenta disponis? Quid membra componis? Quid staturam placitam formas? Quid pulcritudinem corporis imaginaris? Deus caritas est. Quis color est in caritate? Quæ lineamenta? Quæ forma? Nihil horum videmus: et tamen amamus.

4. Audeo dicere Caritati Vestræ: in inferioribus adtendamus, quod in superioribus inveniamus. Ipse amor infimus atque terrenus, ipse amor sordidus et flagitiosus, qui corporis pulcritudines consectatur, aliquid nos admonet unde ad superiora et mundiora surgamus. Amat aliquis lascivus et impudicus pulcherrimam feminam: movet quidem corporis pulcritudo, sed intus quæritur amoris vicissitudo. Si enim audiat quod illa oderit eum, nonne omnis ille æstus et impetus circa membra pulcra frigescit, et ab eo quod intenderat quodam modo resilit, avertitur, offenditur, odisse etiam ipse incipit quod amabat? numquid forma mutata est? Nonne ibi sunt omnia quæ illexerant? Ibi sunt; et tamen ardebat in eo quod videbat, et de corde (a) exigebat quod non videbat. Si vero cognoscat quia vicissim amatur, quomodo vehementius inardescit? Videt illa illum, videt ille illam, amorem nemo videt: et tamen ipse amatur qui non videtur.

CAPUT III. Deus continuo, cum amatur, habetur.

5. Erigite vos ab ista lutulenta cupiditate, ut maneatis in illuminatissima caritate. Deum non vides: ama, et habes. Quam multa in damnabilibus cupiditatibus amantur, et non habentur: sordide quæruntur, nec tamen continuo possidentur. Numquid hoc est aurum amare, quod aurum habere? Multi amant, et non habent. Numquid hoc est habere latissima et lautissima prædia, quod amare? multi amant, et non habent. Numquid hoc est amare honorem, quod habere honorem? Multi sine honore inardescunt habere: quærunt habere, et plerumque ante moriuntur, quam inveniant quod quærebant. Deus nobis de compendio se offert: clamat nobis, Amate me, et habebitis me; quia nec potestis amare me, nisi habueritis me.

Cantandum Domino, et oribus et moribus.

6. O Fratres, o filii, o catholica germina, o sancta et superna semina, o in Christo regenerati et desuper nati, audite me, immo per me: *Cantate Domino canticum novum*. Ecce inquis, canto. Cantas, plane cantas. Audio: sed contra linguam testimonium non dicat vita. Cantate vocibus, cantate cordibus, cantate oribus, cantate moribus: *Cantate Domino canticum novum*. (Psal. 149. 1.) Quæritis quid decantetis de illo quem amatis? Sine dubio de illo quem amas, cantare vis: laudes ejus quæris, quas cantes. Audistis, *Cantate Domino canticum novum*. Laudes quæritis? *Laus ejus in Ecclesia sanctorum*. Laus cantandi, est ipse cantator. Laudes vultis dicere Deo? Vos estote quod dicatis. Laus ipsius estis, si bene vivatis. Laus enim ejus non est in synagogis Judæorum, non est in insania Paganorum, non est in erroribus hæreticorum, non est in plausibus theatrorum. Quæritis ubi sit? Vos adtendite, vos estote. *Laus ejus in Ecclesia sanctorum*. Quæris unde gaudeas quando cantas? *Lætetur Israel in eo qui fecit eum*: (v. 2.) et unde lætetur non invenit nisi Deum.

CAPUT IV. Pretium quo caritas comparanda.

7. Bene, Fratres mei, interrogate vos ipsos, cellas interiores discutite: videte, et adtendite quid habeatis de caritate, et hoc quod inveneritis augete. Adtendite ad talem thesaurum, ut intus divites sitis. Cetera certe quæ magnum habent pretium, cara dicuntur, nec frustra. Adspicite consuetudinem sermonis vestri: carius est illud, quam illud. Quid est, carius est, nisi pretiosius est? Si carius dicitur, quidquid pretiosius est; quid carius ipsa caritate, Fratres mei? Quod est, putamus, pretium ejus? unde invenitur pretium ejus? Pretium tritici, nummus tuus; pretium fundi, argentum tuum; pretium margaritæ, aurum tuum: pretium caritatis, tu. Quæris ergo unde possideas fundum, gemmam, jumentum: fundum quæris unde emas, et quæris apud te. Si vis autem habere caritatem, quære te, et inveni te. Quid enim times dare te, ne consumas te? Immo si te non dederis, perdis te. Ipsa caritas per Sapientiam loquitur, et dicit tibi aliquid, unde non expavescas quod dictum est: Da te ipsum. Si quis enim vellet tibi fundum vendere, diceret tibi, Da mihi aurum tuum, et si quis aliud aliquid, Da mihi nummum tuum, da mihi argentum tuum. Audi quid tibi dicat ex ore Sapientiæ caritas: Da mihi, Fili, cor tuum. (Prov. 23. 26.) Da mihi, inquit: quid? Fili, cor tuum. Male erat, quando a te erat, quando tibi erat: per nugas enim et amores lascivos perniciososque trahebaris. Tolle inde. Ubi trahis? ubi ponis? Da mihi, inquit, cor tuum. Sit mihi, et non perit tibi. Vide enim, si aliquid voluit dimittere in te, unde ames vel te, (b) quo tibi dicit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua. (Matth. 22. 37.) Quid remanet de corde tuo, unde diligas te ipsum? quid de anima tua? quid de mente tua? Ex toto, inquit. Totum exigit te, qui fecit te. * Sed noli tristis esse, quasi nihil unde gaudeas remaneat in te. *Lætetur Israel*: non in se, sed *in eo qui fecit eum*.

* CAPUT V. Proximus quantum diligendus.

8. Respondebis, et dices, Si nihil mihi remansit, unde diligam me; quia ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente jubeor diligere eum qui fecit me; quomodo secundo præcepto jubeor diligere proximum tamquam me? Hoc est magis unde debes ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente proximo. Quomodo? Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Deum

(a) Sic Germanensis MS. Editi vero, exibat.
(b) Editi, *Lex dicit*, Pro quo Germanensis codex, *qui tibi dicit*.

A ex toto me: proximum sicut me. Unde me, unde te? Vis audire unde diligas te? Ex hoc diligis te, quia Deum diligis ex toto te. Putas enim Deo proficere, quod diligis Deum? et quia diligis Deum, Deo aliquid accedit? et si tu non diligas, minus habebit? Cum diligis, tu proficis: tu ibi eris, ubi non peris. Sed respondebis, et dices, Quando enim non dilexi me? Prorsus non diligebas te quando Deum non diligebas, qui fecit te. Sed cum odisses te, putabas quod amares te. Psal. 10. 6. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam.

Precatio post Sermonem. 9. (*a*) Conversi ad Dominum Deum Patrem omnipotentem puro corde ei, quantum potest parvitas nostra, maximas atque uberes gratias agamus: precantes toto animo singularem mansuetudinem ejus, ut preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur: inimicum quoque a nostris actibus et cogitationibus sua virtute expellat, B nobis multiplicet fidem, mentem gubernet, spiritales cogitationes concedat, et ad beatitudinem suam perducat: Per Jesum Christum Filium suum, Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat in unitate Spiritus-sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

* SERMO XXXV.

* Alias 10. ex Sirmondianis.

De eo (*b*) *quod scriptum est in Proverbiis Salomonis*, Si sapiens fueris, tibi et proximis tuis eris; si autem malus evaseris, solus hauries mala.

C 1. Divina eloquia si non negligenter audiantur, non immerito forsitan moveat illud Prov. 9. 12. sec. LXX. quod scriptum est, *Fili, si sapiens fueris, tibi sapiens eris, et proximis tuis; si autem malus evaseris, solus hauries mala.* Quomodo hoc enim recte possit intelligi? Quando quidem sicut nos bona proximi lætificat vita, ita etiam perversa contristat. Aut si hoc propter suasionem dictum putatur, quia sapiens et sibi (*c*) est, et eis quibus persuadet sapientiam; quo pacto si malus evaserit, solus hauriet mala, cum de talium per- 1. Cor. 15. 33. suasionibus dictum sit, Corrumpunt mores bo- 1. Cor. 12. 26. nos colloquia mala? Quid enim aliud clamat vox illa caritatis, Si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra; et si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra? Quo- D modo ergo verum est, *Fili, si sapiens fueris, tibi sapiens eris, et proximis tuis; si autem malus evaseris, solus hauries mala?* Quomodo ejus bono gaudebo, cujus malo in me malus non ero? Quomodo me delectat juventus, qui me securo poterit esse perditus? Nonne si sapiens fuerit, sanum membrum erit, cui cetera membra congaudent? Quomodo igitur malus solus hauriet mala, cum similiter ægro membro compatiantur et cetera?

2. Hæc proinde quæstio nisi fuerit soluta, A turbabit. Domino autem adjuvante solvetur, si primitus illud veritate certissima definitum, fixum atque immobile teneamus, nec bonum quemquam bono alterius, nec malum malo alterius esse posse. Hinc enim ait Apostolus, Unusquis- Gal. 6. 5. que nostrum proprium onus portabit. Et alibi, Rom. 14. 12. igitur unusquisque nostrum pro se rationem reddet. Et iterum, Opus autem suum probet u- Gal. 6. 4. nusquisque: et tunc in semetipso tantum gloriam habebit, et non in altero. Hoc etiam per Ezech. 18. 4. Prophetam Ezechielem dicitur: Anima patris mea est, anima filii mea est; anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Totum illum locum sic explicat, ut ostendat nec bonis parentum sublevari filios malos, nec malis opprimi bonos. Qua veracissima sententia propter nosmetipsos pri- B mitus ac firmissime constituta, restat inspicere quid aliis impertiamur officii; diligentissime distinguentes quem nostræ salutis appetamus affectum, quem proximis reddamus affectum. Si bonus es, non quidem alterius bono, sed tuo bonus es: verumtamen eo ipso tuo bono quo bonus es etiam bono alterius, non mutuata bonitate, sed mutua dilectione congaudes. Item si malus es, non malus a malo alieno, sed tuo: eodem quoque tuo malo non diligis proximum tamquam te ipsum: neque enim diligis vel te ipsum. Diligis quippe iniquitatem acerrimam inimicam, non tibi extrinsecus admotam, sed abs te tibi intrinsecus factam: quæ ut facilius vincat te, faves ei contra te. Ita quod te oderis aperte convinceris, cum ea diligis, a qua turpiter vinceris. C Neque enim divinum eloquium * falsetur, quo * f. fallitur. dictum est, Qui autem diligit iniquitatem, odit Psal. 10. 6. animam suam.

3. Hinc est ergo, quod bonus eo bono quo bonus est, et bono alterius gratulatur, et malo alterius contristatur. Ac per hoc tali proximo; quoniam ipse verius dicitur proximus, qui te de proximo adtendit, hoc est misericorditer respicit; tali ergo proximo utique, *si sapiens fueris*, et tibi et illi eris: non quia bono tuo bonus erit, sed quia bono suo boni tui dilector erit. Si autem *malus evaseris*, non cum illo, sed *solus hauries mala.* Neque enim malo tuo malus erit, sed in tuo misericors erit. Mœstificat eum malitia, sed non sequitur pœna sua: irrogat illi tristitiam, non cum illo communicat injustitiam. D Malus itaque non cum proximo bona, sed *solus hauries mala:* quia tristitiam illam, quam de te habet bonus, suo bono habet, et tuo malo. Illa tristitia illius indicat dilectionem, tuam perditionem: te damnat, illum coronat: te deprimit, illum erigit. Ideo etiam scriptum est, Obedien- Hebr. 13. 18. tes estote præpositis vestris: ipsi enim vigilant pro animabus vestris tamquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, et non cum tristitia; neque enim expedit vobis. Vobis ergo non expedit illorum tristitia prægravari. Nam illis

(a) Isthæc precatio, quæ juxta Vlimmerianam editionem addita est in libris post excusis, non reperitur in optimæ notæ Germanensi codice ante annos circiter 800. descripto.

(b) Hunc Possidius Sermonem commemorat in Indiculi cap. 8.

(c) Editi, *et sibi bonus est.* Vox *bonus* a Victorino exemplari abest.

Classis I. expedit de nostra malitia contristari. Bonos ergo proximos deputa; et esto bonus, tuo quidem bono, non illorum; et ipso non abs te tibi dato, sed divinitus impertito. Quid enim habes quod
1. Cor. 4. 7. non accepisti? Atque ita, *Si sapiens fueris, tibi sapiens eris, et proximis tuis*, quibus bonum est de tua bonitate lætari. *Si autem malus evaseris, solus hauries mala;* non etiam illi, quibus et hoc bonum est de tua malitia contristari.

* Alias de Tempore 212.

* SERMO XXXVI.

De eo quod scriptum est in Proverbiis Salomonis, Sunt qui se divites (a) affectant, nihil habentes; et sunt qui se humiliant, cum sint divites. Redemtio animæ viri divitiæ ejus: pauper autem non suffert minas.

CAPUT I. 1. Sancta Scriptura, quæ modo in auribus vestris lecta est, admonuit nos, immo per illam Deus qui jubet nobis loqui ad vos, quærere vobiscum et pertractare quid sit, et quid
Prov. 13. 7. sibi velit quod lectum est, *Sunt qui se divites affectant, nihil habentes; et sunt qui se humiliant, cum sint divites.* Non enim arbitrandum est, neque omnino credendum, quod de istis divitiis, quibus inflantur superbi, de visibilibus istis dico atque de terrenis, curaverit Scriptura sancta nos admonere, ut vel eas pro magno habeamus, vel non habere timeamus. Quid enim prodest homini, ait aliquis, qui se divitem videri affectat, cum nihil habeat? Istum notavit Scriptura atque reprehendit. Sed nec ille valde admirandus aut imitandus est et pro magno habendus, quem videtur in laude posuisse, si temporales atque terrenas divitias intellexeris. *Et sunt*, inquit, *qui se humiliant, cum sint divites.* Ille recte displicet nobis, qui cum nihil habeat, se divitem affectat: quid, iste placet nobis, qui cum sit dives, humiliat se? Forte placet quia humiliat se: non tamen placet quia dives est.

2. Accipiamus ergo et hoc: non indecorum est, nec inhonestum, nec inutile, quod Scripturæ sanctæ nobis commendare voluerint humiles
* CAPUT II divites. * Nihil enim in divitiis tam timendum est, quam superbia. Denique apostolus Paulus hoc
1 Tim. 6. 17. Divitiarum morbus, superbia. admonet Timotheum, Præcipe, inquit, divitibus hujus mundi, non superbe sapere. Non enim divitias expavit, sed morbum divitiarum. Morbus autem divitiarum est superbia magna. Nam grandis animus est, qui inter divitias isto morbo non tentatur: major animus divitiis suis, qui eas vincit, non concupiscendo, sed contemnendo. Magnus ergo dives, qui non se ideo magnum putat quia dives est: qui autem ideo se magnum putat, superbus et egenus est; in carne crepat, in corde mendicat; inflatus est, non plenus. Utres autem duos si videas, unum plenum, alterum inflatum; in utroque eadem est magnitudo, sed non in utroque eadem plenitudo. Si adtendis, falleris; si appendis, invenies: qui plenus est, difficile movetur; qui inflatus est cito au fertur.

3. Præcipe, ergo, inquit, divitibus hujus mundi. Non adderet, hujus mundi, nisi quia sunt et divites non hujus mundi. Qui sunt divites non
Divites non hujus mundi. hujus mundi? quorum princeps et caput est ille, de quo dictum est, Pauper pro vobis factus est, cum esset dives. Sed si ille solus, quid profuit? 2. Cor. 8. 9.
Vide quid sequitur: Ut illius paupertate vos ditaremini. Puto quia paupertas Christi non nobis adtulit pecuniam, sed justitiam. Paupertas autem illius unde? Quia mortalis effectus est. Ergo Paupertas et divitiæ Christi.
divitiæ veræ immortalitas: ibi enim vera copia, ubi nulla indigentia. * Quis ergo nos immortales fieri non possemus, nisi pro nobis Christus * CAPUT III
mortalis esset effectus; ideo pauper factus est, cum dives esset. Et non ait, Pauper factus est, cum dives fuisset: sed, Pauper factus est, cum dives esset: paupertatem assumsit, et divitias Florus ad 2. Cor. 8.
non amisit. Intus dives, foris pauper. Latens Deus in divitiis, apparens homo in paupertate. Vide divitias ejus: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: Johan. 1. 1. etc.
hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt. Quid ditius eo, per quem facta sunt omnia? Aurum habere dives potest, creare non potest. Cum itaque istæ ejus divitiæ commendatæ essent, vide paupertatem ejus: Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Hac Ibidem 14.
ejus sumus paupertate ditati: quia sanguine ejus, qui manavit de carne ejus, quod Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, conscissus est saccus peccatorum nostrorum. Per sanguinem illum abjecimus pannos iniquitatis, ut indueremur stola immortalitatis.

4. Omnes ergo divites boni fideles. Nemo se contemnat, pauper in cella, dives in conscientia. Dives quippe in conscientia securior dormit in terra, quam (b) dives in purpura. Ibi non excitat sollicitudo maligna, compuncto corde de scelere. Serva divitias in corde tuo, quas tibi contulit paupertas Domini Dei tui. Immo ipsum adhibe tibi custodem: ne pereat de corde quod dedit, servet ipse qui dedit. * Omnes ergo divites boni fideles, sed non divites hujus mundi. Omnes boni fideles divites sunt intus.
Denique divitias suas nec ipsi sentiunt; sentient postea. Vivit radix, sed hyemis tempore etiam viridis arbor aridæ similis est. Tempore quippe * CAPUT IV. Florus ad Coloss. 3.
hyemis et arbor quæ aret, et arbor quæ viget, utraque nuda est honore foliorum, utraque vacua honore fructuum: veniet æstas, et discernet arbores: viva radix folia producit, impletur fructibus; arida inanis æstate, sicut hyeme, remanebit. Itaque illi horreum præparatur, huic securis adhibetur, ut amputata in ignem mittatur. Sic æstas nostra, Christi est adventus: hyems nostra, Christi occultatio: æstas nostra, Christi revelatio. Denique arboribus bonis et fidelibus Hyems et æstas nostra quæ. Col. 3. 3.
hanc allocutionem præbet Apostolus, Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Certe mortui: sed mortui specie, vivi

(a) In Possidiani Indiculo cap. 8. pro *affectant*, legitur *efficiunt*. Ejusdem Sermonis excerpta refert Florus ad 2. Cor. 8. et Coloss. 3.
(b) Florus, *quam auro dives in purpura*.

CLASSIS I. In radice. Adtende autem venturum tempus æstatis, quomodo sequatur, et dicat, Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos cum
Col. 3. 4. ipso apparebitis in gloria. Hi sunt divites, sed non hujus mundi.

Divites hujus mundi non contemni a Christo. 1 Tim. 6. 17.

5. Nec tamen et divites mundi contemti sunt. Et ipsos lucratus est sua paupertate, qui cum dives esset, propter nos pauper effectus est. Nam si eos contemsisset, et in numero sanctorum habere noluisset, non Timotheo, sicut dicebam, Apostolus præcepisset, ut et ipse præciperet: Præcipe, inquit, divitibus hujus mundi non superbe sapere. Inter hos qui fide sunt divites, sunt quidam divites hujus mundi. Præcipe illis, quia et ipsi membra illius pauperis facti sunt. Præcipe illis quid in illis timeas a divitiis. Non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum. Inde enim superbit dives, quia sperat in incerto divitiarum. Nam si incerta divitiarum prudenter adtenderet, numquam superbiret, sed semper timeret, quanto esset ditior, tanto fieret sollicitior, et secundum hanc vitam, non solum secundum illam. Multi enim in istis sæculi perturbationibus securiores pauperes fuerunt. Multi autem propter suas divitias quæsiti et correpti sunt. Multi se habuisse planxerunt, quod semper habere minime potuerunt. Multos pœnituit consilium sui Domini non recepisse, qui dixit, Nolite vobis thesauros condere in terra, ubi tinea et comestura exterminat, et ubi fures effodiunt et furantur: sed thesaurizate vobis thesaurum in cælis. Non dico vobis ut perdatis, sed ut migretis. Multi enim hoc facere noluerunt, et non se obedisse doluerunt; quando non solum sua perdiderunt, sed propter illa et ipsi perierunt. Præcipe ergo divitibus hujus mundi non superbe sapere: et fiet in eis quod audivimus in proverbio Salomonis, *Sunt qui se humiliant, cum sint divites*. Et secundum istas divitias temporales fieri potest. Sit humilis: plus gaudeat quia Christianus est, quam quia dives est. Non infletur, non extollatur: adtendat pauperem fratrem, non dedignetur frater pauperis appellari. Quantumcumque enim dives sit, ditior est Christus, qui fratres suos esse voluit pro quibus sanguinem suum fudit.

(CAPUT V. Divitiarum inanitas et periculum. — Matth. 6. 19. et 20.)

CAPUT VI. Divitiæ ad quid prodesse possunt. 1 Tim. 6. 17. etc.

6. Tamen ne dicerent divites, non se habere quid faciant de divitiis suis, admonuit Timotheum, ut eos etiam consilio regeret, non solum præcepto cohiberet: cum dixisset, Neque sperare in incerto divitiarum: ne se spem perdidisse arbitrarentur, subjecit, Sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: temporalia ad utendum, æterna ad fruendum. Sed de divitiis suis quid faciant? Divites sint, inquit, in operibus bonis, facile tribuant. Hoc prosint divitiæ, ne sit tibi difficultas tribuendi. Vult enim pauper, et non potest: vult dives, et potest. Facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Nam ista vita falsa est. Hujus vitæ falsitate deceptus ille in purpura et bysso, jacentem ulcerosum pauperem ante suam januam contemnebat. Sed ille linctus a canibus, thesaurum sibi æternum in Abrahæ gremio comparabat, et si non abundanti facultate, pia tamen et opima voluntate. Ille autem dives, qui sibi magnus videbatur in purpura et bysso, mortuus sepultus est in inferno. Et quid invenit? Æternam sitim, indeficientes flammas. Successit ignis purpuræ et bysso: ea tunica ardebat, qua se exspoliare non poterat. Pro epulis ariditas, (a) et desiderium guttæ de digito pauperis, sicut illi micarum de mensa divitis. Sed illius egestas præteriens, hujus pœna permanens. Hoc adtendant divites hujus mundi, et non superbe sapiant. Facile tribuant, communicent: thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum; ubi sunt veri divites, sed non hujus mundi: ut apprehendant veram vitam.

SERMONES DE SCRIPTURIS. Luc. 16. 19. etc.

CAPUT VII. Prov. 13. 7.

7. Forte ergo hoc admonuit Scriptura divina, ubi ait, *Sunt qui se divites affectant, nihil habentes*, propter superbos pannosos. Si enim vix toleratur dives superbus, pauperem superbum quis ferat? Meliores sunt ergo illi qui se humiliant, cum sint divites. Verumtamen de aliis divitiis se dicere Scriptura testatur: secuta enim adjunxit, *Redemtio animæ viri divitiæ ejus: pauper autem non suffert minas*. Intelligere debemus ex alia nescio qua paupertate pauperem, et ex aliis nescio quibus divitiis divitem. Altius enim divites, in corde divites, pleni fortitudine, opimi pietate, abundantes caritate, secum sunt divites, interiores sunt divites. *Sunt autem qui se divites affectant, cum sint pauperes:* justi sibi videntur, cum sint iniqui. Divitias quippe illas intelligere debemus: quoniam aperuit Scriptura quid dixerit; *Redemtio animæ viri divitiæ ipsius*. Intellige, inquit, quas tibi divitias commendem. Quoniam dixi, *Sunt qui se divites affectant, nihil habentes: et sunt qui se humiliant: cum sint divites:* illas temporales et terrenas et visibiles divitias cogitabas: ego autem non ipsas dico, sed quas dicam consequenter admoneo: *Redemtio animæ viri, divitiæ ipsius sunt*. Ergo qui non habent animæ redemptionem, quia iniqui sunt, et justos se videri affectant, quia hypocritæ sunt, ipsi sunt de quibus ait, *Sunt qui se divites affectant, nihil habentes:* justos se volunt videri, cum in cella conscientiæ non habeant aurum justitiæ. Et sunt pleni, tanto humiliores, quanto ditiores: de quibus dictum est, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

(v. 8. — Divitias interioribus divites. — Matth. 5. 3.)

CAPUT VIII. Interiores divitiæ fides, auro præferenda.

8. Quid ergo quæris divitias, quæ oculis humanis et carneis blandiuntur? Lucet aurum: sed plus lucet fides. Elige quid in corde habere debeas, lutus plenus esto, ubi divitias tuas Deus videt, homo non videt. Nec tamen quia homo non videt, ideo debes contemnere quod intus habes. Vis videre, quia et oculis iniquorum plus

(a) Am. Er. et Sorbonicus MS. *ariditas erat ei, et desiderium guttæ de digito pauperis, sicut illi micarum de mensa divitis indigentia fuit.*

lucet fides, quam aurum? Quomodo laudat etiam avarus dominus servum fidelem? Nihil illo dicit esse pretiosius: immo eum omnino pretium non habere testatur. Habeo servum, inquit, non habet pretium. Exspectas tu unde? Forte bene saltat, aut optimus coquus est. Non: adtende interiorem laudem. Nihil, inquit, fidelius. Placet tibi homo servus tuus fidelis, et tu non vis esse Deo servus fidelis? Adtendis quia habes servum, adtende quia habes et Dominum. Servum tuum potuisti comparare, non creare. Dominus tuus et verbo suo creavit te, et sanguine suo redemit te. Si viluisti tibi, recole pretium: si et hoc oblitus es, lege Evangelium, instrumentum tuum. Fidem amas in servo tuo, et Dominus tuus non quærit eam in suo? Redde quod exigis. Quod tibi gaudes reddi ab inferiore, redde superiori. Amas servum, qui fideliter custodit aurum tuum: noli contemnere Dominum, qui misericorditer custodit cor tuum. Omnes ergo habent oculos ad laudandam fidem, sed quando exigunt reddi sibi. Nam quando ab eis exigitur, claudunt oculos, nolunt eam videre quam pulcra sit. Aut forte stulta insania propterea nolunt reddere, ne perdant: quomodo timet quis reddere pecuniam; cum enim reddiderit eam, non habebit. Non sic redditur fides: et redditur, et habetur. Mirum dictu: immo si non redditur, non habetur.

CAPUT IX. *Divitiæ pro animæ salute in eleemosynis expendendæ.*

9. *Redemptio animæ viri divitiæ ipsius.* Merito illi vanissimo diviti insultavit Deus, ut admoneret nos ne talia imitaremur; cui regio fructuosa succedens, turbavit hominem copia plus quam inopia. Cogitavit enim apud se, dicens, Quid faciam, quo congregem fructus meos? Et cum æstuasset artatus, tandem sibi visus est invenisse consilium: sed vanum consilium. Hoc enim consilium non invenit prudentia, sed avaritia. Destruam, inquit, veteres apothecas minores, et novas faciam ampliores, et implebo eas; et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona, satiare, jucundare. Ait illi, Stulte in quo tibi sapiens videris, stulte quid dixisti? Dico animæ meæ, Habes multa bona, satiare. Hac nocte auferetur a te anima tua: hæc quæ parasti cujus erunt? Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? Ideo *Redemptio animæ viri divitiæ ejus.* Has ille vanus et stultus divitias non habebat. Animam quippe suam eleemosynis non redimebat, fructus perituros condebat. Recondebat, inquam, perituros fructus periturus, nihil largiens Domino ad quem fuerat exiturus. Quam frontem habiturus est in illo judicio, cum audire cœperit, Esurivi, et non dedisti mihi manducare? Animam enim suam superfluis et nimiis epulis satiare cupiebat, pauperum tot inanes ventres superbissimus contemnebat. Nesciebat pauperum ventres apothecis suis esse tutiores. Quod enim recondebat in illis apothecis suis, fortassis et a furibus auferebatur: si autem reconderet in pauperum ventribus, in terra qui-

Lucæ 12. 17. Ibidem 18. etc. — *Matth. 16. 26.* — *Matth. 25. 42.*

A dem digerebatur, sed in cœlo tutius servabatur. Ergo *Redemptio animæ viri divitiæ ipsius.*

CAPUT X. *Prov. 13. 8. Paupertas animi pro timore minarum deferendis.*

10. Et quid sequitur? * *Pauper autem non suffert minas. Pauper*, scilicet inanis justitia, non habens intus spiritus plenitudinem, ornamenta spiritalia, supellectilem spiritalem, totumque illud quod oculis non videtur, sed mente plus (*a*) cernitur: non habens hæc intus, *non suffert minas.* Quando ei dictum fuerit ab aliquo potente, Dic hoc verbum contra inimicum meum, dic falsum testimonium, ut cum quem volo opprimam et domem. Forte tentat: Non facio, non mihi adduco peccatum. Tantum negat, quo usque dives minari incipiat. Sed quia *pauper* est, *non suffert minas.* Quid est, *pauper* est? Non habet divitias interiores, quas Martyres habue-
B runt, qui pro veritate ac fide Christi omnes minas sæculi contemserunt. Nihil de corde perdiderunt, in cœlo quantum invenerunt? *Pauper* ergo *non suffert minas.* Non potest dicere diviti cogenti se ad alicujus injuriam proferre falsum testimonium, Non facio. Non habet intus unde respondeat, non est thesauro interiore solidatus et plenus: non est qui dicat, quia non habet unde dicat; non est qui dicat, Quid mihi facturus es qui minaris? Ut multum, ablaturus quod habeo: tollis quod relicturus sum; tollis, quod etsi non tollis, dum vivo forsitan perditurus sum: de arca interiore nihil perdo. Cum mihi minaris auferre quod intus habeo, vere vis auferre quod intus habeo. Sed illud potes auferre et habere: fidem si minando abstuleris, et ego perdo, et tu
C non habebis. Non ergo facio quod hortaris, non curo quod minaris. Sed potes sæviendo etiam de patria me pellere. Nocuisti, si illuc me expuleris, ubi Deum meum invenire non possum. Forte valebis etiam occidere. Ruente carnali domo, incolumis habitator abscedo, et ad illum cui servo fidem securus exibo, et te amplius non timebo. Vide enim quid minaris, ut falsum testimonium dicam: mortem minaris, sed corporis. Plus ego eum timeo, qui dixit, Os quod mentitur, occidit animam. His divitiis intus plenus et opimus, talia minanti vel meliora respondet. *Pauper autem non suffert minas.* *Sap. 1. 12.*

CAPUT XI. *Divitiæ veræ a Deo expetendæ.*

11. Simus ergo divites, et timeamus esse pauperes. Quæramus autem impleri cor nostrum divitiis ab illo qui vere dives est. Et si forte unus-
D quisque vestrum intrat in cor suum, et illic divitias istas non invenit, pulset ad divitem: fiat ante januam illius plus mendicus, ut sit illo donante dives impletus. Et vere, Fratres mei, paupertatem nostram, egestatem nostram debemus Domino Deo nostro confiteri. Hanc confitebatur Publicanus, qui nec oculos ad cœlum audebat levare. Non enim habebat cum qua substantia levaret oculos suos homo peccator. Adtendebat ad inanitatem suam: sed plenitudinem Domini cognoscebat, noverat se ad fontem venisse sitientem. Aridas fauces ostendebat, pie ubera implenda pulsabat: Domine, inquit, tundens pe- *Lucæ 18. 13.*

(*a*) Sorbonicus MS. *sed plus mente perpenditur.*

CLASSIS I. ctus, oculos dejiciens in terram, propitius esto mihi peccatori. Dico ego, quia jam ex aliqua parte dives erat, dum ista cogitabat et petebat. Nam si adhuc omni modo pauper erat, hujus confessionis gemmas unde proferebat? Sed tamen abundantior et plenior de templo descendit justificatus. Ille autem Pharisæus ad orationem adscendit, et nihil rogavit. Adscenderunt, » inquit, ad templum orare. Iste rogat, ille non rogat. Sed ille unde orat? *Sunt qui se divites putant, nihil habentes.* Domine, inquit, gratias » tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines, » injusti, raptores, adulteri, sicut etiam hic Publicanus. Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Jactavit se: sed inflatio est ista, non plenitudo. Divitem se putavit nihil habens: pauperem se ille cognoscit jam aliquid habens. Ut nihil aliud dicam, habebat ipsam confessionis pietatem. Et descenderunt ambo. Sed justificatus, inquit, Publicanus ille magis » quam Pharisæus. Quis omnis qui se exaltat humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur.

* Alias de Diversis 43.

* SERMO XXXVII.

a *De lectione* (a) *Proverbiorum Salomonis, ab eo loco ubi dictum est*, Mulierem fortem quis inveniet? *usque* Et laudetur in portis vir ejus.

CAPUT I. 1. Præstabit nobis, qui diem istum commendavit in sanctis suis, ut infirmitas vocis nostræ sufficiat intentioni vestræ. Hoc ideo commendavi, ut me silentio vestro adjuvare dignemini: animus enim promtus est ad vos, sed caro infirma. Et ipse animus, quæcumque forte gaudia de Scriptura Dei concepit, parturit et parere quærit in auribus et mentibus vestris: præstate in vobis nidum sermoni. Commendatur enim et in Scriptura turtur, quærere nidum (Psal. 83. 4.) sibi, ubi ponat pullos suos. Et hoc quod gestamus in manibus, Scriptura scilicet quam videtis, commendat nobis inquirendam et laudandam mulierem quamdam, de qua paulo ante, cum legeretur, audistis, magnam, habentem magnum virum, eum virum qui invenit perditam, ornavit inventam. De hac secundum lectionis tenorem, quam me portare conspicitis, pauca pro tempore, quæ Dominus suggesserit, dicam. Dies enim est Martyrum: et ideo magis laudanda est mater Martyrum. Jam quæ sit ista mulier, me proloquente accepistis: videte etiam ut me legente agnoscatis. Omnis nunc auditor, quantum ex affectu vestro satis apparet, dicit in corde suo, Ecclesia debet esse. Confirmo istam cogitationem. Nam quæ potuit esse altera Mar-

A tyrum mater? Ista est: quod intellexistis, hoc est: de qua muliere volumus aliquid dicere, Ecclesia est. Non enim deceret nos loqui de quacumque alia muliere. Quamquam et in recitatione passionis Martyrum audivimus feminas, de quibus decenter loquamur: sed nec eas prætermittimus, quando earum matrem laudamus. SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Attendite cujus membra estis: inspicite cujus filii estis. *Mulierem fortem quis inveniet?* CAPUT II. Prov. 31. 10.
Congruit diei Martyrum fortitudo mulieris. Nisi enim fortis esset illa mulier, membra ejus in passione defecisset. *Mulierem fortem quis inveniet?* Difficile est invenire eam, immo difficile est nescire eam. Nonne ipsa est civitas in monte, quæ abscondi non potest? Quare ergo dictum est, *Quis inveniet?* cum dici debuerit, Quis non inveniet? Sed tu civitatem in monte po- Ecclesia latere non potest. Matth. 5. 14.
B sitam vides: ut autem in monte poneretur, inventa est quæ perierat. Quando illustrata est, quis eam non videt? quando latebat, quis eam inveniret? Ipsa enim civitas est, et una illa ovis, Lucæ 15. 4.
quam perditam quæsivit pastor, et inventam gaudens in humeris reportavit. Ipse pastor, mons est: ovis autem in humeris ejus, civitas in monte. Facile est ut videas eam collocatam in monte: quando eam invenires, cum lateret in vepribus, in spinis utique delictorum suorum? Ibi enim quæsisse magnum est: ibi invenisse mirabile est. Hæc ejus difficilis inventio commendatur, cum dicitur, *Mulierem fortem quis inveniet? Quis* enim, quia unus; non quia nec unus. Quomodo dictum est de ipso viro ejus,
C leone de tribu Juda, de quo Propheta ante prædixit, Adscendisti recumbens: utique in cruce. Adscendisti, crux est: recumbens, mors est. Gen. 49. 9.
Quid est enim, Adscendisti, nisi quod scriptum est, Et crucifixerunt eum? Unde et ipse ait, Sic- Johan. 3. 14.
ut exaltavit Moyses serpentem in eremo, ita ex- »
altari oportet filium hominis; ut omnis qui cre- »
dit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Quid est, recumbens? Et inclinato capite tradidit spiritum. Cum ergo et ibi diceretur, Johan. 19. 30.
Adscendisti recumbens; secutus est, Dormisti sicut leo. Dormisti sicut leo: non fugisti sicut vulpis. Quid est, Dormisti sicut leo? De potestate, non de necessitate. Cum autem dictum esset, Dormisti sicut leo; secutus ait, Quis suscitabit eum? Quis suscitabit? neque enim nemo:
D sed quis hominum? Quia nonnisi Deus, qui eum Philip. 2. 9.
exaltavit a mortuis, et donavit ei nomen; quod est super omne nomen. Suscitavit et ipse se: Johan. 2. 19.
unde ait, Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud. Et modo quando auditis, *Mulierem fortem quis inveniet?* nolite putare de Ecclesia dici quæ latet, (b) sed de illa quæ ab uno inven- b

(a) Augustino tribuunt hunc Sermonem non tantum libri MSS. omnes, quos videre nobis contigit, sed etiam Possidius in Indiculi c. 8. Beda ad Gal. 5. Florus ibid. et ad Rom. 8. Quibus adde Donati schisma bic c. 2 et 5. aperte deprehendi, et Augustini ubique inesse ingenium atque doctrinam. Errore itaque manifesto est inter Ambrosii opera excusus: ubi falso insuper titulo *in die SS. Machabæorum* habitus prænotatur. Certe enim non una tantum, sed plures feminæ illis quæ prælecta fuerant ante Sermonem, passionis Actis commemorabantur, ut legitur hic c. 1. et harum una in c. 18 refertur dixisse in confessione, *Honorem Cæsari quasi Cæsari, timorem autem Deo.*

(b) Hoc loco apud Ambrosium additur, *Illam enim solus invenit Deus, sicut dixit Apostolus, Cognovit Dominus qui sunt ejus.* Et paulo post ad verba, unus autem ... est, hæc subjiciuntur, *ut scribit Apostolus ad Ephesios dicens, Sacramentum hoc magnum est etc. Est quo-*

ta est, ut neminem lateret. Ergo describatur, laudetur, commendetur, amanda ab omnibus nobis ut mater: nam unius uxor est. *Mulierem fortem quis inveniet?* Mulierem istam tam fortem quis non videt? Sed jam inventam, jam eminentem, jam conspicuam, jam gloriosam, jam ornatam, jam lucidam; jam, ut cito explicem, toto terrarum orbe diffusam.

CAPUT III.

3. *Pretiosior autem est lapidibus pretiosis, quæ ejusmodi est.* Quid magnum, quia pretiosior est mulier hæc lapidibus pretiosis? Si modo humanas avaritias cogitetis, si ad proprietatem accipiantur lapides pretiosi, quid magnum est, quod quibuslibet lapidibus pretiosior invenitur Ecclesia? Nulla talis comparatio est: sed sunt lapides pretiosi in illa. Tam pretiosi sunt lapides isti, ut vivi dicantur. Sunt ergo lapides pretiosi ornantes eam: sed est ipsa pretiosior. Volo aliquid commendare Caritati Vestræ, quantum capio, quantum capitis, quantum (*a*) timeo, quantum timere debetis de his lapidibus pretiosis. Sunt in Ecclesia lapides pretiosi, et semper fuerunt, docti, abundantes scientia et eloquio et omni instructione Legis. Pretiosi plane lapides isti sunt: sed ex eorum numero quidam aberraverunt ab ornamento mulieris hujus. Quantum enim pertinet ad doctrinam et eloquium unde (*b*) fulget, lapis pretiosus erat Cyprianus: sed mansit in hujus ornamento. Lapis pretiosus erat Donatus: sed resiluit a compage ornamenti. Ille qui (*c*) mansit, in ea se amari voluit: ille qui inde excussus est, præter illam nomen sibi quæsivit. Ille permanens cum illa, ad illam collegit: ille resiliens, non colligere, sed spargere concupivit. Mali filii, quid sequimini lapidem pretiosum, de ornamento hujus mulieris excussum? Respondetis mihi, Quid enim? Tu sic intelligens quomodo ille? aut sic loqueris quomodo ille? aut tam doctus es quam ille? Sit licet intelligens:

Psal. 110. 10. Intellectus bonus omnibus facientibus eum. Sit licet doctus, licet liberalibus disciplinis et mysteriis Legis instructus, lapis est pretiosus: redi ab illo ad istam, *Pretiosior est lapidibus pretiosis.* Lapis pretiosus si non sit in ornamento mulieris hujus, jacet in tenebris. Lapis pretiosus quolibet jacet, jacet in tenebris: opus illi erat, ut in ornamento hujus feminæ permaneret, et esset in compagine ornamenti ejus. Ego autem fidenter dixerim, pretiosi lapides ideo dicti sunt, quia (*d*) caro valent: jam ille vilis est, pretium perdidit, qui non habet caritatem. Doctrinam suam jactet licet, linguam suam jactet licet: audiat æstimatorem verorum lapidum matronæ hujus; audiat, inquam, quemdam artificem ornamenti inspectorem. Quid jactat linguam suam, jam non pretiosus, sed vilis lapis?

I. Cor. 13. 1. Si linguis hominum loquar, inquit, et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum æramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Cymbalum est lapis ille: jam non fulget, sed tinnit. Ergo discite lapides æstimare negotiatores regni cælorum: nullus vobis lapis placeat, præter hujus mulieris ornamentum. Hæc quæ pretiosior est lapidibus pretiosis, ornamenti sui ipsa pretium est.

* CAPUT IV. v. 11.

4. *Confidit super eam cor viri ejus.* Plane confidit, et ut confidamus docuit. Commendavit enim Ecclesiam usque ad terminos terræ, per omnes gentes, a mari usque ad mare. Hæc si non usque ad finem perseveraverit, non super eam cor viri ejus confidit. *Confidit super eam cor viri ejus*: præscius confidit, falli non potest qui confidit. Non dictum est, Confidit super eam cor filiorum: poterant enim filii ejus parvuli falli; illius cor nullum mendacium decipit. Verum est ergo, quod confidit. *Quæ talis est, spoliis non indigebit.* Non quia non quærit spolia, ideo non indigebit: sed quia multis abundabit. *Quæ talis est, spoliis non indigebit.* Undique spoliat mundum, ubique diffusa; rapit undique trophæa diabolo. Hoc enim (*e*) ei promisit vir ejus, cui dicit in alio Psalmo, Exsulto ego in verbis tuis, sicut qui invenit spolia multa. Quemadmodum spoliis indiget, quæ undique rapit, undique trahit, undique adquirit?

Psal. 118. 162.

v. 12.

5. *Operatur enim viro suo bona, et non mala, in omni tempore.* Hinc est quod exspoliat mulier ista gentes, operando viro suo bona, et non mala. In omni tempore operatur bonum, et non malum: nec sibi, sed viro, ut qui vivit, jam non sibi vivat, sed ei qui mortuus est pro omnibus, et resurrexit. Viro ergo operatur bonum, coram Deo operatur bonum: illi servit, illi devota est; illum diligit, illi placere semper studet. Non se ornat, nec propter oculos suos, nec propter oculos alienos. Non est de sibi placentibus, non est de sua quærentibus: *Operatur enim viro suo.* Qui autem sibi operantur, omnes sua quærunt, non quæ Jesu Christi.

II. Cor. 5. 15.

Philip. 2. 21.

* CAPUT V. v. 13. Linea vestimenta, interiora.

6. *Inveniens lanam et linum, fecit utile manibus suis.* Lanificam et linificam matronam istam sanctus sermo describit. Quæritur autem a nobis quid sit lana, quid sit linum. Lanam carnale aliquid puto, linum spiritale. Hoc conjicere audeo ex ordine vestimentorum nostrorum: interiora sunt enim linea vestimenta; lanea, exteriora. Quidquid carne operamur, in promptu est: quidquid spiritu, in secreto. Operari autem carne, et non operari spiritu, quamvis bonum videatur, utile non est. Operari autem spiritu, et non operari carne, pigrorum est. Invenis hominem porrigentem manu eleemosynam pauperi, nec tamen de Deo ibi cogitantem, sed hominibus placere cupientem: lanea vestis

que mater, sicut dictum est, Illa autem quæ sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra, et multorum filiorum, quia multi filii desertæ. Isthæc aliaque ibidem facta Sermoni additamenta non reperiuntur in nostris MSS.

(a) Colbert. MS. *quantum teneo, quantum tenere debetis.*

(b) In Sorbonico MS. *unde fulgent.* Apud Ambrosium, *unde hæc mulier fulget.*

(c) Corbeiensis MS. *Ille qui in ea remansit, se ornare voluit.*

(d) Sic potiores MSS. Editi vero, *quia caritate valent.*

(e) Editi, *Hoc enim et promisit viro ejus.* Emendantur hic ad MSS.

CLASSIS I.

videri potest, interiorem lineam non habet. Invenis alium dicentem tibi, Sufficit mihi in conscientia Deum colere, Deum adorare; quid mihi opus est aut in ecclesiam ire, aut visibiliter misceri Christianis? lineam vult habere sine tunica lanea. Non novit, neque commendat talia opera mulier ista. Dicenda sunt quidem et docenda spiritalia (a) sine carnalibus: sed illi qui accipiunt, debent et tenere spiritalia, et non carnaliter operari carnalia. *Invenit hæc mulier lanam et linum, et fecit utile manibus suis.* Lana ista et linum hoc, in Scripturis sanctis est. Multi inveniunt, sed nolunt facere aliquid utile manibus suis. Invenit, et fecit. Cum auditis, invenitis: cum bene vivitis, facitis. *Inveniens lanam et linum, fecit utile manibus suis.* Videte illam, cui dicitur, In dexteram et in sinistram extende; semen enim tuum hereditabit gentes: non est quod parcas, porrige longius funiculos tuos. (Isai. 54. 2.) Videte illam: *Facta est quasi navis, quæ negotiator a longe congerit sibi divitias.* (v. 14.) Divitiæ mulieris hujus, laudes viri ejus. Videte quam a longe congerit sibi divitias: A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini. (Psal. 112. 3.)

* CAPUT VI. v. 15.

7. *Exsurgit de noctibus, et dedit escas domui, et opera ancillis. Exsurgit de noctibus:* Quid valent noctes? Non eam premunt, non eam in tenebris jacere cogunt. *Et de noctibus exsurgit*: Noctes, tribulationes sunt. Sed cui hæc*, *et de noctibus consurgit*, et in tribulationibus proficit. *Et dedit escas domui*, in noctibus præbuit se imitandam; faciens docuit, quod faciendum dixit: et tunc dedit eis escas. Quis comedat de nocte? Prorsus et tunc dedit escas: quibus enim dedit, semper esuriunt. Beati enim qui esuriunt et sitiunt justitiam; quia ipsi saturabuntur. (Matth. 5. 6.) A nocte spiritus meus vigilat ad te Deus. (Isai. 26. 9.) Media nocte surgebam ad confitendum tibi. (Psal. 118. 62.) Hæc alimenta nocturna abundant in domo mulieris hujus. Nemo ibi famem patitur, nec palpat ut inveniat quod manducetur: ardet ibi lucerna prophetiæ. Sed numquid manducandum est et vestiendum? Illa enim quæ *dedit escas domui*, dedit *et opera ancillis*. Ancillæ istæ ipsius sunt, an viri ejus? An quia viri ipsius sunt, et ipsius sunt? An multæ ancillæ ipsa est? Ipsa enim quamquam mater-familias, tamen ancillam se non dedignetur. Attendat pretium suum, diligat Dominum suum. Agnoscat, inquam, se ancillam, nec timeat conditionem. Nec enim dedignatur ille conjugem facere, quam tanti emit. Et unaquæque conjux bona maritum suum dominum vocat. Prorsus non solum vocat, sed hoc sapit, hoc sonat, hoc gestat corde, hoc profitetur ore, tabulas matrimoniales instrumenta emtionis suæ deputat. Est ergo ancilla, dans opera ancillis. Est ancilla: ejus enim filius est qui dicit, Ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ. (Psal. 115. 16.)

* subaudi, contingunt, ipsa.

SERMON. DE SCRIPTURIS

8. *Quæsiturus eras quid agat illis operibus etiam nocturnis: audi quid agat: *Prospiciens agrum mercata est.* Prospiciens, non in præsenti, sed in futuro; mercata est agrum istum: prospiciens fide, spe. Inde et de noctibus surgit. Si enim quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus. (Rom. 8. 25.) In omnibus (b) tribulationem patiens: prospicit enim agrum quem mercatur. (2. Cor. 4. 8.) Inde enim mulier fortis dicitur. Quid sunt noctes illæ (c) præ agro illo? Quod enim ad præsens temporale est et leve tribulationis nostræ, (cum de noctibus surgimus,) in incredibilem modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis, cor (d) habentibus ad agrum illum, non respicientibus quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna. (Ibidem 17. et 18.) Qualis est ager ille? Quæ pulchritudo ejus est? Inardescamus ad eum possidendum. Putamus non ipse est, de quo dixit Deus, Et species agri mecum est? (Psal. 49. 11.)

* CAPUT VII. v. 16.

9. *Prospiciens agrum mercata est.* Ubi mercata est, habet ibi agrum. Ubi agrum? Ubi mercata est? Ubi posuit et thesaurum suum, ut fieret ei, Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. (Matth. 6. 21.) *Prospiciens agrum mercata est.* Unde mercata est? Ne forte tu desperes, et suspires, et nihil agas, ager iste segnem amatorem non amat. Ibi certe cum ad eum veneris, forsitan requiesces, nec opus erit ut labores. Non enim est talis ager ille, qualis iste, ubi Adam in sudore vultus sui comedit panem suum. (Gen. 3. 19.) Modo tamen ut ad illius agri speciem pervenias, compara tibi unde compares (e) agrum ibi. Quid? Collige pretium. Hoc enim agit hæc mulier. Videte si tacitum est. Cum dictum est, *Prospiciens agrum mercata est*; tamquam diceres, Unde mercata est? * *De fructibus*, ait, *manuum suarum plantavit possessionem.* Ipsa erant opera quæ dabat ancillis, ut de fructibus manuum suarum plantaret possessionem in æternum. Illam enim possessionem dixit, quæ futura est. Hoc insinuat verbo quod ait, *Prospiciens*.

* CAPUT VIII. Item v. 16.

10. *Succincta fortiter lumbos suos, firmavit brachia sua.* (v. 17.) Vere fortis. Vide si non est ancilla. Quam devote servit, quam apparate: ne fluitantes sinus carnalium concupiscentiarum impediant operantem; succingit lumbos, ut nihil superfluum calcet, dum in opere festinat. Ibi enim castitas mulieris hujus, zona præcepti constricta, et ad omne opus bonum semper parata. *Succincta fortiter lumbos suos, firmavit brachia sua*, non defectura. (v. 18.) Unde hoc? *Gustavit quia bonum est operari.* Ubi est palatum, quo gustatur hoc? Fugiunt homines laborem, quasi amarum: timendo gustare, nesciunt quid amare. Bonum opus facit (f) conscientia bona. Et quid

(a) Ita MSS. At editi omittunt particulam, *sine*.

(b) Corbeiensis MS. *in omnibus tribulationibus prospicit agrum* etc. Colbertinus, *In omnibus tribulationem patiens, sed non deficiens, prospicit* etc.

(c) Apud Ambrosium et in Sorbonicis MSS. *pro agro illo.* In Corbeiensi, *vel quis ager ille?*

(d) In Sorbonicis MSS. deest *habentibus*, ejusque loco in Germanensi est *levantibus*. At in Corbeiensi pro, *cor habentibus* etc. legitur sic, *Colit agrum illum non respiciens quæ videntur* etc.

(e) MSS. Germanensis et Sorbonici, *unde compares age tibi.*

(f) Colbertinus MS. *facit conscientiam bonam.*

CLASSIS I. SERMON. DE SCRIPTURIS

dulcius, Fratres, bona conscientia? (a) Quæ si A
a non est, pungit, amara sunt omnia. Gusta ergo, gusta, et videbis quomodo sapiat, quam te delectabit, quam postea non desines, nisi totum consumas. *Gustavit quia bonum est operari.*

Item v. 18. Matth. 5. 15. Psal. 17. 29. 11. *Non extinguetur lucerna ejus tota nocte.* Nemo accendit lucernam, et ponit sub modio. Tu illuminabis lucernam meam, Domine. Lucerna ejus, spes ejus. Ad illam operatur omnis homo, quidquid boni ad spem facit. Et in nocte ardet lucerna ista. Quod enim non videmus, speramus: ideo nox est. Si autem et non videmus, et non speramus: et nox est, et lucerna non ardet. Quid infelicius talibus tenebris? Ut autem non deficiamus in tenebris, et per patientiam exspectemus, quod non visum speramus, tota nocte ardeat lucerna nostra. Qui enim nobis quotidie loquitur verbum, tamquam oleum infundit, B ne lucerna exstinguatur.

v. 19. Psal. 71. 8. 12. *Manus suas extendit ad utilia.* Quantum extendit has manus? A mari usque ad mare, et
b a flumine usque ad terminos orbis, (b) quo perIsai. 54. 2. venit. Unde non frustra dictum est, In dexteram et sinistram extende. *Extendit manus suas*, sed *ad utilia*.

CAPUT IX. Item v. 19. 13. *Brachia quoque sua firmavit in fusum.* Non sb infundendo: sed in illud instrumentum lanificii, quod vocant fusum. De fuso isto, quod Dominus donat, dicam: neque enim ista lanificia sunt a viris aliena. Audite quid sit, *Brachia sua firmavit in fusum.* Potuit dicere, In colum. Fusum dixit, forte non frustra. Quamvis possit videri, nec absurde intelligi de fuso lanificium significatum, de lanificio bonum opus, tamquam castæ mulieris et matronæ impigræ et diligentis: tamen ego, Carissimi, in isto fuso, quod intelligo, non tacebo. Omnis qui vivit in bonis operibus in sancta Ecclesia, non neglector, sed effector præceptorum Dei, quid faciat cras, nescit, quid fecerit hodie, scit. De futuro opere timet, de præterito gaudet: et ut perseveret in bonis operibus, vigilat; ne forte negligens futurorum, perdat præteritum. In orando tamen Domino, in omni deprecatione sua, non habet firmam conscientiam de opere futuro, sed de præterito; ex eo quod fecit, non ex eo quod facturus est. Jam ergo si hoc verum esse mecum videtis, attendite in lanificio duo instrumenta ista, colum et fusum. In colo lana involuta est, quæ filo ducenda et nenda transeat in fusum. Quod in colo est involutum, est futurum: quod in fuso collectum est, jam præteritum est. Opus ergo tuum in fuso est, non in colo. In colo enim est, quod facturus es; in fuso, quod fecisti. Vide ergo si aliquid habes in fuso, ubi firmentur brachia tua. Ibi erit fortis conscientia tua, ibi securus Deo dices. Da, quia dedi; dimitte, quia dimisi; fac, quia feci. Non enim petis præmium, nisi opere gesto, non opere gerendo. Quidquid ergo operaris, totus animus ad fusum sit. Quia A et quod pendet in colo, ad fusum trajiciendum est: non autem illud quod collectum est in fuso, ad colum revocandum est. Ergo vide quid agas, ut habeas in fuso; ut brachia tua firmes in fusum, ut totum colatur ad fusum, ut habeat aliquid fusum quod te consoletur, quod te confirmet, quod tibi det fiduciam deprecandi et sperandi promissa.

14. Et quid agam? forte dicis: quid me jubes habere in fuso? Audi quid sequitur: *Manus autem suas aperuit pauperi.* Eia, non nos pudeat lanificium sanctum docere vos. Videte, si quis habet plenum sacculum, plenum horreum, plenam apothecam: omnia ista in colo sunt, transeant in fusum. Videte quomodo (c) net, immo videte quomodo neiat. Dum omnes instruantur, Grammatici non timeantur. *Manus autem suas aperuit pauperi, fructum autem porrexit inopi.* Manus pauperi, fructum inopi. Est quidam pauper, manus tuas quærit: est quidam inops, fructum tuum quærit. Qui quærere non vult a te, nisi quod necessitati suæ prosit, pauper est, manus tuas quærens. Est autem alius inops, qui dicit, Quasi nihil habentes, et omnia possidentes. Non quasi necessitati suæ vult satisfieri de dato tuo; sed tamquam in arbore Dominica, quam plantavit et rigavit, fructum quærit. Ipsum audi de quibusdam dicentem, cum de talibus loqueretur: Non quia quæro datum, sed requiro fructum.

CAPUT X. v. 20.

c

2. Cor. 6. 10.

Philip. 4. 17.

15. *Non est sollicitus de his quæ in domo sunt vir ejus, cum alicubi demoratur. Non est sollicitus quæ in domo sunt, vir ejus:* quis novit Dominus qui sunt ejus. Quomodo sit sollicitus: quando quos prædestinavit ipsos et vocavit; et quos vocavit, ipsos et justificavit; et quos justificavit, ipsos et glorificavit? Si Deus pro nobis, quis contra nos? *Non est sollicitus vir ejus:* novit suos, noverunt eum sui. *Cum alicubi demoratur.* Ubi demoratur, nisi unde venturus est? Demoratur ibi, quasi tardat ibi. Multi enim jam desiderant adventum ejus, et desiderium eorum differtur, donec impleatur numerus membrorum matronæ hujus. Multi autem ad suam impietatem tarditate illius abutuntur; et dicit malus servus, Tardat dominus meus. Et incipit cædere conservos, et inebriari cum malis. Veniet dominus ejus, in die qua nescit, et hora qua ignorat, et dividet eum. Ministrorum enim et præpositorum corpus est, quod dat in tempore conservis cibaria. Dividet, inquit, eum. Habet bonos et malos, et separat malos a bonis. Et partem ejus cum hypocritis ponet. Non totum ministrorum: quia sunt ibi et desiderantes adventum Domini. Sunt ibi et ex illo numero, de quo dicitur, Beatus ille servus, quem, cum venerit dominus, invenerit ita facientem. Ergo veniet, et dividet eum.

v. 21. 2. Tim. 2. 19. C Rom. 8. 30. Luc. 12. 45. etc. D Ibidem 43.

16. Nunc interim demoratur alicubi: sed non est sollicitus quid agatur in domo. *Omnes enim*

* CAPUT XI. Item v. 21.

(a) Corbeiensis MS. *Et quid amarius mola? Mala enim pungit, et cui inest, amara sunt omnia.*

(b) Apud Ambrosium, *Ecce quo pervenient.* In Colbertino MS. sic legitur, *et a flumine unde cœpit, usque ad terræ terminos quo pervenit.*

(c) Aliquot MSS. *neat.*

CLASSIS I. *apud eam vestiti sunt.* Numquid de nuditate servorum suorum sollicitus erit, cum alicubi demoratur, habens conjugem talem? Vestiti sunt, et optime. Quam optime vultis nosse? Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. *Omnes* omnino *apud eam vestiti sunt.* Et boni servi et mali servi vestiti sunt: sed boni servi vestiti sunt, qui Christum induerunt, non tantum in forma sacramenti, sed etiam in opere exempli, sequentes vestigia Domini sui: alii vero usque ad sacramentum, redditori de sua veste rationem. Non cessat tamen illa mulier, non cessat illa mulier omnes vestire: ut nemo quæratur, nemo dicat, ideo non sum bene operatus, quia non sum vestitus. Videte ergo, quemadmodum indoti esse debeatis. Pro vestibus nostris etiam opus faciamus. *Omnes enim apud eam vestiti sunt.*

Beda et Florus ad Gal. 3. Gal. 3. 27.

17. Quid viro suo? Quæ servos vestit, viro suo nihil operatur? * *Duplicia pallia fecit viro suo.* Jam acclamatis: credo quod agnoscitis quæ sunt duplicia pallia, quæ facit Ecclesia viro suo. Pallia quæ illi facit, laudes sunt: laudes fidei, laudes confessionis, laudes prædicationis. Quare duplicia? Christum laudas, Deum laudas et hominem. Dupliciter lauda, et simpliciter lauda: dupliciter, quia homo est et Deus; simpliciter, ut non sis fictus. Nescio quæ mulier apud Photinum quemdam, lapidem quasi pretiosum de ornamento hujus mulieris excussum, jam vilem et abjectum, unde hæretici Photiniani appellantur, hoc elegit quasi simplex pallium facere viro suo. Non accepit ille utique a sua conjuge, vere a sua, sicut scriptum est, (*a*) Unius duplicia sunt pallia. Ille enim Christum solum hominem dixit. Rursus exstitit nescio quæ alia detestanda mulier, quasi et ipsa texens viro pallium, texens autem pannosas fabellas. Ait enim, Christus Deus est tantum, omnino hominis nihil habens. Hoc Manichæi dicunt. Photiniani homo tantum; Manichæi, Deus tantum. Illi nihil divinum in Domino confitentur, isti quasi totum divinum, et tamen tam falsum, ut nec saltem humanum. Si enim homo non erat, ergo mortuus non est, b ergo crucifixus non est, ergo nec resurrexit. (*b*) Qui ille resurgere potuit, qui mortuus non est? Ergo et dubitanti discipulo falsas cicatrices ostendit. Procul dubio enim falsæ cicatrices illæ fuerunt, si vera vulnera non præcesserunt. Si autem vera vulnera præcesserunt, vera caro: si vera caro, vera mors, vera crux, verus homo, c et (*c*) totus veritas: laus abundans de colo hujus mulieris. Qui autem ista laudabiliter duplicia pallia timuerunt, mendacio duplices remanserunt. *Duplicia pallia fecit viro suo.* Prorsus duplicia pallia fecit. Confitere Deum, confitere hominem; lauda Deum in homine, lauda hominem in Deo. Texuit pretiosissimum illud pallium laudis, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Texuit et aliud pallium, propter conversationem inter homines quotidianam: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. *Duplicia pallia fecit viro suo.*

* CAPUT XII. v. 22.

Photinus.

Manichæi.

Johan. 1. 1.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Johan. 1. 14.

18. *De bysso et purpura vestimenta sibi fecit.* Non enim decebat matronam tanti viri, vel nudam incedere, vel pannosam. *Fecit de bysso et purpura vestimenta sibi.* De bysso, candida confessione; de purpura, gloriosa passione. Hujus byssum, cum oramus, agnoscimus; hujus purpuram in Martyribus mane (*d*) laudamus. d

CAPUT XIII. Item v. 22.

19. *Conspicuus autem fit in portis vir ejus.* Ille qui alicubi demoratur, ille qui pro tali conjuge de domo sua sollicitus non est, ille quem demorantem alicubi nemo (*e*) videt, *conspicuus* e *fit in portis.* Adtende quando: vide quod sequitur. *Cum sederit in concilio cum senioribus terræ.* Nibil evidentius: lege aliam prophetiam: Veniet ad judicium cum senioribus populi sui. In illo concilio, hoc est, in illo judicio, judicantibus secum sanctis, quibus dictum est, Sedebitis super duodecim sedes judicantes duodecim tribus Israel, conspicuus erit. Veniet enim filius hominis, sicut dixit, in majestate sua, et omnes Angeli ejus cum eo. Ibi omnes Angeli et Archangeli cælorum, et Angeli annuntiatores verbi Dei. Etenim et Propheta dictus est Angelus: Angelus enim nuntius est. Et, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, de Joanne dictum est. Et, Sicut Angelum Dei excepistis me, Apostolus loquitur. Ille ergo, ille, alicubi nunc demorans de quo multi dicunt, Quando venturus est, aut quis venturus est? *conspicuus erit in portis*, hoc est, in aperto, in manifesto. *In portis conspicuus erit:* sed alios admittet, contra alios claudet. *Erit conspicuus in portis vir ejus, cum sederit in concilio cum senioribus terræ.* Quod donec fiat, hæc interim faciat quod faciebat: operetur, non cesset, exspectet illum futurum conspicuum in portis, non contremiscat sanctum concilium judicii Dei, cum bona conscientia veniat, gloriosa veniat: quia ipsius membra sunt, et ipsius filii sunt, qui sunt cum ejus viro judicatori.

v. 23.

Isai. 3. 14.

Matth. 19. 28.

Matth. 25. 31.

Malach. 3. 1.

Galat. 4. 14.

20. *Sindones fecit, et vendidit.* Bene quia sindones fecit: quare vendidit? nisi quia non quærit datum, sed requirit fructum. Venditionem enim istam primo intelligite. Fratres, gratuitam. Et aliquis emit gratis? Si gratis tollit, non emit: si emit, pretium dat, non gratis tollit. Et ubi est, Qui sititis, venite ad aquam, emite vobis sine argento? Quando emis, non argentum das; et tamen emis. Si emis, aliquid das; non tamen argentum das: te ipsum das. Sindones enim referte ad illa linea, quæ spiritalia sunt, quæ facit et prædicat ista mulier per omnes terras. Et

CAPUT XIV. v. 24.

Isai. 55. 1.

(*a*) Germanensis MS. *sicut scriptum legimus*, *duplicia sumit pallia.* Sic etiam Colbertinus et Corbeiensis, nisi quod hic omittit verbum *sumit*: illa ejus loco habet, *sunt.*

(*b*) Germanensis MS. *quia ille resurgere potuit*, *qui mortuus est.*

(*c*) Apud Ambrosium, *et totum veritas*, *quidquid de tela hujus mulieris procedit.*

(*d*) Colbert. MS. *laudabimus*: forte pro *laudarimus.*

(*e*) In editis, *nemo non videt.* Abest non a MSS.

forte vendere dicenda est: quia dixit Apostolus, Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? (I Cor. 9. 11.) Etenim ratio illa est dati et accepti: nam in omni venditione ratio dati et accepti versatur. Contristatur autem Apostolus adversus quædam fora, ubi non vendidit sindones: Nulla, inquit, mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti (Philip. 4. 15.). Sed ille qui sic vendidit, non quærit datum, sed requirit fructum: ne quasi venditorem Evangelii putetis. Est quidem ille mercator Domini sui, sed magis pretium quærit. Nam (a) quidquid prorsus vendit; dat spiritualia: et quid quærit? forte carnalia? Debentur quidem et ista: sed non ipsa quærebat Apostolus, dicens, Non enim quæro vestra, sed vos ipsos (2 Cor. 12. 14.). Date ergo pretium, date vos ipsos. Neque enim et Joseph in Ægypto frumenta non vendebat: et tamen ipsos ementes, servos regios faciebat (Gen. 42.). Volentes vivere in illa fame, accipiebant frumenta, et fiebant servi. Timemus nos fieri servi? Væ nobis, si non erimus illius servi. Quid nobis prodest recusare talem Dominum? Et sub diabolo erimus, et famem patiemur, et potestatem veri Domini non effugiemus. Te ipsum da, et eme tibi sindonem, id est, (b) spiritale amictorium. Sic etiam cujusdam panis pretium tu ipse es. Quid enim? Quia das te voluptati, nonne pro concupiscentia carnis, tamquam ut emas meretricem, te ipsum das pretium? Quantum est ut Deo te des, panem vivum tibi emas, qui de cælo descendit, eodem ipso pretio quod tu ipse es? Pretium enim meretricis tantum est, quantum panis unius (Prov. 6. 26.). * *Sindones fecit, et vendidit.*

* CAPUT XV.

21. *Cinctoria autem Chananæis* (Item v. 24.). Cingant se, operentur, veniant, sint servi de domo ista: ut omnes vestiti, omnes pasti sint. Cinctoria enim fecit, utique ad opus: nam et ipsa opus faciens, accinxit fortiter lumbos suos. Qui sunt Chananæi? Vicinæ gentes populo Israel alienigenæ. Aliquando qui eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi (Ephes. 2. 13.). Qui eratis aliquando peregrini Testamentorum, et promissionis spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo, nunc autem cives sanctorum et domestici Dei, acceptis cinctoriis operamini in domo Dominica, jam facti domestici Dei ex Chananæis, unde erat et illa mulier modo in Evangelio recitata. Chananæa erat, ad mensam filiorum accedere non audebat, sed tamquam canis micas requirebat. Vide quemadmodum se præcinxerit ad opus. Præcinctorium ejus, fides: hoc laudat ille. O mulier magna est fides tua! (Matth. 15. 28.)

22. (v. 25.) Cetera videamus. *Fortitudine et decore induta est. Decore*, tamquam bysso, *fortitudine*, tamquam purpura. Quia enim fortis, ideo in passione sanguinea. *Et lætata est in diebus novissimis.* (c) *Lætata est:* hic ergo diu tribulata. Nam unde haberet purpurea vestimenta sine tribulatione?

23. *Os suum aperuit adtente* (v. 26.). Præstet nobis in illa constitutis, ipsam laudantibus, illi cohærentibus, cum illa et in illa virum ejus exspectantibus, ut et nos aperiamus adtente os nostrum; non temere, sed caute, adtente, sollicite. Cum timore et tremore multo fui apud vos, Apostolus dixit (1 Cor. 2. 3.): tamquam dicens, Os meum aperui adtente. Os nostrum patet ad vos, o Corinthii (2 Cor. 6. 11.). *Os suum aperuit adtente. Et ordinem posuit linguæ suæ:* laudans creaturam tamquam creaturam, Creatorem tamquam Creatorem, Angelos tamquam Angelos, cælestia tamquam cælestia, terrestria tamquam terrestria, homines tamquam homines, pecora tamquam pecora. Nihil perturbatum, nihil inordinatum. Non accipiens in vanum nomen Domini Dei sui, non (d) substantiam creaturæ sentiens de Creatore: ita ordinate totum loquens, ut non præponat inferiora potioribus, nec subdat potiora inferioribus. * *Disposuit ordinem linguæ suæ.* Nihil pulcrius hoc ordine. Unde et ipsa dicit, Ordinate in me caritatem (Cant. 2. 4.). Nolite præpostere agere, nolite perturbare et confundere quæ Deus ordinavit. Ordinate in me caritatem. Amate me tamquam me, amate Deum tamquam Deum: ne Deum offendatis propter me, nec me offendatis propter alium quemlibet, (e) nec alium quemlibet propter me. Ordinate in me caritatem. Beata filia ejus in hoc ordine constituta, cujus inter ceteras celebramus hodie passionem, paulo ante audivimus confessionem, ordinans linguam suam, HONOREM, inquit, CÆSARI QUASI CÆSARI, TIMOREM AUTEM DEO (v. 27.). *Os suum aperuit adtente, et ordinem posuit linguæ suæ.*

* CAPUT XVI.

24. *Severæ conversationes domorum ejus. Severæ*, fortes, districtæ: non est ubi diffluatur, non amat dissolutionem. *Cibos autem pigros non comedit.* Merito tantum (f) adquisivit.

25. Hic ergo ista laboriosa, vigilans, sollicita, severe castigans domum suam, surgens de noctibus, intuens lucernam ne exstinguatur, in tribulatione fortis, nondum receptis promissis pavens, brachia sua in fusum confirmans, non pigrum panem manducans: sed post labores istos quasi paupertatis et necessitatis sæcularis, quid erit, quia in diebus novissimis lætata est? Quid erit, audire vultis? Audite propter quam spem ardeat lucerna nostra tota nocte, nunc audite. *Surrexerunt filii ejus, et ditati sunt.* Modo in paupertate vivimus, in paupertate vigilamus; et cum morimur, in paupertate dormimus: sed surgemus et ditabimur. Tunc ditabuntur filii

(a) Germanensis MS. *Numquid prorsus vendidit?* Alii tres, *Nam quid* etc.

(b) Sic aliquot MSS. At editi, *spiritalem amorem.*

(c) Corb. MS. *Tunc lætata est quia hic diu tribulata*

(d) Apud Ambrosium, *non sentiens creaturam de Creatoris exsistere substantia.* Id quidem opportune contra Manichæos: sed secundum illud decalogi præceptum, *Non accipies nomen Domini Dei tui in vanum*, ubi commemorat Augustinus, solet de Filio Dei interpretari et Arianorum hæresim exinde refellere, uti facit nostra illa, quæ in omnibus MSS. habetur, lectione. Vide supra Serm. 9. n. 5. et 4.

(e) In editis omissa erant isthæc verba, quæ ex Colb. codice restituuntur, *nec alium quemlibet propter me.* Horum loco in aliquot MSS. habetur tantum, *præter me.*

(f) Sorbonici MSS. *exquisivit.*

CLASSIS I. v. 28. ejus. *Surrexerunt filii ejus, et ditati sunt.* Compara nunc quaslibet divitias terræ hujus, obnoxias furibus et tineis. Quid te (a) jactas? Quia infirmus es, ideo sunt tibi multa necessaria. Opus est multum vestiaris, quia frigus pati non potes; jumentis utaris; quia pedibus ambulare non potes. Ista fulcimenta sunt infirmitatis, non ornamenta potestatis. Quæ illæ divitiæ sunt Angelorum? Unam vestem habent lucis: numquam teritur, numquam sordidatur. Illæ sunt veræ divitiæ, ubi nulla erit inopia, nulla erit indigentia. Quid modo quæris hoc, antequam surgas? Si filius es mulieris hujus, adtende quando tibi divitiæ promittuntur. *Surrexerunt filii ejus, et ditati sunt.* Parate resurrectionis divitias accipere. Noli has amare, ut merearis ad illas venire. * *Surrexerunt filii ejus, et ditati sunt.*

* CAPUT XVII. Item v. 28. 26. *Et vir ejus laudavit eam.* Nos eam laudabimus, sed non de nostro. Ipse vir ejus laudavit eam. Quando surrexerunt filii ejus, et ditati sunt; adtendit eam, et inspexit eam, et laudavit eam. Quis nolit audire quomodo laudaverit? Si tam jucunde audistis, quam laudaretur a nobis; quomodo audiremus, si possemus audire sicut eam laudavit vir ejus? Laudavit eam in resurrectione: cum resurrexerimus, audiemus. An et modo non tacuit laudem ipsius? Hæc est ipsa laus, ipsa sequetur. Audiamus, audiamus quemadmodum eam laudaverit vir ejus, videns eam jam cum tanta beatitudine filiorum, divitum in resurrectione mortuorum.

v. 29. 27. *Multæ*, inquit, *filiæ fecerunt potentiam.* Laudes sunt, quibus eam laudat vir ejus. *Multæ filiæ fecerunt potentiam.* Quæ filiæ, quibus hæc comparatur? Et non comparatur. *Multæ filiæ fecerunt potentiam: tu autem superasti.* Adtendite, rogo vos: jam in fine lectionis sumus. Metuo enim ne ibi vos habeam fatigatos, ubi maxime exigo intentos. Audiamus laudes illius. *Multæ filiæ fecerunt potentiam, tu autem superasti, et superposuisti omnes.* Tu, inquit, omnes superasti, tu super omnes posuisti. Quæ sunt ergo aliæ filiæ quæ fecerunt potentiam, quas ista superavit, et super quas ista superposuit? Aut quam potentiam fecerunt; aut unde ista superavit? Sunt enim malæ filiæ, quæ sunt hæreses. Quare filiæ? Quia et illæ ex ista natæ sunt. Sed filiæ malæ, filiæ non similitudine morum, sed similitudine sacramentorum. Habent et ipsæ sacramenta nostra, habent Scripturas nostras, habent Amen et Alleluia nostrum, habent pleræque Symbolum nostrum, habent multæ Baptismum nostrum: ideo filiæ. Sed huic mulieri, Cant. 2. 2. vultis nosse, quid alibi dictum sit, in Canticis canticorum? Sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Mirum dictum, easdem et spinas dixit et filias. Et illæ spinæ faciunt potentiam? faciunt plane. Non videris quemadmodum et ipsæ hæreses orent, jejunent, dent eleemosynas, laudent Christum? Possum dicere, esse ibi pseudo-prophetas, de quibus dictum est, Faciunt signa et prodigia multa, ut fallant, si fieri potest, etiam electos. Ecce prædixi vobis. Faciunt potentiam et spinæ: de qua potentia dicitur, Nonne in nomine tuo manducavimus et bibimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Manducavimus et bibimus, non de quocumque cibo diceret: nostis de quo dicere potuit, vel cibo vel potu. Et virtutes multas fecimus. Faciunt potentiam multæ filiæ, non negamus: et spinæ florem habent, sed fructum non habent. Hæc autem cui dixit, *Tu autem superasti et superposuisti omnes*, unde superavit, nisi quia non solum florem, sed et fructum habet?

SERMON. DE SCRIPTURIS. Matth. 24. 24. — Matth. 7. 22. — Lucæ 13. 26.

28. Quem fructum habet? Unde superavit? Dicatur mihi. * Supereminentem, inquit, viam vobis demonstro. Quam supereminentem viam? Quia inde ista superavit, inde ista superposuit omnes. Si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum æramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Loquitur linguis, ad potentiam illam flores pertinent. Si sciam omnia sacramenta et omnem scientiam, et habeam omnem prophetiam et omnem fidem, ita ut montes transferam, (quanta potentia!) caritatem autem non habeam, nihil sum. Audi adhuc alias potentias, ad florem pertinentes, non ad fructum. Si distribuero omnia mea pauperibus, et tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hanc habet ista supereminentem viam, unde illi dixit, *Multæ filiæ fecerunt potentias.* Multæ locutæ sunt linguis, scierunt omnia sacramenta, fecerunt virtutes multas, dæmonia excluserunt, res suas pauperibus distribuerunt, corpora sua ignibus tradiderunt. (b) Infra te sunt, quia caritatem non habuerunt. *Tu autem superasti et superposuisti omnes:* non solum flore, sed et fructu gravida, fructu abundans. Vide ipsum (c) botrum, unde incipiat. Cum enumeraret opera carnis, Fornicationes, inquit, immunditiæ, luxuriæ, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, invidiæ, comessationes, ebrietates, et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Enumeratis omnibus spinis in ignem mittendis: Fructus autem spiritus est, inquit, caritas. Et ab hoc capite, ab hac tamquam radice cetera contexuntur: Gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia. Unde iste botrus pulcher? Quia pendet a caritate. *Multæ filiæ fecerunt potentiam: tu autem superasti et superposuisti omnes.*

* CAPUT XVIII. 1 Cor. 12. 31, et 13. 1. — Gal. 5. 19. etc. — Ibidem 22.

* CAPUT XIX. v. 30. 29. In illis quid remansit? *Falsæ gratiæ, et vana species mulieris.* Quis si caritatem non habeo, factus sum æramentum sonans, et cymbalum tinniens: nihil sum, nihil mihi prodest.

(a) Sic MSS. Editi vero, *Quid te lactas?*
(b) Editi, *Inflatæ sunt.* At Colbertinus MS. *Infra te sunt.* Magis ad sensum hujus versiculi, *Tu autem superasti* etc.
(c) Ita in MSS. At in editis, *Vide ipsum florem.*

CLASSIS I.

A *Falsæ sunt ergo gratiæ, et vana species mulieris, Mulier enim sapiens benedicitur.* Ista quæ quæsivit quid intelligeret, quæ intellectum custodivit, ista sapiens, ista benedicitur: non illæ falsæ species, non illa vana gratia. Sapiens mulier benedicitur. *Timorem autem Domini ipsa collaudat.* Ipsa quæ benedicitur, collaudat aliquid unde benedicatur, quia sapiens est. Quid collaudat? Timorem Domini, quo perducta est ad sapientiam. Initium enim sapientiæ, timor Domini:

Psal. 110. 10. *Timorem autem Domini ipsa collaudat.* Laboriosa tot (a) noctibus, inter tot scandala patiens, provida ad expectandum, fortis ad tolerandum, constans ad perseverandum: laboribus finitis, *Date illi de fructibus manuum suarum.* Quid

» 31. Matth. 25. 34. *date?* Venite benedicti Patris mei. *Date illi de fructibus manuum ejus.* Quid *date?* Percipite B regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Ecce quid *date.* De quibus *fructibus manuum*

Ibidem 35. *ejus?* Esurivi enim, et dedistis mihi manducare. *Date illi de fructibus manuum ejus.*

CAPUT XX. Beatorum negotium non aliud, nisi laudare Deum.

30. Et quod illi deinde negotium erit, finitis laboribus? *Et laudetur in portis vir ejus.* Ipse erit portus laborum nostrorum, videre Deum, et laudare Deum. Non ibi dicetur, Surge, labora, vesti servos, vesti te ipsam, ornare purpura, da escas famulis, attende ne lucerna extinguatur, sollicita esto, surge de noctibus, aperi pauperi manum, trajice de colo in fusum. Non erunt opera necessitatis ubi nulla necessitas. Non erunt opera misericordiæ, ubi nulla miseria. Non frangis panem pauperi, ubi nemo mendicat. C Non suscipis peregrinum, ubi omnes in patria sua vivunt. Non visitas ægrum ubi omnes perpetuo sani sunt. Non vestis nudum, ubi omnes æterna luce vestiti sunt. Non sepellis mortuum, ubi omnes sine termino vivunt. Nec tamen ista non agens, nihil agis: videbis enim quem desi-

Psal. 26. 4. derasti, et sine defectu laudabis. Istum accipies » fructum. Tunc erit una illa quam petisti: Unam » petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ meæ. Et quid ibi facies? Ut contempler delectationem Domini.

Psal. 83. 5. *Et laudetur in portis vir ejus.* Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te.

* Alias de Tempore 243.

* SERMO XXXVIII.

De verbis Ecclesiastici 2. Fili accedens ad servitutem Dei *etc. Et de verbis Psalmi 38.* Quamquam in imagine ambulat homo *etc. De continentia et sustinentia.* D

CAPUT I. Duæ virtutes hujus vitæ.

1. Duo sunt, quæ in hac vita veluti laboriosa nobis præcipiuntur, continere et sustinere. Jubemur, enim continere ab his quæ in hoc mundo dicuntur bona, et sustinere ea quæ in hoc mundo abundant mala. Illa continentia, ista sustinentia vocatur. Duæ virtutes quæ mundant animam, et capacem faciunt divinitatis. In fre-

SERMON. DE SCRIPTURIS.

A nandis libidinibus et coercendis voluptatibus, ne seducat quod male blanditur, et enervet quod prosperum dicitur, continentia nobis opus est: non credere felicitati terrenæ, et usque ad finem quærere felicitatem, quæ non habet finem. Ut autem est continentiæ, felicitati mundi non credere: ita sustinentiæ est, (b) infelicitati mun- b di non cedere. Sive ergo in affluentia rerum simus, sive in angustia, expectandus est Dominus; qui et quod vere bonum et suave est det, et quod vere malum est avertat a nobis.

Bona et mala bonis et malis communia.

2. Bona Dei quæ promittit justis, in fine servantur: (c) et mala quæ minatur impiis, in fine servantur. Bona et mala quæ versantur et miscentur in sæculo, nec boni soli habent, nec soli c mali. Quidquid boni in hoc mundo dixeris, habent B boni, habent et mali: veluti salutem ipsam corporis, et boni habent et mali. Divitias et apud bonos invenies, et apud malos. Successum filiorum, et bonorum et malorum donum videmus esse commune. Vitam longam diu vivunt boni quidam, diu vivunt et mali quidam. Et quæcumque alia numerare volueris in hoc sæculo bona, permixte invenis apud bonos et malos. Rursum quæcumque aspera, quæcumque tristia, et boni patiuntur et mali, famem, morbos, dolores, et damna, oppressiones, orbitates: communis hæc est omnium materies lacrymarum. Facile est ergo hoc videre, et bona sæculi apud bonos et malos esse, et mala sæculi bonos malosque perferre. Et ideo quorumdam pedes in via Dei titubant, et exorbitare conantur. C Multi enim deviant et exorbitant, cum instituerint et proposuerint animo, propterea servire Deo, ut bonis terrenis abundent, et malis careant, eaque devitent. Cum enim sibi hoc proposuerint, et hanc mercedem constituerint pietatis et religionis suæ, et quando viderint se laborare, et florere iniquos, quasi perdiderint (d) mercedem, d quasi eos fefellerit qui vocavit, quasi frustra opus indixerit qui in mercede decepit, renuntiant Deo. Et quo se miseri convertunt? avertentes se ab illo a quo facti sunt, et inhærentes illis quæ facta sunt. Cum cœperit perire quod factum est, ubi erit amator temporis, qui perdidit æternitatem?

Scandalum de felicitate malorum.

CAPUT II. Fides hic necessaria.

3. Proinde propter illa bona, quæ non dabit Deus nisi bonis, et propter illa mala, quæ non D inferentur nisi malis, quia in fine apparebunt utraque, credi sibi vult Deus. Quæ enim merces fidei, aut quod omnino vel nomen fidei, si modo vis videre quod teneas? Non debes ergo videre, quod credas; sed credere, quod videas: credere quamdiu non vides, ne cum videris erubescas. Ergo (e) credamus, dum tempus est fidei, an- e tequam sit tempus speciei. Sic enim dicit Apo-

2. Cor. 5. 6. stolus, Quamdiu sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus. Ergo per fidem ambulamus, quamdiu credimus

Tempus fidei et tempus speciei.

(a) Sic Colbertinus MS. At editi, *tot laudibus.*
(b) Editi, *iniquitati.* At MSS. *infelicitati:* et ex his Victorinus loco *cedere*, habet *credere.*
(c) Hoc loco verba quædam in ante editis prætermissa, necnon infra plures passim versus restituuntur auctoritate MSS.
(d) Sic Victorinus MS. Editi vero, *perdiderint spem.*
(e) MSS. *credimus.*

CLASSIS I. quod non videmus: tenebimus autem speciem, cum viderimus facie ad faciem, sicuti est. Tempus fidei, et tempus speciei Joannes etiam apostolus in epistola sua distinguit, dicens, Dilectissimi, nunc (1. Joan. 3. 2.) filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Hoc tempus est fidei: videte tempus speciei. Sci- » mus, inquit, quoniam cum apparuerit, similes » ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.

(Tempus fidei laboriosum.) 4. Laboriosum est fidei tempus: quis negat? Laboriosum est, sed hoc est opus cujus illa merces est. Noli piger esse in opere, cujus mercedem desideras. Si quem enim et tu ipse mercenarium conduxisses, non ante mercedem numerares, quam in opere exerceres. Diceres ei, Fac, et accipe: non tibi diceret, Da, et facio. Sic ergo et Deus. Tu non fallis mercenarium tuum timens Deum; te ipse Deus fallet, qui jubet ne fallas mercenarium? Tamen tu quod promiseris potes et non dare; et si non est in corde tuo dolus falsitatis, est tamen in fragilitate humana inopia difficultatis. Quid de Deo timeamus, qui nec fallere potest, quia veritas est, et abundat omnibus, quia fecit omnia?

* CAPUT III. (Fides, primum præceptum.) 5. Credamus ergo Deo, Fratres. Hoc est primum præceptum, hoc est initium religionis et (a) vitæ nostræ, fixum habere cor in fide, et figendo cor in fide vivere bene, abstinere ab omnibus se-
a ductoriis, sustinere mala temporalia: et quamdiu illa blandiuntur et illa minantur, adversum
b utrumque (b) inconcussum habere cor, ne in illa defluas, ne in illa frangaris. Habendo ergo continentiam, habendo etiam sustinentiam, cum bona temporalia transierint, et mala quæ inferantur non erunt; habebis omne bonum, habebis nullum malum. Ideo in lectione quid nobis dictum est? *Fili accedens ad servitutem Dei, sta* (Eccli. 2. 1.) *in justitia et timore; et præpara animam tuam ad tentationem.* * *Deprime cor tuum, et sustine;* (v. 2.) * *ut crescat in novissimis vita tua.* Non ut modo, (v. 3.) sed ut in novissimis vita tua crescat: *ut crescat in novissimis vita tua.* Quantum, putamus, crescit? Ut fiat æterna. Modo enim vita humana, (Vita hominis crescendo decrescit.) quamdiu producitur et videtur produci, decrescit potius quam crescit. Attendite et videte, ratiocinamini et videte quia decrescit. Natus est homo: verbi gratia, constituit illi Deus vitæ suæ septuaginta annos. Accedit illi vita, dicimus, crescendo. Accedit, an decedit? Ecce de septuaginta annis vixit sexaginta, remanserunt decem: diminutum est quod erat propositum; et quanto plus vivit, tanto minus illi restat. Ideoque vivendo hic decrescit vita, non crescit. Tene quo tibi promisit Deus, *ut crescat in novissimis vita tua.*

* CAPUT IV. 6. Deinde sequitur quod lectum (c) non est: *Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, et in*
c *dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe.* * *Quoniam in igne probatur aurum et* (v. 4.) *argentum, homines vero acceptabiles in camino* (v. 5.)

A *humiliationis.* Durum videtur, defecisti. Nonne illud quod non deficit perdidisti. Multi multa patiuntur propter pecuniam perituram, et tu non vis pati propter vitam mansuram? Sic recusas laborare pro Dei promissis, quasi non labores pro cupiditatibus tuis. Quanta patiuntur pro sua iniquitate latrones, quanta patiuntur pro suis sceleribus perditi, pro sua nequitia luxuriosi, pro sua avaritia negotiatores mare transmeantes ventis tempestatibusque corpus et animam committentes, sua relinquentes, (d) ad ignota cur- d rentes? Judex si pronuntiat exilium, pœna est: avaritia jubet exilium, et lætitia est? Quid ergo magnum tibi imperat sapientia, quod non posset imperare avaritia? Et tamen cum imperat avaritia, facis. Et cum feceris quod imperat avaritia, quid habebis? Plenam domum auro et argento. Non legisti, *Quamquam in imagine (e)* e *ambulat homo, tamen vane conturbatur; thesaurizat, et nescit cui ea colligat?* (Psal. 38. 7.) Quare ergo cantasti et dixisti Deo, *(f) Auribus percipe lacrymas* f *meas?* (Ibidem 13.) Quare tu non percipis auribus verba ejus, a quo vis percipi lacrymas tuas? Si accusaveris avaritiam tuam, invitabit ad sapientiam suam. Sed cum susceperis jugum sapientiæ, laboriosa erit? Laboriosa plane: sed vide quo fine, qua mercede. Numquid quæ per sapientiam colligis, nescis cui colligas ea? Tibi colligis. Expergiscere, evigila, habeto cor formicæ. Æstatis tempus est, collige quod tibi ad hyemem prosit. (Prov. 6. 6.) Quando tibi bene est, tunc disce unde sustenteris quando tibi male est. Bene tibi, æstas est: noli esse C piger, collige grana de area Dominica, verba Dei de Ecclesia Dei, et reconde intus in corde. Nunc tibi quidem bene est: veniet et quando sit male. Omni homini veniet tribulatio: etsi omnia terrena sunt el, certe cum cœperit mori, per tribulationem transit ad aliam vitam. Quis enim est qui dicat, Bene mihi erit, et non moriar?

7. Quamvis, (g) si amas vitam, et mortem ti- g mes, * ipse timor mortis, hyems quotidiana est. (* CAPUT V. Timor mortis diviti homini est continua tribulatio.) Et tunc maxime pungit timor mortis, quando nobis bene est. Nam quando male est nobis, non timemus mortem. Quando nobis bene est, tunc magis timemus mortem. Ideo ille dives, quem delectabant multum divitiæ suæ, (habebat enim magnas divitias et magnas possessiones;) credo quod interpellabatur timore mortis; et inter D delicias contabescebat. Cogitabat enim se illa bona relicturum: congregaverat, et nesciebat cui: et aliquid cupiebat æternum, et venit ad Dominum, et ait illi, Magister bone, quid boni faciam, (Matth. 19. 16. etc.) ut vitam æternam consequar? Bene est mihi, sed labitur quod teneo: bene est mihi, sed subito non erit quod habeo: dic mihi unde habeam quod semper erit: dic mihi quomodo perveniam » ad id quod non perdam. Et Dominus illi, Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Quæsivit, quæ

(SERMON DE SCRIPTURIS. Laborant pro cupiditatibus suis, laborare nolunt pro Dei promissis.)

(a) Am. et Victorinus MS. *et via nostræ.*
(b) Sic Victorinus MS. At editi, *in hoc habere cor.*
(c) Abest non a Victorino MS.
(d) Sic Victorinus MS. At editi, *ignota quærentes: Judex si pronuntiet exilium, tremor est: Deus mortem minatur, et lætitia est.*
(e) Editi, *in imagine Dei.* Abest *Dei* a Victorino MS.
(f) In Victorino MS. *Inaurire lacrimarum mearum,* id est, *Auribus percipe* etc.
(g) Sic Victorinus MS. At editi, *Quamvis amat vitam, mortem timet.*

CLASSIS I.

mandata? Audivit. Respondit se a sua juventute omnia servasse. Ait illi Dominus consiliarius » meus vitæ æternæ: Unum tibi deest; si vis per» fectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da » pauperibus, et habebis thesaurum in cælo. Non enim dixit, Perde: sed (a) vende et veni, sequere me. Ille qui delectabatur divitiis suis, et propterea quærebat a Domino quid boni faceret, ut vitam æternam consequeretur, quia a deliciis ad delicias migrare cupiebat, et has quibus delectabatur relinquere formidabat, abscessit tristis ad thesauros suos terrenos. Noluit credere Domino quia potest servare in cælo, quod periturum est in terra. Noluit esse verus amator thesauri sui. Male tenendo, perdidit: multum diligendo, amisit. Nam si bene illum diligeret, in cælum migraret, quo ipse postea sequeretur. Domum illi Deus ostendit ubi migraret, non locum ubi perderet: secutus enim ait, Ubi enim fuerit thesaurus tuus, illic erit et cor tuum. (Matth. 6. 21.)

CAPUT VI. Divitiæ in tuto ponuntur, dum erogantur.

8. Sed videre (b) volunt homines divitias suas? Fac quod in terra thesaurizent, numquid non timent videri divitias suas? Effodiunt et obstruunt et cooperiunt eas: et cum obstruxerint et cooperuerint, numquid vident quod habent? Nec ipse videt: optat ut lateat, timet ne (c) pateat. Esse vult dives in opinione, non in veritate. Quasi sufficit habere (d) in conscientia, quod servat in terra? O quanto major tibi et melior conscientia erit, si servaveris in cælo! Hic cum obrueris in terra, times ne sciat servus tuus et auferat et fugiat: hic times ne auferat tibi servus tuus; ibi non times, quia bene tibi servat Dominus tuus. Sed habeo, inquis, servum fidelem, qui et noverit, et non (e) prodat, et non tollat. Compara illum Domino tuo. Si fidelem servum invenisti, Dominus tuus quando te fefellit? Etsi non potest servus tuus tollere, potest tamen perdere: Dominus tuus nec tollere, nec perdere potest, nec perire permittit. Servat tibi, manet tibi, liberat te, manentem te facit; nec perdet te, nec perdet quod ei commendaveris. Veni, inquit, accipe quod apud me posuisti. Absit. (f) Non hoc tibi dicit Deus. Ego, inquit tibi, qui te prohibui fœnerare, fœneratus sum a te. Volebas enim fœnore crescere, et dabas homini ut ibi plus redderet, quando accipiebat gaudens, et quando reddebat plorans. Hoc volebas, et ego prohibebam: dixi enim, Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. (Psal. 14. 5.) Prohibebam te a fœnore: (g) jubeo tibi fœnus, me fœnera. Hoc tibi dicit Dominus tuus: Pauca vis dare, et plura accipere: relinque hominem, qui plangit, quando exigis: me inveni, qui gaudeo, quando reddo. Ecce adsum: da, et sume, tempore redditionis reddam tibi. Et quid reddam? Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cælestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo quod a me accepisti? Quod dederis non reddo, qui unde dares dedi? qui te ipsum qui dares dedi; qui tibi Christum cui dares dedi, qui tibi diceret, Quando uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. (Matth. 25. 40.) Ecce (h) cui das, pascit et esurit propter te: donat, et eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: * qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere.

* CAPUT VII. Divitiæ in cælum præmittendæ.

9. Et consilium dat quo migres: dedit enim consilium quo migrare debeas. Migra de terra in cælum, ne perdas. Quam multi enim quod servabant perdiderunt, et nec sic correcti in cælo ponere didicerunt. Si forte tibi aliquis diceret, Migra divitias tuas ab Occidente in Orientem, si non vis ut pereant; æstuares, laborares, satageres, adtenderes quanta essent quæ haberes, videres te multiplicitate rerum tuarum facile in longinqua migrare non posse: et forte fleres, quia ire cogereris, et quomodo tecum tolleres quod collegeras non invenires. In longinquiora te migrare jussit, qui non ait; Migra ab Occidente in Orientem; sed, Migra de terra in cælum. Æstuas, quasi difficultatem majorem tibi videris pati, et dicis tibi, Si non inveniebam jumenta et naves, quibus ab Occidente migrarem ad Orientem; quomodo inveniam scalas, quibus a terra migrem in cælum? Noli, inquit tibi Deus, laborare, noli laborare: qui te divitem feci, qui tibi quod dares dedi, laturarios tibi pauperes feci. (Pauperes, Laturarii. V. supra Ser. 18. n. 4.) Si, verbi gratia, invenires aliquem inopem de trans mare, aut quo ire velles, invenires inde civem aliquem necessitatem patientem, diceres tibi, Civis iste inde est quo ego volo ire: (i) eget hic, do illi quod ibi mihi reddat. (v. 9.) Ecce eget hic pauper, civis est regni cælorum: quid dubitas facere trajectitium? Si enim dant qui hoc faciunt, ut plura accipiant, cum ad ea loca venerint, unde est ille qui accepit; * faciamus et nos.

* CAPUT VIII. Fides in corde, quasi Christus in navi dormiens, excitanda.

10. Hoc fit, si credamus, si fidem excitemus. Nam vane conturbamur. Quare vane conturbamur? Quia dormiente Christo in navi, pæne naufragaverunt discipuli. (Matth. 8.) Dormiebat Jesus, et turbabantur discipuli. Venti sæviebant, fluctus excitabantur, navis mergebatur. Quare? Quia Jesus dormiebat. Sic et tu, quando tempestates tentationum sæviunt in isto sæculo, turbatur cor tuum, tamquam navis tua? Quare, nisi quia dormit fides tua? Sic enim Paulus apostolus dicit, quia habitat Christus per fidem in cordibus nostris. (Ephes. 3. 17.) Excita ergo Christum in corde tuo, vigilet fides tua, tranquilletur conscientia tua, et liberatur navis tua. Senti, quoniam qui promi-

Eleemosyna plum fœnus Deo.

(a) Sic Victorinus MS. At editi, *sed serva et veni.*
(b) Sic MSS. At Lov. *videri nolunt.* Celeri editi, *videre nolunt.*
(c) Sic MSS. At editi, *ne pereat.*
(d) MSS. *habere conscientiam quia servat etc.*
(e) Victorinus MS. *et non perdat.*
(f) Victorinus MS. *Nam hoc dicit Deus.*
(g) In editis omissum fuerat, *jubeo tibi fœnus, me fœnera*, quod hic ex MSS restituitur.
(h) Sic MSS. Editi vero, *ut des pascit.*
(i) Victorinus MS. *Ego do illi.*

sit verax est. Nondum ostendit, quis nondum est tempus ut ostendat. Multa jam tamen ostendit: Christum suum promisit, et dedit: resurrectionem ejus promisit, et dedit: Evangelium suum promisit, et dedit: Ecclesiam suam toto orbe diffundendam promisit, et dedit: tribulationes ipsas et aggeres calamitatum in rebus humanis prædixit, et ostendit. Quanta sunt quæ restant? Implentur quæ promissa sunt, implentur quæ prædicta sunt: et titubas ne non veniat quod restat? Tunc timere deberes, si quod prædictum est non videres. Bella sunt, fames sunt, contritiones sunt. Regnum super regnum est, terræ motus sunt, calamitatum sunt exaggerationes, abundatia scandalorum, frigus caritatis, copia iniquitatis. Hæc omnia lege, prædicta sunt. Lege, vide, quis omnia quæ vides prædicta sunt: et crede te visurum esse quod nondum venit, numerans quanta venerunt. Tu autem videndo Deum ostendere quæ prædixit, non credis daturum esse quod promisit? Ibi credere debes, ubi turbari cœpisti.

Mundus amatores suos relinquit.

11. Si finis mundi est, migrandum est de mundo, non amandus est mundus. Ecce turbatur mundus, et amatur mundus: Quid si tranquillus esset mundus? Formoso quomodo hæreres, qui sic amplecteris fœdum? Flores ejus quomodo colligeres, qui ab spinis non revocas manum? Non vis relinquere mundum, relinquit te mundus, et (*a*) sequeris mundum. Cor ergo mundemus, Carissimi: et non perdamus substinentiam; sed percipiamus sapientiam, et teneamus continentiam. Transit labor, venit requies: transeunt falsa deliciosa, et venit bonum quod concupivit anima fidelis, cui inardescit et suspirat omnis peregrinus in sæculo; patria bona, patria cœlestis, patria contemplationis Angelorum, patria ubi nullus civis moritur, quo nullus hostis admittitur; patria ubi habeas sempiternum Deum amicum, ubi nullum timeas inimicum.

* Alias 13. ex homiliis 50.

* SERMO XXXIX.

De eo quod scriptum est Ecclesiastici 5. Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem. *Et de verbis Apostoli 1. Timot. 6.* Nihil indulimus in hunc mundum *etc.*

CAPUT I. Eccli. 5. 8. v. 9 Conversio non differenda.

1. Audivimus, Fratres; per Prophetam dicentem Dominum, *Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem.* * *Subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te.* Promisit tibi quoniam quo die conversus fueris, obliviscitur mala tua præterita: sed numquid vitam crastini diei promisit tibi? An forte non tibi illam promisit Deus, et promisit illam tibi mathematicus, ut damnet et te et illum Deus? Diem mortis incertum salubriter constituit Deus: diem ultimum suum quisque salubriter cogitet. Misericordia Dei est, quia nescit homo quando moriatur. Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Contemtus mundi.

2. Sed tenet mundus, illecebræ circumquaque blandiuntur; delectat pecuniæ magnitudo, delectat honoris fulgor, delectat potentiæ terror: delectant ista; sed audiatur Apostolus: *Nihil intulimus in hunc mundum; sed nec auferre quid possumus.* (1. Tim. 6. 7.) Honor te debet quærere, non tu ipsum. Debes enim in loco humiliori discumbere, ut qui te invitavit, faciat te ad honoratiorem locum adscendere. (Lucæ 14. 10.) Si autem noluerit, ubi recumbis, manduca: quis nihil intulisti in hunc mundum. Parum est tibi, quis de alieno manducas? Discumbe ubicumque, et manduca. Dicturus es, De meo. Audi Apostolum: *Nihil intulimus in hunc mundum.* Ad mundum venisti, plenam mensam invenisti. Sed Domini est terra et plenitudo ejus. (Psal. 23. 1.)

CAPUT II. 1. Tim. 6. 9. Cupiditas divitiarum quam periculosa.

3. *Nam qui volunt,* inquit, *divites fieri.* Non dixit, Qui divites sunt: sed, *Qui volunt divites fieri:* cupiditates accusavit, non facultates. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et desideria multa stulta et noxia, quæ mergunt homines in interitum et perditionem.* Pecunia delectat, ista non times? Bona res est pecunia, bona res est magna pecunia. *Incidunt in tentationem;* Non times? *In desideria multa incidunt stulta et noxia:* Non times? Desideria quo ducunt, time. Quid est, quo ducunt? *Quæ mergunt,* inquit, *homines in interitum et perditionem.* Et adhuc surdus es? Interitum et perditionem non times? Sic Deus tonat, et stertis?

v. 17. Vermis divitiarum superbia.

4. Ceterum his qui jam divites sunt, adhuc consilium dedit Apostolus: *Præcipe,* inquit, *divitibus hujus mundi non superbe sapere.* Vermis divitiarum superbia est. Difficile est ut non sit superbus, qui dives est. Tolle superbiam, divitiæ non nocebunt. Sed adtende quid inde facere debeas, ne vacet apud te quod largitus est Deus. *Non superbe sapere.* Istud vitium tolle. *Neque sperare in incerto divitiarum.* Tolle et hoc vitium. Cum abstuleris ista, exerce opera bona. Quæ? Audi: *Divites sint,* inquit, *in operibus bonis, Non sperent in incerto divitiarum.* (v. 18.) Sed ubi sperent? *In Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum.* Mundum præstat Deus pauperi, præstat et diviti. Numquid quia dives est, duos ventres impleturus est? Adtendite, et videte quoniam de datis Dei pauperes saturati dormiunt. Qui pascit vos, pascit et illos per vos.

Divitiarum usus in operibus bonis.

5. Ergo non ametur pecunia; sed si jam habetur, hoc inde fiat. Divites estote, qui illam habetis. Sed ubi divites? *In operibus bonis. Facile,* inquit, *tribuant, communicent.* * Hic jam avaritia contrahit se; (*b*) quando audit, *Facile tribuant, communicent:* veluti aqua frigida perfunditur, rigescit, stringit sinum, et dicit, Non perdo labores meos. Infelix, perdere (*c*) non vis labores tuos? Ecce morieris, et qui nihil huc

* CAPUT III.

(a) Victorin. MS. *etsi sequeris mundum.*
(b) MSS. *sequentia audi: Facile tribuant etc.*

(c) Abest non a MSS.

adtulisti, nihil hinc potes auferre: cum nihil abstuleris, nonne perdidisti omnes labores tuos? Audi ergo consilium Dei. Non terrearis, quia dixit, *Facile tribuant, communicent.* Audi quod sequitur. Exspecta, noli contra me claudere ostium, nec aditum cordis tui; expecta. Vis nosse, *Facile tribuant, communicent,* quia non perdes, et
v. 19. hoc solum non perdes? *Thesaurizent,* inquit, *sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Ista ergo quæ te delectat, falsa vita est: quasi in sommis hic vivis. Si quasi in sommis hic vivis, evigilaturus es quando morieris, et sic nihil habes invenire in manibus tuis. Quomodo si mendicus dormiat, et in somnis illi veniat hereditas, nihil illo felicius ante quam surgat. Videt se in somnis tractare manibus vestes egregias, pretiosa vasa aurea et argentea, intrare in amœnissima et amplissima prædia, obsequi sibi magnas familias: evigilat, et plorat. Et quomodo vigilans accusat hominem qui illum expoliavit, sic ille accusat qui illum excitavit. Apertissime hinc locutus est Psalmus, Dormie-
Psal. 75. 9. runt, inquit, somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis, postea quam finierunt somnum suum.

6. Quia ergo nihil adtulisti, nihil hinc ablaturus es. * Mitte sursum quod invenisti, et non perditurus es. Da Christo: Christus enim hic voluit accipere. Da Christo, et non perdis. Non perdis, si commendas servo tuo; et perdis, si commendas Domino tuo? Non perdis, si commendas servo tuo quod adquisisti; et perdes, si commendas Domino tuo quod accepisti ab ipso Domino tuo? Egere hic voluit Christus, sed propter nos. Omnes pauperes, quos videtis, potuit illos Christus pascere, quomodo per corvum E-

* CAPUT IV. Eleemosynæ qua mensura et quo fine faciendæ.

3.Reg. 17.6. liam pavit: tamen et ipsi Eliæ subtraxit corvum, ut a vidua pasceretur non Eliæ præstitit, sed viduæ. Quando ergo Deus pauperes facit, quia ipse non vult ut ipsi habeant; quando facit pauperes,
Prov. 22. 2. probat divites. Sic enim scriptum est, Pauper et dives occurrerunt sibi. Ubi sibi occurrerunt? In hac vita. Natus est ille, natus est et ille: invenerunt se, occurrerunt sibi. Et quis fecit illos ambos? Dominus. Divitem, unde pauperem adjuvaret; pauperem, unde divitem probaret. Pro viribus suis quisque faciat: non sic faciat, ut ipse patiatur angustias. Non hoc dicimus. Superflua tua necessaria sunt alii. Audistis modo, cum
Matth. 10. 42. Evangelium legeretur, Quicumque dederit calicem aquæ frigidæ uni ex minimis meis propter
Marci 9. 40. me, non perdet mercedem suam. Regnum cælorum venale proposuit, et pretium ejus calicem aquæ frigidæ esse voluit. Sed quando pauper est qui facit eleemosynas, tunc debent eleemosynæ ejus esse calix aquæ frigidæ. Qui plus habet,
Marci 12. 42. plus faciat. Vidua illa de duobus minutis fecit:
Lucæ 19. 8. Zacchæus dimidium rerum suarum dedit, et ad reddendas fraudes suas, aliud dimidium reservavit. ELEEMOSYNÆ ILLIS PROSUNT, qui vitam mutaverunt. Das enim Christo egenti, ut peccata tua redimas præterita. Nam si ideo das, ut liceat tibi semper impune peccare; non Christum pascis, sed judicem corrumpere conaris. Ergo ad facite eleemosynas, ut vestræ orationes exaudiantur, et adjuvet vos Deus ad vitam in melius commutandam. Et qui commutatis eamdem vitam, in melius commutate, ut per eleemosynas et orationes deleantur mala vestra præterita, et futura bona veniant sempiterna.

* SERMO XL.

* Alias 11. inter hom. 50.

De (a) eodem loco Ecclesiastici 5. 8. Ne tardes converti ad Deum etc. *In eos qui conversionem de die in diem differunt, quorum alii male sperando, alii desperando pereunt.*

CAPUT I.

1. FREQUENTER, Fratres, cum Psalmista cantavimus, Sustine Dominum, viriliter age, Psal. 26. 14.
et confortetur cor tuum, et Sustine Dominum. »
Quid est, Sustine Dominum? Ut tunc accipias, quando dabit; non tunc exigas, quando vis. Tempus dandi nondum est: sustinuit te, sustine illum. Quid est quod dixi, sustinuit te, sustine illum? Si jam juste vivis, si jam ad illum conversus es, si tibi displicent facta tua præterita, si jam placuit tibi eligere vitam bonam novam, noli festinare exigere. Sustinuit te, ut mutares vitam malam: sustine illum, ut coronet vitam bonam. Nam si et ille non sustineret, non esset cui daret. Sustine ergo, quia sustentatus es.

Sustinere Dominum quid.

2. Tu vero qui non vis corrigi, o quisquis hic es qui adhuc non vis corrigi; quasi unus sit: magis dicere debui, Quicumque hic estis. Tu tamen qui hic es, qui non statuisti corrigi: sic loquar quasi ad unum, Quisquis non vis corrigi, quid tibi promittis? Desperando peris, an sperando? Quisquis desperando peris, hoc dicis in animo tuo: Iniquitas mea super me est, in peccatis meis contabesco; quæ mihi spes est vivendi? Audi Prophetam dicentem, Nolo mortem im- Ezech. 33.
pii, tantum revertatur impius a via sua pessi- » 11.
ma, et vivat. Qui sperando peris, hoc dicis in animo tuo: Bonus est Deus, misericors est Deus, ignoscit omnia, non reddit mala pro malis. Audi Apostolum dicentem, Ignoras quia patientia Dei Rom. 2. 4.
ad pœnitentiam te adducit?

Conversionem alii sperando, alii desperando differentes.

3. Quid ergo restat? (b) Quia si obtinuimus apud te aliquid, si intravit in cor quod dixi; video quid mihi respondeas. Verum est, nec despero, ut desperando peream; nec spero male, ut sperando peream. Non mihi dico, Iniquitas mea super me est, jam nullam spem habeo. Nec mihi illud dico. Bonus est Deus, nemini reddit mala. Nec illud dico, nec illud dico: premit me Propheta, premit me Apostolus. * Et quid dicis? Adhuc modicum tempus vivam quomodo volo. Isti sunt qui nos fatigant: plurimi sunt, molesti sunt. Adhuc modicum tempus vivam

* CAPUT II. Plerique male sperando differunt.

(a) In præcipuis MSS. titulus est, *Admonitio S. Augustini ad eos qui dicunt, Exspecto adhuc modicum, et converto me; et dum differtur de die in diem, subito superveniit ultima dies.*

(b) MSS. *Quasi obtinuimus.*

quomodo volo, postea quando me correxero, A utique verum est quod dixit Propheta, Nolo mortem impii, tantum revertatur impius a via sua pessima, et vivat. Quando conversus fuero, delebit omnia mala mea: quare non addo aliquid voluptatibus meis; et vivo quomodo volo, quomodo volo, postea me conversurus ad Deum?

4. Quare hoc dicis, Frater? Quare? Quia promisit Deus indulgentiam, si me mutavero. Video, scio, promisit Deus indulgentiam, per sanctum Prophetam hanc promittit, et per me minimum servum suum promittit: verum est quod promittit, hanc promisit per unicum Filium suum. Sed quid vis addere dies malos diebus
Matth. 6, 34. malis? Sufficiat diei malitia sua. Malus dies hesternus, malus et hodiernus, malus et crastinus. An putas esse bonos dies, quando facis satis vo- B luptatibus tuis, quando in luxuriis enutris cor tuum, quando insidiaris alienæ pudicitiæ, quando fraude contristas proximum tuum, quando commendata negas, quando falsum pro nummo juras? Quando exhibes tibi bonum prandium, ideo putas quia bonum diem ducis? Unde fieri potest ut dies bonus sit, cum malus sit homo? Malos dies vis addere malis diebus?

5. Rogo, aliquantum, inquit, dimittatur mihi. Quare? Quia promisit mihi Deus indulgentiam. * Sed crastino die te victurum nemo tibi promisit. Aut lege mihi, quomodo legis Prophetam, Evangelium, Apostolum, quia cum te converteris, delet Deus omnes iniquitates tuas: lege mihi, ubi tibi promissus est crastinus dies, et vive crastino die male. Quamquam, Frater meus, C non tibi hoc debui dicere. Longa erit forte vita tua: si longa erit, bona sit. Quare vis habere longam vitam et malam? Aut longa non erit; et illa longa debet te delectare, quæ non habet finem: aut longa erit; et quid mali erit, quia diu bene vixisti? Tu male vis diu, vivere, bene non vis? Et tamen crastinum diem nemo tibi promi-
Eccli. 5. 8. sit. Corrige te, audi Scripturam: *Ne tardes converti ad Deum.* Verba ista mea non sunt: sed et mea sunt. Si amo, mea sunt: amate, et vestra sunt. Sermo iste quem modo dico, Scripturæ sanctæ est: si contemnis illum, adversarius tuus est. Sed audi Dominum dicentem, Concorda cum
Matth. 5. 25. adversario tuo cito. Audiant omnes, verba recto Scripturæ divinæ. O male dilator, o crastini male appetitor, audi Dominum dicentem, D audi Scripturam sanctam prædicentem. De isto loco speculator sum. *Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem.* Vide si non vidit illos, vide si non inspexit illos qui dicunt, Crastino bene vivo, hodie male vivam. Et cum cras venerit, hoc dicturus es. *Ne tardes converti ad*
v. 9. *Deum, neque differas de die in diem.* * *Subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te.* Numquid ego hoc scripsi? Numquid ego delere illud possum? Si delevero, timeo deleri. Tacere illud possum: timeo tacere. Prædicare cogor: territus terreo. Timete mecum, ut gaudeatis mecum. *Ne tardes converti ad Deum.* Domine, vide quia dico: Domine scis, quia terruisti me, cum tuus Propheta legeretur. Domine nosti in illa cathedra timorem meum, cum tuus Propheta legeretur. Ecce dico, *Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem. Subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te.* Sed nolo perdat te.

* CAPUT III. Pœnitentia in crastinum non differenda.

6. Nolo mihi dicas, Perire volo: quia ego nolo. Melius est ergo, nolo meum, quam volo tuum. Si lethargicus pater tuus ægrotaret inter manus tuas, et tu adesses juvenis ægrotanti seni, et diceret medicus, Periclitatur pater tuus; somnus iste gravedo est quædam lethalis; observa eum, noli eum permittere dormire; si videris eum dormire, excita eum; si parum est excitare, vellica; si et hoc parum, stimula eum, ne moriatur pater tuus: adesses juvenis seni onerosus. Ille in dulcem morbum resolutus iret, oculos gravedine illa premente clauderet, tu contra clamares patri, Noli dormire. At ille, Dimitte me, dormire volo. Et tu, Sed medicus dixit, Si voluerit dormire, non dormiat. At ille, Rogo dimitte me, mori volo. Sed ego nolo, dicit filius patri. Cui? Utique optanti se mori. Et tamen vis differre mortem patris tui, et aliquanto diutius vivere cum morituro sene patre tuo. Dominus tibi clamat, Noli dormire, ne in æternum dormias: evigila, ut mecum vivas, et patrem habeas quem non efferas, Audis, et surdus es.

CAPUT IV

7. Quid ego feci speculator? liber sum, non vos gravo. Scio dicturos quosdam, Quid nobis voluit dicere? Terruit, (*a*) gravavit nos, reos a nos fecit. Immo a reatu voluit liberare. Fœdum est, turpe est: nolo dicere malum, nolo dicere periculosum, nolo dicere exitiosum; turpe est ut vos fallam, si Deus me non fallit. * Dominus mortem minatur impiis, nequissimis, fraudatoribus, sceleratis, adulteris, voluptatum inquisitoribus, suis contemtoribus, (*b*) de temporibus b murmurantibus et mores suos non mutantibus: Dominus illis mortem minatur, gehennas minatur, interitum sempiternum minatur. Quid volunt, ut ego promittam quod ille non promittit? Ecce dat tibi securitatem procurator: quid tibi prodest, si pater-familias non acceptet? Procurator sum, servus sum: vis dicam tibi, Vive quomodo vis, Dominus te non perdet? Securitatem tibi procurator dedit: nihil valet securitas procuratoris. Utinam Dominus tibi daret, et ego te sollicitum facerem. Domini enim securitas valet, etiamsi nolim. Mea vero nihil valet, si ille noluerit. Quæ est autem securitas Fratres, vel mea vel vestra, nisi ut Domini jussa intente et diligenter audiamus, et promissa fideliter exspectemus? In his (*c*) fatigamur, quia homines sumus: c ipsius adjutorium imploremus, ad illum ingemiscamus. Preces nostræ non sint pro rebus sæcularibus prætereuntibus, transitoriis, et vice

* CAPUT V.

(a) Sic MSS. At editi, *graviter.*
(b) Editi, *detractoribus.* Victorinus codex, *deceptoribus.* Alii MSS. *de temporibus.*

(c) Editi, *In his, quibus fatigamur.* At MSS. *In his fatigamur : supple jussis Domini.*

vaporis evanescentibus : sed sint preces nostræ pro ipsa implenda justitia, et sanctificatione pro nomine Dei : non pro vincendo vicino, sed pro vincenda libidine : non pro sananda carne, sed a pro (a) domanda avaritia. Hinc sint preces nostræ: intus nos adjuvent luctantes, ut coronent vincentes.

* Alias 11. ex Sermonianis.

* SERMO XLI.

De eo quod scriptum est Ecclesiastici 22. Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut et bonis ejus perfruaris.

Fides amico in ejus paupertate servanda.

1. Cum divinæ Scripturæ legerentur, de quarum sententiis omnibus nunc loqui non valemus, animadverti unam sententiam, verborum numero brevissimam, pondere autem sensus amplissimam, unde elegi, adjuvante Domino, huic tantæ exspectationi Caritatis Vestræ, pro virium nostrarum mediocritate servire, et ministrare vobis de cellario Dominico, unde et ego vobiscum vivo. Hæc ergo sententia est, de qua loquor: *Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut et bonis ejus perfruaris.* Accipiamus hanc primum ut videtur sonare simpliciter, ut eam possunt intelligere omnes, etiam qui nulla Scripturarum divinarum secretiora rimantur. *Fidem*, inquit, *possice cum proximo in paupertate ipsius, ut et bonis ejus perfruaris.* (Eccli. 22. 28.) Verum est, inquit, qui simpliciter audivit: quando amicus pauper est, non ei frangenda est fides; permanendum cum illo est, nec mutanda amicitia facultate mutata; sed servanda fides, voluntate firmata. Amicus enim meus, si cum dives esset, amicus fuit; cum pauper est, amicus non est; non ipse mihi amicus, sed aurum ejus fuit. Si autem amicus meus ipse homo fuit; et manente auro, et recedente auro, ipse est qui fuit : quare ergo modo non sit amicus, qui etsi perdidit thesaurum, non perdidit animum? Equum si emerem, detractis ornamentis et strato, nudum forte non despicerem; et amicus mihi vestitus placuit, expoliatus displicet? Bene ergo præcipit Scriptura divina, salubriter omnino et accommodatissime moribus hominum, *Fidem posside cum proximo tuo in paupertate ipsius.*

Qua spe servanda fides amico pauperi.

2. *Ut et bonis ejus perfruaris.* Quid ergo, accedentes ad posteriorem partem hujus sententiæ, talem cogitationem habebimus de amico, ut dicamus nobis, Manendum est cum illo et servanda illi fides est in paupertate ejus, ut et bonis ejus perfruamur? Erit enim dives qui modo pauper est, et non te admittet ad divitias suas, cujus paupertatem superbus antea fastidisti. Posside ergo cum illo fidem, etiam cum pauper est, ut et bonis ejus perfruaris, quando illi accesserint divitiæ, et cum illo gaudeas in eis. Possid cum illo fidem: pauper est, sed magnam possessionem habet fidem. Qui parabas cum illo et volebas possidere terram, si haberet terram, quam possideretis simul, quanto firmius cum illo possides fidem? Talis est enim forte amicus tuus, ut ei possit aliquis improbus auferre possessionem: numquid poterit auferre fidem? Quid est ergo, *Ut et bonis ejus perfruaris?* Utique quia ex paupere poterit fieri dives, et perfrueris divitiis ejus quia ejus paupertatem non aspernatus es.

Non spe venturæ ipsi felicitatis temporalis.

3. Prior quidem pars sententiæ hujus, secundum istum intellectum popularem, placet mihi: posterior tamen, fateor, offendit me. Si enim propterea manes cum amico in paupertate ejus ut quando dives fuerit, perfruaris divitiis ejus; adhuc non amicum, sed aliud aliquid amas in amico. Fides et spes duæ amicæ bonæ sunt, et major his caritas. *Manent*, inquit Apostolus, *tria hæc, fides, spes et caritas, major autem horum est caritas, sectamini caritatem.* (I. Cor. 13. 13.) Interrogo ergo amicum de amico. Dic mihi, obsecro te, Fidem possides cum isto in paupertate ejus? Plane, inquit: audivi enim hoc in sacra Scriptura, et commendavi cordi meo, et in memoria mea reposui: libens recolo, libentius facio. Audivi enim sanctum verbum, *Fidem possice cum proximo in paupertate ipsius.* Et ego, Quare hoc facis? an propter illud quod sequitur, *Ut et bonis ejus perfruaris?* Quid ergo expectas? Ut quando, inquit, dives fuerit, et bona accesserint, admittat me ad bona sua, quia non fastidivi mala ipsius. Patere ergo adhuc me paululum interrogantem. Quid si iste, cum quo paupere possides fidem, numquam erit dives? quid si pauper futurus est usque ad mortem? Perit fides, quia decepta est spes? Quia non poteris aurum possidere cum divite, pœnitebit te fidem possedisse cum paupere? Si sapit humanum, immo si sapit verum, hac interrogatione turbabitur, et dicet mihi, Verum dicis. Bona res est, fidem possidere cum proximo : (b) sed si dicas, spe possidetur fides b cum proximo paupere, ut ad ejus divitias perveniamus, ut in eis cum illo communionem habeamus; sine dubio cum mortuus fuerit iste pauper, non accedentibus quæ sperabantur divitiis, totius illius boni pœnitebit nos, quod bene mulsimus, male fundemus. Vides ergo altius esse istam sententiam perscrutandam, non quomodo vulgariter intelligi potest, sed quomodo divina auctoritate condita est, ad aliquid magnum insinuandum, præcipiendum, imperandum nobis, ubi spes nostra non fallatur, ne pœniteat fidem possedisse. Ad sententiam nostram non poteris sic pervenire.

Lazari et divitis historia idipsum ostenditur.

4. Ergo attende illum pauperem Lazarum jacentem ante januam divitis. Pauper iste miserabiliter fuit infirmus : nec saltem ipsius tenebat sanitatem corporis, quod est patrimonium pauperis. Ulcerosus etiam fuit, canes lingebant ulcera ejus. Erat autem in illa domo dives, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide, et nolebat fidem possidere cum

(a) Lov. *damnanda* dissentientibus editis aliis et MSS.

(b) Victorinus MS. *possidere cum proximo paupere, ut ad ejus divitias perveniamus :* omissis verbis, *sed si dicas, spe possidetur fides cum proximo.*

CLASSIS I.

paupere. Merito Dominus Jesus, fidei amator et dator, plus adtendit ipsam fidem in paupere, quam aurum et delicias in divite: plus adtendit pauperis possessionem, quam divitis elationem. Nam ideo pauperem illum nominavit; illius autem nomen esse tacendum judicavit. Erat, inquit, dives quidam, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide: pauper autem quidam nomine Lazarus. Nonne videtur vobis de libro recitasse, ubi nomen pauperis scriptum invenit, divitis non invenit? Liber enim ille vivorum erat atque justorum, non superborum et iniquorum. Nominabatur dives ille ab hominibus, pauper tacebatur: contra Dominus pauperem nominavit, divitem tacuit. Noluit ergo fidem possidere cum paupere dives ille. Mortui sunt ambo. Contigit mori inopem illum, et auferri ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est dives, et sepultus: (nam fortasse ille nec sepultus est:) et cum apud inferos, ut legimus, in tormentis esset, levavit oculos suos a longe; et vidit pauperem in sinu Abrahæ, quem contempsit ante januam suam. Non cum illo potuit habere communem requiem, cum quo fidem noluit habere communem. Pater inquit, Abraham, mitte Lazarum, ut intingat digitum suum in aquam, et stillet in linguam meam; quia crucior in hac flamma. Responsum est, Memento fili, quia percepisti bona tua in vita tua, Lazarus autem mala: nunc ergo, hic requiescit, tu vero torqueris. Et super hæc omnia, chaos magnum est inter nos et vos, nec a nobis quisquam ad vos transire potest, nec a vobis ad nos transmeare. Vidit sibi ille negatam misericordiam, quia ipsam negaverat. Vidit quod verum esset Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam. Et qui noluit suo tempore pauperis misereri, fratrum suorum sero misertus est, Mitte ergo inquit, Lazarum, habeo ibi quinque fratres, dicat eis quid hic agitur, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Et contra hoc responsum est, Si nolunt venire in hunc locum tormentorum, habent Moysen et Prophetas, ipsos audiant. Hic qui solebat irridere Prophetas, simul utique cum fratribus suis: credo enim, immo non dubito, quia cum ipsis fratribus suis loquens de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala, terrentibus de tormentis futuris et futura præmia promittentibus, irridebat hæc omnia, dicens cum fratribus suis, Quæ vita post mortem? quæ memoria putredinis? qui sensus cineris? Omnes (a) illuc feruntur, et sepeliuntur; quis inde reversus auditus est? Recolens hæc verba sua, propterea volebat Lazarum redire ad fratres suos, ut jam non dicerent, Quis inde reversus est. Et ad hoc apte digneque responsum est. Videtur enim fuisse iste Judæus, et propterea dixisse, pater Abraham. Ergo optime et congruenter responsum est, Si Moysen et Prophetas non audiunt, nec si quis a mortuis resurrexerit, persuadebuntur. Impletum est in Judæis, quia Moysen et Prophetas non audierunt, nec Christo resurgenti crediderunt. Nonne hoc illis ante prædixerat, Si crederetis Moysi, crederetis et mihi?

Lucæ 16. 19. etc.

Pauperis consortium in æterna felicitate diviti qui ipsum hic spreverit, non sperandum.

Jacobi 2. 13.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Johan. 5. 46.

5. Remansit ergo ille dives sine adjutorio, finitis deliciis temporalibus, in pœnis æternis. Non fecit justa, audivit digna, Memento quia percepisti bona tua in vita tua. Hæc ergo vita, quam vides, non est tua. Percepisti bona tua. Hæc ergo quæ de longinquo suspiras desiderans, non sunt tua. Ubi sunt verba divitum, et divitibus adulantium, quando vident aliquem (b) deliciis temporalibus affluentem, abundantem in terra, terram rapientem et exaggerantem, et trahentem ad se plumbum cum quo demergatur? Grande enim pondus illum divitem ad inferos perduxit, et sarcina gravis usque ad ima depressit. Non enim audierat, Venite ad me qui laboratis, et onerati estis. Jugum meum lene est, et sarcina mea levis est. Sarcina Christi pennæ sunt. His pennis ille pauper in sinum Abrahæ volavit. Dives ergo hoc audire noluit. Adulantium enim linguas audivit. His linguis adversus Prophetas obsurduit: linguis male laudantium et dicentium, Soli estis, soli vivitis. Ergo, Percepisti bona tua in vita tua. Hæc enim bona tua existimasti: alia non credidisti, non sperasti: percepisti illa in vita tua. Illam enim solam vitam tuam putasti, quando post mortem nihil futurum sperasti, nihil triste timuisti. Percepisti ergo bona tua in vita tua: Lazarus autem mala. Non dixit, *sua*, sed *mala*, quæ homines putant, quæ homines timent, quæ homines pro magno devitant. Percepit hic Lazarus mala. Bona tua tunc non percepit: (c) nec tamen perdidit. Sicut autem non additum est, *sua;* sic nec hoc additum est, *in vita sua.* Alia enim erat vita ipsius, quam sperabat in sinu Abrahæ. Nam hic mortuus erat, hic non vivebat: illa morte mortuus erat, quam dicit Apostolus, Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Pauper mala temporalia ferebat: Deus autem bona ejus differebat, non auferebat. Quid ergo dives apud inferos desideras, quod cum divitiis fruereris, non sperasti? Nonne tu es ille, qui pauperis contemtor Moysen Prophetam irridebas? Noluisti ergo fidem possidere cum proximo in paupertate ejus, modo frueris bonis ejus? irrisisti eum, quando audisti, *Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut et bonis ejus perfruaris.* Modo vides longe bona ejus, et non cum eo possides. Ventura enim erant illa bona, ventura invisibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando videntur, remaneret tibi dolere posse, et non posse tenere.

Dives pauperis contemtor, miser finita vita.

Matth. 11. 28.

Coloss. 3. 3.

6. Ergo, Fratres quantum mihi videtur, eliquata est ista sententia. Intelligenda est quippe Christiane a Christianis, ne sic possideamus fi-

Pauperum amicitia eleemosynis comparanda.

(a) Abest *illuc* a Victorino MS. Forte leg. *Omnes efferuntur.*

(b) Victorinus MS. *divitiis temporalibus.*
(c) Victorinus MS. *nunc autem perdidit.*

CLASSIS I.

dem cum proximo paupere, ut divitias ei venturas temporaliter speremus, et ad eas cum illo possidendas fidem nostram servemus. Non sic omnino, non sic. Sed quomodo, nisi secundum præceptum Domini nostri, Facite vobis amicos » de mammona iniquitatis, ut et ipsi recipiant vos » in tabernacula æterna? Sunt hic enim pauperes non habentes tabernacula, ubi nos ipsi recipiant.

Lucæ 16. 9.

Mammona iniquitatis.

Facite eos amicos de mammona iniquitatis, id est, de lucris quæ iniquitas vocat lucra. Sunt enim lucra, quæ justitia vocat lucra: ipsa sunt in thesauris Dei. Nolite contemnere pauperes, non habentes quo redeant, non habentes quo intrent. Habent quo intrent, habent tabernacula, habent et æterna. Habent quo frustra recipi optabitis, sicut dives ille, si non eos nunc in vestra receperitis: quia Qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet; qui prophetam re- » cipit in nomine prophetæ, mercedem prophetæ » accipiet: et qui dederit uni ex minimis meis ca- » licem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, » amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Fidem quoque possidet cum proximo in paupertate ejus; ideo bonis ejus perfruetur.

Matth. 10. 41. et 42.

Fides in Christum pauperem.

7. Dicit tibi et Dominus tuus, ipse qui cum dives esset, pauper factus est: exponit tibi melius et solidius istam sententiam. Nam forte de illo paupere, quem suscepisti in domum tuam, dubitat aliquantum et hæsitat animus tuus, utrum verax homo sit, an forte fallax simulator hypocrita: titubat animus in faciends misericordia, quoniam cor inspicere non potes. Fac et cum malo, ut pervenias et ad bonum. Qui timuit ne bona sua semina in vias, in spinas, in lapides caderent, piger seminare hyeme, esurivit æstate. Verumtamen dicit tibi Dominus tuus, de quo utique non dubitas, si Christianus es, Ego propter te factus sum pauper, cum dives essem. Qui cum in forma Dei esset, (quid illa » forma ditius?) non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo; sed semetipsum exinanivit formam » servi accipiens, (quid forma Dei ditius? quid » forma servi pauperius?) in similitudinem ho- » minum factus, habitu inventus ut homo, humi- » liavit semetipsum, factus obediens usque ad mor- » tem, mortem autem crucis. Adde adhuc, Sitiit in cruce, accepit potum, non a miserante, sed ab insultante; et bibit acetum in morte fons vitæ. Noli aspernari, noli contemnere, noli dicere, Ergo Deus meus homo factus est? Ergo Deus meus occisus est, crucifixus est? Etiam, plane, ita, crucifixus est. Paupertas ejus tibi commendatur. Longe a te fuit: propinquavit tibi paupertate. *Fidem posside cum proximo tuo in paupertate ipsius.* Certe hic nusquam vacillat, nusquam caligat ista sententia. Pro nomine proximi, accipe nomen Christi, et humilis accipe. Humilis enim congruis humili, altum humilis cupis: humilis accipe, et intellige proximum. Prope est enim Dominus his qui obtriverunt cor: ut dicas in oratione tua, Sicut proximum, sicut fratrem nostrum, ita complacebam. Unum ergo verbum, quod Propheta addidit, proximum nominans: prophetica enim locutio aliquantum fuerat tegenda sacramenti velamine, ut desiderabilius quæreretur, ut suavius inveniretur. Ubi ergo ille proximum nominavit, tu Christum nomines; quia et ille Christum ita Prophetice nominavit: tu Christum nomina, et vide currentem liquidam sententiam, et tamquam de fonte veritatis irrigantem sitim tuam. *Fidem posside cum Christo in paupertate ipsius, ut et bonis ipsius perfruaris.* Quid est, *Fidem posside cum Christo?* In eo quod propter te homo factus est, in eo quod de virgine natus est, in eo quod accepit contumelias, quod flagellatus est, quod ligno suspensus, quod lancea vulneratus, quod sepultus: noli ista spernere, non tibi incredibilia videantur: et sic fidem posside cum proximo. Hæc est enim paupertas ejus. Quid est autem, *Ut et bonis ejus perfruaris?* Audi, quia hoc voluit: audi, quia ideo in paupertate ad te venit: audi vocem pauperis propter te Domini Dei tui ditantis te: vide quomodo bonis ejus perfruaris, si fidem cum eo in paupertate servaveris. Pater, inquit, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Psal. 34. 14.

Johan. 17. 24.

* SERMO XLII.

* Alias 29. ex homiliis 50.

De eo quod scriptum est in Isaia, cap. 1. Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? Et in Psalmo 139. Libera me Domine ab omni malo.

CAPUT I.

1. Ego, Fratres, vires parvas habeo, sed verbum Dei magnas habet. (a) Valeat in cordibus vestris. Ergo et quod lente dicimus, valde auditis, si obedieritis. Tamquam per nubem suam, per Isaiam prophetam Dominus tonuit: si sensum habetis, expavistis. Manifeste enim dixit; nec expositorem habent ista necessarium, sed factorem. *Quo mihi*, inquit, *multitudinem sacrificiorum vestrorum?* Quis enim exquisivit ista de manibus vestris? Deus nos quærit, non nostra. Sed sacrificium Christiani est eleemosyna in pauperem. Hinc enim fit Deus peccatis propitius. Nisi autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanet, nisi reus? Ab eis peccatis et delictis, (b) sine quibus vita ista non ducitur, mundantur homines per eleemosynas: quæ sunt duorum generum, erogando et remittendo; erogando quod habes bonum, remittendo quod pateris malum. Hæc duo genera eleemosynarum Dominus magister bonus, qui verbum breviavit super terram, ut esset fructuosum, et non onerosum, quam breviter fuerit complexus, audite: Remittite, inquit, et remittetur vobis, date, et dabitur vobis. Remittite, et remittetur vobis, pertinet ad ignoscendum: Date, et dabitur vobis, pertinet ad erogandum. Ex illa eleemosy-

Isai. 1. 11.

Eleemosyna in pauperem sacrificium est Christiani.

Duo genera eleemosynarum.

Lucæ 6. 37. et 38.

(a) Plerique MSS. *Sed verbum Dei magnas habet valere in cordibus vestris.* Victorinus, *habere valet.*

(b) Hic MSS. quidam interponunt, *Remittite, et remittitur vobis: non mortalibus dico, ne contemnantur.* Ex his Remigiensis, *non mortalibus, nisi contemnantur.*

CLASSIS 1. na, qua ignoscis homini, nihil perdis. Ecce statim veniam petit, ignovisti, nihil amisisti. Caritate amplior domum redisti. Illud aliud genus eleemosynarum, ubi jubemur erogare indigentibus, grave videtur: quia quod quisque dederit, hoc ipsum quod dabit non habebit.

CAPUT II. 2. Equidem et hinc securos nos facit Apostolus, qui dixit, Pront quisque habet, non ut aliis sit (a) refectio, vobis angustia. Metiatur ergo unusquisque vires suas, non thesaurizare adtendat in terra: det, non perit quod dat. Non dico, Hoc non perit: sed dico, Hoc solum non perit. Alia vero quæ non dederis, et abundant tibi, aut eum vivis amittis, aut cum moreris dimittis. Deinde, Fratres mei, tanta promissio (b) quo nos hortetur, adtendite: Dimitte, inquit, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis. Quando dicit, Date et dabitur vobis, adtende cui dicat. Homini dicit Deus, mortali dicit immortalis, mendico dicit tantus pater-familias. Neque enim hoc revocaturus est quod dedimus. Invenimus quem fœneremus. Demus in usuram, sed Deo, non homini. Ei damus qui abundat, ei damus qui dedit quod demus. Et pro modicis rebus, pro frivolis, pro mortalibus, pro putribilibus, pro terrenis, æterna, incorruptibilia, sine fine manentia: quid multa dicturus sum? se promittit, qui promittit. Si amas illum, eme illum ab illo. Et ut noveris te ipsi dare, audi illum dicentem: Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, » et dedistis mihi potum; hospes fui, et suscepi» stis me; nudus fui, et vestistis me; æger; visita» stis me; inclusus, venistis ad me. Et dicent illi, » Quando te vidimus in his necessitatibus constitutum, et ministravimus tibi? Et ille, Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Dat de cælo, accepit in terra. Ipse dat, ipse accipit. Quasi fœnus trajectitium facis. Hic das, ibi recipis: hic das res perituras, ibi recipis res sine fine mansuras.

2. Cor. 8. 13. — a — Eleemosynarum mensura et merces. — b — Matth. 25. 35. etc. — Fœnus trajectitium facere quid.

CAPUT III. 3. Et quandocumque dicis Deo, *Libera me Domine ab homine malo*: hoc enim modo cantavimus. Scio enim quo gemitu dicas, *Libera me Domine ab homine malo*. Quis enim in isto sæculo non patitur aliquem hominem malum? Quando ergo hoc dicis Deo, *Libera me Domine ab homine malo*: sicut totis præcordiis dicis, sic intentis oculis te prius adtende. *Libera me Domine ab homine malo*. Fac tibi respondisse Deum. A quo? Dicturus es a Gaio, a Lucio, a nescio quo quem pateris. Et respondet tibi, De te mibi nihil dicis. Si ab homine malo libero te, prius es liberandus a te ipso. Pateris malum, noli te ipsum pati malum. Videamus si invenit in te, quid tibi faciat alter malus. Quid tibi faciat malus? Tu noli esse malus. Non tibi dominetur avaritia, non te calcet concupiscentia tua, non te trituret ira tua. Isti hostes interiores tui sunt. Tu ipse non tibi aliquid facias. Videamus quid tibi facit vicinus malus, patronus malus, potens malus: videamus quid tibi facit. Justum te inveniat, fidelem te inveniat, Christianum te inveniat: quid tibi facturus est? Quod Stephano Judæi fecerunt. Faciendo malum, miserunt ad bonum. Ergo quando petis ut liberet te Deus ab homine malo, adtende te, noli tibi parcere: te a te liberet. Quomodo te a te liberat? Dimittendo peccata, donando merita, dando tibi vires pugnandi adversus concupiscentias tuas, inspirando virtutem, dando menti tuæ cælestem delectationem, qua omnis terrena delectatio superetur. Hæc cum tibi præstat Deus, liberat te a te, et securus exspectas in hujus sæculi malis transitoriis cum eis bonis venturum Dominum, quæ transire non possunt. Satis sint vobis. Videtis certe, quia nescio quomodo ego invalidus accedo, et loquendo fortis fio. Tantus est mihi animus, tanta intentio in profectu vestro. Operarius enim in agro fructum sperans, minus sentit laborem. Sitis fructus mei, ut vobiscum sim, et omnes simus fructus Dei.

Psal. 139. 1. — Homo malus. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

(a) Colbertinus MS. *non ut aliis sit consolatio*.
(b) Sic potiores MSS. At Remigiensis, *tanta est promissio quæ nos hortatur*. Editi, *tanta promissio quem non hortatur?*

* SERMO XLIII.

* *Alias de verbis Apostoli 27.*

De (c) eo quod scriptum est in Isaia, cap. 7. Nisi credideritis, non intelligetis.

(c) Hujus Sermo excerptum exstat in Flori collectione ad 1. Cor. 4.

* CAPUT I. Fides necessaria.

1. Initium bonæ vitæ, cui vita etiam æterna debetur, recta fides est. Est autem fides credere quod nondum vides: cujus fidei merces est, videre quod credis. Tempore igitur fidei tamquam tempore sementis, non deficiamus, et usque in finem non deficiamus: sed perseveremus, donec quod seminavimus metamus. Cum enim aversum esset genus humanum a Deo, et jaceret in delictis suis, sicut Creatore opus habebamus ut essemus, sic Salvatore ut reviviscerernus. Justus Deus damnavit hominem, misericors Deus liberat hominem. Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. Sed accipiunt credentes, non accipiunt contemnentes.

Psal. 67. 36. »

2. Nec de ipsa fide tamen ita gloriandum est, quasi aliquid nos possimus. Non enim fides nihil est, sed magnum aliquid: quam si habes, profecto accepisti. Quid enim habes, quod non accepisti? Videte Carissimi, unde Domino Deo gratias agatis: ne in aliquo dono ejus ingrati maneatis, et propter hoc quod ingrati estis, quod accepistis perdatis. Laus fidei explicari a me nullo modo potest, sed a fidelibus cogitari potest. * Porro si ex aliqua parte, ut dignum est, cogitetur, quis digne cogitet, quam multis donis Dei ipsius præferatur? Et si minora Dei dona in nobis debemus agnoscere, quanto magis illud quod ea superat, debemus agnoscere?

Fides magnum Dei donum. — 1. Cor. 4. 7. — * CAPUT II.

3. A Deo * debemus esse quod sumus. Quia quod non nihil sumus, nisi a Deo a quo habemus? Sed sunt et ligna, sunt et lapides, a quo nisi a Deo? Nos ergo quid plus? Non vivunt li-

* f. habemus. — Dei in hominem beneficia.

gna et lapides: nos autem vivimus. Sed adhuc nobis idipsum vivere cum arboribus frutectisque commune est. Dicuntur enim et vites vivere. Nam si non viverent, non scriptum esset, Occidit in grandine vineas eorum. (Psal. 77. 47.) Vivit, cum viret; arescit, cum moritur. Sed vita ista non habet sensum. Quid nos amplius? Sentimus. Quinque-partitus corporis notus est sensus. Videmus, audimus, olfacimus, gustamus, tactu etiam per totum corpus nostrum mollia dijudicamus et dura, aspera et lenia, calida et frigida. Est ergo in nobis sensus quinque partitus: sed hunc habent et bestiæ. Habemus ergo aliquid amplius nos. Et ista tamen quæ enumeravimus, Fratres mei, si consideremus in nobis, quantam de his gratiarum actionem, quantam Creatori laudem debemus? Sed tamen amplius quid habemus? Mentem, rationem, consilium, quod non habent bestiæ, non habent volucres, non habent pisces: in eo facti sumus ad imaginem Dei. Denique ubi Scriptura narrat, quod facti sumus; ibi subjungit, ut nos pecoribus non solum anteponat, sed et præponat, id est, ut ea nobis subjecta sint: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram, et habeat potestatem piscium maris, et volatilium cæli, et omnium pecorum, et serpentium quæ repunt super terram. (Gen. 1. 26.) Unde habeat potestatem? Propter imaginem Dei. Unde quibusdam dicitur increpando, Nolite esse sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. (Psal. 31. 9.) Sed aliud est intellectus, aliud ratio. Nam rationem habemus et ante quam intelligamus; sed intelligere non valemus, nisi rationem habeamus. Est ergo animal rationis capax: verum ut melius et citius dicam, animal rationale, cui natura inest ratio, et antequam intelligat jam rationem habet. Nam ideo vult intelligere, quia (a) ratio præcedit.

Aliud intellectus et aliud ratio.

CAPUT III. *An prius credendum quod postea intelligatur.*

4. Hoc ergo unde bestias antecedimus, maxime in nobis excolere debemus, et resculpere quodam modo et reformare. Sed quis poterit, nisi (b) sit artifex qui formavit? Imaginem in nobis Dei deformare potuimus, reformare non possumus. Habemus ergo, ut cuncta breviter retexamus, ipsum esse cum lignis et lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum bestiis, intelligere cum Angelis. Dijudicamus ergo oculis colores, auribus sonores, naribus odores, gustatu sapores, tactu calores, intellectu mores. (c) Intellige. Omnis homo vult intelligere; nemo est qui nolit: credere non omnes volunt. Dicit mihi homo, Intelligam, ut credam: respondeo, Crede ut intelligas. Cum ergo nata inter nos sit controversia talis quodam modo, ut ille mihi dicat, Intelligam, ut credam; ego ei respondeam, Immo crede, ut intelligas: cum hac controversia veniamus ad judicem, neuter nostrum præsumat pro sua parte sententiam. Quem judicem inventuri sumus? Discussis omnibus hominibus, nescio utrum meliorem judicem invenire possimus quam hominem per quem loquitur Deus. Non eamus ergo in hac re et in hac controversia ad litteras sæculares; non inter nos judicet poeta, sed Propheta.

5. Beatus apostolus Petrus cum duobus aliis Christi Domini discipulis Jacobo et Joanne in monte cum ipso Domino constitutus, audivit vocem delatam de cælo, Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui; ipsum audite. (Matth. 17. 5.) Quod commendans memoratus Apostolus in epistola sua dixit, Hanc vocem nos audivimus de cælo delatam, cum essemus cum illo in monte sancto. (1. Petr. 1. 18.) Et cum dixisset, Hanc vocem nos audivimus de cælo delatam: subjunxit atque ait, Et habemus certiorem Propheticum sermonem. Sonuit vox illa de cælo, et certior est Propheticus sermo. * Adtendite Carissimi, adjuvet Dominus et voluntatem meam et exspectationem vestram, ut dicam quod volo, quomodo volo. Quis enim nostrum non miretur delata voce de cælo certiorem Propheticum sermonem ab Apostolo dictum esse? Certiorem sane dixit: certiorem, non meliorem, non veriorem. Tam enim verus ille sermo de cælo, quam sermo Propheticus; tam bonus, tam utilis. Quid est ergo, Certiorem, nisi in quo magis confirmetur auditor? Quare hoc? Quoniam sunt homines infideles, qui sic detrahunt Christo, ut dicant eum magicis artibus fecisse quæ fecit. Possent ergo infideles etiam istam vocem delatam de cælo, per conjecturas humanas et illicitas curiositates ad magicas artes referre. Sed Prophetæ ante fuerunt; non dico ante istam vocem, sed ante Christi carnem. Nondum erat homo Christus, quando misit Prophetas. Quisquis eum dicit magum fuisse: si ergo magicis artibus fecit ut coleretur et mortuus, numquid magus erat, antequam natus? Ecce quare ait apostolus Petrus, Habemus certiorem Propheticum sermonem. Vox de cælo, qua fideles admoneantur: Propheticus sermo, quo infideles convincantur. Intelleximus, quantum mihi videtur, Carissimi, quare dixerit apostolus Petrus, Habemus certiorem Propheticum sermonem, post vocem de cælo delatam.

* **CAPUT IV.** *Propheticus sermo ad firmandam fidem efficacior.*

6. Et ipsa Christi quanta dignatio? Petrus iste, qui sic loquitur, piscator fuit: et modo magnam laudem habet orator, si potuerit ab illo intelligi piscator. Propterea primis Christianis loquens apostolus Paulus ait, Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et ignobilia mundi et contemtibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt tamquam sint, ut ea quæ sunt evacuarentur. (1. Cor. 1. 26.) Si enim eligeret Christus primitus oratorem, diceret orator, Eloquentiæ meæ merito electus sum. Si eligeret senatorem, diceret senator, Dignitatis meæ merito electus sum. Postremo, si prius

* **CAPUT V.** *Piscatores et idiotæ in Apostolos cur electi.* (Florus ad 1. Cor. 1.)

(a) Ita Corbeiensis MS. Alii, ratione. Editi vero, rationem.

(b) Lov. nisi adsit artifex: repugnantibus ceteris libris

(c) MSS. Intelligi omnis homo vult, intelligere nemo est qui nolit.

CLASSIS I. eligeret imperatorem, diceret imperator, Potestatis meæ merito electus sum. Quiescant et differantur isti, paululum quiescant; non omittantur, non contemnantur; sed aliquantulum differantur, qui possunt gloriari de semetipsis. Da mihi inquit illum piscatorem, da mihi idiotam, da mihi imperitum, da mihi eum, cum quo non dignatur loqui senator, nec quando emit piscem: ipsum, inquit, da; hunc si implevero, manifestum erit quod ego facio. Quamquam et senatorem et oratorem et imperatorem ego sum facturus: quandocumque facturus ego et senatorem, sed certius ego piscatorem. Potest senator gloriari de semetipso, potest orator, potest imperator: non potest nisi de Christo piscator. Veniat propter docendam humilitatem salubrem, prius veniat piscator; per ipsum melius adducitur imperator.

B

CAPUT VI. Fides præcedit intelligere.

7. Mementote ergo piscatorem sanctum, justum, bonum, Christo plenum, sed cujus missa per mundum retia capiendus cum ceteris etiam populus iste pertinuit. Ergo mementote eum dixisse, Habemus certiorem Propheticum sermonem. Da mihi ergo ad illam controversiam judicem Prophetam. Quid inter nos agebatur? Tu dicebas, Intelligam, ut credam; ego dicebam, Ut intelligas, crede. Nata est controversia, veniamus ad judicem, judicet Propheta, immo vero Deus judicet per Prophetam. Ambo taceamus. Quid ambo dixerimus, auditum est. Intelligam, inquis, ut credam: Crede, inquam, ut intelligas. Respondeat Propheta: *Nisi credideritis, non intelligetis.* (Isaiæ 7, 9.)

C

Fides intelligendo crescit.

8. Putatis autem, Carissimi, nihil dicere etiam illum qui dicit, Intelligam, ut credam? Quid enim nunc agimus, nisi ut credant, non qui non credunt, sed qui adhuc parum credunt? Nam si nullo modo credidissent, hic non essent. Fides eos adduxit, ut audiant; fides eos fecit præsentes verbo Dei: sed ipsa fides quæ germinavit irriganda est, nutrienda est, roboranda est. Hoc est quod agimus. Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. (1 Cor. 3, 6 et 7.) Loquendo, hortando, docendo, suadendo plantare possumus et rigare, non autem incrementum dare. Noverat autem ille cum quo loquebatur, qui fidei suæ germinanti et adhuc teneræ, et adhuc infirmæ, et ex

D

magna parte titubanti, non tamen nullæ fidei, sed alieni fidei adjutorem orabat, cui dicebat, Credo Domine. (Marci 9, 23.)

CAPUT VII.

9. Modo cum Evangelium legeretur, audistis: Si potes credere, ait Dominus Jesus patri pueri; si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Et ille intuens semetipsum, et positus ante semetipsum, non habens temerariam confidentiam; sed prius discutiens conscientiam, vidit in se esse aliquam fidem, vidit et titubationem, utrumque vidit. Unum se habere confessus est, et alteri adjutorium postulavit. Credo, inquit, Domine. Quid sequebatur, nisi, Adjuva fidem meam? Non hoc dixit, Credo Domine; video hic aliquid unde non mentior; credo, verum dico: sed video hic etiam nescio quid, quod mihi displiceat. Stare volo: sed adhuc nuto. Stans loquor, non cecidi, quia credo: sed tamen adhuc nuto: Adjuva incredulitatem meam. Ergo, Carissimi, et ille quem contra me constitui, et propter cujus controversiam inter nos natam Prophetam judicem postulavi, non nihil dicit etiam ipse, cum dicit, Intelligam ut credam. Nam utique modo quod loquor, ad hoc loquor, ut credant qui nondum credunt: et tamen nisi quod loquor intelligant, credere non possunt. Ergo ex aliqua parte verum est quod ille dicit, Intelligam, ut credam: et ego qui dico, sicut dicit Propheta, immo credo, ut intelligas: verum dicimus, concordemus. Ergo intellige, ut credas: crede, ut intelligas. Breviter dico quomodo utrumque sine controversia accipiamus. Intellige, ut credas, verbum meum; crede, ut intelligas, verbum Dei.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Quomodo et credendum quod intelligatur, et intelligendum quod credatur.

* SERMO XLIV.

* Alias 58. ex homiliis 50.

De (a) verbis Isaiæ cap. 53.

CAPUT I.

1. De Domino, et Salvatore nostro, Fratres dilectissimi, ante multa tempora prophetatum est, *Adscendet sicut virgultum, et sicut radix in terra sitienti.* (Isaiæ 53, 2.) Quare ut radix? Ideo: *Non est species illi neque honor.* Passus est, humiliatus est, consputus est: non habebat speciem; homo apparebat, cum Deus esset. Sed quomodo radix non est pulcra, sed intus habet vim pulcritudinis suæ. Attendite, Fratres mei, videte misericordiam Dei. Attendis arborem pulcram, amœnam, foliis virentem, fructibus opulentam, laudas. Delectat aliquid de fructu carpere, sub umbra ejus sedere et requiescere ab æstu: laudas totam illam pulcritudinem. Si radix ostendatur tibi, nulla pulcritudo in ea est. Noli contemnere quod abjectum est: inde processit quod miraris, *Ut radix in terra sitienti.* Attendite modo claritatem arboris.

(a) Possidius in Indiculo cap. 9. Sermonem hunc procul dubio notat istis verbis, *De lectione Isaiæ, Domine quis credidit auditui nostro?* Mutilus itaque Sermo est, nec priore tantummodo parte, sed posteriore etiam, qua Donatistarum heresis redarguebatur, mutilus esse intelligitur ex n. 3. ubi sic habet: *Incipit dici et de sponsa, et quomodo in sponso miraberis cæcitatem Judæorum, sic et in sponsa miraberis cæcitatem hæreticorum.* Quibus verbis Aug. non obscure pollicebatur tractaturum se de subsequenti Isaiæ capite. *Lætare sterilis* etc. *Dilata locum tabernaculi tui* etc. Atque id quod Propheta de Ecclesiæ per omnes gentes extensione dixisset, hac ipsa concione mox videndum significabat n. 2. et n. 6. *Audietis illud*, inquit, *et ab isto Propheta* etc. Non pauci tales in 50 homiliarum classe fuerunt minus integri Sermones, in quibus impostorum fraudem fallaciamque quidam non jure conqueritur. Nam qui in Ecclesiis legendi essent Augustini Tractatus, necessario plerumque decurtabantur, iisque exordium aptabatur et idonea conclusio. Sic huicce 44. Sermoni appositam aliunde præfationem esse vides vel ex versiculo Isaiæ, qui altera parte est versionis Vulgatæ, cum in reliquo cap. August. sequatur LXX. Conclusionem porro ex Cæsario acceptam opinamur.

CLASSIS I. 2. Crevit Ecclesia, crediderunt gentes, victi
sunt terræ principes sub nomine Christi, ut es-
sent victores in orbe terrarum. Positum est col-
lum eorum sub jugo Christi. Persequebantur
ante Christianos propter idola, persequuntur ido-
la propter Christum. Omnes confugiunt ad auxi-
lium Ecclesiæ, in omni pressura, in omni tribu-
Matth. 13. 31. latione sua. Crevit illud granum sinapis, factum
est majus super omnia olera: veniunt volatilia
cæli, superbi sæculi, et requiescunt sub ramis
Lucæ 13. 19. ejus. Unde hæc tanta pulcritudo? De nescio qua
radice surrexit et ista pulcritudo in magna glo-
ria est. Quæramus radicem. Consputus est, hu-
miliatus est, flagellatus est, crucifixus est, vul-
neratus est, contemtus est. Ecce hic species non
est: sed in Ecclesia gloria radicis pollet. Ergo
ipsum describit sponsum, illum contemtum, in-
honoratum, abjectum. Sed modo videre habetis
arborem, quæ surrexit de ista radice, et imple-
vit orbem terrarum. *Radix in terra sitienti.*

Item v. 2. 3. *Non est species illi, neque honor: et vidi-
mus illum, et non habuit speciem neque deco-*
Marci 6. 3. *rem.* Nonne hic est fabri filius? Quam non ha-
Johan. 8. 48. buit decorem, ut diceretur, Nonne verum dici-
mus quia dæmonium habes? In nomine ipsius
dæmonia fugiebant; et illi objicitur, quia dæmo-
nium habebat. Sed quare hoc? *Vidimus eum,*
* CAPUT II. *et non habebat speciem neque decorem.* * Quæ est
Johan. 1. 1. species illius intus, ubi non videbatur? In prin-
cipio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum,
et Deus erat Verbum. Quæ est species illius?
Philip. 2. 6. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbi-
tratus est esse æqualis Deo.

4. Et ubi visus est non habere speciem neque
v. 3. decorem? *Et non habuit speciem: * sed vultus
ejus abjectus, et deformis positio ejus ab omni-
bus hominibus. Homo in plaga.* In plaga homo,
ante plagam Deus, post plagam homo Deus,
Homo in plaga, et qui sciat ferre infirmitates.
Infirmitates quorum? Ipsorum a quibus patieba-
tur. Medicus ferebat infirmitates phreneticorum,
et cum ipse crucifigeretur, orabat et dicebat,
Lucæ 23. 34. Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.
a Adtendite: (a) amemus sponsum. Quanto magis
deformis nobis commendatur, tanto carior, tan-
to dulcior est factus sponsæ. *Propter quod et
avertit se.* Avertit se ne illum intelligerent illi
qui eum crucifigebant. *Facies ejus injuriata est,
nec magni æstimata est.*

v. 4. 5. *Hic infirmitates nostras portat et pro no-
bis in doloribus est: et nos existimavimus illum*
v. 5. *in doloribus esse, et in plaga, et in pœna. * Ipse
autem vulneratus est propter peccata nostra, et
infirmatus est propter iniquitates nostras. Eru-
ditio pacis nostræ in eum, livore ejus sanati su-*
v. 6. *mus. * Omnes ut oves erravimus, et Dominus
tradidit illum pro peccatis nostris.* Evangelium
b est, (b) an prophetia? Quid dicunt contra ista
Judæi? Nonne mirum est audire illos ista, ha-

A bere illos ista, legere illos ista, non invenire de SERMON. DE SCRIPTURIS.
quo dici potuerit, nisi de illo uno qui in Evan-
gelio prædicatur per orbem terrarum, et adhuc
non esse Christianos, sed sic illos esse cæcos ad-
versus evidentissima eloquia Prophetarum? Noli
mirari cæcitatem Judæorum de Christo: * Ecce * CAPUT III.
transit quod dicitur de sponso, incipit dici et de
sponsa; et quomodo in sponso miraberis cæcita-
tem Judæorum, sic in sponsa miraberis cæcita-
tem hæreticorum.

6. Jam modo miremur cæcitatem Judæorum.
*Dominus tradidit illum pro peccatis nostris: * et* v. 7.
*ipse, quoniam male tractatus est, non aperuit os.
Ut ovis ad immolandum ductus est: et ut agnus
ante eum qui se tonderet fuit sine voce, sic non
aperuit os suum. * In humilitate judicium ejus* v. 8.
B *sublatum est.* Et ne contemnas, *Generationem
ejus quis enarrabit?* Quam generationem? Ante
luciferum genui te. Ecce una generatio: Ante Ps. 109. 3.
luciferum, ante omnia quæ facta sunt, ante o-
mnes angelos; ante omnem creaturam. Quare?
Quia omnia per ipsum facta sunt. Sed forte se- Johan. 1. 3.
cunda ejus generatio narratur. Quis illam nar-
rat? Fide concipitur, masculus non acceditur, ute-
rus virginis tumet: procedit tamquam sponsus
de thalamo suo. Mirabilis ista generatio. Mirabi- Psal. 18. 6.
lis est humana, quia sine patre: mirabilis illa,
quia sine matre. *Ut ovis ad immolandum ductus
est, ut agnus ante eum qui se tonderet, sic non
aperuit os suum. In humilitate judicium ejus
sublatum est. Generationem ejus quis enarra-
bit? Quoniam tolletur de terra vita ejus.* Resur-
C rectionem ejus prædicat. Videtis quia vere Do-
minus (c) (quasi possit quid nisi vere Veritas,) c
hoc dicebat, Quæ scripta sunt in Lege, et Pro- Lucæ 24. 44.
phetis, et Psalmis de me. Quia oportebat Chri- Ibidem 46.
stum pati et resurgere, audistis. Et resurgere,
modo audistis, *Quoniam tolletur de terra vita
ejus.* Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam Ibidem 47.
et remissionem peccatorum per omnes gentes, »
incipiens ab Jerusalem: audietis illud et ab isto »
Propheta, non quia debemus Prophetam præpo-
nere Domino. Præco præcessit, judex secutus
est. Non sua, sed judicis verba præco dicebat,
et judex consequens verba sua in præcone fir-
mavit. *Quoniam tolletur de terra vita ejus. Ab
iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem.*
Audiebatis modo dicentem illis, Quid vobis fe-
D ci? Si invenistis in me peccatum, arguite. Et il-
li, Crucifige, crucifige: ut putabant hominem,
tamen innocentem. Ergo, *Ab iniquitatibus po-
puli mei ductus est ad mortem.*

7. *Dabo ergo malos pro sepultura ejus.* Quid CAPUT IV. v. 9.
est hoc, *Dabo malos pro sepultura ejus, et divi-
tes pro morte ejus?* Malos propter sepulturam,
divites propter mortem. Dives ille ab Arima- Matth. 27. 57.
thæa Joseph, cum Dominus penderet in cruce,
intravit ad Pilatum, et petiit corpus ejus: obse-
cutus est, ut sepeliret. Dati sunt divites pro

(a) Am. et Er. *Adtendite quomodo amemus. Sponsus quanto* etc. Colbertinus codex, *Adtendite quomodo amemus sponsum.* Alii MSS. *Adtende amemus sponsum.*
(b) MSS. *an Propheta.*

(c) Am. et Er. *Videtis quis verus Dominus, quasi potens non possit, nisi vere caritas hæc dicebat.* Lov. *Videtis quia vere Dominus hæc possit. Quis nisi vero Veritas hæc dicebat?* Locum juxta MSS. restituimus.

CLASSIS I. morte ejus : sepelivit pauperem, in quo divitias requirebat. Ergo, *Divites propter mortem ejus.* Quod postea dixit, primo factum est : quod primo dixit, postea factum est. *Malos pro sepultura ejus.* Ubi ostendimus ? Intraverunt Judæi ad Pilatum, et dixerunt ei, Domine audivimus quia ille planus, id est, ille impostor, dixit discipulis suis, quia resurrecturus erit occisus : jube custodiatur sepulcrum, ne forte veniant discipuli ejus nocte, et auferant eum, et fiat error major priore. Ait illis Pilatus, Habetis milites, ite custodite sicut vultis. Acceperunt milites, posuerunt ibi. Mali sunt isti : ipsi sunt dati propter sepulturam ejus ad custodiendum. Sed unde probamus, quia mali sunt? Milites innocentes erant missi : judex eis præcepit : venerunt ad sepulcrum, custodierunt. Audi quia mali sunt : lege Evangelium. Postea quam resurrexit Dominus, et viderunt Angelum, conterriti et consternati sunt. Quando dictum est aliis, Nolite timere vos, isti timore perculsi, quia fide sublevati non sunt. Et tamen cum ista scirent, venerunt ad Judæos, dixerunt illis ista omnia. Dixerunt Judæi, Damus vobis pecuniam. Ergo mali erant : veritatem absconderunt, mendacium vendiderunt. Et quomodo mendacium vendiderunt ? Non mirum, mendacium vendiderunt, mendacium cæci cæcis. Dicite, (dictum est illis), quia dormientibus vobis venerunt discipuli ejus, et subtraxerunt eum. O vanitas vendens vanitatem (*a*) vanitati ! Audituri sunt vani et credituri. Hodieque hoc est apud Judæos, sic habet ipsa fama, quam vana, quam falsa, quam inanis. Testimonium Martyrum nolunt audire, ut vivant; et testimonium dormientium audiunt, ut pereant. Si dormiebant custodes, unde potuerunt scire, quis illum tulerit de sepulcro ? Aut quid vigilabas, male ? O male, de quo non sine caussa dixit Propheta, *Dabo malos pro sepultura ejus.* O mali, o pessimi, aut vigilabatis, et custodire debuistis : aut dormiebatis, et quid sit factum nescitis. Impletum est enim quod Spiritus-sanctus per Psalmistas multo ante prædixerat : Cogitaverunt consilium, quod non potuerunt stabilire.

Ibid. c. 5. ὁ πλάνος — Psal. 20. 12.

CAPUT V. (*b*) 8. Nos ergo, Fratres carissimi, pro quorum salute ista omnia et prædicta sunt et impleta, gratias agamus divinæ misericordiæ, et quantum possumus, totis viribus laboremus, ut beneficia Dei non nobis judicium pariant, sed profectum : ut cum tremendus judicii dies et tempus reddendæ rationis advenerit, quidquid nobis Dominus et Salvator noster contulit judicatus, integrum inveniat judicaturus. Et quidem ille cum venerit, redditurus est quod promisit, sed requisiturus est quod redemit : et quod in primo adventu contulit, exacturus est in secundo. Quamvis multum præsumere debeamus de misericordia Dei, non tamen negligenter debemus timere justitiam ejus. Cum justitia enim te judicabit, qui cum misericordia te redemit. Nam quod tam longo tempore peccamus et parcit, non est negligentia, sed patientia. Non ille potentiam perdidit, sed nos ad pœnitentiam reservavit. (*c*) Timeamus ergo justitiam, cujus misericordiam desideramus. Parcit enim modo, sed non tacet; sed si tacet, non semper tacebit. Audiamus ergo eum dum non tacet in præcepto, si volumus ut nobis parcat, cum non tacuerit in judicio. Modo enim nobis prærogatur misericordia, tunc a nobis exigetur justitia, et reddet unicuique secundum opera sua; ac fiet illud quod Apostolus dixit, Judicium sine misericordia (*d*) illi qui non fecit misericordiam).

SERMON. DE SCRIPTURIS. — Jacob. 2. 13.

* SERMO XLV.

* Alias 12. ex Sirmondianis.

De eo quod in Isaia cap. 57. scriptum est, Qui autem (*e*) dediti erunt mihi, possidebunt terram, et inhabitabunt montem sanctum meum. *Et de Apostolo,* Has ergo promissiones habentes, carissimi, mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

1. In omnibus lectionibus, quas recitatas audivimus, si animadvertit Caritas Vestra primam lectionem Isaiæ Prophetæ, quia omnia quæ lecta sunt nec meminisse, nec dicere possumus, recentissimum arbitror residere potuisse in cordibus vestris, quo conclusit Lector, *Qui autem dediti mihi erunt, possidebunt terram, et inhabitabunt montem sanctum meum.* Deinde adscendit Apostolica lectio, et inde cœpit : *Has ergo promissiones habentes, carissimi, mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Procurante divina misericordia, quæ nos regit, et quæ nobis esurientibus escas præparat, non solum corporum reficiendorum, propter quas oriri facit solem super bonos et malos, et pluit super justos et injustos, sed etiam propter famem cordis nostri, quam patimur in hac eremo, et morimur, nisi manna pluat : mensam ergo suam nobis præparante Domino, nulla humana industria procurante, quod ipse novit, factum est, ut se lectiones sic sequerentur, ut in Isaia promitteretur nobis aliquid, in Apostolo autem diceretur, *Has ergo promissiones habentes, carissimi, mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei* : quasi una lectio esset Prophetæ et Apostoli. Quid enim ait Apostolus? *Has ergo promissiones habentes, carissimi* : et ibi non est dictum quas promissiones, non quia non ibi sunt; sed quia non inde cœpit lector : et tamquam quærebat animus auditoris, de quibus promissionibus

Isai. 57. 13. — 2. Cor. 7. 1. — Divinæ misericordiæ tribuendum quod opportune acciderit nulla hominum cura.

(a) Sic potiores MSS. At editi, *vendens vanitatem, vanitatem audituris vanis et credituris.*

(b) Totum quod superest caput 5. quibusdam abest MSS. videturque Augustinum minus quam Cæsarium nobis exhibere. Confer Sermonem Appendicis 15. n. 3. Serm. 41 n. 6. Serm. 45. n. 3. et Cæsarii hom. 27.

(c) Sic Am. et MSS. Er. vero et Lov. *Teneamus.*

(d) MSS. *His qui non fecerint misericordiam.*

(e) In Possidii Indiculo cap. 8. *Qui autem serviunt mihi* etc.

dicat Apostolus, *Has ergo promissiones habentes, carissimi, mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus.* Magnum enim negotium nobis imponitur, et non parvus labor, mundare nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus: et nemo suscipit hunc laborem, nisi audiat promissionis mercedem. Cum ergo laborem mundationis carnis et spiritus nemo suscipiat, nisi præmio invitatus; nescio quomodo factum est, ut Lector ab indictione laboris inciperet, et a promissione mercedis non inciperet. Sed Deus noluit fraudare auditorem intentum. Si forte dubitabat suscipere laborem mundationis carnis et spiritus, qui non audierat mercedem, armet se ad principium lectionis Apostolicæ: promissiones autem si quærit, adtendat ad finem lectionis Propheticæ. Ubi enim finivit Prophetica lectio, B ibi est promissio; unde cœpit Apostoli lectio, ibi est operis indictio.

Cupiditates non finiuntur, sed augentur, si præsentia propter terrenas promissiones contemnantur.

2. Erigamus ergo nos, et mundemus ab omni coinquinatione carnis et spiritus, has promissiones habentes. Quas promissiones? *Qui autem mihi dediti erunt*, dicit Dominus per Isaiam, *possidebunt terram, et inhabitabunt montem sanctum meum. Has ergo promissiones habentes, mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus:* Dicit aliquis, Et propterea me mundabo a coinquinatione carnis et spiritus, ut possideam terram et inhabitem montem? Proculdubio quærendum, quid sibi vult possessio terræ et montis habitatio: ne forte sperent homines, latas possessiones se accepturos, et non finiant cupiditatem, sed differant; immo augeant, et contemnant C parva, putantes se de ipso genere accepturos esse majora. Quis enim non contemnat unam centuriam, si illi promittatur quia possessurus est centum? Aut quis non contemnat delicias unius prandii, forte pauperioris et frugalioris, si dicatur ei, Nisi te continueris, non venies ad illam cœnam lautissimam et opimam? Qui sic continent a quibusdam præsentibus, non finiunt cupiditates. (a) Timendo ne perdant quod amplius desiderant, ea quæ minora sunt contemnunt; ipsa est tamen cupiditas. Numquid non est avarus, qui contemnit centum folles, ut adquirat mille? Non tibi videatur jam finisse avaritiam, quia invenisti eum contemnentem folles centum. Mille cogitat, ideo centum contemsit. Sunt homines, D qui obsequuntur plerumque senibus filios non habentibus, et contemnunt in illis multa, sed majora ex ipsis sperant. Istos misericordes putamus, an cupidos? Ideo plus probantur filii pauperum, quando obsequuntur parentibus pauperibus; quia pietas illos ducit, non merces. Filii autem divitum quando obsequuntur parentibus suis, non probatur pietas, et si est, latet: quia etsi videtur a Deo, ab hominibus videri non potest. Adeo et ipsi parentes male sentientes plerumque de filiis suis, cum putant quia propter

V. Enarrat. in Psal. 43, n. 16, et Psal. 86, n. 9.

A pecuniam illis obsequuntur filii sui, cum expediat aliquando filiis eorum ut emancipentur a parentibus, exigit forte aliquod commodum uxorem ducturus, aut perveniendi ad aliquem honorem, ut donent illi res suas, et dicunt, Non donabo, nam jam non mihi obsequetur. Qualem sententiam tulit de filio suo, quia ad pecuniam illi obsequitur, non adtendens paternam caritatem? Si ergo times ne accepta pecunia non tibi obsequatur filius tuus, non est amabilis pietas, sed venalis. Quanto melior filius pauperis, filius aliquando (b) senis ærumnosi et egentis, qui nihil B expectans a patre suo, quia non habet quod ei dimittat, laboribus et ærumna sudoris pascit patrem suum? Aliquando et filii divitum adtendentes timorem Dei, non quia expectant aliquid a parentibus suis, sed quia parentes sunt et genuerunt et educaverunt, et Deus præcepit dicens: *Honora patrem tuum et matrem tuam*, ideo Exod. 12.20. obsequuntur: sed latet affectus, ubi propositum est præmium. Eo autem isti acceptiores sunt apud Deum, quia mentem ipsorum non possunt videre homines, et Deus solus videt, nec laudari ab hominibus possunt: sicut Job qui colebat Deum. Putaverunt enim dæmones, quod propter mercedem coleret Deum. Ubi autem probatus est quia gratis coleret? Quia perditis omnibus dixit, Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino Job. I. 21. placuit, ita factum est: sit nomen Domini » benedictum. »

3. Quare ista dixi, Fratres? Quia quotidie non tacet (c) Scriptura monere, ut temporalia con- C temnentes, æterna diligamus: non tacet omnis pagina divina loqui nobis, aliquando aperte, aliquando in mysterio obscure. Sed nemo fraudari se putet, quando obscure pagina divina loquitur. Ubi ad te prodiit voluntas Dei, hoc est ubi aperta est, ibi illam dilige, ibi illam ama, quando aperte monet. Et qualis est in aperto, talis est in obscuro; qualis est in sole, talis est in umbra. Talem illam sequaris, si talem illam legis. Obscurum est enim, ut dixi, *Possidebit terram, et inhabitabit montem sanctum meum.* Nam si carnaliter accipimus, non nos mundabimus ab omni coinquinatione carnis et spiritus: et sine caussa nobis procuravit Deus finem lectionis Propheticæ conjunctum cum principio lectionis Apostolicæ, si propter possidendum montem ter- D renum ad avaritiam nos præparamus, non ad pietatem. Sed quid debemus intelligere montem? Obscurum est quid dixerit montem. Sed si deseruisset nos Deus, nusquam aperte diceret quid sit mons. Ubi autem dicit aperte, ibi ama montem. Ubi aperte tibi commendat montem, et ipsa Scriptura se aperit quid dicat montem, ibi illum ama. Etiam ubi audieris promitti montem talem, illum sequere: qualem amasti in aperto: talem intellige in obscuro, Ubi putamus dictum montem, ut possimus nos mundare ab omni coinquina-

Scripturæ obscura loca ex locis aliis apertis illustrantur.

(a) In Colbertino MS. *non finiunt cupiditates; quia majores sunt cupiditates, timendo ne* etc.

(b) Ita Colbertinus codex. At Sirmondus, *servi ærumnosi*.

(c) Hic aliisque infra locis, verba nonnulla quæ fuerant in Sirmondi editione prætermissa, restituuntur ex Colbertino MS.

 tione carnis et spiritus? Quis mons nobis promissus est?

Terra viventium nobis promissa. 4. Primo terra qualis nobis promittitur sciamus, quam suspirat quodam loco Propheta David, et dicit, Spes mea es tu, portio mea in terra viventium. (Psal. 141. 8.) Procul dubio ergo est quædam terra viventium, quia ista terra morientium est. Aut si aliquis in ista terra nasceretur nisi moriturus, non diceret illam terram viventium, nisi comparans istam terram et inveniens eam terram esse morientium. Est ergo terra viventium: nam cum æterna et cœlestis sit, terra dicitur quia possidetur, non quia aratur. Habet enim possessorem sine labore: quia et ista possessorem suum exercet in labore, et fatigat in timore. Quid tibi dicitur? Surge, ara terram, ut possis habere unde vivas. Et velis nolis, gemens et suspirans surgis, et operaris; quia sequitur te sententia damnati Adam, in labore vultus tui edes panem tuum. (Gen. 3. 19.) Cum autem transierit omnis labor et gemitus, erimus in terra viventium. Nihil ibi nascitur et crescit: quidquid ibi est, eodem, modo est, sic est (a) semper. Non ibi alternant hyems et æstas, nox et dies. Hic seminatur, ut ibi metatur; si tamen seminatur. Quis est enim qui seminat hic, ut ibi metat? Qui erogat pauperibus. Erogatio pauperibus seminatio est in terra. Semina hic, et ibi invenies messem: æstate non secatur, ut transeat; sed manducatur, et cum gaudio permanet. Ibi enim justitia saginaris. Terra illa habet panem suum. Quis est iste panis? Qui huc inde ad nos venit: Ego sum, inquit, panis vivus qui de cœlo descendi (Johan. 6. 51.): qualis est iste panis? Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. (Matth. 5. 6.)

Mons Christus et Ecclesia. 5. Audivimus panem de terra illa, audiamus et montem. *Inhabitabunt*, inquit: *in monte sancto meo*. Puto enim invenimus in alia sancta Scriptura, quia mons et ipse Christus est. Qui est panis, ipse est et mons: sed panis, quia pascit Ecclesiam; mons autem, quia corpus ejus est Ecclesia. Ipsa Ecclesia est mons: et quid est ipsa Ecclesia? Corpus Christi. Adjunge illi caput, et fit unus homo. Caput et corpus, unus homo. Caput quis est? Hic qui natus est de Virgine Maria, qui suscepit carnem mortalem sine peccato, qui a Judæis cæsus, flagellatus, contemtus, crucifixus: qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. Ipse est caput Ecclesiæ, ipse panis de illa terra. Corpus autem ejus quod est? Conjux ejus, id est Ecclesia. Erunt enim duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in Ecclesia. (Ephes. 5. 31. et 32.) Sic et Dominus in Evangelio, cum de viro et de uxore diceret: Igitur jam non sunt duo, sed una caro. (Matth. 19. 6.) Ergo unum voluit esse hominem Deum Christum et Ecclesiam. Ibi caput, et hic membra. Noluit resurgere cum membris, sed ante membra, ut haberent quod sperarent membra. Sed ideo mori voluit caput, ut prius resurgeret caput; prius ire in cœlum

A caput, ut in capite suo spem haberent cetera membra, et expectarent impleri erga se quod præmissum est in capite. Quid enim opus erat Christo mori, Verbo Dei, per quod facta sunt omnia, de quo dicitur, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: omnia per ipsum facta sunt? (Johan. 1. 1.) Et crucifigitur, et irridetur, et lancea percutitur; et sepelitur, et omnia per ipsum facta sunt. Sed quia dignatus est esse caput Ecclesiæ, desperaret de se Ecclesia quia resurgeret, si videret quia non resurrexisset caput. Resurrexit ergo caput, et visum est resurgere caput. Primo a mulieribus visum est, et nuntiatum est viris. Primæ mulieres viderunt resurgentem Dominum, et Evangelistis futuris Apostolis a mulieribus Evangelium an-

B nunciatum est, et per mulieres illis Christus annuntiatus. Evangelium enim Latine bonus nuntius est. Qui Græce noverunt, sciunt quid sit Evangelium. Evangelium ergo bonus nuntius. Quid tam bonum nuntium possumus dicere, quam quia resurrexit Salvator noster, aut quid majus prædicaturi erant, quam quod eis feminæ nuntiaverunt? Sed quare femina nunciavit Evangelium? Quia per feminam mors emendata est. Etenim feminam nuntiantem mortem consolata est femina nuntians vitam, quia mortua erat propinquus mortem. Per feminam seductus est Adam, ut caderet in mortem. Per feminam nuntiatus est Christus, jam resurgens non moriturus. Sic et nos futuri sumus resurgere, et erimus mons sanctus Dei. In hoc monte habitat qui deditus est Deo.

C *Qui autem mihi dediti erunt, possidebunt terram, et inhabitabunt montem sanctum meum*: id est, non recedent ab Ecclesia. Modo laboremus in Ecclesia, postea hereditabimus Ecclesiam. Quando enim ibi erit gaudium nostrum sempiternum, non ibi erimus nisi possessores, non autem laborabimus.

Quomodo mons Christus et Ecclesia. 6. Sed evidenter inveniamus alibi montem istum: nam quasi obscurum videtur. Potest aliquis dicere, Ubi mons Ecclesia? et quando mons Christus? et quando mons corpus Christi? Evidentissime Daniel dicit; nemo inde dubitat. Visionem vidit Daniel, jam numquid indiget expositore? Videat Caritas Vestra. Quædam verba ibi forte indigent expositione, quæ in nomine Christi exposita aperientur vobis. Videte si potest

D est dici nisi de Christo. Vidi, dixit Daniel, et ecce lapis abscissus de monte sine manibus. (Dan. 2. 31.) Non hoc dixit, Sine manibus erat ille lapis: sed sine opere humano præcisus lapis de monte; non humanæ manus accesserunt, ut lapis de monte præcideretur. Novit Caritas Vestra, quia non præciduntur lapides de monte, nisi accedentibus manibus humanis. Ille autem præcisus est de monte sine manibus: et venit, et confregit omnia regna terrarum. Nescio si versatur ante oculos vestros nisi Christus, de quo dictum est, Adorabunt eum omnes reges terræ. (Psal. 71. 11.) Ipse confregit omnia regna terrarum. Superbus rex ante

(a) Colbertinus MS. *Sic est sempiternum.*

 se nullum regem vult habere; modo omnes reges Christum habent regem. Confregit ergo omnia regna terrarum, ut ille regnet. Et quid dicit iste? Crevit lapis ille, et factus est mons grandis, ita ut impleret universam faciem terræ. Jam puto quia agnoscitis Christum. Audistis de terra, *Qui dediti mihi erunt, possidebunt terram.* Audistis et de monte, *Et inhabitabunt montem sanctum meum. Has ergo promissiones habentes carissimi, mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus.* Sed forte vultis nosse, quid est præcidi sine manibus; Hoc enim quasi obscure ibi positum est: quibusdam vero jam occurrit, ante quam dicam: sed patiantur moras aliquas propter alios, qui cogitare inde non possunt, nisi per nos aliquid audierint. Quid est sine manibus? Sine opere hominis. Et illud advertat Caritas Vestra, Fratres, lapidem præcisum de monte, et factum esse montem. De monte præcisus, et, et mons factus est crescendo: sed qualis mons factus? Non talis, qualis ille unde præcisus est: nam de illo monte, unde præcisus est, non dictum est, Crevit et implevit universam terram. Duo montes sunt ergo: primus mons Synagoga, secundus Ecclesia: primus mons, populus Judæorum; secundus mons, populus Christianus. Sed ut fieret populus Christianus magnus mons, et impleret universam terram, de illo monte præcisus est lapis, quia de Judæis venit Christus. Quare ergo sine manibus? Sine opere humano, Christus enim natus de virgine, sine complexu maritali conceptus est.

Dan. 2. 35.

Isai. 57. 13.

Qualis mons Christus.

7. Ergo manifestum istum montem habemus Non nobis proponamus montes, aut qualis est Giddaba, aut quales sunt quicumque nobis nominantur. Aliquando enim carnaliter accipientes homines, ut puta, legunt, Exaudiet illum de cælo sancto suo: bene aliquando de monte, et loquitur Christum: et currunt homines in montem orare, quasi ibi exaudiat Deus. Carnaliter sapientes, quia vident plerumque nubes inhærere in lateribus montium, adscendunt in montes, ut proximi sint Deo. Oratione tua vis contingere Deum? humilia te. Iterum quia diximus. Vis contigere Deum? humilia te: ne carnaliter accipias, descendens in hypogæas, ut ibi roges Deum. Ne hypogæas. nec montem quæras. In corde tuo habe humilitatem, et Deus tibi dabit altitudinem: veniet ad te, et erit tecum in cubiculo tuo. Ergo qualem montem habemus Christum, Ecclesiam habemus, Ecclesiam amemus. Crevit et implevit mons iste universum orbem terrarum. Manifestum est, quia non sunt in isto monte qui in parte sunt, et non tenent nobiscum universam terram. Commemoramini, Fratres, quia omnis pagina armat, et implet nos contra linguas hominum, quas quotidie patimur. Si dixisset, Crevit ille mons, et implevit universam Africam, numquid dicerent illi, nisi quia pars Donati est? Compressit linguas ipsorum crescendo. Tantum crevit, ut (a) obturet ora verbosorum. Quo enim iit crescendo? Per universam terram. Nam mons ille, unde præcisus est, non crescendo implevit universam terram: quia etsi impleverunt universam terram Judæi, quia debellati sunt, et suam terram perdiderunt, dispersi sunt per terram pena meritorum, non magnitudine incrementorum. Dominus autem Christus lapis angularis, subegit regna hominum, fregit regna dæmonum, humiliavit omnes reges ut cresceret, crevit et implevit universam faciem terræ. Audeo dicere adhuc crescit, adhuc sunt loca, quæ implet.

Psal. 19. 7.

Contra Donatistas.

Munditiès carnis et spiritus præcipitur.

8. Tu ergo ama ipsum montem, et para te habitare ipsum montem in æternum; et munda te ab omni coinquinatione carnis et spiritus, has promissiones habens. Quas promissiones? Si vis possidere terram, et inabitare montem sanctum, munda te ab omni coinquinatione carnis et spiritus. Quæ sunt coinquinationes carnis? Intendat Caritas Vestra, et hoc debemus dicere. Quæ sunt coinquinationes carnis? Non ubi casu transit homo, et tangit aliquid aut pede, aut etiam facie; aut si contingat homini labi pede, et ita cadere, ut in lutum, aut in cœnum veniat, coinquinata est facies. Facilis est ista coinquinatio; quomodo solet dici, levatur, et (b) exit. Coinquinatio vero carnis, quæ cavenda est, non huc exit, nisi de coinquinatione spiritus, et sic coinquinat carnem. Coinquinatio spiritus quæ est? Libido. Coinquinatio carnis? Perpetratio adulterii. Habes duo; surrexit libido, jam coinquinatus est spiritus, nondum accessit adulterium, nondum caro coinquinata est. Sed quid prodest quia caro munda est; et habitator carnis immundus? Ille qui forte mundus est in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, sicut Dominus dicit, Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Ista est coinquinatio spiritus. Quando autem fit perfecta sanctificatio? Quando est et carnis et spiritus. Sunt enim homines, qui temperant se a factis, et non temperant se a cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, et non faciunt mundationem spiritus. Tales ideo non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri et damnari, inveniri et expompari. Ergo incoinquinata videtur caro, sed non est perfecta sanctificatio: quia quid dicit Apostolus? *Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus:* ut quomodo te temperas a malis factis, sic te temperes a mala voluntate, a malis cogitationibus. A malo facto contine, et mundas te a coinquinatione carnis: a mala voluntate abstine te, et mundas te a coinquinatione spiritus.

Matt. 5. 28.

Sanctificatio in timore Dei perficitur.

9. Et sequitur, *Perficientes sanctificationem in timore Dei.* Magnifice addidit, *in timore Dei.* Ecce quia non perficit homo sanctificationem, nisi in timore Dei. Quæ est perfecta sanctificatio? Sanctificatio et corporis et spiritus. Si sit corporis, et spiritus non sit, imperfecta est. Nam illud non potest esse spiritus sanctificatio, et corporis non esse. Esse corporis, et non esse

(a) Ita Colbertinus MS. Editi vero, *obscuret.*

(b) Colbertinus liber, *et exit nihil.*

CLASSIS I. spiritus, potest: esse spiritus, et non esse corporis, non potest. Qui enim est mundus spiritu, operari flagitia non potest. Unde hoc? Ex corde enim procedunt, ait Dominus adulteria, homicidia. (Matth. 15. 19.) Homo enim non potest perpetrare per membra, quod non sibi in corde dixerit Verbum in corde concepit, et deputatum est in opus. Ideo quodam loco Dominus, Mundate quæ intus sunt, ait; et quæ foris sunt, munda erunt. (Matth. 23. 26.) Non dixit. mundate quæ foris sunt. Si a corpore inciperet, restabat ut moneret nos, ut mundaremus et animum: si autem ab animo, non opus est ut mundemus corpus; quia animi munditiam sequitur corporis munditia. Ergo apostolus Paulus, quia cœpit a carne, opus erat ut diceret et de spiritu, *Perficientes sanctificationem. Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus;* quia (B) potest incoinquinata esse caro, non faciens adulteria, fornicationes, et talia: sed tamen esse libidines, et cogitationes, et malæ voluntates in anima. Et subjecit, *Perficientes sanctificationem in timore Dei.* Quis ergo facit sanctificationem corporis, et non facit animæ? Qui homines (a) timet, et non Deum. Nam qui in timore Dei est, perficit sanctificationem. Ideo certe noluisti perpetrare adulteria, ne sciret homo: timore hominum tenuisti carnem a commissis malis: ideo noluisti committere ubi videt homo. Si et Deum times, noli et ibi, ubi videt Deus, et perfecisti sanctificationem. Intende: O si possem, ait aliquis pervenire ad illam feminam: sed non possum, diligenter custoditur, maritum vigilantem habet, ministrum non habeo; si ausus fuero, (C) comprehendor. Facit quasi mundationem corporis: intus autem quia vult, non facit mundationem spiritus. Ideo timebat in corpore facere, ne videret homo: et non timet intus facere, ubi videt Deus: oculos hominis vitat, et Dei non timet. Quis ergo perficit sanctificationem? Qui in timore Dei est. *Perficientes sanctificationem in timore Dei.* Timor hominum forte corpus potest ab immunditia temperare; animam autem, nonnisi timor Dei. Sanctificavit animum? Securus est de corpore. Qui vestitus est, mundus sit, et vestis ipsa munda erit. Inhabitator bonus et sanus sit, et non timeat ruinam domus suæ.

10. Quid enim ista caro? Non illam debemus contemnere. Quid enim hoc? Fœnum, sed aurum erit. (Carnis futura commutatio.) Noli contemnere fœnum, mutabitur in aurum. (D) Ille enim, qui potens fuit mutare aquam in vinum, potens est mutare fœnum in aurum, et de carne facere Angelum. Si de sordibus fecit hominem, de homine non faciet Angelum? Attendat enim Caritas Vestra unde factus est homo, et videte si vel cogitare illud volumus. De istis sordibus fecit hominem, et præfecit aliis animalibus; de homine non faciet Angelum? Faciet prorsus. Amicos suos sibi fecit homines, non (A) illos facturus est Angelos? Jam non dicam vos servos, sed amicos. (SERMON. DE SCRIPTURIS.) Adhuc carnem portantibus, adhuc morientibus, adhuc in ista egestate et fragilitate vitæ versantibus dixit, Jam vos non dicam servos, sed amicos. (Johan. 15. 15) Et quid est daturus amicis? Quod in se ipso ostendit resurgente. Coronabuntur, et convertentur in gloriam cælestem, et erunt æquales Angelis Dei. (Luc. 20. 36.) Nulla erit corruptio, nulla titillatio. Non ibi nobis dicetur, *Mundate vos ab omni coinquinatione carnis et spiritus.* Non laborabimus, nec nobis promittetur præmium; quia jam accepimus. Nec nobis dicetur ut gemamus; quia jam laudamus. (Caro hominis in corpus Angeli convertenda.) Sicut enim caro mortalis convertitur in corpus Angeli; sic et gemitus convertetur in laudes. Hic pœnitentia, et pressura, et gemitus: ibi laudes, lætitia, et gaudium. Postea ergo, modo non est lætitia. Sed ubi? In spe. Nondum tenes, sed sperando gaudes: quia qui promisit non potest decipere; quia qui promisit, habet et dat.

*SERMO XLVI.

(* Alias de Tempore 165. vel in Tom. 9. editus.)

De (b) *Pastoribus, in Ezechiel cap. 34. ab illis verbis*, Et factum est *etc. usque*, Et pascam eas cum judicio. *Contra Donatistas.*

(CAPUT I. De pastoribus non oves, sed se ipsos pascentibus.)

1. Spes tota nostra quia in Christo est, et quia omnis vera et salubris gloria nostra ipse est, non nunc primum didicit Caritas Vestra. Estis enim in ejus grege, qui intendit et pascit Israel. (Psal. 79.2.2.) Sed quoniam sunt pastores, (c) qui pastorum nomine gaudere volunt, pastoris autem officium implere nolunt, quid ad eos per Prophetam dicat, sicut lectum audivimus, recenseamus. Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore.

2. *Et factum est ad me verbum Domini, dicens, Fili hominis, (d) Propheta super pastores Israel.* (Ezech. 34.2.) Hanc lectionem modo, cum legeretur, audivimus: hinc cum Vestra Sanctitate aliquid loqui decrevimus. Adjuvabit ipse, ut vera dicamus, si non nostra dicamus. Nam si nostra dixerimus, pastores erimus pascentes nos, non oves; si autem illius sunt quæ dicimus, per quemlibet ipse vos pascet. *Hæc dicit Dominus Deus, (e) O pastores Israel, qui pascunt se solos! Numquid non oves pascunt pastores?* (Item v. 2.) Id est, non se pascunt pastores, sed oves. Hæc prima caussa est, quare arguantur pastores isti, quia se ipsos pascunt, non oves. Qui sunt qui se ipsos pascunt? De quibus Apostolus dicit, Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi. (Philip. 2.21.) Nos enim, quos in isto loco, de quo periculosa ratio redditur, Dominus secundum dignationem suam, non secundum meritum nostrum constituit, habemus duo quædam: unum, quod Christiani sumus; alterum, quod Præpositi sumus. Illud quod

(a) Editi. *Qui homines facit, et non Deum, numquid in Dei timore perficit sanctificationem?* Emendantur ad Colbertinum MS.

(b) Ex hoc Sermone plura Florus ad Pauli epistolas.

(c) Hinc Tractatus pluribus in MSS. incipit in hunc modum: *Qui pastorum nomen (vel nomina) audire volunt, pastorum officium implere nolunt, quid ad eos etc.*

(d) Sic MSS. Editi vero, *prophetiza.*

(e) Editi, *Væ pastoribus qui pascunt se solos. Numquid oves pascunt pastores?* At MSS. juxta LXX. *O pastores Israel etc.*

CLASSIS I. Christiani sumus, propter nos est: quod autem Præpositi sumus, propter vos est. In eo quod Christiani sumus, attenditur utilitas nostra: in eo quod Præpositi, nonnisi vestra. (*a*) Sunt autem multi Christiani, et non Præpositi, qui perveniunt ad Deum, faciliore fortasse itinere, et tanto forte expeditius ambulantes, quanto minorem sarcinam portant. Nos autem, excepto quod Christiani sumus, unde rationem reddemus Deo de vita nostra, sumus etiam Præpositi, unde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra. Ad hoc istam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Veniet enim dies, quo cuncta adducantur in judicium. Et ille dies, si sæculo longe est, unicuique homini vitæ suæ ultimus prope est. Tamen utrumque latere Deus voluit, et quando veniat finis sæculi, et quando sit in unoquoque homine hujus vitæ finis. Vis non timere diem occultum? Dum venerit, inveniat te paratum. Cum ergo Præpositi ad hoc sint, ut his qui subjecti sunt consulant; (*b*) non in eo quod præsunt, omnino utilitatem suam attendant, sed eorum quibus ministrant. Quisquis ita Præpositus est, ut in eo, quod Præpositus est, gaudeat, et honorem suum quærat, et commoda sua sola respiciat, se pascit, non oves. Ad hos sermo dirigitur. Audite tamquam oves Dei, et videte quemadmodum vos securos fecerit Deus: qualescumque sint qui vobis præsunt, id est, qualescumque nos simus; vobis securitatem dedit, qui pascit Israel. Nam Deus non deserit oves suas; et mali pastores pœnas debitas luent, et oves promissa percipient.

Christiani propter nos, Præpositi propter alios.

Eccle. 12. 14.

Se pascere.

CAPUT II. 3. Videamus ergo quid alloquatur pastores se ipsos pascentes, non oves, sermo divinus neminem palpans. v. 3. *Ecce lac consumitis, et lanis vos tegitis, et quod crassum est interficitis, et oves meas non pascitis:* v. 4. * *quod infirmatum est, non confortastis; et quod ægrotum est, non corroborastis; et quod contribulatum est, non colligastis; et quod errabat, non revocastis; et quod periit, non inquisistis; et quod forte fuit, confecistis: et dispersæ sunt oves meæ: eo quod non sit pastor.* Dicitur in pastores pascentes semetipsos, non oves, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? *Lac consumitis, et lanis vos tegitis.* Propter quod Apostolus dicit, Quis plantat vineam, et de fructu ejus non sumit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non percipit? Invenimur ergo esse lac gregis, quidquid a plebe Dei tribuitur Præpositis ad sustentandum victum temporalem. Inde enim loquebatur Apostolus, cum hæc diceret quæ commemoravi.

1 Cor. 9. 7.

Lac gregis. Florus ad 1. Cor. 9. 2. Thess. 3. 8.

4. Et quidem Apostolus quamquam elegerit manibus suis transigi, et nec ipsum lac quærere ab ovibus; tamen lactis percipiendi potestatem habere se dixit, et sic Dominum disposuisse, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Et dicit alios coapostolos suos usos fuisse hac potestate: non usurpata, sed data. Plus ille fecit, ut nec quod debebatur acciperet. Ipse ergo donavit et debitum: sed alius non exigit indebitum: ille plus fecit. Fortassis enim ipsum significabat, qui ægrum cum adduceret ad stabularium, dixit, Si quid amplius erogaveris, in redeundo reddam tibi. De his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Misericordiores sunt, vel potius ipsius misericordiæ officium largius impendunt. Possunt enim; et quod possunt, faciunt. Laudentur hi, nec damnentur illi. Nam et ipse Apostolus datum non quærebat; fructuosas tamen oves esse cupiebat, non steriles sine lactis ubertate. Itaque cum esset quodam tempore in magna indigentia, (*c*) vinctus in confessione veritatis, missum est illi a fratribus unde necessitati et indigentiæ ejus ministraretur. Respondit autem illis gratias agens, et dixit, Bene fecistis communicare necessitatibus meis. Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse: scio et abundare, et penuriam pati: omnia possum in eo qui me confortat. Verumtamen vos bene fecistis usibus meis mittere. Sed ut ostenderet, in eo quod illi bene fecerunt, (*d*) quid ipse quæreret, ne inter illos esset qui se ipsos pascunt, non oves, non tam suæ gaudet subventum esse necessitati, quam illorum gratulatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? Non quia quæro, inquit, datum, sed requiro fructum. Non ut ego, inquit, explear, sed ne vos inanes remaneatis.

Lactis percipiendi potestas data pastoribus.

SERMONES DE SCRIPTURIS

1. Cor. 9. 12.

Luc. 10. 35.

Florus ad Philipp. 4.

Phil. 4. 11. ibid. 11. etc.

Ibid. 17.

5. Qui ergo non possunt facere quod Paulus, ut manibus suis se transigant, accipiant de lacte ovium, sustentent suam necessitatem; sed non negligant ovium infirmitatem: non hoc sibi quærant, tamquam commodum suum, ut ex necessitate suæ penuriæ videantur annuntiare Evangelium; sed hominibus illuminandis præbeant lucem verbi veritatis. Sunt enim tamquam lucernæ, sicut dictum est, Sint lumbi vestri accincti, et lucernæ ardentes: et nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt: sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres oleum, ne exstingueretur? Porro si lucerna, accepto oleo, non luceret, non erat, plane digna quæ in candelabro poneretur, sed quæ continuo frangeretur. Unde ergo vivitur, necessitatis est accipere, caritatis est præbere: non tamquam venale sit Evangelium, ut illud sit pretium ejus, quod sumunt qui annuntiant unde vivant. Si enim sic vendunt, magnam rem vili vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Domino. Non enim est idoneus populus reddere mercedem illis, qui sibi in ca-

Lac sit sumant, ut ovibus prosint.

Luc. 12. 35. Matth. 5. 15. et 16.

(a) Aliquot MSS. *Et sunt multi, qui Christiani et non Præpositi, perveniunt ad Deum.*
(b) Omnes MSS. *Nec in eo.*
(c) Sic MSS. et Florus. Editi vero, *in magna indigentia victus, in confessione veritatis.*
(d) Editi, *quod ipse non quæreret.* Abest non a plerisque MSS. e quibus unus Cisterciensis pro *quod*, habet *quid*.

CLASSIS I. — Sumite lac, oves negligere.

ritate Evangelii serviunt. Non (a) exspectent illi mercedem, nisi unde et isti saiutem. Quid ergo isti increpantur, unde arguuntur? Quia cum lac consumerent, et lanis se tegerent, oves negligebant. Sua ergo tantum quærebant, non quæ Jesu Christi.

CAPUT III. Quid sit lanis se tegere. — Lana, honor.

6. Sed quoniam diximus quid sit lac consumere, quæramus quid sit lanis se tegere. Qui præbet lac, victum præbet; qui præbet lanam, honorem præbet. Ista sunt duo quæ a populis quærunt, qui se ipsos pascunt, non oves, commodum supplendæ necessitatis, et favorem honoris et laudis. Etenim vestimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem contegit. Est enim unusquisque homo infirmus. Et quid est quisquis vobis præest, nisi quod vos estis? Carnem portat, mortalis est, manducat, dormit, surgit, natus est, moriturus est. Si ergo cogitas quid sit secundum se ipsum, homo est: (b) tu tamen honorando eum velut Angelum, contegis quod infirmum est.

Paulus eorum vitiis, a quibus sibi honor exhibetur, non parcit.

7. Hujusmodi indumentum acceperat a bona Dei plebe idem Paulus, cum diceret, Sicut Angelum Dei suscepistis me: testimonium vobis perhibeo, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi. Sed cum tantus illi honor exhibitus esset, numquid propter ipsum honorem sibi exhibitum, ne forte cum argueret, negaretur, et minus ipse Apostolus laudaretur, pepercit errantibus? (Gal. 4. 14. et 15) Nam si hoc fecisset, esset inter illos qui se ipsos pascunt, non oves: diceret apud se ipsum, Quid ad me pertinet? Quisque quod velit agat: victus meus salvus est, honor meus salvus est; et lac et lana satis est mihi: eat quisque (c) qua potest. Ergo integra tibi sunt omnia, si eat quisque qua potest? Nolo te Præpositum facere, unum te constituo de ipsa plebe. Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. (1 Cor. 12. 26.) Proinde ipse Apostolus, cum eos commemoraret quales fuerint erga illum, ne quasi oblitus eorum honorificentiæ videretur, testimonium perhibet, quod sicut Angelum Dei susceperint eum; et quod, si fieri posset, oculos suos vellent eruere, et illi dare: et tamen accedit ad ovem languidam, ad ovem putridam, secare vulnus, non parcere putredini. Ergo, inquit, inimicus factus sum vobis verum prædicans? (Gal. 4. 16.) Ecce et accepit de lacte ovium, sicut paulo ante commemoravimus, et indutus est lanis ovium; sed tamen oves non neglexit. Non enim sua quærebat, sed quæ Jesu Christi. (Philip. 2. 21.)

Pastores ne vitiis parcant multitudinis conciliandæ causa.

8. Absit ergo ut dicamus vobis, Vivite ut vultis, securi estote, Deus neminem perdet, tantummodo fidem Christianam tenete; non perdet ille quos redemit, non perdet pro quibus sanguinem fudit. Et si spectaculis volueritis oblectare animos vestros, ite; quid mali est? Et festa ista quæ celebrantur per (d) universas civitates in lætitia convivantium, et publicis mensis se ipsos ut putant jucundantium, re vera magis perdentium, ite, celebrate: magna est Dei misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate vos rosis, antequam marcescant. (Sap. 2. 8.) In domo Dei vestri quando volueritis, convivamini; implemini cibo et vino cum vestris: ad hoc enim data est ista creatura, ut ea perfruamini: non enim impiis et Paganis eam dedit Deus, et vobis non dedit. Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores: et si sunt quidam qui nos sentiant hæc dicentes non recte sapere, paucos offendimus, sed multitudinem conciliamus. Quod si fecerimus, non verba Dei, non verba Christi dicentes, sed nostra; erimus pastores nosmetipsos pascentes, non oves.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

CAPUT IV. De mactantibus oves pingues.

9. Cum autem dixisset quæ diligant isti pastores, dicit et quæ negligant. Vitia enim ovium late patent; sanæ atque crassæ oves perpaucæ sunt, id est, solidæ in cibo veritatis, utentes pascuis bene de munere Dei. Sed mali illi pastores non parcunt talibus. Parum est, quod illas languentes et infirmas et errantes et perditas non curant: etiam istas fortes et pingues necant, quantum in ipsis est. Illæ vivunt de misericordia Dei: tamen quantum ad pastores malos adtinet, occidunt. Quomodo, inquis, occidunt? Male vivendo, malum exemplum præbendo. An frustra dictum est servo Dei, eminenti in membris summi pastoris, Circa omnes te ipsum bonorum operum præbe exemplum? et, Forma esto fidelibus. (Exempla mala Præpositorum. Tit. 2. 7. 1 Tim. 4. 12.) Adtendit enim ovis etiam fortis plerumque Præpositum suum male viventem: si declinet oculos a regulis Domini, et intendat in hominem, incipit dicere in corde suo, Si Præpositus meus sic vivit, ego quis sum qui non faciam quod ille facit? Occidit ovem fortem. Si fortem ergo occidit ovem; jam de ceteris quid faciet, qui illud quod non ipse fortificaverat, sed forte aut robustum invenerat, male vivendo interfecit? Dico Caritati Vestræ, iterum dico, etsi vivunt oves, etsi fortes sunt oves in verbo Domini, et tenent illud quod audierunt a Domino suo, Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite: (Matt. 23. 3.) tamen qui in conspectu populi male vivit, quantum in illo est, eum a quo adtenditur occidit. Non sibi ergo blandiatur, quia ille non est mortuus. Et ille vivit, et ille homicida est. Quomodo cum lascivus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam; ecce illa casta est, et mœchus est iste. Domini quam vera et aperta sententia est: Quisquis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. (Matt. 5. 28.) Non pervenit ad illius cubiculum, et in interiore jam suo cubiculo volutatur. Sic omnis qui male vivit in conspectu eorum quibus Præpositus est, quantum in ipso est, occidit et fortes oves. Qui ergo imitatur Præpositum malum, moritur; qui non imitatur vivit: tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit. *Et quod cras-*

(a) MS. *Non exspectant.*
(b) Plures MSS. *Et tu honorando tamen amplius, velut contegis quod infirmum est, Videte cujusmodi indumentum* etc.

(c) Am. Er. et Corbeiensis MS. hic et paulo post, quo potest.
(d) Plures MSS. *per universam civitatem.* Iidemque libri paulo post, *ite, celebrate securi: magna est* etc.

CAPUT I.

sum est, inquit, *interficitis*, *et oves meas non pascitis.*

CAPUT V. v. 4. Ovis infirma, unde confortanda. Ezech. 2. 1.

10. Jam audistis quid diligant, audite quid negligant. *Quod infirmum est, non confortastis; et quod male habuit, non corroborastis; et quod contribulatum est*, id est, confractum, *non colligastis; et quod errabat, non revocastis; et quod periit, non inquisistis; et quod forte fuit, confecistis*, id est, interfecistis et occidistis. Infirmum quippe animum gerit ovis, quando tentationes sibi (*a*) futuras non credit. Pastor negligens, quando sic credit talis infirmus, non illi dicit, Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Qui enim hoc loquitur, confortat infirmum, et ex infirmo facit firmum, ut non ille cum crediderit, prospera hujus sæculi speret. Si autem doctus fuerit sperare prospera hujus sæculi, ipsa prosperitate corrumpitur: supervenientibus enim adversitatibus sauciatur, aut fortassis exstinguitur. Non ergo eum ædificat super petram qui sic ædificat, sed super arenam. Petra autem erat Christus. Christi passiones imitandæ sunt, non a Christiano deliciæ conquirendæ. Confortatur infirmus, cum ei dicitur, Spera quidem tentationes hujus sæculi, sed ab omnibus eruet te Dominus, si ab illo non recesserit retro cor tuum. Nam ad confortandum cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit sputis illiniri, venit spinis coronari, venit opprobria (*b*) audire, venit postremo ligno configi: omnia hæc ille pro te; tu nihil pro illo, sed pro te.

Florus ad 2. Tim. 3. — Matth. 7. 24 etc. — 1. Cor. 10. 4.

In arena ædificant, qui felicitatem terrenam promittunt.

11. Quales autem sunt, qui timentes eos lædere quibus loquuntur, (*c*) non solum non præparant ad imminentes tentationes, sed etiam promittunt felicitatem hujus sæculi, quam Deus ipsi sæculo non promisit. Ille prædicit labores super labores usque in finem venturos ipsi sæculo, et tu vis ab istis laboribus exceptum esse Christianum? qui QUIA CHRISTIANUS EST, aliquid plus passurus est in hoc sæculo. Etenim ait Apostolus, Omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur. Jam si tibi placet, o pastor tua quærens, non quæ Jesu Christi, ille dicat, Omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur: et tu dic, Si volueris in Christo pie vivere, abundabunt tibi omnia bona, et si filios non habes, suscipies, et enutries omnes, nemo tibi morietur. Hæccine est ædificatio tua? Adtende quid facias, ubi ponas: super arenam est (*d*) quem constituis, venturus est imber, influxurus est fluvius, flaturus est ventus, et impingent in domum istam, et cadet, et fiet ruina ejus magna. Leva de arena, pone supra petram: in Christo sit quem vis esse Christianum. Adtende ad passiones Christi, adtende ad illum sine ullo peccato, quæ non rapuit, exsolventem: adtende Scripturam dicentem tibi, Flagellat autem omnem filium quem recipit. Et para te flagellari, aut certe non quæras recipi. Flagellat autem, inquit, omnem filium quem recipit. Et tu forte exceptus eris? Si exceptus a passione flagellorum, exceptus a numero filiorum. Itane, inquies, flagellat omnem filium? Prorsus ita flagellat omnem filium, ut et Unicum. Unicus ille de Patris substantia natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta sunt omnia, non habebat unde flagellaretur: ad hoc carne indutus est, ut sine flagello non esset. Qui ergo flagellat Unicum sine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? In adoptionem vocatos nos esse Apostolus dicit. Adoptionem filiorum accepimus, ut essemus Unici cohæredes, essemus etiam hereditas ejus. Postula, inquit, a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam. Exemplum nobis proposuit in passionibus suis.

2. Tim. 3. 12. — Matt. 7. 12.

SERMON DE SCRIPTURIS. — Florus ad Hebr. 13. — Ps. 68. 5. — Hebr. 12. — Johan. 1. 3. — Gal. 4. 5. — Psal. 2. 8.

12. Sed ne in futuris tentationibus deficiat infirmus, nec falsa spe decipiendus est, nec terrore frangendus. Dic ei, Præpara animam tuam ad tentationem. Sed forte incipit labi, contremiscere, nolle accedere. Habes aliud: Fidelis Deus, qui non sinat tentari supra quam ferre potestis. Illud autem promittere, et prædicare futuras passiones, infirmum confirmare est. Timenti autem nimium, et ex hoc deterrito, cum pollicceris misericordiam Dei, non quia tentationes deerunt, sed quia non permittit tentari supra quam ferre potest, fractum colligare est. Sunt enim qui cum audierint venturas tribulationes, armant se magis, et quasi potum suum sitiunt: parvam enim sibi putant fidelium medicinam, sed quærunt et martyrum gloriam. Sunt autem alii qui auditis futuris et necessario venientibus tentationibus, quas proprie oportet venire Christiano; quas nemo sentit, nisi qui voluerit esse vere Christianus: imminentibus ergo sibi (*e*) aliquibus, franguntur et claudicant. Affer consolationis alligamentum, alliga quod fractum est: dic, Ne timeas, non (*f*) deserit in tentationibus ille in quem credidisti: fidelis Deus, qui te non sinit tentari supra quam potes ferre. Non hoc a me audis, Apostolus dicit: qui etiam dicit, An vultis experimentum ejus accipere, qui in me loquitur Christus? Hæc ergo cum audis, ab ipso Christo audis: audis et ab illo pastore qui pascit Israel. Illi enim dictum est, Potabis eos in lacrymis, in mensura. Quod enim ait Apostolus, Non sinit tentari supra quam ferre potestis: hoc ait Propheta, In mensura. Tantum tu noli dimittere corripientem et hortantem,

Infirmus quomodo confirmandus. — Florus ad 1. Cor. 10. — Eccli. 2. 1. — 1. Cor. 10. 13. — 2. Cor. 13. 3. — Psal. 79. 6.

(a) Editi, *profuturas*. Sed verius optimæ notæ Corbeiensis MS. *futuras*. Regius autem habet sic: *Infirmatur ovis, id est, infirmum cor gerit, ut possit cedere tentationibus, quæ incauto et imparato supervenirent. Pastor negligens* etc. Ad hanc lectionem prope accedunt plures MSS. necnon Benedictus Anianæ abbas in Concordia Regularum c. 55.

(b) Regius MSS. *opprobria sufferre*. Cisterciensis et Florus, *opprobria bibere*. Sic legendum conjiciebat Hugo Menardus in Concord. Regul. cap. 55.

(c) Vitm. et Lov. *horum corda non per labores præparant ad imminentes tentationes*; dissentientibus libris aliis editis et MSS.

(d) Sic MSS. Editi vero, *quod constituit*.

(e) Aliquot MSS. *sibi talibus*.

(f) Sic MSS. Editi vero, *deerit*.

terrentem et consolantem, percutientem et sanantem.

CAPUT VI. Infirmus et ægrotus, in quo differre intelligantur. v. 4.

13. *Quod infirmum est*, inquit, *non confortastis*. Pastoribus malis dicit, pastoribus falsis, pastoribus sua quærentibus, non quæ Jesu Christi, ex commodo lactis et lanæ gaudentibus, oves omnino non curantibus, et quod male habuit non corroborantibus. (a) Inter infirmum, id est, non firmum: nam dicuntur infirmi etiam ægrotantes: sed inter infirmum et ægrotum, id est, male habentem, hoc mihi videtur interesse. Etenim ista, Fratres, quæ distinguere utcumque conamur, forte et nos possumus majore diligentia melius distinguere, et alius peritior vel lumine cordis plenior: interim ne fraudemini, quantum ad verba adtinet Scripturæ, quod sentio loquor. Infirmo ne accidat tentatio, et eum frangat, timendum est: languens autem jam cupiditate aliqua ægrotat, et cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, a subeundo jugo Christi. Adtendite illos homines volentes bene vivere, jam statuentes bene vivere, et minus idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere. Pertinet autem ad (b) Christianam firmitatem, non solum operari quæ bona sunt, sed et tolerare quæ mala sunt. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, sed imminentes passiones tolerare nolle, aut non posse, infirmi sunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipsis bonis operibus revocantur, languidi et ægroti jacent: quippe qui ipso languore, tamquam sine ullis viribus, nihil boni possunt operari. Talis in anima paralyticus ille fuit, quem cum ad Dominum inferre non possent, qui eum portabant, tectum aperuerunt, et deposuerunt: id est, tamquam si in anima hoc velis facere, ut tectum aperias, et deponas ad Dominum animam paralyticam, dissolutam omnibus membris, et vacantem ab omni opere bono, gravatam utique peccatis suis, et languentem morbo cupiditatis suæ. Si ergo dissoluta sunt membra omnia, et est paralysis interior, ut pervenias ad medicum, (forte enim latet medicus, et intus est, hoc est, iste verus intellectus in Scripturis occultus est,) exponendo quod occultum est aperi tectum, et depone paralyticum. Quod qui non faciunt, et qui facere negligunt, audistis quæ audiant: *Quod male habuit, non corroborastis; et quod contribulatum est, non colligastis*. Jam hinc diximus. Fractus enim erat terrore tentationum: (c) accidit aliquid unde quod fractum est, colligetur, consolatio illa, Fidelis Deus qui » non vos sinat tentari supra quam potestis ferre, » sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere.

Christiana firmitas.

Marci 2. 3.

1. Cor. 10. 13.

CAPUT VII. Item v. 4. Errantes oves revocare tenentur pastores.

14. *Et quod errabat, non revocastis*. Ecce unde inter hæreticos periclitamur. *Et quod errabat, non revocastis; et quod periit, non inquisistis*. (d) Hinc inter manus latronum et dentes luporum furentium utcumque versamur: et pro his periculis nostris ut oretis, oramus. Et contumaces sunt oves, quia quæruntur errantes, alienas se a nobis dicunt errore suo et perditione sua. Quid nos vultis? quid nos quæritis? Quasi non ipsa caussa sit quare eas velimus, et quare quæramus, quia errant, et pereunt. Si in errore, inquit, sum, si in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, revocare volo: quia periisti, invenire volo. Sic volo errare, sic volo perire. Sic vis errare, sic vis perire? Quanto melius ego nolo? Prorsus audeo dicere, importunus sum. Audio enim dicentem Apostolum, Prædica verbum, insta opportune, importune. Quibus opportune? quibus importune? Opportune utique volentibus, importune nolentibus. Prorsus importunus sum, audeo dicere. Tu vis errare, tu vis perire: ego nolo. Non vult postremo ille qui me terret. Si voluero, vide quid dicat, vide quid increpet: *Quod errabat, non revocastis; et quod periit, non inquisistis*. Te magis timebo quam ipsum? Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi. Non te timeo; non enim potes evertere tribunal Christi, et constituere tribunal Donati. Revocabo errantem, requiram perditam, velis nolis id agam. Et si me inquirentem lanient vepres silvarum, per omnia angusta me coartabo; omnes sepes excutiam; quantum mihi virium terrens Dominus donat, omnia peragrabo: revocabo errantem, requiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire.

Donatistarum stolida objectio.

2. Tim. 4. 2.

2. Cor. 5. 10.

15. Parum est quod doleo te errantem atque pereuntem; timeo ne negligens te, etiam quod forte est occidam. Vide enim quid sequitur: *Et quod forte fuit, confecistis*. Si neglexero errantem atque pereuntem, et eum qui fortis est delectabit errare atque perire. Cupio lucra exteriora, sed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, adtendit qui fortis, putat nihil esse ire in hæresim. Quando aliquod commodum de sæculo reluxerit unde mutetur, statim mihi dicit fortis ille periturus, cum te perditum non requiro, Et hac et hac Deus est, quid interest? Homines inter se litigantes hoc fecerunt, ubicumque colendus est Deus. Si forte illi dixerit aliquis Donatista, Non tibi dabo filiam meam, nisi fueris de parte mea: illi opus est ut adtendat, et dicat, Si nihil mali esset esse de parte eorum, non contra illos tanta dicerent pastores nostri, non pro illorum errore satagerent. Si ergo cessemus et taceamus, contraria locuturus est: Utique si malum esset esse in parte Donati, loquerentur contra, redarguerent eos, satagerent lucrari illos: (e) si errant, revocarent illos; si pereunt, quærerent illos. Non frustra ergo, cum jam dixisset superius, *Quod*

Errantes oves non sine suo periculo negligunt.

(a) Apud Vlim. et Lov. omissa fuerat particula *Inter*: cujus loco Am. et Er. habebant *Aut*. Emendantur ope MSS.
(b) MSS. *Ad Christiani firmitatem*.
(c) Tres MSS. *accedit*. Pauloque post Am. Er. et Corbeiensis MS. habent, *colligetur consolatione illa*.
(d) Sic Am. et MSS. At Er. Vlim. et Lov. *Hic inter manus* etc.
(e) Corbeiensis MS. *sed errant; revocarent illos: sed pereunt: quærerent illos*.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

crassum est, interfecistis: hic iterum in novissimo posuit, *Et quod forte fuit, confecistis.* Ipsa est enim repetita sententia, (a) nisi ex his quæ supra dixit nata est, *Quod errabat, non revocastis; et quod periit, non requisistis:* et hoc faciendo, *quod forte est, interfecistis.*

CAPUT VIII. Ovium errantium miseritus. v. 5.

16. Prorsus audi quid sequatur de ista negligentia malorum, immo falsorum pastorum: *Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sit pastor, et factæ sunt in comesturam omnibus bestiis agri.* Furantur lupi insidiantes, rapiunt leones frementes, cum oves (b) non hærent pastori. Nam præsens est pastor, sed male agentibus non est pastor. Et inhærent pastoribus non pastoribus, seipsos, non oves pascentibus: et lethalis error consequitur. Eunt in bestias deprædantes se, et de illarum morte se satiari cupientes. Tales enim sunt omnes, qui gaudent de erroribus alienis; bestiæ sunt pastæ (c) mortibus dispersarum.

Mali montes et colles, in quibus oves errant. Donatus Parmenianus.

17. *Et dispersæ sunt, et erraverunt oves meæ in omnem montem, et in omnem collem altum:* Bestiæ a montibus et collibus, tumor terrenus et superbia sæculi. Extulit se superbia Donati, fecit sibi partem: subsequens eum Parmenianus illius confirmavit errorem. Ille mons est, ille collis est. Sic omnis cujuslibet auctor erroris terrena elatione intumescens, promittit ovibus requiem, pascua bona: et aliquando inveniunt ibi oves pascua de pluvia Dei, non de duritia montis: habent enim et ipsi Scripturas, habent Sacramenta. Non sunt ista montium: sed cum inveniuntur in montibus, male remanetur in montibus. Errando enim in montibus et in collibus, deserunt gregem, deserunt unitatem, deserunt munitas cohortes adversus leones et lupos. Inde ergo revocet Deus, ipse revocet. Modo audietis ipsum revocantem: *Erraverunt,* inquit, *oves meæ in omnem montem, et in omnem collem altum:* hoc est, in omnem tumorem terrenæ superbiæ. Sunt enim et montes boni: Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Et vide quia non tibi in montibus spes est: Auxilium, inquit, meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Noli putare injuriam te facere montibus sanctis, quando dixeris, Auxilium meum non a montibus, sed a Domino qui fecit cælum et terram. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat qui clamabat: Audio in vobis schismata fieri, et unusquisque vestrum dicit: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leva oculos in istum montem, audi quid dicat; et nec in ipso monte remaneas. Audi enim quid sequatur: Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Ergo postea quam levaveris oculos in montes, unde veniet auxilium tibi, id est, in auctores Scripturarum divinarum, adtende omnibus medullis suis, omnibus ossibus clamantem, Domine quis similis tibi? ut securus sine ulla injuria montium dicas, Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Non solum tunc tibi non succensebunt montes; sed tunc amabunt, tunc magis favebunt: si in ipsis spem tuam posueris, contristabuntur. Angelus multa divina et mira ostendens homini, ab homine adorabatur, tamquam levante oculos in montem. At ille a se revocans ad Dominum, Noli, inquit, facere; illum adora; nam ego conservus tuus sum, et fratrum tuorum.

Psal. 120. 1. Boni montes.

I. Cor. 1. 2.

Psal. 82. 2. Psal. 120. 2.

Apoc. 22. 9.

Errantes per totam faciem terræ.

18. *In omnem montem, et in omnem collem, et in omnem faciem terræ dispersæ sunt.* Quid est, *In omnem faciem terræ dispersæ sunt?* Omnia terrena sectantes, ea quæ in facie terræ lucent, (d) ipsa amant, ipsa diligunt. Nolunt mori, ut abscondatur vita ipsorum in Christo. *Super omnem faciem terræ,* (e) dilectione terrenorum; et quia errantes oves sunt per totam faciem terræ. Non omnes hæretici per totam faciem terræ: sed tamen hæretici per totam faciem terræ. Alii hic, alii ibi, nusquam tamen desunt: ipsi se non norunt. Alia secta in Africa, alia hæresis in Oriente, alia in Ægypto, alia in Mesopotamia, verbi gratia. Diversis locis sunt diversæ: sed una mater superbia omnes genuit; sicut una mater nostra Catholica omnes Christianos fideles toto orbe diffusos. Non ergo mirum, si superbia parit (f) discissionem, caritas unitatem. Tamen ipsa Catholica mater, ipse pastor in ea ubique quærit errantes, confortat infirmos, curat languidos, alligat confractos, alios ab istis, alios ab illis non se invicem scientibus. Sed tamen illa omnes novit, quia cum omnibus fusa est. Verbi gratia, est in Africa pars Donati, Eunomiani non sunt in Africa; sed cum parte Donati est hic Catholica. Sunt in Oriente Eunomiani, ibi autem non est pars Donati; sed cum Eunomianis ibi est Catholica. Illa sic est, tamquam vitis crescendo ubique diffusa: illi sic sunt tamquam sarmenta inutilia, agricolæ falce præcisa merito sterilitatis suæ; ut vitis putaretur, non ut amputaretur. Sarmenta ergo illa ubi præcisa sunt, ibi remanserunt. Vitis autem crescens per omnia et sarmenta sua novit quæ illa manserunt, et juxta se quæ de illa præcisa sunt. Inde tamen revocat errantes: quia et de ramis fractis dicit Apostolus, Potens est enim Deus iterum inserere illos. Sive dicas oves errantes a grege, sive dicas ligna præcisa de vite; nec ad revocandas oves, nec rursus ad inserenda ligna minus idoneus est Deus; quis ille summus pastor, ille verus agricola. *Et in omnem faciem terræ dispersæ sunt; et non fuit qui requireret, non fuit qui revocaret. Non fuit,* sed in illis pasto-

Rom. 11. 23.

(a) In editione Ulim. et Lov. omissum est nisi: reluctantibus editis aliis et MSS.

(b) Aliquot MSS. necnon Concordia Regularum cap. 35. cum oves adhærent pastori: sublata negante particula, quæ plane hic, cum de vero pastore Christo agatur, necessaria est. Paulo post auctoritate Am. et MSS. addimus non pastoribus: quod apud Er. et Lov. desideratur.

(c) Sic aliquot MSS. Alii cum editis, morsibus.

(d) Plures MSS. ipsa amant.

(e) Editi, et dilectionem terrenorum. Castigantur MSS. subsidio.

(f) Sic aliquot MSS. Editi vero, si superbia parit dissensionem, caritas unionem.

CLASSIS I. CAPUT IX.

ribus malis : *non fuit*, sed homo, *qui requireret*.

v. 7. v. 8. Malis pastoribus oves nude secure.
19. *Propterea pastores audite verbum Domini :* * *Vivo ego, dicit Dominus Deus.* Videte unde cœpit. Tamquam juratio est Dei, testificatio vitæ suæ. *Vivo ego, dicit Dominus.* Mortui sunt pastores: sed securæ sunt oves; vivit Dominus. *Vivo ego, dicit Dominus Deus.* Qui autem pastores mortui sunt? Sua quærentes, non quæ Jesu Christi. (Philip. 2. 21.) Erunt ergo, et invenientur pastores non quæ sunt sua quærentes, sed quæ Jesu Christi? Erunt plane, et invenientur ; plane nec desunt, nec deerunt. Videamus ergo quid dicat Dominus, qui se dicit vivere: utrum dicat ablaturum se oves a pastoribus malis, pascentibus se ipsos, non oves; et daturum se eas pastoribus bonis, pascentibus oves, non se. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, nisi pro eo quod factæ sunt oves meæ in comesturam omnibus bestiis campi, eo quod non esset pastor.* Rursus pastorem dicit, et paulo ante, et nunc. Non ait, ex eo quod non sint pastores. Ovibus enim talibus male errantibus, male pereuntibus non est pastor, etsi præsens et pastor: quia et cum præsens est lux, non est cæcis lux. *Et non quæsierunt pastores oves meas, et paverunt pastores se ipsos, oves autem meas non paverunt.*

v. 9. v. 10. Ovium interitus quomodo pastori imputatur.
20. *Propter istud, pastores audite verbum Domini.* Sed qui pastores audite? *Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego super pastores, et inquiram oves meas de manibus eorum.* Audite et discite oves Dei, a malis pastoribus inquirit Deus oves suas, et de manibus eorum inquiret mortem earum. Dicit enim alio in loco per eumdem (Ezech. 33. 8. etc.)
» Prophetam, Fili hominis, speculatorem dedi te
» domui Israel : audies ex ore meo sermonem, et
» præmonstrabis eis ex me. In eo cum dixero pec-
» catori, Morte morieris, et non fueris locutus,
» ut caveat impius a via sua ; ille facinorosus in
» suo facinore morietur, sanguinem autem ejus de
» manu tua exquiram. Tu autem si prænuntiave-
» ris facinoroso viam ejus, ut avertatur ab ea, et
» non fuerit aversus a via sua ; iste in facinore suo
» morietur, et tu animam tuam liberabis. Quid est, Fratres? Videtis quam sit tacere periculosum? Moritur ille, et recte moritur : in impietate sua et peccato suo moritur ; negligentia enim ejus occidit eum. Nam pastorem (*a*) inveniret viventem, qui ait, *Vivo ego, dicit Dominus* : sed cum fuerit negligens, non admonente illo qui ad hoc est præpositus et speculator, ut admoneat, et ille juste moritur, et iste juste damnatur. (Ibid. 8. etc.)
» Si autem dixeris, inquit, impio, Morte mo-
» rieris, cui ego gladium fuero comminatus, et
» ille neglexerit vitare imminentem gladium,
» et venerit gladius, et interfecerit eum ; ille in
» peccato suo morietur, tu autem animam tuam
» liberasti. Propter hoc, ad nos quidem perti-
net non tacere; AD VOS AUTEM, ETIAM SI TACEAMUS, de Scripturis sanctis verba pastoris audire.

SERMON. DE SCRIPTURIS. CAPUT X.

Oves a malis pastoribus quomodo revocet Deus.
21. VIDEAMUS ergo, quia sic proposueram, utrum auferat oves a pastoribus malis, et det eas pastoribus bonis. Video eum auferentem oves a pastoribus malis. Hoc enim dicit : *Ecce ego ipse super pastores, et inquiram oves meas de manibus eorum, et avertam ab eis, ut non pascant oves meas ; et non pascent adhuc pastores* (*b*) *semetipsos.* Cum enim dico, pascant oves meas; illi se pascunt, non oves meas. *Avertam, ut non pascant oves meas.* Quomodo avertit, ut non pascant oves ipsius? Quæ dicunt, facite ; quæ autem faciunt, facere nolite. (Matth. 23. 3.) Tamquam diceret, Mea dicunt, sua faciunt. Si diceret, Facite securi quod faciunt, ipsos damnabo male viventes; vobis autem parcam, quia secuti estis Præpositos vestros; si hoc diceret, (*c*) deterreret malos pastores, pascentes non oves, sed se. Sed quoniam terret non solum cæcum ducentem, sed et cæcum sequentem ; (neque enim ait, Cadit in foveam ducens, et non cadit sequens: sed, Cæcus cæcum ducens, ambo in foveam cadunt :) (Matth. 15. 14.) admonuit oves, et ait: Quæ dicunt, facite; quæ faciunt, facere nolite. Cum enim non facitis quæ faciunt mali pastores, non vos ipsi pascunt: cum autem facitis quæ dicunt, ego vos pasco : mea enim dicunt, et non faciunt. Securi, inquiunt, sequimur Episcopos nostros.

Ovis errantium pastorum sequentium non secura.
Dicunt hoc sæpe hæretici, quando veritate manifestissima convincuntur : Nos oves sumus, illi de nobis reddent rationem. Reddent plane malam de morte vestra. De morte ovis malignæ reddet malus pastor malam rationem. Numquid ideo vivit ovis quia (*d*) assignatur pellis ipsius? Increpatur pastor, quia neglexit ovem errantem, et propterea in fauces lupi irruit, ut devoraretur. Quid illi prodest, quia affert pellem signatam? Pater-familias vitam ovis inquirit. Sed ecce malus pastor attulit pellem : reddat de pelle rationem. Forte mentiturus est? Videbat de super, qui postea judicat. Cui verba ille (*e*) ficta numerat, cogitationes inspicit. Reddat pastor malus rationem de pelle ovis mortuæ, Clamavi ei verba tua, et sequi noluit : dedi operam ut a grege non aberraret et non obtemperavit. Plane si hoc dicat, et verum dicat; (novit autem ille utrum verum dicat;) reddit bonam rationem de ove mala. Si autem inspicit Deus quia neglexit errantem, quia non quæsivit pereuntem; quid prodest quod invenit pellem quam referret? Ipsam revocaret, ne pellem mortuæ demonstraret. Si ergo non bonam rationem reddit, quia non quæsivit errantem ; qualem reddet, qui fecit errantem? Hoc est quod dico : Si in Catholica Episcopus constitutus non bonam rationem reddit de ove, si non quæsierit errantem a grege Dei ; qualem rationem redditurus est hæreticus, qui non solum non revocavit ab errore, sed etiam impulit in errorem?

(*a*) Editi, *inveniet*. Verius MSS. *inveniret*.
(*b*) Plerique MSS. carent voce *semetipsos*: quæ forte addita est ex versione Vulgata. Apud LXX. est αὐτά, quod ipsas oves respicit.
(*c*) MSS. prope omnes cum Am. et Er. *dederet malis pastoribus pascendas oves, pascentibus non oves, sed se.*
(*d*) Am. et Er. *designatur*. Forte legendum, *signatur*.
(*e*) Am. et aliquot MSS. *Cui verba, ille facta numerat.*

CLASSIS I.

Pastor malus non in eo quod de suo, sed in eo quod de Dei profert audiendus.

Matth. 23. 3. Rom. 2. 21.

22. Sed videamus, ut dixi, quomodo revocet Deus oves a pastoribus malis. Jam commemoravi: Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Et non vos ipsi pascunt, sed Deus: quia velint nolint pastores, ut perveniant ad lac et lanam, verba Dei dicturi sunt. Qui prædicas non furandum, furaris, dicit Apostolus ad eos qui bona dicunt et mala faciunt. Tu audi prædicantem, ne fureris: noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipse te pascit facto suo: tibi venenum subministrat, non cibum. Si vero hoc ab illo audis, quod non dicit de suo, sed de Dei; non potest quidem uva de spinis legi: (Nam et ipsa Domini sentientia est, Nemo colligit de spinis uvam, et de tribulis ficus:) nec ideo tamen quasi calumnieris Domino tuo, et dicas, Domine (a) noluisti me, quia fieri non potest, de spinis legere uvam: et rursus dixisti mihi de quibusdam, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Nempe mala facientes utique spinæ sunt. Quomodo vis de spinis me colligere uvam verbi tui? Respondebitur, Non est illa uva spinarum: sed aliquando increscens sarmentum implicat se in sepem, et pendet uva inter densa spinarum, sed non surgit de radice spinarum. Tu si esurieris, et aliud non habes unde sumas, caute manum mitte, ne lacereris ab spinis, id est ne facta imiteris malorum; et lege uvam inter spinas pendentem, sed de vite nascentem. Ad te perveniat botri alimentum: spinis servatur ignis tormentum.

Matth. 7. 16.

CAPUT XI.

Item v. 10. Psal. 13. 4.

23. Et *extraham oves meas*, inquit, *de ore eorum, et de manibus eorum: et non erunt eis adhuc in cibum*. Hoc et in Psalmo dicitur: Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant populum meum in cibum panis? *Et non erunt eis adhuc in cibum:* * *quoniam hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse*. Abstuli a malis pastoribus oves meas, monendo, ut dixi, ne quod faciunt, faciant; id est, ne quod faciunt mali pastores, faciant incautæ et negligentes oves. Et quid sit? Cui dat quod illis abstulit? Forte bonis pastoribus? Non hoc sequitur. Et quid dicemus, Fratres? Nonne sunt pastores boni? Nonne alio loco scripturarum dicitur, Et constituam eis pastores secundum cor meum, et pascent eas cum disciplina? Quomodo ergo oves, quas malis pastoribus tollit, non dat bonis; sed tamquam omnino nusquam remanserint boni, dicit, *Ego pascam*? Petro dixerat, Pasce oves meas. Quid ergo facimus? Cum Petro commendantur oves; non ibi dixit Dominus, Ego pascam oves meas, non tu: sed, Petre, amas me? pasce oves meas. An forte quia modo non invenitur Petrus, (jam enim assumptus est in requiem Apostolorum et Martyrum,) non est cui dicat securus Dominus ovium, Pasce oves meas, et quodam modo quasi necessitate descendit ad officium pascendi oves suas, non habens quibus commendet, nec tamen deserens? Hoc enim videtur sequi, *Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse*. Cui dicebamus, Qui pascis Israel, intende; qui deducis tamquam oves Joseph. (b) populum in Ægypto constitutum. Jam diffusus in Gentibus Israel, ipse est Joseph. Nostis enim, quia migravit Joseph in Ægyptum: vendentibus fratribus factum est. Vendiderunt Christum Judæi: non sine caussa et inter Apostolos ipse Judas venditor fuit. Cœpit esse Christus in Gentibus, ibi honoratus est, ibi crevit populus ejus, non eum (c) deserit pastor ejus. Excita, inquit, potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos. Plane facit, et faciet. Ait enim, *Ecce ego ipse, et inquiram oves meas; et visitabo eas, sicut visitat pastor gregem suum*. Non curaverunt mali pastores: non enim suo sanguine redemerunt. *Sicut visitat*, inquit, *pastor gregem suum in die*. In quali die? *Cum fuerit nimbus, et nubes:* id est, et in pluvia, et in nebula. Pluvia et nebula, error sæculi hujus: caligo magna surgens de cupiditatibus hominum, et nebula valida contegens terram. Et difficile est, ut non errent oves in ista nebula: sed pastor non deserit eas. Inquirit eas, penetrat nebulam oculis acutissimis, non impeditur caligine nubium: videt, undique errantem revocat: (d) in tantum ut fiat quod dicit in Evangelio, Quæ sunt oves meæ, audiunt vocem meam, et sequuntur me. *In medio ovium dispersarum, sic inquiram oves meas, et educam eas ab omni loco, quo dispersæ sunt illic, in die nubis et nimbi*. Quando difficile est eas inveniri, tunc ego inveniam. Crassa nebula est, pinguis nimbus est: oculos ejus nihil latet.

Psal. 79. 1. Jerem. 3. 15.

Johan. 21. 17.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

Psal. 79. 2.

Gen. 37. 28.

v. 12.

Johan. 10. 27.

24. *Et educam eas de gentibus, et colligam eas de regionibus, et inducam eas in terram earum, et pascam eas super montes Israel*. Constituit montes Israel, auctores Scripturarum divinarum. Ibi pascite, ut (e) securæ pascatis. Quidquid inde audieritis, hoc vobis bene sapiat: quidquid extra est, respuite. Ne erretis in nebula, audite vocem pastoris: colligite vos ad montes Scripturæ sanctæ: ibi sunt deliciæ cordis vestri, ibi nihil venenosum, nihil alienum; uberrima pascua est: vos tantum sanæ venite, sane pascimini in montibus Israel. *Et in rivis, et in omni habitatione terræ*. A montibus enim, quos ostendimus, manaverunt rivi prædicationis Evangelicæ, cum in omnem terram exiit sonus eorum: et facta est omnis habitatio terræ ad pascendas oves læta atque fœcunda. *In pascua bona pascam eas, et in montibus altis Israel. Erunt stabula earum illic:* hoc est, ubi requiescant, ubi dicant, Bene est: ubi dicant, Verum est, manifestum est, non fallimur. In gloria Dei requiescent, tamquam in stabulis illis. *Et dormient*, hoc est, requiescent: *et requiescent in deliciis bonis*.

v. 13.

Montes Israel, ubi pascua bona.

Psal. 18. 5.

v. 14.

25. *Et in pascua pingui pascentur super mon-*

Item v. 14.

(a) Aliquot MSS. *monuisti me*. Et quidam, *docuisti me*.

(b) MSS. plures, *Populus in Ægypto constitutus, jam diffusus etc.*

(c) Sic Am. et MSS. At Er. Vlim. et Lov. *non eam deseruit*.

(d) Am. Er. et MSS. carent particula *in*.

(e) Sic MSS. At Lov. *ut securæ pascatis*.

CLASSIS I. / SERMON. DE SCRIPTURIS.

Spes ovium in solo Deo. Psal. 120. 2.

tes Israel. Jam dixi montes Israel, montes bonos, quo levamus oculos, ut nobis inde auxilium veniat. Sed auxilium nostrum a Domino, qui fecit cælum et terram. Ideo ne vel in montibus bonis esset spes nostra, cum dixisset, *Pascam oves*
a *meas super montes Israel:* rursus ne tu (a) spem
v. 15. poneres in montibus, subjecit statim, *Ego pa-*
Psal. 120. 1. *scam oves meas.* Leva tu oculos tuos in montes, unde veniat auxilium tibi: sed attende dicentem, *Ego pascam.* Auxilium enim tuum a Domino, qui fecit cælum et terram.

Ovium sanitas et requies ex Deo.

26. *Et ego requiescere faciam eas, dicit Dominus Deus.* Sed ut requiescere faciat, (b) primo curavit. Quod enim primo curavit, posterius
b dicit: *Hæc dicit Dominus Deus, Quod periit, re-*
v. 16. *quiram; et quod erravit, revocabo; et quod comminutum est, colligabo; et quod exanime est, con-*
B *fortabo; et quod pingue est et quod forte est custodiam.* Quod non faciebant mali pastores, se ipsos pascentes, non oves. Non ait Dominus, Constituam alios bonos pastores, qui faciant hæc: sed Ego, inquit, faciam; oves meas nulli committam. Securi vos, Fratres; securæ vos oves: nobis videtur timendum, quasi desit pastor bonus?

CAPUT XII. Item v. 16.

27. (c) CLAUDIT sic: *Et pascam eas cum judicio.* Vide quia sic solus pascit cum judicio. Quis
c enim homo judicat de homine? Temerariis judiciis plena sunt omnia. De quo desperaverimus, subito convertitur, et fit optimus: de quo multum præsumserimus, subito deficit, et fit pessimus. Nec timor noster certus est, nec amor noster certus est. Quod sit hodie quisque homo,
C vix novit ipse homo: tamen utcumque ipse quid hodie; quid autem cras, nec ipse. Pascit ergo ille cum judicio, dispertiens propria propriis; hæc istis, illa illis, debita eis quibus debetur hoc aut illud. Novit enim quid agat: cum judicio pascit, quos judicatus redemit. Pascit ergo ipse cum judicio.

Jerem. 17. 11. Perdix sine judicio congregans, diabolus.

28. In propheta enim Jeremia ait, Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit, faciens divitias suas non cum judicio. Contra istum perdicem facientem divitias suas non cum judicio, pascit iste pastor cum judicio. Quare ille sine judicio? Quia congregavit quæ non peperit. Quare iste cum judicio? Quia fovet quod peperit. De pastore tamen bono loquimur. Pastores boni aut non sunt, aut latent. Si non sunt, quid agi-
D mus? Si latent, quare de illis tacetur? Perdix quidem ille a quibusdam majoribus et ante nos Scripturarum tractatoribus diabolus intellectus est, congregans quæ non peperit. Non enim ille creator, sed deceptor est, faciens divitias suas non cum judicio. Non enim ad eum pertinet, quis isto, quis illo modo erret: omnes errantes vult, quibuslibet erroribus. Quam diversæ sunt hæreses, quam diversi errores, ille in omnibus vult errare homines. Non dicit diabolus, Donatistæ sint, non sint Ariani: sive hic sint, sive illic,
A ad eum pertinent congregantem sine judicio. Idola, inquit, adoret, meus est: in Judæorum superstitione remaneat, meus: deserta unitate in illam vel in illam hæresim pergat, meus est. Congregat ergo sine judicio faciens divitias suas. Sed quid sequitur? in dimidio dierum ejus de- »
relinquent eum, et in novissimis suis erit insi- »
piens. Venit ille congregans undique oves suas,
In dimidio dierum ejus, prius quam sperabat, »
ante quam putabat, dereiinquent eum, et erit in- »
sipiens in novissimis suis. Quare in primis suis »
sapiens erat, et in novissimis suis fit insipiens? Audite Fratres: Dicitur aliquando in Scripturis sapientia pro astutia, abusione verbi, non proprietate. Inde enim dicitur, Ubi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne

Florus ad 1. Cor. 1. et 3. 1. Cor. 1. 20.

B stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Et iste perdix, idem draco, idem serpens, tamquam sapiens erat, quando Adam per Evam decepit: verum dicere putatus est, bonum consilium dare existimatus est, contra Deum creditus est. Quod vero dicitur sapientia abusione verbi et in malo, consuetudine quidem Scripturarum nostrarum, (nam quemadmodum loquantur auctores mundi, quid ad nos?) habes in eodem libro, Erat ibi serpens sapientior omnibus bestiis. Iste sapientior omnibus bestiis, astutus et acutus ad decipiendum agnoscitur. Postea non ei creditur; et dicitur ei, Renuntiamus tibi, sufficit quod incautos primo decepisti. Ergo ita in novissimis suis erit insipiens, apertæ erunt fraudes ejus, et ideo jam fraudes non erunt. In novissimis suis erit
C insipiens, qui congregavit quæ non peperit, et fecit divitias suas non cum judicio. Pascit contra illum Redemptor noster cum judicio.

Gen. 3. 6.

Ibidem 1.

Perdix contentiosa avis. In Donatistas.

29. Exsistat et aliquis hæreticus, etsi non frater diaboli, certe adjutor et filius; et ipsum dixerim perdicem contentiosum animal. Hoc enim animal, ut aucupes norunt, etiam contendendi studio capitur. Contendunt isti contra veritatem, et contenderunt ex quo se diviserunt. Modo dicunt, Contendere nolumus: quia jam capti sunt. Non habet quod dicat: Nolo contendere. O capte, aliquando certe tu eras qui primis temporibus seditionis tuæ traditores arguebas, innocentes damnabas, judicium Imperatoris quærebas, judicio Episcoporum non consentiebas, victus toties appellabas, apud ipsum Imperatorem stu-
D diosissime litigabas, congregabas quæ non peperisti. Ubi est nunc cervix tua? ubi est lingua tua? ubi sibilus tuus? Certe in novissimis tuis factus es insipiens, pavisti sine judicio. Non enim verum vis, vel de errore tuo, vel de veritate judicare. Pascit contra te Christus cum judicio, discernit oves suas ab ovibus non suis. Quæ sunt oves meæ, inquit audiunt vocem meam, et sequuntur me.

Johan. 10. 27.

CAPUT XIII. Unus pastor bonus, quia

30. Hic invenio omnes pastores bonos in uno pastore. Non enim vere pastores boni desunt, sed in uno sunt. Multi sunt, qui divisi sunt: hic unus

(a) Plures MSS. *ne tu remaneres in montibus.*
(b) Er. Vlim. et Lov. *quid primo curavit.* Redundat *quid*, abestque ab Am. et MSS.

(c) Sic Am. et aliquot MSS. Alii cum Er. et Lov. *Et addit sic.*

CLASSIS I. — Boni omnes in uno.

prædicatur, quia unitas commendatur. Neque enim vere modo ideo tacentur pastores, et dicitur pastor, quia non invenit Dominus cui commendet oves suas; tunc autem ideo commendavit, quia Petrum invenit: immo vero et in ipso Petro unitatem commendavit. Multi erant Apostoli, et uni dicitur, Pasce oves meas. (Johan. 21. 17. Florus ad 1. Cor. 1.) Absit ut desint modo boni pastores: absit a nobis ut desint, absit a misericordia ipsius, ut non eos gignat atque constituat. Utique si sunt bonæ oves, sunt et boni pastores: nam de bonis ovibus fiunt boni pastores. Sed omnes boni pastores in uno sunt, unum sunt. Illi pascunt, Christus pascit. Non enim vocem suam dicunt amici sponsi, sed gaudio gaudent propter vocem sponsi. (a) Idem ergo ipse pascit, cum ipsi pascunt: et dicit, Ego pasco, quia in illis vox ipsius, in illis caritas ipsius. Nam et ipsum Petrum, cui (b) commendabat oves suas quasi alter alteri, unum secum facere volebat, ut sic ei oves commendaret; ut esset ille caput, ille figuram corporis portaret, id est, Ecclesiæ, et tamquam sponsus et sponsa essent duo in carne una. Proinde ut oves commendaret, quid ei prius dicit, ne illi tamquam alteri commendaret? Petre, amas me? Et respondit, Amo. Et iterum, Amas me? Et respondit, Amo. Et tertio, Amas me? Et respondit, Amo. (Johan. 21. 15.) Confirmat (c) caritatem, ut consolidet unitatem. Ipse ergo pascit unus in his, et hi in uno, et tacetur de pastoribus: sed non tacetur. Gloriantur pastores: sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Hoc est (d) Christo pascere, (e) hoc est in Christo pascere, et cum Christo pascere, præter Christum sibi non pascere. Neque vero inopia pastorum, tamquam ista futura mala tempora Propheta prædicaret, dixit, *Ego pascam oves meas*, non habeo cui commendem. Etiam cum ipse Petrus erat, et cum adhuc ipsi Apostoli erant in hac carne, et in hac vita, tunc ait ille unus, in quo uno omnes unum, (Johan. 10. 16.) Habeo alias oves, quæ non sunt » de hoc ovili; oportet me et eas adducere, ut sit unus grex et unus pastor. Sint ergo omnes in pastore uno, et dicant vocem pastoris unam, quam audiant oves, et sequantur pastorem suum, et non illum, aut illum, sed unum: et omnes in illo unam vocem dicant, diversas voces non habeant. (1 Cor 10. 10.) Obsecro vos, Fratres, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata: Hanc vocem eliquatam ab omni schismate, purgatam ab omni hæresi, audiant oves, et sequantur pastorem » suum dicentem, Quæ sunt oves meæ, vocem meam audiunt, et sequuntur me.

(Donatistæ Catholicos a sua communione repellunt. Matt. 7. 15.) 31. Nam vis nosse, hæretice, quam non habeas vocem pastoris, et periculose te sequantur oves tectum indumento ovium, et intus lupum rapacem? Audiant vocem tuam, videamus an Christi sit. Ecclesiam quærit infirma ovis a grege aberrans, nesciens ubi sit grex, quærit quo se aggreget, quo intret. Ede vocem: audiamus, an Christi sit: audiamus, utrum agni sit, an perdicis. Ovis Dei gregem suum quærit: puta ovem de Oriente venisse in Africam, quærit gregem suum, incurrit in te, in basilicam tuam intrare vult, commoveris ignota facie, vel tu, vel minister tuus, stans vel sedens ad ostium, interrogat ovem quærentem gregem suum, immo gregem Dei: cum grege suo intrare vult, ubi eum esse putat: quæris, Paganus es, an Christianus? Respondet, Christianus: ovis est enim Dei. Quæris ne forte catechumenus sit, et irruat Sacramentis: respondet, Fidelis. Quæris cujus communionis sit: respondet, Catholicus. Christianum, fidelem, catholicum reprobas: qui sunt quos intus tenes? Ita vero projice, reproba. A te reprobatus, a Christo probatur. Utinam et illi qui sunt apud te, agnoscant te, et in dimidio dierum tuorum derelinquant te. Quidam fratres nostri hesterno die ierunt ad basilicam eorum: etsi ad malos fratres, tamen ad fratres. Attendite Fratres mei, quid intersit inter fiduciam veritatis, et timorem falsitatis. Quando aliquos eorum in hoc populo agnoscitis, quomodo gaudetis? Quia in vobis ille est qui (f) quærit quod perierat. Suggeritur aliquando vobis, Audiet et discedet. Et vos, Audiat et discedat. Audiet et irridebit, Audiat et irrideat. Aliquando sapiet, aliquando cognoscet: aliquando relinquitur a populo suo: remanet (g) cum corde suo, renuntiat errori suo, gratias agit Deo suo. Illi autem quid? Qui estis? Christiani sumus. Non, sed exploratores. Et illi, Catholici sumus. Conati sunt injuriare: meliore consilio pœnituit eos. Atque utinam sic pœniteat et ibi remanere, quomodo pœnituit eos qui ingressi sunt injuriare. Tamen quos projecerunt? Christianos fideles, Catholicos. Quos tenuerint, nolo dicere. Quos projecerint, video: quos tenuerint, ipsi dicant.

(Donatistarum vox non vox pastoris.) 32. Dicant ergo vocem suam: videamus an Christi sit vox, an pastoris sit vox, quam sequantur oves. Sive per bonum sit vox ista, sive per malum hominem, utrum pastoris sit vox, attendamus. * Quærit infirmus Ecclesiam, quærit errans Ecclesiam. Tu quid dicis? Partis Donati est Ecclesia. Ego vocem pastoris inquiro. (* CAPUT XIV.) Lege hoc mihi de Propheta, lege mihi de Psalmo, recita mihi de Lege, recita de Evangelio, recita de Apostolo. Inde ego recito Ecclesiam toto orbe diffusam, et Dominum dicentem, Quæ sunt oves meæ, vocem meam audiunt, et sequuntur me. (Johan. 10. 27.) Quæ est vox pastoris? Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem » peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab (Lucæ 24. 47.)

(a) Am. et plures MSS. *Ideo ergo.*

(b) Sic MSS. Editi vero, *commendavit.* Paulo post Corbeiensis MS. *et sic ei oves commendare.*

(c) Er. Vlim. et Lov. *Confirmat trinitatem.* Sic etiam MSS. excepto Corb. qui cum Am. habet *caritatem.*

(d) Er. cum aliquot MSS. et Floro ad 1. Cor. 1. *Hoc est Christum pascere, hoc est Christo pascere.* Sed in istis libris omittitur, et cum *Christo pascere*: præterquam quod apud Er. deest etiam, *hoc est in Christo pascere.*

(e) Hic in Corbeiensi MS. non repetitur, *hoc est.*

(f) Vlim. et Lov. *Quomodo gaudetis, quia in vobis ille est qui perierat?* Dissentiunt ceteri libri editi et MSS.

(g) Am. et aliquot MSS. *in corde suo.*

CLASSIS I.

Jerusalem. Ecce vox pastoris, agnoscere et sequere, si ovis es.

Nec vox pastoris est quod illi de Traditoribus dicunt.

33. Sed illi codices tradiderunt, et illi thus idolis posuerunt, ille et ille. Quid ad me de illo et illo? Si fecerunt, non sunt pastores: tu vocem pastoris edicito; quia nec de illis vocem pastoris annuntias. Tu accusas, non Evangelium; tu accusas, non Propheta, non Apostolus: de quo mihi vox ista loquitur, de illo credo; aliis non credo. Sed Acta profers: Acta profero. Credam tuis: crede et tu meis. Non credo tuis: noli credere meis. Auferantur chartæ humanæ, sonent voces divinæ. Ede mihi unam Scripturæ vocem pro parte Donati: audi innumerabiles, pro orbe terrarum. Qui eas enumerat: Quis eas terminat? Tamen ut pauca commemoremus, Legem attende, primum Dei Testamentum: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et in Psalmo, Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Commemorabunt et convertentur ad Dominum universi fines terræ; et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium: quoniam ipsius est regnum, et ipse dominabitur gentium. Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient illi. Quis enumerare sufficiat? Prope omnis pagina nihil aliud sonat quam Christum, et Ecclesiam toto orbe diffusam. Exeat mihi una vox pro parte Donati. Quid magnum est quod quæro? Ecclesiam toto orbe diffusam, perituram (a) fuisse dicunt. Peritura prædicta est tot testimoniis mansura? Nec una vox ista per Legem, per Prophetas, per Cantica pastoris est. Neque enim illi verum dicere sine Verbo Dei potuerunt, quod est Christus.

(Gen. 22. 18. — Psal. 2. 8. — Psal. 21. 28 et 29. — Psal. 95. 1. — Psal. 71. 11.)

Neque quod Ecclesiam dicunt perituram.

Matth. 8. 10 et 11. Vox pastoris et ejus grex non latet.

34. Audi vocem Verbi, et ex ore Verbi. Miratus fidem Centurionis, Amen, inquit, dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Propterea dico vobis, quia multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cælorum. Ab Oriente et Occidente multi venient: Ecce Ecclesia Christi, ecce grex Christi: tu vide, si ovis es. Non enim te latet grex qui ubique est. Non habebis quid respondeas judici tuo, quem non vis esse pastorem tuum: non habebis, inquam, quod respondeas judici tuo, Nescivi, non vidi, non audivi. Quid est quod nescisti? Nec est qui se abscondat a calore ejus. Quid est quod non vidisti? Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Quid est quod non audisti? In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum.

(Psal. 18. 7. — Psal. 97. 3. — Psal. 18. 5.)

35. Sed recte a vobis quæritur vox Christi, vox pastoris, quam oves audiant et sequantur. Non invenitis quid dicatis, vocem pastoris non habetis. Audite, et sequimini: dimittite vocem lupi, sequimini vocem pastoris; aut date vocem pastoris. * Damus, inquiunt. Audiamus. Damus et

* CAPUT XV.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Locus ex Canticis canticorum a Donatistis frustra prolatus.

nos vocem pastoris. Audiamus. In Canticis, inquiunt, canticorum loquitur sponsa ad sponsum, Ecclesia ad Christum. Novimus Cantica canticorum, sancta cantica, amatoria cantica, sancti amoris, sanctæ caritatis, sanctæ dulcedinis. Plane volo inde audire vocem pastoris, vocem dulcissimi sponsi. Ede, si quid habes: audiamus. Sponsa, inquiunt, dicit ad sponsum, Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas? Et ille, inquiunt, respondet, In meridie. Manifesta tibi testimonia proferebam, non erat quemadmodum aliter interpretareris: Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Commemorabuntur et convertentur ad Dominum universi fines terræ. Quid est quod mihi de Canticis canticorum profers? Quod forte non intelligis. Etenim illa Cantica ænigmata sunt, paucis intelligentibus nota sunt, paucis pulsantibus aperiuntur. (b) Tene et devote accipe aperta, ut merito tibi pandantur obscura. Quomodo eris penetrator obscurorum, contemtor manifestorum?

(Cant. 1. 6. — Psal. 2. 8. — Psal. 21. 28.)

Cantica canticorum ænigmata.

Locus ex Canticis contrarius est Donatistis.

36. Ecce tamen ut possumus, Fratres, hæc verba discutiamus: aderit Dominus, ut videatis ibi sanum intellectum. Primo, quod ab omnibus et imperitis facillime judicatur, verba ipsa male distinguunt: nunc audietis, nunc probabitis. Etenim sic se habet textus ipse lectionis. Sponsa loquitur ad sponsum, Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas. Quod sponsa sponso dicat, quod Ecclesia Christo dicat, nec nos dubitamus, nec illi. Sed omnia verba sponsæ audi. Quare verbum quod adhuc sponsæ est, vis tribuere jam sponso? Omnia quæ dicit sponsa, dic: tunc respondebit sponsus. Audi evidentius hanc distinctionem quam dicturus sum, non invenies aliquid plus. Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie. Ipsa adhuc dicit, ubi pascis, ubi cubas in meridie. Et vide quia adhuc ipsa dicit. Sequitur enim: Ne forte fiam sicut operta super greges sodalium tuorum. Puto omnes peritos imperitosque discernere genus masculinum et femininum. Operta, quæro cujus generis sit: ab omni homine quæro, Masculini est, an feminini? Annuntia, inquit, mihi quem dilexit anima mea. Quem, cum dicit, masculum alloquitur, sponsum alloquitur. Quia vero femina virum alloquitur, consequentia verba indicant, Annuntia mihi, ubi pascis, ubi cubas in meridie; ne forte fiam sicut operta. Audi tu operta, ut fiant tibi hæc aperta. Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie; ne forte fiam sicut operta super greges sodalium tuorum. Huc usque verba sponsæ: jam incipiunt verba sponsi de manifesto, Nisi cognoveris temetipsam. Agnosce (c) evidenter feminam. Temetipsam, o pulcra inter mulieres: nisi cognoveris temetipsam, o pulcra inter mulieres: exi tu in vesti-

(Cant. 1. 6. — Ibidem 7.)

(a) Sic Am. et MSS. At Er. Vlim. et Lov. perituram esse.

(b) Am. Er. et Corb. MS. *Tenebo te, accipe aperta.*

(c) Plores MSS. *Agnosce viriliter feminam.* Corb. *Agnosce viriliter femina temetipsam. Temetipsam, inquit, nisi cognoveris, (audite reliqua,) o pulcra inter mulieres: nisi cognoveris temetipsam, o pulcra inter mulieres; exi tu in vestigiis gregum.* Et sic fere Am.

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS

giis gregum, et pasce hœdos tuos in tabernaculis pastorum: non in tabernaculo pastoris. Vide quomodo comminetur sponsus: vide quemadmodum in periculo, quamvis ille dulcis, abstulit de medio blandimenta. Quam blande illa? Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie. Veniet enim medius dies, quando ad umbraculum concurrant pastores; et forte latebit me ubi tu pascis et ubi cubas: et volo mihi annunties, ne forte fiam sicut operta, id est, sicut occulta, et non cognita. Ego enim manifesta sum: sed ne sicut operta, sicut celata incidam super greges sodalium tuorum. Omnes enim hæretici a Christo exierunt; omnes qui facti sunt pastores mali, habentes greges suos sub nomine Christi, illius sodales fuerunt, illius convivium acceperunt. Sodales enim dicuntur, tamquam unius convivii. Latina lingua sic dicti sunt sodales, quasi simul edales; eo quod simul edant. Audi illum in Psalmo arguentem sodales malos, id est, unius convivii: Si inimicus, inquit, meus exprobrasset mihi, sustinuissem utique; et si super me magna locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo: tu vero unanimis et notus meus, dux meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. Ergo multi sodales ingrati mensæ Dominicæ exierunt foras: mali sodales fecerunt sibi suas mensas, erexerunt altaria contra altare. In eis ista timet errare.

Sodales.

Psal. 54. 13.

37. Et si putas quia meridies Africa est: quamquam possem obtinere magis esse mundi meridiem partes Ægypti, et illas exustas sole regiones, ubi pluvia non apparet: quia ipse est meridies, ubi fervet medius dies. Ibi autem eremus plena millibus servorum Dei. Unde si ad meridiem locorum velimus advertere, quare non ibi pascat ille magis, et ibi requiescat, quando noto prædictum est, (a) Ubera erunt deserta eremi? Sed ecce consentio, meridies Africa sit. Africa sit meridies: hic sunt sodales mali. Ecclesia transmarina in aliquo suorum navigante in Africam, sollicita ne erret, invocat sponsum suum, et dicit ei, Abundare audio hæreticos in Africa, abundare audio rebaptizatores in Africa; esse autem ibi tuos non minus audio: et illud audio, et hoc audio: sed qui sint tui, a te volo audire. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie? in illo meridie, ubi audio duas partes esse, unam Donati, alteram universo tuo cohærentem; tu mihi dic quo eam, ne forte velut operta, id est, ignota fiam super greges sodalium tuorum, incurram in greges hæreticorum, conantes ponere lapidem super lapidem qui destruatur, ne irruam in rebaptizatores, annuntia mihi. Et ille qui commendat unitatem pastoris, qui in hac lectione dixit, *Ego pascam;* pastores autem reprobat, qui multi esse voluerunt, unitatem amiserunt; severissime, non blande respondens, sed pro magnitudine periculi, Nisi cognoveris, inquit, temetipsam, o pulcra inter mulieres. Pulcra es inter mulieres: sed agnosce te. Ubi te agnosces? In toto orbe terrarum. Si enim pulcra, unitas est in te: ubi divisio, fœditas est, non pulcritudo. Nisi cognoveris temetipsam. In me credidisti, agnosce te. In me quomodo credidisti? Quomodo et illi mali sodales consentiunt Verbum carnem factum, natum ex virgine, crucifixum, resurrexisse, adscendisse in cælos: in talem me credidisti, talem et illi sonant. Cognosce te et me; me in cælo, te in toto orbe terrarum. Unum quemlibet ex Ecclesia tamquam Ecclesiam Christus alloquitur. Nam quomodo Ecclesia quærit Ecclesiam? Secundum ipsos loquor. Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas? Quid quærit? Ecclesiam. Et ille tamquam ostendens Ecclesiam dicit, In meridie: sicut illi volunt. Respondeant mihi; quomodo Ecclesia quærat Ecclesiam. Annuntia mihi quem dilexit anima mea. Quæ loquitur? Ecclesia. Quid sibi vult annuntiari? Ubi pascis, ubi cubas, id est, ubi sit Ecclesia. Ecclesia loquitur, et interrogat ubi sit Ecclesia: et respondet ille, ut putant, In meridie. Si in solo meridie est, ut dicunt, in Africa; quomodo ipsa interrogat ubi ipsa sit? An vero portio Ecclesiæ transmarinæ bene interrogat de meridie, ne hic erret? Alloquitur unumquodque membrorum Ecclesiæ suæ Christus, tamquam suam Ecclesiam, et dicit, Nisi cognoveris temetipsam, o pulcra inter mulieres, exi. Exire, hæreticorum est. Aut cognosce te, aut exi: quia si te non cognoveris, exitura es. Exitura quo? In vestigiis gregum: sequendo malos greges. Ne forte putes quia oves sequeris, si exis; audi quid sequitur, Exi tu in vestigiis gregum, et pasce hœdos tuos; jam non oves. Nostis Fratres, ubi erunt hœdi. Ad sinistram erunt omnes qui exierunt ab Ecclesia. Manenti Petro dicitur, Pasce oves meas: exeunti hæretico, Pasce hœdos tuos.

Meridies si in Africa intelligatur loco citato, facit contra Donatistas.

Exire hæreticorum est.

Johan. 21. 17.

38. Est, inquiunt, et aliud testimonium. Nihilo minus contra te: dic, audiamus. Erit sic contra te, quomodo hoc quod putabas pro te. Si meridiem inquiunt, interpretaris Ægyptum. Multis quidem modis interpretamur meridiem, et Ægyptum possumus (b) ad locum mundi, et ipsam Africam sic intelligere. Audi quid intelligam per meridiem: intelligo fervorem spiritalium, flagrantem igne caritatis, splendentem lumine veritatis. Nam dicitur in quodam Psalmo, Dexteram tuam notam fac mihi, et eruditos corde in sapientia. Dexteram, non hœdos: et eruditos corde in sapientia, ipsi sunt meridies. Unde dicitur a Propheta, Et tenebræ tuæ sicut meridies erunt. Multis ergo modis possumus intelligere meridiem: sed prorsus Africam intelligo, omnino Africam intelligo. Accipio a te aliquid forte melius quam saperem, nisi a te commemorarer: Africa sit meridies. Timet Ecclesia trans-

Locus ex Habacuc male usurpatus a Donatistis.

Psal. 89. 12.

Isai. 58. 10.

(a) Sic Lov. et plerique MSS. At Am. *Aberraverunt*. Optimæ notæ Corb. MS. *Liberaverunt*: forte melius, pro *pullulaverunt*, seu *germinaverunt*. Non enim alium locum citare videtur, nisi Joelis 2. 22.

(b) Cisterciensis MS. *da locum mundi, ut ipsam Africam intelligam*. Forte leg. *quod ad locum mundi*: supple, *attinet*.

marina incidere in rebaptizatores, timet incidere tamquam ignota in greges sodalium, quærit ab sponso suo ut annuntiet illi ubi pascat, ubi cubet in meridie. Quia in ipso meridie in aliis pascit, in aliis non pascit: in aliis cubat, in aliis non cubat. Audiat consilium, veniat ad catholicam Ecclesiam: non incurrat in greges sodalium, non pascat hœdos suos. Sed dic aliud quod te dicebas esse dicturum. Propheta, inquit, ait, Deus ab Africo veniet. Et jam ubi Africos, utique Africa. O testimonium! Deus ab Africo veniet. Ab Africa veniet Deus? Alterum Christum in Africa nasci, et ire per mundum hæretici annuntiant. Rogo quid est, Deus ab Africo veniet? Si diceretis, Deus in Africa remansit, utique turpiter diceretis: nunc autem etiam, Ab Africa venit, dicitis. Novimus ubi sit natus Christus, ubi sit passus, ubi in cælum adscenderit, unde discipulos miserit, ubi eos Spiritu-sancto repleverit, ubi per totum mundum evangelizare (a) jusserit: et obtemperarunt ei, et impletur orbis terrarum Evangelio, et tu dicis, Deus ab Africa veniet?

Habac. 3. 3.

39. Ergo tu mihi, inquit expone quid est, Deus ab Africo veniet. Dic totum, et fortassis intelliges. Deus ab Africo veniet; et sanctus de monte umbroso. Tu mihi expone, si jam ab Africa, quomodo de monte umbroso? De Numidia nata est pars Donati: ipsi missi sunt primo in dissentionem, et tumultum, et scandalum, quærentes (b) ingens vulnus, Numidæ miserunt: Secundus Tigisitanus misit, ubi sit Tigisi, notum est. Qui missi sunt clerici, extra congregaverunt ab Ecclesia, ad clericos Carthaginis accedere noluerunt, Visitatorem posuerunt, a Lucilla suscepti sunt. Auctor totius hujus mali Numida hæreticus fuit. In Numidia, unde ventum est huc cum tanto malo, (c) muscarium vix invenitur in (d) cupsonibus habitant. Quomodo mons umbrosus Numidia? Dic mihi ergo: noli huc usque recitare, Deus ab Africo: exigo et sequentia, et sanctus de monte umbroso. Sed ostende mihi partem Donati a Numidia, de monte umbroso venire. Invenis nuda omnia, pingues quidem campos, sed frumentarios: non olivetis fertiles, non ceteris nemoribus amœnos. Unde ergo mons umbrosus in Numidiæ partibus, unde hoc scandalum venit?

In Donatistas non quadrat testimonium Habacuc. V. ep. 43. et lib. de hæresibus.

CAPUT XVI. Interpretatio verior Prophetæ Habacuc. Luc. 24. 46.

40. Tu mihi, inquit, ergo expone quid est, Deus ab Africo veniet, et sanctus de monte umbroso. Vide quam facile exponam. Primo illud audi quod ait Dominus, Oportebat Christum pati, et resurgere tertio die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. Ecce unde veniet. Incipientibus cum dixit, inde utique se in sanctis suis ad alias gentes venturum esse prædixit. Lege divisionem terræ filiorum Israel in omnibus tribubus in libro Jesu Nave: aperte ibi dictum est, Jebus ab Africo, quæ est Jerusalem. Lege, quære, et invenies. Utinam cum inveneris, credas; utinam animositatem deponas. Jebus ab Africo, quæ est Jerusalem. Et Dominus, Incipientibus ab Jerusalem: hoc est, Deus ab Africo veniet. Quomodo ergo a monte umbroso? Evangelium jam lege. De monte Oliveti Christus adscendit in cælum. Sequere. Et quid dilucidius? Audis, ab Africo: audisti, de monte umbroso. Legem recitamus, Evangelium recitamus. Audisti, Incipientibus ab Jerusalem: audi, Per omnes gentes, in eodem Propheta. Sequere verba illa quæ contemsisti, verba illa quæ prætermisisti: Deus ab Africo veniet, et sanctus de monte umbroso: cooperiet montes umbra ejus, ut gloria ejus plena est terra. Per omnes ergo gentes, Incipientibus ab Jerusalem: (e) Deus ab Africo veniet, et sanctus de monte umbroso et condenso; id est, a monte Oliveti, unde adscendit in cælum, unde misit discipulos suos, ubi etiam adscensurus ait, Non enim vestrum est scire tempora, quæ Pater posuit in sua potestate; sed accipietis virtutem ex alto, et eritis mihi testes. Vide quomodo incipit Evangelium: Et eritis mihi testes in Jerusalem, et in Judæa et Samaria, et usque in totam terram. Ergo Deo veniente Christo, et nomen ejus, et prædicatio Evangelii ejus ab Jerusalem, id est, ab Africo; et a monte umbroso, id est, a monte Oliveti: quia per omnes gentes diffamatum est Evangelium, Operiet montes umbra ejus, id est refrigerium ejus, protectio ejus; et laudis ejus plena est terra. Cantate ergo cum tota terra canticum novum; non canticum vetus cum angulo terræ.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Jos. 15. 8.

Habac. 3. 3.

Act. 1. 7. et 8.

41. Dicunt et aliud, Cyrenæus, inquiunt, quidam Simon angariatus est, ut tolleret crucem Domini. Legimus: sed quid te adjuvat, volo scire. Cyrenæus, inquit, Afer est: quare ipse angariatus est qui crucem tolleret. Ubi sit Cyrene, forte nescis: Lybia est, Pentapolis est, contigua est Africæ, ad Orientem magis pertinet. Vel in distributione provinciarum Imperatorum cognosce: Imperator Orientalis mittit judicem ad Cyrenen. Breviter respondeo, Ubi est pars Donati, non invenitur Cyrene: ubi est Cyrene, non invenitur pars Donati. Manifesta veritas convincit errorem. Det mihi Cyrenen, ubi est pars Donati: det mihi partem Donati, ubi est Cyrene. Manifestum est enim, Fratres, in Pentapoli Ecclesiam esse Catholicam, partem Donati ibi non esse. Sed securi irrideamus flendos, ut fleamus irridendos. Quid dicis? Meritum Cyrenensis hujus

Donatistæ Simonis Cyrenæi factum pro se interpretantes. Matth. 27. 32. Cyrene.

(a) Vlim. et Lov. miseris: dissentientibus ceteris libris.
(b) Plerique MSS. quærentes ingenium vulneri.
(c) Am. et Er. viscarium. Melius alii codices, muscarium. Non ignota vox flabellum proprie ad abigendas muscas significans, necnon herbarum grandiorem comam ad id quasi natura comparatam. Plin. l. 12. c. 26.
(d) Er. cum incursionibus. Vlim. cum in cupsonibus. Am. cum cupsonibus. Aliquot MSS. in cursionibus. Plerique et meliores cum Lov. in cupsonibus: idem ne ac in rupibus et speluncis? unde dicti illi Rupitani in l. de unitate Ecclesiæ c. 3. et Cutzupitæ in epist. 53. n. 2.
(e) Hoc loco Er. et plures MSS. addunt, Quomodo incipientibus ab Jerusalem?

CLASSIS I. Lybia duplex.

magnum commemoras, quia tulit crucem Domini, et Afrum dicis, Orientalis est. Lybia enim duobus modis dicitur, vel ista quæ proprie Africa est, vel illa Orientis pars, quæ contigua est Africæ, et omnino collimitanea. Sed Afer fuerit Cyrenensis, Beatum putas, quod angariatus crucem tulerit? Quanto melius forte diceret alius in Arimathæa remansisse Ecclesiam Christi? (Matth. 27. 57.) Quia Joseph ille dives ab Arimathæa, habens ante oculos regnum Dei, non angariatus, non coactus venit ad crucem Domini: cum ceteri formidarent, petiit a Pilato sepeliendum corpus Domini, de ligno deposuit, obsecutus est funeri, in sepulcro condidit, laudatus est in Evangelio. » Quia ergo de Arimathæa fuit iste pius tantum exhibens obsequium corpori Domini, in Arimathæa remansit Ecclesia? Aut si magis vos delectat angariatus, id est, qui cogitur tollere crucem: recte ergo faciunt Imperatores catholici, qui vos cogunt ad unitatem.

* SERMO XLVII.

* Alias in Tomo 9.

a *De (a) ovibus, in Ezechiel c. 34. ab illis verbis,* Et vos oves meæ etc. *usque* Et ego vester, dicit Dominus Deus. *Contra Donatistas.*

CAPUT I. Oves pascuæ et manuum Dei sumus. Psal. 94. 6. et 7.

1. VERBA quæ cantavimus, continent professionem nostram, quia oves Dei sumus: nec importune poscimus cum lacrymis ejus misericordiam, cujus oves sumus. Diximus enim, Ploremus ante Dominum, qui fecit nos; quoniam ipse est Dominus Deus noster. Ne quisquam plorans se exaudiri posse desperet, commemorata est necessitudo quædam exaudiendi nos Deo: » Quoniam ipse est Dominus Deus noster, qui fecit nos. Ille Deus noster: nos populus pascuæ ejus et oves manuum ejus. Pastores homines, vel etiam patres-familias domini pecorum, oves quas habent, non ipsi fecerunt: oves quas pascunt, non ipsi creaverunt: noster autem Dominus Deus, quia Deus et creator est, fecit sibi oves quas habeat, et quas pascat: nec alter instituit, quas ipse pascit; nec quas ipse instituit, alter pascit. Ploremus ergo ante illum. Neque enim in bono sumus, cum in hoc sæculo sumus. Cum enim placebimus Domino in regione vivorum, tunc detergentur lacrymæ nostræ; et dicemus ei laudes, qui nos exemit de vinculis mortis, pedes nostros a lapsu, oculos nostros a lacrymis, ut placeamus Domino in regione vivorum (Psal. 114. 8. et 9.): quia difficile est ut ei placeatur in regione mortuorum. Est autem et hic unde illi placeamus, ejus misericordiam in nos deprecando, a peccatis nos, quantum possumus, abstinendo, in quantum autem non possumus, confitendo atque plangendo. Ita in hac vita sumus sperantes aliam vitam, plorantes in spe; immo plorantes in re, gaudentes in spe.

Pastoris vox cum tremore audienda.

2. Professi ergo in hoc cantico, quia oves ejus sumus, populus pascuæ ejus, oves manuum ejus; audiamus quid ad nos loquatur, tamquam ad oves suas. Pridem pastoribus loquebatur superiore lectione: præsenti autem et hodierna ovibus loquitur. In illis ergo ejus verbis nos cum tremore audiebamus, vos cum securitate: quid ergo in istis verbis hodiernis? Numquid vicissim nos cum securitate, vos cum tremore? Non utique. Primo, quia etsi pastores sumus, pastor non solum quod dicitur ad pastores, cum tremore audit, sed etiam quod dicitur ad oves. Si enim securus audit quod ad oves dicitur, non est illi cura de ovibus. Deinde jam et tunc diximus Caritati Vestræ (In superiore Ser. 46. 3.), duo quædam in nobis esse consideranda: unum, quod Christiani sumus; alterum quod Præpositi sumus. Quod ergo Præpositi sumus, inter pastores deputamur, si boni sumus: quod autem Christiani sumus, et nos vobiscum oves sumus. Sive ergo Dominus pastoribus loquatur, sive ovibus, nos omnia cum tremore oportet audire, nec recedat sollicitudo de cordibus nostris, ut ploremus ante Dominum qui fecit nos.

CAPUT II. Gregis Dei securitas. Ezech. 34. 17.

3. AUDIAMUS itaque, Fratres, unde Dominus oves improbas corripiat, et quid promittat ovibus suis. *Et vos*, inquit, *oves meæ, hæc dicit Dominus Deus.* Primo, quanta felicitas est, esse gregem Dei, si quis cogitet, Fratres, etiam in istis lacrymis et in istis tribulationibus magnum gaudium concipit. Neque enim in ejus grege est, quem lupi possunt flagellare, aut cujus somnum possunt capture prædones. Illi enim dictum est, Qui pascis Israel (Psal. 79. 2.): de quo dictum est, Non dormiet, neque dormitabit, qui custodit Israel (Psal. 120. 4.). Vigilat ergo ille super nos vigilantibus nobis, vigilat et dormientibus nobis. Si ergo de pastore homine securum est pecus hominis; quanta debet esse nostra securitas pascente Deo, non tantum quia pascit nos, sed etiam quia fecit nos?

CAPUT III. Vox pastoris nunc temporis audienda.

4. UNA est nostra sollicitudo, quæ nobis imponitur, audire vocem pastoris: et est nunc tempus audiendi, quia ille nondum assumsit tempus judicandi. Qui loquitur, modo tacet. Loquitur enim in præcepto, tacet in judicio. Ideo dicit quodam in loco, Tacui, numquid semper tacebo (Isai. 42. 14.)? Quomodo tacuit, cum hoc ipsum loquendo dixerit? Qui dicit, Tacui, non tacet: quia et hoc ipsum dicere, Tacui, non tacere est. Audio ergo te loquentem in tot præceptis, in tot sacramentis, in tot paginis, in tot libris: audio denique in hoc ipso quod dicis, Tacui, numquid semper tacebo? Quomodo ergo tacuisti? Quia nondum dico, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum (Matth. 25. 34.). Et nondum dico aliis, Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus (Ibidem 41.): et hæc ipsa ita nondum dico, ut jam (b) prædicam. Ultimam sententiam, quam dicturus est judex, in tabella scripturus manu sua, ultra quam sententiam nihil jam judicaturus est, partes non audiunt: illis foras exeun-

(a) Loca ex hoc Tractatu refert Florus ad Rom. 1. et Galat. 1.

(b) Et Vlim. et Lov. *Et nondum hæc ipsa ita dico, ut jam prædicari.* Emendantur ad MSS.

CLASSIS I.

Secretarium.

tibus scribitur. Adtonitæ sunt ambæ partes atque suspensæ, contra quam vel pro qua sententia illius procedat. Magnum secretum judicis, unde secretarium nominatur. Magnus timor eorum qui in caussa sunt, quid ille cogitet, et quid scribat ignoratur: et homo est, et illi de quibus ille judicat, utique homines sunt. Ille autem Deus noster est, et nos populus pascuæ ejus et oves manuum ejus. Et cum sit ille Creator, nos creatura, ille immortalis, nos mortales; ille invisibilis, nos visibiles, noluit nos in hac vita latere, quam ultimam sententiam in fine dicturus sit. Nemo ante dicit, Damno, qui vult damnare: nemo ante dicit, Ferio, qui vult ferire.

CAPUT IV. Dei patientia ne abutamur.

5. Magna ergo lenitas, Magna misericordia, magna mansuetudo: sed si non abutamur patientia ejus ad nostram nequitiam; et illo nostra portante peccata, nos quasi ad faciendum ei onus augeamus peccata peccatis; quasi ut ille plura portet, qui non laborat cum portat: peccata nostra, quibus adhuc parcit, quia adhuc sustinet, illius ostendunt patientiam, nostram cumulant sarcinam. Ignoras, inquit, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Patientia illa est, quam taciturnitatem vocat, de qua dicit, Tacui, numquid semper tacebo? Ergo cum argueret quosdam, et diceret, Qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis non adulterandum, adulteras, etc. ait, An divitias bonitatis ejus et longanimitatis contemnis? Quia ille bonus est, quia longanimis, quia videt et tacet, quia videt et sustinet, putas illum iniquum? Ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Et vide si semper tacebit, qui modo tacet. Tu autem, inquit, secundum duritiam cordis tui et cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Ergo tacet, numquid semper tacebit? Item dicit post quædam enumerata peccata: Hæc fecisti, et tacui: id est, hæc fecisti, et non vindicavi: suspicatus es iniquitatem, quod ero tui similis. Et re vera hoc cogitant multi, cum fecerint multa mala, et mali sibi accidere nihil viderint, non tantum placent eis facta sua mala, sed etiam Deo placere putant: in tantum procedit impietas, ut et Deum sibi similem existimet impius contemtor. Et cum Deus eum adducat monendo, docendo, hortando, corripiendo, ad similitudinem suam; non solum non sequitur similitudinem Dei, sed Deum vult ducere ad similitudinem suam. Hæc est iniquitas major, (a) quam ipsa peccata, a quibus se non corrigit. Suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi similis? Et quid sequitur? Arguam te. Quare hoc? Tacui, numquid semper tacebo? Itaque, Fratres, quoniam sermo iste qui de Dei ore procedit, et me terret, et vos, (omnes enim unam spem bonam habemus in illo, et omnes pariter timere debemus, ne illo offenso non inveniamus quod sperabamus, sed experiamur quod contemsimus:) audiamus omnes tamquam oves Dei, dum loquitur qui tacet, dum monet nos, et nondum judicat nos qui fecit nos, dum vacat audire, dum licet, (b) et legere.

Rom. 2. 4

Ibidem 21. etc.

Ibid. 5. et 6.

Psal. 49. 21.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT V. Ezech. 34. 17. Non evellenda zizania ante messem, nec hœdi ante judicium separandi.

6. *Et vos*, inquit, *oves meæ, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego judico inter ovem et ovem, et arietes et hircos.* Quid hic faciunt hirci in grege Dei? In eisdem pascuis, in eisdem fontibus, et hirci tamen sinistræ destinati dextris miscentur, et prius tolerantur qui separabuntur, et hic exercetur ovium patientia ad similitudinem patientiæ Dei. Separatio enim ab illo erit, aliorum ad sinistram, aliorum ad dexteram. Nunc autem ipse tacet, tu vis loqui. Sed unde dico, tu vis loqui? Unde ipse tacet. A vindicta judicii, non a verbo correptionis. Ipse nondum separat, tu vis separare. Ipse mixta tolerat, qui seminavit. Si ante ventilationem frumentum vis esse purgatum, tuo vento pessime ventilaberis. Licuerit servis dicere, Vis imus, et colligimus ea? Stomachati enim sunt videndo zizania, et doluerunt segeti bonæ permixta zizania; et dixerunt, Nonne bonum semen seminasti? Unde ergo apparuerunt zizania? Ille rationem reddidit unde apparuerunt; non tamen permisit ut ante tempus evellerentur. Quamvis et ipsi servi stomachati adversus zizania; consilium tamen et præceptum a domino expetiverunt. Displicebant illa inter segetem; sed videbant servi, quia si vel in ipsis zizaniis evellendis aliquid sua sponte facerent, ipsi zizaniis annumerarentur. A domino exspectaverunt præceptum, jussionem regis sui quæsierunt: Vis, imus, et colligimus ea? Et ille, Non. Et reddidit inde caussam: Ne forte, cum vultis colligere zizania, eradicetis simul et triticum. Sedavit ab indignatione, nec reliquit in dolore. Grave enim videbatur servis esse zizania inter frumentum, et vere grave erat. Sed alia est conditio agri, alia quies horrei. Tolera, ad hoc enim natus es: tolera, quia forte toleratus es. Si semper bonus fuisti, habeto misericordiam: si aliquando malus fuisti, noli perdere memoriam. Et quis est semper bonus? Facilius, si te Deus diligenter discutiat, inveniet te etiam nunc malum, quam tu te semper bonum. Ergo toleranda sunt zizania hæc inter frumentum, hirci inter arietes, hœdi inter oves. Quid autem ille de frumento? In tempore, inquit, messis, dicam messoribus, Colligite primum zizania, et alligate in fasciculos ad comburendum ea, triticum autem meum recondite in horreo. Transiet ergo agri concretio, veniet messis discretio. Exigit de nobis modo Dominus patientiam, quam proponit in se, dicens tibi, Ego certe si modo voluero judicare, numquid inique judicabo? Ego si modo voluero judicare, numquid falli potero? Si ego qui semper recte judico, et qui falli non possum, differo judicium meum; tu ignorans quemadmodum judicandus sis, audes tam præpropere judicare? Videte Fratres, quemadmodum illis servis volentibus ante tempus

Matth. 13. 28. etc.

(a) Sic MSS. At editi, *dum ipsa peccata, a quibus se non corrigit, Deo placere putat.*

(b) MSS. Remigiensis et Cisterciensis, *dum licet eligere.*

CLASSIS I.

eradicare zizania, hoc opus nec in messe concessit. Ait enim, In tempore messis dicam messoribus: non sit, Dicam vobis. Sed quid, si ipsi servi messores erunt? Non. Nam exponens omnia singillatim, Messores, ait, Angeli sunt. Homo ergo carne septus, carnem portans, aut forte caro totus, id est, caro corpore, carnalis animo, audes ante usurpare (a) officium alienum, quod nec in

Matth. 25. 31. et 32.

messe erit tuum? Hoc de separandis zizaniis: de hircis quid? Cum venerit Filius hominis, et omnes Angeli cum eo, sedebit in sede gloriæ suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eas, sicut pastor separat oves ab hœdis. Et veniet, et separabit: veniet messis, et separabuntur. Modo ergo tempus separationis non est, sed tolerationis. Nec ideo ista dicimus, Fratres, ut corripiendi dormiat diligentia: immo vero ne in illud judicium incauti veniamus, et cæci negligentes cæcitatem nostram subito nos ad sinistram inveniamus, disciplina exerceatur, judicium non præcipitetur.

CAPUT VI. v. 17. Dei judicium securi boni, trementes mali exspectant.

7. Quid ergo Dominus? *Ecce ego judico inter ovem et ovem, et arietes et hircos. Ego judico.* magna securitas, ipse judicat, securi sint boni. Judicem ipsorum nullus adversarius corrumpit, nullus advocatus circumvenit, nullus testis illudit. Sed quantum securi sunt boni, tantum timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abscondatur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat quis sis? Unde potest falli quis sis, qui noverat quis esse futurus? Te

Psal. 10. 6.

interrogat, non alium de te. Dominus, inquit, interrogat justum et impium. Interrogat autem te, non ut discat a te, sed ut confundat te. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, sed exspectemus et desideremus. Numquid enim frumenta timent, ne mittantur in horreum? Immo optant vehementer, et desiderant. Numquid oves timent, ne ponantur ad dexteram? Immo nihil eis tam tardum est, quam donec fiat. Hi vero ex animo et tota sinceritate dicunt, cum orant, Veniat re-

Matth. 6. 10.

gnum tuum. Mali vero hominis in his verbis et cor trepidat, et lingua titubat. Quomodo enim dicis, Veniat regnum tuum? Ecce veniet: qualem te inveniet? Sic ergo age, ut securus ores. Et si quid forte inest in conscientia errati atque

Ibidem 12.

peccati, habes in ipsa oratione medicinam: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Voluit enim sic te esse debitorem, ut habeas debitorem. Peccando quippe inimicum (b) te facis Deo: sed attende ne forte tu habeas inimicum. Dimitte, et dimittetur tibi. Quod facis qui potes in peccato inveniri, hoc in te faciet qui de nullo peccato poterit judicari. Si autem ut homo in peccato positus, peccatori tuo non parcis, nec tuam in illo conditionem respicis, nec de cetero lapsum tuæ fragilitatis horre-

SERMON. DE SCRIPTURIS.

scis; quid tibi facturus est, qui tam securus judicat, quomodo qui numquam peccat?

CAPUT VII Conscientia cito mundanda. Psal. 94. 2. v. 18.

8. Danda ergo opera est puræ conscientiæ: et si forte aliquis inest scrupulus, præveniamus faciem ejus in confessione. In Psalmo nunc, cum cantaretur, audivimus, Præveniamus faciem ejus in confessione. Præveniamus eum, ne nos ipse præveniat. Post confessionem non afferes ultionem, si et tu post confessionem non repetas iniquitatem. Præveni antequam præveniaris. Quia enim venturus est, certum est: perdes, si non desideras quod futurum est. Nam et te nolente venturus est. Numquid eum dilaturus es, recusando ne veniat? Sicut noverat horam qua judicari debuit, sic novit et horam qua debeat judicare. Veniet ille, tu vide qualis futurus sis. Hodie inest scrupulus, hodie sit confessio, hodie renuntietur scrupulo; hodie (c) dimittitur, hodie laxatur. Non est ut dicas, Differt Deus veniam: tu noli differre medicinam tuam. Habes enim aliquid in animo quod te augat: et si angit, et sollicitat. Utique si in domo tua esset lapis offendens oculos tuos, juberes eum auferri de medio; maxime si aliquem paulo majorem hospitem in domo tua esses recepturus. Cum ergo Deum invocas, in te vocas; quomodo veniet in te, cui locum quo recipias, non mundasti? Sed minus idoneus es auferre de corde tuo, quod tibi ipse fecisti? Ipsum invoca, ut mundet; ipsum invita, ut intret: dum tamen quod facturus es, modo facias, cum loquitur monendo, et tacet judicando.

* CAPUT VIII. v. 18.

9. Dixit hic hircos, dixit arietes, et judicat inter eos. * Et quid eis dicit? *Numquid non sufficit vobis, quia bonam pascuam pascebatis? et reliquias pascuæ vestræ conculcabatis pedibus vestris; et potabatis aquam, quæ subsidebat*, id est, quæ pura et tranquilla erat, *et reliquam pedibus vestris turbabatis:* * *et oves meæ conculcationes pedum vestrorum depascebant, et conturbatam pedibus vestris aquam potabant.* Quid est hoc?

v. 19. Doctrina accepta non amaro corde communicanda.

Pascua Dei bona sunt, et fontes Dei puri sunt. Habemus hoc in Scripturis sanctis. Qui sunt ergo qui quod tranquillum est inde bibunt; et quod mundum est inde pascuntur; et conculcant reliquias et turbant aquam, ut oves aliæ conculcatas herbas accipiant et aquam conturbatam bibant? Et hoc utique videtis displicere pastori, qui dicit dum fiunt ista, *Ego judico inter ovem et ovem:* ad hoc utique ne fiant. Sunt multi qui tranquille discunt, perturbate docent, et cum habeant doctorem patientem, sæviunt in discentem. Quam nos enim tranquille doceat ipsa Scriptura, quis nescit? Venit ergo aliquis, et legit præcepta Dei, legit et capit, capit tranquillus de tranquillo bibens, et de viridi et mundo pascens. (d) Venit aliquis audire ab illo aliquid, indignatur, perturbatur, tarditatem aliquando serius intelligentis accusando, turbatum facit minus intelligere, quod poterat audire tranquillus.

(a) Beccensis MS. *judicium alienum.*
(b) Cisterciensis liber, *inimicum facis Deum.*
(c) Ita omnes MSS. Editi vero, *hodie dimittatur, hodie laxetur.*
(d) Hoc loco Er. et aliquot MSS. *Velit.* Paulo post tres MSS. *indignatur, perturbat.*

CLASSIS I.

Luc. 24. 25.

10. Nec hoc ideo dixerim, Fratres, quia non est aliquando corripienda duritia, quam ipsa tanta veritatis tranquillitas corripit, dicens, O insensati et tardi corde ad credendum! si ista fiunt ea dilectione, qua volumus curam incutere hominibus, ad incutiendam diligentiam intentionis, et ad serenandam forte nubem mentis suæ, quam de curis sæculi contraxerunt; et forte cogitando alia inutilia, quod utile est audire non possunt. Deinde etiamsi in se quisque videat tarditatem, non sine caussa ille accusatur, ut Deum roget, et solvat tarditatem, donet veritatem. Aut enim si negligentia nostra minus intelligimus quod audivimus, utique negligentia corripienda est: aut si tarditas est, cum fuerit accusata, erit unde rogetur Deus. Nec doctores ergo tales reprehendendi sunt: sed qui hoc faciunt animo amaro, animo invido, ipsi conculcant pascua, et turbant fontes: quidquid forte noverint, ita volunt nosse, ut alii non noverint. Malignæ mentis homines, tartareo zelo pleni, lividi non in corpore, sed in corde, legerunt et intellexerunt; cum interrogati fuerint, Multum est ad te, ego tibi ista credam? et tu dignus es ista legere vel audire? Quid turbas aquam? Ambobus fons manat. Quid conculcas herbas communes? Non tu pluisti, ut nascerentur.

Doctores lividi et amarulenti.

CAPUT IX.

Non sufficit bona conscientia, si est negligens coram hominibus conversatio.

1 Cor. 8. 10.

Florus ad Galat. 4.

11. Est aliud in his verbis, quod non absurde potest intelligi. Sunt homines qui putant, sibi in bene vivendo sufficere conscientiam: et non valde curant, quid de illis alter existimet; ignorantes quia cum homo viderit hominem bonæ conscientiæ negligentius viventem, passim se cuilibet et ubilibet conjungentem, habentem scientiam quod nihil sit idolum, et tamen in idolo recumbentem, conscientia illius cum sit infirma, ædificatur non ad ea quæ perscrutatur, sed ea quæ suspicatur. Neque enim homo (*a*) par tuus, frater tuus intrare potest in conscientiam tuam, quam novit Deus. Conscientia tua coram Deo est, conversatio tua coram fratre tuo; si de te ille aliquid mali suspicans, perturbatus ædificatur ad aliquid faciendum, quod te putat facere, cum sic vivis, quid prodest, quia venter conscientiæ tuæ hausit aquam puram, et ille de tua (*b*) negligenti conversatione bibit turbatam?

Hominibus placere quatenus studendum.

Gal. 1. 10.

12. Et audis tales, cum corripiuntur ne ista faciant, respondere nobis, et dicere, Apostolus dixit, Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem. Et hic aquam turbas, pascua conculcas. Attende melius, ne et tibi aquam (*c*) turbes, quod ait Apostolus: Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem. Optime accipio, Apostolicam sententiam libenter agnosco. Sed aliud in Apostolo non legisti? Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi prodest, sed quod multis, ut salvi fiant. Rursus eumdem Apostolum non audisti? Sine offensione estote Judæis et Græcis, et Ecclesiæ Dei. Tertio eumdem Apostolum non audisti? Providemus enim bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Ait ergo ille, Expone itaque mihi, quomodo intelligam diversa atque contraria: hac dicentem Apostolum, Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem: hac dicentem, Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo; hac dicentem, Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: hac dicentem, Providemus bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Si tranquillus audias, si tibi ipsi aquam tuæ mentis non perturbes, quantum potero, fortassis exponam. Sunt homines temerarii judices, detractores, susurrones, murmuratores, quærentes suspicari quod non vident, quærentes etiam jactare quod nec suspicantur: contra tales quid remanet, nisi testimonium conscientiæ nostræ? Neque enim, Fratres, etiam in illis quibus placere volumus, gloriam nostram quærimus, aut gloriam nostram quærere debemus, sed illorum salutem: ut si bene ambulamus, nos sequendo non errent; imitatores nostri sint, si nos Christi; si autem nos non Christi, imitatores sint Christi. Ipse enim pascit gregem suum, et cum omnibus bene pascentibus ipse solus est: quia omnes in illo sunt. Non ergo utilitatem nostram quærimus, quando (*d*) placere hominibus volumus: sed gaudemus eis placere quod bonum est, propter ipsorum utilitatem, non propter nostram dignitatem. Contra quos autem dixerit Apostolus, Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem, manifestum est: et propter quos dixerit, Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus placeo per omnia, manifestum est: utrumque dilucidum, utrumque tranquillum, utrumque purum, utrumque non perturbatum: tu tantum pasce et bibe, noli conculcare et turbare.

1 Cor. 10. 33.

Ibidem 32.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Cor. 8. 21.

1. Cor. 1. 12.

Quando sufficiat conscientia.

1. Cor. 4. 16.

13. Nam et Dominum ipsum Jesum Christum magistrum Apostolorum utique audisti, Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est: id est, qui vos fecit tales. Nos enim populus pascuæ ejus, et oves manuum ejus. Ille ergo laudetur, qui te fecit bonum, si bonus es; non tu, qui per te ipsum non poteras esse nisi malus. Quid vis autem in contrarium ducere veritatem, ut quando boni aliquid facis, te velis laudari; quando mali aliquid facis, Dominum velis vituperari? Utique enim qui dixit, Luceant opera vestra coram hominibus: Ipse dixit in eodem sermone, Nolite facere justitiam vestram coram hominibus. Sed sicut in Apostolo ista tibi contraria videbantur, sic et in Evangelio. Si autem non perturbes aquam cordis tui, et hic agnosces pacem Scripturarum, et habebis cum eis et tu pacem. Si autem tu cum eis habere nolueris pacem, tu in te committis litem tuam, illæ non

Matt. 5. 16.

Psal. 94. 7.

Matth. 6. 1.

(*a*) Editi, *pater tuus*. Castigantur auctoritate Cisterciensis MS. et Flori.

(*b*) Sic Florus et meliores MSS. Alii quidam, *de tua negligentia conversationem habet turbulentam*. Editi autem, *de tua negligentia conversationem bibit turbatam*.

(*c*) Sic Florus et plerique MSS. At editi, *turbet*.

(*d*) Cisterciensis MS. *omnibus*.

CLASSIS I. SERMON. DE SCRIPTURIS.

amittent pacem suam. Propter illos enim qui se hominibus (a) jactando commendant, et ita ventilant bona opera sua, ut finem bonorum operum suorum in laude hominum ponant, eamdemque laudem hominum quasi pro mercede computent bonorum operum suorum; de his dicitur, Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. Contra eos dicitur, Cavete justitiam vestram facere coram hominibus. Proinde sequitur, Ut videamini ab eis. Ultra non porrexit intentionem, hic fecit finem. Nolite sic facere coram hominibus, quidquid boni facitis, ut videamini ab eis, ut ipso sit finis operis vestri, videri ab eis. Nolite ergo sic, ut videamini ab eis. (b) Hac autem non ibi ponit finem, ut videamur ab hominibus, coram quibus vult esse bona facta nostra: sed ait, Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra. Non quievit, neque hic remansit: sed duxit hinc te (c) sursum, et tolit te a te, (caderes enim, si esses in te:) et ubi tutus esses, posuit te. Videant, inquit, bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Noli irasci, quia ille glorificatur: apud illum esto, et in illo glorificaberis. Ut non glorietur, ait Apostolus, omnis caro coram illo. Ergo sine gloria remanebimus? Non. Ait enim ipso, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Nam et testimonium conscientiæ nostræ (d) ita nobis gloria est, quia in illo est. Nam si ita est gloria nostra, ut nobis placeamus, et efficiamur placentes nobis; valde stulto homini placet, qui sibi placet.

Ibidem 2. — Matt. 5. 16. — I. Cor. 1. 29. — Ibidem 31.

Bonæ conversationis cura.

14. Curemus ergo, Fratres, non tantum bene vivere, sed etiam coram hominibus bene conversari; nec tantum habere bonam conscientiam, sed quantum potest nostra infirmitas, quantum vigilantia fragilitatis humanæ, curemus nihil etiam facere quod veniat in malam suspicionem infirmo fratri: ne forte puras herbas mandendo, et puras aquas bibendo conculcemus pascua Dei, et oves infirmæ conculcatum manducent, et turbatum bibant. Et (e) væ, propter istum qui dicit, *Ego judico inter ovem et ovem*.

v. 17. — v. 20.

15. *Pro istis hæc dicit Dominus Deus ad eos, Ecce ego judico inter ovem fortem, et inter ovem imbecillam.* Aliud aliquid dicat. * Jam audivimus de his qui conculcant herbas, et perturbant aquas: audiamus aliud genus mali, et magnum genus mali. Postea de hircis nullam facit mentionem: semel illos nominavit, ut sciremus esse. Ipso enim illos bene novit. Postea sic loquitur, tamquam omnes oves sint. Primo quomodo ipse videt, postea vero quomodo nos videmus, locutus est. Hirci enim quia insunt, et quia in fine separabuntur, notum sit (f) ovibus: modo tamquam inter ovem et ovem discerno. (g) Non scit nisi prædestinatione et præscientia oves et hircos, ille solus, qui prædestinare potuit, qui præscire. Modo quia omnes sub (h) signo Christi sunt, et omnes ad gratiam Dei accedunt, ovem te putas, hircum te forte Deus novit. sed tamquam ovis audi quod audis: *Ecce ego judico inter ovem fortem, et inter ovem imbecillam.*

* CAPUT X.

Oves et hircus nunc discernere solius Dei est.

v. 21. Schismatis Donatistarum auctores superbi.

16. *Quoniam lateribus et humeris vestris impellebatis, et cornibus vestris percutiebatis, et omne quod deficiebat comprimebatis, quoadusque dispergeretis eas foras.* Quis hoc non intelligat? quis non exhorrescat? Si nullæ oves foris sunt, non est factum. Si autem multas oves foras errare plangimus, væ quorum humeris et lateribus et cornibus factum est. Non enim hæc facerent, nisi fortes oves. Quæ sunt fortes? De suis viribus præsumentes. Quæ sunt fortes? De sua justitia gloriantes. Non diviserunt oves, non foras miserunt, nisi qui se justos esse dixerunt; (i) humeri audaces ad impellendum, quia non portant sarcinam Dei: latera mala, conspirantes amici, societas pertinaciæ: cornua erecta, elata (k) superbia: impelle lateribus et humeris, ventila cornibus, mitte foras quod non (l) emisisti. Certe ipsa tota caussa est, quia tu justus et alii injusti, et indignum erat ut justus esset cum injustis: indignum videlicet, ut frumenta essent inter zizania; indignum ut oves inter hircos pascerent, donec pastor veniret qui in separando non errat. Itane tu Angelus eradicans zizania? Non te agnoscerem Angelum eradicantem zizania, nec si jam messis venisset. Ante messem non tu, sed quisquis fuerit, non est verus. Qui designavit messores, designavit et tempus. Possent et homines se Angelos dicere. Invenimus fortasse in Scripturis et homines dictos Angelos, sed tamen ego tempus messis attendo. Angeli tibi nomen potes imponere, tempus messis non potes breviare. Itaque falsum dicis, (m) quia sis: quia nondum venit quando sis. Proinde cum venerit, et veri messores missi fuerint, nescio ubi te invenient, utrum purgandum qui in horreo recondaris, an alligandum qui in ignem projiciaris. Ideo enim dico, forte, quia non audeo judicare. Modo te foris doleo: utrum sis futurus intus, ignoro.

Donatistæ separationem suam excusare non posse. Prov. 24. sec. LXX

17. Interim audi ex alio Scripturæ testimonio de te scriptum esse, cum vivis; et noli velle zizania eradicare, quando tempus non est; sed tu ipse intro redi, cum tempus est. Dicit alia Dei Scriptura, Filius malus ipso se justum dicit. Hi sunt humeri et latera et cornua tua. Male fortis, quanto melius esses infirmus? Male fortis, sed non sanus. Male fortis phreneticus cædit et medicum. Dicis te perfectum, ut facias defectum. Quanto potius, quanto utilius esses infirmus, ut ille te perficeret, qui novit imperfectum (n) tuum?

(a) Florus et aliquot MSS. *se hominibus jactant, et ita ventilant opera* etc. Duo autem carent istis verbis, *et ita ventilant*.
(b) Ita MSS. At editi. *Hic autem.*
(c) Sic Florus et aliquot MSS. Editi vero, *rursum.*
(d) Editi, *in nobis.* At Florus et MSS. *ita nobis.*
(e) Editi, *Et vel.* At MSS. *Et væ.*
(f) Duo MSS. *omnibus.*
(g) Sic MSS. At editi, *Nam scit prædestinatione* etc.

(h) Editi, *sub jugo.* Reponimus, *sub signo:* quia sic omnes MSS.
(i) Editi, *humeris.* Melius Cisterciensis MS. *humeri.*
(k) Plures MSS. *superba.*
(l) Sic MSS. Editi autem, *quod non emisti*
(m) Editi, *qui sis.* Melius forte aliquot MSS. *quia sis* scilicet Angelus.
(n) In MSS. *post imperfectum*, non additur, *tuum.*

CLASSIS I. Apostolus Paulus vas electionis, ne extolleretur A
in revelationibus, (quod dicere non auderemus,
2. Cor. 12. 7. nisi ipsi dicenti crederemus,) In magnitudine,
» inquit, revelationum ne extollar, datus est mihi
» stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me
Ibid. 8. et 9. colaphizet. Ne cornua erigeret, colaphizari se
» dicebat. Propter quod, inquit, ter Dominum ro-
» gavi, ut auferret eum a me; et dixit mihi, Suf-
» ficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate per-
» ficitur. Quam est ergo utilior infirmitas quæ per-
ficitur, quam illa firmitas quæ impellit oves, quæ
ventilat ut excludat. Filius ergo malus ipse es,
» tu te justum dicis. Filius malus ipse se justum
dicit, exitum autem suum non abluit. Adtendi-
te, Fratres mei, sententiam quamdam brevem
numero verborum, sed ingentem pondere verita-
tis. Justum se dicit, ut exeat et excludat. Justum B
se dicit, sed malus est: ideo exitum suum non
abluit. Quid est, non abluit? Non purgat, non
defendit, non excusat. Quare enim te separasti?
quare existi? Quare tibi tremit cor, quando au-
1 Johan. 2. 19. dis ex libris divinis, Ex nobis exierunt, sed non
erant ex nobis: si tamen illa mala fortitudo, qua
oves Dei impellis, et impingis, et ventilas, per-
mittit tremorem ad cor tuum? Nam utique cum
» audis, Ex nobis exierunt, sed non erant ex no-
bis: ille loquebatur qui in Ecclesia erat. Ecclesia
toto orbe diffusa est, tu quid facis foris? Neque
enim ego annuntio Ecclesiam toto orbe diffusam:
Prophetæ annuntiaverunt, Apostoli annuntiave-
runt, ipse Dominus annuntiavit Ecclesiam toto
orbe diffusam. Modo cum Psalmus legeretur; au-
Psal. 94. 4. divimus, Non repellit Dominus plebem suam. C
Tamquam quæreretur, Quam? Quoniam in ma-
nu ejus, inquit, fines terræ. Ipse non repellit,
et tu impellis. Impellis, ventilas, excludis, ja-
ctas traditores, non probas. Cornua sunt ista
ventilantis, non mansuetudo pascentis. Ecce
plebs Dei in finibus terræ: ecce plebs Dei gemens
et plorans ante Deum, qui eam fecit, dicit in Psal-
Psal. 60. 3. mo ipsi Domino ante quem plorat, A finibus ter-
ræ ad te clamavi; cum angeretur cor meum. Vi-
de quemadmodum se humiliat in angore cordis.
Et quid sibi præstitum dicit? In petra exaltasti
a me. In petra Christo exaltasti, non de monte (*a*)
Donato præcipitasti. I nunc, et jacta cornua, ex-
tende latera, infla humeros tuos, et impelle oves;
et dic, Justus sum. Respondebit tibi Scriptura,
Malus, non justus. Filius malus ipse se justum D
dicit. Si justus es, quid exis foras? Quid ejicis
foras? Quid cum his quos ejicis facis foras? Tam-
quam ovis hircos fugisti. Melius ab ipsis a pa-
store dexteram separaris, quam cum ipsis ad
sinistram confutaris. Hirci erant, tu ovis; pasce-
res cum hircis. Quid te pascua, quid te fontes
offenderant? Postremo quid te ipse pastor offen-
derat? qui ad tempus gregem utrumque permi-
scuit; qui etiam sibi quando libet hoc bene fa-
cienti, tamen separationem in finem servavit.
Neque enim ille etiamsi modo separaret, erraret.

A ille in finem differt, tu ante tempus separas. Non SERMON. DE SCRIPTURIS.
expectas finem, nesciens quando tibi sit finis.
Unde hoc, nisi quia et ipsos quos tamquam hir-
cos accusasti, falso accusasti? Nam si vere ac-
cusasses, non te separasses. Tua separatio, illo-
rum est purgatio. Si zizania erant, quid ea vo-
luisti ante tempus separare? Cum ipsis permi-
xtum triticum esses, et eodem agro radicareris,
eadem pluvia rigareris. Quare ergo existi? Num-
quid invenis caussam? Quos accusas, non con-
vincis: exeundo autem ante tempus, et te sepa-
rando, ipse convinceris. Vide quia filius malus
es, ipse te justum dicis, exitum autem tuum
non abluis. Ego non dico tibi, Tu es potius tra-
ditor. Quod si dicam, facile probo: sed ideo nolo
dicere, quia tui fecerunt, non tu fecisti. Non tibi
B imputo facta aliena, etiam tuorum: tuum factum
adtendo; quod foris es, arguo. Exitum tuum ar-
guo. Prorsus omnia removeo, quæ in vos dici
possunt. Omitto ebriositates vestras, fœnus (*b*) b
et usuras super usuras; omitto greges et furias
Circumcellionum: omitto hæc omnia, et quæcum-
que alia quæ enumerare non possum. Non omnes
forte apud vos ista faciunt. Ille qui ibi ista non
facit, ille cui displicent ista quæ ibi fiunt; ipse
ergo accedat, ipse loquatur: non ei objicio cri-
men alienum, abluat exitum suum. Vides quia
recte illi dicitur, Filius malus ipse se justum di-
cit. Dominus enim dicit, qui verum dicit: Filius
malus ipse se justum dicit. Non ego, sed ipse.
Si vult ut ego dicam justum, veniat, bonos fru-
ctus in Catholica pace afferat, in Catholica pace
C custodiat: quia et fructus non est, ubi non est (*c*) c
toleranti. Et fructum, inquit, afferent cum to- Lucæ 8. 15.
lerantia. Vis videre quemadmodum gradinatus Eccli. 2. 16.
sis? Audi ex alio loco, Væ his qui perdiderunt
tolerantiam.

18. Modo aliquem putate cogitare, quia et sæ- Donatistarum schisma prudenti cuiquam Christianismum profiteri cupienti, non placere.
pe contingit, ubi sit Christianus. Motus est, ut
sit Christianus, adtendit in nomen Christi con-
currere genus humanum: nulla temporali pro-
posita commoditate vult esse Christianus, non
ut Majorem amicum conciliet, non ut ad concu-
pitam uxorem perveniat, non ut aliquam pres-
suram hujus sæculi evadat: quamquam multi
etiam sic intrantes corriguntur ingressi. Sed fa-
ciamus aliquem cogitantem de anima sua, et vo-
lentem esse Christianum: adtendit ubi duas par-
D tes videt, quærit caussas, quare se illi ab illis
separaverunt. Respondent illi, Separavimus nos
tamquam justi a peccatoribus. Quasi vero cæco
loquantur audienti quid dicant, non videnti quid
agant. Si itaque inspiciens mores ipsorum, et
ea quæ paulo ante commemoravi, dicat illis,
Rogo vos, justos vos dicitis, et ideo vos recte
separasse contenditis; quare apud vos sunt ta-
les et tales? Et illi fortasse quia negare non au-
dent, quia ea dicuntur quæ oculis objiciuntur.
Sunt quidem apud nos tales, sed numquid omnes
sumus tales? Optime. Video ergo te foris cum

(a) Editi, *non de monte Donati*.
(b) Cisterciensis liber, *usuras et superusuras*.

(c) MSS. *ubi non est cum tolerantia*.

peccatoribus: quare non intus? Merces enim A separationis tuæ esse debuit, cum peccatore non vivere. Si foris sic esses, ut quales te fingis fugisse non haberes, quoquo modo ferrem separationem tuam: adtendat ergo iste cupiens esse Christianus, ubi sit Christianus: videt illos separatos quasi a peccatoribus, plenos peccatoribus. Rursus adtendat Ecclesiam Christi secundum probabilem vitam morum generis humani, secundum quos mores potest ipse etiam veniens de sæculo (a) utrumque judicare; videt et hic aliquos sobrios, aliquos ebriosos; aliquos (b) pascentes pauperes, aliquos rapinam rerum alienarum appetentes, et cetera talia: videt hic, videt et ibi. Adtendat jam Deum, quid dicat de Ecclesia sua: invenit Deum dicentem per omnes gentes Ecclesiam suam; invenit Deum etiam in B ista similitudine zizaniorum dicentem, Ager est
Matth. 13. 38. hic mundus. Non ager est Africa; sed hic mundus. Per totum mundum frumentum, per totum mundum zizania, (tamen ager est mundus, seminator Filius hominis, messores Angeli, non principes Circumcellionum,) (c) crescere utrumque usque ad messem: non crescere zizania, et decrescere frumenta; sed utrumque crescere
Ibidem 39. usque ad messem. Quam messem? Ipsum audi: Messis est finis sæculi. Audit hæc plane, et recte judicans quid dicit? Non ero in illa concisione; hac ero, et bonus ero in nomine ejus cujus ero: et bonus ero, non me ipsum bonum faciens, sed ab illo fieri expectans; non me ipsum bonum et justum dicens, sed ab illo dici desiderans. Intrat, fit catholicus. Ecce ipse abluit in- C gressum suum, ablue et tu exitum tuum. Non potes: Filius enim malus ipse se justum dicit, exitum autem suum non abluit.

CAPUT XI. 19. *Lateribus et humeris vestris impellebatis, et cornibus vestris percutiebatis, et omne quod deficiebat comprimebatis, quoad usque dispergeretis eas foras.* • *Et salvabo oves meas.* Sicut de-
v. 21. Oves audita pastoris voce salvantur. testanda illorum iniquitas et crudelitas, ita laudanda pastoris nostri, (d) vere Dei nostri, misericordia: salvabit oves suas. Forte, Fratres mei, quamvis per minimos servos suos, forte per indignos hoc facit, cum hoc dicimus, (e) Salvet oves suas: audiant voces pastoris sui, et sequantur eum. Non quærant Ecclesiam ex ore hominum: ex ore Dei quærant, ex ore Christi quærant. Ille quem dicit impium, impius est; D quem dicit justum, justus est; quem dicit ovem, ovis est; quem hircum, hircus est. Ipse est veritas, ipse loquatur, ab illo Ecclesia quæratur. Dic nobis Domine, ubi est Ecclesia tua? Et ille omnibus, Ubi ego sim, scitis? Respondeant omnes, In cælo ad dexteram Patris. Integra fides: hanc docui, hanc seminavi; sed per mundum
Psal 107. 6. seminavi. Cum me, inquit, confitemini in cælo, venit vobis certe in mentem ille Psalmus, Exaltare super cælos Deus. Ecclesiam quæritis? Legite quod sequitur, Et super omnem terram gloria tua. Ibi, Fratres, ubi dictum est, Exaltare super cælos Deus, de Christo resurgente et adscendente; ibi statim sequitur, Et super omnem terram gloria tua. Sponsus in cælo est, sponsa in terra est: ille super omnes cælos, illa super omnem terram. O hæretice, credis quod in cælo non vides, negas quod in terra vides. Dicat ergo hæc, dicat et audiatur: salvet oves suas. *Et salvabo, inquit, oves meas, et jam non erunt in vastationem: et judicabo inter ovem et ovem.*

v. 23. 20. *Et excitabo super eas pastorem unum.*
v. 13 Prophetis De Christo pastore, docens ipsum esse unum cum Deo. Nonne ipse in superiori lectione dixerat, *Ego pascam?* Modo excitat pastorem unum ille qui pascit. An forte intra tam parvum intervallum lectionis tædio affectus est pascendo, et excitavit pastorem, cui commendaret curam ovium, ut esset ipse securus? Audiamus quem pastorem dicit; et ibi intelligimus, quare et ipse pastor etiam excitato isto pastore ipse pascat, et solus pascat. *Excitabo super eas pastorem unum, et pascet eas servus meus David, ipse pascet eas.* Prophetiam esse de Christo veniente ad homines ex semine David, cito intelligitis, Fratres, si tempora cognoscatis. Iste propheta Ezechiel tempore captivitatis fuit, quæ facta est ex transmigratione populi in Babyloniam. A tempore David usque ad tempus hujus transmigrationis generationes sunt quatuordecim. Ecce quanto post dicit, *Et David pascet eas.* Si hoc diceretur tempore Noe, aut tempore Abraham, aut tempore Moysi, aut tempore saltem ipsius Saulis, cui successit in regno David, recte intelligeremus de ipso David filio Jesse dictum esse hoc, quod ipse futurus esset pastor gregis Dei, cui regnanti populus ille commissus est: nunc vero jam regnaverat David, jam de vita ista exierat, jam patribus appositus erat, jam pro merito suo quiescebat: quid est quod dicit, *Excitabo David, et faciam eis eum pastorem unum*, nisi quia David ille est, qui venit ex semine David? Quomodo ergo erigit nobis pastorem Deus? Quem *pastorem unum? Et pascet eas servus meus David.* Jam dudum ipse pascebat nos, (f) Deus pascebat nos: modo pascit nos servus ejus David. Quare tamquam alter? Nam utique cum ille pascebat, Deus pascebat: et cum Deus pascebat, Pater et Filius et Spiritus-sanctus pascebat. Modo excitatur, et fit tamquam alter pastor; sed non alter. Non alter secundum formam Dei; quia in forma Dei ipse et Pater unus Deus: in forma autem servi tamquam alter excitatur, ut pascat; quia major est Pater. Audi unum pascentem, et Christum pascentem: Ego et Pater unum sumus. Audi excitari Christum
Johan. 10. 30. pascentem: Pater major me est. Unus ergo pa-

(a) Sic Er. et MSS. At Vlim. et Lov. *utrumque judicare.*
(b) Ita Sorbonicus et Cisterciensis MSS. Editi vero, *potentes pauperes.*
(c) Editi, *Sinite crescere.* Verbum, *Sinite*, abest a MSS.
(d) Sic MSS. Editi autem, *veri Dei nostri.*
(e) Pauciores MSS. cum editis, *Salvat.* Et rursum infra, *dicat et audiatur: salvat oves suas.*
(f) Er. et plures MSS. non habent, *Deus pascebat nos.*

CLASSIS I.

scit; quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. (Johan. 14. 28. Philip. 2. 6.) Excitatur autem, ut pascat; quia semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Hoc et hic ipsa verba testantur: (Ibid. 7. etc.) *Pascet eas servus meus David.* Servus, in forma servi. Servus, quia semetipsum » exinanivit, formam servi accipiens, in similitu» dinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit semetipsum, factus obediens » usque ad mortem, mortem autem crucis. Exci» tetur, ergo, ut pascat. Propter quod, inquit, » Deus exaltavit eum a mortuis, et donavit ei no» men quod est super omne nomen. Jam excitato servo suo David, jam excitata forma servi, quam posuit ad dexteram suam, donavit ei nomen quod est super omne nomen. Vide quemadmo» dum pascat, quam lato pascat: Ut in nomine Je» su omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, et infernorum. Ad quam angustam partem latum possessorem vanitas hæretica impingis? An tantum fidis superbis humeris et cornibus tuis, ut non congreges ad pastorem, sed et ipsum pastorem a grege concris excludere? *Pascet eas servus meus David.* Audite oves pascentem vos David: audite vocem David pastoris vestri, non vocem latronum, non ululatus luporum. *Pascet eas servus meus David. Ipse pascet eas.* O commendanda res! *Ipse pascet eas.* Nemo se dicat pascere præter ipsum: *Ipse pascet eas.* Qui vult pascere, in illo pascat: quia *Ipse pascet eas.* Deus paulo ante dicebat, *Ego pascam:* modo dicit, *Ipse pascet eas.* Respondeat Filius, et dicat nobis: Utrumque vere dictum est, Ego et Pater unum sumus. Qui dicit, *Ego pascam;* non mentitur dicendo, *Ipse pascet:* et cum dicit, (Johan. 14. 9. et 10.) *Ipse pascet*, non mentitur dicendo, *Ego pascam.* Non credis, inquit, quia ego in Patre, et Pater in me est? Philippe, qui me vidit, vidit et Patrem. Recte dicitur, *Ego pascam:* recte dicitur, *Ipse pascet.* Distinctio est, non separatio, *Ipse pascet eas.* Nolite oves expavescere: non relinquet vos qui dixit, *Ipse pascet eas.* Deus pascit, Pater et Filius et Spiritus-sanctus: ipse Deus pascit. Sed distinguenda erat forma servi: non separanda et alienanda et in aliam personam constituenda. Accepit in se Creator creaturam, non mutatus est Creator in creaturam: assumsit quod non erat, non amisit quod erat.

CAPUT XII. v. 24. Deitatis unitas, et personarum distributio.

21. *Pascet eas servus meus David. Ipse pascet eas, et erit eis in pastorem; * et ego Dominus ero illis in Deum.* Attendite Fratres: videte unitatem deitatis, et personarum tamen distributionem; ne dicamus eum esse Filium qui Pater est, aut eum esse Patrem qui Filius est. Ecce dixit, *Ipse pascet eas:* qui paulo ante dixerat, *Ego pascam eas. Et erit eis*, inquit, *in pastorem: et ego Dominus ero illis in Deum.* Expono nobis Domine: nemo aquam turbet, quod purum manat de puro fonte, potemus. Quid enim quasi singillatim quod dixisti, *Erit ipse in pastorem, ego ero in Deum:* tamquam ipse sit pastor noster, tu sis Deus noster? Quare Domine tu non es pastor noster, et ille non est Deus noster?

SERMON. DE SCRIPTURIS

Tranquille audi, esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas. Forte enim modo audit me aliqua auris diversa sentiens, et hæretico veneno tabefacta, et irridet me dicentem, Patrem et Filium unum Deum; cum non irrideat tot millia fratrum habentium animam unam: et dicit mihi, (Act. 4. 32.) Ecce aperte Deus dicit, *Erit eis in pastorem servus meus David*, quem tu ipse Christum intellexisti, nec aliter potest intelligi: rationem enim reddidisti, hæc esse dicta, cum jam dormisset David: Christus ergo *erit eis in pastorem; et ego Dominus*, ait, *ero illis in Deum:* ille in pastorem, ille in Deum. Tu ergo mihi expone, quid est, *Ego pascam*? Quis dicebat, *Ego pascam?* Certe Deus loquens dicebat, *Ego pascam.* Quomodo non separavit Christum a pascendo, cum diceret, *Ego pascam*: sic non separavit Christum a deitate cum diceret, *Ego Deus.* Ecce pastor est Christus, pastor est et Pater. Sic Deus est Pater, Deus est et Christus. Sicut a pastore Christo non separas Patrem, sic a Deo Patre non separes Christum. Habet cum Filio Pater pascendi miserationem, habet cum Patre Filius divinitatis æqualitatem. Sed nisi ita diceret, putares eum esse Patrem qui est Filius. Ergo et ad unitatem deitatis te admonuit, et ad personarum distributionem: ut quod dicit, *Ipse pascet, et ego ero illis in Deum*, non se separans a Filio pascente, nec Filium separans a se dominante, et in Patre intelligas Deum Filium, et in Filio intelligas pastorem Patrem. *Ego*, inquit, *Dominus ero illis in Deum, et servus meus David princeps in medio eorum.* Quare *in medio eorum?* Quia Verbum caro factum est, et habitabit in nobis. (Johan. 1. 14.) *Princeps in medio eorum.* Inde et mediator Dei et hominum; quia Deus cum Patre, quia homo cum hominibus. (Mediator Christus, quomodo.) Non mediator homo præter deitatem; non mediator Deus præter humanitatem. Ecce mediator: Divinitas sine humanitate non est mediatrix, humanitas sine divinitate non est mediatrix, sed inter divinitatem solam et humanitatem solam, mediatrix est humana divinitas et divina humanitas Christi. * *Et servus meus David princeps in medio eorum. Ego Dominus locutus sum:* non nescio quis hæreticus. *Ego Dominus locutus sum.* (* CAPUT XIII. Item v. 24. v. 25.)

22. *Et disponam ad eos testamentum pacis:* per ipsum utique qui ait, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. (Johan. 14. 27.) Hoc est testamentum patris nostri, testamentum pacis. (Testamentum pacis.) Quælibet hereditas dividatur inter consortes, pacis hereditas dividi non potest. Pax nostra Christus est. Pax facit utraque unum, non duo de uno. Ipse enim pax nostra, dixit, qui fecit utraque unum. (Ephes. 2. 14.) Testamentum Dei, est, hereditas pax est. A concordibus consortibus possideatur, non a litigantibus dividatur. *Et disponam ad eos testamentum pacis.* Vigilate hæretici, audite a pastore testamentum pacis, venite ad pacem. Irascimini Christianis Imperatoribus, quia testamenta vestra valere noluerunt in domibus vestris: videte quam digna sit pœna. Et quid est quod testamentum vestrum non valet in domo vestra? (Testamenta schismaticorum irrita per Imperatorum leges.)

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

V. Epistolam 93. ad Vincentium n. 19.

Quid est? quantum est? Dolor iste admonitio est, nondum damnatio. Voluit enim Deus compati testamento pacis suæ. Condoles testamento tuo, si non stet testamentum tuum in domo tua. Certe moriturus es, et quid agatur in illa domo postea

Psal. 145. 4.

nesciturus. In illa enim die perient, inquit, omnes cogitationes ejus: et non cognoscet amplius lo-

Psal. 102. 16

cum suum. Non ergo sciturus quid postea agatur in domo tua, cum mortuus fueris; doles tamen non stare testamentum tuum in domo tua. Christus mortuus resurrexit, de cælo respexit, ut stet testamentum ipsius. Evigila ex dolore tuo, corrigere ex crucistu tuo. Ligno male curvo nosti calorem solere adhiberi: corrigat te dolor iste, nondum est flamma ignis æterni, tamquam calor foci est admotus curvo cordi tuo, ut hinc admoneatur et corrigatur. Dole, prorsus recte doles, non stare testamentum tuum in domo tua. Domus Dei, cor tuum est. Si vis valere testamentum tuum in domo tua, quare non vis valere testamentum Dei in domo sua? Dimittis filiis tuis perietes, et si aliter filios tuos divisuros noveris, quam tu disposueris, doles. De una domo villissima, de tecto ruituro, quantam curam habes, quantam sollicitudinem concipis. Quemadmodum ardentibus febribus, prementi morbo, ipsi morti urgenti resistis, quantum potes, anhelans verba extrema, ut impleas testamentum. Quot jurisperitos consulis, quantas fraudes, ut stet testamentum tuum contra ipsam legem Imperatoris, inquiris? De proximo tibi respondet Deus, Noli fraudes quærere, noli calumniosas formulas aucupari: vis stare testamentum tuum? Stet in te meum. Doles, quia adquisitionem tuam tollit alius, quem nolebas: quid de hereditate mea tam

Gen. 22. 18.

lata, tam pia? In semine tuo benedicentur omnes gentes: Dixi ego servo meo, dicit tibi Deus, et credidit cum hæc non videret: tu vides, et negas.

* f. auditum

Ecce ille *factum testamentum servavit, tu apertum discindis Tunc enim testamentum servatum est, quando auditum est: tunc apertum est, quando impletum est. Usque ad manus tuas servatum est testamentum. Certe heres vis esse: numquid sic tecum contendit coheres tuus, ut dicat tibi, Tolle istam partem, ego illam; aut, Tolle tu minorem, et ego majorem? Non dicit, Simul dividamus: sed, Simul habeamus. Hoc

Scripturas se ab igne servasse jactant Donatistæ.

enim voluit qui testatus est. Aperi, et lege. Et clamas, Ne incenderetur, ego feci: ne incenderetur, ego servavi. Ne incenderetur, tu servasti? Aperi, et vide quia unde incendereris servasti: quamvis te servasse absit ut credam, quem video non servare quod jubet. *Et ponam ad eos testamentum pacis.*

CAPUT XIV.

Item v. 25. Psal. 67. 31. Habitatio et quies in eremo conscientiæ.

23. *Et exterminabo bestias malas a terra.* Bestias, hostes testamenti pacis. De istis bestiis dicitur in Psalmo. Increpa feras calami. Quid est, feras calami? Bestias adversarias sanctæ Scripturæ; quia calamo scriptæ sunt. *Exterminabo bestias malas a terra: et habitabunt in eremo in spe.* Qui est, *in eremo* In solitudine. Quid est, in solitudine? Intus in coscientia. Magna solitudo, qua non solum nullus hominum transit, sed nec videt. Ibi habitemus in spe, quia nondum in re. Etenim totum quod foris est nostrum, fluctuat tempestatibus et tentationibus. sæculi. Est interior eremus, ibi interrogemus fidem nostram: interrogemus, si est caritas intus: videamus, si non labia sonant, sed et pectus, cum di-

Matth. 6. 12.

cimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Si verum sonat, si verum dicimus, ubi nemo hominum videt, ibi est eremus, ubi requiescimus in spe; quia transit hæc omnis tribulatio; et quæ spes erat, fiet res, et erit totum nostrum in (a) re- a

quie. Jam conspicui nobis erimus; et non erit ovis tamquam abscondita, cogitatio; et non erit eremus conscientia: quia omnes sibi noti erunt. et cogitationes suas ignotas non habebunt, cum

1 Cor. 4. 5.

venerit Dominus, et illuminaverit abscondita tenebrarum; et manifestabit cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo. Nunc vero vides duos homines in tribulatione, cor ipsorum videre non potes. Forte alius conscientia mordetur, alius in coscientia, tamquam in eremo, requiescit. *Et habitabunt in eremo in spe: et somnum habebunt*, id est, quietem tamquam alienatis sensibus ab omni strepitu sæculi, intus ibi requiescent, (b) *in rivis.* In ipsa intus eremo b

sunt rivi quidam memoriæ manantes, liquores divinos scaturientes ex mente Scripturam tenentis et recolentis. Etenim quod legisti, quod audisti, si purum et liquidum et sanctum memoriæ mandaveris; cum cœperis; in illa interiore eremo, id est, in bona conscientia requiescere, eliquatur de interioribus mentis tuæ, et manat quodam modo recordatio verbi Dei, et cum ceteris requiescis in spe, et dicis, Verum est, bene mihi est, ipsa est spes mea, hoc mihi promisit Deus, non mentitur, securus sum. Et ista securitas somnus est in rivis. *Et somnum habebunt in rivis.*

v. 26. Benedictionis imber.

24. *Et dabo eis in circumitu collis mei benedictionem.* Mons licet sit, collis licet sit, in circumitu ejus bene sit nobis. Collis ipse Christus est. Sic enim ipse in medio nostrum, nos sumus in circumitu ejus. Jam dudum enim dixerat, *David princeps in medio eorum.* Et quia princeps,

v. 21.

ideo collis. lenis, non arduus et difficilis adscendenti: sed si non de alto pedes ponat. *Et dabo eis in circumitu collis mei benedictionem: et deferam imbrem in tempore suo*, pluviam verbi

Matth. 7. 27.

Dei. Est enim et imber malus qui dejicit domum super arenam constitutam, cui magnum est ut resistat domus supra petram fundata: tentationis enim imber est, ruinam quærens, non terram rigans. Non erit talis imber iste, quem se dicit deferre Dominus. Quid enim ait? *Imbres benedictionis erunt.* Suspectum te fecerat nominatus

(a) Plerique MSS. *in re; quia jam conspicui nobis erimus.* Er. *in requie: quia jam conspicui etc.* Moxque Vllm. et Lov. *et non erit nobis tamquam abscondita*: quo loco nos Erasmianam editionem sequimur, cui suffragantur MSS. omnes, uno excepto Cisterciensi, in quo legitur, *et non erit nobis cujusquam abscondita cogitatio.*

(b) Nunc in Greco LXX. est δρυμοῖς, *saltibus.*

CLASSIS I. imber: imbres erunt benedictionis, non tentationis. *Imbres benedictionis erunt.*

v. 27. Ligna in campo fructifera allegorice. 25. Et vide quo proficit ille imber. *Et ligna quæ in campo sunt, dabunt fructum suum. In campo* in planitie quadam, non in arduis; in facilitate quadam vitæ. Facilitatem quamdam vitæ hujus, nihil in se habentem ardui, laboriosi, difficilis, campum dixit: qualis est vita multorum fidelium in Ecclesia Dei, habentium conjuges, filios, domos suas, velut in campo sunt ligna, arduum nihil adscendere valuerunt. Sed accipiant imbrem, dabunt et hæc ligna fructum suum. Horum lignorum fructus est, Frange esurienti panem tuum, et egenum sine tecto induc in domum tuam. Talibus lignis dicebat Apostolus, Non quia quæro datum, sed requiro fructum. *Et ligna quæ in campo sunt, dabunt fructum suum:* etsi non habent majorem, habent tamen quemdam suum. *Et terra dabit generationem suam:* tota terra. *Et inhabitabunt in terra sua.* Jam campi, colles, montes dabunt generationes suas. Quid potest campus? quid potest collis? quid potest mons? Solus agricola agnoscatur. *Et habitabunt in terra sua in spe.* Videtis quia ea promittit, quæ hoc tempore donat nobis. Quamdiu dicit *in spe*, adhuc in hoc tempore intelligo. Cum enim pervenerimus ad promissa, jam non erit spes, sed res ipsa erit.

Isai. 58. 7. Philip. 4. 17.

CAPUT XV. Item v. 27. Contra Donatistas 26. *Et scient quoniam ego sum Dominus, in eo cum confregero furcas jugi eorum:* furcas quibus premitur collum eorum. Domine frange furcas, quibus hæretici premunt colla infirmorum. Quid enim tam angustum et furca compressum, quam, Noli audire Christum, audi me? Remove furcam, respirare permitte. Nescio quid dicas. Audio vocem pastoris mei, Per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem, Sine me sequi pastorem. Quid premis? Tolle furcam de collo meo, tollam jugum lene Domini mei. Hæc audit, et premit. Domine non vult hæreticus furcam suspendere, ut furcam frange. Crux Domini sursum levat, furca hæretici deorsum Premit. Sed confringentur: *In eo cum confregero furcas jugi eorum.* Dominationem enim suam volunt hominibus imponere, volentes eos esse sub se, non sub Deo. *In eo cum confregero furcas jugi eorum: et eximam eos de manu eorum, qui eos in servitutem redigebant.* Quid est, *in servitutem redigebant?* Ad peccatum eos cogebant. Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati. Videte quid eis persuaserint, Fratres, ut dicant, * Illi de nobis reddent rationem: nos oves sumus, quo duxerint, sequimur. Ovis es? Pastorem audi, non lupum.

Lucæ 24. 47. Johan. 8. 34. * V. superiorem Ser. n. 21.

v. 28. A luporum dentibus eruuntur qui pastorem audiunt. 27. *Et non erunt adhuc in vastationem gentibus.* In omnibus enim gentibus non desunt alii hic, alii ibi: non illi ibi qui hic; sed tamen non desunt furcis prementes colla fidelium, nec hic, nec ibi. Dissentiunt inter se, contra unitatem omnes consentiunt. Unitas autem non dissentit a se; sed contra omnes dissentientes a se ubique pugnat, ubique laborat: sed est requies in eremo. *Et non erunt adhuc in vastationem gentibus, et bestiæ terræ jam non comedent eos.* Audientes vocem pastoris, (a) eruentur a dentibus luporum. Bestiæ illæ calami non comedent eos; volentes ad sensum suum convertere Scripturas, ab apertis Scripturis avertentes aures; volentes se audiri, et Scripturas non audiri. *Et bestiæ terræ non comedent eos, et inhabitabunt in spe.* Videte quoties ostendat, quia quod nunc promittit, hic promittit: Deus de rebus loquitur, quas adhuc hic exhibet. *Et non erit qui eos terreat.* Quomodo non erit qui eos terreat? Non erit prorsus. In Domino confido. Jam cum cœperit dicere homo, In Deo laudabo sermonem, in Domino laudabo verbum: (b) non in me. Illi laudant verbum in se, dicentes, Quod vobis dicimus credite: nos laudamus verbum in Domino, dicentes, Quod nobis dicitur a Domino credamus. Non erit qui nos terreat: quia, In Deo laudabo sermonem, in Domino laudabo verbum: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo: *Non erit qui eos terreat.*

SERMON. DE SCRIPTURIS

Psal. 55. 11.

Plantarium pacis. 28. *Et excitabo eis plantarium pacis.* Testamentum pacis, plantarium pacis. Germinet quod plantat Deus, et exstirpetur quod seminavit hæreticus. Quod plantavit Deus de se, de Ecclesia sua: de se in cœlo, de Ecclesia in terra; de se super omnes cœlos, de Ecclesia per omnes terras: hoc plantavit Deus. Veni autem huc, esto in parte Donati, in sola Africa est Ecclesia: non plantavit Deus, non agnosco plantam Dei. Eradicandum est quod loqueris, non rigandum. *Et excitabo eis plantarium pacis: et jam non erunt qui extermin entur fame in terra.* Vere, Fratres, quia fames est: quærite et videte quantam famem patiantur: et quod pejus est, circum os habent escam, sed non manducant: prorsus quomodo ægri fastidio sæpe moriuntur, non quia deest quod comedant, sed quia comedere nolunt et aversantur. Nam utique et ibi Scripturæ ista loquuntur: et hic utique et ibi sonat Psalmus, Commemorabuntur et convertentur ad Dominum universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium. Ecce esca est posita in vasculo: si sanus esses et manducares, numquid ibi remaneres? *Et jam non erunt qui extermin entur fame in terra, et jam non portabunt maledictum gentium.* Vere, Fratres, in tantum culmen in nomine Christi erecta est Ecclesia, ut jam confundantur omnes maledici, nec audeant maledicere. Hoc solum illis remansit, quod contra nos dicant: Quare inter vos non consentitis? Gentiles pagani qui remanserunt, non habentes quid dicant contra nomen Christi, dissensionem Christianorum Christianis objiciunt. Ergo quicumque ab hæreticis transierint ad Catholicam, non habebunt hoc opprobrium gentium: nec portabunt maledictum dis-

Psal. 21. 28.

(a) Editi, *terrentur a dentibus.* Emendantur ad aliquot MSS.

(b) Aliquot hoc loco versus apud Vlim. et Lov. omissi restituuntur ex Er. et MSS.

sensionis, quia permanent in radice unitatis, in plantatione caritatis: *Non portabunt maledictum.*

CAPUT XVI. v. 30. Oves Dei quænam. Isai. 5. 7.

29. *Et scient, quoniam ego sum Dominus Deus eorum, et ipsi populus meus domus Israel, dicit Dominus Deus.* Ecce sunt oves, ecce est et vinea. Quomodo cum de vinea loqueretur Isaias, arguens quamdam vineam malam, ne diceret vitis, Non intellexi; exposuit in fine dicens, Vinea autem Domini Sabaoth, domus Israel est: ne dicerent, Non nobis dictum est, sed vineæ nescio cui. Sic et hic, cum locutus esset de ovibus, ad extremum ne quis dicat, Forte sunt aliquæ oves Dei nescio ubi, quas curat Deus, et ego illas non novi: quamquam absurdus est nimis humano sensui qui ista cogitaverit: tamen pastor ille compatiens infirmis usque ad tales cogitationes descendit, et quæ essent oves ejus, apertissime exposuit. *Et vos oves meæ, et oves gregis mei, homines estis.* Sed qui homines? omnes homines? Non. Beatus enim cujus est Dominus Deus spes ejus. Et, Quam bonus Deus Israel rectis corde! Beatus vir cujus est Dominus Deus ipsius.

v. 31. Psal. 39. 5. Psal. 72. 1. Psal. 143. 5.

Florus ad Rom. 1. Deus omnium est, et ab omnibus suis non divisus, sed totus possidetur.

30. Super omnes est Deus: tamen nescio quomodo non facile quisquam audet dicere, Deus meus, nisi qui in eum credit, et qui eum diligit: ipse dicit, Deus meus. Tuum tibi fecisti; cujus es, hoc amat ipse. Prorsus dulcedine affectus tui, et secura et præfidenti dilectione dic, Deus meus. Securus dicis, verum dicis: quia tuus est, et non fecisti ut non sit alterius. Non enim sic dicis, Deus meus; quomodo, equus meus. Equus enim tuus est, non equus alterius. Deus et tuus est, et ejus qui sic dixerit, Deus meus, quomodo tu dicis. Singuli dicunt, Deus meus, et Deus meus: ille omnium est, communiter omnibus se ad fruendum præbens, in omnibus integer, in singulis integer. Non enim qui dicunt, Deus meus, singuli dividunt inter se. Si sermo iste quem jacto lingua, et sono constante litteris et syllabis, totus ad singulos pervenit, nec dividunt illum inter se qui audiunt; si sermo ad aures corporis corporaliter sonans, in propinquo clarius, in longinquo languidius, ab omnibus tamen audientibus totus excipitur, non inter se syllabatim cum dividentibus, sed omnibus totum accipientibus: quanto magis ille Deus ubique præsens implens omnia, non propinqua clarius, et longinqua languidius, sed pertendens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter, æqualiter possidetur ab omnibus? Lux ista, Fratres mei, certe corporea, de cœlo fulget, oritur, occidit, circumit, de loco in locum mutatur: tamen procedunt in eam et dirguntur omnium oculi, et omnium oculi pariter eam possident, non eam dividunt; nullus in ea dives limitem fixit, nec prior præoccupando ut videret, oculos pauperis aut exclusit, aut angustavit. Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minus ille habet, plus hic habet; sed argentum, non Deum. Ut perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii sui; ut perveniret Petrus, retia et navem dimisit; ut perveniret vidua, duo minuta dedit, ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper et egenus, solam bonam voluntatem tribuit. Diversa dederunt, sed ad unum pervenerunt, quia non diversa amaverunt. Sic et vos homines oves Dei, oves gregis Dei, nolite perturbari temporalibus diversitatibus vestris, quod alii in honore, alii sine honore, alii cum pecunia alii præter pecuniam, alii pulcri corpore, alii minus pulcri, alii ætate fessi, alii juvenes, alii pueri, alii viri, alii feminæ: Deus omnibus æqualiter adest. Ille apud eum plus habet loci, qui plus adtulerit, non argenti, sed fidei. *Et oves inquit, oves meæ, et oves gregis mei, homines estis; et ego Deus vester, dicit Dominus Deus.* O beatos nos tali possessione, et tali possessore! Nam et possidet nos, et possidemus illum: possidet nos, ut colat nos; possidemus illum, ut colamus illum: sed nos colimus tamquam Deum, ille colit tamquam agrum: ille nos colit, ut fructum afferamus; nos eum colimus, ut fructum demus. Totum ad nos recurrit, ille nostri non eget. Dabo tibi, inquit, hereditatem tuam et possessionem tuam fines terræ. Ecce possessio ipsius sumus. Dominus, inquit, pars hereditatis meæ, et calicis mei. Ecce possessio nostra est: sed tamen qua distinctione? Vos homines estis, ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus noster.

Sap. 8. 1.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Lucæ 19. 8. Matt. 4. 22. Lucæ 21. 2. Matth. 10. 42. Psal. 2. 8. Psal. 15. 5.

*SERMO XLVIII.

* Alias de Tempore 236.

De (a) *verbis Michææ prophetæ cap. 6.* Quid dignum offeram Domino etc. *Deque Psalmo 72.* Quam bonus Israel Deus etc.

Habitus in basilica Celerinæ.

CAPUT I.

1. LECTIONES divinorum eloquiorum, cum recitarentur, audivimus. Ea nobis est materies loquendi proposita, inde sapere debemus,

(a) Ex Augustini in hunc ipsum Michææ locum Sermone nonnihil quod minime continet subsequens Tractatus, decerptum est a Beda, et in ipsa ejus, non vulgata quidem falsoque ei tributa, sed vera et in pluribus MSS. libris reperta collectione sic profertur ad Gal. 4. *Ex Sermone de propheticis verbis, ut homo diligat justitiam et misericordiam et judicium, paratusque sit ambulare cum Domino Deo suo. Cum autem venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege. Sed offendit, factum ex muliere: quia natum confitemur ex virgine. Factum non confitemur nisi hominem. Deus autem semper faciens est, fieri nescit ut sit. Fieri nescit Deus: sed fit ut aliquid alicui sit: quo modo dicitur, Domine refugium factus es nobis: et, Dominus factus est adjutor meus. Quanta factus, qui numquam est factus? Dominus autem Christus homo factus est, ut esset; ut qui Creator semper erat, creatura esset. Manens enim Deus factus est homo, ut fieret quod non erat, non ut periret quod erat. Hoc ergo de virgine quod factum est, quare ex muliere? Quod apud Hebræos, ubi est prima lingua Scripturæ, mulier nomen est significandi sexus, non amissæ integritatis. Lege quando mulier formata est. Extraxit, inquit, Deus unam e costis ejus, id est viri, et ædificavit eam in mulierem. Sic mulier Maria: sic ei dictum est antequam pareret, antequam conciperet, Beata tu inter mulieres.*

inde seminare quod sapimus, adjuvante illo, in
cujus manu sunt, sicut scriptum est, et nos et
sermones nostri. Nec frustra alio loco scriptum
Sap. 7. 16. est, In Domino laudabo sermonem, in Domino
Psal. 55. 11. laudabo verbum. Hoc laudatur in Domino, quod
dat Dominus. Quamvis ergo infirmi simus, vasa
tamen sumus ejus: capimus quantum possumus,
communicamus sine livore quod capimus. Sup-
pleat ille in cordibus vestris, quod nos minus fe-
cerimus: quia et quod operamur in auribus ve-
stris, quid est, nisi ille totum agat in cordibus
vestris?

Sacrificium Deo non ingratum. 2. Lectio prima prophetica quid nobis com-
mendaverit, me commemorante recolite. *Quid*
Michææ 6. 6. *dignum*, inquit, *offeram Domino?* Quærebat ho-
v. 6. mo sacrificium quo placaret Deum, vel quo pla-
v. 7. ceret Deo: *Curvabo*, inquit, *genu Deo excelso*, * B
placabo eum in millibus taurorum, aut in denis
millibus caprarum pinguium, aut offeram Deo
fructus ventris mei pro peccato animæ meæ? Pri-
mogenita, inquit, mea offeram Deo meo pro pec-
v. 8. cato animæ meæ? *Respondetur tibi, o homo.* O
homo, a quo respondetur, nisi a quo factus est
homo? Respondetur ergo tibi, o homo, quærenti
quid offeras Deo, et unde places Deum, vel unde
* CAPUT II. placeas Deo. * *Respondetur tibi quid sit bonum;*
Judicium et justitiam facere. *aut quid aliud Dominus exquirat a te, nisi ut*
facias judicium et justitiam, et diligas miseri-
cordiam, paratusque sis ire cum Domino Deo
tuo. Quærebas quid offerres pro te: offer te. Quid
enim Dominus quærit a te, nisi te? Quia in o-
mni creatura terrena nihil melius fecit te. Quæ-
rit te a te, quia tu perdideras te. Si autem fa- C
cias quod jussit, invenit in te judicium et justi-
tiam: judicium primo in te ipso, justitiam ad
proximum tibi. Quomodo judicium in te ipso?
Ut displiceas tibi quod eras, et possis esse quod
non eras. Judicium, inquam, de te ipso in te i-
pso sine acceptione personæ tuæ, ut non parcas
peccatis tuis, nec ideo tibi placeant, quia tu fa-
cis: nec te laudes in bonis tuis, et Deum accu-
Perversum judicium, non judicium. ses in malis tuis. Hoc enim est perversum judi-
cium, et ideo nec judicium. Ut enim ostenderet
Deus perversum judicium non esse judicium,
non ait, Quid Dominus quærit a te, nisi facere
rectum judicium: sed *facere*, inquit, *judicium.*
Si enim rectum, tunc judicium: si autem per-
versum, non judicium, sed vitium. Quid ergo
faciebas, quando te perdideras, et post tuam D
perditionem ibas; ibas, et non redibas? Quid fa-
ciebas? Scio quid faciebas: in bonis tuis te lau-
dabas, in malis tuis Deum blasphemabas. Hoc
est perversum judicium; et ideo, ut dixi nec ju-
dicium. Vis ergo facere rectum judicium, hoc est
judicium? Illud quod faciebas, corrige: præpo-
stera, et rectum erit. Quid est, Corrige, Deum
lauda in bonis tuis, te accusa in malis tuis. Cum
tibi ergo perversus displicueris, teque illo qui
creavit adjuvante correxeris, rectus servabis ju-
stitiam. Placebit enim tibi Deus, si rectus fue-
ris. Non discrepabis a recto, nisi pravus atque

A perversus: rectus autem recto convenies, et sine
dubio tibi placebit Deus. Quando enim displice-
bat, perversitati tuæ displicebat.

CAPUT III. 3. Audi sanctum Psalmum: *Quam bonus I-*
srael Deus rectis corde! Iste qui hoc dicit in Psal. 72. 1.
Psalmo, Displicuerat illi Deus? Absit a me ut
arguam, et non potius confitenti credam. Ecce
audite mecum, et considerate quid dixerit. *Quam*
bonus Deus, inquit, *Israel!* Quibus? *Rectis cor-*
de. Mei autem, inquit, quando non eram rectus
corde: *Mei autem pene commoti sunt pedes, pau-* v. 2.
lo minus effusi sunt gressus mei. Quod est, *com-*
moti sunt pedes: hoc est, *effusi sunt gressus*
mei. Quod est, *pene:* hoc est, *paulo minus.* Quid
itaque ait, *pene, paulo minus commoti sunt pe-*
des mei, effusi sunt gressus mei? Pene, inquit,
lapsus sum, pene cecidi. Unde in tantum peri-
culum pervenisti? *Quia zelavi*, inquit, *in pecca-* v. 3.
toribus, pacem peccatorum intuens. Zelavi, in-
quit, *in peccatoribus intuens pacem peccatorum:*
hoc est, malos homines videndo felices, titubavi
sub Deo, pene cecidi a Deo. Ecce unde illi displi-
cuerat Deus, quare mali habent bona?

Non recto corde, qui de malorum felicitate scandalizantur.

4. Denique videte verba titubantis, quæ apud
se dixerit: *Ecce ipsi peccatores.* In ipso Psalmo v. 10.
verba sunt titubantis; *Ecce ipsi peccatores in sæ-* v. 11.
culo obtinuerunt divitias. Et dixi, Quomodo sci-
vit Deus? Ipse dicit in Psalmo, ipse loquitur,
cui nondum recto Deus displicuerat, quod mali
abundarent bonis. *Quomodo*, inquit, *scivit Deus,*
et si est scientia in Altissimo? Videte adhuc quid
adjungat; videte quemadmodum titubando pro-
pinquet casui, et sit vicinus perditioni; videte,
inquam, quid adjungat: *Numquid vane justifi-* v. 13.
cavi cor meum, et lavi in innocentibus manus
meas? Perdidi, inquit, totum quod bene vixi. *Ju-*
stificavi cor meum, lavi in innocentibus manus v. 14.
meas, ad hoc ut mali sint felices, et ego tribuler.
Et fui, inquit, *flagellatus tota die.* Gaudent illi,
et ego flagellor: gaudent qui blasphemant Deum,
flagellor qui colo Deum. *Quomodo scivit Deus?*
Hinc titubavit, hinc pene cecidit, hinc putavit
ad Deum res humanas non pertinere.

5. Cum ergo hoc putaret, non recto, sed per- CAPUT IV.
verso corde, et quasi verisimili ratione ducere-
tur propter istam inconvenientiam credere ad
Deum gubernationem rerum humanarum non
pertinere; placuerat illi sic prædicare, hoc asse-
rere, hoc docere; revocatus est sanctorum au-
ctoritate (a) et prædicatione. Videte enim verba a
ejus: *Si dicebam*, inquit: *Si dicebam, narrabo* v. 15.
sic, prædicabo sic, docebo sic, dicam hominibus
ad Deum curam rerum humanarum non perti-
nere. *Si dicebam, narrabo sic: ecce generationem*
filiorum tuorum reprobavi. Quomodo ergo nar-
rabo sic? Non sic narravit Moyses, non sic nar-
ravit Abraham, Isaac et Jacob; non sic narravit
Jeremias, non sic Isaias, non sic ceteri Prophe-
tæ. Isti autem omnes filii tui. Ergo si narrabo
sic, generationem filiorum tuorum reprobabo.

Gubernatio rerum ad Deum pertinet.

6. Quid ergo faciam? *Suscepi cognoscere. Su-* v. 16.

(a) Editi non habebant, *et prædicatione:* quod nos ex Cisterciensi MS. addidimus.

scepi, inquit, *cognoscere:* sed magnum est hoc cognoscere, difficile est cognoscere. *Hoc*, inquit, postea quam dixi, *Suscepi cognoscere: hoc labor est ante me:* quomodo cognoscam et justum Deum esse, et res humanas nosse, et perversis bene esse, rectis aliquando male esse. Quomodo sit justum, suscepi cognoscere, et labor est ante me.

CAPUT V. v. 17. Quomodo vel quamdiu Deus sinat et bene esse malis et male esse bonis.

7. Quo usque labor? *Donec introeam in sanctuarium Dei, et intelligam in novissima.* Intra ergo in sanctuarium Dei anima fidelis, intra in sanctuarium Dei anima pia, cui non displicet Deus in malis tuis, et in bonis malorum cui non displicet Deus. Et si nescis qua ratione fiat, crede non injuste fieri quod sinit aut facit Deus. Humana ratione ducebaris, divina auctoritate revocare, et crede aliquid ibi esse quod te latet. Nam Deum perversum et iniquum esse non posse, fide certissima credendum est. Sic intrans fide in sanctuarium Dei, intrans credendo, discis intelligendo. Sic enim ait: *Donec introeam in sanctuarium Dei*, quo intrat fides. et post fidem quid? *Et intelligam in novissima.* Venient novissima, quando nulli bono erit male, nulli malo erit bene. Venient, inquam, novissima, quando discernentur pii ab impiis, justi ab injustis, laudatores Dei a blasphematoribus Dei: venient quando discernentur, ut nulli, sicut dictum est, bono sit male, nulli malo sit bene. Quare ergo modo non sic? Forte et modo sic: sed quod nunc est in occulto, post erit in manifesto.

Malis non revera bene est, nec bonis male.

8. Ingredere mecum, si potes, in sanctuarium Dei: forte ibi, si possum, docebo te: immo disce mecum ab eo qui docet me, etiam nunc malis non esse bene, et melius esse bonis quam malis; quamvis nondum venerit bonorum (*a*) plena felicitas, nondumque venerit malorum pœna novissima. * Forte intelliges mecum, non esse bene malis. Rogo enim te, et quæro abs te, tibi quare male est? Responsurus es, Egestas angit, premit difficultas, dolor fortasse membrorum, timor ab inimico. Tibi ideo male est, quia pateris mala; et bene est illi, qui est ipsum malum? Multum interest inter malum esse, malum pati. Tu quod pateris non es: malum enim pateris, sed tu malus non es. Malum, inquam, pateris, sed tu malus non es: ille autem malum non patitur, et malus est. Noli ergo falli, noli falli: non potest fieri ut tibi male sit, qui pateris malum; et illi bene sit, qui est malus. Cum enim est malus, putas quia non patitur malum, cum patitur se ipsum? Tibi male est, quia malum alienum pateris in corpore tuo; et illi bene est, qui malum se ipsum patitur in corde suo? Tibi male est, quia malam habes villam? et bene est illi, qui malam habet animam? Esto bonus, qui habes bona. Bonæ sunt divitiæ, bonum est aurum, bonum est argentum, bonæ familiæ, bonæ possessiones: omnia ista bona sunt, sed unde facias bene, non quæ te faciant bonum. Habeto bona, quæ te faciant bonum. Quæ sunt, inquis, ista? Fac judicium, fac justitiam. Bona sunt quæ habes: fac judicium, fac justitiam: esto et tu bonus inter bona tua. Erubesce bonis tuis: esto bonus mansurus inter bona peritura. Erubesce bonis tuis: noli esse malus in eis, ne pereas cum eis. Cetera quomodo se habeant. Fratres mei, quomodo sit servanda justitia, et quomodo diligenda misericordia, et quomodo debeat quisque paratus esse ire cum Domino Deo suo, alio tempore, donante Domino, disputabimus vobis. Tenete me debitorem, ne diu habeatis fatigatorem, (*b*) sed pro viribus meis adjutorem.

* CAPUT VI.

Malum esse, malum pati.

Bona quibus facias bene, et quæ faciunt bonum.

* SERMO XLIX.

* Alias de Tempore 237.

In eumdem Michææ locum, de justitia quæ facienda jussa est: et in Matth. 20 de conductis in vinea.

Habitus ad Mensam sancti Cypriani, in die Dominico.

CAPUT I.

1. LECTIONES sanctas plures, cum recitarentur, audivimus, et de his nos oportet dicere, quod Dominus fuerit donare dignatus. Sed lectionum omnis auditor quod recentius lectum est magis meminit, et ut inde aliquid a tractatore verbi dicatur expectat. Cum ergo ultimum sit sanctum Evangelium recitatum, non dubito expectare Caritatem Vestram, ut de ista vinea, et de conductis, et de mercede denarii aliquid audiatis. Sed ego memini superiore Dominico quid promiserim. Cum enim de sancto Propheta quod lectum fuerat aliquid exponere voluissem; lectum autem fuerat, quærenti homini quibus sacrificiis placaret Deum, renuntiatum esse, nihil ab illo Deum quærere, nisi facere judicium et justitiam, et diligere misericordiam, paratumque esse ire cum Domino Deo suo: tractavi, quantum potui, de judicio; tantumque sermo productus est, ut non remaneret temporis spatium, quo possem de ceteris disputare. Unde me promisi hodierno die de justitia esse dicturum. Sed qui expectabatis, ut de Evangelio loquerer, nolite vos putare fraudatos. Opus enim in illa vinea, ipsa est justitia.

Matt. 6. 10.

Michææ 6. 6.

Conducti in vinea.

2. Putate ergo vos esse conductos. Qui pueri venerunt, prima hora se adductos putent; qui adolescentuli, tertia; qui juvenes, sexta; qui graviores, nona; qui decrepiti, undecima. De tempore nolite caussari. * Opus quod faciatis audite, mercedem securi expectate. Et si attenditis Dominus vester qualis est, nolite invidere, si merces æqualis est. Quod est opus, nostis: sed tamen commemorabo. Audite quod nostis, et facite quod audistis. Diximus, opus Dei esse justitiam. Interrogatus autem Dominus Jesus quod esset opus Dei, respondit, Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit. Poterat dicere (*c*) Justitia est opus Dei. Numquid ergo nos præsumere aliquid conducti contra patrem-familias

* CAPUT II. Opus judicium justitia.

Joan. 6. 29.

Credere, est opus Dei, et

(a) Sic in MSS. At in editis omittitur *plena*.

(b) Illud, *sed pro viribus meis adjutorem*, additum est auctoritate Cisterciensis MS.

(c) Hic Cisterciensis MS. addit, *pius Dominus*.

CLASSIS I. Eadem ipsa justitia.

nusi sumus? Si justitia est opus Dei, sicut ego dixi, quomodo erit opus Dei quod Dominus dixit, ut credatur in eum, nisi ipsa sit justitia credere in eum? Sed ecce, inquis, a Domino audivimus, Hoc est opus Dei, ut credamus in eum; a te audivimus, quod opus Dei sit justitia: proba nobis credere in Christum, hanc esse justitiam. Videtur mihi, quoniam jam respondeo quærenti, et justa flagitanti, videtur tibi credere in Christum non esse justitiam? Quid est ergo? Impone huic operi nomen. Procul dubio si bene consideras quod audisti responsurus es mihi, Ista fides vocatur; credere in Christum, fides vocatur. Accipio quod dicis, credere in Christum, fides vocatur. Audi et tu alium Scripturæ locum, Justus ex fide vivit. Facite justitiam, credite: Justus ex fide vivit. (Habac. 2. 4. Rom. 1. 17.) Difficile est ut male vivat, qui bene credit. Credite ex toto corde, credite non claudicantes, non hæsitantes, non contra ipsam fidem humanis suspicionibus argumentantes. Fides appellata est ab eo quia fit quod dicitur. (Fides a facto et dicto.) Duæ syllabæ sonant, cum dicitur fides: prima syllaba est a facto, secunda a dicto. Interrogo ergo te utrum credas? Dicis, Credo. Fac quod dicis, et fides est. Ego enim respondentis vocem audire possum, cor credentis videre non possum. Sed numquid ego ad vineam conduxi, qui cor videre non possum? Nec ego conduco, nec ego opus indico, nec ego denarium mercedem præparo. Cooperarius vester sum: pro viribus quas ille donare dignetur, in vinea laboro: quo autem animo laborem, qui me conduxit videt. Mihi enim, ait Apostolus, minimum est, ut a vobis judicer. (1. Cor. 4. 3.) Et vos vocem meam potestis audire, non potestis cor meum videre. Omnes cor nostrum Deo videndum proponamus, et opus ex animo faciamus. Conducentem non offendamus, ut libera fronte mercedem accipiamus.

CAPUT III.

Nunc tenebræ, postea lux.

3. Et nos, Carissimi, videbimus invicem cor da nostra, sed postea: nunc autem adhuc tenebras mortalitatis hujus circumferimus, et ad lucernam Scripturæ ambulamus; sicut dicit apostolus Petrus, Habemus certiorem Propheticum sermonem, cui benefacitis intendentes tamquam lucernæ in obscuro loco, donec dies lucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris. (2. Pet. 1. 19.) Proinde Carissimi, propter ipsam fidem qua credimus in Deum, in comparatione infidelium dies sumus. (Dies sunt fideles.) In infidelitate nox cum ipsis fuimus, modo lux, dicente Apostolo, Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. (Ephes. 5. 8.) Tenebræ in vobis, lux in Domino. Item in alio loco, Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. (1. Thess. 5. 5.) Sicut in die honeste ambulemus. (Rom. 13. 13.) Dies ergo in comparatione infidelium. In comparatione vero illius diei, quando resurgent mortui, et corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate, adhuc nox sumus. (1. Cor. 15. 53.) Nobis tamquam jam in die, dicit apostolus Joannes, Dilectissimi, nunc filii Dei sumus. (1. Johan. 3. 2.) Et tamen quia adhuc nox est, quid sequitur? Et nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Sed ista merces est, non opus. Videbimus eum sicuti est, ipsa merces est. Tunc erit dies, quo clarior esse non possit. Nunc ergo in isto jam die honeste ambulemus: in ista adhuc nocte non nos invicem judicemus. Videte enim et ipsum apostolum Paulum, qui dixit, Sicut in die honeste ambulemus (Rom. 13. 13.), non resultare, neque dissonare a coapostolo suo Petro, qui dicit, Cui benefacitis intendentes, sermoni scilicet divino, tamquam lucernæ in obscuro loco, donec dies lucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris. (2 Pet. 1. 19.)

CAPUT IV.

4. Videte hoc ipsum dicentem apostolum Paulum: Itaque nolite ante tempus quidquam judicare. Et quando erit tempus? Donec veniat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestet cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo. (1. Cor. 4. 5.) Quid est, ante tempus, nisi antequam cordis invicem videatis? Intendite si hoc est quod dixi: omnia verba ipsius sententiæ paulisper attendite. Nolite ante tempus quidquam judicare. Et quando erit tempus? Donec veniat Dominus et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo. (a) Quomodo te reprehendent tenebræ, quando a luce laudaberis? Tunc patebunt corda, modo latent. Suspectus est nescio quis quasi inimicus, et forte est amicus: videtur alter quasi amicus, et est forsitan occultus inimicus. (Amicus et inimicus nunc vix dignoscitur.) O tenebræ! Sævit, et amat; blanditur, et odit. Si ex vocibus judico, tranquillum vitans scopulum incurro; fugio amicum, hæreo inimico. Hoc fecit cor latens. Ibi credendum est, ibi intus, ubi latet, ubi occultum est. Ad hoc excolendum conductus es. Ibi credendo cooperare, ubi non te videt cooperarius tuus, sed videt te Dominus tuus. Justus ex fide vivit. (Rom. 1. 17.) Hic ago.

CAPUT V.

5. Jam de judicio priore Dominico disputavi, ut judicares te ipsum, et cum te invenires perversum, non tibi blandireris, sed corrigeres te, et fieres rectus, et tibi placeret Deus rectus. (Supra Serm. 48.) Nam rectus Deus perverso non placet. Vis ut tibi placeat rectus Deus? Esto rectus. Judica te ipsum, noli tibi placere. Quod tibi in te merito displicet, castiga, emenda, corrige. Scriptura sancta sit tibi tamquam speculum. (Scriptura sancta, speculum.) Speculum hoc habet splendorem non mendacem, splendorem non adulantem, nullius personam amantem. Formosus es, formosum te ibi vides: fœdus es, fœdum te ibi vides. Sed cum fœdus accesseris, et fœdus te ibi videris, noli accusare speculum: ad te redi, non te fallit speculum, tu te noli fallere. Judica de te, contristare de tua fœditate; ut cum abieris et discesseris tristis, fœdus, correctus possis redire formosus. Cum ergo judicaveris te ipsum sine adulatione, judica et proximum cum dilectione. Est enim quod judices, quod vides. Fieri enim potest, ut aliquid mali

(a) Colbertinus MS. *Quoniam modo te reprehendent tenebræ.*

CLASSIS I.

videas, unde (*a*) sordescas. Fieri potest, ut malum suum ipse proximus tuus tibi confiteatur, et prodat amico quod texerat inimico. (*b*) Quod videris judica: quod non vides, Deo dimitte. Quando autem judicas, dilige hominem, oderis vitium. Noli propter hominem diligere vitium, nec propter vitium odisse hominem. Homo proximus tuus est: vitium inimicum proximo tuo. Tunc amas amicum, si oderis quod nocet amico. Si credis, facis; quia justus ex fide vivit.

CAPUT VI. In discordia duorum quomodo se gerere debet amicus amborum.

6. Quod abundat in rebus humanis, hoc dico. Aliquando amico tuo carissimo inimicus est aliquis, qui erat amicus amborum. Incipiunt esse de tribus amicis duo inter se inimici, quid faciat medius qui remansit? Vult, exigit, flagitat a te ut oderis cum illo quem odisse cœpit, et hæc verba tibi dicit, Non es amicus meus, quia es amicus inimici mei. Quæ vox hujus est ad te, ipsa est illius ad te. Tres enim eratis. Tres eratis, duo cœperunt esse discordes, remansisti tu. Si huic te junxeris, illum habebis inimicum: si illi, istum: si ambobus, ambo murmurabunt. Ecce tentatio: ecce spinæ in vinea quo conducti sumus. Exspectas forte a me audire quid facias. Permane amicus amborum. Qui discordant inter se, concordent per te. Mala si quæ audis ab altero de altero, noli prodere alteri: ne forte sint postea amici qui modo sunt inimici, et proditores suos prodant sibi. Sed hoc propter homines dixi, non propter oculos ejus qui nos conduxit. Ecce nemo te prodit: Deus qui videt, ipse te judicat. Audisti ab irato verbum, a dolente, a succensente: moriatur in te. Quare proditur, quare profertur? Non enim si in te fuerit, disrumpet te. Dic sane amico tuo, qui vult te facere inimicum amici tui: alloquere, et tamquam ægrotantem animum medicinæ lenitate pertracta. Dic illi, Quare vis ut sim inimicus illius? Respondet, Quia inimicus meus est. Vis ergo ut sim inimicus inimici tui? Inimicus esse debeo vitii tui. Iste cui me vis facere inimicum, homo est: est alius inimicus tuus, cui debeo esse inimicus, si amicus tuus sum. Respondebit, Quis est alius inimicus meus? Vitium tuum. Respondebit, Quod vitium meum? Odium quo odisti amicum tuum. Esto ergo similis medico. Medicus non amat ægrotantem, si non odit ægritudinem. Ut liberet ægrotum, persequitur febrem. Nolite amare vitia amicorum vestrorum, si amatis amicos vostros.

CAPUT VII.

7. Sed qui dico, putasne facio ipse quod dico? Fratres mei, facio, si in me prius facio. In me autem facio, si a Domino accipio, facio. Odi vitia mea, cor sanandum offero medico meo. Persequor ea, quantum possum, gemo de illis, confiteor quia sunt in me, et ecce ego accuso me.

Justitia. Matth. 7. 5.

O qui me reprehendebas, corrige te. Hæc est justitia, ne dicatur nobis, Stipulam in oculo fratris tui vides, et trabem in oculo tuo non vides? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. Ira, festuca est: odium, trabes est.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

Ira, festuca, odium, trabes. Ephes. 4.26.

Sed nutris festucam, et fit trabes: ira inveterata fit odium, festuca nutrita fit trabes. Ut ergo festuca non fiat trabes, non occidat sol super iracundiam vestram. Vides, sentis te odio liventem, reprehendis irascentem? Tolle odium, et recte reprehendis. Ira est in oculo ejus, in tuo trabes. Nam si odisti tu, quomodo vides quod detrahas? Trabes est in oculo tuo. Quare trabes est in oculo tuo? Quia festucam ibi natam contemsisti. Cum illa dormisti, cum illa surrexisti: eam in te ipso excoluisti, falsis suspicionibus irrigasti; verba adulantium et ad te mala verba de amico deferentium credendo, nutristi. Festucam non avulsisti * diligentia tua, trabem fecisti.

* f. negligentia tua trabem fecisti.

Tolle trabem de oculo tuo, noli odisse fratrem tuum. Expavescis, an non expavescis? Dico tibi, Noli odisse, (*c*) securus es, et respondes mihi, et dicis mihi, Quid est odisse? Et quid mali est, quia odit homo inimicum suum? Odisti fratrem tuum: sed si odium contemnis, audi quod non adtendis; Qui odit fratrem suum, homicida est.

1. Johan. 3. 15.

Homicida, qui fratrem odit.

Qui odit, homicida est. Numquid modo potes dicere, Quid ad me, ut homicida sim? Qui odit, homicida est. Non venenum parasti, non ad percutiendum inimicum cum gladio processisti, non (*d*) ministrum sceleris præparasti, non locum, non tempus; postremo ipsum scelus non fecisti: tantum odisti, et prius te quam illum occidisti. Discite ergo justitiam, ut non oderitis nisi vitia, homines ametis. Hoc si tenueritis, et hanc justitiam feceritis, ut homines etiam vitiosos sanari malitis potius quam damnari, bonum opus in vinea fecistis. Sed exercete vos in hoc, Fratres mei.

CAPUT VIII.

8. Ecce post Sermonem fit missa catechumenis: manebunt fideles, venietur ad locum orationis. Scitis quo accessuri sumus, quid prius Deo dicturi sumus? Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

Matt. 6. 12. Debitorum dimissio.

Agite ut dimittatis, agite. Venietis enim ad verba ista orationis: quomodo ea dicitis, quomodo non dicitis? Postremo interrogo, Dicitis, an non dicitis? Odisti, et dicis? Respondebis mihi, Ego non dico. Oras, et non dicis? odisti, et dicis? oras, et non dicis? Cito respondeo. Ergo si dicis, mentiris: si non dicis, nihil mereris. Observa te, adtende te: modo es oraturus, dimitte ex toto corde. Litigare vis cum inimico tuo, prius litiga cum corde tuo. Litiga, inquam, litiga cum corde tuo. Dic cordi tuo, Noli odisse. Illud autem cor tuum, (*e*) animus tuus odit adhuc: dic animo, Noli odisse. Quomodo orabo, quomodo dicam, Dimitte nobis debita nostra? Possum quidem hoc dicere, sed quod sequitur quomodo dicam? Sicut et nos. Quid? Sicut et nos dimittimus. Ubi est fides? Fac quod dicis, Sicut et nos.

9. Sed non vult dimittere anima tua, et contristatur, quia dicis ei, Noli odisse. Responde

(a) Cisterciensis MS. *unde sordescat*.
(b) MSS. *Quomodo videtis*.
(c) Sic MSS. Editi vero, *et securus eris*.
(d) Sic MSS. At editi, *ministerium*.
(e) Colbertinus MS. *amicus tuus adhuc odit. Dic animæ tuæ etc.*

CLASSIS I. — Psal. 41. 6. — A

illi, Quare tristis es anima mea, et quare conturbas me? Quare tristis es? Noli odisse, ne perdas me. Quare conturbas me? Spera in Deum. Langues, anhelas, ægritudine sauciaris, non potes tibi tollere odium. Spera in Deum, medicus est; pro te pependit in ligno, et nondum est vindicatus. Quid vis vindicari? Ideo enim odisti, ut vindiceris. Vide pendentem Dominum tuum, vide pendentem, et tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, et tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vide pendentem, si vindicari vis. Vindicari vis: vide pendentem, audi precantem, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.

Exemplum Christi. — Lucæ 23. 34.

CAPUT IX.

10. Sed potuit hoc facere, dicis mihi: ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus: homo ego, homo ille Deus homo. B Deus ergo ut quid homo, si non corrigitur homo? Sed ecce tibi loquor: o homo, multum est ad te imitari Dominum tuum, attende Stephanum conservum tuum. Certe Stephanus sanctus, homo erat, an Deus? Homo erat. Plane homo erat: hoc erat quod tu. Sed quod fecit, nonnisi donante Ille, quem rogas et tu. Vide tamen quid fecerit. Loquebatur Judæis, sæviebat et diligebat. Utrumque ostendere debeo, quia dixi, sæviebat; dixi et diligebat: utrumque debeo demonstrare, et sævientem, et diligentem. Audi sævientem, Dura cervice. Verba sunt sancti Stephani, quando Judæos alloquebatur, « Dura cervice, et incircumcisi « corde et auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis. Quem Prophetarum non occiderunt patres vestri? » Audisti sævientem: alterum debeo, audi et diligentem. Irati illi facti, et gravius in- C ardescentes, et mala pro bonis reddentes, ad lapides cucurrerunt, Dei famulum lapidare cœperunt. Hic proba sancte Stephane dilectionem tuam: hic, hic te videamus, hic spectemus, hic victorem diaboli triumphatoremque cernamus. Audivimus sævientem adversus tacentes, videamus si diligis sævientes: sæviebas adversus tacentes, videamus si diligis lapidantes. Si enim odisti, et odisse potuisti, nunc est tempus quando lapidaris, tunc maxime odisse debes. Videamus si reddis duritiam cordis lapidibus duris, lapidibus qui te lapidant. Lapides enim mittunt lapides, dura duri. Qui in lapide Legem acceperunt, lapides mittunt.

Stephani caritas erga lapidatores suos. — Sævit et diligit. — Act. 7. 51. et 52.

CAPUT X.

D 11. Videamus, Carissimi, videamus, spectemus magnum spectaculum: (a) spectemus et die crastino proponendum. Videamus. Ecce Stephanus lapidatur, sit constitutus quasi ante oculos nostros: Eia membrum Christi, eia athleta Christi, inspice illum qui pro te pependit in ligno. Crucifigebatur ille, tu lapidaris. Ille dixit, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tu quid dicis, audiam. Videam (b) te, ne forte possim imitari vel te. Primo beatus Stephanus stans oravit pro se, et ait, Domine Jesu, accipe spiritum meum. Deinde positis genibus pro lapidatoribus orans, Domine, inquit, ne statuas illis hoc peccatum. Hoc dicto obdormivit. O felix somnus, et requies vera! Ecce quid est requiescere, pro inimicis orare. Sed paulum quæso te, sancte Stephane, expone mihi hoc, nescio quid, quare pro te stans orasti, et pro inimicis genu fixisti? Respondet fortasse quod intelligimus: Pro me stans oravi, quia pro me qui recte Deo servivi oravi, orando et impetrando non laboravi. Qui pro juste erat, non laborat: ideo stans pro se oravit. Ventum est ut oraret pro Judæis, pro interfectoribus Christi, pro interfectoribus sanctorum, pro lapidatoribus suis, attendit nimiam et magnam esse impietatem ipsorum, quæ difficile donari posset, et genu fixit. Fige genu in hac vinea, o fortis operarie: fige, inquam, B genu in opere hujus vineæ, fortissime operarie. Magnum opus tuum, egregium et laudandum multum. Multum altum fodisti, qui odium inimicorum de corde exulsti. Conversi ad Dominum, etc.

Genu flexo orat pro inimicis. — Lucæ 23. 34. — Act. 7. 58. et 59. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO L.

* Alias de Diversis 15, necnon 30, inter homilias 50.

De eo (c) quod scriptum est in Aggæo propheta, Meum est aurum, et meum est argentum. *Contra Manichæos.* C

CAPUT I. — Aggæi 2. 9. — Manichæorum in veteres Scripturas calumnia.

1. De Aggæo propheta Manichæi calumniantur, invidiose accusantes quod dixerit ex persona Dei loquentis, *Meum est aurum, et meum est argentum*: et quia Evangelium veteri Legi student pugnaciter comparare, ut sibi utræque C Scripturæ velut adversariæ contrariæque videantur, ita proponunt quæstionem: In Aggæo, inquiunt, propheta scriptum est, *Meum est aurum, et meum est argentum*: in Evangelio autem, Salvator noster mammona hujusmodi iniquitatis speciem appellavit. De cujus usu beatus Apostolus ad Timotheum scribens, *Radix autem omnium malorum*, inquit, *est avaritia: quam quidam appetentes, aversi sunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis*. Hæc ipsorum est propositio quæstionis: vel potius veterum Scripturarum, per quas Evangelium prænuntiatum est, ex ipso Evangelio quod per eas prænuntiatum est, accusatio. Nam si quæstionem proponerent, forsitan quærerent, si autem quærerent, forsitan D invenirent.

Lucæ 16. 9. — 1.Tim. 6. 10.

2. Cur non autem miseri intelligunt, quod apud Aggæum loquens Dominus, propterea dixerit, *Meum est aurum, et meum est argentum*, ut et ille qui non vult cum indigentibus communicare quod habet, cum audit præcepta faciendæ misericordiæ, intelligat Deum non de re illius cui jubet, sed de re sua jubere donari; et ille qui aliquid porrigit pauperi, non se arbitretur de suo facere, ne forte non tam confirmetur misericordiæ nomine, quam infletur superbiæ vanitate? *Meum est*, inquit, *aurum*, *et meum est ar-*

Aurum et argentum res est non hominis, sed Dei.

(a) Hoc loco Am. Er. et Colb. MS. *Exspectemus.*
(b) Am. Er. et MSS. *Videam, teneam: forte possum imitari vel te.*
(c) Recensetur a Possidio in Indiculi cap. 2.

gentum, non vestrum, o divites terræ. Quid ergo dubitatis pauperi dare de meo, aut quid extollimini cum datis de meo?

CAPUT II. Quia id Deus non modo condidit, sed pro nutu administrat, aliis ad subsidium et probationem, aliis ad supplicium.

3. Et vis videre, quam justi judicis res est aurum et argentum? Avarus inde torquetur, unde misericor adjuvatur. Rem suam divina distribuente justitia, et recte facta inde manifestantur, et peccata inde puniuntur. Namque aurum argentum atque omnis terrena possessio et exercitatio humanitatis est, et supplicium cupiditatis. Cum talia Deus bonis hominibus tribuit, ostendit in eis quanta contemnat animus, cujus divitiæ sunt ipse qui tribuit. Non enim potest quisque apparere contemtor, nisi ejus rei cujus possessor effectus est. Nam et qui non habent, possunt ista contemnere: sed utrum fingant, an vere contemnant, Deus videt qui cordis inspector est: hominibus autem, ut imitari possint, cogitatio contemnentis nonnisi in manibus erogantis inspicitur. Cum autem malis hominibus Deus ista concedit, ostendit in eis quomodo et in ipsis bonis quæ Deus largitur, crucietur animus, cui viluit qui tanta largitur. Bonis enim subministrat occasiones beneficiorum: malos torquet timore damnorum. Et ideo si amittunt utrique aurum et argentum, isti cœlestes divitias læto corde retinebunt; illis autem et bonis temporalibus inanis domus, et bonis æternis inanior conscientia remanebit.

Aurum ejus proprie est, qui illo bene utitur, adeoque vere illius est Dei.

4. Illius est ego aurum et argentum, qui novit uti auro et argento. Nam etiam inter ipsos homines tunc quisque habere aliquid (*a*) dicendus est, quando bene utitur. Nam QUOD JUSTE NON TRACTAT, jure non tenet. Quod autem jure non tenet, si suum esse dixerit, non erit vox justi possessoris, sed impudentis incubatoris improbitas. * Quapropter si homo non importune dicit aliquid suum, non quod iniqua et stulta cupiditate occupaverit, sed quod prudentissima potestate et justissima moderatione tractaverit; quanto magis Deus vere ac proprie suum esse dicit aurum et argentum, quod et largissima bonitate condidit, et justissimo administrat imperio, ut sine ipsius nutu atque dominatu, nec mali ad avaritiæ supplicium, nec boni ad usum misericordiæ possint habere aurum et argentum? Quod tamen et instituere ut sit, et ut alteri adsit, alteri desit, distribuere atque ordinare, non possunt.

* CAPUT III.

Aurum bonis et malis cur datur.

5. Si autem solis malis in potestatem daretur aurum et argentum, recte putaretur malum: si solis bonis, recte putaretur magnum aliquod bonum. Rursus si solis malis deesset, videretur magna pœna paupertas: si autem solis bonis deesset, videretur summa beatitudo paupertas. Nunc vero si scire vis aurum posse bene haberi, habent et boni: si scire vis non eos per aurum bonos esse, habent et mali. Item si scire vis quam non sit miseria paupertas, sunt quidam pauperes beati: si scire vis quam non sit beatitudo paupertas, sunt quidam pauperes miseri. Ita ergo aurum et argentum distribuit hominibus conditor rerum et administrator Deus, ut ipsum per se natura et genere suo bonum sit, quamvis non summum et magnum bonum, et pro (*b*) gradu sui ordinis laudabilem conditorem universitatis ostendat; copia vero ejus non extollat bonos, nec elidat inopia; malos autem et cum offertur excæcet, et cum aufertur excruciet.

CAPUT IV. Aurum non recte vituperari posse.

6. Res ergo condita et ad Conditoris laudem, et ad bonorum probationem, malorumque supplicium, recte vituperari nullo modo potest: et eam verissime Deus dicit suam, quam non solum condidit affluentissima bonitate, sed etiam providentissima moderatione dispensat. Cum autem hoc genus rerum Dominus in Evangelio mammona iniquitatis appellat, significat esse alterum mammona, id est, alias divitias, quas nisi justi et boni possidere non possunt, ut ideo mammona iniquitatis vocetur, quia iniquitas eas vocat divitias. Justitia vero novit esse alias divitias, quibus homo adornatur interior: sicut beatus Petrus dicit, Qui est ante Deum dives. Illæ justæ dicuntur divitiæ, quia bonis meritis justisque tribuuntur. Illæ veræ dicuntur divitiæ, quia quisquis eas habuerit non egebit. Istæ vero injustæ divitiæ, non quia injustum est aurum et argentum; sed quia injustum est eas putare divitias, quæ non auferunt egestatem. Tanto enim magis quisque ardebit egestate, (*c*) quanto magis eas diligens majores habuerit. QUOMODO ergo SUNT DIVITIÆ, quibus crescentibus crescit inopia; quæ amatoribus suis quanto fuerint ampliores, non afferunt satietatem, sed inflammant cupiditatem? Divitem tu putas, qui minus egeret, si minus haberet? Nam videmus quosdam, cum haberent parvam pecuniam, parvis lucris fuisse lætatos: sed postea quam cœpit eis abundare, verum quidem corpus auri et argenti, sed tamen falsæ divitiæ, cum parva obtuleris, jam recusant. Credis eos jam esse satiatos: sed falsum est. Nam major pecunia fauces avaritiæ non claudit, sed extendit: non irrigat, sed accendit. Poculum respuunt, quia fluvium sitiunt. Utrum ergo ditior, an egentior dicendus est, qui cum ideo voluit habere aliquid ne indigeret, ideo plus habet ne minus indigeat?

Mammona iniquitatis.

1. Petri 3.4.

Divitiæ aliæ veræ, aliæ falsæ.

CAPUT V. Divitiarum pius usus.

7. Sed non est hæc auri culpa et argenti. Fac enim misericordem aliquem invenisse thesaurum: nonne operante misericordia præbetur hospitalitas peregrinis, aluntur famelici, nudi vestiuntur, inopes adjuvantur, captivi redimuntur construuntur, ecclesiæ, reficiuntur lassi, pacantur litigiosi, reparantur naufragi, curantur ægroti, corporales opes dispertiuntur in terra, spiritales reconduntur in cælo? Quis hæc facit? Misericors et bonus. Unde facit? de auro et argento. Cui serviens hæc facit? Ei qui dixit, *Meum est*

(a) Sic MSS. necnon Am. et Er. in trigesima inter homilias 50. At Vlim. Par. et Lov. *dignus est.*

(b) Sic Am. Er. et omnes MSS. At Vlim. Par. et Lov. *et pro gradus sui ordine.*

(c) In trigesima ex 50. homiliis Am. Er. et MSS. *egestate avaritiæ.*

CLASSIS I. SERMONES DE SCRIPTURIS

Dementia est, crimen male utentium in res ipsas transferre.

aurum, et meum est argentum. Videtis jam, ut arbitror, Fratres, quam magno errore magnaque dementia in res ipsas quibus homines male utuntur, crimen male utentium transferatur. Nam si propterea vituperatur aurum et argentum, quia homines avaritia depravati, neglectis præceptis omnipotentissimi Creatoris, in ea quæ condidit detestabili cupiditate rapiuntur, vituperetur etiam omnis Dei creatura, quia, sicut Apostolus dicit, perversi quidam homines coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Vituperetur etiam iste sol: quem certe iidem Manichæi, quoniam non intelligunt esse creaturam, tamquam ipsum Creatorem, vel tamquam ejus aliquam partem colere atque adorare non desinunt. Cur ergo ipsum non vituperant, cum plerumque homines de usu solis et luminis in ædificiis suis lites injustissimas concitant; et ut fenestris suis radii liberiores aliquanto largius infundantur, domos alienas dejicere sæpe moliuntur; et eos qui contradixerint, etiamsi jure certissimo contradicant, inimicitiis acerbissimis insectantur? Si quem igitur infirmorum potentior aliquis injuste ac nefarie propter usum solis oppresserit, diripuerit, in exsilium etiam mortemve compulerit, solis est crimen, quo ille abundantius uti desiderat, an potius male utentis iniquitas, qui dum cupit corporis oculis temporale lumen largius adquirere, cubiculum cordis luci non aperit æquitatis?

Rom. 1. 25.

CAPUT VI. Aurum a Manichæis injuria accusari.

8. Ex quo isti, si possunt, intelligant, aut aurum et argentum se accusare non oportere, quamvis de auro et argento sæpe homines cupidissimi dimicent; aut accusationes suas de terra in cælum, et de metallis fulgentibus in sidera, atque in ipsum solem se debere transferre, quando iniqui homines inexpiabili sæpe discordia de possidenda solis luce confligunt. Simul etiam discant, quid intersit inter hanc lucem visibilem, lucemque justitiæ. Siquidem fieri potest, ut quanto majori aviditate frui quisque hac luce voluerit, tanto majori cæcitate a justitiæ luce deficiat. Nulla enim creatura homo justificari potest: sed ut creaturis omnibus juste uti possit, a Creatore justificandus est. Itaque ipse Dominus, quamvis avaritiam sicut justus judex ubique condemnet; usum tamen copiarum terrenarum tamquam verus magister ostendit, in eo ipso loco, quem isti tamquam contrarium Prophetæ objicere voluerunt. Ait enim: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis:* hoc est dicere, quæ mammona iniquitatis est, vestra mammona esse non debet. Tunc enim juste poteritis uti rerum copia terrenarum, et amicos inde facere, qui vos recipiant in tabernacula æterna, si mammona vobis ista non fuerit, id est, si non ex ea vos divites fieri putaveritis. Quoniam divitiæ vestræ, quæ sunt veræ divitiæ, quæ ab omni vos indigentia liberabunt, non sunt terrenis facultatibus comparandæ. Sed ut illis frui merito possitis, prius istis bene utendum est, quæ non sunt divitiæ veræ, nec vestræ: quia injuste dicuntur divitiæ; non enim auferunt egestatem, et eas divitias iniqui putant. Istis enim se ab indigentia liberari arbitrantur: vos autem alias, id est veras et vestras debetis desiderare divitias. Sed *si in injusto mammona fideles non fuistis, verum quis dabit vobis? * Et si in alieno fideles non fuistis, vestrum quis dabit vobis?*

Auri cupiditas damnatur, rectus usus a Domino commendatur.

Lucæ 16. 9.

Ibidem 11.

v. 12.

9. Quamquam Manichæos proprio more propheticis dictis calumniari manifestum sit. Quisquis enim ejusdem Scripturæ circumstantiam vel mediocriter inspexerit, inveniet non de hoc argento vel auro, quo avaritia imprudenter insanit, dixisse Prophetam; sed de illo potius, cujus etiam Apostolus meminit, dicens, Si quis autem ædificat supra fundamentum aurum et argentum, lapides pretiosos. Quo auro et argento dives est ille thesaurus, quem in agro ipse Dominus inventum, et a quodam mirabiliter laudabiliterque avaro venditis omnibus suis emtum esse testatur. Nam ipsum Dominum prænuntians, et novi sæculi, hoc est, Ecclesiæ tempora figurate, ut solet designans Propheta, sic dicit: *Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum et terram, et mare et aridam * et movebo omnes gentes: et veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. * Meum est aurum, et meum est argentum, dicit Dominus exercituum. * Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum; et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.*

Manichæi Prophetarum calumniatores.

I. Cor. 3. 12.

Aggæi 2. 7.

v. 8.

v. 9.

v. 10.

CAPUT VII. Aggæi locus vindicatur.

10. Si vellent isti non esse canes et porci, quibus sanctum dare et margaritas projicere prohibemur; sed petentes accipere, et quærentes invenire, et pulsantes aperiri sibi desiderarent; quam possent fortasse etiam sine ullo interprete, duce ipso sancto Spiritu sentire quæ dicta sunt, ad novum populum, hoc est, ad Cristianum populum, cujus sacerdos magnus et Jesus Filius Dei, sine ulla caligine pertinere: certe vel eo loco ubi dictum est, *Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum et terram, mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cuntis gentibus:* De novissimo enim Domini, id est, secundo adventu, quo in claritate venturus est, versus iste prolatus est, cum ait Propheta, *Et veniet desideratus cunctis gentibus.* Quando enim primo in carne mortali per Mariam virginem venit, nondum desiderabatur a cunctis gentibus, quia nondum crediderant. Disseminato autem Evangelio per omnes gentes, in omnibus gentibus desiderium ejus accenditur. Per omnes enim gentes (a) et sunt, et erunt electi ejus, qui toto corde in oratione dicant, Adveniat regnum tuum. Sed primus adventus misericordiam præseminavit judicio: in quo judicio secundi adventus claritas eminebit. Prius ergo oportebat moveri cælum, cum eum Angelus concepturæ virgini nuntiavit, cum Magos ad eum adorandum stella perduxit, cum rursus Angeli natum pastoribus in-

Matth. 6. 10.

(a) Editi, *Per omnes gentes erunt: omisso et sunt et*, quod ex Germanensi MS. restituimus.

 dicarunt: moveri terram, cum ejus miraculis turbaretur: moveri mare, cum iste mundus persecutionibus fremeret: moveri aridam, cum in eum credentes esurirent sitirentque justitiam: moveri denique omnes gentes, cum Evangelium ejus usquequaque discurreret. Tunc deinde veniret desideratus omnibus gentibus sicut Propheta pronuntiante, venturus est, Et implebitur domus ista gloria, id est, Ecclesia.

CAPUT VIII. Aurum et argentum allegorice. Psal. 11. 7.

11. Consequenter itaque subjecit, *Meum est aurum, et meum est argentum*. Omnis enim sapientia quæ nomine auri figurate significatur, et eloquia Domini eloquia casta, argentum igne probatum terræ, purgatum septuplum: omne ergo tale argentum et aurum non est hominum, sed Domini: ut quoniam implebitur domus gloria, qui gloriatur, in Domino glorietur. Quia (2. Cor. 10. 17.) enim sacerdos ille magnus, domus hujus inhabitator, Dominus noster Jesus Christus, propter reditum hominis, qui per superbiam de paradiso exierat, se ipsum exemplum humilitatis præbere dignatus est: quod testatur in Evangelio clamans, (Matth. 11. 29.) Discite a me, quoniam mitis sum, et humilis corde: ne quis forte in domo ejus, id est, in Ecclesia, si quid sapienter potuerit vel sentire vel dicere, quasi sua propria videri volens extollatur, a videte quanta medicina ei (a) dicitur a Domino Deo. *Meum est aurum, et meum est argentum.* Sic enim fiet quod sequitur, ut magna sit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ. Prima enim domus, id est, cives terrenæ Jerusalem, (Rom. 10. 3.) sicut Apostolus dicit, Ignorantes Dei justitiam, et suam justitiam quærentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Videte si non isti; dum suum esse dicunt aurum et argentum, non potuerunt ad æternam gloriam domus novissimæ pervenire. Tamen cum dicit Propheta, *Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ*, nec ipsam primam sine aliqua gloria fuisse demonstrat. Nam de illa loquebatur (2. Cor. 3. 11.) etiam Apostolus, cum diceret, Si enim quod evacuatur, per gloriam est, multo magis quod manet, in gloria erit.

CAPUT IX. Pax promissa post resurrectionem.

12. Versus autem ultimus, quo iste Prophetæ sermo concluditur, *Et in loco isto*, inquit, *dabo pacem, dicit Dominus exercituum*. Quid est, *in loco isto*, nisi terrenum forte aliquid tamquam digito ostendit? Quid enim potest contineri loco nisi corpus? Non absurde ergo ultimam resurrectionem corporis intelligimus, qua beatitudo perfectissima terminatur, quando jam non concupiscit caro adversus spiritum, nec spiritus ad (1. Cor 15. 53.) versus carnem. Hoc enim corruptibile induet incorruptionem, et mortale hoc induet immortalitatem. Non erit alia lex in membris repugnans legi mentis: quia *in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum*.

Auri contemtus in propheticis litteris.

13. Nam de contemtu terreni auri et argenti quæ Prophetæ dicant, quis adversus divinas voces tam surdus est, ut ignoret? Sic enim illi ad

(a) Sic Germanensis MS. Editi autem, *videte quanta medicina ei detur a Domino. Meum est etc. Sic enim consequitur. Ut magna sit gloria etc.*

A decipiendus homines de Apostolo proferunt quod ait. *Radix est autem omnium malorum avaritia, quam quidam sectantes a fide pererraverunt, et inseruerunt se doloribus multis*, (1. Tim. 6. 10.) quasi facile invenias aliquem librum veterum Scripturarum, ubi non culpetur avaritia, et digna exsecratione damnetur. Sed quia de auro et argento nunc quæstio est, cur non audiunt Prophetam dicentem, Sed et argentum eorum et aurum eorum (Ezech. 7. 19.) non poterit liberare eos in die iræ Domini? Hoc solum si quisquam sitiens audiat, et animæ suæ medullis infundat, nonne se totum a blandimentis falsæ felicitatis alienans, in amplexum Dei, vetere homine exutus ut se immortalitate cooperiat, advocabit? Sed quid jam diutius de hac quæstione tractemus? Credo esse manifestum B Caritati Vestræ, Manichæorum sectam non veritate, sed fraude agere cum imperitis, ut Scripturas (b) non totas totis, novas veteribus præferant; sed sententias excerpendo, quas velut adversas sibi esse conantur ostendere, ut decipiant imperitos. Nulla est autem de ipso novo Testamento vel Apostoli Epistola, vel etiam liber Evangelii, de quo non possint ista fieri; ut quibusdam sententiis ipse unus liber sibi videatur esse contrarius, nisi ejus tota contextio diligentissima lectoris intentione tractetur.

SERMON. DE SCRIPTURIS. commentatus

* SERMO LI.

* Alias de Diversis 63.

De (c) Concordia Evangelistarum Matthæi et Lucæ in generationibus Domini.

C

CAPUT I. Tractanda quæstio proposita in die natali Christi.

1. Exspectationem Caritatis Vestræ ille impleat, qui excitavit. Etsi enim quæ dicenda sunt vobis, non nostra, sed Dei esse præsuminus; tamen multo magis nos dicimus, quod humiliter dicit Apostolus, Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut eminentia virtutis Dei sit, et non ex nobis. (2. Cor. 4. 7.) Non dubitamus itaque meminisse vos pollicitationis nostræ. In ipso promisimus, per quem nunc reddimus. Nam et cum promitteremus, ab ipso petebamus: et cum reddimus, ab ipso accipimus. Meminit autem Caritas Vestra nos matutino Natalis Domini distulisse quam solvendam proposuimus quæstionem: quia multi nobiscum, etiam quibus solet esse onerosus sermo Dei, sollemnitatem illam D diei debitam celebrabant. Nunc vero puto, neminem convenisse, nisi qui audire desiderat. Non itaque loquimur cordibus surdis, non fastidientibus animis. Hæc autem vestra exspectatio, pro me oratio est. Accessit aliquid, quia et dies Muneris multos hinc ventilavit, pro quorum quidem salute quantum satagimus, tantum fratres ut satagatis hortamur; et pro his qui nondum intenti sunt spectaculis veritatis, sed dediti sunt spectaculis carnis, intenta mente deprecemini Deum. (Spectaculorum dies.) Novi enim, et certe scio esse modo in numero vestro eos qui hodie contemserunt: sed rumpunt

(b) Sic MS. At editi, *ut Scripturas totas non totis etc.*
(c) Possidius in capite 8 indiculi recordatur Sermonis *De generationibus secundum Matthæum.*

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

ea, quæ (a) consuerunt. Mutantur enim homines, et in melius et in deterius. Quotidianis hujuscemodi experimentis vicissim et lætamur et contristamur; lætamur correctis, contristamur depravatis. Ideoque Dominus non ait salvum futurum esse qui cœperit: sed qui perseveraverit, inquit, usque in finem, hic salvus erit. (Matth. 10. 22.)

Spectacula Christianorum.

2. Quid autem potuit admirabilius nobis concedere Dominus Jesus Christus Filius Dei, qui est et filius hominis, quia et hoc esse dignatus est; quid potuit magnificentius, quam ut non solum spectatores nugacium Munerum aggregaret ovili suo, sed etiam nonnullos qui illic spectari solent? Non enim tantum amatores Venatorum, sed etiam ipsos Venatores venatus est ad salutem: quia et ipse spectatus est. Audi quomodo. Ipse dixit, ipse ante quam spectaretur prædixit, et tamquam factum esset quod futurum erat prophetico eloquio prænuntiavit, dicens in Psalmo, Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. (Psal. 21. 17. et 18.) Ecce quomodo spectatus est, ut ossa ejus dinumerarentur. Et dicit apertius ipsum spectaculum: Ipsi vero consideraverunt, et inspexerunt me. (Ibidem.) Spectabatur illudendus, spectabatur ab eis qui non ei saltem faverent in illo spectaculo, sed sævirent: quomodo spectari fecit Martyres suos primitus, dicente Apostolo, Spectaculum facti sumus mundo, et angelis et hominibus. (1. Cor. 4. 9.) Sed duo genera hominum talia spectacula spectant, unum carnalium, alterum spiritalium Carnales spectant, miseros putantes eos Martyres qui bestiis * subjecti sunt, qui capite cæsi, qui ignibus concremati, detestantes eos et exhorrentes. Alii vero sicut et sancti Angeli spectant, non attendentes corporum laniatus, sed mirantes fidei integritatem. Magnum spectaculum præbet oculis cordis integer animus, corpore dissipato. Hæc vos cum in ecclesia leguntur, libenter spectatis oculis cordis. Si enim nihil spectaretis, nihil audiretis. Videtis ergo quod hodie spectacula non contemsistis, sed elegistis. Adsit itaque Deus, dans ut amicis vestris quos doletis hodie ad amphitheatrum cucurrisse, et ad ecclesiam venire noluisse, referatis dulciter vestra spectacula: ut et illis incipiant vilescere illa, quæ amando ipsi viluerunt; et ament vobiscum Deum, de quo nemo potest amator erubescere; quia illum amat qui non potest vinci. Ament vobiscum Christum, qui eo ipso quo videbatur victus, vicit orbem terrarum. Vicit enim orbem terrarum sicut videmus, Fratres: subjecit omnes potestates, subjugavit reges, non superbo milite, sed irrisa cruce: non sæviens ferro, sed pendens ligno, patiendo corporaliter, faciendo spiritaliter. Illius corpus erigebatur in cruce: ille mentes cruci subdebat. Denique quæ gemma pretiosior in diademate, quam crux Christi regnantium in fronte? (b) Hunc vos amando, numquam erubescitis. Quam multi enim de amphitheatro victi revertuntur, victis eis pro quibus insaniunt. Qui magis vincerentur, si vincerent. Subderentur enim vanæ lætitiæ, subderentur exultationi pravæ cupiditatis: qui hoc ipso illuc currunt, victi sunt. Quam multos enim putatis, Fratres, dubitasse hodie, utrum huc irent, an illuc? Et qui in ipsa dubitatione considerantes Christum ad ecclesiam cucurrerunt, vicerunt non quemlibet hominem, sed diabolum ipsum, totius mundi pessimum Venatorem. Qui autem in illa dubitatione elegerunt potius ad amphitheatrum currere, ab illo utique victi sunt, quem isti vicerunt. Vicerunt autem in illo qui ait, Gaudete, quia ego vici mundum. (John. 16. 33.) Quia propterea tentari se passus est Imperator, ut doceret militem dimicare.

Martyrum mortem aliter spectant carnales, aliter spiritales.

* Aliis locis, subjecti.

CAPUT II. *Christus de femina nasci cur voluerit.*

3. Hoc ergo ut faceret Dominus noster Jesus Christus, utique nascendo de femina, filius hominis factus est. At enim si non nasceretur de Maria virgine, quid esset minus? Dicit aliquis, Homo esse voluit: esset homo, non tamen de femina nasceretur: non enim et primum hominem quem fecit, ex femina fecit. Ad hoc vide quid respondeatur. Tu dicis, ad nascendum ut quid elegerit feminam. Respondetur tibi, Immo ad nascendum cur fugeret feminam? Puta me non posse ostendere quia elegerit, ut de femina nasceretur: tu ostende quid fugere in femina debuit. Sed aliquando jam dicta sunt, quia utique si fugeret feminæ uterum, velut significaret se ex illa contaminari potuisse. Quanto autem erat per substantiam suam immaculabilior, tanto non debuit formidare uterum carnis, quasi posset inde maculari: sed natus de femina, ostendere nobis debuit magni aliquid sacramenti. Nam re vera, Fratres, et nos fatemur, quod si vellet Dominus sic fieri homo, ut non ex femina nasceretur, erat utique facile Majestati. Quomodo enim potuit ex femina sine viro; sic posset nec per feminam nasci. Sed hoc nobis ostendit, ut scilicet in nullo sexu de se desperaret humana creatura. Sexus enim humanus marium est et feminarum. Si ergo vir existens, quod utique esse deberet, non nasceretur ex femina: desperarent de se feminæ, memores primi peccati sui, quia per feminam deceptus est primus homo; et omnino nullam se spem habere in Christo arbitrarentur. Venit ergo vir sexum præeligere virilem, et natus ex femina sexum consolari femineum, tamquam alloquens et dicens, Ut noveritis quod non Dei creatura mala est, sed voluptas prava pervertit eam, in principio cum feci hominem, masculum et feminam feci. Non creaturam damno, quam feci. Ecce natus sum vir, ecce natus ex femina. Non ergo creaturam damno, quam feci; sed peccata, quæ non feci. Uterque sexus videat honorem suum, et uterque confiteatur iniquitatem suam, et uterque speret salutem. Decipiendo homini propinatum est venenum per feminam: reparando homini propinetur salus per feminam. Compenset femina decepti per se hominis peccatum, generando Christum. Inde et resurgentem Deum priores feminæ Apostolis nuntiarunt.

Per feminam venenum, per feminam salus.

(a) Regius MS. consueverunt.

(b) Lov. Hanc; cujus loco MSS. Hunc.

CLASSIS I.

Nuntiavit viro suo mortem femina in paradiso: nuntiaverunt et feminæ salutem viris in Ecclesia. Resurrectionem Christi Apostoli erant gentibus nuntiaturi: Apostolis feminæ nuntiarunt. Nemo ergo calumnietur Christo nato ex femina, de quo sexu Liberator maculari non posset, et quem sexum Creator commendare deberet.

CAPUT III. Evangelii fides toto orbe recepta.

4. Sed inquiunt, quomodo credituri sumus natum ex femina Christum? Respondeam, Ex Evangelio quod prædicatum est et prædicatur universo orbi terrarum. Sed rei jam creditæ per omnem terram quæstionem conantur ingerere cæci, excæcare alios affectantes, et non videntes quod videndum est, dum convellere conantur quod credendum est. Respondent enim, et dicunt Noli nos auctoritate orbis terrarum premere: ipsam Scripturam consideremus. Noli popolariter agere: multitudo tibi seducta favet. Primo hic respondeo: Multitudo seducta mihi favet? Hæc multitudo, paucitas fuit. Unde crevit hæc multitudo, quæ in istis incrementis tanto ante nuntiata est? Non enim crescere visa est, quæ non est prævisa. Non dico, paucitas erat: unus erat Abraham. Considerate, Fratres, unus erat Abraham per totum mundum illo tempore, per totum orbem terrarum inter omnes homines, inter omnes gentes, cui homini dictum est, In semine tuo benedicentur omnes gentes. (Gen. 22. 18.) Quod credidit unus de sua singularitate, exhibitum est multis de seminis multitudine. Tunc non videbatur, et credebatur, nunc videtur, et impugnatur: et quod uni tunc dicebatur et ab uno credebatur; nunc oppugnatur a paucis, quando exhibetur in multis. Ille qui discipulos suos fecit piscatores hominum, intra retia sua omne genus auctoritatis inclusit. Si multitudini credendum est; quid copiosius Ecclesia toto orbe diffusa? Si divitibus credendum est; attendant quot divites cepit: si pauperibus credendum est; attendant pauperum millia: si nobilibus, intus est jam pene tota nobilitas: si regibus; videant omnes subditos Christo: si eloquentioribus, doctioribus, prudentibus; intueantur quanti Oratores, quanti periti, quanti philosophi hujus mundi ab illis piscatoribus irretiti sint, ut ad salutem de profundo adtraherentur; cogitantes eum qui magnum malum animæ humanæ, id est superbiam, suæ humilitatis exemplo sanare descendens, Infirma mundi elegit, ut confunderet fortia; et stulta hujus mundi elegit, ut confunderet sapientes; non qui essent, sed qui esse viderentur: et ignobilia hujus mundi elegit, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt evacuaret. (2. Cor. 1. 27.)

CAPUT IV. Dissonantia Evangeliorum nulla esse secure creditur, donec intelligatur.

5. Quidquid velis dicas, inquiunt, nos deprehendimus ubi legitis natum Christum, dissonare inter se Evangelia; et non posse utrumque verum esse quod dissonat. Cum enim ostendero, inquit, dissonantiam, recte improbo fidem: aut tu qui accipis fidem, ostende concordiam. Quam quæso dissonantiam demonstrabis? Aperiam, inquit, cui nemo potest contradicere. Quam securi auditis, quia fideles estis. Adtendite dilectissimi, et videte quam salubriter Apostolus moneat, dicens, Sicut ergo accepistis Christum Jesum Dominum nostrum, in ipso ambulate, radicati et superædificati in ipso, et confirmati in fide. (Coloss. 2. 6. et 7.) Ipsa enim simplici et certa fide, in illo firmiter permanere debemus, ut ipse aperiat fidelibus quod in se absconditum est: quia sicut idem dicit Apostolus, In illo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. (Ibidem 3.) Quos non propterea abscondit, ut neget; sed ut absconditis excitet desiderium. Hæc est utilitas secreti.

Utilitas secreti.

Honora in eo quod nondum intelligis; et tanto magis honora, quanto plura vela cernis. Quanto enim quisque honoratior est, tanto plura vela pendent in domo ejus. Velo faciunt honorem secreti: sed honorantibus levantur vela. Irridentes autem vela, et a velorum vicinitate pelluntur. Quia ergo transimus ad Christum, aufertur velamen. (2. Cor. 3. 16.)

Vela sponsa in domo.

CAPUT V. Pia fides Scripturarum.

6. Proferunt calumnias suas quidam, et dicunt, Matthæus certe Evangelista est? Respondemus, Ita, pio ore, corde devoto, in nullo omnino dubitantes: respondemus plane, Evangelista est Matthæus. Credis ei, inquiunt? Quis non respondeat, Credo? Quomodo de murmure vestro pio insonuit? Ita, Fratres, (a) si secure creditis, non est unde erubescatis. Loquor vobis, aliquando deceptus, cum primo puer ad divinas Scripturas ante vellem afferre acumen discutiendi, quam pietatem quærendi; ego ipse contra me perversis moribus claudebam januam Domini mei; (b) cum pulsare deberem, ut aperiretur; addebam, ut clauderetur. Superbus enim audebam quærere, quod nisi humilis non potest invenire. Quanto vos beatiores estis modo quam securi discitis, quam (c) tuti, quicumque adhuc parvuli estis in nido fidei, et spiritalem escam accipitis. Ego autem miser, cum me ad volandum idoneum putarem, reliqui nidum; et prius cecidi, quam volarem. Sed Dominus misericors me, a transeuntibus ne conculcarer et morerer, levavit, et in nido reposuit. Hæc enim me perturbaverunt, quæ modo vobis securus in nomine Domini et propono, et expono.

Augustinus ad divinas Scripturas non piam mentem afferens aliquando decipitur.

7. Ut ergo dicere cœperam, ita illi calumniantur: Matthæus, inquiunt, Evagelista est, et creditis ei? Consequenter utique quem fatemur Evangelistam, huic necessario credimus. Adtendite generationes Christi, quas posuit Matthæus, *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham.* (Matth. 1. 1.) Quomodo *filii David*, quomodo *filii Abraham?* Nisi enim per successionem generis, ostendi non potest. Constat quippe cum Dominus nasceretur de virgine Maria, neque Abraham, neque David in rebus humanis fuisse. Et tu eumdem dicis filium David, eumdemque dicis filium Abraham? Tamquam dicamus Matthæo, Proba ergo quod dicis. Expecto enim successionem generis Christi. *Abraham*, inquit, *genuit*

Christus quomodo filius Abrahami et David.

(a) MSS *si securi creditis*. Particula *si* redundare videtur.

(b) MSS *quam*.

(c) Sic Regius MS. At Lov. *quam utiliter*.

CLASSIS I. *Isaac, Isaac autem genuit Jacob. Jacob autem*
v. 2. *genuit Judam, et fratres ejus.* * *Judas autem ge-*
v. 3. *nuit Phares et Zaram de Thamar. Phares autem*
v. 4. *genuit Esron. Esron autem genuit Aram.* * *Aram*
autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit
v. 5. *Naasson. Naasson autem genuit Salmon.* * *Sal-*
mon autem genuit Booz ex Raab. Booz autem ge-
nuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jesse.
Jesse autem genuit David Regem. Jam hinc ad-
tendite quemadmodum a David perveniatur ad
Christum, qui dictus et filius Abraham et filius
v. 6. David. *Dadid autem,* inquit, *genuit Salomonem ex*
v. 7. *ea quæ fuit Uriæ.* * *Salomon autem genuit Ro-*
boam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem
v. 8. *genuit Asa.* * *Asa autem genuit Josaphat. Josa-*
phat autem genuit Joram. Joram autem genuit
v. 9. *Oziam.* * *Ozias autem genuit Joatham. Joatham*
v. 10. *autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Eze-*
ciam. * *Ezecias autem genuit Manassen. Manasses*
autem genuit Amon. Amon autem genuit Josiam.
v. 11. * *Josias autem genuit Jechoniam et fratres ejus,*
v. 12. *in transmigratione Babylonis.* * *Et post trans-*
migrationem Babylonis, Jechonias genuit Sala-
v. 13. *thiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zoro-*
babel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit
v. 14. *Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.* * *Azor*
autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim.
v. 15. *Achim autem genuit Eliud.* * *Eliud autem ge-*
nuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan.
v. 16. *Mathan autem genuit Jacob.* * *Jacob autem ge-*
nuit Joseph, virum Mariæ, de qua natus est Je-
sus, qui vocatur Christus. Sic ergo per ordi-
nem successionemque parentum et progenito-
rum invenitur Christus filius David, filius Abra-
ham.

Generationes ab Abraham usque ad Christum. 8. Cui rei fideliter enarratæ, istam calumniam
primam movent, quia sequitur idem Matthæus,
et dicit, *Omnes generationes ab Abraham usque*
v. 17. *ad David, generationes quatuordecim: et a David*
usque ad transmigrationem Babylonis, genera-
tiones quatuordecim: et a transmigratione Baby-
lonis usque ad Christum, generationes quatuor-
decim. Deinde subjecit, ut narraret quomodo na-
tus est Christus de Maria virgine, subjungens,
v. 18. et dicens, *Christi autem generatio sic erat.* Ete-
nim ordine parentum enumeravit quare dicatur
* CAPUT VI. Christus filius David, filius Abraham: * quomo-
do autem natus sit, et inter homines apparuerit,
narrari jam debet; et consequens est ipsa nar-
ratio, per quam credimus Dominum nostrum Je-
sum Christum non solum natum de Deo sempi-
terno, coæternum ei qui genuit ante omnia tem-
pora, ante omnem creaturam, per quem facta
sunt omnia; sed etiam jam natum de Spiritu-san-
cto ex virgine Maria, quod pariter confitemur.
Reminiscimini enim et nostis, (Catholicis quip-
pe loquor fratribus meis,) hanc esse fidem no-
stram, hoc nos profiteri et confiteri. Pro ista fide
interfecta sunt millia Martyrum, toto orbe ter-
rarum.

Conceptio Christi de 9. Hoc enim quod sequitur volunt illi ridere,
A qui volunt fidem derogare libris Evangelicis: SERMOV. DE SCRIPTURIS
ut nos veluti ostendant temere credidisse quod
dicitur, *Cum esset desponsata mater ejus Maria* Spiritu-sancto.
Joseph, ante quam convenirent, inventa est in
utero habens de Spiritu-sancto. * *Joseph autem* v. 19.
vir ejus cum esset justus, et nollet eam traduce-
re, voluit eam occulte dimittere. Quia enim de se
gravidam non esse sciebat, jam velut consequen-
ter adulteram existimabat *Cum esset justus,* si-
cut Scriptura dicit, *et nollet eam traducere,* id est
divulgare, nam hoc etiam multi codices habent,
voluit eam occulte dimittere. Turbatur quidem Justitia Joseph sincera, non sæva.
maritus, sed non sævit justus. Tanta enim ju-
stitia tribuitur huic viro, ut nec vellet habere a-
dulteram, * nec auderet punire vulgatam. *Voluit*
eam occulte, inquit, *dimittere:* quia non solum
B eam punire noluit, sed nec prodere. Attendite
sinceram justitiam. Non enim propterea parcere
volebat, quod habere cupiebat. Multi enim amore
carnali adulteris uxoribus parcunt, volentes eas
et adulteras habere, ut eis per carnalem con-
cupiscentiam perfruantur. Hic autem vir justus
habere eam non vult: ergo non carnaliter di-
ligit. Et tamen punire non vult: ergo miseri-
corditer parcit. Qualis hic justus est? Nec te-
net adulteram, * nec propterea parcere vide- * f. ne . . . videretur.
tur, quia libidinose diligeret: et tamen nec pu-
nit, nec prodit. Merito plane testis electus est
virginitatis uxoris. Qui ergo humana infirmitate
turbabatur, divina auctoritate firmatus est.

10. Sequitur enim, et dicit Evangelista, *Hæc* CAPUT VII.
eo cogitante ecce Angelus Domini in somnis ap- v. 20.
C *paruit ei dicens, Joseph noli timere accipere Ma-*
riam conjugem tuam. Quod enim in ea natum
est, de Spiritu-sancto est. * *Pariet aut filium, et* v. 21.
vocabis nomen ejus Jesum. Quare *Jesum? Ipse*
enim, inquit, *salvum faciet populum suum a*
peccatis eorum. Intelligitur ergo Jesum Hebræa Jesus.
lingua, Latine interpretari Salvatorem, quod ex
ipsa nominis expositione advertimus. Tamquam
enim quæreretur, quare *Jesum*? continuo subje-
cit, rationem vocabuli aperiens, *Ipse enim,* in-
quit, *salvum faciet populum suum a peccatis eo-*
rum. Hoc pie credimus, hoc firmissime retine-
mus, natum Christum de Spiritu-sancto ex vir-
gine Maria.

11. Illi ergo quid dicunt? Si invenero, inquit,
mendacium, totum certe non credis. Inveni, vi-
D deamus. Numero generationes. Illi enim per ca-
lumnias suas ad id nos invitant, et adducunt. Si
pie vivamus, si Christum credamus, si non de Utilitas hæreticorum.
nido ante tempus cupiamus volare, ad id nos
adducunt, ut mysteria cognoscamus. Intendat
itaque Sanctitas Vestra utilitatem hæreticorum;
et utilitatem quidem secundum Deum, etiam ma-
lis bene utentem. Secundum ipsos vero hoc red-
ditur, quod (*a*) voluerunt, non hoc quod de ipsis a
Deus bene facit. Sicut de Juda quantum boni fe- Utilitas per Judam proditorem.
cit? Passione Domini salvæ factæ sunt gentes.
Sed ut pateretur Dominus, Judas eum tradidit.
Deus ergo et gentes liberat passo Filio, et Judam

(a) MSS. *quod noluerunt.*

punit pro scelere suo. Sacramenta enim quæ illic latent, nemo discuteret simpliciore contentus fide; et ideo nemo inveniret, quia nemo discuteret, nisi pulsantibus calumniatoribus. Cum enim hæretici calumniantur, parvuli perturbantur: cum perturbantur, inquirunt: inquisitio eorum, quasi percussio est de capite in ubera matris, ut tantum manent, quantum parvulis sat est. Illi turbati quærunt, qui autem norunt et didicerunt, quia scrutati sunt, et aperuit illis pulsantibus Deus, aperiunt et ipsi turbatis. Et sic fit ut illi sint utiles ad inveniendam veritatem, dum calumniantur ad seducendum in errorem. Negligentius enim veritas quæreretur, si mendaces adversarios non haberet. Oportet enim, inquit, et hæreses esse. Et quasi quæreremus caussam, subjecit statim, ut probati manifesti fiant inter vos. (1. Cor. 12. 19.)

CAPUT VIII. Generationes ter quatuordecim apud Matt. inveniuntur, Jechonia bis numerato.

12. Quid ergo illi dicunt? Ecce Matthæus numerat generationes, et dicit ab Abraham usque ad David esse quatuordecim, et a David usque ad transmigrationem Babylonis quatuordecim, et a transmigratione in Babyloniam usque ad Christum quatuordecim. Duc in se ter quatuordecim, fiunt quadraginta-duo. Numerant autem, et inveniunt quadraginta et unam generationem, et movent calumniam, et irridentes insultant. Quid sibi ergo vult, cum dicatur in Evangelio ter esse quatuordecim, tamen omnes numeratæ inveniuntur non quadraginta-duæ, sed quadraginta et una? Sine dubio magnum sacramentum est. Et gaudemus gratias agentes Domino, quia et per occasionem calumniantium invenimus aliquid quod quanto magis tegebatur quærendum, tanto magis delectet inventum. Sicut enim prælocuti sumus, edimus spectaculum mentium. Ab Abraham igitur usque ad David, quatuordecim sunt. Inde incipit numerus a Salomone: David enim genuit Salomonem. Incipit autem numerus a Salomone, et pervenit ad Jechoniam, qui cum viveret facta est transmigratio in Babyloniam; et sunt aliæ quatuordecim generationes, annumerato Salomone a capite alterius intervalli, annumerato etiam Jechonia, ad quem clauditur ipse numerus, ut impleantur quatuordecim. Tertium vero intervallum ab ipso Jechonia incipit.

Cur Jechonias bis numeretur.

13. Intendat Sanctitas Vestra rem mysticam et dulcem: fateor vobis gustatum cordis mei: unde credo quia cum protulero, et gustaveritis, idipsum renuntiabitis. Intendite ergo. A Jechonia ipso incipiente numero tertii intervalli, usque ad Dominum Jesum Christum fiunt quatuordecim: quia Jechonias ille et finalis superioris intervalli, et initialis sequentis intervalli bis numeratur. Sed dixerit aliquis, Quare Jechonias bis numeratur? Nihil gestum est antea in populo Israel, quod non esset mysterium futurorum. Jechonias quidem non irrationabiliter bis numeratur: quia et si sit terminus inter duos agros, vel lapis, vel discretio aliqua maceriæ, et ille qui est ex hac parte, usque ad ipsam maceriam metitur, et ille qui ex altera parte est, ab ipsa iterum sumit exordium metiendi. Sed quare hoc non factum est in prima connexione intervalli, ubi ab Abraham numeramus quatuordecim generationes usque ad David; et alias quatuordecim non repetito David, sed a Salomone incipimus numerare, reddenda caussa est, quæ magnum continet sacramentum. Intendat Sanctitas Vestra. Tunc facta est transmigratio in Babyloniam, quando in locum patris sui defuncti Jechonias rex constitutus est. Ablatum est ei regnum, et alius constitutus est in locum ejus. Sed tamen vivente Jechonia facta est transmigratio ad Gentes. Nulla enim culpa Jechoniæ dicitur, quare sit regno privatus: sed magis illorum peccata inducuntur, qui ei successerunt. Sequitur ergo captivitas, itur in Babyloniam. Non eunt soli mali; sed cum his pergunt etiam sancti. In illa captivitate erat Ezechiel propheta, in illa erat Daniel; ibi erant tres pueri inter flammas nobilitati. Ierunt autem secundum prophetiam Jeremiæ prophetæ.

CAPUT IX. Transitus Evangelii ad Gentes figuratus in transmigratione Babylonis.

14. Mementote Jechoniam sine ulla culpa improbatum, inde destitisse regnare, et fecisse transitum ad Gentes, cum transmigratum est in Babyloniam: et adtendite præmonstratam imaginem rerum futurarum in Domino Jesu Christo. Noluerunt enim Judæi sibi regnare Dominum nostrum Jesum Christum, in quo nullam culpam invenerunt. Reprobatus est in se, reprobatus etiam in servis suis; et transitum est in Gentes, tamquam in Babyloniam. Hoc enim et Jeremias (Jerem. 27.) prophetabat, jubere Dominum ut irent in Babyloniam. Et quicumque alii Prophetæ dicebant populo ut non irent in Babyloniam, Jeremias pseudoprophetas arguebat. Qui Scripturas legunt, recordentur nobiscum: qui non legunt, credant nobis. Minabatur ergo Jeremias ex persona Domini eis qui nolebant ire in Babyloniam: eis autem qui irent, promittebat ibi quietem, et quamdam felicitatem in novellandis vineis et plantandis hortis et ubertate fructuum. Quomodo ergo jam non in figura, sed in veritate populus Israel transit in Babyloniam? Unde erant Apostoli? Nonne de gente Judæorum? Unde ipse Paulus? Nam et ego, inquit, Israelita sum, ex (Rom. 11. 1.) semine Abrahæ, ex tribu Benjamin. Crediderunt (») ergo in Dominum multi de Judæis. Inde electi (2. Cor. 15. 6.) sunt Apostoli: inde erant plus quam quingenti (Act. 1. 15.) fratres, qui Dominum post resurrectionem videre meruerunt: inde erant centumviginti in domo, quando Spiritus-sanctus advenit. Quid autem dicit Apostolus in Actibus Apostolorum; cum respuerent verbum veritatis Judæi? Ad vos, inquit, missi eramus; sed quoniam respuistis (Act. 13. 46.) verbum Dei, ecce convertimus nos ad Gentes. (») Facta est ergo transmigratio in Babyloniam secundum spiritalem dispensationem temporis Incarnationis Domini, quæ tunc præsignata est tempore Jeremiæ. Sed quid dicit Jeremias trans- (Jerem. 29. 7.) migrantibus de his Babyloniis? Quia in pace ipsorum erit, inquit pax vestra. Cum ergo transmigraret etiam per Christum et Apostolos Israel in Babyloniam, hoc est Evangelium veniret ad Gentes, quid dicit Apostolus quasi ex voce tunc (1. Tim. 2. 1. et 2.) Jeremiæ? Obsecro ergo primum omnium fieri »

CLASSIS I.

deprecationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et his qui in sublimitate sunt constituti; ut quietam et tranquillam vitam agamus, cum omni pietate et castitate. Nondum erant reges Christiani, et orabat pro eis. Orans ergo Israel in Babylonia, exauditus est. Exauditæ sunt voces Ecclesiæ, facti sunt Christiani: et videtis impleri quod figuraliter dictum est, In eorum pace, erit pax vestra. Acceperunt enim pacem Christi, et destiterunt persequi Christianos; ut jam in securitate pacis ædificarentur Ecclesiæ, et plantarentur populi in agricultura Dei, et fructificarent omnes gentes fide, spe, et caritate quæ est in Christo.

Christus inter Judæos et Gentes lapis angularis in Jechonia adumbratus.

15. Facta est transmigratio in Babyloniam tunc per Jechoniam, qui non est permissus regnare in Judæorum gente, typo Christi, quem Judæi sibi regnare noluere. Transitum fecit Israel ad Gentes, id est, prædicatores Evangelii transierunt ad populos Gentium. Quid ergo miraris quod bis numeratur Jechonias? Etenim si Christi figuram gerebat a Judæis transeuntis ad Gentes; attende quid est Christus inter Judæos et Gentes. Nonne ipse est ille lapis angularis? Attende in angulo terminum parietis unius, et initium parietis alterius. Usque ad ipsum lapidem metiris unum parietem, et ab ipso alterum. Bis ergo numeratur lapis angularis, qui connectit utramque parietem. Jechonias ergo gestans figuram Domini, tamquam lapis angularis typum præferebat. Et sicut Jechonias regnare non est permissus Judæis, sed itum est in Babyloniam: sic Christus lapis quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli, ut Evangelium perveniret ad Gentes. Noli ergo dubitare bis numerare caput anguli et occurrit tibi numerus scriptus; atque ita quatuordecim sunt, et quatuordecim, et quatuordecim: et non sunt tamen quadraginta duæ generationes, sed quadraginta et una. Quia sicut ordo lapidum cum per lineam rectam dirigitur, omnes sigillatim numerantur; cum autem detorquetur ordo, et angulum faciat, illud lapidem unde torquetur oportet bis numerari; quia et ad illum ordinem pertinet, qui usque ad ipsum finitur, et ad illum qui ab ipso incipit: sic ordo generationum quamdiu in illo populo mansit, in his septeno, id est, intervallo non fecit angulum; cum autem detortus ordo est, ut transmigraretur in Babyloniam, velut a Jechonia quidam factus est angulus; ut eum in typo illius venerandi lapidis angularis bis numerare oporteret.

Psal. 117. 22.

CAPUT X. *Cur genealogia Christi deducitur per Joseph.*

16. Altera illorum calumniatio est. Per Joseph, inquiunt, generationes Christi, et non per Mariam numerantur. Attendat paulisper Sanctitas Vestra. Non, inquiunt, per Joseph debuit. Quare non debuit per Joseph? Numquid non erat maritus Mariæ Joseph? Non, inquiunt. Quis hoc dicit? Scriptura enim dicit Angelica auctoritate, quod maritus erat. *Noli timere*, inquit, *accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in illa natum est, de Spiritu-sancto est.* Ei quoque ju-

Joseph verus maritus Mariæ. v. 20.

betur ut puero nomen imponat, quamvis non de semine suo nato. *Pariet*, inquit, *filium*, *et vocabis nomen ejus Jesum.* Sed hoc intendit Scriptura, quod non sit natus de semine Joseph, cum sollicito unde esset illa gravis utero, dicitur, *De Spiritu-sancto est.* Et tamen paterna ei non aufertur auctoritas; cum jubetur puero nomen imponere. Denique et ipsa virgo Maria bene sibi conscia quod non ex ejus complexu et concubitu conceperit Christum, tamen eum patrem Christi dicit.

SERMON. DE SCRIPTURIS. v. 21.

17. Attendite quemadmodum. Cum esset duodecim annorum Dominus Jesus Christus secundum hominem, qui secundum Deum est ante tempora et sine tempore, remansit ab eis in templo, et disputabat cum senioribus, et admirabantur super doctrina ejus. Illi autem redeuntes de Jerosolymis quæsierunt illum in comitatu suo, inter eos scilicet qui secum ambulabant; et non eum invenientes, turbati redierunt Jerosolymam: eumque disputantem in templo cum senioribus invenerunt, cum esset, ut dixi, annorum duodecim. Sed quid mirum? Verbum Dei numquam tacet: sed non semper auditur. Invenitur ergo in templo, et dicit ei mater ejus, *Quid nobis fecisti sic? Pater tuus et ego dolentes quærebamus te.* Et ille, *Non sciebatis quia oportet me in his esse quæ Patris mei sunt?* Hoc propterea dixit, quia Filius Dei erat in templo Dei. Templum enim illud non erat Joseph, sed Dei. Ecce, inquit aliquis, non se concessit esse filium Joseph. Attendite aliquanto patientius, Fratres, propter angustias temporis, ut sermoni sufficiant. Cum dixisset Maria, *Pater tuus et ego dolentes quærebamus te*; ille respondit, *Non sciebatis quia in his oportet me esse quæ Patris mei sunt?* Non enim sic se volebat esse filium illorum, ut non intelligeretur Filius Dei. Filius enim Dei, semper Filius Dei, creans illos ipsos. Filius autem hominis ex tempore, natus de virgine sine semine maritali, parentem tamen habebat utrumque. Unde hoc probamus? Jam dixit Maria, *Pater tuus et ego dolentes quærebamus te.*

Lucæ 2. 42. Joseph pater Christi a Maria dictus, quomodo.

Ibidem 48. v. 49.

Christus non se negat filium Joseph.

CAPUT XI. *Mariæ modestia et humilitas imitanda feminis.*

18. Primo non est prætermittenda, Fratres, maxime propter disciplinam feminarum, sororum nostrarum, tam sancta modestia Virginis Mariæ. Christum pepererat, Angelus ad eam venerat, et dixerat ei, *Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur.* Meruerat parere Filium Altissimi, et erat humillima: nec se marito nec in ordine nominis præferebat, ut diceret, Ego et pater tuus; sed *Pater tuus*, inquit, *et ego.* Non attendit sui uteri dignitatem: sed attendit ordinem conjugalem. Non enim humilis Christus, matrem suam superbire docuisset. *Pater tuus et ego dolentes quærebamus te. Pater tuus*, inquit, *et ego*: quia caput mulieris vir. Quanto minus debent superbire ceteræ feminæ? Nam et ipsa Maria mulier dicta est, non corrupta virginitate, sed appellatione propria gentis suæ. Dixit enim de Domino Jesu Christo et Apostolus, Factum ex mu-

Lucæ 1. 31. v. 32.

Ephes. 5. 23.

Maria virgo et mulier dicta. Gal. 4. 4.

CLASSIS I.

* Symbolum fidei

liere: non tamen interrupit ordinem et textum * fidei nostræ, qua confitemur natum de Spiritu sancto, et Virgine Maria. Illa enim virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. Sed mulieres omnes feminas illi appellaverunt, proprietate linguæ Hebrææ. Audi evidentissimum exemplum: Prima femina, quam fecit Deus sumtam de latere viri, ante quam cum viro concumberet, quod postea quam de paradiso exierunt scribitur factum, tamen mulier jam vocabatur, dicente scriptura, Formavit eam in mulierem.

Gen. 2. 22.

Christus patrem Josephum non negat.

19. Quod ergo respondet Dominus Jesus Christus, *Oportebat me esse in his quæ Patris mei sunt:* non sic indicat Patrem Deum, ut neget patrem Joseph. Unde hoc probamus? Secundum Scripturam; quæ sic ait: *Et dixit ad illos, Non sciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse:* * *Illi autem non intellexerunt quid illis locutus est.* * *Et cum descendisset cum illis, venit Nazareth, et erat subditus illis.* Non dixit, Erat subditus matri, aut erat subditus ei: *Sed erat*, inquit, *subditus illis*. Quibus subditus erat? Nonne parentibus? Ambo parentes erant, quibus ille subditus erat, ea dignatione qua filius hominis erat. * Jam dudum præcepta feminæ accipiebant: nunc pueri accipiant, ut obsequantur parentibus, eisque sint subditi. Christo mundus subditus, Christus parentibus subditus.

Luc. 2. 49.

v. 50.

v. 51.

* CAPUT XII. Obedientia pueris Jesu imitanda pueris.

20. Videtis ergo, Fratres, quod non ita dixerit, *Oportet me in his quæ Patris mei sunt esse*, ut intelligeremus quasi dictum, Vos non estis parentes mei. Sed parentes illi temporaliter, Pater ille sempiternus. Parentes illi filii hominis, Pater ille Verbi et Sapientiæ suæ, Pater Virtutis suæ, per quam cuncta formavit. Si per illam formantur universa, quæ adtingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter; per Filium Dei et illi formati sunt, quibus idem ipse postea filius hominis subderetur. Et Apostolus dicit eum filium David: Qui factus est ei, inquit, ex semine David, secundum carnem. Sed tamen ipse Dominus quæstionem proponit Judæis, quam in his ipsis verbis solvit Apostolus. Cum enim » diceret, Qui factus est ei ex semine David; ad hoc addidit, secundum carnem, ut intelligeretur secundum divinitatem non esse filius David, sed Filius Dei Dominus David. Nam et alio loco sic dicit Apostolus, cum commendaret stirpem Judæorum: Quorum patres, inquit, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia » Deus benedictus in sæcula. Quod secundum carnem, inde filius David: quod autem super omnia Deus benedictus in sæcula, inde Dominus David. Dominus ergo Judæis hoc dicit, Cujus esse filium dicitis Christum? Responderunt, David. Hoc enim noverant, quod facile capiebant ex prædicatione Prophetarum. Et vere ipse erat ex semine David, sed secundum carnem per Virginem Mariam desponsatam Joseph. Cum ergo responderent Christum filium esse David, ait illis Jesus, Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens, Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, quo usque ponam inimicos tuos sub pedibus tuis? Si ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Et non potuerunt respondere Judæi. Sic habemus in Evangelio. Non se negavit filium esse David, ut nescirent Dominum esse David. Etenim tenebant in Christo quod factus est ex tempore: non in eo intelligebant quod est in æternitate. Quapropter docere illos volens divinitatem suam, quæstionem fecit de humanitate sua: tamquam diceret, Scitis Christum esse filium David; respondete mihi quomodo sit et Dominus David. Sed ne illi dicerent, Non est Dominus David; ipsum David testem interposuit. Et quid dicit? Verum utique dicit. Nam et illud habes in Psalmis ad David dicentem, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ecce filius David. Quomodo et Dominus David, qui filius David? Dixit, inquit, Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam. Miramini David filium suum Dominum habere, eum videatis Mariam suum Dominum peperisse? Dominus David, quia Deus; Dominus David, quia omnium: filius autem David, quia filius hominis. Idem Dominus, idem filius: Dominus David, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo: filius autem David, quia semetipsum exinanivit formam servi accipiens.

Sap. 8. 1.

Rom. 1. 3. Christus et Filius et Dominus David.

Rom. 9. 5.

Matth. 22. 42.

Ibidem 43. etc.

Psal. 109. 1.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Psal. 131. 11.

Psal. 109. 1.

Philip. 2. 6.

Ibidem 7.

CAPUT XIII. Conjugium facit, non commixtio carnalis, sed caritas conjugalis.

21. Non itaque propterea non fuit Pater Joseph, quia cum matre Domini non concubuit; quasi uxorem libido faciat, et non caritas conjugalis. Intendat Sanctitas Vestra. Dicturus erat post aliquantum temporis, Apostolus Christi in Ecclesia, Reliquum est, ut qui habent uxores tamquam non habentes sint. Et multos novimus fratres nostros fructificantes in gratia, in nomine Christi ex consensu ab invicem continere concupiscentiam carnis, non autem continere ab invicem caritatem conjugalem. Quanto illa reprimitur, tanto ista fortius confirmatur. Nonne sunt conjuges qui sic vivunt, non quærentes ab invicem fructum carnis, non exigentes ab invicem debitum concupiscentiæ corporalis? Et tamen illa subjecta est viro, quia sic decet; et tanto subjectior, quanto castior: et ille uxorem diligit vere, ut scriptum est, in honore et sanctificatione, tamquam coheredem gratiæ, sicut Christus, inquit, dilexit Ecclesiam. Ergo si copula est, si conjugium est, si non ideo non est conjugium, quis non fit illud quod etiam in non conjuge fieri potest, sed illicite potest: utinam possent omnes; sed multi non possunt. Non ergo ideo disjungant eos qui possunt, et propterea negent esse vel illum maritum, vel illam uxorem, quia non sibi carnaliter miscentur, sed cordibus connectuntur.

I. Cor. 7. 29.

Conjugati abstinentes ex consensu.

2. Thess. 4. 4.

Ephes. 5. 25.

22. Hinc intelligite Fratres mei, quid senserit Scriptura de illis Parentibus nostris, qui sic erant conjugati, ut solam prolem de conjugibus quærerent. Tam caste enim habebant illi, qui pro tempore et pro more gentis suæ etiam plures habebant, ut non accederent ad carnalem commixtionem, nisi procreationis causa, vere habentes eas in honore. Ceterum qui uxoris car-

Carnalis commixtio nonnisi procreationis causa.

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

nem amplius appetit, quam præscribit limes ille, liberorum procreandorum caussa, contra ipsas tabulas facit, quibus eam duxit uxorem. Recitantur tabulæ, et recitantur in conspectu omnium adtestantium, et recitantur Liberorum procreandorum caussa; et vocantur tabulæ Matrimoniales. Nisi ad hoc dentur, ad hoc accipiantur uxores, quis sana fronte dat filiam suam libidini alienæ? Sed ut non erubescant parentes, cum dant, recitantur tabulæ; ut sint soceri, non lenones. Quid ergo de tabulis recitatur? Liberorum procreandorum caussa. Tergitur frons patris atque serenatur, audita voce tabularum. Videamus frontem viri accipientis uxorem. Erubescat et maritus aliter accipere, si erubescit pater aliter dare. Sed si non possunt, (aliquando jam ista diximus,) exigant debitum; non progrediantur ultra debitores suos. Et femina et vir, infirmitatem suam in se consolentur. Non eat ille ad alteram, et illa ad alterum: unde appellatum est adulterium, quasi ad alterum. Et si egrediuntur metas matrimonialis pacti; non egrediantur metas conjugalis thori. Numquid hoc non est peccatum, amplius quam liberorum procreandorum necessitas cogit, exigere a conjuge debitum? Est quidem peccatum, sed veniale. Apostolus dicit, Hoc autem dico secundum veniam. Cum inde loqueretur, Nolite, inquit, fraudare » invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis » orationi; et iterum ad ipsum estote, ne vos ten» tet satanas, propter intemperantiam vestram. Quid est hoc? Ne ultra vires aliquid vobis imponatis; ne continendo a vobis invicem, in adul» teria corruatis. Ne vos tentet satanas, propter intemperantiam vestram. Et ne forte quod permittebat jubere videretur; (aliud est enim jubere virtuti, aliud permittere infirmitati:) statim subjunxit, Hoc autem dico secundum ve» niam, non secundum imperium. Nam vellem o» mnes homines esse sicut me ipsum. Tamquam » diceret, Non impero ut faciatis; sed ignosco si » feceritis.

Tabulæ Matrimoniales.

Adulterium unde.

Veniale peccatum quando in usu matrimonii. I. Cor. 7. 6.

Ibidem 5.

CAPUT XIV.

23. Ergo Fratres mei intendite. Qui liberorum procreandorum caussa habent uxores magni viri, quales fuisse Patres legimus, et multis documentis invenimus, clamantibus omnino sine dubitatione paginis sanctis: si qui ergo viri propter creationem tantummodo liberorum uxores habent, si eis posset præstari ut haberent filios sine concubitu; nonne ineffabili gaudio tantum beneficium amplecterentur? nonne cum ingenti lætitia susciperent? Duo sunt enim opera carnalia, quibus constat genus humanum: in quæ duo opera prudentes et sancti ex officio descendunt; imprudentes autem in ea per cupiditatem ruunt. Aliud est enim ad aliquid officio descendere, aliud in aliquid per cupiditatem cadere. Quæ sunt ista, quibus constat genus humanum? In nobis ipsis primum est, quod pertinet ad sumenta alimenta, (quæ utique non possunt sine aliqua per carnem delectatione sumi;) manducare et bibere: si non feceris, morieris. Hoc ergo uno sustentaculo stat genus humanum, pro modo naturæ suæ, manducandi et bibendi. Sed per hoc sustentaculum sustentantur homines quod ad se ipsos adtinet: successioni autem non consulunt manducando et bibendo; sed uxores ducendo. Sic enim constat genus humanum, primo ut vivant homines: sed quia diligentia quantalibet corpori adhibita non possunt utique semper vivere; consequens provisio est, ut nascentes succedant morientibus. Quia ita est genus humanum, sicut scriptum est, quomodo folia in arbore olea, vel lauro, vel aliqua hujusmodi, quæ numquam sine coma est; sed tamen non eadem semper habet folia. Nam quomodo scriptum est, alia generat, et alia dejicit: quia ea quæ suboriuntur, succedunt ruentibus aliis. Semper enim dejicit folia, semper foliis vestita est. Sic et genus humanum quotidie morientium detrimenta non sentit, per supplementa nascentium: et sic pro modo suo stat universa species generis humani: et sicut folia in arbore semper videntur, ita plena hominibus terra conspicitur. Si autem morerentur tantum, et non nascerentur; velut arbores quædam omnibus foliis, its terra omnibus hominibus nudaretur.

Duobus sustentaculis constat genus humanum.

Eccli. 14. 18.

Ibidem 19.

24. Cum ergo sic subsistat genus humanum, ut necessaria sint duo sustentacula, de quibus satis dictum est; ad utrumque sapiens et prudens et fidelis officio descendit, non libidine cadit. Ad manducandum et bibendum quam multi voraciter irruunt, ibi ponentes totam vitam, quasi ipsam caussam vivendi? Nam cum ideo manducent, ut vivant; ideo se putant vivere, ut manducent. Istos omnis sapiens reprehendit, et maxime divina Scriptura, edaces, ebriosos, helluones, quorum Deus venter est. Illos ad mensam non ducit, nisi concupiscentia carnis, non indigentia refectionis. Itaque isti cadunt in escam et potum. Illi autem qui descendunt ex officio vivendi, non ideo vivunt, ut comedant; sed ideo comedunt, ut vivant. Itaque istis prudentibus et temperantibus si offerretur ut sine cibo et potu viverent; quanto gaudio amplecterentur hoc beneficium, ut quo cadere (a) non consueverunt, nec descendere cogerentur; sed semper suspenderentur in Domino, non deponeret eorum intentiones necessitas fulciendarum corporis ruinarum? Quomodo putatis Eliam sanctum accepisse, quando accepit calicem aquæ et collyridam panis, ut satis ei esset in alimentum quadraginta dierum? Cum magna utique lætitia: quia propter officium vitæ, non propter servitutem concupiscentiæ, manducabat et bibebat. Tenta hoc præstare, si possis, homini qui beatitudinem totam et felicitatem in epulis, tamquam pecus in præsepi, constituit. Odit beneficium tuum, repellit a se, pœnam putat. Sic et in illo officio conjugali, libidinosi homines uxores non propter aliud quærunt: et ideo vix tan-

Ad vitæ necessaria alii libidine, alii ratione ducuntur.

Philip. 3. 19.

3. Reg. 19. 8.

(a) Apud Lov. omissa fuerat negatio, quæ restituitur hic ex MSS.

CLASSIS I.

dem ipsis uxoribus contenti sunt. Atque utinam si auferre non possunt aut nolunt libidinem, non ultra eam progredi sinant, quam præscribit debitum uxorium, etiam quod infirmitati conceditur. Sed plane tali homini si diceres, Quare ducis uxorem? Responderet tibi fortasse verecundatus, Propter filios. Si quis ei diceret, cui sine ulla dubitatione crederet, Potens est dare tibi, et omnino dabit tibi Deus filios, etiam non operanti opus illud cum uxore: ibi certe concluderetur, atque fateretur quod non propter filios quærebat uxorem. Confiteatur ergo infirmitatem: accipiat quod (a) officio se accipere prætendebat.

CAPUT XV. Patribus concessum habere multas uxores ad hoc tantum ut filios procrearent.

25. Sic illi priores sancti, homines Dei, filios quærebant, filios suscipere volebant. Ad hoc unam jungebantur feminis; ad hoc feminis miscebantur, ut filios procrearent. Ideo illis permissum est, ut plures haberent. Nam si libido immoderata placeret Deo, sic permitteretur illo tempore, ut una femina haberet plures viros, quomodo unus vir plures feminas. Quare omnes feminæ castæ non habebant amplius uno viro, vir autem plures feminas? nisi quia plures habere feminas unum virum, pertinet ad prolis numerositatem: una autem femina non quo plures habuerit viros, plures poterit parere filios. Quapropter, Fratres, si Patres nostri non ob aliud quam ad liberos procreandos jungebantur et miscebantur feminis; magnum illis esset gaudium, si præter opus illud carnale possent habere filios, propter quos habendos ad illud non libidine ruebant, sed officio descendebant. Propter hoc Joseph non erat pater, quia sine concupiscentia carnis susceperat filium? Absit ut hoc sentiat castitas Christiana, quod nec Judaica sentiebat. Diligite uxores vestras, sed caste diligite. Usque ad eum modum carnale opus expetite, ut filios procreetis. Et quia non aliter potestis habere filios, ad illud cum dolore descendite. Pœna est enim illius Adam, de quo exorti sumus. Non extollamur de pœna nostra. Pœna est illius qui meruit mortaliter gignere; quia peccato mortalis effectus est. Ipsam pœnam non subtraxit Deus; ut meminisset homo unde revocatur, et quo vocatur; et quæreret illum amplexum, ubi nulla potest esse corruptio.

26. In illo ergo populo quia oportebat fieri abundantem propagationem usque ad Christum, per numerositatem plebis in qua præfigurarentur omnia quæ præfiguranda erant Ecclesiæ documenta, habebant officium ducendarum uxorum per quas populus cresceret, in quo populo præsignaretur Ecclesia. * At ubi natus est Ipse Rex omnium gentium, cœpit dignitas virginalis a Matre Domini, quæ et filium habere meruit, et corrumpi non meruit. Sicut ergo erat illud conjugium, et sine ulla corruptione conjugium: sic quod caste uxor peperit, cur non caste maritus acciperet? Sicut enim caste conjunx illa, sic ille caste maritus: et sicut illa caste mater, sic ille caste pater. Qui ergo dicit, Non debuit dici pater, quia non sic genuerat filium; libidinem quærit in procreandis filiis, non caritatis affectum. Melius ille, quod alius carne implere desiderat, animo implebat. Nam et qui adoptabant filios, castius eos corde gignunt, quos carne non possunt. Videte Fratres, videte jura adoptionis, quomodo fit homo filius cujus semine natus non est; ut plus in eo juris habeat voluntas adoptantis, quam natura gignentis. Ita ergo non solum debuit esse pater Joseph, sed maxime debuit. Nam et de feminis quæ uxores non sunt, generant homines filios, et dicuntur filii naturales; et præponuntur eis filii conjugales. Quantum pertinet ad opus carnis, æqualiter nati sunt: unde isti præponuntur, nisi quia castior est uxoris caritas, de qua liberi procreantur? Non illic adtenditur commixtio carnis, quæ in utraque femina par est. Ubi vincit uxor, nisi affectu fidei, affectu conjugii, affectu sincerioris castiorisque caritatis? Si ergo posset de uxore quisquam sine concubitu suscipere filios, non tanto debuit lætius, quanto est illa castior, quam diligit amplius?

* CAPUT XVI. Dignitas virginalis cœpit a matre Domini.

Joseph quomodo vere pater Christi.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Adoptio filiorum.

Filii naturales et filii conjugales.

CAPUT XVII. Duo patres Joseph ad conciliandos Matth. et Luc. recte admittuntur.

27. Hinc jam etiam illud videte posse fieri, ut unus homo non solum duos filios habeat, sed et duos patres. Nominata enim adoptione, occurrat cogitationibus vestris posse fieri. Dicitur enim, Duos filios potest habere homo, duos autem patres non potest. Immo invenitur posse habere etiam duos patres, si unus semine genuit, alius dilectione adoptavit. Si ergo possunt uni homini esse duo patres; potuit et Joseph duos patres habere, ab altero generari, ab altero adoptari. Quod si potuit, quid calumniantur illi, qui dicunt alias generationes secutum esse Matthæum, alias Lucam? Et re vera invenimus, quod alios secutus est ille, alios ille. Nam Matthæus Jacob patrem dixit Joseph: Lucas autem Heli. Et potest quidem videri unus homo, cujus filius erat Joseph, habuisse duo nomina. Sed quod avos et proavos et alios superius progeneratores diversos enumerant, inque ipso numero plures alius, alius pauciores; manifeste ostenditur habuisse duos patres Joseph. Jam remota quæstionis calumnia, quia fieri posse manifesta ratio demonstravit, alium patrem esse qui genuit, alium qui adoptavit; duobus patribus constitutis, non est mirum si avi et proavi et ceteri parentes sursum versus a diversis patribus diversi numerentur.

CAPUT XVIII. Adoptio in sacris litteris.

28. Nec vobis videatur jus adoptionis a Scripturis nostris alienum, et quasi in consuetudine humanarum legum animadversum, illi auctoritati divinorum librorum non posse congruere. Antiqua enim res est, et in ipsis eloquiis Ecclesiasticis usitata, ut non sola origo seminis generet filium, sed et gratia voluntatis. Nam et mulieres de semine virorum suorum ex ancillis natos, si ipsæ non pepererant, filios adoptabant; quia etiam ut eis gignerentur, maritis impera-

Gen. 16. et 30.

Antiquorum cum ancillis con-

(a) Ita in MSS. At in Lov. *officiose accipere.*

CLASSIS I. Concubinis quomodo sine adulterio.

bant: sicut Sara, sicut Rachel, sicut Lia. In quo officio viri adulterium non committebant: quia uxoribus in ea re, quæ ad conjugale debitum pertinet, obediebant; secundum id quod dicit

1. Cor. 7. 4.

Apostolus, Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter et vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier.

Exodi 2.

Moyses etiam natus ex Hebræa matre, et expositus, a filia Pharaonis est adoptatus. Non erant quidem ipsæ juris formulæ quæ sunt modo: sed arbitrium voluntatis pro norma legis habebatur; sicut et

Rom. 2. 14.

alio loco dicit Apostolus, Quia gentes legem non habentes, naturaliter quæ legis sunt faciunt. Si autem feminis licebat eos filios facere, quos non ipsæ pepererant; cur non et viris, quos non ipsi genuerant ex semine carnali, sed ex dilectione adoptandi? Nam et ipsum Jacob Patriarcham tantorum filiorum patrem, legimus tamen sibi filios fecisse nepotes suos, filios Joseph, ita di-

Gen. 48. 5.

centem: » isti duo mihi erunt, et accipient terram cum fratribus suis; quos alios genueris tibi sint. Nisi forte quis dixerit ipsum adoptionis verbum, non inveniri in Scripturis sanctis. Quasi vero quidquam interest quo vocabulo appelletur, cum res ipsa sit, ut habeat filium mulier, quem carne non peperit; aut aliquem vir, quem carne non genuit. Et me quidem non repugnante non vocet adoptatum Joseph, dummodo concedat eum filium esse potuisse etiam ejus de cujus carne non erat natus. Quamquam Paulus apostolus etiam adoptionis nomen assidue commemoret, et in magno sacramento. Nam cum Dominum nostrum Jesum Christum unicum Dei Filium Scriptura testetur, fratres et coheredes quos habere dignatus est, adoptione quadam divinæ gratiæ fieri dicit.

Gal. 4. 4. et 5.

Cum autem venit, inquit, » plenitudo temporis, misit Deus Filium » suum factum ex muliere, factum sub Lege; ut » eos qui sub Lege erant redimeret; ut adoptio-

Rom. 8. 23.

nem filiorum reciperemus. Et alio loco, In no- » bismetipsis, inquit, ingemiscimus, adoptionem » exspectantes, redemtionem corporis nostri. Rur-

Rom. 9. 3. etc.

sus et de Judæis cum diceret. Optabam ego ipse » anathema esse a Christo pro fratribus meis, co- » gnatis secundum carnem, qui sunt Israelitæ: » quorum est, inquit, adoptio et gloria et Testa- » mentum et Legis constitutio, quorum patres, » et ex quibus Christus secundum carnem, qui » est super omnia Deus benedictus in secula. Ubi ostendit vetustum apud Judæos fuisse, vel nomen adoptionis, vel ipsam rem; sicut Testamentum et Legis constitutio, quæ simul commemorat.

CAPUT XIX. Filii proprio quodam modo apud Judæos.

29. Huc accedit, quia erat alius modus proprius Judæorum, quo fieret aliquis filius ejus, de quo non esset carnaliter natus. Propinqui enim propinquorum suorum sine liberis defunctorum ducebant uxores, ut semen defuncti su-

Deut. 25. 5. Matth. 22. 24.

scitarent. Ita ille qui nascebatur, et illius erat filius de quo nascebatur, et illius in cujus successione nascebatur. Hæc dicta sunt, ne quis-

A

quam existimans fieri non posse, ut recte unius hominis duo patres commemorentur, quemlibet Evangelistarum qui generationes Domini narraverunt, sacrilega calumnia quasi de mendacio criminandum putet: præsertim cum ipsis eorum verbis nos videamus admonitos.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Generationes Domini varie ab Evangelistis sine mendacio numeratæ.

Matthæus quippe, qui eum patrem commemorare intelligitur, a quo genitus est Joseph, ita generationes enumerat. Ille genuit illum, ut ad hoc pervenire possit quod ait in fine, *Jacob genuit Joseph*. Lucas vero, quia non proprie dicitur genitus, qui vel adoptione efficitur filius, vel in successione mortui ex illa quæ uxor ejus fuit nascitur, non dixit, Heli genuit Joseph; aut Joseph quem genuit Heli: sed *qui fuit*, inquit, *filius Heli*; sive adoptando, sive a propinquo genitus in

B

mortui successione nascendo.

CAPUT XX. Quare per Joseph numerantur, non per Mariam.

30. Jam vero illud quia movere non debet, quare per Joseph, et non per Mariam generationes numerentur, satis dictum est: quia sicut illa sine carnali concupiscentia mater, sic ille sine carnali commixtione pater. Per illum ergo descendant, et per illum adscendant generationes. Nec eum propterea separemus, quia defuit carnalis concupiscentia. Major puritas confirmet paternitatem: ne ipsa sancta Maria nos reprehendat. Illa enim nomen suum præponere noluit marito suo: sed dixit, *Pater tuus et ego dolentes quærebamus te*.

Lucæ 2. 48.

Non ergo faciant perversi murmuratores, quod conjux casta non fecit. Numeremus ergo per Joseph: quia sicut caste maritus, sic caste pater est. Sed præponamus vi-

C

rum feminæ ordine naturæ et legis Dei. Nam si remoto illo (a) illam constituamus; dicit ille, et a recte dicit, Quare me separastis? Quare non per me generationes vel adscendunt, vel descendunt? An dicitur ei, Quia non tu genuisti opere carnis tuæ? Sed respondebit, Numquid et illa opere carnis suæ peperit? Quod Spiritus-sanctus operatus est, utrisque operatus est. *Cum esset*, inquit, *homo justus*.

Matth. 1. 19.

Justus ergo vir, justa femina. Spiritus-sanctus in amborum justitia requiescens, ambobus filium dedit. Sed in sexu quem parere decebat, operatus est hoc, quod etiam marito nasceretur. Itaque ambobus dicit Angelus, ut puero nomen imponant: ubi parentum declaratur auctoritas.

Lucæ 1. 60.

Nam et Zacharias eum adhuc mutus esset, filio nato mater nomen impo-

D

nebat. Et cum illi qui aderant innuerent patri quid eum vellet vocari, acceptis pugillaribus hoc scripsit, quod illa jam dixerat. Dicitur et Mariæ, *Ecce concipies filium, et vocabis nomen ejus Jesum*.

Ibidem 31. Matth. 1. 20.

Dicitur etiam ad Joseph, *Joseph fili David, ne metueris accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu-sancto est.* * *Pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum; hic salvabit populum suum a peccatis eorum*.

v. 21. Lucæ 2. 7.

Dicitur etiam, *Et peperit ei filium*: ubi omnino pater non carne, sed caritate firmatur. Sic ergo pater sicuti est. Cautissime enim Evangelistæ et prudentissime per li-

(a) MSS. *Nam si remoto ille jam constituamus*.

CLASSIS I.

lum numerant, sive Matthæus descendens ab Abraham usque ad Christum, sive Lucas adscendens a Christo per Abraham usque ad Deum. Ille descendens numerat, ille adscendens, ambo per Joseph. Quare? Quia pater. Quare pater? Quia tanto firmius pater, quanto castius pater. Aliter quidem putabatur esse pater Domini nostri Jesu Christi, scilicet sicut ceteri patres carne generantes, non solo spiritali affectu liberos suscipientes. Nam dixit et Lucas, *Qui putabatur esse pater Jesu*. Quare putabatur? Quia humana putatio et existimatio illuc ferebatur, quod solet ab hominibus fieri. Non ergo de semine Joseph Dominus, quamvis hoc putaretur: et tamen pietati et caritati Joseph natus est de Maria Virgine filius, idemque Filius Dei.

Lucæ 3. 23.

CAPUT XXI. Cur Matthæus descendens numerat, Lucas adscendens.

31. Sed quare ille descendens numerat, quare iste adscendens? Quod quæso intente, quantum Dominus adjuverit, audiatis, jam securo animo, et ab omni molestia calumniarum nodosarum libero. Matthæus descendit per generationes, ut significet descendentem Dominum nostrum Jesum Christum ad portanda nostra peccata, ut in semine Abraham benedicerentur omnes gentes. Propterea non incipit ab Adam: totum enim genus humanum ab illo. Neque a Noe: quia et ab ipsa familia post diluvium omne genus humanum exortum est. Neque ad prophetiæ adimpletionem poterat pertinere homo Christus Jesus ex Adam, ex quo sunt omnes homines; aut ex Noe, ex quo rursus omnes homines: sed ex Abraham, qui tunc electus est in cujus semine benedicerentur omnes gentes, cum jam gentibus plena erat terra. Adscendit autem Lucas, non incipiens ab ipso nati Domini exordio generationes enumerare; sed ab eo loco, ubi eum narrat a Johanne baptizatum. Sicut autem in Domini incarnatione suscipiuntur ab eo generis humani portanda peccata, sic in baptismi consecratione purganda. Itaque ille descendentem significans ad peccata portanda, generationes descendens enumerat: iste autem adscendens, significans purgationem peccatorum, non utique suorum, sed nostrorum, adscendens generationes enumerat. Sed ille descendit per Salomonem, in cujus matre peccavit David: iste adscendit per Nathan, alterum filium ejusdem David, (*a*) per quem a peccato purgatus est. Legimus enim quod Nathan ad eum missus est, ut eum redargueret, et per pœnitentiam sanaretur. Occurrerunt ambo sibi in David: ille descendens, iste adscendens: et inde usque ad Abraham, vel ab Abraham usque ad David in nulla generatione diversi sunt. Ita Christus et filius David, et filius Abraham, transit ad Deum. Ad Deum quippe nos oportet in baptismo renovatos a peccatorum abolitione reduci.

2. Reg. 12. 1.

CAPUT XXII. De quadragenario numero in generationi-

32. In generationibus sane, quas enumerat Matthæus, quadragenarius numerus eminet. Habent enim istum morem divinæ Scripturæ, ut quod excesserit certos articulos numerorum aliquando non computent. Sic etiam quadringenti anni dicuntur post quos egressus est populus Israel ex Ægypto: cum sint quadringenti-triginta. Sic et una generatio quæ quadragenarium numerum excedit, non aufert huic numero principatum. Hic autem numerus vitam significat, qua in hac terra laboratur, quamdiu peregrinamur a Domino, in qua necessaria est dispensatio temporaliter prædicandæ veritatis. Denarius enim numerus, quo significatur perfectio beatitudinis, quater multiplicatus, propter tempus quadripartitum, et mundum quadripartitum, quadragenarium numerum facit. Propterea quadraginta diebus jejunatum est, et a Moyse, et ab Elia, et ab ipso Mediatore Domino nostro Jesu Christo: quia in hoc tempore necessaria est B a corporalibus illecebris continentia. Quadraginta quoque annos in eremo populus peregrinatus est: quadraginta diebus diluvium factum est. Quadraginta dies post resurrectionem Dominus cum discipulis conversatus est, persuadens eis resuscitati corporis veritatem: ubi significavit in hac vita, qua peregrinamur a Domino, quod numerus quadragenarius, sicut dictum est, mystice insinuat, necessariam nobis memoriam Dominici Corporis, quam in Ecclesia facimus, donec veniat. Ad hanc ergo vitam quoniam descendit Dominus noster, et Verbum caro factum est, ut traderetur propter delicta nostra, et resurgeret propter justificationem nostram, quadragenarium numerum Matthæus secutus est: ut una generatio quæ ibi excedit quadrage- C narium numerum, vel non impediat, sicuti triginta illi anni non impediunt quadringentorum perfectionem; vel hoc etiam ipsa significet, quia ipse Dominus quo juncto fiunt quadraginta-unum, ita descendit ad hanc vitam portaturus peccata nostra, ut tamen ab hac vita, propria et singulari excellentia, qua ita homo est ut etiam Deus sit, inveniatur exceptus. De hoc enim solo dicitur, quod de nullo homine sancto, quantalibet sapientia justitiaque perfecto, dici potuit aut poterit: Verbum caro factum est.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

bus Domini. Gen. 15. et Act. 7.

Quadragenarii numeri significatus.

Deut. 9. 9. 3. Reg. 19. 8. Matth. 4. 2.

Num. 32. 13.

Gen. 7. 4. Act. 1. 3.

1. Cor. 11. 26. Rom. 4. 25.

Johan. 1. 14.

CAPUT XXIII. Cur generationes 77. numerat Lucas.

33. Lucas autem qui ex baptismo Domini per generationes adscendit, septuagenarium et septimum numerum complet, incipiens ab ipso Domino nostro Jesu Christo per Joseph adscendere, et perveniens ad Deum per Adam: id est, D quia in hoc numero abolitio significatur omnium peccatorum, quæ fit in baptismo, non quia ipsi Domino erat quod in baptismo dimitteretur; sed quia sua humilitate quid nobis esset utile commendavit. Et quamvis esset illud baptismum Johannis: in eo tamen sensibiliter apparuit Trinitas Patris et Filii, et Spiritus-Sancti, qua consecratus est ipsius Christi baptismus, quo baptizandi erant futuri Christiani: Pater in voce quæ facta est de cælo, Filius in ipso homine Mediatore, Spiritus-Sanctus in columba.

Matth. 3. 26.

34. Quare autem septuagenarius et septimus

Numeri 77. significatus.

(a) Verius, *per cujus nominis prophetam*. Quia non idem homo, sed alter fuit ejusdem nominis, ex Retract. lib. 2. cap. 16.

CLASSIS I.

numerus omnia peccata contineat quæ dimittuntur in baptismo, hæc probabilis ratio videtur occurrere; quia denarius numerus perfectionem habet justitiæ et beatitudinis; cum septenaria creatura Creatoris inhæret Trinitati: unde etiam decalogus Legis in decem præceptis consecratus est. Transgressio autem denarii undenario numero significatur: et intelligitur peccatum esse transgressio, cum aliquid amplius homo appetens, justitiæ regulam excedit. Unde et avaritiam radicem omnium malorum dicit Apostolus.

1. Tim. 6. 10. Et animæ a Deo fornicanti, ex ejusdem Domini persona dicitur, Sperabas si a me discessisses, aliquid amplius te habituram. Quia ergo transgressionem, id est peccatum ad se ipsum refert qui peccat, quia privato quodam suo lætari vult;

Philip. 2. 21. 1. Cor. 13. 5. unde reprehenduntur etiam qui sua quærunt, B non quæ Jesu Christi, et laudatur caritas non quærens quæ sua sunt: propterea ipse undenarius numerus quo significatur transgressio, non decies multiplicatur, sed septies, et fiunt septuaginta-septem. Non enim ad Conditoris Trinitatem, sed ad ipsam creaturam, id est ad ipsum hominem pertinet transgressio, quam creaturam septenarius numerus ostendit. Tria propter animum, ubi est quædam imago Trinitatis Creatoris; ibi enim homo ad imaginem Dei factus est: et quatuor propter corpus. Notissima enim sunt quatuor primordia quibus corpus constat. Et cui nota non sunt, potest facile advertere ipsum corpus mundi, in quo corpus nostrum per loca movetur, quatuor habere quasi principales partes, quas etiam Scriptura divina assidue commemorat, Orientem et Occidentem, Meridianum et Aquilonem. * Et quoniam peccata vel animo fiunt, sicut in sola voluntate, vel etiam operibus corporis, jam visibiliter: propterea Amos Propheta assidue commemorat Deum minantem ac dicentem, In tribus et quatuor impietatibus non aversabor, id est non dissimulabo. Tribus, propter animi; quatuor, propter corporis naturam: quibus duobus homo constat.

• CAPUT XXIV.

Amos 1. et 2.

35. Itaque undecim septies, sicut dictum est, transgressio justitiæ relata ad hominem peccatorem facit numerum septuaginta-septem; quo peccata omnia contineri significantur, quæ per baptismum dimittuntur. Unde Lucas per septuaginta-septem generationes adscendit ad Deum; ostendens reconciliari hominem Deo per abolitionem omnium peccatorum. Inde ipse Dominus Petro interroganti quoties fratri debeat ignoscere: Dico tibi, inquit, non septies, sed usque septuagies septies. Et si quid aliud de his secretis et thesauris mysteriorum Dei, a diligentioribus et dignioribus erui potest, Nos tamen pro nostro captu, quantum adjuvit et quantum dedit Dominus, pro angustia quoque temporis, quæ potuimus, diximus. Si quis vestrum amplius capit, ad illum pulset, a quo et nos quod capere, quod dicere possumus, sumimus. Illud ante omnia retinete, ut Scripturis sanctis nondum intellectis non perturbemini; intelligentes autem non inflemini: sed et quod non intelligitis, cum honore differatis; et quod intelligitis, cum caritate teneatis.

Matth. 18. 22.

Scripturæ quomodo legendæ.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO LII.

* Alias 63. de verbis Domini.

De (a) verbis Evangelii Matth. 3. Venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo *etc. de Trinitate.*

CAPUT I. Deus Trinitas in baptismo Christi commendatur.

1. EVANGELICA lectio proposuit nobis unde loquamur ad Caritatem Vestram, tamquam Domini imperio, et vere Domini imperio. Ab illo enim exspectavit cor meum tamquam jussionem proferendi sermonis, ut hinc eum intelligerem loqui me velle, quod recitari ipse voluisset. Audiat ergo studium et devotio vestra, et adjuvet apud ipsum Dominum Deum nostrum laborem meum. Videmus enim et tamquam proposito divino spectaculo contuemur, apud flumen Jordanis commendari nobis Deum nostrum in Trinitate. Cum enim veniret Jesus, et baptizatus esset a Johanne, Dominus a servo, (quod fecit ad humilitatis exemplum; In ipsa quippe humilitate ostendit impleri justitiam, quando dicente sibi Johanne, *Ego debeo a te baptizari, et tu venis ad me;* respondit, *Sine modo, ut impleatur omnis justitia:*) cum ergo baptizatus esset, aperti sunt cæli, et descendit super eum Spiritus-Sanctus in specie columbæ: deinde vox de super consecuta est, *Hic est Filius meus dilectus, in quo bene sensi.* Habemus ergo distinctam quodam modo Trinitatem: in voce Patrem, in homine Filium, in columba Spiritum-Sanctum. Hoc quidem commemorare opus erat; nam videre facillimum est. Evidenter enim, nec ullo dubitationis scrupulo commendatur hæc Trinitas. Nam ipse Dominus Christus in forma servi veniens ad Johannem, utique Filius est: non enim dici potest quod Pater est, aut dici potest quod Spiritus-Sanctus est. *Venit,* inquit, *Jesus:* utique Filius Dei. De columba quis dubitat? Aut quis dicat, Quid est columba? Cum ipsum Evangelium testetur apertissime, *Descendit super eum Spiritus-Sanctus in specie columbæ?* De voce autem illa similiter nulla dubitatio quod Patris sit, cum dicit, *Tu es Filius meus.* Habemus ergo distinctam Trinitatem.

Matth. 3. 14. v. 15.

v. 17.

v. 13.

v. 16.

Marci 1. 11.

CAPUT II. De Trinitate inseparabili difficultas.

2. Et si consideremus loca, audeo dicere, (quamvis timide id dicam, tamen audeo,) quasi separabilem Trinitatem. Cum Jesus venit ad fluvium, ex alio loco in alium locum; columba de cælo descendit ad terram, de alio loco ad alium locum; vox ipsa Patris, nec de terra, nec de aqua sonuit, sed de cælo; tria hæc quasi separantur locis; separantur officiis, separantur operibus. Dicat mihi aliquis, Ostende inseparabilem Trinitatem. Memento catholicum te loqui, catholicis loqui. Fides enim nostra, id est, fides

(a) Citatur a Floro ad Galat. 1. titulo Sermonis de Trinitate. Plerisque autem MSS. inscribitur, de una Trinitate trinaque unitate.

CLASSIS I. vera, fides recta, fides catholica, non opinione A prœsumtionis, sed testimonio lectionis collecta, nec hæretica temeritate incerta, sed Apostolica veritate fundata, hoc insinuat, hoc novimus, hoc credimus. Hoc etsi non videmus oculis, nec adhuc corde quamdiu fide mundemur; ipsa tamen fide rectissime, ac robustissime retinemus Patrem, Filium, Spiritum-Sanctum, inseparabilem esse Trinitatem, unum Deum, non tres deos. Ita tamen unum Deum, ut Filius non sit Pater, ut Pater non sit Filius, ut Spiritus-Sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed Patris et Filii Spiritus. Hanc ineffabilem divinitatem apud se ipsam manentem, omnia innovantem, creantem, recreantem, mittentem, revocantem, judicantem, liberantem; hanc ergo Trinitatem ineffabilem simul novimus et inseparabilem.

Auxilii divini necessitas ad solvendum nodum difficultatis.

3. Quid ergo agimus? Ecce seorsum venit Filius in homine, seorsum Spiritus-Sanctus de cœlo descendit in specie columbæ, seorsum vox Patris de cœlo sonuit, *Hic est Filius meus*. Ubi est inseparabilis Trinitas? Fecit vos per me Deus intentos. Orate pro nobis, et quasi (a) aperientes sinum: donet ipse unde quod aperuistis impleatur. Collaborate nobis. Videtis enim quid suscepimus; non solum quid, verum etiam qui; unde volumus dicere, ubi positi, quomodo positi in corpore quod corrumpitur et aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum
Sap. 9. 15. multa cogitantem. Quando ergo istum sensum a multis extraho, et ad unum Deum Trinitatem inseparabilem colligo, ut aliquid videam quod dicam, putasne in hoc corpore quod aggravat animam, ut aliquid vobis digne loquar, potero
Psal. 85. 4. dicere, Quoniam ad te, Domine, animam meam levavi? Adjuvet me, levet eam mecum. Nam infirmus sum illi, et gravis est mihi.

CAPUT III. Opera Patris et Filii inseparabilia.

4. Solet hæc quæstio ab studiosissimis fratribus proponi, solet in amatorum verba Dei sermone versari, solet pro hac multum pulsari ad Deum, dicentibus hominibus, Facit aliquid Pater, quod non facit Filius; aut facit aliquid Filius, quod non facit Pater? Interim de Patre et Filio dicamus. Cum autem hinc expedierit conatum nostrum, cui dicimus, Adjutor meus esto,
Psal. 26. 9. ne dereliquas me: intelligitur etiam Spiritus-Sanctus ab operatione Patris et Filii nequaquam discedere. De Patre ergo et Filio, Fratres, audite. Facit aliquid Pater sine Filio? Respondemus, Non. An dubitatis? Quid enim facit sine illo, per D
Johan. 1. 3. quem facta sunt omnia? Omnia, inquit, per ipsum b facta sunt. Et (b) satiste inculcans tardis, duris, litigiosis, addidit, Et sine ipso factum est nihil.

Pater omnia per Filium et fecit et regit.

5. Quid igitur, Fratres? Omnia per ipsum facta sunt; intelligimus utique universam creaturam factam per Filium, fecisse Patrem per Verbum suum, Deum per Virtutem et Sapientiam suam: numquid dicturi sumus, Omnia quidem, quando creata sunt, per ipsum facta sunt, sed nunc non omnia per ipsum facit Pater? Absit. Recedat hæc cogitatio a fidelium cordibus, abigatur a sensu devotorum, ab intellectu piorum. SERMON. DE SCRIPTURIS. Fieri non potest, ut per ipsum creaverit, et non per ipsum gubernet. Absit ut sine ipso regatur quod est, quando per ipsum factum est ut esset. Sed et hoc testimonio Scripturæ doceamus, non solum per ipsum facta et creata omnia, sicut ex Evangelio commemoravimus, Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil: sed per ipsum etiam regi et disponi quæ facta sunt. Agnoscitis ergo Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam: agnoscite dictum et de Sapientia, Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Non ergo dubitemus per ipsum regi omnia, per quem facta sunt omnia. Nihil itaque Pater sine Filio, nihil Filius sine Patre facit. Sap. 8. 1.

Difficultas ex Filii nativitate et passione et etiam Patris.

B 6. Occurrit itaque quæstio, quam in nomine Domini et ejus voluntate solvenda suscepimus. Si nihil facit Pater sine Filio, et nihil Filius sine Patre, nonne quasi consequens erit, ut et Patrem dicamus natum de Virgine Maria, Patrem passum sub Pontio Pilato, Patrem resurrexisse et in cœlum adscendisse? Absit. Non hoc dicimus, quia non hoc credimus. Credidi enim propter quod locutus sum: et nos credimus propter quod et loquimur. Quid est in * fide? Quia Filius de Virgine natus est, non Pater. Quid est in fide? Quia Filius passus est sub Pontio Pilato, et mortuus, non Pater. Excidit nobis, quosdam male intelligentes vocari Patripassianos, qui dicunt ipsum Patrem natum ex femina, ipsum Patrem passum, ipsum esse Patrem qui est Filius, C duo esse nomina, non res duas? Et removit istos Ecclesia catholica a communione sanctorum, ne aliquem deciperent, ut separati litigarent. Psal. 115. 10. * Id est Symbolo fidei. Patripassianorum hæresis.

Difficultatis nodus.

7. Revocemus ergo difficultatem quæstionis sensibus vestris. Dicat aliquis mihi, Tu dixisti, nihil Patrem facere sine Filio, neque Filium sine Patre; et testimonia de Scripturis adhibuisti, nihil facere Patrem sine Filio, quia omnia per ipsum facta sunt; nec quod factum est regi sine Filio, quia ipse et Sapientia Patris, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter. Modo mihi dicis quasi contra te ipsum loquens, Filius natus est de Virgine, non Pater; Filius passus est, non Pater; Filius resurrexit, non Pater. Ecce teneo aliquid facere Filium, quod non facit Pater. Aut ergo confitere, facere aliquid Filium sine Patre: aut confitere etiam Patrem natum, passum, mortuum, resurrexisse. Aut illud, aut illud dic: elige unum de duobus. Ego neutrum eligo, nec hoc, nec illud dico. Nec aliquid facere Filium sine Patre dico; quia mentior, si hoc dixero: nec Patrem natum, passum, mortuum, resurrexisse dico; quia nihilo minus mentior, si hoc dixero. Quomodo, inquit, explicaberis ab his angustiis?

Filii solius est nativitas ex Virgine, sed facta est a Patre et Filio.

8. Placet vobis quæstio proposita. Deus adjuvet, ut placeat et soluta. Ecce quod dico, ut liberet et me et vos. In una enim fide stamus in nomine Christi, et in una domo sub uno Domi-

(a) Sex MSS. *Aperite sine vestrum.*

(b) Omnes prope MSS. *Et societatem inculcans.*

CLASSIS I. * CAPUT IV. Florus ad Gal. 4.

no vivimus, et in uno corpore membra sub uno capite sumus, et uno spiritu vegetamur. * Ut ergo Dominus ab his angustiis molestissimæ quæstionis liberet, et me qui loquor, et vos qui auditis, hoc dico: Filius quidem, non Pater, natus est de Virgine Maria: sed ipsam nativitatem Filii, non Patris, de Virgine Maria, et Pater et Filius operatus est. Non est quidem passus Pater, sed Filius: passionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Non resurrexit Pater, sed Filius: resurrectionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. De quæstione ista videmur jam expediti; sed forte verbis meis, videamus etiam utrum verbis divinis. Pertinet ergo ad me sanctorum librorum testimoniis demonstrare, nativitatem Filii et Patrem operatum et Filium, ita passionem: ita resurrectionem: ut cum Filii tantum sit et nativitas et passio et resurrectio; hæc tamen tria quæ ad Filium solum pertinent, nec a Patre solo facta sint, nec a solo Filio, sed a Patre utique et Filio. Probemus singula, judices auditis, caussa proposita est, testes procedant. Dicat mihi judicium vestrum, quod solet caussas agentibus dici, Doce quod (a) promittis. Doceo plane adjuvante Domino, et cælestis juris recito lectionem. Intente audistis proponentem, audite intentius jam probantem.

Filii nativitatem esse factam a Patre. Paulus juris divini consultus.

9. De Christi nativitate mihi primo docendum est, quomodo eam et Pater fecerit, et Filius fecerit, quamvis nonnisi ad Filium pertineat quod fecit Pater et Filius. Paulum recito, idoneum juris divini consultum. Nam et caussidici habent hodie Paulum dictantem jura litigatorum, non Christianorum. Recito, inquam, Paulum dictantem pacis jura, non litis. Ostendat nobis sanctus Apostolus, quomodo nativitatem Filii Pater operatus sit. Cum autem venit, inquit, plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret. (Gal. 4. 4. et 5.) Audistis, et quia planum et apertum est, intellexistis. Ecce Pater fecit Filium nasci de virgine. Cum enim venisset plenitudo temporis misit Deus Filium suum, utique Pater Christum. Quomodo eum misit? Factum ex muliere, factum sub Lege. Fecit ergo eum Pater ex muliere sub Lege.

Locus Apostoli quo dicitur Christus de muliere natus.

10. An forte hoc movet, quia de virgine dixi et Paulus dicit ex muliere? Non moveat, non immoremur: neque enim rudibus loquor. Utrumque Scriptura dicit, et ex virgine, et ex muliere. Ex virgine quomodo? Ecce virgo in utero accipiet, et pariet Filium. (Isai. 7. 14.) Ex muliere autem, sicut audistis: non est contrarium. Proprietas enim locutionis Hebrææ mulieres, non corruptas virginitate, sed feminas appellat. Habes evidentem Scripturam Geneseos, quando ipsa primo Eva facta est: Formavit eam in mulierem. (Gen. 2. 22.) Dicit etiam alio loco Scriptura, jubere Deum separari mulieres, quæ non cognoverunt cubile viri. (Num. 31. 17. Jud. 21. 11.) Hoc ergo jam notum esse debet, nec teneat nos, ut alia, quæ merito tenebunt, Domino adjuvante, explicare possimus.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Factam a Filio quoque nativitatem Filii.

11. Probavimus ergo nativitatem Filii a Patre factam, probemus et a Filio factam. Quid est nativitas Filii de virgine Maria? Certe assumtio formæ servi in virginis utero. Numquidnam est aliud nasci Filio, nisi accipere formam servi in virginis utero? Audi quia hoc et Filius fecit: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. (Philip. 2. 6. et 7.) Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, (Galat. 4. 4.) qui factus est ei ex semine David secundum carnem: (Rom. 1. 3.) videmus ergo nativitatem Filii a Patre factam; sed quia ipse Filius semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, videmus nativitatem Filii et ab ipso Filio factam. Probatum est hoc, transeamus hinc: intenti aliud accipite, quod ex ordine sequitur.

Passio etiam Filii a Patre et Filio.

12. Probemus et passionem Filii, et a Patre factam, et a Filio factam. Faciat Pater passionem Filii: Qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. (Rom. 8. 32.) Faciat et Filius passionem suam. Qui me dilexit, et tradidit semetipsum pro me. (Gal. 2. 20.) Tradidit Pater Filium, tradidit Filius se ipsum. Passio hæc uni facta est; sed ab utroque facta est. Sicut ergo nativitatem, ita passionem Christi nec Pater sine Filio fecit, nec Filius sine Patre. Tradidit Pater Filium, tradidit Filius se ipsum. Quid hic fecit Judas, nisi peccatum? Transeamus et hinc, veniamus ad resurrectionem.

Idem de Christi resurrectione probatur.

13. Videamus Filium quidem, non Patrem, resurgentem, sed resurrectionem Filii et Patrem et Filium facientem. Operetur Pater resurrectionem Filii. Propter hoc enim exaltavit eum, et donavit ei nomen quod est super omne nomen. (Philip. 2. 9.) Resuscitavit ergo Pater Filium, exaltando eum et excitando eum a mortuis. Numquid et Filius resuscitavit semetipsum? Resuscitavit plane. In figura sui corporis de templo dixit, Solvite templum hoc, et in triduo resuscitabo illud. (Johan. 2. 19.) Postremo sicut ad passionem pertinet animam ponere, sic ad resurrectionem animam iterum sumere: videamus si Filius quidem animam suam posuit, et ei animam suam Pater reddidit, non ipse sibi. Pater enim quia reddidit, manifestum est. Inde enim Psalmus dicit, Et resuscita me, et reddam illis. (Psal. 40. 11.) Sed quia et Filius animam suam sibi reddidit, quid a nobis exspectatis? Ipse dicat: Potestatem habeo ponendi animam meam. (Johan. 10. 18.) Nondum dixi quod promisi. Ponendi dixi: sed jam (b) clamatis, quia prævolatis. Eruditi quippe in schola magistri cælestis, tamquam lectiones intente audientes, pie reddentes, quid sequatur non ignoratis. Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a me, et iterum sumo eam.

(a) Cujacius ad oram sui libri adnotavit legendum, *Doce quod promis.*

(b) Am. Fr. *clamastis.* Sic etiam MSS. et ex his nonnulli, *prævolastis.*

CLASSIS I. CAPUT V. Replicatio doctrinæ explicatæ.

14. Exsolvimus quæ promisimus: propositiones nostras firmissimis, ut arbitror, testimoniorum documentis probavimus. Tenete quod audistis. Breviter replico; et rem utilissimam, quantum existimo, mentibus vestris collocandam commendo. Pater non est natus de virgine: nativitatem tamen istam Filii et Pater et Filius operatus est ex virgine. Pater non est passus in cruce: passionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Non resurrexit Pater a mortuis: resurrectionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Habetis personarum distinctionem, et operationem inseparabilitatem. Non ergo dicamus, aliquid Patrem operari sine Filio, aliquid Filium sine Patre. An forte miracula quæ fecit Jesus, movent vos, ne forte aliqua ipse fecerit, quæ non fecit Pater? Et ubi est, Pater autem in me manens ipse facit opera? (Johan. 14. 10.) Hæc quæ diximus plana erant, tantum dicenda erant: non laborandum ut intelligerentur, sed curandum ut commemorarentur.

Deus ad modum corporis in spatio non cogitandus.

15. Aliquid adhuc volo dicere, ubi vere et acriorem intentionem vestram requiro, et devotionem apud Deum. Etenim locis corporalibus non tenentur nec occupantur nisi corpora. Ultra locos corporales est divinitas: nemo eam tamquam in spatio requirat. Ubique invisibilis et inseparabiliter adest: non in parte major, in parte minor; sed ubique tota, nusquam divisa. Quis videt hoc? quis capit hoc? Compescamus nos: meminerimus qui, unde loquamur. Illud et illud, quidquid est quod Deus est, pie credatur, sancte cogitetur; et quantum datur, quantum potest, ineffabiliter intelligatur. Quiescant verba, cesset lingua; cor excitetur, cor illuc levetur. Non enim est illud tale, quod in cor hominis adscendat, sed quo cor hominis adscendat. Attendamus creaturam: Invisibilia enim ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur (Rom. 1, 20.): ne forte in his quæ fecit Deus, in quibus habemus quamdam consuetudinis familiaritatem, inveniamus aliquam similitudinem, unde probemus esse aliqua tria, quæ tria separabiliter proferantur, inseparabiliter operentur.

CAPUT VI. Deus incomprehensibilis.

16. Eia, Fratres, adestote toto animo. Videte prius quid promittam; ne forte in creatura inveniam, quia Creator a nobis excelsus est. Et forte verba quisquam nostrum, cui fulgor veritatis aliqua mentem quasi coruscatione perstringit, potest dicere verba illa: Ego dixi in ecstasi mea. In ecstasi tua quid dixisti? Projectus sum a facie oculorum tuorum (Psal. 30, 23.): Etenim videtur mihi iste qui hoc dixit, levasse ad Deum animam suam, et effudisse super se animam suam, cum ei diceretur quotidie, Ubi est Deus tuus? pervenisse spiritali quodam contactu ad illam incommutabilem lucem, eamque infirmitate conspectus ferre non valuisse; et in suum quasi ægritudinem atque languorem iterum recidisse, et comparasse se illi, et (a) sensisse adhuc contemperari non posse aciem mentis suæ luci sapientiæ Dei. Et quia hoc in ecstasi fecerat, abreptus a sensibus corporis et subreptus in Deum, ubi quodammodo a Deo ad hominem revocatus est, ait, Ego dixi in ecstasi mea. Vidi enim nescio quid in ecstasi, quod diu ferre non potui; et redditus mortalibus membris, et multis mortalium cogitationibus a corpore quod aggravat animam, dixi. Quid? Projectus sum a facie oculorum tuorum. Longe sursum es, longe deorsum sum. Quid ergo dicamus, Fratres, de Deo? Si enim quod vis dicere, si cepisti, non est Deus: si comprehendere potuisti, aliud pro Deo comprehendisti. Si quasi comprehendere potuisti, cogitatione tua te decepisti. Hoc ergo non est, si comprehendisti: si autem hoc est, non comprehendisti. Quid ergo vis loqui, quod comprehendere non potuisti?

SERMON. DE SCRIPTURIS.

In nobis quærenda Dei similitudo.

17. Videamus ergo, ne forte in creatura inveniamus aliquid, ubi probemus aliqua tria et separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. Quo ibimus? Ad cælum, ut de sole et luna et sideribus disputemus? Ad terram, ut forte de fructibus, de arboribus, de animalibus terram implentibus? An de ipso cælo, an de ipsa terra, quæ continent omnia quæ sunt in cælo et in terra? Quamdiu homo circuis creaturam? Ad te redi, te vide, te inspice, te discute. In creatura quæris aliqua tria et separatim demonstranda, et inseparabiliter operantia: si in creatura quæris, in te prius quære. Non enim tu non es creatura. Similitudinem quæris. Quæsiturus es in pecore? De Deo enim loquebaris, cum quæreres quamdam similitudinem. (Psal. 35. 7.) * De Trinitate ineffabilis Majestatis loquebaris; et quia defecisti in divinis, tuamque infirmitatem debita humilitate confessus es, ad humana venisti, ibi discute. Quæris in pecore, quæris in sole, in stella? Quid enim horum factum est ad imaginem et similitudinem Dei? Prorsus familiarius et melius aliquid horum quæris in te. Hominem enim Deus fecit ad imaginem et similitudinem suam. In te quære, ne forte imago Trinitatis habeat aliquod vestigium Trinitatis. Et quæ? Imago facta longe distans: similitudo tamen et imago longe distans, non quomodo imago Filius hoc quod Pater. Aliter enim imago in filio, aliter in speculo. Multum distat. In filio imago tua, tu ipse es. Hoc est enim filius quod tu natura. Substantia hoc quod tu, persona alius quam tu. Non ergo hoc imago tamquam unigenitus Filius (v. 18.), sed ad imaginem quamdam et quamdam similitudinem factus. Quærat in se aliquid, si possit invenire, et tria quædam quæ separabiliter (b) pronuntientur, inseparabiliter operentur. Quæram, quærite mecum. Non ego in vobis, (c) sed vos in vobis, et ego in me. Quæramus communiter, et communem naturam atque substantiam communiter pertractemus.

*CAPUT III.

CAPUT VII. Anima no-

18. Vide, o homo, adverte si verum est quod dico. Habesne corpus, habes carnem? Habeo,

(a) Plures MSS. *et sensu adhuc puerili contemperari* etc. Ex iisdem unus, *non potuisse.*

(b) Duo MSS. *quæ separabiliter demonstrentur.*

(c) Hic apud Lov. additur, *et vos in me*; quod ab aliis libris abest.

CLASSIS I. SERMON. DE SCRIPTURIS.

Mens nostra ad imaginem Dei facta.

inquis. Nam unde est, unde in loco sum, unde de loco in locum moveor? Unde verba loquentis audio, nisi per aurem carnis? Unde os loquentis video, nisi per oculos carnis? Habes, constat, nec diu satagendum est de re manifesta. Vide aliquid aliud, vide quod operatur per carnem. Audis enim aure, sed non ab aure audis. Alius est intus qui audit per aurem. Vides per oculum, ipsum intuere. An domum agnovisti, habitatorem neglexisti? Numquidnam videt oculus per se ipsum? Nonne alius est qui videt per oculum? Non dico, Non videt oculus mortui, de quo constat corpore habitatorem abscessisse: sed oculus de re alia cogitantis, non videt faciem præsentis. Respice ergo interiorem hominem tuum. Ibi enim magis aliqua similitudo quærenda est quorumdam trium separatim demonstratorum, inseparabiliter operantium. Quid habet mens tua? Forte si quæram, multa invenio; sed aliquid proximum est, quod facilius intelligitur. Quid habet anima tua? Intus (a) commemora, recole. Non enim quod dicturus sum, id posco ut credatur mihi: noli acceptare, si in te non inveneris. Intuere ergo, sed primo quod exciderat, videamus, si homo non Filii tantum imago est, aut Patris tantum imago est, sed Patris et Filii; et utique jam consequenter et Spiritus sancti.

Gen. I. 26.

Genesis loquitur: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Non ergo facit Pater sine Filio, nec Filius sine Patre. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Faciamus, non faciam, aut fac, aut faciat ille: sed, faciamus ad imaginem; non tuam, aut meam, sed ad nostram.

Trinitatis similitudo in homine.

19. Ergo interrogo, dissimilem rem dico. Nemo dicat, Ecce quod comparavit Deo. Jam locutus sum, et prælocutus, et cautos reddidi, et cautus fui. Longe ista distant, a summis ima, ab incommutabilibus mutabilia, a creantibus creata, a divinis humana. Ecce primo hoc commendo; quia quod dicturus sum longe distat, nemo mihi calumnietur. Ne forte ergo et ego aures quæram, et ille dentes paret, hoc me promisi exhibiturum, aliqua tria demonstrata separatim, operata inseparabiliter. Quam sint ista similia vel dissimilia Trinitati omnipotenti, non nunc ago: sed in ipsa creatura ima et mutabili invenimus aliqua tria, quæ possint separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. O carnalis cogitatio, et conscientia pertinax atque infidelis! Quid de illa Majestate ineffabili in ea re dubitas, quam in te invenire potuisti? Ecce dico, ecce interrogo: Homo habes memoriam? Si non habes, quid dixi quomodo tenuisti? Sed forte jam, quod paulo ante dixi, oblitus es. Hoc ipsum quod dico, *dixi*: duas istas syllabas non teneres, nisi per memoriam. Unde enim scires duas esse, si sonante secunda oblitus esses primam? Quid ergo diutius immoror? Quare sic urgeor? Quare sic cogor convincere? Manifestum est, habes memoriam. Quæro aliud. Habes intellectum? Habeo, inquis. Si enim non haberes memoriam, non teneres quod dixi: si non haberes intellectum, non agnosceres quod tenuisti. Habes et hoc. Intellectum tuum ad id quod intus tenes, revocas, et vides, et videndo formaris, ut sciens dicaris. Tertium quæro: Habes memoriam, qua teneas quod dicitur; habes intellectum, quo intelligas quod tenetur; de his duobus requiro abs te, Volens tenuisti et intellexisti? Volens plane, inquis. Habes ergo voluntatem. Hæc sunt tria, quæ me dicturum esse promiseram auribus et mentibus vestris. Tria hæc sunt in te, quæ potes numerare, et non potes separare. Hæc ergo tria, memoriam, intellectum, et voluntatem; hæc, inquam, tria animadverte separatim pronuntiari, inseparabiliter operari.

CAPUT VIII. Memoria, intellectus et voluntas, et separabiliter demonstrantur et inseparabiliter operantur.

20. Aderit Dominus, et video quod adsit: ex intellectu vestro intelligo eum adesse. Ex his enim vocibus vestris, quemadmodum intellexeritis, adverto; præsumo eum adjuturum, ut omnia intelligatis. Tria promisi separabiliter demonstrari, inseparabiliter operari. Ecce, nesciebam quid esset in animo tuo, demonstrasti mihi dicendo *Memoria*. Hoc verbum, sonus iste, vox ista processit ad aures meas ab animo tuo. Hoc enim quod est memoria, tacite cogitabas, et non dicebas. Erat in te, et nondum venerat ad me. Ut autem quod erat in te proferretur ad me, dixisti ipsum nomen, id est, *Memoria*. Audivi: quatuor has syllabas in nomine memoriæ audivi. Quatuor syllabarum nomen est, vox est, sonuit, ad aurem meam processit, menti aliquid insinuavit. Quod sonuit transiit, unde insinuatum et quod insinuatum est manet. Sed hoc quæro, quando dixisti hoc nomen *Memoria*, vides certe quia hoc nomen non pertinet nisi ad memoriam. Cetera enim duo habent nomina sua. Namque aliud vocatur intellectus, aliud voluntas, non memoria: illud autem unum vocatur memoria. Sed ut hoc diceres, ut quatuor istas syllabas operareris, unde operatus es? Hoc nomen quod pertinet ad solam memoriam, operata est in te et memoria, ut teneres quod dicebas: et intellectus, ut scires quod tenebas; et voluntas, ut proferres quod sciebas. Gratias Domino Deo nostro. Adjuvit nos, et in vobis et in nobis. Vere dico Caritati Vestræ, hoc discutiendum et insinuandum trepidissime aggressus eram. Metuebam enim ne forte lætificarem capacium ingenium, et facerem grave tardioribus tædium. Nunc autem video vos adtentione audiendi, et celeritate intelligendi, non solum percepisse dictum, sed prævolasse dicturum: Gratias Domino.

CAPUT IX. Ex his tribus illustratur Trinitatis mysterium.

21. Videte ergo, jam securus commendo quod intellexistis; non inculco incognitum, sed repetens commendo perceptum. Ecce de tribus illis una res nominata est, unius rei nomen dictum est: *Memoria* nomen est unius ex illis tribus, et tamen nomen unius ex illis tribus tria ipsa operata sunt. Non potuit dici sola memoria, nisi o-

(a) Am. Er. et aliquot MSS *commemoro*, *recole*. Fossatensis MS. *recole commemoro*.

perante voluntate, intellectu et memoria. Non potest dici solus intellectus, nisi operante memoria, voluntate et intellectu: nec potest dici sola voluntas, nisi operante memoria et intellectu et voluntate. Explicata sunt, ut arbitror, quæ promissa sunt: quod separatim pronuntiavi, inseparabiliter cogitavi. Unum horum omnium tria fecerunt: sed tamen hoc unum quod tria fecerunt, non ad tria pertinet, sed ad unum. Tria fecerunt nomen memoriæ: sed hoc non pertinet nisi ad solam memoriam. Tria fecerunt nomen intellectus: sed non pertinet nisi ad solum intellectum. Tria fecerunt nomen voluntatis: sed non pertinet nisi ad solam voluntatem. Ita Trinitas fecit carnem Christi: sed non pertinet nisi ad solum Christum. Trinitas fecit de cælo columbam: sed non pertinet nisi ad solum Spiritum-sanctum. Trinitas fecit de cælo vocem: sed non pertinet vox nisi ad solum Patrem.

Quid ex illis ad Patrem, quid ad Filium et Spiritum-sanctum pertineat, cogitandum relinquitur.

22. Nemo ergo dicat mihi, nemo calumniosus me infirmum urgere conetur: Quid ergo in his tribus quæ in mente nostra vel in anima esse ostendisti, quid ex his tribus pertinet ad Patrem, id est, quasi ad similitudinem Patris, quid horum ad Filii, quid horum ad Spiritus-sancti? Non possum dicere, non possum explicare. Aliquid cogitantibus relinquamus, aliquid et silentio largiamur. Redi ad te, et ab omni strepitu tolle te. Intra te vide, si habes illic aliquod secretarium dulce conscientiæ tuæ, ubi non perstrepas, ubi non litiges, aut lites pares, ubi non dissensiones et pervicaciam mediteris. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas. Forte dicturus es, Auditui meo dabis exsultationem et lætitiam, et exsultabunt ossa, sed humiliata, non elata. Psal. 50. 10

CAPUT X. Hinc satis intelligitur Trinitatis personas posse et separabiliter demonstrari et inseparabiliter operari.

23. Sufficit ergo quia ostendimus tria quædam separabiliter demonstrari, inseparabiliter operari. Si hoc in te invenisti, si hoc in homine, si hoc in quadam persona in terra ambulante, corpus fragile, quod aggravat animam, portante: crede Patrem et Filium et Spiritum-sanctum per singula quædam visibilia, per species quasdam assumtæ creaturæ posse et separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. Sufficit hoc. Non dico, Pater memoria est, Filius intellectus est, Spiritus voluntas est: non dico, quomodo libet intelligatur, non audeo. Servemus majora capientibus, infirmis * infirmi quod possumus. Non dico ista illi Trinitati velut æquanda, quasi ad analogiam, id est, ad rationem quamdam comparationis dirigenda: non hoc dico. Sed quid dico? Ecce in te inveni tria separabiliter demonstrata, inseparabiliter operata; et eorum trium unumquodque nomen a tribus factum, quod tamen non ad tria, sed ad trium horum unum aliquid pertineret. Crede jam ibi quod non potes videre, si hic audisti et vidisti et tenuisti. In te enim quod est, potes nosse: in eo qui te fecit

* Supple insinuamus.

A quod est, quidquid est, quando potes nosse? Et si poteris, nondum potes. Et tamen cum poteris, numquid sic poteris nosse Deum tu, quomodo se novit Deus? Sufficiat ergo Caritati Vestræ: quod potuimus, diximus: exigentibus promissa reddidimus: cetera quæ addenda sunt, ut proficiant sensus vestri, a Domino quærite.

* SERMO LIII.

* Alias 14. inter additos a Parisiensibus. a

De (a) verbis Evangelii Matth. 5. Beati pauperes spiritu *etc. sed de hoc maxime quod dictum est*, Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt.

CAPUT I.

B 1. SOLLEMNITATE sanctæ virginis, quæ testimonium dixit de Christo, et testimonium meruit a Christo, palam occisæ, occulte coronatæ, admonemur Caritati Vestræ de illa exhortatione loqui, quam modo Dominus ex Evangelio proferebat, dicens multas caussas beatæ vitæ, quam nemo est qui non velit. Nemo quippe inveniri potest, qui beatus esse nolit. Sed o si homines quomodo desiderant mercedem, sic opus mercedis non recusarent! Quis non alacriter curat, cum ei dicitur, Beatus eris? Libenter audiat et cum dicitur, si hoc feceris. Non recusetur certamen, si diligitur præmium; et accendatur animus ad alacritatem operis commendatione mercedis. Quod volumus, quod desideramus, quod petimus, post erit: quod autem jubemur ut C faciamus, propter illud quod post erit, modo sit. Ecce incipe divina dicta recolere, et ipsa Evangelica præcepta vel munera. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Postea erit tuum regnum cælorum, modo esto pauper spiritu. Vis ut postea regnum cælorum tuum sit? Vide modo tu ipse cujus sis. Esto pauper spiritu. Quæris a me fortasse, quid sit esse pauperem spiritu. Omnis inflatus non est pauper spiritu: ergo humilis pauper est spiritu. Altum est regnum cælorum: sed, Qui se humiliat, exaltabitur.

Omnes volunt esse beati.

Matth. 5. 3.

Pauper spiritu quis.

Lucæ 14. et 18.

CAPUT II.

2. Attende quod sequitur: *Beati*, inquit, *mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram.* Jam vis possidere terram: vide ne possidearis a terra. Possidebis mitis, possideberis immitis. Matth. 5. 4. D Nec cum audis præmium propositum, ut possideas terram, extendas avaritiæ sinum, qua vis possidere modo terram, excluso etiam utcumque vicino tuo: non te ista fallat opinio. Tunc vere possidebis terram, quando inhæseris ei qui fecit cælum et terram. Hoc enim est esse mitem, non resistere Deo tuo, ut in eo quod bene facis, ipse tibi placeat, non tu tibi; in eo quod mala juste pateris, ipse tibi non displiceat, sed tu tibi. Neque enim parum est, quia placebis ei, displicens tibi; displicebis autem ei, placens tibi.

Mitis quis.

(a) In Possidii Indiculo duo in istud Evangelii capitulum Sermones notantur, alter c. 8. *de octo sententiis beatitudinum*: alter 9. cap. inscriptus *de beatitudinibus*, qui titulus magis congruit subsequenti Sermoni, sex tantum priores beatitudines adtingenti. Hujus porro excerptum in Flori collectione ad Ephes. 5. reperitur sub isto titulo, *Ex sermone in basilica Tricilarum*: quæ videlicet basilica erat Carthagine.

CLASSIS I.

CAPUT III. Matth. 5. 5. a Lugentes.

3. Adtende tertium: *Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur*. In luctu opus est, in consolatione merces est. Nam qui lugent carnaliter, quas consolationes (*a*) habent? Molestas, metuendas. Ibi consolatur lugens, ubi timet rursus ne lugeat. Verbi gratia, contristat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc suscepit: in illo tristitia, in isto timor: in nullo ergo consolatio. Ergo illa erit vera consolatio, qua dabitur quod non amittatur; ut illi se postea gaudeant consolari, qui modo se lugent peregrinari.

CAPUT IV. Matth. 5. 6. Esurientes. Johan. 4. 13.

4. Accedat quartum et opus et munus: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Saturari vis. Unde? Si caro saturitatem concupiscit, digesta saturitate, famem iterum patieris. Et qui biberit, inquit, ex hac aqua, sitiet iterum. Medicamentum quod ad vulnus ponitur, si sanaverit, jam non dolet: quod autem ponitur contra famem, hoc est, esca, ita ponitur ut ad modicum relevet. Transacta enim saturitate, redit fames. Accedit quidem quotidie remedium saturitatis, sed non est sanatum vulnus infirmitatis. Esuriamus ergo sitiamusque justitiam, ut ipsa justitia saturemur, quam nunc esurimus et sitimus. Inde enim saturabimur, quod esurimus et sitimus. Interior homo noster esuriat et sitiat: habet enim cibum suum, habet potum suum. Ego sum, inquit, panis qui de cælo descendi. (Johan. 6. 41.) Habes panem esurientis, desidera et potum sitientis: Quoniam apud te est fons vitæ. (Psal. 35. 10.)

CAPUT V. Matth. 5. 7. Misericordes.

5. Adtende quod sequitur: *Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus*. Fac, et fiet: fac cum altero, ut fiat tecum. Quia abundas et eges: abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipse Dei es. Petitur a te, et petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc aget Deus cum suo. Et plenus et inanis es: imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua.

CAPUT VI. Matth. 5. 8. Mundicordes.

6. Adtende quod sequitur: *Beati mundicordes*, hoc est, qui mundi corde sunt, *quoniam ipsi Deum videbunt*. Hic est finis amoris nostri; finis quo perficiamur, non quo consumamur. Finitur cibus, finitur vestis: cibus, quia consumitur edendo; vestis, quia perficitur texendo. Et illud finitur, et illud: sed finis iste pertinet ad consumtionem, ille ad perfectionem. Quidquid agimus, quidquid bene agimus, quidquid nitimur, quidquid laudabiliter æstuamus, quidquid inculpabiliter desideramus, ad Dei visionem cum venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adest Deus? aut quid sufficiat ei, cui non sufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardescimus. Quis non? Sed vide quid dictum est: *Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt*. Hoc para, unde videas. Ut enim secundum carnem loquar, quid desideras ortum solis cum oculis lippis? Sani sint oculi, et erit lux illa gaudium: non sint oculi sani, erit lux illa tormentum. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur nisi corde mundo. Repelleris, aufereris, non videbis. *Beati* enim *mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt*. Quoties beatos jam numeravit, quas beatitudinis caussas, quæ opera, quæ munera, quæ merita, quæ præmia? Nusquam dictum est, *Ipsi Deum videbunt*. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati mites: ipsi hereditate possidebunt terram. Beati lugentes ipsi consolabuntur. Beati esurientes et sitientes justitiam: ipsi saturabuntur. Beati misericordes: ipsi misericordiam consequentur.* Nusquam dictum est, *Ipsi Deum videbunt*. Ventum est ad mundicordes, ibi visio Dei promissa est. Non sine caussa, nisi quia ibi sunt oculi, unde videtur Deus. De his oculis Paulus apostolus loquens ait, Illuminatos oculos cordis vestri. (Ephes. 1. 18.) Modo ergo oculi isti pro sua infirmitate illuminantur fide: postea pro sua firmitate illuminabuntur specie. Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, non per speciem. (2. Cor. 5. 6. et 7.) Quamdiu autem in hac fide sumus, quid de nobis dicitur? Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. (1. Cor. 13. 12.)

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Dei facies et manus et pedes quid.

7. Non hic corporea facies cogitetur. Nam si accensus desiderio videndi Deum, faciem tuam præparaveris corporalem ad videndum; talem faciem desiderabis et Dei. Si autem jam saltem spiritaliter de Deo sapis, ut Deum non cogites esse corporeum, (unde diutius (*b*) heri egimus, si tamen aliquid peregimus;) si in corde vestro, tamquam in templo Dei, formæ humanæ fregimus simulacrum, si jam vobis bene venit in mentem, et viscera vestra interiora possedit, ubi detestatur Apostolus eos, qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, et immutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. (Rom. 1. 22. et 23.) * Si jam tale malum detestamini, si * adversamini, si Creatori mundatis templum suum, si vultis ut veniat et mansionem apud vos faciat: Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite illum. (* CAPUT VII. * f. aversamini. Sap. 1. 1.) Videte cui dicatis, si tamen dicitis: Tibi dixit cor meum, quæram faciem tuam. (Psal. 26. 8.) Dicat et cor tuum, et adde, Vultum tuum, Domine, requiram. Bene enim requiris, quia corde requiris. Dicitur Dei vultus, dicitur Dei brachium, dicitur Dei manus, dicuntur Dei pedes, dicitur Dei sedes; dicitur scabellum pedum ejus: sed noli membra humana cogitare. Si vis esse templum veritatis, frange idolum falsitatis. Manus Dei, potentia Dei. Facies Dei, notitia Dei. Pedes Dei, præsentia Dei. Sedes Dei, si vis, tu es. An forte negare audebis Deum esse Christum? Non, inquis. Concedis et hoc, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam? (1. Cor. 1. 24.) Concedo, inquis: Audi: Anima justi sedes est sapientiæ. (Sap. 1.) Ubi enim sedem habet Deus, nisi ubi habitat? Ubi autem habitat, nisi in templo suo? Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. (1. Cor. 3. 17.)

(a) Sic Corbeiensis MS. Editi vero, *quas consolationes habebunt? Molestias metuendas.*

(b) Indicat, opinamur, Sermonem 23. de versiculo Psalmi 72. seu de visione Dei, qui etiam Carthagine habitus in MSS. notatur, in basilica Fausti.

CLASSIS I.

Vide ergo quomodo excipias Deum. Spiritus est Deus; in spiritu et veritate oportet adorare Deum. (Johan. 4. 24.) Jam in cor tuum, si placet, intret arca testamenti, et ruat Dagon. (1. Reg. 5. 5.) Audi ergo nunc, et disce Deum desiderare, disce unde Deum videre possis, præparare. *Beati*, inquit, *mundicordes*, *quoniam ipsi Deum videbunt.* * Quid præparas oculos corporis? Si sic videbitur, in loco erit quod videbitur. Non est in loco qui ubique totus est, Munda unde videatur.

* CAPUT VIII.

Præmia operibus congrua in sententiis beatitudinum.

8. Audi, et intellige, si ipso juvante potero explicare: adjuvet nos ad intelligendum omnia supradicta opera et munera, quemadmodum congrua congruentibus apposita sint. Ubi enim dictum est de præmio, quod non congrueret operi, quod non consonaret? Quia humiles quasi a regno videntur alieni: *Beati*, inquit, *pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum cœlorum*. Quia mites homines facile excluduntur de terra sua: *Beati*, inquit, *mites*, *quoniam ipsi hereditate possidebunt terram*. Jam cetera aperta sunt, clara sua sponte cognoscuntur: disputatore non egent, commemoratore opus habent. *Beati qui lugent*. Quis lugens non consolationem desiderat? *Ipsi*, inquit, *consolabuntur*. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam*. Quia esuriens et sitiens non satietatem requirit? Et *ipsi*, inquit, *saturabuntur*. *Beati misericordes*. Quia misericors, nisi qui optat ex ipso opere reddi sibi a Deo vicem, ut circa se fiat, quod circa pauperem facit? *Beati*, inquit, *misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus*. Quomodo per ipsa singula singulis propria apposita sunt, et nihil adhibitum est in præmio, quod non congrueret præcepto? Præceptum est enim, ut sis pauper spiritu: præmium est, ut habeas regnum cælorum. Præceptum est, ut sis mitis; præmium est, ut possideas terram. Præceptum, ut sis lugens: præmium, ut consoleris. Præceptum est, ut esurias et sitias justitiam: præmium, ut satureris. Præceptum est, ut sis misericors: præmium, ut misericordiam consequaris. Si præceptum est, ut mundes cor: præmium, ut videas Deum.

CAPUT IX. Visio Dei quomodo mundicordibus speciatim promissa.

9. Non ergo ita sapias in his præceptis et præmiis, ut cum audis, *Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt*, putes pauperes spiritu non visuros, aut non visuros mites, non visuros lugentes, non visuros esurientes et sitientes justitiam, non visuros misericordes. Non arbitreris eos tantum quasi visuros qui mundo sunt corde, illis a visione separatis. Omnia enim hæc iidem ipsi sunt. Ipsi videbunt, et non ideo videbunt, quia pauperes spiritu sunt, quia mites sunt, quia lugentes, esurientes sitientesque justitiam, quia misericordes: sed quia mundi sunt corde. Quemadmodum si corporalia opera membris corporalibus coaptarentur, ac diceret (verbi gratia) quisquam, Beati qui pedes habent, quia ipsi ambulabunt: beati qui manus habent, quia ipsi operabuntur: beati qui vocem habent, quoniam ipsi clamabunt: beati qui os et linguam habent, quoniam ipsi loquentur: beati qui oculos habent, ipsi enim videbunt. Sic tamquam spiritalia membra componens, docuit quid ad quid pertinet. Apta est humilitas ad habendum regnum cælorum, apta mansuetudo ad possidendam terram, aptus luctus ad consolationem, apta fames et sitis justitiæ ad saturitatem, apta misericordia ad impetrandam misericordiam, aptum mundum cor ad videndum Deum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT X. Fide cor mundatur ad videndum Deum.

10. Si ergo desideramus videre Deum, oculus iste unde mundabitur? Quis enim non curet, quis non quærat unde mundet, quo videre possit quem toto affectu desiderat? Expressit hoc divina testatio: Fide, inquit, mundans corda eorum. (Act. 15. 9.) Mundat cor fides Dei, mundum cor videt Deum. Sed quia ipsa fides aliquando ab hominibus, qui se ipsos fallunt, talis determinatur, quasi sufficiat tantummodo credere, (promittunt enim sibi quidam etiam conspectum Dei regnumque cælorum credentes et mala viventes;) contra hos succensus et spiritali caritate quodammodo stomachans Jacobus apostolus in epistola sua dicit, Tu credis quoniam unus est Deus. (Jacobi 2. 19.) Plaudis tibi de fide: attendis enim multos impios æstimare multos esse deos, et tu tibi gaudes credendo quia unus est Deus. Bene facis. Et dæmones credunt, et contremiscunt. (») Numquid et ii Deum videbunt? Videbunt qui mundo sunt corde. Quis autem mundicordes dicat spiritus immundos? Et tamen credunt, et contremiscunt. (»)

Fides Christianorum discernenda a fide dæmonum.

11. Discernenda est fides nostra a fide dæmonum. Fides enim nostra mundat cor: fides autem illorum reos facit. Male quippe operantur, et ideo Domino dicunt, Quid nobis et tibi est? Cum audis hoc dæmones dicere, putas eos non agnoscere? Scimus, inquiunt, qui sis. Tu es Filius Dei. (Lucæ 4. 31. Matth. 16. 16.) Dicit hoc Petrus, et laudatur: dicit hoc dæmon, et damnatur. Unde hoc, nisi quia vox par, et cor impar? Discernamus ergo fidem nostram, nec credere sufficiat. Non est talis fides quæ mundat cor. Fide, inquit, mundans corda eorum. (Act. 15. 9. Gal. 5. 6.) Sed qua fide, quali fide, nisi quam definit Paulus apostolus, ubi ait, Fides quæ per dilectionem operatur? Ista fides discernit a fide dæmonum, discernit ab hominum flagitiosis ac perditis moribus. Fides, inquit. Quæ fides? Quæ per dilectionem operatur, sperat quod Deus pollicetur. Nihil ista definitione perpensius, nihil perfectius.

Fidei comites spes et caritas.

Ergo tria sunt illa. Necesse est ut in quo est fides, quæ per dilectionem operatur, speret quod Deus pollicetur. Comes est ergo fidei spes. Necessaria quippe spes est, quamdiu non videmus quod credimus; ne forte non videndo et desperando deficiamus. Contristat nos, quia non videmus: sed consolatur nos, quia visuros nos speramus. Adest ergo spes, et est comes fidei. Deinde et caritas, qua desideramus, qua pertingere conamur, qua inardescimus, qua esurimus et sitimus. Adhibetur ergo et hæc: et erit fides, spes et caritas. Quomodo enim non erit ibi caritas, cum nihil sit aliud caritas quam dilectio? Ipsa autem fides definita est, quæ per dilectionem operatur. Tolle fidem, perit quod credis; tolle caritatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet ut credas: caritati ut agas. Si enim credis, et non

CLASSIS I. amas, non te moves ad bonum opus: et si moves, ut servus moves, non ut filius; timendo pœnam, non amando justitiam. Illa ergo, inquam, fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.

CAPUT XI. Deus non cogitandus ut corpus.

12. Et modo ipsa fides quid agit? Tantis testimoniis Scripturarum, tam multiplici lectione, tam varia copiosaque exhortatione quid agit, nisi ut videamus nunc per speculum in ænigmate, postea facie ad faciem? Sed non (a) iterum tu redeas ad istam faciem tuam. Faciem cordis cogita. Coge cor tuum cogitare divina, compelle, urge. Quidquid simile corporis cogitanti occurrerit, abjice. Nondum potes dicere, Hoc est: saltem dic, Non est hoc. Quando enim dices, Hoc est Deus? Nec cum videbis: quia ineffabile est quod videbis. (2. Cor. 12. 2. et 4.) Raptum se dicit Apostolus in tertium cælum, et audisse ineffabilia verba. Si sunt ineffabilia verba, quid est cujus sunt verba? Cogitanti ergo tibi de Deo, occurrit aliqua fortasse in humana specie mira et amplissima magnitudo: constituisti eam in conspectu cogitationis tuæ, tamquam magnum aliquid, amplissimum, grande, ingentibus mole diffusum. Finisti alicubi. Si finisti, Deus non est. Si non finisti, facies ubi est? Cogitas molem, et ut membra distinguas, definis molem. Aliter enim membra distinguere non potes, nisi moli dederis finem. Quid agis stulta et carnalis cogitatio? Grandem molem fecisti; et tanto grandiorem, quanto te putasti Deum amplius honorare. Addit alius unum cubitum, et facit majorem.

CAPUT XII. Locus Isaiæ in speciem contrarius. Isai. 66. 1. * f. Audio.

13. Sed legi, inquis. Quid legisti, qui nihil intellexisti? Et tamen dic, quid legisti? Non repellamus parvulum corde ludentem. Dic quid legisti? Cælum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. * Aio: Legi et ego: sed tu forte potiorem te putas, quia legisti et credidisti. Credo et ego quod dixisti. Simul credamus. Quid dico? Simul quæramus. Ecce tene quod legisti, et credidisti: Cælum mihi thronus est, id est, sedes; thronus enim Græce, Latine sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. (Isai. 40. 2. 1.) Non legisti et illud, Quis palmo mensus est cælum? Puto te legisse: cognoscis, et te credere confiteris. Ibi enim utrumque legimus, utrumque credimus. Modo jam cogita, et doce me: adhibeo te doctorem, et me parvulum facio. Doce me, obsecro te. Quis est qui sedet in palmo suo?

* CAPUT XIII. Excutitur locus allatus.

14. Ecce figuras et lineamenta membrorum Dei a corpore humano duxisti. * Sed forte subrepsit tibi, ut secundum corpus putares nos factos ad imaginem Dei. Interim accipio considerandum, discutiendum, requirendum, disputando excutiendum. Si placet, audi me: quia in eo quod tibi placuit, audivi te. Sedet Deus in cælo, et palmo metitur cælum. Idem cælum fit latum, cum sedet: et angustum, cum metitur? An ipse Deus tantus est in sedendo, quantus in palmo? Si hoc ita est, non ad similitudinem suam nos fecit Deus: nos enim palmum angustiorem valde habemus, quam partem corporis qua sedemus. Ille autem si tam latus est in palmo suo, quam latus in sessione sua, disparia membra nobis fecit. Non est ista similitudo. Erubescat ergo tale idolum in corde Christiano. Proinde cælum accipe pro omnibus sanctis. (Cælum sancti. Terra, terreni.) Quia et terra dicitur pro omnibus qui sunt in terra: Omnis terra adoret te. Si bene dicimus secundum eos qui habitant in terra, Omnis terra adoret te: (Psal. 65. 4.) bene dicimus etiam secundum eos qui habitant in cælo, Omne cælum portet te. Nam et sancti ipsi qui in terra habitant, carne terram calcant, corde in cælo habitant. Non enim frustra admonentur sursum habere cor, (Sursum cor. Col. 3. 1. et 2.) et cum admoniti fuerint, ita esse respondent: aut frustra dicitur, Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Inquantum ergo ibi conversantur, et ipsi Deum portant, et cælum sunt; quia Dei sedes sunt; et cum annuntiant verba Dei, cæli enarrant gloriam Dei. (Psal. 18. 2.)

CAPUT XIV. Latitudo, longitudo, altitudo et profundum. Ephes. 3. 17. etc.

15. Redi ergo mecum ad faciem cordis: ipsam præpara. Intus est cui loquitur Deus. Aures, oculi, cetera membra visibilia, interioris cujusdam vel habitaculum vel organum sunt. Interior est homo ubi habitat Christus interim per fidem: ibi habitaturus præsentia divinitatis suæ, cum cognoverimus quæ sit latitudo, longitudo, altitudo, profundum; cognoverimus etiam supereminentem scientiæ caritatem Christi, ut impleamur in omnem plenitudinem Dei. Nunc ergo si tibi intellectus hic non displicet, advoca te comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem, profundum. Non discurras imaginatione cogitationis per spatia mundana, et per molis hujus tam magnæ (b) comprehensibilem granditatem. In te attende quod dico. Latitudo est in bonis operibus; longitudo est in longanimitate et perseverantia bonorum operum; altitudo est in supernorum exspectatione præmiorum; propter quam altitudinem tibi dicitur ut sursum cor habeas. Bene operare, et in bonis operibus persevera, propter beneficia Dei. Terrena pro nihilo æstimes, ne cum tibi aliquo sapientis illius flagello terra ista fuerit perturbata, dicas te sine caussa Deum coluisse, sine caussa bona opera fecisse, sine caussa in bonis operibus perseverasse. Faciendo enim bona opera, quasi habuisti latitudinem: perseverando in eis, quasi habuisti longitudinem: sed terrena conquirendo, non habuisti altitudinem. Attende profundum: gratia Dei est in occulto voluntatis ejus. Quis enim cognovit sensum Domini? (Rom. 11. 34.) Aut quis consiliarius ejus fuit? Et, Judicia tua sicut multa abyssus. (Psal. 35. 7.)

CAPUT XV. Crucis quatuor dimensiones.

16. Hanc conversationem bene operandi, in ea perseverandi, superna exspectandi, gratiam Dei occulte dandi, sapientia, non stultitia; nec reprehendendi quare alius sic, alius autem sic; non enim est iniquitas apud Deum: hanc ergo conversationem, si placet, coapta etiam cruci

(a) Corbeiensis MS. *Sed non ita iterum ut redeas tu ad faciem tuam.*

(b) Ita Corbeiensis MS. Editi vero, *incomprehensibilem.*

CLASSIS I. 2. Par. 19. 7. Rom. 9. 14. Florus ad Ephes. 3.

Domini tui. Non enim frustra talem mortem elegit, in cujus potestate erat vel mori vel non mori, quare non in potestate sic vel sic mori? Non frustra ergo crucem elegit, ubi te huic mundo crucifigeret. Nam latitudo est in cruce transversum lignum, ubi figuntur manus: propter bonorum operum significationem. Longitudo est in ea parte ligni, quæ ab ipso transverso ad terram tendit. Ibi enim corpus crucifigitur, et quodam modo stat: et ipsa statio perseverantiam significat. Altitudo autem in illo ligno est, quod ab eodem transverso sursum versus ad caput eminet: et ea significatur supernorum exspectatio. Ubi profundum, nisi in ea parte quæ terræ defixa est? Occulta est enim gratia, et in abdito latet. Non videtur, sed inde eminet quod videtur. Post hæc si comprehenderis hæc omnia, non solum intelligendo, verum etiam agendo: (Intellectus enim bonus omnibus qui faciunt eum:) tunc jam extende, te si potes, ad agnoscendam agnitionem [Psal. 110. 10.] caritatis Christi supereminentem scientiæ. Cum perveneris, impleberis in omnem plenitudinem Dei. Tunc erit illud facie ad faciem. Impleberis autem in omnem plenitudinem Dei, non ut tui plenus sit Deus, sed ut tu sis plenus Deo. Quære ibi, si potes, faciem corporalem. Jam tollantur nugæ a mentis adspectu. Abjiciat puer parvulus indicra, discat tractare majora. Et nos in multis parvuli sumus: et cum plus quam sumus essemus, a majoribus tolerati sumus. Pacem se- [Hebr. 12. 14.] ctamini cum omnibus, et sanctificationem, sine qua nemo poterit videre Deum. Hac enim et cor mundatur: quia ibi est fides quæ per dilectionem operatur. Hinc *Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt.*

*SERMO LIV.

* Alias 2. de verbis Domini.

a *De eo quod* (a) *scriptum est in Evangelio Matth. 5.* Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est: *et contra cap. 6.* Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.

CAPUT I. Præcepta in speciem contraria. Matth. 5. 16.

1. Solet multos movere, Carissimi, quod Dominus noster Jesus Christus in Sermone Evangelico, cum prius dixisset, *Luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cæ-* [Matth. 6. 1.] *lis est*, postea dixit, *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Turbatur enim mens parum intelligentis, et præcepto utrique obaudire cupientis, et per diversa et adversa distenditur. Tam enim nemo potest quamvis uni domino obtemperare repugnantia jubenti, quam nemo potest etiam duo- [Ibidem 24. Florus ad 2. Cor. 4.] bus dominis servire: quod eodem Sermone Salvator ipse testatus est. Quid ergo faciet animus A nutans, cum se obtemperare non posse existimat, et non obtemperare formidat? Si enim bona opera sua in luce posuerit hominibus intuenda, ut faciat quod præceptum est, *Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est:* reum se teneri arbitrabitur, quia contra præceptum fecit, ubi dicitur, *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Rursusque si hoc timens et cavens, ea quæ bene facit absconderit, non se putabit servire imperanti et dicenti, *Luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra.*

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. Utrumque præceptum implet Apostolus.

2. Qui recte autem intelligit, utrumque implet, et serviet universissimo Domino, qui servum pigrum non damnaret, si ea quæ fieri nullo B modo poterant, imperaret. Audite enim Paulum servum Christi Jesu, vocatum Apostolum, segregatum in Evangelium Dei, utrumque et facientem et docentem. Videte quemadmodum luceat lumen ejus coram hominibus, ut videant bona opera ejus. Commendamus, inquit, nosmet- [2. Cor. 4. 2.] ipsos ad omnem conscientiam hominum in conspectu Dei. Et iterum, Providemus enim bona, [2. Cor. 8. 21.] non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et iterum, Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo. Videte [1. Cor. 10. 33.] rursus quemadmodum attendat, ne faciat justitiam suam coram hominibus, ut videatur ab eis. Opus autem suum probet, inquit, unusquisque; [Gal. 6. 4.] et tunc in semetipso habebit gloriam, et non in C altero. Et iterum, Nam gloria nostra hæc est, [2. Cor. 1. 12.] testimonium conscientiæ nostræ. Et illud quo nihil est manifestius: Si adhuc, inquit, hominibus [Gal. 1. 10.] placerem, Christi servus non essem. Sed ne quisquam eorum qui de præceptis quasi repugnantibus ipsius Domini moventur, multo magis Apostolo ejus ingerat quæstionem, et dicat, Quomodo tu dicis, Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo: et tu idem dicis, Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem? Adsit ipse Dominus, qui etiam in servo suo et Apostolo loquebatur, et aperiat nobis voluntatem suam, et tribuat obediendi facultatem.

Conciliantur duo illa præcepta.

3. Ipsa quippe verba Evangelica secum portant expositiones suas; nec intercludunt ora esurientium, quia pascunt corda pulsantium. Intentio quippe cordis humani quo dirigatur, et (b) b D quo spectet, intuendum est. Si enim qui vult videri ab hominibus bona opera sua, gloriam et utilitatem suam ponit ante homines, et hanc in conspectu hominum quærit; nihil eorum, quæ de hac re Dominus præcepit, implevit: quia et attendit facere justitiam suam coram hominibus, ut videretur ab eis; et non sic eluxit lumen ejus coram hominibus, ut ad hoc viderent bona opera ejus, ut glorificarent Patrem qui in cælis est. Se quippe voluit glorificari, non Deum; et suam quæsivit utilitatem, non dilexit Domini voluntatem.

(a) Citat Florus ad 2. Cor. 4. Et a Possidio in 8. capite Indiculi hic ipse forte sermo notatur istis verbis, *De placendo et non placendo hominibus.* Eamdem difficultatem tractavit Augustinus supra in Serm. 47. n. 12. et 18.

(b) MSS. *Et quid exspectet.*

CLASSIS I. De qualibus dicit Apostolus, Omnes enim quæ A
Philip. 2. 21. sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi. Itaque
a non illic sententia terminata est, ubi ait, *Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra:* sed continuo subjunxit cur faciendum sit; *ut glorificent*, inquit, *Patrem vestrum, qui in cœlis est:* ut homo cum bene faciens videtur ab hominibus, intentionem boni facti habeat in conscientia sua, intentionem vero innotescendi non habeat nisi in laudibus Dei, propter eorum quibus innotescit utilitatem; quibus hoc prodest, ut Deus placeat, quia hoc præstitit homini; atque ita non desperent, etiam sibi si voluerint hoc posse præstari. Itaque aliam sententiam, ubi ait, *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus*, non alibi terminavit, quam ubi dixit, *ut videamini ab eis:* nec addidit, B Et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est: sed potius addidit, *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Hinc enim ostendit eos qui tales sunt, quales fideles suos esse non vult, in eo ipso mercedem quærere, quod videntur ab hominibus, ibi constituere bonum suum, ibi oblectare vanitatem cordis sui, ibi exinaniri et inflari, ibi tumescere et contabescere. Cur enim non sufficit, ut diceret, *Attendite ne faciatis justitiam vestram coram hominibus;* sed addidit, *ut videamini ab eis:* nisi quia sunt quidam, qui sic faciunt justitiam suam coram hominibus, non ut videantur ab eis, sed ut ipsa opera videantur, et glorificetur Pater qui est in cœlis, qui ea justificatis impiis donare dignatus est? C

CAPUT III. Quisnam vetet præceptum utrumque implevit.

4. Qui tales sunt, nec suam justitiam deputant, sed ejus ex cujus fide vivunt: (unde et Apostolus dicit, Ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex (Philip. 3. 8, et 9.) Lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ est ex Deo, justitia ex fide. Et in alio loco, Ut (2. Cor. 5. 21.) nos simus justitia Dei in illo. Unde et Judæos ita (Rom. 10. 3.) reprehendit: Ignorantes, inquit, Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti.) Quisquis ergo ita vult videri hominibus opera sua, ut ille glorificetur, a quo ea quæ in illo videntur accepit, et sic ad imitandum bonum iidem ipsi qui vident pietate fidei provocentur, vere lumen ejus lucet coram hominibus: quia lux de illo caritatis radiatur, non superbiæ fumus evomitur: et in eo ipso cavet, ne D justitiam suam faciat coram hominibus, ut videatur ab eis; quia nec suam deputat illam justitiam, nec ideo facit ut ipse videatur; sed ut ille intelligatur, qui laudatur in homine justificato, ut faciat et in laudante quod laudatur in altero, id est, ut laudantem faciat esse laudabilem. Attendite et Apostolum, cum dixisset, Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia (1. Cor. 10. 33.) placeo; quomodo non ibi remansit, quasi ibi constituerit finem intentionis suæ, ut placeret hominibus; alioquin falsum dixisset, Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem: sed statim subjunxit quare hominibus placeret. Non quærens, inquit, quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant. (1. Cor. 10. 33.) Ita et non placebat hominibus propter suam utilitatem, ne Christi servus non esset; et placebat hominibus propter illorum salutem, ut Christi esset dispensator idoneus: quia et illi coram Deo conscientia sufficiebat, et de illo coram hominibus quod imitarentur, elucebat.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO LV.

* Alias 4. de verbis Domini. a

De (a) verbis Evangelii Matth. 5. Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis etc.

CAPUT I. Timor utilis.

1. Sancti Evangelii capitulum, quod modo cum legeretur audivimus, valde nos terruit, si fidem habemus: eos autem non terruit, qui fidem non habent. Et quia non terret eos, volunt esse perverse securi, nescientes distribuere et distinguere tempora timoris et securitatis. Timeat ergo qui ducit modo vitam cum fine, quo possit in illa vita habere securitatem sine fine. Ergo timuimus. Quis enim non timeat loquentem veritatem et dicentem, *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis?* (Matth. 5. 22.) Linguam autem nullus hominum domare potest. (Jacobi 3. 8.) Et homo domat feram, non domat linguam: domat leonem, et non refrenat sermonem: domat ipse, et non domat se ipsum: domat quod timebat; et ut se domet, non timet quod timere debebat. (b) Sed quid fit? Sententia vera, et ista processit de oraculo veritatis: Linguam autem nullus hominum domare potest. b

CAPUT II. Divini auxilii necessitas ad domandam linguam.

2. Quid ergo faciemus, Fratres mei? Video me quidem ad multitudinem loqui: sed quia unum sumus omnes in Christo, tamquam in secreto consilium capiamus. Nullus nos audit extraneus, unum sumus, quia in uno sumus. Quid faciemus? *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis:* Linguam autem nullus hominum domare potest. Ibunt ergo omnes in gehennam ignis? Absit. Domine, refugium factus es nobis, (Psal. 89. 1.) a generatione in generationem. Ira tua justa est: neminem in gehennam mittis injuste. Quo ibo a (Psal. 138. 7.) spiritu tuo, et a te quo fugiam, nisi ad te? Ergo intelligamus, Carissimi, quia si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es? Linguam nullus hominum domare potest. Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; camelus non se domat; elephantus non se domat; aspis non se domat; leo non se domat: sic et homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo. Ergo Deus quæratur, ut dometur homo.

CAPUT III. Deus lin-

3. Ergo, domine, refugium factus es nobis. Conferimus nos ad te, et bene nobis erit de te.

(a) Citatur a Floro in epistolam ad Hebr. 12.
(b) Pauciores MSS. *Sed quid inest sententia vera? Forte legendum, Sed quid si sententia vera est ista? Processit de oraculo veritatis.*

CLASSIS I. gue domitor.

Malum est enim nobis de nobis. Quia dimisimus A te, dimisisti nos nobis. Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Domine, refugium factus es nobis. Quid ergo, Fratres mei, dubitare debemus, quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti; non domat te, qui fecit te? Unde enim bestias tam immanes domare potuisti? Numquid eis æquaris viribus corporis? Qua ergo virtute ingentes bestias domare potuisti? Ipsa jumenta quæ dicuntur bestiæ sunt. Non enim indomita tolerantur. Sed quia non eas novit consuetudo, nisi in manibus hominum et sub frenis hominum et sub potestate hominum, putas eas mansuetas nasci potuisse? Certe feras immanes attende. Fremit leo, quis non timeat? Et tamen unde te intelligis fortiorem. Non corporis vir- B tute, sed mentis ratione interiore. Fortior es leone, unde factus es ad imaginem Dei. Imago Dei domat feram; et non domat Deus imaginem suam?

CAPUT IV. Florus ad Hebr. 12. Ferendum flagellum Dei domitoris.

4. In illo spes est, ei nos subdamus, et misericordiam precemur. In illo spem nostram ponamus, et donec domemur et perdomemur, id est perficiamur, domitorem feramus. Plerumque enim profert domitor noster etiam flagella. Si enim tu ad domanda jumenta tua profers virgam, profers flagellum; Deus non profert ad domanda jumenta sua, quod sumus nos, qui de jumentis suis facit filios suos? Domas equum tuum: quid daturus es equo tuo, cum te cœperit portare mansuetus, ferre disciplinam tuam, obedire imperio tuo, esse jumentum, hoc est adjumentum infirmitatis tuæ? Quid ei retribuis, quem nec saltem C sepelis cum mortuus fuerit, sed discerpendum volatilibus projicis? Domito tibi Deus hereditatem servat, quod est ipse Deus: et ad tempus mortuum, resuscitat te. Carnem tuam usque ad numerum capillorum reddet tibi: et constituet te cum Angelis in æternum, ubi jam non indigeas domari, sed tantummodo a piissimo possideri. Erit enim tunc Deus omnia in omnibus: (2. Cor. 15. 18.) nec erit ulla infelicitas quæ nos exerceat, sed felicitas sola quæ pascat. Ipse autem pastor noster, Deus noster: ipse potus noster, Deus noster; honor noster, Deus noster; divitiæ nostræ, Deus noster. Quæcumque hic varia quæris, ipse tibi unus omnia erit.

CAPUT V. Quam in spem hic domamur.

5. Ad hanc spem homo domatur, et domitor intolerabilis habetur? Ad hanc spem homo do- D matur, et contra istum utilem domitorem, si forte flagellum proferat, murmuratur? (Hebr. 12. 8.) Audistis exhortantem Apostolum, Si separetis vos a disciplina ergo nothi, et non estis filii. Nothi sunt adulteri, Quis enim est filius, cui non det disciplinam pater ejus? (Ibid. 7. et 9.) Et carnis quidem nostræ, inquit, patres habebamus correptores, et (a) reverebamur; non multo magis subjiciemur Patri spirituum, et vivemus? Quid enim tibi potuit præstare pater tuus, quia corripuit te, quia verberavit te, quia flagellum protulit et cecidit te? Numquid præstare potuit ut viveres in æternum? Quod non potuit præstare sibi, quando præstaret tibi?

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Propter pecuniam suam quantulamcumque, quam de usuris et labore collegit, erudiebat te flagellis, ne tibi dimissus labor ejus te male vivente disperderetur. Et cecidit filium, timens perire labores suos: quoniam reliquit tibi, quod nec tenere hic poterat, nec auferre. Non enim hic aliquid tibi dimisit quod ipsius esse possit: cessit, ut sic accederes. Deus autem tuus, Redemptor tuus, domitor tuus, castigator tuus, pater tuus erudit te. Quo? Ut accipias hereditatem, ubi non efferas patrem, sed hereditatem habeas ipsum patrem. Ad hanc spem erudiris, et murmuras? et si quid triste acciderit, fortasse blasphemas? Quo ibis a spiritu ejus? Ecce dimittit te, et non flagellat: deserit blasphemantem, non sentiens judicantem? Nonne melius est ut flagellet te et recipiat te, quam parcat tibi, et deserat te?

CAPUT VI. Refugium nostrum Deus.

6. Dicamus ergo Domino Deo nostro, Domine, refugium factus es nobis, in generatione et generatione. In prima generatione et altera generatione, refugium factus es nobis. Tu refugium ut nasceremur, qui non eramus: tu refugium ut renasceremur, qui mali eramus: tu refugium ut pasceres desertores tuos: tu refugium ut erigas et dirigas filios tuos: tu refugium factus es nobis. A te non recedemus, cum liberaveris nos ab omnibus malis nostris, et impleveris nos bonis tuis. Bona das, blandiris, ne satigemur in via: corripis, cædis, percutis, dirigis, ne aberremus a via. Sive ergo blandiris, ne satigemur in via; sive castigas, ne aberremus a via: Domine, refugium factus es nobis.

* SERMO LVI.

* Alias de Diversis 48.

In Evangel. Matth. 6. de Oratione Dominica, ad Competentes.

CAPUT I. Symbolum et oratio Christianis traditur.

1. Beatus Apostolus tempora ista, quando futurum erat, ut omnes Gentes in Deum crederent, prænuntiata ostendens fuisse a Prophetis, hoc testimonium posuit quod scriptum est, Et erit, omnis homo qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. (Joelis 2. 32.) Antea enim apud solos Israelitas invocabatur nomen Domini, qui fecit cælum et terram: ceteræ Gentes idola muta et surda invocabant, a quibus non audiebantur; aut dæmones, a quibus malo suo audiebantur. At ubi venit plenitudo temporis, impletur quod prædictum est, Et erit, omnis qui invocaverit nomen » Domini, salvus erit. » Deinde quia invidebant ipsi Judæi Gentibus Evangelium, etiam illi qui crediderunt in Christum, et dicebant, non debere annuntiari Evangelium Christi eis qui circumcisi non fuissent; quia contra istos posuit hoc testimonium apostolus Paulus, Et erit, omnis qui- (Rom. 10. 13. etc.) cumque invocaverit nomen Domini, salvus erit: » subjunxit statim ad illos convincendos, qui nolebant evangelizzari Gentibus, et ait, Quomodo » autem invocabunt, in quem non crediderunt? »

(a) Sic MSS. At editi, *et ferebamus.*

CLASSIS I. aut quomodo credent, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante, aut quomodo prædicabunt, si non mittantur? Quia ergo dixit, Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt: ideo non accepistis prius Orationem, et postea Symbolum; sed prius Symbolum, ubi sciretis quid crederetis, et postea Orationem, ubi nossetis quem invocaretis. Symbolum ergo pertinet ad fidem, Oratio ad precem: quia qui credit, ipse exauditur invocans.

CAPUT II. Duo cavenda invocanti.

2. Multi autem petunt quod petere non debent, ignorantes quid eis expediat. Duas ergo res, qui invocat, cavere debet: ne petat quod non debet, et ne ab illo petat a quo non debet. A diabolo, ab idolis, a dæmonibus non est petendum aliquid: a Domino Deo nostro Jesu Christo, Deo Patre Prophetarum, Apostolorum, et Martyrum, a Patre Domini nostri Jesu Christi, a Deo qui fecit cœlum, et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, ab illo petendum est, si quid petendum est. Sed cavendum est, ne et ab illo petatur quod petere non debemus. Vitam humanam quia petere debemus, si petas ab idolis surdis et mutis, quid tibi prodest? Item a Deo Patre, qui est in cœlis, si optas mortem inimicorum tuorum, quid tibi prodest? Non audisti vel legisti in psalmo, in quo prædictus est damnabi-
Psal. 108. 7. lis traditor Judas, quomodo prophetia dixit de illo, Oratio ejus fiat illi in peccatum? Si ergo surgis et oras malo inimicis tuis, oratio tua fiet in peccatum.

3. In Psalmis sanctis legistis, velut multa imprecari mala inimicis suis, eum qui loquitur in
* CAPUT III. Psalmis. * Et utique, ait aliquis, qui loquitur in Psalmis, justus est: quare tam mala optat inimicis suis? Non optat, sed prævidet: prophetia est prænuntiantis, non votum maledicentis. In spiritu enim illi noverant quibus haberet evenire male, quibus bene: et per prophetiam dicebant, tamquam optarent quod prævidebant. Tu autem unde scis, ne melior te futurus sit, cui hodie male petis? Sed scio illum malignum, dicis. (a) Et te scis malignum. Quamvis forte audens et de corde alterius judicare quod nescis: sed et
1. Tim. 1. 13. te scis malignum. Non audis Apostolum dicentem, Qui prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate? Quando Paulus apostolus persequebatur Christianos, ligans ubi inveniebat, audiendos ad sacerdotes et puniendos adtrahebat; quid putatis Fratres, Ecclesia contra illum orabat, an pro illo? Utique Ecclesia Dei, quæ didicerat a Domino suo, qui pendens in
Lucæ 23. 34. cruce dixit, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, talia precabatur pro Paulo, immo adhuc pro Saulo, ut hoc in illo fieret, quod et
Gal. 1. 22. etc. factum est. Nam quia dicit, Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ sunt in Christo; tantum autem audiebant, quia ille qui aliquando nos persequebatur, nunc evangelizat fidem, quam aliquando vastabat, et in me magnificabant Deum: quare magnificabant Deum, nisi quia ante quam esset factum, rogabant Deum?

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Multiloquium in oratione vitandum. Matth. 6. 8.

4. Dominus ergo noster primo amputavit multiloquium, ne multa verba afferas ad Deum, quasi velis multis verbis docere Deum. Quando ergo rogas, pietate opus est, non verbositate. *Scit enim Pater vester quod vobis necessarium sit, prius quam petatis ab eo.* Nolite ergo multum loqui: quia novit quid vobis necessarium sit. Sed ne forte hic aliquis dicat: Si novit quid nobis sit necessarium, ut quid vel pauca verba dicimus? ut quid
Ad quid oratio nostra. oramus? Ipse scit: det quod scit nobis necessarium. Sed ideo voluit ut ores, ut desideranti det, ne vilescat quod dederit; quia et ipsum desiderium ipse insinuavit. * Verba ergo quæ Dominus noster Jesus Christus in Oratione docuit, forma est desideriorum. Non tibi licet petere aliud, quam quod ibi scriptum est.

* CAPUT IV. Desideriorum forma in Dominica oratione. v. 9.

5. *Vos ergo* inquit, *dicite*, *Pater noster*, *qui es in cœlis*, Ubi vos (videtis) Deum Patrem habere cœpistis. Sed habebitis, cum nati fueritis. Quamquam et modo ante quam nascamini, illius semine concepti estis, tamquam utero Ecclesiæ in fonte pariendi. *Pater noster, qui es in cœlis.* Mementote, vos Patrem habere in cœlis. Mementote, vos de patre Adam natos in mortem, de Patre Deo regenerandos ad vitam. Quæ et dicitis, in cordibus vestris dicite. Sit orantis affectus, et erit exaudientis effectus. *Sanctificetur nomen tuum.* Quid rogas ut sanctificetur nomen Dei? Sanctum est. Quid rogas, quod jam sanctum est? Deinde cum rogas ut sanctificetur nomen ipsius, nonne quasi pro illo illum rogas, et non pro te? Intellige, et pro te rogas. Hoc enim rogas, ut quod semper sanctum est in se, sanctificetur in te. Quid est, *sanctificetur?* Sanctum habeatur, non contemnatur. Ergo vides, quia cum optas, tibi bonum optas. Tibi enim malum est, si contemseris nomen Dei, non Deo.

6. (b) *Veniat regnum tuum.* Cui dicimus? Et v. 10.
si non petamus, non est venturum regnum Dei? De illo enim regno dicitur, quod erit post finem sæculi. Nam regnum semper habet Deus; et numquam est sine regno, cui servit universa creatura. Sed quod regnum optas? De quo scri-
Matth. 25. 34. ptum est in Evangelio, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio sæculi. Ecce de quo dicimus, *Veniat regnum tuum.* Ut in nobis veniat, optamus; ut in illo inveniamur, optamus. Nam ecce veniet: sed quid tibi prodest, si ad sinistram te inveniet? Ergo et hic tibi bene optas, pro te oras. Hoc desideras, hoc cupis orando, ut sic vivas, quomodo ad regnum Dei, quod est omnibus sanctis dandum, pertineas. Ergo, ut bene vivas, tibi oras, cum dicis, *Veniat regnum tuum.* Pertineamus ad regnum tuum: veniat et nobis quod venturum est sanctis et justis tuis.

CAPUT V. Item v. 10.

7. *Fiat voluntas tua.* Si non illud tu dicas,

(a) Regios MS. *et testem malignum.* Et infra loco, *sed et te scis malignum*, habet idem codex, *sed et testis maligne*: forte pro, *sed testis malignus sit.*

(b) MSS. plerique in hoc et subsequentibus Sermonibus consentiunt, *Adveniat.*

3 non faciet Deus voluntatem suam? Memento quod in Symbolo (a) reddidisti, Credo in Deum Patrem omnipotentem. Si omnipotens est, cur oras ut fiat voluntas ejus? Quid est ergo, *Fiat voluntas tua*? Fiat in me, ut non resistam voluntati tuæ. Ergo et hic pro te oras, et non pro Deo. Fiet enim voluntas Dei in te, etsi non fit a te. Nam et quibus dicturus est, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, fiet in illis voluntas Dei, ut justi et sancti accipiant regnum: et quibus dicturus est, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus, fiet in in illis voluntas Dei, ut mali damnentur in ignem sempiternum. Aliud est, ut fiat a te. Ut ergo fiat in te, non sine caussa oras, nisi ut bene sit tibi. Sive ergo bene sit tibi, sive male sit tibi, fiet in te: sed fiat et a te. Quare ergo dico, *Fiat voluntas tua in cœlo et in terra*: et non dico, Fiat voluntas tua a cœlo et a terra? Quia QUOD FIT A TE, IPSE FACIT IN TE. Numquam fit a te, quod non ipse facit in te. Sed aliquando facit in te, quod non fit a te: numquam autem aliquid fit a te, si non facit in te.

Matth. 25. 34. / Ibidem 41.

8. Quid est autem, *in cœlo et in terra*, vel, *sicut in cœlo, et in terra?* Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus et nos. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra*. Mens cœlum est, caro terra est. Quando dicis, si tamen dicis, quod ait Apostolus, Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: fit voluntas Dei in cœlo, sed nondum in terra. Cum vero caro menti consenserit, et absorpta fuerit mors in victoriam, ut nulla desideria carnalia remaneant cum quibus mens confligat, cum transierit rixa in terra, cum transierit bellum cordis, cum transierit quod dictum est, Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis: cum ergo hoc bellum transierit, omnisque concupiscentia in caritatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit quod spiritui resistat, nihil quod dometur, nihil quod frenetur, nihil quod calcetur; sed totum per concordiam perget ad justitiam; fiet voluntas Dei in cœlo et in terra. *Fiat voluntas tua in cœlo et in terra*. Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra*. In Ecclesia spiritales cœlum sunt, carnales terra sunt. *Fiat ergo voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra:* ut quomodo tibi serviunt spiritales, sic tibi mutati in melius serviant et carnales. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra*. Est et alius sensus pius valde. Moniti enim sumus orare pro inimicis nostris. Ecclesia, cœlum est; inimici Ecclesiæ, terra sunt. Quid est ergo. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra*? Credant inimici nostri, quomodo et nos in te credimus: fiant amici, finiant inimicitias. Terra sunt, ideo nobis adversantur: cœlum fiant, et nobiscum erunt.

Rom. 7. 25. / 1 Cor. 15. 54. / Gal. 5. 17.

CAPUT VI. v. 11. 9. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Et hic jam manifestum est, quod pro nobis oramus. Quando dicis, *Sanctificetur nomen tuum*, exponendum est tibi quia pro te oras, non pro Deo. Quando dicis, *Fiat voluntas tua*: et hoc exponendum tibi est, ne putes quod Deo bene optas, ut fiat voluntas ipsius, et non potius pro te oras. Quando dicis, *Veniat regnum tuum*, et hoc exponendum est, ne putes quia Deo bene optas, ut regnet. Ab isto autem loco et deinceps usque in finem Orationis, apparet quia pro nobis rogamus Deum. Quando dicis, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, profiteris te mendicum Dei. Sed noli erubescere: quantumlibet quis sit dives in terra, mendicus Dei est. Stat mendicus ante domum divitis: sed et ipse dives stat ante domum magni divitis. Petitur ab illo, et petit. Si non egeret, aures Dei oratione non pulsaret. Et quid eget dives? Audeo dicere, ipso pane quotidiano eget dives. Quare enim abundant illi omnia? unde, nisi quia Deus dedit? Quid habebit, si Deus subtrahat manum suam? Nonne multi dormierunt divites, et surrexerunt pauperes? Et quod illi non deest, misericordiæ Dei est, non potentiæ ipsius.

Omnes sumus mendici Dei.

10. Sed istum panem, Carissimi, quo venter impletur, quo caro quotidie reficitur; istum ergo panem videtis Deum dare, non solum laudatoribus suis, sed etiam blasphematoribus: qui facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Laudas, pascit te: blasphemas, pascit te: Ut pœnitentiam agas, expectat te: sed si non te mutaveris, damnat te. Quia ergo panem istum accipiunt a Deo et boni et mali, putas non est aliquis panis quem petunt filii, de quo dicebat Dominus in Evangelio, Non est bonum, tollere panem filiorum, et mittere canibus? Et plane. Quis est iste panis? et quare dicitur quotidianus? Et iste necessarius est: etenim sine illo vivere non possumus; sine pane non possumus. Impudentia est, ut a Deo petas divitias: non est impudentia, ut petas panem quotidianum. Aliud est unde superbias, aliud est unde vivas. Tamen quia iste panis visibilis et tractabilis datur et bonis et malis; est panis quotidianus, quem petunt filii. Ipse est sermo Dei, qui nobis quotidie erogatur. Panis noster quotidianus est: inde vivunt non ventres, sed mentes. Necessarius est nobis etiam nunc operariis in vinea, cibus est, non merces. Operario enim duas res debet, qui illum conducit ad vineam, cibum, ne deficiat; et mercedem, unde gaudeat. Cibus noster quotidianus in hac terra, sermo Dei est, qui semper erogatur Ecclesiis; merces nostra post laborem vita æterna nominatur. Iterum in isto pane nostro quotidiano si intelligas quod fideles accipiunt, quod accepturi estis baptizati; bene rogamus et dicimus, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie:* ut sic vivamus, ne ab illo altari separemur.

Matth. 5. 45. / Matth. 15. 26. / Panis quotidianus, sermo Dei. / Eucharistia

CAPUT VII. v. 12. 11. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Et ista pe-

(a) Sic MSS. Editi autem, *credidisti*.

CLASSIS I.

titio non est exponenda, quia pro nobis petimus. Nobis enim debita dimitti postulamus. Debitores enim sumus, non pecuniarum, sed peccatorum. Dicis modo forte; Et vos? Respondemus, Et nos. Et vos Episcopi sancti, debitores estis? Et nos debitores sumus. Et vos? Absit, domine, noli tibi facere injuriam. Non injuriam mihi facio, sed verum dico: debitores sumus. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. Et baptizati sumus, et debitores sumus. Non quia aliquid remansit, quod nobis in baptismo non dimissum fuerit: sed quia vivendo contrahimus quod quotidie dimittatur. Qui baptizantur et exeunt, sine debito adscendunt, sine debito pergunt. Qui autem baptizantur et tenentur in hac vita, de fragilitate mortali contrahunt aliquid, unde etsi non naufragatur, tamen oportet ut sentinetur. Quia si non sentinatur, paulatim ingreditur unde tota navis mergatur. Et (a) hoc orare, sentinare est. Non tantum autem debemus orare, sed eleemosynam facere: quia quando sentinatur, ne navis mergatur, et vocibus agitur et manibus. Vocibus agimus, cum dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Manibus autem agimus, cum facimus, Frange esurienti panem tuum, et egenum sine tecto induc in domum tuam. Include eleemosynam in corde pauperis, et ipsa pro te exorabit ad Dominum.

Omnes hic sumus debitores. — I. Johan. 1. 8. — Peccata quotidiana baptizatorum. — Sentinare. — Isai. 58. 7 — Eccl. 29. 15.

CAPUT VIII. Peccatorum quotidianorum mundatio.

12. Dimissis ergo peccatis omnibus per lavacrum regenerationis, in magnas angustias contrusi fuerimus, si non nobis daretur quotidiana mundatio sanctæ orationis. Eleemosynæ et orationes mundant peccata; tantum ne talia committantur, unde necesse sit separari nos a pane quotidiano, vitantes debita, quibus debetur certa et severa damnatio. Nolite vos justos dicere, quasi non habeatis unde dicatis, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Abstinentes ab idolatria, a (b) constellationibus mathematicorum, a remediis incantatorum: abstinentes a deceptionibus hæreticorum, a conscissionibus schismaticorum; abstinentes ab homicidiis, ab adulteriis et fornicationibus, a furtis et rapinis, a falsis testimoniis: et si qua forte alia, non dico quæ exitiales exitus habent, unde necesse sit præcidi ab altari, et ligari in terra ut ligetur in cælo, valde periculose et mortifere, nisi solvatur in terra quod solvatur in cælo: istis ergo exceptis, non deest unde homo peccet. Quod non oportet videndo libenter, peccat. Et quis teneat oculi velocitatem? Quando quidem dicitur oculus inde accepisse nomen, a velocitate. Quis teneat aurem vel oculum? Oculi cum volueris, claudi possunt, et cito clauduntur: aures cum conatu claudis; manum levas, pervenis ad illas: et si tibi aliquis manus teneat, patent; nec potes eas claudere adversus verba maledica, impura, blandientia et decipientis. Cum aliquid, quod non oportet, audieris, etsi non feceris, nonne aure peccas? Audis mali aliquid libenter. Lingua mortifera quanta peccata committit? Aliquando talia, quibus homo ab altari separetur. Ad illam pertinet materies blasphemiarum: et multa etiam inania dicuntur, quæ ad rem non pertinent. Nihil mali faciat manus; non currat pes ad aliquid mali; non dirigatur oculus in lasciviam; non auris libenter pateat turpitudini; non moveatur lingua ad id quod non decet: dic, cogitationes quis tenet? * Fratres mei, plerumque oramus, et aliunde cogitamus, quasi obliti ante quem stemus, aut ante quem proni jaceamus. Ista omnia si colligantur contra nos, num ideo non premunt, quia minuta sunt? Quid interest, utrum te plumbum premat, an arena? Plumbum una massa est, arena minuta grana sunt, sed copia te premunt. Minuta sunt peccata: non vides de guttis minutis flumina impleri, et fundos trahi? Minuta sunt, sed multa sunt.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT IX. Minuta peccata non contemnenda, quia plura.

13. Quotidie ergo dicamus; et corde vero dicamus, et quod dicimus faciamus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Sponsionem facimus cum Deo, pactum et placitum. Hoc tibi dicit Dominus Deus tuus: Dimitte, et dimitto. Non dimisisti: tu contra te tenes, non ego. Sane, carissimi Filii mei, quoniam scio quid vobis expediat in oratione Dominica, et maxime in tota oratione ista sententia, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*: audite me. Baptizandi estis, omnia dimittite: quisque quod habet adversus aliquem in corde suo, dimittat ex corde. Sic intrate, et certi estote, omnia prorsus vobis dimitti, quæ contraxistis, et ex parentibus nascendo secundum Adam cum originali peccato, propter quod peccatum cum parvulis curritis ad gratiam Salvatoris, et quidquid vivendo addidistis, dictis, factis, cogitationibus, omnia dimittuntur: et exibitis inde tanquam a conspectu Domini vestri, cum securitate omnium debitorum.

Partem donandi debita.

14. Jam propter illa quotidiana peccata, de quibus locutus sum, quia necessarium est vobis dicere, velut quotidiana mundatione ista *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*: quid facietis? Habetis inimicos. Quis enim vivat in hac terra non habens inimicum? Intendite vobis, diligite illos. Nullo modo tibi potest nocere sæviens inimicus, quantum tibi noces, si non diligis inimicum. Ille enim nocere potest aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut servo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ; aut, ut multum, si illi data fuerit potestas, carni tuæ. Numquid, quomodo tu, animæ tuæ? Extendite vos ad istam perfectionem, Carissimi, exhortor vos. Sed numquid ego illud donavi vobis? Ille vobis donavit, cui dicitis, *Fiat voluntas tua, sicut in*

CAPUT X. Hortator ad dilectionem inimicorum.

(a) Editi, *Et ob hoc orare.* Particula ob non est in MSS.

(b) Melioris notæ MSS. *a consolationibus mathematicorum.*

cælo, ita et in terra. Tamen non vobis videatur impossibile: ego scio, ego novi, ego probavi esse homines Christianos, qui diligunt inimicos suos. Si vobis impossibile visum fuerit, non faciatis. Primo credite, posse fieri: et orate, ut fiat in vobis voluntas Dei. Quid enim tibi prodest malum inimici tui? Si malum nullum haberet, nec inimicus tuus esset. Bonum illi opta, finiat mala, et non erit tibi inimicus. Non enim inimica est tibi in illo natura humana, sed culpa. Numquid ideo tibi est inimicus, quod habet animam et carnem? Hoc est quod tu: animam habes, animam habet: carnem habes, carnem a habet. Consubstantialis tuus est: (*a*) simili de terra facti estis: a Domino animati estis. Hoc est ille quod tu: respice fratrem tuum. Primi duo parentes nostri erant, Adam et Eva; ille pater, B illa mater: ergo nos fratres. Omittamus originem primam: Deus pater, Ecclesia mater: ergo nos fratres. Sed inimicus meus Paganus est, Judæus est, hæreticus est; et unde jam dudum dixi, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, ita et in terra.* O Ecclesia, inimicus tuus est Paganus, Judæus, hæreticus: terra est. Si cœlum es, invoca Patrem, qui est in cælis, et pro inimicis tuis ora: quia et Saulus inimicus erat Ecclesiæ; sic oratum est pro illo, factus est amicus. Non solum destitit esse persecutor, sed laboravit ut esset adjutor. Et si verum quæras, oratum est contra illum: sed contra ejus malitiam, non naturam. Ora et tu contra malitiam inimici tui: illa moriatur, et ille vivat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quasi inimico caruisti, sed nec amicum invenisti. C Si autem mortua fuerit malitia ejus: et inimicum amisisti, et amicum invenisti.

CAPUT XI. Inimicos diligere paucorum est, sed tamen ab omnibus id præstandum.

15. Adhuc dicitis, Quis potest, quis illud fecit? Deus illud faciat in cordibus vestris. Et ego scio, pauci illud faciunt, magni sunt qui faciunt, spiritales faciunt. Numquid tales sunt omnes in Ecclesia fideles ad altare accedentes, corpus et sanguinem Christi sumentes? numquid tales sunt omnes? Et tamen omnes dicunt, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Si respondeat illis Deus, quid a me petitis ut faciam quod promisi, quando vos non facitis quod præcepi? Quid promisi? Dimittere debita vestra. Quid præcepi? Ut et vos dimittatis debitoribus vestris. Quomodo potestis hoc facere, si non diligatis inimicos? Quid ergo facturi sumus, Fratres? Ad tantam paucitatem redigitur grex Christi? D Si soli illi debent dicere, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, qui diligunt inimicos; nescio quid faciam, nescio quid dicam. Dicturus enim vobis sum, Si non diligitis inimicos vestros, nolite orare? Non audeo: immo ut diligatis, orate. Sed numquid vobis dicturus sum, Si non diligitis inimicos vestros, nolite in oratione Dominica dicere, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris?* Puta quia dico, Nolite dicere. Si non dixeritis, non dimittuntur: si dixeritis, et non feceritis, non dimittuntur. Ergo dicendum est, et faciendum, ut dimittantur.

CAPUT XII. Inimico saltem petenti detur venia.

16. Video aliquid unde possum, non paucitatem Christianam, sed multitudinem consolari: et scio quia hoc desideratis audire. Dimittite, ut dimittatur vobis, Christus dixit. (Lucæ 6. 37.) Et vos in oratione quid dicitis? unde modo tractamus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Sic dimitte Domine, quomodo dimittimus. Hoc dicis: Sic dimitte Pater, qui es in cælis, debita nostra, quomodo et nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc enim facere debetis: quod si non feceritis, peribitis. Quando inimicus veniam petit, continuo dimittatis. Et B hoc multum ad vos? Multum ad te erat, inimicum diligere sævientem: multum est ad te, hominem diligere supplicantem? Quid dicis? Sæviebat, et oderas. Mallem nec tunc, odisses: mallem tunc, cum sævientem patereris, Dominum recordareris dicentem, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. (Lucæ 23. 34.) Hoc ergo magnopere vellem, ut etiam eo tempore, cum in te sæviebat inimicus, respiceres Dominum Deum tuum ista dicentem. Sed forte dicturus es, Fecit ille, sed ut Dominus, quia Christus, quia Dei Filius, quia Unigenitus, quia Verbum caro factum. Quid ego malus et invalidus homo? Si multum est ad te Dominus tuus, cogitetur a te conservus tuus. Stephanus sanctus lapidabatur: et inter lapides genu fixo pro inimicis orabat, et ait, Domine, (Stephanus. Act. 7. 59.) C ne statuas illis hoc peccatum. Illi lapides mittebant, non veniam postulabant, et ille pro eis orabat. Talem te esse volo: extende te. Quid trahis semper cor in terra? Audi, Sursum cor: extende, dilige inimicos. Si non potes diligere sævientem, dilige vel petentem. Dilige hominem qui tibi dicit, Frater, peccavi, ignosce mihi. Tunc si non ignoveris, non dico, deles orationem de corde tuo; sed deleberis de libro Dei.

17. Si autem vel tunc ignoveris, vel tunc ex corde dimiseris odium: odium dico dimittas ex corde, non disciplinam. * Quid si ille qui petit veniam, castigandus est a me? Fac quod vis: puto enim quod filium tuum diligis et quando cædis. Lacrymas vapulantis non curas; quia ei hereditatem servas. Ego hoc dico, D ut de corde dimittas odium, quando a te veniam petit inimicus. Sed forte dicis, Mentitur, fingit. O judex cordis (*b*) alieni, dic mihi cogitationes patris b tui, dic mihi hesternas tuas. Rogat, veniam petit: dimitte, prorsus dimitte. Si non dimiseris, non illi noces, sed tibi. Nam ille scit quid est facturus. Non vis tu dimittere conservus conservo tuo: ibit ad Dominum vestrum, et dicet ei, Domine, rogavi conservum meum, ut dimitteret mihi, et noluit dimittere, tu mihi dimitte. Numquid non licet Domino debita relaxare servi sui?

* CAPUT XIII. Disciplina sine odio.

Inimico veniam negans nihil ipsi nocet, sed sibi.

(*a*) MSS. *Simul de terra.*
(*b*) Vox *alieni* abest a potioribus MSS. Paulo post editi habebant, *cogitationes fratris tui*: ubi MSS. omnes, *patris.*

CLASSIS I.

ille accepta venia a Domino recedit absolutus, tu remanes obligatus. Quomodo, obligatus? Venturum est tempus orationis, venturum est ut dicas, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris:* respondebit tibi Dominus, Serve nequam, cum tanta mihi deberes, rogasti me, et dimisi tibi, nonne oportebat et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum? De Evangelio sunt verba ista, non de corde meo, Si autem rogatus dimiseris veniam postulanti, jam potes dicere orationem istam. Etsi nondum idoneus es diligere sævientem, tamen orationem istam potes dicere, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Traoseamus ad reliqua.

Matth. 18, 32.

v. 13.

18. *Et ne nos inferas in tentationem. Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, propter præterita peccata dicimus, quæ non possumus facere, ut facta * non sint. Potes agere, ut non facias quod fecisti: quid agis, ut non sit factum quod fecisti? Propter illa quæ jam facta sunt, ista tibi sententia orationis subvenit, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Propter illa in quæ potes incidere, quid facies? * *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo*, hoc est, ab ipsa tentatione.

* CAPUT XIV.

Petitiones tres æternam vitam, et tres hujus vitæ necessitates respiciunt. * f. æternam.

19. Et erunt petitiones illæ tres, *Sanctificetur nomen tuum, Veniat regnum tuum, Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra:* tres istæ petitiones sunt propter vitam * humanam. Semper enim sanctificatum in nobis debet esse nomen Dei, semper in regno ejus esse debemus, semper voluntatem ejus facere debemus. Hoc in æternum erit. Panis quotidianus modo est necessarius. Jam ab hoc articulo cetera quæ oramus, ad præsentis vitæ necessitatem pertinent. Panis quotidianus in hac vita necessarius est: dimitti debita nostra in hac vita necessarium est. Nam cum ad illam veniemus, debita finimus. In hac terra tentatio est, in hac terra periculose navigatur, in hac terra per rimas fragilitatum subintrat aliquid, quod debeat sentinari. Cum autem facti fuerimus æquales Angelis Dei, absit ut dicamus, absit ut rogemus Deum, ut dimittat debita nostra, quæ nulla erunt. Hic ergo panis quotidianus, hic ut debita dimittantur, hic ut non intremus in tentationem; quia in illa vita tentatio non intrat: hic ut liberemur a malo; quia in illa vita malum nullum, sed bonum sempiternum permanebit.

* SERMO LVII.

* Alias de Diversis 9.

Rursum in Matth. 6. de oratione Dominica, ad Competentes.

CAPUT I. Symbolum prius, tum oratio tradenda.

1. Ordo est ædificationis vestræ, ut discatis prius quid credatis, et postea quid petatis. Sic enim dicit Apostolus: Erit, omnis qui **invocaverit nomen Domini, salvus erit. Hoc testimonium** beatus Paulus posuit de Propheta: quia prædicta sunt per Prophetam ista tempora, quando omnes invocaturi erant Deum: Qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. Et adjunxit, Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent, quem non audierunt? Quomodo autem audient, sine prædicante? Aut quomodo prædicabunt, si non mittantur? Missi sunt ergo prædicatores, prædicaverunt Christum. Illis prædicantibus populi audierunt, audiendo crediderunt, credendo invocaverunt. Quia ergo rectissime et verissime dictum est. Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? ideo prius didicistis quid crederetis: hodie didicistis eum invocare, in quem credidistis.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Joelis 32, 2. Rom. 10, 13. Ibidem 14. et 15.

Filius Dei fratres suos esse voluit.

2. Filius Dei Dominus noster Jesus Christus docuit nos orationem: et cum sit ipse Dominus, sicut in Symbolo accepistis et(a) reddidistis, Filius Dei unicus, tamen noluit esse unus. * Unicus est, et unus esse noluit: fratres habere dignatus est. Quibus enim dicit, *Dicite, Pater noster, qui es in cœlis?* Quem voluit a nobis appellari Patrem nostrum, nisi Patrem suum? Numquid invidit nobis? Parentes aliquando eum genuerint unum filium, duos, tres; jam timent generare, ne faciant alios mendicare. Sed quia talis est hereditas quam nobis promittit, quam multi obtineant, et angustias nemo patiatur; ideo in suam fraternitatem vocavit populos gentium, et habet Unicus innumerabiles fratres qui dicant, *Pater noster, qui es in cœlis.* Dixerunt ista qui fuerunt ante nos: dicturi sunt qui erunt post nos. Videte quantos fratres habeat Unicus in sua gratia, communicans cum illis hereditatem, pro quibus pertulit mortem. Habebamus patrem et matrem in terra, ut nasceremur ad labores et mortem: invenimus alios parentes, Deum Patrem et matrem Ecclesiam, a quibus nascamur ad vitam æternam. * Cogitemus, Carissimi, cujus filii esse cœpimus: et sic vivamus, quomodo decet eos qui talem habent Patrem. Videte, quia Creator noster dignatus est esse Pater noster.

* CAPUT II. Matth. 6, 9.

* CAPUT III.

3. Audivimus quem invocare debeamus, qua spe hereditatis æternæ Patrem in cœlis habere cœpimus: audiamus quid ab illo petamus. A tali Patre quid petituri sumus? Numquid (b) non ab illo et hodie et heri et nudiustertius pluviam petimus? Nihil magnum est quod a tali Patre quæsivimus: et tamen videtis eum quanto gemitu, cum quanto desiderio pluviam petamus, cum mors timetur, et hoc timetur quod evadere nullus potest. Omnis enim homo citius serius moriturus est: et gemimus, rogamus, parturimus, clamamus ad Deum, ut paulo serius moriamur. Quanto magis ad illum debemus clamare, ut veniamus ubi numquam moriamur?

CAPUT IV. Ibidem v. 9.

4. Ideo, *Sanctificetur nomen tuum*, dictum est. Hoc etiam ab illo petimus, ut sanctificetur nomen ejus in nobis: nam semper est sanctum. Quomodo autem sanctificatur nomen ejus in no-

(a) Ita MSS. at editi, credidistis.

(b) Editi omiserant, non: quod habent potiores MSS.

CLASSIS I. bis, nisi dum nos efficit sanctos? Nos enim fuimus non sancti, et per nomen ejus efficimur sancti: ipse autem semper sanctus, et nomen ipsius semper sanctum. Pro nobis rogamus, non pro Deo. Non enim bene optamus Deo, cui nihil mali potest aliquando evenire. Sed optamus nobis bonum, ut sanctificetur sanctum nomen ejus: quod semper sanctum est, sanctificetur in nobis.

CAPUT V. v. 10. 5. *Veniat regnum tuum.* Petamus, non petamus, venire habet. Habet quidem regnum Deus sempiternum. Quando enim non regnavit? Quando regnare cœpit? Quando regnum ejus initium non habet, nec finem habebit. Sed ut sciatis quia et hoc pro nobis oramus, non pro Deo: (non enim sic dicimus, *Veniat regnum tuum*, quasi optantes, ut regnet Deus:) regnum ipsius nos erimus si in illum credentes in eo profecerimus. Omnes fideles redemti sanguine Unici ipsius, erunt regnum ipsius. Venturum est autem ipsum regnum, cum facta fuerit resurrectio mortuorum: tunc enim veniet ipse. Et cum resurrexerint mortui, dividet eos, sicut ipse dicit, et ponet alios ad dexteram, alios ad sinistram. Dicet Matth. 25. 34. eis qui ad dexteram erunt, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. Hoc est quod optamus et rogamus, quando dicimus, *Veniat regnum tuum*, ut nobis veniat. Nam si nos reprobi fuerimus, illud regnum aliis venturum est, non nobis. Si autem in eo numero fuerimus, qui pertinent ad membra unigeniti Filii ejus, nobis veniet regnum ejus: et non tardabit. Numquid enim sæcula tanta restant, quanta transierunt? Apostolus Johannes dixit, Filioli, novissima I. Johan. 2. 18. hora est. Sed pro ipso die magno longa est hora: et ipsa hora novissima videte quot annos ducat. Tamen sic vobis sit quasi qui vigilet dormiat, surgat et regnet. Modo vigilemus, morte dormiemus, in fine resurgemus, sine fine regnabimus.

CAPUT VI. Item v. 10. 6. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra.* Tertio petimus, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra*. Et hoc nobis bene optamus. Nam voluntas Dei necesse est ut fiat. Voluntas Dei est, ut regnent boni, damnentur mali. Numquid potest ista voluntas non fieri? Sed quid nobis bene optamus, quando dicimus, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra?* Audite. Hujus petitionis interpretatio multiplex. Multis enim modis hæc petitio intelligi potest, et multa sunt cogitanda in ista petitione: quando I. rogamus Deum, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra.* Quomodo te non offendunt Angeli tui, sic te non offendamus et nos. Iterum II. quomodo intelligitur, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra?* Sancti omnes Patriarchæ, omnes Prophetæ, omnes Apostoli, spiritales omnes tamquam cœlum sunt Deo: nos autem in comparatione ipsorum terra sumus. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra:* sicut in illis, ita et in nobis. Item, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra.* Ecclesia Dei cœlum SERMON. DE SCRIPTURIS. III. est, inimici ejus terra sunt. Bene optamus inimicis nostris, ut credant et ipsi, et fiant Christiani: et fiat voluntas Dei, sicut in cœlo, ita et in terra. Item, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo,* IV. *ita et in terra.* Spiritus noster cœlum est, caro terra. Quomodo innovatur spiritus noster credendo, sic caro innovetur resurgendo: et fiat voluntas Dei, sicut in cœlo, ita et in terra. Item, V. mens nostra qua videmus veritatem; et condelectamur ipsi veritati, cœlum est. Ecce cœlum: Condelector legi Dei secundum interiorem hominem. Quid est terra? Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Quando ista pugna transierit, et concordia plena carnis et spiritus facta fuerit, fiet voluntas Dei, sicut in cœlo, ita et in terra. Quando petitionem istam dicimus, omnia ista cogitemus, et omnia ista a Patre petamus. Omnia autem ista, Carissimi, tria quæ diximus, tres petitiones istæ ad vitam æternam pertinent. Quod enim sanctificatur in nobis nomen Dei nostri, æternum erit. Quod regnum ipsius veniet, ubi semper vivemus, æternum erit. Quod voluntas ejus fit, sicut in cœlo, ita et in terra, omnibus modis, quos exposui, æternum erit.

Rom. 7. 22. Ibidem 23.

CAPUT VII. v. 11. 7. Restant petitiones pro ista vita peregrinationis nostræ: ideo sequitur, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Da æterna, da temporalia. Promisisti regnum, noli negare subsidium. Dabis apud te sempiternum ornamentum, da in terra temporale alimentum. Ideo *quotidie*, ideo *hodie*, id est, hoc tempore. Cum transierit vita ista, numquid petemus panem quotidianum? Tunc enim non vocabitur *quotidie*; sed *hodie*. Nunc vocatur *quotidie*, quando transit dies, et venit alius dies. Numquid vocabitur *quotidie*, quando erit æternus unus dies? Sane duobus modis intelligenda est ista petitio de pane quotidiano: sive pro necessitate carnalis victus, sive etiam pro necessitate spiritalis alimoniæ. (a) Carnalis cibi necessitas, propter quotidianum victum, sine quo vivere non possumus. Victus est et tegumentum, sed a parte totum intelligitur. Quando panem petimus, ibi omnia accipimus. Norunt etiam spiritalem alimoniam fideles, quam et vos, (b) scituri estis, accepturi de altari Dei. Panis erit et ipse quotidianus, huic vitæ necessarius. Numquid enim Eucharistiam accepturi sumus, cum ad ipsum Christum venerimus, et cum illo in æternum regnare cœperimus? Ergo Eucharistia panis noster quotidianus est: sed (c) sic accipiamus illum, ut non solum ventre, sed et mente reficiamur. Virtus enim ipsa quæ ibi intelligitur, unitas est, ut redacti in corpus ejus, effecti membra ejus, simus quod accipimus. Tunc erit vere panis noster quotidianus. Et quod vo-

Panis quotidianus, duplex, corporalis et spiritalis.

Eucharistia.

(a) MSS. addunt *spiritalis cibi*: omisso *Carnalis cibi necessitas.*

(b) Sic vetustissimus et optimæ notæ Germ. liber. Regius vero MS. omisso verbo *scituri*, habet sic: *quam et vos estis accepturi de altari Dei.* Vlimm. editio, cui Lov. inhæserunt, *quam et vos, si puri estis, accepturi jam estis de altari Dei.* Sic etiam impressus Vlimmerii cura Algerus de corpore et sanguine Domini l. 1. c. 8 nisi quod habet *accepturi estis*: omisso *jam*.

(c) Germ. MS. *sed si accipimus illum, non solum ventre, sed et mente. Virtus enim etc.* Regius, *sed si accipiamus illum, ut non ventrem, sed ut mentem reficiamus.*

CLASSIS I. Sermones, lectiones et hymni sacri, quotidianus panis.

bis tracto, panis quotidianus est: et quod in Ecclesia lectiones quotidie auditis, panis quotidianus est: et quod hymnos auditis et dicitis, panis quotidianus est. Hæc enim sunt necessaria peregrinationi nostræ. Numquid illuc quando venerimus, codicem sumus audituri? Ipsum Verbum visuri, ipsum Verbum audituri, ipsum manducaturi, ipsum bibituri, quomodo Angeli modo. Numquid Angelis codices sunt necessarii, aut disputatores, aut lectores? Absit. Videndo legunt: vident enim ipsam veritatem, et illo fonte satiantur, unde nos irroramur. Dictum est ergo de pane quotidiano; quia in ista vita nobis est necessaria hæc petitio.

CAPUT VIII. v. 12.

8. *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Numquid necessaria est nisi hic? Ibi enim debita non habebimus. Debita enim quid sunt, nisi peccata? Ecce baptizabimini, omnia ibi vestra peccata delebuntur: nullum omnino ibi remanebit. Si quid mali aliquando gessistis, fecistis, dixistis, concupistis, cogitastis, totum delebitur. Et tamen si in ista vita posteriori securitas esset, talem orationem non disceremus, ubi diceremus, *Dimitte nobis debita nostra.* Sed plane faciamus quod sequitur, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Maxime ergo vos qui intraturi estis ad accipiendam plenam indulgentiam debitorum vestrorum, videte ne aliquid in cordibus vestris adversus alterum teneatis, ut procedatis (a) inde securi, quasi liberi et ab omnibus debitis absoluti, et incipiatis vos velle vindicare de inimicis vestris, qui vobis ante injurias fecerunt. Dimittite, quomodo vobis dimittitur. Deus nulli fecit injuriam, et tamen dimittit qui nihil debet. Quomodo debet dimittere cui dimittitur, quando ille omnia dimittit, qui non debet quod ei dimittatur?

CAPUT IX. v. 13.

9. *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo.* Numquid et hoc necessarium erit in illa vita? Non dicitur, *Ne nos inferas in tentationem*, nisi ubi potest esse tentatio. In sancti Job libro legimus, Numquid non tentatio est vita humana super terram? (Job. 7. 1.) Quid ergo rogamus? Quid, audite. Apostolus Jacobus dicit, Nemo cum tentatur dicat quod a Deo tentatur. (Jacobi 1. 13.) Tentationem istam malam dixit, qua quisque decipitur, et diabolo subjugatur, ipsam dixit tentationem. Est enim alia tentatio, quæ appellatur probatio: de ipsa tentatione scriptum est, Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum. (Deut. 13. 3.) Quid est, ut sciat? Ut scire vos faciat: nam ipse novit. In illa tentatione qua quisque decipitur et seducitur, neminem tentat Deus: sed plane judicio suo alto et occulto quosdam deserit. Cum ille deseruerit, invenit quid faciat tentator. Non enim invenit adversus se luctatorem: sed continuo (b) illi se exhibet possessorem, si deserat Deus. Ne deserat ergo nos, ideo dicimus, *Ne nos inferas in tentationem.* Unusquisque enim tentatur, ait idem apostolus Jacobus, a concupiscentia sua abstractus et illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum; peccatum autem cum consummatum fuerit, generat mortem. (Jacobi 1. 14. et 15.) Quid nos docuit? Ut pugnemus contra concupiscentias nostras. Etenim in baptismo sancto peccata dimissuri estis: concupiscentiæ remanebunt, cum quibus regenerati pugnetis. Restat enim conflictus in vobis ipsis. (c) Nullus hostis metuatur extrinsecus: te vince, et mundus est victus. Quid tibi facturus est tentator extraneus, sive diabolus, sive minister diaboli? Quicumque homo proponit lucrum, ut seducat, avaritiam in te non inveniat: quid facit propositor lucri? Si autem avaritia in te inventa fuerit, viso lucro inardescis, (d) vitiosæ escæ caperis laqueo. Si autem non in te invenerit avaritiam, remansit frustra extenta muscipula. Proponit tibi tentator pulcherrimam feminam: adsit intus castitas, victa est foris iniquitas. Ut ergo non te capiat proposita pulcritudine mulieris alienæ, cum tua libidine intus pugna. Non sentis hostem tuum, sed sentis concupiscentiam tuam. Diabolum non vides, sed quid te delectet, vides. Vince intus quod tu sentis. Pugna, pugna: quia qui te regeneravit, judex est: proposuit luctam, parat coronam. Sed quia sine dubio vinceris, si illum adjutorem non habueris, si te deseruerit; ideo ponis in oratione, *Ne nos inferas in tentationem.* Ira (e) judicis donavit quosdam concupiscentiis suis: et dicit illud Apostolus, Tradidit illos Deus in concupiscentiam cordis illorum. (Rom. 1. 24.) Quomodo tradidit? Non cogendo, sed deserendo.

Deserente Deo continuo possidet tentator.

Concupiscentiæ remanent post baptismum.

CAPUT X.

10. *Libera nos a malo:* potest ad eamdem ipsam sententiam pertinere. Ideo sic est, ut intelligas unam sententiam, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo.* Ideo addidit, *sed:* ut ostenderet hoc totum ad unum sententiam pertinere, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo.* Quomodo? Singula illa proponam: *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo.* Liberando nos a malo, non nos infert in tentationem: non nos inferendo in tentationem, liberat nos a malo.

CAPUT XI. Magna tentatio.

11. Magna vero tentatio est, Carissimi, magna tentatio est in hac vita, quando illud nostrum tentatur, quo meremur veniam, sicubi tentati lapsi fuerimus. Horrenda tentatio est, quando nobis tollitur, unde ab aliarum tentationum vulneribus sanari possimus. Scio nondum vos intellexisse: adeste animo, ut intelligatis. Puta, tentat avaritia, victus est quisquam (quia et luctator aliquando et bonus prælitor vulneratur,) in aliqua una tentatione: vicit hominem avaritia, etiam bonum luctatorem; et fecit nescio quid avarum. Transiit libido, non adduxit ad stuprum, non pervenit ad adulterium. Illud enim quando fuerit, et ab adulterio homo prohibendus est. Sed vidit mulierem ad concupiscendum, cogita-

(a) MSS. *ut procedatis securi:* omisso *inde.* Mox editi, *quasi liberi:* Sed aptius Germ. MS. *quasi liberi.*
(b) Regius MS. *ille se exhibet.*
(c) Ita Germanensis MS. At editi, *Quid tibi facturus est tentator extrinsecus? Te vince* etc.
(d) Regius liber, *ursa esca.*
(e) MSS. *Ira unici donavit.*

CLASSIS I.

vit aliquid delectabilius quam debuit; accepit pugnam, etiam optimus præliator percussus est: sed non consensit, non consensit, repercussit motum lascivum, doloris amaritudine castigavit, repercussit et (a) vicit. Tamen eo ipso quod lapsus erat, habet unde dicat, *Dimitte nobis debita nostra.* Sic de ceteris omnibus tentationibus, difficile est ut non sit, unde dicamus, *Dimitte nobis debita nostra.* Quæ est ergo illa, quam posui, horrenda tentatio, molesta, tremenda, omnibus viribus, omni virtute vitanda? quæ est ista? Quando nobiscum agitur, ut vindicemus nos. Ira exasperatur; et frendet homo vindicari: horrenda tentatio. Unde accepturus enim veniam fueras pro ceteris delictis, hoc perdis. Si quid aliis sensibus, aliis cupiditatibus peccaveras, hinc erat sanandum, quia dicturus eras, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui te instigat ut vindiceris, perdet tibi quod dicturus eras, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Illo perdito, cuncta tenebuntur: omnino nihil dimittitur.

Horrenda tentatio, velle vindicari.

CAPUT XII.

12. Hanc periculosam tentationem in ista vita sciens Dominus, Magister et Salvator noster, cum doceret nos in hac oratione sex vel septem petitiones, nullam sibi assumsit unde tractaret, et quam nobis vehementius commendaret, nisi hanc unam. Numquid non diximus, *Pater noster, qui es in cælis*, et cetera subsequentia? Quare post finitam orationem non aliquid nobis inde tractavit, vel quod a capite posuit, vel quod in fine conclusit, vel quod in medio collocavit? Si enim non in vobis sanctificatum fuerit nomen Dei, aut si non pertinueritis ad regnum Dei, aut si non in vobis facta fuerit voluntas Dei, sicut in cælo, aut si non vos Deus custodierit, ne intretis in tentationem: quare nihil horum? Sed quid? *Amen dico vobis, quia si* (b) *dimiseritis peccata hominibus:* propter illud, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Prætermissis omnibus petitionibus quas nos docuit, illam maxime (c) docuit. Non multum fuerant illa commendanda, in quibus si peccator est, unde curetur agnoscat: (d) commendandum, in quo si peccaveris, cetera non est unde sanari. Hoc enim debes dicere, *Dimitte nobis debita nostra.* Quæ debita? Non deest: homines sumus. Paulo plus locutus sum quam debui, dixi aliquid quod non debui, risi plus quam debui, bibi amplius quam debui, comedi amplius quam debui, audivi libenter quod non debui, vidi libenter quod non debui, cogitavi libenter quod non debui: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Peristi, si hoc perdidisti.

Matth. 6. 14.

Debita quotidiana.

CAPUT XIII.

13. Videte Fratres mei, videte Filii mei, videte Filii Dei, videte quia dico vobis. Pugnate cum corde vestro, quantum potestis. Et si videritis iram vestram stare adversus vos, rogate contra illam Deum: faciat te Deus victorem tui, faciat te Deus victorem, non inimici forinsecus tui, sed intrinsecus animi tui. Aderit enim et faciet. Plus vult ut hoc ab illo petamus, quam pluviam. Videtis enim, Carissimi, quot petitiones docuit nos Dominus Christus, et vix illic invenitur una quæ sonet de pane quotidiano: ut omnia quæ cogitamus, propter vitam futuram cogitemus. Quid enim timemus ne non nobis exhibeat ille, qui promisit et dixit, *Quærite primum regnum et justitiam Dei, et hæc omnia apponentur vobis? Novit enim Pater vester, quia ista necessaria sunt vobis, prius quam petatis ab eo. Quærite primum regnum et justitiam Dei, et hæc omnia apponentur vobis.* Nam multi etiam fame tentati sunt, et aurum inventi, et a Deo non deserti. Perirent fame, si desereret cor eorum panis interior quotidianus. Ipsum maxime esuriamus. Beati enim qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Potest autem infirmitatem nostram misericorditer intueri, et videre nos, quomodo dictum est: Memento quia pulvis sumus. Qui de pulvere hominem fecit et animavit, pro isto figmento Unicum ad mortem dedit. Quantum nos amet, quis potest explicare, quis potest saltem digne cogitare?

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Matth. 6. 33.

Matth. 5. 6.

Psal. 102. 14.

* SERMO LVIII.

* Alias 42. inter homilias 50.

Item in Matth. 6. de oratione Dominica, ad Competentes.

CAPUT I. Symbolum et Dominica oratio.

1. Symbolum reddidistis, quo breviter comprehensa continetur fides. Jam et antea dixi vobis, quod ait apostolus Paulus, Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? Quia ergo quomodo credatur in Deum, et accepistis, et tenuistis, et reddidistis: accipite hodie quomodo invocetur Deus. Ipse Filius, sicut audistis, cum Evangelium legeretur, docuit discipulos suos et fideles suos hanc Orationem. Spem habemus obtinendæ caussæ nostræ quando talis jurisperitus nobis Preces dictavit. Assessor Patris, sicut confessi estis, qui sedet ad dexteram Patris: ipse est advocatus noster, qui futurus est judex noster. Inde enim venturus est judicare vivos et mortuos. Tenete ergo et hanc Orationem, quam reddituri estis ad octo dies. Quicumque autem vestrum non bene Symbolum reddiderunt, habent spatium, teneant: quia die sabbati audientibus omnibus qui aderunt reddituri estis, die sabbati novissimo, quo die baptizandi estis. Ad octo autem dies ab odierno die reddituri estis hanc Orationem, quam hodie accepistis.

Rom. 10. 14.

CAPUT II.

2. Cujus caput est, *Pater noster, qui es in cælis.* Invenimus Patrem in cælis adtendamus quemadmodum vivamus in terris. Sic enim debet vivere, qui invenit talem Patrem, ut dignus sit venire ad ejus hereditatem. Dicimus autem communiter, *Pater noster.* Quanta dignatio? Hoc dicit imperator, hoc dicit mendicus, hoc dicit ser-

Matth. 6. 9.

(a) Sic Germanensis MS. Editi autem, *vivit.*
(b) Germanensis MS. *quia si non dimiseritis.*
(c) Germanensis MS. *voluit.*

(d) Editi, *commendanda cetera, in quibus si peccaveris, non est unde saneris.* Locum ad Germanensem MS. correximus.

CLASSIS I. vus, hoc dicit dominus ejus. Simul dicunt, *Pater noster, qui es in cœlis*. Intelligunt ergo se esse fratres, quando unum habent Patrem. Sed non dedignetur fratrem habere servum suum dominus ejus, quem fratrem voluit habere Dominus Christus.

Item v. 9. v. 10. 3. *Sanctificetur nomen tuum*, dicimus, * *Veniat regnum tuum*. Sanctificatio nominis Dei est, qua efficimur nos sancti. Nam nomen ejus semper est sanctum. Optamus etiam venire regnum ejus: veniet, etsi nolumus; sed optare et orare, ut veniat regnum ejus, nihil est aliud, quam optare ab illo, ut dignos nos faciat regno suo, ne forte, quod absit, veniat, et non nobis veniat. Multis enim non est venturum, quod tamen venturum est. Eis enim venturum est, quibus dicetur, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. (Matth. 25. 34) Illis non veniet quibus dicetur, Discedite a me maledicti in ignem æternum. (Ibidem 41.) Cum ergo dicimus, *Veniat regnum tuum*, oramus ut nobis veniat. Quid est, ut nobis veniat? Ut bonos nos inveniat. Hoc ergo oramus, ut bonos nos faciat; tunc enim nobis veniet regnum ejus.

CAPUT III.

Item v. 10. Hujus petitionis interpretatio triplex. 4. Addimus, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra*. Serviunt tibi angeli in cœlo, nos serviamus tibi in terra. Non te offendunt Angeli in cœlo, non te offendamus in terra. Quomodo illi faciunt voluntatem tuam, sic faciamus et nos.

I. Et hic quid oramus, nisi ut boni simus? Quando enim facimus voluntatem Dei, (nam ipse sine dubio facit suam,) tunc fit voluntas ejus in nobis.

II. Et aliter bene intelligimus, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra*. Accipimus præceptum Dei, et (a) placet nobis, placet menti nostræ. Condelectamur enim legi Dei secundum interiorem hominem. (Rom. 7. 22.) Tunc fit voluntas ejus in cœlo. Cœlo enim comparatur spiritus noster, terræ autem caro nostra. Quid est ergo, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra?* Ut quomodo menti nostræ placet tua jussio, sic ei consentiat caro nostra, et tollatur rixa illa de medio, quæ describitur ab Apostolo: Caro enim concupiscit adversus spiritum; spiritus autem adversus carnem. (Gal. 5. 17.) (b) Quando contra carnem concupiscit spiritus, jam facta est voluntas ejus in cœlo: quando contra spiritum non concupiscit caro, jam facta est voluntas ejus in terra. Erit autem plena concordia, quando ipse voluerit: sit modo pugna, ut possit esse victoria.

III. Etiam sic bene intelligi potest, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra*: ut cœlum ponamus Ecclesiam, quia portat Deum; terram autem infideles, quibus dictum est, Terra es, et in terram ibis. (Gen. 3. 19.) Quando ergo oramus pro inimicis nostris, inimicis Ecclesiæ, inimicis nomini Christiano, hoc oramus, ut fiat voluntas ejus, *sicut in cœlo, ita et in terra*, id est, sicut in tuis fidelibus, sic et in tuis blasphematoribus; ut omnes cœlum fiant.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT IV. Quotidianus panis, victus. Hebr. 5. 13.

A 5. * Sequitur, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Potest simpliciter accipi orationem istam nos fundere pro victu quotidiano, ut abundet nobis; et si non abundat, non desit nobis. *Quotidianum* autem dixit, quamdiu *hodie* vocatur. Quotidie vivimus, quotidie surgimus, quotidie saturamur, quotidie esurimus. Det nobis panem quotidianum. Quare non dixit et tegumentum? Victus enim noster in cibo est et potu, tegumentum in vestitu et tecto. (c) Nihil homo plus desideret. Quando quidem dicit Apostolus, Nihil intulimus in hunc mundum; sed nec auferre aliquid possumus: victum et tegumentum habentes, his contenti simus. (I. Tim. 6. 7. et 8.) Pereat avaritia, et dives est natura. Ergo si ad quotidianum victum pertinet, quia et hoc bene intelligitur, quod dicimus, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*:

B non miremur, si nominato pane et cetera necessaria intelligantur. Quomodo quando Joseph invitavit fratres suos: Homines illi, inquit, hodie mecum manducabunt panem. (Gen. 43. 16.) Quare panem solum manducaturi erant? Sed a solo pane intellecta sunt cetera. Sic quando rogamus panem quotidianum, quidquid nobis propter carnem nostram in terra necessarium est, postulamus. Sed quid ait Dominus Jesus? Quærite primum regnum Dei et justitiam, et hæc omnia apponentur vobis. (Matth. 6. 33.) Intelligitur etiam hoc valde bene, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, Eucharistiam tuam, quotidianum cibum. (Eucharistia.) Norunt enim fideles quid accipiant, et bonum est eis accipere panem quotidianum huic tempori neces-

C sarium. Pro se rogant, ut (d) boni fiant, ut in bonitate et fide et vita bona perseverent. Hoc optant, hoc orant: quia si non perseveraverint in vita bona, separabuntur ab illo pane. Ergo, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, quid est? Sic vivamus, ut ab altari tuo non separemur. Et verbum Dei quod quotidie vobis aperitur, et quodam modo frangitur, panis quotidianus est. (Verbum Dei.) Et quomodo illum panem ventres, sic istum esuriunt mentes. Et hunc ergo petimus simpliciter, et quidquid animæ nostræ et carni nostræ in hac vita necessarium est, quotidiano pane concludimus.

CAPUT V. v. 12.

6. *Dimitte nobis debita nostra*, dicimus, et dicamus; quia verum dicimus. Quis enim hic vivit in carne, et non habet debita? Quis est homo sic

D vivens, ut ei non sit ista oratio necessaria? Inflare se potest, justificare non potest. Bonum est illi, ut imitetur Publicanum, nec tumescat sicut Pharisæus, qui adscendit in templum, et jactavit merita sua, texit vulnera sua. (Luca. 18.) Ille autem scivit quare adscenderit, qui dicebat, Domine, propitius esto mihi peccatori. (Ibid.) Hoc Dominus Jesus: considerate, Fratres mei: hoc Dominus Jesus orare docuit discipulos suos, illos magnos primos Apostolos suos, arietes nostros. Si ergo pro peccatis suis dimittendis arietes orant, agni quid

(a) Sic MSS. At editi, *et placet nobis, placeat menti nostræ*.

(b) MSS. *Quando caro concupiscit adversus spiritum, nondum est facta voluntas ejus in terra: quando contra carnem concupiscit spiritus, jam facta est voluntas ejus in cœlo. Erit autem etc.*

(c) MSS. *Et nihil homo plus desideret.*

(d) Sic MSS. Editi autem, *ut bona faciant*.

CLASSIS I.

Psal. 28. 1.

debent facere, de quibus dictum est, Afferte Domino filios arietum? Hoc ergo scitis vos in Symbolo reddidisse, quia inter cetera nominastis remissionem peccatorum.

In Symbolo remissio peccatorum.

Remissio peccatorum una est, quæ semel datur; alia, quæ quotidie datur. Remissio peccatorum una est, quæ semel datur in sancto baptismate; alia, quæ quamdiu vivimus hic, datur in Dominica oratione. Propter quod dicimus, *Dimitte nobis debita nostra.*

CAPUT VI.

Item. v. 12.

7. Et induxit nobiscum Deus pactum et placitum, firmumque chirographum, ut dicamus, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui vult dicere efficaciter, *Dimitte nobis debita nostra:* dicat veraciter, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Sic hoc quod est posterius, aut non dicit, aut fallaciter dicit; illud quod prius est, inaniter dicit. Maxime vobis dicimus, Dimittite omnia de cordibus vestris, qui ad sanctum baptisma acceditis. Et vos fideles, qui per hanc occasionem auditis hanc orationem et nostram expositionem, dimittite totum quidquid adversus aliquem habetis de cordibus vestris: ibi dimittite, ubi Deus videt. Aliquando enim homo dimittit ore, et tenet corde: dimittit ore propter homines, et tenet corde, non timens oculos Dei. (a) Prorsus dimittite, quidquid est quod usque ad istos dies tenuistis, saltem his diebus dimittite.

Ephes. 4. 26.

Non debuit occidere sol super iracundiam vestram, et multi soles transierunt. Transeat aliquando et iracundia vestra, dies magni Solis modo celebramus: illius Solis de quo dicit Scriptura,

Malac. 4. 2.

Orietur vobis sol justitiæ, et sanitas in pennis ejus. Quid est, in pennis ejus? In protectione ejus.

Psal. 16. 8.

Unde in Psalmo dicitur, Sub umbra alarum tuarum protege me. Alii autem, qui in die judicii futuri sunt (b) sero pœnitentes, et infructuose dolentes, prædicti a Sapientia, quid tunc

Sap. 5. 3. etc.

dicturi sunt pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes? Quid nobis profuit superbia, et divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tamquam umbra. Et inter cetera, Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol non est ortus nobis.

Matth. 5. 45.

Ille sol justis oritur: istum autem solem visibilem facit Deus quotidie oriri super bonos et malos. Ad illum videndum solem justi pertinent: modo in cordibus nostris habitat sol iste per fidem. Si ergo irasceris; ne occidat sol iste in corde tuo super iracundiam tuam: Non occidat sol super iracundiam vestram: ne forte irascaris, et occidat tibi sol justitiæ, et in tenebris remaneas.

CAPUT VII.

Psal. 6. 8.

8. Ne putetis autem quia nihil sit iracundia. Turbatus est, inquit Propheta, præ ira oculus meus. Utique cui turbatur oculus, solem videre non potest: et si conatus fuerit videre, pœna illi est, non voluptas.

Ira.

Quid est ira? Libido vindictæ. Libet hominem vindicari: et nondum est Christus vindicatus, nondum sunt sancti Martyres vindicati. Adhuc exspectat patientia Dei, ut

SERMON. DE SCRIPTURIS.

convertantur inimici Christi, convertantur Martyrum inimici: nos qui sumus, ut vindictam quæramus? Si quæreret illam Deus de nobis, ubi remaneremus? Ille qui nihil nos læsit, non vult se vindicare de nobis: et nos quærimus vindicari, qui pene quotidie Deum offendimus? Ergo dimittite: dimittite ex corde. Iratus es, noli peccare:

Psal. 4. 5.

Irascimini, et nolite peccare. Irascimini quasi homines, si vincimini; et nolite peccare, ut iram in corde teneatis, (quia si tenetis, contra vos tenetis:) ne (c) in illud lumen intretis. Ergo dimittite. Quid est ira? Libido vindictæ. Quid est odium? Ira inveterata. Ira inveterata si facta est, jam odium dicitur.

Odium.

Psal. 4. 5.

Quod videtur confiteri ille, qui cum dixisset, Turbatus est præ ira oculus meus: addidit, Inveteravi in omnibus inimicis meis. Quod erat ira, cum esset nova, odium factum est; quia in vetustatem conversum est. Ira festuca est, odium trabes est. Aliquando reprehendimus irascentem, et odium tenemus in corde; et dicit nobis Christus,

Matth. 7. 3.

Festucam in oculo fratris tui vides, et trabem in oculo tuo non vides. Unde crevit festuca, ut trabem faceret? Quia non statim evulsa est. Quia passus es exire et intrare solem toties super iracundiam tuam, fecisti illam veterem, adtraxisti malas suspiciones, et rigasti festucam, rigando nutristi, nutriendo trabem fecisti. Expavesce vel quando dicitur,

1. Johan. 3. 15.

Qui odit fratrem suum, homicida est. Gladium non eduxisti, non vulnus in carne fecisti, non corpus plaga aliqua trucidasti: cogitatio sola odii in corde tuo est, et teneris homicida: reus es ante oculos Dei. Ille vivit, et tu occidisti. Quantum ad te pertinet occidisti quem odisti. Emenda te, corrige te. Si in domibus vestris scorpiones essent aut aspides, quantum laboraretis, ut domus vestras purgaretis, et securi habitare possetis? Irascimini, et inveterantur iræ in cordibus vestris, fiunt tot odia, tot trabes, tot scorpii, tot serpentes; et domum Dei, cor vestrum, purgare non vultis? Ergo facite quod dictum est, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris:* et securi dicite, *Dimitte nobis debita nostra.* Quia sine debitis in hac terra vivere non potestis. Sed alia sunt illa magna crimina, quæ vobis bonum est in baptismo dimitti, et a quibus semper alieni esse debetis: alia quotidiana peccata, sine quibus hic homo vivere non potest, propter quæ necessaria est quotidiana oratio, cum suo pacto, cum suo placito: ut quomodo hilariter dicitur, *Dimitte nobis debita nostra;* sic veraciter dicatur, *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Deinde ista diximus de peccatis præteritis, quid de cetero?

CAPUT VIII.

9. *Ne nos inferas in tentationem:* dimitte quæ fecimus, et da ut alia non committamus. Quicumque enim tentatione vincitur, peccatum ipse committit. Etenim, inquit apostolus Jacobus, Ne-

Jacobi 1. 13.

(a) Lov. *Prorsus dimittite: quia quod propter homines dimittitur, non apud Deum valet: quod autem propter Deum dimittitur, apud Deum valet, et apud homines prodest. Quod usque ad istos dies* etc. Glossema, quod a ceteris libris abest.

(b) MSS. *seri pœnitentes.*

(c) Lov. *ne illud lumen irritetis:* dissentientibus editis aliis et MSS.

CLASSIS I.

mo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur. » Deus enim intentator malorum est: ipse autem » neminem tentat. Unusquisque autem tentatur a » concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde » concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: » peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. Ergo ne abstraharis a concupiscentia, noli consentire concupiscientiæ tuæ. Non est unde concipiat, nisi de te. Consensisti: quasi concubuisti in corde tuo. Surrexit concupiscentia: nega te illi, noli eam sequi. Illicita est, lasciva est, turpis est, alienat te a Deo. Noli dare consensionis amplexum, ne plangas partum: quia si consenseris, id est, cum nmplexatns fueris, concipit. Cum concupiscentia conceperit, parit peccatum. Noudum times? Peccatum generat mortem; vel mortem time. Si peccatum non times, time quo perducit peccatum. Dulce est peccatum: sed amara est mors. Ipsa est infelicitas hominum: propter quod peccant, morientes hic dimittunt, et ipsa peccata secum portant. Peccas propter pecuniam, hic dimittenda est: peccas propter villam, hic dimittenda est: peccas propter mulierem, hic dimittenda est: et quidquid est propter quod peccas quando oculos in mortem clauseris hic dimittis, et ipsum peccatum quod committis tecum portas.

Concupiscentiæ resistendum.

CAPUT IX. Peccata minuta non contemnenda.

10. Dimittantur peccata: dimittantur præterita, cessent futura. Sed non potes hic vivere sine ipsis: vel minora vel minuta sint, vel levia sint. Sed ipsa levia et minuta non contemnantur. De minutis guttis flumina implentur. Non contemnantur vel minora. Per nugustas rimulas navis insudat aqua, impletur sentina; et si contemnatur sentina, mergitur navis. Sed non cessatur a nautis, ambulant manus: (*a*) ambulant, ut quotidie sentinæ exhauriantur. Sic et tuæ manus ambulent, ut quotidie (*b*) sentines. Quid est, ambulent manus? Dent, fac opera bona, ambulent manus tuæ. Frange esurienti panem tuum, et egenum sine tecto induc in domum tuam: si videris nudum, vesti. Fac quantum potes, fac unde potes, fac hilariter, et securus mitte orationem. Habebit alas duas, geminas eleemosynas. Quid est, geminas eleemosynas? Dimittite, et dimittetur vobis: date, et dabitur vobis. Una eleemosyna est, quæ fit de corde, quando fratri tuo dimittis peccatum. Altera eleemosyna est, quæ fit de substantia, quando pauperi panem porrigis. Ambas fac, ne sine una ala remaneat oratio tua.

Isai. 58. 7.

Alæ duæ orationis, geminæ eleemosynæ.

Lucæ 6. 37.

11. Ergo cum dixerimus, *Ne nos inferas in tentationem*: sequitur, *Sed libera nos a malo*. Qui vult liberari a malo, testatur quia in malo est. Ideo dicit Apostolus, Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Sed quis est qui vult vitam, et diligit videre dies bonos? Quando omnis homo in hac carne non habet nisi dies malos: quis non vult? Fac quod sequitur, Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum; declina a malo, et fac bonum; quære pacem, et sequere eam: et caruisti diebus malis, et impletur quod orasti, *Libera nos a malo*.

Ephes. 5. 16.

Psal. 33. 13.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Ibidem 14. » et 15. » »

CAPUT X. Petitionum discrimen.

12. Tres ergo petitiones superiores, *Sanctificetur nomen tuum, Veniat regnum tuum, Fiat voluntas tua, sicut in cælo, et in terra*; æternæ sunt. Quatuor autem sequentes ad istam vitam pertinent. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Numquid quotidie petituri sumus panem quotidianum, quando ad illam satietatem venerimus? *Dimitte nobis debita nostra*: numquid in illo regno dicemus, quando debita non habebimus? *Ne nos inferas in tentationem*: numquid tunc dicere poterimus, quando nulla erit tentatio? *Libera nos a malo*: numquid dicemus, quando nullum erit unde liberemur? Quatuor ergo ista propter vitam nostram quotidianam nobis necessaria sunt, tria vero illa propter æternam. Sed omnia petamus, ut ad illam perveniamus; et hic (*c*) rogemus ne ab illa separemur. Oratio quotidie dicenda est vobis, cum baptizati fueritis. In Ecclesia enim ad altare Dei quotidie dicitur ista Dominica oratio, et audiunt illam fideles. Non ergo timemus, ne minus diligenter eam teneatis: quia et si quis vestrum non poterit tenere perfecte, audiendo quotidie tenebit.

Oratio Dominica quotidie dicitur ad altare.

CAPUT XI. Symbolum memoria tenendum.

13. Ideo die Sabati, quando vigilaturi sumus in Dei misericordia, reddituri estis, non Orationem, sed Symbolum. Modo enim nisi teneatis Symbolum, in ecclesia, in populo Symbolum quotidie non auditis. Cum autem tenueritis, ut non obliviscamini, quotidie dicite, quando surgitis, quando vos ad somnum collocatis, reddite Symbolum vestrum, reddite Domino, commemorate (*d*) vos ipsos, non pigeat repetere. Bona est enim repetitio, ne subrepat oblivio. Ne dicatis, Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud bene. Commemora fidem tuam, inspice te: sit tamquam speculum tibi Symbolum tuum. Ibi te vide, si credis omnia, quæ te credere confiteris, et gaude quotidie in fide tua. Sint divitiæ tuæ, sint quotidiana ista quodammodo indumenta mentis tuæ. Numquid non quando surgis vestis te? Sic et commemorando Symbolum tuum vesti animam tuam, ne forte eam nudet oblivio, et remaneas nudus, et fiat quod ait Apostolus, quod absit a te: Si tamen (*e*) expoliati non nudi inveniamur. Vestiti enim erimus fide nostra: et ipsa fides et tunica est et lorica: tunica, contra confusionem; lorica contra adversitatem. Cum autem venerimus ad illum locum, ubi regnabimus, non opus est ut dicamus Symbolum: Deum videbi-

Tamquam speculum quotidie inspiciatur.

2. Cor. 5. 3.

(a) Isthæc verba, *ambulant, ut quotidie sentinæ exhauriantur*, absunt a MSS. et ab Am. Er.

(b) Am. et Er. *ut quotidie deficiant sententiæ.*

(c) Sic MSS. Editi vero, *et hic rogamur.*

(d) Germanensis MS. *commemorate apud vos ipsos.*

(e) Editi, *Si tamen vestiti*: juxta Græcum ἐνδυσάμενοι. At omnes MSS. *Si tamen expoliati*; quasi Græcus habuerit ἐκδυσάμενοι. Sic Tertullianus de Resurrectione carnis c. 42. *Si quidem exuti non nudi inveniamur.* Et contra Marcionem l. 5. c. 12. legit, *Si quidem et despoliati* etc. Hanc in Apostolo varietatem lectionis annotavit ejus Commentator inter Ambrosii opera.

CLASSIS I. mus, ipse Deus nobis * visio erit; (a) visio Dei
* f. visus. fidei hujus merces erit.

* Alias de Tempore 135.

* SERMO LIX.

Item in Matth. 6. de oratione Dominica, ad Competentes.

CAPUT I. Rom. 10. 14. Symbolum regula fidei.

1. Reddidistis quod creditis, (b) audite quid oretis. Quoniam invocare non possetis, in quem non credidissetis, Apostolo dicente, Quomodo invocabunt in quem non crediderunt? ideo prius Symbolum didicistis, ubi est regula fidei vestræ brevis et grandis brevis, numero verborum, grandis, pondere sententiarum. Oratio autem, quam hodie (c) accipitis tenendam, et ad octo dies reddendam, sicut audistis cum Evangelium legeretur, ab ipso Domino dicta est discipulis ipsius, et ab ipsis pervenit ad nos: quoniam in omnem terram exivit sonus eorum.

Psal. 18. 5.

2. Ergo nolite inhærere terrenis, qui Patrem invenistis in cælis. Dicturi enim estis, *Pater noster, qui es in cœlis.* Ad magnum genus pertinere cœpistis. Sub isto Patre fratres sunt dominus et servus: sub isto Patre fratres sunt imperator et miles: sub isto Patre fratres sunt dives et pauper. Omnes Christiani fideles diversos in terra habent patres, alii nobiles, alii ignobiles: unum vero Patrem invocant, qui est in cælis. Si ibi est Pater noster, ibi nobis præparatur hereditas. Talis est autem iste Pater eum quo possideamus quod donat. Dat enim hereditatem, sed non moriens illam nobis derelinquit. Non enim ipse discedit, sed ille permanet, ut nos accedamus. Quia ergo audivimus a quo petamus, sciamus et quid petamus, ne forte talem Patrem male petendo offendamus.

Matth. 6. 9.

CAPUT II. Item v. 9.

3. Quid ergo nos docuit Dominus Jesus Christus petere a Patre, qui est in cælis? *Sanctificetur nomen tuum.* Quale beneficium est, quod petimus a Deo, ut sanctificetur nomen ejus? Nomen Dei semper est sanctum: quare ergo petimus ut sanctificetur, nisi ut nos per ipsum sanctificemur? Quod ergo semper sanctum est, ut in nobis sanctificetur oramus. Sanctificatur in vobis nomen Dei, quando baptizamini. Ut quid hoc orabitis, cum baptizati fueritis, nisi ut quod accipietis perseveret in vobis?

v. 10.

4. Sequitur alia petitio: *Veniat regnum tuum.* Sive petamus, sive non petamus, venturum est regnum Dei. Quare ergo petimus, nisi ut veniat et nobis, quod venturum est omnibus sanctis? ut et nos Deus in numero sanctorum suorum habeat, quibus venturum est regnum ejus?

Item v. 10.

5. Dicimus tertia petitione, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra.* Quid est hoc? Ut quomodo tibi serviunt Angeli in cælo, et nos tibi serviamus in terra. Angeli autem ipsius sancti obediunt illi, non illum offendunt; faciunt jussa amando eum. Hoc ergo oramus, ut et nos præcepta Dei caritate faciamus. Iterum verba ista aliter intelliguntur. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra.* Cælum in nobis anima est terra in nobis corpus est. Quid est ergo, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra?* Sicut et nos audimus præcepta tua, sic nobis consentiat caro nostra; ne dum contendunt caro et spiritus, præcepta Dei minus implere possimus.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT III. v. 11.

6. Sequitur in Oratione: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Sive exhibitionem corpori necessariam petamus a Patre, in pane significantes quidquid nobis est necessarium, sive quotidianum panem illum intelligamus, quem accepturi estis de altari, bene petimus ut det nobis eum. Quid est enim quod oramus, nisi ne mali aliquid admittamus, unde a tali pane separemur? Et verbum Dei quod quotidie prædicatur, panis est. Non enim quia non est panis ventris, ideo non est panis mentis. Cum autem vita ista transierit, nec panem illum quæremus quem quærit fames, nec sacramentum altaris habemus accipere, quia ibi erimus cum Christo, cujus corpus accipimus; nec verba nobis ista dici babent, quæ dicimus vobis, nec codex legendus est, quando ipsum videbimus quod est Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, quo pascuntur Angeli, quo illuminantur Angeli, quo sapientes fiunt Angeli, non quærentes verba locutionis anfractuosæ; sed bibentes unicum Verbum, unde impleti ructuant laudes, et non deficiunt in laudibus. Beati enim, sit Psalmus, qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te. Psal. 83. 5.

CAPUT IV. v. 12

7. Ergo in hac vita petimus quod sequitur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* In baptismo omnia debita, id est, peccata prorsus dimittuntur nobis. Sed quia nemo hic potest vivere sine peccato, (d) et si non magno crimine unde separetur ab illo pane, tamen nemo potest sine peccatis esse in hac terra, et non possumus accipere nisi unum baptismum semel; in Oratione accipimus, unde quotidie lavemur, ut nobis peccata nostra quotidie dimittantur: sed si faciamus quod sequitur, *sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Itaque, Fratres mei, moneo vos, in Dei gratia filios meos, et sub illo Patre fratres meos, moneo vos, ut quando aliquis offendit et peccat in vos, et venit et confitetur, et petit a vobis veniam, ignoscatis illi, et continuo ex corde dimittatis; ne vobis a Deo veniam venientem prohibeatis. Si enim non dimittitis vos, nec dimittet vobis. Ergo et hoc in ista vita petimus: quia et hic possunt dimitti, ubi possunt haberi peccata. In illa autem vita non dimittuntur, quia nec habentur.

CAPUT V. v. 13.

8. Deinde petimus dicentes, *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo.* Et hoc in ista vita nobis necessarium est petere, ne inferamur in tentationem, quia hic sunt tentationes; et li-

(a) Sic Am, Er. et Aliquot MSS. Alii vero, *ipse Deus nobis visio erit: hujus merces erit.* Editio autem Lov. *ipse Deus nobis visio erit, fideique merces erit Deus noster. Conversi ad Dominum* etc.

(b) Sic MSS. Editi vero, *audistis.*

(c) Editi, *accepistis*, At MSS. *accipitis.* Qui mox prosequuntur sic, *retinenda est, et ad octo dies reddenda.*

(d) Regius MS. *potest tamen sine magno crimine* etc.

CLASSIS I. beremur a malo, quia hic est malum. Ac per hoc omnes istæ petitiones septem, tres ad vitam æternam pertinent, quatuor ad vitam præsentem. *Sanctificetur nomen tuum:* semper erit. *Veniat regnum tuum:* hoc regnum semper erit. *Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra:* semper erit. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie:* non semper erit. *Dimitte nobis debita nostra:* non semper erit. *Ne nos inferas in tentationem:* non semper erit. *Sed libera nos a malo:* non semper erit; sed ubi est tentatio, et ubi est malum, ibi necessarium est ut petamus. (*a*)

* SERMO LX.

** Alias de Tempore 50.*

De (*b*) *verbis Evangelii Matth. 6.* Nolite vobis condere thesauros in terra, *etc: exhortatorius ad faciendas eleemosynas.*

CAPUT I. In hujus mundi tribulatione consilium a Christo capiendum.

1. Omnis homo in tribulatione aliqua constitutus, et in sua caussa deficiens, prudentem aliquem quærit, a quo consilium accipiat, et nunquid agat. Existimemus ergo, universum mundum quasi esse hominem unum. Evadere mala quærit, et facere bona piget: ac per hoc crebrescentibus tribulationibus suis in caussa deficiens, quem potest ad accipiendum consilium prudentiorem invenire, quam Christum? Certe meliorem inveniat, et quod vult agat. Si autem non habet ubi meliorem inveniat, ad hunc veniat, quem ubicumque inveniat, consulat, accipiat consilium, servet mandatum bonum, evadat magnum malum. Præsentia enim mala temporalia, quæ multum homines exhorrent, sub quibus plurimum murmurant, et murmurando offendunt emendatorem, ne inveniant Salvatorem: præsentia ergo mala sine dubio transitoria sunt, aut illa per nos transeunt, aut nos per illa transimus; aut transeunt nobis viventibus, aut dimittuntur nobis morientibus. Non est in tribulatione magnum, quod tempore breve est. Quisquis cogitas crastinum diem, non revocas hesternum diem. (*c*) Minente die perendino, hesternus erit et crastinus. Verumtamen si curis tantis homines æstuant ad evadendas temporales et transcurrentes, vel potius transvolantes tribulationes; quid est cogitandum ut homo evadat manentes et sine fine durantes?

CAPUT II. Vita hic laboriosa.

2. Dura caussa est vita mortalis. Quid est aliud hic nasci, nisi ingredi laboriosam vitam? De labore futuro nostro, testis est ipse fletus infantis. Ab isto molesto convivio nemo est excusatus. Bibendum fuit quod propinavit Adam. Facti quidem sumus manibus veritatis; sed propter peccatum projecti in die vanitatis. Facti *(Gen. 1. 27.)* sumus ad imaginem Dei: sed detrivimus eam transgressione peccati. Ideo Psalmus nos admonet, quomodo facti fuerimus, et quo perveneri-mus. Ait enim, Quamquam in imagine Dei ambulet homo. Ecce quod factus est. Quo pervenit? *(SERMON. DE SCRIPTURIS. Psal. 38. Consilium vanitatis, quo hic thesaurizatur. Ibidem.)* Audi quod sequitur: Tamen vane conturbabitur. In imagine ambulat veritatis, et conturbabitur in consilio vanitatis. Denique vide conturbationem ejus; vide, et tamquam in speculo displice tibi. Quamquam, inquit, in imagine Dei ambulet homo; et ideo magna res sit homo: tamen vane conturbabitur. Et quasi quæreremus, Unde, rogo te, unde vane conturbabitur? Thesaurizat, inquit, et ignorat cui congreget ea. Ecce ille homo, id est, universum genus humanum, quasi unus homo, qui in causa sua defecit, consilium perdidit, de vis sanæ mentis erravit: Thesaurizat, et nescit cui congreget ea. Quid dementius? quid infelicius? Certe enim sibi? Non. Quare sibi non? Quia moriturus est, quia (*d*) brevis vita hominis est; quia thesaurus durat, et cito transit qui congregat. Ideo miseratus hominem in imagine Dei ambulantem, vera fatentem, vana sectantem: Vane: inquit, conturbabitur. Doleo: thesaurizat, et ignorat cui congregat ea. Sibi ea? Non. Quia moritur homo, perdurante thesauro. Cui ergo? Consilium habes: da et mihi. Non habes consilium quod mihi des; nec tu ergo tenes. Proinde si ambo non habemus, ambo quæramus, ambo accipiamus, ambo tractemus. Conturbatur, thesaurizat, cogitat, laborat, curis invigilat. Per diem vexaris laboribus, per noctem agitaris timoribus. Ut sacellus tuus impleatur nummis, anima tua febrit curis.

CAPUT III. Varie conturbatur qui thesaurizat.

3. Video, doleo: conturbaris, et sicut dicit qui fallere nescit, vane conturbaris. Thesaurizas enim: ut bene proveniat quidquid agis, ut damna taceamus, ut tanta pericula et in singulis lucris singulas mortes, (mortes dico non corporum, sed malarum cogitationum: ut accedat aurum, perit fides; ut foris vestiaris, intus expoliaris:) ut ista omittamus, ut alia taceamus, ut adversa prætereamus, prospera sola cogitemus: ecce thesaurizas, ecce undique lucra confluunt, et more fontium nummi currunt: ubique ardet inopia, undique fluit copia. Non audisti, Divitiæ si affluant, ne apponatis cor? *(Psal. 61. 11.)* Ecce adquiris, non infructuose conturbaris, tamen vane conturbaris. Quare, inquis, vane conturbor? Ecce saccos impleo, parietes mei vix capiunt quod acquiro: quare ego vane conturbor? Thesaurizas, et ignoras cui congreges ea. *(Cui colligat, nescit.)* Aut si scis, cui; obsecro te, dic et mihi. Audiam te, cui. Si non vane conturbaris, dic cui thesaurizas? Mihi, inquis. Hoc audes dicere moriturus? Filiis meis, inquis. Hoc audes dicere de morituris? Magna pietas, quod thesaurizat pater filiis: immo magna vanitas, thesaurizat moriturus morituris. Si propter te, quia moriturus dimittis, quid colligis? Hæc caussa et filiorum, successuri sunt, non perman-

(a) Editi addunt, *Unde Deus omnipotens ita a nobis orandus est, ut quidquid humana fragilitas cavere et vitare non prævalet, hoc ille propitius nobis conferre dignetur, Jesus Christus Dominus noster, qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu-sancto in sæcula sæculorum. Amen.* Id vero MSS. non habent.

(b) In Possidii Indiculo c. 9. titulus est, *Ex Evangelio de thesauro in cælo condendo.*

(c) Editi, *Imminente.* At Am. Er. et Colbertinus MS. *Minuente:* corrupte pro *Minente,* id est exstante.

(d) Colbertinus MS. *quia transit hominis vita.*

CLASSIS I.

suri. Omitto dicere qualibus filiis, ne forte quod congregavit avaritia, perdat luxuria. Alius fluendo perdit, quod tu laborando congregasti. Sed omitto hoc. Forte boni erunt filii, luxuriosi non erunt; servabunt quod dimisisti, augebunt quod servasti, non perdent quod congregasti. Filii tui tecum sunt pariter vani, si hoc faciunt, si te patrem in hoc imitantur. Illis dico quod tibi dicebam. Filio tuo dico: cui servas, illi dico, Thesaurizas, et ignoras cui congreges ea. Sicut enim tu nescisti, sic et ille nescit. Si in illo permansit vanitas, numquid ad ipsum defecit veritas?

Furi forte thesaurizat.

4. Omitto dicere, quia forte dum vivis, thesaurizas furi. Una nocte venit, et tot diebus ac noctibus congregatum paratum invenit. Thesaurizas forte latroni, forte prædoni. Nolo amplius dicere, ne commemorem et refricem perpessorum dolorem. * Quam multa quæ congregavit inanis vanitas, parata invenit hostilis crudelitas? Non est enim meum optare, sed omnium est timere. Avertat hoc Deus. Sufficiant flagella ipsius. Omnes oremus, avertat hoc Deus. Parcat nobis, quem rogamus. Sed si dicat quibus, quid respondemus? Tu ergo, o homo, o omnis homo, tu qui vane thesaurizas, unde mihi respondes tractanti tecum, et tecum quærenti consilium in caussa communi? Dicebas enim et respondebas, Thesaurizo mihi, filiis meis, posteris meis. Dixi quanta sint et in ipsis filiis metuenda. Sed omitto pœniliter victuros filios, sicut optat inimicus: sic vivant sicut optat pater. Quam multi in hos casus inciderunt, dixi, commemoravi: horruisti, et non correxisti. Quid enim responsurus es, nisi hoc dicas, Forte non? Et ego sic sum locutus: Forte, inquam, furi forte latroni, forte prædoni. Non dixi certe, sed forte. Inter forte fiet, forte non fiet: nescis ergo quid fiet, vane conturbaris. Vides quam verum dixerit veritas, quam inaniter conturbetur vanitas. Audisti, tandem aliquando sapuisti, quia hoc ipsum cum dicis, Forte filiis meis; non autem audes dicere, Certus sum quia filiis meis; nescis cui congreges ea. Ecce ergo ut video, et ut ante dicebam, defecisti in caussa tua: non invenis quod mihi respondeas: sed nec ego quid tibi.

* CAPUT IV.

CAPUT V. *Consilium a Christo petendum.* 1. Cor. 1 23. et 24.

5. Ambo itaque quæramus, ambo consilium petamus. Habemus copiam, non sapientis, sed ipsius Sapientiæ. Audiamus ambo Christum: Judæis scandalum, Gentibus stultitiam; ipsis autem vocatis Judæis et Græcis Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam. Quid paras munimenta divitiis tuis? Audi Virtutem Dei: nihil fortius. Quid paras argumenta divitiis tuis? Audi Sapientiam Dei: nihil prudentius. Forte enim cum dixero, scandalizaberis, Judæus eris; quia Christus Judæis scandalum. Forte cum dixero, stultum tibi videbitur, Gentilis eris; quia Christus Gentibus stultitia. Christianus es, vocatus es. Vocatis autem Judæis et Græcis Christus Dei Virtus est et Dei Sapientia. Nolite contristari, cum dixero; nolite scandalizari, nolite velut insipientiæ meæ ore torto insultare. Audiamus. Quod enim dicturus sum, Christus dixit. Contemnis præconem; time judicem. Quid ergo ego dicam? Jam me propemodum Evangelii lector paulo ante hac cura liberavit. Non ego lego, sed lecta recolo. Consilium quærebas in caussa tua deficiens: vide quid dicat fons recti consilii, fons unde quidquid imples, venenum non (a) times.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VI. Matth. 6. 19. v. 20. v. 21. *Thesaurus in cælo condendus.*

6. *Nolite vobis condere thesauros in terra, ubi tinea et comestura exterminat, et ubi fures effodiunt et furantur: * sed thesaurizate vobis thesauros in cælo, quo fur non accedit, neque tinea corrumpit. * Ubi est enim thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum.* Quid expectas amplius? Res aperta est. Consilium patet, sed cupiditas latet: immo non latet, sed etiam ipsa, quod pejus est, patet. Non enim cessat rapina grassari: non enim cessat fraudare avaritia: non enim cessat perjurare malitia. Totum ut quid? Ut thesaurizetur. Et ubi ponatur? In terra. Recte quidem a terra in terram. Homini enim, a quo nobis dixi laborem fuisse propinatum, peccanti dictum est, Terra es; in terram ibis. Merito thesaurus in terra, quia cor in terra. Ubi est ergo quod * habemus ad Deum? Dolete qui intellexistis: corrigimini, si doluistis. Quamdiu (b) laudare, et non facere? Verum est, nihil verius. Fiat ergo quod verum est. Unum Deum (c) laudamus, et non mutamur, ut non etiam in hoc vane conturbemur.

Gen. 3. 19.

* Præf. can. Missæ.

Migrandum e terra in cælum divitiis.

7. Ergo. *Nolite vobis condere thesaurum in terra*, sive experti quomodo pereat quod in terra reconditur, sive non experti, sed et vos saltem metuentes experiri. Quem non corrigunt verba, corrigant experimenta. Non surgitur, non proceditur, nisi ut una voce dicatur ab omnibus: Væ nobis, ruit mundus. Si ruit, quare non migras? Si tibi architectus diceret, ruituram domum tuam; nonne prius migrares, quam murmurares? Structor mundi dicit tibi ruiturum mundum, et non credis? * Audi vocem prædicentis, audi consilium commonentis. Vox prædicentis est, Et cælum et terra transibunt. Vox commonentis est, *Nolite vobis condere thesaurum in terra.* Ergo si creditis Deo prædicenti, si non contemnitis commonentem, fiat quod dicit. Non enim te fallit, qui tale consilium dedit. Non perdes quod dedisti, sed sequeris quod misisti. Consilium ergo do: Da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo. Non sine thesauro remanebis: sed quod habes in terra sollicitus, habebis in cælo securus. Migra ergo. Consilium do servandi, non perdendi. Habebis, inquit, thesaurum in cælo: et veni, sequere me; ut ducam te ad thesaurum tuum. Non est hoc dispendium, sed compendium. Cur silent homines? Audiant, vel experti (d) quod timeant, faciant unde non timeant, migrent in cælum. Frumentum ponis in terra; venit amicus tuus, qui novit frumenti et terræ naturam, docet tuam imperitiam, dicit tibi, Quid fecisti? Frumentum in terra in inferio-

* CAPUT VII. Matth. 24. 35.

Matth. 6. 19.

Matth. 19. 21.

(a) Colbertinus MS. *non timet.*
(b) Editi, *vultis laudare.* Abest *vultis*: a MS.
(c) Colbertinus MS. *laudemus et imitamur*; absque negatione.
(d) In Colbertino codice, *Audiant vel experti: qui timent, faciant unde non timeant.*

CLASSIS I.

ribus posuisti: humidus locus est, putrescit quod posuisti, perdes laborem tuum. Respondes, Quid ergo faciam? Migra, inquit, in superiora. Audis ergo amicum consilium dantem de frumento tuo, et contemnis Deum consilium dantem de corde tuo? Frumentum tuum times ponere in terra, et cor tuum perdis in terra? Ecce Dominus Deus tuus, cum dat tibi consilium de corde tuo, *Ubi enim*, inquit, *fuerit thesaurus tuus, illic erit et cor tuum*. Leva, inquit, cor in cælum, ne computrescat in terra. Consilium est ejus, qui vult servare non perdere.

Matth. 6. 21.

CAPUT VIII.

8. Si ergo ita est, quomodo pœnitet eos qui non fecerunt? Modo quid sibi dicunt? In cælo haberemus, quo in terra perdidimus. Invasit hostis domum, numquid invaderet cælum? Occidit servum custodem, numquid occideret Dominum servatorem. *Quo fur non accedit, neque tinea corrumpit?* Quam multi dicunt, ibi haberemus, (a) ibi nostros thesauros reconderemus, quo eos securi post paululum sequeremur. Quare non audivimus Dominum nostrum? Quare contemsimus Patrem monentem, et hostem sensimus invadentem? Ergo si consilium est hoc, non simus pigri in tam bono consilio: et si migranda sunt quæ habemus, in eum locum transferamus, unde non ea perdamus. Quid sunt pauperes quibus damus, nisi laturarii nostri, per quos in cælum de terra migramus? Da: laturario tuo das ad cælum portat quod das. Quomodo, inquis, ad cælum portat? En video, quia manducando consumit. Prorsus, non tenendo, sed manducando transportat. (b) An excidit tibi, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum; esurivi enim, et dedistis mihi manducare? Et, cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Si ante te mendicantem non contemsisti, adtende ad quem pervenerit quod dedisti. * Cum uni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Christus accepit quod dedisti. Ille accepit, qui tibi unde dares dedit: ille accepit, qui in fine tibi se ipsum dabit.

Laturarii nostri pauperes sunt. V. supra Ser. 18. n. 4. et Ser. 38. n. 9.

Matth. 25. 34. etc.

* CAPUT IX.

Opera misericordiæ sola commemoranda sunt in Judicio.

9. Nam et hoc aliquando, Fratres commonui caritatem Vestram, quod me, fateor, in Scriptura Dei plurimum movet, et sæpius debeo commonere. Rogo vos ut cogitetis, quod ait ipse Dominus noster Jesus Christus, in fine sæculi, cum venerit ad judicium, congregaturum se omnes gentes in conspectu suo, et divisurum homines in duas partes, ad dexteram alios, et ad sinistram alios positurum, dextrisque dicturum, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Sinistris autem, Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus. Quære caussas vel tantæ mercedis, vel tanti supplicii, Percipite regnum, et Ite in ignem æternum. Quare isti percepturi regnum? Esurivi enim, et dedistis mihi manducare. Quare isti ituri in ignem æternum? Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare. Quid est hoc, rogo? Video de his qui percepturi sunt regnum, quia dederunt tamquam boni et fideles Christiani, verba Domini non contemnentes, et cum fiducia promissa sperantes, fecerunt hoc; quia si non fecissent, vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utique conveniret. Forte enim casti erant, non fraudatores, non ebriosi, abstinentes se ab operibus malis. Si hoc non adderent, steriles remanerent. Fecissent enim, Declina a malo: non fecissent, Et fac bonum. Verumtamen etiam ipsis non ait, Venite, percipite regnum; caste enim vixistis, nulli fraudem fecistis, neminem pauperem oppressistis, limitem nullius invasistis, neminem jurando fefellistis. Non dixit hæc: sed, Percipite regnum, quia esurivi, et dedistis mihi manducare. Quantum hoc excellit, quando cetera tacuit, et hoc solum Dominus nominavit? * Rursus ad illos, Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus. Quam multa posset in impios dicere, si quærerent, Quare imus in ignem æternum? Quare, quæris adulter, homicida, fraudator, sacrilege, blasphemator, infidelis? Nihil horum: sed, Quia esurivi, et non dedistis mihi manducare.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Psal. 33. 15.

* CAPUT X.

10. Video vos moveri, sicut moveor. Et vere mira res. Hujus autem admirabilis rei rationem colligo ut possum, quam vos non celabo. Scriptum est, Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Item scriptum est, Include eleemosynam in corde pauperis, et ipsa pro te deprecabitur Dominum. Item scriptum est, (c) Consilium meum audi, Rex et peccata tua eleemosynis redime. Et alia multa sunt divini eloquii documenta, quibus ostenditur, multum valere eleemosynam ad extinguenda et delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus est, immo plus illis quos coronaturus est, solas eleemosynas imputabit, tamquam dicens, Difficile est, ut si examinem vos et appendam vos, et scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem: sed ite in regnum; esurivi enim, et dedistis mihi manducare. Non ergo itis in regnum, quia non peccastis: sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis. Rursus et illis, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Et illi tamquam noxii, olim rei, sero trementes, adtendentes peccata sua, quando auderent dicere, immerito se damnari, immerito in se hanc depromi a judice tam justo sententiam? Considerando conscientias suas, considerando omnia vulnera animæ suæ, quando auderent dicere, Injuste damnamur? De quibus ante in Sapientia dictum est, Traducent eos ex adverso iniquitates eorum. Sine dubio videbunt se juste damnari pro sceleribus et criminibus suis: et quasi eis diceret, Non, non inde unde putatis; sed quia esurivi, et non dedistis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus vestris factis aversi, et ad me conversi, illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemissetis, ipsæ eleemosynæ

Ratio cur de eleemosynis tantum agatur in Judicio. Eccli. 3. 33. Eccli. 29. 15.

Dan. 4. 24.

Sap. 4. 20.

(a) Lov. *si nostros*: dissentientibus ceteris libris.
(b) Colbertinus MS. *transportat ubi auditurus es*, *Venite* etc.

(c) Hic Am. Et et Colbertinus codex addunt, *quod paulo ante commemoravi*.

CLASSIS I. modo liberarent vos, et a reatu tantorum criminum absolverent. Matth. 5. 7. Beati enim misericordes, quo» niam ipsis misericordia præstabitur. Modo autem Jacobi 2. 13. ite in ignem æternum. Judicium sine misericordia, ei qui non fecit misericordiam.

CAPUT XI. 11. Commendaverim vobis, Fratres mei: date panem terrenum, et pulsate ad cœlestem. Dominus panis est: Ego sum panis, inquit, vitæ. Quo- Johan 6. 35. modo dabit tibi, qui non das egenti? Eget ad te alter, eges ad alterum et cum eges ad alterum et eget ad te alter, ille ad egentem eget. Nam ad quem tu eges, nullius eget. Fac quod circa te fiat. Non enim quomodo inter se solent improperare quodam modo beneficia amici: Ego tibi præstiti hoc; respondetur, Et ego tibi hoc: vult ut præstemus ei, quia et ipse præstitit nobis. Nullius indiget, ideo verus est Dominus. Psal. 15. 2. Dixi Do» mino, Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges. Cum ergo sit Dominus, et verus Dominus, et bonorum nostrorum non egeat; tamen ut aliquid etiam erga illum faceremus, esurire dignatus est in pauperibus suis. Matth. 25. 35. etc. Esurivi, » inquit, et dedistis mihi manducare. Domine, quan» do te vidimus esurientem? Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Breviter ergo audiant homines, digneque considerent, quantum sit meritum, Christum pavisse esurientem; et quale sit crimen, Christum contempsisse esurientem.

Pœnitentia sterilis, nihil prodest. 12. Mutat quidem homines in melius pœnitentia peccatorum: sed nec ipsa videtur aliquid profutura, si ab operibus misericordiæ sterilis Luc. 3. 7. etc. » fuerit. Testatur hoc Veritas per Johannem, qui » venientibus ad se dicebat, Generatio viperarum, » quis vobis ostendit fugere ab ira ventura? Fa» cite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Et ne di» catis, Patrem habemus Abraham. Dico enim vo» bis, quia potens est Deus de lapidibus istis su» scitare filios Abrahæ. Jam enim securis ad radi» cem arborum posita est. Omnis ergo arbor non » faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem » mittetur. De hoc utique fructu superius ait, Fa- * CAPUT XII. cite fructus dignos pœnitentiæ. * Quisquis itaque istos fructus non fecerit, sine causa putat per sterilem pœnitentiam se mereri veniam peccatorum. Qui sint autem isti fructus, ipse consequenter ostendit. Nam post hæc ejus verba in» terrogabant eum turbæ, dicentes, Quid ergo fa» ciemus? id est, qui sunt isti fructus, quos ut fa» ciamus hortaris, et terres? Respondens autem » dicebat illis, Qui habet duas tunicas, det non ha» benti; et qui habet escas similiter faciat. Quid manifestius, Fratres mei? quid certius? quid expressius? Quid ergo aliud sonat, quod supe» rius ait, Omnis ergo arbor non faciens fructum bo» num, excidetur, et in ignem mittetur: nisi quod » sinistri audituri sunt, Ite in ignem æternum, E- Eccli. 21. 1 surivi enim, et non dedistis mihi manducare? Parum est itaque recedere a peccatis, si præterita curare neglexeris: sicut scriptum est, Fili peccasti, ne adjicias iterum. Et ne hoc solo securum se esse putaret: Et de pristinis, inquit, A deprecare, ut tibi dimittantur. Sed quid proderit deprecari, si te non dignum feceris exaudiri, non faciendo fructus dignos pœnitentiæ, ut tamquam sterilis arbor excidaris, et in ignem mittaris? Si ergo vultis exaudiri, cum deprecamini pro peccatis vestris, Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis. Luc. 6. 37. et 38.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

*SERMO LXI.

* Alias 5. de verbis Domini.

De (a) verbis Evangelii Matth. 7. Petite et dabitur vobis etc. exhortatorius ad faciendas eleemosynas. a

CAPUT I. 1. In lectione sancti Evangelii hortatus est nos Dominus ad orandum. Matth. 7. 7. *Petite*, inquit, *et da-* B *bitur vobis; quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis.* * *Omnis enim qui petit, accipit;* v. 8. *et quærens invenit, et pulsanti aperietur.* * *Aut* v. 9. *quis est ex vobis homo, a quo petit filius ejus panem, numquid lapidem porriget ei?* * *Aut si* v. 10. *piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?* * *Aut cum petit ovum, numquid scorpionem por-* Luc. 11. 12. *riget ei? Si ergo vos*, inquit, *cum sitis mali,* Matth. 7. 11. *nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? Cum sitis*, inquit, *mali, nostis bona data dare filiis vestris.* Miranda res, Fratres: mali sumus, et bonum Patrem habemus. Quid evidentius? Pater noster Deus est. Audivimus nomen nostrum: *Cum sitis*, inquit, *mali, bona data nostis dare filiis vestris.* Et quos dixit malos, videte qualem Patrem illis C ostendit: *Quanto magis Pater vester?* Quorum Pater? Certe malorum. Et qualis Pater? Nemo bonus, nisi solus Deus. Luc. 18. 19.

Homo de malo bonus non fit nisi a Deo. 2. Ergo, Fratres, ideo mali bonum Patrem habemus, ne semper mali remaneamus. Nemo malus facit bonum. Si nemo malus facit bonum, homo malus quomodo se facit bonum? * Facit de malo bonum, qui semper est bonus. *CAPUT II. Jer. 17. 14. Sana me Domine, inquit, et sanabor; salvum me fac, et salvus ero. Quid mihi dicunt vani vana, Tu te salvum facis, si volueris? Sana me Domine, et sanabor. Nos boni conditi sumus a bono: fecit enim Deus hominem rectum; arbitrio autem nostro facti sumus mali. Pelagianos redarguit. Eccle. 7. 30. Potuimus esse ex bonis mali, et poterimus esse ex malis boni. Sed qui semper est bonus, ipse facit ex malo bonum: D quia ipse homo voluntate sua se sanare non potuit. Non quæris medicum, ut vulneres te: sed cum vulneraveris te, quæris qui sanet te. Bona ergo secundum tempus, bona temporalia, corporalia, carnalia novimus dare filiis nostris, etiam cum simus mali. Bona enim sunt et ista, quis dubitet? Piscis, ovum, panis, pomum, frumentum, lux ista, aer iste quem ducimus, bona sunt hæc: ipsæ divitiæ in quibus homines extolluntur, et pares suos homines alios non agnoscunt, in quibus, inquam, homines extolluntur, magis amantes vestem fulgentem, quam cogitantes communem cutem; ipsæ ergo divitiæ bonæ sunt: sed

(a) Citatur a Floro in 1. Tim. 6. ad vers. 9. 10. et 17.

CLASSIS I.

ista omnia bona quæ commemoravi, a bonis et malis haberi possunt, et cum bona sint, bonos tamen facere non possunt.

CAPUT III. Bonum duplex.

3. Est ergo bonum, quod faciat bonum: et est bonum, unde facias bonum. Bonum quod facit bonum, Deus est. Non enim facit hominem bonum, nisi ille qui semper est bonus. Ergo ut sis bonus, Deum invoca. Aliud autem bonum est unde facias bonum: id est, quidquid habueris. Aurum est, argentum est; bonum est, non quod te faciat bonum, sed unde facias bonum. Habes aurum, habes argentum; et concupiscis aurum et concupiscis argentum. Et habes, et concupiscis; et plenus es, et sitis. Morbus est, et non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni sunt, et semper sitiunt. Humore pleni sunt, et humorem sitiunt. Quomodo ergo delectas opulentiam, qui habes hydropem concupiscentiam? Habes ergo aurum, bonum est: habes, non unde sis bonus, sed unde facias bonum. Quod bonum, inquis, facturus sum de auro? Non audisti Psalmum? Dispersit, inquit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in sæculum sæculi. Hoc est bonum, hoc est bonum unde (a) bonus es, justitia. Si habes bonum unde sis bonus; fac bonum de bono unde non es bonus. Habes pecuniam, eroga. Erogando pecuniam, auges justitiam. Dispersit enim, distribuit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in sæculum sæculi. Vide quid minuatur, et quid augeatur. Minuitur pecunia; augetur justitia. Illud minuitur quod eras dimissurus, illud minuitur quod eras relicturus: illud augetur quod in æternum es possessurus.

Psal. 111. 9.

CAPUT IV. Erogando pecunia, ut habeatur justitia.

4. Consilium do lucrorum, disce mercari. Laudas enim mercatorem, qui vendit plumbum, et acquirit aurum; et non laudas mercatorem qui erogat pecuniam, et acquirit justitiam? Sed ego, inquis, non erogo pecuniam, quia non habeo justitiam. Eroget pecuniam, qui habet justitiam: ego non habeo justitiam, habeam vel pecuniam. Ergo quia non habes justitiam, ideo non vis erogare pecuniam? Magis eroga pecuniam, ut habeas justitiam. A quo enim habebis justitiam, nisi a Deo fonte justitiæ? Ergo si vis habere justitiam, esto mendicus Dei, qui te paulo ante ex Evangelio ut peteres, quæreres, pulsares, monebat. Mendicum suum sciebat, et ecce pater familias et magnus dives, divitiarum scilicet spiritualium et æternarum, hortatur, et dicit tibi, Pete, quære, pulsa. *Qui petit accipit: quærens invenit: pulsanti aperietur.* Hortatur ut petas: negabit quod petis?

Mendicus Dei.

Ad petendum a militudinibus. Deus hortatur.

Matth. 7. 7.

5. Attende a contrario similitudinem vel comparationem, sicut de illo * divite iniquo, hortantem nos ad orationem, quando ait Dominus, Erat quidam judex in civitate, qui nec Deum timebat, nec hominem reverebatur. Quædam vidua interpellabat eum quotidie, et dicebat, Vindica me. Nolebat ille per tempus: illa interpellare non desinebat: et fecit tædio, quod nolebat beneficio. Sic enim a contrario nos admonuit ut petamus.

* f. judice.

Lucæ 18. 2, etc.

(a) Editi, unde sis justitia bonus. Castigantur hic ope MSS.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT V. Lucæ 11. 5, etc.

6. * Venit, inquit, ad amicum suum, cui hospes venerat; et cœpit pulsare, et dicere, Hospes mihi venit, commoda mihi tres panes. Respondit ille, Jam requiesco, et mecum servi mei requiescunt. Ille non cessat, adstat, instat, pulsat; et tanquam amicus ab amico mendicat. Et quid ait? Dico vobis, quia surgit, et non propter amicitiam ejus, sed propter improbitatem dat illi quantos voluerit. Non propter amicitiam, quamvis amicus sit, sed propter improbitatem. Quid est, propter improbitatem? Quia pulsare non destitit: quia et cum esset negatum, non se avertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur fecit, quia ille in petendo non defecit. Quanto magis dabit bonus, qui nos hortatur ut petamus; cui displicet, si non petamus? Sed cum aliquando tardius dat, commendat dona, non negat. Diu desiderata, dulcius obtinentur: cito autem data, vilescunt. Pete, quære, insta. Petendo et quærendo crescis, ut capias. Servat tibi Deus, quod non vult cito dare; ut et tu discas magna magne desiderare. Inde oportet semper orare, et non deficere.

Lucæ 18. 1.

CAPUT VI. Qui, a quo, quid petamus.

7. Si ergo, Fratres mei, mendicos suos nos fecit Deus, monendo nos, et hortando et jubendo ut petamus, quæramus, pulsemus; attendamus et nos qui a nobis petunt. Petimus nos. A quo petimus? qui petimus? quid petimus? A quo, vel qui, vel quid petimus? Petimus a Deo bono: petimus homines mali; petimus autem justitiam, unde simus boni. Hoc ergo petimus quod in æternum habeamus: quo cum saturati fuerimus, ulterius non egeamus. Sed ut saturemur, esuriamus et sitiamus; esuriendo et sitiendo petamus, quæramus, pulsemus. Beati enim qui esuriunt et sitiunt justitiam. Quare beati? Esuriunt et sitiunt, et beati sunt? Aliquando enim egestas beata est? Non inde beati sunt, quia esuriunt et sitiunt; sed quia ipsi saturabuntur. Ibi erit beatitudo in saturitate, non in fame. Sed præcedat saturitatem fames, ne fastidium non perveniat ad panes.

Matth. 5. 6.

* CAPUT VII. Qui, a quibus, quidve petunt hic mendici nostri.

8. Ergo diximus, a quo petamus, qui petamus, quid petamus. * Sed petitur et a nobis. Mendici enim Dei sumus: ut agnoscat ille mendicos suos, agnoscamus et nos nostros. Sed et ibi etiam cogitemus, quando petitur a nobis, qui petunt, a quibus petunt, quid petunt. Qui petunt? Homines. A quibus petunt? Ab hominibus. Qui petunt? Mortales. A quibus petunt? A mortalibus. Qui petunt? Fragiles. A quibus petunt? A fragilibus. Qui petunt? Miseri. A quibus petunt? A miseris. Excepta substantia facultatum, tales sunt ubi petunt, quales sunt a quibus petunt. Quam frontem habes petendo ad Dominum tuum, qui non agnoscis parem tuum? Non sum, inquit, talis: absit a me, ut talis sim. Inflatus sericatus ista loquitur de pannoso. Sed ego nudos interrogo. Non interrogo in vestibus, quales sitis, sed quales nati fueritis. Ambo nudi, ambo infirmi, miseram vitam inchoantes, ideo ambo plorantes.

9. Ecce recole dives primordia tua: vide

Dives et pauper in

CLASSIS I.

natalitate et morte æquales. Florus ad 1. Tim. 6.

utrum huc aliquid adtuleris. Jam venisti, et tanta invenisti. Dic, rogo te, qoid adtulisti? Dic quid adtuleris: aut si dicere erubescis, Apostolum audi. * Nihil intulimus in hunc mundum. Nihil, inquit, intulimus in hunc mundum. Sed forte quia nihil adtulisti, et hic multa invenisti, aliquid hinc tecum ablaturus es? Et hoc fortasse amore divitiarum trepidas confiteri: audi et hoc. Et hoc Apostolus dicat, qui te non palpat. Nihil intulimus in hunc mundum, utique quando nati sumus: sed nec auferre aliquid possumus, utique quando de mundo exiemus. Nihil adtulisti, nihil hinc auferes: quid te inflas contra pauperem? Quando nascuntur infantes, recedant de medio parentes, servi, clientes; recedant de medio turbæ obsequentes, et agnoscantur pueri flentes. Pariant simul dives et pauper, pariant simul mulier dives et mulier pauper: non adtendant quod pariunt, discedant paululum, redeant et agnoscant. Ecce dives nihil adtulisti in hunc mundum: sed nec auferre hinc aliquid potes. Quod dixi de natis, hoc dico de mortuis. Certe quando aliquo casu vetera sepulcra franguntur, ossa divitis agnoscantur. Ergo dives audi Apostolum: Nihil intulimus in hunc mundum. Agnosce, verum est. Sed nec auferre aliquid possumus. Agnosce, et hoc verum est.

* CAPUT VIII. 1. Tim. 6. 7.

CAPUT IX.

Ibidem 8 etc.

10. Quid ergo sequitur? Victum et tegumentum habentes, his contenti simns. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et desideria multa et noxia, quæ mergunt hominem in interitum et perditionem. Radix est enim omnium malorum avaritia: quam quidam sequentes, a fide pererraverunt. Adtende quid dimiserunt. Doles quia hoc dimiserunt: vide quo se inseruerunt. Audi: A fide pererraverunt, et inseruerunt se doloribus multis. Sed qui? Qui volunt divites fieri. Aliud est, esse divitem; aliud, velle fieri divitem. Dives est, qui a divitibus natus est: non quia voluit, dives est sed quia multi hereditates dimiserunt. Video facultates, non interrogo (a) voluptates. Hic cupiditas accusatur, non aurum, non argentum, non divitiæ, sed cupiditas. Nam qui nolunt divites fieri, vel qui non curant, vel non ardent cupiditatibus, non avaritiæ facibus accenduntur, sed divites sunt, audiant Apostolum. Hodie lectum est, Præcipe divitibus hujus mundi. Præcipe. Quid? Præcipe ante omnia, non superbe sapere. Nihil enim est quod sic generent divitiæ quomodo superbiam. Omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet vermem suum. Et alius est vermis mali, alius pyri, alius fabæ, alius tritici. Vermis divitiarum, superbia.

Florus ad 1. Tim. 6.

Aliud est esse divitem, aliud velle divitem fieri.

Ibidem 17.

Vermis divitiarum, superbia.

11. Ergo præcipe divitibus hujus mundi, non superbe sapere. Exclusit vitium, doceat usum. Non superbe sapere. * Unde autem non superbe sapere? De eo quod sequitur, Neque sperare in incerto divitiarum. Qui non sperant in incerto divitiarum, non superbe sapiunt. Si non altum sapiunt, timeant. Si timent, non altum sapiunt. Quam multi heri divites, hodie pauperes? Quam multi dormiunt divites, et venientibus latronibus et cuncta auferentibus, evigilant pauperes? Ergo non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: temporalia, et æterna. Sed magis ad fruendum æterna, ad utendum temporalia. Temporalia tamquam viatoribus, æterna tamquam habitatoribus. Temporalia, unde bona faciamus; æterna, unde boni efficiamur. Ergo hoc faciant divites: non superbe sapiant, neque sperent in incerto divitiarum, sed in Deo vivo qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: hoc faciant. Ex eo autem quod habent quid faciant? Audi quid: Divites sint in operibus bonis, facile tribuant. Habent enim unde. Quare non faciunt? Paupertas difficultas est. Facile tribuant, habent unde. Communicent, id est, pares suos mortales agnoscant. Communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum. Non enim quia dico, inquit, Facile tribuant, communicent, exspoliare illos volo, nudare illos volo, inanes relinquere volo. Doceo lucrum, * cum ostendo, Thesaurizent sibi. Non enim volo, ut pauperes remaneant. Thesaurizent sibi. Non ut perdant, dico: sed quo migrent, ostendo. Thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Hæc ergo falsa vita est: apprehendant veram vitam. Vanitas enim (b) vanitantium, et omnis vanitas. Quæ abundantia tanta hominis in omni labore suo; quo ipse laborat sub sole? Apprendenda est ergo vera vita, migrandæ sunt facultates nostræ ad locum veræ vitæ; ut hoc ibi inveniamus, quod hic damus. Mutat illa, qui mutat et nos.

* CAPUT X. Ibidem. Divitiarum usus ad comparandam æternam vitam.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Ibidem 18.

Ibidem 19.

* f. locum.

Eccle. 1. 2.

12. Date ergo pauperibus, Fratres mei. Victum et tegumentum habentes, his contenti simus. Nihil dives habes de divitiis suis, nisi quod ab illo postulat pauper, victum et tegumentum. Hinc tu quid plus habes ex omnibus quæ habes? Accepisti victum, accepisti necessarium tegumentum. Necessarium dico, non inane, non superfluum. Quid plus de divitiis tuis capis? Dic mihi. Certe omnia tua superflua erunt. Quæ sunt tua superflua, (c) sint pauperibus necessaria. Sed ego, inquis, pretiosas epulas accipio, pretiosis cibis vescor. Pauper quid? Vilibus. Vilibus cibis vescitur pauper; ego, inquit, pretiosis. Interrogo vos, quando fueritis ambo satiati: Pretiosus cibus ad te intrat; quid fit, cum intraverit? Nonne si specularia in ventre haberemus, de omnibus cibis pretiosis erubesceremus, quibus saturatus es? Esurit pauper, esurit dives: saturari quærit pauper, saturari quærit dives. Saturatur pauper de vilibus cibis, saturatur dives de pretiosis cibis. Saturitas æqualis est: possessio una est, quo ambo volunt (d) pervenire; sed ille per com-

CAPUT XI. Divites ab(?) abutantur superfluis suis, ut tribuant pauperibus necessaria.

(a) Fossatensis MS. et unus e Colbertinis, voluntates.
(b) Editi, vanitatum. At probæ notæ MSS. vanitantium. Vide lib. 1. Retract. cap. 7. n. 3.
(c) Colbertinus MS. sunt pauperibus necessaria.

(d) Lov. pervenere: dissentientibus editis aliis et MSS. Paulo post Am. Er. et plures MSS. ille circuit. Lov. ille multum circuit. Tres vero MSS. ille per circuitum.

CLASSIS I.

pendium, ille per circuitum. Sed melius, inquis, mihi sapiunt apparata pretiosa. Vix fastidiosus satiaris. Nescis quomodo sapit, quod fames accendit. Neque ita hoc dixi, ut divites cogam epulis et cibis pauperum vesci. Utantur divites consuetudine infirmitatis suæ: sed doleant, aliter se non posse. Melius enim possent, si aliter possent. Si ergo non extollitur pauper de mendicitate; tu quare extolleris de infirmitate? Utere cibis electis, pretiosis, quia sic consuesti, quia non aliter potes; quia si consuetudinem mutes, ægrotas. Conceditur tibi: utere superfluis, da pauperibus necessaria: utere pretiosis, da pauperibus vilia. Exspectat a te, exspectas a Deo: exspectat ille manum quæ facta est secum, exspectas tu manum quæ fecit te. Sed non solum te fecit, sed et pauperem tecum. Dedit vobis unam viam istam vitam: invenistis vos comites, unam viam ambulatis: ille nihil portat, tu nimium oneratus es: ille nihil secum portat, tu tecum plus portas quam opus est. Oneratus es: da illi de eo quod habes; et illum pascis, et onus minuis.

CAPUT XII. Ad eleemosynas urget.

13. Date ergo pauperibus: rogo, moneo, præcipio, jubeo. Quidquid vultis date pauperibus. Non enim occultabo Caritati Vestræ, quare hunc sermonem necesse habui vobis promere. Ex quo hic sumus euntes ad ecclesiam, et redeuntes, pauperes interpellant nos, et dicunt ut dicamus vobis, ut aliquid accipiant a vobis. Nos monuerunt loqui vobis: et cum se vident non accipere a vobis, inaniter nos arbitrantur laborare in vobis. Exspectant aliquid et a nobis. Damus quantum habemus, damus sicut possumus: numquid tamen ad eorum necessitatem implendam idonei sumus? Quia ergo ad eorum necessitatem implendam idonei non sumus, vel ad vos legati ipsorum sumus. Audistis, laudastis: Deo gratias. Semen accepistis, verba reddidistis. Laudes istæ vestræ gravant nos potius, et in periculum mittunt: toleramus illas, et tremimus inter illas. Tamen, Fratres mei, istæ laudes vestræ folia sunt arborum: fructus quæritur.

* SERMO LXII.

* Alias 6. de verbis Domini.

a *De* (*a*) *verbis Evangelii Matth. 8.* Non sum dignus ut sub tectum meum intres *etc. Necnon de verbis Apostoli 1. Cor. 8.* Si enim quis viderit eum qui habet scientiam, in idolio recumbentem *etc.*

CAPUT I. Centurionis humilitas. Matth. 8. 8.

1. Audivimus, cum Evangelium legeretur, fidem nostram in humilitate laudari. Ad domum quippe Centurionis cum se promitteret Dominus Jesus iturum, ut puerum ejus sanaret, ille respondit, *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres: sed tantum dic verbum, et sanabitur.* Dicendo se indignum, præstitit dignum; non in cujus parietes, sed in cujus cor Christus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide et humilitate, nisi illum, quem timebat intrare in domum suam, corde gestaret. Nam non erat magna felicitas, si Dominus Jesus intraret in parietes ejus, et non esset in pectore ejus. Magister quippe humilitatis et verbo et exemplo, discubuit et in domo cujusdam Pharisæi superbi, nomine Simonis. Et cum in domo ejus recumberet, non erat in corde ejus ubi caput Filius hominis reclinaret. (SERMON. DE SCRIPTURIS. — Lucæ 7. 36.)

Superbus a discipulatu Christi repulsus.

2. Ita enim quemdam superbum, quantum intelligitur ex verbis ipsius Domini, ultro secum ire cupientem, a suo discipulatu revocavit. Sequar te Domine, ait, quocumque ieris. Et Dominus in ejus corde invisibilia videns, Vulpes, inquit, foveas habent, et volatilia cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Hoc est, habitant in te insidiæ sicut vulpes, habitat superbia sicut cœli volatilia: Filius autem hominis simplex contra insidias, humilis contra superbiam, non habet ubi caput suum reclinet. Et ipsa reclinatio capitis, non erectio, humilitatis magistra est. Revocat ergo istum ire cupientem, trahit alium recusantem. Eodem quippe loco sit cuidam Sequere me. Et ille, Sequor te, Domine: sed sine me primo ire et sepelire patrem meum. Pie quidem excusavit: et ideo dignior cujus excusatio removeretur, vocatio firmaretur. Pium erat quod volebat facere; sed docuit magister quid deberet præponere. Volebat enim eum esse vivi verbi prædicatorem, ad faciendos victuros. Erant autem alii, per quos illa necessitas impleretur. Sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos. Infideles cadaver quando sepeliunt, mortui mortuum sepeliunt. Illius corpus animam perdidit, illorum anima Deum. Sicut enim vita corporis anima est: sic vita animæ Deus. Sicut exspirat corpus, cum animam emittit: ita exspirat anima, cum Deum amittit. Deus amissus, mors animæ: anima emissa, mors corporis. Mors corporis necessaria: mors animæ voluntaria. (Lucæ 9. 57 — Matth. 8. 20.)

Vita animæ, Deus.

3. Discumbebat ergo Dominus in domo Pharisæi cujusdam superbi. In domo ejus erat, ut dixi; et in pectore ejus non erat. In hujus vero Centurionis domum non intravit, et pectus possedit. Zachæus vero Dominum et domo suscepit, et animo. Hujus tamen fides in humilitate laudatur. * Dixit enim, *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres.* * Et Dominus, *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel:* secundum carnem. Nam et iste jam Israelites erat secundum spiritum. Venerat Dominus ad Israelem carnalem, id est, ad Judæos, ibi primum quærere oves perditas, in quo populo, et de quo populo etiam corpus assumserat: *Non ibi inveni tantam fidem*, ipse dicit. Possumus nos metiri fidem hominum, sicut homines: ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit testimonium cordi hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians sententiam sanitatis.

Lucæ 19. 6. Centurionis fides in humilitate. — * CAPUT II. — * CAPUT III.

4. Unde autem hoc præsumsit? *Et ego*, in- (v. 9. In Centu-)

(*a*) Possidius in Indiculo cap. 9. Tractatum notat, *De Evangelio, ubi Centurio Dominum rogat pro puero suo.* Ejusdem Sermonis excerpta refert Florus ad Rom. 15. et 1. Cor. 8. Coloss. 3.

CLASSIS I. — rione Gentes figuratæ.

quit, ***homo sum sub potestate constitutus***, *habens sub me milites; et dico huic, Vade, et vadit; et alii, Veni, et venit; et servo hoc meo, **Fac** hoc, et facit.* Potestas sum quibusdam sub me positis, positus sub potestate quadam super me. Si ergo ego, inquit, homo sub potestate, jubendi habeo potestatem; quid tu possis, cui omnes serviunt potestates? Erat autem iste de Gentibus: erat quippe centurio. Jam Judæa gens habebat militem (a) Romani imperii. Ibi iste militem agebat, quantum agere centurio poterat; et sub potestate, et habens potestatem; subditus obediens, subditos regens. Dominus autem, (quod intendat præcipue necessario Caritas Vestra,) quamvis in populo Judaico esset, jam pronuntiabat Ecclesiam toto orbe terrarum futuram, in quam erat missurus Apostolos: ipse a Gentibus non visus et creditus, a Judæis visus et occisus. Quomodo enim domum hujus Dominus corpore non intravit, et ejus tamen fidem atque ipsam domum absens corpore, præsens majestate sanavit: sic et idem Dominus in solo Judæo populo corpore fuit: apud alias Gentes nec de virgine natus est, nec passus est, nec pedibus ambulavit, nec humana pertulit, nec divina mirabilia fecit. Nihil horum in ceteris Gentibus: et tamen de illo impletum est, quod dictum erat, Populus quem non cognovi, servivit mihi. Quomodo, si non cognovit? In auditu
Psal. 17. 45. ris obedivit mihi. Judæa gens cognovit, et crucifixit: orbis terrarum audivit, et credidit.

CAPUT IV. Mulier tangens fimbriam Christi, cum eum turba premit. Lucæ 8. 43.

5. Hanc quodam modo absentiam corporis sui et præsentiam virtutis suæ in omnibus Gentibus, et in illa muliere significavit, quæ fimbriam vestimenti ejus tetigerat, cum requirit dicens, Quis me tetigit? Tamquam absens, requirit: tamquam præsens, sanat. Turbæ te, inquiunt discipuli, comprimunt, et dicis, Quis me tetigit? Quasi enim sic ambularet, ut a nullo prorsus corpore tangeretur, ita dixit, Quis me tetigit? Et illi, Turbæ te comprimunt. Et tamquam diceret Dominus, Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc est corpus ejus, id est, Ecclesia ejus. Tangit eam fides paucorum,
Col. 1. 24. 1. Cor. 12. 26. premit turba multorum. Corpus enim Christi esse Ecclesiam, tamquam filii ejus, audistis: et si vultis, ipsi estis. Apostolus multis locis hoc dicit: Pro corpore, inquit, ejus quæ est Ecclesia. Et iterum: Vos autem estis corpus Christi et membra. Si ergo corpus ejus sumus, quod tunc corpus ipsius in turba patiebatur, hoc patitur Ecclesia ipsius. A turbis premitur: a paucis tangitur. Caro eam premit, fides tangit. Erigite igitur oculos, obsecro vos, qui habetis unde videatis. Habetis enim quod videatis. Erigite oculos fidei, tangite extremam fimbriam vestimenti, sufficiet ad salutem.

v. 11. Impletum nunc quod in Evangelio prædicebatur.

6. Videte quod audistis ex Evangelio tunc futurum, nunc præsens est. *Ideo*, inquit, *dico vobis*: propter laudatam Centurionis fidem, tamquam alienigenæ carne, domestici corde. *Propterea*, inquit, *multi ab Oriente et Occidente venient*. Non omnes, sed *multi*: tamen ipsi *ab Oriente et Occidente*: istis duabus partibus totus orbis designatur. ***Multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob, in regno cœlorum: filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores. Filii autem regni***, Judæi scilicet. Unde filii regni? Quia Legem acceperunt, ad quos Prophetæ missi sunt, apud quos templum et sacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum. Quarum enim rerum figuras celebraverunt, præsentiam non agnoverunt. * ***Filii** ergo **regni ibunt***, inquit, ***in tenebras exteriores, ibi erit ploratus et stridor dentium***. Videmus Judæos reprobatos, videmus Christianos ab Oriente et Occidente vocatos ad quoddam convivium cæleste, ut recumbant cum Abraham et Isaac et Jacob; ubi panis justitia, ubi potus sapientia.

Judæi quare filii regni.

* CAPUT IV.

Reprehenduntur in idolio convivantes cum Paganis. Florus ad 2. Cor. 8.

7. Attendite ergo, Fratres: hoc enim estis, ex populo estis, jam tunc (b) prædicto, nunc præsentato. De his utique estis, qui vocati sunt ab Oriente et Occidente recumbere in regno cœlorum, non in templo idolorum. Estote ergo corpus Christi, non (c) pressura corporis Christi. Habetis vestimenti fimbriam, quam tangatis, ut a profluvio sanguinis, id est, carnalium voluptatum fluxu sanemini. Habetis, inquam, vestimenti fimbriam, quam tangatis. Vestem putate Apostolos, sub textura unitatis adhærentes late-
ribus Christi. In bis Apostolis erat tamquam fimbria minimus et novissimus Paulus: ipso dicente, Ego sum minimus Apostolorum. In veste novissimum et minimum, fimbria est. Fimbria 1. Cor. 15. 9.
cum contemtu adspicitur: sed cum salute tangitur. Usque ad hanc horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphizamur. Quid tam extremum, quid tam contemtibile? Tange, si fluxum sanguinis pateris: exiet virtus de illo cujus vestis est, et sanabit te. Fimbria modo tangenda proponebatur, quando ex eodem Apostolo 1. Cor. 4. 11.
legebatur. *Si enim quis viderit eum qui habet scientiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?* * ***Et peribit infirmus in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est?*** Quomodo putatis decipi posse simulacris homines, quæ a Christianis honorari putant? Novit, inquit, Deus cor meum. Sed frater tuus non novit cor tuum. Si infirmus es, cave majorem ægritudinem: si firmus es, cura fratris infirmitatem. Qui vident ista, ædificantur ad (d) alia, ut non tantum ibi manducare, sed et sacrificare desiderent. Ecce perit infirmus in tua scientia frater. Audi frater: Si contemnebas infirmum, etiam fratrem contemnis? Expergiscere. Quid si in ipsum Christum peccas? Attende enim quod nullo pacto possis contemnere. * ***Sic autem***, inquit, ***peccantes in fratres, et percutientes con-*** 1. Cor. 8. 10. v. 11. * CAPUT V. v. 12.

(a) Editi, *habebat militem, habebat Romanum imperium*. Emendantur ad MSS.
(b) MSS. *Prædicato*.
(c) Florus et Colbertinus MS. *Pressores*.
(d) Sic omnes MSS. et Florus. At editi, *Ad idola*.

scientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Erunt nunc, qui ista contemnunt, et recumbant in idolio: nonne erunt prementes, non tangentes? Et cum recubuerint in idolio, veniant et impleant ecclesiam; non salutem accepturi, sed pressuram facturi.

Majoris alicujus metu recumbentes in idolio. Florus ad Coloss. 3.

8. Sed timeo, inquies, ne offendam majorem. Time prorsus, ne offendas majorem; et non offendis Deum. Qui enim times, ne offendas majorem, vide ne forte sit major isto, quem times offendere. Majorem certe noli offendere. Hæc tibi regula proponitur. Nonne manifestum est, eum minime offendendum, qui major est ceteris? Discute nunc majores tuos. Primi tibi sunt Pater et mater: si recte educantes, si in Christum nutrientes; audiendi in omnibus, obtemperandum eis in omni jussione; contra majorem nihil jubeant, et serviatur illis. Quis est, inquis, major eo qui me generavit? Ille qui te ipsum creavit. Generat enim homo, creat Deus. Unde generat homo, nescit: quid generaturus sit, nescit. Ille qui te vidit ut faceret, ante quam esset quem fecit, certe major est patre tuo. Major sit patria et ipsis parentibus tuis: ut quidquid jusserint parentes contra patriam, non audiantur. Et quidquid jusserit patria contra Deum, non audiatur. Si enim sanari vis, si post fluxum sanguinis, si post duodecim annos in illo morbo, si post consumta omnia in medicis, et non recepta sanitate aliquando vis sana fieri, o mulier, quam alloquor in typo Ecclesiæ, jubet illud pater tuus, et illud jubet populus tuus. Sed dicit tibi Dominus tuus,

Observantia in majorem, quemque sit ordinata.

Psal. 44. 12.

Obliviscere populum tuum et domum patris tui. Quo bono? quo fructu? qua mercede? Quoniam concupivit, inquit, rex decorem tuum. Concupivit quod fecit: quoniam ut pulcram faceret, fœdam amavit. Pro infideli et fœda sanguinem fudit, fidelem ac pulcram reddidit, dona sua in te amavit. Quid enim sponso tuo contulisti? Quid in dotem a priore patre et priore populo accepisti? Nonne luxurias et pannos peccatorum? Abjecit pannos tuos, discidit cilicium tuum: misertus est, ut ornaret; ornavit, ut amaret.

CAPUT VI. Scandalum fratri, peccatum est in Christum.

9. Quid plura, Fratres? Christiani audistis, quia *peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis.* Nolite contemnere, si non vultis deleri de libro vitæ. Quamdiu conamur luculenter et delectabiliter vobis dicere, quod dolor noster cogit quomodocumque dicere, et tacere non permittit? Quicumque voluerint ista contemnere, in Christum peccant, videant quid agant. Paganos reliquos colligi volumus, lapides estis in via; venire volentes offendunt, et redeunt. Dicunt enim in cordibus suis, Quare nos relinquamus deos, quos Christiani ipsi nobiscum colunt? Absit a me, inquit, ut ego deos Gentium colam. Novi, intelligo, credo. Quid facis de conscientia infirmi, quam percutis? Quid facis de pretio, si contemnis quod emtum est? Vide quanti emtum est. *Peribit*, inquit, *infirmus in tua scientia*: quam te dicis habere, ut scias quia nihil est idolum, et animo cogites Deum, et sic recumbas in idolio. In hac scientia perit infirmus. Et ne contemnas infirmum, addidit, *propter quem Christus mortuus est.* Quem vis contemnere, pretium ipsius attende, et cum morte Christi totum mundum appende. Et ne adhuc putares te in infirmum peccare, et leve duceres peccatum ac parvi penderes, *In Christum*, inquit, *peccatis.* Solent enim homines dicere, In hominem pecco, numquid in Deum? (a) Nega Christum Deum. Audes negare Christum Deum? An aliud, in idolio cum recumberes, didicisti? Non admittit istam doctrinam Christi doctrina. Quæro ubi didiceris, non esse Christum Deum. Pagani hoc solent dicere. Vides quid faciunt mensæ malæ? Vides quoniam corrumpunt mores bonos colloquia mala? Tu ibi de Evangelio loqui non potes, et de idolis loquentes audis. Amittis ibi quod Christus Deus est: et quod ibi bibis, in Ecclesia vomis. Forte hic audes loqui, forte inter turbas audes murmurare. Numquid Christus non homo fuit? Nonne crucifixus est? A Paganis hoc didicisti, salutem perdidisti, fimbriam non tetigisti. Tange et in hoc fimbriam, recipe salutem. Sicut eam te tangere docuimus in eo quod scriptum est, *Qui viderit fratrem in idolio recumbentem*: tange illam et de divinitate Christi. De Judæis dicebat eadem fimbria, Quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Ecce in quem verum Deum peccas, dum discumbis apud deos falsos.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

1 Cor. 15. 33.

1 Cor. 8. 10.

Rom. 9. 5.

Inepta excusatio recumbentium in idolio.

10. Non est, inquit, Deus; quia genium est (b) Carthaginis. Quasi si Mars aut Mercurius esset, Deus esset. Sed quomodo ab ipsis habeatur, attende; non quid sit. Nam et ego tecum scio, quia lapis est. Si genium ornamentum est aliquod; cives Carthaginis bene vivant, et ipsi erunt genium Carthaginis. Si autem genium dæmonium est, audisti et ibi: *Quæ immolant Gentes, dæmonibus immolant, et non Deo: nolo vos socios fieri dæmoniorum.* Novimus quia non est Deus; utinam et ipsi sic norint: sed propter eos qui hoc non norunt infirmos, non debet percuti conscientia ipsorum. Hoc monet Apostolus. Nam et illi quod numen habeant et pro numine accipiant illum statuam, ara testatur. Quid illic facit ara, si illud non habetur pro numine? Nemo mihi dicat, Non est numen, non est Deus. Jam dixi, Utinam sic ipsi norint hoc, quomodo novimus omnes nos. Sed quid habeant, pro qua re habeant, quid ibi (c) faciant, ara illa testatur. (d) Convicit omnium colentium mentes, non convincat recumbentes.

1 Cor. 10. 20.

CAPUT VII.

11. Sed non (e) premant Christiani, si pro-

(a) Am. et Er. *Negas.* Lov. *Negat.* Sed potius Florus et aliquot MSS. *Nega.*

(b) Hinc facile intelligas Sermonem *Carthagine* habitum fuisse.

(c) Plures MSS. *Facit.* Am. et Er. *Faciat.*

(d) Colbertinus MS. *Convincat hominum colentium mentes.* Florus, *Convincit hominum etc.*

(e) Am. Er. et aliquot MSS. *Sed non premantur Christiani, si premantur Pagani.* Sic etiam Florus.

CLASSIS I. — *Corpus Christi premere et tangere.*

munt Pagani. Corpus Christi est. Nonne hoc dicebamus, quia corpus Christi premebatur, et (a) non tangebatur? Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes. Atque utinam, Fratres, a Paganis prematur corpus Christi, a quibus premi solet; Christiani non premant corpus Christi. Fratres ad nos pertinet vobis dicere, ad nos pertinet Christianis loqui. Quid enim mihi de his qui foris sunt judicare? Ipse Apostolus ait. (1. Cor. 5. 12.) Illos aliter alloquimur, tamquam infirmos. Blandiendum est illis, ut audiant veritatem: in vobis secanda putredo est. Si quæritis unde vincantur Pagani, unde illuminentur, unde ad salutem vocentur: deserite sollemnitates eorum, deserite nugas ipsorum: et si non consentiunt veritati nostræ, (b) erubescant paucitati suæ.

Prælatus seu bonus, seu malus, piis nocere non valet.

12. Bonus si fuerit qui tibi præest, nutritor tuus est: malus si fuerit, tentator tuus est. Et nutrimenta libenter accipe, et in tentatione approbare. Esto aurum. Adtende mundum istum tamquam fornacem aurificis: in uno angusto loco tria sunt, aurum, palea, ignis. Ad illa duo ignis apponitur, palea uritur, aurum purgatur. Cessit nescio quis minis, et adductus est ad idolium: væ mihi, quia paleam plango, cinerem video. Alius non cessit minis, non cessit (c) terroribus; adductus ad judicem, stetit in confessione sua, non est flexus ad (d) idolium: quid facit flamma? Nonne aurum purgat? State in Domino Fratres: potentior est qui vocavit vos. Minas impiorum ne timueritis. Inimicos patimini: habetis pro quibus oretis: prorsus non vos terreant. Hæc est sanitas, haurite hinc in isto convivio: hic bibite, unde satiemini, non illic, unde insaniatis. State in Domino. Argentei estis, aurum eritis. Ista similitudo non a nobis est, de divina Scriptura est. Legistis, audistis: Sicut aurum in fornace probavit illos; et sicut holocausti hostiam accepit illos. (Sap. 3. 6.) Ecce quid eritis ad thesauros Dei. Estote divites de Deo: non eum facturi divitem, sed de illo (e) futuri divites. Impleat vos, aliud non admittatis ad cor vestrum.

CAPUT VIII. — *Observantia potestatum ordinata.*

13. Numquid in superbiam vos erigimus, aut dicimus vobis ut adversus potestates ordinatas contemtores sitis? Non hoc dicimus. Qui et hinc ægrotatis, tangite et hinc fimbriam illam vestimenti. Ipse dicit Apostolus, Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo. Quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Qui autem resistit potestati, Dei ordinationi resistit. (Rom. 13. 1. et 2.) Sed quid, si illud jubeat, quod non debes facere? Hic sane contemne potestatem, timendo potestatem. Ipsos humanarum rerum gradus advertite. Si aliquid jusserit curator nonne faciendum est? Tamen si contra proconsulem jubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis majori servire. Nec hinc debet minor irasci, si major prælatus est. Rursum si aliquid ipse proconsul jubeat, et aliud jubeat imperator, numquid dubitatur isto contemto illi esse serviendum? Ergo si aliud imperator, et aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum, esto mihi in obsequium. Recte, sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Major potestas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc jam tibi assumenda est fides tua tamquam scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici exstinguere. (Ephes. 6. 16.)

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT IX. — *Dolus potentis mali novaculæ comparatur.*

14. Sed insidiatur contra te potens, et molitur contra te potens: acuit novaculam unde capillos radat, non unde caput incidat. Quod dixi, modo audistis in Psalmo, Sicut novacula acuta fecisti dolum. (Psal. 51. 4.) Quare dolum potentis (f) mali novaculæ comparavit? Quia non admittitur, nisi ad superflua nostra. Sicut capilli in corpore nostro tamquam superflui videntur, et sine detrimento carnis raduntur: sic quidquid potest tibi facere iratus potens, inter superflua tua numera. Tollit paupertatem tuam: numquid tollit divitias tuas? Paupertas tua, (g) divitiæ tuæ in corde tuo. Superflua tua potuit tollere, damno potuit afficere, permissus et usque ad lædendum corpus. Etiam ista vita, cogitantibus aliam vitam; ista, inquam, vita inter superflua deputanda est. Nam et Martyres contemserunt illam. Non vitam perdiderunt, sed vitam adquisierunt.

CAPUT X. — *Securitas piorum sub Dei præsidio.*

15. Certi estote, Fratres, inimicos non (h) admitti adversus fideles, nisi quantum prodest tentandis et probandis fidelibus. Certi estote, Fratres, nemo aliud dicat. Omnem curam vestram super Dominum mittite, prorsus vos ipsos totos projicite in illum. Non se subducit, ut cadatis. Ille qui nos creavit, et de ipsis capillis nostris securitatem nobis dedit. Amen dico vobis, inquit, et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. (Matth. 10. 30.) Capilli nostri numerati sunt Deo: quanto magis mores nostri, cui sic noti sunt capilli nostri? Videte; quia minima nostra non contemnit Deus. Nam si contemneret, nec crearet. Nam et capillos nostros ipse utique creavit, et numeratos habet. Sed modo cum sint, inquis, forte peribunt. Et hinc audi vocem ejus: Amen dico vobis, capillus capitis vestri non peribit. (Luc. 21. 18.) Quid times hominem, o homo in sinu Dei positus? Tu de illius sinu noli cadere: quidquid ibi passus fueris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Laniatus membrorum Martyres pertulerunt, et timent Christiani injurias temporum Christianorum? Qui tibi facit injuriam modo, timens facit. Non dicit aperte, Veni ad idolium: non dicit aperte, Veni ad aras meas, ibi convivare. Et si dixerit, et nolueris, hoc conqueratur, hoc in postulationem, hoc in querimoniam deponat: Noluit venire ad aras meas, noluit venire ad templum quod veneror. Hoc dicat. Non audet dicere: sed alia machinatur dolose. Para capillos,

(a) Particula *non*, quæ in editis et pluribus MSS. desideratur, restituta hic est ex Floro et ex vetere libro Fossatensi.
(b) Am. et plures MS. *Erubescunt.*
(c) Tres MSS. *Tortoribus.*
(d) Sic Am. et Er. At Lov. et MSS. *Ad idolum.*
(e) Fossatensis MS. *Facturi divites.*
(f) Sic potiores MSS. Editi vero, *malæ.*
(g) Colb. MS. *Paupertas tua foris, divitiæ.* etc.
(h) Plerique MSS. *Admitti.*

CLASSIS I.

novaculam acuit: ablaturus est superflua tua, rasurus quidquid relicturus es. Tollat quidquid permanebit, si potest. Quid tulit potens nocens? Quid magnum tulit? Quod fur, quod effractor; ut multum sæviat, quod latro. Si et ad ipsum corpus occidendum permissus fuerit, quid tollit nisi quod latro? Honoravi, cum dixi, latro. Nam qualiscumque latro, homo est. Quod febris, quod scorpius, quod fungus malus. Ista tota potentia sævientium est, facere quod fungus. Manducant homines fungum malum, et moriuntur. Ecce in qua fragilitate est vita humana: quam quandoque relicturus es, noli pro illa sic pugnare, ut tu relinquaris.

CAPUT XI. Vita æterna laboris merces.

(*a*) 16. Vita nostra Christus est: Christum attende. Pati venit; sed et glorificari: contemni, sed etiam exaltari: mori, sed etiam resurgere. Opus te terret, mercedem vide. Quare vis pervenire delicatus ad eam rem, ad quam non perducit nisi labor? Sed times ne perdas argentum tuum; quia ad argentum tuum cum magno labore pervenisti. Si ad argentum quod quandoque vel moriens amissurus es, non pervenisti sine labore; ad vitam æternam sine labore vis pervenire? Carior sit tibi illa, ad quam post omnes labores sic pervenies, ut numquam amittas. Si hoc tibi carum est, ad quod post omnes labores sic pervenisti, ut aliquando amissurus sis; quanto magis illa perpetua desiderare debemus?

Idola nisi legitima potestas detur, non frangenda.

17. Verbis ipsorum ne credatis, nec timeatis. Hostes nos dicunt idolorum suorum. Sic præstet Deus, et det omnia in potestate, quomodo dedit quod fractum est. Hoc enim dicimus Caritati Vestræ, ne faciatis ista, quando in potestate vestra non est, ut faciatis illud. Pravorum hominum est, furiosorum Circumcellionum, et ubi potestatem non habent sævire, et velle mori properant sine caussa. Audistis quæ vobis legimus, omnes qui nuper in (*b*) Mappalibus adfuistis. Cum data vobis fuerit terra in potestatem, (prius ait, in potestatem, et sic dixit quæ facienda sunt:) aras eorum, inquit, destruetis, lucos eorum comminuetis, et omnes titulos eorum confringetis. (Deut. 7. 1. et 12. 2.) Cum acceperitis potestatem, hoc facite. Ubi nobis non est data potestas, non facimus: ubi data est, non prætermittimus. Multi Pagani habent istas abominationes in fundis suis: numquid accedimus, et confringimus? Prius enim agimus, ut idola in eorum corde frangamus. Quando Christiani et ipsi facti fuerint, aut invitant nos ad tam bonum opus, aut præveniunt nos. Modo orandum est pro illis, non irascendum illis. Si movet dolor magnus, adversum Christianos movet, adversum fratres nostros movet, qui sic volunt intrare in ecclesiam, ut hic corpus habeant, alibi cor. Totum intus esse debet. Si intus est quod videt homo, quare foris est quod videt Deus?

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT XII. Idololatrarum injustæ querimoniæ.

18. * Sciatis autem Carissimi, murmura illorum conjungere se cum hæreticis, cum Judæis. Hæretici, Judæi et Pagani unitatem fecerunt contra unitatem. Quia contigit, ut in aliquibus locis disciplinam acciperent Judæi propter improbitates suas: criminantur, et suspicantur, aut fingunt, quia talia de illis semper quæramus. Quia contigit, ut alicubi hæretici pœnas darent legibus pro impietate et furore violentiarum suarum: jam dicunt nos per omnia quærere aliquam incommoditatem ipsorum ad perniciem. Rursus quia contra Paganos placuit ut leges ferrentur, immo pro Paganis, si sapiant. (Sicut enim pueris insensatis ad lutum ludentibus, et manus inquinantibus, pædagogus cum venit severus, lutum de manu excutit, codicem porrigit: ita voluit Deus per principes subditos sibi terrere corda insensata puerilia, ut abjiciant lutum de manibus; et aliquid utile faciant. Quid est utile de manibus? Frange esurienti panem tuum, et egenum sine tecto induc in domum tuam. (Isai. 58. 7.) Et tamen pueri evadunt ab oculis pædagogi, et redeunt ad lutum furtim; et quando inveniuntur, abscondunt manus, ne videantur.) Quia ergo (*c*) voluit Deus, putant nos ubicumque quærere idola; quæ cum invenerimus, in omnibus locis frangere. Quare? Non ante nos sunt loca, in quibus sunt? Aut vere ignoramus ubi sint ista? Et tamen non facimus: quia non dedit in potestatem Deus. Quando dat Deus in potestatem? Quando Christianus erit cujus res est. Modo factum voluit cujus res est. Si nollet ipsum locum dare Ecclesiæ, et tantum juberet in re sua non esse idola; puto quia debuit summa devotione fieri, ut a Christianis adjuvaretur absens Christiana anima; quæ (*d*) in terra vult Deo gratias agere, non vult ibi aliquid esse in contumeliam Dei. Huc accedit, quia Ecclesiæ dedit ipsa loca. Et in re Ecclesiæ idola futura erant? Fratres, ecce quid displicet Paganis. Parum est illis quia de villis ipsorum non illa tollimus, non illa frangimus: et in nostris volunt ea servari. Contra idola prædicamus, de cordibus illa tollimus: sumus persecutores idolorum: profitemur. Numquid servatores? Non facio ubi non possum, non facio ubi conqueritur dominus rei: ubi autem vult fieri, et gratias agit; reus ero, si non fecero.

* SERMO LXIII.

* Alias 3. inter additos a Parisiensibus.

De verbis Evangelii Matth. 8. Et adscendente eo in naviculam *etc.*

1. De lectione recentissima sancti Evangelii, donante Domino, alloquor vos, et in illo exhortor, ut contra tempestates et fluctus sæculi hujus non dormiat fides in cordibus vestris. Non enim re vera Dominus Christus mortem habuit

(a) Sic plures MSS. Alii vero cum editis, *Via nostra.*

(b) Locum significat, ubi Cypriani martyris corpus quiescebat: de quo Victor in lib. 1. de persecutione Vandalica scribit, *Sed etiam foris muros Carthaginis, quascumque voluit Geisericus, basilicas occupavit, et præcipue duas egregias et amplas S. Martyris Cypriani, unam ubi sanguinem fudit, aliam ubi ejus sepultum est corpus, qui locus Mappalia vocitatur.*

(c) Hic apud Lov. additur, *terrere eos:* quod a ceteris libris abest.

(d) Omnes MSS. *quæ de terra, unde vult Deo gratias agere.*

A in potestate, somnum non habuit in potestate; et forte omnipotentem navigantem somnus pressit invitum. Hoc si credideritis, dormit in vobis: si autem in vobis vigilat Christus, vigilat fides (Ephes. 3. 17.) vestra. Apostolus dicit, Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Ergo et somnus Christi signum est sacramenti. Navigantes sunt animæ in ligno sæculum transeuntes. Etiam navis illa Ecclesiam figurabat. Et singuli quippe templa sunt Dei, et unusquisque in corde suo navigat: nec facit naufragium, si bona cogitat.

2. Audisti convitium, ventus est: iratus es, fluctus est. Vento igitur flante, fluctu surgente, periclitatur navis, periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convitio vindicari desideras: et ecce vindicatus es, et malo alieno * cedens, (* f. gaudens.) B fecisti naufragium. Et quare hoc? Quia dormit in te Christus. Quid est, dormit in te Christus? Oblitus es Christum: Excita ergo Christum, recordare Christum, evigilet in te Christus: considera illum. Quid volebas? Vindicari. Excidit tibi, (Lucæ 23. 34.) quia ipse cum crucifigeretur, dixit, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Qui dormiebat in corde tuo, noluit vindicari. Excita illum, recole illum. Memoria ipsius, verbum ipsius: memoria ipsius, jussio ipsius. Et dices apud te, si vigilat in te Christus, Qualis ego homo, qui volo vindicari? Qui sum ego, qui in hominem exsero comminationes? Morior forte antequam vindicer. Et cum anhelans ira inflammatus, et sitiens vindictam, exiero de corpore, non me suscipit ille qui noluit vindicari: non me su- C (Lucæ 6. 37. et 38.) scipit ille qui dixit, Date, et dabitur vobis; dimittite, et dimittetur vobis. Ergo compescam me ab iracundia mea, et redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Christus mari, facta est tranquillitas.

3. Quod autem dixi ad iracundiam, hoc tenete regulariter in omnibus tentationibus vestris. Nata est tentatio, ventus est: turbatus es, fluctus (Matth. 8. 27.) est. Excita Christum, loquatur tecum. *Quis est* (Psal. 91. 5.) *hic, quando et venti et mare obediunt ei?* Quis est hic, cui obaudit mare? Ipsius est mare, et (Joban. 1. 3.) ipse fecit illud. Omnia per ipsum facta sunt. Magis imitare ventos et mare: obtempera Creatori. Sub jussione Christi mare audit, et tu surdus es? Mare audit, et ventus cessat, et tu sufflas? Quid? Dico, facio, fingo: quid est aliud nisi sufflare, D et sub verbo Christi nolle cessare? Non vos vincat fluctus in perturbatione cordis vestri. Sed tamen quia homines sumus, si ventus impulerit, si affectum animæ nostræ moverit, non desperemus: Christum excitemus, ut in tranquillo navigemus, et ad patriam veniamus. Conversi ad Dominum, etc.

* SERMO LXIV.

* Alias de Diversis 119.

De (*a*) *verbis Evangelii Matth. 10.* Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, *etc.*

a

Habitus in sollemnitate Martyrum.

CAPUT I.

1. Audistis, Fratres, cum sanctum Evangelium legeretur, quemadmodum Dominus noster Jesus Christus disciplina sua Martyres suos corroboraverit dicens, *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* (Matth. 10. 16.) Considerate, Fratres mei, quid faciat. Si unus lupus inter multas oves veniat, quantacumque sint ovium millia, uno lupo in medio turbabuntur: et si non omnes laniantur, omnes tamen terrentur. Qualis ergo erat ista ratio, quale consilium, qualis potestas, non lupum ad oves admittere, sed in lupos oves mittere? *Mitto*, inquit, *vos sicut oves in medio luporum*: non ad limites luporum, sed *in medio luporum*. Erat ergo luporum agmen, oves paucæ. Cum enim multi lupi occiderunt paucas oves, conversi sunt lupi, et facti sunt oves.

b 2. (*b*) Audiamus ergo quid monuit, qui coronas promisit, et agonem præmisit; et qui * exspectat certantes, adjuvat laborantes. (* Exspectat, pro spectat.) Cujusmodi certamen indixit? *Estote*, inquit, *astuti ut serpentes, et simplices sicut columbæ.* (Matth. 10. 16.) Hoc qui intellexerit et tenuerit, securus moritur, (*c*) quia c non morietur. Nemo enim debet securus mori, nisi qui se noverit sic moriturum, ut mors in illo moriatur, vita coronetur?

CAPUT II. Serpentis astutia quomodo imitanda.

3. Quapropter, Carissimi, exponendum est vobis, quamvis hinc jam sæpius dixerimus, quid sit esse simplices ut columbæ, astuti ut serpentes. Si jam simplicitas columbarum indicta est nobis, astutia serpentis quid facit in columbæ simplicitate? Amo in columba quod fel non habet: timeo in serpente quod venenum habet. Noli ex omni parte horrere serpentem: habet quod oderis, habet quod imiteris. Serpens enim cum fuerit senectute prægravatus, et senserit pondus vetustatis, coartat se per cavernam, et deponit tunicam veterem, ut novus (*d*) exsultet. Imitare d illum, Christiane, qui audis Christum dicentem, (Matth. 7. 13.) Intrate per angustam portam. Et Paulus apostolus tibi dicit: (Coloss. 3. 9. Ephes. 4. 22. et 24.) Exuite vos veterem hominem cum actibus suis, et induite novum. Habes ergo quod imiteris in serpente. Noli mori pro vetustate, sed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetustate moritur. Cum autem exutus fueris omni ista vetustate, imitatus es astutiam serpentis. Imitare illum et in hoc: serva caput tuum. Quid est, serva caput tuum? Tene apud te Christum. Si forte aliquis vestrum adver-

(a) Notetur in Possidii Indiculo cap. 8.

(b) Hic ipse Sermo in Vigneriano Supplemento, ubi excusus sub isto exordio fuerat, *Memoriam Martyrum celebramus etc.* habet hoc loco additamentum hujuscemodi: *Omnibus tamen dicitur, et qui futuri erant in Domino credituri ante nos et post nos, omnibus dicitur, Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Per omnes gentes futura Ecclesia prædicata est: sicut promissam legimus, ita redditam cernimus, et sunt omnes gentes Christianæ. Antea oderant eos omnes gentes propter nomen ejus: modo autem omnes gentes clarificant nomen ejus, gentes omnes Christianæ germen Ecclesiæ catholicæ toto terrarum orbe diffusæ. Audiamus ergo quid monuit etc.*

(c) Sic Remigiensis vetus codex et Vignerius. At Lov. *et tenuerit, securus moritur. Quis autem securus moritur, nisi qui se etc.*

(d) Bartholomæus de Urbino in Milleloquio, *exsiliat.*

CLASSIS I. tit aliquando, cum voluerit colubrum occidere, quomodo pro capite suo totum corpus objicit ictibus ferientis. Illud in se feriri non vult, ubi se novit vitam habere. Et Christus vita nostra est. Ipse enim dixit, Ego sum via, et veritas, et vita. Audi et Apostolum: Caput viri Christus est. Qui ergo Christum servat in se, caput suum servat pro se.

Johan. 14.6. 1 Cor. 11.3.

CAPUT III. Columbæ simplicitas imitanda.

4. Jam vero quid opus est commendare multis verbis simplicitatem columbarum? Cavenda enim erant venena serpentis; ibi imitatio periclitabatur, ibi erat quod timeretur: columbam vero securus imitare. Adtende columbas in societate gaudere (a): ubique simul volant, simul pascuntur, nolunt esse solæ, communione gaudent, caritatem servant, gemitibus amoris murmurant; osculis filios generant. Nam quando columbæ, quod plerumque advertimus, inter se rixantur de cellulis suis, quodam modo pacata contentio est. Numquid quia rixantur, separantur? Simul volant, simul pascuntur, et ipsa inter se pacata est rixa. Videte rixam columbarum. Apostolus dicit, Si quis verbo nostro non obaudit per epistolam, hunc notate, et nolite commisceri cum eo. Ecce rixa: sed adtende quoniam columbarum rixa est, non luporum. Continuo subjecit, Et non ut inimicum existimetis, sed corripite ut fratrem. Columba amat et quando rixatur: lupus odit et quando rixatur; lupus odit et quando blanditur. Columbarum ergo simplicitatem habentes, et astutiam serpentum, sollemnia Martyrum celebrate in sobrietate mentis, non in ebrietate ventris, Deo laudes dicite. Ipse est enim Dominus Deus noster qui Martyrum Deus; ipse coronator noster. Si bene luctati fuerimus, coronamur ab eo, qui coronavit eos quos imitari concupiscimus.

2. Thess. 3. 14. Ibidem 15.

* Alias 13. inter additos a Parisiensibus.

* SERMO LXIV.

b *De (b) verbis Evangelii Matth. 10. Nolite timere eos qui corpus occidunt, etc.*

Habitus in sollemnitate Martyrum.

CAPUT I. Timore timor pellendus.

1. ADMONENT nos eloquia divina, quæ lecta sunt, timendo non timere, et non timendo timere. Advertistis, cum sanctum Evangelium legeretur, Dominum Deum nostrum ante quam pro nobis moreretur, firmos nos esse voluisse: sed admonendo ne timeremus, et admonendo ut timeremus. Ait enim, *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* Ecce ubi monuit ne timeremus. Videte ubi monuerit ut timeremus. *Sed eum*, inquit, *timete, qui potestatem habet et corpus et animam occidere in gehenna.* Ergo timeamus, ut non timeamus. Timor videtur ad ignaviam pertinere: timor infirmorum videtur esse, non fortium. Sed videte quid ait Scriptura: Timor Domini spes fortitudinis. Timeamus, ne timeamus: hoc est, prudenter timeamus, ne inaniter timeamus. Martyres sancti, propter quorum sollemnitatem hoc ex Evangelio recitatum est, timendo non timuerunt: quia Deum timendo, homines contemserunt.

Matth. 10. 28. Prov. 14.26. SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Quid enim ab hominibus homini metuendum est? Et quid est unde alterum terreat, homo hominem? Terret, et dicit, Occido te: et non timet, ne cum minatur, prius moriatur. Occido, inquit. Quis dicit? cui dicit? Duos audio: unum terrentem, alterum metuentem: quorum unus est potens, alter infirmus, sed ambo mortales. Quid se ergo extendit in honore inflatior potestas, in carne æqualis infirmitas? Securus minetur mortem, qui non timet mortem. Si vero unde terret, timet; adtendat se, et ei cui minatur comparet se. Inveniat in eo cui minatur, parem conditionem; et a Domino simul cum illo petat miserationem. Homo est enim, et homini minatur, creatura creaturæ: sed una inflata sub Creatore, altera fugiens ad Creatorem.

Homini ab homine nil metuendum.

CAPUT II. Dei martyrem cur non terreat persecutor.

3. Dicat ergo fortissimus Martyr, stans homo ante hominem: Non timeo, quia timeo. Tu quod minaris, si ille nolit, non facis: quod autem ille minatur, ut faciat a nullo impeditur. Deinde tu quod minaris, et si permitteris, quid facis? Usque ad carnem sævis, anima tuta est. Non occides quod non vides: visibilis visibilem terres. Habemus ambo invisibilem Creatorem, quem simul timere debeamus; qui hominem ipsum ex visibili et invisibili creavit: visibilem de terra fecit, (c) invisibilem flatu suo animavit. Substantia ergo invisibilis, hoc est, anima quæ jacentem terram erexit de terra, non timet cum percutis terram. Potes ferire habitaculum, numquid habitatorem? Fugit percusso vinculo colligatus, et erit in occulto coronatus. Quid ergo minaris, qui animæ nihil facere potes? Per meritum ejus cui facere nihil potes, resurget cui facere aliquid potes. Per meritum enim animæ resurget et caro: et habitatori reddetur, jam non ruitura, sed mansura. Ecce, (verba Martyris dico), ecce (d) nec propter ipsam carnem meam timeo comminantem. Caro mea subjacet potestati: sed etiam capilli capitis numerati sunt Creatori. Quid timeo ne carnem perdam, qui nec capillum perdo? Quomodo non adtendit carnem meam, cui sic nota sunt vilia mea? Ipsum corpus quod percuti et occidi potest, ad tempus (e) cinis erit, in æternum immortale erit. Sed cui hoc? Cui reddetur corpus ad vitam æternam etiam occisum, peremtum, dissipatum? cui reddetur? Et qui non timuit (f) ponere animam suam, cum non timet ne occidatur caro sua.

CAPUT III. Anima modo suo immortalis.

4. Etenim, Fratres, anima immortalis perhibetur, et est immortalis secundum quemdam modum suum: quia est quædam vita, quæ potest

(a) Vignerius addit, *caritate ferere*.
(b) Recensetur in Possidii Indiculo cap. 9.
(c) Colbert. MS. *invisibili flatum suum inspiravit*.
(d) Editi, *ecce propter*: omisso *nec*, quæ negatio bis repetitur in Vaticano MS.

(e) Editi, *ad tempus cinis erit, mortale erit*. Colbertinus MSS. *et occidi potest ad tempus, non morietur in æternum, immortale erit*. Vaticanus, *immune* (f. *inanime*) *erit, in æternum immortale erit*.
(f) Vaticanus MS. *perdere*.

CLASSIS I.

præsentia sua carnem vivificare. Per animam quippe caro vivit. Hæc vita mori non potest: et ideo anima immortalis est. Quare ergo dixi, Secundum suum modum? Audite quare. Quoniam est quædam immortalitas vera, immortalitas quæ est omnimoda incommutabilitas: de qua dicit Apostolus loquens de Deo, Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem; quam nemo hominum vidit, sed nec videre potest: cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen. Si ergo Deus solus habet immortalitatem, certe anima mortalis est. Ecce quare dixi immortalem esse animam secundum modum suum. Nam potest et mori. Intelligat Caritas Vestra, et nulla quæstio remanebit. Audeo dicere, anima potest mori, potest occidi. Certe immortalis est. Ecce audeo dicere, et immortalis est, et potest occidi: et ideo dixi, quoniam est quædam immortalitas, hoc est, omnimoda incommutabilitas, quam solus Deus habet, de quo dictum est, Qui solus habet immortalitatem. Nam si anima non potest occidi, quomodo dixit ipse Dominus cum terreret nos, *Eum timete, qui potestatem habet et corpus et animam occidere in gehennam?*

1. Tim. 6. 16.

Quomodo mori anima potest.

5. Adhuc confirmavi, non solvi quæstionem. Probavi, quia potest anima occidi. Contradici Evangelio non potest, nisi ab anima impia. Ecce mihi occurrit et hic, et venit in mentem quod dicam. Contradici non potest vitæ, nisi ab anima mortua. * Evangelium vita est, impietas et infidelitas mors animæ est. Ecce potest mori, et immortalis est. Quomodo ergo immortalis est? Quia semper aliqua vita est, quæ in illa numquam exstinguitur. Quomodo moritur? Non ut non sit vita, sed amittendo vitam. Etenim anima et vita est alicui rei, et habet etiam ipsa vitam suam. Ordinem attende creaturarum. Vita corporis anima est: vita animæ Deus est. Sicut adest vita corpori, id est, anima, ne moriatur corpus: sic debet adesse vita animæ, hoc est, Deus, ne moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deserente. Anima, inquam, deserente moritur corpus: et jacet cadaver paulo ante appetibile, modo aspernabile. Insunt membra, oculi, aures: sed hæ fenestræ sunt domus, habitator abscessit. Qui plangit mortuum, ad fenestras habitaculi frustra clamat: non est intus qui audiat. Quanta dicit plangentis affectus, quanta enumerat, quanta commemorat; et per quantam, ut ita dixerim, doloris insaniam quasi cum sentiente loquitur, cum loquatur cum absente? Enumerat mores, enumerat indicia benevolentiæ circa se. Tu es qui mihi illud dedisti; illud et illud præstitisti: tu es qui sic et sic me dilexisti. Si adtendas, si intelligas, si insaniam doloris premas, qui te dilexit abscessit: frustra te domus patitur pulsatorem, in qua non potes invenire mansorem.

* CAPUT IV.

Vita animæ, Deus.

CAPUT V. Mors tum corporis, tum animæ quibus indiciis cognoscitur.

6. Redeamus ad caussam, quam paulo ante dicebam. Mortuum est corpus. Quare? Quia discessit vita ejus, hoc est, anima. Vivit corpus, et impius est, infidelis est, ad credendum durus, ad corrigendos mores ferreus: vivente corpore mortua est anima, per quam corpus vivit. Tanta enim res est anima, ut idonea sit vitam præstare corpori etiam mortua. Tanta, inquam, res est anima, tam excellens creatura, ut idonea sit etiam mortua carnem vivificare. Nam ipsa anima impii, anima infidelis, anima perversi, duri, mortua est: et tamen per ipsam mortuam vivit corpus. Ideo ibi est: movet ad operandum manus, ad ambulandum pedes, ad videndum intendit obtutum, ad audiendum auribus inclinatur; sapores dijudicat, dolores refugit, appetit voluptates. Omnia hæc corporis viventis indicia, sed ex animæ præsentia. Interrogo corpus, an vivat. Respondet mihi, Vides ambulantem, vides operantem, audis loquentem, cernis appetentem et fugientem, et non intelligis corpus vivere? Per hæc opera animæ intus constitutæ, intelligo corpus vivere. Et interrogo ipsam animam, an vivat. Habet et ipsa opera sua, per quæ ostendat vitam suam. Pedes ambulant, intelligo corpus vivere, sed animæ præsentis. Quæro utrum vivat anima. Pedes isti ambulant. Ecce de uno motu. De vita interrogo corpus et animam. Ambulant pedes, intelligo corpus vivere. Sed quo ambulant? Ad adulterium, inquit. Ergo mortua est anima. Sic enim veracissima Scriptura dixit, Mortua est vidua quæ in deliciis vivit. Cum multum intersit inter delicias et adulterium, quomodo potest anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adulterio vivere? Mortua est. Sed nec sic quidem agens mortua est. Loquentem audio, vivit corpus. Non enim lingua in ore moveretur, et percuteret quibusque locis articulares sonos, nisi intus habitator esset: et quasi ad hoc organum musicus, qui lingua sua uteretur. Prorsus intelligo. Hoc modo corpus loquitur, corpus vivit. Sed interrogo, utrum et anima vivat. Ecce loquitur corpus, vivit. Quid loquitur? Quomodo dicebam de pedibus, Ambulant, ecce vivit corpus: et quærebam, quo ambulant, ut intelligerem utrum et anima viveret. Sic etiam cum audio loquentem, intelligo quia corpus vivit: quæro quid loquatur, utrum et anima vivat? Mendacium loquitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua est. Unde hoc probamus? Ipsam veritatem interrogemus, quæ ait, Os quod mentitur, occidit animam. Quæro, Quare mortua est anima? Quod paulo ante dicebam, quæro, Quare mortuum est corpus? Quia discessit vita ejus anima. Quare mortua est anima? Quia deseruit eam vita ejus Deus.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

1. Tim. 5. 6.

Sap. 1. 11.

7. Breviter ergo his cognitis, scitote certumque tenete, corpus mortuum esse sine anima; animam mortuam esse sine Deo. Omnis homo sine Deo mortuam habet animam. Plangis mortuum: plange peccatorem magis, plange impium, plange infidelem. Scriptum est, Luctus mortui, septem dies; fatui autem et impii, omnes dies vitæ illorum. An vero non in te sunt viscera miserationis Christianæ; ut plangas corpus, a quo recessit anima, et non plangas animam, a qua recessit Deus? Hoc tenens Martyr respondeat comminatori, Quid me cogis, ut negem Christum?

CAPUT VI. Mors animæ lugenda et timenda magis quam corporis.

Eccli 22. 13.

CLASSIS I. Cogis ergo ut negem veritatem? Si noluero, quid facis? Percutis corpus meum, ut recedat inde anima mea: sed ipsa anima mea ad se habet corpus. Non est imprudens, non est insipiens. Tu vis ferire corpus meum: vis ut cum timeo ne ferias corpus meum, et recedat inde anima mea, ego feriam animam meam, et recedat inde Deus meus? Non ergo timeas Martyr gladium percussoris: linguam tuam time, ne tu te percutias, et occidas non carnem, sed animam. Animam time, ne moriatur in gehenna ignis.

CAPUT VII. Corporis et animæ mors æterna, quæ sit.

8. Inde ergo Dominus, *Qui habet potestatem et corpus et animam occidere in gehenna ignis.* Quomodo? quando mittetur in gehennam impius, ardebit ibi corpus, ibi anima? Mors corporis, sempiterna pœna: mors animæ, Dei absentia. Vis nosse quæ sit mors animæ? Intellige Prophetam dicentem. Tollatur impius, ut non videat claritatem Domini. (Isai. 26, 10.) Timeat ergo anima mortem suam, et non timeat mortem corporis sui. Quia si timuerit mortem suam, et vixerit in Deo suo, non eum offendendo et a se repellendo, merebitur in fine recipere corpus suum; non ad pœnam æternam, sicut impii; sed ad vitam æternam, sicut justi. Illam mortem timentes, et illam vitam Martyres diligentes, promissa Dei exspectantes, minas persecutorum contemnentes, et ipsi apud Deum coronati meruerunt, et nobis celebranda illa sollemnia reliquerunt.

SERMO LXVI.

De verbis Evangelii Matth. 11. Cum audisset Johannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi, Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? *etc.*

Prodit nunc primum ex veteri codice 821. Colbertinæ bibliothecæ, ante annos circiter octingentos scripto.

1. Lectio sancti Evangelii quæstionem nobis proposuit de Johanne Baptista. Adjuvet nos Dominus ut solvamus eam vobis, (*a*) quomodo eam solvit nobis. Johannes Christi testimonio laudatus est, ut audistis; et sic laudatus, ut in natis mulierum non surrexisset major. Sed major illo erat natus ex Virgine. Quantum major? Ipse præco dicat, quantum intersit inter se et judicem suum: cujus præco est. Antecessit enim Christum Johannes, et nascendo, et prædicando: sed antecessit obsequendo, non se præferendo. Nam et Officium totum ante judicem ambulat; et qui ambulant priores, ipsi sunt posteriores. Quantum ergo testimonium perhibuit Johannes Christo? Ita ut diceret non se dignum esse, qui solveret corrigiam calceamenti ejus. Adhuc quid? Nos, inquit, de plenitudine ejus accepimus. Lucernam se confessus est de illo accensam, et ideo ad pedes ejus confugit, ne ad alta petens vento superbiæ exstingueretur. Tam quippe magnus erat, ut Christus putaretur: et si non ipse testis

Johannis de Christo testimonium. — Johan. 1. 27. Ibidem 16.

A suus esset quia non erat ipse, remaneret error, et putaretur ipse. Qualis humilis? Deferebatur illi honor a populo, et ipse respuebat. Errabant homines in ejus magnitudine, et ipse se humiliabat. Nolebat crescere hominum verbis, quia comprehenderat Dei Verbum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Ergo hoc Johannes de Christo: Christus de Johanne quid? Modo audivimus: *Cœpit dicere ad turbas de Johanne, Quid existis in desertum videre? arundinem vento moveri?* Utique non; quia Johannes non circumflabatur omni vento doctrinæ. *Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?* Non; quia Johannes aspera erat veste vestitus: habebat enim vestem de pilis camelorum, non de plumis. *Sed quid existis videre? Prophetam? Ita: et major quam Propheta.* B Quare major quam Propheta? Venturum Dominum prænontiaverunt, quem videre desideraverunt, et non viderunt: huic autem præstitum est quod illi quæsierunt. Vidit Dominum Johannes, vidit; digitum in eum intendit, et ait, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: ecce est. Jam venerat, et non agnoscebatur: et ideo et in ipso Johanne errabatur. Ecce est hic quem desideraverunt videre Patriarchæ, quem prænuntiaverunt Prophetæ, quem præsignavit Lex. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et ille bonum testimonium perhibuit Domino, et Dominus illi: *In natis mulierum*, inquit Dominus, *nemo surrexit major Johanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo:* minor tempore, major majestate. Se ipsum volens intelligi hoc dixit. C Valde inter homines Johannes est magnus, quo solus inter homines major est Christus. Potest et sic distingui, et solvi: *In natis mulierum non surrexit major Johanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.* Non sic quomodo paulo ante dixi: *Qui autem minor est in regno cælorum, major est*: regnum cælorum dixit, ubi Angeli sunt: qui ergo inter Angelos minor est, Johanne major est. Commendavit regnum quod desideremus: proposuit civitatem, cujus cives esse copimus. Quales ibi cives? quam magni cives? Quisquis ibi minor est, Johanne major est. Quo Johanne? Quo nemo major surrexit in natis mulierum.

Christi testimonium de Johanne. Matth. 11. 7. — v. 8. — v. 9. — Johan. 1. 29. — Matth. 11. 11. — V. l. 2 contra advers. Leg. et Proph. c. 5.

3. Audivimus verum et bonum testimonium et Johannis de Christo, et Christi de Johanne. D Quid sibi ergo vult, quod misit ad eum discipulos suos Johannes, cum inclusus esset in carcere jam occidendus, et ait discipulis suis, *Ite dicite illi, Tu es qui venturus es, an alium exspectamus?* Ipsa est tota laudatio? Illa laudatio facta est dubitatio? Quid dicis Johannes? cui dicis? quid dicis? Judici dicis, præco dicis. Tu digitum intendisti, tu eum ostendisti: tu dixisti, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tu dixisti, « Nos omnes de plenitudine ejus accepimus. Tu « dixisti, Non sum dignus corrigiam calceamenti « ejus solvere. Et modo tu dicis, *Tu es qui venis,*

Difficultas an Johannes dubitaverit de Christo. — v. 3.

(*a*) Nonnihil deesse hic suspicamur. Forte legendum, *Christus eam solvit nobis; quomodo eam solvit nobis?*

CLASSIS I. *an alium exspectamus?* Illo ipse non est? Tu quis es? Nonne tu es præcursor ipsius? Nonne
v. 10. tu es de quo prædictum est, *Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, et præparabit viam tuam?* Quomodo viam præparas, et tu erras? Venerunt ergo discipuli Johannis: et Domi-
v. 4. nus ad illos, *Ite, dicite Johanni,* * *Cæci vident,*
v. 5. *surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur: et beatus qui in me non fuerit scandalizatus.* Nolite suspicari Johannem scandalizatum esse in Christo. Et tamen verba quasi sic sonant: *Tu es qui venis?* Opera interroga: *Cæci vident, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:* et quæris an ego sum? Opera, loquit, mea, verba mea sunt, *Ite, renuntiate. Illis autem abeuntibus.* Ne forte aliquis dicat, Bonus erat primo Johannes, et Spiritus Dei deseruit illum: ideo ista dixit post eorum discessum; post discessum ipsorum quos miserat Johannes, Christus laudavit Johannem.

Solvitur difficultas. 4. Quid sibi ergo vult obscura quæstio? Luceat sol, unde illa lucerna accensa est. Prorsus ita solutio evidens solutio est. Johannes seorsom habebat discipulos: non separatus, sed testis paratus. Oportebat enim ut talis perhiberet testimonium Christo, qui et ipse discipulos colligebat, qui ei poterat invidere, si non posset videre. Ergo quia pro magno habebant discipuli Johannis, magistrum suum Johannem; audiebant a Johanne testimonium de Christo, et mirabantur: moriturus, ab illo eos voluit confirmari. Sine dubio enim illi dicebant apud se ipsos, Iste de illo tanta dicit, ipse de se ista non dicit. *Ite dicite illi:* non quia ego dubito, sed ut vos instruamini. *Ite dicite illi:* quod ego soleo dicere, ab ipso audite: audistis præconem, confirmamini a judice. *Ite dicite illi, Tu es qui venis, an alium exspectamus?* Ierunt, et dixerunt; propter se, non propter Johannem. Et propter illos dixit Christus, *Cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, leprosi mundantur, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.* Videtis me, agnoscite
v. 6. me: videtis facta, factorem agnoscite. *Et beatus qui in me non fuerit scandalizatus.* Sed de vobis dico, non de Johanne. Nam ut sciremus quia non de Johanne dixit: *Illis abeuntibus cœpit dicere ad turbas de Johanne:* dixit laudes ejus veras verax, veritas.

5. Puto satis istam solutam esse quæstionem. Sufficiat ergo usque ad ejus solutionem perdu-
Pauperum cura. xisse sermonem. In mente habete pauperes: facite qui nondum fecistis: credite, non perditis; immo hoc solum perditis, quod non fertis ad quadrigam. Jam reddendum est pauperibus quod obtulistis, qui obtulistis: et multum minus habemus ad summam quam soletis offerre: excutite pigritiam. Ego factus sum mendicus mendicorum: quid ad me? Ego sim mendicus mendicorum, ut vos numeremini in numero filiorum.

(a) Citatur a Floro in ep. ad Rom. 1, et Ephes. 6.

* SERMO LXVII.

De (a) verbis Evangelii Matth. 11. Confiteor tibi Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, etc.

* Alias 8. de verbis Domini. a

CAPUT I. Matth. 11. 25. Confessio duplex peccatoris et laudatoris.

1. Sanctum Evangelium cum legeretur, audivimus exsultasse Dominum Jesum in Spiritu, et dixisse, *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Hucusque interim verba Domini, si digne, si diligenter, si quod primum est, pie consideremus, invenimus primitus, non semper cum in Scripturis legimus, confessionem, debere nos intelligere vocem peccatoris. Maxime autem hoc dicendum fuit, et hinc admonenda Caritas Vestra: quia mox ut hoc verbum sonuit in ore Lectoris, secutus est etiam sonus tunsionis pectoris vestri, audito scilicet quod Dominus ait, *Confiteor tibi, Pater.* In hoc ipso quod sonuit, *Confiteor*, pectora tutudistis. Tundere autem pectus quid est,
Tundere pectus quid. nisi arguere quod latet in pectore, et evidenti pulsu occultum castigare peccatum? Quare hoc fecistis, nisi quia audistis, *Confiteor tibi, Pater? Confiteor,* audistis: qui confitetur, non attendistis. Nunc ergo advertite. Si, *Confiteor*, Christus dixit, a quo longe est omne peccatum; non solius est peccatoris, sed etiam aliquando laudatoris. Confitemur ergo, sive laudantes Deum, sive accusantes nos ipsos. Pia est utraque confessio, sive cum te reprehendis, qui non es sine peccato; sive cum illum laudas, qui non potest habere peccatum.

2. Si autem bene cogitemus, reprehensio tua,
Peccatoris confessio etiam ipsa est Dei laudatio. laus ipsius est. Quare enim jam confiteris in accusatione peccati tui? In accusatione tui ipsius quare confiteris, nisi quia ex mortuo vivus fa-
Eccli 17. 26. ctus es? Scriptura quippe ait, A mortuo, quasi qui non sit, perit confessio. Si perit a mortuo confessio, qui confitetur vivit: et si peccatum confitetur, utique a morte revixit. Si peccati confessor revixit a morte, quis eum suscitavit? Nullus mortuus est sui ipsius suscitator. Ille se potuit suscitare, qui mortua carne non mortuus est. Etenim hoc suscitavit quod mortuum fuerat. Ille se suscitavit, qui vivebat in se, in carne autem sua suscitanda mortuus erat. Non enim Pater solus Filium suscitavit, de quo dictum
Philip. 2. 9. est ab Apostolo, propter quod et Deus eum exaltavit: sed etiam Dominus se ipsum, id est, cor-
Joan. 2. 19. pus suum; unde dicit, Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud. Mortuus est autem pec-
Lazari suscitatio peccatoris resurgentis figura. Joan. 11. 17. cator, maxime ille quem moles consuetudinis premit, quasi sepultus est Lazarus. Parum enim erat, quia mortuus; etiam sepultus. Quisquis igitur malæ consuetudinis, malæ vitæ, terrenarum scilicet cupiditatum mole premitur, ita ut in illo jam factum sit, quod in quodam Psalmo misera-
Psal. 13. 1. biliter dicitur, Dixit stultus in corde suo, Non est Deus: fit talis, de quali dictum est, A mor-

CLASSIS I. tuo, velut qui non sit, perit confessio. Quis enim A suscitabit, nisi qui remoto lapide clamavit, dicens, Lazare, prodi foras? Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non posset, nisi viveret: vivere non posset, nisi resuscitatus esset. Ergo in confessione sui accusatio, Dei laudatio est.

Eccli. 17.26.

CAPUT II. Ecclesia peccatores solvendo quid eis prosit. 3. Dicit ergo aliquis, Quid prodest Ecclesia, si jam confessor voce Dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesia confitenti, cui Dominus ait, Quæ solveritis in terra, soluta erunt et in cælo? Ipsum Lazarum adtende: cum vinculis prodit. Jam vivebat confitendo; sed nondum liber ambulabat, vinculis irretitus. Quid ergo facit Ecclesia, cui dictum est, Quæ solveritis, soluta erunt? nisi quod ait Dominus continuo ad discipulos, Solvite illum, et sinite abire.

Matth. 16. 19. Johan. 11. 44.

Laudare Deum. 4. Sive ergo nos accusemus, sive Deum laudemus, (a) bis Deum laudamus. Si pie nos accusamus, Deum utique laudamus. Quando Deum laudamus, tamquam enim qui sine peccato est, prædicamus: quando autem nos ipsos accusamus, ei per quem resurreximus, gloriam damus. Accusare nos ipsos. Hoc si feceris, nullam occasionem invenit inimicus, qua te circumveniat ante judicem. Cum enim tu ipse fueris accusator, et Dominus liberator; quid erit ille nisi calumniator? Merito ille hinc sibi tutelam providit adversus inimicos, non conspicuos, carnem et sanguinem, miserandam potius, quam cavendam; sed adversus illos inimicos contra quos Apostolus nos hortatur ut armemur: Non est nobis collucatatio adversus carnem et sanguinem: id est, adversus homines quos videtis sævire in vos. Vasa sunt, alius utitur: organa sunt, alius tangit. Immisit se, inquit, diabolus in cor Judæ, ut traderet Dominum. Ait aliquis: Quid ergo ego feci? Audi Apostolum: Neque detis locum diabolo. Tu mala voluntate locum dedisti: intravit, possedit, utitur. Si locum non dares, non possideret.

Florus ad Ephes. 6. — Ephes. 6.12. — Johan. 13.2. — Ephes. 4.27.

CAPUT III. Inimici nostri invisibiles. 5. Ergo nos admonens ait, Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates. Possit quisque putare adversus reges terræ, adversus potestates sæculi. Quare, ipsi non caro et sanguis? Semel dictum est, non adversus carnem et sanguinem. Avertere ab omni homine. Qui ergo restant inimici? Adversus principes et potestates spiritalis nequitiæ, rectores mundi. Quasi plus dedit diabolo et angelis ejus. Plus dedit, rectores mundi appellavit. Sed ne male intelligas, exponit quid sit mundus, cujus sunt illi rectores. Rectores mundi, tenebrarum harum. Quid est, mundi, tenebrarum harum? Quibus est rector, dilectoribus suis et infidelibus, plenus est mundus. Has Apostolus appellat tenebras. Harum rectores, diabolus et angeli ejus. Hæ tenebræ non naturales sunt, non incommutabiles sunt: mutantur, et lux efficiuntur; credunt, et credendo illuminantur. Quod cum in eis factum fuerit, audient, Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Nam quando tenebræ, (b) non in Domino: iterum quando lux, non in te, sed in Domino. Quid enim habes quod non accepisti? Quia ergo sunt invisibiles inimici, invisibiliter sunt expugnandi. Quippe hostem visibilem vincis feriendo: invisibilem vincis credendo. Visibilis est hostis homo; visibile est et ferire: invisibilis est hostis diabolus; invisibile est et credere. Est ergo pugna invisibilis adversus invisibiles inimicos.

SERMON. DE SCRIPTURIS — Ephes. 5. 8. — I Cor. 4. 7.

6. Ab his inimicis quomodo se tutum dicit quidam? Hoc enim cœperam dicere, et necesse habui de istis inimicis aliquanta cum mora tractare. * Jam ergo cognitis inimicis, videamus tutelam. Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis B meis salvus ero. Habes quid agas. Laudans invoca: sed Dominum laudans invoca. Si enim te laudaveris, ab inimicis tuis salvus non eris. Laudans invoca Dominum, et ab inimicis tuis salvus eris. Quia quid sit ipse Dominus? Sacrificium laudis glorificabit me; et ibi via est, ubi ostendam illi salutare meum. Ubi via? In sacrificio laudis. Noli pedem extra hanc viam mittere. In via esto: a via noli recedere: a laude Domini nec unguem, nedum pedem. Si enim volueris ab hac via deviare, et pro Domino te laudare, non eris salvus ab illis inimicis: quia de ipsis dictum est, Juxta semitam scandala posuerunt mihi. Quidquid ergo putaveris boni te habere abs te, deviasti a laude Dei. Quid jam miraris, si te seducit inimicus, quando tui ipsius seductor es? Audi C Apostolum: Qui enim putat se aliquid esse, cum nihil sit, se ipsum seducit.

Unde præsidium contra inimicos. — * CAPUT IV. — Psal. 17. 4. — Psal. 49. 23. — Psal. 139 6. — Gal. 6. 3.

7. Dominum ergo adtende confitentem: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ. Confiteor tibi*, laudo te. Laudo te, non accuso me. Quantum autem pertinet ad ipsius hominis susceptionem, tota gratia, singularis gratia, perfecta gratia. Quid meruit homo ille qui Christus est, si tollas gratiam, et tantam gratiam, qua unum oportebat esse Christum, et ipsum esse quem novimus? Tolle gratiam istam, quid Christus, nisi homo? quid nisi quod tu? Suscepit animam, suscepit corpus, suscepit plenum hominem: coaptat sibi, unam facit Dominus cum servo personam. Quanta ista gratia? Christus in cælo, Christus in terra: simul Christus et in cælo et in terra: nec duo Christi, sed idem Christus D et in cælo et in terra. Christus apud Patrem, Christus in utero virginis: Christus in cruce, Christus apud inferos subveniens quibusdam; ea autem ipsa die Christus in paradiso cum latrone confitente. Et ibi latro quid meruit, nisi quia illam viam tenuit, ubi ostendit salutare suum? A qua tibi pes non exeat. In eo enim quod se accusavit, Deum laudavit, et vitam suam beatam (c) fecit. Præsumsit quidem a Domino, et ait illi, Domine, memento mei, dum veneris in regnum tuum. Considerabat enim facinora sua, et pro

Gratia in Christo maxime eluxit, et in latrone. — Lucæ 23.42.

(a) Possessensis MS. *his Deum laudamus.*
(b) Hoc loco apud Lov. additur, *in te*. quod a ceteris libris abest.

(c) Am. Er. et aliquot MSS. *et vitam suam beatam præsumsit*: omisso verbo *fecit*, cujus loco duo MSS. habent *fixit*.

CLASSIS I.

magno habebat, si ei vel in fine parceretur. Dominus autem continuo, cum illi diceret, Memento mei: sed quando? cum veneris in regnum tuum. Amen, inquit, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Misericordia obtulit, quod miseris distulit.

CAPUT V. Matth. 11. 25. Fides denegata superbis.

8. Audi ergo Dominum confitentem: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ.* Quid confiteor? In quo te laudo? Hæc enim confessio, ut dixi, laudem habet. *Quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Quid est hoc, Fratres? A contrario sensu intelligite. *Abscondisti hæc*, inquit, *a sapientibus et prudentibus*: et non dixit, Revelasti ea stultis et imprudentibus: sed ait, *Abscondisti* quidem *a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.*

Sapientes et prudentes. Parvuli.

Sapientibus et prudentibus irridendis, arrogantibus falso grandibus, vere autem tumentibus, opposuit non (a) insipientes, non imprudentes, sed parvulos. Qui sunt parvuli? Humiles. Ergo, *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus.* Nomine sapientium et prudentium, superbos intelligi, ipse exposuit, cum sit, *Revelasti ea parvulis.* Ergo, Abscondisti non parvulis. Quid est, non parvulis? Non humilibus. Quid est, non humilibus, nisi superbis? (b) O via Domini! Aut non erat, aut latebat, ut revelaretur nobis. Unde Dominus exsultavit? Quia revelatum est parvulis. Debemus esse parvuli; nam si voluerimus esse magni, quasi sapientes et prudentes, non nobis illud revelatur. Qui sunt magni? Sapientes et prudentes. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Habes remedium a contrario. Si dicendo te esse sapientem stultus factus es; dic te stultum, et sapiens eris. Sed dic, dic, et intus dic: quia sic est ut dicis. Si dicis, noli coram hominibus dicere, et coram Deo non dicere. Prorsus quod ad te ipsum pertinet, quod ad tua, tenebrosus es. Quid est enim aliud, esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Denique de illis sic sit, Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Ante quam hoc dicerent, quid rursum? Et obscuratum est insipiens cor eorum. Dic quia tu tibi lumen non es. Ut multum, oculus es; lumen non es. Quid prodest patens et sanus oculus, si lumen desit? Ergo dic, a te tibi lumen non esse; et clama quod scriptum est, Tu illuminabis lucernam meam, Domine: lumine tuo, Domine, illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil nisi tenebræ: tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me: non a me mihi lumen exsistens, sed lumen non participans, nisi in te.

Floros ad Rom. 1. — Rom. 1. 22. — Stultus tenebrosus in corde. — Ibidem 21. — Psal. 17. 29.

Johannes non lumen, sed lucerna. — Johan. 1. 8.

9. Sic et Johannes amicus sponsi, Christus putabatur, lumen putabatur. Non erat ille lumen; sed ut testimonium perhiberet de lumine. Quod autem erat lumen? Erat lumen verum. Quid est verum? Quod illuminat omnem hominem. Si verum lumen quod illuminat omnem hominem; ergo et Johannem recte dicentem, recte confitentem, Nos autem de plenitudine ejus accepimus. Vide si aliud dixit, quam, Tu illuminabis lucernam meam, Domine. Denique jam illuminatus, testimonium perhibebat. Propter cæcos, lucerna diei testimonium perhibebat. Vide quia lucerna est: Vos, inquit, misistis ad Johannem, et voluistis exsultare ad horam in lumine ejus: ille erat lucerna ardens et lucens. Ille lucerna, hoc est, res illuminata, accensa ut luceret. Quæ accendit potest, potest et extingui. Sed ut non extinguatur, ventum superbiæ non patiatur. Ergo, *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus*, lumen se putantibus, et tenebræ erant; et eo quod tenebræ erant, et lumen se putabant, nec illuminari potuerunt. Illi autem qui tenebræ erant, et tenebras se esse confitebantur, parvuli erant, non magni, humiles erant, non superbi. Recte ergo dicebant, Tu illuminabis lucernam meam, Domine. Se agnoscebant, Dominum laudabant, a via salutari non recedebant. Laudantes Dominum invocabant, et ab inimicis suis salvi erant.

SERMON. DE SCRIPTURIS. — Johan. 1. 16. Johan. 5. 35. — Psal. 17. 4.

10. Conversi ad Dominum Deum Patrem omnipotentem, puro corde ei, quantum potest parvitas nostra, maximas atque uberes gratias agamus, precantes toto animo singularem mansuetudinem ejus, ut preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur; inimicum a nostris actibus et cogitationibus sua virtute expellat, nobis multiplicet fidem, gubernet mentem, spiritales cogitationes concedat et ad beatitudinem suam perducat, per Jesum Christum Filium ejus. Amen.

* SERMO LXVIII.

* Alias de Diversis 23.

Item de (c) verbis Evangelii Matth. 11. Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, etc.

CAPUT I. Matth. 11. 25. Sapientes et prudentes, quibus abscondita sunt mysteria.

1. Audivimus Filium Dei Dicentem, *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ.* Quid ei confitetur? In quo eum laudat? *Quia abscondisti*, inquit, *hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Qui sunt sapientes et prudentes? Qui parvuli? Quæ ille occultavit sapientibus et prudentibus, et revelavit parvulis? Sapientes et prudentes illos significat, de quibus Paulus dicit, Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Etiam nunc adhuc fortasse quæris, qui sunt isti. Forte illi sunt, qui multum de Deo disputantes, falsa dixerunt: inflati doctrinis suis, Deum invenire et cognoscere minime potuerunt, et pro Deo, cujus est incomprehensibilis invisibilisque substantia, putaverunt Deum esse aerem, ætherem, Deum esse solem, Deum esse aliquid quod sublimiter eminet in creatura. Attendentes enim magnitudines et pulcritudines et fortitudines creaturarum, ibi remanserunt, Creatorem non invenerunt:

1. Cor. 1. 20.

(a) Am. Er. et plerique MSS. *non sapientes, non prudentes.*

(b) Fossatensis MS. *Quasi via Domini aut non erat* etc.

(c) Sermonibus Augustinianis Joannis Vlimmerii cura pridem accessit iste Tractatus, descriptus ex Flori collectione, in qua tantus quantus hic editur, jam exstabat ad 1. Cor. 4. 20. sub hoc titulo, *Ex Sermone de lectione Evangelii*: qui vel titulus indicat partem tantum Sermonis exhiberi.

2. Arguit illos liber Sapientiæ, ubi dicitur: Si enim tantum potuerunt valere, ut possent æstimare sæculum, quomodo ejus Dominum non facilius invenerunt? (Sap. 13. 9.) Accusati sunt, consumentes tempora sua et occupationes disputationum suarum in perscrutando et quodam modo metienda creatura: quæsierunt meatus siderum, intervalla stellarum, itinera cœlestium corporum, ita ut computationibus quibusdam ad eam scientiam pervenirent, ut prædicerent defectum Solis, defectum Lunæ; et quando prædicerent eveniret, eo die, et ea hora, tantum et tanta parte, et ex quanta parte illi prædixerant. Magna industria, magna sollertia. Sed ibi Creatorem scrutati sunt positum non longe a se, et non invenerunt. Quem si invenissent, haberent apud se. Optime itaque et rectissime accusati sunt, qui potuerunt investigare numeros siderum, intervalla temporum, defectum luminum cognoscere et prædicere: recte accusati sunt, quoniam a quo ista facta atque ordinata sunt, non invenerunt, quia quærere neglexerunt.* Tu autem non valde cura, si gyros siderum et cœlestium terrenorumve corporum numeros ignores. Vide pulcritudinem mundi, et lauda consilium Creatoris. Vide quod fecit, ama qui fecit: tene hoc maxime. Ama qui fecit; quia et te ipsum amatorem suum ad imaginem suam fecit.

* CAPUT II.

3. Ergo quid est mirum, quia talibus sapientibus occupatis circa creaturas, qui Creatorem negligenter quærere voluerunt, nec invenire potuerunt, abscondita sunt illa, de quibus dixit Christus, *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus:* mirabilius est sapientes et prudentes deprehensos etiam qui cognoscere potuerunt. Revelatur enim, inquit, ira Dei de cœlo super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem in iniquitate detinent. (Rom. 1. 18.) Quæris fortasse quam veritatem detineant in iniquitate? Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Unde manifestum est? (Ibidem 19.) Sequitur, et dicit: Deus enim illis manifestavit. Adhuc quæris quomodo manifestaverit eis, quibus legem non dedit? Quomodo ergo? Invisibilia enim ejus a constitutione mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. (Ibidem 20.) Fuerunt ergo quidam, non sicut Moyses famulus Dei, non sicut multi Prophetæ intuentes et intelligentes, adjuti Spiritu Dei, quem Spiritum fide hauserunt, facibus pietatis biberunt, ore interioris hominis ructuaverunt. Non ergo tales: sed fuerunt alii dissimiles, qui per istam creaturam potuerunt pervenire ad intelligendum Creatorem, et dicere de his quæ fecit Deus: Ecce quæ fecit, gubernat et continet; ille ipse qui fecit, implet sua præsentia ista, quæ fecit. Potuerunt hoc dicere. Nam ipsos et in Actibus Apostolorum commemoravit Paulus: ubi cum dixisset de Deo, In illo enim vivimus et movemur et sumus; quoniam apud Athenienses loquebatur, ubi isti doctissimi exstiterant, adjunxit continuo: Sicut et quidam secundum vos dixerunt. Non est leve quod dixerunt: Quoniam in Deo vivimus et movemur et sumus. (Act. 17. 28.)

4. Unde ergo dissimiles? unde vituperati? unde directe accusati? Audi Apostoli verba, quæ dicere cœperam: Revelatur, inquit, ira Dei de cœlo super omnem impietatem, et eorum scilicet qui legem non acceperunt: super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem in iniquitate detinent. Quam veritatem? Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Quo manifestante? Deus enim eis manifestavit. Quomodo manifestavit? Invisibilia enim ejus a constitutione mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et divinitas. Quare manifestavit? Ut sint inexcusabiles. Si manifestavit, ut sint inexcusabiles, unde ergo culpabiles? Quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt.

CAPUT III.

CAPUT IV. Glorificare Deum, et gratias agere, idem.

5. Quid est quod dicis, non sicut Deum glorificaverunt? Nec gratias egerunt. Hoc est ergo glorificare? Nec gratias egerunt. Hoc est ergo glorificare Deum, gratias agere Deo? Hoc sane. Quid enim pejus, si ad imaginem creatus, cognito Deo eris ingratus? Hoc est prorsus, hoc est, glorificare Deum, gratias agere Deo. Norunt fideles ubi et quando dicatur, Gratias agamus Domino Deo nostro. (Præfat. can. Missæ.) Quis autem gratias agit Deo, nisi qui sursum cor habet ad Dominum? Ergo illi culpabiles qui sunt inexcusabiles, quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, nec gratias egerunt. Sed quid? Sed evanuerunt in cogitationibus suis. Unde evanuerunt, nisi quia superbi fuerunt? Evanescit et fumus in altum surgendo, et magis ignis lucet et roboratur humilius apprehendendo. Evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. Etiam fumus, cum sit igne altior, obscurus est.

CAPUT V. Superbis absconduntur mysteria, parvulis revelantur.

6. Denique attende quid sequitur, et vide unde tota caussa pendeat: Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Sibi arrogando quod præstiterat Deus, tulit quod dederat Deus. Ergo superbis ipse abscondit se, qui per creaturam diligenter scrutantibus Creatorem insinuaverat nonnisi se. Bene ergo Dominus: *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus:* sive ab illis qui multiplicibus disputationibus et sollertissima inquisitione ad investigationem creaturæ pervenerunt, sed Creatorem minime cognoverunt; sive ab illis, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt et gratias egerunt, et videre perfecte aut salubriter non potuerunt, quia superbi fuerunt. *Abscondisti ergo hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis* Quibus parvulis? Humilibus. Dic super quem requiescit Spiritus meus? Super humilem et quietum et trementem verba mea. (Isai. 66. 2.) Hæc verba Petrus tremuit; Plato non tremuit. Teneat piscator, quod perdidit nobilissimus disputator. *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Abscondisti superbis, et revelasti humilibus. Quæ sunt ipsa? Non enim cum hoc diceret, cœlum et terram attendebat, et quasi manu demonstrabat cum diceret hæc. Quis enim non videt hæc? Vident boni, vident mali: quia facit solem suum oriri super bonos et malos. (Matth. 5. 45.) Quæ sunt ergo ista? *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo,* (Matth. 11. 27.)

CLASSIS I. * Alias 10. de verbis Domini.

* SERMO LXIX.

De verbis Evangelii Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, (a) *etc.*

CAPUT I. Matth. 11. 25. 1. Audivimus in Evangelio Dominum exsultatum spiritu dixisse Deo Patri, *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* v. 26. * *Ita Pater, quoniam sic placitum est coram te.* v. 27. * *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo: et nemo agnoscit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis agnoscit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.* In clamando laboramus, in audiendo laboratis. Audimus ergo eum qui sequitur, et dicit, v. 28. *Venite ad me omnes qui laboratis.* (Unde hic labor.) Quare enim omnes laboramus, nisi quia sumus homines mortales, fragiles, infirmi, lutea vasa portantes, quæ faciunt invicem angustias? Sed si angustantur vasa carnis, dilatentur spatia caritatis. Quid ergo dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis,* nisi ut non laboretis? Denique promissio ejus in promptu est: quoniam laborantes vocavit, quærerent forte qua mercede vocati sunt: *Et ego vos,* inquit, *reficiam:*

v. 29. 2. *Tollite jugum meum super vos, et discite a me:* non mundum fabricare, non cuncta visibilia et invisibilia creare, non in ipso mundo miracula facere, et mortuos suscitare: sed, *quoniam mitis sum et humilis corde.* Magnus esse vis, a minimo incipe. (Humilitas fundamentum ædificii spiritalis.) Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quisque vult et disponit, superimponere molem ædificii, quanto erit majus ædificium, tanto altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cum construitur, in superna consurgit: qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo et fabrica ante celsitudinem humiliatur, et fastigium post humiliationem erigitur.

CAPUT II. (Visio nobis promissa Dei videntis.) 3. Quod est fastigium construendæ fabricæ, quam molimur? Quo perventurum est cacumen ædificii? Cito dico, usque ad conspectum Dei. Videtis quam excelsum est, quanta res est, conspicere Deum. Qui desiderat, et quod dico, et quod audit intelligit. Promittitur nobis conspectus Dei, veri Dei, summi Dei. Hoc enim bonum est, videntem videre. Nam qui colunt falsos deos, facile illos vident: sed eos vident, qui oculos habent, et non vident. Nobis autem promittitur visio Dei viventis et videntis, ut illum Deum videre concupiscamus, de quo dicit Scriptura, Psal. 93. 9. Qui plantavit aurem, non audiet? qui finxit oculum, nonne considerat? Non ergo audit, qui tibi fecit unde audias? et non videt, qui creavit unde videas? Ibidem 8. Bene in ipso Psalmo præloquitur et dicit, Intelligite ergo qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite. Multi enim propterea mala faciunt, dum putant quod non videantur a Deo. Et difficile est quidem, ut eum credant videre non posse: sed putant nolle. Pauci inveniuntur tantæ impietatis, ut impleatur in eis quod scriptum est, Psal. 13. 1. Dixit stultus in corde suo, non est Deus. Insania ista paucorum est. Sicut enim magna pietas, paucorum est: ita et magna impietas, nihilo minus paucorum est. Hoc autem quod dico, turba dicit: Ecce modo inde cogitat Deus, ut sciat quid faciam in domo mea, et curat Deus quid velim agere in lecto meo? (b) Quis dicit? Intelligite qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite. Tu homo cum sis, quia laboras si omnia domus tuæ noveris et pertineant ad te omnia verba, omnia facta servorum tuorum, putas et Deum sic laborare ut attendat ad te, qui non laboravit ut crearet te? Oculum in te non intendit suum, qui fecit tuum? Non eras, et creavit te ut esses: non te curat, cum jam sis, qui vocat ea quæ non sunt, tamquam sint? Rom. 4. 17. Non ergo tibi hoc promittas. Velis, nolis, videt te; et ab ejus oculis non est ubi abscondas te. Si enim adscenderis in cælum, ibi est: si descenderis in infernum, adest. Laboras, nolens recedere a factis malis, et volens non videri a Deo. Magnus labor. Facere vis mala quotidie, suspicaris te non videri? Audi Scripturam dicentem, Psal. 93. 9. Qui plantavit aurem, nonne audiet? qui finxit oculum, nonne considerat? Ubi mala facta tua abscondis ab oculis Dei? (c) Si non vis recedere ab ipsis, multum laboras.

CAPUT III. (Peccatori fugiendum ad Deum.) 4. Audi dicentem, *Venite ad me omnes qui laboratis.* Non (d) finis laborem fugiendo. Ab illo eligis fugere, non ad illum? Inveni quo, et fuge. Si autem propterea non potes ab illo fugere, quia ubique præsens est; de proximo fuge ad Deum, qui præsens est, ubi stas. Fuge. Ecce fugiendo excessisti cælos: ibi est: descendisti ad inferos, ibi est: quascumque terrarum solitudines elegeris, ibi est qui dixit, Cælum et terram ego impleo. Jer. 23. 24. Ergo si cælum et terram ipse implet, et quo fugere ab illo non est; noli laborare: fuge ad præsentem, ne sentias venientem. Præsume te visurum bene vivendo, a quo videris et male vivendo. Male enim vivendo videri potes, videre non potes: bene autem vivendo et videris, et vides. Quanto enim te familiarius videbit qui coronat dignum, qui misericorditer vidit ut vocaret indignum? Nathanael ait Domino, quem nondum sciebat, Unde me nosti? Ait ei Dominus, Cum esses sub arbore fici, vidi te. Johan. 1. 48. Videt te Christus in umbra tua: non te videbit in luce sua? Quid est enim, Cum esses sub arbore fici, vidi te? Quid sibi hoc vult? quid significat? Recordare originale peccatum Adæ, in quo omnes morimur. Gen. 3. 7. Quando primo peccavit, de foliis ficulneis succinctoria sibi fecit, significans in illis foliis pruritum libidinis, quo peccando pervenit. Inde nascimur, sic nascimur, in carne peccati nascimur, quam sola sanat similitudo carnis peccati. Rom. 8. 3. Ideo misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati. Inde venit, sed sic non venit. Non enim eum virgo libidine, sed fide

(a) Titulo in pluribus probæ notæ MSS. additur: *Contra Nestorianos de Patre Domino.*
(b) Fossatensis MS. *Quid dicis?*

(c) Sic MSS. At editi affirmanter, *Si vis:* omisso non.
(d) Aliquot MSS. *Non est finis laborare* (vel *laboris*) *fugiendo ab illo. Eligis etc.*

CLASSIS I.

concepit. Venit in virginem, qui erat ante virginem. Quam creavit elegit, quam eligeret creavit. Adtulit virgini fecunditatem, non abstulit integritatem. Qui ergo sine pruritu foliorum ficus venit ad te, cum esses sub arbore fici, vidit te. Para te videre sublimiter, a quo visus es misericorditer. Sed quia magnum fastigium est, de fundamento cogita. Quo, inquis, fundamento? Disce ab illo, quoniam mitis est, et humilis corde. Hoc is to fodi fundamentum humilitatis, et pervenies ad fastigium caritatis. Conversi ad Dominum, etc.

* Alias 9. de verbis Domini.

* SERMO LXX.

Rursum de (a) *verbis Evangelii Matth. 11.* Venite ad omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos, *etc.*

CAPUT I. Matth. 11. 28. — v. 29. — v. 30.

1. Mirum quibusdam videtur, Fratres mei, cum audiunt Dominum dicentem, *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos.* * *Tollite jugum meum super vos, et discite a me quoniam mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.* * *Jugum enim meum lene est, et sarcina mea levis est:* et considerant eos qui jugum ipsum intrepida cervice subierunt et illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis agitari et exerceri difficultatibus hujus sæculi, ut non a laboribus ad quietem, sed a quiete ad laborem vocati videantur: cum et Apostolus dicat, Omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur. Ait ergo aliquis, Quomodo jugum lene est, et sarcina levis, quando quidem illud jugum et sarcinam ferre, nihil est aliud, quam pie vivere in Christo? Et quomodo dicitur, *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis; et ego reficiam vos:* ac non potius dicitur, Venite qui vacatis, ut laboretis? Nam et vacantes invenit, quos conduxit in vineam, ut ferrent æstum diei. Et sub illo jugo leni et sarcina levi, audimus Apostolum dicere, In omnibus commendantes nosmetipsos, tamquam Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, etc. Et alio loco in eadem epistola, A Judæis quinquies quadragenas, una minus, accepi. Ter virgis cæsus sum semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui: et cetera pericula quæ numerari quidem possunt, sed tolerari, nisi Spiritu-sancto juvante, non possunt.

(Margin: Jugum Christi in speciem durum. — 2. Tim. 3. 12. — Matth. 20. 4. — Florus ad 2. Cor. 6. 4. » — 2. Cor. 11. 24. etc. » » »)

CAPUT II. Unde lene sit jugum Christi.

2. Omnia ergo illa quæ commemoravit aspera et gravia, frequentius et abundantius sustinebat: sed profecto aderat ei Spiritus-sanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiorem renovaret de die in diem, et gustata requie spirituali in affluentia deliciarum Dei, in spe beatitudinis futuræ omnia præsentis deliniret aspera, et omnia gravia relevaret. Ecce quam suave jugum Christi portabat, et quam levem sarcinam: ut omnia illa, quæ superius enumerata dura et immania omnis auditor horrescit, levem tribulationem diceret; intuens interioribus et fidelibus oculis, quanto pretio temporalium emenda sit futura vita, non pati æternos labores impiorum, et sine ulla sollicitudine perfrui æterna felicitate justorum. Secari et uri se homines patiuntur, ut dolores non æterni, sed aliquanto diuturnioris ulceris, acriorum dolorum pretio redimantur. * In languida et incerta vacationis brevissimæ atque ultima vita, immanissimis bellis miles adteritur; pluribus fortasse annis in laboribus inquietus, quam in otio quieturus. Quibus tempestatibus et procellis, quam horribili et tremenda sævitia cæli et maris (b) importuni sunt mercatores, ut divitias ventosas adquirant, majoribus quam quibus adquisitæ sunt, periculis et tempestatibus plenas? Quos æstus, quæ frigora, quæ pericula, ab equis, a fossis, a præcipitiis, a fluminibus, a feris perferunt venatores; quem laborem esuriendi et sitiendi, quantas vilissimi et sordidissimi cibi et potus angustias, ut bestiam capiant? et interdum nec ipsius bestiæ carnes, propter quam hæc tanta sustinent, sunt epulis necessariæ. Quamquam etsi aper cervusque capiatur, magis suave sit venantis animo quia captus est, quam comedentis palato quia coctus est. Quantis cruciatibus prope quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas subditur? Quantis etiam in scholis vigiliarum et abstinentiæ molestiis exercentur, non propter discendam sapientiam, sed propter opes honoresque vanitatis, ut numeros, et litteras, et disertas fallacias eloqui discant?

SERMONES DE SCRIPTURIS.

* f. Pro languida.

* CAPUT III. Amore dura quæque mitescunt.

3. Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem gravia patiuntur: * qui vero amant, eadem quidem, sed non gravia pati videntur. Omnia enim sæva et immania, prorsus facilia et prope nulla efficit amor. Quanto ergo certius ac facilius ad veram beatitudinem caritas facit, quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit? Quam facile toleratur quælibet adversitas temporalis, ut æterna pœna vitetur, et æterna requies comparetur? Non immerito ille vas electionis cum ingenti lætitia dixit, Non sunt condignæ passiones hujus temporis, ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Ecce unde illud jugum suave est, et sarcina levis. Et si angusta est paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit Psalmista, Propter verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras. Sed quæ dura sunt laborantibus, eisdem ipsis mitescunt amantibus. Propter quod ita divinæ pietatis dispensatione actum est, ut interior homo, qui renovatur de die in diem, non adhuc sub Lege positus, sed jam sub gratia exoneratus sarcinis innumerabilium observationum, quod erat re vera grave jugum, sed duræ cervici convenienter impositum, facilitate simplicis fidei, et bonæ spei, et sanctæ caritatis, quidquid molestiarum exteriori homini forinsecus intulisset ille princeps qui missus est

(Margin: Rom. 8. 18. — » — Psal. 16. 4. — 2. Cor. 4. 16.)

(a) Citatur a Floro ad 2. Cor. 5. 4. Idemque Sermo, seu qui proxime antecedit, notatur a Possidio de Indiculo c. 8. vel 9.

(b) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *Impleti sunt mercatores.*

CLASSIS I.

foras, interiori gaudio leve fieret. NIHIL enim TAM FACILE est bonæ voluntati, quam ipsa sibi: et hæc sufficit Deo. Quantumlibet ergo sæviat iste mundus, verissime Angeli nato in carne Domino clamaverunt, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia ejus qui natus erat, suave jugum est, et sarcina levis. Et sicut dicit Apostolus, Fidelis Deus qui nos non sinit tentari supra id quod possumus ferre; sed facit cum tentatione etiam exitum, ut possimus sustinere.

Lucæ 2. 14. — I. Cor. 10. 13.

* SERMO LXXI.

* Alias 11. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Matth. 12. Qui dixerit verbum contra Spiritum-sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *Sive de* (a) *blasphemia in Spiritum-sanctum.*

CAPUT I. Prævia observatio ad quæstionem tractandam.

1. MAGNA quæstio est de recenti Evangelica lectione proposita, cui solvendæ, quantum ad nos attinet, impares sumus: sed sufficientia nostra ex Deo est, quantum ejus adjutorium vel accipere vel capere possumus. Prius ergo magnitudinem advertite quæstionis; ut cum ejus molem humeris nostris impositam videritis, oretis pro laboribus nostris, atque in auxilio quod nobis præbetur, inveniatis ædificationem mentibus vestris. Cum Domino fuisset oblatus dæmonium habens, cæcus et mutus, et curasset eum ita ut loqueretur et videret, et stuperent omnes turbæ, dicentes: * *Numquid hic est filius David?* * *Pharisæi audientes dixerunt, Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub, principe dæmoniorum.* * *Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum divisum contra se, desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.* * *Et si satanas satanam ejicit, adversum se divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?* Hoc dicens, ex ipsorum confessione volebat intelligi, quod in eum non credendo in regno diaboli esse delegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisæi quod voluerint. Si satanas satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent, invenire potuerunt: si autem potest, multo magis sibi prospiciant, et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest.

Matth. 12. 22. — v. 23. — v. 24. — v. 25. — v. 26.

Pharisæi de regno diaboli recedere ex suis ipsorum verbis admonentur.

Diaboli ejectio per virtutem Christi. v. 27.

2. In quo autem Dominus Christus ejiciat dæmones, ne dæmoniorum principem existiment, attendant quod sequitur. *Et si ego*, inquit, *in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.* Dixit hoc utique de discipulis suis, illius populi filiis: qui certe discipuli Domini nostri Jesu Christi bene sibi conscii fuerant, nihil se malarum artium a bono magistro didicisse, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones. *Ideo*, inquit, *ipsi judices vestri erunt. Ipsi*, inquit, ipsi ignobilia et contemtibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meæ virtutis apparet, ipsi testes mei, judices erunt vestri. Deinde subjungit: *Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.* Quid est hoc? *Si ego*, inquit, *in Spiritu Dei dæmones ejicio*, nec aliter possunt et filii vestri ejicere, quibus non malignam doctrinam, sed fidem simplicem dedi: procul dubio pervenit in vos regnum Dei, quo subvertitur regnum diaboli, cum quo et vos subvertimini. (b)

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Liberatio a diabolo per gratiam. v. 29.

3. Et quoniam dixerat, *Filii vestri in quo ejiciunt?* ut ostenderet gratiam in eis suam, non meritum illorum: *Aut quomodo potest quisquam*, inquit, *intrare in domum fortis, et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem, et sic domum ejus diripiet? Filii*, inquit, *vestri*, qui vel crediderunt in me, vel adhuc credituri sunt, et ejecturi dæmones, non in dæmonum principe, sed in simplici sanctitate; qui certe vel fuerunt, vel hoc sunt quod etiam vos estis, id est, peccatores atque impii: et ideo in domo diaboli, et vasa diaboli: quomodo ab illo possent erui, quos prævalente iniquitate fortiter obtinebat, nisi alligaretur justitiæ meæ vinculis, et vasa ejus eriperem, quæ fuerant vasa iræ et ea facerem vasa misericordiæ? Hoc est quod etiam beatus Apostolus, superbis, et quasi de suis meritis gloriantibus increpans dicit: Quis enim te discernit? Hoc est, a massa perditionis ex Adam et a vasis iræ quis te discernit? Et ne quisquam diceret, Justitia mea: Quid enim habes, inquit, quod non accepisti? Unde et de se ipso dicit, Fuimus enim et nos aliquando naturaliter filii iræ, sicut et ceteri. Ergo et ipse vas erat in domo illius male fortis, cum esset Ecclesiæ persecutor, blasphemus, injuriosus, in malitia et invidia, sicut fatetur, agens. Sed ille qui alligavit fortem, ab eo vas perditionis eripuit, et vas electionis effecit.

I. Cor. 4. 7.

Discretio ex massa perditionis. Ibidem. Ephes. 2. 3.

CAPUT II. Regnum Christi hæresibus et schismatis etiam exercitatis indivisum. v. 30.

4. Deinde ne putarent increduli et impii adversantes nomini Christiano, propter diversas hæreses et schismata eorum, qui sub nomine Christiano greges colligunt perditorum, etiam Christi regnum adversum se esse divisum, consequenter adjungit: *Qui non est mecum, contra me est, et qui non congregat mecum spargit.* Non ait, Qui non est sub voce nominis mei, aut sub specie sacramenti mei: sed *Qui non est mecum, contra me est.* Nec ait, Qui non congregat sub (c) voce nominis mei: sed, *Qui non congregat mecum spargit.* Non ergo est adversum se divisum regnum Christi: sed homines conantur dividere, quod emtum est pretio sanguinis Christi. Novit enim Dominus qui sunt ejus. Et recedat, inquit, ab iniquitate omnis qui nomi-

Beda ad 2. Tim. 2. 9.

(a) Sic appellatur in Possidii Indiculo c. 10. et in Eugypii, Bedæ ac Flori collectione variis locis. Ejusdem Tractatus ipse meminit Augustinus in Enchiridii c. 83. his verbis: *De qua quæstione difficili, irremissibili videlicet peccato in Spiritum-Sanctum, in quodam propter hoc solum conscripto libello, enucleatissime quantum potui disputavi.*

(b) Fossatensis MS. addit, *si non mutemini.*

(c) Lov. *sub invocatione.* Unus e veteribus libris, *sub professione.* Alii cum editis Am. et Er. *sub voce.*

nat nomen Domini. Nam si ab iniquitate non recedit, non pertinet ad regnum Christi, etiam nominans nomen Christi. Ut ergo aliqua, exempli gratia, commemorem, spiritus avaritiæ et spiritus luxuriæ, quia ille contrahit, ille profundit, divisi sunt adversum se, et ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud idolorum cultores, spiritus Junonis et spiritus Herculis divisi sunt adversum se; et ambo pertinent ad regnum diaboli. Paganus hostis Christi et Judæus hostis Christi, divisi sunt adversum se; et ambo pertinent ad regnum diaboli. Arianus et Photinianus, ambo hæretici; et adversum se ambo divisi. Donatista et Maximianista ambo hæretici, et adversum se ambo divisi. Omnia vitia errorcaque mortalium inter se contrarii, divisi sunt adversum se, et omnes pertinent ad regnum diaboli: ideo non stabit regnum ejus. Justus autem et impius, fidelis et incredulus, catholicus et hæreticus, divisi quidem sunt adversum se, sed non ambo pertinent ad regnum Christi. Novit Dominus qui sunt ejus. Nemo sibi de vocabulo blandiatur. Si vult sibi prodesse nomen Domini, recedat ab iniquitate qui invocat nomen Domini.

CAPUT III. Difficultas quæstionis tractandæ.

5. Sed ista verba Evangelica etsi habebant aliquid obscuritatis, quod, adjuvante Domino, arbitror explanatum: non erant tamen tantæ difficultatis, quantæ apparet esse quod sequitur.
v. 31. *Ideo dico vobis, Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur.*
v. 32. * *Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Quid ergo fiet de his quos lucrari cupit Ecclesia? Numquidnam correctis et ad eam ex quocumque errore venientibus spes falsa promittitur in remissione omnium peccatorum? Quis enim non convincitur dixisse verbum contra Spiritum-sanctum, ante quam Christianus vel catholicus fieret? Primo ipsi qui Pagani appellantur, multorum deorum falsorumque cultores et idolorum adoratores, cum dicunt Dominum Christum magicis artibus fecisse miracula, nonne istis sunt similes, qui eum dixerunt in principe dæmoniorum ejecisse dæmonia? Deinde cum quotidie nostram sanctificationem blasphemant, quid aliud blasphemant quam Spiritum-sanctum? Quid Judæi, qui dixerunt de Domino unde iste exortus est sermo, nonne usque adhuc verbum contra Spiritum-sanctum loquuntur, sic eum negantes esse in Christianis, sicut illi in Christo esse negaverunt? Neque enim et illi Spiritui-sancto (a) maledixerunt, aut non eum esse dicentes, aut esse quidem, sed Deum non esse, sed esse creaturam; aut ad dæmones ejiciendos nihil valere: non ista indigna, non aliquid simile de Spiritu-sancto locuti sunt. Sadducæi enim Spiritum-sanctum negabant: Pharisæi vero eum esse, contra Sadducæorum hæresim defendebant; sed esse in Domino Jesu Christo negabant, quem dæmones ejicere in principe dæmoniorum putabant, cum ejiceret ille in Spiritu-sancto. Ac per hoc et Judæi et quicumque hæretici Spiritum-sanctum confitentur, sed eum negant esse in Christi corpore, quod est unica ejus Ecclesia, non utique nisi una catholica, procul dubio similes sunt Pharisæis, qui tunc etiamsi esse Spiritum sanctum fatebantur, negabant tamen eum esse in Christo, cujus opera in dæmonibus ejiciendis dæmoniorum principi tribuebant. Omitto quod quidam hæretici ipsum omnino Spiritum-sanctum vel non Creatorem, sed creaturam esse contendunt; sicut Ariani et Eunomiani et Macedoniani; vel eum prorsus ita negant, ut ipsum Deum negent esse Trinitatem, sed tantummodo esse Deum Patrem asseverant, et ipsum aliquando vocari Filium, aliquando vocari Spiritum-sanctum; sicut Sabelliani, quos quidam Patripassianos vocant, ideo quia Patrem perhibent passum: cujus cum negant esse aliquem Filium, sine dubio negant esse Spiritum-sanctum. Photiniani quoque Patrem solum esse dicentes Deum, Filium vero nonnisi hominem, negant omnino esse tertiam personam Spiritum-sanctum.

Act. 23. 8.

Peccatum in Spiritum sanctum, quale in Paganis Judæis et hæreticis, non irremissibile.

6. Manifestum est igitur, et a Paganis, et a Judæis, et ab hæreticis blasphemari Spiritum-sanctum. Numquidnam ergo deserendi sunt, et sine ulla spe deputandi, quoniam fixa sententia est, *Qui verbum dixerit contra Spiritum-sanctum, non ei dimitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro;* et illi soli existimandi sunt ab hujus gravissimi peccati reatu liberi, qui ex infantia sunt catholici? Nam quicumque verbo Dei crediderunt, ut catholici fierent, utique aut ex Paganis, aut ex Judæis, aut ex hæreticis in gratiam Christi pacemque venerunt: quibus si non est dimissum quod dixerunt verbum contra Spiritum-sanctum, inaniter promittitur et prædicatur hominibus, ut convertantur ad Deum, et sive in baptismo sive in Ecclesia pacem remissionemque accipiant peccatorum. Neque enim dictum est, Non remittetur ei, nisi in baptismo: sed, *Non remittetur*, inquit, *neque in hoc sæculo, neque in futuro.*

CAPUT IV. De peccato in Spiritum sanctum quod in baptizatis, opinio quorumdam improbatur.

7. Nonnullis videtur eos tantummodo peccare in Spiritum-sanctum, qui lavacro regenerationis abluti in Ecclesia, et accepto Spiritu-sancto, velut tanto postea dono Salvatoris ingrati, mortifero aliquo peccato se immerserint: qualia sunt vel adulteria, vel homicidia, vel ipsa discessio, sive omni modo a nomine Christiano, sive a catholica Ecclesia. Sed iste sensus unde probari possit, ignoro: cum et pœnitentiæ quorumque criminum locus in Ecclesia non negetur, et ipsos hæreticos ad hoc utique corripiendos dicat Apostolus, » Ne forte det illis Deus pœnitentiam ad » cognoscendam veritatem, et resipiscant a diaboli » laqueis, a quo captivi tenentur secundum ipsius » voluntatem. Quis enim est fructus correctionis

2. Tim. 2. 25.

(a) Editi, non maledixerunt. Abest non a MSS. et adesse oportet, ut concordent sequentia.

CLASSIS I.

sine ulla spe remissionis? Postremo non ait Dominus, Qui fidelis catholicus dixerit verbum contra Spiritum-sanctum; sed *Qui dixerit*, hoc est, quilibet dixerit, quicumque dixerit, *non remittetur ei*, *neque in hoc sæculo*, *neque in futuro*. Sive ergo sit ille Paganus, sive Judæus, sive Christianus, sive ex Judæis vel Christianis hæreticus, sive quodlibet aliud habeat nomen erroris, non dictum est ille aut ille; sed, *Qui dixerit verbum contra Spiritum-sanctum*, id est, blasphemaverit Spiritum-sanctum, *non remittetur ei*, *neque in hoc sæculo*, *neque in futuro*. Porro autem si omnis error contrarius veritati et inimicus Catholicæ paci, sicut supra ostendimus, dicit verbum contra Spiritum-sanctum, nec tamen cessat Ecclesia ex omni errore corrigere atque colligere, qui remissionem peccatorum et ipsum quem blasphemaverant accipiant Spiritum-sanctum; puto quod grande secretum tam magnæ hujus quæstionis ostendimus. Lumen ergo expositionis a Domino requiramus.

CAPUT V. Quæstio omnium difficillima.

8. Erigite itaque, Fratres, erigite ad me aures, ad Dominum mentes. Dico Caritati Vestræ: Forte in omnibus sanctis Scripturis nulla major quæstio, nulla difficilior invenitur. Unde ut vobis aliquid de me ipso fatear, semper in Sermonibus quos ad populum habui, hujus quæstionis difficultatem molestiamque vitavi: non quia nihil haberem, quod inde utcumque cogitarem; neque enim in re tanta petere, quærere, pulsare negligerem; sed quia ipsi intelligentiæ, quæ mihi aliquantum aperiebatur, verbis ad horam occurrentibus me posse sufficere non putarem. Hodie autem lectiones audiens, de quibus vobis esset Sermo reddendus, cum Evangelium legeretur, ita pulsatum est cor meum, ut crederem Deum velle aliquid hinc per meum ministerium vos audire.

Non omnem Spiritus blasphemiam irremissibilem esse.

9. Prius ergo ut advertatis et intelligatis, admoneo non dixisse Dominum, Omnis blasphemia Spiritus non remittetur: neque dixisse, Qui dixerit quodcumque verbum contra Spiritum-sanctum, non remittetur ei: sed, *Qui dixerit verbum*. Illud enim si dixisset, nihil nobis omnino remaneret, unde disputare possemus. Quoniam si omnis blasphemia et omne verbum quod dicitur contra Spiritum-sanctum, non remitteretur hominibus; ex nullo genere impietatis eorum qui dono Christi et sanctificationi Ecclesiæ contradicunt, vel Paganorum, vel Judæorum, vel quorumlibet hæreticorum, nonnullorum etiam in ipsa Catholica imperitorum, quemquam Ecclesia lucraretur. Sed absit ut hoc Dominus diceret: absit, inquam, ut Veritas diceret omnem blasphemiam vel omne verbum quod contra Spiritum-sanctum diceretur, non habere remissionem, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

CAPUT VI. Certam quamdam esse blasphemiam irremissibilem.

10. Exercere quippe nos voluit difficultate quæstionis, non decipere sententiæ falsitate. Quapropter non est necesse, ut omnem blasphemiam vel omne verbum quod dicitur contra Spiritum-sanctum, remissionem quisquam existimet non habere: sed necesse est plane, ut sit aliqua blasphemia et aliquod verbum, quod si dicatur contra Spiritum-sanctum, nullam umquam veniam remissionemque mereatur. Quia si omne acceperimus, quisnam poterit salvari? Si autem rursus nullum putaverimus, contradicimus Salvatori. Est ergo sine dubio aliqua blasphemia et aliquod verbum, quod si dictum fuerit contra Spiritum-sanctum, non remittetur. Quod sit autem hoc verbum quæri a nobis Dominus voluit; ideo non expressit. Quæri, inquam, voluit, non negari. Solent enim Scripturæ ita loqui, ut quando aliquid sic dicitur, ut neque ex toto neque ex parte dictum (a) finiatur, non sit necesse ut ex toto fieri possit, ut et ex parte non intelligatur. Ista ergo sententia ex toto, id est, universaliter pronuntiaretur, si diceretur, Omnis blasphemia Spiritus non remittetur: aut, Qui dixerit qualecumque verbum contra Spiritum-sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro. Ex parte autem, id est, particulariter pronuntiaretur, si diceretur, Quædam blasphemia Spiritus non remittetur. Quia ergo nec universaliter nec particulariter enuntiata sententia est: (non enim dictum est, Omnis blasphemia Spiritus; aut quædam blasphemia: sed tantummodo indefinite dictum est, *Spiritus blasphemia non remittetur*: nec dictum est, Qui dixerit quodcumque verbum, aut qui dixerit quoddam verbum: sed indefinite, *Qui dixerit verbum*) non est necesse, ut omnem blasphemiam vel omne verbum intelligamus: sed necesse est plane, ut quamdam blasphemiam et quoddam verbum voluerit intelligi Dominus; quamvis id exprimere noluerit, ut petendo, quærendo, pulsando, si quid recti intellectus acceperimus, non viliter habeamus.

CAPUT VII. Locus Joannis 15. 22, de certa quodam Judæorum peccato. De grat. et libero arbit. c. 2. Matth. 11. 28. Rom. 5. 20. Matth. 9. 13.

11. Hoc ut manifestius videatis, illud adtendite quod ait idem ipse de Judæis. Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent. Neque enim ita dictum est, ut sine ullo peccato omnino vellet intelligi futuros fuisse Judæos, si non venisset et locutus eis fuisset. Plenos quippe invenit, oneratosque peccatis. Propter quod dicit, Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis. Unde, nisi sarcinis peccatorum et transgressionibus Legis? Quoniam Lex subintravit, ut abundaret delictum. Cum ergo ipse etiam alibi dicat, Non veni vocare justos, sed peccatores; quomodo, si non venisset, peccatum non haberent, nisi quia sententia ista nec universaliter nec particulariter, sed indefinite pronuntiata non omne peccatum cogit intelligi? Sed plane nisi aliquod peccatum intellexerimus; quod non haberent, nisi Christus venisset et locutus eis fuisset, falsam, quod absit, sententiam esse diceremus. Non ergo ait, Si non venissem et locutus fuissem eis, nullum peccatum haberent: ne Veritas mentiretur. Nec rursus definite dixit, Si non venissem et locutus fuissem eis,

(a) Fossatensis MSS. *diffinitur*.

CLASSIS I.

quoddam peccatum non haberent: ne pium studium parum exerceretur. In omni quippe copia Scripturarum sanctarum pascimur apertis, exercemur obscuris: illic fames pellitur, hic fastidium. Quia ergo non est dictum, Peccatum nullum haberent: non perturbemur, cum peccatores Judæos, etiamsi Dominus non venisset, agnoscimus. Sed tamen quia dictum est, Si non venissem peccatum non haberent: inde necesse est, etiamsi non omne, aliquod tamen eos ex adventu Domini, quod non habebant, contraxisse peccatum. Illud ipsum profecto est, quod in præsentem sibique loquentem non crediderunt, eumque inimicum deputantes, quoniam vera dicebat, insuper occiderunt. Hoc peccatum tam magnum et horrendum, si non venisset et locutus eis fuisset, utique non haberent. Sicut ergo ibi cum audimus, Peccatum non haberent, non omne, sed aliquod peccatum intelligimus: ita in hodierna lectione cum audimus, *Spiritus blasphemia non remittetur;* non omnem blasphemiam, sed quamdam: et cum audimus, *Qui dicit verbum contra Spiritum-sanctum, non remittetur ei;* non omne verbum, sed quoddam intelligere debemus.

De Spiritu sancto hic dictum esse.

12. Nam et hoc ipsum quod ait, *Spiritus autem blasphemia non remittetur:* utique non omnis spiritus, sed Spiritus-sancti blasphemiam necesse est intelligamus. Quod etsi planius alibi non diceret, quis tam vecors esset, ut aliud intelligeret? Secundum hanc regulam locutionis, et illud accipitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu. Non enim ait ibi, et Spiritu-sancto: et tamen hoc intelligitur. Nec quoniam dixit, ex aqua et Spiritu, omnem spiritum quisquam intelligere cogitur. Quocirca cum audis, *Spiritus autem blasphemia non remittetur:* sicut non omnem spiritum, ita non omnis spiritus blasphemiam oportet accipias.

Johan. 3. 5.

CAPUT VIII. Evangelistæ alii de hac re consentientes cum Matthæo.

13. Audire jam velle vos video, quoniam non est omnis, quænam sit illa blasphemia Spiritus, quæ non remittetur; et quod sit verbum, quoniam non est omne, quod si dictum fuerit contra Spiritum-sanctum, non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Jam et ego vellem dicere, quod intentissime exspectatis audire: sed tolerate aliquantas majoris diligentiæ moras, donec, adjuvante Domino, totum quod occurrit expediam. Alii quippe duo Evangelistæ, Marcus et Lucas, cum de hac re loquerentur, non dixerunt, blasphemiam, seu verbum: ut intelligeremus non omnem blasphemiam; sed quamdam; nec verbum omne, sed quoddam. Quid ergo dixerunt? Apud Marcum ita scriptum est: *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiæ, quibus blasphemaverint:* * *qui autem blasphemaverit in Spiritum-sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.* Apud Lucam ita: *Omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur ei: ei autem qui in Spiritum-sanctum blasphemaverit, non remittetur.* Numquid propter nonnullam verborum di-

Marci 3. 28.

v. 29.

Lucæ 12. 10.

A versitatem receditur ab ejusdem veritate sententiæ? Nam neque alia caussa est cur Evangelistæ eadem non eodem modo dicant, nisi ut inde discamus res verbis, non rebus verba præponere, nihilque aliud in loquente quærere, nisi voluntatem, propter quam insinuandam verba promuntur. Quid enim ad rem interest, utrum dicatur, *Spiritus blasphemia non remittetur:* an dicatur: *Qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum, non ei remittetur?* Nisi forte quod eadem res apertius isto modo quam illo dicitur, et alium Evangelistam non destruit alius, sed exponit. *Spiritus autem blasphemia*, clause dictum est; quia non expressum est, cujus spiritus. Non enim quicumque spiritus, Spiritus-sanctus est. Item potest dici spiritus blasphemia, cum

SERMON. DE SCRIPTURIS.

B spiritu quisque blasphemat: quomodo potest dici spiritus oratio, cum spiritu quisque orat. Unde dicit Apostolus, Orabo spiritu, orabo et mente. Cum vero dictum est, *Qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum*, illæ ambiguitates solutæ sunt. Item quod scriptum est, *Non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti:* quid est aliud, quam id quod secundum Matthæum legitur, *Non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro?* Aliis quippe verbis et alio loquendi modo eadem ipsa est expressa sententia. Et quod est apud Matthæum, *Qui dixerit verbum contra Spiritum-sanctum*, ne aliud aliquid quam blasphemiam intelligeremus planius alii dixerunt: *Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum.* Eadem tamen res ab omnibus

1. Cor. 14. 15.

C dicta est; nec aliquis eorum a loquentis voluntate discessit, propter quam intelligendam verba dicuntur, scribuntur, leguntur, audiuntur.

CAPUT IX. Difficultas in verbis Marci.

14. Sed ait aliquis, Ecce accepi et intellexi, quia cum dicitur blasphemia, nec exprimitur omnis aut quædam, potest quædam intelligi, aut omnis; sed non est necesse ut omnis; nisi autem quædam intelligatur, falsum est quod dicitur: ita et verbum si non dicatur omne, seu quoddam, non est necesse ut omne intelligatur; sed nisi vel quoddam fuerit intellectum, nullo modo, potest verum esse quod dicitur. Sed ubi legitur, *Qui blasphemaverit*, quomodo intelligam quamdam blasphemiam, ubi non legitur blasphemia, vel quoddam verbum, ubi non legitur verbum, sed tamquam generaliter dici videtur,

D *Qui blasphemaverit?* Huic contradictioni sic respondemus: Quia etiam hic si diceretur, Qui blasphemaverit quamcumque blasphemiam in Spiritum-sanctum, nihil esset cur aliquam blasphemiam quærendam putaremus, quando omnem intelligere deberemus: sed quia omnis non potest intelligi, ne Paganis, Judæis, hæreticis, omnique hominum generi, qui diversis erroribus et contradictionibus suis blasphemant in Spiritum-sanctum, spes remissionis, si se correxerint, auferatur; restat utique ut in eo quod scriptum est, *Qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum, non habet remissionem in æternum*, ille intelligatur qui, non omni modo, sed eo modo blasphemaverit, ut ei numquam possit ignosci.

CLASSIS I. CAPUT X.

15. Sicut enim in eo quod dictum est, Deus neminem tentat, non omni, sed quodam tentationis modo Deus neminem tentare intelligendus est: ne falsum sit illud quod scriptum est, Tentat vos Dominus Deus vester: et ne Christum negemus Deum, vel dicamus falsum Evangelium, ubi legimus, quia interrogabat discipulum tentans eum, ipse autem sciebat quid esset facturus. Est enim tentatio adducens peccatum, qua Deus neminem tentat: et est tentatio probans fidem, qua et Deus tentare dignatur. Ita cum audimus, *Qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum*, non omne blasphemandi genus debemus accipere, sicut nec ibi omne tentandi.

Jacobi 1. 13. Tentatio duplex. Deut. 13. 3. Johan. 6. 5. etc.

16. Item cum audimus, Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: non utique intelligimus eo modo credentem, quo et dæmones credunt, et contremiscunt; nec in eo numero baptizatos, in quo magus Simon baptizari potuit, sed salvus esse non potuit. Sicut ergo cum diceret, Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit, non omnes credentes et baptizatos, sed quosdam intuebatur; in ea scilicet constitutos fide quæ, Apostolo distinguente, per dilectionem operatur: ita cum dixit, *Qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum, non habet remissionem in æternum*, non omnem, sed quemdam blasphemantis in Spiritum-sanctum intendebat reatum, quo quisquis fuerit obligatus, nulla umquam remissione solvetur.

Marc. 16. 16. Sa us credenti et baptizato promissa. Jacobi 2. 19. Act. 8. 13. Gal. 5. 6.

CAPUT XI.

17. Illud etiam quod ait, Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego illo: quo modo intellecturi sumus? Numquid etiam illos hic poterimus accipere, de quibus dicit Apostolus, quod judicium sibi manducent, et bibant; cum ipsam carnem manducent, et ipsum sanguinem bibant? Numquid et Judas magistri venditor et traditor impius, quamvis primum ipsum manibus ejus confectum sacramentum carnis et sanguinis ejus cum ceteris discipulis, sicut apertius Lucas Evangelista declarat, manducaret et biberet, mansit in Christo, aut Christus in eo? Tam multi denique, qui vel corde ficto carnem illam manducant et sanguinem bibunt, vel cum manducaverint et biberint, apostatæ fiunt, numquid manent in Christo, aut Christus in eis? Sed profecto est quidam modus manducandi illam carnem, et bibendi illum sanguinem, quo modo qui manducaverit, et biberit, in Christo manet, et Christus in eo. Non ergo quocumque modo quisquam manducaverit carnem Christi, et biberit sanguinem Christi, manet in Christo, et in illo Christus; sed certo quodam modo, quem modum utique ipse videbat, quando ista dicebat. Sic igitur et in eo quod ait, *Qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum, non habet remissionem in æternum*, non quocumque modo blasphemaverit, reus est hujus irremissibilis delicti; sed modo quodam, quem nos quærere atque intelligere voluit, qui hanc sententiam veram terribilemque depromsit.

Jacobi 6. 57. Modus quidam manducandi carnem Christi proprius piorum. Florus ad 1. Cor. 11. 29. Lucæ 22. 21. 4. Sent. dist. 9. cap. 1.

SERMON. DE SCRIPTURIS. CAPUT XII. Aggreditur solutionem quæstionis.

18. Quisnam sit autem iste blasphemandi modus, vel potius immoderatio, quænam sit ista blasphemia, et quod sit verbum contra Spiritum-sanctum, jam quantum existimo, ipse ordo postulat ut dicamus, vestramque exspectationem tamdiu, sed necessario detentam, non ulterius differamus. Nostis, Carissimi, in illa invisibili et incorruptibili Trinitate, quam fides nostra et catholica Ecclesia tenet et prædicat, Deum Patrem non Spiritus-sancti Patrem esse, sed Filii; et Deum Filium non Spiritus-sancti Filium esse, sed Patris; Deum autem Spiritum-sanctum non solius Patris, aut solius esse Filii Spiritum, sed Patris et Filii. Et hanc Trinitatem, quamvis servata singularum proprietate et (a) substantia personarum; tamen propter ipsam individuam et inseparabilem æternitatis, veritatis, bonitatis essentiam vel naturam, non esse tres deos, sed unum Deum. Ac per hoc pro captu nostro, quantum ista per speculum et in ænigmate, præsertim talibus, quales adhuc sumus, videre conceditur, insinuatur nobis in Patre auctoritas, in Filio nativitas, in Spiritu-sancto Patris Filiique communitas, in tribus æqualitas. Quod ergo commune est Patri et Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem et inter nos et secum, et per illud donum nos colligere in unum quod ambo habent unum, hoc est, per Spiritum-sanctum Deum et donum Dei. In hoc enim reconciliamur divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodesset quidquid boni nossemus, nisi etiam diligeremus? Sicut autem veritate discimus, ita caritate diligimus, ut et plenius cognoscamus, et beati cognito perfruamur. Caritas porro diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis. Et quia peccatis alienabamur a possessione verorum bonorum, Caritas cooperit multitudinem peccatorum. Est ergo Pater Filio veritati origo verax, et Filius de veraci Patre orta veritas, et Spiritus-sanctus a Patre bono et Filio bono effusa bonitas: omnium est autem non impar divinitas, nec separabilis unitas.

Trinitas Deus. Florus ad Rom. 5. Rom. 5. 5. 1. Pet. 4. 8.

19. Primum ergo in nos, ad accipiendam vitam æternam, quæ in novissimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remissio peccatorum. Illis enim manentibus, manent quodam modo inimicitiæ adversus Deum, et ab illo alienatio, quæ a nostro malo est: quoniam non mentitur Scriptura, dicens, Peccata vestra separant inter vos et Deum. Non itaque nobis infert bona sua, nisi auferat mala nostra. Et in tantum illa crescunt, in quantum ista minuuntur: nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Jam vero quod Dominus Jesus sic in Spiritu-sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu-sancto dæmones ejicit, hinc intelligi potest, quod postea quam resurrexit a mortuis, cum dixisset discipulis suis, Accipite Spiritum-sanctum; continuo subjecit, Si cui dimiseritis peccata, dimittentur illi; si cui tenueritis, tenebuntur. Nam et illa regeneratio, ubi fit omnium præteritorum

Peccatorum remissio datur per Spiritum-sanctum. Isai. 59. 2. Johan. 20. 22. et 23.

(a) Colbertinæ bibliothecæ MSS. notatus 621, et *subsistentia*.

CLASSIS I. SERMON. DE SCRIPTURIS

remissio peccatorum, in Spiritu-sancto fit, dicente Domino, Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei. (Johan. 3. 5.) Sed aliud est, nasci de Spiritu; aliud, pasci de Spiritu: sicut aliud est, nasci de carne, quod fit cum parit mater; aliud est, pasci de carne, quod fit cum lactat infantem, ad hoc conversum ut cum voluptate biberet, unde natus est ut viveret; ut inde accipiat vivendi alimentum, unde accepit nascendi initium. Primum itaque (a) credendum beneficium est benignitatis Dei in Spiritu sancto remissio peccatorum. Unde ita cœpit, et prædicatio Johannis Baptistæ, qui præcursor Domini missus est. Sic enim scriptum est: In diebus autem illis venit Johannes Baptista prædicans in deserto Judææ, et dicens, Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum. (Matth. 3. 1. et 2.) Hinc et ipsius Domini, quod ita legitur. Exinde cœpit Jesus prædicare et dicere, Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cælorum. (Matth. 4. 17.) Ait autem Johannes inter cetera, quæ locutus est ad eos qui venerunt, ut ab illo baptizarentur: Ego quidem vos baptizo in aqua in pœnitentiam: qui autem venturus est post me, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare; ipse vos baptizabit in Spiritu-sancto et igni. (Florus ad Rom. 12. Matth. 3. 11.) Ait et Dominus, Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu-sancto, quem accepturi estis non post multos hos dies, usque ad Pentecosten. (Act. 1. 5.)

Ignis tribulatio. Quod autem dixit Johannes, Et igni, quamvis possit intelligi et tribulatio, quam pro nomine Christi credentes fuerant perpessuri; tamen non ab re est, eumdem Spiritum-sanctum etiam nomine ignis significatum videri.

Ignis Spiritus-sanctus. Propter quod et in adventu ejus dictum est, Visæ sunt illis linguæ divisæ, velut ignis, qui et insedit super unumquemque eorum. (Act. 2. 3.) Hinc et ipse Dominus ait, Ignem veni mittere in mundum. (Luc. 12. 49.) Hinc et Apostolus ait, Spiritu ferventes: quoniam hinc fervet caritas. (Rom. 12. 11.) Diffunditur quippe in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis. (Rom. 5. 5.) Cui fervori contrarium est, quod Dominus ait, Refrigescet caritas multorum. (Matth. 24. 12.) Sed perfecta caritas perfectum donum est Spiritus-sancti. Prius est autem illud quod ad remissionem pertinet peccatorum: per quod beneficium eruimur de potestate tenebrarum, et princeps hujus mundi mittitur foras fide nostra, qui operatur in filiis infidelitatis, nulla (b) vi alia nisi societate et obligatione peccati. (Coloss. 1. 3. Johan. 12. 31. Ephes. 2. 2.) In Spiritu enim sancto, quo in unum Dei populus congregatur, ejicitur spiritus immundus, qui in se ipsum dividitur.

Impœnitentia, peccatum in Spiritum-sanctum.

20. Contra hoc donum gratuitum, contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur quorum peccata omnia dimittuntur, et quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittantur ei, verbum valde malum et nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua dicit, quem patientia Dei cum ad pœnitentiam adducat, ipse secundum duritiam cordis sui et cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus. (Rom. 2. 5.) Hæc ergo impœnitentia, sic enim uno aliquo nomine possumus utcumque appellare et blasphemiam, et verbum contra Spiritum-sanctum, quod remissionem non habet in æternum: hæc, inquam, impœnitentia, contra quam clamabant et præco et judex, dicentes, Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum, (Matth. 3. 2. et 4. 17.) contra quam Dominus os Evangelicæ prædicationis aperuit, et contra quam ipsum Evangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit; ubi postea quam resurrexit a mortuis, ait discipulis, Oportebat pati Christum, et resurgere a mortuis tertio die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem: (Luc. 24. 46.) hæc omnino impœnitentia non habet remissionem, neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro.

CAPUT XIII. De nullo desperandum est in præsenti vita.

21. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui non mortem vult impii, quantum ut revertatur et vivat. (Ezech. 18. 23.) Paganus est hodie: unde scis, utrum sit futurus crastino Christianus? Judæus infidelis est hodie: quid si cras credat in Christum? Hæreticus est hodie: quid si cras sequatur catholicam veritatem? Schismaticus est hodie: quid si cras amplectatur catholicam pacem? Quid si isti, quos in quocumque genere erroris notas, et tamquam desperatissimos damnas, ante quam finiant istam vitam, agant pœnitentiam, et inveniant veram vitam in futuro? Proinde, Fratres, etiam ad hoc vos admoneat, quod ait Apostolus: Nolite ante tempus quidquam judicare. (I. Cor. 4. 5.) Hæc enim blasphemia Spiritus, cui numquam est ulla remissio, (quam non omnem, sed quamdam intelleximus, eamque perseverantem duritiam cordis impœnitentis vel diximus vel invenimus, vel etiam quantum existimamus, ostendimus,) non potest in quoquam, ut diximus, dum in hac adhuc vita est, deprehendi.

Objectio diluitur.

22. Quod non ideo videatur absurdum, quia cum homo usque in finem hujus vitæ in dura impœnitentia perseverans, diu multumque loquatur adversus hanc gratiam Spiritus-sancti; Evangelium tamen tam longam contradictionem cordis impœnitentis, quasi breve aliquid, verbum appellavit, dicens, *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum-sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Hæc enim quamvis prolixa sit, et plurimis

(a) Lov. *credendum:* repugnantibus aliis editis et MSS. libris.

(b) Lov. *nulla alia re.* Ceteri fere libri carent particula *re:* cujus tamen loco Fossatensis MS. Egypius habent, *vi.*

verbis contexta et producta blasphemia; solet tamen Scriptura etiam multa verba verbum appellare. Neque enim unum verbum locutus est quicumque Propheta, et tamen sic legitur: Verbum quod factum est ad illum vel illum Prophetam. Et Apostolus, Presbyteri, inquit, duplici honore honorentur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. (1.Tim. 5.17.) Non ait, in verbis; sed, in verbo. Et sanctus Jacobus, Estote, inquit, factores verbi, et non auditores tantum. (Jacobi 1.22.) Non ait et ipse, verborum; sed verbi: quamvis tam multa verba de Scripturis sanctis in Ecclesia celebriter et sollemniter legantur, dicantur, audiantur. Sicut ergo quantocumque tempore quisquis nostrum in prædicando Evangelio laboraverit, non verborum, sed verbi dicitur prædicator; et quantocumque tempore quisquis vestrum nostram prædicationem diligenter atque instanter audierit, non verborum, sed verbi audiendi studiosissimus nuncupatur: ita eo more quo Scripturæ loquuntur, et quem novit Ecclesiastica consuetudo, quisquis universa vita, qua (a) istam gerit carnem, quantalibet longitudine protendatur, quæcumque verba vel ore vel sola cogitatione locutus fuerit corde impœnitenti, contra remissionem peccatorum quæ fit in Ecclesia, verbum dicit contra Spiritum-sanctum.

Omnis alia blasphemia dimisso peccato in Spiritum-sanctum, dimittitur, quare.

23. Ideo autem non solum verbum quod dictum fuerit contra Filium hominis, sed omne prorsus peccatum et blasphemia remittetur hominibus; quia ubi hoc peccatum non fuerit cordis impœnitentis contra Spiritum-sanctum, quo in Ecclesia peccata solvuntur, cuncta alia dimittuntur. Quomodo autem hoc dimittetur, quod etiam remissionem impedit aliorum? Omnia ergo dimittuntur eis, in quibus hoc non est quod numquam dimittetur: in quibus est autem, (b) quoniam hoc numquam dimittitur, nec alia dimittuntur; quia omnium remissio vinculo istius impeditur. Non ergo propterea quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum-sanctum, non remittetur; quia in Trinitate major est Filio Spiritus-sanctus, quod nullus umquam vel hæreticus dixit: sed quoniam quisquis restiterit veritati, et blasphemaverit veritatem, quod est Christus, etiam post tantam sui prædicationem apud homines ut Verbum caro fieret, et habitaret in nobis, quod est Filius hominis, idem ipse Christus, si non dixerit verbum illud cordis impœnitentis contra Spiritum-sanctum, de quo dictum est, Qui non renatus fuerit ex aqua et Spiritu (Johan. 3. 5.); et de quo item dictum est, Accipite Spiritum-sanctum, si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei (Johan. 20. 22.): id est, si pœnituerit eum, accipiet per hoc donum remissionem omnium peccatorum simul et hujus, quod verbum dixit contra Filium hominis; quia peccato ignorantiæ sive contumaciæ vel cujuscumque blasphemiæ, non addidit peccatum impœnitentiæ contra donum Dei et gratiam regenerationis vel reconciliationis, quæ fit in Ecclesia in Spiritu-sancto.

CAPUT XIV. Non ideo Filii blasphemiam lacilius quam Spiritus remitti, quia ille minor est in quantum homo.

24. Proinde nec illud sentiendum est, quod quidam putant, ideo remitti verbum quod dicitur contra Filium hominis, non remitti autem quod dicitur contra Spiritum-sanctum, quia propter susceptam carnem factus est Filius hominis Christus; qua carne utique major est Spiritus-sanctus, qui substantia propria æqualis est Patri et unigenito Filio secundum ejus divinitatem, secundum quam et ipse unigenitus Filius æqualis est Patri et Spiritui-sancto. Nam si hoc propterea dictum esset, profecto de omni cetera blasphemia taceretur, (c) ut hæc sola remissibilis videretur, quæ contra Filium hominis dicitur, quasi cum homo solus putatur. Cum vero præmissum sit, *Omne peccatum, et blasphemia remittetur hominibus* (Matth. 12. 31.): quod etiam apud alium Evangelistam ita positum est; *Omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiæ, quibus blasphemaverint* (Marc. 3. 28.): procul dubio et illa blasphemia quæ contra Patrem dicitur, ista generalitate concluditur: et tamen hæc sola irremisibilis definitur, quæ dicitur contra Spiritum-sanctum. Numquidnam et Pater formam servi accepit, qua sit major Spiritus-sanctus? Non utique: sed ideo post universalem commemorationem omnium peccatorum omnisque blasphemiæ, eminentius voluit exprimere blasphemiam, quæ dicitur contra Filium hominis; quia etiamsi in illo peccato fuerint homines obligati, quod commemoravit, ubi ait, Si non venissem et locutus eis fuissem, peccatum non haberent (Johan. 15. 22.): quod etiam in Evangelio secundum Johannem valde grave ostendit esse peccatum, ubi ait de ipso Spiritu-sancto, cum eum se missurum esse promitteret, Ille arguet mundum de peccato, et de justitia, et judicio; de peccato quidem, quia non crediderunt in me (Johan. 16. 8.): tamen si non dixerit illa cordis impœnitentis duritia verbum contra Spiritum-sanctum, etiam hoc quod dictum est contra Filium hominis remittetur.

CAPUT XV. Peccata dimittere totius est Trinitatis.

25. Hic fortassis aliquis quærat, utrum tantummodo Spiritus sanctus peccata dimittat, an et Pater et Filius? Respondemus, quod et Pater et Filius. Ipse enim Filius de Patre dicit, Si dimiseritis peccata hominibus, dimittet vobis et Pater vester peccata vestra (Matth. 6. 14.). Cui nos quoque dicimus in oratione Dominica, Pater noster, qui es in cælis. Atque inter cetera et hoc petimus, dicentes, Dimitte nobis debita nostra (Ibid. 9 et 12.). De se autem ipse ait, Ut sciatis, quod habeat Filius hominis potestatem in terra dimittendi peccata (Matth. 9. 6.). Si ergo, inquis, et Pater et Filius et Spiritus-sanctus dimittunt peccata, cur illa impœnitentia quæ numquam dimittetur, tantummodo ad Spiritus blasphemiam dicitur pertinere; tamquam ille qui hoc impœnitentiæ peccato fuerit obligatus, dono Spiritus-sancti resistere videatur, quod eo dono fiat remissio peccatorum? Ubi et

(a) Engypius et Fossat. MS. *quam in ista gerit carne.*
(b) Sic MSS. At editi, *quomodo.*

(c) Editi, *hæc sola irremissibilis videtur:* omisso *ut*, quod habet Fossatensis MS. et Eugypius.

ego quæro, utrum Christus ejecerit dæmonia, (A) an et Pater et Spiritus-sanctus? Si enim tantummodo Christus, quid est quod ipse dicit, [Johan. 14. 10.] Pater autem in me manens, ipse facit opera? Ita enim dictum est, Ipse facit opera; tamquam Filius non faciat, sed Pater manens in Filio. Cur ergo alio loco dicit, [Johan. 5. 17.] Pater meus usque modo operatur, et ego operor? Et paulo post, [Ibidem 19.] Quæcumque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. Quod autem alio loco dicit, [Johan. 15. 24.] Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, ita dicit quasi solus faciat. Si autem hæc ita dicuntur, ut tamen inseparabilia sint opera Patris et Filii, quid credendum est de Spiritu-sancto, nisi quia et ipse pariter operatur? Nam in eo ipso loco, unde exorta est ista quæstio, quam discutimus, cum Filius ejiceret dæmonia, ipse tamen ait, *Si ego in Spiritu-sancto ejicio dæmonia, igitur pervenit in vos regnum Dei.* (B)

[CAPUT XVI. Trinitatis potestas et operatio individua. Florus ad 1. Cor. 12.]

26. Hic forte quis dicat, Spiritum-sanctum dari potius a Patre et Filio, quam sua voluntate aliquid operari, et ad hoc pertinere quod dictum est, *In Spiritu-sancto ejicio dæmonia*, quod non ipse Spiritus, sed Christus id faceret Spiritu: ut sic intelligatur quod dictum est, *In Spiritu-sancto ejicio*, tamquam diceretur, Spiritu-sancto ejicio. Solent quippe ita loqui Scripturæ, [Psal. 73. 7] Interfecerunt in gladio: id est, gladio. [Josue 5. 3.] Succenderunt in igni: id est, igni. Et accepit Jesus cultros petrinos, in quibus circumcideret filios Israel: id est, quibus circumcideret filios Israel. Sed qui propterea demunt Spiritui-sancto propriam potestatem, illud attendant quod dictum a Domino (C) legitur, [Johan. 3. 8.] Spiritus ubi vult spirat. Illud vero quod [1. Cor. 12. 11.] Apostolus ait, Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus: verendum est ne quisquam arbitretur, quod ea non operetur Pater et Filius, cum in eis operibus commemoraverit et donationes curationum, et operationes virtutum, ubi est utique et expulsio dæmoniorum. Cum vero [Ibidem.] adjungit et dicit, Dividens propria unicuique prout vult: nonne manifestat etiam sancti Spiritus potestatem, sed a Patre et Filio plane individuam? Si ergo hæc ita dicuntur, ut tamen inseparabilis intelligatur operatio Trinitatis; ita ut cum operatio Patris dicitur, non eam sine Filio et Spiritu-sancto intelligatur operari; et cum operatio Filii, non sine Patre et Spiritu sancto; et cum operatio Spiritus-sancti, non sine Patre (D) et Filio; satis notum est recte credentibus, vel etiam ut possunt intelligentibus, et illud ideo dictum esse de Patre, [Johan. 14. 10.] Ipse facit opera, quod ab illo sit etiam origo operum, a quo est exsistentia cooperantium personarum; quia et Filius de illo natus est, et Spiritus-sanctus principaliter de illo procedit, de quo natus est Filius, et cum quo illi communis est idem Spiritus: et illud quod ait Dominus, [Johan. 15. 24.] Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, non ad Patrem vel Spiritum retulisse, quod ei non sint in illis operibus cooperati sed ad homines, a quibus leguntur

(A) multa facta miracula, et tamen a nullo quæ Filius fecit. Et quod ait Apostolus de Spiritu-sancto, [Beda ad 1. Cor. 12.] Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, non ideo dictum, quia non ei cooperatur Pater et Filius: sed quia in his operibus non sint multi sed unus Spiritus, et in diversis suis operationibus non est a se ipse (*a*) diversus. a

27. Nec tamen inaniter, sed rationabiliter et veraciter dicitur Patrem dixisse, non Filium et Spiritum-sanctum, [V. Supra Serm. 52. Matth. 17. 5. Luc. 3. 22.] Tu es Filius meus dilectus, in quo complacui. Sed hoc miraculum de cælo sonabilis verbi, quamvis ad Personam Patris tantummodo noscamus pertinere, cooperatos esse tamen Filium et Spiritum-sanctum, non negamus. Neque enim quia tunc Filius carnem portans cum hominibus conversabatur in terra, ideo (B) non erat etiam in sinu Patris tamquam unigenitum Verbum, quando illa de nube vox facta est; aut sapienter et spiritaliter credi potest, Deum Patrem operationem verborum suorum sonantium atque transeuntium a suæ Sapientiæ suique Spiritus cooperatione separasse. Eodem [Matth. 14. 25.] modo cum rectissime dicamus, non Patrem, nec Spiritum-sanctum, sed Filium super mare ambulasse, cujus unius caro erat illa et plantæ fluctibus innitentes; illud tamen opus tanti miraculi Patrem et Spiritum-sanctum cooperatos esse quis abnuat? Sic enim et solum Filium verissime dicimus ipsam suscepisse carnem, non Patrem aut Spiritum-sanctum; et tamen hanc incarnationem ad solum Filium pertinentem, quisquis negat cooperatum Patrem aut Spiritum-sanctum, non (C) recte sapit. Item dicimus, nec Patrem, nec Filium, sed solum Spiritum-sanctum, [Matth. 3. 16. Act. 2. 3.] et in columbæ specie, et in linguis velut igneis apparuisse, et dedisse pronuntiare illis in quos venerat, multis et variis linguis magnalia Dei: a quo tamen miraculo ad solum Spiritum-sanctum pertinente, cooperationem Patris et Verbi unigeniti separare non possumus. Ita singulorum quoque in Trinitate opera Trinitas operatur, unicuique operanti cooperantibus duobus, conveniente in tribus agendi concordia, non in uno deficiente efficacia peragendi. Quæ cum ita sint, hinc est quod Dominus Jesus in Spiritu-sancto dæmones ejicit. Neque enim et solus hoc implere non poterat, atque illud adjutorium tamquam huic operi non sufficiens assumebat; sed spiritum divisum in (D) semetipsum, eo Spiritu congruebat expelli, quem Pater et Filius non divisi in semetipsis communiter habent.

[CAPUT XVII. Peccata non remittuntur extra Ecclesiam.]

28. Sic et peccata, quia præter Ecclesiam non dimittuntur, in eo Spiritu dimitti oportebat, quo in unum Ecclesia congregatur. Denique si quemquam extra Ecclesiam suorum pœniteat peccatorum, et hujus tanti peccati quo alienus est ab Ecclesia Dei cor impœnitens habeat, quid ei prodest illa pœnitentia; cum isto solo verbum dicat contra Spiritum-sanctum; [Florus ad Rom. 8. et Ephes. 4. et Philip. 2.] quo extraneus est ab Ecclesia, quæ accepit hoc donum, ut in ea in Spiritu-sancto fiat remissio peccatorum? Quam

(a) Aliquot MSS. *divisus*.

remissionem cum Trinitas faciat, proprie tamen A ad Spiritum-sanctum intelligitur pertinere. Ipse enim est Spiritus adoptionis filiorum, in quo [Rom. 8. 15.] clamamus, Abba, pater: ut ei possimus dicere, [Matth. 6. 12.] Dimitte nobis debita nostra. Et in hoc cognoscimus, [1. Johan. 3. 24.] sicut dicit apostolus Johannes, quoniam Christus manet in nobis, de Spiritu suo, quem dedit nobis. [Rom. 8. 16.] Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Ad ipsum enim pertinet societas, qua efficimur unum corpus unici Filii Dei. Unde scriptum est, [Philip. 2. 1.] Si qua igitur exhortatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas Spiritus. Propter hanc societatem illi in quos primitus venit, linguis omnium gentium sunt locuti. Quia sicut per linguas (*a*) consociatior est societas generis humani: sic oportebat per linguas omnium gentium significari istam societatem filiorum Dei et membrorum B Christi futuram in omnibus gentibus; ut quemadmodum tunc ille apparebat accepisse Spiritum-sanctum, qui loquebatur linguis omnium gentium; ita se nunc ille agnoscat accepisse Spiritum-sanctum, qui tenetur vinculo pacis Ecclesiæ, quæ diffunditur in omnibus gentibus. Unde [Ephes. 4. 3.] dicit Apostolus, Studentes servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.

[CAPUT XVIII.] 29. Quod autem sit ipse Spiritus Patris, ipse Filius dicit, [Johan. 15. 26.] De Patre procedit. Et alio loco, [Matth. 10. 20.] Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. [Spiritus-sanctus et Patris et Filii Spiritus est.] Quod vero ipse sit et Spiritus Filii, Apostolus dicit, [Gal. 4. 6.] Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, clamantem, Abba, pater: hoc est, clamare facientem. Non enim C clamamus; sed in illo, id est, ipso diffundente caritatem in cordibus nostris, sine qua inaniter clamat quicumque clamat. Unde item dicit, [Rom. 8. 9.] Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Ad quem ergo in Trinitate proprie pertineret hujus communio societatis, nisi ad eum Spiritum qui est Patri Filioque communis?

[Extra Ecclesiam non habetur Spiritus-sanctus.] 30. Hunc Spiritum quod illi non habeant, qui sunt ab Ecclesia segregati, Judas apostolus apertissime declaravit, dicens, [Beda et Judæ 1. 19.] qui se ipsos segregant, animales, Spiritum non habentes. Unde in ipsa Ecclesia etiam illos qui per nomina hominum, quamvis in unitate ejus constitutorum, [Florus ad 1. Cor. 2. 14.] quædam schismata moliebantur, Paulus apostolus arguens, inter cetera ait, Animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi, et non potest scire, quoniam spiritaliter dijudicatur. Ostendit quid dixerit, non percipit, id est, (*b*) scientiæ non capit verbum. Hos in Ecclesia constitutos parvulos, dicit nondum spiritales, sed adhuc carnales, et lacte alendos, non esca. [Florus ad 1. Cor. 3. 2.] Quasi parvulis, inquit, in Christo lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis; sed nec adhuc quidem potestis. Ubi dicitur, nondum, vel non adhuc, profecto non desperatur; (*c*) si eo tenditur, ut sit aliquando quod nondum est. Adhuc enim estis, inquit, carnales. Et ostendens unde sint carnales: Cum enim sit, inquit, inter vos æmulatio, et contentio, non ne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Atque idipsum planius aperiens: Cum enim quis dicat, Ego quidem, inquit sum Pauli: alius autem, ego Apollo; nonne homines estis? Quid ergo Apollo? quid autem Paulus? Ministri, per quos credidistis. Hi ergo, id est, Paulus et Apollo, concordes erant in unitate Spiritus et vinculo pacis: et tamen quia eos isti inter se dividere, et pro altero inflari adversus alterum cœperant, dicuntur homines et carnales et animales, [Homines et carnales, et animales, parvuli in Christo.] non valentes percipere quæ sunt Spiritus Dei: et tamen quia non sunt ab Ecclesia segregati, parvuli appellantur in Christo; quos utique vel angelos vel deos esse cupiebat, quos arguebat quia homines erant, id est, in his contentionibus non quæ Dei sunt, sed quæ hominum sapiebant. De illis vero qui sunt ab Ecclesia segregati, non dictum est, Ea quæ sunt Spiritus non percipientes; ne ad scientiæ perceptionem referretur: sed dictum est, Spiritum non habentes. Non est autem consequens, ut qui habet, etiam sciendo percipiat quod habet.

31. Habent ergo istum Spiritum in Ecclesia constituti parvuli in Christo, adhuc animales atque carnales, quid habeant percipere non valentes, id est, intelligere et nosse. Nam quomodo essent parvuli in Christo, nisi renati ex Spiritu-sancto? Nec mirum videri debet, quod quisque aliquid habet, et quod habet ignorat. Ut enim taceam de omnipotentis divinitate atque incommutabilis Trinitatis unitate; quis facile scientia percipiat quid sit anima? et quis non habet animam? Postremo ut certissime noverimus quod parvuli in Christo non percipientes quæ sunt Spiritus Dei, habent tamen Spiritum Dei; paulo post Paulum apostolum intueamur, quemadmodum eos ipsos increpans ait, [1. Cor. 3. 16.] Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? * Hoc utique nullo modo diceret ab Ecclesia segregatis, qui dicti sunt Spiritum non habentes.

[* CAPUT XIX.] 32. Sed nec ille dicendus est esse in Ecclesia; [Ficti catholici, heretici et schismatici Spiritum-sanctum non habent.] et ad istam societatem Spiritus pertinere, qui ovibus Christi corporali tantum commixtione ficto corde miscetur. [Sap. 1. 5.] Sanctus enim Spiritus disciplinæ fugiet fictum. Quapropter quicumque D in schismaticis vel hæreticis congregationibus, vel potius segregationibus baptizantur, quamvis non sint renati Spiritu, tamquam Ismaeli similes, qui secundum carnem natus est Abrahæ, [Gal. 4. 29.] non sicut Isaac, qui secundum spiritum, quia per repromissionem; tamen cum ad Catholicam veniunt, et societati Spiritus aggregantur, quem foris procul dubio non habebant, non eis repetitur lavacrum carnis. Non enim defuit etiam foris positis ista forma pietatis: sed accedit eis, quæ nisi intus non potest dari, unitas Spiritus in vinculo

(a) Duo MSS. *consolatio constat generis humani.* Sic etiam Flori collectio ad Ephes. 4. Sed ad Philip. 2. habet enim Eugypio, *consociatio constat generis* etc.

(b) Fossateusis codex et Bedæ collectio manuscripta ac inedita, *scientia non capit. Verum hos in Ecclesia* etc. Am. et Er. *scientiam non capit verbi.*

(c) Am, Er, et Fossatensis liber, *sed eo tenditur.*

CLASSIS I. pacis. Tales quippe erant, ante quam catholici essent, de qualibus dicit Apostolus, Habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. (2. Tim. 3. 5.) Potest enim esse visibilis forma palmitis etiam præter vitem: sed invisibilis vita radicis haberi non potest, nisi in vite. Proinde corporalia sacramenta, quæ portant et celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi formam possunt exhibere pietatis: virtus vero pietatis invisibilis et spiritalis ita in eis non potest esse, quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur a corpore.

CAPUT XX. Remissio peccatorum non extra Ecclesiam.

33. Quæ cum ita sint, remissio peccatorum, quoniam non datur nisi in Spiritu-sancto, in illa Ecclesia tantummodo dari potest, quæ habet Spiritum-sanctum. (a) Hoc enim fit remissione peccatorum, ne princeps peccati, spiritus qui in se ipsum divisus est, regnet in nobis, ut eruti a potestate spiritus immundi, templum deinceps efficiamur Spiritus sancti; et a quo mundamur accipiendo indulgentiam, ipsum accipiamus habitatorem ad faciendam, augendam, perficiendamque justitiam. Nam et in primo ejus adventu, cum hi qui eum acceperant linguis omnium gentium loquerentur, et stupentes eos qui aderant alloqueretur apostolus Petrus; compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum et ad Apostolos, Quid ergo faciemus, fratres? monstrate nobis. Et dixit Petrus ad eos, Agite pœnitentiam, » et baptizetur unusquisque vestrum in nomine » Jesu Christi, in remissionem peccatorum, et ac» cipietis donum Spiritus-sancti. (Act. 2. 37. et 38.) Utique in Ecclesia utrumque factum est, id est, et peccatorum remissio, et doni hujus acceptio, in qua erat Spiritus-sanctus. Ideo autem in nomine Jesu Christi, quia cum eumdem Spiritum-sanctum promitteret: Quem mittet, inquit, Pater in nomine meo. (Johan. 14. 26.) Neque enim habitat in quoquam Spiritus-sanctus sine Patre et Filio: sicut nec Filius sine Patre et Spiritu-sancto, nec sine illis Pater. Inseparabilis quippe est habitatio, quorum est inseparabilis operatio: sed singillatim plerumque per creaturæ significationes, non per suam substantiam demonstrantur; sicut sua temporum spatia syllabis occupantibus separatim voce pronunciantur: nec tamen a se ipsis ullis intervallis momentisque temporum separantur. Non enim umquam dici possunt simul, cum esse non possint nisi semper simul. Sed ut jam non semel diximus, ideo remissio peccatorum, quia in se divisi spiritus evertitur et expellitur regnum, ideo societas unitatis Ecclesiæ Dei, extra quam non fit ipsa remissio peccatorum, tamquam proprium est opus Spiritus-sancti, Patre sane et Filio cooperantibus, quia societas est quodam modo Patris et Filii ipse Spiritus-sanctus. Nam Pater non communiter habetur Pater a Filio et Spiritu-sancto: quia non est Pater amborum. Et Filius non communiter habetur Filius a Patre et Spiritu-sancto: quia non est filius amborum. Spiritus autem sanctus communiter habetur a Patre et Filio, quia Spiritus est unus amborum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT XXI. Impœnitentiam irremissibilis blasphemiæ nomine intelligendam esse suadetur ex Luca.

34. Quisquis igitur reus fuerit impœnitentiæ contra Spiritum, in quo unitas et societas communionis congregatur Ecclesiæ, numquam illi remittetur: quia hoc sibi clausit, ubi remittitur: et merito damnabitur cum spiritu qui in se ipsum divisus est, divisus et ipse contra Spiritum-sanctum qui in se ipsum divisus non est. Hoc et ipsa Evangelica testimonia nos admonent, si ea perscrutemur attentius. Nam secundum Lucam quidem non ibi hoc dicit Dominus, ubi respondet eis qui dixerunt quod in principe dæmoniorum ejicit dæmones, non ei remitti qui blasphemaverit in Spiritum-sanctum. Unde apparet, non semel hoc a Domino dictum: sed ibi quoque non negligenter prætereundum quo loco dictum sit. Loquebatur enim de his, qui eum confessi essent, vel negassent coram hominibus, ubi ait: *Dico autem vobis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur* (b) *in illo coram Angelis Dei.* (Lucæ 12. 8.) * *Qui autem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram Angelis Dei.* (v. 9.) Et ne ex hoc apostoli Petri desperaretur salus, qui eum coram hominibus ter negavit, continuo subjecit: *Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi; ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur:* (v. 10.) illa scilicet blasphemia cordis impœnitentis, qua resistitur remissioni peccatorum, quæ fit in Ecclesia per Spiritum sanctum. Quam blasphemiam Petrus non habuit, quem mox pœnituit quando amare flevit, (Matth. 26. 75.) victoque spiritu qui in se ipsum divisus est, et qui eum vexandum popoposcerat, (Lucæ 22. 31.) contra quem pro illo Dominus rogavit ne deficeret fides ejus, accepit etiam ipsum cui non restitit, Spiritum-sanctum, ut non solum ei remitteretur peccatum, sed per eum prædicaretur et daretur remissio peccatorum.

Ex aliis duobus Evangelistis idem insinuatur.

35. Apud duos autem alios Evangelistas quod narratur, ut de blasphemia Spiritus hæc sententia diceretur, caussa exstitit ex commemoratione spiritus immundi, qui in se ipsum divisus est. Dictum enim erat de Domino, quod in principe dæmonum ejiceret dæmones: ibi se Dominus ait in Spiritu-sancto ejicere dæmones, ut Spiritus qui non est in se divisus, eum qui in se divisus est, vincat atque ejiciat; ille autem homo in ejus perditionem remaneat, qui in hujus, qui in se divisus non est, pacem per impœnitentiam transire detrectat. Hoc enim Marcus ita narrat: *Amen dico vobis, quia omnia dimittentur hominibus peccata, et blasphemiæ quibus blasphemaverint:* (Marci 3. 28.) * *qui autem blasphemaverit in Spiritum-sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.* (v. 29.) Hæc verba Domini cum dixisset, sua deinde conjunxit dicens, *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet:* (v. 30.) ut ostenderet, hinc fuisse exortam caussam, ut hoc diceret, eo quod dixerant eum in Beelzebub prin-

(a) Sic Am. Er. et plerique MSS. At Lov. *Hic enim fit remissio.* Fossatensis MS. *In hoc enim fit remissio.*

(b) Editi, *confitebitur illi*: At MSS. *in illo*: juxta Græcum, ἐν αὐτῷ.

cipe dæmoniorum dæmones pellere. Non quia esset blasphemia quæ non remitteretur, cum et hæc remittatur, si recta pœnitentia consequatur: sed quod hinc, ut dixi, caussa exstitit, ut a Domino illa sententia proferretur, facta mentione spiritus immundi, quem adversum se ipsum divisum Dominus ostendit, propter Spiritum-sanctum, qui non solum adversum se divisus non est, sed etiam quos colligit efficit indivisos, peccata quæ adversum se divisa sunt dimittendo, eosque mundatos inhabitando: ut sit, quemadmodum scriptum est in Actibus Apostolorum, Multitudinis credentium erat cor unum et anima una. Cui dono remissionis non resistit, nisi qui duritiam cordis impœnitentis habuerit. Nam et alio loco dixerunt Judæi de Domino, quod dæmonium haberet, nec tamen ibi aliquid dixit de blasphemia Spiritus-sancti: quoniam non ita objecerunt spiritum immundum, ut in se divisus ex ore ipsorum possit ostendi, sicut Beelzebub a quo ejici dæmones posse dixerunt.

Act. 4. 32.

Johan. 7. 20. et 8. 48.

CAPUT XXII. Unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistere, blasphemia est irremissibilis.

36. In hac vero lectione secundum Matthæum, multo manifestius aperuit Dominus quid hic vellet intelligi: id est, quod ipse dicat verbum contra Spiritum-sanctum, qui unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, ubi in Spiritu-sancto fit remissio peccatum. Hunc enim Spiritum non habent, ut jam dictum est, qui etiam Christi sacramenta portantes atque tractantes, ab ejus congregatione sejuncti sunt. Nam ubi dixit de divisione satanæ adversus satanam, et quod ipse in Spiritu-sancto ejiceret dæmones, utique in spiritu qui non est adversus se ipsum, sicut ille, divisus; ibi continuo, ne per illos qui sub nomine Christi extra ejus ovile conventicula sua congregant, quisquam putaret etiam regnum Christi adversum se esse divisum, *Qui non est mecum*, inquit, *contra me est; et qui non congregat mecum, spargit*: ut illos ostenderet ad se non pertinere, qui extra congregando nollent congregare, sed spargere. Deinde subjunxit, *Ideo dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus; Spiritus autem blasphemia non remittetur.* Quid est hoc? Ideo sola Spiritus blasphemia non remittetur, quoniam qui non est cum Christo, contra ipsum est; et qui non cum illo congregat, spargit? Ideo utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet sub ejus nomine congreget, non habet Spiritum-sanctum.

Matth. 12. 30.

v. 31.

CAPUT XXIII. Congregationes præter Ecclesiam non habent Spiritum-sanctum quo fit remissio peccatorum.

37. Hic omnino, hic nos compulit non alibi intelligere fieri posse remissionem omnis peccati omnisque blasphemiæ, nisi in Christi congregatione, quæ non spargit. Congregatur quippe in Spiritu-sancto, qui non est contra se ipsum divisus, sicut ille immundus spiritus. Et propterea omnes congregationes, vel potius dispersiones, quæ se Christi Ecclesias appellant, et sunt inter se divisæ atque contrariæ, et unitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen; idcirco pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, si Spiritus-sanctus, in quo consociatur hæc congregatio, adversum se ipsum divisus esset. Hoc autem quia non est; (qui enim non est cum Christo, contra ipsum est; et qui cum illo non congregat, spargit:) ideo peccatum omne atque omnis blasphemia dimittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu-sancto, et non adversus se ipsum diviso, congregat Christus. Ipsius autem Spiritus blasphemia illa, qua fit ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitæ istius resistatur, non remittetur. Nam etsi quisquam ita sit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, sed in unico Filio, cum propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, Filium hominis esse voluit, reluctetur; remittetur ei, cum pœnitendo conversus fuerit ad Dei benignitatem; qui cum mortem impii nollet, quantum ut revertatur et vivat, dedit Ecclesiæ suæ Spiritum sanctum, ut quicumque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui vero huic dono exstiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, sed ei per impœnitentiam contradicat, fit irremissibile; non quodcumque peccatum, sed contemta vel etiam oppugnata ipsa remissio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum-sanctum, cum ex dispersione ad congregationem nunquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum-sanctum: Ad quam congregationem etiamsi per malum clericum, sed tamen catholicum ministrum, reprobum et fictum aliquis accesserit corde non ficto; in ipso sancto Spiritu remissionem accipit peccatorum. Qui spiritus in sancta Ecclesia, etiam isto tempore, quo velut area cum palea trituratur, sic operatur, ut nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per eorum ministerium probos colligat. * Unum ergo suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur; nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, et societas Spiritus in pacis vinculo custoditur.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Ezech. 33. 11.

Peccatum irremissibile.

* CAPUT XXIV. Suffugium contra irremissibilem blasphemiam.

38. Ut potui, difficillimam quæstionem, si tamen aliquatenus potui, Domino miserante atque adjuvante, tractavi. Quidquid tamen in ejus difficultate apprehendere non valui, non imputetur ipsi veritati, quæ salubriter pios, etiam cum occultatur, exercet; sed infirmitati meæ, qui vel intelligenda conspicere, vel intellecta explicare non potui. De his autem quæ forte potuimus et cogitando vestigare, et dicendo expedire, illi sunt agendæ gratiæ, a quo quæsivimus, a quo petivimus, ad quem pulsavimus, ut haberemus unde et nos meditando aleremur, et vobis loquendo ministraremus.

CLASSIS I. * Alias 12, de verbis Domini.

* SERMO LXXII.

De (a) *verbis Evangelii Matth.* 12. Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum, *etc.*

CAPUT I. Bona opera habere malus non potest. Matth. 12. 33.

1. Admonuit nos Dominus Jesus Christus, ut bonæ arbores simus, et fructus bonos habere possimus. Ait enim, *Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, et fructum ejus malum. De fructu enim arbor cognoscitur.* Ubi ait, *Facite arborem bonam, et fructum ejus bonum:* hoc utique non est admonitio, sed præceptum salubre, cui obedientia necessaria est. Quod autem dicit, *Facite arborem malam, et fructum ejus malum:* non præceptum est, ut facias; sed monitio, ut caveas. Contra hos enim dixit, qui putabant se, cum mali essent, loqui bona posse, vel bona opera habere. Hoc Dominus Jesus dicit non posse. Prius est enim mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo quod (b) malus est, bona opera habere non potest: si manet in eo quod bonus est, mala opera habere non potest.

Mali nos omnes invenit. Rom. 5. 6. Joan. 1. 12.

2. Quis autem a Domino bonus inventus est, cum Christus pro impiis mortuus sit? Omnes ergo malas arbores invenit, sed dedit potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine ejus. Quisquis igitur homo hodie bonus est, id est, arbor bona, mala inventa est et bona facta est. Et si quando venit, malas arbores eradicare vellet; quæ remaneret, quæ non digna esset eradicari? Sed venit prærogare misericordiam, ut postea exerceret judicium, cui dicitur, Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine. Dedit ergo credentibus remissionem peccatorum, noluit cum eis et de præteritis chartis habere rationem. (c) Dedit remissionem peccatorum, fecit arbores bonas. * Distulit securim, dedit securitatem.

Psal. 100. 1.

* CAPUT II. Patientia Dei erga nos. Matth. 3. 10. Luc. 13. 7, etc.

3. De hac securi Johannes loquitur, dicens, Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. De hac securi comminatur pater-familias in Evangelio, dicens, Ecce triennium est quod venio ad hanc arborem, et fructum in ea non invenio. (d) Nunc debeo locum evacuare: proinde amputetur. Et intercedit colonus, dicens, Domine, dimitte illam et hoc anno, circumfodiam illam, et adhibebo cophinum stercoris: si fecerit fructum, bene; sin minus, venies; et amputabis eam. Tanquam per triennium Dominus visitavit genus humanum, hoc est, tribus quibusdam temporibus. Primum tempus ante Legem; secundum in Lege; tertium modo est; quod tempus est gratiæ. Nam si non visitavit genus humanum ante Legem, unde Abel? unde Enoch? unde Noe? unde Abraham? unde Isaac? unde Jacob? quorum se Dominum dici voluit; et cujus omnes gentes erant, quasi trium hominum Deus esset. Ego sum, inquit, Deus Abraham, et Isaac, et Jacob. In Lege autem si non visitaret, ipsam Legem non daret. Post Legem venit et ipse pater-familias: passus est, mortuus est, resurrexit, Spiritum sanctum dedit, Evangelium per totum orbem prædicari fecit, et adhuc quædam arbor infructuosa permansit. Est quædam adhuc pars generis humani, quæ adhuc se non corrigit. Intercedit colonus, pro plebe orat Apostolus: Flecto, inquit, genua mea pro vobis ad Patrem, ut in caritate radicati, et fundati, valeatis apprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo et longitudo, altitudo et profundum; cognoscere etiam supereminentem scientiam caritatis Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Flectendo genua, pro nobis intercedit apud patrem-familias, ne eradicemur. Ergo quia necesse est ut veniat, agamus ut fructuosos nos inveniat. Circumfossio arboris, est humilitas pœnitentis. Omnis enim fossa humilis. Cophinus stercoris, sordes pœnitentiæ. Quid enim stercore sordidius? et tamen, si bene utaris, quid fructuosius?

SERMON. DE SCRIPTURIS. Exodi 3. 14. Ephes. 3. 14. et 17.

CAPUT III. Duæ radices caritas et cupiditas. 1. Tim. 6. 10.

4. Sit ergo unusquisque arbor bona: non se arbitretur habere fructus bonos, si manet arbor mala. Non erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Muta cor, et mutabitur opus. Exstirpa cupiditatem, planta caritatem. Sicut enim radix est omnium malorum cupiditas: sic et radix omnium bonorum caritas. Quid ergo mussitant homines inter se, vel contendunt, dicentes, Quid est bonum? O si scires, quid est bonum! Quod habere vis, non est valde bonum: quod esse non vis, hoc est bonum. Vis enim habere sanitatem corporis; hoc est bonum: nec tamen putes magnum bonum esse, quod habet et malus. Aurum et argentum habere vis; ecce et hoc dico, bonum est; sed si bene usus fueris: bene autem non uteris, si malus fueris. Ac per hoc aurum et argentum malis malum est, bonis bonum est: non quia eos bonos aurum et argentum facit; sed quia bonos invenit, in usum bonum convertitur. Honorem habere vis, bonum est: sed et hoc si bene utaris. Quam multis honor occasio exitii fuit? Quam multis honor ministerium bonis operis fuit?

Quid est bonum.

CAPUT IV. Homo bona omnia vult habere præter se ipsum.

5. Discernamus ergo ista bona, si possumus: quia de bonis arboribus loquimur. Et hic nihil est, quod sic quisque cogitare debeat, nisi ut in semetipsum oculos convertat, in se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, et se inveniat: et quod displicet, necet; quod placet, (e) optet et plantet. Cum enim se homo inanem invenerit meliorum bonorum, ut quid est avidus externorum bonorum? Et quid prodest plena bonis arca, inani conscientia? Bona vis habere, et bonus non vis esse? Non vides te erubescere debere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis et te habet malum? Quid enim est quod velis habere malum? Dic mihi. Nihil omnino, non uxo-

(a) Hujus Sermonis meminit Possidius in Indiculo c. 9.
(b) Pauciores MSS. quod malum est. Et infra: quod bonum est.
(c) Sic MSS. Editi vero, *Remissio enim peccatorum facit arbores bonas.*
(d) Sic nonnulli MSS. Alii autem cum Lov. *Non debeo locum evacuare?* At Am. et Er. *Nam debeo etc.*
(e) Aliquot MSS. *aptet.*

rem, non filium, non filiam, non servum, non ancillam, non villam, non tunicam, postremo non caligam: et tamen vis habere malam vitam. Rogo te, præpone vitam tuam caligæ tuæ. Omnia quæ circumjacent oculis tuis, elegantia et pulcra tibi cara sunt; et tibi ipse vilis es ac fœdus? Si tibi possent respondere bona, quibus est plena domus tua, quæ habere optasti, perdere timuisti, nonne et tibi clamarent, Sicut tu nos bona vis habere, sic et nos volumus bonum habere dominum? Tacita voce interpellant contra te Dominum tuum: Ecce bona tanta dedisti huic, et ipse malus est. Quid ei prodest quod habet, quando eum qui omnia dedit, non habet?

CAPUT V. Verum bonum quid.

6. Quærit ergo aliquis admonitus his verbis meis, et forte compunctus, quærit quid sit bonum, quale bonum, unde bonum. Bene intellexisti hoc te quærere debere. Respondebo quærenti, et dicam, Hoc EST BONUM, quod non potes invitus amittere. Potes enim aurum perdere, et nolens; potes domum, potes honores, potes ipsam carnis salutem: bonum vero quo vere bonus es, nec invitus accipis, nec invitus amittis. Quæro ergo quale sit hoc bonum? Psalmus quidam admonet nos rem magnam, forte quam quærimus. Ait enim, Filii hominum, quo usque graves corde? Quo usque arbor illa in triennio? » Filii hominum, quo usque graves corde? Quid est, graves corde? Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium? Et (a) ad hæc ergo ait quod quærendum est: Scitote quoniam Dominus magnificavit sanctum suum. Jam et Christus venit, jam magnificatus est, jam surrexit et adscendit in cælum, jam nomen ejus per totum mundum prædicatur: quo usque graves corde? Sufficiant præterita tempora: jam magnificato illo sancto, quo usque graves corde? Post triennium quid restat, nisi securis? Quo usque graves corde? Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium? Adhuc vana, adhuc inutilia, adhuc pompatica et volatica, ita Christo sancto magnificato, adhuc ista requiruntur? Jam clamat veritas, et adhuc quæritur vanitas? Quo usque graves corde?

Psal. 4. 3.

Ibidem 4.

CAPUT VI. Cur mundus tam acriter flagellatur.

7. Merito fortiter flagellatur hic mundus: cognovit enim jam verba Domini mundus. Et servus, inquit, nesciens voluntatem domini sui, et faciens digna plagis, vapulabit paucis. Quare? Ut quærat voluntatem domini sui. Servus ergo nesciens voluntatem, hoc erat mundus, ante quam magnificaret sanctum suum; servus erat nesciens voluntatem domini sui, et ideo vapulabat paucis. Servus autem jam voluntatem sciens domini sui, hoc est modo, ex quo magnificavit Deitas sanctum suum; et non faciens voluntatem ejus, vapulabit multis. Quid ergo mirum, mundus multum vapulat? Servus est sciens voluntatem domini et faciens digna plagis. Non ergo recuset vapulare multis: quoniam si non vult audire præceptorem injuste, juste patietur ultorem. Vel non murmuret contra castigatorem, cum videat se plagis dignum, ut misericordiam mereatur: per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat (b) cum Deo Patre et Spiritu-sancto in sæcula sæculorum. Amen.

Lucæ 12. 48.

* SERMO LXXIII.

* Alias de Diversis 46.

De verbis Evangelii Matth. 13. ubi Dominus Jesus parabolas seminantis exponit.

CAPUT I. Matth. 13 3.

1. ET hesterno die et hodie, loquente Domino nostro Jesu Christo, parabolas seminantis audivimus. Qui adfuistis heri, recordamini hodie. Heri lectum est de illo seminante, qui cum semina spargeret, aliud cecidit in viam, quod aves collegerunt; aliud in petrosis locis, quod æstu exaruit; aliud inter spinas, quod suffocatum est, et fecundari non potuit; aliud in terram bonam, et adtulit fructum centenum, sexagenum, trigenum. Hodie autem aliam parabolam rursus Dominus de seminante narravit, qui seminavit bonum semen in agro suo. Dormientibus hominibus venit inimicus, et superseminavit zizania. Quando herba erat, nondum apparebat: ubi cœpit fructus boni seminis apparere, ibi etiam zizania claruerunt. Offensi sunt servi patrisfamilias, videntes in bona segete multa zizania, et voluerunt eradicare, et permissi non sunt: sed dictum est eis, *Sinite utraque crescere usque ad messem*. Exposuit autem etiam Dominus Jesus Christus istam parabolam; et boni seminis seminatorem se esse dixit, seminatorem zizaniorum inimicum hominem diabolum ostendit; tempus messis, finem sæculi; agrum suum, totum mundum. Sed quid ait? *In tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania ad comburendum ea, triticum autem meum recondite in horreo.* Quid festinatis, inquit, servi zelo pleni? Videtis zizania inter frumentum, videtis malos Christianos inter bonos, eradicare vultis malos: quiescite, non est tempus messis. Veniat, et frumentum vos inveniat. Quid stomachamini? Quid ægre toleratis malos permixtos bonis? In agro vobiscum esse possunt, in horreo non erunt.

Ibidem 24.

Mali inter bonos.

v. 30.

CAPUT II. Una res multa nomina et duæ res unum interdum nomen sortiuntur in figuris Scripturæ.

2. Nostis autem illa tria hesterno die commemorata, ubi semen non profecit, viam, loca saxosa, loca spinosa, ipsa sunt zizania. Aliud nomen in alia similitudine acceperunt. Quia quando similitudines dantur, vel proprietas non exprimitur, per eas non veritas, sed similitudo veritatis exprimitur. Quod dico, scio paucos intellexisse: sed propter omnes loquimur. In rebus visibilibus via via est, saxosa loca loca saxosa sunt, spinosa loca loca spinosa sunt: quod sunt, hoc sunt; quia proprie nominantur. In parabolis autem et similitudinibus potest una res multis nominibus appellari: ideo non est incongruum ut dicerem vobis, via illa, loca illa saxosa, illa spi-

(a) Am. Er. et MSS. *Et a tergo ait.*
(b) Addititiam clausulam hanc esse vel ex eo conjectamus, quod in illa plurimum variant codices MSS.

CLASSIS I. nosa Christiani mali sunt, ipsi sunt et zizania.
Nonne agnus Christus? nonne et leo Christus?
Inter feras et pecora, qui agnus agnus, qui leo
leo: utrumque Christus. Illa singula per proprie-
tatem: ista utrumque per similitudinem. Plus
etiam est quod accidit, ut per similitudinem mul-
tum a se res distantes, vocentur uno nomine.
Quod enim tam distat ab invicem, quam Christus
Apoc. 5. 5. et diabolus? Tamen leo et Christus est appellatus,
et diabolus. Christus leo: Vicit leo, de tribu Ju-
1. Pet. 5. 8. da. Diabolus leo: Nescitis quia adversarius vester
diabolus circuit, quærens quem devoret? Ergo
et ille leo et ille leo: ille leo, propter fortitu-
dinem; ille leo propter feritatem: ille leo ad vin-
Apoc. 12. 9. cendum; ille leo ad nocendum. Ipse coluber dia-
bolus est, serpens antiquus: numquid jussi su-
Matth. 10. 16. mus diabolum imitari, quando nobis dixit Pastor
noster, Estote simplices ut columbæ, astuti ut
serpentes.

CAPUT III. Ad Christianos malos, ut mutentur. 3. Ergo heri allocutus sum viam, allocutus
sum loca saxosa, allocutus sum loca spinosa: et
dixi, Mutamini, cum potestis: dura (a) aratro
versate, de agro lapides projicite, de agro spinas
evellite. Nolite habere durum cor, unde cito ver-
bum Dei pereat. Nolite habere tenuem terram,
ubi radix caritatis alta non sedeat. Nolite curis
et cupiditatibus sæcularibus offocare bonum se-
men, quod vobis spargitur laboribus nostris. Ete-
nim Dominus seminat: sed nos operarii ejus su-
mus. Sed estote terra bona. Heri diximus, et ho-
die omnibus dicimus: Ferat alius centenum, alius
sexagenum, alius, trigenum. In alio major, in
alio minor est fructus: sed omnes ad horreum
pertinebunt. Heri ista diximus, hodie zizania al-
loquor: sed ipsi sunt oves zizania. O Christiani
mali, o qui implendo premitis Ecclesiam male
vivendo: corrigite vos ante quam messis adve-
niat. Non dicatis, Peccavi, et quid accidit mihi?
Non perdidit Deus potentiam: sed a te exigit pœ-
nitentiam. Hoc dico malis, et tamen Christianis;
hoc dico zizaniis. In agro enim sunt: et fieri pot-
est, ut qui hodie sunt zizania, cras sint fru-
mentum. Ideo et triticum alloquor.

CAPUT IV. Ad bonos Christianos ut malos tolerent. 4. O vos Christiani qui bene vivitis, pauci in-
ter multos suspiratis, pauci inter plurimos ge-
mitis. Transiet hyems, veniet æstas, ecce aderit
messis. Venient Angeli, qui possunt separare, et
nesciunt errare. Nos in hoc tempore similes su-
v. 28. mus servis illis, de quibus dictum est, *Vis imus
et colligimus ea?* Volebamus enim, si fieri possit,
nullum malum remanere inter bonos. Sed dictum
v. 30. est nobis, *Sinite utraque crescere usque ad mes-
sem.* Quare? Tales enim estis, ut falli possitis.
v. 29. Denique audi: *Ne forte, dum vultis eradicare
zizania, eradicetis simul et triticum.* Quid boni
facitis? Nonne messem meam vestra diligentia
vastabitis? Venient messores: et exposuit qui
v. 39. sunt messores: *Messores autem Angeli sunt.* Nos
homines sumus, Angeli messores sunt. Erimus
quidem et nos, si cursum perfecerimus, æquales
Angelis Dei: sed modo quando stomachamur con-
tra malos, adhuc homines sumus. Et nos modo SERMONES DE SCRIPTURIS.
audire debemus, Quapropter qui se putat stare,
caveat ne cadat. Putatis enim, Fratres mei, quia 1. Cor. 10. 12.
ista zizania non adscendunt apsidas? Putatis quia
deorsum sunt, et sursum non sunt? Utinam hoc
non simus. Mihi autem minimum est, ut a vobis
judicer. Dico sane Caritati Vestræ, et in apsidis 1. Cor. 4. 3.
sunt frumenta, sunt zizania; et in populis sunt
frumenta, sunt zizania. Boni tolerent malos: mali
mutentur, et imitentur bonos. Omnes, si fieri
potest, ad Deum pertineamus: omnes malitiam
sæculi hujus in illius misericordia evadamus.
Quæramus dies bonos, quia in diebus malis su-
mus: sed in diebus malis non blasphememus, ut
ad bonos dies pervenire possimus.

*SERMO LXXIV.

De verbis Evangelii Matth. 13. Ideo omnis
Scriba eruditus in regno Dei *etc.*

Nunc primum prodit ex veteri libro Colbertinæ bibliothecæ notato 821. Ejusdem tamen Sermonis excerptum jam exstabat in vulgata Bedæ, seu Flori collectione ad 2. *Cor.* 3. *sub hoc titulo*, Ex sermone de verbis Evangelii 17. *Quem re ipsa ordinem tenet in Colbertino codice supra laudato.*

1. EVANGELICA lectio admonet nos quærere et
explicare, quantum Dominus dederit, Ca-
ritati Vestræ, quis est *Scriba eruditus in regno* Matth. 13. 52.
Dei similis patri-familias proferenti de thesauro Scribæ Judæis quinam.
suo nova et vetera. In hoc enim lectio ipsa con-
clusit: quæ sunt nova et vetera eruditi Scribæ.
Quos autem veteres secundum consuetudinem
Scripturarum nostrarum Scribas appellaverint,
notum est, videlicet qui Legis scientiam profite-
rentur. Tales enim in illo populo Scribæ appel-
labantur; non quales appellantur in officiis ju-
dicum, vel in consuetudinem civitatum. Debe-
mus enim non frustra intrare scholam, sed nos-
se in qua significatione Scripturarum verba te-
neamus: ne cum aliquid de Scripturis sonuerit,
quod in alio sæculari usu intelligi solet, aberret
auditor, et cogitando quod consuevit, non intel-
ligat quod audivit. Scribæ ergo erant qui Legis
scientiam profitebantur, ad quos libri Legis per-
tinebant vel custodiendi, vel pertractandi, vel
etiam scribendi et intelligendi.

2. Tales Dominus noster Jesus Christus incre- Scribæ non eruditi in regno Dei.
pat, quod habeant claves regni cælorum, neque Lucæ 11. 52.
ipsi intrent, neque alios intrare permittant, re- Matth. 23. 3.
prehendens scilicet Pharisæos et Scribas, docto-
res Legis Judæorum. De quibus alio loco ait:
Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere
nolite. Dicunt enim, et non faciunt. Quare vobis
dictum est, Dicunt enim, et non faciunt? nisi
quia sunt quidam de quibus ostenditur quod ait
Apostolus, Qui prædicas non furandum, furaris; Rom. 2. 21.
qui dicis non adulterandum, adulteras; qui abo- » etc.
minaris idola, sacrilegium facis: qui in Lege glo- »
riaris, per prævaricationem Legis Deum inhono- »

(a) Sic vetus codex Germanensis. At editi, *dura corde versate.*

CLASSIS I. ras. Nomen enim Dei per vos blasphematur in Gentibus. Certe de his manifestum est dicere Dominum, Dicunt enim, et non faciunt. Sunt ergo Scribæ illi, sed non eruditi in regno Dei.

Præfecti mali quomodo bona loquantur, et a subditis audiendi. Matth. 12. 33. 3. Fortassis dicat aliquis vestrum, Et quomodo potest malus homo bona loqui? cum scriptum sit, ipso Domino dicente, Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala. Hypocritæ, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Hoc dicit, Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Hac dicit, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Dicunt enim, et non faciunt. Si dicunt, et non faciunt; mali sunt: si mali sunt; bona loqui non possunt: quomodo facimus quod ab ipsis audimus, cum ab ipsis bona audire non possimus? Hoc quomodo solvatur advertat Sanctitas Vestra. Quidquid homo malus a se profert, malum est: quidquid homo malus de corde suo profert, malum est: ibi est enim thesaurus malus. Quidquid autem homo bonus de corde suo profert, bonum est: ibi enim est thesaurus bonus. Unde ergo illi mali bona proferebant? Quis in cathedra Moysi sedebant. Nisi prædixisset, Cathedram Moysi sedent; numquam malos audiri jussisset. Aliud enim erat, quod de malo sui cordis thesauro proferebant; aliud quod de cathedra Moysi, tamquam præcones judicis personabant. Quod dicit præco, numquam præconi tribuetur, si ante judicem dicat. Aliud est quod præco loquitur in domo sua, aliud quod præco loquitur audiens a judice. Nam, velit nolit, præco sonat vocem punitionis et amici sui. Item, velit nolit, sonat vocem absolutionis et inimici sui. Da vocem de corde ejus: absolvit amicum, punit inimicum. Da vocem de sella judicis: punit amicum, absolvit inimicum. Da vocem Scribarum de corde eorum: audies, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Da vocem de cathedra Moysi: audies, Non occides, Non adulterabis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dicas, Honora patrem et matrem: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Hoc tu fac, quod per os Scribarum cathedra sonat: non quod per cor Scribarum. Ita enim Domini sententiam utramque complecteus, nec eris in una obediens, in altera reus; sed intelligis ambas concordare, et illud verum respicis, quia bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo profert mala: et illud, quia illi Scribæ bona non loquerentur de thesauro malo cordis sui, de bona loqui possent de thesauro cathedræ Moysi.

Matth 23. 2. — Isai. 22. 13. — Exodi 20 12. etc.

Botrus in spinis. Lucæ 6. 44. 4. Non te ergo et illa turbabunt verba Domini dicentis, Unaquæque arbor ex fructu cognoscitur. Numquid colligunt de spinis uvas, et de tribulis ficus? Ergo Scribæ et Pharisæi Judæorum spinæ et tribuli: et tamen, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Colligitur ergo de spinis uva, et de tribulis ficus, sicut A dedit tibi secundum superiorem tractatum intellectum. Nam et aliquando in spinosa sepe vineæ implicant se vites, et de rubo pendent botri. Audito nomine spinarum contemturus es uvam. Require radicem spinarum, et vide ubi invenias. Sequere radicem botri pendentis, et vide ubi invenias. Sic intellige aliud pertinere ad cor Pharisæi, et aliud ad cathedram Moysi.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Cor. 3. 13. Veteres figuræ per Christum evacuatæ. 2. Cor. 3. 17. 5. Sed quare illi tales? Quia velamen, inquit, positum est super cor eorum. Et non vident quia vetera transierunt et facta sunt omnia nova. Hinc illi tales, et quicumque etiam nunc tales. Unde vetera? Quia jamdiu prædicantur. Unde nova? Quia ad regnum Dei pertinent. Quomodo ergo tollitur velamen, dicit ipse Apostolus, Cum autem transieris ad Dominum, auferetur velamen. Judæus ergo non transiens ad Dominum, non pertendit aciem mentis in finem. Quomodo illo tempore in hac figura filii Israel non pertendebant aciem oculorum suorum * in finem, id est, in faciem Moysi. Facies enim Moysi splendida figuram habebat veritatis: interpositum est velamen, quia non poterant intendere adhuc splendorem vultus ejus filii Israel. Quæ figura evacuatur. Sic enim dixit Apostolus: Quæ * evacuantur. Quare evacuantur? Quia veniente imperatore imagines tolluntur de medio. Ibi spectatur imago, ubi imperator præsens non est: ubi est autem ille cujus est imago, imago removetur. Imagines ergo præferebantur, ante quam veniret imperator noster Dominus Jesus Christus. Imaginibus sublatis fulget præsentia imperatoris. C Ergo cum transierit quisque ad Dominum, auferetur velamen. Sonabat enim vox Moysi per velum, et facies Moysi non apparebat. Sic et modo Judæis sonat vox Christi per vocem Scripturarum veterum: vocem earum audiunt, faciem sonantis non vident. Volunt ergo ut auferatur velamen? Transeant ad Dominum. Tunc enim non auferuntur vetera, sed conduntur in thesauro, ut jam sit Scriba eruditus in regno Dei, proferens de thesauro suo, nec nova sola, nec vetera sola. Nam si nova sola, aut vetera sola protulerit, non est Scriba eruditus in regno Dei proferens de thesauro suo nova et vetera. Si dicit ea, et non facit ea; de cathedra profert, non de thesauro cordis sui. Et verum dicimus Sanctitati Vestræ, quæ de veteri proferuntur, per novum D illustrantur. Ideo transitur ad Dominum, ut auferatur velamen.

Florus ad 2. Cor. 3. 16. — * In 2. Cor. 3. 13. εἰς τὸ τέλος. — * Græc. τὸ καταργούμενον, quod evacuatur.

* SERMO LXXV.

* Alias de Diversis 22.

De (a) *verbis Evangelii Matth.* 14. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus, *etc.*

CAPUT I. Aliter significatio latet in re gesta. Matth. 14.

1. EVANGELII lectio, quam modo audivimus, admonet humilitatem omnium nostrum, videre et cognoscere ubi simus, et quo nobis tendendum et festinandum sit. Non enim nihil signi-

(a) Hunc citat Florus ad Ephes. 4. Eumdemque forte Serm. Possidius notat in Indiculo c. 9. his verbis: *De Evangelica lectione, ubi Domino jubente Petrus super mare ambulavit.* Subsequentem vero in cap. 8. sic: *De eo quod Petrus in mari titubavit.*

ficat navis illa portans discipulos, quæ contrario vento laborabat in fluctibus. Neque sine caussa Dominus relictis turbis adscendit in montem, ut solus oraret; deinde veniens ad discipulos suos, periclitantes invenit, ambulans super mare, et confirmavit eos adscendens in navem, fluctusque placavit. Quid autem mirum, si omnia placare potest, qui condidit omnia? Tamen postea quam adscendit in navem, venerunt qui portabantur, dicentes, *Vere Filius Dei es tu.* Sed ante istam evidentiam turbati sunt, videntes eum super mare. Dixerunt enim, *Phantasma est.* Ille autem adscendens in navem, abstulit fluctuationem mentis de cordibus ipsorum, ubi jam amplius dubitatione periclitabantur mente, quam corpore in fluctibus.

Matth. 14. 33. — v. 26.

CAPUT II. Quid significet transitus maris in navi.

2. In omnibus tamen quæ fecit Dominus, admonet nos quemadmodum hic vivamus. Nemo quippe in hoc sæculo non peregrinus est: quamvis non omnes ad patriam redire desiderent. Ex ipso autem itinere fluctus tempestatesque patimur: sed opus est vel in navi simus. Nam si in navi pericula sunt, sine navi certus interitus. Quantasvis enim vires habeat lacertorum qui natat in pelago, aliquando magnitudine maris victus absorbetur et mergitur. Opus est ergo ut in navi simus, hoc est, ut in ligno portemur, ut mare hoc transire valeamus. Hoc autem lignum, quo infirmitas nostra portatur, crux est Domini, in qua signamur, et ab hujus mundi submersionibus vindicamur. Patimur fluctus: sed ille Deus est, qui opituletur nobis.

Christi in monte oratio. — Matth. 14. — Rom. 8. 34.

3. Quod enim adscendit relictis turbis solus Dominus orare in montem, mons ille alta cælorum significat. Relictis enim turbis, solus Dominus post resurrectionem adscendit in cælum, et ibi interpellat pro nobis, sicut Apostolus dicit. Est ergo quod significat, relictis turbis, adscendit in montem ut solus oraret. Solus enim est adhuc primogenitus a mortuis, post resurrectionem corporis ad dexteram Patris, pontifex et advocatus precum nostrarum. Caput Ecclesiæ sursum est, ut cetera membra sequantur in finem. Si ergo interpellat pro nobis, quasi in montis verticem, super celsitudinem omnium creaturarum, solus orat.

CAPUT III. Navis jactata tempestate.

4. Interea navis portans discipulos, id est, Ecclesia, fluctuat et quatitur tempestatibus tentationum: et non quiescit ventus contrarius, id est, adversans ei diabolus, et impedire nititur ne perveniat ad quietem. Sed major est qui interpellat pro nobis. Nam in ista nostra fluctuatione in qua laboramus, dat nobis fiduciam, veniens ad nos, et confortans nos: tantum ne turbati in navi excutiamus nos, et projiciamus in mare. Quia etsi turbatur navis, navis est tamen. Sola portat discipulos, et recipit Christum. Periclitatur quidem in mari: sed sine illa statim peritur. Tene te itaque in navi, et roga Deum. Deficientibus enim omnibus consiliis, cum neque gubernaculo suffecerint, et ipsa velorum exten-

(a) Apud Florum, *quamdam claritatem.*

A sio majori periculo quam utilitati fuerit; dimissis humanis omnibus adjutoriis et viribus, sola restat nautis intentio deprecandi et voces ad Deum fundendi. Qui ergo præstat navigantibus, ut perveniant ad portum, numquid Ecclesiam suam dimissurus est, ut eam non perducat ad requiem?

CAPUT IV. Tempestas absente Domino.

5. Tamen, Fratres, maxima perturbatio in ista navi non est, nisi in absentia Domini. In Ecclesia constitutus, absentem habet Dominum? Quando habet absentem Dominum? Quando vincitur aliqua cupiditate. Quomodo enim quodam loco in sacramento dictum accipitur, Sol non occidat super iracundiam vestram, neque detis locum diabolo: intelligitur autem, non de isto sole qui habet quamdam (a) sublimitatem inter cælestia visibilia, qui communiter videri potest et a no-

Florus ad Ephes. 4. 26.

B bis et a bestiis; sed de illa luce, quam non vident nisi pura corda fidelium, sicut dictum est, Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc enim lumen visibilis solis etiam pecora minutissima et brevissima illuminat. Est ergo lumen verum justitia atque sapientia, quod desinit mens videre, cum perturbatione iracundiæ fuerit tamquam nubilo superata: et tunc quasi occidit sol super iracundiam hominis. Sic et in ista navi, cum absens est Christus, suis quisque tempestatibus quatitur et iniquitatibus et cupiditatibus suis. Dicit enim tibi Lex, verbi gratia, Ne falsum testimonium dicas. Si intelligas testimonii veritatem, lucem habes in mente: si autem turpis lu-

Johan. 1. 9.

C cri cupiditate superatus, statueris animo falsum dicere testimonium, jam incipiens absente Christo tempestate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempestate concupiscentiarum tuarum, et quasi absente Christo pene submergeris.

CAPUT V. Retro respicere.

6. Quam metuendum est, ne avertatur navis, et retro respiciat: quod fit, cum relicta spe cælestium præmiorum, ad ea quæ videntur, et transeunt, detorquente cupiditate quisque convertitur. Nam et tentationibus libidinum qui perturbatur, et tamen in ea quæ intus sunt conspicit, non est usque adeo desperatus, veniam delictis suis deprecans, et intus evincere atque transmeare rabiem sævientis maris. Qui vero ita detorquetur ab se, ut dicat in corde suo, Non videt Deus; non enim de me cogitat, nec curat an

D peccem: vertit proram, fertur procella, et unde veniebat impellitur. Sunt enim multæ cogitationes in cordibus hominum: et fluctibus hujus sæculi, et multis tempestatibus navis Christo absente turbatur.

CAPUT VI. Vigilia noctis quarta.

7. Quarta vero vigilia noctis; finis est noctis: una enim vigilia tribus horis constat. Significat ergo, quod jam in fine sæculi subvenit Dominus, et videtur ambulare super aquas. Quamquam enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum Deum ambulare super omnes tumores maris; hoc est, super omnes hujus sæculi principatus. Antea enim dictum est

CLASSIS I.

ex voce passionis ejus, quia secundum carnem cum demonstraret humilitatis exemplum, evanuerunt adversus eum fluctus maris, quibus cessit voluntate pro nobis, ut impleretur illa prophetia, Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. Psal. 68. 3. Non enim repulit falsos testes, nec sævientem clamorem dicentium, Crucifigatur. Rabida corda et ora furentium, non potestate compressit, sed patientia toleravit. Philip. 2. 8. Fecerunt ei quanta voluerunt; quia factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Postea vero quam resurrexit a mortuis, ut pro discipulis in Ecclesia tamquam in navi constitutis, et fide crucis suæ tamquam ligno portatis, et tentationibus hujus sæculi tamquam fluctibus maris periclitantibus, solus oraret; cœpit nomen ejus honorari et in hoc sæculo, in quo contemptus, accusatus, occisus est; ut qui venerat secundum passionem carnis in altitudinem maris, et tempestas demerserat eum, jam superborum cervices tamquam spumam undarum sui nominis honore calcaret. Sicut nunc Dominum videmus tamquam ambulantem super mare, sub cujus pedibus totam hujus sæculi rabiem subjectam esse conspicimus.

Fides crucis.

CAPUT VII.

Error discipulorum errores figurat hæreticorum.

8. Sed accedunt periculis tempestatum etiam errores hæreticorum; et non desunt qui sic tentent animos eorum qui sunt in navi, ut dicant Christum non fuisse natum de virgine, nec verum corpus habuisse, sed oculis visum esse quod non erat. Et istæ opiniones hæreticorum * nunc natæ sunt, quando jam nomen Christi per omnes gentes clarificatur, tamquam Christo jam ambulante super mare. Tentati discipuli dixerunt, v. 26. *Quia phantasma est*. Sed ille nos adversus istas v. 27. pestes sua voce confirmat, dicens. *Fidite, ego sum: nolite timere*. Vano enim timore homines de Christo ista senserunt, adtendentes honorem ejus et majestatem: et non putant quod sic potuerit nasci, qui sic meruit clarificari, tamquam expavescentes super mare ambulantem. Quo facto, honoris ejus excellentia figuratur: atque ita quod phantasma esset, existimant. Sed eum ille dicit, *Ego sum*: quid aliud dicit, nisi non (a) in se esse quod non est? Itaque si carnem ostendit, caro erat; si ossa, ossa erant; si cicatrices, cicatrices erant. Non enim erat in illo Est, et Non: sed Est in illo erat, sicut Apostolus dicit. 2. Cor. 1. 19. Inde est vox illa, *Fidite, ego sum; nolite timere*. Hoc est, nolite sic expavescere meam dignitatem, ut mihi velitis auferre veritatem. Etsi super mare ambulo, etsi elationes et fastus sæculares tamquam rabidos fluctus sub pedibus habeo; tamen verus homo apparui, tamen verum de me Evangelium meum prædicat, quod ex virgine natus sim; quod Verbum caro factus sim; quod verum dixi, Luc. 24. 39. Palpate et videte quia spiritus ossa non habet, sicut me videtis habere: quod manus dubitantis vera vulnerum meorum vestigia tractaverunt. Itaque, *Ego sum; nolite timere*.

* Manichæorum.

CAPUT VIII.

Error alius itidem figuratus.

9. Non autem illos solos significat ista res, quod putaverunt discipuli quia phantasma est: non illos solos designat, qui humanam carnem habuisse Dominum negant, et aliquando etiam eos qui in navi sunt cæca pravitate perturbant: sed etiam illos qui Dominum putant in aliquo fuisse mentitum, et ea quæ minatus est impiis, eventura esse non credunt. Quasi in parte sit verax et in parte mendax, veluti phantasma apparens in verbis, quasi quod est et non est. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis, *Ego sum, nolite timere*: jam credunt omnia verba Domini, ut quemadmodum sperant præmia quæ promittit, ita pœnas timeant quas minatur. Sicut enim verum est quod dicturus est ad dexteram positis, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi: Matth. 25. 34. ita verum est quod audituri sunt ad sinistram constituti, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Ibidem 41. Nam et ista opinio, qua putant homines Christum non vera fuisse iniquis et perditis comminatum, ex hoc nata est, quia vident populos multos et innumerabiles turbas nomini ejus esse subjectas: ut ex eo illis videatur Christus phantasma esse, quia super mare ambulabat; id est, ideo videatur mentiri in comminatione pœnarum: quia quasi non potest perdere tam innumerabiles populos, qui nomini ejus et honori subjecti sunt. Sed audiant dicentem, *Ego sum*. Illi ergo non timeant, qui veracem in omnibus Christum credentes, non solum id quod promisit appetunt, sed etiam fugiunt quod minatus est: quia etiamsi super mare ambulat, id est, omnia genera hominum in isto sæculo constituta illi subjecta sunt; tamen non est phantasma, et ideo non mentitur cum dicit, Non omnis qui mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum. Matth. 7. 21.

CAPUT IX.

Petrus ambulans super mare.

10. Quid ergo significat etiam quod Petrus ausus est ad illum venire super aquas? Gestat enim Petrus Ecclesiæ plerumque personam. Quid ergo aliud dictum putamus, *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas*: nisi, Domine, si tu verax es, et in nullo mentiris, clarificetur etiam Ecclesia tua in isto sæculo, quia hoc prophetia prædicavit? Ambulet ergo super aquas, et sic ad te veniat illa cui dictum est, Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. Psal. 44. 13. Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem sæpe in Ecclesia humanis laudibus et honoribus perturbantur, et prope merguntur: ideo Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempestatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem, Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, et conturbant semitas pedum vestrorum? Isai. 3. 12. Et quia luctatur animus adversus concupiscentiam laudis humanæ, bonum est in tali periculo ad orationem et deprecationem convertatur: ne forte qui laude mulcetur, vituperatione subruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus, et dicat, *Domine, salva me*. Porrigit enim Dominus manum: et quamvis increpet, di-

(a) In editis deest, *in*, quæ particula exstat in MS. Germanensi.

CLASSIS I. cens, *Modicæ fidei, ut quid dubitasti?* quare non recto itinere illum intuens ad quem tendebas, non nisi in Domino gloriatus es? Tamen a fluctibus rapit, et confitentem infirmitatem suam atque illius auxilium postulantem, perire non sinit. Recepto autem Domino in navi confirmata fide atque omni dubitatione sublata, sedatisque tempestatibus maris, ut jam ad terræ stabilitatem securitatemque veniatur, adorant omnes dicentes, *Vere Filius Dei es tu.* Hoc est enim gaudium sempiternum, quo perspicua veritas et Verbum Dei, et Sapientia per quam facta sunt omnia, et eminentia misericordiæ ejus, et cognoscitur et amatur.

* Alias 13. de verbis Domini.

*SERMO LXXVI.

Rursus in Matth. 14. de (a) Domino ambulante super aquas maris, et de Petro titubante.

CAPUT I. Matth. 14. 25. Mare, sæculum. Petrus, Ecclesiæ typus.

1. Evangelium quod recentissime recitatum est de Domino Christo, qui super aquas maris ambulavit; et de apostolo Petro, qui ambulans timendo titubavit, et diffidendo mersus, confitendo rursus emersit; admonet nos intelligere mare præsens sæculum esse, Petrum vero apostolum Ecclesiæ unicæ typum. Ipse enim Petrus in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promptissimus; sæpe unus respondet pro omnibus. Ipse denique Domino Jesu Christo requirente, quemnam homines dicerent eum esse, et opiniones varias hominum discipulis respondentibus, rursusque Domino interrogante et dicente, Vos autem quem me esse dicitis? Respondit Petrus, Tu es Christus Filius Dei vivi. (Matth. 16. 17. etc.) Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis. Tunc ei Dominus ait, Beatus es Simon Bar-Jona, quia non revelavit tibi caro et sanguis, sed Pater meus qui est in cœlis. Deinde addidit, Et ego dico tibi. (Florus ad 1. Cor. 1.) Tamquam diceret, Quia tu dixisti mihi, Tu es Christus Filius Dei vivi; et ego dico tibi, Tu es Petrus. Simon quippe antea vocabatur. Hoc autem ei nomen, ut Petrus appellaretur, a Domino impositum est: et hoc in ea figura, ut significaret Ecclesiam. Quia enim Christus petra, Petrus populus Christianus. Petra enim principale nomen est. Ideo Petrus a petra, non petra a Petro: quomodo non a Christiano Christus, sed a Christo Christianus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus; et super hanc petram quam confessus es, super hanc petram quam cognovisti, dicens, Tu es Christus Filius Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam: id est, super me ipsum Filium Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam. Super me ædificabo te, non me super te.

CAPUT II. 1. Cor. 1. 12. Ecclesia non super homines, sed super Christum ædificata.

2. Nam volentes homines ædificari super homines dicebant, Ego quidem sum Pauli, Ego autem Apollo, Ego vero Cephæ, ipse est Petrus. Et alii qui nolebant ædificari super Petrum, sed super petram, Ego autem sum Christi. Apostolus autem Paulus ubi cognovit se eligi, et Christum contemni: Divisus est, inquit, Christus? Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Quomodo non in Pauli, sic nec in Petri; sed in nomine Christi: ut Petrus ædificaretur super petram, non petra super Petrum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Petrus primo beatus, et mox satanas dictus.

3. Idem ergo Petrus a petra cognominatus beatus, Ecclesiæ figuram portans, apostolatus principatum tenens, continuo post paululum jam audito quod beatus esset, jam audito quod Petrus esset, jam audito quod supra petram (b) ædificandus esset, postea quam audivit futuram Domini passionem, quia prædixerat eam cito futuram discipulis suis, displicuit ei. Timuit ne perderet morientem, quem confessus fuerat vitæ fontem. Turbatus est, dicens, Absit a te, inquit, Domine, non fiet istud. (Matth. 16. 22.) Propitius esto tibi, Deus, nolo te mori. Petrus dicebat Christo, nolo te mori: sed melius dicebat Christus, Volo pro te mori. Denique continuo reprehendit, quem paulo ante laudaverat, et quem beatum dixerat, satanam appellat. Redi, inquit, post me satana, scandalum mihi es: non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum. (Ibidem 23.) Quid nos vult facere ex hoc quod sumus, qui sic culpat quod homines sumus? Vultis scire quid nos velit facere? Audite Psalmum: Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes. (Psal. 81. 6.) Sed humana sapiendo: Vos autem sicut homines moriemini. Idem ipse Petrus paulo ante beatus, postea satanas, in momento uno, infra pauca verba. Miraris, differentiam nominum, differentias adtende caussarum. Quid miraris, quia paulo ante beatus, postea satanas? Adtende caussam quare beatus. Quia non tibi revelavit caro et sanguis; sed Pater meus qui in cœlis est. (Matth. 16. 17.) Ideo beatus, quia tibi non caro et sanguis revelavit. Si enim caro et sanguis hoc tibi revelaret; de tuo; quia vero non caro et sanguis tibi revelavit, sed Pater meus qui in cœlis est; de meo, non de tuo. Quare de meo? Quia omnia quæ habet Pater, mea sunt. (Johan. 16. 15.) Ecce audisti caussam, quare beatus, et quare Petrus. Quare autem illud quod horrescimus, et repetere nolumus? quare, nisi quia de tuo? Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

CAPUT III. In Petro firmi et infirmi figurati.

4. Hoc intuentes nos Ecclesiæ membrum, discernamus quid de Deo, quid de nostro. Tunc enim non titubabimus, tunc in petra fundabimur, fixi et stabiles erimus adversus ventos, imbres, flumina, tentationes videlicet præsentis sæculi. Illum tamen videte Petrum, qui tunc erat figura nostra: modo fidit, modo titubat; modo immortalem confitetur, modo timet ne moriatur. Proinde quia Ecclesia Christi habet firmos, habet et infirmos; nec sine firmis potest esse, nec sine infirmis: unde dicit Paulus apostolus, Debemus autem nos firmi infirmorum onera sustinere: (Rom. 15. 1.) in eo quod dixit Petrus, Tu es Christus Filius Dei vivi, firmos significat; in eo autem quod trepidat et titubat, et Christum pati non vult,

(a) Hujus Sermonis excerpta refert Florus ad. 1. Cor. 1. et 15.

(b) MSS. *ædificatus est.*

mortem timendo, vitam non agnoscendo, infirmos Ecclesiæ significat. In illo ergo uno apostolo, id est, Petro, in ordine Apostolorum primo et præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia, utrumque genus significandum fuit, id est firmi et infirmi: quia sine utroque non est Ecclesia.

Homo in se infirmus, potens in Domino.

5. Hinc est ergo et quod modo lectum est, *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. Si tu es, jube me:* (Matth. 14. 28.) Non enim possum hoc in me, sed in te. Agnovit quid sibi esset a se, quid ab illo, cujus voluntate credidit se posse, quod nulla infirmitas humana possit. Ergo, *Si tu es, jube:* quia cum jusseris, fiet. Quod ego non valeo præsumendo, tu potes jubendo. Et Dominus, *Veni*, inquit. (v. 29.) Et sine ulla dubitatione Petrus ad verbum jubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præsentiam regentis sine ulla cunctatione desiluit in aquas, et ambulare cœpit. Potuit quod Dominus, non in se, sed in Domino. Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux; sed in Domino. (Ephes. 5. 8.) Quod nemo potest in Paulo, nemo in Petro, nemo in alio ullo Apostolorum, hoc potest in Domino. (Florus ad 1 Cor. 1.) Ideo bene Paulus utiliter se contemnens, illum commendans: Numquid Paulus, inquit, pro vobis crucifixus est, » aut in nomine Pauli baptizati estis? (1. Cor. 1.13.) Non ergo in » me, sed mecum; non sub me, sed sub illo.

CAPUT IV.

Infirmitatis propriæ cognitio necessaria ad gratiam obtinendam.

6. Ergo ambulavit Petrus super aquas in jussu Domini, sciens hoc se a se habere non posse. Fide valuit, quod humana infirmitas non valeret. Hi sunt firmi Ecclesiæ. Attendite, audite, intelligite, agite. Neque enim agendum est cum firmis (a) alibi, ut sint infirmi: sed agendum est cum infirmis, ut sint firmi. Multos autem impedit a firmitate præsumtio firmitatis. NEMO ERIT A DEO FIRMUS, nisi qui se a se ipso sentit infirmum. Pluviam voluntariam segregans Deus hereditati suæ. (Psal. 67. 10.) Quid præceditis, qui quod dicturus sum nostis? Temperetur velocitas, ut sequatur tarditas. Hoc dixi, et hoc dico; audite, capite, facite. Nemo a Deo fit firmus, nisi qui se a se ipso sentit infirmum. Pluviam ergo voluntariam, sicut Psalmus dicit, voluntariam; non meritorum nostrorum, sed voluntariam. (Florus ad 1. Cor. 15.) Pluviam ergo voluntariam segregans Deus hereditati suæ: etenim infirmata est; tu vero perfecisti eam. Quia pluviam voluntariam segregasti, non attendens hominum merita, sed tuam gratiam et misericordiam. Infirmata est ergo ipsa hereditas, et agnovit se infirmam in se, ut firma esset in te. Non firmaretur, si non infirmaretur, ut abs te in te perficeretur.

CAPUT V.

Paulus infirmitatem suam agnoscens perficitur.

7. Vide hujus hereditatis portiunculam Paulum, vide infirmatum, qui dixit, Non sum idoneus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. (1. Cor. 15.9. etc.) Quare ergo Apostolus es? Gratia Dei sum quod sum. Non sum idoneus, sed gratia Dei sum quod sum. Infirmatus est Paulus, tu vero perfecisti eum. Jam vero quia gratia Dei est » quod est, vide quid sequatur: Et gratia ejus in » me non fuit vacua, sed plus omnibus illis laboravi. Vide ne præsumtione perdas, quod infirmitate meruisti. Bene hoc, bene: Non sum ido» neus vocari Apostolus: Gratia ejus sum quod » sum; et gratia ejus in me non fuit vacua: omnia optime. Sed, Plus illis omnibus laboravi: quasi tibi cœpisti tribuere, quod paulo ante Deo dederas. Agnosce, et sequere: Non ego autem, sed » gratia Dei mecum. Bene infirme: firmissime eris exaltatus, quia non es ingratus. Tu es idem ipse Paulus in te parvus, in Domino magnus. (2 Cor. 12.8.) Tu es qui ter Dominum rogasti, ut stimulus carnis, angelus satanæ, a quo colaphizabaris, auferretur a te. Quid tibi dictum est? quid audisti quando hoc petisti? Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur. (Ibidem 9.) Etenim infirmatus est, tu vero perfecisti eum.

Petrus potens non in se, sed in Domino.

8. Sic et Petrus, *Jube me*, inquit, *venire ad te super aquas.* Homo audeo, sed non hominem rogo. Jubeat Deus homo, ut possit quod non potest homo. *Veni*, inquit. Et descendit, et cœpit ambulare super aquas: et potuit Petrus, quia jusserat petra. Ecce quid Petrus in Domino: quid in se? *Videns ventum validum, timuit; et cum cœpisset mergi, exclamavit, Domine, pereo, libera me.* Præsumsit de Domino, potuit de Domino: titubavit ut homo, rediit ad Dominum. Si dicebam, Motus est pes meus. (Psal. 93. 18.) Psalmus loquitur, sancti Cantici vox est; et si agnoscamus, et nostra: immo si velimus, et nostra est. Si dice» bam, Motus est pes meus. Quare motus, nisi » quia meus? Et quid sequitur? Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. Non virtus mea: sed misericordia tua. Numquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audivit invocantem? Ubi est illud Quis invocavit Deum, et est ab eo? (Eccli. 2. 12.) Ubi desertus et illud, Et omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit? (Joel. 2. 32.) Continuo porrigens adjutorium dexteræ suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* De me præsumsisti, de me dubitasti?

CAPUT VI.

In sæculi adversitate seu felicitate cupiditas tempestas est.

9. Eia Fratres, Sermo concludendus est, Attendite sæculum quasi mare, ventus validus, et magna tempestas. Unicuique sua cupiditas, tempestas est. Amas Deum; ambulas super mare, sub pedibus tuis est sæculi (b) tumor. Amas sæculum; absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cum fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi divinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est hujus sæculi adversitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum, etiam singulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adversus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate sæculum arridet, quasi non est ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem: interroga, sed tuam cupiditatem. Vide si tranquillitas est in te: vide si non te subvertit ventus interior: hoc vide. MAGNÆ VIRTUTIS EST, cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat,

(a) Aliquot MSS. *ut alibi sint infirmi.*

(b) Sic meliores MSS. Editi vero: *timor sæculi.*

ne ipsa subvertat felicitas. Magnæ, inquam, virtutis est, cum felicitate luctari; magnæ felicitatis est, a felicitate non vinci. Disce calcare sæculum: memento fidere in Christo. Et si motus est pes tuus, si titubas, si aliqua non superas, si mergi incipis, dic, Domine, pereo, libera me. Dic, Pereo, ne pereas. Solus enim a morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te. Conversi ad Dominum, etc.

* Alias de Tempore 74.

* SERMO LXXVII.

De verbis Evangelii Matth. 15. Egressus Jesus de Genezareth, secessit in partes Tyri et Sidonis, et ecce (*a*) mulier Chananæa *etc.*

CAPUT I. Chananæa mulier humilitatis exemplum.

Matth. 15. 22. etc.

1. CHANANÆA ista mulier, quæ (*b*) modo nobis lectione Evangelica commendata est, præbet nobis humilitatis exemplum, et pietatis viam: ab humilitate in alta surgere ostendit. Erat autem, sicuti apparet, non de populo Israel, unde Patriarchæ, unde Prophetæ, unde parentes Domini nostri Jesu Christi secundum carnem; unde ipsa virgo Maria, quæ peperit Christum. Non ergo ex isto populo erat hæc mulier: sed erat ex Gentibus. Nam, sicut audivimus, secessit Dominus in partes Tyri et Sidonis, et inde mulier Chananæa de finibus illis egressa, petebat beneficium instantissime curandæ filiæ suæ, quæ male a dæmonio vexabatur. Tyrus et Sydon non erant civitates populi Israel, sed Gentium: quamvis vicinæ illi populo. Clamabat ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulsabat: et dissimulabatur ab (*c*) ea, non ut misericordia negaretur, sed ut desiderium accenderetur; nec solum ut desiderium accenderetur, sed, sicut ante dixi, ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo tamquam Domino non audiente, sed quod facturus erat in silentio disponente. Discipuli rogaverunt pro illa Dominum, et dixerunt, *Dimitte illam, quia clamat post nos.* Et ille, *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.*

v. 23.

v. 24.

CAPUT II. Quomodo Christus non nisi ad Israelitas missus.

2. Hic verborum istorum oritur quæstio: Unde nos ad ovile Christi de Gentibus venimus, si non est missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel? Quid sibi vult hujus secreti tam alta dispensatio, ut cum Dominus sciret quare veniret, utique ut Ecclesiam haberet in omnibus Gentibus, non se missum dixerit, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel? Intelligimus ergo præsentiam corporis sui, nativitatem suam, exhibitionem miraculorum, virtutemque resurrectionis in illo populo eum ostendere debuisse; ita fuisse dispositum, sic ab initio commendatum, hoc prædictum, hoc impletum: quia Christus Jesus ad gentem Judæorum venire debuit videndus, occidendus, et lucraturus eos inde quos ante præscivit. Non enim damnata illa plebs est, sed ventilata. Ibi erat paleæ multitudo, ibi granorum occulta dignitas: ibi quod incenderetur, ibi unde horreum repleretur. Nam unde Apostoli, nisi inde? Unde Petrus? Unde ceteri?

Solutio quæstionis.

Saulus in Paulum mutatus. Florus ad 1. Cor. 1.

1. Reg. 18. 29.

Act. 9. 1. etc.

3. Unde ipse Paulus, primo Saulus? hoc est, primo superbus, post humilis. Nam quando Saulus, a Saule nomen derivatum erat. Saul autem rex superbus: in regno autem David humilem persequebatur. Quando ergo Saulus, qui postea Paulus, tunc utique superbus, tunc persecutor innocentium, tunc vastator Ecclesiæ. Acceperat enim litteras (velut zelo synagogæ ardens, et insequens Christianum nomen,) a sacerdotibus, ut exhiberet quoscumque invenisset Christianos ad luenda supplicia. Cum pergit, cum anhelat cædes, cum sitit sanguinem, cælesti Christi voce prostratus est persecutor, erectus est prædicator. Impletum in illo quod scriptum est in Propheta: Ego percutiam, et ego sanabo. Hoc enim percutit Deus, quod se in homine extollit adversus Deum. Non est impius medicus, qui tumorem ferit, qui putredinem secat, aut urit. Dolorem ingerit: ingerit, sed ut perducat ad sanitatem. Molestus est: sed nisi esset, utilis non esset. Prostravit ergo Christus una voce Saulum, erexit Paulum: hoc est, prostravit superbum, erexit humilem. Nam quæ fuit ratio mutandi sibi nominis, ut cum Saulus antea vocaretur, postea se Paulum dici vellet; nisi quia Sauli nomen in se agnovit, cum persequeretur, fuisse superbiæ? Elegit ergo humile nomen, ut Paulus, hoc est minimus, vocaretur. Paulum enim, minimum est. Paulum nihil aliud est, quam parvum. De quo nomine jam glorians, humilitatemque commendans, Ego, inquit, sum minimus Apostolorum. Unde ergo, unde iste, nisi ex populo Judæorum? Inde alii Apostoli, inde Paulus, inde quos commendat idem Paulus, quod viderint Dominum post resurrectionem. Dicit enim eum visum ferme a quingentis fratribus simul, ex quibus plures manent usque adhuc, quidam autem dormierunt.

Deut. 32. 39.

Ratio mutati nominis Sauli in Pauli.

1. Cor. 15. 9.

Ibidem 6.

Judæi audito Petro conversi.

4. Ex illo autem populo etiam illi, qui, cum Petrus loqueretur, commendans passionem, resurrectionem divinitatemque Christi, accepto Spiritu sancto, quando illi omnes, in quos venit Spiritus-sanctus, linguis omnium gentium sunt locuti, compuncti spiritu, qui audiebant ex populo Judæorum, quæsierunt consilium salutis suæ, intelligentes se reos sanguinis Christi: quod eum ipsi crucifixerint, ipsi occiderint, in cujus nomine occisi e se viderent tanta miracula fieri, viderent Spiritus-sancti præsentiam. * Quærentes ergo consilium, responsum acceperunt: Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi, et dimittentur vobis peccata vestra. Quis desperaret sibi donanda peccata, quando crimen occisi Christi reis donabatur? Conversi sunt ex ipso populo Judæorum: conversi sunt, baptizati sunt. Ad mensam Domini accesserunt, et san-

* CAPUT III.

Act. 2. 38.

De consecr.

(a) Citatur in Flori collectione ad 1. Cor. 1.

(b) Editi, *quæ heri nobis* etc. Hic nos Philmarconensem vetustissimum, et optimæ notæ librum sequimur.

(c) Sic Philmarconensis MS. At editi, *ab eo.*

guinem quem sævientes fuderunt, credentes biberunt. Quemadmodum autem sint conversi, quam plane atque perfecte, indicant Actus Apostolorum. Nam omnia quæ possidebant, vendiderunt, atque pretia rerum suarum ad pedes Apostolorum posuerunt; et distribuebatur unicuique sicut opus cuique erat; et nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia. Et erat illis, sicut scriptum est, anima una et cor unum in Deum. Ecce sunt oves de quibus dixit, *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel*. Illis enim exhibuit præsentiam suam, pro illis in se sævientibus crucifixus oravit, dicens, Pater, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Intelligebat medicus phreneticos mente perdita medicum occidentes, et occidendo medicum nescientes, sibi medicamentum facientes. De Domino enim occiso omnes (a) curati sumus, illius sanguine redemti, pane illius corporis a fame liberati. Hanc ergo præsentiam Christus Judæis exhibuit. Hoc ergo ait, *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel:* ut illis præsentiam sui corporis exhiberet; non ut oves quas habebat in Gentibus, contemneret et præteriret.

Dist. 1. cap. Tunc eis. — Act. 4. 34, etc. — Oves ad quas Christus missus est. — Lucæ 23. 34.

CAPUT IV. *Ad Gentes Christus non missus est, sed misit.*

5. Ad Gentes enim ipse non ivit, sed discipulos misit. Et illic impletum est quod Propheta dixit; Populus quem non cognovi, servivit mihi. Videte quam alta, quam evidens, quam expressa prophetia: Populus quem non cognovi, id est, cui præsentiam meam non exhibui, servivit mihi. Quomodo? Sequitur, In auditu auris obaudivit mihi: hoc est, non videndo, sed audiendo crediderunt. Ideo Gentium major laus. Illi enim viderunt, et occiderunt: Gentes audierunt, et crediderunt. Ad Gentes autem vocandas et congregandas, ut impleretur quod modo cantavimus, Congrega nos de Gentibus, ut confiteamur nomini tuo, et gloriemur in laude tua, ille Paulus apostolus missus est, Minimus ille factus magnus, non per se, sed per eum quem persequebatur, missus est ad Gentes, ex latrone pastor, ex lupo ovis. Missus est ad Gentes ille Apostolus minimus, et multum laboravit in Gentibus, et per eum Gentes crediderunt. Testes sunt ejus epistolæ.

Psal. 17. 45. — Psal. 105. 45. — Florus ad 1. Cor. 1. — Act. 9. 15.

6. Habes hoc et in Evangelio sacratissime figuratum. Filia Archisynagogi quædam defuncta erat, pater ejus rogabat Dominum, ut iret ad eam: ægram reliquerat et in periculo constitutam. Ibat Dominus ad visitandam et sanandam ægram: Interea mortua nuntiata est, et dictum est patri, Puella mortua est, noli jam vexare magistrum. Dominus autem qui sciebat se posse mortuos suscitare, non abstulit spem desperanto, et ait patri, Noli timere, tantum crede. Pergebat ad puellam: atque in itinere inter turbas, quomodo potuit, coartavit se quædam mulier, quæ fluxum sanguinis patiebatur, et diuturno illo languore in medicos frustra omnia quæ habebat impenderat. Ubi fimbriam vestimenti ejus tetigit, sana facta est. Et Dominus, Quis me tetigit? Admirantes discipuli qui nesciebant quid esset factum, et videbant eum a turbis comprimi, et de una quæ leviter tetigerat fuisse sollicitum, responderunt, Turba te premit, et dicis, Quis me tetigit? Et ille: Tetigit me aliquis. Nam isti premunt, illa tetigit. Corpus ergo Christi multi moleste premunt, pauci salubriter tangunt. Tetigit me, inquit, aliquis. Ego enim sensi de me virtutem exiisse. At ubi vidit illa non se latuisse, provoluta est ante pedes ejus, et confessa est quid esset factum. Post hæc perrexit, pervenitque quo tendebat, et puellam filiam archisynagogi inventam mortuam suscitavit.

Filia Archisynagogi et Hæmorroissa. — Lucæ 8. 41, etc. — V. supra Serm. 62, n. 5.

CAPUT V. *Res de illis narrata licet vere gesta, tamen figura est.*

7. Factum quidem est, et ita ut narratur, impletum: sed tamen etiam ipsa, quæ a Domino facta sunt, aliquid significantia erant, quasi verba, si dici potest, visibilia et aliquid significantia. Quod maxime apparet in eo quod præter tempus poma quæsivit in arbore, et quia non invenit, arbori maledicens aridam fecit. Hoc factum nisi figuratum accipiatur, stultum invenitur: primo quæsisse poma in illa arbore, quando tempus non erat ut essent in ulla arbore: deinde si pomorum jam tempus esset, non habere poma quæ culpa arboris esset? Sed quia significabat, quærere se non solum folia, sed et fructum, id est, non solum verba, sed et facta hominum, arefaciendo ubi sola folia invenit, significavit eorum pœnam qui loqui bona possunt, facere bona nolunt. Si ergo et hic. Nam utique mysterium est. Præscius omnium dicit, Quis me tetigit? Fit imperito similis Creator, et interrogat non solum qui hoc sciebat, sed etiam qui cetera præsciebat. Aliquid est utique, quod nobis significante mysterio loquitur Christus.

Marci 11. 13.

8. Filia illa Archisynagogi significabat populum Judæorum, propter quem venerat Christus, qui dixit, *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierant domus Israel*. Illa vero mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, Ecclesiam figurabat ex Gentibus, ad quam Christus per præsentiam corporis non erat missus. Ad illam ibat, illius salutem intendebat: hæc intercurrit, tangit fimbriam quasi nescientis, id est, sanatur tamquam ab absente. Dicit ille, Quis me tetigit? quasi diceret, Non novi hunc populum. Populus quem non cognovi, servivit mihi. Tetigit me aliquis. Ego enim sensi virtutem de me exiisse, id est, Evangelium emissum totum orbem implesse. Tangitur autem fimbria exigua pars vestimenti et extrema. Fac vestem Christi quasi Apostolos. Ibi fimbria Paulus erat: hoc est, extremus et minimus. Nam utrumque de se dixit, Ego sum minimus Apostolorum. Nam post omnes vocatus est, post omnes credidit, plus omnibus sanavit. Non erat missus Dominus, nisi ad oves quæ perierant domus Israel. Sed quia et populus quem non cognoverat, serviturus erat, in obauditu auris obauditurus erat, nec de illo ta-

Quid illis figuratur. — 1. Cor. 15. 9.

(a) Editi, omnes nos. Abest nos a MSS.

CLASSIS I.

cuit ibi constitutus. Ait enim quodam loco idem

Johan. 10. 16.

Dominus, Habeo alias oves quæ non sunt de hoc » ovili; oportet me et has adducere, ut sit unus » grex et unus pastor.

9. Inde mulier ista erat: ideo non contemnebatur, sed differebatur. *Non sum*, inquit, *missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel*. * Et illa clamando instabat, perseverabat, pulsabat, tamquam jam audisset, Pete, et accipe; quære, et invenies; pulsa, et aperietur tibi. Institit, pulsavit. Nam et Dominus quando dixit hæc verba, Petite, et accipietis; quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis: supra dixerat, Nolite sanctum dare canibus, neque projeceritis margaritas vestras ante porcos, ne forte » conculcent eas pedibus suis, et conversi disrumpant » vos: id est, post contemtum margaritarum » vestrarum etiam molesti sint vobis. Nolite ergo » illis projicere quæ contemnunt.

* CAPUT VI. Chananææ perseverantia in petendo.

Matth. 7. 7.

Ibidem. 6

10. Et unde discernimus, (tamquam responderent) qui sint porci, qui sint canes? Hoc in ista muliere demonstratum est. Nam illi mulieri instanti respondit hoc, *Non est bonum tollere panem filiorum, et mittere canibus*. Canis es, una es ex Gentibus, idola adoras. Quid autem tam familiare canibus, quam lapides lingere? *Non est* ergo *bonum, panem filiorum tollere, et mittere canibus*. Illa si recederet post hæc verba, canis accesserat, canis abscesserat: sed pulsando, homo facta est ex cane. Institit enim petendo, et ex ipso veluti convicio humilitatem ostendit, misericordiam impetravit. Neque enim commota est, aut succensuit, quod canis appellata fuerit petens beneficium, rogans misericordiam: sed ait, *Ita Domine*: dixisti me canem, plane canis sum, agnosco nomen meum; Veritas loquitur: sed non ideo a beneficio repellenda sum. Prorsus canis: *sed et canes edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum*. Modicum quoddam et exiguum beneficium desidero: non mensam invado, sed micas quæro.

v. 26.

Gentes quasi canes.

v. 27.

CAPUT VII. Humilitas commendata in Chananæa.

v. 28.

11. Videte quemadmodum humilitas commendata est. Canem illam Dominus dixerat: non dixit, Non sum: sed dixit, Sum. Et Dominus continuo, quia se agnovit canem: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti*. Tu te agnovisti canem, ego te jam agnosco hominem. *O mulier, magna est fides tua*, petisti, quæsisti, pulsasti: accipe, inveni, aperiatur tibi. Videte, Fratres, quemadmodum in hac muliere quæ Chananæa erat, id est, quæ de Gentibus veniebat, et typum, hoc est, figuram Ecclesiæ gerebat, maxime humilitas commendata est. Etenim gens Judæa, ut ab Evangelio repelleretur, superbia inflata est, quod Legem accipere meruisset, quod de ipsa gente Patriarchæ processerint, Prophetæ exstiterint, Moyses Dei servus miracula magna, quæ audivimus, in Psalmo, in Ægypto fecerit, per mare rubrum aquis recedentibus populum duxerit; Legem acceperit, quam ipso populo dederit. Erat unde extolleretur gens Judæa, et per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari auctori humilitatis, repressori tumoris, medico Deo, qui propter hoc, cum Deus esset, homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina. Hæc medicina si superbiam non curat, quid eam curet nescio Deus est, et fit homo: seponit divinitatem, id est, quodam modo sequestrat, hoc est, occultat quod suum erat, (a) apparet quod acceperat. Fit ille homo, cum sit Deus: et non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur.

Psal. 105.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Magna contra superbiam medicina, Deus homo.

12. Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam: et dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo a Patriarchis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi merito steriles spiritu superbiæ; et in illa olea insertus est oleaster. Oleaster populus ex Gentibus. Sic dicit Apostolus, quod oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sint. Illi fracti propter superbiam: insertus oleaster propter humilitatem. Hanc humilitatem ostendebat mulier, dicens, Ita Domine, canis sum, micas desidero. In hac humilitate etiam Centurio ille placuit: qui cum desideraret puerum suum a Domino curari, et Dominus diceret, Ego veniam et curabo eum; respondit ille, Domine, » non sum dignus qui sub tectum meum intres, » sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. » Non sum dignus qui sub tectum meum intres. » Tecto non recipiebat, corde receperat. Quanto humilior, tanto capacior, tanto plenior. Colles enim aquam repellunt, valles implentur. Quid deinde, quid ad hoc Dominus, postea quam dixit, Non sum dignus qui sub tectum meum intres, ad eos qui sequebantur? Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel: id est, in illo populo ad quem veni, non inveni tantam fidem. Tantam quid est? Tam magnam. Unde magnam, De minimo, id est, de humilitate grandem. Non inveni tantam fidem: similem grano sinapis, quanto minutiori, tanto ferventiori. Inserebat ergo jam Dominus oleastrum in oliva. Tunc hoc faciebat, quando dicebat, Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

CAPUT VIII. Judæi ob superbiam rejecti. Gentes propter humilitatem in eorum locum suffectæ.

Rom. 11. 17. etc.

Matth. 7. 8. etc.

Magna fides, sicut granum sinapis.

7.

13. Denique vide quod sequitur. Ideo dico vobis: (quia non inveni tantam fidem in Israel, id est, tantam cum fide humilitatem:) * Ideo dico vobis, quia multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cælorum. Recumbent, inquit, requiescent. Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo regno concupiscere, ut non vitia mutemus virtutibus, sed vitia supponamus. Aliud est enim, desiderare regnum cælorum propter sapientiam et vitam æternam; aliud, propter felicitatem terrenam, quasi illic habeamus eam opulentiorem at-

Ibidem 11.

* CAPUT IX. Carnalia in regno cælorum non exspectanda.

(a) Sic Phimarconensis MS. At editi, quod apparet, acceperat.

CLASSIS I.

que majorem. Si divitem te in illo regno futurum putas, cupiditatem non amputas, sed mutas: et tamen dives eris, et nonnisi illic dives eris. Nam hic indigentia tua colligit plurima. Quare multum habent divites? Quia multum indigent. Major indigentia quasi majores comparat facultates: illic ipsa indigentia morietur. Tunc vere dives eris, quando nullius indigens eris. Non enim tu dives, et Angelus pauper, qui non habet jumenta et rhedas et familias. Quare? Quia non indiget: quia quanto fortior, tanto minus indigus. Ergo ibi divitiæ, et veræ divitiæ. Epulas terræ hujus non ibi cogites. Epulæ enim terræ hujus medicamenta quotidiana sunt; ægritudini cuidam nostræ, cum qua nascimur, necessaria sunt. Ægritudinem istam sentit quisquis, cum hora reficiendi transierit. Vis videre quanta ægritudo sit ista, ut tamquam acuta febris septem diebus necet? Ne te sanum putes. Sanitas immortalitas erit. Nam hæc longa ægritudo est. Quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum; sanus tibi esse videris: detrahe medicamenta, et vide quid potes.

Divitiæ hic argumentum indigentiæ.

Sanitas hujus vitæ longa ægritudo.

CAPUT X. Moriendi necessitas ab ipso exortu.

14. Nam ex quo nascimur, necesse est ut moriamur. Morbus hic necesse est ut ad mortem perducat. Certe medici quando ægros inspiciunt, hoc dicunt. Verbi gratia, hydrops est iste, moritur: hic morbus non potest curari. Elephantiosus est, nec morbus iste curari potest. Phthisicus est, quis hoc curat? Necesse est ut pereat, necesse est ut moriatur. Ecce jam dixit medicus, phthisicus est, non potest nisi moriatur: et tamen aliquando et hydrops non inde moritur, et elephantiosus non inde moritur, et phthisicus non inde moritur: et tamen necesse est ut quisquis natus fuerit, inde moriatur. Moritur inde, non potest aliter. Hoc et medicus et imperitus pronuntiat: sed et si tardius moritur, numquid ideo non moritur? Quando ergo vera sanitas, nisi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cum audis, Recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob: (a) non pares ventrem, sed mentem. Impleberis ibi: et ipse interior venter habet cibos suos. Secundum istum ventrem dicitur, Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et vere saturabuntur, ut non esuriant.

Vera sanitas immortalitas. Matth. 8. 11.

Matth. 5. 6.

15. Inserebat ergo jam oleastrum Dominus, cum dicebat, Multi ab Oriente et Occidente venient et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cælorum, id est, inserentur in oliva. Hujus enim olivæ radices sunt, Abraham et Isaac et Jacob: filii autem regni, hoc est Judæi increduli, ibunt in tenebras exteriores. Præciduntur rami naturales, ut inseratur oleaster. Sed unde rami naturales præcidi meruerunt, nisi superbia? unde oleaster inseri, nisi humilitate? Unde et ista mulier dixit, *Ita Domine: nam et canes edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum*. Et inde audit, *O mulier, magna est fides tua!* Sic et ille Centurio: Non sum dignus ut sub tectum meum intres. Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Discamus, aut teneamus humilitatem. Si nondum habemus, discamus: si habemus, non amittamus. Si nondum habemus, habeamus, ut inseramur: si jam habemus, teneamus, ne præcidamur.

Rami naturales præciduntur, inseritur oleaster, quare. Matth. 15. 27. v. 28.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Matth. 8. 8. Ibidem 10.

(a) Aliquot hic versus in prius editis omissi restituuntur ex Phimarconensi MS.

* SERMO LXXVIII.

* Alias de Diversis 69.

De verbis Evangelii Matth. 17. Post dies sex assumsit Jesus Petrum et Jacobum et Johannem fratrem ejus, *etc.*

1. Inspicienda nobis et tractanda est, Carissimi visio ista, quam Dominus demonstravit in monte. Ipsa est enim de qua dixerat, Amen dico vobis, quia sunt hic quidam de circumstantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis in regno suo. Inde cœpit lectio quæ recitata est. *Dum hoc dixisset, post dies sex assumpsit tres discipulos, Petrum, Johannem et Jacobum, et adscendit in montem.* Ipsi tres erant quidam de quibus dixerat, Sunt hic quidam qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis in regno suo. Non parva quæstio est. Neque enim ille mons, regnum erat comprehensum. Quid est mons ei qui possidet cælum? Quod non solum legimus, sed etiam oculis cordis quodam modo videmus. Regnum suum dicit, quod multis locis appellat Regnum cælorum. Regnum autem cælorum, est regnum sanctorum. Cæli enim enarrant gloriam Dei. De quibus cælis dictum est continuo in Psalmo, Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Quorum nisi cælorum? Ergo Apostolorum, et omnium verbi Dei fidelium prædicatorum. Regnabunt cæli cum eo qui fecit cælos. Hoc ut ostenderetur, videte quid factum est.

Matth. 16. 28. Matth. 17. 1. Lucæ 9. 28. Regnum Christi. Psal. 18. 2. Ibidem 4. et 4. Matth. 17. 2. et 3.

2. Dominus ipse Jesus resplenduit sicut sol: vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix: et loquebantur cum eo Moyses et Elias. Ipse Jesus quidem, ipse splenduit sicut sol, se lumen esse significans quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quod est iste sol oculis carnis, hoc ille oculis cordis: et quod iste carnibus, hoc ille cordibus. Vestimenta autem ejus, Ecclesia ejus. Vestimenta enim nisi ab induto contineantur, cadunt. Horum vestimentorum quædam quasi novissima fimbria Paulus fuit. Ipse enim dicit, Ego enim sum minimus Apostolorum. Et alio loco, Ego sum novissimus Apostolorum. In vestimento autem fimbria est novissima et minima. Proinde, sicut illa mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur, tacta Domini fimbria, salva facta est: sic Ecclesia quæ ex Gentibus venit, Paulo prædicante salvata est. Quid mirum si per candida vestimenta signatur Ecclesia, cum audiatis Isaiam prophetam dicentem, Et si fuerint peccata vestra sicut phœnicium, tam-

Dominicæ transfigurationis allegoria. Johan. 1. 9. Vestimenta Christi. 1. Cor. 15. 9. Lucæ 8. 44. Isai. 1. 18.

CLASSIS I.

quam nivem dealbabo? Moyses et Elias, id est, Lex et Prophetæ quid valent, nisi cum Domino colloquantur? Nisi Domino perhibeant testimonium, quis leget Legem? quis Prophetas? Videte quam breviter hoc Apostolus ait: Per legem enim cognitio peccati: nunc autem sine Lege, justitia Dei manifestata est; ecce sol: testificata a Lege et Prophetis; ecce splendor. (Rom. 3. 20. et 21.)

(Petri votum. Matth. 17. 4.) 3. Videt hoc Petrus, et humana sapiens tamquam homo: *Domine bonum est*, inquit, *nos hic esse*. Tædium patiebatur a turba, invenerat solitudinem montis; ibi habebat Christum panem mentis. Ut quid inde discederet ad labores et dolores, habens in Deum sanctos amores, et ideo bonos mores? Bene sibi volebat esse: unde et adjunxit: *Si vis, faciamus hic tria tabernacula: Tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum*. Ad hæc Dominus nihil respondit: sed tamen Petro responsum est. (Ibidem. 5.) Hæc enim eo loquente, nubes lucida venit, et obumbravit eos. Ille quærebat tria tabernacula: nobis unum esse, quod humanus sensus dividere cupiebat, responsum cæleste monstravit. Verbum Dei Christus, Verbum Dei in Lege, Verbum in Prophetis. Quid Petre quæris dividere? Magis te oportet adjungere. Tria quæris: intellige et unum.

(Vox de nube.) 4. Nube ergo obumbrante omnes, et quodam modo eis faciente unum tabernaculum, sonuit et vox de nube dicens, *Hic est Filius meus dilectus*. Ibi erat Moyses, ibi Elias: non est dictum, Hi sunt filii mei dilecti. Aliud est enim Unicus: aliud adoptati. Ille commendabatur: unde Lex et Prophetæ gloriabantur. *Hic est*, inquit, *Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, Ipsum audite*. Quia et in Prophetis ipsum audistis, et in lege ipsum audistis. Et ubi non ipsum audistis? (Prostratio discipulorum.) Hoc audito, illi ceciderunt in terram. Jam demonstratur nobis, in Ecclesia regnum Dei. Hic Dominus, hic Lex et Prophetæ: sed Dominus tamquam Dominus: Lex in Moyse, Prophetia in Elia; sed ipsi tamquam servi, tamquam ministri. Ipsi tamquam vasa: ipse tamquam fons. Moyses et Prophetæ dicebant, et scribebant: sed de illo implebantur quando fundebant.

(Ibidem 7. et 8. Discipulorum erectio.) 5. Dominus autem porrexit manum, et excitavit jacentes. Deinde *neminem viderunt, nisi solum Jesum*. Quid sibi hoc vult? Audistis cum Apostolus legeretur, Quia videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. (I. Cor. 13. 12. etc.) Et linguæ evacuabuntur, quando venerit illud quod modo speramus et credimus. Quod illi ergo ad terram ceciderunt, hoc significaverunt, quod morimur: quia dictum est carni, Terra es, et in terram ibis. (Gen. 3. 19.) Quando vero eos Dominus erexit, resurrectionem significavit. Post resurrectionem ut quid tibi Lex? ut quid tibi Prophetia? Ideo non apparet Elias, non apparet Moyses. (Solus Jesus erectis illis videtur. Johan. 1. 1.) Remanet tibi, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Remanet tibi, ut sit Deus omnia in omnibus. Ibi erit Moyses; sed jam non Lex. Videbimus ibi et Eliam; sed jam non Prophetam. Lex enim et Prophetæ testimonium perhibuerunt Christo, quia oportebat eum pati, et die tertia resurgere a mortuis, et intrare in gloriam suam. Ubi completur illud quod suis dilectoribus repromisit. Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum. (Joan. 14. 21.) Et quasi diceretur, Quia diliges eum, quid illi dabis? Et ostendam me ipsum illi. Magnum donum, magna promissio. (Præmium nobis promissum, ipse Deus.) Non tibi servat Deus præmium aliquod suum: sed se ipsum. Avare, quare tibi non sufficit quod Christus promittit? Tu dives tibi videris; et si Deum non habes, quid habes? alter pauper; et si Deum habet, quid non habet?

(Aliorum curanda salus ex caritate. 2. Tim. 4. 2.) 6. Descende Petre: requiescere cupiebas in monte: descende, prædica verbum, insta opportune, importune, argue, hortare, increpa, cum omni longanimitate et doctrina. Labora, desuda, patere aliqua tormenta: ut quod in candidis vestimentis Domini intelligitur, per candorem et pulcritudinem rectæ operationis in caritate possideas. In laude enim caritatis, cum Apostolus legeretur, audivimus, Non quærit quæ sua sunt. (1. Cor. 13. 5.) Non quærit quæ sua sunt; quoniam donat quæ possidet. Alio loco periculosius dictum est, si non intellexeris. Secundum enim ipsam caritatem præcipiens Apostolus fidelibus membris Christi, ait, Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius est. (1. Cor 10. 24.) Avaritia namque hoc audito, fraudes parat, ut in negotio quasi alienum quærens, aliquem circumveniat, et quærat non suum, sed alienum. Compescat se avaritia, procedat justitia: audiamus, et intelligamus. Caritati dictum est, Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius. » Verum tu avare si resistis, et magis ad hoc præceptum redigis, ut alienum concupiscas: perde tuum. Sed quomodo te novi, habere vis et tuum et alienum. Fraudem facis, ut habeas alienum: furtum patere, ut perdas tuum. Non vis quærere tuum, sed tollis alienum. Quod si facis, non facis bene. Audi avare, ausculta: Apostolus tibi alio loco apertius exponit hoc quod dixit, Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius. » Ait de se ipso, Ego autem non quærens quod mihi utile est; sed quod multis, ut salvi sint. (Ibidem 33.) Hoc Petrus nondum intelligebat, quando in monte vivere cum Christo desiderabat. Servabat tibi hoc, Petre, post mortem. Nunc autem ipse dicit, Descende laborare in terra, servire in terra, contemni, crucifigi in terra. Descendit vita, ut occideretur; descendit panis, ut esuriret, descendit via, ut in itinere lassaretur; descendit fons, ut sitiret: et tu recusas laborare? Noli tua quærere. Habe caritatem, prædica veritatem: tunc pervenies ad æternitatem, ubi invenies securitatem.

* SERMO LXXIX.

(* Alias de Diversis 23.)

Rursum de verbis Evangelii Matth. 17. ubi se Jesus demonstravit in monte tribus discipulis.

Visionem magnam in monte, ubi se Dominus Jesus tribus discipulis demonstravit, Petro, Jacobo, et Johanni, cum sanctum Evangelium legeretur, audivimus. *Splenduit vultus ejus sicut sol:* (Matth. 17. 2.) hoc significat Evangelii claritatem, *Vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix:* hoc si-

CLASSIS I

Isai. 1. 18.

gnificat Ecclesiæ mundationem, cui dictum est per Prophetam, Et si fuerint peccata vestra sicut phœnicium, tamquam nivem dealbabo. Elias et Moyses colloquebantur ei: quia Evangelii gratia testimonium habet a Lege et Prophetis. In Moyse Lex, in Elia Prophetæ: ut breviter loquamur. Sunt enim beneficia Dei per Martyrem sanctum: quæ recitabuntur. Audiamus. Placuit Petro tria fieri tabernacula, Moysi unum, Eliæ unum, et Christo unum. Delectabat eum montis solitudo: tædium patiebatur a tumultu rerum humanarum. Sed tria Tabernacula quare quærebat, nisi quia unitatem Legis, Prophetiæ et Evangelii nondum sciebat? Denique nube emendatus est. *Hæc eo loquente*, inquit, *ecce nubes lucida obumbravit eos*. Ecce unum tabernaculum nubes fecit: tu tria quare quærebas? *Et vox de nube*, *Hic est Filius meus dilectus*, *in quo mihi complacui*, *hunc audite*. Loquitur Elias: sed *hunc audite*. Loquitur Moyses: sed *hunc audite*. Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex: sed *hunc audite*, vocem Legis, et linguam Prophetarum. Ipse in illis sonuit, ipse in se ipso quando est dignatus apparuit. *Hunc audite:* hunc audiamus. Quando Evangelium loquebatur, putate quia nubes erat: inde nobis vox sonuit. Hunc audiamus: quod dicit faciamus, quod promisit speremus.

Libellus recitandus de beneficiis Dei per Martyrem sanctum. V. infra Sermones de S. Stephano.

v. 5.

* SERMO LXXX.

* Alias ex Sirmondianis 54.

De verbis Evangelii Matth. 17. Nos quare eum non potuimus ejicere *etc. Ubi de oratione.*

Apostolorum incredulitas. Matth. 17. 18 v. 19.

1. Dominus noster Jesus Christus etiam in discipulis suis redarguit incredulitatem, sicut modo Evangelium cum legeretur, audivimus. Cum enim dixissent, *Nos quare eum non potuimus ejicere?* respondit, *Propter incredulitatem vestram*. Si Apostoli increduli, quis fidelis? Quid faciunt agni, si titubant arietes? Nec tamen eos misericordia Domini despexit incredulos: sed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit. Nam et ipsi memores infirmitatis suæ, quodam loco in Evangelio, sicut legimus, dixerunt ei, Domine, auge nobis fidem. Domine, inquiunt, auge nobis fidem. Prima utilitas erat scientia, scire quod minus habebant: major felicitas, scire unde petebant. Domine, inquiunt, auge nobis
» fidem. Videte si non corda sua quasi ad fontem
» portabant, et ut eis unde implerent, aperiretur,
» pulsabant. Pulsari ad se voluit, non ut repelleret
» pulsantes, sed ut exerceret desiderantes.

Lucæ 17. 5.

Deus etsi nostram inopiam novit, orandus tamen.

Matth. 6. 7. et 8.

2. Putatis enim, Fratres, nescire Deum quid vobis necessarium sit? Scit præveniens desideria nostra, qui novit inopiam nostram. Denique cum doceret orationem, et moneret discipulos suos, ne in oratione multiloqui essent, Nolite, inquit, multiloqui esse; novit enim Pater vester quid vobis necessarium sit, prius quam petatis ab eo. Aliud jam dicit Dominus. Quid est? Nolens ut multum loquamur in oratione, dixit nobis, No-
» lite multum loqui quando oratis; scit enim Pater
» vester quid vobis necessarium sit, prius quam petatis ab eo. Si scit Pater noster quid nobis necessarium sit, prius quam petamus ab eo, quare loquimur vel parum? Quæ causa est ipsius orationis, si jam novit Pater noster quid nobis necessarium sit? Dicit alicui, Noli me diu petere; novi enim quid tibi necessarium sit. Si nosti, Domine, quare vel petam? Tu non vis me habere diuturnam petitionem, immo jubes ut habeam pene nullam. Et ubi est illud alio loco? »
Qui dicit, Nolite multum loqui in oratione: alio »
loco dicit, Petite, et dabitur vobis? Et ne transeunter tibi putares esse prædictum ut peteres, addidit, Quærite, et invenietis. Et ne hoc transitorium existimares, vide quid adjunxerit, vide ubi conclusit, Pulsate, et aperietur vobis: vide quid adjunxerit, Voluit te ut accipias petere, ut invenias quærere, ut intres pulsare. Quomodo ergo, quia jam Pater noster scit quid nobis necessarium sit, quare petimus? quare quærimus? quare pulsamus? quare in petendo et quærendo et pulsando nos fatigamus, ut scientem instruamus? Alio loco Domini verba sunt, Oportet semper orare, et non deficere. Si oportet semper orare, quomodo dicit, Nolite multiloqui esse? Quomodo oro semper, qui cito finio? Hac me jubes cito finire, hac jubes semper orare, et non deficere: quid est hoc? Et ut hoc intelligas pete, quære, pulsa. Ideo enim clausum est, non ut te spernat, sed ut exerceat. Ergo, Fratres, cohortari debemus ad orationem, et nos, et vos. Alia enim spes in nobis non est in multis malis præsentis sæculi, nisi pulsare in ipsa oratione, credere fixumque corde retinere, quia hoc tibi non dat Pater tuus, quod scit tibi non expedire. Quid enim desideres tu nosti; quid tibi prosit ille novit. Puta te esse sub medico, et esse infirmum, sicut et verum est: omnis enim vita ista nostra, infirmitas; et LONGA VITA NIHIL ALIUD quam longa infirmitas. Puta ergo te sub medico ægrotare. Delectavit recentem, delectavit potum vini usurpare petere a medico. Non prohiberis petere, ne forte non tibi noceat, et expediat tibi accipere. Noli dubitare petere: pete, noli cunctari; sed si non acceperis, noli contristari. Si hoc sub homine medico carnis tuæ, quanto magis sub Deo medico, creatore, reparatore et carnis et animæ tuæ?

SERMONES DE SCRIPTURIS.

Matth. 7. 7.

Lucæ 18. 1.

Orandus Deus, ut a vitiis sanet. Matth. 17. 19 v. 20

3. Proinde, quoniam in hoc capitulo Dominus ad orationem hortatus est, ubi dixit, *Propter incredulitatem vestram non potuistis hoc dæmonium ejicere*. Ad orationem enim hortatus sic conclusit: *Hoc genus non ejicitur, nisi jejuniis et orationibus*. Si orat homo ut ejiciat dæmonium alienum, quanto magis ut ejiciat avaritiam suam? quanto magis ut ejiciat vinolentiam suam? quanto magis ut ejiciat luxuriam suam? quanto magis ut ejiciat immunditiam suam? Quanta sunt in homine, quæ si perseveraverint, non admittunt ad regnum cælorum? Videte, Fratres, quomodo rogatur medicus pro salute temporali, quomodo si quisquam desperate ægrotet, numquid pudet illum, aut piget homini pedes tenere? peritissimo archiatro lacrymis vestigia lavare? Et

CLASSIS I. quid, si dixerit ei medicus, Sanari aliter non potes, nisi te ligavero, adussero, secuero? Respondet, Fac quod vis, tantum sana me: Quanto ardore desiderat paucorum dierum vapoream sanitatem, ut pro illa et ligari velit, et secari, et uri, et custodiri ne manducet quod delectat, ne bibat quod delectat, nec quando delectat? Totum patitur, ut serius moriatur: et non vult pauca pati, ut numquam moriatur. Si tibi dicat Deus, qui cælestis est super nos medicus: Tu sanari vis? quid dicturus es, nisi sanari? Forte non dicis, quia sanum te putas, hoc est quod pejus ægrotas.

Ægrotorum duo genera. 4. Nam si duos ægrotos constituas, unum qui flendo medicum roget, alterum qui in ægritudine sua, mente perdita irrideat medicum; ille spem promittit flenti, plangit ridentem. Quare? nisi quia tanto periculosius ægrotat, quantum se sanum putat? Sic erant et Judæi. Ad ægrotos venit Christus, omnes ægrotos invenit. *Christus medicus omnes ægrotos invenit.* Nemo sibi de sanitate blandiatur: ne renuntiet ad illum medicus. Omnes ægrotos invenit; Apostolica sententia est: Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei. Cum ergo omnes invenisset ægrotos, *Rom. 3. 23.* duo genera fuerunt ægrotorum. Alii veniebant ad medicum, inhærebant Christo, audiebant, honorabant, sequebantur, convertebantur. Ille accipiebat omnes sine ullo fastidio sanaturus, qui gratis sanabat, qui omnipotentia curabat. Cum ergo susciperet eos, et adjungeret sibi sanandos, illi exsultaverunt. Aliud vero genus ægrotorum, qui jam ægritudine iniquitatis mentem perdiderant, et se ægrotare nesciebant; insultaverunt illi; quia suscipiebat ægrotos, et dixerunt discipulis ejus, Ecce qualis est magister vester, qui *Matth. 9. 11. etc.* cum peccatoribus et publicanis manducat. Et ille, qui noverat quid essent, et (*a*) qui essent, respondit illis, Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Et ostendit illis qui essent sani, et qui ægrotantes. Non veni, inquit, vocare justos, sed peccatores. Si peccatores, inquit, ad me non accedunt, quare veni? propter quos veni? Si omnes sani sunt, quare tantus medicus de cælo descendit? quare nobis medicamentum non armario suo, sed de sanguine suo fecit? Ergo illud genus ægrotorum qui mitius ægrotabant, qui se ægrotare sentiebant, ut sanarentur, medico cohærebant, illi autem qui periculosius ægrotabant, medico insultabant, ægrotos calumniabantur, Ad extremum quo processit phrenesis ipsorum? Ut medicum tenerent, ligarent, flagellarent, spinis coronarent, ligno suspenderent, cruce necarent. Quid miraris? Medicum occidit ægrotus: sed eum medicus occisus sanavit phreneticum.

Quo remedio per Christum sanati ægroti. 5. Primo enim non obliviscens in cruce personam suam, et demonstrans nobis patientiam suam, et exemplum præbens diligendi inimicos nostros; videns eos circumfremere, qui noverat morbum illorum, quia medicus, qui noverat

A phrenesim in qua mentem perdiderant, continuo ad Patrem, Pater ignosce illis, quia nesciunt *SERMON. DE SCRIPTURIS* *Lucæ 23.34.* quid faciunt. Putatis autem, quia non illi Judæi maligni erant, sævi, cruenti, turbulenti inimici Filio Dei? Putatis quia vacavit vox illa, et inanis fuit, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt? *Ibidem* Omnes videbat, sed sanos futuros ibi cognoscebat. Denique mortuus est, quia sic expediebat, ut morte sua occideret mortem. Mortuus est Deus, ut compensatio fieret cælestis cujusdam mercimonii, ne mortem videret homo, Deus *Mercimonium cæleste.* enim Christus, sed non ibi mortuus ubi Deus. Idem enim Deus, idem homo: unus enim Christus, Deus et homo. Homo adsumtus est, ut in melius mutaremur, non Deum ad deteriora detorsit. Adsumsit enim quod non erat, non amisit quod erat. Cum ergo Deus esset homo, volens nos vivere de suo, mortuus est de nostro. B Unde enim ipse moreretur non habebat: sed nec nos unde viveremus. Quid enim ille erat, qui non habebat unde moreretur? In principio erat *Johan. 1. 1.* Verbum; et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Quære de Deo unde moriatur, non invenies. Nos autem morimur, qui sumus caro (*b*) peccati carnem portans homo. Peccatum quære unde vivat, non habet. Nec ille ergo potuit habere mortem de suo, nec nos vitam de nostro: sed nos vitam de ipsius, ille mortem de nostro. Qualia commercia! quid dedit, et quid accepit? Mercantes homines veniunt ad commercia, ad res mutandas. Nam antiqua commercia rerum mutatio fuit. Dabat homo quod habebat, et acci-C piebat quod non habebat. Verbi gratia, habebat triticum, sed hordeum non habebat; alter hordeum habebat, et triticum non habebat: dabat ille triticum quod habebat, accipiebat hordeum quod non habebat. Quanti erat ut major copia vilem speciem compensaret! Ecce ergo alius dat hordeum, ut accipiat triticum: postremum alius dat plumbum, ut accipiat argentum; sed multum dat plumbum contra parum argentum: alius dat lanam, ut accipiat vestem. Et quis enumerat omnia? Tamen nemo dat vitam, ut accipiat mortem. Non ergo vox medici pendentis in ligno inanis fuit. Ut enim moreretur pro nobis, quia *Oratio Christi pro crucifixoribus suis.* Verbum mori non poterat, Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. *Johan. 1.14.* Pependit in cruce, sed in carne. Ibi vilitas, quam contempserunt Judæi: *Lucæ 23.34.* D ibi caritas, per quam liberati sunt Judæi. Pro ipsis enim dictum est, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Et non vacavit vox illa. Mortuus est, sepultus est, resurrexit, factis quadraginta diebus cum discipulis suis adscendit in cælum, misit Spiritum-sanctum in eos qui exspectabant promissum. Illi accepto Spiritu-sancto impleti sunt, et cœperunt loqui linguis omnium gentium. Tunc Judæi qui aderant, expavescentes in nomine Christi loqui omnibus linguis homines idiotas, imperitos, quos inter se nutritos noverant in lingua una, expaverunt:

(*a*) Colbertinus MS. *Quid esset.*

(*b*) Forte legendum sic: *Qui sumus caro peccati, carnem portans homo peccati etc.*

unde hoc munus esset Petro loquente didicerunt. Ille hoc donavit, qui in ligno pependit. Ille hoc donavit, qui irrisus est pendens in ligno, ut daret Spiritum-sanctum sedens in cælo. Audierunt, crediderunt illi de quibus dixerat, Pater ignosce » illis, quia nesciunt quid faciunt. Crediderunt, » baptizati sunt, atque est facta conversio. Quæ » conversio? Sanguinem Christi, quem sævientes » fuderunt, credentes biberunt.

Oratio in vitæ hujus periculis.

6. Ergo ut sermonem nostrum unde cœpimus concludamus oremus, et de Deo præsumamus: vivamus quomodo jubet, et ubi titubamus in ipsa vita, ipsum invocemus, quomodo illum invocaverunt discipuli dicentes, Domine auge nobis fidem. (Luc. 17. 5.) Et Petrus præsumsit, et titubavit: nec tamen contemtus mersus est, sed sublevatus et erectus est. Etenim quod præsumsit unde erat? Non de suo erat: de Domini erat. Quomodo? Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquam. (Matth. 14. 28. etc.) Ambulabat enim Dominus super aquas. » Si tu es, jube me venire ad te super aquam. Scio enim quia si tu es, jubes et fit. Et ille ait, Veni. Descendit in illius jussione, et trepidavit in sua infirmitate. Tamen quando trepidavit, ad illum » exclamavit, Domine, inquit, libera me. Tunc Do» minus tenuit illi manum, et dixit, Modicæ fidei, » quare dubitasti? Ipse invitavit, ipse nutantem et » titubantem liberavit: ut impleretur quod dictum est in Psalmo, Si dicebam motus est pes meus, (Psal. 93. 18.) » misericordia tua, Domine, adjuvabat me.

Beneficia temporalia et æterna quomodo petenda.

7. Duo ergo genera beneficiorum sunt, temporalia et æterna. Temporalia sunt salus, substantia, honor, amici, domus, filii, uxor, et cetera vitæ hujus, ubi peregrinamur. Ponamus nos ergo in stabulo vitæ hujus, quasi peregrini transituri, non quasi possessores mansuri. Æterna vero beneficia sunt, primum ipsa vita æterna, incorruptio et immortalitas carnis et animæ, societas Angelorum, civitas cælestis, dignitas indeficiens, Pater et patria, ille sine morte, illa sine hoste. Hæc beneficia toto ardore desideremus, omni perseverantia petamus, non sermone longo, sed teste gemitu. Desiderium semper orat, etsi lingua taceat. Si semper desideras, semper oras. Quando dormitat oratio? Quando friguerit desiderium. Ergo illa beneficia sempiterna tota aviditate postulemus, illa bona tota intentione quæramus, illa bona securi petamus. Habenti enim illa bona prosunt, obesse non possunt. Temporalia vero ista aliquando prosunt, aliquando obsunt. Multis profuit paupertas, et nocuerunt divitiæ: multis profuit privata vita, et nocuit altus honor. Et iterum aliquibus profuit pecunia, profuit dignitas; bene utentibus profuit: male autem utentibus non ablata plus nocuit. Ac per hoc, Fratres, petamus et ista temporalia moderate, securi quia si accipimus, ille dat qui novit quid nobis expediat. Petisti, non est tibi datum quod petebas? Crede Patri, qui si tibi expediret, daret tibi. Ecce de te ipso fac tibi

A conjecturam. Qualis est enim apud te filius tuus nesciens res humanas, talis es et tu apud Dominum nesciens res divinas. Ecce ante te filius tuus tota die plorans, ut des illi cultrum, id est, gladium: negas te dare, non das, contemnis flentem, ne plangas morientem. Ploret, affligat se, collidat se, ut leves eum in equum: non facis, quia non potest eum regere, elidet et occidet illum. Cui negas partem, totum illi servas. Sed ut crescat, et totum possideat secure, non das illi modicum periculosum.

Tempora mala unde, et quomodo ferenda.

8. Ideo dicimus, Fratres, orate quantum potestis. Abundant mala, et Deus voluit ut abundarent mala. Utinam non abundarent mali, et non abundarent mala. Mala tempora, laboriosa tempora, hoc dicunt homines. Bene vivamus, et B bona sunt tempora. Nos sumus tempora: quales sumus, talia sunt tempora. Sed quid facimus? Non possumus ad bonam vitam convertere multitudinem hominum? Pauci qui audiunt bene vivant: pauci bene viventes multos male viventes ferant. Grana sunt, in area sunt: paleas secum in area habere possunt, in horreo non habebunt. Ferant quod nolunt, ut veniant ad quod volunt. Quare contristamur et causamur Deum? Abundant mala in mundo, ut non ametur mundus. Magni viri, fideles sancti, qui contemserunt mundum speciosum: nos non possumus contemnere nec fœdum. Malus est mundus, ecce malus est, et sic amatur, quasi bonus esset. Quid est autem malus mundus? Non enim malum est cælum, et terra, et aquæ, et ea quæ sunt in eis, pisces, vo- C latilia, arbores. Omnia ista bona sunt: sed malum mundum mali homines faciunt. Sed quoniam carere non possumus malis hominibus, quamdiu vivimus, sicut dixi, ad Dominum Deum nostrum gemamus; et mala feramus, ut ad bona perveniamus. Patrem-familias non reprehendamus; carus est enim. Ipse nos portat, non nos illum. Novit quemadmodum gubernet quod fecit: fac quod jussit, et spera quod promisit.

* SERMO LXXXI.

* Alias ex Sirmondianis 55.

De (a) verbis Evangelii Matth. 18. ubi admonemur ab scandalis mundi cavere.

Contra scandala quomodo muniamur.

1. Divinæ lectiones, quas modo, cum recitarentur, audivimus, admonent nos adver- D sus scandala, quæ futura prædicta sunt, robur percipere virtutum, pectus munire Christianum, (Psal. 8. 5.) et hoc a misericordia Domini. Quid est enim homo, ait, nisi quod memor es ejus? *Væ mundo ab scandalis*, Dominus dicit, Veritas dicit: terret (Matth. 18. 7.) et monet, non vult esse nos incautos: nam non fecit utique desperatos. Contra hoc *Væ*, id est contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, consolatur nos, et hortatur, et instruit illo loco Scriptura, ubi dicitur, Pax multa diligentibus legem tuam, et non est eis scandalum. (Psal. 118. 165.)

(a) Citatur a Floro ad Rom. 3. Habitus a Sirmondo notatur anno Christi 410, post Urbem captam a Gothis, cum allato in Africam ejus cladis nuntio Roma funditus eversa periisse diceretur.

CLASSIS I.

Ostendit hostem cavendum, sed non cessavit o- A stendere murum munitum. Cogitabas tu audiens, *Væ mundo ab scandalis*, quo ires extra mundum, ne scandala patereris. Ergo propter cavenda scandala, quo ibis extra mundum, nisi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum qui fecit mundum, confugere poterimus, nisi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum est audiamus, nisi diligamus. Securum te enim faciens Scriptura divina contra scandala non ait, Pax multa audientibus legem tuam. Non enim auditores legis justi sunt apud

Rom. 2. 13. Deum. Sed quia factores legis justificabuntur, et fides per dilectionem operatur: Pax multa, in-

Gal. 5. 6. quit, diligentibus legem tuam, et non est eis scandalum. Concinit huic sententiæ etiam quod

Psal. 36. 11. audiendo et respondendo cantavimus: Mites au- B tem hereditate possidebunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis. Quia, Pax multa diligentibus legem tuam. Ipsi enim mites, qui

Psal. 93. 12 etc. diligunt legem Dei. Beatus enim vir, quem tu erudieris, Domine, et ex lege tua docueris eum, ut mitiges eum a diebus malignis, donec fodiatur peccatori fovea. Quam diversæ videntur Scripturæ voces, et in unam sententiam sic confluunt atque concurrunt, ut quidquid audire potueris de fonte illo uberrimo, adquiescas et tu, concordes veritati amicus, pace plenus, caritate fervidus, contra scandala munitus.

Mites in pressura, contra scandalum securi.

2. Propositum est ergo videre, vel quærere, vel discere, quomodo mites esse debemus: et ex hoc quod modo de Scripturis commemoravi, admonemur invenire quod quærimus. Intenta sit C paulum Caritas Vestra; magna res agitur, ut mites simus: necessaria res in adversis. Neque enim res adversæ sæculi hujus vocantur scandala: scandala quæ sint, advertite. Nescio quis, verbi gratia, in necessitate aliqua constitutus urgetur pressura. Non est hoc scandalum, quia pressura urgetur. Pressura et Martyres pressi

a sunt, sed non oppressi. Scandalum cave, non (*a*) valde pressuram. Pressura premit te, scandalum opprimit te. Quid ergo interest inter pressuram et scandalum? In pressura parabas servare patientiam, tenere constantiam, non relinquere fidem, non consentire peccato. Hoc si servas, aut si servaveris, pressura tibi ruina non erit: sed ad hoc valebit illa pressura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, sed ut oleum D liquetur. Denique si ista pressura laudes Deo dicas, quam utile prælum, unde a te liquor emanat? Sedebant in pressura Apostoli catenati, atque in illa pressura cantabant hymnum Deo. Quid premebatur? quid eliquebatur? Sedebat sub magna pressura Job in stercore, inops, sine ope, sine substantia, sine filiis; plenus, sed vermibus, quod quidem ad hominem pertinet exteriorem. Sed quia et intus Deo plenus erat, laudabat Deum, et pressura illa non illi erat scandalum.

b Ubi ergo scandalum? Quando accessit (*b*) ei u- A xor, et sit, Dic aliquid in Deum, et morere. O-

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Job. 2. 9. mnibus quippe ablatis a diabolo, exercitato Eva servata est, non ad consolationem, sed ad tentationem viri. Ecce ubi scandalum. Exaggeravit miserias ejus, miserias etiam suas cum illius, et cœpit persuadere blasphemiam. Illi autem, qui erat mitis, quia Deus ex lege sua docuerat eum, et mitigaverat a diebus malignis, pax multa erat in corde ejus diligentis legem Dei, et non erat illi scandalum. Illa scandalum erat, sed illi non erat. Denique vide mitem, vide eruditum in lege Dei, lege Dei dico æterna. Nam lex illa in tabulis data Judæis nondum erat temporibus Job, sed manebat (*c*) adhuc lex æterna in cordibus pio- c rum, unde illa descripta est quæ populo data est. Quis ergo mitigatus erat lege Dei a diebus ma- B lignis, et pax ei multa erat diligenti legem Dei, vide quam sit mitis, quid respondet. Hic disce Ibidem 10. quod proposui; qui sint mites, Locuta es, inquit, » tamquam una ex insipientibus mulieribus. Si » bona percepimus de manu Domini, mala non su- » stinemus? »

Mites qui-nam sunt.

3. Audivimus exemplo qui sint mites, definiamus eos verbis, si possumus. Mites sunt, quibus in factis omnibus bonis, in omnibus quæ bene faciunt, non placet nisi Deus, in omnibus quæ mala patiuntur, non displicet Deus. Eia Fratres, adtendite ad hanc regulam, ad hanc normam; extendamus nos ad illam, quæramus incrementum, ut impleamus illam. Quid enim prodest, I. Cor. 3. 7. quia plantamus et rigamus, nisi Deus incremen- » tum dederit? Neque qui plantat est aliquid, ne- » C que qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. Audi qui vis mitis esse, qui vis mitigari a diebus malignis, qui diligis legem Dei; ut non sit in te scandalum, et sit tibi pax multa, ut possideas terram, et delecteris in multitudine pacis: audi qui vis mitis esse. Quidquid boni facis, non tibi placeus: Deus enim superbis resistit, humilibus Jacob. 4. 6. autem dat gratiam. Ergo quidquid boni facis, non tibi placeat nisi Deus; quidquid mali pateris, non tibi displiceat Deus. Quid plura? Hoc fac, et vives. Non te (*d*) absorbebunt dies mali- d gni, evades quod dictum est, *Væ mundo ab scandalis*. Cui mundo enim *Væ ab scandalis*, nisi de Johan. 1. 10. quo dictum est, Et mundus eum non cognovit? Non illi mundo, de quo dictum est, Deus erat in 2. Cor. 5. 19. Christo mundum reconcilians sibi. Mundus ma-

Mundus bonus et mundus malus.

D lus, mundus bonus: mundus malus, omnes in mundo mali; et mundus bonus, omnes in mundo boni. Sicut adtendimus plerumque agrum. Plenus est ager iste: quo fructu? Tritico. Itemque dicimus, et verum dicimus, Plenus est ager iste palea. Arbor est, plena est fructu. Alter dicit, plena est foliis. Et qui dicit, plena est fructu, verum dicit: et qui dicit, plena est foliis, verum dicit. Nec plenitudo foliorum abstulit fructui locum, nec plenitudo fructuum turbam expulit foliorum. Utroque plena est: sed aliud quærit ventus, aliud cultor colligit. Sic ergo, cum audis,

(*a*) Sic MSS. At Sirmondus, *non valet pressura.*
(*b*) Colbertinus liber, *quando accessit Eva, et ait.*
(*c*) Sic Colbertinus MS. At Sirm. *sed manebat apud Deum lex etc.*
(*d*) In Colbertino libro, *Non te absorbeant dies maligni, evadas etc.*

Væ mundo ab scandalis, noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit scandalum.

Scandalum ab oculo, a manu et a pede.

4. Sed occurrit uxor, nescio quid mali persuadens. Diligis eam, sicut oportet diligi uxorem: membrum tuum est. Sed *si oculus tuus scandalizat te, si manus tua scandalizat te, si pes tuus scandalizat te*, modo audisti Evangelium, *amputa, projice abs te*. (Matth. 18. 8. et 9.) Quisquis tibi carus est, quisquis tibi pro magno habetur a te, tamdiu (*a*) magnus sit, tamdiu dilectum membrum tuum sit, quamdiu non cœperit scandalizare, id est mali aliquid suadere. Audite quia hoc est scandalum. Constituimus exemplum de Job et uxore ejus: sed ibi non est nominatum scandalum. Audi Evangelium: Dominus eum de passione sua prædicaret, Petrus cœpit illi suadere ne pateretur. Redi retro satanas, scandalum mihi es. (Matth. 16. 13.) Prorsus docuit te Dominus, qui tibi vivendi exemplum præbuit, et quid sit scandalum, et quomodo caveatur scandalum. Cui dixerat paulo ante, Beatus es Simon Bar-Jona, (Ibidem 17.) ostenderat illum membrum suum esse. At ubi cœpit scandalum esse, præcidit membrum. *refecit membrum, reposuit membrum. Scandalum ergo tibi ille erit, qui tibi mali aliquid suadere cœperit. Et intendat Caritas Vestra: fit hoc plerumque, non malevolentis, sed perversa benevolentia. Videt enim tu amicus tuus, qui diligit, vicissimque a te diligitur, pater tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in malo, et vult te facere malum. Quid est, videt te in malo? Videt te in aliqua pressura. Pressuram ipsam propter justitiam forsitan pateris: ideo pateris pressuram, quia non vis dicere falsum testimonium. Verbi gratia dixerim. Abundant exempla, quia *Væ mundo ab scandalis*. Ecce, verbi gratia, potens aliquis quærit a te, propter prædam suam, propter rapinam suam, ministerium falsi testimonii. Negas tu: negas falsum, ne neges verum. Ne multis immorer, ille irascitur, potens est, premit: accedit amicus, qui non vult te esse in pressura, non vult te esse in malo: Rogo te, fac quod tibi dicitur, quid magnum est? Jam forte, quomodo et satanas Domino, Scriptum est de te, quia Angelis suis mandavit de te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. (Matth. 4. 6.) Forte et iste amicus tuus, quia videt te Christianum, de Lege tibi vult persuadere, quod putat te debere facere. Fac (*b*) quod dicit. Quid? Hoc quod vult ille. Sed mendacium est, falsum est. Non legisti, Omnis homo mendax? (Psal. 115. 11.) Jam iste scandalum est. Amicus est, quid facturus es? Oculus est, manus est: *Amputa, et projice abs te*. Quid est, *Amputa et projice abs te?* Noli consentire. Hoc significat, *Amputa et projice abs te*, noli consentire. Membra enim nostra in corpore nostro consensione faciunt unitatem, consensione vivunt, consensione invicem connectuntur. Ubi dissensio, ibi morbus aut vulnus est. Ergo membrum tuum est: diliges eum. Sed scandalizat te: *Amputa eum, et projice abs te*. Noli consentire: averte illum ab auribus tuis, forte correctus rediet.

* Videtur nonnihil deesse.

Florus ad Rom. 5,

Mendacium divina lege vetitum.

5. Quomodo facturus es hoc quod dico, amputaturus et abjecturus, et eo fortasse correcturus? quomodo facturus es, responde. De Lege voluit suadere mendacium. Ille enim ait, Dic. Et forte non ausus est dicere, Dic mendacium: sed sic, Dic quod vult. Tu dicis, Sed mendacium est. Et ille, ut excuset, Omnis homo mendax. Et tu contra, frater, Os quod mentitur, occidit animam. (Sap. 1. 11.) Adtende, non est leve quod audisti, Os quod mentitur, occidit animam. Quid mihi facit inimicus iste potens, qui me premit, quia miseraris me, et (*c*) miseret conditionis in me, et non vis me esse in malo, eum velis me esse malum? Quid mihi facit potens iste, quid premit? Carnem. Corpus, dicis tu, premit: dico ego, perimit. Quanto mitius mecum agit ille, quam ego, si mentitus fuero? Ille occidit carnem meam: ego occido animam meam. Iratus potens occidit corpus: *Os quod mentitur, occidit animam*. Corpus occidit: moriturum erat, etsi non occideretur: animam vero quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas. Serva ergo quod servare potes: pereat quod quandoque periturum est. Respondisti; et tamen *Omnis homo mendax*, non solvisti. Responde illi et ad hoc, ne videatur sibi aliquid dixisse ad suadendum mendacium, testimonium de Lege proferens, urgens te de Lege contra Legem. In Lege enim scriptum est, Falsum testimonium ne dicas: (Deut. 5. 20.) et in Lege scriptum est, Omnis homo mendax. Respice ad illud quod paulo ante commonui, quando mitem hominem verbis quibus potui, terminavi. Mitis est, cui in omnibus quæ bene facit, non placet nisi Deus; in omnibus quæ male patitur, non displicet Deus. Hoc ergo ei responde, qui dicit, Mentire, quia scriptum est, Omnis homo mendax; Non mentior, quia scriptum est, Os quod mentitur, occidit animam. Non mentior, quia scriptum est, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. (Psal. 5. 7.) Non mentior, quia scriptum est, Falsum testimonium non dices. Urgeat licet pressuris carnem meam cui displiceo in veritate: audio Dominum meum, Nolite timere eos, qui corpus occidunt. (Matth. 10. 28.)

Homines agant, non ut homines, sed ut filii Dei.

6. Quomodo ergo omnis homo mendax? An forte non es homo? Responde cito, et verum, Et homo non sim, ne mendax sim. Videte enim: Deus de cælo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens et requirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. (Psal. 13. 2 etc.) Quare? Quia filii hominum esse voluerunt. Ut autem eos ab his iniquitatibus tolleret, redimeret, curaret, sanaret, mutaret filios hominum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. (Johan. 1. 12.) Quid ergo miram? Homines eratis, si eratis filii hominum: omnes homines eratis, mendaces eratis, omnis enim homo mendax. Accedit vobis gratia Dei, dedit vobis potestatem filios Dei fieri. Audite vo-

(a) Colbertinus MS. *Tamdiu agnitus fuit*.
(b) Sic Florus et Colbertinus MS. At Sirmondus, *Fac, quid? dic: quid? hoc quod ille*.
(c) Colbertinus MS. *Et misericordiam ponis in me*.

CLASSIS I. cem Patris mei dicentis, Ego dixi Dii estis, et
Psal. 81. 6. filii Altissimi omnes. Quoniam homines filii hominum, si non filii Altissimi, mendaces; quia omnis homo mendax. Si filii Dei, si gratia Salvatoris redemti, si pretioso sanguine comparati, si aqua et Spiritu renati, si ad hereditatem cœ-
a lorum prædestinati, utique filii Dei. Ergo (a) jam dii. Quid ad te vult mendacium? Adam enim purus homo, Christus homo Deus, creator omnis creaturæ Deus. Adam homo, Christus homo mediator Dei, Filius unicus Patris, Deus homo. Ecce tu longe a Deo homo, et Deus sursum longe ab homine: in medio se posuit Deus homo. Agnosce Christum, et per hominem adscende ad Deum.

Paganorum scandalum ex pressuris mundi. 7. Jam ergo correcti, et si aliquid egimus, mites, teneamus indeclinabilem confessionem.
B Diligamus legem Dei, ut evadamus quod dictum est, *Væ mundo ab scandalis*. Loquamur aliquid de scandalis, quibus mundus plenus est, et quomodo crebrescant scandala, abundent pressuræ. Vastatur mundus, calcatur torcular. Eia Christiane, cœleste germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœlo quæritis, qui Angelis sanctis sociari desideratis, intelligite vos sic venisse ut discedatis. Transitis per mundum, conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos perturbent amatores mundi, qui volunt in mundo remanere, et velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, non seducant. Pressuræ istæ non sunt scandala. Justi estote, et exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod volueris erit, aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te invenerit, talis erit. Tribulatio ignis est: aurum te invenit? sordes tollit: paleam te invenit? cinerem vertit. Ergo pressuræ quæ abundant, non sunt scandala. Sed quæ sunt scandala? Locutiones illæ, verba illa, quibus nobis dicitur, Ecce quid faciunt tempora Christiana, ecce quæ sunt scandala. Ad hoc enim tibi dicitur, ut tu, si amas mundum, blasphemes Christum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, consiliarius tuus: ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc minister tuus, cooperarius tuus: ergo manus tua. Dicit tibi hoc forte qui te sustentat, qui te ab humilitate terrena sublevat: ergo pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli consentire. Responde talibus, quomodo respondebat ille, cui suadebatur falsum testimonium. Responde et tu: dic homini dicenti tibi, Ecce temporibus Christianis tantæ pressuræ sunt, vastatur mundus: responde tu, Hoc mihi ante quam eveniret, prædixit Christus.

Pressuræ deficientis mundi prædictæ. 8. Quare enim turbaris? Pressuris mundi turbatur cor tuum, quomodo navis illa, ubi dormiebat Christus. Ecce quæ caussa est, homo cordate, ut turbetur cor tuum: ecce quæ caussa est.
Matth. 8. 24. Navis ista, in qua Christus dormit, cor est ubi fides dormit. Quid enim tibi novi dicitur, Chri-
A stiane, quid enim tibi novi dicitur? Temporibus Christianis vastatur mundus, deficit mundus. Non tibi dixit Dominus tuus, Vastabitur mundus? Non tibi dixit Dominus tuus, Deficiet mundus? Quare credebas quando promittebatur, et turbaris quando completur? Ergo tempestas sævit in cor tuum: cave naufragium, excita Christum. Habitare, inquit Apostolus, Christum per Ephes. 3. 17.
fidem in cordibus vestris. Per fidem habitat in te Christus. Fides præsens, præsens est Christus: fides vigilans, vigilans est Christus: fides oblita, dormiens est Christus. Excitare, (b) commovere, dic, Domine perimus. Ecce quæ nobis b
dicunt Pagani: quæ nobis dicunt, quod est gravius, mali Christiani. Exsurge Domine, perimus. Evigilet fides tua, incipit tibi loqui Christus. Quid perturbaris? Hæc omnia prædixi tibi. Ideo prædixi, ut cum venissent mala, sperares bona, ut non deficeres in malis. Miraris quia deficit mundus? mirare quia senuit mundus. (c) c
Homo est, nascitur, crescit, senescit. Querelæ multæ in senecta: tussis, pituita, lippitudo, anxietudo, lassitudo inest. Ergo senuit homo; querelis plenus est: senuit mundus; pressuris plenus est. Parum tibi præstitit Deus, quia in senectute mundi misit tibi Christum, ut tunc te reficiat; quando cuncta deficiunt? Nescis hoc significasse in semine Abrahæ? Nam semen Abrahæ, ait Apostolus, quod est Christus. Non dicit, Gal. 3. 16.
Et seminibus, tamquam in multis, sed tamquam »
in uno, Et semini tuo, quod est Christus. Ideo »
seni Abrahæ natus est filius, quia erat utique
C Christus in ipsius mundi senectute venturus. Venit cum omnia veterascerent, et novum te fecit. Res facta, res condita, res peritura jam vergebat in occasum. Necesse erat ut abundaret laboribus: venit ille et consolari te inter labores, et promittere tibi in sempiternum quietem. Noli adhærere velle seni mundo, et nolle juvenescere in Christo, qui tibi dicit, Perit mundus, senescit mundus, deficit mundus, laborat anhelitu senectutis. Noli timere, renovabitur juventus tua sicut aquilæ.

Paganorum in Christianam religionem querelæ ex vastatione Romæ. 9. Ecce, inquit, Christianis temporibus Roma perit. Forte Roma non perit: forte flagellata est, non interemta: forte castigata est, non deleta. Forte, Roma non perit, si Romani non pereant. Non enim peribunt, si Deum laudabunt: peri-
D bunt, si blasphemabunt. Roma enim quid est, nisi Romani? Non enim de lapidibus et lignis agitur, de excelsis (d) insulis et amplissimis d
mœnibus. Hoc sic erat factum, ut esset aliquando ruiturum. Homo cum ædificaret, posuit lapidem super lapidem; et homo cum destrueret, expulit lapidem a lapide. Homo illud fecit, homo illud destruxit. Injuria fit Romæ, quia dicitur, cadit? Non Romæ, sed forte artifici ejus. Conditori ejus facimus injuriam, quia dicimus,

(a) Sirmondus: *Ergo audi*. Emendatur ope Colbertini MS. qui paulo post habet sic: *Adam homo, homo Christus, homo Deus, creator omnis creaturæ Deus. Adam homo, homo mediator Dei Filius unicus Patris Dei homo. Ecce* etc.
(b) In Colbertino libro, *Commonere*.

(c) Sirmondus. *Quia senuit mundus. Mundus homo est* etc. Vox *mundus* non repetitur in MSS.
(d) Apud Sirmondum omissa est vox *insulis* quæ hic in MS. exstat, ad significanda ædificia præcipua, quæ insularum instar separata a ceteris constant proprio murorum ambitu, undique vicos habentia.

A Roma ruit, quam condidit Romulus? Mundus (a) arsurus est, quam condidit Deus. Sed nec quod fecit homo, ruit, nisi quando voluerit Deus, nec quod fecit Deus, ruit, nisi quando voluerit Deus. Si enim hominis opus non cadit, sine voluntate Dei, opus Dei quando potest cadere per voluntatem hominis? Tamen (b) et mundum fecit tibi Deus casurum, et ideo te condidit moriturum. Ipse homo ornamentum civitatis, ipse homo inhabitator, rector, gubernator civitatis, sic venit ut eat, sic est natus ut moriatur, sic est ingressus ut transeat: [Matth. 24. 35.] Cælum et terra transibunt: quid ergo mirum, si aliquando finis est civitati? Et forte non modo finis est civitati: tamen aliquando finis erit civitati. Sed quare inter sacrificia Christianorum perit Roma? Quare inter sacrificia Paganorum arsit mater ejus Troja? Dii, in B quibus spem suam Romani posuerunt, omnino Romani dii, in quibus spem Pagani Romani posuerunt, ad Romam condendam de Troja incensa migraverunt. Dii Romani ipsi fuerunt primo dii Trojani. Arsit Troja, tulit Æneas deos fugitivos: immo tulit deos (c) fugiens stolidos. Portari enim a fugiente potuerunt: fugere ipsi non potuerunt. Et cum ipsis diis veniens in Italiam, cum diis falsis condidit Romam. Longum est cetera persequi: breviter tamen quod ipsorum litteræ habent commemorem. Auctor ipsorum omnibus notus sic loquitur: [Salust. in Catilin.] « Urbem Romam, sicut ego accepi, condidere atque habuere initio Trojani, qui Ænea duce profugi sedibus incertis vagabantur. » Habebant ergo deos secum, condiderunt Romam (d) in Latio, posuerunt ibi colendos deos, C qui colebantur in Troja. Inducitur a poeta ipsorum Juno irascens Æneæ et Trojanis fugientibus, et dicit,

[Æneid. 1.]
« Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor,
» Ilium in Italiam portans victosque Penates: »

id est, deos victos portans secum in Italiam. Jam quando dii in Italiam victi portabantur, numen erat, (e) an omen? Diligite ergo legem Dei, et non sit vobis scandalum. Rogamus vos, obsecramus vos, exhortamur vos, estote mites, compatimini patientibus, suscipite infirmos: et in ista occasione multorum peregrinorum, egentium, laborantium, abundet hospitalitas vestra, abundent bona opera vestra. Quod jubet Christus, faciant Christiani, et tantum suo malo blasphemant Pagani.

(a) Petavianus MS. *casurus est*. Hinc Colbertinus corrupte *carus est*.

(b) Sic Colbertinus MS. At Sirmondus, *Tamen mundum tibi casurum condidit. Ipse homo* etc. omissis verbis, *et ideo te* etc.

(c) Sirmondus hoc iterum loco, *fugitivos*: ubi MSS. *fugiens*.

A ## * SERMO LXXXII.

[* Alias 16. de verbis Domini.]

De verbis Evangelii Matth. 18. Si (f) peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum, *etc. Et de verbis Salomonis*: Annuens oculis cum dolo, congerit hominibus mœstitiam: qui autem arguit palam, pacem facit.

[CAPUT I. Observatio prævia in locum Matth. 7. 3.]

1. Admonet nos Dominus noster non negligere invicem nostra peccata, non quærendo quid reprehendas, sed videndo quid corrigas. Ejus quippe dixit acutum oculum ad ejiciendam festucam de oculo fratris sui, qui trabem in oculo suo non habet. Quid autem hoc sit, breviter insinuo Caritati Vestræ. [Festuca, ira: trabes, odium.] Festuca in oculo, ira B est: trabes in oculo, odium est. Quando ergo qui odit reprehendit irascentem, festucam vult de oculo fratris sui tollere: sed trabe impeditur, quam ipse portat in oculo suo. Festuca initium trabis est. Nam trabes quando nascitur, prius festuca est. Rigando festucam, perducis ad trabem: alendo iram malis suspicionibus, perducis ad odium.

2. Multum autem interest inter peccatum irascentis, et crudelitatem odio habentis. Nam et filiis nostris irascimur: odisse filios qui invenitur? In ipsis quoque pecoribus mater aliquando buculа sugentem vitulum tædio quodam avertit irascens: sed visceribus amplectitur matris. Quasi tædium facit, cum impingit: (g) quæritur tamen, si deest. Nec damus aliter filiis disciplinam, C nisi aliquantum irascendo et indignando: nec tamen daremus disciplinam, nisi amando. [* CAPUT II.] * Usque adeo non omnis qui irascitur, odit; ut aliquando magis odisse convincatur, si non irascitur. Fac enim puerum velle in aqua fluminis ludere, cujus impetu periret: tu si vides, et patienter permittis, odisti: tua patientia, illius mors est. Quanto melius est, si irasceris et corrigis, quam non irascendo interire permittis? Odium ergo ante omnia vitaodum est, trabes de oculo ejicienda est. Multum quippe aliud est, quando quisque irascens in aliquo verbi modum excedit, quod postea deleat pœnitendo; et aliud est servare insidias inclusas in corde. Multum postremo interest inter hæc verba Scripturæ, [Psal. 6. 8.] Turbatus est præ ira oculus meus. De illo autem D quid dictum est? [1. Johan. 3. 15.] Qui odit fratrem suum, homicida est. Multum interest inter turbatum oculum, et exstinctum. Festuca turbat, trabes exstinguit.

[Odium ei, qui odit gravius nocet, quam alteri.]

3. Hoc ergo primum nobis persuadeamus, ut quod hodie admoniti sumus, bene facere atque implere possimus, ante omnia non odisse. Tunc enim quando trabes non est in oculo tuo, vides recte quidquid fuerit in oculo fratris tui; et vim

(d) Colbertinus MS. *condiderunt Romam, et constituerunt ibi colendos deos*.

(e) Sirmondus: *numen erat '' omen*. Resarcitur locus per Colbertinum MS.

(f) Meminit Possidius in Indiculo cap. 8. et Florus variis locis.

(g) Aliquot MSS. *quæritur*.

CLASSIS I.

A paleris, donec ejicias de oculo fratris tui, quod vides nocere oculo fratris tui. Lumen quod in te est, non te permittit negligere lumen fratris tui. Nam si odisti, et vis corripere, quomodo emendas lumen, qui perdidisti lumen? Dixit enim et hoc aperte eadem Scriptura, ubi scriptum est,

1. Johan. 2. 9.

Qui odit fratrem suum, homicida est. Qui odit, inquit, fratrem suum, in tenebris est usque adhuc. Odium, tenebræ sunt. Non potest autem fieri, ut qui odit alterum, non sibi prius noceat. illum enim lædere conatur extrinsecus, se vastat intrinsecus. Quantum autem animus noster corpore major est, tantum ei prospicere debemus, ne ipse lædatur. Lædit autem animum suum, qui odit alterum. Et quid facturus est ei quem odit? quid facturus? Tollit pecuniam, numquid fidem? Lædit famam, numquid conscientiam? Quidquid B nocet, forinsecus nocet: sibi adtende quid noceat. Intus enim sibi ipse inimicus est, qui odit alterum. Sed quia non sentit quid sibi mali faciat, in alterum sævit, eo periculosius * vivens,

* f. sæviens.

quo non sentit quid secum mali agit; quia et sæviendo sensum perdidit. Sævisti in inimicum tuum: te sæviente ille nudatus est, tu iniquus es. Multum interest inter nudum et iniquum. Ille perdidit pecuniam, tu innocentiam. Quære quis gravius damnum perpessus est. Ille perdidit rem perituram, tu factus es periturus.

Quo animo frater corripiendus.

4. Ideo debemus amando corripere; non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. Tales si fuerimus, optime facimus quod hodie admoniti

Matth. 18. 15

* CAPUT III.

sumus: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum inter te et ipsum solum.* * Quare illum C corripis? Quia te doles, quod peccaverit in te? Absit. Si amore tui id facis, nihil facis. Si amore illius facit, optime facis. Denique in ipsis verbis adtende, cujus amore id facere debeas, utrum tui, an illius. *Si te audierit*, inquit, *lucratus es fratrem tuum.* Ergo propter illum fac, ut lucreris illum. Si faciendo lucraris, nisi fecisses, perierat. Quid est ergo quod plerique homines ista

Florus ad 1. Cor. 8. Peccatum in hominem non contemnendum.

peccata contemnunt, et dicunt, Quid magnum feci? In hominem peccavi. Noli contemnere. In hominem peccasti: vis nosse quia in hominem peccando peristi? Si te ille, in quem peccasti, corripuerit inter te et ipsum solum, et audieris illum, lucratus est te. Quid est, lucratus est te, nisi quia perieras, si non lucraretur te? Nam si D non perieras, quomodo te lucratus est? Nemo ergo contemnat, quando peccat in fratrem. Ait

1. Cor. 8. 12.

enim quodam loco Apostolus, Sic autem peccantes » in fratres, et percutientes conscientiam eorum » infirmam, in Christum peccatis: ideo quia membra Christi omnes facti sumus. Quomodo non peccas in Christum, qui peccas in membrum Christi?

Hujus peccati remedium.

5. Nemo ergo dicat, Quia non peccavi in Deum, sed peccavi in fratrem. In hominem peccavi: leve peccatum est, vel nullum peccatum est. Forte inde dicis, Leve est, quia cito curatur. Peccasti in fratrem: fac satis, et sanatus es. Cito fecisti mortiferam rem, sed remedium cito invenisti.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Matth. 5. 22. Ibidem 23.

A Quis nostrum speret regnum cælorum, Fratres mei, quando dicit Evangelium, Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis? Magnus terror; sed vide ibi remedium: Si obtuleris munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare. Non irascitur Deus, quia differs imponere munus tuum: TE QUÆRIT DEUS magis quam munus tuum. Nam si malum animum gerens adversus fratrem tuum, veneris cum munere ad Deum tuum, respondet tibi, Tu peristi, mihi quid adtulisti? Offers munus tuum, et tu non es munus Dei. Plus quærit Christus quem redemit sanguine suo, quam quod tu invenisti in horreo tuo. Ergo relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fra-B tri tuo; et sic veniens offeres munus tuum. Ecce ille reatus gehennæ quam cito solutus est. Nondum reconciliatus, eras gehennæ reus: reconciliatus, securus offers munus tuum ad altare.

CAPUT IV.

6. Homines autem faciles sunt ad irrogandas injurias, et difficiles ad concordiam requirendam. Pete, inquit, veniam ab homine quem offendisti, ab homine quem læsisti. Respondet, Non me humiliabo, Vel Deum tuum audi, si fratrem tuum

Luce 14, 11.

contemnis: Qui se humiliat, exaltabitur. Non vis te humiliare qui cecidisti? Multum interest inter se humiliantem et inter jacentem. Jam jaces, et humiliare te non vis? Bene diceres, Nolo descendere; si noluisses ruere.

Quid agere debeat, qui injuriam passus est. Matth. 18. 15.

7. Hoc ergo debet facere, qui fecit injuriam. Qui autem passus est, quid debet? Quod audivi-C mus hodie, *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum.* Si neglexeris pejor es. Ille injuriam fecit, et injuriam faciendo gravi se ipsum vulnere percussit: tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel perisse, et negligis? Pejor es tacendo, quam ille conviciando. Quando ergo in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis, nam gloriosum est injurias oblivisci: sed obliviscere injuriam tuam, non vulnus fratris tui. *Ergo corripe eum inter te et ipsum solum*, (a) intendens correctioni, parcens pudori. Forte enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, et quem vis facere correctiorem, facis pejorem. *Corripe* ergo *eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum:* quia perierat, D nisi faceres. *Si autem non te audierit*, id est, peccatum suum quasi justitiam defenderit, *adhibe tecum duos vel tres; quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* * *Si nec ipsos audierit, refer ad Ecclesiam: si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut Ethnicus et publicanus.* Noli illum deputare jam in numero fratrum tuorum. Nec ideo tamen salus ejus negligenda est. Nam et ipsos Ethnicos, id est, Gentiles, et Paganos in numero quidem fratrum non deputamus; sed tamen eorum salutem semper inquirimus. Hoc ergo audivimus Dominum ita monentem, et tanta cura præcipientem, ut etiam hoc

v. 15.

v. 16.

v. 17.

(a) Editi Am. Er. et omnes MSS. intuens correctioni.

CLASSIS I.

v. 18. adderet continuo, *Amen dico vobis, quæcumque ligaveritis super terram, ligata erunt et in cœlo: et quæcumque solveritis in terra soluta erunt et in cœlo.* Cœpisti habere fratrem tuum tamquam publicanum, ligas illum in terra: sed ut juste alliges, vide. Nam INJUSTA VINCULA disrumpit justitia. Cum autem correxeris, et concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra. Cum solveris in terra, solutus erit et in cœlo. Multum præstas, non tibi, sed illi: quia multum nocuit, non tibi, sed sibi.

11. q. 3. c. Cœpisti.

CAPUT V. Conciliatur Evangelium cum Salomone.

8. Hæc cum ita sint, quid est quod ait Salomon, quod hodie ex alia lectione primitus audivimus, * *Annuens oculis cum dolo, congerit hominibus mœstitiam: qui autem arguit palam pacem facit:* Si ergo *qui arguit palam, pacem facit;* quomodo, *Corripe illum inter te et ipsum solum?* Metuendum est, ne sibi contraria sint præcepta divina. Sed intelligamus esse ibi summam concordiam, non quemadmodum quidam * vani sapiamus, qui errantes opinantur contraria sibi esse duo Testamenta in libris Veteribus et Novis; ut ideo putemus hoc esse contrarium, quoniam illud est in Salomonis libro, hoc in Evangelio. Si enim aliquis imperitus et calumniator divinarum Scripturarum diceret, Ecce ubi sibi contradicunt duo Testamenta. Dominus dicit, *Corripe illum inter te et ipsum solum.* Salomon dicit, *Qui arguit palam pacem facit.* Ergo nescit Dominus quid præcepit? Salomon vult contundi frontem peccantis: Christus parcit pudori erubescentis. Ibi enim scriptum est, *Qui arguit palam, pacem facit:* hic autem, *Corripe illum inter te et ipsum solum;* non palam, sed in secreto et occulte. Vis nosse quisquis talia cogitas, non sibi repugnare duo Testamenta, quia illud in libro Salomonis, hoc in Evangelio reperitur? Apostolum audi. Certe Apostolus minister est novi Testamenti. Audi ergo apostolum Paulum Timothæo præcipientem et dicentem, *Peccantes coram omnibus argue, ut et ceteri timorem habeant.* Jam non Salomonis liber cum Evangelio, sed Pauli apostoli epistola videtur confligere. Salomonem paululum sine injuria seponamus: Christum Dominum et Paulum servum ejus audiamus. Quid dicis, Domine? *Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum inter te et ipsum solum.* Quid dicis, Apostole? *Peccantes coram omnibus argue, ut et ceteri timorem habeant.* Quid facimus? Controversiam istam velut judices audimus? Absit. Immo sub judice constituti pulsemus, ut nobis aperiri impetremus: fugiamus sub alas Domini Dei nostri. Non enim Apostolo suo contrarium locutus est, quia et in illo ipse locutus est, sicut dicit, An vultis experimentum ejus accipere, qui in me loquitur Christus? Christus in Evangelio, Christus in Apostolo: Christus ergo utrumque dixit; unum ore suo, alterum ore præconis sui. Quia quanto præco de tribunali aliquid dicit, non scribitur in Gestis, Præco dixit: sed ille dixisse scribitur, qui præconi quod diceret imperavit.

* Prov. 10. 10, sec. 70.

* Manichæi.

1. Tim 5.20.

Florus ad 1. Tim. 5.20.

1. Cor. 13.3 » »

CAPUT VI. Correptio alias secreta, alias publica esse debet.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

9. Duo ergo ista præcepta, Fratres, sic audiamus, ut intelligamus, et in utraque præcepta pacati constituamur. Cum corde nostro nos concordemus, et Scriptura sancta in nulla parte discordat. Verum est omnino, utrumque verum est: sed discernere debemus, aliquando illud, aliquando illud esse faciendum; aliquando corripiendum fratrem inter te et ipsum solum, aliquando corripiendum fratrem coram omnibus, ut et ceteri timorem habeant. Si aliquando illud, aliquando illud fecerimus; concordiam Scripturarum tenebimus, et in faciendo atque obtemperando non errabimus. Sed dicit mihi aliquis, Quando facio illud, quando illud? ne tunc corripiam inter me et ipsum solum, quando debeo coram omnibus corripere; aut tunc corripiam coram omnibus, quando debeo in secreto corripere.

CAPUT VII. Quando secreta esse, debet, quando publica.

2. qu. 1. c. Si peccaverit.

10. Cito videbit Caritas Vestra, quid quando facere debeamus; sed utinam facere pigri non simus. Intendite, et videte: *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum.* Quare? Quia peccavit in te. Quid est, in te peccavit? Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit; secretum quære, cum corrigis quod peccavit. Nam si solus nosti qui peccavit in te, et eum vis coram omnibus arguere; non es correptor, sed proditor. Attende quemadmodum vir justus Joseph, tanto flagitio quod de uxore fuerat suspicatus, tanta benignitate pepercit, ante quam sciret unde illa conceperat: quia gravidam senserat, et se ad illam non accessisse noverat. Restabat itaque certa adulterii suspicio: et tamen quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? Joseph autem cum esset vir justus, et nollet eam divulgare. Mariti dolor non vindictam quæsivit: Voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. Cum, inquit, nollet eam divulgare, » voluit eam occulte dimittere. Hæc eo cogitante, » ecce Angelus Domini apparuit ei in somnis; et indicavit quid esset, quia non violavit viri thorum, quia de Spiritu-sancto conceperat Dominum amborum. Peccavit ergo in te frater tuus; si tu solus nosti, tunc vere in te solum peccavit. Nam si multis audientibus tibi fecit injuriam, et in illos peccavit, quos testes suæ iniquitatis effecit. Dico enim, Fratres carissimi, quod et vos ipsi in vobis ipsis potestis agnoscere. Quando me audiente, fratri meo quisque injuriam facit, absit ut a me injuriam illam alienam putem. Prorsus et mihi fecit: immo et mihi plus fecit, cui putavit placere quod fecit. Ergo IPSA CORRIPIENDA SUNT coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, et concordat Scriptura.

Matth. 1. 19.

CAPUT VIII. Correptionis modus, cur ve secreto fiat.

11. Sic agamus, et sic agendum est, non solum quando in nos peccatur, sed quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur. In secreto debemus corripere, in secreto arguere; ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere et corrigere: quid si inimicus quærit audire quod puniat? Novit enim nescio

CLASSIS I.

quem homicidam Episcopus, et alius illum nemo novit. Ego volo publice corripere, at tu quæris inscribere. Prorsus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto; pono ante oculos Dei judicium; terreo cruentam conscientiam; persuadeo pœnitentiam. Hac caritate præditi esse debemus. Unde aliquanto homines reprehendunt nos, quod quasi non corripiamus: aut putant nos scire quod nescimus, aut putant nos tacere quod scimus. Sed forte quod scis, et ego scio: sed non coram te corripio; quia curare volo, non accusare. Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus, nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus: ante omnia ostendentes homini in tali peccato constituto sauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum: quod aliquando qui committunt, nescio qua perversitate contemnunt; et nescio unde sibi testimonia (a) nulla et vana conquirunt, dicentes, Peccata carnis Deus non curat. Ubi est quod hodie audivimus, Fornicatores et adulteros judicat Deus? Ecce attende, quiquis tali morbo laboras. Quod dicit Deus audi: non quod tibi dicit favens peccatis tuis (b) animus tuus, aut eadem tecum iniquitatis catena ligatus amicus tuus, vel potius inimicus tuus et suus. Audi ergo quod dicit Apostolus: Honorabiles, inquit, nuptiæ in omnibus, et thorus immaculatus. Fornicatores autem et adulteros judicat Deus.

Florus ad Hebr. 13. Peccata carnis mortifera.

Hebr. 13. 4.

B

CAPUT IX. Vita cito emendanda.

12. Age ergo Frater, esto correctus. Times ne te inscribat inimicus; et non times ne te judicet Deus? Ubi est fides? Time cum est quando timeas. Longe est quidem dies judicii: sed unicuique hominis dies ultimus longe esse non potest; quia brevis est vita. Et quia ipsa brevitas semper incerta, quando sit dies tuus ultimus, nescis. Corrige te hodie, propter cras. Prosit tibi et modo in secreto correptio. Palam enim loquor, et in secreto arguo. Aures omnium pulso: sed conscientias quorumdam convenio. Si dicerem, Tu adulter corrige te; primo forte dicerem quod nescirem; forte quod temere audieram, suspicarer. Non dico, Tu adulter corrige te: sed, quisquis in hoc populo adulter es, corrige te. Publica est correptio, sed secreta correctio. Scio, quia ille qui timuerit, corrigit se.

C

D

* CAPUT X. Peccata carnis non contemnenda.

13. Non dicat in corde suo, peccata carnis non curat Deus. * Nescitis inquit Apostolus, quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Quisquis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Nemo se fallat. Sed forte ait aliquis, Templum Dei animus meus est, non corpus meum: adjecit etiam testimonium, Omnis caro fœnum, et omnis claritas carnis ut flos fœni. Infelix interpretatio, puniends cogitatio.

Florus ad 1. Cor. 3. 16.

1. Petr. 1. 24.

A

Fœnum dicta est caro, quia moritur: sed quod ad tempus moritur, (c) non resurgat cum crimine. Vis nosse apertam etiam inde sententiam? Nescitis, inquit idem Apostolus, quia corpora vestra templum in vobis est Spiritus-sancti, quem habetis a Deo? ((d) Jam non contemnatis corporalia peccata: ecce quia et corpora vestra templum in vobis sunt Spiritus-sancti, quem habetis a Deo.) Contemnebas corporale peccatum, contemnis quod peccas in templum? Ipsum corpus tuum templum in te Spiritus Dei. Jam vide facias de templo Dei. Si eligeres in Ecclesia facere adulterium intra istos parietes, quid te esset sceleratius? Modo autem tu ipse es templum Dei. Templum intra, templum exis, templum in domo tua manes, templum surgis. Vide quid agas, vide ne offendas templi habitatorem, ne deserat te, et in ruinam vertaris. Nescitis, » inquit, quia corpora vestra (et hoc de fornicatione loquebatur Apostolus, ne contemnerent » corporalia peccata) templum in vobis est Spiritus-sancti, quem habetis a Deo, et non estis vestri? Emti enim estis pretio magno. Si contemnis corpus tuum, considera pretium tuum. »

SERMON. DE SCRIPTURIS.

c

1. Cor. 6. 19.

d

14. Scio ego, et mecum omnis homo qui paulo attentius consideraverit, neminem Deum timentem sub verbis ejus non se corrigere, nisi qui putat, quia plus habet vivere. Ipsa res est quæ multos occidit, cum dicunt, Cras: et subito ostium clauditur. Remansit foris cum voce corvina: quia non habuit gemitum columbinum. Cras, cras; corvi vox. Geme ut columbus, et tunde pectus: sed plagas tibi dando in pectus, cæsus correctus esto; ne non videaris conscientiam cædere, sed malam conscientiam pugnis pavimentare, solidiorem reddere, non correctiorem. Geme non inani gemitu. Forte enim dicis tibi, Promisit mihi Deus indulgentiam, quando me correxero, securus sum: lego divinam Scripturam, Iniquus in qua die conversus fuerit ab iniquitatibus suis, et fecerit justitiam, omnes iniquitates ejus obliviscar. Securus sum, quando me correxero, dat mihi Deus indulgentiam de malis meis. Et quid ego dicturus sum? contra Deum reclamaturus? Dicturus sum Deo, Noli illi dare indulgentiam? Dicturus sum hoc scriptum non esse, hoc Deum non promisisse? Si ista dixero, omnia falsa dico. Bene dicis, verum dicis: indulgentiam correctioni tuæ promisit Deus, negare non possum: sed dic mihi, rogo te; ecce ego consentio et concedo et cognosco quia indulgentiam Deus promisit tibi, crastinum enim diem quis tibi promisit? Ubi mihi legis indulgentiam te accepturum, si te correxeris; lege ibi mihi quantum victurus sis. Non lego, inquis. Nescis ergo quantum victurus sis. Esto correctus et semper paratus. Noli timere diem ultimum, tamquam furem, qui te dormiente effodiat parietem: sed vigila, et corrige te hodie. Quid differs in crastinum? Longa vita

CAPUT XI. Correctio non procrastinanda.

Vox corvina.

Ezech. 18. 21. et 22.

(a) Aliquot MSS. nonnulla et vana.
(b) Am. Er. et MSS. favens peccatis tuis amicus tuus.
(c) Am. et Er. non resurgit. Tres MSS. vide ut non resurgat.
(d) Verba isthæc absunt ab Am. Er. at MSS.

CLASSIS I.

A erit: ipsa longa, bona sit. Prandium bonum longum nemo differt, et vitam malam longam vis habere? Utique si longa erit, melius bona erit: si brevis erit, bene factum est, ut bona produceretur. Sic autem homines negligunt vitam suam, ut nolint habere malam, nisi ipsam. Villam emis, bonam quæris; uxorem vis ducere, bonam eligis; filios tibi vis nasci, bonos optas; caligas locas, et non vis malas; et vitam amas malam. Quid te offendit vita tua, quam solam vis malam, ut inter omnia bona tua tu solus sis malus?

Homines bona volunt habere omnia præter vitam.

CAPUT XII.

15. Ergo, Fratres mei, si aliquem vestrum vellem in parte corripere, forte audiret me: multos vestrum publice corripio; omnes me laudant; audiat me aliquis. Non amo in voce laudatorem, et in corde contemtorem. Cum enim

B laudas, et non te corrigis, contra te testis es. Si malus es, et quod dico placet tibi, displice tibi: quia si malus displicueris tibi, correctus place-

a bis (a) tibi, quod nudiustertius, nisi fallor, dixi. In omnibus verbis meis speculum propono. Nec mea ista sunt verba: sed Domino jubente loquor, quo terrente non taceo. Nam quis non eligeret tacere, et rationem de vobis non reddere? Sed jam suscepimus onus, quod ab humeris nostris excutere non possumus, nec debemus. Audistis, Fratres mei, cum epistola ad Hebræos legeretur: » Obedite præpositis vestris, et subditi estote, » quia ipsi vigilant pro animabus vestris, tamquam rationem reddituri pro vobis, ut cum gaudio hoc faciant, et non cum tristitia; non enim

Pastoris onus non abjiciendum.

Florus ad Hebr. 13. 17.

C expedit vobis. Quando facimus ista cum gaudio? Quando videmus homines proficere in verbis Dei. Quando laborat cum gaudio operarius in agro? Quando adtendit arborem, et fructum

b videt; quando adtendit segetem, et (b) frugum in area prospicit ubertatem: non sine caussa laboravit, non sine caussa dorsum curvavit, non sine caussa manus adtrivit, non sine caussa frigus et æstum toleravit. Hoc est quod ait, Ut » cum gaudio hoc faciant, et non cum tristitia; » non enim expedit vobis. Numquid dixit, Non illis expedit. Non. Sed dixit, Non expedit vobis. Nam illi præpositi quando contristantur de malis vestris, expedit illis; ipsa tristitia prodest illis: sed non expedit vobis. Nihil autem nobis volumus expedire, quod non expedit vobis. Si-

D mul ergo in Dominico agro, Fratres, bonum operemur; ut simul de mercede gaudeamus.

* Alias 13. de verbis Domini.

* SERMO LXXXIII.

De verbis Evangelii Matth. 18. Quoties peccabit in me frater meus etc.

CAPUT I.

c 1. Hesterna die sanctum Evangelium admonuit nos non negligere peccata (c) fra-

A trum nostrorum: *Sed si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.* * *Si autem contemserit, adhibe tecum duos vel tres: ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* * *Si autem et ipsos contemserit, dic Ecclesiæ. Quod si Ecclesiam contemserit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus.* Hodierna etiam die ad ipsam rem pertinet capitulum quod sequitur, quod modo cum legeretur audivimus. Cum enim dixisset hoc Dominus Jesus Petro, subjecit et interrogavit Magistrum, quoties ignosceret fratri qui in illum peccasset; et quæsivit utrum sufficeret septies. Respondit illi Dominus, *Non solum septies, sed etiam septuagies septies.* Deinde narravit similitudinem valde ter-

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Matth. 18. 15.

v. 16.

v. 17.

De remittendis injuriis.

v. 22.

Ibidem 23.

B ribilem; quia simile est regnum cælorum homini patri-familias, qui posuit rationem cum servis suis: in quibus invenit debitorem decem millium talentorum. Et cum jussisset, ut omnia quæ habebat, et omnis ejus familia, et ipse venderetur, et debitum solveretur, advolutus genibus domini sui, rogabat eum dilationem, meruit remissionem. Misertus est enim dominus ejus, sicut audivimus, et omne debitum dimisit illi. At ille debito liber, sed iniquitatis servus, postea quam egressus est a facie domini sui, invenit etiam ipse debitorem suum, qui debebat, non decem millia talentorum, quantum ipsius debitum fuit, sed centum denarios: cœpit eum (d) suffocatum trahere, et dicere, *Redde quod debes.* At ille rogabat conservum, sicut d

v. 28.

C et ipse rogaverat dominum: sed non talem iste invenit conservum, qualem ille dominum. Non solum remittere illi debitum noluit: sed nec dilationem dedit. Contortum rapiebat ad solutionem, jam debito dominico liber. Displicuit conservis; et renuntiaverunt domino suo quid actum esset: et dominus fecit adesse servum, et dixit ei, *Serve nequam*, cum mihi tanta deberes misertus tui, *omnia dimisi tibi;* * *nonne ergo et te oportebat misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?* Et jussit omnia, quæ illi dimiserat, exigi.

v. 32.

v. 33.

CAPUT II.

v. 35.

2. Ergo hanc similitudinem ad nostram instructionem proposuit, et admonendo perire nos noluit. *Sic*, inquit, *et vobis facit Pater vester cœlestis, si non remiseritis unusquisque ve-*

D *strum* (e) *fratri suo ex cordibus vestris.* Ecce, e Fratres, res in aperto est, admonitio utilis, et valde salubris obedientia debetur, ut quod jussum est impleatur. Quia omnis homo et debitor est Dei, et debitorem habet fratrem suum. Quis est enim qui non sit debitor Dei, nisi in quo nullum potest inveniri peccatum? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccavit? Putas-ne quisquam in genere humano reperiri potest, qui non et ipse

Omnis homo debitor Dei est, et debitorem habet fratrem.

(a) Lov. *placebit Deo*: dissentientibus ceteris libris.
(b) Am. et Er. *Et fructu areæ*. Lov. *et ex fructu areæ*: Florus *in excusis*, *et fluctuare*. Plures MSS. *et fructum areæ*. Sed melius quidem, *et frugum in area*.
(c) MSS. alii, *peccata nostra*: alii cum Am. et Er. *peccata nostrorum*: omissa voce, *fratrum*.
(d) Am. Er. et plerique MSS. *cœpit eum in suffocatum trahere*.
(e) MSS. *fratribus vestris ex corde vestro*. Et sic edidit Am. et Er.

CLASSIS I. aliquo peccato obstrictus sit fratri suo? Debitor est ergo omnis homo, habens tamen et ipse debitorem. Ideo Deus justus constituit tibi regulam in debitore tuo, quod faciet et ipse cum suo. Duo sunt enim opera misericordiæ, quæ nos liberant, quæ breviter ipse Dominus posuit in Evangelio, dimittite et dimittetur vobis: date, et dabitur vobis. Dimittite, et dimittetur vobis, ad ignoscendum pertinet. Date, et dabitur vobis, ad præstandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoscendo; et tu vis tibi ignosci quod peccas, et habes alium cui tu possis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium; petit te mendicus, et tu es Dei mendicus. Omnes enim quando oramus, mendici Dei sumus: ante januam magni patris-familias stamus, immo etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere; et ipsum aliquid, ipse Deus est. Quid a te petit mendicus? Panem. Et tu quid petis a Deo, nisi Christum, qui dicit, Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi? Ignosci vobis vultis? Ignoscite: Remittite, et remittetur vobis. Accipere vultis? Date, et dabitur vobis.

(Misericordiæ opera duo. — Lucæ 6. 37. — Mendici Dei sumus. — Johan. 6. 51.)

CAPUT III. Quoties ignoscendum fratri.

3. Sed quid in hac aperta præceptione movere possit, audite. In remissione ubi venia petitur, et ab ignoscente debetur, hoc potest movere, quod et Petrum movit. *Quoties debeo*, inquit, *ignoscere? Sufficit usque septies?* Non sufficit, ait Dominus: *Non dico tibi septies, sed septuagies septies*. Jam tu enumera quoties in te peccaverit frater tuus. Si potueris pervenire usque ad septuagesimam et octavam culpam, ut transeas septuagies septies, tunc molire vindictam. Itane verum est quod dicit, et vere ita se res habet, ut si peccaverit septuagies septies, ignoscas; si autem peccaverit septuagies octies, jam liceat tibi non ignoscere. Audeo, audeo dicere, ut et septuagies octies peccaverit, ignoscas. Si autem peccaverit, ut dixi, septuagies octies ignosce. Et si centies peccaverit; ignosce. Et quid dicam toties et toties? Omnino quoties peccaverit, ignosce. Ergo ego ausus sum supergredi modum Domini mei? Ille in septuagesimo et septimo numero ignoscendi limitem fixit: hunc ego limitem transilire præsumam? Non est verum, non sum ausus plus aliquid. Ipsum Dominum meum audivi loquentem in Apostolo suo, ubi modus et numerus præfixus non est. Ait, enim, » donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut Deus in Christo donavit vobis. Audistis formam. Si septuagies septies peccata tibi donavit Christus, si huc usque ignovit, et ultra negavit; pone et tu limitem, et ulterius noli ignoscere. Si autem Christus millia peccata peccatorum invenit, et tamen omnia donavit; noli subducere misericordiam, sed posce illius numeri solutionem. Non enim sine caussa Dominus septuagies septies dixit: cum omnino nulla culpa sit, quam non debeas ignoscere. Ecce ille ipse servus, cujus debentis inventus est debitor, decem millia talentorum debebat. Puto enim, quia decem millia talentorum, ut parum sit, decem millia peccatorum sunt. Nolo enim dicere unum talentum, quod omnia peccata concludat. Servus autem ille quantum ei debebat? Centum denarios debebat. Jam plus non est quam septuagies septies? Et tamen iratus est Dominus, quia ei non dimisit. Non solum enim centum plus sunt quam septuagintа-septem: sed centum denarii forte mille asses sunt. Sed quid ad decem millia talentorum?

(Matth. 18. 21. — v. 22. — V. infra Serm. in Lucæ 17. 3. — Coloss. 3. 13. — SERMON. DE SCRIPTURIS.)

CAPUT IV. Omnia debita dimittenda.

4. Ac per hoc omnes culpas, quæ in nos committuntur, parati simus ignoscere, si nobis desideramus ignosci. Si enim consideremus peccata nostra, et numeremus quid facto, quid oculo, quid aure, quid cogitatione, quid innumerabilibus motibus; nescio utrum dormiamus sine talento. Ergo quotidie petimus, quotidie divinas aures orando pulsamus, quotidie nos prosternimus et dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ debita tua? Omnia, an aliquam partem? Respondebis, Omnia. Sic ergo et tu debitori tuo. Hanc ergo regulam ponis, hanc conditionem loqueris: hoc pacto et placito quando oras, commemoras, ut dicas, Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

(Matth. 6. 12.)

5. Quid sibi ergo vult septuagies septies? Audite, Fratres, magnum mysterium, admirabile sacramentum. Quando Dominus baptizatus est, Lucas evangelista sanctus ibi commemoravit generationes ejus, quo ordine, qua serie, quo (a) stemmate ad illam generationem ventum fuerit, qua natus est Christus. Matthæus cœpit ab Abraham, et venit usque ad Joseph descendendo: Lucas autem adscendendo cœpit numerare. Quare ille descendendo, ille adscendendo? Quia Matthæus generationem Christi commendabat, qua descendit ad nos; ideo quando natus est Christus cœpit numerare descendendo. Lucas autem quia tunc cœpit numerare, quando baptizatus est Christus; ibi est initium adscensionis: iste adscendendo numerare cœpit, numerando autem complevit generationes septuaginta-septem. A quo numerabat? Intendite a quo. Exorsus est numerare (b) a Christo usque ad ipsum Adam, qui primus peccavit, et nos cum peccati obligatione generavit. Pervenit usque ad Adam, et numerantur generationes septuaginta septem: hoc est, a Christo usque ad Adam, quas diximus septuaginta-septem; et ab Adam usque ad Christum septuaginta-septem. Si ergo nulla generatio prætermissa est, nulla culpa præteritur, ubi non debeat ignosci. Nam ideo ipsius septuaginta-septem generationes enumeravit quem numerum Dominus in peccatorum remissione commendavit; quoniam a baptismo cœpit enumerare, ubi omnia peccata solvuntur.

(Insignis hæc de re figura. — Matth. 1. 1. — Lucæ 3. 23. etc.)

(a) Omnes prope MSS. *stegmate*. Quidam cum Am. *stigmate*.

(b) Hic Fossatensis MS. auctoritate addimus, *a Christo*.

CLASSIS I. CAPUT V. Alia figura de eodem.

6. Et in hoc, Fratres, adhuc accipite sacramentum majus. In septuagesimo-septimo numero mysterium est remissionis peccatorum. Tot generationes inveniuntur a Christo usque ad Adam. Deinde paulo diligentius interroga ipsius numeri secretum, latebrasque ejus inquire: pulsa diligentius, ut aperiatur tibi. Justitia lege Dei constat: verum est. Nam lex in decem præceptis commendatur. Ideo ille debebat decem millia talentorum. Ipse est ille memorabilis Decalogus scriptus digito Dei, traditus populo per Moysem famulum Dei. Debebat ergo ille decem millia talentorum: omnia peccata significat, propter numerum legis. Debebat et ille centum denarios: non minus ab eodem numero. Nam et centies centum fit decem millia; et decies deni, centum. Et ille decem millia talentorum, et ille decies (a) denos. A legitimo enim numero non recessum est, in quo utroque invenies utraque peccata. Uterque debitor, et uterque veniæ deplorator et impetrator; sed ille servus malus, servus ingratus, iniquus, noluit rependere quod accepit, noluit præstare quod illi indigno præstitum fuit.

Decalogus.

CAPUT VI. Septuagesimo septimo numero peccata omnia esse præsignata.

7. Videte ergo, Fratres: Quisque incipit a baptismo; liber exit, dimissa sunt illi decem millia talentorum, et cum exierit, invenire habet conservum suum debitorem. Observet ergo ipsum peccatum: quia numerus undenarius transgressio legis est. Lex enim denarius, peccatum undenarium. Lex enim per decem, peccatum per undecim. Quare peccatum per undecim? Quia transgressio denarii est, ut eas ad undenarium. In lege autem modus fixus est: transgressio autem peccatum est. Jam ubi transgrederis denarium, ad undenarium venis. Adeo magnum mysterium figuratum est, quando jussum est tabernaculum fabricari. Multa ibi numerosa dicta sunt, in magno sacramento. Inter cetera vela cilicina jussa sunt fieri, non decem, sed undecim: quia per cilicium ostenditur confessio peccatorum. Quid autem amplius quæris? Vis nosse omnia peccata contineri numero isto septuagesimoseptimo? Septuplum solet pro toto computari: quoniam septem diebus volvitur tempus, et finito septenario, rursus ad caput redditur, ut eadem forma (b) volvatur. Per hujusmodi formæ revolutiones sæcula transeunt: a septenario tamen numero non receditur. Omnia enim peccata dixit, quando septuagies septies dixit: quia illud undecim duc septies, fiunt septuagies septies. Omnia ergo dimitti peccata voluit, qui ea septuagesimo-septimo numero præsignavit. Nemo contra se teneat non ignoscendo, ne contra illum teneatur, quando orat. Dicit enim Deus, Dimitte, et dimittetur tibi. Sed ego prior dimisi: dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, revocabo te; et quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi. Non enim mentitur Veritas; non enim fallit, aut fallitur Christus, qui subjecit, dicens, *Sic et vobis faciet Pater vester, qui in cælis est*. Invenis Patrem, imitare Patrem. Si enim imitari non vis, (c) exheredari disponis. *Faciet ergo ita vobis*, inquit, *Pater vester cælestis, si non remiseritis unusquisque fratribus vestris ex cordibus vestris.* Ne dicas in lingua, Ignosco, et corde differas. Supplicium enim ostendit tibi Deus, minando vindictam. Novit Deus ubi dicas. Vocem tuam homo audivit: conscientiam tuam Deus inspicit. Si dicis, Dimitto: dimitte. Melius est cum clamas ore, et dimittis in corde, quam blandus ore, crudelis in corde.

Exodi 26. 7.

Peccata dimissa replicantur non dimittenti.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Matth. 18. 35.

CAPUT VII. Ita ignoscendum, ut non negligatur disciplina.

8. Jam ergo obsecrant pueri indisciplinati, et nolunt vapulare, qui sic præscribunt nobis, quando volumus dare disciplinam: Peccavi, ignosce mihi. Ecce ignovi, et iterum peccat. Ignosce: ignovi. Peccat tertio. Ignosce: tertio ignovi. Jam quarto vapulet. Et ille, Numquid septuagies septies te fatigavi? Si hac præscriptione severitas disciplinæ dormiat, repressa disciplina sævit impunita nequitia. Quid ergo faciendum est? Corripiamus verbis, et si opus est, et verberibus: sed delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideo enim Dominus subdidit, *de cordibus vestris*, ut si per caritatem imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium quam medicus ferens ferramentum? Plorat secandus, et secatur: plorat urendus, et uritur. Non est illa crudelitas, absit ut sævitia medici dicatur. Sævit in vulnus, ut homo sanetur: quia si vulnus palpetur, homo perditur. Sic ergo ista monuerim, Fratres mei, ut fratres nostros qui peccaverint omni modo diligamus, de corde nostro caritatem in eos non dimittamus, et disciplinam, cum opus est, demus: ne per solutionem disciplinæ crescat nequitia, et incipiamus propter Deum accusari: quia recitatum est nobis, Peccantes coram omnibus corripe, ut ceteri timorem habeant. Certe si quis, quod solum verum est, distinguit tempora, et solvit quæstionem, verum est. Si peccatum in secreto est, in secreto corripe. Si peccatum publicum est et apertum, publice corripe: ut ille emendetur, et ceteri timeant.

I. Tim. 5. 20.

* SERMO LXXXIV.

* Alias 17. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Matth. 17. Si vis venire ad vitam, serva mandata.

1. Dixit Dominus cuidam adolescenti, *Si vis venire ad vitam, serva mandata.* Non dixit, Si vis venire ad vitam æternam: sed, *Si vis venire ad vitam:* eam definiens vitam, quæ fuerit æterna vita. Hujus ergo vitæ amorem nos primitus commendemus. Etenim amatur et qualiscumque vita ista; et ipsam qualemcumque, ærumnosam, miseram, finire homines timent, et pavescunt. Hinc videndum est, hinc considerandum, quemadmodum amanda sit æterna vi-

Matth. 19. 17. Æterna vita quantum amanda sit, intelligitur ex amore hujus vitæ.

(a) Er. et Lov. *dena*. Am. et plerique MSS. *deni*. Sed castigatius Fossat. codex, *denos*: supple, denarios debebat.

(b) Fossatensis MS. *revolvatur*. Mox Colbertinus, *Per hujusmodi formam revolutionis*.

(c) Am. Er. et aliquot MSS, *exhereditari*.

ta; quando sic amatur misera ista et quandoque finienda vita. Considerate, Fratres, quantum amanda sit vita, ubi numquam finias vitam. Amas ergo istam vitam, ubi tantum laboras, curris, satagis, anhelas, et vix enumerantur quæ necessaria sunt in misera vita: seminare, arare, novellare, navigare, molere, coquere, texere: et post hæc omnia finire habes vitam. Ecce quæ pateris in misera ista quam diligis vita: et putas te semper victurum, et numquam moriturum? Templa, saxa, marmora, ferro plumboque consolidata, tamen cadunt: et homo numquam se putat moriturum? Discite ergo, Fratres, quærere æternam vitam, ubi ista non tolerabitis, sed in æternum cum Deo regnabitis. Qui enim vult vitam, sicut dicit Propheta,

Psal. 33. 12

B diligit videre dies bonos. Nam in diebus malis mors potius optatur, quam vita. Nonne audimus et videmus homines in aliquibus tribulationibus et angustiis, conflictationibus et ægritudinibus dum sunt constituti, et vident se laborare, nihil aliud dicere, * Deus, mitte mihi mortem, accelera dies meos? Et aliquando venit ægritudo, curritur, adducuntur medici, solidi et munera promittuntur. Dicit tibi ipsa mors, Ecce adsum, quam paulo ante a Domino petebas, quid me modo fugere vis? Inveni te falsatorem, et miseræ vitæ amatorem.

* Supple, sibi.

2. De his autem diebus quos agimus, ait Apostolus, Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Non sunt ergo dies mali quos agimus in corruptela hujus carnis, in tanta vel sub tanta

Ephes. 5. 16.

C sarcina corruptibilis corporis, inter tantas tentationes, inter tantas difficultates, ubi falsa voluptas, nulla securitas gaudii, timor torquens, cupiditas avida, tristitia arida? Ecce quam malos dies: et nemo vult finire ipsos malos dies, multumque hinc rogant homines Deum, ut diu vivant. QUID EST AUTEM DIU VIVERE, nisi diu torqueri? Quid est aliud diu vivere, quam malos dies malis diebus addere? Et cum crescunt pueri, quasi accedunt illis dies; et nesciunt quia minuuntur: et ipsa est falsa computatio. Crescentibus enim decedunt dies potius, quam accedunt. Constitue alicui homini nato, verbi gratia, octoginta annos: quidquid vivit, de summa minuit. Et inepti homines gratulantur plurimis natalitiis, tam suis, quam filiorum suorum. O virum prudentem! Si tibi vinum minuatur in

D utre, tristaris: dies perdis, et gaudes? Mali ergo sunt dies: et eo pejores, quia diliguntur. Sic blanditur hic mundus, ut nemo velit finire ærumnosam vitam. Vera enim vita vel beata hæc est, cum resurgemus et cum Christo regnabimus. Nam et impii resurrecturi sunt, sed in ignem ituri. Vita itaque non est, nisi beata. Et vita beata esse non potest, nisi æterna, ubi sunt dies boni; nec multi, sed unus. Ex consuetudine hujus vitæ appellati sunt dies. Dies ille nescit ortum, nescit occasum. Illi diei non succedit crastinus: quia non præcedit eum hesternus. Hunc diem, vel hos dies, et hanc vitam, et veram vitam in promissis habemus. Alicujus ergo

Vera ac beata vita æterna.

A operis merces est. Si enim mercedem amamus, in opere non deficiamus, et in æternum cum Christo regnabimus.

* SERMO LXXXV.

* Alias de Tempore 203.

De verbis Evangelii Matth. 19. Si vis venire ad vitam, serva mandata, *etc.*

1. EVANGELICA lectio, quæ modo personuit in auribus nostris, Fratres, auditorem magis atque factorem, quam expositorem desiderat. Quid hac luce clarius, *Si vis venire ad vitam, serva mandata?* Quid ergo dicturus sum? *Si vis venire ad vitam, serva mandata.* Quis est qui nolit vitam? et tamen quis est qui velit servare

CAPUT I. Mandatorum observatio ad promerendam vitam. Matth. 19. 17.

B mandata? Si mandata servare non vis, quare vitam quæris? Si ad opus piger es, quare ad ad mercedem festinas? Dixit se ille dives adolescens servasse mandata: audivit præcepta majora; *Si vis perfectus esse, unum tibi deest, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus:* nec perdes, sed *habebis thesaurum in cælo; et veni sequere me.* Nam quid tibi prodest, si feceris, et non sequaris me? Abscessit autem tristis ac mœstus, sicut audistis: habebat enim multas divitias. Quod audivit ille, audivimus et nos. Os Christi, Evangelium est. In cælo sedet: sed in terra loqui non cessat. Nos non simus surdi: nam ille clamat. Nos non simus mortui: nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac. Onus majorum ad te multum est, vel minora prende.

v. 21.

Evangelium, os Christi.

C Quid ad utraque piger es? quid utrisque adversaris? Majora sunt, *Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me.* Minora sunt, *Non homicidium facias, Non adulteres, Non falsum testimonium quæras, Non fureris.* * *Honora patrem et matrem, Diliges proximum tuum tamquam te ipsum.* Ista fac. Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non possum ne rapias alienas? Audisti, Non furaberis, tu rapis. Ante conspectum tanti Judicis, jam te non furem teneo, sed raptorem. * Parce tibi; miserere tui. Adhuc vita ista dat tibi dilationem, noli abjicere correptionem. Fuisti heri fur: noli et hodie. Jam forte et hodie fuisti; cras noli. Aliquando fini malum, et pro mercede exige bonum. Bona habere vis, et bonus esse non vis: contraria est vita tua

v. 18.

v. 19.

* CAPUT II.

D votis tuis. Si magnum bonum est, habere villam bonam: quantum malum est habere animam malam?

2. Discessit dives contristatus, et ait Dominus *Quam difficile est, ut qui divitias habet, intret in regnum cælorum.* Et quam esset difficile, similitudine proposita, ostendit tam esse difficile, ut omnino sit impossibile. Omne enim impossibile difficile est: sed non omne difficile impossibile est. Quale difficile est, similitudinem attende: *Amen dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum.* Camelum intrare per foramen acus: si diceret pulicem, impossibile esset. Denique hoc audito, contristati sunt discipuli,

Divites difficile salvantur. v. 23.

v. 24.

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

v. 25. Pauperes quid cavere oportet.

et dixerunt, *Si ita est, quisnam poterit salvus fieri?* Quis divitum? Pauperes audite Christum, populo Dei loquor. Plures estis pauperes, vel vos apprehendite; et tamen audite. Quicumque de paupertate gloriamini, cavete superbiam, ne vincant vos humiles divites: cavete impietatem, ne vincant vos pii divites: cavete ebrietatem, ne vincant vos sobrii divites. Nolite de paupertate gloriari, si non debent illi de divitiis gloriari.

CAPUT III. 1. Tim. 6. 17. 2. Cor. 6. 10. Divitibus quid præcipi velit Apostolus.

3. Audiant divites, si tamen sunt; audiant Apostolum: Præcipe divitibus hujus mundi: quia sunt divites alterius sæculi. Pauperes sunt divites alterius sæculi, Apostoli sunt divites alterius sæculi, qui dicebant, Tamquam nihil habentes, et omnia possidentes. Ut sciatis de quibus loquatur divitibus, addidit, hujus mundi. Audiant ergo Apostolum divites hujus mundi: Præcipe, inquit, divitibus hujus mundi, non superbe sapere. Primus vermis divitiarum superbia. Mala tinea, totum rodit, et ad cinerem usque perducit.

Vermis divitiarum superbia.

Præcipe ergo non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum: ne forte dives dormias, et pauper surgas. Neque sperare in incerto divitiarum: (Apostoli verba sunt:) sed in Deo, inquit, vivo. Fur tibi tollit aurum, quis tollit tibi Deum? Quid habet dives, si Deum non habet? Quid non habet pauper, si Deum habet? Non ergo sperare in divitiis, ait, sed in Deo vivo, qui præstat nobis abundanter omnia ad fruendum; cum quibus omnibus et seipsum.

De divitiis quid præstandum.

4. Si ergo non debent de divitiis sperare, non in eis fidere, sed in Deo vivo; de divitiis quid facturi sunt? Audi quid: Divites sint in operibus

C

Ibidem 18.

bonis. Quid est hoc? Expone Apostole. Multi enim quod nolunt facere, nolunt intelligere. Expone Apostole: noli dare occasionem mali operis per obscuritatem sermonis. Dic quid dixeris, Divites sint in operibus bonis. Audiant, intelligant, non permittantur se excusare, sed se potius incipiant accusare, et dicere quod audivimus modo

Psal. 50. 5.

in Psalmo, Quoniam peccatum meum ego agnosco. Dic tu quid est, Divites sint in operibus bonis.

* CAPUT IV.

* Facile tribuant. Quid est, Facile tribuant? Numquid et hoc non intelligitur? Facile tribuant, communicent. Habes tu, non habet alius: communica, ut communicetur tibi. Communica hic, et communicabis ibi. Communica hic panem, et

D

Johan. 6. 51.

accipies ibi panem. Quem hic panem? Quem colligis cum sudore et labore, ex maledicto primi hominis. Quem ibi panem? Qui dixit, Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Dives es hic, sed pauper es ibi. Habes aurum, sed nondum tenes præsentem Christum. Eroga quod habes, ut accipias quod non habes. Divites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent.

Quantum in pauperes erogandum. Lucæ 18. 12.

5. Ergo perdituri sunt res suas? Communicent, dixit: non, Totum dent. Teneant sibi quantum sufficit, teneant plus quam sufficit. Demus inde quamdam partem. Quam partem? Decimam partem. Decimas dabant Scribæ et Pharisæi. E-

A

rubescamus, Fratres, Decimas dabant, pro quibus Christus nondum sanguinem fuderat. Decimas dabant Scribæ et Pharisæi: ne forte aliquid magnum facere te putes, quia frangis panem pauperi; et vix est millesima ista facultatum tuarum. Et tamen non reprehendo, vel hoc fac. Sic sitio, sic esurio, ut et ad istas micas gaudeam. Sed tamen quid dixerit vivus, qui pro nobis mortuus est, non tacebo. Nisi abundaverit justitia vestra, Matth. 5. 20.
inquit, super Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Ille nos non palpat: medicus est, usque ad vivum pervenit. Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Scribæ et Pharisæi decimas dabant. Quid est? Interrogate vos ipsos. Videte quid faciatis,

B

de quando faciatis; quid detis, quid vobis relinquatis; quid misericordiæ impendatis, quid luxuriæ reservetis. Ergo, Facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

CAPUT V. Pauperes tenentur frenare cupiditates.

6. Admonui divites, audite pauperes. Vos erogate: vos (a) rapere nolite. Vos tribuite facultates: vos frenate cupiditates. Audite pauperes eumdem ipsum Apostolum: Est autem quæstus magnus. Quæstus est adquisitio lucri. Est autem quæstus magnus, inquit, pietas cum sufficientia. 1. Tim. 6. 6.
Communem habetis cum divitibus mundum: non communem habetis cum divitibus domum; sed habetis commune cælum, communem lucem. Sufficientiam quærite, quod sufficit quærite, plus nolite. Cetera gravant, non sublevant; onerant, non honorant. Quæstus magnus, pietas cum sufficientia. In primis pietas. Pietas est Dei cultus. Pietas. Ibidem 7. etc.
Pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum. An adtulisti huc aliquid? Sed nec vos divites aliquid adtulistis. Totum hic invenistis, cum pauperibus nudi nati estis. Communis est in utroque infirmitas corporis; communis vagitus, miseriarum testis. Nihil enim intulimus in hunc mundum: (pauperibus loquitur:) sed nec auferre aliquid possumus. Victum et tegumentum habentes, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri. Qui volunt fieri, non qui sunt. Nam qui sunt, sint. Quod ad illos pertinet audierunt, ut divites sint in operibus bonis; facile tribuant, communicent. * Audierunt ipsi. Vos qui nondum estis, audite. Qui volunt divites fie-

D

ri, incidunt in tentationem et laqueos, et desideria multa et noxia. Non timetis? Audite quod

* CAPUT VI.

sequitur: Quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Non times? Radix est enim omnium malorum avaritia. Avaritia est velle esse divitem non jam esse divitem. Ipsa est avaritia. Mergi non times in interitum et perditionem? Non times radicem omnium malorum avaritiam? De agro tuo exstirpas radicem spinarum, et non estirpas de corde tuo radicem malarum cupiditatum? Purgas agrum tuum, unde fructum capiat venter tuus; et non purgas cor tuum, ubi habitet Deus? Radix est enim o-

(a) Germanensis et Cisterciensis, capere.

CLASSIS I.

nium malorum avaritia, quam quidam sequentes, a fide pererraverunt, et inseruerunt se doloribus multis.

7. Audistis quid faciatis, audistis quid timeatis, audistis unde ematur regnum cælorum, audistis unde impediatur regnum cælorum. Omnes in verbo Dei concordate. Et divitem et pauperem Deus fecit. Scriptura loquitur: Dives et pauper occurrerunt sibi, fecit autem ambos Dominus. Dives et pauper occurrerunt sibi. In qua via nisi in ista vita? Natus est dives, natus est pauper. Occurristis vobis pariter ambulantes viam. Tu noli premere, tu noli fraudare. Iste eget, ille habet. Fecit autem ambos Dominus. Per eum qui habet, juvat egentem: per eum qui non habet, probat habentem. Audivimus, diximus: (a) timeamus, caveamus, oremus, perveniamus.

Prov. 22. 2.

* Alias de Diversis 43.

* SERMO LXXXVI.

De (b) *verbis Evangelii Matth. 19.* Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus *etc.*

CAPUT I. Thesaurus in cælo reponendus.

1. Evangelium nos admonuit lectione præsenti, de thesauro cælesti loqui Caritati Vestræ. Neque enim, sicut infideles avari putant, Deus noster perdere nos voluit res nostras: si bene intelligatur, et pie credatur, et devote accipiatur quod præceptum est nobis, non nobis præcepit ut perderemus, sed locum ostendit ubi poneremus. Nemo enim potest nisi cogitare de thesauro suo, et quodam cordis itinere divitias suas sequi. Si ergo in terra obruuntur, ima petit cor: si autem in cælo reservantur, sursum erit cor. Si ergo volunt facere Christiani quod norunt se etiam profiteri: (neque enim hoc omnes qui audiunt noverunt; atque utinam non frustra noverint, qui noverunt:) qui ergo vult cor sursum habere, ibi, ibi ponat quod amat; et in terra positus carne, cum Christo habitet corde: et sicut Ecclesiam præcessit caput ejus, sic Christianum præcedat cor ejus. Quomodo membra itura sunt quo præcessit caput Christus, sic iterum resurgens iturus est quo nunc præcesserit cor hominis. Eamus ergo hinc, ex qua parte possumus: sequetur totum nostrum quo præcesserit aliquid nostrum. Domus terrena ruinosa est: domus cælestis æterna est. Quo venire disponimus, ante migremus.

Sursum cor.

4

CAPUT II. Consilium salutis petens, non libenter audiens.

2. Audivimus divitem quemdam a bono magistro quærentem consilium adipiscendæ vitæ æternæ. Magnum erat quod amabat, et vile erat quod contemnere nolebat. Itaque perverso corde audiens quam jam dixerat magistrum bonum, majore amore vilitatis possessionem perdidit caritatis. Nisi vitam æternam consequi vellet, consilium de habenda vita æterna non requireret. Quid ergo est, Fratres, ut verba ejus quem magistrum bonum ipse dixerat, de fideli doctrina sibi depromta respueret? Magister ille bonus est ante quam docest, cum docuerit malus? Ante quam doceret, dictus est bonus. Non audivit quod voluit, sed audivit quod debuit: desiderans venerat, sed tristis abscessit. Quid si ei diceretur, Perde quod habes? quando tristis abscessit, quia dictum est, Bene serva quod habes, *Vade*, inquit, *vende omnia quæ habes et da pauperibus*. Forte times ne perdas? Vide quid sequitur: *Et habebis thesaurum in cælo*. Custodem tibi thesaurorum tuorum forte servulum aliquem posuisses: custos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipse servat in cælo. Fortassis non dubitasset ille Christo commendare quod habebat, et ideo contristatus est, quia dictum est ei, *Da pauperibus*. tamquam in corde suo dicens, Si diceres, Da mihi, ego tibi in cælo servabo; non dubitarem dare Domino meo; magistro bono: nunc autem dixisti, *Da pauperibus*.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Matth. 19. 21. Deus ipse servat quod pauperi datur.

CAPUT III. Deus in paupere accepit. Matth. 25. 35. etc.

3. Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet eum accipere cujus manum videt. Ille accipit qui jussit ut dares. Neque hoc ex nostro corde aut humana conjectura dicimus: ipsum audi et te monentem, et tibi securitatem scribentem. Esurivi, inquit, et dedistis mihi manducare. Et cum enumeratis officiis eorum respondissent. Quando te vidimus esurientem? Ille respondit, Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Mendicat pauper, sed accipit dives: das ei qui consumat, accipit ille qui reddat. Neque hoc redditurus quod accipit: fœnerari se voluit, plus promittit quam dederis. Exsere nunc avaritiam tuam, te puta fœneratorem. Certe si esses, objurgareris ab Ecclesia, confutareris verbo Dei, exsecrarentur te omnes fratres tui, tamquam crudelem fœneratorem, de lacrymis alienis adquirere cupientem. Esto fœnerator, nemo te prohibet. Pauperi vis dare, qui quando reddiderit planget: da idoneo, qui etiam hortatur ut recipias quod promittit.

Fœnus pium et fœnus iniquum.

CAPUT IV. Deus creditores ipse ut recipiant convenit.

4. Da Deo, et conveni Deum. Immo da Deo, et ut recipias (c) conveneris. Certe in terra quærebas debitorem tuum: quærebat et ille, sed ubi se absconderet a facie tua. Adieras judicem et dixeras, Jube illum debitorem meum conveniri. Ille audito hoc, discedit, et nec salutare te quærit: cui forte (d) egenti salutem commodando præstiteras. Habes ergo cui eroges. Da Christo; ipse te convenit ultro, ut recipias, et mirantem quia aliquid a te accepit. Nam illis ad dexteram positis ultro ipse dicet, Venite benedicti Patris mei. Quo, Venite? Percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Pro qua re? Esurivi, et dedistis mihi manducare: sitivi, et dedistis mihi potum: nudus eram, et vestistis me:

Matth. 25. 34. etc.

(a) Colbertinus MS. *teneamus.*
(b) In quibusdam libris inscribitur, *de Avaritia et Luxuria*. In Colbertino, *de Thesauro cælesti*. Vindingus autem ex Augustini verbis n. 17. inscribendum censet, *de faciendis eleemosynis.*

(c) Editi. *et ut recipias conveni*. Pauloque post, *sed ubi se absconderat*. Castigantur subsidio Corb. MS.
(d) Sic MSS. Editi vero, *cui forte te quærenti commodando salutem egenti præstiteras.*

CLASSIS I.

hospes, et adduxistis: æger et in carcere, et visitastis. Et illi, Domine, quando te vidimus? Quid est hoc? Convenit debitor, et creditores excusant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, et ignoratis? Et respondet quemadmodum accepit. Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Non accepi per me: accepi per meos. Quod illis datum est, ad me pervenit: securi estote, non perdidistis. Minus idoneos attendebatis in terra: idoneum habetis in Cælo. Ego, inquit, accepi, ego reddam.

Quid pro terrenis reddat.

5. Et quid accepi? quid reddo? Esurivi, inquit, et dedistis mihi manducare, et cetera. Terram accepi, cælum dabo: temporalia accepi, æterna restituam: panem accepi, vitam dabo. Immo etiam hoc dicamus, Panem accepi, panem dabo: potum accepi, potum dabo: hospitium accepi, domum dabo. æger visitatus sum, salutem dabo: in carcere visus sum, libertatem dabo. Panis quem dedistis pauperibus meis, consumtus est: panis quem ego dabo, et reficit, et non deficit. Det ergo nobis panem, panis ille qui de cælo descendit. Cum panem dabit, se ipsum dabit. *Quid enim volebas, quando fœnerabas? Nummos dare, et nummos accipere: sed pauciores dare, plures accipere. Ego tibi, inquit Deus, omnia quæ dedisti, in melius commutabo. Si enim dares libram argenti et reciperes libram auri, quanto caperetis gaudio? Inspice, et interroga avaritiam: Libram argenti dedi, libram auri recipio. Quid simile argentum et aurum? Magis ergo, quid simile terra et cælum? Et aurum et argentum hic eras relicturus: tu autem hic non perpetuo mansurus. Et aliud dabo, et plus dabo, et melius dabo, et æternum dabo. Sic ergo compescatur avaritia nostra, Fratres, ut alia quæ sancta est, inflammetur. Omnino quæ vos prohibet ne bene faciatis, male vos alloquitur: dominæ malæ servire vultis, non agnoscentes Dominum bonum. Et aliquando duæ dominæ occupant cor, et servum malum dignum servire talibus, in diversa discindunt.

* CAPUT V.

CAPUT VI. Dominæ duæ contraria jubentes, avaritia et luxuria.

6. Aliquando possident hominem duæ dominæ contrariæ, avaritia et luxuria. Avaritia dicit, Serva: luxuria dicit, Eroga. Sub duabus dominis diversa jubentibus, diversa exigentibus, quid facturus es? Habent allocutiones suas ambæ. Et quando cœperis nolle obtemperare, et in libertatem tuam ire; quia jubere non possunt, blandiuntur. Et plus sunt cavenda earum blandimenta, quam jussa. Quid dicit avaritia? Serva tibi, serva filiis tuis. Si egebis, nemo tibi dabit. Noli ad tempus vivere: consule tibi in futurum. Contra luxuria: Vive cum vivis, fac bene cum anima tua. Moriturus es, et quando nescis: cui relicturus es, an sit possessurus ignoras. Tu demis et subtrahis gutturi tuo: ille forte cum mortuus fueris, calicem super te non ponet; aut si forte calicem ponet, ipse inebriabitur, ad te nulla stilla descendet. Fac ergo bene cum anima tua, quando potes, cum potes. Aliud jubebat avaritia: Serva tibi, consule tibi in posterum. Aliud luxuria: Eroga, fac cum anima tua bene.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VII. Ab earum jugo Christus liberat.

7. Tædeat te, o liber in libertatem vocate, tædeat te talium dominarum servitus. Agnosce Redemtorem tuum, Manumissorem tuum. Illi servi: faciliora jubet, contraria non jubet. Amplius audeo dicere: Contraria jubebant avaritia et luxuria, ita ut ambabus obtemperare non posses: et dicebat una, Serva tibi, et consule in posterum: dicebat alia, Eroga, fac bene cum anima tua. Procedat Dominus tuus eadem dicturus, et contraria non dicturus Redemtor tuus. Si nolueris, domui ejus non est necessarius qui servit invitus. Attende Redemtorem tuum, attende pretium tuum. Venit ut redimat, sanguinem fudit. Carum te habuit, quem tam caro emerat. Agnoscis qui emerit, attende unde redimat. Taceo de ceteris superbe in te dominantibus vitiis: innumerabilibus enim malis dominis serviebas. Has duas dico jubentes contraria, in diversa rapientes, avaritiam et luxuriam. Eripe te ab his, veni ad Deum tuum. Si servus eras iniquitatis, esto servus justitiæ. Verba quæ tibi dicebant, et contraria jubebant, ipsa audis a Domino tuo, et non contraria jubet. Verba earum non tollit: sed potestatem tollit. Quid tibi dicebat avaritia? Serva tibi, consule in posterum. Verbum non mutatur, homo mutatur. Jam, si placet, compara consulentes. Illa avaritia est, ista justitia.

Avaritiæ consilium imprudens.

8. Ipsa contraria discute. Serva tibi, inquit avaritia. Pone te velle obtemperare: interroga ubi serves. Illa tibi monstratura est munitum locum, muratum cubiculum, arcam ferream. Omnia muni: forte domesticus fur etiam interiora perrumpet: et cum pecuniæ tuæ consulis, vitæ tuæ timebis. Forte dum multum servas, qui vult eripere, cogitat et occidere. Postremo adversus fures licet quocumque munimine thesaurum tuum et vestem tuam communias, communi ea adversus rubiginem et tineam. Quid facturus es? Non foris hostis auferens, sed est intus absumens.

CAPUT VIII. Aliud stultum consilium.

9. Non ergo bonum consilium dedit avaritia. Ecce jussit ut serves, et non invenit dare locum ubi serves. Dicat etiam consequentia, Consule in posterum. In quantum posterum? In dies paucos et incertos. Dicit, Consule in posterum, homini fortassis victuro nec in crastinum. Sed ecce vivat quantum putat avaritia, non quantum ostendit, non quantum docet, non quantum fidit; sed quantum putat vixerit, senuerit, finierit; adhuc senex incurvus, baculo innixus, lucrum quærit, et audit avaritiam dicentem, Consule in posterum. In quod posterum? Jam * exspirans loquitur. Propter filios tuos, inquit. Utinam vel illos senes non avaros haberemus, qui filios non habent. Etiam ipsis, etiam talibus, etiam iniquitatem suam nulla pietatis imagine excusantibus non cessat dicere, Consule in posterum. Sed forte ipsi cito erubescunt: illos videamus qui filios habent, utrum certi sint filios suos possessuros esse quæ reliquerint. Intendant cum vivunt, filios aliorum, alios alienis improbitatibus quod habuerant amittentes, alios propria nequitia quod possederant consumentes: et remanent inopes filii divitum. Parcite nasci servi avaritiæ.

* f. exspiranti.

CLASSIS I.

Sed possidebunt hoc, inquit, filii mei. Incertum est: non dico, Falsum est: sed (a) quod feceris, incertum est. Postremo, fac certum: quid eis vis relinquere? Quod adquisisti tibi. Certe quod adquisisti relictum non erat, et habes. Si tu habere potuisti quod tibi relictum non est, poterunt ergo habere et illi quod tu non reliqueris.

CAPUT IX. Consilium Dei id jubentis quod avaritia.

10. Refutata sunt consilia avaritiæ: sed Dominus eadem dicat, justitia jam loquatur: ipsa erunt verba, non ipsa sententia. Serva tibi, ait Dominus tuus, consule in posterum. Et hunc interroga, Ubi servabo? *Habebis thesaurum in cælo:* ubi fur non accedet, neque tinea corrumpet. In quantum posterum servabis? Venite benedicti » Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Hoc regnum quantorum dierum est, ostendit finis ipse sententiæ. » Cum de sinistris diceret, Sic ibunt illi in ambu» stionem æternam; ait de dexteris, Justi autem in » vitam æternam. Hoc est consulere in posterum. Posterum, quod posteriora non habeat. Dies illi sine fine, dicti sunt dies, et dictus est dies. Ait enim quidam, Ut habitem in domo Domini in longitudinem dierum, cum de illis diebus diceret. Et dies est, Ego hodie genui te. Et illi dies unus dies: quia jam nec tempus: dies ille nec ab hesterno præceditur, nec crastino excluditur. Ergo in ipsum posterum consulamus: et non diversa sunt verba, quæ tibi dicebat avaritia; et eversa est avaritia.

Matth. 25. 24.

Psal. 22. 6.

Psal. 2. 7.

Avarorum falsa pietas in filios. Vide supra Serm. 9. n 28. et 21.

11. Restat ut dicas, Et quid ago de filiis meis? Audi et inde consilium Domini tui. Si tibi dicat Dominus tuus, Melius ego cogito qui creavi, quam tu qui generasti: forte quod dicas non habebis. Sed divitem illum adspecturus es qui tristis abscessit, et in Evangelio reprehensus est; et dices tibi forte, Ille dives ideo male fecit non vendere omnia, et dare pauperibus, quia filios non habebat: ego autem habeo filios; habeo quibus servem. Et in hac infirmitate consistit tibi Dominus tuus. * Audeam dicere per ejus misericordiam: audeam dicere aliquid, non de mea præsumtione, sed de ipsius miseratione. Serva et filiis tuis: sed audi me. Si, ut sunt humana, de filiis quisque suis aliquem amiserit: intendite Fratres, intendite, quia avaritia excusationem non habet, neque hic, neque in futuro sæculo. Ecce et humana sunt: non enim optamus, sed exempla conspicimus. Amissus est aliquis Christianus, Christianum filium amisisti: non ergo amisisti, sed præmisisti. Neque enim ille decessit, sed præcessit. Interroga fidem tuam: certe et tu illo iturus es, quo ille antecessit. Rem brevem dico, cui puto quod nemo respondeat. Vivit filius tuus? Interroga fidem tuam. Si ergo vivit, quare invaditur pars ejus a fratribus ejus? Sed dices, Numquid rediturus est, et possessurus? Mittatur ergo illi quo præcessit ille: ad rem suam venire non potest, res ejus ad eum ire potest. Vide cum quo sit. Si in palatio militaret filius tuus, et amicus Imperatoris fieret, et diceret

* CAPUT X. Filio mortuo sua pars transmittenda.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

A tibi, Vende ibi partem meam, et mitte mihi: numquid invenires quid responderes? Modo cum Imperatore omnium imperatorum, et cum Rege omnium regum, et cum Domino omnium dominorum est Filius tuus: mitte illi. Non dico, Necessarium habet ipse: Dominus ipsius, apud quem est filius tuus, eget in terra. Hic vult accipere quod dat in cælo. Quod facere nonnulli avari solent, fac trajectitium: da in peregrinos, quod recipias in patria tua.

CAPUT XI. Mortuo debetur, quod vivo servabatur.

12. Postremo jam de te nihil, de filio tuo loquor. Dubitas dare tuum, dubitas et reddere alienum: certe convinceris, quia non filiis tuis servabas. Ecce non das filiis tuis, quia tolles filiis tuis. Huic certe tolles. Quare indignus est accipere, quia cum digniore vivit? Merito si ille cum
B quo vivit nollet accipere, jam domui tuæ, sed domui divinæ dives. Absit ergo ut tibi dicam, Da quod habes; sed dico tibi, Redde quod debes. Sed habebunt illud, ais, fratres illius. O mala doctrina, docens filios tuos mortem optare fratribus suis. Si de re fratris sui mortui ditiores erunt, vide quemadmodum se adtendant in domo tua. Quid ergo facies? Patrimonium dividis, et parricidia doces?

Christus filiis annumerandus in patrimonii divisione.

13. Sed nolo dicere de uno amisso, ne casus humanos videar minari. Melius quodam modo prosperiusque loquamur. Non dico, unum minus habebis, computa quia unum plus habes. Fac locum Christo cum filiis tuis, accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator
C tuus, accedat ad numerum filiorum tuorum frater tuus. Cum enim tantum intersit, et frater esse dignatus est. Et cum sit Patri Unicus, voluit habere coheredes. Ecce ille quam largiter! tu quare tam steriliter? Duos filios habes, tertium illum computa: tres habes, quartus numeretur: quintum habes, sextus dicatur: decem habes, undecimus sit. Nolo amplius dicere: unius filii tui serva locum Domino tuo. Quod enim dabis Domino tuo, et tibi proderit et filiis tuis: quod autem male servas filiis tuis, et tibi oberit et filiis. Dabis autem portionem unam, quam unius filii deputasti. Deputa te unum amplius genuisse.

CAPUT XII. Avaritiæ excusatio sublata.

I. Cor. 7. 35.

14. Quid magnum? Fratres mei? Consilium do, numquid guttur ligo? Sicut ait Apostolus: Hæc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum
D vobis injiciam. Puto, Fratres, quia parva et facilis cogitatio est, putare patrem filiorum habere unum filium amplius, et comparare talia prædia quæ possideas in æternum, et ipse et filii tui. Quid dicat avaritia, non habet. Clamastis ad verba ista. Loquimini contra illam, non vos vincat, non plus valeat in cordibus vestris, quam Redemtor vester. Non plus valeat in corde vestro, quam ille qui monet ut sursum corda habeamus. Jam ergo istam dimittamus.

Christus contra luxuriam idem consulens.

15. Luxuria quid dicit? Quid? Fac cum anima tua bene. Ecce dicit et Dominus, Fac cum anima tua bene. Quod tibi dicebat luxuria, hoc tibi di-

(a) Corbeiensis MSS. *sed feceris*: omisso, *quod*.

Illi quod luxuria. — Dives imprudens. Lucæ 12. 16, etc.

cit justitia. Sed vide et hic quomodo dicatur. Si cum anima tua vis facere bene, adtende illum divitem, qui ex consilio luxuriæ et avaritiæ volebat cum anima sua bene facere. Successit ei regio, et non habebat ubi reconderet fructus suos, et ait, Quid faciam? non habeo quo colligam. Inveni quid faciam: destruam apothecas veteres, et novas ædificabo, et replebo eas, et dicam animæ meæ: Habes multa bona, jucundare. Audi consilium contra luxuriam. Stulte, anima tua hac nocte auferetur abs te: quæ præparasti, cujus erunt? Et quo itura est anima ista, quæ auferetur ab illo? Hac nocte auferetur, et nescit quo itura est.

CAPUT XIII. *Dives alter luxuriosus. Lucæ 16. 19.*

16. Vide alium divitem luxuriosum, superbum. Epulabatur quotidie splendide, et induebatur purpura et bysso: et pauper ulcerosus jacebat ad januam, micas de mensa divitis frustra concupiscebat: canes ulceribus pascebat, et a divite non pascebatur. Uterque mortuus est: unus eorum sepultus est; de altero quid dictum est? Ablatus est ab angelis in sinum Abrahæ. Videt dives pauperem, immo jam pauper divitem: desiderat de digito stillam aquæ in linguam suam, ab illo qui desideravit micam de mensa ejus. Certe vices mutatæ sunt. Frustra hoc dicit dives mortuus: non frustra hoc audiamus qui vivimus. Nam et ille voluit ad superos revocari, et non est permissus: voluit aliquem mortuorum mitti ad fratres suos, nec hoc illi concessum est. Sed quid ei dictum est? Habent ibi Moysen et Prophetas. Et ille, Non audient, nisi aliquis a mortuis ierit. Ait illi Abraham, Si Moysen et Prophetas non audiunt, nec si quis a mortuis ierit, credent.

CAPUT XIV. *Consilium Dei de faciendis eleemosynis nunc amplectendum.*

17. De faciendis ergo eleemosynis, et comparanda animæ requie in posterum, ut faciamus bene cum anima nostra, quod perverse dixit luxuria, dixit et Moyses, dixerunt et Prophetæ. Audiamus cum vivimus. Quia ibi frustra concupiscit audire, qui contemsit ista cum audiret. An exspectamus ut aliquis et a mortuis resurgat, et dicat nobis, ut faciamus cum anima nostra bene? Jam et hoc factum est: non resurrexit pater tuus, sed resurrexit Dominus tuus. Ipsum audi, accipe bonum consilium. Noli parcere thesauris tuis, eroga quantum potes. Luxuriæ vox erat: Domini vos facta est. Eroga quantum potes, fac bene cum anima tua, ne auferatur hac nocte anima tua. Habetis in nomine Christi, quantum arbitror, Sermonem de faciendis eleemosynis. Vox ista vestra laudantium, tunc accepta est Domino, si videat et manus operantium.

* SERMO LXXXVII.

Alias 19. de verbis Domini.

Habitus (a) die Dominica, ab eo quod scriptum est (in Evangelio Matth. 20.) Simile est regnum cælorum homini patri-familias, qui misit operarios in vineam suam.

CAPUT I. *Colimus nos Deum, et colit nos Deus.*

1. De sancto Evangelio præsenti tempori consonantem similitudinem audistis de his qui operantur in vinea. Est enim modo tempus vindemiæ corporalis. Est autem et spiritalis vindemia, ubi Deus gaudet ad fructum vineæ suæ. Colimus enim Deum, et colit nos Deus. Sed non sic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus. Colimus enim eum adorando, non arando. Ille autem colit nos tamquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit, meliores nos reddit; quia et agricola agrum colendo facit meliorem: et ipsum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipsius est in nos, quod non cessat verbo suo extirpare semina mala de cordibus nostris, aperire cor nostrum tamquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, exspectare fructum pietatis. Cum enim istam culturam in cor nostrum sic acceperimus; ut eum bene colamus, non exsistimus ingrati agricolæ nostro, sed fructum reddimus quo gaudeat. Et fructus noster non illum ditiorem facit, sed nos beatiores.

Quomodo nos Deus colit.

2. Ecce audite, quia sicut dixi, colit nos Deus. Nam quia nos colimus Deum, non opus est ut probetur vobis. Omnis enim homo hoc habet in ore, quia homines colunt Deum. Quia vero Deus colit homines, quasi expavescit auditor quando audit: quia non est in usu hominum ut dicatur, quia Deus colit homines; sed quia Deum colunt homines. Debemus ergo probare vobis, quia et Deus colit homines; ne forte putemur verbum indisciplinatum dixisse, et aliquis in corde suo disputet contra nos, et nesciens quid dixerimus reprehendat nos. Hoc ergo constitutum est demonstrare vobis, quia et Deus colit nos; sed jam dixi, sicut agrum, ut meliores nos faciat. Dominus dicit in Evangelio, Ego sum vitis, vos estis sarmenta, Pater meus est agricola. Quid facit agricola? Interrogo vos qui agricolæ estis, quid facit agricola? Puto quia agrum colit. Si ergo Pater Deus agricola est, habet agrum, et colit agrum suum, et exspectat inde fructum. *Joban. 15. 5.*

CAPUT II. *Matth. 21. 33, etc. Vinea a Deo plantata.*

3. Denique plantavit vineam sicut dicit ipse Dominus Jesus Christus, et locavit eam agricolis, qui redderent ei fructum temporibus propriis. Et misit ad eos servos suos, ut peterent mercedem vineæ. Illi autem contumeliis eos affecerunt, aliquos et occiderunt, et fructum reddere contemserunt. Misit alios, talia perpessi sunt. Et dixit ille pater-familias, cultor agri sui, et plantator et locator vineæ suæ: Mittam unicum filium meum, forte vel ipsum verebuntur. Et misit, inquit, etiam filium suum. Dixerunt illi apud

(a) Hunc Sermo titulum præfert in veteribus libris optimæ notæ Colbertino et Phimarconensi. In aliis vero MSS. minus bene inscribitur, *de verbis Domini secundum Johan. Ego sum vitis etc.*

CLASSIS I.

se ipsos, Hic est heres, venite occidamus eum, A et nostra erit hereditas. Et occiderunt eum, et projecerunt extra vineam. Cum venerit Dominus vineæ, quid faciet illis malis colonis? Responsum est, Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum in tempore suo. Plantata est vinea, lege data in cordibus Judæorum. Missi sunt Prophetæ, quærentes fructum, bonam vitam eorum: Prophetæ ab eis contumeliis affecti, et occisi sunt. Missus est et Christus unicus Filius patris-familias; et ipsum occiderunt heredem, et ideo perdiderunt hereditatem. In contrarium eis vertit malum consilium. Ut possiderent, occiderunt: et quia occiderunt, perdiderunt.

CAPUT III. Operarii ad vineæ culturam conducti.

4. Et modo audistis similitudinem ex Evangelio sancto, quia *simile est regnum cœlorum patrifamilias, qui exiit conducere operarios ad* B *vineam suam*. Exiit mane, et quos invenit conduxit, et placuit cum eis mercedem denarium. Exiit et hora tertia, invenit alios, et adduxit ad opus vineæ. Et sexta hora hoc fecit, et nona hoc

Matth. 20. 1. etc.

fecit. Exiit etiam et hora undecima prope ad finem diei, invenit quosdam vacuos et stantes; et ait illis, Quid hic statis? Quare non operamini in vinea? Responderunt. Quia nemo nos conduxit. Venite, inquit, et vos, et quod justum fuerit, dabo vobis. Mercedem denarium placuit. Isti qui una hora erant operaturi, quando sibi auderent sperare denarium? Sed tamen se aliquid accepturos gratulabantur. Adducti sunt et (a) ipsi ad unam horam. Finito die, jussit omnibus reddi mercedem, a novissimis usque ad primos. Inde C cœpit reddere ab eis qui hora undecima venerant, jussit eis dare denarium. Illi qui prima hora venerant, videntes illos accepisse denarium, quem cum ipsis placuerat, speraverunt se plus aliquid accepturos: ventum est et ad ipsos, et acceperunt denarium. Murmuraverunt adversus patrem-familias, dicentes, Ecce nos qui sustinuimus ardorem diei et æstum, æquasti et pares fecisti illis qui unam horam operati sunt in vinea. Et ait pater-familias, justissimum responsum reddens uni eorum: Sodalis, non tibi feci injuriam: hoc est, non te fraudavi, quod placui reddidi tibi. Fraudem tibi non feci, quia quod pactus sum reddidi. Huic non volo reddere, sed donare. Non licet mihi facere quod volo de meo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? D Si alicui tollerem alienum, recte reprehenderer, quasi fraudator et injustus: si alicui non redderem debitum, recte reprehenderer, quasi fraudator et negator alieni: cum vero debitum reddo, et cui volo etiam dono, nec cui debebam me potest reprehendere, et cui donavi debet amplius gaudere. Non erat quod responderetur: et æquati sunt omnes, et facti sunt novissimi primi et primi novissimi: æquando, non præposterando. Quid est, Facti sunt novissimi primi et primi novissimi? Quia tantumdem acceperunt et primi et novissimi.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT IV. Merces novissimis prius reddita, quid sit.

5. Quid est ergo, quod a novissimis cœpit reddere? Nonne omnes, sicut legimus, simul accepturi sunt? Legimus enim in alio loco Evangelii, quia dicturus est eis quos ponet ad dexteram, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab initio mundi. Si ergo omnes simul accepturi sunt, quomodo hic intelligimus priores accepisse illos qui undecima operati sunt, et posteriores illos qui prima? Si potuero sic dicere, ut perveniat ad intellectum vestrum, Deo gratias. Illi enim debetis gratias agere, qui vobis per nos erogat: non enim de nostro erogamus. Si interroges de duobus, verbi gratia, quis prior acceperit, qui post unam horam accepit, an qui post duodecimam; omnis homo respondet, quia prior accepit, qui post unam horam accepit, quam qui post duodecimam. Sic ergo quamvis una hora acceperint omnes, tamen quia alii acceperunt post unam horam, alii acceperunt post duodecimam horam, illi dicti sunt priores accepisse, qui post modicum temporis acceperunt. Primi justi, sicut Abel, sicut Noe, quasi prima hora vocati, felicitatem resurrectionis nobiscum accepturi sunt. Alii justi post illos, Abraham, Isaac, Jacob, quicumque erant sæculi ipsorum, quasi tertia hora vocati, felicitatem resurrectionis accepturi sunt nobiscum. Alii justi, Moyses et Aaron, et quicumque cum illis tamquam hora sexta vocati, felicitatem resurrectionis nobiscum accepturi sunt. Post ipsos Prophetæ sancti tamquam nona hora vocati, eamdem felicitatem nobiscum accepturi sunt. In fine sæculi omnes Christiani tamquam undecima hora vocati, felicitatem illius resurrectionis cum illis accepturi sunt. Omnes simul accepturi sunt sed videte illos primos, post quantum tempus accipiunt. Si ergo illi primi post multum tempus, nos post modicum tempus; quamvis simul accipiamus, priores videmur accepisse, quia merces nostra non tardabit.

Matth. 25. 34.

Vocati hora prima, tertia etc.

6. Erimus ergo in illa mercede omnes æquales, tamquam primi novissimi, et novissimi primi: quia denarius ille vita æterna est, et in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minus: quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est: quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit castitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis: alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, illud alio modo: tamen quantum pertinet ad vivere in æternum, nec ille plus vivet illo, nec ille plus illo. Pariter enim sine fine vivunt, cum in suis quisque claritatibus vivat: et ille denarius vita æterna est. Non murmuret ergo qui post multum tempus accepit, contra eum qui post modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur; utrisque tamen una res donatur.

Denarius vita æterna.

(a) Colbertinus et Pilm. MSS. *Adducti sunt ad vineam hora undecima.*

CLASSIS I. CAPUT V. Quomodo alter intelliguntur vocati prima tertia etc.

7. Est et in ista vita simile aliquid, et excepta illa solutione similitudinis hujus, qua intelliguntur prima hora vocati Abel et ipsius sæculi justi, tertia Abraham et ipsius sæculi justi, sexta Moyses et Aaron et ipsius sæculi justi, nona Prophetæ et ipsius sæculi justi, undecima tamquam in fine sæculi Christiani omnes; excepta solutione ista similitudinis hujus, et in ista vita nostra potest adverti hæc similitudo. Tamquam enim prima hora vocantur, qui recentes ab utero matris incipiunt esse Christiani, quasi tertia pueri, quasi sexta juvenes, quasi nona vergentes in senium, quasi undecima omnino decrepiti, unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi.

CAPUT VI. In eos qui vocati ad vineam venire differunt.

8. Sed adtendite et intelligite, Fratres mei, ne ideo quisque differat venire ad vineam, quia securus est; quoniam quandocumque venerit, ipsum denarium accepturus est. Securus est quidem quod ipse denarius illi promittitur; sed differre non jubetur. Numquid enim et illi qui sunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat pater-familias, ut conduceret quos invenit hora tertia, et conduxit, verbi gratia, dixerunt illi, Exspecta, non illuc imus nisi hora sexta? aut quos invenit hora sexta, dixerunt, Non imus nisi hora nona? aut quos nona invenit, dixerunt, Non imus nisi undecima? Omnibus enim tantumdem daturus est: quare nos amplius fatigamur? Quid ille daturus sit, et quid facturus sit, penes ipsum consilium est: tu quando vocaris, veni. Merces enim cunctis æqualis promittitur: sed de ipsa hora operandi, magna quæstio est. Si enim illi, verbi gratia, qui vocati sunt hora sexta, in hac ætate corporis constituti, ubi juveniles anni fervent, sicut ipsa hora sexta fervet; si dicerent illi juvenes vocati, Exspecta, audivimus enim in Evangelio, quia omnes unam mercedem accepturi sunt, cum senes facti fuerimus hora undecima veniemus, tantumdem accepturi, quare * laboraturi? Responderetur eis et diceretur, Laborare non vis, qui utrum vivas usque ad senectam, nescis? Sexta hora vocaris, veni. Pater-familias tibi quidem etiam undecima venienti denarium promisit, sed utrum vivas usque ad septimam, nemo tibi promisit. Non dico usque ad undecimam, sed usque ad septimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide ne forte quod tibi ille daturus est promittendo, tu tibi auferas differendo. Si hoc recte dicitur de infantibus, tamquam ad horam primam pertinentibus; si recte dicitur de pueris, tamquam ad horam tertiam pertinentibus; si recte dicitur de juvenibus, tamquam ad horam sextæ flagrantia constitutis; quanto magis recte de decrepitis dicitur, Ecce jam hora undecima est, et adhuc stas, venire piger es?

* f. amplius laboraturi.

CAPUT VII. Quomodo pater-familias exiit vocare ad vineam.

9. An forte non exiit ad te vocandum pater-familias? Si non exiit, quid est quod loquimur? Nempe nos servi de familia ipsius sumus, conducere operarios missi sumus. Quid ergo stas? Finisti jam annorum numerum, festina ad denarium. Hoc est enim exire patrem-familias, innotescere: quoniam qui in domo est, in abdito est, non videtur ab eis qui foris sunt; cum autem exiit de domo, videtur ab eis qui foris sunt. Christus, quando non intelligitur et non agnoscitur, in secreto est: quando autem agnoscitur, exiit conducere. Ex occulto enim processit ad notitiam: notus est Christus, ubique prædicatur Christus; gloriam Christi omnia quæcumque sunt sub cælo clamant. Fuit irrisibilis quodam modo et reprehensibilis inter Judæos, visus est humilis, contemtus est. Occultabat enim majestatem, promptam habebat infirmitatem. Contemtum est in illo quod promptum erat, nec cognitum quod occultum erat. Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. (1. Cor. 2. 8.) Numquid adhuc contemnendus est sedens in cælo, si contemtus est, cum penderet in ligno? Agitaverunt caput qui eum crucifixerunt, et ante crucem ejus stantes, et tamquam ad fructum suæ sævitiæ pervenientes, (a) insultantes dicebant, Si Filius Dei est, descendat de cruce. Alios salvos fecit, se ipsum salvum facere non potest? Descendat de cruce, et credimus in eum. (Matth. 27. 40.) Non descendebat, quia latebat. Multo enim facilius poterat de cruce descendere, qui potuit de sepulcro resurgere. Ad nostram informationem demonstrabat patientiam, differebat potentiam, et non est agnitus. Non enim tunc exierat conducere operarios, non exierat, non innotuerat. Tertio die resurrexit, demonstravit se discipulis, adscendit in cælum, ut misit Spiritum-sanctum quinquagesimo die post resurrectionem, decimo post adscensionem. Missus Spiritus-sanctus implevit omnes qui fuerunt in uno conclavi, centum viginti homines. Impleti illi Spiritu-sancto, cœperunt loqui linguis omnium gentium, expressa est vocatio, exiit ille conducere. (Act. 1. 15.) Cœpit enim veritatis potentia omnibus innotescere. Nam tunc etiam unus accepto Spiritu-sancto, etiam unus loquebatur omnium gentium linguis. Modo autem in Ecclesia ipsa unitas tamquam unus loquitur omnium gentium linguis. Ad quam linguam religio Christiana non pervenit? ad quos fines non pertendit? Jam non est qui se abscondat a calore ejus: et adhuc fit mora ab eo qui stat in undecima. (Psal. 18. 7.)

Ecclesia loquitur omnium gentium linguis.

CAPUT VIII. Desperatio et perversa spes occidunt animas.

10. Manifestum est ergo, Fratres mei, omnino manifestum est, tenete, certi estote, quoniam Deus noster Jesus Christus, quando quisque se converterit ad fidem ipsius, a via sua vel superflua vel nequissima, omnia illi præterita dimittuntur, et omnino, tamquam donatis debitis, fiunt cum illo tabulæ novæ. Prorsus omnia dimittuntur. Nemo sit sollicitus, quod aliquid ei non dimittatur. Sed iterum nemo perverse sit securus. Ista enim duo occidunt animas, aut desperatio, aut perversa spes. De his duobus malis pauca audite. Nam sicut liberat bona spes, et recta spes; ita decipit perversa spes. Prius adtendite quemadmodum decipiat desperatio. Sunt homines, qui cum cogitare cœperint mala quæ fe-

(a) Aliquot MSS. *exsultantes.*

CLASSIS I.

cerunt, non sibi putant ignosci posse, et dum a non putant posse sibi ignosci, dant (a) animam jam perire, desperatione pereunt, dicentes in cogitationibus suis, Jam nulla nobis spes est; neque enim tanta illa quæ commisimus donari nobis aut ignosci possunt; quare ergo non satisfacimus cupiditatibus nostris? Impleamus saltem præsentis temporis voluptatem, quia nullam habemus in futuro mercedem. Faciamus quidquid libet, etsi non licet; ut habeamus suavitatem vel temporalem, quia percipere non meremur æternam. Talia dicentes desperando pereunt, sive ante quam omnino credant, sive jam Christiani et in aliqua peccata et scelera male vivendo prolapsi. Procedit ad eos Dominus vineæ, et tan- b quam desperantes et (b) vocanti tergum dantes, pulsat et clamat per Prophetam Ezechielem, in quacumque die conversus fuerit homo a via sua pessima, omnes iniquitates ejus obliviscar. Hac voce audita et credita, a desperatione recreantur, et ab illa altissima et profunda voragine, qua submersi fuerant, emergunt.

CAPUT IX. Spes perversa qua differtur conversio.

11. Sed his timendum est, ne in aliam voraginem incurrant, et perverse sperando moriantur, qui desperando mori non potuerunt. Mutant enim cogitationes longe quidem diversas, sed non minus perniciosas: et rursus incipiunt dicere in cordibus suis, Si quacumque die conversus fuero a via mea pessima, Deus misericors, sicut veraciter per Prophetam promisit, omnes iniquitates meas obliviscitur, quare hodie con- c vertor, et non cras? Quare hodie, et non cras? (c) Eat hodiernus dies sicut hesternus, sit in nequissima voluptate, sit in flagitiorum gurgite volutetur in mortifera delectatione: cras convertar, et finis est. Respondetur tibi, Cujus rei finis? Dicis, d Iniquitatum mearum. Bene, (d) gaude, quia crastino iniquitatum tuarum erit finis. Quid si ante crastinum tuus erit finis? Ergo bene quidem gaudes, quia propter iniquitates tuas converso tibi indulgentiam Deus promisit: sed crastinum diem tibi nemo promisit. Aut si forte promisit mathematicus, longe aliud est quam (e) Deus. e Multos mathematici fefellerunt, quia et sibi plerumque lucra promiserunt, et damna invenerunt. Ergo etiam propter istos male sperantes, procedit pater-familias. Quemadmodum processit ad illos, qui male desperaverant, et perierant desperando, et revocavit eos in spem: sic procedit etiam ad istos, qui male sperando volunt perire: et dicit eis, per alium librum, Ne tardes » converti ad Dominum. Quomodo illis dixerat, In » quacumque die iniquus conversus fuerit a via » sua pessima, omnes iniquitates ejus obliviscar; » et tulit eis desperationem, qua jam dederant ani- » mam suam perditioni, omni modo indulgentiam » desperantes: sic procedit etiam ad istos, qui spe- » rando et differendo volunt perire et loquitur ad

Diem crastinum Deus nemini promisit.

Eccli. 5. 8

A eos, et increpat eos, Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem. Subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te. Ergo noli differre, noli quod patet contra te claudere. Ecce indulgentiæ dator aperit tibi ostium: quid moraris? Gaudere deberes, si aperiret aliquando pulsanti: non pulsasti, et aperit, et foris remanes? Ne ergo differas. De misericordiæ operibus quodam loco Scriptura dicit, Ne dixeris, Vade et revertere, cras ego dabo: cum possis continuo bene facere: non enim scis quid contingat sequenti die. Audisti præceptum non differendi ut in alium sis misericors, et differendo in te es crudelis? Non debes differre panem daturus, et differs indulgentiam accepturus? Si miserando alterum non differs, miserere et a- B nimæ tuæ placens Deo. Exhibe et animæ tuæ eleemosynam. Non dicimus ut tu ei des, sed ne repellas manum dantis.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Prov. 3. 28.

Eccli. 30. 24.

CAPUT X. Potentium amicitiam cum saluti obest, contemnendam docet Christus.

12. Sed aliquando homines inde sibi plurimum nocent, cum alios offendere timent. Multum valent et boni amici ad bonum, et mali amici ad malum. Ideo Dominus, ut pro salute nostra potentium amicitias contemnamus, noluit prius eligere senatores, sed piscatores. Magna (f) artificis misericordia. f Sciebat enim quia si eligeret senatorem, diceret senator, Dignitas mea electa est. Si prius eligeret divitem, diceret dives, Opulentia mea electa est. Si prius eligeret imperatorem, diceret imperator, Potestas mea electa est. Si prius eligeret oratorem, diceret orator, Eloquentia mea electa est. Si eligeret C philosophum, diceret philosophus, Sapientia mea electa est. Interim, inquit, differantur superbi isti, multum tument. Distat autem inter magnitudinem et tumorem: utrumque grande est; sed non utrumque sanum est. Differantur ergo, inquit, isti superbi, aliqua soliditate sanandi sunt. Da mihi, inquit, prius istum piscatorem. Veni tu pauper, sequere me; nihil habes, nihil nosti, sequere me. Idiota pauper, sequere me. Non est quod in te expavescatur, sed multum est quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane admovendum est. Dimisit retia piscator, accepit gratiam piscator, et factus est divinus orator. Ecce quid fecit Dominus, de quo dicit Apostolus, Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi elegit Deus, et » D ea quæ non sunt tamquam quæ sint, ut ea quæ » sunt evacuentur. Denique leguntur modo verba » piscatorum, et colla subduntur oratorum. Tollantur ergo de medio inanes venti; tollatur de medio fumus, qui crescendo evanescit: prorsus pro salute ista contemnantur.

1. Cor. 1. 27, et 28.

Christo medico obediendum, contemtis potentibus

13. Si quisquam corpore ægrotaret in civitate et esset ibi aliquis peritissimus medicus amicis ægroti potentibus inimicus: si quisquam ergo in civitate aliquo periculoso morbo corporis ægro-

(a) MSS. *animam.*
(b) Sic aliquot MSS. At editi, *et vacantes.*
(c) MSS. alii, *Et hodiernus.* Alii cum Am. et Er. *Erit hodiernus.*
(d) Aliquot MSS. *Bene gaudes.* Et infra, *Ergo quid est: Bene gaudes quia propter* etc.
(e) Sic MSS. At editi, *longe aliud est. Quam, o Deus, multi* etc.
(f) Nonnulli MSS. *Magna ars misericordiæ.*

CLASSIS I. — qui ei adversantur.

taret, et esset in eadem civitate peritissimus medicus amicis, ut dixi, ægrotantis potentibus inimicus, qui dicerent amico suo, Noli eum adhibere, nihil novit: dicerent autem, non judicante animo, sed invidente: nonne ille pro salute sua removeret amicorum potentium fabulas, et ut paucis diebus plus viveret, cum illorum qualibet offensione, pellendo sui corporis morbo medicum illum, quem peritissimum fama commendaverat, adhiberet? * Ægrotat humanum genus, non morbis corporis, sed peccatis. Jacet toto orbe terrarum ab Oriente usque in Occidente grandis ægrotus. Ad sanandum grandem ægrotum descendit omnipotens medicus. Humiliavit se usque ad mortalem carnem, tamquam usque ad lectum ægrotantis. Dat salutis præcepta, contemnitur: qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cum dicunt amici potentes, Nihil novit. Si nihil posset, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil (a) nosset, non esset ante quam apud nos esset. Si nihil nosset, Prophetas ante se non mitteret. Nonne modo implentur quæ ante prædicta sunt? Nonne probat medicus iste artis suæ potentiam promissa complendo? Nonne per totum mundum perniciosi evertuntur errores, et tritura mundi domantur cupiditates? Nemo dicat, Antea melior erat mundus quam modo: ex quo cœpit iste medicus artem suam exercere; multa hic videmus horrenda. Noli mirari. Ante quam aliquis curaretur, munda a sanguine statio medici videbatur: immo jam tu hoc videns excute vanas delicias, veni ad medicum, sanitatis tempus est non voluptatis.

* CAPUT XI.

14. Curemur ergo, Fratres. Si (b) necdum medicum agnoscimus, non in eum tamquam phrenetici sævismus, non ab eo tamquam lethargici avertamur. Multi enim sæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici sunt, qui non dormiendo insaniunt. Lethargici sunt, qui multum dormiendo premuntur. Prorsus tales sunt homines. Contra istum medicum alii sævire in eum volunt, et quoniam ipse jam in cœlo sedet, membra ejus fideles in terra persequuntur. Curat et tales. Multi ex eis conversi ex inimicis facti sunt amici, ex persecutoribus facti sunt prædicatores. Tales etiam ipsos Judæos, in se ipsum, cum hic esset, sævientes, tamquam phreneticos sanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Dixit enim, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Multi tamen eorum, sedato furore, tamquam phrenesi oppressa, cognoverunt Deum, cognoverunt Christum. Post adscensionem misso Spiritu-sancto, conversi sunt ad eum quem crucifixerunt, et in Sacramento credentes sanguinem ejus biberunt, quem sæviendo fuderunt.

Phrenetici. — Lethargici. — Lucæ 23. 34.

CAPUT XII.

15. Habemus exempla. Persequebatur membra ejus jam sedentis in cælo Saulus: persequebatur graviter in phrenesi, mente perdita, morbo nimio. At ille una voce de cælo clamans et, Saule, Saule, quid me persequeris? percussit phreneticum, erexit sanum, occidit persecutorem, vivificavit prædicatorem. Etiam lethargici multi sanantur. Ipsis enim similes sunt, qui non sæviunt in Christum, nec malitiosi sunt adversus Christianos, sed tantum differendo languescunt verbis somnolentis, in lucem oculos extendere pigrescunt, et qui eos excitare volunt, molesti sunt. Recede a me, inquit languidus lethargicus, obsecro te, recede a me. Quare? Dormire volo, Sed morieris inde. Ille amore somni, Mori volo, respondet. Et caritas de super, Nolo. Plerumque istum caritatis affectum exhibet filius etiam patri seni morituro post paucos dies, jam utique ætate finita. Si lethargicum videt, et lethargico morbo premi suum patrem a medico agnoscit dicente sibi, Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, si vis ut vivat. Adest puer seni, pulsat, vellicat, pungit, pietate molestus est: nec m..i cito permittit ipsa senectute (c) cito moriturum; et si vixerit, gaudet filius, ut aliquanto plures dies vivat, cum decessuro successurus. Quanto majore caritate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum vivamus? Ament ergo nos, et faciant quod audiunt per nos, et colant quem colimus et nos, ut recipiant quod speramus et nos. Conversi ad Dominum etc.

SERMON. DE SCRIPTURIS — Act. 9. 4.

* SERMO LXXXVIII.

* Alias 18. de verbis Domini.

De (d) verbis Evangelii Matth. 20. ubi de duobus cæcis sedentibus secus viam, et clamantibus, Domine miserere nostri, fili David.

CAPUT I. — Medicus noster, Christus.

1. Bene nobiscum novit Sanctitas Vestra, Dominum nostrum et salvatorem Jesum Christum medicum esse nostræ salutis æternæ, et ad hoc eum suscepisse infirmitatem naturæ nostræ, ne sempiterna esset infirmitas nostra. Assumsit enim corpus mortale, in quo occideret mortem. Et quamvis crucifixus est ex infirmitate nostra, sicut ait Apostolus; sed vivit ex virtute Dei. Ejusdem Apostoli verba sunt: Et quia jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur. Hæc ergo bene nota sunt fidei vestræ. Simul et hoc consequens est, ut noverimus omnia miracula, quæ corporaliter fecit, valere ad admonitionem nostram, ut percipiamus ab eo quod non est transiturum, neque finem habiturum. Oculos reddidit cæcis, quos erat utique mors aliquando clausura: resuscitavit Lazarum, iterum moriturum. Et quæcumque ad salutem corporum fecit, non ad hoc fecit, ut sempiterna essent: cum tamen daturus sit etiam ipsi corpori

2. Cor. 13. 4. — Rom. 6. 9. — Miraculis corporalibus ædificabat fidem.

(a) Sic meliores MSS. At editi, *Si nihil esset, non esset ante quam apud nos esset. Prophetas ante se etc.*
(b) Aliquot MSS. *si medicum agnoscimus.*
(c) Sic nonnulli codices. Alii vero cum editis, *permittit cito moriturum, et si vixerit* (vel *viderit*) *ut aliquanto plures dies vivat, cum decesserit successurus.*
(d) In Possidii Indiculo cap. 8. inscribitur, *de duobus cæcis.* Ejusdem Sermonis excerpta retulit Florus ad 2. Cor. 6. et ad Ephes. 5.

CLASSIS I.

in fine sempiternam salutem. Sed quia illis quæ non videbantur, non credebantur: per ista temporalia quæ videbantur ædificabat fidem ad illa quæ non videbantur.

CAPUT II. Ecclesiæ postea fides sine miraculis laudabitur. Johan. 20. 29.

2. Nemo itaque, Fratres, dicat, non facere ista modo Dominum nostrum Jesum Christum, et propter hoc præsentibus Ecclesiæ temporibus priora præponere. Quodam quippe loco idem Dominus videntibus, et ideo credentibus præponit eos qui non vident et credunt. Namque usque eo illo tempore discipulorum ejus nutabat infirmitas, ut quem videbant jam resurrexisse, etiam contrectandum putarent, ut crederent. Non sufficiebat oculis, quod viderent, nisi et manus admoverentur membris, et cicatrices recentium vulnerum tangerentur: ut ille qui dubitabat discipulus, repente tactis et cognitis cicatricibus exclamaret, Dominus meus et Deus meus. Cicatrices ostendebant eum, qui omnia vulnera in aliis sanaverat. Numquid non poterat Dominus sine cicatricibus resurgere? Sed in corde discipulorum vulnera noverat, propter quæ sananda cicatrices in corpore suo servaverat. Et quid Dominus illi jam confitenti ac di- » centi, Dominus meus et Deus meus? Quia vidisti me, inquit, credidisti; beati qui non vident, et credunt. Quos dixit, Fratres, nisi nos? Non a quia solos nos, sed et (a) post nos. Post parvum enim tempus, post quam ab oculis mortalibus recessit ut firmaretur fides in cordibus, quicumque crediderunt, non videntes crediderunt, et magnum meritum habuit fides eorum: cui fidei comparandæ, cor tantum admoverunt pium, non et palpantem manum.

Cicatrices corporis sui cur servavit.

Ibidem 28.

CAPUT III. Miracula nunc majora Christus operatur.

3. Hæc ergo fecit Dominus, ut invitaret ad fidem. Hæc fides nunc fervet in Ecclesia toto orbe diffusa. * Et nunc majores sanitates operatur, propter quas non est dedignatus tunc exhibere illas minores. Sicut enim animus melior est corpore; sic et melior salus animi, quam salus corporis. Modo caro cæca non aperit oculos miraculo Domini, et cor cæcum aperit oculos sermoni Domini. Modo non resurgit mortale cadaver, resurgit anima, quæ mortua jacebat in vivo cadavere. Modo aures corporis surdæ non aperiuntur: sed quam multi habent aures clausas cordis, quæ tamen verbo Dei penetrante patescunt, ut credant qui non credebant, et bene vivant qui male vivebant, et obediant qui non obediebant: et dicimus, Ille credidit; ac miramur, cum audimus de his quos aliquando duros noveramus. Cur ergo nunc miraris credentem, innocentem, Deo servientem; nisi quia conspicis videntem, quem noveras cæcum; conspicis viventem, quem noveras mortuum; conspicis audientem, quem noveras surdum? Nam videte aliter mortuos, de quibus mortuis dicebat Dominus cuidam ideo tardanti, ne Dominum sequeretur, quia sepelire patrem volebat: Sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos. Certe mortui sepultores non sunt corpore mortui: quia si hoc essent, mortua corpora sepelire non possent. Tamen mortuos eos vocat: ubi, nisi intus in anima? Sicut enim etiam visibiliter plerumque in domo integra et salva dominus ejusdem domus mortuus jacet; sic in corpore integro multi habent intus animam mortuam: et hos sic excitat Apostolus, Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Ipse illuminat excæcatum, qui excitat mortuum. Ejus enim voce per Apostolum clamatur ad mortuum, Surge qui dormis. Cæcus luce illuminabitur, cum surrexit. Surdos autem quam multos ante oculos suos Dominus intuebatur, cum diceret, Qui habet aures audiendi, audiat. Quis enim ante illum sine corporis auribus stabat? Quas ergo alias aures nisi interioris hominis requirebat?

Matth. 8. 22.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Ephes. 5. 14.

Matth. 11. 15.

CAPUT IV. Oculus mentis, quo Deus videatur, mundatur per fidem.

Johan. 14. 8.

4. Item quales oculos quærebat, cum loqueretur utique videntibus, sed videntibus per oculos carnis? Nam cum ei diceret Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis: bene quidem hoc intelligebat, ut demonstratus Pater posset sufficere; sed cui non sufficiebat æqualis Patris, quomodo sufficeret Pater? Quare autem non sufficiebat? Quia non videbatur. Quare non videbatur? Quia nondum erat sanus oculus, unde posset videri. Hoc enim quod in carne Domini videbatur his oculis, non soli discipuli viderunt qui honoraverunt, sed et Judæi qui crucifixerunt. Qui ergo aliter se videri volebat, alios oculos requirebat. Et ideo sic re- » spondit dicenti, Ostende nobis Patrem, et suffi- » cit nobis: Tanto tempore, vobiscum sum, et » non me cognovistis? Philippe, qui me vidit, » vidit et Patrem. Et ut interim fidei oculos sanaret, prius admonetur secundum fidem, ut possit ad speciem pervenire. Et ne sic putaret Philippus cogitandum Deum, quomodo videbat in corpore Dominum Jesum Christum, statim subjecit: Non credis, quia ego in Patre, et Pater » in me est? Jam dudum dixerat, Qui me vidit, » vidit et Patrem. Sed nondum habebat Philippus » sanum oculum, unde videret Patrem: atque ideo nec unde videret ipsum Filium Patri coæqualem. Itaque aciem mentis adhuc sauciam, et tantam lucem aspicere non valentem, sanandam atque firmandam fidei medicamentis fomentisque suscepit, et ait, Non credis, quia ego » in Patre, et Pater in me est? Qui ergo nondum » potest videre quod demonstraturus est Dominus, non quærat prius videre quod credat: sed prius credat, ut possit oculus sanari quo videat. Sola enim forma servi exhibebatur servilibus oculis: quia ille qui non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, si ab eis quos sanari voluit jam videri posset æqualis Deo, non opus haberet semetipsum exinanire, et formam servi accipere. Sed quia non erat unde videretur Deus, et erat unde videretur homo; qui Deus erat, factus est homo, ut id quod videbatur, sanaret illud unde non videbatur. Ipse enim alio loco ait,

Philip. 2. 6.

(a) Hic unus MS. addit, qui erunt. Et proximo post loco abest vox fides a MSS.

CLASSIS I. Gal. 3. 13.

Dominus subire dignatus est: sicut ait Apostolus, Factus pro nobis maledictum. Et cum ei pendenti Judæorum cæcitas insultaret, posset utique descendere de cruce, qui si nollet, non esset in cruce: sed amplius erat de sepulcro resurgere, quam de cruce descendere. Hæc ergo Dominus faciens divina, patiens humana, admonet nos corporalibus miraculis et patientia corporali, ut credamus, et sanemur ad conspicienda illa invisibilia quæ carnis oculus nescit. Hoc ergo agens curavit cæcos istos, de quibus nunc Evangelium recitatum est. Et in curando videte quid admonuerit ægrotum interiorem.

CAPUT X. Duorum cæcorum curatio quid significet.

9. Attendite ipsius facti exitum et ordinem rerum. Sedentes illi in via duo cæci, transeunte Domino exclamabant, ut eorum misereretur. A turba vero, quæ cum Domino erat, compescebantur ne clamarent. Neque hoc sine mysterio derelictum putetis. Illi autem compescentem se turbam perseverantissimo clamore vincebant, ut perveniret vox eorum ad aures Domini: quasi (a) non jam ille cogitata (a) præveniret. Clamaverunt ergo duo cæci, ut audirentur a Domino, et a turbis comprimi nequiverunt. Transibat Dominus, et illi clamabant. Stetit Dominus, et sanati sunt. Nam *stetit* Dominus *Jesus, et vocavit eos, et ait, Quid vultis vobis faciam? * At illi dixerunt, Ut aperiantur oculi nostri.* (Matth. 20. 22. v. 23.) Pro fide ipsorum fecit Dominus instauravit oculos eorum. Si intelleximus jam interiorem ægrotum, interiorem mortuum; ibi quæramus et interiorem cæcum. Clausi sunt oculi cordis: transit Jesus, ut clamemus. Quid est, transit Jesus? Agit temporalia Jesus. Quid est, transit Jesus? Agit transitoria Jesus. (Jesum transire quid.) Attendite et videte quanta ejus gesta transierint. Natus est de virgine Maria: numquid semper nascitur? Infans lactatus est: numquid semper sugit? Per ætates cucurrit usque ad juventutem: numquid semper corporaliter crescit? Infantiæ pueritia, pueritiæ adolescentia, (b) adolescentiæ juventus transeunti (b) cedentique successit. Ipsa etiam quæ fecit miracula, transierunt: leguntur et creduntur. Quia enim talia scripta sunt ut legi possint, transibant cum fierent. Postremo ne in multis moremur, crucifixus est: numquid semper pendet in cruce? Sepultus est, resurrexit, adscendit in cœlum: jam non moritur, et mors illi ultra non dominabitur: et divinitas ejus semper manet, et immortalitas jam corporis ejus numquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ temporaliter ab eo gesta sunt, transierunt; et legenda scripta sunt, et credenda prædicantur. In illis ergo omnibus transiit Jesus.

CAPUT XI. Cæci duo, duo populi. Johan. 10. 16.

10. Quid duo cæci juxta viam sunt, nisi duo populi, ad quos sanandos venit Jesus? Ostendamus hos duos populos in Scripturis sanctis. Est in Evangelio scriptum, Habeo alias oves, quæ non sunt de hoc ovili; et illas oportet me adducere, ut sit unus grex et unus pastor. Qui sunt ergo duo populi? Unus Judæorum, et alius Gen- (Matth. 15. 24.)

A tium. Non sum missus, ait, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel. Quibus hoc dixit? Discipulis: quando illa Chananæa clamabat, quæ se esse canem confessa est, ut micas de mensa dominorum mereretur. Et quia meruit, jam duo demonstrati sunt ad quos venerat: Judaicus scilicet populus, de quo ait, Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel: et Gentium populus, cujus typum prætendebat hæc mulier, quam primo respuerat, dicens, Non est bonum, panem filiorum mittere canibus: et cui dicenti, Ita Domine, nam et canes edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum; responderat, O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Inde enim erat et ille Centurio, de quo dicit idem Dominus, Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. (Matth. 8. 10. etc.)

SERMON. DE SCRIPTURIS. — a — Ibidem 26. etc.

B Quia ille dixerat, Non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Ita ergo Dominus ante passionem et clarificationem suam duos jam populos designabat; unum, ad quem venerat propter promissa Patrum; et alterum, quem propter misericordiam non repellebat: ut impleretur quod promissum erat Abrahæ, In semine tuo benedicentur omnes gentes. (Gen. 22. 18.) Propterea et Apostolus jam post resurrectionem Domini et ascensionem, ubi contemtus est a Judæis, perrexit ad Gentes. Nec tamen Ecclesiis quæ de Judæis crediderant, tacuit: Eram, inquit, ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ sunt in Christo. Tantum autem audiebant, quia qui aliquando nos persequebatur, nunc evangelizat fi- (Gal. 1. 22. etc.)

C dem, quam aliquando vastabat: et in me, inquit, magnificabant Deum. Sic et angularis lapis dicitur Christus, qui fecit utraque unum. (Ephes. 2. 14.) Angulus enim duos parietes copulat de diverso venientes. (Angularis lapis Christus.) Quid tam diversum, quam circumcisio et præputium, habens unum parietem de Judæa, alterum parietem de Gentibus? Sed angulari lapide copulantur. Lapidem enim quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. (Psal. 117. 22.) Angulus in ædificio non est, nisi cum duo parietes ex diverso venientes in (c) unum conveniunt, et quadam unitate junguntur. Isti ergo duo parietes secundum typum, duo cæci erant clamantes ad Dominum.

CAPUT XII. Transiens Jesus interpellatur, et sanat.

D 11. Attendite nunc, Dilectissimi. Dominus transibat, cæci clamabant. Quid est, transibat? Transitoria opera faciebat, sicut jam diximus. Secundum hæc transitoria opera fides nostra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantum quia Verbum Dei est, per quem facta sunt omnia: si enim semper in forma Dei manens æqualis Deo, non semetipsum exinaniret formam servi accipiens; nec sentirent cæci, ut possent clamare. Sed cum operaretur transitoria, id est, humiliaret se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci, *Miserere nostri, fili David.* Quia et hoc ipsum quod Dominus et creator David, etiam filius Da-

(a) Sic MSS. Editi vero, *cogitata cognosceret.*
(b) Editi, *credentique successit.* Castigantur hic ex MSS.

(c) MSS. *in illum conveniunt.*

CLASSIS I.

vid esse voluit, in tempore hoc egit, transiens hoc fecit.

CAPUT XIII. Clamare ad Christum, quid.

12. Quid est autem, clamare ad Christum, Fratres, nisi gratiæ Christi congruere bonis operibus? Hoc dico, Fratres, ne forte simus strepentes vocibus, et muti moribus. Quis est qui clamat ad Christum, ut pellatur interior cæcitas transeunte Christo, id est, dispensante nobis temporalia sacramenta, quibus admoneamur ad æterna capienda? Quis est qui clamat ad Christum? Qui contemnit mundum, clamat ad Christum. Qui spernit sæculi voluptates, clamat ad
Gal. 6. 14. Christum. Qui dicit non lingua, sed vita, Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo: clamat ad
Psal. 111. 9. Christum. Qui dispergit, et dat pauperibus, ut justitia ejus maneat in sæculum sæculi: clamat ad Christum. Qui enim audit, et non surdus au-
Lucæ 12. 33. dit, Res vestras vendite, et date pauperibus: Facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum non deficientem in cælo: tamquam vestigiorum sonitum Christi transeuntis audiens clamet ad hæc cæcus, id est, faciat ista. Vox ejus in factis sit. Incipiat mundum contemnere, inopi sua distribuere, pro nihilo habere quæ homines amant, contemnat injurias, non appetat vindicari, paret maxillam percutienti, oret pro inimicis; si quis ei abstulerit sua, non repetat; si quid alicui abstulerit, reddat quadruplum.

CAPUT XIV. Turba prohibens clamare.

13. Cum ista facere cœperit, omnes sui cognati, affines, amici commoventur. Qui diligunt sæculum, contradicunt. Quid insanis? Nimius es: numquid alii non sunt Christiani? Ista stultitia est, ista dementia est. Et cetera talia turba clamat, ne cæci clament. Turba clamantes corripiebat: sed eorum clamores non vincebat. Intelligant quid faciant, qui volunt sanari. Et nunc Jesus transit: qui juxta viam sunt, clament. Hi
Isai. 29. 13. sunt enim qui labiis honorant, cor autem eorum longe est a Deo. Ipsi sunt juxta viam, quibus
Matth. 15. 8. præcipit Dominus obtritis corde. Nam cum recitantur ea quæ fecit Dominus transeuntia, semper nobis exhibetur transiens Jesus. Quia usque in finem sæculi non desunt cæci sedentes ad viam. Opus ergo est, ut clament illi juxta viam sedentes. Turba quæ cum Domino erat, compescebat clamorem quærentium sanitatem. Fratres, videtis quid dicam? Nescio enim quomodo dicam: sed plus nescio quomodo taceam. Hoc dico, et aperte dico. Timeo enim Jesum transeuntem et manentem: et ideo tacere non possum. Bonos Christianos, vere studiosos, volentes facere præcepta Dei, quæ in Evangelio scripta sunt, Christiani mali et tepidi prohibent. Turba ipsa quæ cum Domino est, prohibet clamantes, id est, prohibet bene operantes, ne perseverando sanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quasi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Christiani facti sunt, male viventes, et bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant, Quomodo isti vivunt tam multi, sic vivamus. Quare non potius quomodo dicit Evangelium? Quare vis vi- A vere secundum increpationem turbæ prohibentis, et non secundum vestigia Domini transeuntis? Insultabunt, vituperabunt, revocabunt: tu clama quo usque pervenias ad aures Jesu. Nam qui perseveraverint in faciendo talia qualia præcepit Christus, et non adtenderint turbas prohibentes, neque magnipenderint quod Christum videntur sequi, id est, quod Christiani appellantur; sed plus amaverint lucem quam Christus est redditurus, quam timuerint strepitum prohibentium: nullo modo separabuntur, et stabit Jesus, et sanabit eos.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

CAPUT XV. Quomodo oculi sanantur.

14. Quomodo enim sanantur oculi nostri? Quomodo per fidem sentimus Christum transeuntem temporali dispensatione, sic intelligamus Christum stantem incommutabili æternitate. Ibi B enim sanatur oculus, quando intelligitur Christi divinitas. Percipiat hoc Caritas Vestra: adtendite quod dicam grande sacramentum. Omnia temporaliter gesta a Domino nostro Jesu Christo, fidem nobis inferunt. Credimus in Filium Dei, non solum in Verbum per quod facta sunt omnia; sed in ipsum Verbum factum carnem, ut habitaret in nobis, natum de virgine Maria, et cetera quæ fides habet, quæ nobis exhibita sunt, ut Christus transiret, et ut cæci vestigia transeuntis audientes, clamarent operibus vita professionem fidei commemorantes. Jam ut clamantes sanentur, stat Jesus. Etenim jam stantem videt Jesum, qui dicit, Et si noveramus Christum secundum carnem, sed jam nunc non novimus. 2 Cor. 5. 16.
Christi enim divinitatem videbat, quantum in C hac vita potest. Est divinitas Christi, est humanitas Christi. Divinitas stat, humanitas transit. Quid est, Divinitas stat? Non mutatur, non convellitur, non recedit. Non enim sic ad nos venit, ut a Patre discederet: nec ita adscendit, ut loco moveretur. Assumta (a) carne, locum mutavit: Deus autem assumens carnem, quia in loco non est, nec mutat locum. Tangamur stante Christo, sanentur oculi nostri. Sed quorum oculi? Clamantium scilicet, cum transit: id est, bene operantium per eam fidem, quæ dispensata est temporaliter ad erudiendos nos parvulos.

Stare Jesum quid.

Lux interior cum visibili comparatur.

15. Sanatis autem oculis, quid pretiosius habere poterimus, Fratres? Lumen hoc qui vident quod factum est, quod fulget de cælo, vel quod exhibetur de lucerna, gaudent. Et quomodo mi- D seri videntur, qui hoc videre non possunt? Ego autem quare loquor, quare ista dico, nisi ut horter omnes vos ad clamandum, cum transit Jesus? Lucem commendo Sanctitati Vestræ amandam, quam forte non videtis. Credite, dum nondum videtis; et clamate, ut videatis. Quanta putatur infelicitas hominum, qui lucem istam corporalem non vident? Excæcatus est aliquis: continuo dicitur, Iratum Deum habuit, aliquid mali commisit. Hoc uxor Tobiæ dicebat viro. Clamabat Tob. 2. 21, etc.
ille propter hœdum, ne de furto esset; nolebat sonum furti audire in domo sua: illa defendens factum suum, opprobrio percutiebat maritum:

(a) Pauciores MSS. assumta caro.

CLASSIS I.

A et cum ille diceret, Reddite, si de furto est; illa respondebat insultans, Ubi sunt justitiæ tuæ? Quam cæca erat, quæ furtum defendebat: et quam lucem videbat, qui furtum reddi imperabat. Illa erat foris in luce solis: ille erat intus in luce justitiæ. Quis eorum erat in luce meliore?

CAPUT XVI.

16. Ad hanc lucem, Fratres, amandam hortamur Dilectionem Vestram, ut clametis operibus, cum Dominus transit: sonet vox fidei; ut stans Jesus, id est, incommutabilis manens Dei Sapientia, et majestas Verbi Dei, per quod facta sunt omnia, aperiat oculos vestros. Idem Tobias monens filium suum, ad hoc monebat ut clamaret: id est, ad bona opera monebat. Dicebat illi ut daret pauperibus, præcipiebat ut eleemosynas

Tob. 4. 11.

faceret indigentibus, et docebat dicens, Fili, eleemosynæ non sinunt ire in tenebras. Consilium

B percipiendæ atque obtinendæ lucis cæcus dabat. Eleemosynæ, inquit, non sinunt ire in tenebras. Si ei filius responderet miratus, Quid ergo pater, tu eleemosynas non fecisti ut modo cæcus loquaris: tu nunc nonne in tenebris es, qui mihi dicis, Eleemosynæ non sinunt ire in tenebras? Noverat ille de qua luce doceret filium, noverat in interiore homine quod videbat. Filius patri porrigebat manum, ut ambularet per terram; et pater filio, ut habitaret in cœlo.

Clamandum inter turbas clamare prohibentes.

17. Breviter, ut concludam, Fratres, Sermonem istum, ex eo quod nos plurimum tangit atque angit, videte esse turbas quæ corripiant cæcos clamantes. Omnes qui in hac turba sanari vultis, non vos deterreant: quia multi sunt no-

C mine Christiani, et operibus impii; non vos deterreant a bonis operibus. Clamate inter turbas compescentes, revocantes, insultantes, male viventes. Non enim solis vocibus comprimunt bonos Christianos mali, sed et malis operibus. Non vult bonus Christianus ire spectare. Hoc ipsum quod frenat concupiscentiam suam, ne pergat ad theatrum, clamat post Christum, clamat ut sanetur. Alii concurrunt, sed forte Pagani, forte Judæi. Immo vero tam pauci essent in theatris, ut erubescendo discederent, si Christiani ad theatra non accederent. Currunt ergo et illi, portantes sanctum nomen ad pœnam suam. Clama ergo non eundo, premens in corde tuo temporalem concupiscentiam; et tene te in clamore forti et perseveranti ad aures Salvatoris, ut stet Je-

D sus, et curet te. Inter ipsas turbas clama, ne desperes de auribus Domini. Non enim et illi cæci ex illa parte clamaverunt, ubi turba non erat, ut ex ea parte audirentur, ubi non esset impedimentum prohibentium. Inter ipsas turbas clamaverunt: et tamen Dominus audivit. Sic et vos etiam inter peccatores et luxuriantes, inter amatores sæcularium vanitatum, ibi clamate, ut sanet vos Dominus. Nolite per aliam partem clamare ad Dominum, nolite ad hæreticos ire, et

* CAPUT XVII.

ibi clamare ad Dominum. * Attendite, Fratres, quia in illis turba quæ clamare prohibebat, ibi sanati sunt qui clamabant.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Perseverantia contradictores vincuntur.

A 18. Nam et hoc attendat Sanctitas Vestra, quid sit perseverare in clamando. Dicam quod multi mecum experti sunt in nomine Christi: non enim cessat Ecclesia tales parere. Cum quisque Christianus cœperit bene vivere, fervere bonis operibus, mundumque contemnere; in ipsa novitate operum suorum patitur reprehensores et contradictores frigidos Christianos. Si autem perseveraverit, et eos superaverit perdurando, et non defecerit a bonis operibus: iidem ipsi jam obsequentur, qui ante prohibebant. Tamdiu enim corripiunt et perturbant et vetant, quamdiu sibi cedi posse præsumunt. Si autem victi fuerint perseverantia proficientium, convertunt se, et dicere incipiunt, Magnus homo, sanctus homo, felix cui Deus concessit. Hono-

B rant, gratulantur, benedicunt, laudant; quomodo illa turba quæ cum Domino erat, ipsa prohibebat ne cæci clamarent: sed post quam illi ita clamaverunt, ut mererentur audiri et impetrare misericordiam Domini, ipsa turba rursum dicit, *Vocat vos Jesus*. Jam et hortatores fiunt, qui paulo ante corripiebant ut tacerent. Solus autem ille non vocatur a Domino, qui non laborat in hoc sæculo. Sed quis in hac vita non laborat in peccatis et in iniquitatibus suis? Si autem omnes laborant, omnibus dictum est, Venite

Matth. 11. 28.

ad me omnes qui laboratis. Si autem omnibus dictum est, quare culpam tuam tribuis (a) invitatori tuo? Veni? Non tibi sit angusta domus e-

a

jus: pariter ab omnibus, totum a singulis possidetur regnum Dei: crescente possessorum nu-

C mero non minuitur, quia non dividitur. Unicuique integrum est, quod concorditer habetur a multis.

CAPUT XVIII.

Boni et mali in Ecclesia permixti.

Locus ad Ephes. 5.

19. Hoc tamen in mysterio lectionis hujus cognovimus, Fratres, quod aliis librorum sanctorum locis apertissime sonat, esse intus in Ecclesia et bonos et malos, quod sæpe dicimus frumentum et paleam. Nemo ante tempus deserat aream, toleret paleam in tritura, toleret in area. Quod enim toleret, in horreo non habebit. Veniet ventilator, qui dividet malos a bonis. Erit etiam corporalis separatio, quam modo spiritalis præcedit. A malis corde semper disjungimini,

23. q. 4. A malis.

ad tempus caute corpore copulamini. Nec tamen negligentes sitis in corrigendis vestris, ad curam scilicet vestram quoquo modo pertinentibus,

D monendo, docendo, hortando, terrendo. Quibuscumque modis potestis, agite. Nec cum invenitis in Scripturis et in exemplis sanctorum, sive qui ante, sive qui post Domini adventum in hac vita fuerunt, quod mali bonos in unitate non maculant, efficiamini pigri ad corrigendos malos. Duo-

Malus bonum duobus modis non maculat.

bus modis non te maculat malus: si non consentias, et si redarguas: hoc est, non communicare, non consentire. Communicatur, quippe quando facto ejus consortium voluntatis vel approbationis adjungitur. Hoc ergo nos admonens Apostolus ait, Nolite communicare operibus infructuo-

Ephes. 5. 11.

sis tenebrarum. Et quia parum erat, non con-

(a) Colbertinus MS. *imitatori tuo*.

CLASSIS I.

sentire, si sequeretur negligentia disciplinæ: Magis autem, inquit, et redarguite. Videte quemadmodum utrumque complexus est, Nolite communicare; magis autem et redarguite. Quid est, Nolite communicare? Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est, Magis autem et redarguite? Reprehendite, corripite, coercete.

Correctio non superbo animo facienda. 1. Cor. 10. 12. Gal. 6. 1. et 2.

20. Deinde in ipsa correctione vel coercitione alienorum peccatorum cavendum est, ne se extollat qui alterum corripit; et Apostolica illa cogitanda sententia est, Quapropter qui se putat stare, videat ne cadat. Foris terribiliter personet increpatio, intus lenitatis teneatur dilectio. » Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, » sicut dicit idem Apostolus, vos qui spiritales e» stis, hujusmodi instruite in spiritu mansuetudi» nis, intendens te ipsum, ne et tu tenteris. Alter » alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Item alio loco, Servum, inquit, Domini » non oportet litigare, sed mitem esse ad omnes, » docibilem, patientem: in modestia corripientem » diversa sentientes: ne forte det illis Deus pœni» tentiam ad cognoscendam veritatem, et resipi» scant a diaboli laqueis, a quo (a) capti tenentur » ad ipsius voluntatem. Neque ergo consentientes sitis malis, ut approbetis, neque negligentes, ut non arguatis; neque superbientes, ut insultanter arguatis.

1. Tim. 2. 24. etc.

Unitas numquam deserenda. 1 Cor. 13. 1.

21. Qui autem deseruerit unitatem, violat caritatem: et quisquis violat caritatem, quodlibet magnum habeat, ipse nihil est. Si linguis hominum loquatur et Angelorum, si sciat omnia sacramenta, si habeat omnem fidem, ut montes transferat, si distribuat omnia sua pauperibus, si corpus suum tradat, ut ardeat, caritatem autem non habeat; nihil est, nihil ei prodest. UNIVERSA INUTILITER HABET, qui unum illud quo universis utatur non habet. * Amplectamur itaque caritatem, studentes servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Non nos seducant qui carnaliter intelligunt et corporalem separationem facientes, ab Ecclesiæ frumentis toto orbe diffusis spiritali sacrilegio separantur. Per totum enim mundum seminatum est bonum semen. Bonus ille seminator Filius hominis, non in Africa sola, sed ubique sparsit semen bonum. Inimicus autem superseminavit zizania. Sed tamen quid ait pater-familias? Sinite utraque crescere usque ad messem. Per quid crescere? Utique per agrum. Quis est ager? numquidnam Africa? Non. Quis est ergo? Non interpretemur nos, Dominus dicat: neminem sinamus aliquid pro arbitrio suspicari. Dixerunt enim Magistro discipuli, Enarra nobis parabolam zizaniorum. Et enarravit Dominus: Semen bonum, dixit, filii sunt regni; zizania vero, filii mali. Quis ea seminavit? Inimicus autem, inquit, qui ea seminavit, diabolus est. Quis est ager? Ager est, inquit, hic mundus. Quæ est messis? Messis est, ait, finis sæculi. Qui sunt messores? Messores, inquit, Angeli sunt. Numquid Africa est mundus? Numquid messis hoc tempus? Numquid messor Donatus? Per totum orbem terrarum exspectate messem, per totum orbem terrarum crescite in messem, per totum orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem. Non vos seducant perversi, paleæ nimis leves, quæ evolant ante adventum ventilatoris ex area: non vos seducant. Tenete eos ad istam vel solam similitudinem zizaniorum, neque illos sinatis loqui amplius. Ille codices tradidit. Non: sed ille codices tradidit. Quilibet tradiderit, numquid infidelitas traditorum fidem Dei evacuavit? Quæ est fides Dei? Quam promisit Abrahæ, dicens, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Quæ est fides Dei? Sinite utraque crescere usque ad messem. Per quid crescere? Per agrum. Quid est, Per agrum? Per mundum.

* CAPUT XIX. Donatistarum separatio improbatur ex parabola zizaniorum. Matth. 13. 24. etc.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

Gen. 26. 4.

Donatistarum commentum de frumentorum diminutione.

22. Hic illi dicunt: Creverat quidem utrumque per mundum, sed jam frumenta diminuta sunt, et in istam nostram regionem paucitatemque revocata. Non te permittit Dominus interpretari quod vis. Ipse qui exponit hanc parabolam, claudit os tuum, os sacrilegum, os impium, os profanum, os tibi contrarium, qui contradicis testatori, etiam te ad hereditatem vocanti? Quomodo claudit os tuum? Dicendo, Sinite utraque crescere usque ad messem. Si jam fuit messis, credamus esse frumenta diminuta. Quamquam ne tunc quidem minuentur, sed in horreum recondentur. Sic enim ait, Colligite primum zizania, et alligate fasciculos, ad comburendum ea? frumentum autem recondite in horreum meum. Si ergo usque ad messem crescunt, post messem reconduntur; improbe, imple, quando minuuntur? Concedo in comparatione zizaniorum simul atque palearum frumenta esse pauciora: tamen utraque crescunt usque ad messem. Cum enim abundat iniquitas, refrigescit caritas multorum; crescunt zizania, crescit palea. Sed quia toto agro deesse non potest frumentum, quod perseverando usque ad finem salvum fiat, crescunt utraque usque ad messem. Et si propter abundantiam malorum dictum est, Putas veniens Filius hominis inveniet fidem in terra? hocque nomine significantur quicumque legis prævaricatione imitantur eum, cui dictum est, Terra es, et in terram ibis: tamen et propter abundantiam bonorum, et propter eum cui dictum est, Sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, et sicut arena maris, etiam illud non tacitum est, Quia multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac in regno Dei. * Utraque ergo crescunt usque ad messem, et suas sententias in Scripturis habent zizania vel paleæ, suas autem frumenta. Quas qui non intelligunt, confundunt, et confunduntur; atque ita peratrepunt cæca cupiditate, ut nolint obmutescere vel patefacta veritate.

Matth. 13. 30.

Ibidem. » » »

Matth. 24. 12.

Luc. 18. 8.

Gen. 3. 19.

Gen. 15. 5.

Matth. 8. 11.

* CAPUT XX.

23. Ecce, inquiunt, dicit Propheta, Recedite, exite inde, et immundum ne tetigeritis: quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, a quibus exire et recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos istam recessionem spiritaliter intelli-

Isai. 52. 11. Locus male de corporali separatione intellectus a schismaticis.

(a) Nonnulli MSS. captivi tenentur.

gimus, illi corporaliter. Nam et ego clamo cum Propheta, et qualiacumque simus vasa, utitur nobis Deus in dispensationem vestram: clamamus et nos, et dicimus vobis, Recedite, exite inde, et immundum ne tetigeritis: sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere quod pertinet ad correptionem malorum, quantum pro uniuscujusque gradu atque persona salva pace fieri potest? Displicuit tibi quod quisque peccavit, non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exegit, congruam, et quæ unitatem non violet, disciplinam, existi inde. Adtendite in facta sanctorum, ne forte nostra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt sancti, sic utique intelligenda sunt. Exite inde, inquit Propheta. Prius usitata ipsius verbi consecutione assero istam sententiam, et postea ostendo non meam. Plerumque accusantur homines; et cum accusati fuerint, defendunt se: cum autem se ille qui accusatur homo, rationabiliter justeque defenderit, qui audiunt, dicunt, Exiit inde. Quo inde exiit? Manens loco, exiit inde. Quomodo inde exiit? Ratione reddita, et defensione justissima. Hoc est quod faciebant sancti, quando excutiebant pulverem de pedibus suis adversus eos, qui sibi pacem nuntiatam non accipiebant. Exiit inde ille speculator, cui dictum est, Speculatorem posui te domui Israel. Illi enim dicitur, Si dixeris iniquo, et non se averterit ab iniquitate et a via sua; iniquus ille in sua iniquitate morietur, et tu animam tuam liberabis. Hoc si facit, exit inde, non separatione corporis, sed defensione operis sui. Fecit enim iste quod faciendum fuit: etiamsi ille non obtemperavit, cui obtemperandum fuit. Hoc est, Exite inde.

Isaiæ 52. 11. Florus ad 2. Cor. 6.

Lucæ 10. 11.

Ezech. 3. 17.

Ibidem 19.

24. Clamavit ista Moyses, clamavit Isaias, clamavit Jeremias, clamavit Ezechiel. * Videamus si hoc ipsi fecerunt, si dimiserunt populum Dei, et se ad gentes alias transtulerunt. Quam multa et quam vehementer Jeremias increpavit in peccatores et sceleratos populi sui. Inter eos tamen erat, unum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat: in ea hominum sceleratorum congregatione vivebat, sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, et voluntate non consentire, et ore non parcere. Quid dicam de Jeremia, de Isaia, de Daniel, de Ezechiel, de ceteris Prophetis, qui non recesserunt a populo malo, ne desererent bonos illi populo commixtos, ubi et ipsi tales esse potuerunt? Moyses ipse, Fratres, cum acciperet legem in monte, populus deorsum idolum fecit. Populus Dei, populus ductus cedentibus fluctibus rubri maris, qui sequentes inimicos obruerant, post tanta signa et miracula in Ægyptiorum plagis ad mortem, et in sua protectione ad salutem, tamen idolum poposcit, idolum extorsit, idolum fecit, idolum adoravit, idolo sacrificavit. Indicat Deus famulo suo populi factum, et dicit eos se perditurum a facie sua. Intercedit Moyses ad ipsum populum rediturus: et habuit occasionem recedendi et exeundi ab eis, sicut isti intelligunt, ne immundum tangeret, ne cum talibus viveret; non fecit tamen. Et ne forte hoc necessitate potius quam caritate fecisse videretur, obtulit illi Deus alium populum: Faciam te, inquit, in gentem magnam: ut illos deleret. At ille non accepit, cohæret peccatoribus, petit pro peccatoribus. Et quomodo petit? Magna probatio dilectionis, Fratres. Quomodo petit? Videte illam, de qua sæpe locuti sumus, maternam quodam modo caritatem. Cum Deus minaretur sacrilego populo, pia Moysi viscera tremuerunt, opposuit se pro illis iracundiæ Dei. Domine, inquit, si dimittis ei peccatum, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo quem scripsisti. Quam paternis maternisque visceribus, quam securus hoc dixerit, adtendens justitiam et misericordiam Dei: ut quia justus est, non perderet justum, quia misericors est, ignosceret peccatoribus.

* CAPUT XXI. — Prophetæ populi vitia reprehendebant, nec ab illo recedebant.

Exodi 32. 10.

Ibidem 32.

25. Certe jam manifestum est prudentiæ vestræ, quomodo accipienda sint omnia talia testimonia Scripturarum: ut quando Scriptura sonat, recedere nos debere a malis; non aliud intelligere jubeamur, nisi ut corde recedamus: ne majus malum in separatione bonorum committamus, quam in malorum conjunctione fugiamus, sicut ipsi Donatistæ fecerunt. Qui si vere boni malos arguerent, ac non potius ipsi mali bonos infamarent, qualeslibet pro pace tolerarent, qui Maximianistas receperunt tamquam integros, quos tamquam perditos antea damnaverunt. Certe manifeste dixit Propheta, Recedite et exite inde, et immundum ne tetigeritis. Ego ut intelligam quod dixit, adtendo quod fecit. Facto suo mihi exponit dictum suum. Dixit, Recedite. Quibus dixit? Utique justis. A quibus ut recederent, dixit? Utique a peccatoribus et iniquis. Quæro, a talibus utrum ipse recesserit? invenio quod non recesserit. Ergo aliter intellexit. Nam utique prior faceret quod præcepit. Recessit corde, objurgavit atque arguit. Continendo se a consensu non tetigit immundum: objurgando autem exiit liber in conspectu Dei; cui neque sua Deus peccata imputat, quia non fecit; neque aliena, quia non approbavit; neque negligentiam, quia non tacuit; neque superbiam, quia in unitate permansit. Sic ergo, Fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore sæculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, spectatores nugarum, consultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, (a) auspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorum esse nostis; quantum potestis, improbate ut corde recedatis; et redarguite, ut exeatis inde; et nolite consentire, ut immundum non tangatis.

CAPUT XXII. Corde recedendum a malis, non corpore.

(a) Quidam MSS. cum Floro, *haruspicum*.

CLASSIS I.

* Alias 9. inter editos ex MSS. Carthusiæ majoris.

* SERMO LXXXIX.

De verbis Evangelii Matth. 21. ubi Jesus (a) arborem arefecit, et de illis Lucæ 24. ubi finxit se longius ire.

Maledictio fici quid nos admoneat.

1. Lectio recentissima sancti Evangelii admonuit, terruit nos, ne folia habeamus et fructum non habeamus. Hoc autem breviter exponitur: ne verba adsint, et facta desint. Magnus terror! Quis non timeat cum in ipsa lectione oculis cordis aridam arborem videt, et sic ut ei dicatur, *Numquam in te fructus nascatur in æternum*. (Matth. 21. 19.) Terror corrigat, correctio fructus proferat. Sine dubio enim Dominus Christus prævidebat arborem quamdam merito aridam fieri, quod haberet folia, et fructus non haberet. B Ea est Synagoga, non vocata, sed reprobata. Nam et inde vocatus populus Dei, qui veraciter et sinceriter in Prophetis exspectabat salutare Dei Jesum Christum. Et quoniam fideliter exspectabat, meruit cognoscere præsentem. Inde enim Apostoli, inde tota turba præcedentium jumentum Domini et dicentium, *Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini*. (Ibidem 9.) Turba erat magna fidelium Judæorum, ante fusum pro se sanguinem in Christo credentium magna turba erat. Non enim frustra Dominus ipse non venerat, nisi ad oves, quæ perierant domus Israel. (Matth. 15. 24.) In aliis autem crucifixus, jam in cœlo exaltatus, invenit pœnitentiæ fructum: nec aridos fecit, sed in agro excoluit, et verbo irrigavit. C Inde erant illa quatuor millia Judæorum, qui crediderunt, postea quam sancto Spiritu impleti discipuli, et qui cum eis erant, linguis omnium gentium loquebantur, (Act. 2. 4.) et per omnes gentes futuram Ecclesiam illis linguarum diversitate quodam modo præanuntiabant. (Lucæ 19. 10.) Crediderunt tunc, et ipsæ oves erant, quæ perierant domus Israel: sed quia venerat Filius hominis quærere et salvare quod perierat, etiam ipsos invenit. Sed nescio ubi tamquam a lupis deprædati latebant in vepribus; et quia latebant in vepribus, ideo ad eos inveniendos non pervenit, nisi spinis passionis dilaceratus: tamen pervenit, invenit, redemit. Illi occiderant; non magis ipsum, quam se. (Act. 2. 37.) Salvi facti sunt per occisum pro se. Loquentibus enim Apostolis compuncti sunt qui pupugerant lancea, D compuncti sunt conscientis: compuncti autem consilium quæsierunt, datum receperunt, pœnitentiam egerunt, gratiam invenerunt, et credentes sanguinem biberunt quem sævientes fuderunt. Qui autem remanserunt mala et sterili progenie usque in hodiernum et usque in finem, in illa arbore figurati sunt. Modo venis ad eos, invenis apud eos omnia eloquia Prophetarum. Sed ista folia sunt: Christus esurit, fructum quærit; sed ideo in eis fructum non invenit, quia se in eis non invenit. Non enim habet fructum, qui non habet Christum. Non autem habet Christum, qui Christi non tenet unitatem, qui non habet

A caritatem. Ergo per hanc connexionem non habet fructum qui non habet caritatem. Audi Apostolum: Fructus autem spiritus caritas: (Gal. 5. 22.) commendaturus quasi botrum, hoc est, fructum. Fructus autem, inquit, spiritus, caritas, gaudium, pax, longanimitas. Noli mirari sequentia, ubi cœpit caritas.

Mons in mare missus ab Apostolis.

2. Ideo discipulis mirantibus arboris ariditatem, commendavit fidem, et ait illis, *Si habueritis fidem, et nihil discriminaveritis*, id est in omnibus Deo credideritis: non dixeritis, Hoc potest Deus, hoc non potest; sed de omnipotentis omnipotentia præsumseritis: *non solum hoc facietis, sed et monti huic si dixeritis, Tollere et mittere in mare, fiet. Et quæcumque oraveritis credentes, accipietis.* Legimus miracula facta a B discipulis, immo facta a Domino per discipulos: Quia sine me, inquit, nihil potestis facere. (Johan. 15. 5.) Potuit Dominus multa sine discipulis, nihil discipuli sine Domino. Qui potuit facere et ipsos discipulos, non utique est adjutus ab ipsis ut faceret ipsos. Legimus Apostolorum miracula, nusquam autem legimus arborem ab his arefactam, aut montem in mare translatum. Quæramus ergo ubi factum sit. Non enim verba Domini vacare potuerunt. Si attendas istas usitatas et notas arbores et istos montes, non est factum. Si attendas arborem de qua dixit, et montem ipsum Domini de quo Propheta dixit, Erit in novissimis diebus manifestus mons Domini: (Isai. 2. 2.) si hæc attendas, si hæc intelligas; et factum est, et per ipsos factum est. Arbor gens Judæa, sed iterum dico, C reprobata, non vocata: arbor illa, quam commemoravimus, gens Judæa. Mons sicut docuit propheticum testimonium, ipse Dominus. Arida arbor, gens Judæa sine honore Christi: mare, sæculum hoc omnibus Gentibus. Vide jam Apostolos loquentes ad arborem arefaciendam, et mittentes montem in mare. Loquuntur in Actibus Apostolorum ad Judæos contradicentes et verbo veritatis resistentes, hoc est folia habentes, et fructum non habentes, et dicunt illis, Vobis primum oportebat annuntiare verbum Dei, sed quoniam repulistis illud: (Act. 13. 46. etc.) Prophetarum verba loquimini, et non agnoscitis quem prænuntiarunt Prophetæ, hoc est, folia habentes: ecce convertimus nos ad Gentes. Hoc enim etiam per Prophetam prædicatum est: Ecce posui te in lucem D Gentium, ut sis salus usque in fines terræ. (Isai. 49. 6.) Ecce aruit arbor; et Christus ad Gentes, mons translatus in mare. Quomodo enim arbor non aresceret posita in vinea, de qua dictum erat, Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem? (Isai. 5. 6.)

Maledictionem arboris futurum aliquid præfigurasse.

3. Hoc ut Dominus commendaret prophetice se fecisse, de hac scilicet arbore non solum voluisse exhibere miraculum, sed futurum aliquid miraculo commendasse, multa sunt quæ nos admonent nobisque persuadent, immo ab invitis extorqueant. Primo quid arbor peccaverat, quoniam fructus non habebat, quem si suo tempore, hoc est, illorum pomorum, fructus non haberet,

(a) Recenset Possidius in Indiculo cap. 9.

CLASSIS I. nulla esset utique ligni culpa, quia lignum sine sensu non habebat culpam. Huc accedit, quia sicut in alio Evangelista hoc ipsum narrante legitur, Tempus pomorum illorum non erat. (Marci 11, 13.) Id enim tempus erat, quo ficus folia profert tenera, quæ novimus nasci ante fructus: hoc ideo probamus, quia passionis Domini dies propinquabat, et scimus quo tempore passus sit; et si hoc non adtenderemus, Evangelistæ utique dicenti, Non erat tempus ficorum, credere debemus. Ergo si miraculum fuerat tantummodo commendandum, et non aliquid prophetice figurandum, multo clementius Dominus, et sua misericordia dignius, si quam arborem aridam inveniret, viridem redderet; sicut languentes sanavit, sicut leprosos mundavit, sicut mortuos suscitavit. Tunc vero a contrario, quasi adversus regulam B clementiæ suæ, invenit arborem virentem, præter tempus nondum fructum habentem, non tamen fructum agricolæ suo negantem, et aridam fecit: tamquam diceret homini, Non me ariditas hujus arboris delectavit, sed tibi volui insinuare non sine caussa hoc me facere voluisse, nisi quia tibi quod plus adtenderes volui commendare. Non istam arborem maledixi, non arbori non sentienti pœnam indixi; sed te terrui, si quis advertis, ut esurientem Christum non contemneres, ut fructu potius opimari quam foliis obumbrari diligeres.

4. Hoc unum est quod Dominus commendat se aliquid significare voluisse. Quid aliud? Esuriens accedit ad arborem, et quærit poma. Nesciebat tempus nondum esse? Quod cultor arbo- C ris sciebat, Creator arboris nesciebat? Quærit ergo fructum in arbore, quem nondum habebat. Quærit, an potius quærere se fingit? Nam si vere quæsivit, erravit. Sed absit ut erraret. Ergo finxit. Timeus ne fingat, confiteris errasse. Aversaris errorem, incurris in fictionem. Æstuamus in medio. Si æstuamus, optemus pluviam, ut virescamus, ne aliquid indignum dicentes de Domino, potius arescamus. Evangelista quidem, *Venit*, inquit, *ad arborem, et fructum in ea non invenit*. (Matth. 21, 19.) Utique *non invenit*, non diceretur de illo, nisi qui vel * videre quæsiverat (* f. vere.), vel quærere se finxerat, quem ibi non esse noverat. Unde non dubitamus, errantem Christum nullo modo dicamus. Quid, finxisse dicimus? anne hoc di- D cimus? Quomodo hinc exibimus? Dicamus, ne quid Evangelista dixerit de Domino alio loco, non auderemus dicere nos ex nobis ipsis. Quod Evangelista scripsit, dicamus; et cum dixerimus, intelligamus. Sed ut intelligamus, prius credamus. Nisi enim credideritis, non intelligetis, sit Propheta. (Isai. 7, 9.) Post resurrectionem Dominus Christus ambulabat in via cum duobus discipulis suis, a quibus nondum agnoscebatur, quibus velut viator tertius comitabatur. Ventum est ad locum, quo illi tendebant, et ait Evangelista, ipse autem finxit se longius ire. (Lucæ 24, 28.) Illi autem tenebant eum

A more humanitatis dicentes, quod jam vesperasceret, rogantes ut cum eis ibi maneret: susceptus hospitio, frangit panem, benedicto et fracto pane cognoscitur. Non ergo jam timeamus dicere, finxit quærere, si finxit se longius ire. Sed alia quæstio oboritur. Hesterna die diu commendavimus in (a) Apostolis veritatem, quomodo invenimus in ipso Domino fictionem? Dicendum ergo, Fratres, et insinuandum vobis pro mediocribus viribus nostris, quas Dominus pro vobis donat nobis, et commendandum est vobis quod in omnibus Scripturis regulariter teneatis. Omne quod dicitur sive fit, aut per suam proprietatem cognoscitur, aut significat aliquid figurate; aut certe habet utrumque, et propriam cognitionem, et figuratam significationem. Tria proposui, exempla danda sunt, et unde nisi de sanctis Scripturis? Dictum quod proprie accipiamus, quia passus est Dominus, quia resurrexit, et adscendit in cælum, quia resurrecturi sumus in fine sæculi, quia cum illo in æternum, si eum non contemnimus, regnaturi. Hoc dictum proprie accipe, noli figuras inquirere: sicut est dictum, ita et est. Sic etiam facta. Adscendit Apostolus Jerosolymam videre Petrum, fecit hoc Apostolus, factum est, ipsius proprium est. Narrat tibi rem gestam: gestum ipsum secundum proprietatem. Per figuram dictum, *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli*. (Matth. 21, 42. Psal. 117, 22.) Si lapidem proprie intelligamus, quem lapidem reprobaverunt ædificantes, et factus est in caput anguli? Si angulum proprie accipiamus, in cujus anguli capite factus est lapis iste? Si figurate dictum admittamus, et capias figurate; Lapis angularis Christus; caput anguli, caput Ecclesiæ. Quare angulus Ecclesia? Quia hinc Judæos, hinc Gentes vocavit, et quasi duo parietes de diverso venientes et in se convenientes suæ pacis gratia colligavit. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum. (Ephes. 2, 14.)

5. Audistis dictum proprium, factum proprium, dictum figuratum: exspectatis factum figuratum. (Factum figuratum.) Multa sunt, sed interim quod occurrit ex admonitione lapidis angularis, quando unxit lapidem Jacob, quem ad caput posuerat cum dormiret, in quo somno magnum somnium viderat, scalas a terra in cælum surgentes et * homines (* f. Angelos.) adscendentes et descendentes, incumbente super scalas Domino, intellexit quid deberet figurare, unde nobis probaret ab illius visionis et revelationis intellectu se alienum non fuisse: lapidem pro Christo figuravit. (Gen. 28, 11, etc.) Noli ergo mirari, quod unxit, quia Christus ab unctione nomen accepit. Dictus autem erat Jacob iste in Scriptura homo sine dolo: ipse Jacob, nostis, appellatus est Israel. Ideo Dominus in Evangelio quando vidit Nathanael, Ecce, inquit, vere Israelita, in quo dolus non est. (Johan. 1, 47, etc.) Et ille Israelita nesciens adhuc qui cum » illo loqueretur, respondit, Unde me nosti? Et » Dominus ad eum: Cum esses sub arbore fici, vidi »

SERMON. DE SCRIPTURIS.

(a) Regula ad Scripturas interpretandas.

(a) In eo Sermone qui proxime ante istum notatur in Possidii Indiculo cap. 9. scilicet, *Ex Epistola ad Galatas, ubi Paulus Petrum reprehendit*.

CLASSIS I. te: tamquam diceret, Cum esses in umbra peccati, prædestinavi te. Et ille, quia meminerat se fuisse sub arbore fici, ubi Dominus non erat, agnovit in illo divinitatem, et respondit, Tu es Filius Dei, tu es rex Israel. Ille sub arbore fici non factus est arida ficus: agnovit Christum. Et Dominus ad illum: Quia dixi, Cum esses sub arbore fici, vidi te, ideo credis, majora horum videbis. Quæ sunt ista majora? Amen dico vobis, (Quia Israelita ille, in quo dolus non est; respice ad Jacob in quo dolus non est; et recole, unde loquitur, lapidem ad caput, visionem in somno, scalas a terra in cælum, descendentes et adscendentes; et vide quid Dominus dicat Israelitæ sine dolo;) videbitis cælum apertum; (Audi Nathanael sine dolo, quod vidit Jacob sine dolo;) videbitis cælum apertum, et Angelos adscendentes et descendentes, (ad quem?) ad Filium hominis. Ergo ille unctus erat ad caput Filius hominis: quia caput mulieris vir, caput viri Christus. Nec

1. Cor. 11. 3. tamen dixit adscendentes a Filio hominis et descendentes ad Filium hominis, quasi tantummodo sursum esset: sed adscendentes et descendentes ad Filium hominis. Audi sursum clamantem

Act. 9. 4. Filium hominis: Saule, Saule. Audi deorsum Filium hominis: Quid me persequeris?

Factum vere gestum et nihilo minus figuratum. 6. Audisti dictum proprium, quia resurrecturi sumus: factum proprium, quia sicut dictum est, Adscendit Paulus Jerosolymam videre Petrum.

Gal. 1. 18. Dictum est figuratum, *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes:* factum figuratum, unctus lapis, qui fuit ad caput Jacob. Debetur exspectationi vestræ quod ex utroque sit, et proprie gestum est et significat figuratum.

Gal. 4. 22. Novimus Abraham duos filios habuisse, unum ex ancilla, alium ex libera; proprie gestum, non solum narratum, sed et factum: figuratum ibi exspectas? Hæc sunt duo Testamenta. Quod ergo figurate dicitur, quodam modo fingitur. Sed quoniam * debet exitum significationis, et ipsa significatio * teneret fidem veritatis, vitat crimen falsitatis.

* f. habet.
* f. tenet.

Matth. 13. 3. Ecce exiit seminans seminare, et seminando cecidit in via, cecidit super petrosa loca, cecidit inter spinas, cecidit in terram bonam. Quis exiit seminare, aut quando exiit, aut in quas spinas, aut in quos lapides, aut in quam viam, aut in quem agrum. Si audis fictum, intelligis significative: fictum est. Si enim vere homo seminator exiret, et semina, sicut audivimus, per hæc diversa jactaret, non erat fictum, sed nec mendacium. Nondum autem fictum, sed non mendacium. Quare? Quia significat aliquid, quod fictum est, non te decipit. Quærit intelligentem, non facit errantem. Hoc volens commendare Christus, poma quæsivit, figuratam ibi, non fallacem commendabat fictionem; ac per hoc laudabilem non criminosam fictionem; non qua discussa * ea in facultatem, sed perscrutata si invenias veritatem.

* f. eas in falsitatem, sed ut perscrutata ipsa invenias etc.

7. Video quod dicturus sit, Expone mihi hoc quod significabat, quod finxit se longius ire. Si enim * significabat, fallacia est, mendacium est.

* f. non significabat.

(a) Sic in altero e MSS. Corb. inscribitur. Porro de basilica Restituta dictum est supra ad Serm. 79.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Expositionibus nostris et discretissimis regulis debemus hoc dicere quid significabat affectio quædam longius eundi: finxit se longius ire, et tenetur, ne longius eat. Quantum igitur, ad præsentiam corporalem absens putabatur Dominus Christus, absens putabatur, velut longius ibit. Tene fideliter, tene illum ad fractionem panis. Quid dicam? agnovistis? Si agnovistis, ibi Christum invenistis. Diutius de sacramento loquendum non est. Qui hoc sacramentum nosse differunt, longius ab eis Christus. Id teneant, non dimittant; invitent ad hospitium, et invitantur ad cælum.

* SERMO XC.

* Alias 14. ex editis a Sirmondo.

De verbis Evangelii Matth. 22. ubi de nuptiis filii Regis. Contra Donatistas, de caritate.

(a) Habitus Carthagine in Restituta.

Convivium Dominicum duplex, aliud hic, fidelium: aliud in cælis, beatorum.

1. Nuptias filii regis ejusque convivium norunt omnes fideles, et apparatus mensæ Dominicæ omnium est voluntati propositus. Interest autem quomodo quis accedat, cum accedere non vetatur. Scripturæ quippe sanctæ docent nos Dominica duo esse convivia; unum quo veniunt boni et mali, alterum quo non accedunt mali. Ergo convivium Domini, unde modo cum Evangelium legeretur audivimus, habet utique bonos et malos. Omnes qui ab hoc convivio excusaverunt, mali sunt: sed non omnes qui intraverunt, boni sunt. Alloquor ergo vos, qui in hoc convivio boni discumbitis, quicumque attenditis quod dictum est, Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. 1. Cor. 11. 29. Omnes qui tales estis, alloquor vos, ut foris non quæratis bonos, intus toleretis malos.

Justi omnes hac in vita et mali sunt et boni.

2. Non dubito audire velle Caritatem Vestram, quinam isti sunt, de quibus alloquens disputavi, ut foris non quærant bonos, intus tolerent malos. Si omnes mali sunt intus, quos sum allocutus? Si autem omnes boni sunt intus, quos monui ut tolerent malos? Prius ergo adjuvante Domino, de hac quæstione ut possumus, exeamus. Bonum si perfecte liquidoque perpendas, nemo bonus nisi unus Deus. Habes apertissime Dominum dicentem, Quid me interrogas de bono? Matth. 19. 17. Nemo bonus nisi unus Deus. Quomodo ergo nuptiæ illæ habent bonos et malos, si nemo bonus nisi unus Deus? Primo scire debetis, secundum quemdam modum omnes nos esse malos. Prorsus secundum quemdam modum omnes mali sumus: secundum autem quemdam modum, non omnes boni sumus. Possumus enim nos Apostolis comparare? quibus ipse Dominus ait, Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris. Matth. 7. 11. Si consideremus Scripturas, unus ibi erat malus inter duodecim Apostolos, propter quem Dominus ait quodam loco. Et vos mundi estis, sed non omnes. Johan. 13. 10. Allocutus tamen in commune omnes ait, Si vos cum sitis mali. Audivit

CLASSIS I. hoc Petrus, audivit Johannes, audivit Andreas, audierunt ceteri omnes undecim Apostoli. Quid » audierunt? Vos cum sitis mali, nostis bona data » dare filiis vestris: quanto magis Pater vester, » qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? Ad to quod mali essent, desperaverunt: audito quod Deus in cœlis esset pater ipsorum, respiraverunt. Cum sitis, inquit, mali: quid ergo de» betur malis, nisi supplicium? Quanto magis, in» quit, Pater vester, qui in cœlis est? quid debetur filiis, nisi præmium? In nomine malorum, metus pœnarum: in nomine filiorum, spes heredum.

3. Secundum quid ergo mali erant iidem ipsi, qui secundum aliquid boni erant. Quibus enim » dictum est, Cum sitis mali, nostis bona data » dare filiis vestris: continuo subjectum, Quanto » magis Pater vester qui in cœlis est? Pater ergo malorum, sed non relinquendorum; quia medicus sanandorum. Secundum ergo quemdam modum mali erant. Et tamen illi convivæ patrisfamilias in regis nuptiis, puto quia non erant de illo numero, de quibus dictum est, *Invitaverunt bonos et malos*, ut in numero malorum deputentur, quos audivimus exclusos in illo, qui inventus est non habere vestem nuptialem: Secundum quid, loquam, mali erant qui boni erant: secundum quid boni erant qui mali erant. Audi Johannem secundum quid mali erant: Si dixerimus, quia non habemus peccatum, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Ecce secundum quid mali erant: quia habebant peccatum. Secundum quid boni erant? Si confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui dimittet nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate. Si ergo dixerimus, secundum hanc expositionem, quam audistis me de sanctis Scripturis, ut arbitror, protulisse, eosdem homines et bonos esse secundum quemdam modum, et malos secundum quemdam modum; si secundum hunc sensum voluerimus accipere quod dictum est, *Invitaverunt bonos et malos*, id est eosdem ipsos et bonos et malos; si hoc voluerimus accipere, non permittimur, propter illum qui inventus est non habens vestem nuptialem, et non utcumque projectus, ut tantum illo convivio privaretur, sed ut æterno in tenebrarum supplicio damnaretur.

Mali a convivio exclusi, quinam intelligendi. Matth. 22. 10.

I. Johan. I. 8.

Ibid. 9

Uno excluso multos exclusos significari. V. infra Serm. 95.

4. Sed dicit aliquis, Quid de uno homine? quid mirum? quid magnum, si servis patris-familias subrepsit unus in turba non habens vestem nuptialem? Numquid propter illum poterat dici, *Invitaverunt bonos et malos?* Intendite ergo, et intelligite, Fratres mei. Unus ille unum genus erat; nam multi erant. Respondeat hic mihi diligens auditor, et dicat, Nolo mihi narres suspiciones tuas: probari mihi volo, quia unus ille multi erant. Aderit Dominus, probabo plane, nec longius requiram ut possim probare. In ipsis suis verbis Deus adjuvabit me, et quod vobis apertum sit ministrabit per me. Ecce *ingressus pater-familias, ut inspiceret discumbentes.* Videte, Fratres mei, quia non pertinuit ad servos, nisi invitare et adducere bonos et malos: videte quia non dictum est, Consideraverunt ser-

v. 11.

A vi discumbentes, et ibi invenerunt hominem non habentem vestem nuptialem, et dixerunt ei. Non hoc scriptum est. Pater-familias inspexit, paterfamilias invenit, pater-familias distinxit, paterfamilias separavit. Hoc quidem prætereundum non fuit. Aliud autem probare suscepimus, quomodo multi essent ille unus. *Intravit* ergo *pater-familias inspicere discumbentes, et invenit hominem non habentem vestem nuptialem: * et ait illi, Amice, quomodo huc venisti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* Talis enim interrogabat, cui ille fingere nihil poterat. Vestis quippe illa in corde, non in carne inspiciebatur: quæ si de super fuisset induta, etiam servis non fuisset occultata. Ubi sit induenda vestis nuptialis, accipite, ubi loquitur, Sacerdotes tui induan-

B tur justitiam. De ea veste dicit Apostolus, si tamen induti, et non nudi inveniamur. Ergo inventus est a Domino qui servos latebat. Interrogatus obmutescit: ligatur, projicitur, damnatur unus a multis. Domine, dixeram, quia tu admones omnes admonere. Recolite mecum verba quæ audistis, et multos fuisse unum illum modo invenietis, modo judicabitis. Unum certe interrogaverat Dominus, uni dixerat, *Amice, quomodo huc intrasti?* Unus obmutuerat, et de ipso uno dictum fuerat, *Ligate illi manus et pedes, et mittite illum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium.* Quare hoc? *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Quid huic manifestationi veritatis quispiam contradicat? *Mittite*, inquit, *illum in tenebras exteriores.* Illum certe

C unum, de quo dicit Dominus, *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Ergo pauci non mittuntur foras. Certe unus erat ille, qui non habebat vestem nuptialem. *Projicite eum.* Quare projicitur? *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Dimittite paucos, projicite multos. Certo unus erat. Unus omnino iste, non solum multi erant, sed multitudine bonorum numerum superabant. Multi enim et boni: sed in comparatione malorum pauci sunt boni. Multa frumenta nata sunt: compara paleis, et pauca grana sunt. Iidem ipsi in se ipsis multi, in comparatione malorum pauci. Quomodo probamus quia in se ipsis multi? Multi ab Oriente et ab Occidente venient. Quo venient? Ad illud convivium; in quod boni et mali intrant. De alio convivio locutus adjun-

D xit, Et recumbent cum Abraham, Isaac, et Jacob, in regno cœlorum. Illud est convivium, quo non accessuri sunt mali. Hoc quod modo est digne accipiatur, ut ad illud perveniatur. Iidem ergo multi, qui pauci: multi in se ipsis, pauci in malorum comparatione. Ergo quid ait Dominus? * invenit unum, et ait, Projiciantur multi, remaneant pauci. Dicere enim, *Multi vocati, pauci vero electi*, nihil est aliud, quam aperte ostendere, qui in isto convivio tales habeantur, ut ad illud convivium perducantur, quo nullus accedet malorum.

5. Quid ergo est? Omnes qui acceditis ad mensam Dominicam, quæ hic est, nolo esse cum multis separandis, sed cum paucis conser-

SERMON. DE SCRIPTURIS.

v. 12.

Psal. 131. 9.
2. Cor. 5. 3.

v. 13.

v. 14.

Matth. 8. 11.

Ibidem.

Quænam sit vestis nuptialis.

CLASSIS I. vandis. Unde hoc poteritis? Accipite vestem nuptialem. Expone, inquies, nobis vestem nuptialem. Procul dubio illa vestis est, quam non habent nisi boni, in convivio relinquendi, servandi ad convivium quo nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi: ipsi habent vestem nuptialem. Quæramus ergo, Fratres mei, inter fideles qui sunt qui habent aliquid, quod mali non habent, et ipsa erit vestis nuptialis. Si sacramenta dixerimus, videtis quemadmodum sint malis bonisque communia. Baptismus est? Sine baptismo quidem nemo ad Deum pervenit: sed non omnis qui habet baptismum ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere baptismum esse vestem nuptialem, id est ipsum sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Forte altare est, vel quod accipitur de altari. Videmus quia multi manducant, et judicium sibi manducant et bibunt. Quid ergo est? Jejunatur? Jejunant et mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt et mali. Postremo miracula fiunt? non solum boni faciunt et mali, sed aliquando non faciunt boni. Ecce in veteri populo magi Pharaonis miracula faciebant, Israelitæ non faciebant: in Israelitis solus Moyses et Aaron faciebant; cæteri non faciebant, sed videbant, timebant, credebant. Numquid meliores magi Pharaonis miracula facientes, quam populus Israel, qui miracula facere non valebat, et ad Deum tamen populus pertinebat? In ipsa Ecclesia, Apostolum audi, Numquid omnes Prophetæ? numquid omnes dona habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur?

Exodi 7.

I. Cor. 12, 29. etc.

Vestis nuptialis caritas.

6. Quæ est ergo vestis illa nuptialis? Hæc est vestis nuptialis: *Finis autem præcepti est*, Apostolus dicit, *caritas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta*. Hæc est vestis nuptialis. Non quæcumque caritas: nam plerumque videntur se diligere etiam homines participes malæ conscientiæ. Qui simul latrocinia faciunt, qui simul maleficia, qui simul histriones amant, qui simul aurigis et venatoribus clamant, plerumque diligunt se: sed non est in eis caritas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Talis caritas vestis est nuptialis. *Si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum*, inquit, *ut æramentum sonans, aut cymbalum tinniens*. Advenerunt linguæ solæ, et dicitur eis, Quid huc intrastis non habentes vestem nuptialem? *Si habuero*, inquit, *prophetiam, et sciero omnia sacramenta, et omnem scientiam, et habuero fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum*. Ecce sunt illa miracula hominum plerumque non habentium vestem nuptialem. Si hæc, inquit, habeam omnia, et Christum non habeam, nihil sum. Nihil, inquit, sum. Ergo prophetia nihil est? ergo scientia sacramentorum nihil est? Non illa nihil

I. Tim. 1, 5.

I. Cor. 13, 1.

Ibidem 2.

Bona cetera sine caritate non prosunt.

A sunt: sed ego, si illa habeam, et caritatem non habeam, nihil sum. Quanta bona nihil prosunt sine uno bono? Si non habeam caritatem, si eleemosynas largior in pauperes, si ad confessionem nominis Christi usque ad sanguinem, usque ad ignes accedo, possunt ista fieri et amore gloriæ, inania sunt. Quia ergo possunt fieri etiam amore gloriæ inania, non caritate pinguissima pietatis, etiam ipsa commemorat, et ipsa audi: *Si distribuero omnia mea in usum pauperum, et si tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem non habeam, nihil mihi prodest*. Hæc est vestis nuptialis. Interrogate vos, si habetis illam, securi estis in convivio Dominico. Duæ sunt in homine uno, caritas et cupiditas. Caritas nascatur in te, si nondum nata B est; et si nata est, alatur, nutriatur, crescat. Illa vero cupiditas, et si in hac vita exstingui penitus non potest; quia si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est: in quantum autem est in nobis cupiditas, in tantum sine peccato non sumus: caritas crescat, cupiditas decrescat: ut aliquando illa perficiatur, hoc est caritas, cupiditas consumatur. Induite vos vestem nuptialem: vos alloquor, qui necdum habetis. Jam intus estis, jam ad convivium acceditis, et vestem in honorem sponsi nondum habetis: vestra adhuc quæritis, non quæ Jesu Christi. Vestis enim nuptialis in honore accipitur conjugationis, id est sponsi et sponsæ. Nostis sponsum: Christus est. Nostis sponsam: Ecclesia est. Deferte nubenti, deferte docenti. Si istis bene detuleritis C qui nubent, vos filii eritis. Ergo in hoc proficite. Diligite Dominum, et ibi discite diligere vos: ut cum diligendo Dominum dilexeritis vos, securi diligatis proximos sicut vos. Quando enim non invenio se ipsum diligentem, quomodo ei permitto proximum, quem diligat sicut se ipsum? Et quis est, inquit, qui non diligat se ipsum? Ecce quis est: *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Numquid diligit se, qui amat carnem suam, et odit animam suam, malo suo, malo animæ suæ et carnis suæ? Quis autem diligit animam suam? Qui diligit Deum ex toto corde suo, et ex tota mente sua. Jam tali (a) committo proximum. Diligite proximos, tamquam vos ipsos.

Ibidem 3.

I. Cor. 13, 3. (Ibidem 3.)

Caritas et cupiditas in homine.

Psal. 10. 6.

D 7. Quis est, inquit, mihi proximus? Omnis homo proximus tuus est. Nonne duos parentes habuimus omnes? Proxima sunt sibi cujusque generis animalia, columbus columbo, pardus pardo, aspis aspidi, pecus pecori, et non est proximus homo homini? Recolite institutionem creaturæ. Dixit Deus, protulerunt aquæ, natantia, cetos magnos, pisces, alites, similisque protulerunt. Numquid de una ave omnes aves? Numquid de uno vulture omnes vultures? Numquid de uno columbo omnes columbi? Numquid de uno colubro omnes colubri? Numquid de una aurata

Proximus, omnis homo.

(a) Sic Corb. MS, antiqua manu emendatus: nam habuit primum sicuti Sirmond. ex eo Pedidit, committo proximo.

omnes auratæ? Numquid de una ove omnes oves? Utique simul terra genera protulit omnia. Ventum est ad hominem, et non protulit terra hominem. Factus est nobis unus pater: nec saltem duo, pater et mater: factus est inquam nobis unus pater, nec saltem duo, pater et mater: sed de uno patre una mater; unus de nullo, sed a Deo factus est, et una de illo. Adtendite genus nostrum: de uno fonte manavimus: et quia ille unus in amaritudinem versus est, omnes ex oliva oleaster facti sumus. Venit et gratia. Generavit unus ad peccatum et ad mortem, tamen unum genus, tamen proximos sibi omnes; tamen non solum similes, sed etiam cognatos. Venit unus contra unum: contra unum qui sparsit, unus qui colligit. Sic contra unum qui occidit, unus qui vivificat. [1.Cor.15.22.] Sicut enim in Adam omnes moriuntur; sic in Christo omnes vivificabuntur. Sed quomodo de illo omnis qui nascitur, moritur: sic in Christo omnis qui credit, vivificatur. Sed si habeat vestem nuptialem, si invitetur servandus, non separandus.

Fides non qualibet laudatur

8. Habete itaque caritatem, Fratres mei. Exposui vobis vestem nuptialem, exposui vobis vestem. Laudatur fides, constat, laudatur: sed quæ fides, distinguitur Apostolus. Nam quosdam gloriantes de fide, et non habentes bonos mores, objurgat apostolus Jacobus, et dicit, [Jacobi 2.19.] » Tu credis quoniam unus est Deus, et bene facis. » Et dæmones credunt, et contremiscunt. Unde » laudatus est Petrus, unde dictus est beatus, revolite mecum. Quia dixit, [Matth.16.17.] Tu es Christus Filius Dei vivi? Ille non sonum verborum, sed affectum cordis intendit, qui beatum pronuntiavit. Nam vultis nosse beatitudinem Petri non in illis verbis fuisse? Hæc dixerunt et dæmones. Scimus qui sis, [Matth.8.29.] Tu es Filius Dei. Filium Dei confessus est Petrus: Filium Dei confessi sunt dæmones. Distingue Domine, [Marci 1.24.] distingue. Distinguo plane. Petrus dixit in amore, dæmones a timore. Denique ille dicit, Tecum sum usque ad mortem. [Matth. 26. 35.] Illi dicunt, Quid nobis et tibi? Ergo qui venisti ad convivium, noli de sola fide gloriari. Distingue et ipsam fidem, et tunc in te agnoscitur vestis nuptialis. Distinguat Apostolus, doceat nos: [Gal. 5. 6.] Neque circumcisio, inquit, aliquid valet, neque » præputium, sed fides. Dic quæ: numquid non » et dæmones credunt et contremiscunt? Dico, inquit, audi, distinguo, modo distinguo: Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Quæ ergo fides? qualis fides? Quæ per dilectionem ope» ratur. Omnem, inquit, scientiam si habeam, et » omnem fidem, ita ut montes transferam, carita» tem autem non habeam, nihil sum. Habete fidem cum dilectione: nam dilectionem non potestis habere sine fide. Hoc moneo, hoc exhortor, hoc in nomine Domini doceo Caritatem Vestram, ut habeatis fidem cum dilectione: quia potestis habere fidem sine dilectione. Nam non vos exhortor ut habeatis fidem, sed caritatem. Non potestis enim habere caritatem sine fide: caritatem enim dico Dei et proximi: unde potest ista esse sine fide? Quomodo amat Deum, qui non credit in Deum? Quomodo amat Deum stultus, qui dicit in corde suo, Non est Deus? Potest fieri ut credas venisse Christum, et non diligas Christum. Non potest autem fieri ut diligas Christum, et non dicas venisse Christum.

Caritas ad inimicos extendi debet.

9. Ergo habete fidem cum dilectione. Ista est vestis nuptialis. Amate invicem, qui Christum diligitis: amate amicos, amate inimicos. Non sit vobis durum. Quid ergo perditis, ubi multum adquiritis? Quid pro magno rogas Deum, ut moriatur inimicus tuus? Non est vestis ista nuptialis. Adtende ipsum sponsum in cruce pro te pendentem, et pro suis inimicis Patrem rogantem: Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. [Luce 23.34.] Vidisti sponsum ista dicentem, vide et amicum sponsi cum veste nuptiali invitatum. Benedictum Stephanum adtendite, quomodo increpat Judæos, tamquam sævus, tamquam iratus: Dura cervice, et non circumcisi corde et auribus, vos restitistis Spiritui-sancto. [Act. 7. 51. a et 52.] Quem Prophetarum non occiderunt patres vestri? Audisti quomodo lingua sæviat. Adhuc tu paratus es dicere in quemlibet, atque utinam in eum dicas, qui Deum offenderit, non qui te. Offendit Deum et non increpas; offendit te, clamas: ubi est vestis illa nuptialis? Audistis ergo quomodo sævierit Stephanus: audite quomodo dilexerit. Offendit eos quos increpabat, lapidatus est ab eis. Et cum undique furentium manibus, et lapidum ictibus premeretur et tunderetur, prius ait, Domine Jesu Christe, accipe spiritum meum. [Ibidem 58, etc.] Deinde postea quam pro se stans oravit, pro illis qui lapidabant eum, genu fixit, et dixit, Domine ne statuas eis hoc delictum: ego moriar in carne, non illi in corde. Et hoc dicto obdormivit. Post hæc verba nihil addidit: dixit, et abiit: novissima ejus oratio pro inimicis fuit. Discite habere vestem nuptialem. Ita et tu fige genua, et collide frontem in terra, et accessurus ad mensam Domini, ad convivium sanctarum Scripturarum, noli dicere, Si moriatur inimicus: Domine, si quid a te merui occide inimicum meum. Quod si forte dicis, non times ne tibi respondeat, Si occidere vellem inimicum tuum, te prius occiderem? An gloriaris, quia modo invitatus venisti? Cogita, paululum ante quid fuisti. Nonne me blasphemasti? Nonne me irrisisti? nonne nomen meum de terra delere voluisti? Sed plaudis tibi, quia invitatus venisti. Si te occidissem inimicum, quem facerem amicum? Quid male orando doces me, quod non feci in te? Immo ego, dicit tibi Deus, doceam te, ut imiteris me. [Luce 23.34.] In cruce pendens dixi, Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Docui hoc militem meum. Esto tyro meus contra diabolum. Aliter invicte nullo modo pugnabis, nisi pro tuis inimicis oraveris. Dic plane, dic etiam hoc, dic ut inimicum tuum persequaris: sed scienter dic; distingue quod dicis, Ecce homo est inimicus tuus: responde mihi, quid in illo inimicetur tibi: numquid hoc quod homo est, inimicatur tibi? Non. Sed quid? Quod malus est. Quod homo est, quod ego feci, non tibi ini-

Oratio contra inimicos quænam illicita, quænam licita.

CLASSIS I.

micatur. Dicit tibi, Ego hominem feci non malum: factus est malus per inobedientiam, qui potius Zabulo obedivit, quam Deo. Quod ipse fecit, hoc tibi inimicatur: unde malus, tibi inimicus est; non unde homo est. Audio enim hominem, et malum: unum nomen est naturæ, alterum culpæ: sano culpam, et servo naturam. Hoc tibi dicit Deus tuus: Et ecce vindico te, occido inimicum tuum: de illo tollo quod malus est, servo quod homo est: numquid si fecero illum hominem bonum, non occidi inimicum tuum, et feci amicum tuum? Sic roga quod rogas, ut non homines pereant, sed ipsæ inimicitiæ pereant. Si autem hoc oras, ut homo moriatur; malus oras contra malum: et cum dicis, Occide malum; respondet tibi, Quem (a) vestrum?

Extendenda dilectio, ut omnes rapiat ad Deum.

10. Extendite ergo dilectionem, non usque ad conjuges et filios vestros. Ista dilectio etiam in pecoribus et passeribus invenitur. Scitis istos passeres et hirundines quemadmodum diligant conjuges, simul ova foveant, simul pullos nutriant, gratia quadam et naturali bonitate, nulla cogitata mercede. Non enim dicit passer, Nutriam filios meos, ut cum senuero, pascant me. Nihil horum cogitat: gratis amat, gratis pascit: affectum parentis exhibet, retributionem non requirit. Et vos, novi, scio, sic amatis filios vestros. Non enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. (1. Cor. 12. 14.) Hinc etiam multi * excitatis avaritiam vestram, quia filiis vestris adquiritis, eisque servatis. (* f. excusatis. V. supra Serm. 86. n. 11.) Sed extendite dilectionem, crescat ista dilectio: amare autem filios et conjuges, nondum vestis illa nuptialis est. Habete fidem ad Deum. Prius diligite Deum. Extendite ad Deum; et quos poteritis, rapite ad Deum. Inimicus est: rapiatur ad Deum. Filius est, uxor est, servus est: rapiatur ad Deum. Peregrinus est: rapiatur ad Deum. inimicus est, rapiatur ad Deum. Rape, rape inimicum: rapiendo non erit inimicus. Sic (b) proficiatur, sic caritas nutriatur, ut nutrita perficiatur: sic vestis nuptialis induatur: sic imago Dei, ad quam creati sumus, proficiendo resculpatur. Peccando enim obsolefacta erat, adtrita erat. Unde adtrita? unde obsolefacta? Cum fricatur ad terram. Quid est, ad terram fricatur? Terrenis cupiditatibus teritur. Quamquam enim in imagine ambulet homo, tamen vane conturbatur. (Psal. 38. 7.) Veritas quæritur in Dei imagine, non vanitas. Amando enim veritatem imago illa, ad quam creati sumus, resculpatur, et proprius nummus Cæsari nostro reddatur. Sic enim ex responsione Domini audistis, tentantibus Judæis dicentem Dominum, *Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census*, id est impressionem imaginis et superscriptionem. (Matth. 22. 18. et 19.) Ostendite mihi quid solvitis, quid paratis, quid a vobis exigitur, ostendite mihi. Ostenderunt illi denarium: et quæsivit cujus haberet imaginem et superscriptionem. Responderunt, *Cæsaris*. Cæsar iste et imaginem suam quærit. Cæsar non vult sibi perire quod jussit, et Deus non vult perire quod fecit. Cæsar, Fratres mei, non fecit nummum: monetarii faciunt; artificibus jubetur, suis ministris imperavit. Imago exprimebatur in nummo: in nummo est imago Cæsaris. Et tamen quod alii impresserunt quæritur: ille thesaurizat; ille non vult sibi negari. Moneta Christi homo est. Ibi imago Christi, (c) ibi nomen Christi, munus Christi, et officia Christi.

SERMON DE SCRIPTURIS.

* SERMO XCI.

(* Alias de Tempore 234.)

De verbis Evangelii Matth. 22. ubi (d) Dominus interrogavit Judæos, cujus filium dicerent esse Christum.

CAPUT I. Christum esse Messiam probatur contra Judæos.

1. INTERROGATI Judæi, sicut nunc ex Evangelio, cum recitaretur, audivimus, quomodo esset Dominus noster Jesus Christus filius David, quem Dominum suum dixerit ipse David, respondere non potuerunt. Hoc enim in Domino noverant, quod videbant. Apparebat enim eis filius hominis: occultus autem erat Filius Dei. Hinc est, quod eum et superari posse crediderunt, et ligno suspensum irriserunt, dicentes, Si Filius Dei est, descendat de cruce, et credimus in eum. (Matth. 27. 40.) Aliud videbant, aliud non cognoscebant. Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sciebant tamen Christum filium David. Nam etiam nunc ipsum sperant esse venturum. Latet eos quod venerit, sed volentes latet. Neque enim si pendentem non agnoverunt, et regnantem agnoscere non debuerunt. In cujus enim nomine vocantur et benedicuntur omnes gentes, nisi in ejus quem putant Christum non fuisse? Ipse enim filius David, utique ex semine David secundum carnem, filius est Abraham. Si autem dictum est ad Abraham, In semine tuo benedicentur omnes gentes, (Gen. 22. 17.) et vident jam in Christo nostro benedici omnes gentes, quid expectant quod jam (e) venit, et non timent quod venturum est? Lapidem enim se dixit ipse Dominus noster Jesus Christus, (Lucæ 20. 17. et 18.) prophetico ad se asserendum utens testimonio. Lapidem autem talem, ut si quis in eum offenderit, conquassetur; super quem autem lapis ille venerit, conterat eum. Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: jacendo humilis quassat offendentem, veniendo excelsus conterit superbientem. Jam ergo Judæi illis offensione quassati sunt; restat ut ejus præclaro adventu etiam conterantur, nisi forte cum vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim est Deus, et illos quotidie invitat ad fidem.

(a) Ita Corbeiensis MS. tametsi qui eo utebatur Sirmondus descripserit, *Quem malum?* Versus etiam aliquot ex eodem codice tum supra, tum infra post verba, *Habere fidem ad Deum*, restituimus omissos a Sirmondo.

(b) Sic exemplar MS. At Sirmondus, *perficiatur*.

(c) Apud Sirmondum deest, *ibi nomen Christi*. Habetur in exemplari MS. moxque in eodem codice pro *munus Christi*, legitur *nummus Christi*.

(d) Recensetur a Possidio in Indiculo cap. 8.

(e) Editi, *quod jam non venit*. Abest particula *non*, a MSS.

CLASSIS I.

CAPUT II. 2. Sed cum Judæi respondere non possent Domino proponenti quæstionem et dicenti, cujus filium dicerent Christum: atque illi responderent, filium David: addendo et proponendo, *Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens*, * *Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis?* * *Si ergo David*, inquit, *in spiritu dicit eum Dominum, quomodo est filius ejus?* Non dixit, Non est filius ejus: sed, *Quomodo est filius ejus? Quomodo* cum dicit, verbum quærentis est, non negantis: tanquam si hoc eis diceret, Bene quidem dicitis Christum filium David, sed ipse David Dominum eum dicit; quem dicit ille Dominum quomodo est filius? Dicerent Judæi, si instructi essent fide Christiana, quam nos tenemus: si contra Evangelium corda non clauderent, si vitam spiritalem in se habere voluissent, responderent instructi Ecclesiastica fide huic quæstioni, et dicerent, Quoniam in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: ecce quomodo est Dominus David. Sed quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis: ecce quomodo est filius David. Sed nescientes obmutuerunt, nec ore saltem clauso aures aperuerunt, ut quod respondere non potuerunt interrogati, nossent edocti.

Matth. 22. 42. v. 43. v. 44. v. 45. Johan. 1. 1. etc.

CAPUT III. Incarnati Verbi mysterium pie aperitur.

3. Sed quia magnum est nosse mysterium, quomodo sit Dominus David et filius David: quomodo sit una persona homo et Deus: quomodo sit in forma hominis minor Patre, in forma Dei æqualis Patri: quomodo (a) iterum dicit, et, Pater major me est, et Ego et Pater unum sumus: quia magnum est sacramentum, ut capi possit, mores informandi sunt. Indignis enim clausum est, promerentibus aperitur. Nec lapides, nec vectes, nec pugni, nec calces sunt quibus pulsamus ad Dominum. Vita pulsat, vitæ aperitur. Corde petitur, corde quæritur, corde pulsatur, corde aperitur. Cor autem hoc quod recte petit, recte pulsat et quærit, pium esse debet. Primo amare Deum gratis; hæc est enim pietas: nec sibi extra illum ponere mercedem, quam exspectet ex illo. Illo enim melius est nihil. Et quid carum petit a Deo, cui Deus ipse vilis est? Terram dat, et gaudes, amator terræ, et factus terra. Si gaudes, quando dat terram: quanto amplius gaudere debes, cum se ipsum tibi dat, qui fecit cælum et terram? Gratis ergo amandus est Deus. Nam diabolus hoc sancto Job nesciens quid in illo intus ageretur, magnum crimen objecit, dicens, Numquid gratis colit Job Deum.

Joan. 14. 28. Joan. 10. 30. Amare Deum gratis pietas est. Job. 1. 9.

CAPUT IV. Diabolus calumniosus adversarius.

4. Ergo si adversarius hoc objecit, timere debemus ne hoc nobis objiciatur. Cum magno enim calumnioso habemus negotium. Si quærit fingere quod non est, quanto magis objicere quod est? (b) Gaudemus tamen, quia talis est judex, qui falli ab accusatore nostro non potest. Nam si hominem haberemus judicem, huic quidquid vellet fingeret inimicus. Nemo est diabolo astutior ad fingendum. Nam et nunc omnia falsa crimina de sanctis ipse confingit. Scit suas criminationes valere non posse apud Deum, inter homines illas spargit. Et hoc ei quid prodest, cum dicat Apostolus, Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ? Putatis tamen quia ille falsa crimina nulla astutia confingit? Novit quid inde mali agat, nisi ei resistat vigilantia fidei. Ideo enim et de bonis mala spargit, ut infirmi non putent aliquos esse bonos, et tradant se rapiendos libidinibus et dissipandos, dicentes apud se ipsos, Quis est enim qui servat mandatum Dei, aut quis est qui servat castitatem? Dum putat quia nemo, ipse fit nemo. Hoc ergo agit diabolus. Sed talis erat vir Job, de quo nihil posset confingere, nota enim erat et nimis clara vita ejus. Sed quia multas habebat divitias, hoc objecit, quod et si esset, in corde esse posset, in moribus apparere non posset. Colebat Deum, faciebat eleemosynas; et quo corde faciebat, nemo sciebat, nec ipse diabolus: sed Deus noverat. Perhibet Deus testimonium servo suo: diabolus calumniatur servo Dei. Permittitur ille (c) tentari, probatur Job, confunditur Diabolus. Invenitur Job gratis colere Deum, gratis diligere: non quia aliquid dedit, sed quia se ipsum non abstulit. Ait enim, Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Ignis tentationis accessit; sed aurum, non stipulam invenit: abstulit sordes, non convertit in cinerem.

SERMON. DE SCRIPTURIS. 1. Cor. 1. 12. Quare de bonis spargat mala. Job. 1. 21.

CAPUT V. Post quæstionem de Christo, cur de moribus agitur.

5. Quia ergo ad sacramentum Dei intelligendum, quomodo Christus et homo et Deus sit, cor mundandum est; mundatur autem moribus, vita, castitate, sanctitate, dilectione, et fide quæ per dilectionem operatur: (hoc autem quod loquor, totum tamquam arbor est, quæ radicem habet in corde: neque enim facta procedunt nisi de cordis radice; ubi si plantaveris cupiditatem, spinæ procedunt; (d) si plantaveris caritatem, fructus procedunt:) statim Dominus post istam quæstionem propositam Judæis, illis respondere non valentibus, subjecit de moribus loqui, ut ostenderet quare illi indigni fuerint intelligere quod interrogavit. Miseri enim superbi cum respondere non possent, utique debuerunt dicere, Nescimus nos, Magister dic nobis. Obmutuerunt in propositione, nec os aperuerunt ad inquisitionem. Et statim Dominus de superbia illorum, Cavete, inquit, ab Scribis, qui amant præsidere in synagogis, et diligunt primum locum in conviviis. Non quia accipiunt, sed quia diligunt. Hic enim cor eorum accusa-

Gal. 5. 6. Matth. 23. 6. Marci 12. 38.

(a) Cisterciensis liber, *quomodo verum dicit*. Sic etiam unus ex Colbertinis MSS. Pauloque post idem codex, *mores reformandi sunt*.

(b) Aliquot MSS. *Evadimus tamen*. Quidam autem, *Et erasmus quia* etc.

(c) MSS. *damnari*.

(d) Hoc loco, *si plantaveris caritatem* etc. itemque infra n. 6. istud, *palma de cælo pendebat* etc. in prius excusis prætermissum, restituitur ex MSS.

CLASSIS I. Honores Ecclesiastici.

vit. Accusator autem cordis esse non posset, A nisi cordis inspector. Oportet enim ut servo Dei habenti aliquem honorem in Ecclesia deferatur primus locus: quia si non deferatur, malum est illi qui non defert: non tamen bonum est illi cui defertur. Oportet itaque ut in congregatione Christianorum Præpositi plebis eminentius sedeant, ut ipsa sede distinguantur, et eorum officium satis appareat: non tamen ut inflentur de sede; sed ut cogitent sarcinam, unde sunt redditnri rationem. Quis autem novit, utrum hoc ament, aut non ament? Res ista cordis est, judicem habere non potest nisi Deum. Ipse autem Dominus admonebat suos, ne inciderent in tale fermentum: quod alio loco dicit, Cavete a fermento Pharisæorum et Sadducæorum. (Matth. 16. 6.) Et cum putarent illi propterea hoc eum dicere, quia B panes non intulerant: respondit eis, Excidit vobis, quot millia saturati sunt ex quinque panibus? Tunc intellexerunt, inquit, quia fermentum doctrinam eorum dicebat. (Ibidem 9.) Amabant enim illa temporalia: æterna vero nec timebant mala, nec diligebant bona. Clauso corde intelligere non poterant quod Dominus interrogavit.

CAPUT VI. Unde fit animus capax ad intelligenda mysteria.

6. Quid autem faciat Ecclesia Dei, ut possit intelligere quod prima meruit credere? Faciat capacem animum ad recipiendum quod dabitur. Quod ut fieret, id est, ut capax animus esset, Dominus Deus noster suspendit promissa, non abstulit. Ideo suspendit, ut nos extendamus: ideo nos extendimus, ut crescamus: ideo crescimus, ut adtingamus. Vide apostolum Paulum in suspensa extensum. Non quia jam acceperim, C aut jam perfectus sim: Fratres, ego me non arbitror apprehendisse: unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. (Philip. 3. 12. etc.) Ille in terra currebat: palma de cælo pendebat. In terra ergo currebat: sed in spiritu adscendebat. Vide ergo extentum, vide ad suspensa pendentem. Sequor, inquit, ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

Non adscendit in cælum nisi qui inhæret Christo.

7. Ambulandum ergo est, nec pedes unguendi, nec jumenta quærenda, nec navis providenda. Affectu curre, amore ambula, caritate adscende. Quid quæris viam? Inhære Christo, qui descendendo et adscendendo se ipsum fecit viam. D Vis adscendere? Adscendentem tene. Etenim per te ipsum levari non potes. Quia nemo adscendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, Filius hominis, qui est in cælo. (Johan. 3. 13.) Si nemo adscendit, nisi qui descendit, ipse autem est Filius hominis Dominus noster Jesus; vis et tu adscendere? Membrum ipsius esto, qui solus adscendit. Etenim ille caput cum ceteris membris unus homo est. Et cum adscendere nemo potest, nisi qui in ejus corpore membrum ipsius factus fuerit; impletur, Quia nemo adscendit, nisi qui descendit. Non enim potes dicere, Ecce quare adscendit, verbi gratia, Petrus, quare adscendit Paulus, quare adscenderunt Apostoli, si nemo adscendit, nisi qui descendit? Respondetur tibi, Petrus, Paulus et ceteri Apostoli, et omnes fideles, quid audiunt ab Apostolo? Vos autem estis corpus Christi, et membra * ex parte. (1. Cor. 12. 27.) Si ergo corpus Christi et membra (a) unius sunt, noli facere duos. Reliquit enim ille patrem et matrem, a et adhæsit uxori suæ, ut essent duo in carne una. (Ephes. 5. 31.) Reliquit patrem, quia non hic se ostendit æqualem Patri: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. (Philip. 2. 7.) Reliquit et matrem Synagogam, de qua carnaliter natus est. Adhæsit uxori suæ, id est, Ecclesiæ suæ. Quod testimonium et ipse eum commemoraret, quod separari non liceret conjugium demonstravit: Non legistis, inquit, quia Deus qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos? Erunt duo, inquit, in carne una. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. (Matth. 19. 4. etc.) Et quid est, Duo in carne una? Sequitur, et dicit: Igitur jam non duo, sed una caro. Nemo adscendit, nisi qui descendit. (Johan. 3. 13.)

* Græc. ἐκ μέρους.

CAPUT VII. Christus et Ecclesia unus homo.

8. Nam ut noveritis, quia unus homo est sponsus et sponsa, secundum carnem Christi, non secundum divinitatem: nam secundum divinitatem quod est ille, nos esse non possumus; quia ille creator, nos creatura; ille effector, nos facti; ille conditor, nos conditi: sed ut essemus cum illo unum in illo, caput nostrum esse voluit, accipiendo carnem ex nobis, in qua moreretur pro nobis: ut noveritis ergo quia hoc totum unus est Christus, per Isaiam dixit, Sicut sponso alligavit mihi mitram, et sicut sponsam induit me ornamento. (Isai. 61. 10.) Ipse sponsus, ipse sponsa. Ipse plane sponsus in capite, sponsa in corpore. Erunt enim, inquit, duo in carne una: et non jam duo, sed una caro est.

Fide ac bonis operibus ad Dei visionem pervenimus.

9. Itaque ad membra ipsius pertinentes, ut hoc sacramentum intelligamus, ut dixi, Fratres; pie vivamus, Deum gratis diligamus. Ipse autem qui ostendit peregrinantibus formam servi, servat pervenientibus formam Dei. De forma servi stravit viam, de forma Dei condidit patriam. Quia ergo multum est ad nos capere hoc, sed non est multum credere hoc: Nisi enim credideritis, ait Isaias, non intelligetis (Isai. 7. 9.): ambulemus per fidem quamdiu peregrinamur a Domino, donec perveniamus ad speciem, ubi videbimus facie ad faciem. (2. Cor. 5. 6. et 7.) Ambulantes per fidem, bene operemur. In bonis operibus gratuita sit dilectio Dei, benefica sit dilectio proximi. Deo enim quod præstemus non habemus: sed quia proximo habemus quod præstemus, præstando indigenti promerebimur abundantem. Inde unusquisque quod habet, præstet alteri: quidquid plus habet largiatur inopi. Alius habet pecuniam: pascat pauperem, vestiat nudum, ædificet ecclesiam, operetur de pecunia quidquid boni potest. Alius habet consilium: regat proximum, pellat tenebras dubitationis luce (b) pietatis. Alius habet b

(a) Am. Er. et Colbertinus alter codex omittunt *unius*. Alter autem MS. ejus loco habet *unum*.

(b) Sic alter e Colbert. MSS. Editi vero, *luce pectoris*.

CLASSIS I. doctrinam: eroget de cellario Domini, ministret conservis cibaria, confortet fideles, revocet errantes, quærat perditos, quantum potest faciat. Est quod sibi erogent etiam pauperes: alius claudo pedes accommodet, alius cæco suos oculos duces præbeat; alius visitet infirmum, alius sepeliat mortuum. Sunt ista in omnibus, ut prorsus difficile inveniatur aliquis qui non habeat unde aliquid alteri præstet. Et illud extremum
Gal. 6. 2. et magnum quod ait Apostolus, Invicem onera
» vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi.

* Alias de Tempore 235.

* SERMO XCII.

De eisdem verbis Evangelii Matth. 22.

CAPUT I. Quæstio Judæis facta de Christo. 1. Quæstionem propositam Judæis, debent solvere Christiani. Dominus enim Jesus Christus, qui eam Judæis proposuit, ipse non solvit, sed Judæis, nobis autem solvit. Et commemorabo Caritatem Vestram, et invenietis quia solvit. Primo nodum videte quæstionis. Quæsivit a Judæis quid eis videretur de Christo, cujus esset filius: quia et ipsi sperant Christum. In Prophetis legerunt, venturum exspectaverunt, præsentem occiderunt: quia ubi legebant venturum Christum, ibi legebant quia occisuri erant Christum. Sed illius futurum adventum sperabant in Prophetis: nam futurum suum facinus non videbant. Sic ergo eos interrogavit de Christo, non quasi de incognito, aut cujus nomen numquam audissent, aut cujus adventum numquam sperassent. Nam quoniam adhuc eum sperant, ideo errant. Equidem et nos speramus eum: sed venturum judicem, non venturum judicandum. Prophetæ autem sancti utrumque prophetaverunt, venturum eum injuste prius
Matth. 22. 42. judicandum, venturum postea juste judicaturum. *Quid ergo*, inquit, *vobis videtur de Christo, cujus filius est? Responderunt illi: David.*
v. 43. Prorsus de Scripturis. At ille, *Quomodo David*
v. 44. *in spiritu vocat eum Dominum, dicens, * Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-*
v. 45. *rum? * Si ergo David in spiritu vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?*

CAPUT II. Christus se filium David non negat. 2. Hic cavendum est, ne putetur Christus se negasse filium esse David. Non se filium David negavit, sed modum quæsivit. Dixistis filium esse David, non ego: sed ille eum Dominum vocat; dicite mihi quomodo sit filius, qui est et Dominus: dicite quomodo. Illi non dixerunt, sed tacuerunt. Dicamus nos, exponente ipso Christo. Ubi? Per Apostolum suum. Prius unde pro-
2. Cor. 13. 3. bamus, quia ipse Christus exposuit? Apostolus dicit, An vultis experimentum accipere ejus qui in me loquitur Christus? Ergo in Apostolo istam dignatus est solvere quæstionem. Primum per Apostolum loquens Christus, quid dixit ad Ti-
2. Tim. 2. 8. motheum? Memor esto Christum Jesum resur-
» rexisse a mortuis ex semine David, secundum

(a) MSS. *natum de Spiritu-sancto et virgine Maria.*

A Evangelium meum. Ecce Christus filius est David. Quomodo est et Dominus David? Dic Apostole: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Agnosce Dominum David. Si agnoscis Dominum David, Dominum nostrum, Dominum cœli et terræ, Dominum Angelorum, æqualem Deo in forma Dei si agnoscis: unde filius David? Attende quod sequitur. Apostolus Dominum David tibi ostendit dicendo: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Filius David unde? Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo: humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus illum exaltavit. Resurrexit Christus ex semine David, filius David, quia exinanivit se. Quomodo exinanivit? Sumendo quod non erat, non perdendo quod erat. Exinanivit se, humiliavit se. Cum esset Deus, homo apparuit. Contemtus est in terra ambulans, qui cœlum fecit. Contemtus est quasi homo, quasi nullius virtutis. Non solum contemtus, sed insuper et occisus. * Lapis erat jacens, offenderunt in eum Judæi, et quassati sunt. Quid autem ait Ipse? Qui offenderit in lapidem istum, conquassabitur: super quem venerit autem lapis iste, conteret eum. Prius jacuit, et offenderunt: veniet de super, et conteret quassatos.

SERMON. DE SCRIPTURIS.
Philip. 2. 6. etc.

* CAPUT III.
Matth. 21. 44.

Christus Deus et homo.

3. Accepistis et filium David, et Dominum David: Dominum David semper, filium David ex tempore: Dominum David natum de substantia Patris, filium David natum (a) ex Maria virgine, conceptum de Spiritu-sancto. Utrumque teneamus. Unum horum nobis erit æterna habitatio, alterum horum nobis est a peregrinatione liberatio. Dominus enim noster Jesus Christus nisi dignatus esset fieri homo, perisset homo. Factus est quem fecit, ne periret quem fecit. Homo verus, Deus verus: Deus et homo totus Christus. Hæc est Catholica fides. Qui negat Deum Christum, Photinianus est. Qui negat hominem Christum, Manichæus est qui confitetur Deum æqualem Patri Christum et hominem verum, passum vere, sanguinem fudisse verum: non enim veritas nos liberaret, si falsum pretium pro nobis daret: utrumque qui confitetur, Catholicus est. Habet patriam, habet viam. Habet patriam, In principio erat Verbum: habet patriam, Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo. Habet viam, Verbum caro factum est: habet viam, Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Ipse est patria quo imus, ipse via qua imus. Per ipsum ad ipsum eamus, et non errabimus.

Johan. 1. 1.
Philip. 2. 6.

CLASSIS I.

* Alias 23. de verbis Domini.

* SERMO XCIII.

De verbis Evangelii Matth. 25. Simile erit regnum cælorum decem virginibus *etc.*

CAPUT I. Decem virgines quænam intelligendæ in parabola Evangelii. Matth. 25. 3. et 2.

1. Hesterno die qui adfuistis, promissionem nostram tenetis, quæ hodie non solis vobis, sed pluribus etiam qui convenerunt, Domino adjuvante, reddenda est. Quæ sint decem virgines, quarum sint quinque prudentes et quinque stultæ, non facile indagari potest. Verumtamen secundum ea quæ continet ipsa lectio, quam Caritati Vestræ etiam hodie volui recitari, quantum mihi Dominus intellectum donare dignatur, non mihi videtur ista parabola vel similitudo ad eas solas pertinere; quæ propria et excellentiori sanctitate virgines in Ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo Sanctimoniales appellare consuevimus: sed, nisi fallor, hæc similitudo ad universam Ecclesiam pertinet. Quamvis etsi illas solas intelligeremus, quæ Sanctimoniales vocantur, numquid decem sunt? Absit, ut tanta virginum multitudo ad tam exiguum numerum revocetur. Forte autem dicat aliquis, Quid si multæ sunt nomine, et tam paucæ sunt in veritate, ut vix decem inveniantur? Non ita est. Nam si solas decem intelligi vellet bonas, non ibi ostenderet quinque fatuas. Si enim multæ sunt virgines quæ vocantur, quare contra quinque ostia domus magnæ clauduntur?

In Psal. 75, n. 16, vocabulo utitur, Castimonialis.

CAPUT II. Virgines decem, animæ qualibet de Ecclesia Dei.

2. Intelligamus ergo, Carissimi, ad omnes nos, id est, ad universam omnino Ecclesiam pertinere istam parabolam, non ad solos præpositos, de quibus hesterno die locuti sumus; nec ad solas plebes; sed prorsus ad omnes. Quare ergo quinque et quinque virgines? Istæ quinque et quinque virgines, omnes omnino sunt animæ Christianorum. Sed ut dicamus vobis, quod Deo inspirante sentimus, non qualescumque animæ, sed tales animæ quæ habent Catholicam fidem, et habere videntur bona opera in Ecclesia Dei: et tamen ex ipsis quinque sunt prudentes, et quinque fatuæ. Quare ergo appellatæ sunt quinque, et quare virgines, prius videamus; et deinde cetera consideremus. Omnis anima in corpore ideo quinario numero censetur, quia quinque sensibus utitur. Nihil est enim quod sentimus ex corpore, nisi janua quinquepartita, aut videndo, aut audiendo, aut odorando, aut gustando, aut tangendo. Qui ergo se abstinet ab illicito visu, ab illicito auditu, ab illicito odoratu, ab illicito gustatu; ab illicito tactu, propter ipsam integritatem, virginis nomen accepit.

Nec virginitas sufficit, nec opera bona.

3. Sed si bonum est abstinere ab illicitis sentiendi motibus, et ideo unaquæque anima Christiana virginis nomen accepit; quare quinque admittuntur, et quinque repelluntur? Et virgines sunt, et repelluntur. Parum est, quia virgines sunt: et lampades habent. Virgines, propter abstinentiam ab illicitis sensibus; lampades habent, propter opera bona. De quibus operibus Dominus dicit, Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Item discipulis dicit, Sint lumbi vestri accincti, et lucernæ ardentes. In lumbis accinctis, virginitas: in lucernis ardentibus, opera bona.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Matth. 5. 16. Lucæ 12. 35.

CAPUT III. Virgo anima quælibet Christiana.

4. Non solet dici virginitas utique in conjugatis: tamen etiam ibi est fidei virginitas, quæ exhibet pudicitiam conjugalem. Nam ut noverit Sanctitas Vestra, non importune secundum animam et secundum integritatem fidei, qua etiam fide ab illicitis abstinetur, et bona opera fiunt, unumquemque vel unamquamque animam virginem dici; tota Ecclesia quæ constat ex virginibus et pueris, et maritatis feminis et uxoratis viris, uno nomine virgo est appellata. Unde hoc probamus? Apostolum audi dicentem, non solis Sanctimonialibus, sed universæ prorsus Ecclesiæ: Desponsavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Et quia hujus virginitatis corruptor, diabolus cavendus est, continuo ipse Apostolus cum dixisset, Desponsavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo: adjunxit et ait, Timeo autem, ne sicut serpens Evam seduxit in versutia sua, sic et vestri sensus corrumpantur a castitate quæ est in Christo. In corpore virginitatem paucæ habent: in corde omnes habere debent. Si ergo ab illicitis abstinentia bona est, unde virginitas nomen accepit, et opera bona laudabilia sunt, quæ significantur lampadibus; quare quinque admittuntur, et quinque repelluntur? Si et virgo est, et lampades fert, et tamen non admittitur; ubi se videt qui nec virginitatem ab illicitis servat, nec opera bona volens habere in tenebris ambulat?

2 Cor. 11. 2.

Ibidem 3.

CAPUT IV. Præter continentiam et opera bona, requiritur caritas.

5. De istis ergo, Fratres mei, de istis potius disputemus. Qui non vult videre quod malum est, qui non vult audire quod malum est, qui ab illicitis sacrificiorum nidoribus avertit odoratum, ab illicitis sacrificiorum cibis avertit gustatum, fugit complexum alienæ, frangit panem esurienti, hospitem inducit in domum, vestit nudum, concordat litigiosum, visitat ægrotum, sepelit mortuum: ecce virgo, ecce habet lampades. Quid quærimus amplius? Adhuc quæro. Quid adhuc quæris, inquit? Adhuc quæro: intentum me fecit Evangelium sanctum. Etiam ipsas virgines et ferentes lampades, alias dixit prudentes, alias stultas. Unde intuemur? unde discernimus? De oleo. Aliquid magnum significat oleum valde magnum. Putas non caritas est? Quærendo dicimus, non sententiam præcipitamus. Unde mihi videatur oleo caritas significari, dicam vobis. Apostolus dicit, Adhuc supereminentiorem vobis viam demonstro. Supereminentiorem viam quam demonstrat? Si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum æramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Ipsa est supereminens via, id est, caritas, quæ merito oleo significatur. Omnibus enim humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, et superinfunde oleum, oleum supereminet. Mitte oleum, super-

1. Cor. 12. 31.

1. Cor. 13. 1.

Oleum, caritas.

CLASSIS I. infunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem servaveris, vincit: si ordinem mutaveris vincit. Caritas numquam cadit. Ibidem 8.

CAPUT V. *Ire obviam sponso quid.*

6. Quid ergo, Fratres? Jam disceptemus de quinque virginibus prudentibus et quinque fatuis. Voluerunt ire obviam sponso. Quid est, ire obviam sponso? Corde ire, exspectare ejus adventum. Sed ille tardabat. Dum tardat ille, *dormierunt omnes.* Quid est *omnes?* Et fatuæ et sapientes, *obdormitaverunt omnes, et dormierunt.* Putamus, bonus est somnus iste? Quid est somnus iste? Ne forte tardante sponso, quoniam abundat iniquitas, refrigescit caritas multorum. Siccine intellecturi sumus istum somnum? Non mihi placet; dico quare. Quia sunt ibi prudentes: et utique quando dixit Dominus, Quoniam abundavit iniquitas, refrigescit caritas multorum, subjecit et ait, Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Ubi vultis esse istas prudentes? Nonne in his qui perseveraverunt usque in finem? Non ob aliud, Fratres, non ob aliud prorsus admitterentur intro, nisi quia perseveraverunt usque in finem. Non ergo eis obrepsit frigus caritatis, non in eis refriguit caritas; sed fervet usque in finem. Quia fervet usque in finem, ideo sponsi januæ patuerunt: ideo eis dictum est ut intrarent, sicut illi optimo servo, Intra in gaudium Domini tui. Quid est ergo, *Dormitaverunt omnes?* Est alius somnus, quem nemo evadit. Non recordamini Apostolum dicentem, De dormientibus autem nolo vos ignorare, fratres, id est, de his qui mortui sunt? Quare enim dormientes vocantur, nisi quia suo die resuscitantur? Ergo *dormierunt omnes.* Putas, quia prudens est, ideo non habet mori? Fatua sit virgo, prudens sit virgo, somnum mortis omnes patiuntur.

Virginum dormitio. — Matth. 24. 12. — Matth. 25. 21. — 1. Thess. 4. 12. — *Mortui, quare dormientes.*

CAPUT VI.

7. Aliquando autem dicunt sibi homines, Ecce jam dies judicii venit, tanta mala fiunt, tantæ tribulationes crebrescunt; ecce omnia quæ Prophetæ dixerunt, pene completa sunt; jam dies judicii instat. Qui hoc dicunt, et fideliter dicunt, tamquam obviam eunt sponso cogitationibus talibus. Sed ecce bellum super bellum, tribulatio semper tribulationem, terræmotus super terræmotum, fames super famem, gens super gentem, et nondum venit sponsus. Cum ergo exspectatur, ut veniat, dormiunt omnes illi qui dicunt, Ecce venit, et dies judicii hic nos inveniet. Cum dicit, dormit. Ergo observet ad somnum suum, et perseveret in caritate usque ad somnum suum: exspectantem illum inveniat somnus. Puta enim quia dormivit. Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat? *Dormierunt* ergo *omnes:* et de illis prudentibus, et de illis fatuis omnes dormierunt.

Psal. 40. 9.

Clamor media nocte.

8. Ecce *media nocte clamor factus est.* Quid est, *media nocte?* Quando non speratur, quando omnino non creditur. Noctem posuit pro ignorantia. Aliquis quasi computat sibi: Ecce ab A-

A dam tot anni transierunt, et ecce complentur sex millia annorum, et continuo, quomodo quidam tractatores computaverunt, continuo veniet dies judicii: et veniunt, et transeunt computationes, et adhuc remoratur sponsi adventus, et dormiunt virgines quæ obviam ierant. Et * ecce dum non speratur, dum dicitur, Sex millia annorum exspectabantur, et ecce transierunt, unde scimus jam quando veniet? Media nocte veniet. Quid est, Media nocte veniet? Dum nescis, veniet. Quare dum nescis, veniet? Ipsum Dominum audi: Non est vestrum scire tempora, quæ Pater posuit in sua potestate. Dies Domini, ait Apostolus, tamquam fur in nocte, ita veniet. Ergo vigila nocte, ne furem patiaris. Nam somnus mortis, velis nolis, veniet.

SERMON. DE SCRIPTURIS. — * CAPUT VII. — Act. 1. 7. — 1. Thess. 5. 2.

B 9. Sed cum factus fuerit clamor media nocte. Quis iste clamor, nisi de quo Apostolus dicit, In ictu oculi, in novissima tuba? Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Denique clamore facto media nocte, quo clamabitur, *Ecce sponsus venit,* quid sequitur? *Surrexerunt omnes.* Quid est, *Surrexerunt omnes?* Veniet hora, dixit ipse Dominus, quando omnes qui sunt in monumentis, audient vocem ejus, et procedent. Ergo ad novissimam tubam surrexerunt omnes. *Prudentes* autem illæ *tulerunt oleum secum in vasis suis: stultæ vero* illæ *non tulerunt oleum secum.* Quid est, *non tulerunt oleum secum in vasis suis?* Quid est, *in vasis suis?* In cordibus suis. Unde dicit Apostolus, Gloria nostra hæc est, testimonium C conscientiæ nostræ. Ibi oleum, magnum oleum: de dono Dei est hoc oleum. Denique homines oleum mittere intro possunt, olivam creare non possunt. Ecce habeo oleum: numquid tu creasti oleum? De Dei dono est. Habes oleum, porta tecum. Quid est porta tecum. Intus habe, ibi place Deo.

1. Cor. 15. 52. — *Resurrectio virginum.* — Joan. 5. 28. — *Oleum in vobis.* — 2. Cor. 1. 12.

CAPUT VIII. *Oleum portare secum.*

10. Etenim ecce istæ virgines stultæ, quæ non portaverunt oleum secum, abstinentia sua qua virgines appellantur, (*a*) et bonis operibus suis, quando lampades ferre videntur, hominibus volunt placere. Et si hominibus volunt placere, et ideo omnia ista laudabilia faciunt, oleum secum non portant. Tu ergo tecum porta, intus porta, ubi videt Deus: ibi porta testimonium conscientiæ tuæ. Qui autem ambulat ad testi- D monium alienum, oleum non portat secum. Si ideo abstines ab illicitis, et facis bona opera, ut ab hominibus lauderis; non est intus oleum. Denique cum cœperint homines non laudare, deficiunt lampades. Intendat itaque Caritas Vestra: Ante quam dormirent illæ virgines, non est dictum, quia exstinguebantur lampades illarum. Sapientium lampades ardebant de oleo (*b*) b interno, de conscientiæ (*c*) securitate, de inte- c riore gloria, de intima caritate. Ardebant tamen et illarum fatuarum. Quare tunc ardebant? Quia non deerant laudes hominum. Postea vero quam

a

(a) Verba istbæc, *et bonis operibus suis, quando lampades ferre videntur*, absunt a MSS.

(b) Editi, *de oleo æterno.* Melius Victorinus codex, *interno.*

(c) Plerique MSS. *de conscientiæ suæ veritate.* Colbertinus, *de conscientiæ claritate.*

CLASSIS I.

A surrexerunt, id est, in resurrectione a mortuis, cœperunt aptare lampades suas, id est, præparare Deo operum suorum reddere rationem. Et quia tunc nemo est qui laudet, omnis homo causæ suæ vacat, nemo est tunc qui non de se cogitet: non ergo erant qui oleum venderent, cœperunt deficere lampades, et converterunt se fatuæ ad quinque prudentes: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ exstinguuntur.* Hoc quærebant quod consueverant, id est, alieno oleo lucere ad alienas laudes ambulare. *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ exstinguuntur.*

Oleum alienum.

Fatuæ Virgines irridentur a sapientibus.

11. At illæ, *Ne forte*, inquiunt, *non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis.* Non consulentium, sed irridentium B est ista responsio. Quare irridentium? Quia sapientes erant, quia sapientia erat in illis. Non enim sapientes de suo erant: sed illa in illis erat sapientia, de qua scriptum est in quodam libro, quæ dicit contemtoribus suis, cum venerint ad mala, quæ illis minata est: Et ego vestræ perditioni superridebo. Quid mirum est, quia sapientes irrident fatuas? Quid est irridere?

Prov. 1. 26.

CAPUT IX. Oleum ementes et vendentes.

12. *Ite ad vendentes, et emite vobis:* quæ non solebatis bene vivere, nisi quia vos homines laudabant, qui vobis oleum vendebant. Quid est, oleum vendebant? Laudes vendebant. Qui vendunt laudes, nisi adulatores? Quanto magis non adquiesceretis adulatoribus, et intus oleum portaretis, et propter bonam conscientiam omnia C bona opera faceretis: tunc diceretis, Emendabit me justus in misericordia, et arguet me; oleum autem peccatoris non impinguabit caput meum. Melius, inquit, emendet me justus, arguat me justus, colaphizet me justus, corrigat me justus, quam impinguet caput meum oleum peccatoris. Quid est oleum peccatoris, nisi blandimenta adulatoris?

Psal. 140. 5.

Prudentium virginum humilitas.

13. *Ite ergo ad vendentes*, hoc (a) facere consuestis. Nos autem non vobis damus? Quare? *Ne forte non sufficiat nobis et vobis.* Quid est, a *non sufficiat?* Non desperatione dictum est, sed sobria et pia humilitate. Quamvis enim bonus habeat bonam conscientiam; unde scit, quemadmodum b judicet ille qui (b) a nemine fallitur? Habet bonam conscientiam, non illum titillant crimina in corde concepta, sed propter quotidiana D quædam vitæ humanæ peccata, licet bona conscientia sit, tamen dicit Deo, Dimitte nobis debita nostra: quia fecit quod sequitur, Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Fregit panem esurienti ex corde, vestivit nudum ex corde: de oleo interiore fecit opera bona, et tamen in illo judicio trepidat ipsa bona conscientia.

Matth. 6. 12.

14. Vide quid est, *Date nobis oleum.* Audierunt, *Ite potius ad vendentes.* Quis laudibus humanis bene vivere consuestis, vobiscum oleum portatis: non autem nos damus; *ne forte non sufficiat nobis et vobis.* Vix enim de nobis judicamus, quanto minus possumus judicare de vobis? Quid est, Vix de nobis judicamus? Quia cum rex justus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? Forte tu non invenis aliquid in conscientia tua; et invenit ille qui melius videt, cujus acies divina penetrat altiora: videt forte aliquid, invenit forte aliquid. Quanto melius illi dicis, Ne intres in judicium cum servo tuo? Etiam quanto melius dicis, Dimitte nobis debita nostra? Quia et dicitur tibi propter illas (c) faces, propter illas lampades: Esurivi, et dedisti mihi manducare. Quid ergo? et illæ non illud fecerunt? Non fecerunt ante illum. Sed quomodo fecerunt? Quomodo prohibet Dominus, qui dixit, Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin non habebitis mercedem apud Patrem vestrum, qui in cælis est. Et nolite similes esse hypocritis, quando oratis. Amant enim stare in plateis, et orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. Emerunt oleum, pretium dederunt; emerunt, non sunt fraudati laudibus humanis: quæsierunt laudes humanas; habuerunt. Istæ laudes humanæ in die judicii non eos adjuvant. Illæ autem quomodo fecerunt? Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Non ait, Vos. Non enim de tuo habes oleum. Jacta te, et dic, habeo: sed ab eo. Quid enim habes, quod non accepisti? Ergo illæ sic fecerunt, illæ sic.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Prov. 20. 8. et 9.

Psal. 142. 2.

Matth. 6. 1. etc.

Matth. 5. 16.

1. Cor. 4. 7.

15. Non est autem mirandum, *cum eunt emere*, cum quærunt a quibus laudentur, et non inveniunt; cum quærunt a quibus consolentur, et non inveniunt; aperta est janua, *venit sponsus* et sponsa, tunc glorificata cum Christo Ecclesia, ut singula membra ad totum se colligant. *Et intraverunt cum eo ad nuptias, et clausum est ostium.* Et illæ fatuæ postea venerunt: sed numquid oleum emerunt, aut a quibus emerent invenerunt? Ideo januas clausas invenerunt: pulsare cœperunt, sed sero.

Pulsantibus ostium cur non aperitur.

CAPUT X.

Matth. 7. 7. Psal. 100. 1.

16. Dictum est, verum est, non fallaciter dictum est, Pulsate, et aperietur vobis: sed modo quanto tempus est misericordiæ, non quando tempus est judicii. Non enim possunt confundi ista tempora, cum misericordiam et judicium Domino suo cantet Ecclesia. Tempus est misericordiæ; age pœnitentiam. Tempore judicii illam habes agere? Eris in virginibus illis, contra quas clausum est ostium. *Domine, Domine, aperi nobis.* Numquid non pœnitentiam egerunt, quia secum oleum non portaverunt? Et quid illis profuit sera pœnitentia, quando eas irridebat vera sapientia? *Clausum est ergo ostium.* Et quid illis dictum est? *Non novi vos.* Non illas novit, qui omnia novit? Quid ergo est, *Non novi vos?* Improbo vos, reprobo vos. In arte mea non vos agnosco, ars mea nescit vitia: hoc

(a) In Colbertino libro, *hoc est, facere consuestis.*
(b) MSS. *qui neminem fallit. Habet conscientiam* etc. omisso *bonam*.
(c) Plerique MSS. *propter illas fatuas.*

CLASSIS I.

est autem magnum, et nescit vitia, et (a) judicat vitia. Nescit faciendo, judicat arguendo. Sic ergo *non novi vos*.

Quomodo prudentes quinque virgines imitandæ.

17. Ierunt, intraverunt quinque prudentes. Quam multi estis, Fratres mei, in nomine Christi: sint in vobis quinque prudentes, sed nolite quinque homines. Sint in vobis quinque prudentes, ad istam prudentiam quinarii numeri pertinentes. Veniet enim hora, et quando nescimus, veniet. Media nocte veniet, vigilate. Sic clausit Evangelium: *Vigilate, quia nescitis diem neque horam.* Si ergo dormituri sumus, quomodo vigilamus? Corde vigila, fide vigila, spe vigila, caritate vigila, operibus vigila: et quando corpore dormiveris, veniet tempus ut surgas. Cum autem surrexeris, præpara lampades. Tunc non exstinguantur, tunc interiore conscientiæ oleo vegetentur: tunc sponsus ille incorporeis nexibus amplectatur, tunc te introducat in domum, ubi numquam dormias, ubi numquam tua lampas possit exstingui. Hodie vero laboramus, et lampades nostræ inter ventos sæculi hujus tentationesque fluctuant: sed ardeat (b) in robore flamma nostra, ut ventus tentationis augeat ignem potius, quam exstinguat.

* Alias de Sanctis.

*SERMO XCIV.

De verbis Evangelii Matth. 25. ubi servus piger qui talentum acceptum noluit erogare damnatur.

DOMINI fratres et coepiscopi mei præsentia quidem sua nos visitare et exhilarare dignati sunt: sed nescio quare nolunt me fessum adjuvare. Hic ideo Caritati Vestræ dixi ipsis audientibus, ut quodam modo audientia vestra intercedat pro me apud illos, ut quando eos rogo faciant et ipsi sermonem. Erogent quod acceperunt, operari magis quam excusare dignentur. A me autem fatigato et vix loquente, pauca libenter accipite. Habemus enim et * libellum de beneficiis Dei per sanctum Martyrem datis, pariter libentius audiamus. Quid ergo est? quid dicam vobis? Audistis in Evangelio et bonorum servorum meritum, et pœnam malorum. Et malitia tota servi illius reprobati graviterque damnati ista fuit, quia noluit erogare. Servavit integrum quod accepit: sed Dominus ejus lucra quærebat. Avarus est Deus ad salutem nostram. Si sic damnatur qui non erogavit, quid debent exspectare qui perdunt? Nos ergo dispensatores sumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus. bene vivite. Lucra enim erogationis nostræ ista sunt. Sed etiam ad vos nolite existimare non pertinere erogationem. Non potestis erogare de isto loco superiore, sed potestis ubicumque estis. Ubi reprehenditur Christus, defendite: murmuratoribus respondete, blasphematores corripite, ab eorum vos societate alienate. Sic erogatis, si aliquos lucramini. Agite vicem nostram in domibus vestris. Episcopus inde appellatus est, quia superintendit, quia intendendo curat. Unusquisque ergo in domo sua, si caput est domui suæ, debet ad eum pertinere episcopatus officium, quomodo sui credant, ne aliqui ipsorum in hæresim incurrant, ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipse servus, quia tanti est emtus. Disciplina Apostolica præposuit dominum servo, et servum subdidit domino: Christus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos vestros nolite contemnere, domesticorum vestrorum salutem omni vigilantia procurate. Hæc si facitis, erogatis: pigri servi non eritis, damnationem tam detestandam non timebitis.

* V. supra Serm. 79, et infra Sermones de S. Stephano.
Matth. 25.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Episcopus unde dictus. Episcopatus officium cuique patrifamilias impositum. Ephes. 6. 5. et Tit. 2. 9.

(a) Unus e Colbertinis MSS. *et indicat vitia*: sed mox idem codex habet, *judicat arguendo*.
(b) Editi, *in rubore*. Verius MSS. *in robore*.

SERMO XCV.

De verbis Evangelii Marci. 8. ubi miraculum septem panum refertur.

Nunc primum prodit ex veteri codice Colbertinæ bibliothecæ notato 821. In quo inscribitur, *Tractatus sancti Augustini secundum Marcum de septem panibus*. Hujus Serm. Fragmentum insigne dederat Florus ad 1. Cor. 15.

Epulæ in Scripturis sanctis.

1. SCRIPTURAS sanctas exponentes vobis, quasi panes frangimus vobis. Vos esurientes accipite, et saginam laudis corde eructuate: et qui estis divites in epulis, nolite macri esse in operibus et factis bonis. Quod ego erogo vobis, non est meum. Quod manducatis, manduco: unde vivitis, vivo. Commune habemus in cælo cellarium: inde enim venit verbum Dei.

Miraculum septem panum allegorice. Marci 8. 6. Psal. 118. 164. * f. non laudaverit. Psal. 33. 2. Apoc. 1. 4. c

2. Septem panes significant septiformem operationem Spiritus sancti, quatuor millia hominum, Ecclesiam sub quatuor Evangeliis constitutam: septem sportæ fragmentorum, perfectionem Ecclesiæ. Hoc enim numero sæpissime perfectio figuratur. Unde est enim quod dictum est, Septies in die laudabo te? Numquid errat homo, qui toties * laudaverit Dominum. Quid est ergo, Septies laudabo, nisi numquam a laude cessabo? Totum enim tempus significat qui dicit, septies. Unde septem dierum volumina sæculo provolvuntur. Quid est ergo, Septies in die laudabo te, nisi quod alio loco dicitur, Semper laus ejus in ore meo? Propter ipsam perfectionem ad septem Ecclesias scribit Johannes. Apocalypsis liber est sancti Johannis Evangelistæ: scribit ad septem Ecclesias. (c) Veraces estote, sportas agnoscite. Non enim fragmenta illa perierunt: sed quia et vos ad Ecclesiam pertinetis, vobis utique profecerunt. Quod vobis ista expono, Christo ministro: vos cum tranquille auditis, discumbitis. Ego corpore sedeo, corde consisto, et sollicitus ministro vobis; ne forte aliquem vestrum offendat vasculum, non cibus. Epulas Dei nostis, sæpe audistis, mentes quærunt, non ventres.

Mysteria in iis qui satu-

3. Certe saginata sunt quatuor millia homi-

(c) Ita Colbertinum exemplar, sed a secunda manu, nam antea ferebat, *Veraces estote*. Locus profecto haud integer et illibatus.

CLASSIS I. — Rati sunt de septem panibus.

num de septem panibus: quid mirabilius? Et tamen parum erat, nisi etiam sportæ septem de fragmentis residuis implerentur. O magna mysteria! operabantur, et opera loquebantur. Facta illa si intelligas, verba sunt. Et vos ad quatuor millia pertinetis, quia sub Evangelio quaternario vivitis. Ad numerum non pertinuerunt pueri et mulieres. Sic enim dictum est, *Erant autem qui manducaverunt quatuor millia hominum, exceptis pueris et mulieribus.* (Matth. 15. 38.) Quasi sine numero essent insensati et effeminati. Tamen manducent et ipsi. Manducent: forte pueri crescunt, et non erunt pueri: forte effeminati corriguntur, et castificantur. Manducent: erogamus, impendimus. Qui sint autem isti, Deus inspicit convivium suum, et si se non correxerint, qui novit invitare, novit et separare.

Qualis qui ad convivium invitavit.

4. Nostis, Carissimi: recolite Evangelicam parabolam, quia intravit Dominus inspicere recumbentes in quodam convivio suo. Pater-familias qui invitaverat, sicut scriptum est, invenit ibi hominem non vestitum vestem nuptialem. (Matth. 22. 11.) Ad nuptias enim invitaverat sponsus ille speciosus forma præ filiis hominum. Sponsus ille fœdus factus propter sponsam fœdam, ut eam faceret pulcram. Unde fœdus factus est pulcher? Si non probo, blasphemo. Dat mihi pulcritudinis ejus testimonium Propheta dicens, Speciosus forma præ filiis hominum. (Psal. 44. 3.) Dat mihi deformitatis ejus testimonium alius Propheta dicens, Vidimus eum, et non habebat speciem neque decorem; sed vultus ejus abjectus, deformis positio ejus. (Isai. 53. 2.) O Propheta, qui dixisti, Speciosus forma præ filiis hominum, contradicitur tibi: alius Propheta procedit contra te, et dicit, Mentiris: Vidimus eum. Quid est quod dicis, Speciosus forma præ filiis hominum? Vidimus eum non habentem speciem, neque decorem. Ergo isti Prophetæ duo in angulo pacis discordant? De Christo ambo dixerunt, de lapide angulari ambo dixerunt. In angulo concordant parietes. Si non concordaverunt, non est ædificium, sed ruina. Concordant Prophetæ, non eos dimittamus in rixa. Immo nos eorum pacem cognoscamus: nam illi litigare non norunt. O Propheta, qui dixisti, Speciosus forma præ filiis hominum, ubi vidisti? Responde, responde ubi vidisti? « Cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. » (Philip. 2. 6.) Ibi vidi. An tu dubitas eum qui æqualis est Deo, speciosum esse præ filiis hominum? Respondisti: respondeat ille qui dixit, Vidimus eum, et non habebat speciem, neque decorem. Dixisti, dic ubi vidisti. A verbis ipsius sumit exordium: ubi ille finivit, ibi iste incipit. Ubi ille finivit? Qui « cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. » Ecce ubi vidit speciosum forma præ filiis hominum; dic tu, ubi vidisti quia non habebat speciem neque decorem. « Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. » De deformitate ipsius adhuc dicit: Humiliavit se ipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Ecce ubi vidi. Concordant ergo ambo pacifici, et pacati sunt ambo. Quid est speciosius Deo? Quid deformius Crucifixo?

SERMON. DE SCRIPTURIS

Discumbens sine veste nuptiali reprobatus.

5. Iste ergo sponsus speciosus forma præ filiis hominum, deformis factus ut pulcram faceret sponsam, cui dicitur, O decora inter mulieres! (Cant. 1. 7.) de qua dicitur, Quæ est ista quæ adscendit dealbata, illuminata, non colore mendacii fuscata: (Cant. 3. 6.) invenit ergo iste qui vocavit ad nuptias, « hominem non habentem vestem nuptialem, et « ait illi, Amice, quid huc intrasti non habens ve« stem nuptialem. (Matth. 22. 12 etc.) At ille obmutuit. Non enim invenit quod responderet. Et ait pater-familias qui intraverat, Ligate illi manus et pedes, et projicite illum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. De tam parva culpa tam magna pœna? Magna enim. Parva dicitur culpa non habere vestem nuptialem: parva, sed non intelligentibus. Quando ille sic succenseret, quando ille sic judicaret, ut propter vestem nuptialem quam non habebat, mitteret eum ligatis manibus et pedibus in tenebras exteriores, ubi esset fletus et stridor dentium, nisi culpa esset valde gravis vestem non habere nuptialem. Dico: quia per me invitati estis, et si vos ille invitavit, per nos invitavit. In convivio estis omnes, habetote vestem nuptialem. Expono quæ est, ut omnes habeatis, et si aliquis me * non audit qui non habet, ante quam veniat pater-familias et convivas suos inspiciat, mutetur in melius, accipiat vestem nuptialem, securus discumbat.

* f. nunc.

Unus projectus multos figurat. V. supra Serm. 90. n. 9.

6. Non enim vere, Carissimi, ille qui inde projectus est unum hominem significat: absit. Multi sunt. Et ipse Dominus qui hanc parabolam proposuit, Sponsus ipse convivii convocator et convivarum vivificator, ipse nobis exposuit, quia homo ille non unum hominem significat, sed multos, ibi, in ipso loco, in eadem parabola. Non eo longe, ibi expono, ibi frango et manducandum appono. Ait enim, cum inde missus esset ille non habens vestem nuptialem in tenebras exteriores: ait ergo, et secutus adjunxit, Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. (Ibidem 14.) Unum hinc projecisti, et dicis, Multi enim sunt vocati, pauci electi. Sine dubio electi non sunt projecti: et ipsi erant pauci qui discumbentes remanserant: et multi erant in illo uno, quia ille unus unum corpus malorum est, qui non habet vestem nuptialem.

Vestis nuptialis, caritas. Florus ad I. Cor. 13. Supra Serm. 90. n. 5. et seq.

7. Quid est vestis nuptialis? Quæramus illam in (a) litteris sanctis. Quid est vestis nuptialis? Sine dubio aliquid est quod mali et boni commune non habent: hoc inveniamus, et invenimus vestem nuptialem. In donis Dei quid est, quod commune non habent boni et mali? Quod homines sumus et pecora non sumus, Dei donum est: a sed commune hoc cum bonis et malis. Quod nobis lux de cælo oritur, de nube pluviæ descendunt, fontes manant, agri fructificant, dona sunt,

(a) Sic in Flori collectione. At in Colbertino codice, in *vestibus sanctis.*

CLASSIS I. sed bonis malisque communia. Intremus ad nuptias, foris alios relinquamus, qui non venerunt vocati. Ipsos convivas, id est Christianos consideremus. Baptismum donum Dei est, habent illum boni et mali. Altaris sacramenta simul accipiunt boni et mali. Prophetavit Saul iniquus, et viro sancto atque justissimo infestus, dum eum persequeretur prophetavit. Numquid dicuntur credere soli boni? *Jacobi 2. 19.* Et dæmones credunt, et contremiscunt. Quid facio? Excussi omnia, et ad vestem illam nondum perveni. Involucrum meum explicavi, omnia vel pene omnia consideravi, ad vestem illam nondum perveni. Quodam loco Paulus apostolus adtulit mihi magnum involucrum magnarum rerum; exposuit ante me, et dixi ei, Ostende mihi si forte hic illam vestem nuptialem reperisti. Cœpit excutere singula, et dicere, *1. Cor. 13. etc.* Si linguis hominum loquar et Angelorum, si habeam omnem scientiam, et prophetiam, et omnem fidem, ita ut montes transferam; si distribuero omnia mea pauperibus, et tradam corpus meum ut ardeam. Magnæ vestes: nondum tamen est illa nuptialis. Jam profer nobis nuptialem vestem. Quid nos, Apostole, suspendis? Prophetia forte Dei donum est, quod non habeant boni et mali. Si caritatem, inquit, non habeam nihil sum, nihil mihi prodest. Ecce vestis nuptialis: induite vos, o Convivæ, ut securi discumbatis. Nolite dicere, Ad istam vestem habendam pauperes sumus. Vestite, et vestimini. Hyems est: vestite nudos: nudus est Christus: et quicumque non habetis vestem nuptialem, dabit illam. Ad illum currite, ipsum rogate: novit sanctificare fideles suos, novit vestire nudos suos. Ut possitis vestem habentes nuptialem non timere tenebras exteriores, vincula membrorum et manuum et pedum; non deficiant opera. Si deficiunt, ligatis manibus quid facturus est? ligatis pedibus quo fugiturus est? Illam tenetis vestem nuptialem, induimini ipsam, et securi discumbite, quando venit inspicere. Dies judicii aderit: magnum spatium modo largitur, qui nudus erat aliquando vestiatur.

* Alias de Diversis 47.

* SERMO XCVI.

De verbis Evangelii Marci 8. Si quis vult me sequi, abneget semetipsum *etc. deque verbis 1. Johan. 2.* Qui diligit mundum, non est dilectio Patris in eo.

CAPUT I. *Marci 8. 34.* Caritate fiunt præcepta levia. *Psal. 16. 4. Matth. 11. 30.*

1. Durum videtur et grave quod Dominus imperavit, ut si quis eum vult sequi abneget se ipsum. Sed NON EST DURUM NEC GRAVE quod ille imperat, qui adjuvat ut fiat quod imperat. Nam et illud verum est quod ei dicitur in Psalmo, Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras. Et illud verum est quod ipse dixit, Jugum meum lene est, et onus meum leve est. Quidquid enim durum est in præceptis, ut sit lene, caritas facit. Novimus quanta ipse amor faciat. Plerumque etiam ipse amor reprobus atque lascivus est: quanta homines dura perpessi sunt, quanta indigna et intolerabilia pertulerunt, ut pervenirent ad id quod amaverunt? sive sit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; sive sit honoris amator, qui vocatur ambitiosus; sive sit corporum pulcrorum amator, qui vocatur lascivus. Et quis posset enumerare omnes amores? Considerate tamen, quantum laborent omnes amatores, nec sentiunt quod laborant: et tunc ab eis plus laboratur, quando a labore quisque prohibetur. Cum ergo tales sint homines plures, quales sunt amores, nihilque aliud curæ esse debeat quomodo vivatur, nisi ut quod amandum est eligatur. quid miraris, si ille qui diligit Christum, et qui vult sequi Christum, amando negat se ipsum? Si enim perit homo amando se, profecto invenitur negando se.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. Amor sui, prima hominis perditio.

2. Prima hominis perditio, fuit amor sui. Si enim se non amaret, et Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet: non autem converteretur ad negandum voluntatem illius, et faciendum voluntatem suam. Hoc est enim amare se, velle facere voluntatem suam. Præpone his voluntatem Dei: disce amare te, non amando te. Nam ut sciatis vitium esse se amare, sic Apostolus dicit: Erunt enim homines se ipsos amantes. *2. Tim. 3. 2.* Et numquid qui amat se, (a) fidit in se? Incipit enim deserto Deo amare se, et ad ea diligenda quæ sunt extra se, pellitur a se: usque adeo ut cum dixisset idem Apostolus, Erunt homines se ipsos amantes, continuo subjiceret, amatores pecuniæ. Jam vides quia foris es. Amare te cœpisti: sta in te, si potes. Quid is foras? Numquid pecunia dives factus es amator pecuniæ? Cœpisti diligere quod est extra te, perdidisti te. Cum ergo pergit amor hominis etiam a se ipso ad ea quæ foris sunt, incipit cum vanis evanescere, et vires suas quodammodo prodigus erogare. Exinanitur, effunditur, inops redditur, porcos pascit: et laborans in pastione porcorum, aliquando recordatur et dicit, *Luce 15. 17.* Quanti mercenarii patris mei panem manducant, et ego fame hic pereo? Sed hoc quando dicit, quid narratum est de ipso filio qui omnia effudit in meretricibus, qui habere voluit in potestate quæ bene illi apud patrem servabantur; habere illa voluit in arbitrio suo, effudit ea, factus est inops: quid de illo dicitur? Et reversus ad semetipsum. Si reversus est ad se, exierat a se. Quia ceciderat a se, et exierat a se, redit prius ad se, ut redeat in illo unde ceciderat a se. Sicut enim cadendo a se, remansit in se: sic redeundo ad se, non debet remanere in se, ne iterum exeat a se. Reversus ad semetipsum, ut non remaneret in semetipso, quid dixit? Surgam, et ibo ad patrem meum. *Ibidem 18.* Ecce unde ceciderat a se, ceciderat a patre suo: ceciderat a se, ad ea quæ foris sunt exiit a se. Redit ad se, et pergit ad patrem, ubi tutissime servet se. Si ergo exierat a se, et a quo exierat, redeundo ad se, ut eat ad patrem, neget se. Quid

(a) Germanus vetus codex, *fidital*: forte pro *figitur*.

est, neget se? Non præsumat de se, sentiat se hominem, et respiciat dictum propheticum, Maledictus omnis qui spem suam ponit in homine. (Jerem. 17. 5.) Subducat se sibi, sed non deorsum versus. Subducat se sibi, ut hæreat Deo. Quidquid boni habet, illi tribuat a quo factus est: quidquid mali habet, ipse sibi fecit. Deus quod in illo malum est, non fecit: perdat quod fecit, qui inde defecit. *Abneget*, inquit, *se, et tollat crucem suam, et sequatur me.*

CAPUT III. Quo sequendus Christus et qua via.

3. Quo sequendus est Dominus? Quo iit, novimus: eamdem sollemnitatem ante dies paucissimos celebravimus. Resurrexit enim, et adscendit in cælum: illo sequendus est. Plane desperandum non est, quia ipse promisit, non quia homo aliquid potest. Longe a nobis erat cælum ante quam caput nostrum isset in cælum. Jam quare desperemus, si membra illius capitis sumus? Illo ergo sequendus est. Et quis nolit eum sequi ad talem sedem? Maxime quia multum timoribus et doloribus laboratur in terra. Quis nolit illo sequi Christum, ubi summa est felicitas, summa pax, perpetua securitas? Bonum est illo eum sequi: sed videndum est qua. Etenim verba ista Dominus Jesus non tunc dicebat, quando a mortuis jam resurrexerat. Nondum erat passus, venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad contumelias, ad flagella, ad spinas, ad vulnera, ad insultationes, opprobria, mortem. Quasi exasperata est via: pigrum te facit: non vis sequi. Sequere. Asperatum est quod sibi homo fecit, sed contritum est quod Christus redeundo calcavit. Nam quis non velit ire ad exaltationem? Omnes delectat celsitudo: sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non adscendere. A gradu incipe, et adscendisti. Istum gradum humilitatis nolebant adtendere duo illi discipuli, qui dicebant, Domine, jube ut unus nostrum in regno tuo sedeat ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam. (Marci 10. 37.) Sublimitatem quærebant, gradum non videbant. Dominus autem ostendit gradum. Quid enim respondit? Potestis bibere calicem quem ego biturus sum? Qui quæritis apicem sublimitatis, potestis bibere calicem humilitatis? Ideo non utcumque ait, *Abneget seipsum, et sequatur me:* sed addidit, *Tollat crucem suam: et sequatur me.*

CAPUT IV. Ferenda crux et contemnendus mundus.

4. Quid est, *Tollat crucem suam?* Ferat quidquid molestum est: sic me sequatur. Cum enim cœperit me moribus et præceptis meis sequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohibitores, multos habebit dissuasores, et hoc de ipsis quasi comitibus Christi. Cum Christo ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive ergo minas, sive blandimenta, sive quaslibet prohibitiones, si sequi vis, in crucem verte; tolera, porta, noli succumbere. Videntur his verbis Domini exhortata martyria. Si persecutio est, nonne pro Christo debent cuncta contemni? Amatur mundus: sed præponatur a quo factus est mundus. Magnus est mundus: sed major est a quo factus est mundus. Pulcher est mundus: sed pulcrior est a quo factus est mundus. Blandus est mundus: sed suavior est a quo factus est mundus. Malus est mundus: et bonus est a quo factus est mundus. Quomodo potero absolvere et explicare quod dixi? Adjuvet Deus. Quid enim dixi? quid laudastis? Ecce quæstio est, et tamen jam laudastis. Quomodo malus est mundus; si bonus est a quo factus est mundus? Nonne Deus fecit omnia, et ecce bona valde? (Gen. 1.) Nonne per singula testatur Scriptura, quod bona fecerit Deus, dicendo, Et vidit Deus quia bonum est? Et universa in fine ita conclusit quemadmodum fecit Deus omnia, et ecce bona valde.

CAPUT V. Mundus quomodo malus, et a Deo bono factus.

5. Quomodo ergo malus est mundus, et bonus est a quo factus est mundus? quomodo? Quoniam mundus per eum factus est, et mundus eum non cognovit. (Johan. 1. 10.) Mundus per eum factus est, cælum et terra, et omnia quæ in eis sunt: mundus eum non cognovit, amatores mundi; amatores mundi, et contemtores Dei: iste mundus eum non cognovit. Sic ergo malus est mundus, quia mali sunt qui Deo præferunt mundum. Et bonus est qui fecit mundum, cælum et terram et mare, et ipsos qui amant mundum. Solum enim quod amant mundum et non amant Deum, in illis non ipse fecit. Ipsos autem, quod ad naturam pertinet, ipse fecit: quod ad culpam pertinet, non ipse fecit. Hoc est quod paulo ante dixi, Deleat homo quod fecit, et placebit ei qui eum fecit.

Mundus bonus ex malo factus.

6. Nam est et mundus bonus in ipsis hominibus; sed ex malo factus. Totum enim mundum, si homines ponas mundum, excepto quod dicimus mundum cælum et terram, et omnia quæ in eis sunt; si homines dicas mundum, totum mundum malum fecit, qui primo peccavit. Omnis massa in radice vitiata est. * Bonum hominem fecit Deus: sic habet Scriptura, Fecit Deus hominem rectum, et ipsi homines adinvenerunt cogitationes multas. (Eccli. 7. 30.) A multis curre ad unum, dispersa collige in unum: conflue, munitus esto, mane apud unum: noli ire in multa. Ibi est beatitudo. Sed defluximus, in perditionem perreximus: omnes cum peccato nati sumus, et ad id quod nati sumus, male vivendo et nos addidimus, et totus mundus factus est malus. Christus autem venit, et elegit quod fecit, non quod invenit: nam omnes malos invenit, et gratia sua bonos fecit. Et factus est alter mundus: et mundum persequitur mundus.

* CAPUT VI.

Mundus persequens mundum.

7. Quis est mundus qui persequitur? De quo nobis dicitur, Nolite diligere mundum, et ea quæ in mundo sunt. (I. Johan. 2. 15. etc.) Quisquis dilexerit mundum, non est caritas Patris in illo. Quia omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est a Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, et concupiscentia ejus. Qui autem perficit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut et Deus manet in æternum. Ecce ambos mundos dixi, et persequentem, et quem persequitur. Quis est mundus persequens? Omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est a Patre, sed ex mundo est: et mundus trans-

CLASSIS I.

* CAPUT VII.

it. Ecce iste est mundus persequens. * Quis est mundus quem persequitur? Quisquis fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut et Deus manet in æternum.

Mundus in Scripturis duplex; redemptus et damnatus.

2. Cor. 5. 19. Johan. 15. 18.

8. Sed ecce, ille qui sequitur, mundus vocatur: probemus, si et ille qui persecutionem patitur, mundus vocatur. An vero surdus es adversus vocem Christi dicentis, vel potius Scripturæ sanctæ adtestantis, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi? Si odit vos mundus, ait, scitote quia me prius odio habuit. Ecce odit mundus. Quem, nisi mundum? Quem mundum? Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Persequitur mundus damnatus: persecutionem patitur mundus reconciliatus. Mundus damnatus; quidquid præter Ecclesiam: mundus reconciliatus, Ecclesia. Non enim venit Filius hominis, ait, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

Johan. 3. 17.

9. Sed in hoc mundo sancto, bono, reconciliato, salvato; immo salvando, nunc autem spe salvato. Spe enim salvi facti sumus: in hoc ergo mundo, hoc est Ecclesia, quæ tota sequitur Christum, universaliter dixit, *Qui vult me sequi, abneget semetipsum.* Non enim hoc virgines debent audire, et maritatæ non debent; aut viduæ debent, et nuptæ non debent: aut monachi debent, et conjugati non debent; aut clerici debent, et laici non debent: sed universa Ecclesia, universum corpus, cuncta membra per officia propria distincta et distributa, sequantur Christum. Tota sequatur ipsa unica, sequatur columba, sequatur sponsa, sequatur redempta et dotata sanguine sponsi. Habet ibi locum suum integritas virginalis; habet ibi locum suum continentia vidualis; habet ibi locum suum pudicitia conjugalis: non ibi habet locum suum adulterium; non ibi habet locum suum illicita et punienda lascivia. Ista autem membra quæ habent ibi locum suum in genere suo, et in loco suo, et in suo modo, sequantur Christum; abnegent se, id est non præsumant de se; tollant crucem suam, id est, tolerent in mundo pro Christo quidquid intulerit mundus. Ament eum, qui solus non decipit, qui solus non fallitur, solus non fallit: ament eum, quia verum est quod promittit. * Sed quia non modo dat, titubat fides. Dura, persevera, tolera, porta dilationem, et tulisti crucem.

Rom. 8. 24. Omnibus jussum est ut se abnegent.

* CAPUT VIII.

Varii gradus sequentium Christum, quidve in illis sit retro respicere.

10. Non dicat virgo, Sola ibi ero. Non enim sola ibi erit Maria, sed erit ibi et Anna vidua. Non dicat nupta, Vidua ibi erit, non ego. Non enim erit ibi Anna; et non ibi erit Susanna. Sed plane inde se probent qui ibi futuri sunt, ut qui habent hic inferiorem locum, non invideant, sed diligant in aliis meliorem locum. Etenim, verbi gratia, Fratres mei, ut advertatis: conjugalem vitam quisque elegit, continentem vitam quisque elegit; si ille qui elegit vitam conjugalem, concupiverit adulteria, retro respexit, illud concupivit, quod illicitum est. Qui vero s continentia ad nuptias postea redire voluerit, retro respexit: licitum elegit, et retro respexit. Ergo damnandæ sunt nuptiæ? Non. Non sunt damnandæ nuptiæ: sed ille qui eas elegit, quo accesserat vide. Jam ante ierat. Quando vivebat lascive adolescens, nuptiæ ante illum erant; ad eas se tendebat: cum vero elegit continentiam, nuptiæ post illum sunt. Memores estote, ait Dominus, uxoris Lot. Uxor Lot retro respiciendo remansit. Quisque ergo quo potuit pervenire, inde timeat retro respicere: et ambulet in via, sequatur Christum: quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem intus sequatur ad palmam vocationis Dei in Christo Jesu. Conjugati præponant sibi innuptos; fateantur eos esse meliores: in eis diligant quod ipsi non habent; et in illis Christum ament.

(a) Possidius Sermones recensens in Indiculo cap. 8. titulum notat, *De novissimo die.*

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Lucæ 17. 32.

Philip. 3. 13.

* SERMO XCVII.

* Alias 21, de verbis Domini.

De verbis Evangelii Marci 13. (a) De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.

CAPUT I. Præparatio ad novissimum diem.

1. Fratres, quod audistis modo monentem Scripturam atque dicentem, ut propter diem novissimum vigilemus, unusquisque de novissimo suo die cogitet: ne forte cum senseritis vel putaveritis longe esse novissimum sæculi diem, dormitetis ad novissimum vestrum diem. De die novissimo sæculi hujus audistis quid dixerit: *Quia nesciunt eum, neque Angeli cælorum, neque Filius, nisi Pater.* Ubi quidem magna quæstio est, ne carnaliter sapientes putemus aliquid Patrem scire, quod nesciat Filius. Nam utique cum dixit, *Pater scit:* ideo hoc dixit, quia in Patre et Filius scit. Quid enim est in die, quod non in Verbo factum est, per quem factus est? Nemo ergo quærat novissimum diem, quando futurus sit: sed vigilemus omnes bene vivendo, ne novissima dies cujuscumque nostrum nos inveniat imparatos, et qualis quisque hinc exierit suo novissimo die, talis inveniatur in novissimo sæculi die. Nihil te adjuvabit quod hic non feceris. Unumquemque opera sua juvabunt, aut opera sua pressura sunt.

Marci 13. 32.

CAPUT II. Psal. 55. 9. Homini mortalitas ad humilitatem prodesse debet. Psal. 81. 6. a Ibidem 7.

2. Et quomodo in Psalmo cantavimus Domino, Miserere mei Domine, quoniam conculcavit me homo? Homo dicitur, qui secundum hominem vivit. Denique illis qui secundum Deum vivunt, dicitur: Dii estis, et filii Excelsi omnes. Reprobis autem, qui vocati sunt ut essent filii Dei, et esse potius homines voluerunt, id est, secundum hominem vivere: Vos autem, inquit, sicut homines moriemini, et sicut unus ex principibus cadetis. Etenim quod mortalis est homo, ad disciplinam illi debet valere, non ad jactantiam. Unde se jactat vermis crastino moriturus? Dico Caritati Vestræ, Fratres: de diabolo debent erubescere mortales superbi. Ille enim etsi superbus, tamen immortalis (b) est: spiritus est, etsi malignus. Illi dies novissimus pœnalis ser-

(b) MSS. *tamen immortalis spiritus est, etsi malignus: illi dies etc.*

CLASSIS I. vatur in finem: tamen mortem quam nos patimur, ille non patitur. Audivit autem homo, Morte morieris. Gen. 2. 17. Utatur bene pœna sua. Quid est quod dixit, Utatur bene pœna sua? Non inde eat ad superbiam, unde accepit pœnam; agnoscat se mortalem, et frangat elationem. Eccli. 10. 9. Audiat sibi dici, Quid superbit terra et cinis? Etiamsi superbit diabolus, non est terra et cinis. Ideo dictum est, Vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis. Psal. 81. 7. Non adtenditis, quia mortales estis, et sicut diabolus superbi estis. Utatur ergo homo pœna sua, Fratres: bene utatur malo suo, ut proficiat bono suo. Quis nescit, quia pœna est, necesse esse ut moriamur; et quod est gravius, quando nescimus? Pœna certa est, hora incerta: et de ista pœna sola certi sumus in rebus humanis.

CAPUT III. Sola mors hic certa. 3. Cetera nostra et bona et mala incerta sunt; B sola mors certa est. Quid est quod dico? Conceptus est puer, forte nascitur, forte abortum facit. Ita incertum est, Forte crescit, forte non crescit: forte senescit, forte non senescit: forte dives erit, forte pauper: forte honoratus, forte humiliatus: forte habebit filios, forte non habebit: forte ducet uxorem, forte non ducet: et quidquid aliud nominaveris in bonis. Respice et ad mala: Forte ægrotat, forte non ægrotat: forte a serpente percutitur, forte non percutitur: forte a bestia devoratur, forte non devoratur. Et respice omnia mala: ubique est, Forte erit, forte non erit. Numquid potes dicere, Forte moritur, forte non moritur? Quomodo medici quando inspexerint valetudinem, et mortiferam esse cognoverint, hoc pronuntiant: Moritur, inde non C evadit. Ex quo nascitur homo, dicendum est, Non evadit. Quando natus est, ægrotare cœpit. Quando mortuus fuerit, finit quidem ægritudinem: sed nescit utrum pergat in pejorem. Finierat dives ille ægritudinem deliciosam, venit Luc. 16. 21. a ad (*a*) tortuosam. Pauper vero ille finiit ægritudinem, et pervenit ad sanitatem. Sed quod postea haberet hic elegit: et quod ibi messuit, hic seminavit. Ideo cum vivimus, vigilare debemus, et eligere debemus quod in futuro teneamus.

CAPUT IV. Mundus per Christum nobis victus. 4. Mundum non amemus. Premit amatores suos, non eos ad bonum adducit. Laborandum est in eo potius ne capiat, quam timendum ne cadat. Ecce cadit mundus: stat Christianus; quia Johan. 16. 33. D non cadit Christus. Nam quare dicit Dominus, Gaudete, quia ego vici mundum? Respondeamus ei, si placet: Gaude, sed tu. Si tu vicisti, tu gaude. Quare nos? Quare nobis dicit, Gaudete: nisi quia nobis vicit, nobis pugnavit? Philip. 2. 7. Ubi enim pugnavit? Quia hominem suscepit. Tolle quod de virgine natus, tolle quod semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo: tolle hoc, ubi luctamen? ubi certamen? ubi tentatio? ubi victoria, quam non præcessit pugna? Johan. 1. 1. » In principio erat Verbum, et Verbum erat apud A Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. SERMON. DE SCRIPTURIS Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Numquid hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid huic Verbo impius insultaret? Numquid hoc Verbum colaphis cæderetur? Numquid hoc Verbum spinis coronaretur? Ut autem ista pateretur, Verbum caro factum est: et ista passus resurgendo vicit. Psal. 55. 2. Ergo nobis vicit, quibus securitatem resurrectionis ostendit. Dicis ergo Deo, Miserere mei Domine, quoniam conculcavit me homo. Tu te noli conculcare, et non te vincit homo. Ecce enim homo potens terret te. Unde te terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas tu, Miserere mei Domine, quoniam conculcavit me homo. Si verum dicis, te ipsum adtendis: quia times minus hominis, mortuus te conculcat: et quis non timeres, nisi esses homo, conculcat te homo. Quod est ergo remedium? O homo, hære Deo, a quo factus es homo: illi adhære, in ipso præsume, ipsum invoca, virtus tua ipse sit. Dic illi, In te, Domine, virtus mea. Et a comminationibus hominum cantabis; et quod postea cantes, ipse Dominus dicit, In Deo sperabo, non timebo Ibidem 11. quid faciat mihi homo.

*SERMO XCVIII.

* Alias 44. de verbis Domini. b

De verbis Evangelii Lucæ 7. et de (b) tribus mortuis, quos Dominus suscitavit.

CAPUT I. Miracula Domini in corporibus et in animis. 1. Miracula Domini nostri et Salvatoris Christi Jesu, omnes quidem audientes et cre- C dentes movent: sed alios atque alios aliter et aliter. Quidam enim corporalia ejus miracula stupentes, majora intueri non norunt: quidam vero ea quæ gesta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis admirantur. Dicit ipse Dominus, Johan. 5. 21. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat; sic et Filius quos vult, vivificat. Non utique alios Filius, alios Pater; sed eosdem Pater et Filius: quis omnia Pater per Filium. Nemo ergo dubitet qui Christianus est, etiam nunc mortuos suscitari. Sed omnis homo habet oculos, quibus vi- Luc. 7. 12. dere potest mortuos resurgere ita, ut resurrexit filius hujus viduæ, qui modo ex Evangelio recitatus est: unde autem videat homines resurgere mortuos in corde, non omnes habent, nisi qui jam resurrexerunt in corde. Amplius est resuscitare semper victurum, quam suscitare iterum moriturum.

CAPUT II. Mortuorum duo genera. 2. De juvene illo resuscitato gavisa est mater vidua: de hominibus in spiritu quotidie suscitatis gaudet mater Ecclesia. Ille quidem mortuus erat corpore, illi autem mente. Illius mors visibilis visibiliter plangebatur: illorum mors invisibilis (*c*) nec quærebatur, nec videbatur. Quæ- c sivit ille qui noverat mortuos: ille solus noverat mortuos, qui poterat facere vivos. Nisi enim ad Floro ad Ephes. 5. 14. mortuos suscitandos Dominus venisset, non Apostolus

(a) Colbertinus MS. ad mortuosam. Forte leg. *ad tormentuosam.*

(b) Recensetur a Possidio in Indiculo c. 9. et citatur a Floro ad Ephes. 5.

(c) Omnes MSS. *illorum mors invisibilis alibi nec quærebatur.*

CLASSIS I.

stolus diceret, Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Dormientem audis, cum dicit, Surge qui dormis: sed mortuum intellige, cum audis, Et exsurge a mortuis. Dicti sunt sæpe dormientes et mortui visibiliter. Et plane omnes, ei qui potest excitare, dormiunt. Mortuus enim tibi mortuus est, qui quantumlibet pulses, quantumlibet vellices, quantumlibet lanies, non expergiscitur. Christo autem ille dormiebat, cui dictum est, *Surge*: et continuo surrexit. Nemo tam facile excitat in lecto, quam facile Christus in sepulcro. (Lucæ 7. 14.)

CAPUT III. *Tres mortui a Domino suscitati.*

3. Tres autem mortuos invenimus a Domino resuscitatos visibiliter, millis invisibiliter. Quot autem mortuos visibiliter suscitaverit, quis novit? Non enim omnia quæ fecit scripta sunt: Johannes hoc dicit, Multa alia fecit Jesus, quæ si scripta essent, arbitror totum mundum non posse libros capere. (Johan. 21. 25.) Multi ergo sunt alii sine dubio suscitati: sed non frustra tres commemorati. Dominus enim noster Jesus Christus ea quæ faciebat corporaliter, etiam spiritaliter volebat intelligi. Neque enim tantum miracula propter miracula faciebat: sed ut illa quæ faciebat, mira essent videntibus, vera essent intelligentibus. Quemadmodum qui videt litteras in codice optime scripto, et non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulcritudinem; sed quid sibi velint, quid indicent illi apices nescit; et est oculis laudator, mente non cognitor: alius autem et laudat artificium, et capit intellectum; ille utique qui non solum videre quod commune est omnibus potest, sed etiam legere; quod qui non didicit, non potest. Ita qui viderunt Christi miracula, et non intellexerunt quid sibi vellent, et quid intelligentibus quodam modo innuerent, mirati sunt tantum quia facta sunt: alii vero et facta mirati, et intellecta assecuti. Tales nos in schola Christi esse debemus. Qui enim dicit Christum propterea tantum fecisse miracula, ut non essent nisi miracula, potest illum dicere etiam nescire quod non esset tempus pomorum, quando ficus quæsivit in arbore. Non enim erat illius pomi tempus, sicut Evangelista testatur: et tamen esuriens poma quæsivit in arbore. (Marci 11. 13.) Christus nesciebat, quod rusticus sciebat? Quod noverat arboris cultor, non noverat arboris creator? Cum ergo esuriens poma quæsivit in arbore, significavit se aliquid esurire, et aliquid aliud quærere: et arborem illam sine fructu foliis plenam reperit, et maledixit; et aruit. Quid arbor fecerat fructum non afferendo? Quæ culpa arboris infœcunditas? Sed sunt qui fructum voluntate dare non possunt. Illorum est culpa sterilitas, quorum fœcunditas est voluntas. Erant ergo Judæi habentes verba Legis et facta non habentes, pleni foliis et fructus non ferentes. Hoc dixi, ut persuaderem Dominum nostrum Jesum Christum ideo miracula fecisse, ut aliquid illis miraculis significaret, ut excepto eo quod mira et magna et divina erant, aliquid inde etiam disceremus.

Miracula Christi propter significationem facta. Apta similitudo.

CAPUT IV.

4. Videamus ergo quid nos discere voluit in tribus mortuis, quos suscitavit. Resuscitavit filiam mortuam Archisynagogi, ad quam ægrotantem petebatur, ut eam de ægritudine liberaret. Et cum pergit, mortua nuntiatur; et quasi jam frustra fatigaretur, renuntiatum est patri ejus, Puella mortua est, quid adhuc fatigas magistrum? Ille autem perrexit, et ait patri puellæ: Noli timere, tantummodo crede. Venit ad domum, et invenit jam obsequia funeri debita præparata, et dicit illis, Nolite flere: non enim est mortua puella, sed dormit. Verum dixit: dormiebat, sed illi a quo poterat excitari. Hanc excitans, reddidit vivam parentibus. (Marci 5. 35.) Excitavit et hunc juvenem viduæ filium, de quo nunc admoniti sumus, ut hinc ista quæ ipse largiri dignatur, cum Vestra Caritate loqueremur. (Lucæ 7. 12.) Modo audistis quomodo excitatus est. Appropinquabat Dominus civitati: et ecce efferebatur mortuus jam extra portam. Misericordia commotus, quod flebat mater vidua et destituta unico filio, fecit quod audistis, dicens, *Adolescens tibi dico, surge*. Surrexit ille mortuus, cœpit loqui: et reddidit illum matri suæ. (v. 15.) Excitavit et Lazarum de sepulcro. Et ibi cum ægrotantem scirent discipuli cum quibus loquebatur, (diligebat autem illum,) Lazarus, inquit, amicus noster dormit. (Johan. 11. 11. etc.) Illi putantes ægri somnum salubrem: Si dormit, inquiunt, Domine, salvus est. Et ille, Dico vobis, apertius jam loquens, Lazarus amicus noster mortuus est. Utrumque verum dicens: Mortuus est vobis, dormit mihi.

SERMON. DE SCRIPTURIS. *Trium mortuorum suscitatio.*

CAPUT V. *Tria peccatorum genera, tribus illis mortuis figurata.*

5. Ista tria genera mortuorum, sunt tria genera peccatorum, quos hodieque suscitat Christus. Illa enim mortua filia Archisynagogi intus erat in domo, nondum erat de secretis parietibus elata in publicum. Ibi intus suscitata est, viva parentibus reddita. Iste autem jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulcro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Qui suscitavit mortuam nondum elatam, suscitavit mortuum jam elatum, nondum sepultum. Tertium restabat, ut et sepultum suscitaret: et hoc fecit in Lazaro. Sunt ergo qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim ipse Dominus, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. (Matth. 5. 28.) Nondum accessit corpore, consensit in corde: mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut fit, ut novimus, ut quotidie homines in se experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente, Surge: condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit cor in cogitationis secreto. Facta est ista resurrectio animæ mortuæ intus intra latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid jam isti, qui in factum processerunt, desperati sunt? Nonne et illi juveni dictum est, *Tibi dico, surge?* Nonne et ille redditus est matri suæ? Sic ergo

CLASSIS I.

et qui jam fecerit, si forte commonitus et commotus verbo veritatis ad Christi vocem resurgit, a vivus redditur. Potuit (a) progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non eos sinat videre quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum: irascuntur cum reprehenduntur; in tantum ut Sodomitæ quondam dicerent viro justo reprehendenti nequissimam voluntatem, Habitare venisti, non leges dare. Tanta ibi nefandæ turpitudinis consuetudo erat, ut jam nequitia esset justitia, et prohibitor potius reprehenderetur quam factor. Tales consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt. Sed quid dicam, Fratres? Ita sepulti, ut de Lazaro dictum est, Jam putet. Moles illa imposita sepulcro, b ipsa est vis (b) dura consuetudinis, quia premitur anima, nec surgere, nec respirare permittitur.

Consuetudo mala.

CAPUT VI. Quatuor peccatis progressus.

6. Dictum est autem, Quatriduanus est. * Re vera ad istam consuetudinem, de qua loquor, quarto quodam progressu pervenit anima. Prima est enim quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertium factum, quarta consuetudo. Sunt enim qui res illicitas obvias cogitationibus suis prorsus abjiciunt, ut nec delectentur. Sunt qui delectantur, et non consentiunt: nondum perfecta mors est, sed quodam modo inchoata. Delectationi accedit consensio: jam est illa damnatio. Post consensionem in factum proceditur: factum in consuetudinem vertitur: et fit quædam desperatio, ut dicatur, Quatriduanus est, jam putet. Venit ergo Dominus, cui utique facilia erant omnia; et difficultatem quamdam ostendit ibi. Infremuit spiritu, ostendit multo clamore objurgationis opus esse ad eos qui consuetudine duruerunt. Tamen ad vocem clamantis Domini, rupta sunt vincula necessitatis. Tremuit inferni dominatio, redditus est Lazarus vivus. Liberat enim et de mala consuetudine Dominus quatriduanos mortuos: nam et ipse quatriduanus Christo volenti resuscitare dormiebat. Sed quid ait? Videte genus resuscitationis. Processit de monumento vivus, et ambulare non poterat. Et Dominus ad discipulos: Solvite eum, et sinite abire. Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum. (c) Aliquid pertinere videte ad propriam majestatem Dei suscitantis. Increpatur aliquis in mala consuetudine positus, verbo veritatis. Quam multi increpantur et non audiunt! Quis ergo agit intus cum illo qui audit? Quis vitam inspirat intrinsecus? Quis est qui secretam pellit mortem, secretam dat vitam? Nonne post objurgationes, post increpationes dimittuntur homines cogitationibus suis, et incipiunt secum volvere quam malam vitam gerant, quam pessima consuetudine premantur? Deinde displicentes sibi, mutare vitam

Johan. 11. 44.

(a) Lov. *ad tempus progredi*. At cæteri editi et MSS. non habent *ad tempus*: cujus loco subintelligendum est, *in factum*.

(b) Sic Er. et MSS. At Lov. *vis diræ consuetudinis*.

instituunt. Resurrexerunt isti; revixerunt quibus displicet quod fuerunt: sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatus. Opus est ergo ut qui revixit, solvatur, et ire permittatur. Hoc officium discipulis dedit, quibus ait, Quæ solveritis in terra, soluta sunt in cœlo. Matth. 18. 18.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VII. Resurgendum celeriter a peccato.

7. Hæc ergo, Carissimi, sic audiamus, ut qui vivunt, vivant; qui mortui sunt, reviviscant. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, et non processit in factum: pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intus, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat de super consuetudinis molem. Sed forte jam illi loquor, qui jam duro sui moris lapide premitur, qui jam urgetur consuetudinis pondere, qui jam quatriduanus putet. Nec ipse desperet: profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecus per se ipsum vivificare, solvendum discipulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam. Neque enim Lazaro resuscitato post quatriduum ullus putor in vivente remanserat. Ergo qui vivunt, vivant: quicumque autem mortui sunt, in quacumque harum trium morte se invenerint, agant ut celeriter jam resurgant.

* SERMO XCIX.

* Alias 23. ex homiliis 50.

De verbis Evangelii Lucæ 7. Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix etc. de remissione peccatorum, contra Donatistas.

CAPUT I. Mulier peccatrix ad pedes Domini recumbentis.

1. Quod admonemur Domini eloquiis de divinis lectionibus, hinc credentes Deum velle nos loqui proferimus Caritati Vestræ, illo adjuvante, Sermonem de remissione peccatorum. Evangelium enim cum legeretur, attentissime audistis, et res gesta narrata atque versata est ante oculos cordis vestri. Vidistis enim non carne, sed mente, Dominum Jesum Christum in domo Pharisæi recumbentem, et ab illo invitatum non fastidientem. Vidistis etiam mulierem in civitate famosam, mala utique fama, quæ erat peccatrix, non invitatam irruisse convivio, ubi suus medicus recumbebat, et quæsisse pia impudentia sanitatem. Irruens quasi importuna convivio, opportuna beneficio: (noverat enim quanto morbo laboraret, et illi sanandu idoneum esse ad quem venerat, sciebat:) accessit ergo, non ad caput Domini, sed ad pedes: et quæ diu male ambulaverat, vestigia recta quærebat. Prius fudit lacrymas, sanguinem cordis; et lavit Domini pedes obsequio confessionis. Capillis suis tersit, osculata est, unxit: tacita loquebatur, non sermonem promebat, sed devotionem ostendebat.

Lucæ 9. 36.

(c) Lov. *Ad quid pertineat videte, ad propriam majestatis etc.* At Am. et Er. *Aliquid pertinere videte*. Et mox MSS. *Ad propriam majestatem etc.*

CAPUT II. Pharisæi superbi cogitatio.

Isai. 65. 5.

2. Quia ergo tetigit Dominum, rigando, osculando, tergendo, unguendo pedes ejus: Pharisæus qui invitaverat Dominum Jesum Christum, quia ex illo genere erat hominum superborum, de quibus Isaias Propheta dicit, Qui dicunt, Longe recede a me, noli me tangere, quoniam mundus sum: putavit Dominum nescisse mulierem. Hoc apud se cogitabat, et dicebat in corde suo, *Hic si esset propheta, sciret quæ mulier illi accessit ad pedes.* Ideo eum nescire credidit, quia illam non repulit, quia accedentem non prohibuit, quia tangi se a peccatrice permisit. Nam illum nescisse, unde sciebat? Quid enim si sciebat, o Pharisæe, invitator et irrisor Domini? Dominum pascis, et a quo pascendus sis, non intelligis. Unde scis, nescisse Dominum quæ fuerat illa mulier, nisi quia permissa est accedere, nisi quia illo patiente osculata est pedes ejus, nisi quia tersit, nisi quia unxit? Hæc enim non debuit permitti facere in pedibus mundis mulier immunda? Ad illius ergo Pharisæi pedes si talis mulier accessisset, dicturus erat quod Isaias de talibus dicit: Recede a me, noli me tangere, quoniam mundus sum. Accessit autem ad Dominum immunda, ut rediret munda: accessit ægra, ut rediret sana: accessit confessa, ut rediret professa.

Dominus Pharisæi cogitationem castigat.

* CAPUT III.

3. Audivit enim Dominus Pharisæum cogitantem. Jam hinc intelligat Pharisæus, si non poterat videre peccantem, qui potuit audire cogitantem. * Proposuit ergo homini similitudinem de duobus, qui debebant uni fœneratori. Etiam ipsum enim sanare cupiebat, ne gratis apud eum panem comederet: ipsum pascentem esuriebat, ipsum emendare, ipsum mactare, ipsum manducare, ipsum in suum corpus trajicere volebat: sicut et illi mulieri Samaritanæ dixit, Sitio. Quid est, Sitio? Desidero fidem tuam. Dicuntur ergo verba Domini in hac similitudine; et agitur utrumque, ut et invitator ille sanetur cum suis condiscumbentibus, Dominum Jesum Christum pariter videntibus, pariter ignorantibus, et ut illa mulier habeat fiduciam confessionis suæ, nec pungatur ulterius aculeis conscientiæ suæ. *Debebat unus*, inquit, *quinquaginta denarios, alius quingentos; donavit ambobus: quis eum plus dilexit?* Respondit cui similitudo proposita erat, quod respondere utique ratio compellebat. *Credo*, Domine, *cui plus donavit.* Et adtendens ad mulierem, dixit ad Simonem, *Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc lacrymis suis lavit mihi pedes, et capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: illa ex quo ingressa est, non cessavit pedes meos osculari. Oleo caput meum non unxisti: illa autem pedes meos unxit unguento. Ideo dico, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem modicum dimittitur, modicum diligit.*

Johan. 4. 7.

Luc. 7. 41. etc.

CAPUT IV. Ardua quæstio ex Domini verbis nata.

4. Oritur quæstio profecto solvenda, quæ adtentionem Vestræ Caritatis desiderat, ne forte sufficere non possimus verbis ad totam ejus obscuritatem removendam et dilucidandam pro angustia temporis; maxime cum caro ista æstibus fatigata, jam recreari desideret, et debitum suum poscens, animæ aviditatem impediens ostendat quod dictum est, Spiritus quidem promtus est, caro autem infirma. Metuendum est, et valde metuendum, ne in his verbis Domini non bene intelligentibus hi qui concupiscentiis suis carnalibus favent, et ab eis in libertatem educi pigrescunt, subrepat illa sententia, quæ prædicantibus etiam Apostolis nata est in linguis maledicorum, unde dicit apostolus Paulus, et sicut quidam dicunt nos dicere, faciamus mala, ut veniant bona. Dicit enim aliquis, Si cui modicum dimittitur, modicum diligit; cui autem plus dimittitur, plus diligit: expedit plus diligere, quam minus diligere: oportet ut multum peccemus, et multum debeamus, quod nobis dimitti cupiamus, ut dimissorem magnorum debitorum amplius diligamus. Peccatrix enim illa mulier quanto plus debebat, tanto dimissorem debitorum suorum amplius diligebat, Domino ipso dicente, *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quare autem dilexit multum, nisi quia debebat multum? Denique addidit et adjunxit, *Cui autem modicum dimittitur, modicum diligit.* Nonne expedit, inquit, ut multum mihi dimittatur, quam minus, unde amplius diligam Dominum meum? Videtis certe profunditatem quæstionis: scio, videtis. Videtis angustias temporis, et hoc videtis, et sentitis.

Matth. 26. 41.

Rom. 3. 8.

CAPUT V. Exemplis res declaratur.

5. Accipite ergo pauca. Si magnitudini quæstionis satis non fecero, interim præsentem recondite sermonem, in futuro tenete debitorem. Da nunc duos homines, ut sub exemplis evidentioribus quod proposui cogitetis. Unus eorum peccatis plenus est, diu pessime vixit; alter eorum pauca peccavit: accedunt ambo ad gratiam, baptizantur ambo; intrant debitores, exeunt liberi: plus donatum est uni, minus alteri. Interrogo quantum quisque diligat. Si invenero plus diligere eum, cui plura peccata dimissa sunt; utilius multa peccavit, utilior erat multa iniquitas, ne esset tepida caritas. Interrogo alium quantum diligat, invenio minus: nam si invenio tantum et illum diligere, quantum et ille diligit cui multa donata sunt, quomodo respondebo verbis Domini, quomodo verum erit quod Veritas dixit, *Cui modicum dimittitur, modicum diligit?* Ecce, ait aliquis, mihi modicum dimissum est, non multa peccavi; et tantum diligo, quantum iste, cui multa dimissa sunt. Tu verum dicis, an Christus? Ad hoc tibi dimissum est mendacium tuum, ut mendacii dimissori crimen imponas? Si modicum tibi dimissum est, modicum diligis. Si enim modicum est tibi dimissum, et plurimum diligis, contradicis ei qui dixit, *Cui modicum dimittitur, modicum diligit.* Illi ergo plus credo, qui te plus novit. Parum tibi dimissum putas, prorsus parum diligis. Quid ergo, inquit, facere debui? Multa mala committere, ut multa essent, quæ posset ille mihi dimittere, ut amplius possem diligere?

Augustat nos, sed Dominus qui hæc vera proposuit, ab angustiis liberet me.

CAPUT VI. Quæstio solvitur.

6. Dictum est hoc propter Pharisæum illum, qui vel nulla vel pauca se putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, nisi aliquantum diligeret. Sed quam parum erat? Non osculum dedit, non saltem aquam ad pedes, et si non lacrymas: non illo obsequio prosecutus est, quo illa mulier quæ noverat quid sanaretur, et a quo sanaretur. O Pharisæe, ideo parum diligis, quia parum tibi dimitti suspicaris: non quia parum dimittitur, sed quia parum putas esse quod dimittitur. Quid ergo inquit ille? Ego qui homicidium non feci, homicida deputandus sum? Qui adulterium non admisi, pro adulterio puniendus sum? Aut ista mihi dimittenda sunt, quæ non commisi? Ecce iterum constitue duos, et loquamur ad eos. Venit unus supplex peccator, coopertus spinis tamquam hericius, et nimis timidus tamquam lepus. Sed petra est refugium hericiis et leporibus. *(Psal. 103. 18.)* Venit ergo ad petram, invenit refugium, accipit auxilium. Alius non multa commisit: quid ei faciemus, ut multum diligat? quid persuadebimus? Contra Domini verba veniemus, *Cui modicum dimittitur, modicum diligit?* Ita plane, cui modicum dimittitur. Sed o tu qui dicis, te non multa commisisse: quare? quo regente? Deo gratias, quod (a) motu et voce vestra intellexisse vos significastis. Jam, ut video, soluta quæstio est. Hic multa commisit, et multorum debitor factus est: ille gubernante Deo pauca commisit. Cui deputat ille quod dimisit, huic et iste deputat quod non commisit. Adulter non fuisti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque discernens, nondum credens in illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit: ut suasor deesset, ego feci. Locus et tempus defuit; et ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes et quod non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, et dimissum vidisti: mihi debes et tu quod non fecisti. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere et alter homo, si desit rector a quo factus est homo.

Inter debita dimissa numerari vult quæ vitavimus peccata.

CAPUT VII. Deinceps de remissione peccatorum, quod ab homine dimitti non possint.

7. Jam nunc quia ut potuimus, quæstionem profundam in tantilla temporis brevitate solvimus; aut si nondum solvimus, debitores, ut dixi, teneamur: illud potius breviter videamus de remissione peccatorum. Homo putabatur Christus et ab illo qui invitavit, et ab eis qui pariter discumbebant. Nescio quid illa peccatrix plus in Domino viderat. Nam quare fecit illa omnia, nisi ut sibi dimitterentur peccata? Noverat ergo illum posse peccata dimittere: illi autem noverant hominem non posse dimittere. Et

(a) MSS. quid motu et voce vestra.
(b) Editi, et motus illorum. Particula et abest a MSS.

credendum est quod omnes, id est, et illi discumbentes; et illa mulier accedens ad pedes Domini, omnes hi noverant hominem non posse peccata dimittere. Cum ergo omnes hoc nossent: illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quam hominem esse intellexit. Denique cum dixisset mulieri, *Dimittuntur tibi peccata tua:* continuo illi, *Quis est iste qui et peccata dimittit?* Quis est iste, quem jam mulier peccatrix cognovit? Tu recumbens quasi sanus, medicum ignoras: quia majore forsitan febre mentem etiam perdidisti. Nam et phreneticus ridens ploratur a sanis. Tamen illud bene nostis, bene tenetis: tenete, quia homo non potest peccata dimittere. Illa quæ sibi a Christo dimitti credidit, Christum non hominem tantum, sed et Deum credidit. *Quis est iste*, inquiunt, *qui et peccata dimittit?* Et Dominus, *Quis est iste*, dicentibus, non dixit, Filius Dei, Verbum Dei: non hoc dixit, sed in eo quod putabant aliquantum eos manere permittens, solvit quæstionem (b) motus illorum. Qui enim videbat discumbentes, audiebat cogitantes; conversus ad mulierem, *Fides tua*, inquit, *te salvam fecit.* Isti qui dicunt, *Quis est iste qui et peccata dimittit?* qui me putant hominem, hominem putent. *Fides tua te salvam fecit.*

CAPUT VIII. Donatistarum error et arrogantia.

8. Medicus bonus ægros non solum præsentes sanabat, sed et futuros etiam prævidebat. Futuri erant homines qui dicerent, Ego peccata dimitto, ego justifico, ego sanctifico, ego sano quemcumque baptizo. Ex ipso numero et isti sunt, qui dicunt, Noli me tangere. *(Isai. 65. 5.)* Usque adeo ex ipso numero sunt, ut nuper in collatione nostra, quod etiam in Gestis ipsis (c) legere potestis, cum eis a Cognitore esset confessus oblatus, ut sederent nobiscum, respondendum putarent, Scriptum est nobis, cum talibus non sedere, scilicet ne per contactum subselliorum ad eos velut nostra contagio perveniret. Vide si non est, Noli me tangere, qui mundus sum. Alio autem die, ubi opportunius erat, commemoravimus eos hujus miserrimæ vanitatis, cum ageretur de Ecclesia, quia mali in ea non contaminant bonos; respondimus eis, quia ideo nobiscum sedere noluerunt, et dixerunt, se Scriptura Dei fuisse commonitos, quia videlicet scriptum est, Non sedi in concilio vanitatis: diximus, Si ideo nobiscum sedere noluistis, quia scriptum est, Non sedi in concilio vanitatis; *(Psal. 25. 4.)* quare nobiscum ingressi estis, cum consequenter scriptum sit, Et cum iniqua gerentibus non introibo? Ergo in hoc quod dicunt, Noli me tangere, quia mundus sum, similes sunt illi Pharisæo, qui Dominum invitaverat, et propterea putabat eum nescisse mulierem, quia non eam prohibuerit a contactu pedum suorum. Sed in alio melior Pharisæus, quia cum putaret hominem Christum, non credebat ab homine posse dimitti peccata. Melior ergo Judæis quam hære-

(c) Sic potiores MSS. At editi, loqui poterimus. Vide librum ad Donatistas post Collationem c. 5.

CLASSIS I. ticis apparuit intellectus. Judæi quid dixerunt? *Quis est hic, qui et peccata dimittit?* Audet sibi homo hoc usurpare? Quid contra hæreticus? Ego dimitto, ego mundo, ego sanctifico. Respondeat illi, non ego, sed Christus: O homo, quando ego a Judæis putatus sum homo, dimissionem peccatorum fidei (a) dedi: Non ego, respondet tibi Christus. O hæretice, tu cum sis homo, dicis, Veni mulier, ego te salvum facio! Ego cum putarer homo, dixi, *Vade mulier, fides tua salvam te fecit.*

CAPUT IX. Argumentum Donatistarum. Matth. 18. 18.

9. Respondent, nescientes, sicut ait Apostolus, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: respondent et dicunt, Si non dimittunt homines peccata; falsum est ergo quod ait Christus, Quæ solveritis in terra, soluta erunt et in cœlo. Nescis quare hoc dictum sit, quomodo dictum sit. Daturus erat Dominus hominibus Spiritum-sanctum, (b) et ab ipso Spiritu-sancto fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum volebat intelligi dimitti peccata. Nam quid es homo, nisi æger sanandus? Vis mihi esse medicus? Mecum quære medicum. Nam hoc ut evidentius ostenderet Dominus, ab Spiritu-sancto quem donavit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco sic ait resurgens a mortuis, Accipite Spiritum-sanctum: et cum dixisset, Accipite Spiritum-sanctum, continuo subjecit, Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei: hoc est Spiritus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus est. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos? Nescitis, quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Et iterum, Nescitis, quia corpora vestra templum in vobis est Spiritus-sancti, quem habetis a Deo? Deus ergo habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus, in Ecclesia sua: per eos dimittit peccata: quia viva templa sunt.

(Peccata per Ecclesiam Spiritus-sanctus dimittit. — Johan. 20. 22. — 1. Cor. 3. 16. — 1. Cor. 6. 19.)

CAPUT X. Peccata a Deo dimittuntur et per hominem et præter hominem.

10. Sed qui dimittit per hominem, potest dimittere et præter hominem. Neque enim minus idoneus est per se dare, qui potest per alium dare. Per Johannem quibusdam dedit, ipsi Johanni per quem dedit? Merito volens Deus hoc ostendere, et huic veritati adtestari, cum quidam in Samaria evangelizati essent, et baptizati essent, et baptizati a Philippo Evangelista, uno de septem diaconibus primitus electis, non acceperunt Spiritum-sanctum, et baptizati erant. Nuntiatum est discipulis, qui erant Jerosolymis, et venerunt ad Samariam, ut illi qui baptizati erant, per impositionem manus eorum acciperent Spiritum-sanctum. Et its factum est: venerunt et imposuerunt eis manus, et acceperunt Spiritum-sanctum. Quia tunc sic dabatur Spiritus-sanctus, ut etiam appareret datus. Qui enim eum accipiebant, linguis omnium gentium loquebantur: ut significarent Ecclesiam in gentibus linguis omnium locuturam. Acceperunt ergo Spiritum-sanctum, et in eis evidenter apparuit. Quod cum vidisset Simon, putans hoc esse hominum, voluit esse et suum. Quod hominum putavit, ab hominibus emere voluit. Quantam, inquit, vultis a me pecuniam, ut per impositionem manuum mearum detur Spiritus-sanctus? Tunc eum detestatus Petrus ait, Non est tibi para neque sors in hac fide. Donum enim Dei putasti pecunia comparandum? Pecunia tua tecum sit in perditionem: et cetera quæ ibi congruenter locutus est.

(Spiritus-sanctus per ministerium hominum datus. — SERMON. DE SCRIPTURIS. — Act. 8. 19. etc.)

CAPUT XI. Spiritus datus absque hominum ministerio.

11. Quare autem hoc ego commemorare voluí, intendat Caritas Vestra. Oportebat ut Deus prius ostenderet se per homines operari: sed per se deinde, ne putarent homines, quod putavit Simon, hominum illud esse, non Dei. Quamquam et ipsi discipuli jam hoc noverant. Nam centum viginti homines collecti erant, quando in eos per nullius manus impositionem venit Spiritus-sanctus. Quis enim tunc eis manus imposuerat? Et tamen venit, et (c) primos implevit. Post illud scandalum Simonis, quid egit Deus? Videte doctorem, non sermonibus, sed rebus. Idem ipse Philippus, qui baptizaverat homines, et non in eos venerat Spiritus-sanctus, nisi convenissent Apostoli, et eis manus imposuissent, baptizavit eunuchum, id est, spadonem quemdam Candacis reginæ, qui adoraverat in Jerusalem, et rediens inde legebat in curru suo Isaiam prophetam, et non intelligebat. Admonitus Philippus accessit ad currum, exposuit lectionem, instruxit (d) fidem, evangelizavit Christum. Credidit eunuchus in Christum, et ait cum venissent ad quamdam aquam, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Ait illi Philippus, Si credis in Jesum Christum? Respondit ille, Credo Filium Dei esse Jesum Christum. Continuo descendit cum illo in aquam. Impleto baptismatis mysterio et sacramento, ne hominum putaretur donum Spiritus-sancti, non exspectatum est, sicut tunc, ut venirent Apostoli, sed continuo venit Spiritus-sanctus. Soluta est Simonis cogitatio, ne in tali cogitatione haberet imitatores.

(Act. 1. 15. et 2. 1. — Act. 8. 36. etc.)

CAPUT XII. Aliud exemplum in Cornelio centurione. Act. 10. 25.

12. Deinde aliud mirabilius exemplum. Petrus venit ad centurionem Cornelium, ad hominem incircumcisum gentilem: cœpit prædicare Christum Jesum, et illi, et eis qui cum illo erant. Adhuc loquente Petro, non dico, nondum imponente manum, sed nondum etiam baptizante, et cum dubitarent qui erant cum Petro, utrum incircumcisi baptizandi essent; (natum quippe erat inter Judæos qui crediderant, et eos qui fideles ex Gentibus facti erant, scandalum, id est, Judæos et Christianos, qui baptizabantur incircumcisi:) ut hanc Deus tolleret quæstionem, cum loquitur Petrus, venit Spiritus-sanctus, implevit Cornelium, implevit eos qui cum illo erant. Et ipsa adtestatione rei magnæ, quasi

(a) Colbertinus vetus codex, *non mihi. Respondet tibi ergo Christus.*

(b) In Colbertino MS. *per ipsum Spiritum-sanctum et ab ipso Spiritu-sancto volebat intelligi dimitti peccata. Nam quid etc.*

(c) Sic aliquot MSS. Alii, *et primus.* At editi, *et prius.*

(d) Colbertinus MS. *inseruit fidem.*

clamatum est ad Petrum: Quid de aqua dubitas? A jam ego hic sum.

CAPUT XIII. Mundatio in baptismo non ex ministrorum meritis, sed ex Dei gratia.

13. Secura ergo quælibet anima a multa nequitia per Dominicam gratiam liberanda, tamquam immunda prostitutione mundanda in Ecclesia, credat, accedat ad pedes Domini, quærat vestigia Domini, confiteatur lacrymas fundens, tergat capillis suis. Pedes Domini, prædicatores Evangelii. Capilli mulieris, superfluæ possessiones. Tergat capillis, tergat prorsus, operetur misericordiam: et cum terserit, osculetur; accipiat pacem, ut habeat caritatem. Accessit ad talem, baptizata est a tali, quibus erat apostolus Paulus: audiat ab illo, Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Baptizata est autem ab alio aliquo sua quærente, non quæ Jesu Christi: audiat a Domino, Quæ dicunt, facite; quæ B autem faciunt, facere nolite. Secura sit et in illo, sive in bonum Evangelistam incurrat, sive in eum qui quod dicit non facit. A Domino enim secura audit, *Vade mulier, fides tua te salvam fecit.*

1. Cor. 4. 16.

Philip. 2. 21.

Matth. 23. 3.

* Alias 17. de verbis Domini.

* SERMO C.

a *De (a) verbis Evangelii Lucæ 9. ubi agitur de tribus, quorum unus dixit*, Domine sequar te quocumque ieris, *et reprobatus est; alius non audebat, et excitatus est; tertius differebat, et culpatus est.*

CAPUT I. Cur reprobatur qui profitetur se secuturum Christum.

1. De Capitulo Evangelii quod Dominus donavit, audite. Lectum est enim, Dominum Jesum differenter egisse, cum obtulit se C unus, ut eum sequeretur, et reprobatus est: alius non audebat, et (b) excitatus est; tertius b differebat, et culpatus est. Quod enim dixit, *Domine, sequar te quocumque ieris*, quid tam promtum, quid tam impigrum, quid tam paratum, et quid ad tantum bonum aptissimum, se- c qui Dominum quocumque ierit? Miraris (c) hoc dicens, Quid est hoc, quod magistro bono Domino Jesu Christo invitanti discipulos, quibus daret regnum cælorum, displicuit tam paratus? Sed quia talis magister erat, qui futura prævideret, intelligimus, Fratres, istum hominem, si sequeretur Christum, sua quæsiturum fuisse, non quæ Jesu Christi. Ipse enim dixit, Non omnis qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cælorum. Et iste de ipsis fuit, nec sic se ipse D noverat, quomodo medicus inspiciebat. Nam si d jam se fictum esse (d) spectabat, si jam dolosum et insidiosum se noverat, cui loqueretur non noverat. Ipse est enim de quo ait Evangelista, Non opus habebat, ut quisquam ei testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Quid ergo respondit? *Vulpes foveas habent, et volatilia cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Sed ubi non habet? In fide tua. Vulpes

Lucæ 9. 57.

Matth. 7. 21.

Johan. 2. 25.

Lucæ 9. 58.

A enim habent foveas in corde tuo, dolosus es: volatilia cæli habent nidos in corde tuo, elatus es. Dolosus et elatus, non me sequeris. Quomodo sequitur dolosus simplicitatem?

Alter a Christo vocatus.

2. Et ad alterum continuo tacentem, et nihil dicentem, nihil promittentem dicit, *Sequere me.* Quantum mali in illo, tantum boni videbat in isto. *Sequere me*, dicis nolenti. Ecce habes hominem paratum, *Sequor te quocumque ieris:* et tu dicis nolenti, *Sequere me?* Istum, inquit, declino, quia video ibi foveas, video nidos. Quid ergo molestus es huic, quem provocas, et excusat? Ecce etiam compellis, et non venit; hortaris, et non sequitur. Quid enim dicit? *Ibo prius sepelire patrem meum.* Fides cordis ejus Domino se ostendebat: sed pietas differebat. Do- B minus autem Christus quando parat homines Evangelio, nullam excusationem vult interponi carnalis hujus temporalisque pietatis. Hæc quidem et lex Dei habet, et ipse Dominus arguit Judæos, quia destruebant ipsum mandatum Dei. Et Paulus apostolus in epistola sua posuit, et dixit, Hoc est mandatum primum in repromissione. Quod? Honora patrem tuum, et matrem tuam. Deus utique dixit. Volebat ergo iste juvenis obtemperare Deo, et sepelire patrem suum: sed est locus, et est tempus, et est res, quæ huic rei, huic tempori, huic loco serviat. Honorandus est pater, sed obediendum est Deo. Amandus est generator, sed præponendus est Creator. Ego, inquit, ad Evangelium te voco, ad aliud opus mihi necessarius es: majus est C hoc, quam quod vis facere. *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Pater tuus mortuus est: sunt alii mortui qui sepeliunt mortuos. Mortui sepelientes mortuos qui sunt? Potestne mortuus a mortuis sepeliri? Quomodo involvunt, si mortui sunt? Quomodo portant si mortui sunt? Quomodo plangunt, si mortui sunt? Et involvunt, et portant, et plangunt, et mortui sunt: quia infideles sunt. * Docuit nos quod scriptum est in Cantico canticorum, dicente Ecclesia, Ordinate in me caritatem. Quid est, Ordinate in me caritatem? Facite gradus, et cuique quod debetur, restituite. Nolite anteriora posterioribus subdere. Amate parentes, sed præponite Deum parentibus. Attendite matrem Machabæorum: Filii, inquit, nescio quomodo apparuistis D in ventre. Concipere vos potui, parere vos potui; formare non potui: illum ergo audite, illum mihi præponite: nolite attendere, ne sine vobis remaneam. Præcepit, et secuti sunt. Quod docuit mater filios, hoc docebat Dominus Jesus Christus istum cui dicebat, *Sequere me.*

v. 59.

Pietate carnali differre volens urgetur.

Ephes. 6. 2.

Parentes quomodo honorandi.

v. 60.

Mortui mortuos sepelientes.

* CAPUT II. Cant. 2. 4. Ordinare caritatem.

2. Mach. 7. 22.

Tertius ad suos respiciens culpatur. v. 61.

3. Quia nunc alius discipulus misit se in medio, cui nemo aliquid dixit: *Prosequar te, Domine*, ait, *sed vado primum renuntiare his qui in domo sunt.* Credo hic sensus est, Nuntiem meis, ne forte, quomodo fieri solet, quærant

(a) Hic Sermo in Flori collectione ad Rom. 11. notatur de verbis Evangelii decimus: quo re ipsa ordine continetur in Colbertino codice 821.

(b) Aliquot MSS. hic et in Sermonis titulo, citatus est. Quidam, suscitatus est.

(c) Plerique MSS. *Miraris hodie. Quid est hoc* etc.

(d) MSS. *sperabat.*

CLASSIS I.

v. 62.

me. Et Dominus, *Nemo ponens manum super aratrum, et respiciens retro, aptus est regno cœlorum.* Vocat te Oriens, et tu adtendis Occidentem. In hoc capitulo hoc discimus, quoniam quos voluit Dominus, hos elegit. Elegit autem, sicut dicit Apostolus, et secundum suam gratiam, et secundum illorum justitiam. Talia enim sunt verba Apostoli: Adtendite, inquit, quid dicit Elias: Domine, Prophetas tuos occiderunt, » altaria tua everterunt, et ego relictus sum solus, et quærunt animam meam. Sed quid illi » dicit responsum divinum? Reliqui mihi septem » millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. Solum te putas esse servum bene laborantem: sunt et alii me timentes, et non pauci. » Nam septem millia ibi habeo. Et adjunxit, Sic » ergo et in hoc tempore. Crediderunt enim aliqui Judæi, et multi fuerunt reprobati: sicut et ille qui vulpium foveas gestabat in animo. Sic » ergo, inquit, et in hoc tempore, reliquiæ per » electionem gratiæ salvæ factæ sunt: id est, idem Christus est qui tunc, et modo, qui et illi tunc Eliæ dixit, Reliqui mihi. Quid est, Reliqui mihi? Ego illos elegi, quia vidi mentes illorum de me præsumentes, non de se, nec de Baal. Non sunt mutati, sic sunt ut a me facti sunt. Et tu qui loqueris, nisi de me præsumeres, ubi esses? Nisi gratia mea plenus esses, nonne ante Baal etiam ipse genu flecteres? Gratia autem mea plenus es; quia nihil de tua virtute, sed totum de mea gratia præsumsisti. Noli ergo in hoc gloriari, ut putes te in servitio tuo non habere conservos: sunt quos elegi, sicut et te, de me scilicet præsumentes: sicut ait Apostolus, Et nunc reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

Electio secundum gratiam.

Florus ad Rom. 11. 3. etc.

CAPUT III. Gratiæ Dei totum debent electi. Isaiæ 1. 9. Rom. 11. 6. etc.

4. Cave, o Christiane, cave superbiam. Licet enim imitator sanctorum sis, totum semper gratiæ reputa: quia ut esset aliquid reliquum, gratia in te Dei, non tuum meritum fecit. De ipsis denique reliquiis dixerat propheta Isaias commemorans, Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissemus. Sic ergo, inquit, et in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, inquit, jam non ex operibus, id est, jam non de tuo merito extollaris: alioquin gratia jam non est gratia. Si enim (*a*) de tuo opere præsumis; ergo merces tibi redditur, non gratia condonatur. Si autem gratia est, gratis datur. Interrogo nunc, Credis, o peccator, Christo? Dicis, Credo. Quid credis? Gratis universa peccata per ipsum tibi posse remitti? Habes quod credidisti. O gratia gratis data! Quid tu juste, credis te sine Deo non posse servare justitiam? Ipsius ergo totum reputa, quod justus es, pietati: quod autem peccator es, tuæ iniquitati adscribe. Esto accusator tuus, et ille erit indultor tuus. Omne enim crimen, facinus, vel peccatum, nostræ est negligentiæ: et omnis virtus et sanctitas, Dei est indulgentiæ. Conversi ad Dominum. (*b*)

SERMON. DE SCRIPTURIS.

*SERMO CI.

* Alias 427. de Sanctis.

De (*c*) *verbis Evangelii Lucæ 10.* Messis quidem multa *etc.*

CAPUT I. Messis in Judæis, seminis in Gentibus. Lucæ 10 2.

1. In lectione Evangelii, quæ modo recitata est, admonemur quærere quæ sit messis de qua Dominus ait, *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Tunc adjecit duodecim discipulis suis, quos et Apostolos nominavit, alios septuaginta duos, et misit illos omnes, sicut ex verbis ejus apparet, ad paratam messem. Quæ ergo erat illa messis? Non enim illa messis in his Gentibus erat, ubi nihil fuerat seminatum. Restat ergo, ut intelligamus istam messem fuisse in populo Judæorum. Ad illam messem venit Dominus messis, ad illam messem misit messores: ad Gentes autem non messores, sed seminatores. Intelligamus ergo messem factam in populo Judæorum, sementem in populis Gentium. Ex illa enim messe Apostoli electi sunt, ubi jam cum meteretur, maturum erat, quia ibi Prophetæ seminaverunt. Delectat inspicere agriculturam Dei, et oblectari donis ejus, et operariis in agro ejus. In hac enim agricultura operabantur qui dicebat, Plus omnibus illis laboravi. Sed vires ei dabantur ad operandum a Domino messis: ideo subjecit, Non ego sum, sed gratia Dei mecum. Nam se in agricultura versari satis ostendit, ubi ait, Ego plantavi, Apollo rigavit. Hinc autem Apostolus de Saulo Paulus, hoc est de superbo minimus: (Saulus enim a Saule denominatur: paulum autem modicum est: unde nomen suum quodam modo interpretatus, ait, Ego sum minimus Apostolorum:) ipse ergo Paulus, id est, modicus et minimus missus ad Gentes, præcipue ad Gentes se missum dicit. Ipse scribit, nos legimus, credimus, prædicamus. Ipse ergo dicit in epistola sua quæ est ad Galatas, vocatum se jam a Domino Jesu venisse Jerosolymam, et Evangelium cum Apostolis contulisse, dexteras sibi datas fuisse, et signum concordiæ, signum consonantiæ, quod ab se ipsi didicerant, eis in nihilo discrepabat. Deinde placuisse dicit inter se et ipsos, ut ipse ad Gentes, illi autem in circumcisionem irent; ille seminator, illi messores. Merito etiam Athenienses, quam nescientes, nomen suum ei dixerunt. Audientes enim ab eo verbum, Quis est, inquiunt, hic seminator verborum?

1. Cor. 15. 10.

Ibidem.

1. Cor. 3. 6.

Paulus modicus.

Gal. 2. 1. etc.

Act. 17. 18.

(*a*) Florus et plerique MSS. *in tua opera præsumis.*

(*b*) Fossatensis vetus codex, *Conversi ad Dominum, ipsum deprecemur pro nobis, et pro omni plebe sua adstante nobiscum in atriis domus suæ, quam custodire protegereque dignetur per Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.* Eamdem conclusionem habet Colbertinus MS. 545. sed recentiore calamo adjectam.

(*c*) Huic Sermoni manifeste congruit ille titulus in Possidii Indiculo cap. 9, *Ex Evangelio quod scriptum est, Messis multa, usque ad id quod ait, Pax vestra ad vos revertetur.*

CLASSIS I.

CAPUT II. *Messes duæ, Judæorum et Gentium.*

2. Adtendite ergo, et delectet vos mecum inspicere agriculturam Dei et in eâ messes duas, unam transactam, aliam futuram: transactam in populo Judæorum, futuram in populis Gentium. Probemus hoc: et unde nisi de Scriptura Dei Domini messis? Ecce habemus ibi præsenti capitulo dictum esse: *Messis multa, operarii autem pauci. Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* (Lucæ 10. 2.) Sed quia in illa messe futuri erant contradictores et persecutores Judæi: *Ecce*, inquit, *mitto vos sicut agnos in medio luporum.* (v. 3.) Evidentius de hac messe aliquid ostendamus in Evangelio secundum Johannem, ad puteum ubi fatigatus Dominus sedit, magna quidem acta sunt sacramenta, sed angustum tempus est, ut omnia pertractentur. Quod autem ad præsentem rem pertinet, audite. Suscepimus B enim messem ostendere in populis, in quibus Prophetæ prædicaverunt· ideo enim illi seminatores, ut Apostoli possent esse messores. Samaritana mulier loquitur cum Domino Jesu, et inter cetera cum dixisset ei Dominus, quomodo debeat adorari Deus: ait illa, Scimus quia veniet Messias, qui dicitur Christus, et omnia nos docebit. (Johan. 4.25.) Et Dominus ad illam, Ego sum qui loquor tecum. Crede quod audis: quid quæris quod vides? Ego sum qui loquor tecum. Quod autem » illa dixerat, Scimus quia Messias veniet, quem » annuntiaverunt Moyses et Prophetæ, qui dicitur Christus. Jam enim spica messis erat. Gignenda acceperat Prophetas seminatores, Apostolos exspectabat matura messores. Mox ut hoc audivit credidit, et hydriam dimisit, et festinanter cucurrit, annuntiare Dominum cœpit. Discipuli tunc ierant ad emendos panes: qui redeuntes invenerunt Dominum loquentem cum muliere, et mirati sunt. Non sunt tamen ausi dicere ei, Quid vel quare cum illa loqueris? Admirationem apud se habuerunt, audaciam corde presserunt. Huic ergo Samaritanæ non erat novum nomen Christi, jam exspectabat venientem, jam crediderat esse venturum. Unde crediderat si non Moyses seminaverat? Sed hoc expressius audite. Dominus tunc ad discipulos suos ait, Dicitis quia adhuc longe est æstas, levate ocu- (Johan. 4.35.) » los vestros, et videte albas regiones ad messem. » Et adjungit, Alii laboraverunt, et vos in labo- » res eorum intrastis. Laboravit Abraham, Isaac, » Jacob, Moyses, Prophetæ, laboraverunt seminando; in adventu Domini matura messis inventa est. Missi messores cum falce Evangelii, portaverunt manipulos ad aream Dominicam, ubi Stephanus trituraretur.

CAPUT III. *Semen Evangelii Gentibus transmissum.*

3. Hic autem accedit Paulus ille, et ad Gentes mittitur. Et non tacet hoc in commendando gratiam, quam præcipue proprieque suscepit. Ait enim in Scripturis suis, missum se esse prædicare Evangelium, ubi Christus non erat nominatus. Sed jam quia facta est illa messis, et omnes Judæi qui remanserunt, *messem adtendamus quod nos sumus. Seminatum est enim ab Apostolis et Prophetis. Ipse Dominus seminavit. Ipse enim in Apostolis fuit, quia et ipse

* *f. addendum, messis non sunt.*

A messuit Christus. Non enim illi aliquid sine illo: ille perfectus est sine illis. Ipse enim illis ait, Quia sine me nihil potestis facere. (Johan. 15.5.) Seminans ergo Christus jam in Gentibus quid dicit? Exiit seminans seminare. (Lucæ 8. 5.) Ibi mittuntur messores metere, hic exiit seminans seminare impiger. Quid enim pertimuit, quod aliud cecidit in viam, aliud in petrosa loca, aliud inter spinas? Si istas difficiles terras timeret, ad terram bonam non perveniret. Quid ad nos, quid nobis est jam de Judæis disputare, et loqui de palea: hoc solum ad nos, ne via simus, ne saxum, ne spinæ, sed terra bona. Paratum cor nostrum, unde tricenum, unde sexagenum, unde millenum et centenum: illud minus est, et illud plus est; sed totum triticum est. Via non sit, ubi conculcatum semen a transeuntibus velut avis auferat inimicus. Saxum non sit, ubi modica terra statim facit germinare, quod non possit solem portare. Spinæ non sint, cupiditates sæculi, sollicitudines vitæ vitiosæ. Quid enim pejus sollicitudine vitæ, quæ pervenire non permittit ad vitam? Quid miserius, quam curando vitam, amittere vitam? Quid infelicius, quam timendo mortem, cadere in mortem? Exstirpentur spinæ, paretur ager, suscipiantur semina, perveniatur ad messem, horreum desideretur, non ignis timeatur.

CAPUT IV. *Pastoris partes populo explicare quid prosit.*

4. Ad nos itaque pertinet, quos qualescumque Dominus in agro suo constituit operarios, dicere ista vobis, seminare, plantare, rigare, aliquibus etiam arboribus circumfodere, et C cophinum stercoris adhibere; pertinet ad nos hæc fideliter agere: ad vos, fideliter capere: ad Dominum, nos adjuvare operantes, vos credentes, omnes laborantes, sed mundum in illo vincentes. Quid ergo ad vos pertinet, dixi: quid ad nos pertineat, volo dicere. Sed forte alicui ex vobis videtur, quia dixi superfluum aliquid me velle dicere, et apud se ipsum loquens in cogitatione dicit, O si jam dimittat nos! Jam dixit quid pertineat ad nos, quod ad ipsum pertinet quid ad nos? Puto melius esse in alterna et mutua caritate pertineamus ad vos. De una modo quidem vos familia estis, nos ex eadem quidem familia dispensatores sumus omnes, ad unum Dominum pertinemus omnes. Nec quod do, de meo do; sed de illius a quo accipio et ego. Nam D si de meo dedero, mendacium dabo. Qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur. (Johan. 8.44.) Debetis ergo audire quid pertineat ad dispensatorem, sive ut in vobis ipsis, si tales inveneritis, congratulemini, sive etiam in hoc ipso instruamini. Quam multi enim in hoc populo futuri sunt dispensatores. Et nos ibi fuimus ubi estis: et nos qui videmur modo de superiore loco conservis metiri cibaria, ante paucos annos in inferiore loco cum conservis accipiebamus cibaria. Episcopus laicis loquor: sed inde scio quam multis futuris episcopis loquor.

CAPUT V. *Præcepta prædicatoribus con-*

5. Ergo videamus quomodo nos intelligamus, quod præcepit Dominus eis quos mittebat Evangelium prædicare, et mente paratam messem

CLASSIS I. videamus. *Nolite*, inquit, *ferre sacculum aut peram, aut calceamenta; et neminem per viam salutaveritis.* * *Et in quamcumque domum intraveritis, dicite, Pax huic domui.* * *Si est illic filius pacis, requiescet super illum pax vestra: si quo minus, ad vos revertetur.* Si requievit, perdidit? Absit hoc a mente sanctorum. Ergo nec illud accipiendum est carnaliter: ac per hoc forte nec saccus, nec calceamenta, nec pera; maximeque illud ubi nobis, si simpliciter sine discussione accipiamus, superbia videtur imposita, ne quemquam in via salutemus.

Instituta non carnaliter accipienda. v. 4. v. 5. v. 6.

Præceptum de sacculo non ferendo. Johan. 15.5. 1 Pet. 2.21.

6. Adtendamus Dominum nostrum exemplum verum et adjutorium. Probemus quis adjutorium: Sine me nihil potestis facere. Probemus quia exemplum: Christus pro nobis passus est, (Petrus dicit,) nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Ipse Dominus noster loculos habuit in via, et ipsos loculos Judæ commendaverat. Patiebatur quidem furem: sed ego a Domino meo discere cupiens dico, Domine patiebaris furem, unde habebas unde tolleret? Me hominem miserum et infirmum monuisti nec sacculum portare: tu portasti loculos, et erat ubi furem patereris. Si non portares, nec ille inveniret quod auferret. Quid restat, nisi quod hic dicat mihi, Intellige quod audis, *Nolite portare sacculum.* * Quid est sacculus? Pecunia clausa, id est, occulta sapientia. Quid est, *Nolite portare sacculum?* Nolite fieri sapientes penes vosmetipsos. Accipite Spiritum-sanctum. Fons in te debet esse, non sacculus, unde erogatur, non ubi includatur. Hoc est pera, quod est sacculus.

CAPUT VI.

De calceamentis non induendis. Exodi 3. 5. Lucæ 3. 16.

7. Calceamenta quid sunt? Calceamenta quibus utimur, coris mortuorum sunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo jubemur renuntiare mortuis operibus. Hoc in figura Moyses admonebatur, quando Dominus loquens ait, Solve calceamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas terra sancta est. Quid tam terra sancta, quam Dei Ecclesia? In illa ergo stemus, calceamenta solvamus, id est, mortuis operibus renuntiemus. Nam de his calceamentis, quibus calceati ambulamus, consolatur me idem ipse Dominus meus. Si enim ipse calceatus non esset, non de illo Johannes diceret, Non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus. Sit ergo obedientia, non subrepat superba duritia. Ego, inquit, Evangelium impleo, quis nudo pede ambulo. Tu potes, ego non possum. Quod simul accipimus, custodiamus. Quomodo? Caritate flagremus, invicem diligamus: ac sic fit ut ego amem fortitudinem tuam, et tu portes infirmitatem meam.

De salute nemini dicenda in via.

8. Quid autem tibi videtur, qui non vis intelligere quemadmodum ista dicta sint, et cogeris graviter ipsi Domino calumniari de loculis et calceamentis, quid tibi videtur? Itane placet ut iter agentes occurramus caris nostris, et eos non salutemus majores, non resalutemus minores? Jamne Evangelium imples, quia salutaris et taces? Sic vero non viatori iter agenti, sed millia-

A rio similis eris iter ostendenti. Ergo stoliditatem deponamus, et verba Domini intelligamus, et in via neminem salutemus. Non enim sine causa hoc jubemur, aut nollet nos facere quod jubet. Quid ergo est, *Neminem salutaveritis in via?* Potest quidem et simpliciter sic accipi, quia jussit nos festinanter agere injuncta: et hoc ita dixerit, *Neminem per viam salutaveritis*, tamquam diceret, Omnia prætermittatis, dum quod injunctum est peragatis: ea locutione qua solent dicta exaggerari consuetudine sermocinandi. Nec longe pergamus: in eodem sermone paulo post dicit, *Et tu Capharnaum, quæ usque ad cœlum exaltata es, usque in infernum demergeris.* Quid est, *usque ad cœlum exaltata es?* Numquid civitatis illius mœnia nubes tetigerunt, aut ad sidera

B pervenerunt? Sed quid est, *in cœlum exaltata es?* Nimium tibi felix videris, nimium potens, nimium superba es. Sicut ergo hoc exaggerandi gratia dictum est, *in cœlum exaltaris*, ei civitati, quæ non usque in cœlum exsiliebatur, sed adscendebat: sic pro festinatione exaggerationis dictum est, Ita currite, sic agite quod injunxi, ut ne minimum quidem vos retardent * agentes; sed omnia contemnentes, ad finem propositum festinate.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

** CAPUT VII. Expositio primo obvia.*

v. 15.

** f. iter agentes.*

9. Sed est aliud quod hic magis * recogitem non dissimile intelligere, quod plus pertinet ad me et ad omnes dispensatores, sed et ad vos auditores. Qui salutat, salutem dicit. Nam et antiqui in epistolis suis sic scribebant, Ille illi salutem. Salutatio a salute nomen accepit. Quid ergo

C est, *Neminem in via salutaveritis?* Qui salutant in via, per occasionem salutant. Video vos cito intellexisse, nec tamen debeo jam finire. Non enim omnes cito intellexistis. Vidi in voce intelligentes, plures video silentio requirentes. Sed quia de via loquimur, tamquam in via ambulemus: veloces tardos exspectate, et pariter ambulate. Qui ergo dixi, Qui in via salutat, per occasionem salutat? Non ad eum ibat quem salutat. Aliud agebat, aliud occurrit: aliud petebat, aliud de transverso quod ageret invenit. Quid est ergo per occasionem salutare? Per occasionem salutem annuntiare. Quid est autem aliud, salutem annuntiare, quam Evangelium prædicare? Si ergo prædicas, hoc age per dilectionem, non per occasionem. Sunt ergo homines qui sua

D quærentes, non aliud prædicant Evangelium: de quibus Apostolus gemens dicit, Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi. Et hi salutabant, hoc est, salutem annuntiabant, Evangelium prædicabant: sed aliud quærebant; et ideo per occasionem salutabant. Et quid est hoc? Si talis fueris, quisquis es facis: immo non talis quisquis facis, sed forte aliquis talis qui facis. Si talis fueris, non facis, sed fit de te.

*Sensus aliter reconditior. * f. reconditum non difficile est intelligere.*

Evangelium per occasionem prædicare.

Philip. 2. 21.

10. Nam et tales admisit Apostolus: non tamen ut tales essent, præcepit. Et ipsi agunt aliquid, et perficitur ex ipsis: aliud quærunt, et verbum annuntiant. Quid quærat annuntiator, ne cures: quod annuntiat, tenere velis; quod vero adtendit, non ad te pertineat. Salutem audi

CAPUT VIII. Prædicatores sua quærentes quomodo audiendi.

ab ore ipsius, salutem tene ab ore ipsius. Noli judex esse cordis ipsius. Si vides eum alia requirentem, quid ad te? Audi salutem: Quæ dicunt facite. Securum te fecit, qui dixit, Quæ dicunt facite. Mala faciunt: Quæ faciunt facere nolite. Bona faciunt, non in via salutant, non per occasionem Evangelium annuntiant: imitatores eorum estote, sicut et ipsi Christi. Bonus tibi prædicat: carpe uvam de vite. Malus tibi prædicat, carpe uvam pendentem in sepe. Botrus implicite in palmite inter spinas crevit, et de spinis non germinavit. Plane quando tale aliquid vides et esuris, sollicite carpe, ne cum ad uvam manum mittis, lacereris a spinis. Hoc est quod dico: Sic audi quod bonum est, ne malos mores imiteris. Prædicet ex occasione, salutet in via: illi nocebit quod non audivit præceptum Christi, *Neminem in via salutaveritis:* tibi non nocebit, qui sive a transeunte, sive a veniente salutem audis, salutem tenes. Apostolum audi, sicut præmiseram, admonentem ista. Quid enim? Deum omni modo, sive occasione, sive veritate » Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et » gaudebo. Scio enim ipsum mihi proficere in sa» lutem per vestram obsecrationem.

[Margin: et Aliis 1. — Matth. 23. 3. — 1. Cor. 4. 16. V. supra Serm. 71. — Philip. 18. et 19.]

[Margin: CAPUT IX. Prædicatores pacem ferre jussi.]

11. Tales igitur Apostoli Christi prædicatores Evangelii, non salutantes in via, hoc est, non aliud quærentes vel agentes, sed germana caritate Evangelium annuntiantes, veniant ad domum et dicant, *Pax huic domui.* Non ore solum dicunt: quo pleni sunt, fundunt: prædicant pacem, et habent pacem. Non sunt tales, de quibus dictum est, Pax, pax, et non est pax. Quid est, Pax, pax, et non est pax? Prædicantes, non habent; laudant, et non amant, dicunt, et non faciunt. Sed tamen tu accipe pacem, sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Qui ergo plenus est pace, et salutat, *Pax huic domui, si est illic filius pacis, requiescet super eum pax illius; si quo minus*, forte enim non est illic filius pacis, nihil perdidit qui salutavit, *ad vos*, inquit, *revertetur.* Revertetur ad te, quæ non discessit a te. Hoc enim dicere voluit, Tibi prodest quod annuntiasti, nihil ei profuit qui non suscepit; non quia ille inanis remansit, ideo tu perdidisti mercedem; redditur tibi pro voluntate tua, redditur tibi pro caritate quam impendisti, reddet tibi qui te securum fecit voce Angelica, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.

[Margin: Jerem. 8. 11. — Lucæ 2. 14.]

SERMO CII. *

* Aliàs 21. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Lucæ 10. Qui vos spernit, me spernit.

[Margin: CAPUT I. Pastoribus debita reverentia.]

1. Dominus noster Jesus Christus quod discipulis suis loquebatur illo tempore scribebatur, et nobis ad audiendum parabatur. Audivimus ergo verba ejus. Quid enim nobis prodesset, si videretur, et non audiretur? Nec modo aliquid obest, quia non videtur, et tamen auditur. Dicit ergo, *Qui vos spernit, me spernit.* Si solis Apostolis dixit, *Qui vos spernit, me spernit:* spernite nos. Si autem sermo ejus pervenit ad nos, et vocavit nos, et in (a) eorum loco constituit nos: videte ne spernatis nos, ne ad illum perveniat injuria quam nobis feceritis. Si enim nos non timetis; illum timete qui dixit, *Qui vos spernit, me spernit.* Quid autem nos loquimur vobis, qui sperni nolumus a vobis, nisi ut de vestris bonis moribus gaudeamus? Periculorum nostrorum sint solatia, vestra bona opera. Vivite bene, ne moriamini male.

[Margin: SERMONES DE SCRIPTURIS. — Lucæ 10. 16. — Pastorum solatia]

2. Nec in his verbis quæ dixi, Vivite bene, ne moriamini male, attendatis eos qui forte male vixerunt, et in lectulis suis mortui sunt; et acta est pompa funeris eorum, et positi sunt in pretiosis sarcophagis, in sepulcris pulcherrime et operosissime fabricatis: et quia forte dicit sibi unusquisque vestrum, Vellem sic mori, putetis me rem vanam dicere voluisse; quoniam dixi velle me ut bene vivatis, ne male moriamini. * Contra forte occurrit aliquis, qui et bene vixit, et secundum opinionem hominum male est mortuus: forte a ruina est mortuus, a naufragio mortuus est, a bestiis mortuus est: et dicit unusquisque carnalis in corde suo, Quid est bene vivere? Ecce ille sic vixit, et sic est mortuus. Redite ergo ad cor: et si fideles estis, invenietis ibi Christum: ipse vobis loquitur ibi. Ego enim clamo: ille vero in silentio plus docet. Ego loquor per sonum sermonis: ille intus loquitur per timorem cogitationis. Ergo ipse inserat in corde vestro verbum meum: quoniam dicere ausus sum, Bene vivite, ne male moriamini. Ecce quoniam fides est in cordibus vestris, et ibi est Christus, et ipse habet docere quod ego cupio personare.

[Margin: Mors quænam vere bona, vel mala sit. — * CAPUT II.]

3. Recordamini in Evangelio divitem illum, et pauperem illum: divitem indutum purpura et bysso, et quotidianis epulis saginatum; pauperem vero illum jacentem ante januam divitis, esurientem, et de mensa ejus micas requirentem, ulceribus plenum, a canibus linctum. Recordamini ergo: unde recordamini, nisi quia ibi est Christus in cordibus vestris? Dicite mihi quid ipsum intus interrogaveritis, et responderit vobis. Sequitur enim, et dicit, Contigit mori in» opem illum, et auferri ab Angelis in sinum Abra» hæ. Mortuus est autem et dives, et sepultus est » in infernum. Cum autem in tormentis esset, le» vavit oculos suos, et vidit Lazarum requiescen» tem in sinu Abrahæ. Tunc clamavit, dicens, Pa» ter Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, » ut intingat digitum suum in aquam, et stillet » in linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Superbus temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille (b) perveniebat ad micam: ille vero non perveniebat ad guttam. De duobus ergo istis dicite mihi, quis est bene mortuus, et quis est male

[Margin: Lucæ 16. 19. Divitis et Lazari contraria sors post mortem.]

(a) Aliquot MSS. *et in eo loco nos constituit.*
(b) Lov. *non perveniebat ad micam:* repugnantibus editis aliis et MSS.

 mortuus? Nolite oculos interrogare, ad cor redite. Si enim oculos interrogaveritis, falsa vobis respondent. Multum enim splendida sunt, et sæculariter fucata, quæ illi diviti morienti exhiberi potuerunt. Quæ potuerunt agmina plangentium esse servorum et ancillarum? quæ pompa elientium? qui splendor funeris? quod pretium sepulturæ? Credo eum aromatibus obrutum. Quid ergo dicturi sumus, Fratres, bene istum mortuum, an male mortuum? Si oculos interrogatis, optime mortuus est: si magistrum vestrum interiorem requiritis, pessime mortuus est.

CAPUT III. Mors unde mala censeri debet.

4. Si ergo sic moriuntur superbi rerum suarum conservatores, et nihil inde pauperibus largientes; quomodo moriuntur qui rapiunt res alienas? Verum ergo dixi, Vivite bene, ne male moriamini, ne quomodo dives ille moriamini. Non probat malam mortem, nisi tempus post mortem. E contra attendite illum pauperem: nolite oculis, nam errabitis: fides attendat, cor videat. Constituite illum ante oculos vestros jacentem in terra ulcerosum, venientes canes lingentes ulcera ejus. Sed cum talem illum revocatis ante oculos vestros, continuo exspuitis, faciem avertitis, nares obturatis: cordis oculis videte. Mortuus est, et ablatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. Familia divitis videbatur plangens: Angeli non videbantur gaudentes. Quid ergo respondit diviti Abraham? Memento Fili, quia percepisti bona in vita tua. Nihil bonum putasti, nisi quod in ista vita habuisti. Accepisti: sed transierunt dies; et totum perdidisti; et torquendus in inferis remansisti. (Lucæ 16. 25.)

CAPUT IV. Hortatur ad bona opera.

5. Opportunum ergo est, Fratres, ut hæc vobis dicantur. Adtendite pauperes, sive jacentes, sive ambulantes: adtendite pauperes, facite opera bona. Qui soletis, facite: et qui non soletis, facite. Crescat numerus bene operantium: quoniam crescit et fidelium numerus. Quod facitis, quantum bonum sit nondum videtis: quis et rusticanus quando seminat, segetem non videt, sed terræ credit. Tu Deo quare non credis? Veniet messis nostra. Puta quis modo laborantes agimus, laborantes operamur recepturi, sicut scriptum est, Euntes; ibant et flebant jactantes semina sua; venientes autem venient cum exsultatione portantes manipulos suos. (Psal. 125. 6.)

* SERMO CIII.

* Alias 26. de verbis Domini.

De verbis (a) Evangelii Lucæ 10. Et mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam etc.

CAPUT I. Unitas commendatur.

1. VERBA Domini nostri Jesu Christi, quæ modo ex Evangelio recitata sunt, admonent nos, esse unum aliquid quo tendamus, quando in hujus sæculi multitudine laboramus. Tendimus autem adhuc peregrinantes, nondum manentes; adhuc in via, nondum in patria; adhuc desiderando, nondum fruendo. Tamen tendamus, et sine pigritia et sine intermissione tendamus, ut aliquando pervenire valeamus.

Christus pascendum se præbere dignatur.

2. Martha et Maria duæ sorores erant, ambæ non solum carne, sed etiam religione germanæ; ambæ Domino cohæserunt, ambæ Domino in carne præsenti concorditer servierunt. Suscepit eum Martha, sicut solent suscipi peregrini. Sed tamen suscepit famula Dominum, ægra Salvatorem, creatura Creatorem. Suscepit autem spiritu pascenda, in carne pascendum. Voluit enim Dominus formam servi accipere, et accepta forma servi in illa pasci a servis, dignatione, non conditione. Nam et ista dignatio fuit, se præbere pascendum. Habebat carnem, in qua esuriret quidem, et sitiret: sed nescitis quia in eremo esurienti Angeli ministrabant? Ergo quod pasci voluit, pascenti præstitit. Quid autem mirum, si et de sancto Elia præstitit viduæ, quem prius corvo ministrante pascebat? Numquid pascendo defecerat, quando ad viduam mittebat? ((b) Nequaquam. Non pascendo defecerat, quando ad viduam mittebat:) sed religiosam viduam, per obsequium exhibitum servo suo, benedicere disponebat. Sic ergo susceptus est Dominus, tamquam hospes, qui in sua propria venit, et sui eum non receperunt: sed quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri; adoptans servos, et fratres faciens, redimens captivos, et faciens coheredes. Ne quis tamen vestrum forsitan dicat, O beati qui Christum suscipere in domum propriam meruerunt! Noli dolere, noli murmurare, quia temporibus natus es, quando jam Dominum non vides in carne: non tibi abstulit istam dignationem. Cum uni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. (Matth. 4. 11.) (1. Reg. 19. 6.) (Joan. 1. 11.) (Matth. 25. 40.)

CAPUT II. Marthæ et Mariæ officium utrumque bonum.

3. Hæc de Domino pascendo in carne, sed pascente in spiritu, pauca pro tempore diximus: veniamus ad caussam, quam de unitate proposui. Martha Dominum pascere disponens et præparans, circa multum ministerium occupabatur: Maria soror ejus pasci a Domino magis elegit. Deseruit quodam modo sororem suam circa multum ministerium laborantem, et sedit ipsa ad pedes Domini, et vacans audiebat verbum ejus. Auris fidelissima audierat: Vacate, et videte, quoniam ego sum Dominus. Illa turbabatur, ista epulabatur: illa multa disponebat, ista unum adspiciebat. Utrumque officium bonum: sed tamen quod sit melius, quid nos dicamus? Habemus quem interrogemus,* patienter audiamus. Quid sit melius, jam cum legeretur audivimus, et me commemorante iterum audiamus. Interpellat Martha hospitem, ad judicem deponit postulationem piarum querelarum, quod eam soror deseruerit, et sic laborantem in ministerio adjuvare neglexerit. Non respondente illa, sed tamen præsente, judicat Dominus. Maria caussam suam tamquam otiosa judici maluit committere, nec in respondendo voluit laborare. Si enim pa- (Psal. 45. 11.) (* f. pariter.)

Melius tamen Mariæ.

(a) Inter Sermones in Possidii Indiculo cap. 9. titulus invenitur, *De Evangelio, ubi Domino Martha ministravit.*

(b) Istud, *Nequaquam, Non pascendo defecerat etc.* abest a sincerioribus MSS.

CLASSIS I. raret respondendi sermonem, remitteret audiendi intentionem. Respondit ergo Dominus, qui in verbo non laborabat, quia Verbum erat. Quid
Lucæ 10.41. ergo dixit? *Martha, Martha.* Repetitio nominis indicium est dilectionis, aut forte movendæ intentionis: ut audiret adtentius, bis vocata est, *Martha, Martha*, audi: *Tu circa multa es occu-*
v. 42. *pata;* * *unum autem opus est:* id est, unum necessarium est. Non unum opus quasi singulare opus: sed opus est, expedit, necessarium est, quod unum hoc elegerat Maria.

CAPUT III. Unum necessarium. 4. Unum cogitate, Fratres mei, et videte in ipsa multitudine si delectat, nisi unum. Ecce Deo propitio quam multi estis: quis vos ferret, nisi unum saperetis? Unde in multis quies ista? Da unum, et populus est: tolle unum, et turba est. Quid est enim turba, nisi multitudo turbata? Sed audite Apostolum: Obsecro autem vos,
1. Cor. 1.10. fratres. Multitudini dicebat: sed omnes unum facere volebat. Obsecro autem vos, fratres, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, et in
Philip. 2. 2. eadem scientia. Et alio loco: Unanimes, unum
Johan. 17. 22. sentientes, nihil per contentionem, neque per
Act. 4. 32. inanem gloriam. Et Dominus ad Patrem de suis: Ut sint unum, sicut et nos unum sumus. Et in Actibus Apostolorum: Multitudinis autem cre-
Psal. 33. 3. dentium erat una anima et cor unum. Ergo magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in unum. Quia unum est necessarium, unum illud supernum, unum ubi Pater et Filius et Spiritus-sanctus sunt unum. Videte nobis commendari unitatem. Certe Trinitas est Deus noster. Pater non est Filius, Filius non est Pater, Spiritus-sanctus nec Pater est, nec Filius, sed amborum Spiritus: et tamen ista tria non tres dii, non tres omnipotentes; sed unus Deus omnipotens, ipsa Trinitas unus Deus: quia unum ne-
* CAPUT IV. Bonum Marthæ ministerium. cessarium est. * Ad hoc unum non nos perducit, nisi multi habeamus cor unum.

1. Cor. 11. Hebr. 13. 2. 5. Bona sunt ministeria circa pauperes, et maxime circa sanctos Dei servitia debita, obsequia religiosa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apostolo, Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Bona sunt, exhortamur ad hæc, et in verbo Domini ædificamus vos, nolite pigri esse ad suscipiendos sanctos. Aliquando nesciente, suscipiendo quos nesciebant, Angelos susceperunt. Bona sunt hæc: melius est tamen quod elegit Maria.
Melior pars Mariæ. Illud enim habet ex necessitate occupationem: istud autem ex caritate suavitatem. Vult homo occurrere quando ministrat; et aliquando non potest! quæritur quod deest, paratur quod adest; distenditur animus. Nam si Martha ad illa sufficeret, adjutorium sororis non posceret. Multa sunt, diversa sunt, quia carnalia sunt, quia temporalia sunt: etsi bona sunt, transitoria sunt.
Lucæ 10. 4. Marthæ autem quid ait Dominus? *Maria meliorem partem elegit.* Non tu malam, sed illa meliorem. Audi unde meliorem: *Quæ non auferetur ab ea.* A te auferetur aliquando onus necessitatis: æterna est dulcedo veritatis. Non auferetur

A ab ea quod elegit. Non aufertur, sed tamen augetur. In hac autem vita augetur, in alia vita perficietur, numquam auferetur. SERMON. DE SCRIPTURIS

CAPUT V. Marthæ ministerium ad Mariæ quietem tendit. 6. Ceterum tu Martha, pace tua dixerim, in bono ministerio benedicta, pro isto labore mercedem quæris, quietem. Modo occupata es circa multum ministerium, pascere vis mortalia corpora, licet sanctorum: numquid cum veneris ad illam patriam, invenies peregrinum, quem suscipias hospitio? invenies esurientem, cui panem frangas? sitientem, cui potum porrigas? ægrum, quem visites? litigantem, quem concordes? mortuum, quem sepelias? Omnia ista ibi non erunt: sed quid ibi erit? Quod Maria elegit: ibi pascemur, non pascemus. Ideo hoc ibi erit plenum atque perfectum, quod hic elegit Maria:
B de illa mensa opulenta, de verbo Domini micas colligebat. Nam vultis nosse quid ibi erit? Do- Lucæ 12.37.
minus ipse dicit de servis suis: Amen dico vobis, quia faciet eos recumbere, et transibit, et ministrabit illis. Recumbere quid est, nisi vacare? Recumbere quid est, nisi requiescere? Quid est, Matth.8.11.
Transibit et ministrabit illis? Prius transit, et sic ministrat. Sed ubi? In illo convivio superno, de quo dicit, Amen dico vobis, multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cælorum. Ibi Dominus pascit, sed prius hinc transit. Nam ut noveritis, Pascha transitus interpretatur. Venit Dominus, fecit divina, passus est humana. Numquid adhuc conspuitur? Numquid adhuc expalmatur? Numquid adhuc spinis coronatur? Num-
C quid adhuc flagellatur? Numquid adhuc crucifigitur? Numquid adhuc lancea vulneratur? Transivit. Denique et Evangelium sic loquitur, quando Johan. 13.1.
Pascha fecit cum discipulis suis. Quid dicit Evangelium? Cum autem venisset hora, ut Jesus transiret de hoc mundo ad Patrem. Ergo ille transivit, ut pascat: nos sequamur, ut pascamur.

* SERMO CIV.

* Alias 27, de verbis Domini.

Rursus in illud Evangelii Luc. 10. ubi de Martha et Maria.

CAPUT I. Marthæ et Mariæ officia comparantur. 1. Sanctum Evangelium cum legeretur, audivimus a femina religiosa susceptum esse Dominum hospitio, eaque Martha vocabatur. Et cum esset ipsa occupata in cura ministrandi, so-
D ror ejus Maria sedebat ad pedes Domini, et audiebat verbum ejus. Laborabat illa, vacabat ista: illa erogabat, hæc implebatur. Verumtamen Martha laborans multum in illa occupatione et negotio ministrandi, interpellavit Dominum, et de sorore sua conquesta est, quod eam laborantem non adjuvaret. Dominus autem pro Maria respondit Marthæ; et ipse ejus factus est advocatus, qui judex fuerat interpellatus. *Martha*, inquit, Lucæ 10,41.
circa multa es occupata, * *quando unum est ne-* v. 42.
cessarium. * *Maria meliorem partem elegit, quæ* v. 43.
non auferetur ab ea. Audivimus enim et interpellationem interpellantis, et sententiam judicis. Quæ sententia interpellanti respondit, susceptam defendit. Erat enim Maria intenta dul-

cedini verbi Domini. Intenta erat Martha quomodo pasceret Dominum: intenta Maria quomodo pasceretur a Domino. A Martha convivium Domino parabatur, in cujus convivio Maria jam jucundabatur. Cum ergo Maria suaviter audiret verbum dulcissimum, et corde intentissimo pasceretur, interpellato Domino a sorore sua, quomodo putamus eam timuisse, ne diceret ei Dominus, Surge, et adjuva sororem tuam? Mira enim suavitate tenebatur: quæ profecto major est mentis quam ventris. Excusata est, sedit securior. Quomodo autem excusata? Attendamus, inspiciamus, perscrutemur quod possumus, ut pascamur et nos.

Ministerium Marthæ non reprehensum a Christo

2. Quid enim? putamus reprehensum esse ministerium Marthæ, quam cura hospitalitatis occupaverat, quæ ipsum Dominum hospitio receperat? Quomodo recte reprehendebatur, quæ tanto hospite lætabatur? Hoc si verum est, dimittant homines quod ministrant egentibus; eligant sibi partem meliorem, quæ non auferetur ab eis; vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini; occupentur circa scientiam salutarem; nihil eis curæ sit, quis peregrinus in vico sit, quis egeat pane, quis indumento, quis visitandus, quis redimendus, quis sepeliendus: vacent opera misericordiæ, uni instetur scientiæ. Si melior pars est, cur non omnes hoc faciunt, quando ipsum Dominum in hac caussa patronum habemus? Non enim timemus in hac re, ne offendamus ejus justitiam, cum patronam teneamus ejus sententiam.

CAPUT II. Melior pars Mariæ.

3. Et tamen ita non est: sed sicut dixit Dominus, ita est. Quomodo intelligis, non est: est autem quomodo intelligere debes. Ecce adverte: *Circa multa es occupata, quando unum est necessarium. Maria meliorem partem elegit.* Non tu malam: sed illa meliorem. Sed unde meliorem? Quia tu circa multa, illa circa unum. Præponitur unum multis. Non enim a multis unum, sed multa ab uno. Multa sunt quæ facta sunt, unus est qui fecit. Cælum, terra, mare, et omnia quæ in eis sunt, quam multa sunt! Quis ista enumeret? quis horum multitudinem cogitet? Quis

Gen. I, 31. hæc fecit? Deus omnia. Ecce bona valde. Bona valde quæ fecit: quanto melior ille qui fecit? Attendamus igitur occupationes nostras circa multa. Necessarium est ministerium corpora refecturis. Quare hoc? Quia esuritur, quia sititur. Misericordia miseris necessaria est. Frangis panem esurienti, quia invenisti esurientem: tolle famem; cui frangis panem? Tolle peregrinationem; cui exhibes hospitalitatem? Tolle nuditatem; cui præparas vestem? Non sit ægritudo; quem visitas? Non sit captivitas; quem redimis? Non sit rixa; quem concordas? Non sit mors; quem sepelis? In illo sæculo futuro non erunt ista mala: ergo nec ista ministeria. Bene ergo Martha circa corporalem Domini, quid dicam, necessitatem an voluntatem? ministrabat carni

Johan. I, 1. mortali. Sed quis erat in carne mortali? In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: Ecce quod Maria audiebat.

Ibidem 14. Verbum caro factum est, et habitavit in nobis: Ecce Martha cui ministrabat. Ergo, *Maria meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Hoc enim elegit, quod semper manebit: *non auferetur ab ea.* Circa unum se voluit occupari. Jam tenebat: Mihi autem adhærere Deo, bonum est. (Psal. 72, 28.) Sedebat ad pedes capitis nostri. Quanto humilius sedebat, tanto amplius capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis, denatat de tumoribus collis. Non ergo Dominus opus reprehendit, sed munus distinxit. *Circa multa es occupata: porro unum est necessarium.* Jam hoc sibi Maria elegit. Transit labor multitudinis, et remanet caritas unitatis. Ergo quod elegit, *non auferetur ab ea.* A te autem quod elegisti, (utique hoc sequitur, utique hoc subintelligitur,) a te quod elegisti auferetur. Sed bono tuo auferetur, ut quod melius est detur. Auferetur enim a te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa jam in portu est.

CAPUT III. Duæ vitæ in Martha et Maria figuratæ.

4. Videtis ergo, Carissimi, et quantum arbitror, jam intelligitis, in his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerant Domino gratæ, ambæ amabiles, ambæ discipulæ: videtis ergo, et magnum aliquid intelligitis, quicumque intelligitis, quod audire et scire debetis, etiam qui non intelligitis, in his duabus mulieribus, duas vitas esse figuratas, præsentem et futuram, laboriosam et quietam, ærumnosam et beatam, temporalem et æternam. Duæ sunt vitæ: de illis vos copiosius

Duæ vitæ. cogitate. Quid habeat hæc vita, non dico mala, non iniqua, non nefaria, non luxuriosa, non impia: sed laboriosa et ærumnis plena, timoribus castigata, tentationibus sollicita: hanc ipsam innocentem vitam dico, qualem decebat habere Martham: hanc ergo, quantum potestis, inspicite; et de hac, ut dixi, copiosius quam loquimur cogitate. Vita vero iniqua aberat ab illa domo, nec cum Martha erat, nec cum Maria: et si aliquando fuit, Domino intrante fugit. Remanserunt ergo in illa domo, quæ susceperat Dominum, in duabus feminis duæ vitæ, ambæ innocentes, ambæ laudabiles: una laboriosa, altera otiosa; nulla facinorosa, nulla desidiosa. Ambæ innocentes, ambæ, inquam, laudabiles: sed una laboriosa: altera otiosa: nulla facinorosa, quam cavere debet laboriosa; nulla desidiosa, quam cavere debet otiosa. Erant ergo in illa domo istæ duæ vitæ, et ipse fons vitæ. In Martha erat imago præsentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, ibi sumus: quod agebat Maria, hoc speramus. Hoc agamus bene, ut illud habeamus plene. Nam quid inde habemus? inquantum habemus? Quamdiu hic sumus, quantum est quod inde habemus? Nam et modo inde aliquid agimus, remoti a negotiis, sepositis familiaribus curis, convenistis, statis, auditis. Inquantum hoc agitis, Mariæ similes estis. Et facilius vos (a) quod agit Maria, quam ego qui prærogo. Si quid ta-

(a) Hic editi addunt, *intenditis*: quod a MSS. abest.

men dico, Christi est; (a) ideo vos pascit, quia Christi. Quia panis communis est, unde et ego vobiscum vivo. Nunc autem vivimus, si vos Fratres statis in Domino. Nolo in nobis, sed in Domino. Quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus.

1. Thess. 3. 8. 1. Cor. 3. 7.

* SERMO CV.

* Alias 29. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Lucæ 11. Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, etc.

CAPUT I. Ad petendum a Deo similitudinibus Christus hortatur.

1. Audivimus nos exhortantem Dominum nostrum, cælestem magistrum, et fidelissimum consiliarium, eumdem hortatorem, ut petamus, et datorem cum petimus. Audivimus eum in Evangelio hortantem nos eum petere instanter, et pulsare usque ad similitudinem improbitatis. Proposuit enim nobis, exempli gratia: Si quis vestrum haberet amicum, a quo nocte peteret tres panes, cum illi amicus de via venisset, et quod ei apponeret non haberet: si autem ille respondeat jam se requiescere, et servos suos secum, nec debere illius precibus inquietari, ille autem pulsando instet et perseveret, nec pudore territus abscedat, sed necessitate coactus immineat: surrecturum illum, etsi non propter amicitiam, certe propter illius improbitatem, et daturum ei quantos voluerit. Quantos autem voluit? Nihil plus ille voluit quam tres. In hac ergo similitudine adjunxit hortationem Dominus, et omnino stimulavit nos petere, quærere, pulsare, donec accipiamus quod petimus, quod quærimus, quod pulsamus, usus exemplo a contrario: sicut de illo judice qui nec Deum timebat, nec homines reverebatur, et tamen cum eum quædam vidua interpellaret quotidie, tædio victus dedit quod beneficio non potuit invitus. Dominus autem noster Jesus Christus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantum hortaretur ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia: plus vult ille dare, quam nos accipere: plus vult ille misereri, quam nos a miseria liberari: et utique si non liberati fuerimus, nos miseri remanebimus. Nam ille quod nos hortatur, propter nos hortatur.

Lucæ 11. 5. Lucæ 18. 2.

CAPUT II. Amicus de via veniens reficiendus.

2. Evigilemus, et hortanti credamus, promittenti obsequamur, et ad dantem gaudeamus. Fortassis enim et nobis aliquando venit amicus de via, et non invenimus quod ei apponeremus; et necessitatem passi sumus, et accepimus et nobis et illi. Fieri enim non potest, nisi ut aliquis passus fuerit amicum aliquid interrogantem, quod respondere non possit; et tunc se invenit non habere, quando coactus est dare. Venit tibi amicus de via, id est, de vita hujus sæculi, in qua omnes velut peregrini transeunt, nec ullus quasi possessor manet; sed omni homini dicitur, Refectus es, transi; age iter, da venturo locum. Aut forte de via mala, hoc est, de vita mala, fatigatus nescio quis amicus tuus, non inveniens veritatem, qua audita et percepta beatus fiat, sed lassatus in omni cupiditate et egestate sæculi, venit ad te, tamquam ad Christianum, et dicit, Redde mihi rationem, fac me Christianum. Et interrogat quod forte tu per simplicitatem fidei nesciebas: et non est unde reficias esurientem, et te admonitus invenis indigentem; et cum vis docere, cogeris discere: et dum erubescis eum qui interrogavit, quod quærebat non in te inveniens, compelleris quærere, ut merearis invenire.

Eccli. 29. 33.

Amicus alius media nocte interpellatus ut det tres panes.

3. Et ubi quæras? Ubi, nisi in Dominicis libris? Fortassis quod ille interrogavit, in libro positum est, sed obscurum est. Forte dixit hoc Apostolus in epistola sua. Sic dixit, ut legere possis, intelligere non possis: transire non permitteris. Urget enim interrogator; ipsum Paulum, aut Petrum, aut aliquem Prophetam interrogare non sineris. Jam enim requiescit familia ista cum Domino suo, et sæculi hujus ignorantia valida est, hoc est, nox media, et urget amicus esuriens. Tibi forte sufficiebat simplex fides, illi non sufficit. Numquid deserendus est? numquid de domo projiciendus est? * Ergo ad ipsum Dominum, ad ipsum cum quo familia requiescit, pulsa orando, pete, insta. Non quomodo amicus ille in similitudine positus, tædio victus surget et dabit. Dare vult: tu pulsans nondum accepisti; pulsa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut amplius desideres dilatum, ne vilescat cito datum.

* CAPUT III.

Tres panes dati.

4. Cum autem perveneris ad tres panes, hoc est, ad cibum et intelligentiam Trinitatis, habes et unde vivas, et unde pascas. Nec peregrinum venientem de via reformides, sed excipiendo civem domesticum facias: nec timeas ne finias. Non panis ille finietur, sed indigentiam tuam finiet. Panis est, et panis est, et panis est: Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus-sanctus. Æternus Pater, coæternus Filius, coæternus Spiritus-sanctus. Incommutabilis Pater, incommutabilis Filius, incommutabilis Spiritus-sanctus. Creator et Pater, et Filius, et Spiritus-sanctus. Pastor et vitæ dator, et Pater, et Filius, et Spiritus-sanctus. Cibus et panis æternus, et Pater, et Filius, et Spiritus-sanctus. Disce, et doce; vive, et pasce. Deus qui tibi dat, nihil melius quam se tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut si aliud petas, quid tibi sufficit, cui Deus non sufficit?

CAPUT IV. Fides, spes, caritas, Dei dona.

5. Sed opus est ut habeas caritatem, habeas fidem, habeas spem: ut possit tibi dulce esse quod datur. Et hæc ipsa tria sunt, fides, spes, caritas. Et hæc ipsa dona Dei sunt. Nam fidem ab ipso accepimus: Sicut Deus, inquit, unicuique partitus est mensuram fidei. Et spem ab ipso accepimus, cui dicitur, In quo spem dedisti mihi. Et caritatem ab ipso accepimus, de quo dicitur, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis. Sed hæc itidem tria aliquantulum sunt diversa; sed

Rom. 12. 3. Psal. 118. 49. Rom. 5. 5. 2. Cor. 13. 13.

(a) Lov. ideo vos pascit Christus: refragantibus editis aliis et MSS.

CLASSIS I.

omnia Dei dona. Manent enim tria hæc, fides, A spes, caritas: major autem horum caritas. In illis panibus non est dictus aliquis panis major aliis: sed simpliciter petiti, et dati tres panes.

Tria eadem rursus significata.

6. Ecce alia tria: *Quis est vestrum, a quo petit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut quis est vestrum, a quo petit piscem,*

v. 11.
v. 12.
v. 13.

numquid serpentem porriget ei? * *Aut a quo petit ovum, numquid porriget ei scorpionem?* * *Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester qui in cœlis est dabit bona petentibus se?* Tria ergo rursus ista consideremus, ne forte ibi sint illa tria, fides, spes, caritas: major autem horum caritas.

Panis, caritas. Piscis, fides.

Pone ergo tria, panem, piscem, ovum: major horum panis. Ideo bene panem intelligimus in his tribus caritatem. Propterea pani lapidem op- B posuit: quia duritia contraria est caritati. Piscem fidem intelligimus. Dixit quidam sanctus, et nos dicere delectat: Piscis bonus, pia est fides. Vivit inter fluctus, nec frangitur aut solvitur fluctibus. Vivit inter tentationes tempestatesque hujus sæculi, pia fides: sævit mundus, et integra est. Tantum contrarium fidei serpentem illum observa.

Cant. 4. 8.

In fide enim desponsata est illa, cui dicitur in Canticis canticorum, Veni de Libano sponsa mea, veniens et pertransiens ab initio fidei. Ideo et desponsata, quia desponsationis initium fides est. Promittitur enim a sponso aliquid, et promissa fide detinetur. Opposuit autem Dominus

2 Cor. 11. 2.
Ibidem 3.

serpentem pisci, diabolum fidei. Propterea desponsatæ huic dicit Apostolus, Desponsavi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Et, C Timeo ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, sic et vestri sensus corrumpantur a castitate quæ est in Christo: id est, quæ est in fide Christi.

Ephes. 3. 17.

Habitare enim, inquit, Christum per fidem in cordibus vestris. Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piscem.

CAPUT V.
Ovum, spes.

7. Restat spes, quæ, quantum mihi videtur, ovo comparatur. Spes enim nondum pervenit ad rem: et ovum est aliquid, sed nondum est pullus. Quadrupedes ergo filios pariunt, aves autem spem filiorum. Spes ergo ad hoc nos hortatur, ut præsentia contemnamus, futura exspectemus; ea quæ retro sunt obliviscentes, cum Apostolo

Philipp. 3. 13.

in anteriora extendamur. Sic enim dicit: Unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad pal- D mam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Nihil ergo tam inimicum est spei, quam retro respicere, id est, in eis rebus, quæ prætereuntur et transeunt, spem ponere: sed in his quæ nondum datæ sunt, sed dandæ quandoque numquam transibunt. Quando autem scatet tentationibus mundus, velut pluvia Sodomæ sulfurea, metuendum est exemplum uxoris Lot. Re-

Gen. 19. 26.
Rom. 8. 24. et 25.

tro enim respexit; et ubi respexit, ibi remansit. In salem conversa est, ut prudentes condiret exemplo. Apostolus Paulus de hac spe ita loquitur: Spe enim salvi facti sumus: spes autem quæ

(a) In Fossatensi codice additur, *dulcis*.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

A videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus. Quod enim videt quis, quid sperat? ovum est. Est ovum, et pullus nondum est. Et testudine tectum est: non videtur quia operitur: cum patientia exspectetur; fervescat, ut viviscat. Intende, extendere in anteriora, obliviscere præterita. Quæ enim videntur, temporalia sunt. Non respicientes, inquit, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ 2. Cor. 4. 18.
enim videntur temporalia sunt: quæ autem non »
videntur, æterna. In illa ergo quæ non videntur, » *
extende spem: exspecta, sustine. Noli retro respicere. Ovo tuo scorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retro habet. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, mundus iste spem tuam, B ut ita dicam, veneno eo contrario, quo retrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta post dorsum strepit, ut retro respicias? id est, ut in rebus præsentibus, (nec præsentibus, non enim dicenda sunt præsentia numquam stantia,) spem tuam ponas; et ab eo quod promisit Christus et nondum dedit, sed quia fidelis est dabit, avertas animum tuum, et velis requiescere in mundo pereunte.

CAPUT VI.
Clades et vastationes quomodo Christianus ferat.

8. Ideo enim Deus felicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut alia quæratur felicitas, cujus dulcedo non est fallax: et de ipsis amaritudinibus conatur mundus avertere ab eo quod intendis in anteriora, et retro convertere. De ipsis amaritudinibus, de ipsis tribulationibus murmuras, et dicis, Ecce pereunt omnia Christianis tempori- C bus. Quid strepis? Non hoc promisit mihi Deus, quod ista non peribunt: non hoc mihi promisit Christus. Æterna promisit æternus: si credidero, ex mortali fiam æternus. Quid strepis o munde immunde? quid strepis? Quid avertere conaris? Tenere vis periens: quid faceres, si maneres? Quem non deciperes dulcis, si amarus alimento (a) mentiris? Ego si habeo spem, si teneo a
spem, ovum meum non est ab scorpione percussum. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Felix sit mundus, evertatur mundus: Benedicam Dominum, qui fe- Psal. 33. 2.
cit mundum. Benedicam prorsus. Secundum carnem bene sit, secundum carnem male sit: Bene- »
dicam Dominum in omni tempore, semper laus »
ejus in ore meo. Nam si benedico quando bene D est, et blasphemo quando male est; suscepi scorpionis aculeum, compunctus retro respexi; quod absit a nobis, Dominus dedit, Dominus abstulit: Job. 1. 21
sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

Civitas et regnum in cœlis æternum eos manent.
CAPUT VII.

9. Manet civitas quæ nos carnaliter genuit. Deo gratias. Utinam et spiritaliter generetur, et nobiscum transeat ad æternitatem. Si non manet civitas quæ nos carnaliter genuit, manet quæ nos spiritaliter genuit. §. Ædificans Jerusalem Dominus. Numquid dormitando ædificium suum perdidit, aut non custodiendo hostes admisit? Nisi dominus custodierit civitatem, in vanum vi-

Psal. 146. 2.
Psal. 126. 1.
Psal. 120. 4.
Gal. 3. 16, etc.

gilat qui custodit eam. Et quam civitatem, in vanum vigilat qui custodit eam. Et quam civitatem? Non dormit, neque dormitabit, qui custodit Israel. Quid est Israel, nisi semen Abrahæ? Quid est semen Abrahæ, nisi Christus? Et semini tuo, inquit, quod est Christus. Et nobis quid? Vos autem Christi, ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem heredes. In semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes. Civitas sancta, Civitas fidelis, civitas in terra peregrina, in cœlo fundata est. O fidelis, noli corrumpere spem, noli amittere caritatem, accinge [Lucæ 12.35.] lumbos tuos, accende, prætende lucernas tuas, expecta Dominum, quando veniat a (a) nuptiis. Quid expavescis, quia pereunt regna terrena? Ideo tibi cœleste promissum est, ne cum terrenis perires. Nam ista peritura prædicta sunt, prædicta omnino. Non enim negare possumus, quod prædictum est. Dominus tuus quem expectas, [Marci 13.8. Lucæ 1.33.] dixit tibi, Exsurget gens super gentem, et regnum super regnum. Habent mutationes terrena regna: Veniet ille de quo dictum est, Et regni ejus non erit finis.

Terreno regno æternitas adulatorie promissa.

10. Qui hoc terrenis regnis promiserunt, non veritate ducti sunt, sed adulatione mentiti sunt. Poeta illorum quidam induxit Jovem loquentem, et ait de Romanis:

[Virg. lib. 6. Æneid.] His ego nec metas rerum, nec tempora pono: Imperium sine fine dedi... Non plane ita respondet veritas. Regnum hoc, quod sine fine dedisti, o qui nihil dedisti, in terra est, an in cœlo? Utique in terra. Et si esset in cœlo, [Lucæ 21.33.] Cælum et terra transient. Transient quæ fecit ipse Deus: quando citius quod condidit Romulus? Forte si vellemus hinc exagitare Virgilium, et insultare, quare hoc dixerit: in parte tolleret nos, et diceret nobis, Et ego scio, sed quid facerem qui Romanis verba vendebam, nisi hac adulatione aliquid promitterem quod falsum erat? Et tamen et in hoc cautus fui, quando dixi, Imperium sine fine dedi, Jovem ipsorum induxi, qui hoc diceret. [Georg. 1.] Non ex persona mea dixi rem falsam, sed Jovi imposui falsitatis personam: sicut Deus falsus erat, ita mendax vates erat. Nam vultis nosse quia ista noveram? Alio loco, quando non Jovem lapidem induxi loquentem, sed ex persona mea locutus sum, dixi, Non res Romanæ perituraque regna. Videte quia dixi peritura regna. Dixi peritura regna, non tacui. Peritura veritate non tacuit: semper mansura adulatione promisit.

CAPUT VIII. Constantia in ferendis adversis.

11. Non ergo deficiamus, Fratres, finis erit terrenis omnibus regnis. Nunc si finis est, Deus videt. Forte enim nondum est, et infirmitate quadam, vel misericordia, vel miseria hoc optamus, ut nondum sit: numquid tamen ideo non erit? Figite spem in Deum, æterna concupiscite, æterna expectate. Christiani estis, Fratres, Christiani sumus. Non ad delicias Christus in carnem descendit: toleremus potius præsentia quam diligamus: adversorum est manifesta pernicies, prosperorum falsa blanditiles. Time mare et quando (b) malacia est. Omnino non frustra audiamus, Sursum cor. Quid ponimus in terra, cum videamus quia evertitur terra? Nos non possumus nisi exhortari vos, ut habeatis quod dicatis, et quod pro spe vestra respondeatis insultatoribus et blasphematoribus nominis Christiani. Nemo vos murmurando avertat ab expectatione futurorum. Omnes qui propter istas adversitates blasphemant Christum nostrum, cauda scorpionis sunt. Nos ovum nostrum sub alis illius gallinæ ponamus Evangelicæ, quæ clamat, [Matth. 23. 37.] Jerusalem, Jerusalem, illi falsæ et perditæ, quoties volui colligere filios tuos, tamquam gallina pullos suos, et noluisti? Non nobis dicatur, Quoties volui, et noluisti? Illa enim gallina divina Sapientia est: sed assumsit carnem, ut pullis congrueret. Videte gallinam hispidam plumis, dimissis aliis, voce fracta, et quassa, et lassa, et languida congruere parvulis suis. Ovum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius gallinæ ponamus.

Sursum cor.

Gallina Evangelica.

CAPUT IX. Romæ vastatio religioni Christianæ sive idololatriæ exstinctioni falso tributa.

12. Animadvertistis forte, quomodo gallina concidat scorpionem. Utinam ergo et istos blasphemantes, in terra reptantes, de cavernis prodeuntes, et male pungentes, illa gallina concidat et devoret, in corpus suum trajiciat, et in ovum vertat. Non irascantur: commoti videmur; sed maledicta maledictis non reddimus. [2. Cor. 4.12.] Maledicimur et benedicimus, blasphemati deprecamur. Sed non dicat de Roma, dictum est de me: (c) O si taceat de Roma: quasi ego insultator sim: et non potius Domini deprecator, et vester qualiscumque exhortator. Absit a me, ut insultem. Avertat Deus a corde meo, et a dolore conscientiæ meæ. Ibi multos fratres non habuimus? non adhuc habemus? Portio peregrinantis Jerusalem civitatis non ibi magna degit? non ibi (d) temporalia pertulit? sed æterna non perdidit. Quid ergo dico, cum de illa non taceo, nisi quia falsum est, quod dicunt de Christo nostro, quod ipse Romam perdiderit, quod dii lapidei Romam tuebantur et lignei? Adde pretium, ærei. Adde plus, argentei et aurei: [Psal. 113.4.] Idola gentium argentum et aurum. Non dixit, lapis; non dixit, lignum; non dixit, testa: sed quod pro magno habent, argentum et aurum. Tamen ipsum argentum et aurum oculos habent, et non vident. Dii aurei et dii lignei ad pretium dispares sunt: ad habere oculos et non videre, pares sunt. Ecce qualibus Romam docti homines custodibus commiserunt, habentibus oculos, et non videntibus. Aut si Romam servare potuerunt, quare ipsi ante perierunt? Inquiunt: Tunc periit Roma. Tamen perierunt. Non, inquiunt, ipsi perierunt, sed simulacra eorum. Quomodo ergo custodirent tecta vestra, qui non potuerunt custodire simulacra sua? Alexandria olim tales deos perdidit.

(a) Omnes MSS. *ad nuptias*.
(b) Lov. *et quando tranquillum est*. Am. et Er. *et quando mollities est*. At MSS. *malitia*, seu verius, *malacia est*.

(c) Editi, *dictum est de meo. Sed taceat de Roma*.
(d) Aliquot MSS. *tempora pertulit*. Quidam, *temporalia protulit*.

CLASSIS I.

Constantinopolis ex quo condita est in magnam civitatem, quoniam a Christiano Imperatore condita est, olim deos ipsos falsos perdidit: et tamen et crevit, et crescit, et manet. Quamdiu vult Deus manet. Non enim et illi civitati, quia hoc dicimus, æternitatem promittimus. Carthago in nomine Christi manet, et olim eversa est (a) Cælestis, quia non fuit cælestis, sed terrestris.

CAPUT X. Eversis idolis non exinde Romanam cladem accidisse.

13. Et illud quod dicunt non est verum, quia continuo diis perditis Roma capta est, afflicta est. Prorsus non est verum: ante simulacra ipsa eversa sunt; et sic victi sunt Gotthi cum Rhadagayso. Mementote Fratres, mementote: non est longum, pauci (b) anni sunt, recordamini. Eversis in urbe Roma omnibus simulacris, Rhadagaysus rex Gothorum cum ingenti exercitu, multo numerosiore quam Alarici fuit, venit. Paganus homo erat Rhadagaysus: Jovi sacrificabat quotidie. Nuntiabatur ubique, quod a sacrificiis non desisteret Rhadagaysus. Tunc omnes isti, Ecce nos non sacrificamus, ille sacrificat, vinci habemus a sacrificante, quibus non licet sacrificare. Deus ostendens quia non in istis sacrificiis est ipsa temporalis salus, ipsa regna terrena, victus est Rhadagaysus, adjuvante Domino, miro modo. Postea venerunt Gotthi non sacrificantes, etsi fide Christiana non Catholici, tamen idolis inimici, venerunt idolis adversantes, et ipsi ceperunt: vicerunt de idolis præsumentes: et perdita idola adhuc quærentes, et perditis adhuc sacrificare cupientes. Sed ibi erant et nostri, et afflicti sunt: sed noverant dicere, Benedicam Dominum in omni tempore. Afflicti sunt in regno terreno: sed regnum cælorum non perdiderunt: immo ad illud capessendum exercitatione tribulationum meliores effecti sunt. Et si in tribulationibus non blasphemaverunt, tamquam integra vasa de fornace exierunt, et Dominica benedictione repleti sunt. Isti autem blasphematores, terrena sectantes, terrena desiderantes, in terrenis spem ponentes, cum ista velint nolint perdiderint, quid tenebunt? ubi remanebunt? Foris nihil, intus nihil: inanis arca, inanior conscientia. Ubi requies? ubi salus? ubi spes? Veniant ergo, desinant blasphemare, discant adorare: scorpii pungentes a gallina comedantur, in corpus trajicientia convertantur; in terra exerceantur, in cælo coronentur.

De civit. Dei lib. 5. cap. 23.

Psal. 33. 2

* Alias 30. de verbis Domini.

* SERMO CVI.

De verbis Evangelii Lucæ 11. Nunc vos Pharisæi quod foris est paropsidis lavatis etc.

CAPUT I. Pharisæorum exterior munditiæ.

1. **A**UDISTIS sanctum Evangelium, quomodo Dominus Jesus, in eo quod Pharisæis dicebat, suos utique discipulos commonebat, ne in corporis mundatione putarent esse justitiam. Omni enim die Pharisæi, ante quam prandarent, abluebant se aqua: quasi quotidiana lavatio posset cordis esse mundatio. Denique quales essent, ostendit. Ille dicebat qui videbat: non enim tantum facies eorum, sed etiam interiore cernebat. Denique ut hoc sciatis, ille Pharisæus, cui respondit Christus, apud se ipsum cogitavit, voce non sonuit, et ille tamen audivit. Apud se enim reprehendit Dominum Christum, quia sic venit ad convivium ejus non lotus. Ille cogitabat, hic audiebat, ideo respondebat. Quid ergo respondit? *Nunc vos Pharisæi quod foris est paropsidis lavatis: intus autem pleni estis dolo et rapina.* O venire ad prandium! quomodo (c) non pepercit homini a quo fuerat invitatus? Magis objurgando pepercit, ut correcto in judicio parceret. Deinde quid ostendit nobis? Quia et baptismum, quod semel adhibetur, per fidem mundat. Fides autem intus est, non foris. Unde dicitur et legitur in Actibus Apostolorum, Fide mundans corda eorum. Et apostolus Petrus in epistola sua ita loquitur: Sic, inquit, et vobis dedit similitudinem de arca Noe, quomodo octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. Et adjunxit, Sic et vos simili forma baptisma salvos faciet, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio. Hanc conscientiæ bonæ interrogationem Pharisæi contemnebant, et quod erat foris lavabant: intus inquinatissimi permanebant.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Lucæ 11. 39.

Act. 15. 9.

1. Petr. 3. 21.

CAPUT II. v. 41. Eleemosyna an sine fide mundare possit.

2. Et quid eis ait postea? *Verumtamen date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Laudata est eleemosyna, facite et probate. Sed paulisper attendite: Pharisæis dictum est. Pharisæi isti Judæi erant, quasi egregii Judæorum. Nobiliores enim atque doctiores tunc Pharisæi vocabantur. Baptismo Christi abluti non erant: in Christum Filium Dei unigenitum, qui inter illos ambulabat, et ab eis non agnoscebatur, nondum crediderant. Quomodo ergo eis dicit, *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis?* Si audirent illum Pharisæi, et darent eleemosynas, jam secundum verbum ejus munda illis essent omnia; quid opus erat ut crederent in eum. Si autem mundari non possent, nisi credentes in eum qui fide mundat cor; quid est, *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis?* Attendamus, et forte ipse exponit.

Eleemosynæ Pharisæorum insufficientes.

3. Cum hæc dixisset, sine dubio cogitaverunt illi quia dabant eleemosynas. Et quomodo dabant? Omnia sua decimabant, de omnibus suis fructibus decimam partem detrahebant, et ipsam dabant. Non facile hoc aliquis facit Christianus. Ecce quod faciebant Judæi. Non triticum solum, sed et vinum et oleum: neque hoc solum, sed etiam et res contemtibiles propter præceptum Dei, cyminum, rutam, mentam, et anethum to-

Matth. 23. 23.

(a) Editi, *eversa est a scelestis.* Castigamus ad MSS. *eversa est Cælestis:* Quæ nimirum dea a Paganis Afris colebatur. Ejus Augustinus meminit in lib. 2. de civit. Dei c. 4. et in Psal. 62. n. 7. et in 98. n. 14. De ipsius apud Carthaginem templo famosissimo in Christianæ religionis usum vindicato, quod anno 399. Aurelio antistite contigit, scribit Prosper in l. de prædict. 3. c. 38.

(b) Nempe Gotthorum cum Rhadagayso duce strages incidit in annum 406. Urbis vero clades a Gotthis sub Alarico pertinet ad annum 410.

(c) Am. Er. et MSS. *quomodo pepercit* absque negante particula.

CLASSIS I. tum decimabant: id est, decimam partem detrahebant, et eleemosynas dabant. Credo ergo, quia revocaverunt ad se, et putaverunt Dominum Christum inaniter loqui, quasi eis qui non facerent eleemosynas: cum ipsi scirent opera sua, quod et minutissima et contemtibilia fructuum suorum decimabant, et eleemosynas dabant. Irriserunt illum apud se talia dicentem, quasi hominibus qui eleemosynas non facerent. * Hoc Dominus sciens, continuo subjunxit, *Verumtamen væ vobis, Scribæ et Pharisæi, qui decimatis mentam, cyminum et rutam, et omne olus.* Ut sciatis, novi eleemosynas vestras. Certe istæ sunt eleemosynæ vestræ, istæ sunt decimæ: etiam minuta quæque et contemtibilia fructum vestrorum decimatis: *Et relinquitis graviora Legis, judicium et caritatem.* Adtendite. Reliquistis judicium et caritatem, et decimatis olera. Non est hoc facere eleemosynam. *Et hæc*, inquit, *oportet facere, et illa non omittere.* Quæ facere? *Judicium et caritatem justitiam et misericordiam; et illa non omittere.* Facite illa: sed ista præponite.

* CAPUT III. v. 42.

Vera eleemosyna quæ fieri jubetur.

4. Si hæc ita sunt, quid illis dixit, *Facite eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis?* Quid est, *Facite eleemosynam?* Facite misericordiam. Quid est, Facite misericordiam? Si intelligis, a te incipe. Quomodo enim es misericors alteri, si crudelis sis tibi? *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis.* * Facite veram eleemosynam. Quid est eleemosyna? Misericordia. Audi Scripturam: Miserere animæ tuæ placens Deo. Fac eleemosynam, miserere animæ tuæ placens Deo. Mendicat ante te anima tua, redi ad conscientiam tuam. Quicumque male vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conscientiam tuam: et ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem, invenis pauperem, invenis ærumnosam, invenis forte nec egentem, sed egestate obmutescentem. Nam si mendicat, esurit justitiam. Quando inveneris talem animam tuam, (intus in corde tuo sunt illa), fac prius eleemosynam, da illi panem. Quem panem? Si Pharisæus interrogaret, diceret illi Dominus, Fac eleemosynam cum anima tua. Hoc enim illi dixit: sed ille non intellexit, quando enarravit illis eleemosynas quas faciebant, et putabant latere Christum; et ait illis, Novi quia facitis, decimatis mentam et anethum, cyminum et rutam: sed ego alias eleemosynas loquor: contemnitis judicium et caritatem. In judicio et caritate fac eleemosynam cum anima tua. Quid est in judicio? Respice, et inveni: displice tibi, pronuntia te. Et quid est caritas? Dilige Dominum Deum in toto corde tuo, et tota anima tua, et tota mente tua; dilige proximum tuum tamquam te ipsum: et fecisti misericordiam prius cum anima tua, in conscientia tua. Hanc autem eleemosynam si prætermittis, da quod vis, dona quantum vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, sed dimidias; novem partes da, et unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, et tecum pauper es. Anima tua vescatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem, inquit? Ipse tecum loquitur. Tu si audires, et intelligeres, et crederes (a) Domino ipse tibi diceret, Ego sum panis vivus, qui descendi de cælo. Nonne istum panem primum dares animæ tuæ, et faceres cum illa eleemosynam? Si ergo credis, debes facere, ut prius pascas animam tuam. Crede in Christum, et mundabuntur quæ intus sunt: et quæ foris sunt munda erunt. Conversi ad Dominum (b) etc.

* CAPUT IV. Eccli. 30. 24.

Matth. 22. 37. etc.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Johan. 6. 41.

* SERMO CVII.

* Alias de Tempore 196 et de Diversis 28.

De verbis Evangelii Lucæ 12. Dico vobis, abstinete ab omni avaritia.

CAPUT I. Præceptum de cavenda omni avaritia.

1. Qui Deum timetis, non dubito quin verbum ejus cum timore audiatis, et cum hilaritate faciatis; ut quod promisit, modo speretis, post accipiatis. Dominum modo audivimus præcipientem nobis, Christum Jesum filium Dei. Præcepit nobis Veritas, quæ nec fallit, nec fallitur: audiamus, timeamus, caveamus. Quid ergo præcepit? *Dico*, inquit, *vobis, abstinete ab omni avaritia.* Quid est, *ab omni avaritia?* Quid est, *ab omni?* Quare addidit, *ab omni?* Posset enim sic dicere, Cavete ab avaritia. Pertinuit ad eum, ut adderet, *ab omni:* et diceret, *Cavete ab omni avaritia.* Lucæ 12. 15.

Qua occasione datum a Christo.

2. Quare hoc dixerit, velut occasio ipsa unde natus est sermo, apparet nobis in sancto Evangelio. Interpellavit enim eum quidam contra fratrem suum, qui totum patrimonium abstulerat, et fratri suo partem suam non reddebat. Quam bonam ergo caussam habuerit iste interpellator, advertitis. Non enim rapere quærebat aliena, sed sua a parentibus sibi relicta quærebat: ipso Domino interpellato et judicante poscebat. Habebat iniquum fratrem: sed justum judicem invenerat contra iniquum fratrem. Deberet ergo perdere in tam bona caussa istam occasionem? Aut quis diceret fratri ejus, Redde partem suam fratri tuo, si Christus non diceret? Ille judex hoc dicturus erat, quem forte frater ditior et raptor præmio corrumpebat? Miser ergo et paternis opibus destitutus tali ac tanto judice invento accedit, interpellat, rogat, caussam suam brevissime exponit. Ut quid enim opus erat caussam perorare, quando ei loquebatur, qui cor poterat et videre? *Domine*, inquit, *dic fratri meo, ut dividat mecum hereditatem.* Non ei dixit Dominus, Veniat frater tuus. Sed nec misit, ut adesset, aut cum adfuisset, interpellatori dixit, Proba quod dicebas. Petebat dimidiam hereditatem, petebat in terra dimidiam: in cælo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quam ille postulabat. v. 13.

* CAPUT II. Divisor he-

3. *Dic fratri meo, ut dividat mecum hereditatem.* Caussa justa, caussa brevis. * Sed audia-

(a) Am. Er. et MSS. *et crederes Dominum.*

(b) Precatio post Sermones consueta hic in editis et MSS. repræsentatur integra, sed non aliter atque habetur supra in fine Sermonis 67. nisi quod hic in multis libris ita desinit: *Per Jesum Christum Filium suum, qui cum eo vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.*

Hereditatis Christus esse nolens quid doceat.
Psal. 81. 6.
v. 14.

mus et judicantem et docentem. *Homo*, ait, *Homo*: qui enim pro magno habes istam hereditatem, quid es nisi homo? Volebat illum facere aliquid plus quam est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere? Quid enim plus volebat facere? Dico vobis: Ego dixi, Dii estis, et filii Altissimi omnes. Ecce quod eum volebat facere, inter deos numerare qui avaritiam non (a) habet. *Homo, quis me constituit divisorem inter vos?* Et Paulus apostolus servus ipsius, quando dicebat, Obsecro vos, fratres, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata, nolebat esse divisor. Denique monuit eos qui ad ipsius nomen currebant, et Christum dividebant: Unusquisque vestrum dicit, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi. Divisus est Christus? numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Videte ergo, quam mali sint homines, * qui volunt esse divisum, qui noluit esse divisor. *Quis me*, inquit, *constituit divisorem inter vos?*

1. Cor. 1. 10.
Ibidem 12. etc.
Donatistæ notantur.

4. Petisti beneficium: audi consilium. *Ego dico vobis, cavete ab omni cupiditate.** Forte, inquit, tu avarum et cupidum diceres, si quæreret aliena: ego autem dico, cupide et avare non appetas nec tua. Hoc est, *ab omni Cavete*, inquit, *ab omni avaritia*. Magnum pondus. Si forte hoc pondus infirmis imponitur; rogetur ut qui imponit, vires dare dignetur. Non enim leviter habendum est, Fratres mei, quando Dominus noster, Redemptor noster, Salvator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum pretium dedit, ut redimeret nos, advocatus et judex noster; non est leve, quando dicit, *Cavete*. Novit ille quantum mali sit: nos non novimus, illi credamus. *Cavete*, inquit. Quid? unde? *Ab omni avaritia*. Meum servo, non alienum tollo. *Cavete ab omni avaritia*. Non solum avarus est, qui rapit aliena: sed et ille avarus est, qui cupide servat sua. Sed si sic culpatur qui cupide servat sua; quomodo damnatur qui rapit aliena? *Cavete*, inquit, *ab omni cupiditate: quia non in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ ibi habet*. Multis qui recondit, quantum inde tollit ut vivat? Cum tulerit inde, et quodam modo cogitatione separaverit quod sufficiat unde vivat, videat cetera cui remaneant: ne forte cum servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce veritas, ecce severitas. *Cavete*, dicit veritas: *Cavete*, dicit severitas. Si non amas veritatem, time severitatem. *Non in abundatia hominis est vita ejus ex his quæ habet*. Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis, Immo in abundatia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille te non fallit: tu te fallis.

* CAPUT III. Avaritiæ damnatur qui vel sua cupide servat.

CAPUT IV. Dives imprudens qui reservare proponit, non erogare.
v. 16.

5. Ex hac ergo occasione, quia interpellator ille partem suam quærebat, non alienam invadere cupiebat, nata est ista sententia Domini, ut non diceret, Cavete ab avaritia: sed adderet, *ab omni avaritia*. Parum fuit: dat alterum exemplum de quodam divite, cui successerat regio. *Erat*, inquit, *homo dives, cui successerat regio*. Quid est, *successerat?* Magnos fructus attulerat regio quam possidebat. Quam magnos fructus? Ut non inveniret ubi poneret: factus est subito per abundantiam angustus, avarus antiquus. Quot enim anni jam transierant, et tamen horrea illa suffecerant? Tantum ergo natum est, ut loca non sufficerent quæ solebant. Et quærebat consilium miser, non quomodo erogaret, quod plus natum erat, sed quomodo reservaret: et cogitando invenit consilium. Quasi sapiens sibi visus est, inveniendo consilium. Prudenter cogitavit, sapienter vidit. Quid vidit sapienter? *Destruam*, inquit, *horrea vetera, et faciam nova ampliora, et implebo ea:* * *et dico animæ meæ*. Quid dicis animæ tuæ? *Anima, habes multa bona in annos plurimos reposita, requiesce, manduca, bibe, epulare*. Hoc dixit sapiens inventor consilii animæ suæ.

v. 18.
v. 19.
v. 20.

6. *Et Deus ad illum*: qui nec cum stultis loqui dedignatur. * Aliquis vestrum forte dicat, Et quomodo Deus cum stulto locutus est? O Fratres mei, cum quantis stultis hic loquitur, quando Evangelium recitatur? Quando lectum est, qui audiunt et non faciunt, stulti non sunt? Quid ergo ait Dominus? Quia ille sibi iterum in inveniendo consilio sapiens videbatur. *Stulte*, inquit: *Stulte*, qui tibi sapiens videris: *Stulte*, qui dixisti animæ tuæ, *Habes multa bona reposita in annos plurimos: hodie repetitur a te anima tua*. Cui dixisti, *Habes multa bona:* hodie repetitur, et nullum habet bonum. Contemnat hæc bona, et sit ipsa bona; ut quando repetitur, exeat secura. Quid enim est iniquius homine, qui multa bona habere vult, et bonus ipse esse non vult? Indignus es qui habeas, qui non vis esse quod vis habere. Numquid enim vis habere villam malam? Non utique, sed bonam. Numquid uxorem malam? Non, sed bonam. Numquid denique casulam malam? Numquid vel caligam malam? Quare animam solam malam? Non hic dixit stulto huic vana cogitanti, horrea ædificanti, et ventres pauperum non videnti: non illi ait, Hodie anima tua rapietur ad gehennam: nihil horum dixit: sed, *repetitur a te*. Non tibi dico anima tua quo sit itura: hinc tamen ubi illi tanta servas, velis nolis, est migratura. Ecce stulte, cogitasti implere horrea nova majora, quasi non sit quid inde fiat.

* CAPUT V. Animæ contendum non ut habeat bona, sed ut ipsa sit bona.

7. Sed fortasse ille nondum fuit Christianus. Nos audiamus, Fratres, quibus credentibus Evangelium recitatur, a quibus qui illa dixit adoratur, cujus signum a nobis in fronte portatur, et in corde habetur. Interest enim plurimum ubi habeat homo signum Christi, utrum in fronte, an et in fronte et in corde. Audistis (b) quid hodie Ezechiel sanctus propheta loquebatur, quemadmodum ante quam mitteret Deus exterminatorem populi iniqui, misit primitus signatorem, et ait illi, Vade, et da signum in frontibus eorum qui gemunt et mœrent de peccatis populi mei,

CAPUT VI. Signum Christi in fronte intus portantes securi sunt inter malos.
Ezech. 9. 4.

(a) Am. et Er. non habent.

(b) MSS. Audistis quando Ezechiel.

CLASSIS I.

* Hæc in Donatistas.

quæ fiunt in medio eorum. Non dixit, quæ fiunt * extra ipsos; sed, in medio eorum. Gemunt tamen et mœrent: et ideo signati sunt in fronte; in fronte interioris hominis, non exterioris. Est enim frons in facie, est frons in conscientia. Denique aliquando quando interior frons pulsatur, exterior obrubescit: aut pudore obrubescit, aut timore pallescit. Est ergo frons hominis interioris. Ibi signati sunt illi, ne vastarentur: quia etsi peccata quæ fiebant in medio eorum, non corrigebant; tamen dolebant, et ipso se dolore separabant; et separati Deo, oculis hominum mixti erant. Signantur occulte, non læduntur aperte. Mittitur postea vastator, et dicitur ei, Vade, vasta, non parcas minoribus, majoribus, masculis, feminis: sed ad eos qui habent in fronte signum, non appropinques. * Quanta securitas vobis data est, Fratres mei, qui estis in hoc populo gementes, et mœrentes iniquitates quæ fiunt in medio vestrum, et non facientes?

Ibidem 6.

* CAPUT VII.

Omnis avaritia, ne pereelor, præcidenda.

8. Ut autem iniquitates non faciatis, *Cavete ab omni avaritia*. Dico vobis latius, quid est *ab omni avaritia*. In libidine avarus est, cui uxor non sufficit sua. Et ipsa idololatria dicta est avaritia: quia et in ipsa divinitate avarus est, cui non sufficit Deus unus et verus. Quæ sibi facit multos deos, nisi avara anima? Quæ sibi facit * martyres falsos, nisi avara anima? *Cavete ab omni avaritia*. Ecce amas tua, et jactas te, quia non quæris aliena: vide quid mali facias non audiendo Christum dicentem, *Cavete ab omni avaritia*. Ecce amas tua, non tollis aliena: de labore habes, de justitia habes: heres relictus es, donavit tibi quem promeruisti: navigasti, periclitatus es, fraudem non fecisti, mendacium non jurasti, quod Deus voluit adquisisti: et servas cupide tamquam in bona conscientia, quia non habes de malo, et non quæris aliena. Si non audieris illum qui dixit, *Cavete ab omni avaritia*, audi quanta mala facturus es propter tua. Ecce contigit, verbi gratia, ut fieres judex. Non corrumperis, quia non quæris aliena: nemo tibi dat præmium, et dicit, Judica contra adversarium meum. Absit, homo qui non quæris aliena, quando tibi hoc persuaderi potest? Vide quid mali facturus sis propter tua. Ille qui vult ut male judices, et pro ipso feras sententiam contra adversarium ipsius, forte potens homo est, et potest tibi calumniam facere, ut perdas tua. Adtendis potentiam ipsius, cogitas illam, cogitas tua quæ servas, quæ amas: non quæ possedisti, sed quibus male inhæsisti. Adtendis viscum tuum, propter quod liberas virtutis non habes pennas: et dicis apud te ipsum, Offendo hominem istum, multum potest ad tempus: suggeret de me mala, et proscribor, et perdo quod habeo. Judicaturus es male, non cum quæris aliena, sed cum servas tua.

* Donatistarum martyres indicantur.

CAPUT VIII. Rursus de periculo avari vel sua cupide servantis.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

9. Da mihi hominem qui audivit Christum, da mihi hominem qui cum timore audivit, *Cavete ab omni cupiditate*: et non mihi dicat, Ego homo pauper sum, plebeius, mediocris, gregalis, quando spero me judicem futurum? Non timeo istam tentationem, cujus periculum ante oculos posuisti. Ecce dico et pauperi quod timere debeat. Vocat te dives et potens, ut pro illo dicas falsum testimonium. Quid facturus es modo? Dic mihi. Habes bonum peculium: laborasti, adquisisti, servasti. Exigit ille. Dic pro me falsum testimonium, et tantum et tantum dono tibi. Tu qui non quæris aliena, Absit a me, inquis: non quæro quod mihi noluit Deus Dare, non accipio: recedere a me. Non vis accipere quod do? quod habes tollo. Ecce modo te proba, modo te interroga. Quid me adtendis? Intus te adtende, intus te vide, intus te examina: sede ad te, et constitue te ante te, et in eculeum præcepti Dei extende te, et timore torque te, et noli te palpare, responde tibi. Ecce si hoc quisquam minetur, quid facies? (a) Tollo tibi, quod cum tanto labore adquisisti, nisi pro me falsum testimonium dixeris. Da illum: *Cavete ab omni avaritia*. O serve meus, dicet tibi, quem redemi et liberum feci, quem de servo fratrem adoptavi, quem in corpore meo membrum posui, audi me: Tollat quod adquisisti, me tibi non tollet. Ne pereas, servas tua? Nonne tibi dixi, *Cavete ab omni cupiditate?*

CAPUT IX. Avaritia vitæ etiam ipsa cavenda.

10. Ecce turbaris, ecce fluctuas: cor tuum quasi navis tempestatibus quatitur. Dormit Christus: excita dormientem, et non patieris tempestatem sævientem. Ipsum excita, qui nihil hic habere voluit, et totum habes, qui usque ad crucem pro te pervenit, cujus nudi atque pendentis ossa ab insultantibus numerata sunt: et cave ab omni avaritia. Parum est avaritia pecuniæ, cave avaritiam vitæ. Horrenda avaritia, metuenda avaritia. Aliquando homo contemnit quod habet, et dicit, Non dico falsum testimonium: non dico. Dicis mihi, Tollo quod habes. Tolle quod habeo: non tollis quod intus habeo. Non enim pauper remanserat qui dicebat, Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: ergo sit nomen Domini benedictum. Nudus exii de utero matris meæ, nudus revertar in terram. Nudus foris, intus vestitus. Nudus foris a pannis, et putribilibus pannis, intus vestitus. Unde? Sacerdotes tui induantur justitia. Sed quid si dicat, cum contempseris ea quæ possides, quid si dicat, Occido te? Responde illi, si Christum audisti, Occides me? Melius tu (b) occides carnem meam, quam ego per linguam falsam animam meam. Quid facturus es mihi? Occisurus es carnem: exit anima libera, in fine sæculi et ipsam quam contemsit carnem receptura. Quid ergo mihi facturus es? Si autem falsum testimonium dixero pro te, de lingua mea occido me; et non in carne occido me: Os enim quod mentitur, occidit animam. Forte hoc non dicis. Unde non dicis? Vivere vis: plus vis vivere, quam Deus constituit? Certe caves ab omni avaritia?

Job. I. 21.

Psal. 131. 9.

(a) Editi, *Credo tibi, quia quod cum tanto labore adquisisti, minime perdere vis. Minatur tibi, Nisi pro me falsum testimonium dixeris, tollo illud: sed si pro me falsum testimonium dixeris, do illud. Cavete etc.* Brevius et nitidius nos ex MSS.

(b) Verbum *occides* abest a MSS.

CLASSIS I.

Huc usque Deus voluit ut vivas, quo usque iste ad te accessit. Forte te occisurus est, ut martyrem faciat. Noli habere cupiditatem vivendi: et a non habes (a) æternitatem moriendi. Videtis quia ubique avaritia illa, cum plus volumus quam opus est, facit nos peccare? Caveamus ab omni avaritia, si volumus frui æterna sapientia.

* Alias 39. de verbis Domini.

* SERMO CVIII.

De verbis Evangelii Lucæ 12. Sint lumbi vestri accincti, et lucernæ ardentes, et vos similes etc. deque verbis Psalmi 33. Quis est homo qui vult vitam etc.

CAPUT I. De exspectatione adventu Domini.

Matth. 28. 20.

1. Dominus noster Jesus Christus et venit ad homines, et abscessit ab hominibus, et venturus est ad homines. Et tamen hic erat quando venit, nec recessit quando abscessit, et ad eos venturus est quibus dixit, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Secundum formam ergo servi, quam suscepit, pro nobis, quodam tempore natus est, et occisus est, et resurrexit, et non jam moritur, nec mors ei ultra dominabitur: secundum divinitatem autem, qua æqualis est Patri, in hoc mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. De hoc audistis modo Evangelium, quid monuerit nos, (b) cantos nos faciens, et volens esse expeditos et paratos ad exspectanda novissima: ut post novissima, quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat requies, quæ non habet finem. Beati qui participes facti fuerint. Erunt autem tunc securi, qui modo non sunt securi et iterum tunc timebunt, qui modo timere nolunt. Ad hanc exspectationem et propter hanc spem Christiani facti sumus. Nonne spes nostra non est de hoc sæculo? Non amemus sæculum. Ab amore sæculi hujus vocati sumus, ut aliud sæculum speremus et diligamus. In hoc abstinere nos debemus ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere debemus: et fervere et lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentes habere. Dixit enim ipse Dominus discipulis suis alio loco Evangelii, Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Et ut ostenderet unde dicebat, subjecit et ait, Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.

Rom. 6. 9.

Johan. 1. 10.

Christiani quare facti sumus.

Sæculum istud non amandum.

Matth. 5. 15.

Ibidem 16.

CAPUT II. Luc. 12. 35. Tria in Evangelio commendata.

Psal. 33. 15. Luc. 12. 36. Psal. 33. 15.

2. Ideo lumbos nostros accinctos esse voluit et lucernas ardentes. Quid est, lumbos accinctos? *Declina a malo.* Quid est lucere? quid est lucernas ardentes habere? Hoc est, *Et fac bonum.* Quid est quod adjunxit et ait, *Et vos similes estote hominibus expectantibus dominum suum quando veniat a nuptiis:* nisi quod in illo Psalmo sequitur, *Inquire pacem, et sequere eam?* Hæc tria, hoc est, abstinentia a malo, et operatio boni, et spes præmii æterni commemorata sunt in Actibus Apostolorum, ubi scriptum est, Quia docebat eos Paulus de continentia, de justitia, et spe vitæ æternæ. Ad continentiam pertinet, *Sint lumbi vestri accincti.* Ad justitiam pertinet, *Et lucernæ ardentes* (c). Ad exspectationem Domini pertinet, quæ est spes vitæ æternæ. Ergo, *Declina a malo*, hæc est continentia, hi sunt lumbi accincti: *Et fac bonum*, hæc est justitia, hæ sunt lucernæ ardentes: *Quære pacem et sequere eam*, hæc est exspectatio futuri sæculi: ergo, *Similes estote hominibus exspectantibus dominum suum quando veniat a nuptiis.*

SERMON. DE SCRIPTURIS. Act. 24. 25.

CAPUT III. Dies boni frustra hic quæruntur.

3. Habentes autem ista præcepta et promissa, quid quærimus in terra dies bonos, ubi eos invenire non possumus? Scio enim quia eos quæritis, quando aut ægrotatis, aut in tribulationibus estis, quæ abundant in isto sæculo. Quoniam quando ætas vergit ad finem, et senex plenus est querelis, et nullis gaudiis. Inter omnes tribulationes, quibus conteritur genus humanum, non quærunt homines nisi dies bonos, et vitam volunt longam, quam hic habere non possunt. Quia et longa hominis vita tanta brevitate constringitur ad universi sæculi illius latitudinem, quasi si una gutta ad universum mare. Quid ergo est vita hominis, etiam illa quæ longa dicitur? Longam vitam dicunt, quæ in sæculo isto brevis est: et, sicut dixi, abundant gemitus usque ad decrepitam senectutem. Hoc totum modicum et breve est: et tamen quomodo quæritur ab hominibus, quanta diligentia, quanto labore, quanta cura, quanta vigilantia, quanto opere quærunt homines, ut diu hic vivant et senescant? Ipsum autem diu vivere quid est, nisi ad finem currere? Habuisti hesternum diem, habere vis et crastinum diem. Sed cum iste transierit et crastinus, minus illum habes. Ideo optas ut lucescat dies, ut propinquet tibi quo tu non vis pervenire. Exhibes aliquam sollemnitatem amicis tuis, audis ibi a bene optantibus dici tibi, Multos annos vivas: vis ut veniat quod illi dixerunt. Quid? Ut veniant anni et anni, et non vis veniat finis annorum? Studia tua contraria sunt: ambulare vis, et pervenire non vis.

Diu vivere, quid.

CAPUT IV. Vita et dies boni ubi quærendi.

4. Verumtamen, ut dixi, si tanta cura inest hominibus, ut quotidianis, magnis perpetuisque laboribus cupiant, ut tardius moriantur: quanta cura agendum est, ut numquam moriantur? Inde nemo vult cogitare. Quotidie quæruntur in isto sæculo dies boni, ubi non inveniuntur: et nemo vult sic vivere, ut illuc perveniat ubi inveniuntur. Ideo admonet eadem Scriptura, et dicit, *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* Sic interrogavit Scriptura, ut sciret quid illi responderetur: sciens quod omnes homines vitam quærerent, et dies bonos. Pro de-

Psal. 33. 13.

(a) In Colbertino MS. *hereditatem moriendi.*
(b) In MSS. additur, *vel admonuerit.*
(c) Non addit, *in manibus vestris.* Quæ verba in excusis quidem Bibliis Vulgatæ nunc insunt Versioni, sed ab ipsa olim aberant in MSS. Bibliis Germanensibus nostris et Corbeiensibus, sicuti absunt a textu Græco. Eumdem locum absque istis verbis refert Augustinus supra in Serm. 93 n. 3. in Serm. de Continentia cap. 7. in quæst. Evangel. lib. 2. cap. 25. etc.

CLASSIS I. SERMON. DE SCRIPTURIS.

siderio ipsorum interrogavit, tamquam sibi de omnium corde responderetur, Ego volo: sic dixit. *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* Quemadmodum etiam ista hora, qua vobis loquor, cum audistis me dixisse, *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* omnes respondistis in corde vestro, Ego. Nam et ego qui vobiscum loquor, vitam volo et dies bonos: quod quæritis vos, hoc quæro et ego.

5. Quomodo si aurum nobis omnibus esset necessarium, et ego ad aurum una vobiscum pervenire volens, et esset alicubi in agro vestro, in loco vestræ potestati subdito, viderem vos quærentes aurum, et dicerem vobis, Quid quæritis? responderetis mihi, Aurum. Et ego vobis dicerem, Aurum quæritis, et ego aurum quæro: quod quæritis, et ego quæro: sed non ibi quæritis ubi possimus invenire. * Ergo audite me, ubi possimus invenire: vobis non tollo, locum vobis ostendo: immo sequamur omnes eum, qui novit ubi sit quod quærimus. Sic et nunc, quia desideratis vitam et dies bonos, non possumus vobis dicere, Nolite desiderare vitam et dies bonos: sed illud dicimus, Nolite hic quærere in hoc sæculo vitam et dies bonos, ubi boni esse non possunt. Nonne vita ipsa morti similis est? Dies autem ipsi properantes transeunt; quia hodiernus dies hesternum exclusit: crastinus ideo nascitur, ut excludat hodiernum. Ipsi dies non stant: tu quare cum illis vis stare? Desiderium ergo vestrum, quo vultis vitam et dies bonos, non solum non reprimo, sed etiam vehementius accendo. Prorsus quærite vitam, quærite dies bonos: sed ubi possunt inveniri, ibi quærantur.

* CAPUT V.

Quid agendum ut obtineantur dies boni.

6. Vultis enim audire mecum consilium ejus, qui novit ubi sint dies boni, et ubi sit vita? Audite non a me, sed mecum simul. Ait enim nobis quidam, *Venite filii, audite me.* Et concurramus, et stemus, aures arrigamus, et corde intelligamus Patrem qui dixit, *Venite filii, audite me, timorem* inquit, *Domini docebo vos.* Et quam rem vult docere, et cui rei utilis est timor Domini, sequitur: * *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* Respondemus omnes, Nos volumus. Quod sequitur audiamus. *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.* Modo dic, Ego. Jam dudum quando dicebam, *Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos?* omnes respondebamus, Ego. Eia respondeat mihi aliquis, Ego. Ergo, *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.* Dic modo, Ego. Ergo dies bonos et vitam vis, cohibere linquam tuam a malo non vis, et labia tua ne loquantur dolum? Ad mercedem alacer, ad opus piger. Et cui non operanti redditur merces? Utinam in domo tua vel operanti mercedem reddas. Nam scio quia non operanti non reddis. Quare? Quia nihil operanti nihil debes. Et Deus proposuit mercedem. Quam mercedem? *Vitam et dies bonos*, quam omnes desideramus, et ad quos dies omnes venire conamur. Promissam mercedem daturus est. Quam mercedem? *Vitam et dies bonos.* Et qui sunt dies boni? Vita sine fine, requies sine labore.

Psal. 33. 12.

* CAPUT VI. Ibidem 13. Ibidem 14.

Vita, et dies boni.

7. Magnam mercedem proposuit: in tanta proposita mercede, videamus quid jussit. Jam enim mercede tantæ pollicitationis et amore mercedis accensi, paremus jussioni ejus vires nostras, latera, lacertos. Quasi jussurus est onera grandia nos portare, forte aliquid fodere, forte aliquam machinam erigere? * Non tibi jussit rem laboriosam, sed membrum quod inter omnia membra cito moves, ipsum tibi præcepit cohibere. *Cohibe linguam tuam a malo.* Non est labor erigere fabricam, et labor est tenere linguam? *Cohibe linguam tuam a malo.* Noli loqui mendacium, noli loqui criminationes noli loqui calumnias, noli loqui falsa testimonia, noli loqui blasphemias. *Cohibe linguam tuam a malo.* Vide quomodo irasceris, si quis de te male loquatur. Quomodo irasceris alteri, quando de te male loquitur: sic irascere tibi, quando de altero male loqueris. *Labia tua ne loquantur dolum.* Quod est intus in corde tuo, hoc dicatur foris. Non aliud pectus tegat, et aliud lingua proferat. *Declina a malo, et fac bonum.* Nam quomodo dicturus sum ei, Vesti nudum, qui adhuc vult spoliare vestitum? Nam qui premit civem suum, quomodo habet suscipere peregrinum? Ergo per ordinem, prius *declina a modo, et fac bonum:* prius accinge lumbos tuos, et tunc accende lucernam. Et cum hoc feceris, securus exspecta *vitam et dies bonos. Quære pacem, et sequere eam:* et tunc bona fronte dices Domino, Feci quod jussisti, redde quod promisisti.

* CAPUT VI. Lingua cohibenda.

* SERMO CIX.

* Alias 1. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Lucæ 12. Faciem cæli et terræ nostis probare etc. deque istis, Si vadis (a) cum adversario tuo ad principem, da operam in via liberari ab illo, *etc.*

CAPUT I. Tempore misericordiæ utendum ad pœnitentiam.

1. EVANGELIUM audivimus, et in ea Dominum eos arguentem, qui faciem cæli norunt probare, et tempus fidei regni cælorum appropinquantis nesciunt invenire. Judæis autem hoc dicebat: sed etiam ad nos sermo pervenit. Dominus autem ipse Jesus Christus Evangelii sui prædicationem ita cœpit: Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cælorum. Similiter et Johannes Baptista et præcursor ipsius ita cœpit: Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cælorum. Et modo corripit eos Dominus, qui nolunt agere pœnitentiam, appropinquante regno cælorum. Regnum cælorum, sicut ipse ait, non veniet cum observatione. Et iterum Ipse ait, Regnum cælorum intra vos est. Prudenter ergo accipiat unusquisque monita præceptoris, ut non perdat tempus misericordiæ Salvatoris, quæ modo impenditur, quamdiu

Matth. 4. 17. Matth. 3. 2. Lucæ 17. 20. Ibidem 21.

(a) Possidius in Indiculo cap. 8. hunc forte Sermonem notat his verbis, *De Evangelio ubi scriptum est, Concorda cum adversario tuo, cum es cum illo in via:*

CLASSIS I.

generi humano parcitur. Ad hoc enim parcitur homini, ut convertatur, et non sit qui damnetur. Viderit Deus quando veniat finis sæculi: est tamen modo tempus fidei. Finis sæculi utrum hic aliquem nostrum inveniat, nescio: et fortasse non inveniet. Tempus cuique nostrum proximum est, quia mortales sumus. Inter casus ambulamus. Si vitrei essemus, minus casus timeremus. Quid fragilius vase vitreo? Et tamen servatur, et durat per sæcula. Etsi enim casus vitreo vasi timentur, senectus ei et febris non timetur. Nos ergo fragiliores et infirmiores sumus: quia et casus omnes qui non cessant in rebus humanis, fragilitate utique nostra quotidie formidamus: et si ipsi casus non accedant, tempus ambulat: vitat homo ictum, numquid vitat exitum? vitat quæ extrinsecus eveniunt, numquid quod intus nascitur pellitur? Denique nunc lumbricos gignunt interiora, nunc morbus quilibet subito occupat: postremo quantumvis homini parcatur, novissime senectus cum venerit, non est (a) quo differatur.

Vitro fragiliores sumus.

CAPUT II. Quis sit adversarius ille cui consentire jubemur.

2. Proinde audiamus Dominum, in nobis ipsis agnoscentes quod præcepit: Videamus quis est ille adversarius, de quo nos terruit, dicens, *Si vadis cum adversario tuo ad principem, da operam in via liberari ab illo: ne forte tradat te principi, et princeps ministro, et mittaris in carcerem, unde non exies, donec solvas novissimum quadrantem.* (Lucæ 12, 58.) Quis est iste adversarius? Si diabolus: jam liberati sumus ab illo. Quale pretium pro nobis datum est, ut ab illo redimeremur? De quo dicit Apostolus, loquens de ipsa redemptione nostra, Qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii caritatis suæ. (Col. 1, 13.) Redempti sumus, diabolo renuntiavimus: quomodo dabimus operam liberari ab illo, ne nos iterum captivos faciat peccatores? Sed non est ipse adversarius, de quo nos Dominus commonet. Alio enim loco alius Evangelista sic illud posuit, ut si utraque verba jungamus, et utraque verba sibi Evangeliorum duorum comparemus, adversarium istum cito intelligamus. Ecce enim hic quid dixit? *Cum vadis ad principem cum adversario tuo, da operam in via liberari ab eo.* (Lucæ 12, 58.) Alius autem Evangelista hoc ipsum sic posuit: *Esto consentiens adversario tuo cito cum es cum illo in via.* (Matth. 5, 25.) Cetera similia sunt: *ne forte adversarius tradat te judici, judex ministro, minister in carcerem.* Ambo Evangelistæ similiter hoc explicaverunt. Unus dixit, *Da operam in via liberari ab illo:* alter dixit, *Consenti illi.* Non enim poteris liberari ab illo, nisi ei consenseris. Vis liberari ab illo? *Consenti illi.* Numquid diabolus est, cui debeat consentire Christianus?

CAPUT III. Adversarius noster, sermo Dei.

3. Quæramus ergo istum adversarium, cui debemus consentire, ne tradat nos judici, et judex ministro: quæramus illum, et consentiamus illi. Si peccas, adversarius tuus sermo Dei est. Verbi caussa, Forsitan delectat te inebriari: dicit tibi, Noli. Delectat te spectare et nugari: ille dicit tibi, Noli. Delectat te adulterari: dicit tibi sermo Dei, Noli. In quibuscumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adversarius est voluntatis tuæ, (b) donec fiat auctor salutis tuæ. O quam bonus adversarius, quam utilis adversarius! Non quærit nostram voluntatem, sed utilitatem. Adversarius est nobis, quamdiu sumus et ipsi nobis. Quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habes sermonem Dei: esto tibi amicus, et concordas cum ipso. Non homicidium feceris: audi, et concordasti. Non furtum facias: audi, et concordasti. Non mœchaberis: audi, et concordasti. Non falsum testimonium dicas: audi, et concordasti. Non concupiscas uxorem proximi tui: audi, et concordasti. Non concupiscas rem proximi tui: audi, et concordasti. (Exodi 20, 13, etc.) In his omnibus cum tuo isto adversario concordasti: et tibi quid perdidisti? Non solum nihil perdidisti: sed et te ipsum, qui perieras, invenisti. Via, vita ista est: si concordaverimus cum illo, si consenserimus illi; finita (c) via, non timebimus judicem, ministrum, carcerem.

SERMON. DE SCRIPTURIS. V. supra Serm. 9, cap. 3.

CAPUT IV. Anni homini magis decedunt, quam accedunt.

4. Quando finitur via? Non omnibus una hora finitur. Unusquisque habet horam, quando finiat viam. Via, vita ista dicta est: finisti istam vitam, finisti viam. * Ambulavimus; et ipsum vivere, accedere est. Nisi forte putatis, quia tempus accedit, et nos stamus? Non potest fieri. Quomodo accedit tempus, accedimus et nos: et non anni nobis accedunt, sed magis decedunt. Valde errant homines, quando dicunt, Puer iste adhuc minus sapit, accedunt illi anni, et prudens erit. Attende quid dicas. Accedunt, dixisti: ego ostendo quia decedunt, cum tu dicis, Accedunt. Et audi quam facile id probo. Putemus nos scisse annos ipsius ex quo natus est: verbi gratia, ut bene illi optemus, octoginta annos victurus est, perventurus est ad senectutem. Scribe octoginta annos. Vixit unum annum: quot habes in summa? quot tenebas? Octoginta. Deduc unum. Vixit decem: septuaginta restiterunt. Vixit viginti: sexaginta restiterunt. Certe accedebant: quid est hoc? Veniunt, ut abeant anni nostri: veniunt, inquam, ut eant. Non enim veniunt, ut stent nobiscum: sed cum transeunt per nos, terunt nos, et minus minusque valere nos faciunt. Talis est via, in qua venimus. Quid facturi sumus cum adversario illo, id est, cum sermone Dei? Concorda cum illo. Nescis enim quando via finiatur. Cum via finita fuerit, judex restat, et minister, et carcer. At si servaveris adversario tuo bonam voluntatem, et cum eo consenseris: pro judice invenies patrem, pro ministro sævo Angelum tollentem in sinum Abrahæ, pro carcere paradisum. Quam cito in via cuncta mutasti, quia tuo adversario consensisti.

(a) MSS. *quod differatur.*
(b) Isthæc verba, *donec fiat auctor salutis tuæ:* absunt a MSS. ab editis Am. et Er.
(c) Aliquot MSS. *finita vita.*

CLASSIS I.

* Alias 31. de verbis Domini.

* SERMO CX.

De verbis Evangelii Lucæ 13. ubi dicitur de arbore ficulnea, per triennium fructum non ferente; ac de (a) *muliere habente decem et octo annos in infirmitate: necnon de verbis Psalmi 9.* Exsurge Domine, non prævaleat homo; judicentur gentes in conspectu tuo.

CAPUT I. Ficus sterilis per triennium quid significet.

1. De arbore ficulnea, quæ triennium habebat et fructum non afferebat, et de muliere quæ decem et octo annos habebat in infirmitate, quod Dominus donaverit audite. Arbor ficulnea, genus humanum est. Triennium autem, tria sunt tempora: unum ante Legem, alterum sub Lege, tertium sub gratia. Non est autem importunum, ut arbor ficulnea intelligatur genus humanum. (Gen. 3. 7.) Primus enim homo quando peccaverit, foliis ficulneis pudenda velavit, hæc velavit, unde nati sumus, membra. Quæ enim ante peccatum fuerant glorianda, post peccatum pudenda sunt facta. Denique antea nudi erant, et non confundebantur. Non enim erat unde erubescerent, quando peccatum non præcesserat: nec poterant de sui Creatoris operibus erubescere, quia operibus Creatoris sui bonis nullum adhuc malum opus suum miscuerant. Nondum enim manducaverant de ligno scientiæ boni et mali, unde manducare prohibiti erant. Postea ergo quam manducaverunt et peccaverunt, natum est de illis genus humanum: id est, homo de homine, obnoxius de debitore, mortalis de mortali, peccator de peccatore. Hos ergo appellat in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt: et propter hoc imminebat securis radicibus arboris infructuosæ. Intercedit colonus, differtur supplicium, ut adhibeatur auxilium. Qui autem intercedit colonus, est omnis sanctus, qui intra Ecclesiam orat pro eis qui sunt extra Ecclesiam. Et quid orat? (v. 8.) *Domine dimitte* (b) *illam et hoc anno:* id est, tempore isto sub gratia, parce peccatoribus, parce infidelibus, parce sterilibus, parce infructuosis. *Circumfodio ei, et adhibeo cophinum stercoris:* (v. 9.) * *si fecerit fructum, bene; sin autem minus, venies et amputabis eam. Venies:* quando? In judicio venies, quando venturus es judicare vivos et mortuos. Interim modo parcitur. Quid est autem fossa? quid est circumfodere, nisi humilitatem et pœnitentiam docere? Fossa enim humilis terra est. Cophinum stercoris, in bono intellige. Sordes sunt, sed fructum dant. Sordes cultoris, dolores sunt peccatoris. Qui agunt pœnitentiam, in sordibus agunt: si tamen intelligant, et veraciter agant. Huic ergo arbori dicitur, (Matth. 3. 2.) Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum.

CAPUT II. Mulier decem et octo annis in infirmitate.

2. Quid illa mulier decem et octo annos habens in infirmitate? Sex diebus Deus perfecit opera sua. Ter seni, decem et octo faciunt. Quod ergo significavit triennium in arbore, hoc decem et octo anni in illa muliere. Curva erat, sursum adspicere non poterat: quia Sursum cor, sine caussa audiebat. Sed erexit eam Dominus. Est ergo spes, sed filiis, quo usque veniat dies judicii. Multum sibi dat homo. Et quid est homo? Justus homo magnum aliquid est homo. Sed tamen justus homo, gratia Dei est justus homo. Nam, quid est homo, nisi quod memor es ejus? Vis videre quid est homo? Omnis homo mendax. Cantavimus, *Exurge Domine, non prævaleat homo.* Quid est, *non prævaleat homo?* Nonne Apostoli homines erant? Nonne Martyres homines erant? Ipse Dominus Jesus Deus esse non desistens, homo esse dignatus est. Quid est ergo, *Exurge Domine, non prævaleat homo?* Si omnis homo mendax: Exurge veritas, non prævaleat falsitas. Homo ergo, si vult esse aliquid boni, non sit de suo proprio. Si enim de suo esse voluerit, mendax erit. Si verax esse voluerit de Dei, non de suo erit.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Infirmitate Lucæ 13. 11.

Homo non de suo, sed de gratia Dei bonus. Psal. 8. 5. Psal. 115. 11. Psal. 9. 20.

3. Ergo, *Exurge Domine, non prævaleat homo.* Tantum valuit mendacium ante diluvium, ut post diluvium octo homines remansissent. Per ipsos terra rursus impleta est hominibus mendacibus, et electus est populus Dei. Facta sunt miracula multa, prærogata divina beneficia. Ad terram promissionis perductus est, ab Ægyptiorum servitute liberatus: Prophetæ in illo excitati sunt, templum accepit, sacerdotium accepit, unctionem accepit, legem accepit. Sed de ipso postea dictum est, Filii alieni mentiti sunt mihi. * Ad extremum missus est ille per Prophetas ante promissus. *Non prævaleat homo*, vel quia Deus factus est homo. Sed etiam ipse faciens divina contemtus est, præstans tam multa beneficia prehensus est, flagellatus est, suspensus est. Huc usque prævaluit homo, Dei Filium prehendere, Dei Filium flagellare, Dei Filium spinis coronare, Dei Filium ligno suspendere. Tantum prævaluit homo: sed quo usque, nisi quo usque depositus de ligno, positus est in sepulcro? Si ibi remansisset, vere homo prævaluisset. Sed prophetia ista etiam ipsum Dominum Jesum alloquitur, dicens, *Exurge Domine, non prævaleat homo.* Domine, in carne venire dignatus es, Verbum caro factus, Verbum super nos, caro inter nos, Verbum caro inter Deum et hominem: virginem unde nascereris secundum carnem elegisti, virginem concipiendam invenisti, natus virginem reliquisti. Sed non agnoscebaris: apparebas, et latebas. Apparebat infirmitas, latebat potestas. Hoc totum factum est, ut sanguinem funderes, quod est pretium nostrum. Fecisti tanta miracula, valetudinibus ægrotorum sanitatem tribuisti, beneficia multa præstitisti, et recepisti mala pro bonis. Insultatum est tibi, in ligno pependisti: agitatum est ante te caput ab impiis, et dictum est, Si Filius Dei es, descende de cruce. Itane tu (Matth. 27. 40.)

Prophetæ votum, ut non prævaleat homo. 1. Petr. 3. 20.

Psal. 17. 46.

* CAPUT III.

(a) Sermonem Possidius in Indic. c. 8. recenset, *De muliere curva xviii. annos habente in infirmitate.*

(b) MSS. *dimitte illi:* sic sibi veteres libri, quoties hunc locum refert Augustinus.

CLASSIS I.

perdideras potentiam, an potius demonstrabas patientiam? Et tamen illi insultaverunt, et tamen illi irriserunt, tamen illi te occiso quasi victores discesserunt. Ecce in sepulcro jaces: *Exurge Domine, non prævaleat homo.* Non prævaleat impius inimicus, non prævaleat cæcus Judæus. Cum enim crucifigereris, prævaluisse sibi visus est Judæus cæcus. *Exurge Domine, non prævaleat homo.* Factum est, omnino factum est. Et quid restat, nisi ut *judicentur gentes in conspectu tuo?* Resurrexit enim, sicut nostis, adscendit in cœlum: inde venturus est judicare vivos et mortuos.

CAPUT IV. Judicii venturi certitudo impletis tot aliis prædictionibus.

4. Eja arbor infructuosa, non derideas, quia parcitur tibi: dilata est securis, noli esse secura: veniet et amputaberis. Crede quia venturus est. Ista omnia quæ vides, non erant. Christianus populus toto orbe terrarum aliquando non erat. (Psal. 44. 11.) In prophetia legebatur, in terra non videbatur: modo autem et legitur, et videtur. Ipsa Ecclesia sic est completa. Non ei dictum est, Vide filia, et audi: sed, Audi, et vide. Audi prædicta, vide completa. Quomodo ergo, Fratres carissimi, non erat natus Christus de virgine, promissus est, et natus est: non fecerat mirabilia, promissa sunt, et fecit: nondum erat passus, promissum, et factum est: non resurrexerat, prædictum est, et impletum est: nomen ejus per totum mundum non erat, prædictum est, et impletum est: idola deleta et fracta non erant, prædictum est, et impletum est: hæretici impugnantes Ecclesiam non erant, prædictum est, et impletum est. Sic et dies judicii nondum est; sed quia prædictus est, implebitur. An fieri potest, ut qui in tantis verax apparuit, de die judicii mendax sit? Promissorum suorum nobis chirographum fecit. Non debendo enim; sed promittendo debitorem se Deus fecit: id est, non mutuo accipiendo. Non possumus ergo ei dicere, Redde quod accepisti. Quoniam quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Non possumus dicere ei, Redde quod accepisti: sed plane dicimus, Redde quod promisisti.

Deus debitor non ex acceptis, sed ex promissis. Rom. 11. 35.

CAPUT V. Regnum Dei promissum. Matth. 6. 10. Matth. 25. 34.

5. Inde namque est, quod audemus quotidie dicere, Adveniat regnum tuum: ut adveniente regno ejus, et nos cum illo regnemus. Quod nobis his verbis promissum est: Tunc dicam illis, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Sed plane si fecerimus quod ibi sequitur, Esurivi enim, et dedisti mihi manducare, etc. Promisit patribus nostris; sed cautionem fecit, quam legeremus et nos. Si faciat nobiscum rationem, qui dignatus est facere cautionem, et dicat, Legite debita mea, hoc est, debita promissionum mearum, et computate quæ reddidi, computate etiam quæ debeo: ecce quam multa reddidi; modicum est quod debeo: pro modico quod restat, infidelem me promissorem esse putabitis? Quid respondebimus contra manifestissimam veritatem? Ergo qui sterilis est, agat pœnitentiam, et faciat fructum dignum pœnitentiæ. Qui curvus est, terram intuetur, terrena felicitate lætatur, istam solam putat esse vitam beatam, ubi beatus esse possit, aliam non credit: quicumque tam curvus est, erigatur: si per se ipsum non potest, invocet Deum. Numquid enim et mulier illa per se ipsam erecta est? Væ illi esset, si manum ille non porrexisset.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO CXI.

Alias 32. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Lucæ 13. ubi regnum Dei dicitur simile fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria. *Deque eo quod ibi scriptum est*, Domine, si pauci sunt qui salvantur?

CAPUT I. Tria sata farinæ. Lucæ 13. 21.

1. Tria sata farinæ, de quibus Dominus loquebatur, genus humanum est. Recolite diluvium: unde ceteri repararentur, tres remanserunt. Tres filios habebat Noe, de ipsis reparatum est genus humanum. Mulier illa sancta quæ abscondit fermentum, sapientia est. Ecce clamat orbis totus in Ecclesia Dei, Ego cognovi, quia magnus est Dominus. (Psal. 134. 5.) Certe pauci sunt qui salvantur. (Pauci salvantur. Lucæ 13. 23.) Recolitis quæstionem ex Evangelio nobis modo propositam: *Domine*, dictum est, *si pauci sunt qui salvantur?* Dominus ad hoc quid? Non ait, Non pauci, sed multi sunt qui salvantur. Non hoc dixit. Sed quid dixit, cum audisset, *Si pauci sunt qui salvantur? Contendite intrare per angustam portam.* (v. 24.) Quando audis ergo, *Pauci sunt qui salvantur*, confirmavit Dominus quod audivit. Per angustam portam pauci intrant. Alio loco ipse ait, Arta via est et angusta, quæ ducit ad vitam; et pauci sunt qui ingrediuntur per illam: lata autem et spatiosa est via, quæ ducit ad interitum; et multi sunt qui ambulant per illam. (Matth. 7. 13. et 14.) Quid gaudemus ad multitudines? Audite me pauci, Scio quia multi auditis, et pauci obauditis. Aream video, grana quæro. Et vix videntur grana, quando area trituratur: sed futurum est, ut ventiletur. Pauci ergo qui salvantur in comparatione multorum peritororum. Nam ipsi pauci magnam massam facturi sunt. Cum venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua, mundabit aream suam, frumenta recondet in horreum: paleas autem comburet igni inexstinguibili. (Lucæ 3. 17.) Non subsannet palea granum: hoc verum loquitur, neminem fallit. Estote ergo inter multos multi, sed in comparatione quorumdam multorum pauci. Tanta massa processura est de hac area, ut impleat horreum cœli. Non enim contrarius sibi esset Dominus Christus, qui dixit, Pauci sunt qui intrant per angustam portam, multi per latam viam pereunt: contrarius sibi esset, qui alio loco dixit, Multi ab Oriente et Occidente venient. (Matth. 8. 11.) Multi certe pauci: et pauci, (a) et multi. Alii ergo pauci, alii multi? Non. Sed ipsi pauci qui multi: pauci in comparatione perditorum, mul- (Apoc. 7. 9.)

Salvandi multi sunt inter se, sed aliorum comparatione pauci.

(a) Quidam MSS. *et pauci multi*: omisso *et*.

CLASSIS I. ti in societate Angelorum. Audite Carissimi. A
» Apocalypsis hoc habet scriptum: Post hæc vidi
» ex omni lingua et gente et tribu venientes cum
» stolis albis et palmis, multitudinem quam nemo
» dinumerare potest. Hæc est massa sanctorum. Quanto clariore voce dictura est area ventilata, a turba impiorum et malorum falsorumque Christianorum segregata, ad ignes æternos separatis his qui premunt, non tangunt: (mulier enim quædam fimbriam tangebat, turba Christum premebat:) segregatis ergo omnibus damnandis, massa purgata stans ad dexteram, nullum sibi timens misceri malorum, nullum timens perdere bonorum, regnatura cum Christo, quanta fiducia dictura est, Ego cognovi, quia magnus est Dominus.

Lucæ 8. 44. Psal. 134. 5.

CAPUT II. Objurgatio et ad eleemosynam exhortatio.

B 2. Si ergo, Fratres mei, granis loquor, si agnoscunt quod dico, prædestinati in vitam æternam, operibus loquantur, non vocibus. Cogimur loqui vobis quod non debuimus. Invenire enim in vobis debuimus, quod laudaremus, non quærere quod admoneremus. Ecce tamen breviter dico, non immoror. Agnoscite hospitalitatem, per hanc perventum est ad Deum. Suscipis hospitem, cujus et tu es comes in via: quia omnes peregrini sumus. Ipsis est Christianus, qui et in domo sua et in patria sua peregrinum se esse cognoscit. Patria enim nostra sursum est, ibi hospites non erimus. Nam unusquisque hic, et in domo sua hospes est. Si non est hospes, non inde transeat. Si transiturus est, hospes est. Non se fallat, hospes est: velit nolit, hospes est. Sed dimittit illam domum filiis suis, hospes hospitibus. Quare? et in stabulo si esses, non alio veniente discederes? Hoc facis in domo tua. Cessit tibi locum pater tuus, cessurus es locum filiis tuis. Nec mansurus manes, nec mansuris relinques. Si omnes transimus, aliquid quod transire non potest operemur: ut cum transierimus, et illo venerimus unde non transeamus, opera nostra bona ibi inveniamus. Custos est Christus, quid times ne perdas quod erogas? Conversi ad Dominum, etc.

Christianus quis.

ET POST SERMONEM

Quod novit Caritas Vestra, suggerimus Dies a anniversarius ordinationis (a) domni senis Aurelii crastinus illucescit, rogat et admonet per humilitatem meam Caritatem Vestram, ut ad basilicam Fausti devotissime convenire dignemini. Deo gratias.

* SERMO CXII.

* Alias 33. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Lucæ 14. Homo quidam fecit cœnam magnam, *etc.*

b (b) Habitus in basilica Restituta.

CAPUT I. Judæi ad cœnam tu-

1. LECTIONES sanctæ propositæ sunt, et quas audiamus, et de quibus aliquid sermonis, adjuvante Domino, proferamus. In lectione Apostolica gratiæ aguntur Domino de fide Gentium, utique ideo, quia ipse fecit. In Psalmo diximus, Deus virtutum converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus. In Evangelio, ad cœnam vocati sumus: immo alii vocati, nos non vocati, sed ducti: non solum ducti, sed etiam coacti. Sic enim audivimus, quia *Homo quidam fecit cœnam magnam*. Quis est ista homo, nisi mediator Dei et hominum homo Christus Jesus? Misit ut venirent invitati, quia hora jam venerat, ut venirent. Qui sunt invitati, nisi per præmissos vocati Prophetas? Quando? Olim ex quo mittuntur Prophetæ, invitant ad cœnam Christi. Mittuntur ergo ad populum Israel. Sæpe missi sunt, sæpe vocaverunt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt? Quid est? Invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt? Prophetas legerunt, et Christum occiderunt. Sed quando occiderunt, tunc nobis cœnam nescientes præparaverunt. Parata jam cœna, immolato Christo, post resurrectionem Christi commendata quam sciunt fideles, cœna Domini, ejusque manibus et ore firmata, missi sunt Apostoli, ad quos missi fuerant ante Prophetæ. Venite ad cœnam.

SERMON. DE SCRIPTURIS. vitati, non ducti et coacti. Psal. 99. 8. Lucæ 14. 16. 1. Tim. 2. 5.

2. Excusaverunt qui venire noluerunt. Et excusaverunt, quomodo? Tres fuerunt excusationes: *Unus dixit, Villam emi, eo videre illam: habe me excusatum.* * *Alius dixit, Juga boum emi quinque, et eo probare illa: rogo te habe me excusatum.* * *Tertius dixit, Uxorem duxi, habe* C *me excusatum: venire non possum.* Putamus non istæ sunt excusationes, quæ impediunt omnes homines, qui ad istam cœnam venire detrectant? Quæramus eas, discutiamus, inveniamus; sed ut caveamus. In villa emta, dominatio notatur: ergo superbia castigatur. Habere enim villam, tenere, possidere, homines sibi in illa subdere, dominari delectat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Quid est dominari, nisi propria potestate gaudere? Est major potestas, illi subdamur, ut tuti esse valeamus, *Villam emi, habe me excusatum.* Inventa superbia, venire noluit.

CAPUT II. Tres excusationes venire nolentium. v. 18. v. 19. v. 20.

Villa emta, dominatio superba.

3. *Alius dixit, Quinque juga boum emi.* Nonne sufficeret, Boves emi? Aliquid procul dubio D est, quod nos ad quærendum et intelligendum obscuritate sui provocat: et quia clausum est, ut pulsemus, hortatur. Quinque juga boum, sensus carnis hujus. Quinque numerantur * sensus carnis hujus, quod omnibus notum est; et qui forte non advertunt; commoniti sine dubio recognoscunt. Sensus ergo carnis hujus quinque inveniuntur. In oculis visus est, auditus in auribus, adoratus in naribus, gustatus in faucibus, tactus in omnibus membris. Alba et nigra et quoquo modo colorata, lucida et obscura videndo sentimus. Rauca et canora, audiendo sen-

Quinque juga boum, curiositas quinque sensuum.

* CAPUT III.

(a) Ita in MSS. At apud Lov. *domini*.
(b) Sic titulus habet in vetere codice Cisterciensium sanctæ Crucis in Jerusalem de Urbe.

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

timus. Suave olentia et grave olentia, odorando sentimus. Dulcia et amara, gustando sentimus. Dura et mollia, lenia et aspera, calida et frigida, gravia et levia, tangendo sentimus. Quinque sunt, et juga sunt. Sed quia juga sunt, in tribus prioribus sensibus facilius apparet. Duo sunt oculi, duæ aures, geminæ nares: ecce tria juga. In faucibus, id est, sensu gustandi, geminatio quædam invenitur, quia nihil gustando sapit, nisi lingua et palato tangatur. Voluptas carnis quæ ad tactum pertinet, occultius geminatur, Est enim et forinsecus, et intrinsecus. Ergo et ipsa gemina est. Quare boum dicuntur juga? Quia per sensus istos carnis terrena requiruntur. Boves enim terram versant. Sunt autem homines remoti a fide, terrenis dediti, carnalibus occupati: nolunt credere aliquid, nisi ad quod sui corporis sensu quinquepartito perveniunt. In eis quinque sensibus totius voluntatis sibi regulas ponunt. Non, inquit, credo ego, nisi quod video. Ecce quod novi, ecce quod scio. Album est, nigrum est, rotundum est, quadratum est, sic vel sic coloratum est; novi, sentio, teneo: natura ipsa me docet. Non cogor credere, quod mihi non potes ostendere. Vox est: sentio, quia vox est; bene cantat, male cantat, suavis est, rauca est: novi, scio, pervenit ad me. Bene olet, male olet; scio, sentio. Hoc dulce est, hoc amarum; hoc falsum, hoc fatuum. Quid mihi plus dicas nescio. Tangendo novi quid durum est, quid molle sit; quid lene sit, quid asperum sit; quid caleat, quid frigeat. Quid mihi plus demonstraturus es?

CAPUT IV. Impedimentum fidei.

4. Tali impedimento tenebatur apostolus noster Thomas, qui de Domino Christo, id est de Christi resurrectione nec solis oculis credere voluit. (Johan. 20. 25.) Nisi misero, inquit, digitos meos in clavorum, et vulnerum loca, et nisi manum meam in latus ejus misero, non credam. Et Dominus qui posset sine ullo vestigio vulneris resurgere, servavit cicatrices, quæ a dubitante tangerentur, et cordis vulnera sanarentur. Et tamen vocaturus ad cœnam contra excusationem quinque jugorum boum, (Ibidem 29.) Beati, inquit, qui non vident, et credunt. Nos, Fratres mei, ad cœnam vocati, ab istis quinque jugis non sumus impediti. Non enim faciem carnis Domini videre in hoc tempore concupivimus, aut vocem ex ore carnis illius procedentem auribus admittere desideravimus: nullum in illo temporalem odorem quæsivimus. (Johan. 12. 3.) Perfudit eum quædam mulier pretiosissimo unguento, domus illa odore impleta est: sed nos ibi non fuimus; ecce non olfecimus, et credimus. (Cœna manibus Domini consecrata.) Cœnam manibus suis consecratam discipulis dedit: sed nos in illo convivio non discubuimus; et tamen ipsam cœnam fide quotidie manducamus. Nec magnum putetis in illa cœna, quam suis manibus dedit, sine fide interfuisse: melior exstitit fides postea, quam tunc perfidia. Non ibi fuit Paulus qui credidit: ibi fuit Judas qui tradidit. Quam multi et modo in ipsa cœna, quamvis illam tunc mensam non viderint, nec panem quem Dominus gestavit in manibus, oculis suis adspexerint, vel faucibus gustaverint, tamen quia ipsa est quæ nunc præparatur, quam multi etiam nunc in ipsa cœna judicium sibi manducant et bibunt? (I. Cor. 11. 29.)

CAPUT V. Curiositate sensuum nihil opus est ad salutem.

5. Unde autem tamquam occasio nata est Domino, ut de ista cœna loqueretur? Dixerat unus de discumbentibus: (in convivio enim erat, quo fuerat invitatus:) *Beati qui manducant panem in regno Dei*. (Lucæ 14. 15.) Quasi in longinqua ista suspirabat, et ipse panis ante illum discumbebat. Quis est panis de regno Dei, nisi qui dicit, Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi? (Johan. 6. 41.) Noli parare fauces, sed cor. Inde commendata est ista cœna, Ecce credimus in Christum, (a) cum fide accipimus. In accipiendo novimus quid cogitemus. Modicum accipimus, et in corde saginamur. Non ergo quod videtur, sed quod creditur, pascit. Non ergo etiam sensum illum externum quæsivimus; nec diximus, Crediderint qui Dominum ipsum resurgentem, si verum est quod dicitur, viderunt oculis, manibus palpaverunt: nos non tangimus, quare credimus? Si talia cogitaremus, quinque illis jugis boum a cœna impediremur. Ut noveritis, Fratres, istorum quinque sensuum, non delectationem, quæ permulcet et ingerit voluptatem, sed curiositatem quamdam notatam fuisse, non ait, *Quinque juga boum emi*, eo pascere illa: sed, *eo probare illa*. Qui vult probare, per juga boum non vult dubitare, quomodo sanctus Thomas per juga noluit dubitare. Videam, tangam, digitos mittam. Ecce, inquit, digitos tuos mitte per latus meum, et noli esse incredulus. Occisus sum propter te: per locum quem vis tangere, sanguinem fudi, ut redimerem te, et adhuc dubitas de me, nisi tetigeris me? Ecce et hoc præsto, ecce et hoc exhibeo: tange, et crede; inveni locum vulneris, sana vulnus dubitationis.

CAPUT VI. Uxor, voluptas carnis.

6. *Tertius dixit, Uxorem duxi*. Ista voluptas est carnis, quæ multos impedit: utinam foris, et non intus. Sunt homines qui dicunt, Non est homini bene, nisi cui adsunt carnis deliciæ. Ipsi sunt quos notat Apostolus, dicentes, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. (I. Cor. 15. 32.) Quis huc inde surrexit? Quis nobis, quod ibi agitur, dixit? Hoc nobiscum tollimus, quod in hoc tempore bene est nobis. Qui hoc dixit, uxorem duxit, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, a cœna excusatur: observet ne fame interiore moriatur. Attendite Johannem, sanctum apostolum et evangelistam: Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. (I. Johan. 2. 15.) O qui ad cœnam Domini venitis, nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Non dixit, Nolite habere; sed, Nolite diligere. Habuisti, possedisti, dilexisti. Amor rerum terrenarum, viscum est spiritalium pennarum. Ecce concupisti, hæsisti. Quis dabit tibi pennas sicut columbæ? (Psal. 54. 7.) Quando volabis, ubi vere requiescas? quando

(a) Sic Am. Er. et omnes MSS. At Lov. *quem fide accipimus*. Et infra, *Modicum quid accipimus*.

hic, ubi male hæsisti, perverse requiescere voluisti. Nolite diligere mundum, tuba divina est. Continuo hujus tubæ (a) verbis orbi terrarum et universo dicitur mundo, Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Quisquis dilexerit mundum, non est caritas Patris in illo. Quoniam omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis sunt, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi. Ab imo cœpit, quo Evangelium terminavit. Inde ille cœpit, ubi Evangelium terminum posuit. Concupiscentia carnis, *Uxorem duxi*. Concupiscentia oculorum, *Quinque juga boum emi*. Ambitio sæculi. *Villam emi*.

Oculorum nomine ceteri sensus significati.

7. Ideo autem a parte totum per solos oculos commemorati sunt isti sensus, quia oculorum est in quinque sensibus principatus. Propterea cum proprie ad oculos pertineat visus, ipsum videre per omnes quinque sensus solemus appellare. Quomodo? Primo quod ad ipsos oculos pertinet, dicis: Vide quam candidum est, intende et vide quam (b) candidum est: hoc ad oculos pertinet. Audi et vide quam canorum est. Numquid conversim potes dicere, Audi et vide quam candidum est? Hoc quod dicitur, Vide, per omnes sensus currit: ceterorum autem sensuum proprietas non per se recurrit. Intende et vide quam canorum est: odora et vide quam suave est: gusta et vide quam dulce est: tange et vide quam molle est. Utique quoniam sensus sunt, sic potius diceremus: Audi et senti quam canorum est: odora et senti quam suave est: gusta et senti quam dulce est: tange et senti quam calidum est: palpa et senti quam lene est: palpa et senti quam molle est. Nihil horum. Nam et ipse Dominus post resurrectionem cum apparuit discipulis suis, cumque cernentes adhuc titubarent in fide, putantes se spiritum videre, Quid, inquit, dubitatis, et quare cogitationes adscendunt in cor vestrum? Videte manus meas et pedes meos. Et parum est, Videte: Tangite, inquit, et palpate et videte. Intendite et videte, palpate et videte: In solis oculis videte, in omnibus sensibus videte. Quia interiorem fidei sensum quærebat, exterioribus corporis sensibus adjacebat. Nos nihil ab istis exterioribus sensibus in Domino carpsimus, auditu audivimus, corde credidimus: et ipsum auditum non ab illius ore, sed ab ore prædicatorum ejus, ab ore illorum qui jam cœnabant, et nos ructuando invitabant. (Lucæ 24. 38. et 39.)

CAPUT VII. Ad cœnam venire nemo cunctetur.

8. Tollamus ergo de medio excusationes vanas et malas, et veniamus ad cœnam, qua intrinsecus saginemur. Non nos impediat extollentia superbiæ, non nos extollat, vel non nos terreat curiositas illicita, et avertat a Deo: non nos impediat voluptas carnis a voluptate cordis. Veniamus, et saginemur. Et qui venerunt, nisi mendici, debiles, claudi, cæci? Illic autem non venerunt divites sani, quasi bene ambulantes, et acute cernentes; multum de se præsumentes et ideo desperatiores, quanto superbiores. Veniant mendici, quia ille invitat qui propter nos pauper factus est, cum dives esset, ut illius paupertate mendici ditaremur. Veniant debiles: quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Veniant claudi qui ei dicant, Compone gressus meos in semitis tuis. Veniant cæci qui dicant, Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte. Tales venerunt ad horam; illis prius (c) invitatis, sua excusatione reprobatis: venerunt ad horam, intraverunt de plateis et vicis civitatis: *Et respondit servus*, qui missus erat, *Domine, factum est ut jussisti, et adhuc locus est*. * *Exi*, inquit, *in vias et sepes, et quos inveneris coge intrare*. Quos inveneris, ut dignentur, noli exspectare; coge intrare. Magnam cœnam, magnam domum paravi, non ibi patior locum vacare. Venerunt de plateis et vicis Gentes: veniant de sepibus hæretici, hic inveniunt pacem. Nam qui construunt sepes, divisiones quærunt. Trahantur a sepibus, evellantur a spinis. In sepibus hæserunt, cogi nolunt. Voluntate, inquiunt, nostra intremus. Non hoc Dominus imperavit: Coge, inquit, intrare. Foris inveniatur necessitas, nascitur intus voluntas.

(II Cor. 8. 9. — Matth. 9. 12. — Psal. 16. 5. — Psal. 12. 4. — Lucæ 14. 22. — v. 23. — V. lib. de correctione Donatist. seu Epist. 185.)

* SERMO CXIII.

(* Alias 35. de verbis Domini.)

De verbis Evangelii Lucæ 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis *etc*.

CAPUT I. Amici bene ficos sunt receptori in cœlum quinam sint.

1. Quod admonemur, admonere debemus. Recens Evangelica lectio admonuit facere amicos de mammona iniquitatis, ut eos qui faciunt, recipiant et ipsi (d) in tabernacula æterna. Qui sunt qui habebunt tabernacula æterna, nisi sancti Dei? Et qui sunt qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentiæ serviunt, et quod eis opus est, hilariter subministrant? Recordemur ergo, in novissimo judicio Dominum esse dicturum eis qui stabunt ad dexteram ejus, Esurivi, et dedistis mihi manducare: et cetera quæ nostis. Et cum illi quærerent quando ei obsequia ista præbuissent, respondit. Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Isti minimi sunt qui recipiunt in tabernacula æterna. Hoc dixit dex- » tris, quia fecerunt: hoc (e) dixit sinistris, quia facere noluerunt. Sed dextri qui fecerunt, quid acceperunt, vel potius quid accepturi sunt? Venite, inquit, benedicti Patris mei, possidete pa- » ratum vobis regnum a constitutione mundi. E- » survi enim, et dedistis mihi manducare. Quan- »

(Matth. 25. 35. etc.)

(a) MSS. omittunt *verbis*. Quidam ejus loco habent, sono. At Fossatensis MS. *Cantu continuo hujus tubæ*.
(b) Lov. quam *calidum est*. dissentientibus ceteris libris.
(c) Aliquot MSS. *illis prius in vanitatis suæ excusatione reprobatis*.
(d) Plures MSS, *et ipsi sint in tabernaculis æternis*. Et mox nonnulli, *Qui sunt qui habent etc*.
(e) Fossatensis vetus codex, *hoc non dixit sinistris*. Paulo post melioris notæ MSS. *Sed dextris qui fecerunt, qui acceperunt, vel potius qui accepturi sunt*. Hos nimirum dextros a minimis distinctos ostendit Augustinus.

CLASSIS I.

Minimi Christi qui nam.

do uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Minimi ergo qui sunt Christi? Illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, et secuti sunt eum, et quidquid habuerunt, pauperibus distribuerunt; ut Deo sine sæculari compede expediti servirent, et ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos sursum humeros tollerent. Hi sunt minimi. Quare minimi? Quia humiles, quia non elati, non superbi. Appende minimos istos, et grave pondus invenies.

CAPUT II.

Mammona iniquitatis.

2. Sed quid est, quod ait eos esse amicos de mammona iniquitatis? Quid est mammona iniquitatis? Primum quid est mammona? Verbum est enim quod Latinum non est. Hebræum verbum est, cognatum linguæ Punicæ. Istæ enim linguæ sibi significationis quadam vicinitate sociantur. Quod Punici dicunt mammon, Latine lucrum vocatur. Quod Hebræi dicunt mammona, Latine divitiæ vocantur. Ut ergo Latine totum dicamus, hoc ait Dominus noster Jesus Christus, Facite vobis amicos de divitiis iniquitatis. Hoc quidam male intelligendo rapiunt res alienas, et aliquid inde pauperibus largiuntur, et putant se facere quod præceptum est. Dicunt enim, Rapere res alienas, mammona est iniquitatis; erogare inde aliquid, maxime egentibus sanctis, hoc est facere amicos de mammona iniquitatis. Intellectus iste corrigendus est, immo de tabulis cordis vestri omnino delendus est. Nolo sic intelligatis. De justis laboribus facite eleemosynas: ex eo quod recte habetis date. Non enim corrupturi estis judicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem invalidum, tu validior et potentior, et veniret tecum ad judicem hominem quemlibet in hac terra, habentem judicandi aliquam potestatem, velletque tecum caussam dicere, si tu de præda et spoliatione illa inopis dares aliquid judici, ut pro te judicaret, judex ille vel tibi placeret? Nempe pro te judicavit, et tamen tanta vis est justitiæ, ut et tibi displiceat. Noli tibi talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum. Non est talis Deus tuus, qualis non debes esse nec tu. Si tu non sic judices, sed juste judices; etiam sic melior est te Deus tuus: non est inferior: justior est, fons justitiæ est. Quidquid boni fecisti, inde sumsisti; et quidquid boni eructuasti, inde bibisti. Laudas vas, quia habet inde aliquid, et vituperas fontem? Nolite velle eleemosynas facere de fœnore et usuris. Fidelibus dico, eis quibus Christi Corpus erogamus dico. Timete, corrigite vos: ne dicam postea, Tu facis et tu facis. Et puto, quia si fecero, non mihi debetis irasci, sed vobis, ut corrigamini. Ad hoc enim valet quod dictum est in

Eleemosyna non de rapinis, sed de justis laboribus facienda.

Psal. 4. 5.

Psalmo, Irascimini, et nolite peccare. Volo vos irasci, sed ut non peccetis. Ut autem non peccetis, quibus habetis irasci, nisi vobis? Quid est enim homo pœnitens, nisi homo irascens sibi? Ut accipiat veniam, de se ipso exigit pœnam; et recte dicit Deo, Averte oculos tuos a peccatis meis, quoniam peccatum meum ego agnosco. Si tu agnoscis, et ille ignoscit. Qui faciebatis, nolite facere: non licet.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Psal. 50. 21.

CAPUT III.

3. Sed jam si fecistis, et pecunias tales habetis, et inde sacellos implestis, inde (a) thesaurizabatis: de malo est quod habetis, jam nolite malum (b) addere, et facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Numquid Zacchæus de bono habebat? Legite et videte. Major erat publicanorum, id est, cui vectigalia publica conferebantur: inde habebat divitias. Multos presserat, multis abstulerat, multa congesserat. Intravit domum ejus Christus, et venit salus super domum ejus: sic enim ait ipse Dominus, Hodie salus domui huic facta est. Sed ipsam salutem videte. Primo desiderabat Dominum videre, quia statura parvus erat: sed turba impediente adscendit in arborem sycomori, et vidit transeuntem. Ille autem adspexit eum, et ait, Zacchæe descende, apud te oportet me manere. Tu pendes, sed non te suspendo, hoc est, non te differo. Volebas videre transeuntem, hodie me apud te invenies habitantem. Ingressus est ad eum Dominus, repletus ille gaudio ait, Dimidium rerum mearum do pauperibus. Ecce quomodo currit, qui currit facere amicos de mammona iniquitatis. Et ne reus aliunde teneretur: Si cui aliquid tuli, ait quadruplum reddam. Inflixit sibi condemnationem, ne incurreret damnationem. Ergo qui habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite adquirere de malo. Esto bonus tu qui (c) bonum facis de malo: et cum cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui convertuntur in bonum, et tu remanes malus?

Luc. 19. 2.

Zacchæus laudatus.

CAPUT IV.

Mammona iniquitatis cur dictæ divitiæ.

4. Est quidem et alius intellectus: nec ipsum tacebo. Mammona iniquitatis, divitiæ sunt sæculi omnes, undecumque sint. Undecumque enim congregentur, mammona iniquitatis est, id est, divitiæ sunt iniquitatis. Quid est, divitiæ sunt iniquitatis? Pecunia est, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ sunt. Talibus Job nudus abundabat, quando in Deum cor plenum habebat, et laudes Deo perditis omnibus rebus tamquam gemmas pretiosissimas proferebat. De quo thesauro, si nihil habebat? Ipsæ sunt veræ divitiæ. Istæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo: hereditas venit, pater tuus dives fuit, et dimisit tibi. Honeste adquisisti: de justis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam sic noli illas dicere divitias. Nam si dicis illas divitias, amabis illas: et si amaveris illas, peribis cum illis. Perde ne (d) pereas: dona, ut adquiras: semina, ut metas. Has divitias noli appellare; quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, et semper obnoxiæ casibus. Quales divitiæ sunt, propter quas latronem times, propter quas

Job. 1. 21.

(a) Sic aliquot MSS. Alii vero, *tesaurizastis*. At editi, *tesaurizabitis*.

(b) Am. Er. et omnes MSS. *malum facere*.

(c) MSS. *qui facis de malo*: et omittunt *bonum*.

(d) Nonnulli codices, *perde*, *ne perdas*.

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

timet servum tuum, ne te occiso auferat, et fugiat? Si veræ divitiæ essent, securitatem tibi darent.

CAPUT V. Divitiæ quæ veræ, et quæ falsæ.

5. Ergo illæ sunt veræ divitiæ, quas cum habuerimus, perdere non possumus. Et ne forte propter illas furem timeas, ibi erunt ubi nullus auferat. Audi Dominum tuum: Thesaurizate vobis thesauros in cælo, quo fur non accedat. (Matth. 6. 20.) Tunc erunt divitiæ, quando eas migraveris. Quamdiu in terra sunt, divitiæ non sunt. Sed divitias vocat illas mundus, (a) iniquitas vocat. Deus ideo mammona iniquitatis, quia divitias illas vocat iniquitas. Audi psalmum: Domine, libera me de » manu filiorum alienorum, quorum os locutum est » vanitatem; et dextera eorum dextera iniquitatis. » Quorum filii sicut novellæ constabilitæ a juven» tute sua. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ » sicut similitudo templi. Cellaria eorum plena, » eructuantia ex hoc in illud. Boves eorum crassi, » oves eorum fecundæ, multiplicatæ in itineribus » suis. Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. (Psal. 143. 11. etc.) Vidisti (b) Psalmum, qualem felicitatem descripsit: sed audi quid sit, quos proposuit filios iniquitatis. Quo» rum os locutum est vanitatem, et dextera eorum » dextera iniquitatis. Ipsos proposuit, et dixit fe» licitatem eorum tantum super terram. Et quid adjunxit? Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Sed qui dixerunt? Filii alieni, alienigenæ, et non pertinentes ad semen Abrahæ: ipsi dixerunt populum beatum, cui hæc sunt. Qui dixerunt? Quorum os locutum est vanitatem. Ergo vanum est, dicere beatos esse eos quibus hæc sunt. Et tamen dicitur ab eis, quorum os locutum est vanitatem. Ab ipsis dicuntur istæ divitiæ, quæ vocantur mammona iniquitatis.

6. Tu autem quid dicis? Quia illi filii alieni, quia illi quorum os locutum est vanitatem, dixerunt beatum esse populum cui hæc sunt: tu quid dicis? Falsæ sunt istæ divitiæ, da mihi veras. Reprehendis ista, ostende quod laudas. Vis ut contemnam hoc, ostende quod præferam. Di» cat ipse Psalmus. Qui enim dixit, Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt; tale nobis dat responsum, quasi diceremus illi, id est, ipsi Psalmo, Ecce hoc nobis tulisti, et nihil nobis dedisti: ecce ista, ecce ista contemnimus, unde vivimus? unde beati erimus? Quia qui locuti sunt ipsi de se ipsis recipient. Homines enim divitias habentes beatos esse dixerunt. Tu quid dicis? * Respondet quasi sic interrogatus, et dicit, Illi dicunt divites beatos: ego dico, Beatus populus cujus est Dominus Deus ipsius.

* CAPUT VI. Veræ divitiæ.

Audisti veras divitias, fac amicos de mammona iniquitatis, et eris beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. Aliquando transimus viam, et videmus amœnissimos et uberes fundos, et dicimus, Cu» jus est ille fundus? Asseritur illius: et nos dicimus, Beatus homo: vanitatem loquimur. Beatus cujus est illud pecus, beatus cujus est ille servus, beatus cujus est illa familia. Tolle vanitatem, si vis audire veritatem. Beatus est, cujus est Dominus Deus ipsius. Non enim cujus est fundus iste, beatus est: sed cujus est ille Deus. Sed ut apertissime beatitudinem rerum annunties, dicis quod beatum te fecit fundus tuus. Quare? Quia inde vivis. Nam quando laudas pro magno fundum tuum, hoc dicis: Ipse me pascit, inde vivo. Attende unde vivas. Ille est unde vivis, cui dicis, Apud te est fons vitæ. (Psal. 35. 10.) Beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. O Domine Deus meus, o Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Nolumus de auro, neque de argento, nec de fundis: nolumus de terrenis istis, et vanissimis, et caducæ vitæ transitoriis. Non loquatur os nostrum vanitatem. Fac nos beatos de te, quia non perdemus te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus. Fac nos beatos de te, quia Beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. Nec irascitur si dixerimus de Deo, fundus noster. Legimus enim, quoniam Dominus pars hereditatis meæ. (Psal. 15. 5.) Magna res, Fratres, et hereditas ipsius sumus, et hereditas nostra est: quia et colimus eum, et colit nos. Nulla est injuria illi quia colit nos. Quia si nos colimus illum ut Deum nostrum, ille nos ut agrum suum.

Colimus nos Deum, et colit nos Deus.

Et ut sciatis quia colit nos, audite eum quem misit nobis: Ego sum, inquit, vitis, vos estis palmites, Pater meus agricola. (Johan. 15. 1.) Ergo colit nos. Sed si fructum reddamus, parat horreum. Si autem sub tanto cultore (c) steriles esse voluerimus, et pro frumento spinas protulerimus: nolo dicere quod sequitur, ad gaudium finiamus. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CXIV.

De verbis Evangelii Lucæ 17. Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum, *etc. de remissione peccatorum.*

HABITUS AD MENSAM SANCTI CYPRIANI, PRÆSENTE COMITE BONIFACIO.

Nunc primum vulgatur ex Manuscriptis duobus, uno Romano, bibliothecæ Patrum Cisterciensium sanctæ Crucis in Jerusalem de Urbe, notato 60 altero Parisiensi, Colbertinæ bibliothecæ 821 jam supra laudato, qui codex Sermonem cum illa repræsentat epigraphe, *Habitus ad Mensam etc.*

Fratri quoties in nos peccaverit et pœnituerit, ignoscendum.

1. SANCTUM Evangelium quod modo cum recitaretur audivimus, de remissione nos admonuit peccatorum. Hinc admonendi estis ex sermone nostro. Ministri enim sumus verbi, non nostri, sed utique Dei et Domini nostri, cui nemo sine gloria servit, quem nemo sine pœna contemnit: ipse ergo Dominus Deus noster, qui manens apud Patrem fecit nos, et factus pro nobis refecit nos; ipse Dominus Deus noster Je-

(a) Sic Am. Er. et aliquot MSS. At Lov. *iniquitatis vocat Deus: Ideo* etc. Quidam ex veteribus libris, *iniquitates vocat Deus.*

(b) MSS. *Vidisti Deus qualem* etc.

(c) Am. Er. et omnes MSS. *stirpes esse voluerimus.*

CLASSIS I. sus Christus ait nobis quod modo audivimus in A Evangelio: *Si peccaverit in te*, inquit, *frater tuus, corripe illum; et si pœnitentiam egerit, dimitte illi: * et si septies in die peccaverit in te et veniens dixerit, Pœnitet me, dimitte illi. Septies in die*, noluit intelligi, nisi quotiescumque; ne forte peccet octies, et nolis ignoscere. Quid est ergo *septies?* Semper quotiescumque peccaverit eumque pœnituerit. Hoc enim est, Septies in die laudabo te: quod est in alio Psalmo, Semper laus ejus in ore meo. Et quare septies pro eo quod est semper ponatur, certissima ratio est: septem quippe diebus venientibus et redeuntibus totum volvitur tempus.

Margin: Lucæ 17. 3. — v. 4. — Psal. 118. 164. — Psal. 33. 2.

Venia fratri danda, ut a Deo accipiatur.

2. Quisquis ergo Christum cogitas, et cupis accipere quod promisit, noli esse piger facere quod præcepit. Quid enim promisit? Vitam æternam. Et quid præcepit? Dari fratri tuo B veniam. Tamquam diceret tibi, Tu homo da homini veniam, ut ego Deus ad te veniam. Sed ut omittam, vel potius intermittam altiora illa divina promissa, in quibus nos Creator noster facturus est æquales Angelis suis, ut cum illo et in illo et de illo sine fine vivamus: ut hoc interim non dicam, hoc ipsum quod juberis fratri tuo dare, a Deo tu non vis accipere? Hoc ipsum, in quam, quod juberis fratri tuo dare, a Domino tuo non vis accipere? Dic mihi si non vis et noli dare. Quid est hoc, nisi ut poscenti ignoscas, si tibi poscis ignosci? Aut si non habes quod tibi ignoscatur, audeo dicere, noli ignoscere. Quamquam nec hoc dicere debui. Etsi non habes quod tibi ignoscatur, ignosce.

Dei exemplo donanda debita.

3. Dicturus es mihi modo, Sed ego non sum C Deus, homo sum peccator. Deo gratias, quod confiteris esse peccata tua. Ergo ignosce, ut dimittantur tibi. Hortatur nos tamen ipse Dominus Deus noster ut imitemur eum. Primo ipse Deus Christus, de quo apostolus Petrus dixit, » Christus pro nobis passus est, relinquens vobis » exemplum, ut sequamini vestigia ejus; qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Et utique ipse non habebat peccatum, et mortuus est pro peccatis nostris, et sanguinem suum fudit in remissionem peccatorum. Suscepit pro nobis quod non debebat, ut nos a debito liberaret. Non debebat mori, nec nos vivere: quare? Quia peccatores eramus. Nec mors debebatur illi, nec vita nobis: quod ei non debebatur accepit, quod nobis non debebatur dedit. D Sed quoniam de remissione agitur peccatorum, (a) ne multum ad vos putetis imitari Christum, Apostolum audite dicentem, Donantes vobismetipsis, sicut et Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei. Apostoli verba sunt, non mea: Estote ergo imitatores Dei. Certe superbum est imitari Deum? Audi Apostolum: Estote imitatores Dei, sicut filii carissimi. Filius diceris: si respuis imitationem, quare quæris hereditatem?

Margin: I. Petr. 2. 21. et 22. — a — Coloss. 3. 13. — Ephes. 5. 1.

4. Hoc dicerem si nihil peccati haberes, quod tibi relaxari desiderares. Modo autem quisquis es, homo es: justus sis licet, homo es; laicus sis, homo es; monachus sis, homo es; clericus sis, homo es; episcopus sis, homo es; apostolus sis, homo es. Vocem apostoli audi: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos (b) seducimus. Ille, ille, ille Johannes et Evangelista, quem Dominus Christus præ ceteris diligebat, qui supra pectus ejus discumbebat, ipse ait, Si dixerimus: non dixit, Si dixeritis quia peccatum non habetis: sed, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Junxit se in culpa, ut jungeretur et in venia. Si dixerimus: videte quis dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata et mundet nos ab omni iniquitate. Quomodo mundat? ignoscendo, non quasi * inveniens quod puniat, sed inveniens quod dimittat. Ergo si habemus peccata, Fratres, ignoscamus (c) petentibus. Non inimicitias in corde nostro contra alterum retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant ipsum cor nostrum.

Margin: SERMON. DE SCRIPTURIS. — Peccator peccanti ignoscat. — Johan. 1. 8. b — * f. non quasi non inveniens. — c

5. Volo ergo te ignoscentem, quia teneo veniam postulantem. Rogaris, ignosce: rogaris, et rogabis; rogaris, ignosce; tu rogabis ut ignoscatur tibi. Ecce (d) veniet tempus orandi: in verbis quæ dicturus es, teneo te. Dicturus es, Pater noster qui es in cælis. Non enim eris in numero filiorum, si non dicturus es, Pater noster. Ergo dicturus es, Pater noster qui es in cælis. Sequere; Sanctificetur nomen tuum. Dic adhuc: Adveniat regnum tuum. Adhuc sequere: Fiat voluntas tua, sicut in cælo, et in terra. Vide quid adjungas: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ubi sunt divitiæ tuæ? Ecce mendicas. Interim tamen unde agitur, dic adhuc post, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Dic adhuc quod sequitur: Dimitte nobis debita nostra. Venisti ad verba mea: Dimitte, inquit, nobis debita nostra. Quo jure? quo pacto? quo placito? quo chirographo recitato? Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Parum est quod non dimittis: adhuc et Deo mentiris. Conditio posita est, fixa est lex: Dimitte, sicut dimitto. Ergo non dimittit, nisi dimittas. Dimitte, sicut dimitto. Petesti vis ut dimittatur tibi, petenti dimitto. Preces istas Juris-peritus cœli dictavit: non te fallit, secundum cœlestem ejus vocem posce: dic, Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus: et fac quod dicis. Qui mentitur in Precibus, beneficio caret: qui mentitur in Precibus, et perdidit causam et invenit pœnam. Si aliquis mentitur imperatori, cum venerit, convincitur quia mentitur: quando autem tu orando mentiris in ipsa oratione convinceris. Non enim Deus ut te convincat testes ad te quærit. Qui tibi dictavit Pre-

Margin: Venia a Deo in oratione petitur cum pacto danda aliis veniæ. — Matth. 6. 9. etc. — d » »

(a) Hic Romanus codex addit, *inde loquamur*.
(b) In Romano MS. *decipimus*.
(c) Romanus MSS. *pœnitentibus*. Et sic infra loco *Petenti*, habet *Pœnitenti vis ut dimittatur tibi, pœnitenti dimitte*.
(d) Rom. codex, *venit*. Et infra, *tenebo te*.

ces, advocatus est tuus: si mentiris, testis est: [A] si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo et dic, et fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras; si autem dicis et non facis, etiam mendacii reus eris. Non est qua versus iste transeatur, nisi quod dicimus impleatur. Numquid delere istum versum poterimus de oratione nostra? An vultis ut illud ibi sit, Dimitte nobis debita nostra: et deleamus quod sequitur, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris? Non delebis, ne ante delearis. In oratione ergo dicis, Da; dicis, Dimitte: ut accipias quod non habes; et relaxetur tibi quod deliquisti. Ergo vis accipere, da: vis ut dimittatur tibi, dimitte. Brevis complexio est. Ipsum Christum audi alio loco: Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis. Dimittite, et dimittetur vobis. Quid dimittetis? [B] Quod in vobis alii peccaverunt. Quid et vobis [Lucæ 6. 37. et 38.] dimittetur? Quod peccastis. Dimittite. Date, et dabitur vobis quod desideratis, vitam æternam. Fulcite pauperis vitam temporalem, sustentate [a] pauperis vitam (*a*) præsentalem, et pro isto tam parvo terrenoque semine accipietis messem vitam æternam. Amen.

* SERMO CXC.

[* Alias 36, de verbis Domini.]

De verbis Evangelii Lucæ 18. Oportet semper orare, et non deficere *etc. Deque duobus qui in templum adscenderunt ut orarent: ac de parvulis Christo oblatis.*

CAPUT I.

1. Lectio sancti Evangelii ædificat nos ad orandum et credendum, et non de nobis, [C] sed de Domino præsumendum. Quæ ad orandum major hortatio, quam ut nobis de judice iniquo proponetur similitudo? Judex enim iniquus, nec Deum timens, nec hominem reverens, audivit tamen viduam interpellantem se, victus tædio, non pietate inclinatus. Si ergo exaudivit qui [b] oderat quod rogabatur, quomodo (*b*) exaudit qui ut rogemus hortatur? Cum ergo nobis ista e contrario comparatione Dominus suaderet, [Lucæ 18. 1.] *Quia oportet semper orare, et non deficere:* ad- [v. 8.] jecit et ait, *Verumtamen cum venerit Filius hominis, putas inveniet fidem in terra?* Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat quod non cre- [Rom. 10. 13.] dit? Unde et Apostolus beatus, cum ad orandum exhortaretur, ait, Omnis quicumque invocaverit [D] nomen Domini, salvus erit. Et ut ostenderet fidem fontem esse orationis, nec posse ire rivum, ubi caput aquæ siccatur, adjunxit atque ait, [Ibidem 14.] Quomodo autem invocabunt in quem non crediderunt? Ergo ut oremus, credamus, et ut ipsa non deficiat fides, qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio fidei impetrat firmitatem. Fides, inquam, fundit orationem, fusa oratio etiam ipsi fidei impetrat firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea Dominus ait, Vigilate, et orate, ne intretis

[A] in tentationem: Vigilate, inquit, et orate, ne intretis in tentationem. Quid est, in tentationem intrare, nisi a fide exire? [Lucæ 21. 46.] Intantum enim tentatio proficit, inquantum fides deficit; et intantum tentatio deficit, inquantum fides proficit. Nam ut apertius noverit Caritas Vestra, de fide ne deficeret et periret, dixisse Dominum, Vigilate et orate, ne intretis in tentationem: eo loco Evangelii [Ibidem 31. et 32.] ait, Hac nocte postulavit satanas vexare vos sicut triticum; et ego rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua. Rogat qui tuetur, et non rogat qui periclitatur? Quod autem ait Dominus, *Cum venerit Filius hominis, putas inveniet fidem in terra?* de fide dixit, quæ perfecta est. Ipsa enim vix invenitur in terra. Ecce plena est Dei Ecclesia: quis huc accederet, si nulla esset fides? [B] Quis non montes transferret, si plena esset fides? Attendite ipsos Apostolos: dimissis omnibus suis, calcata spe sæculi, Dominum non sequerentur, nisi magnam haberent fidem; et tamen si plenam haberent fidem non dicerent Domino, Auge nobis fidem. [Lucæ 17. 5.] Vide etiam illum utrumque de se confitentem, (vide fidem, et non plenam fidem,) qui cum obtulisset Domino filium suum a malo dæmonio sanandum, et esset interrogatus utrum crederet, respondit et ait, Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam. [Marci 9. 23.] Credo, inquit, credo Domine: ergo est fides. Sed adjuva incredulitatem meam: ergo non plena est fides.

CAPUT II.

2. Sed quia fides non est superborum, sed humilium, [Lucæ 18. 9.] *Dixit ad quosdam qui sibi justi videbantur, et spernebant ceteros, similitudinem* [v. 10.] [C] *hanc:* * *Duo homines adscenderunt in templum orare, unus Pharisæus, et alter publicanus.* * [v. 11.] *Pharisæus dicebat, Gratias ago tibi, Deus, quia non sum sicut ceteri homines.* Diceret saltem, sicut multi homines. Quid est, *sicut ceteri homines*, nisi omnes præter ipsum? Ego, inquit, justus sum, ceteri peccatores. *Non sum sicut ceteri homines, injusti, raptores, adulteri.* Et ecce tibi ex vicino publicano majoris tumoris occasio. *Sicut*, inquit, *publicanus iste.* [v. 12.] Ego, inquit, solus sum, iste de ceteris est. Non sum, inquit, talis qualis iste, per justitias meas, quibus iniquus non sum. *Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium quæcumque possideo.* Quid rogaverit Deum, quære in verbis ejus, nihil invenies. Adscendit orare: noluit Deum rogare, sed [D] se laudare. Parum est, non Deum rogare, sed se laudare; insuper et roganti insultare. [v. 13.] *Publicanus autem de longinquo stabat:* et Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia removebat, pietas applicabat. *Publicanus autem de longinquo stabat:* sed Dominus eum de propinquo [Psal. 137. 6.] attendebat. Excelsus enim Dominus, et humilia respicit. Excelsos autem, qualis erat ille Pharisæus, a longe cognoscit. Excelsa quidem Deus a longe cognoscit, sed non ignoscit. Adhuc audi humilitatem publicani. Parum est, quia de longinquo stabat: *nec oculos suos ad cælum leva-*

(*a*) Romanus codex caret his verbis, *sustentate pauperis vitam præsentalem.* Et sermonem ita concludit, *accipietis messem vitæ æternæ per Jesum Christum.*

(*b*) Editi, quomodo non exaudit. Abest non a MSS.

CLASSIS I.

bat. Ut adspiceretur, non adspiciebat. Respicere sursum non audebat: præmebat conscientia, spes sublevabat. Adhuc audi: *Percutiebat pectus suum.* Pœnas de se ipso exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. *Percutiebat pectus suum, dicens: Domine, propitius esto mihi peccatori.* Ecce qui rogat. Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit? De Pharisæo et publicano accepisti controversiam; audi sententiam: audisti superbum accusatorem, audisti
v. 14. reum humilem; audi nunc judicem: *Amen dico vobis.* Veritas dicit, Deus dicit: judex dicit: *Amen dico vobis, descendit justificatus de templo publicanus ille, magis quam ille Pharisæus.* Dic Domine caussam. Ecce video publicanum justificatum magis de templo descendere, quam Pharisæum. Quæro quare. Quæris quare? Audi quare. *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur.* Audisti sententiam, cave caussam malam: aliud dico, Audisti sententiam, cave superbiam.

CAPUT III. Contra Pelagianos.

3. Videant nunc, audiant ista nescio qui impie garrientes, et de suis, (a) viribus præsumentes: audiant qui dicunt, Deus me hominem fecit, justum ipse me facio. O pejor et detestabilior Pharisæo! Pharisæus ille superbe quidem justum se dicebat, sed tamen inde ille Deo gratias agebat. Justum se dicebat, sed tamen Deo gratias agebat. *Gratias tibi, Deus, quia non sum sicut ceteri homines. Gratias tibi Deus:* gratias Deo agit, quia non est sicut ceteri homines: et tamen tamquam superbus et inflatus reprehenditur; non quia Deo gratias agebat, sed quia velut nihil sibi addi cupiebat. *Gratias tibi, quia non sum sicut ceteri homines, injusti.* Ergo tu justus; ergo nihil rogas; ergo jam plenus es; ergo non
Job. 7. 1. est tentatio vita humana super terram: ergo jam plenus es; ergo jam abundas; ergo jam non est quare dicas, Dimitte nobis debita nostra? Quid est ergo qui impie oppugnat gratiam, si reprehenditur qui superbe agit gratias?

CAPUT IV. Parvulis baptismus Christi necessarius.

4. Et ecce post dictam controversiam prolatamque sententiam procedunt et parvuli, immo apportantur et offeruntur tangendi. Cui tangendi, nisi medico? Certe (b) sani: cui offeruntur infantes tangendi? Cui? Salvatori. Si Salvatori, utique salvandi. Cui nisi illi qui venit quærere, et salvare quod perierat? Ubi isti perierant? Quantum ad ipsos proprie adtinet, innocentes video, reatum quæro. Unde? Apostolum audio:
Rom. 5. 12. « Per unum hominem intravit peccatum in orbem » terrarum. Per unum, inquit, hominem peccatum » intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt. Veniant ergo parvuli, veniant: au-
v. 16. diatur Dominus, *Sinite parvulos venire ad me.* Veniant parvuli, languidi ad medicum, veniant perditi ad redemptorem: veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiserunt: sed in
Psal. 113. 13. radice perierunt. Benedicat Dominus pusillos cum magnis: Tangat medicus et pusillos et magnos. Caussam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non frustra estis majores, estote tutores: tuemini eos qui adhuc caussam suam agere non possunt. Communis fuit perditio, sit communis inventio: simul perieramus, simul inveniamur in Christo. Dispar est meritum, sed communis est gratia. Nihil habent mali, nisi quod de fonte traxerunt: nihil mali habent, nisi quod de origine traxerunt. Non eos impediant a salute, qui ad id quod traxerunt multa addiderunt. Qui major est ætate, major est et iniquitate. Sed gratia Dei delet quod traxisti, delet et quod addidisti. Ubi enim abundavit peccatum, superabundavit gratia. Rom. 5. 5.

* SERMO CXVI.

* Alias 4. ex additis a Parisiensibus.

De verbis Evangelii Lucæ 24. Stetit Jesus in medio eorum, et dixit eis, Pax vobis *etc.*

CAPUT I. Lucæ 24.

1. Apparuit Dominus post resurrectionem discipulis suis, sicut audistis, et salutavit eos, dicens, *Pax vobis.* Hæc est pax, et salutatio salutis: nam et ipsa salutatio a salute nomen accepit. Sed quid melius, quam ut ipsa salutet hominem? Salus enim nostra Christus est. Ipse est enim salus nostra, qui vulneratus est pro nobis, et confixus est clavis in ligno; et depositus de ligno, positus in sepulcro. De sepulcro autem surrexit, sanatis vulneribus, servatis cicatricibus. Hoc enim discipulis suis expedire judicavit, ut cicatrices ejus servarentur, unde cordis vulnera sanarentur. Quæ vulnera? Vulnera infidelitatis. Apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem: et putaverunt se spiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis est. Denique hæresim malignam fecerunt, qui in isto vulnere remanserunt. Sed non putamus vulneratos fuisse discipulos, quia cito sanati sunt? Cogitet Caritas Vestra, si in isto vulnere remansissent, ut putarent corpus sepultum non resurrexisse, sed spiritum imagine corporis humanos oculos illusisse: si in ista fide, immo in ista perfidia remansissent, non eorum vulnera, sed mors plangi deberet. Manichæorum hæresis.

CAPUT II. v. 38. Dubitatio discipulorum.

2. Sed quid ait Dominus Jesus? *Quid turbati estis, et cogitationes adscendunt in cor vestrum?* Si adscendunt in cor vestrum cogitationes, de terra veniunt cogitationes. Bonum est homini, non ut cogitatio adscendat in cor ejus, sed ut sursum adscendat ipsum cor ejus: ubi volebat Apostolus ponere corda credentium, quibus dicebat, Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, ubi Christus est ad dexteram » Dei sedens; quæ sursum sunt quærite, non quæ » super terram. Mortui enim estis, et vita vestra » abscondita est cum Christo in Deo: cum Christus » apparuerit vita vestra, tunc et vos cum illo apparebitis in gloria. In qua gloria? Resurrectionis. In qua gloria? Audi Apostolum dicentem de » hoc corpore, Seminatur in ignominia, resurget 1. Cor. 15. 43.

Coloss. 3. 1. etc.

(a) Am. Er. et MSS. et *de suis virtutibus.*

(b) Sic MSS. Editi vero, *Certe insani.*

CLASSIS I. in gloria. Istam gloriam Apostoli Magistro suo, Christo suo, Domino suo dare nolebant. resuscitare eum potuisse corpus suum de sepulcro non credebant: spiritum eum putabant, et carnem videbant, nec ipsis oculis suis fidem habebant. Et credimus eis non annuntiantibus et non ostendentibus. Ecce ipsi Christo se ipsum ostendenti non credebant. Malum vulnus: prodeant medicamenta cicatricum. *Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in cor vestrum?* (v. 38.) * *Videte manus meas et pedes meos*, ubi clavis confixus (v. 39.) fui. *Palpate et videte.* Sed videtis, et non videtis. *Palpate et videte.* Quid? *Quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habere. Hæc dicens*, (sic recitatum est,) *ostendit eis* (v. 40.) *manus et pedes.*

CAPUT III. v. 41. Resurrectionis Christi fides quomodo persuadebatur.

3. *Et adhuc trepidantibus et mirantibus præ gaudio.* Jam gaudium erat, et adhuc trepidatio permanebat. Res enim incredibilis erat facta, sed tamen facta. Numquid nunc incredibile est, quia resurrexit caro Domini de sepulcro? Totus hoc credidit mundus: qui non credidit, remansit immundus. Tunc tamen incredibile erat: et persuadebatur non solum oculis, sed et manibus, ut per sensum corporis fides in cor descenderet, et in cor fides descendens posset prædicari per mundum, non videntibus aut tangentibus, et tamen sine dubitatione credentibus. *Habetis hic*, inquit, *aliquid quod manducetur?* Quanta addit a ad ædificium fidei (a) structor bonus? Non esuriebat, et manducare quærebat. Et manducavit potestate, non necessitate. Agnoscant ergo discipuli verum corpus, quod agnovit ipsis prædicantibus mundus.

Contra Manichæos.

4. Si forte aliqui hæretici sunt, qui adhuc habent in corde, quod exhibuerit se oculis Christus, et vera caro non erat Christi; jam ponant illud, persuadeat illis Evangelium. Nos eos reprehendimus, quia hoc sapiunt: damnabit ille, si hoc sapere perseverant. * Tu quis es, qui non credis corpus in sepulcro positum resurgere potuisse? Si Manichæus es, qui nec crucifixum credis, quia nec natum credis; omnia eum falsa ostendisse prædicas. Ille falsa ostendit, et tu verum dicis? Tu non mentiris ore; sed ille mentitus est corpore? Ecce arbitraris apparuisse oculis quod non erat; spiritum fuisse, non carnem. Audi illum: Amat te, ne damnet te. Audi illum dicentem: ecce tibi dicit, infelix; tibi loquitur: Quid turbatus es, et cogitatione ascendunt in cor tuum? *Videte*, inquit, *manus meas et pedes meos. Palpate et videte, quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habere.* Hæc dicebat veritas, et fallebat? Corpus erat, caro erat; quod sepultum fuerat, apparebat. Pereat dubitatio, sequatur digna laudatio.

* CAPUT IV.

5. Ostendit ergo discipulis se. Quid est se? Caput Ecclesiæ suæ. Ecclesia futura per mundum ab ipso prævidebatur, a discipulis nondum videbatur. Caput ostendebat, corpus promittebat. Quid enim secutus adjunxit? (v. 44.) *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, dum adhuc essem vobiscum.* Quid est hoc, *dum adhuc essem vobiscum?* Numquid non tunc cum illis erat, cum illis loquebatur? Quid est, *cum adhuc essem vobiscum?* Vobiscum mortalis, quod jam non sum. Vobiscum eram, quando moriturus eram. Quid est, *vobiscum?* Cum morituris moriturus. Modo jam non vobiscum: quia cum morituris nunquam ulterius moriturus. Hoc ergo dicebam vobis. Quid? * *Quia oportebat impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege et Prophetis et Psalmis de me.* Dixi vobis, quia oportebat omnia impleri. *Tunc aperuit illis sensum.* Veni ergo, Domine, fac claves, aperi, ut intelligamus. Ecce omnia dicis, et non crederis. Putaris spiritus, tangeris, palparis, et adhuc trepidant qui te tangunt. De Scripturis admones, et adhuc non intelligunt. Clausa sunt corda, aperi, et intra. Fecit: *Tunc aperuit illis sensum.* Aperi, Domine, et dubitanti de Christo aperi cor. Aperi ei sensum, qui phantasma fuisse credit Christum. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.*

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT V. Item v. 44. v. 45.

6. *Et dixit eis.* Quid? *Quoniam sic oportebat. Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat.* Quid? *Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die.* Viderunt hoc, viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant post resurrectionem præsentem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id est, Ecclesiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponsum videbant, sponsa adhuc latebat. Promittat et ipsam. *Sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die.* Hoc sponsus est: * quid de sponsa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem.* Hoc nondum videbant discipuli: Ecclesiam per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem, nondum videbant. Caput videbant; et de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis sumus et nos: videmus aliquid, quod ipsi non videbant; et non videmus aliquid, quod ipsi videbant. Quid nos videmus, quod ipsi non videbant? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus, quod ipsi videbant? Christum in carne constitutum. Quomodo illi illum videbant, et de corpore credebant: sic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent visa nostra. Adjuvit eos visus Christus, ut futuram Ecclesiam crederent: adjuvat nos visa Ecclesia, ut Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illorum, impletur et nostra: impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus et illis innotuit, et nobis innotuit: sed totus Christus, et illis innotuit, et nobis innotuit: sed totus ab eis non est visus, nec a nobis totus est visus. Ab eis caput est visum, corpus creditum: a nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus: in omnibus plenus est, et adhuc ei restat corpus. Crediderunt ipsi, crediderunt per illos Jerosoly-

v. 46. Ecclesia per omnes gentes futura promittitur.

* CAPUT VI. v. 47.

Ab Apostolis Christus, Ecclesia a nobis cernitur.

(a) MSS. *fidei instructor.*

CLASSIS I. multi; credidit Judæa, credidit Samaria. Accedant membra, accedat ædificium fundamento. Fundamentum enim nemo potest ponere, ait Apostolus, nisi quod est positum, quod est Christus Jesus. (1 Cor. 3. 11.) Insaniant Judæi, impleantur zelo: lapidetur Stephanus, servet lapidantium vestimenta Saulus, Saulus futurus Paulus apostolus. Occidatur Stephanus, perturbetur Ecclesia Jerosolymitana: discedant inde ligna ardentia, accedant et incendant. (Act. 7. 57.) Ligna enim quodam modo in Ecclesia Jerosolymitana ardebant Spiritu-sancto, quando erat illis in Deum anima una, et cor unum. (Act. 4. 32.) Lapidato Stephano passa est illa congeries persecutionem: sparsa sunt ligna, et accensus est mundus.

CAPUT VII. Saulus mutatus in prædicatorem Evangelii.

7. Denique hæc secutus furens Saulus ille, accepit epistolas a principibus sacerdotum, et cœpit ire sæviens, anhelans cædem, sitiens sanguinem, undecumque posset, quos posset vinctos trahere, ad supplicium rapere, se effuso sanguine satiare. Sed ubi Deus, ubi Christus, ubi Stephani coronator? ubi nisi in cœlo? Videat et Saulum, irrideat sævientem, clamet de cœlo, Saule, Saule, quid me persequeris? Ego in cœlo sum, tu in terra; et tamen persequeris me. Caput non tangis, sed membra mea calcas. Sed quid facis? quid proficis? Durum tibi est contra stimulum calcitrare. Quantumcumque calces mittas, te vexas. Pone ergo furorem, cape sanitatem. Pone malum consilium, appete bonum auxilium. Voce illa prostratus est. Quid est prostratus? Persecutor. Ecce victus est una voce. Quid ibas? quid sæviebas? Quos quærebas, modo sequeris: quos persequebaris, modo pro illis persecutionem pateris. Surgit prædicator, qui prostratus est persecutor. Audivit Domini vocem. Excæcatus est, sed in corpore, ut illuminaretur in corde. Perductus ad Ananiam, de pluribus catechizatus, baptizatus, processit Apostolus. Dic, prædica Christum, dissemina, o bone aries, jamdudum lupus. Vide illum, attende illum, qui sæviebat: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. (Gal. 6. 14.) Funde Evangelium: quod corde concepisti, ore dissemina. Audiant gentes, credant gentes: pullulent gentes, nascatur de sanguine Martyrum sponsa Domino purpurata. Et ex illa quam multi accesserunt, quam multa membra capiti cohæserunt, et cohærent nunc, et credunt? Et baptizati sunt isti, et baptizabuntur alii, et post nos venient alteri. Tunc, inquam, in fine sæculi accedent lapides fundamento, lapides vivi, lapides sancti, ut in fine ædificetur totum ædificium ab illa Ecclesia; immo ab ista ipsa Ecclesia, quæ modo cantat canticum novum, dum domus ædificatur. (Psal. 95. 1.) Sic enim habet ipse Psalmus, Quando domus ædificabatur post captivitatem. Et quid? Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Quam magna domus! Sed quando cantat canticum novum? Cum ædificatur. Quando dedicatur? In fine sæculi. Fundamentum ipsius jam dedicatum est; quia adscendit in cœlum, et non moritur. Quando et nos surrexerimus; ut numquam moriamur, tunc dedicabimur.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO CXVII.

* Alias 38. de verbis Domini.

De verbis (a) *Evangelii Johannis 1.* In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, *etc.* *Contra Arianos.*

CAPUT I. Verbum Dei ut intelligatur, quo pretio comparandum.

1. CAPITULUM Evangelii quod lectum est, Fratres dilectissimi, purum oculum cordis inquirit. Dominum enim nostrum Jesum Christum accepimus secundum divinitatem ad condendam universam creaturam, secundum humanitatem ad reparandam lapsam creaturam, evangelizante Johanne. In ipso autem Evangelio qualis et quantus vir Johannes fuerit, invenimus, ut ex dignitate dispensatoris intelligatur quanti pretii sit Verbum, quod per talem dici potuit: immo quam nullius pretii sit quod superat omnia. Pretio enim aut comparatur res venalis, aut subjicitur, aut excedit eam. Quando tanto quisque comparat quanto valet, æquatur prætium rei quæ comparatur: quando vilius, subjicitur ei: quando carius, superat eam. Verbo autem Dei nec æquari aliquid potest, nec ad mutationem subjici, nec superponi aliquid. Subjici enim omnia possunt Verbo Dei, quia *omnia per ipsum facta sunt*: (Johan. 1. 3.) non tamen subjiciuntur, quasi pretium sint Verbi, ut quisque det aliquid, ut illud accipiat. Tamen si dici potest, et admittit nomen hoc ratio aliqua vel loquendi consuetudo, pretium comparandi Verbi ipse comparator est, qui se ipsum pro se ipso dederit huic Verbo. Itaque quando aliquid emimus, quærimus aliquid quod demus, ut habeamus rem dato pretio quam volumus emere. Et extra nos est quod damus; et si apud nos erat, fit extra nos illud quod damus, ut sit apud nos illud quod comparamus. Quidquid pretii invenerit qui emit aliquid, necesse est ut tale inveniat, ut det quod habet, et accipiat quod non habet; maneat tamen ille a quo abscedit pretium, et accedat illud pro quo dat pretium. Qui autem vult comparare Verbum hoc, qui vult habere, non quærat extra se ipsum quod det, se ipsum det. Quod cum fecerit, non se amittit, sicut amittit pretium, quando aliquid emit.

CAPUT II. Pretium

2. Verbum ergo Dei propositum est omnibus:

(a) Designatus videtur a Possidio in Indiculo cap. 5. ubi inter opuscula Augustini contra Arianos Tractatum recenset, *De in principio erat Verbum*. Citatur quoque a Floro ad Hebr. 1. Quamquam vero apud Lovanienses iste Sermo absque Augustini nomine, quod ipsi curarunt non dubiis tantummodo Sermonibus præfigendum, editus reperiatur, cum hac censura, *Videtur nonnullis Sermo consarcinatus et non totus esse D. Augustini.* Nobis tamen non licebat in dubiorum Sermonum classem ipsum rejicere: quippe cujus partes omnes optime cohærere, quique Augustini doctrinam, disserendi methodum et usitatas eidem voces exhibere, si quis alius, deprehendebatur. Neque vero morari debuit stilus, hic, ut in extemporaneis Concionibus esse solet, aliquanto diffusior et inæqualis. Pertinet forte ad priores annos Augustini.

CLASSIS I.

Verbi ipse bonum. Lucæ 2. 14.

comparent qui possunt; possunt autem qui pie voluerint. In illo enim Verbo pax: et pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Ergo qui vult comparare, det se ipsum. Quasi pretium est hoc Verbi, si dici aliquo modo potest, quando nec se perdit qui dat, et adquirit Verbum pro quo se dat, et se ipsum in Verbo adquirit cui se dat. Et quid dat Verbo? Non aliquid ab ipso alienam, pro quo se dat; sed quod per ipsum Verbum factum est, hoc ei redditur ut reficiatur. *Omnia per ipsum facta sunt.* Si omnia, utique et homo. Si cœlum, si terra, si mare, si omnia quæ in ipsis sunt, si universa creatura; utique ille manifestius, qui ad imaginem Dei factus per Verbum factus est homo.

Joan. 1. 1.

Verbum Dei forma quædam non formata.

3. (*a*) Non modo, Fratres, tractamus, quomodo possit intelligi quod dictum est, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Ineffabiliter potest intelligi: non verbis hominis fit, ut intelligatur. Verbum Dei tractamus, et dicimus quare non intelligatur. Non nunc dicimus ut intelligatur, sed dicimus quid impediat ne intelligatur. Est enim forma quædam, forma non formata, sed forma omnium formatorum: forma incommutabilis, sine lapsu, sine defectu, sine tempore, sine loco, superans omnia, (*b*) exsistens omnibus et fundamentum quoddam in quo sint, et fastigium sub quo sint. Si dicis quia omnia in illo sunt, non mentiris. (*c*) Dictum est enim ipsum Verbum Sapientia Dei: habemus autem scriptum, Omnia in Sapientia fecisti. Ergo in illo sunt omnia: et tamen quia Deus est, sub illo sunt omnia. Dicimus quam incomprehensibile sit quod lectum est: tamen lectum est, non ut comprehenderetur ab homine, sed ut doleret homo quia non comprehendit, et inveniret unde impeditur a comprehensione, et removeret ea, et inhiaret perceptioni incommutabilis Verbi, ipse ex deteriore in melius commutatus. Non enim Verbum proficit aut crescit accedente cognitore: sed integrum, (*d*) si permanseris; integrum, si recesseris; integrum, cum redieris; manens in se, et innovans omnia. Ergo est forma omnium rerum, forma infabricata, sine tempore, ut diximus, et sine spatiis locorum. Quidquid enim loco capitur, (*e*) circumscribitur. Forma circumscribitur finibus, habet metas unde et quo usque sit. Deinde quod loco capitur et mole quadam et spatio distenditur, minus est in parte, quam in toto. Faciat Deus ut intelligatis.

Psal. 103. 24.

Forma sine tempore et loco.

CAPUT III.

4. Quotidie autem de corporibus, quæ ante oculos nostros sunt, quæ videmus, quæ tangimus, inter quæ sumus, possumus judicare corpus quodlibet in loco habere formam. Omne autem quod spatium loci occupat, minus est in parte quam in toto. Pars corporis humani, verbi gratia, brachium: utique minus est brachium quam totum corpus. Et si minus est (*f*) brachium, breviorem locum occupat. Item caput, quia pars est corporis, in minore loco est, et minus est quam totum corpus, cui caput est. Sic omnia quæ sunt in loco, minora sunt in parte quam in toto. Nihil tale de illo Verbo sentiamus, nihil tale cogitemus. Non de suggestione carnis spiritalia imaginemur. Non est ille Sermo, non est ille Deus minor in parte quam in toto.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

In rebus divinis pia ignorantia melior quam præsumta scientia.

5. Sed non potes tale aliquid cogitare. Magis pia est talis ignorantia, quam præsumta scientia. Loquimur enim de Deo. Dictum est, *Et Deus erat Verbum.* De Deo loquimur, quid mirum, si non comprehendis? Si enim comprehendis, non est Deus. Sit pia confessio ignorantiæ magis, quam temeraria professio scientiæ. Adtingere aliquantum mente Deum, magna beatitudo est: comprehendere autem, omnino impossibile. Ad mentem Deus pertinet, intelligendus est: (*g*) ad oculos corpus, videndum est. Sed corpus oculo comprehendere te putas. Omnino non potes. Quidquid enim adspicis, non totum adspicis. Cujus hominis faciem vides, deorsum non vides eo tempore quo faciem vides: et quando dorsum vides, eo tempore faciem non vides. Non sic ergo vides, ut comprehendas: sed quando adspicis aliam partem, quam non videras, nisi memoria tecum faciat ut memineris te vidisse unde recedis, numquam te dixeris aliquid vel in superficie comprehendisse. Tractas quod vides, versas huc atque illuc, vel ipse circuis ut totum videas. Uno ergo adspectu totum videre non potes. Et quamdiu versas ut videas, partes vides: et contexendo quia vidisti alias partes, videris totum inspicere. Non autem hic oculorum visus, sed memoriæ vivacitas intelligitur. Quid ergo de illo Verbo, Fratres, dici potest? Ecce de corporibus dicimus subjacentibus oculis nostris, non illa possunt comprehendere adspectu: quis ergo oculus cordis comprehendit Deum? Sufficit ut adtingat, si purus est oculus. Si autem adtingit, tactu quodam adtingit incorporeo et spiritali, non tamen comprehendit; et hoc, si purus est. Et homo fit beatus contingendo corde illud quod semper beatum manet: et est illud ipsa beatitudo perpetua, et unde fit homo vivus, vita perpetua; unde fit homo sapiens, sapientia perfecta; unde homo fit illuminatus, lumen sempiternum est. Et vide quemadmodum tu contingendo efficeris quod non eras, non illud quod contingis facis esse quod non erat. Hoc dico, Deus non crescit ex cognitore, sed cognitor ex cognitione Dei. * Ne putemus, Fratres carissimi, quia beneficium præstamus Deo, quia diximus pretium nos dare quodam modo. Non enim unde augeatur, illi damus, qui et te lapso integer est, et te redeunte integer manet, paratus videri ut beatificet conversos, et aversos puniat cæcitate. Vindicat enim

Oculo cordis Deus incomprehensibilis.

Dei cognitione fit homo beatus.

Deus ex nostra cognitione non crescit. * CAPUT IV.

(a) Lov. *Nam modo*: refragrantibus ceteris libris.

(b) Lov. et aliquot MSS. *eminens*. Alii libri, *exsistens*.

(c) Plerique MSS. *et dictum est Ipsum est enim Verbum* etc.

(d) Hic apud Lov. additur *manet*: quod a ceteris libris abest.

(e) In quibusdam libris sic verba interpunguntur: *circumscribitur forma, circumscribitur finibus.*

(f) MSS. *Et si minus est, id est brevius, breviorem* etc.

(g) Nonnulli MSS. *ab oculis cordis videndus est*.

primo in anima aversa a se, (a) exordio pœnarum, ipsa cæcitate. Qui enim se svertit a lumine vero, id est, a Deo, jam cæcus efficitur. Nondum sentit pœnam, sed jam habet.

Verbum coæternum Patri asseritur contra Arianos.

6. Itaque Verbum Dei, Fratres carissimi, incorporaliter, inviolabiliter, incommutabiliter, sine temporali nativitate, natum tamen intelligamus a Deo. Putamusne possumus aliquo modo persuadere quibusdam infidelibus non abhorrere a vero, quod dicitur a nobis fide catholica, quæ contraria est Arianis, a quibus Ecclesia Dei sæpe tentata est, cum carnales homines id facilius accipiunt quod videre consueverunt? Ausi sunt enim quidam dicere, Major est Pater Filio, et præcedit eum tempore: id est, major est Filio Pater et minor est Patre Filius, et a Patre in tempore præceditur. Et sic disputant: Si natus est, utique erat Pater ante quam Filius illi esset natus. Adtendite: adsit ipse nobis, adjuvantibus orationibus vestris, et pia intentione excipere cupientibus quod ipse donaverit, quod ipse suggesserit: adsit nobis, ut possimus quoquo modo explicare quod cœpimus. Tamen, Fratres, ante dico, si non potuero ego explicare, non rationem putetis, sed hominem defecisse. Itaque vos hortor et deprecor ut oretis: adsit misericordia Dei, et ita rem a nobis dici faciat, ut vos audire oportet, et nos dicere. Hoc ergo illi dicunt, Si Filius Dei est, natus est. Hoc fatemur. Non enim esset Filius, si natus non esset. Manifestum est, admittit fides, approbat Ecclesia catholica, verum est. Adjungunt deinde, Si natus est Patri Filius, erat Pater antequam ei Filius nasceretur. Hoc respuit fides, respuunt aures catholicæ, anathematur, extra est qui hoc sapit, non pertinet ad participationem societatemque sanctorum. Ergo ait, Rationem mihi redde, quomodo et Filius potuit nasci Patri, et coævus esse ei a quo natus est?

CAPUT V. *Divina carnalibus insinuare difficile.*

7. Et quid facimus, Fratres, quando carnalibus spiritalia insinuamus: si tamen et non ipsi non carnales sumus, quando carnalibus ista spiritalia intimamus, homini assuefacto nativitate terrena, et videnti istius creaturæ ordinem, ubi successus et decessus, gignentes et genitos ætate distinguit? Post patrem enim nascitur filius, patri utique morituro successurus. Hoc in hominibus, hoc in aliis animantibus invenimus, parentes priore tempore, filios tempore posteriores. (b) Hac consuetudine videndi, carnalia transferre illi ad spiritalia cupiunt, et intentione carnalium facilius seducuntur. Non enim ratio audientium sequitur talia prædicantes, sed consuetudo, quæ etiam ipsos involvit, ut talia prædicarent. Et quid facimus nos? Silebimus? Utinam liceret. Forsitan enim silendo aliquid dignum de re ineffabili cogitaretur. Nam quidquid

2. Cor. 12. 4. potest fari, non est ineffabile. Ineffabilis est autem Deus. Si enim raptum se dicit usque in tertium cælum apostolus Paulus, et dicit se audisse ineffabilia verba; quanto magis ipse ineffabilis, qui talia demonstravit, quæ fari non possit cui demonstrata sunt? Itaque Fratres, melius erat si possemus tacere, et dicere, Hoc habet fides, sic credimus: Non potes capere, parvulus es: patienter (c) tolerandum, donec pennas nutrias; ne cum volare implumis volueris, non sit illa aura libertatis, sed casus temeritatis. Quid illi contra? O si haberet quod diceret, diceret mihi! Deficienti ista excusatio est. Victus est (d) veris, qui respondere non vult. Ille cui hoc dicitur, si non respondeat, etsi in se ipso victus non est, vincitur tamen in titubantibus fratribus. Audiunt enim fratres infirmi, et putant re vera non esse quod dicatur: et forsitan verum putant, non esse quod dicatur, non tamen non esse quod sentiatur. Homo enim nihil potest dicere, quod non etiam sentire possit, potest etiam aliquid sentire, quod dicere non possit.

Similitudines ad refellendos Arianos adhibendæ.

8. Tamen servata illius majestatis ineffabilitate, ne cum aliquas similitudines contra illos dederimus, putet nos aliquis per istas similitudines jam pervenisse ad id quod nec dici nec cogitari a parvulis potest; (certe et si potest a aliquibus majoribus, potest ex parte, potest in ænigmate, potest per speculum; nondum autem facie ad faciem:) demus et nos aliquas similitudines adversus illos, unde illi refellantur, non unde illud capiatur. Etenim cum dicimus valde posse fieri, posse intelligi, ut et natus sit et coæternus sit ei a quo natus est, ut hoc refellant, et quasi falsum esse demonstrent, similitudines nobis dant. Unde? De creatura: et dicunt nobis, Homo utique erat ante quam generaret filium, major est filio suo: et equus erat ante quam generaret filium, et ovis, et cetera animalia. Similitudines adhibent de creaturis.

CAPUT VI. *Similitudinibus tamen non utitur nostra fides de Verbo.*

9. Quid, nobis laborandum est, ut et nos inveniamus similitudines earum rerum quas adstruimus? Quid, si non invenirem, non recte possem dicere, Nativitas Creatoris fortasse similitudinem in creatura non habet? Quanto enim superat ea quæ hic sunt in eo quod ibi est, tanto superat ea quæ hic nascuntur in eo quod ibi natus est. Omnia per Deum hic sunt; et quid tamen est comparandum Deo? Sic omnia quæ hic nascuntur, illo efficiente nascuntur. Et sic forsitan non invenitur aliqua similitudo nativitatis ejus, quomodo non invenitur et substantiæ ejus, et immutabilitatis, divinitatis, majestatis ejus. Quid enim simile hic inveniri potest? Si ergo forsitan nec nativitatis similitudo inveniatur, numquid inde oppressus sum, quia non inveni similitudines Creatori omnino, in creatura cupiens invenire quod esset simile Creatori?

10. Et re vera, Fratres, non sum inventurus

(a) Ita duo MSS. Alii cum Lov. *exordium pœnarum.* Editiones autem Am. et Er. sententiam hanc totam prætereunt, incipiunt enim primo in anima etc.

(b) Aliquot MSS. *Hanc consuetudinem videndi carnalia.*

(c) Lov. *tolerandus:* Ceteri fere libri editi et MSS. *tolerandum.*

(d) Sic omnes MSS. Editi autem, *Victus est, nescit, qui respondere non vult.*

Similitudines nativitatis Filii Dei imperfectæ in creaturis.

temporales similitudines, quas æternitati possim comparare. Sed et tu quas invenisti, quid sunt? Quid enim invenisti? Quia pater major est tempore quam filius: et ideo vis ut Filius Dei tempore minor sit quam Pater æternus, quia invenisti minorem filium patre temporali. Da mihi æternum patrem hic, et invenisti similitudinem. Filium minorem invenis patre in tempore, filium temporalem minorem patre temporali. Numquid invenisti mihi filium temporalem minorem æterno patre?

** CAPUT VII. Florus ad Hebr. 1.*

*Quia ergo in æternitate stabilitas est, in tempore autem varietas; in æternitate omnia stant, in tempore alia accedunt, alia succedunt: potes invenire minorem filium in varietate temporis succedentem patri, quia etiam patri suo ipse successit non æterno patri temporalis. Quid ergo possumus, Fratres mei, in creatura invenire B coæternum, quando in creatura nihil invenimus æternum? Inveni æternum patrem in creatura, et invenio coæternum filium. Si autem non invenis æternum, et vincunt se in tempore; sufficit ut ad similitudinem invenismus coævum.

Coævum et coæternum.

Aliud est enim coæternum, aliud coævum. Coævos quotidie dicimus eos, qui eamdem habent mensuram temporum: non alter ab altero præceditur tempore, ambos tamen esse cœpisse, quos dicimus coævos. Si potuerimus invenire coævum quod nascitur ei a quo nascitur; si possunt inveniri coæva duo, generans et generatum: hic invenimus coæva, ibi intelligamus coæterna. Si hic invenero genitum ex eo esse cœpisse ex quo cœpit generator, intelligimus certe Filium Dei ex eo esse non cœpisse, ex quo non cœpit generator. C Ecce fortasse, Fratres, invenimus aliquid in creatura, quod de alia re nascatur, et tamen ex eo tempore esse incipiat, ex quo cœpit illud unde nascitur. Hoc ex eo ex quo illud cœpit, illud ex eo ex quo illud non cœpit. Hoc ergo coævum, illud coæternum.

CAPUT VIII. In coævis similitudo quædam Verbi coæterni Deo. Sap. 7. 26. Ibidem.

11. Arbitror Sanctitatem Vestram jam intellexisse quod dico, non posse comparari temporalia æternis; sed posse ex aliqua tenui et parva similitudine coæva coæternis. Inveniamus itaque coæva, et de Scripturis admoneamur ad has similitudines. Legimus in scripturis de ipsa Sapientia, Candor est enim lucis æternæ. Item legimus, Speculum sine macula Dei majestatis. Ipsa Sapientia dicta est candor lucis æternæ, dicta est imago Patris: hinc capiamus similitudinem, ut inveniamus coæva, ex quibus intelligamus coæterna. D O Ariane, si invenero genitorem non præcedere tempore illud quod genuit, si genitum non esse minorem tempore illo a quo generatum est; justum est ut concedas mihi posse ista coæterna inveniri in Creatore, quando coæva in creatura inveniri potuerunt. Jam quidem aliquibus fratribus hoc occurrere puto. Nam prævenerunt aliqui ex quo dixi, Candor est enim lucis æternæ.

Ignis et lux coæva.

Ignis enim lucem fundit, lux ab igne funditur. Quid a quo exsistat, si quæramus, quotidie cum lucernam accendimus admonemur rei A cujusdam invisibilis et inenarrabilis, ut lucerna aliqua intelligentiæ nostræ in ista nocte sæculi possit accendi. Adtende eum qui lucernam accendit. Non accensa lucerna, nondum est ignis, nondum est et fulgor qui ab igne exit. Interrogo autem ego, et dico, Fulgor ab igne exsistit, an ignis a fulgore? Omnis anima mihi respondet, (volnit enim Deus inseminare omni animæ initia intellectus, initia sapientiæ:) omnis mihi anima respondet, et nemo dubitat, quod splendor ille de igne exsistit, non ignis de splendore. Ponamus ergo ignem patrem illius splendoris: quia jam prælocuti sumus coæva nos quærere, non coæterna. Si lucernam accendere cupio, nondum est ibi ignis, nondum et ille splendor: mox autem ut accendero, simul cum igne et splendor B exsistit. Da hic mihi ignem sine splendore, et (*a*) credo tibi patrem fuisse sine Filio.

CAPUT IX. Alia coæva, imago et res unde nascitur.

12. Adtendite: dicta est ut potuit a nobis tanta res dici, Domino adjuvante intentionem orationis vestræ et præparationem cordis vestri, excepisti quantum capere potuistis. Illa tamen ineffabilia sunt. Nihil dignum petetis dictum, vel eo ipso quo coæva coæternis comparantur, temporalia semper manentibus, exstinguibilia immortalibus. Sed quia dictus est Filius et Imago Patris, accipiamus et hinc aliquam similitudinem in rebus longe differentibus, ut prælocuti sumus. Imago exsistit de speculo hominis intuentis speculum. Non nobis potest suffragari ad evidentiam rei hujus, quam explicare utcumque conamur. Et enim dicitur mihi. Ille qui adtendit speculum. jam utique erat, et jam natus erat. Exsistit imago mox ut adspector exstiterit. Nam ille qui inspicit, erat et ante quam accederet ad speculum. Quid ergo inveniemus, unde possimus eruere talem similitudinem, sicut eruimus de igne et splendore? Faciamus (*b*) a minimo. Facile nostis quemadmodum aqua corporum sæpe reddat imagines. Hoc dicimus, quando quisque vel stat, videt ibi imaginem suam. Ponamus ergo aliquid natum super aquam, velut virgultum aut herbam, nonne cum imagine sua nascitur? Mox ut incipit exsistere, incipit cum illo exsistere imago ejus, non præcedit nascendo imaginem suam; non mihi ostenditur natum esse aliquid super aquam, et postea apparuisse imaginem ejus, cum illud sine imagine prius appareret; sed nascitur cum imagine sua et tamen imago ab illo, non illud ab imagine. Nascitur ergo cum imagine sua: et simul esse incipiunt virgultum et imago ejus. Numquid non fateris imaginem esse de illo virgulto, non virgultum de imagine genitum? Ergo de illo virgulto confiteris imaginem. Itaque et generans, et quod genitum est, simul esse cœperunt. Ergo coæva sunt. Si semper virgultum, semper et imago de virgulto. Quod autem de alio est, utique natum est. Potest ergo semper esse generans, et semper cum illo quod de illo natum est. Ibi enim æstuabamus, ibi laborabamus, quomodo intelli-

(*a*) Unus e Colbertinis MSS. *credo.*

(*b*) Am. Er. et MSS. *Faciamus hoc animo.*

CLASSIS I. geretur sempiterna nativitas. Ergo Filius Dei secundum hoc dicitur, quod et Pater est, quod habet de quo sit: non secundum hoc, quod prior esset Pater, et postea Filius. Semper Pater, semper Filius de Patre. Et quia quidquid de aliquo est, natum est; semper igitur Filius natus. Semper Pater, semper de illo imago; quomodo imago illa virgulti de virgulto nata est, et si semper virgultum, semper nata esset et imago de virgulto. Non potuisti invenire coæterna genita æternis genitoribus, et invenisti coæva nata temporalibus gignentibus. Intelligo coæternum Filium natum æterno gignenti. Quod enim est temporali coævum, hoc est æterna coæternum.

CAPUT X. In similitudinibus aliatis est inæqualitas

13. Hic (a) jam modicum est quod advertatis, Fratres, propter blasphemias. Semper enim dicitur, Ecce dedisti similitudines: sed splendor qui funditur de igne, minus lucet quam ipse ignis; et imago virgulti minus utique habet proprietatem, quam illud virgultum unde imago est. Habent ista similitudinem, sed non habent omnimodam æqualitatem: quare non videntur esse ejusdem substantiæ. Quid ergo dicemus, si dicat aliquis, Talis est ergo Filius ad Patrem, qualis ad ignem splendor et imago ad virgultum? Ecce intellexi æternum patrem, intellexi coæternum Filium: tamen sicut effusum splendorem minus igne lucentem, aut sicut effusam imaginem minus quam virgultum exsistentem dicimus? Non: sed æqualitas omnimoda est. Non credo, ait, quia non invenisti similitudinem. Sed crede Apostolo, quia potuit videre quod (b) dixi. Ait enim, Non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. (Philip. 2. 6.) Æqualitas omni modo conjungitur. Et quid dixit? Non rapinam. Quare? Quia illud est rapina, quod alienum est.

Filii Dei coæternitas et æqualitas ex duobus collatis similitudinum generibus.

14. Tamen ex duabus istis collationibus et generibus duobus similitudinem fortasse invenimus in creatura, quomodo intelligamus Filium et coæternum Patri et nequaquam minorem. Sed non illud possumus invenire in uno genere similitudinum: jungamus ambo genera. Quomodo ambo genera? Unum unde ipsi dant similitudines, et alterum unde nos dedimus. Dederunt enim illi similitudines ex his quæ nascuntur in tempore, et præceduntur tempore ab eis a quibus nascuntur, sicut homo de homine. Major ille tempore prior natus: sed tamen homo et homo, id est ejusdem substantiæ. Homo enim hominem generat, et equus equum, et pecus pecudem. Ad eamdem substantiam generant ista; sed non ad idem tempus. Diversa sunt tempore; sed non sunt diversa natura. Quid ergo hic laudamus in ista nativitate? Certe æqualitatem naturæ. Quid autem deest? Æqualitas temporis. Teneamus hic unum quod laudatur, id est, æqualitatem naturæ. In illo autem genere similitudinum, quod nos dedimus de splendore ignis et de imagine virgulti, æqualitatem naturæ non invenis, invenis coævitatem. Quid hic laudamus? Coævitatem. Quid deest? Æqualitas naturæ. Conjunge quæ laudas. In creaturis enim deest aliquid quod laudas, in Creatore deesse nihil potest: quia quod invenis in creatura, a Creatore artifice processit. Quid ergo in coævis? nonne hoc Deo dandum quod ibi laudas? Quod autem deest non tribuendum majestati, in qua nullus defectus est. Ecce offero tibi genitis coæva gignentia; laudas ibi coævitatem, sed disparilitatem reprehendis. Quod reprehendis, noli tribuere Deo; quod laudas, tribue: et tribuis illi ex isto genere similitudinum pro coævitate coæternitatem, ut coæternus sit natus cum eo a quo natus sit. De alio autem similitudinum genere, quæ et ipsa creatura Dei est, et debet laudare Creatorem, quid ibi laudas? Æqualitatem naturæ. Jam propter illam distinctionem dederas coæternitatem; da propter istam, æqualitatem, et perfecta est nativitas ejusdem substantiæ. Quid enim dementius, Fratres mei, quam ut in aliquo laudem creaturam, quod non sit in Creatore? Laudo in homine æqualitatem naturæ, et non credo in eo qui fecit hominem? Quod de homine natum est, homo est; et quod de Deo natum est, non id erit quod ille de quo natum est? Non versor in operibus quæ Deus non fecit. Laudent ergo Creatorem omnia opera sua. Invenio hic coævum, cognosco ibi coæternum. Hic æqualitatem invenio naturæ, ibi intellige æqualitatem substantiæ. Totum ergo ibi quod hic ex partibus singulis et rebus singulis invenitur. Totum ergo ibi simul, et non hoc solum quod in creaturis: totum invenio ibi, sed tamquam in Creatore, tanto amplius, quod hæc visibilia, illa invisibilia; hæc temporalia, illa æterna; hæc commutabilia, illa incommutabilia, hæc corruptibilia, illa incorruptibilia. Postremo in ipso homine ea quæ invenimus homo et homo, duo homines sunt: ibi Pater et Filius unus Deus.

Cordis oculus mundandus ut videatur Deus.

15. Domino Deo nostro gratias ago inenarrabiles, quod ex hoc loco scrupulosissimo et laboriosissimo infirmitatem meam liberare dignatus est, petentibus vobis. Ante omnia tamen servate hoc, quidquid de creatura potuimus colligere, aut sensu corporis, aut cogitatione animi, inenarrabiliter transcendere Creatorem. Sed vis illum mente contingere? Purga mentem, purga cor tuum. Mundum fac oculum, unde illud, quidquid est, possit adtingi. Mundum fac oculum cordis: Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. (Matth. 5. 8.) Non autem mundato corde, quid potuit misericordius procurari aut donari ab eo, nisi ut illud verbum, de quo tanta et tam multa diximus, et nihil dignum diximus; nisi ut illud Verbum, per quod facta sunt omnia, fieret quod nos sumus, ut adtingere possimus illud quod non sumus? Non enim Deus sumus: sed possumus mente vel cordis acie interiore videre Deum. Peccatis acies nostræ obtritæ, obtusæ, infirmitate dejectæ cupiunt videre: sed in spe sumus, in re nondum sumus. Filii Dei sumus. Hoc ait Johannes, qui ait, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum:* (Johan. 1. 1.)

(a) Am. et Er. *Hinc etiam est modicum.*

(b) Aliquot MSS. *quod dixit.*

CLASSIS I. qui supra pectus Domini discumbebat, qui secreta ista de sinu illius cordis hauriebat: ipse ait, Dilectissimi, filii Dei sumus; et nondum apparuit quid erimus: scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est. Hoc nobis promittitur.

1. Johan. 3. 2.

Verbum incarnatione quasi lac factum, ut a nobis caperetur.

16. Sed ut perveniamus, si nondum possumus videre Verbum Deum, audiamus Verbum carnem: quia carnales facti sumus, audiamus Verbum carnem factum. Ideo enim venit, ideo suscepit infirmitatem nostram, ut possis firmam locutionem capere Dei portantis infirmitatem tuam. Et vere dictum est lac. Lac enim dat parvulis, ut cibum sapientiæ det majoribus. Lactare patienter, ut avide pascaris. Quomodo enim fit etiam lac, quo lactantur infantes? Nonne esca erat in mensa? Sed invalidus est infans ad comedendam escam, quæ in mensa est: quid facit mater? Incarnat escam, et conficit lac de ipsa. Conficit nobis quod capere possimus. Sic Verbum caro factum est, ut lacte parvuli nutriremur, qui ad cibum quidem eramus infantes. Verum hoc interest, quia quando cibum mater incarnatum lac facit, cibus in lac convertitur: incommutabiliter autem manens verbum carnem assumsit, ut esset quodam modo contextum. Quod est, non corrupit, non commutavit, ut per habitum tibi loqueretur, non in hominem transmutatus atque conversus. Inconvertibilis enim et incommutabilis, et omnino inviolabilis manens factus est quod tu ad te, quod ipse ad Patrem.

Humilitas a Verbo incarnato discenda. Matth. 11. 28. et 29.

17. Ipse enim infirmis quid dicit, ut possint recuperato illo visu Verbum ex aliqua parte adtingere, per quod facta sunt omnia? Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde. Quid magister Filius Dei, Sapientia Dei, per quem facta sunt omnia, concionatur? Vocat humanum genus, et dicit, Venite ad me omnes qui laboratis, et discite a me. Putabas forte dicturum Sapientiam Dei, Discite quomodo cælos feci et astra: omnia etiam in me, ante quam fierent, numerata erant; quomodo in virtute rationum incommutabilium etiam capilli vestri numerati sunt. Hæc putabas et talia esse dicturam? Non. Sed prius illud, Quoniam mitis sum, et humilis corde. Ecce quod capiatis, videte Fratres, certe parvum est. Ad magna nos tendimus, parva capimus, et magni erimus. Vis capere celsitudinem Dei? Cape prius humilitatem Dei. Dignare esse humilis propter te, quia Deus dignatus est humilis esse propter eumdem te: non enim propter se. Cape ergo humilitatem Christi, disce humilis esse, noli superbire. Confitere infirmitatem tuam, jace patienter ante medicum. Cum ceperis humilitatem ejus, surgis cum illo: non quasi et ipse surgat secundum quod Verbum est; sed tu potius, ut magis magisque a te capiatur. Intelligebas primo titubanter atque hæsitanter; intelligis postea certius et clarius: Non ille crescit, sed tu proficis, et quasi tecum videtur surgere. Sic est, Fratres. Credite præceptis Dei, et facite illa, et donabit vobis robur intelligentiæ. Non præsumatis, et quasi anteponatis scientiam præcepto Dei; ne inferiores, non solidiores remaneatis. Arborem adtendite: ima petit prius, ut sursum excrescat: figit radicem in humili, ut verticem tendat ad cælum. Numquid nititur nisi ab humilitate? Tu autem sine caritate vis excelsa comprehendere; sine radice auras petis? Ruina est ista, non incrementum. Habitante Christo per fidem in cordibus vestris, in caritate radicamini atque fundamini, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. SERMON DE SCRIPTURIS.

* SERMO CXVIII.

* Alias 18. ex Sirmondianis.

De ejusdem verbis Evangelii Johan. 1. In principio erat Verbum, *etc.*

Verbum Dei æternum, genitum, non factum. Johan. 1. 1. Gen. 1. 1.

1. Omnes qui multa verba quæritis hominis, intelligite unum Verbum Dei: *In principio erat Verbum.* In principio autem fecit Deus cælum et terram. Sed erat Verbum, quando audivimus, In principio fecit Deus. Agnoscamus Creatorem: Creator est enim qui fecit; creatura autem quod fecit. Non erat enim creatura quæ facta est, sicut semper erat Verbum Deus, per quem facta est. Quando autem audivimus, *Erat Verbum*, apud quem erat? Intelligimus Patrem, qui non fecit nec creavit idem Verbum, sed genuit. In principio enim fecit Deus cælum et terram. Per quid fecit? *Erat Verbum,* * *et Verbum erat apud Deum*: sed quale Verbum? Sonabat et transibat? Numquid cogitabatur et volvebatur? Non. Recordabatur, et proferebatur? Non. Ergo quale Verbum? Quid a me quæris multa? *Deus erat Verbum.* Quando audimus, *Deus erat Verbum*, non duplicamus Deum; sed intelligimus Filium. Verbum enim Dei Filius est. Ecce Filius, et quid nisi Deus? Nam *Deus erat Verbum.* Quid Pater? Utique Deus. Si Pater Deus, et Filius Deus, duplicamus Deum? Absit. Pater Deus, Filius Deus: sed Pater et Filius unus Deus. Non est enim unicus Filius factus, sed natus. In principio fecit Deus cælum et terram: sed erat Verbum a Patre. Ergo factum est Verbum a Patre? Non. *Omnia per ipsum facta sunt.* Si per ipsum omnia facta sunt, numquid et ipse per se ipsum factus est? Per quem audis facta esse omnia, noli putare factum esse inter omnia. Nam si et ipse factus est, non per illum facta sunt omnia, sed inter cetera factus est ipse. Dicis, factus est: numquid per se? Quis est qui faciat se? Si ergo factus est, quomodo per ipsum facta sunt omnia? Ecce et ipse factus est, sicut tu dicis, non ego, quia genitum non nego. Si ergo dicis factum esse, quæro per quid, quæro per quem. Per se ipsum? Ergo erat, ante quam fieret, ut faceret se ipsum. Si autem omnia per ipsum facta sunt, intellige quia non est factus ipse. Si non potes intelligere, crede ut intelligas. Præcedit fides, sequitur intellectus: quoniam Propheta dicit, Nisi credideritis, non intelligetis. *Erat Verbum.* Noli ergo quærere tempus ei, per quem facta sunt tempora. *Erat Verbum.* Sed tu dicis, Aliquan-

v. 2. v. 1. v. 3. Isai. 7. 9.

CLASSIS I. do non erat Verbum. Mentiris, nusquam legis. Ego autem lego tibi, *In principio erat Verbum*. Quid quæris ante principium? Si autem aliquid invenire potueris ante principium, ipsum erit principium. Insonit qui aliquid quærit ante principium. Quid ergo dicis quia fuit ante principium? *In principio erat Verbum.*

Similitudine ostenditur coæternum Deo Patri Filium. Sap. 7. 26.

2. Sed dicis, Et erat Pater, et ante Verbum? Quid quæris? *In principio erat Verbum.* Quod invenis intellige: noli quærere quod non potes invenire. Nihil est ante principium. *In principio erat Verbum.* Splendor Patris Filius est. De sapientia Patris, quod est Filius, dictum est, Candor est enim lucis æternæ. Quæris Filium sine Patre? Da mihi lucem sine candore. Si aliquando non erat Filius, Pater lux obscura erat. Quomodo enim non obscura lux erat, si candorem non habebat? Ergo semper Pater, semper Filius. Si semper Pater, semper Filius. Quæris a me utrum natus sit Filius? Respondeo natus. Non enim esset Filius, si non natus. Sed cum dico, Semper Filius; hoc dico, Semper est natus. Et quis intelligit, Semper est natus? Da mihi sempiternum ignem, et do tibi sempiternum splendorem. Benedicimus Deum, qui dedit nobis sacras Scripturas. In splendore lucis nolite esse cæci. Candor de luce gignitur, et tamen gignenti coæternus est candor. Semper lux, semper candor ejus. Genuit candorem suum: sed numquid fuit sine candore suo? Generare sempiternum liceat Deo. Rogo audite de quo loquimur: audite, advertite, credite, intelligite. De Deo loquimur. Filium Patri coæternum fatemur et credimus. Sed homo, inquit, quando generat filium, major est qui generat, et minor qui generatur. Ecce verum est: in hominibus major est qui generat, et minor qui generatur, et pervenit ad robur patris sui. Sed quare, nisi quia cum ille crescit, ille senescit? Stet pater in tempore et crescendo eum sequitur filius, et videbis æqualem. Sed ecce do tibi unde intelligas. Ignis generat splendorem coævum. Non invenis in hominibus nisi minores filios, majores patres; non invenis coævos: sed do tibi, sicut dixi, splendorem coævum igni patri suo. Generat enim ignis splendorem, sed numquam sine splendore. Cum ergo videas splendorem igni esse coævum, permitte Deum generare coæternum. Qui intelligit, gaudeat: qui autem non intelligit, credat. Quoniam verbum Prophetæ evacuari non potest: Nisi credideritis, non intelligetis. Isai. 7. 9.

* Alias de diversis 21.

* SERMO CXIX.

a

De eisdem verbis (a) *Johan. 1.* In principio erat Verbum *etc.*

CAPUT I. Verbum æternum apud Deum.

1. Dominum nostrum Jesum Christum factum esse hominem quærendo perditum hominem, neque umquam tacuit prædicatio nostra, et semper habuit fides vestra: hunc autem Dominum nostrum, qui homo factus est propter nos, Deum semper fuisse apud Patrem, et semper futurum esse, immo semper esse; quia ubi tempus non præterit, non est ibi fuit et erit. Quod enim dicitur fuit, jam non est; quod dicitur erit, nondum est: sed semper est, quia vere est, hoc est, incommutabilis est. Modo nos admonuit Evangelicum capitulum, magnum divinumque secretum. Hoc enim principium Evangelii sanctus Johannes ructuavit, quia de pectore Domini bibit. Recordamini enim, et lectum est vobis nuperrime, quomodo ipse sanctus Johannes evangelista in sinu Domini discumbebat. Johan. 13. Quod aperte exponere volens, ait, Super pectus Ibidem 23. Domini: ut intelligeremus quid dixerit, in sinu Domini. Ille enim qui super pectus Domini discumbebat, putamus quid bibebat? Non putemus, sed potemus: modo enim et nos audivimus quod bibamus.

CAPUT II. Johan. 1. 1. Verbum Dei non est factum.

2. *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* O prædicare! o saginam Dominici pectoris eructuare! *In principio erat Verbum.* Quid quæris quid ante erat? *In principio erat Verbum.* Si factum esset Verbum, (non est enim factum per quod facta sunt omnia:) si factum esset Verbum, Scriptura diceret, In principio fecit Deus Verbum: quomodo dixit in Genesi, In principio fecit Deus cælum et terram. Gen. 1. 1. Non ergo in principio fecit Deus Verbum: quia, *In principio erat Verbum.* Hoc Verbum quod in principio erat, ibi erat? Sequere: *Et Verbum erat apud Deum.* Sed solemus, audiendo quotidie humana verba, vile habere nomen hoc Verbi. Hic noli habere vile nomen Verbi: *Deus erat Verbum. Hoc*, id est, Verbum, *erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil.*

CAPUT III. Verbum Dei incomprehensibile.

3. Extendite corda vestra, adjuvate paupertatem sermonis nostri. Quod dicere potuero, audite: quod non potuero, cogitate. Quis comprehendat Verbum manens? Omnia verba nostra sonant et transeunt. Quis comprehendat Verbum manens, nisi qui in ipso manet? Vis comprehendere Verbum manens? Noli sequi flumen carnis. Caro quippe ista fluvius est: non enim manet. Tamquam de fonte quodam secreto naturæ nascuntur homines, vivunt homines, moriuntur homines: nec unde veniant novimus, nec quo eant novimus. Latet aqua, donec progrediatur ex fonte: currit, et apparet in flumine: sed rursus latet in mari. Contemnamus fluvium istum manantem, currentem, desinentem, contemnamus. Omnis caro fœnum, et omnis honor carnis sicut flos fœni. Fœnum aruit, flos decidit. Vis manere? Verbum autem Domini manet in æternum. Isai. 40. 6. etc.

CAPUT IV.

4. Sed ut subveniret nobis, *Verbum caro fa-*

(a) Tres qui subsequuntur in Johannis exordium Sermones, apud veteres libros inscribuntur habiti *in die Paschæ*. Ex iis haud dubie sunt, quos Possidius in Indiculo c. 10. notat, *Per vigilias Paschæ Tractatus viginti tres*. Et namque tempori congruenter et quam opportune dicebatur de 1. capite Evangelii Johannis, unde filios Dei se factos esse intelligerent recens baptizati. quod ipsis collatum beneficium hic cap. 4. et 5. manifestius commendatur.

CLASSIS I. Verbum caro factum.

ctum est, et habitavit in nobis. Quid est, *Verbum caro factum est?* Aurum fœnum factum est. Fœnum factum est ad succendendum: succensum est fœnum, sed mansit aurum: et in fœno non periit, et fœnum mutavit. Quomodo mutavit? Resuscitavit, vivificavit, in cœlum levavit, ad Patris dexteram collocavit. Ut autem diceretur, *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*, quid præcessit recolamus paululum. *In sua propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, quia non erant; ipse autem in principio erat. *Dedit* ergo *eis potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine ejus: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Ecce sunt, in quacumque sint ætate carnis: videtis (a) infantes: videte et gaudete. Ecce sunt: sed ex Deo nati sunt. Vulva matris, aqua baptismatis.

CAPUT V. Incarnationis mysterium audetur.

5. Nemo pauperculo animo sentiat, et volvat apud se ipsum (b) mendicissimas cogitationes, et dicat sibi, Quomodo in *principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; omnia per ipsum facta sunt:* et ecce *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis?* Audite unde factum est. Certe credentibus in nomine ejus dedit potestatem filios Dei fieri. Nec ipsi quibus dedit potestatem filios Dei fieri, putent impossibile esse filios Dei fieri. *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Nolite putare multum esse ad vos, fieri filii Dei: propter vos filius hominis factus est, qui erat Filius Dei. Si factus est ipse, ut minus esset qui plus erat; non potest fieri ex eo quod minus eramus, ut aliquid plus esse possimus? Descendit ad nos, et non ad illum adscendemus? Accepit pro nobis mortem nostram, et non nobis daturus est vitam suam? Passus est propter te mala tua, et non tibi daturus est bona sua?

CAPUT VI. Incarnatio opus omnipotentis Verbi.

6. Sed quomodo, inquit, fieri potuit, ut Verbum Dei, quo gubernatur mundus, per quod et creata sunt et creantur universa, coartaret se in virginis carnem, dimitteret mundum, et desereret Angelos, in utero unius feminæ includeretur? Nec nosti divina cogitare. Verbum Dei, (tibi loquor, o homo, de omnipotentia Dei Verbi tibi loquor,) prorsus totum potuit, quia et Verbum Dei omnipotens est, et manere apud Patrem, et venire ad nos; et in carne procedere ad nos, et apud ipsum latere. Neque enim, si natus ex carne non esset, non esset. Erat ante carnem suam: ipse creavit matrem suam. Elegit in qua conciperetur, creavit matrem suam. Elegit in qua conciperetur, creavit de qua crearetur. Quid miraris? Deum tibi loquor: *Deus erat Verbum.*

CAPUT VII. Similitudine explicatur incarnatio Verbi.

7. De Verbo aliquid ago, et verbum humanum forte aliquid simile potest; quamvis longe impar, longe discretum, ex nulla particula comparandum, tamen vobis aliqua similitudine insinuandum. Ecce ego verbum quod vobis loquor, in corde meo prius habui; processit ad te, nec recessit a me: cœpit esse in te, quod non erat in te; mansit apud me, cum exiret ad te. Sicut ergo verbum meum prolatum est sensui tuo, nec recessit a corde meo: sic illud Verbum prolatum est sensui nostro, nec recessit a Patre suo. Verbum meum erat apud me, et processit in vocem: Verbum Dei erat apud Patrem, et processit in carnem. Sed numquid ego possum id facere de voce mea, quod potuit ille de carne sua? Ego enim volantem vocem meam tenere non possum: ille carnem suam non solum tenuit, ut nasceretur, viveret, ageret; sed etiam mortuam suscitavit, et vehiculum quoddam in quo processit ad nos, ad Patrem levavit. Vestem dicas carnem Christi, vehiculum dicas, et quomodo forte ipse significare dignatus est, jumentum ipsius dicas; quia in ipso jumento levavit eum qui fuerat a latronibus sauciatus: postremo, quod ipse apertius dixit, templum dicas: hoc templum jam novit mortem, ad dexteram Patris sedet: in ipso templo venturus est judicare vivos et mortuos. Quod nos monuit præcepto, demonstravit exemplo. Quod ostendit in carne sua, hoc sperare debes in carne tua. Hæc est fides; tene quod nondum vides. Opus est ut in eo, quod non vides, credendo permaneas; ne cum videris, erubescas.

Luc. 10.31. Johan. 2.19.

* SERMO CXX.

* Alias de Diversis 81.

De eisdem verbis Johan. 1. In principio erat Verbum etc.

Johan. 1. 1. Verbum Dei incomprehensibile in Evangelio revelatum.

1. Evangelii Johannis principium, *In principio erat Verbum.* Sic cœpit, hoc vidit, et transcendens universam creaturam, montes, aera, cælos, sidera, Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates, omnes Angelos, omnes Archangelos, transcendens omnia, in principio Verbum vidit, et bibit. Super omnem creaturam vidit, de pectore Domini bibit. Ipse est enim Johannes Evangelista sanctus, quem præcipue diligebat Jesus; ita ut super pectus ejus recumberet. Ibi erat hoc secretum, ut inde biberetur, quod in Evangelio ructuaretur. Felices qui audiunt et intelligunt. Sequentis felicitatis sunt, qui et si non intelligunt, credunt. Quantum est enim hoc videre Dei Verbum, quis humanis explicet verbis?

2. Erigite corda vestra, Fratres mei, quantum potestis erigite: quidquid vobis per imaginationem cujuslibet corporis occurrerit, respuite. Si occurrerit tibi Verbum Dei, quomodo cogitas lucem solis hujus, quantumlibet pandas, quantumlibet extendas, nullos ejus lucis fines in cogitatione constituas; ad Verbum Dei nihil est. Quidquid tale cogitat anima, minus est in parte, quam in toto. Cogita Verbum ubique totum. Intelligite quod dico: quantum possum, coarto me per an-

Verbum Dei ubique totum.

(a) Regius et Victorinus MSS. *Videtis infantes, videtis et gaudetis. Ecce sunt. Numquid non filii Dei sunt: non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Vulva matris etc.*

(b) Editi, *mendacissimas.* At optimæ notæ Germanensis MS. *mendicissimas.* Refer ad superiora verba, *pauperculo animo.*

gustias meas propter vos. Intelligite quod dico. Ecce lux ista de cælo, quæ solis nomine appellatur, cum processerit, illustrat terras, explicat diem, facit formas, coloresque discernit. Magnum bonum, magnum omnibus mortalibus Dei donum: magnificent eum opera sua. Si tam pulcher est sol: solis factore quid pulcrius? Et tamen videte, Fratres: ecce diffundit radios suos per universam terram; patientia penetrat, clausa resistunt: lucem suam mittit per fenestras, numquid et per parietem? Verbo Dei totum patet, Verbum Dei nihil latet. Videte aliam differentiam, quam longe sit a Creatore creatura, maxime corporalis. Quando in Oriente est sol, in Occidente non est. Lux quidem ejus de illo grandi corpore effusa, pertendit usque in Occidentem; sed ipse ibi non est. Quando occidere cœperit, tunc ibi erit. Quando oritur, in Oriente est: quando occidit, in Occidente est. Per ista duo opera sua, nomina locis dedit. Quia in Oriente est quando oritur ad Orientem, fecit Orientem vocari: quia in Occidente est quando occidit ad Occidentem, fecit Occidentem vocari. Nocte nusquam apparet. Numquid Verbum Dei sic est? Numquid quando est in Oriente, non est in Occidente; aut quando est in Occidente, non est in Oriente? aut aliquando deserit terras, et it sub terras, aut post terras? Ubique totum est. Quis hoc explicet verbis? Quis hoc videt? Quo documento vobis probabo quod dico? Homo loquor, hominibus loquor: infirmus loquor, infirmioribus loquor. Et tamen, Fratres mei, audeo dicere, quod vobis dico, vel per speculum, vel in ænigmate, utcumque video, utcumque intelligo et in corde meo de hac re verbum. Sed quærit exire ad vos, et dignum non invenit vehiculum. Vehiculum verbi, sonus est vocis. Quod dico apud me, quæro vobis dicere, et verba deficiunt. Volo enim dicere de Dei Verbo. Quanto Verbo, quali Verbo? *Omnia per ipsum facta sunt*. Opera videte, et Operatorem expavescite. *Omnia per ipsum facta sunt*.

v. 3

Verbi divini excellentia intelligenda ex humani verbi proprietate.

3. Redi mecum humana infirmitas, redi ergo. Humana ipsa comprehendamus, si possumus. Homines sumus et nos qui loquimur, et hominibus loquimur, et sonum vocis edimus. Ad aures hominum sonum vocis nostræ perducimus, et per nostræ vocis sonum et intellectum quomodocumque per aurem in corde ponimus. Hinc ergo quod possumus, ut possumus, eloquamur, hoc comprehendamus. Si autem neque hoc comprehendere valuerimus, ad illud quid sumus? Ecce auditis me: verbum facio. Si quis hinc exeat et interrogetur foris quid hic agitur, respondet, Verbum Episcopus facit. Verbum facio de Verbo. Sed quale verbum, de quali Verbo? Mortale verbum, de immortali Verbo; mutabile verbum, de immutabili Verbo; transitorium verbum, de æterno Verbo. Tamen adtendite verbum meum. Dixeram enim vobis, Verbum Dei ubique totum est. Ecce facio vobis verbum: ad omnes pervenit quod dico. Ut ad omnes perveniret quod dico, numquid divisistis quod dico? Si pascerem vos, ut non mentem vestram, sed ventrem implere vellem, et ponerem vobis panes quibus saturemini, nonne panes meos divideretis inter vos? Numquid possent panes mei ad unumquemque vestrum pervenire? Si ad unum pervenirent, ceteri nihil haberent. Ecce loquor, et omnes habetis. Parum est quia omnes habetis: et omnes totum habetis. Pervenit ad omnes totum ad singulos totum. O mirabilia verbi mei. Quid est ergo Verbum Dei? Aliud audite. Dixi: quod dixi, processit ad vos, et non recessit a me. Pervenit ad vos, nec separatum est a me. Ante quam dicerem, ego habebam, et vos non habebatis: dixi, et vos habere cœpistis, et ego nihil perdidi. O miraculum verbi mei! Quid est ergo Verbum Dei? De parvis magna conjicite. Considerate terrena, laudate cælestia. Creatura sum, creatura estis: et tanta miracula fiunt de verbo meo in corde meo, in ore meo, in voce mea, in auribus vestris, in cordibus vestris. Quid est Creator? O Domine audi nos. Fac nos, quia fecisti nos. Fac nos bonos, quia fecisti nos homines illuminatos. Isti albati, illuminati, audiunt per me verbum tuum. Illuminati enim gratia tua adsistunt tibi. Hic est dies quem fecit Dominus. Sed hoc laborent, hoc orent, ut cum (*a*) isti dies transierint, non fiant tenebræ, qui facti sunt lux miraculorum Dei et beneficiorum.

Recens baptizati in albis.

* SERMO CXXI.

* Alias de Diversis 85, et de Tempore 28, aut in Appendice 27. b

De verbis (*b*) *Evangelii Johannis 1, Mundus per ipsum factus est etc.*

Johan. 1. 10. Mundus duplex.

1. *Mundus per Dominum factus est, et mundus eum non cognovit*. Qui mundus per eum factus est, qui mundus eum non cognovit? Non enim mundus qui per eum factus est, ipse eum non cognovit. Quis est mundus qui per eum factus est? Cælum et terra. Quomodo eum non cognovit cælum, quando in ejus passione sol obscuratus est? Quomodo eum terra non cognovit, quando illo in cruce pendente contremuit? Sed *mundus eum non cognovit*, cujus princeps est ille, de quo dictum est, Ecce venit princeps mundi hujus, et in me nihil invenit. Homines mali mundus vocantur, homines infideles mundus vocantur. Inde acceperunt nomen, ex eo quod amant. Amando Deum, efficimur dii: ergo amando mundum, dicimur mundus. Sed Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. *Mundus* ergo *eum non cognovit*, numquid omnes?

Johan. 14. 30. Mundus malus.

2. Cor. 5. 19.

2. *In sua propria venit, et sui eum non receperunt*. Omnia sunt ipsius, sed propria ipsius dicuntur, unde mater ejus erat, unde carnem acceperat, ad quos adventus sui præcones ante præmiserat, quibus legem dederat, quos de Æ-

v. 11.

(a) MSS. *ut cum festi dies transierint*.

(b) Duobus in locis hunc eumdem Sermonem repræsentat Lovaniensium editio, scilicet in Appendice, quo per ipsos ex classe de Tempore, ubi prius exstabat, rejectus est tamquam spurius: præterea in classe de Diversis, ubi tamquam genuinus exhibetur inter Augustinianos.

gyptia servitute liberaverat, quorum patrem carnalem elegit Abraham. Quia verum dixit, Ante
Johan. 8. 58. Abraham ego sum. Nec sic dixit, Ante quam Abraham esset, aut ante quam Abraham fieret
a ego (a) factus sum. *In principio* enim *Verbum erat*, non factum erat. Ergo, *In propria venit*, ad Judæos venit. *Et sui eum non receperunt.*

v. 12. 3. *Quotquot autem receperunt eum.* Utique enim ibi Apostoli, qui illum receperunt. Ibi illi, qui ante jumentum ejus ramos ferebant. Præcedebant et sequebantur, et vestimenta sua ster-
Matth. 21. 9. nebant; et magna voce clamabant, Hosanna filio
Lucæ 19. 39. et 40. David, benedictus qui venit in nomine Domini. Tunc Pharisæi dixerunt ei, Compesce pueros, non tibi ista clament. Et ille, Si isti tacebunt, lapides clamabunt. Nos videbat, quando ista dicebat: Si isti tacebunt, lapides clamabunt. Qui lapides, nisi qui colunt lapides? Si parvuli Judæi tacebunt, majores et minores Gentes clamabunt.
Johan. 1. 8. Qui lapides, nisi de quibus dicit ipse Johannes iste, qui venit ut testimonium perhiberet de lumine? Cum enim videret ipsos Judæos superbire de genere Abrahæ, ait illis, Generatio viperarum. Illi se dicebant filios Abrahæ: et iste illis
Matth. 3. 7. dicebat, Generatio viperarum. Abrahæ faciebat injuriam? Absit. Ex moribus dabat eis nomen. Quia si essent filii Abrahæ, imitarentur Abra-
Johan. 8. 33. ham: sicut eis et ipse ait, qui dicunt ei, Nos liberi sumus, et nemini servivimus umquam, nos
Ibidem 39. etc. patrem habemus Abraham. Et ille: Si filii Abrahæ » essetis, facta Abrahæ faceretis. Vos vultis me » occidere, quia veritatem vobis dico, hoc Abra- » ham non fecit. Inde generati estis, sed degene- » rastis. Ergo quid Johannes? Generatio vipera- » rum, quis vobis ostendit fugere a ventura ira? » Quia veniebant baptizari baptismo Johannis in » pœnitentiam. Quis vobis ostendit fugere ab ira » ventura? Facite ergo fructum dignum pœniten- » tiæ. Et nolite dicere in cordibus vestris, Patrem » habemus Abraham. Potens est enim Deus de la- » pidibus istis suscitare filios Abrahæ. Potens est
b enim Deus de lapidibus istis, quos (b) videbat in Spiritu; illis dicebat, et nos prævidebat: Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. De quibus lapidibus: Si isti tacebunt, lapides clamabunt. Modo audistis, et clamastis.
V. Serm. 77. n. 10. Impletum est, Lapides clamabunt. De Gentibus enim venimus, in parentibus nostris lapides adoravimus. Ideo et canes dicti sumus. Recordamini quid audierit mulier illa, quæ clamabat post Dominum, quia erat Chananæa, idolorum cultrix,
Matth. 15. 26. ancilla dæmoniorum. Quid dixit ei Jesus? Non est bonum tollere panem filiorum, et mittere canibus. Numquam advertistis, quemadmodum canes lapides unctos lingunt? Sic sunt omnes simulacrorum cultores. Sed venit vobis gratia. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis pote-*
Recens baptizati. *statem filios Dei fieri.* Ecce habetis modo natos: *dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Quibus dedit? *His qui credunt in nomine ejus.*

v. 13. Nativitas duplex. 4. Et quomodo filii Dei fiunt? *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, nec ex voluntate carnis: sed ex Deo nati sunt.* Accepta potestate ut filii Dei fierent, ex Deo nati sunt. Intendite ergo: Isti ex Deo nati sunt: *non ex sanguinibus*, qualis est prima nativitas, qualis est nativitas misera, veniens de miseriis. Sed qui ex Deo nati sunt, quid erant? unde primo nati erant? Ex sanguinibus: mixtis sanguinibus masculi et feminæ, commixtione carnis masculi et feminæ, inde nati erant. Modo unde? Ex Deo nati sunt. Prima nativitas ex masculo et femina: secunda nativitas ex Deo et Ecclesia.

5. Ecce ex Deo nati sunt: unde factum est ut ex Deo nascerentur, qui primo ex hominibus
v. 14. nati sunt? Unde factum est, unde? *Et Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis.* Magna mutatio: ille factus caro, isti spiritus. Quid est hoc? Qualis dignatio, Fratres mei. Erigite animum ad speranda et capienda potiora. Nolite vos (c) addicere cupiditatibus sæcularibus. Pre- c tio emti estis: propter vos Verbum caro factum est: propter vos qui erat Filius Dei, factus est filius hominis; ut qui eratis filii hominum, efficeremini filii Dei. Quid erat ille, quid factus est? Quid eratis vos, quid facti estis? Erat ille Filius Dei. Quid factus est? Filius hominis. Eratis vos filii hominum. Quid estis facti? Filii Dei. Communicavit nobiscum mala nostra, nobis daturus bona sua. Sed ille ipso quo factus est filius hominis, distat a nobis. Nos filii hominum per concupiscentiam carnis: ille filius hominis per fidem virginis. Mater cujuslibet hominis concubuit et concepit: unusquisque autem natus est de homine patre suo, et de homine matre sua. Christus autem natus est de Spiritu-sancto et Maria Virgine. Accessit ad nos, sed a se non multum recessit; immo a se quod Deus est numquam recessit; sed addidit quod erat naturæ nostræ. Accessit enim ad id quod non erat, non amisit quod erat. Factus est filius hominis: sed non cessavit esse filius Dei. Per hoc Mediator in medio. Quid est in medio? Nec sursum, nec deorsum. Quomodo nec sursum, nec deorsum? Nec sursum, quia caro: nec deorsum, quia non peccator. Sed tamen in quantum Deus, semper sursum. Nec enim sic venit ad nos, ut dimitteret Patrem. A nobis ivit, et non nos dimisit: ad nos veniet, et illum non dimittet.

* SERMO CXXII.

* Alias 40. de verbis Domini.

De (d) *verbis Evangelii Johan.* 1. Cum esses sub ficu, vidi te *etc.* d

CAPUT I. Nathanael sub ficu,

1. Quod dictum audivimus a Domino Jesu Christo Nathanaeli, si bene intelliga-

(a) Editi, *ego sum*: omisso, *factus*. Emendantur ad Floriacensem librum. Certe Lovanienses hunc alioqui locum Augustino in Johan. tract. 43. disserenti contrarium judicantes rejecerunt Sermonem in Appendicem.

(b) Apud Am. Er. et in Appendice Lov. *Quos prævidebat in spiritu, de illis dicebat: nos siquidem prævidebat.*

(c) Am. Er. et Appendix Lov. *nolite adjicere cupiditatibus sæcularibus.* Supple *animum*.

(d) Hujus Sermonis mentionem facit Augustinus in subsequenti Tractatu cap. 5.

CLASSIS I. Genus humanum sub peccato. mus, non ad ipsum pertinet solum. Ipse quippe Dominus Jesus sub ficu vidit omne genus humanum. Isto enim loco intelligitur per arborem fici significasse peccatum. Non ubique hoc significat, sed hoc loco, ut dixi, ea scilicet significandi congruentia, qua nostis primum hominem, quando peccavit, foliis ficulneis fuisse subtectum. His foliis enim pudenda texerunt, quando de peccato suo erubuerunt: et quæ Deus illis
Gen. 3. 7. membra, ipsi sibi pudenda fecerunt. Non enim erubescendum est de opere Dei: sed confusionem præcessit caussa peccati. Si non præcessisset iniquitas, numquam erubesceret nuditas. Nudi enim erant, et non confundebantur. Non enim commiserant unde confunderentur. Hoc autem dixi, quare? Ut per ficum intelligamus
Johan. 1. 48. significatum esse peccatum. Quid est ergo, *Cum esses sub ficu, vidi te?* Cum esses sub peccato, vidi te. Et ad rem gestam quidem respiciens, recordatus est Nathanael se fuisse sub ficu, ubi non erat Christus. Non ibi autem erat præsentia corporali: scientia vero spiritali ubi non est? Et quoniam sciebat se solum fuisse sub ficu, ubi Dominus Christus non erat: quando dixit ei, *Cum esses sub arbore ficu, vidi te;* et agnovit in
v. 49. illo divinitatem, et exclamavit, *Tu es rex Israel.*
v. 50. 2. Dominus ait, *Quia dixi tibi, Vidi te cum esses sub arbore ficu, inde miraris; majora ho-*
CAPUT II. v. 51. Somnium Jacob figura fuit. *rum videbis.* Quæ sunt ista majora? * Et dixit, *Videbitis cœlum apertum, et Angelos Dei adscendentes et descendentes super Filium hominis.* Recolamus veterem historiam conscriptam in libro
Gen. 28. 11. sancto, id est, in Genesi. Quando Jacob in loco obdormivit, lapidem ad caput posuit; et in somnis vidit scalam a terra pertingentem usque ad cœlum: et Dominus incumbebat super eam: Angeli autem adscendebant et descendebant per eam. Hoc vidit Jacob. Somnium hominis non scriberetur, nisi magnum in illo aliquod figuraretur mysterium, et magnum aliquid prophetatum in illa visione intelligeretur. Denique ipse Jacob quia intellexit quid viderit, posuit ibi lapidem, et perfudit oleo. Nam agnoscitis chrisma: agnoscite et Christum. Ipse est enim lapis, quem reprobaverunt ædificantes; ipse factus est in caput
Psal. 117. 22. anguli. Ipse est lapis, de quo ipse dixit, Qui-
Matth. 21. 44. cumque offenderit in lapidem illum, conquassabitur: super quem vero venerit lapis ille, conteret eum. Offenditur in jacentem: veniet autem super eum, cum venerit de alto judicare vivos et mortuos. Væ Judæis, quia cum jaceret humi-
Johan. 9. 16. liter Christus, offenderunt in eum. Non est, dicunt, homo iste a Deo, qui solvit sabbatum. Si
Matt. 27. 40. Filius Dei est, descendat de cruce. Insane, jacet lapis, et ideo rides. Sed cum rides, cæcus es: cum cæcus es, offendis: cum offendis, conquassaris: cum quassatus fueris illo modo jacente, postea veniente de super contereris. Ergo unxit lapidem Jacob. Numquid idolum fecit? Significavit, non adoravit. Modo ergo audite, Nathanaelem istum adtendite, per cujus occasionem Dominus Jesus exponere nobis voluit visionem Jacob.

SERMON. DE SCRIPTURIS. CAPUT III. De duplici nomine et de facto Jacob. 3. Nostis qui in schola Christi eruditi estis, Jacob ipsum esse et Israel. Duo sunt nomina: unam homo unus fuit. Primum nomen Jacob, quando natus est, accepit, quod interpretatur Supplantator. Quando autem illi gemini nati
Gen. 25. 25. sunt, prior natus est frater Esau, et inventa est manus illius minoris in pede majoris. Tenebat pedem fratri suo præcedenti nascendo, postea et ipse secutus est. Et propter hoc factum, quia plantam tenuit fratri suo, appellatus est Jacob, id est, Supplantator. Postea vero cum rediret de Mesopotamia, luctatus est cum eo Angelus in via. Quæ virtus comparari potest Angeli et
Gen. 32. et 33. hominis? Ergo mysterium est, ergo sacramentum est, ergo prophetia est, ergo figura est, ergo intelligamus. Videte enim etiam luctaminis modum. Dum luctatur, prævaluit Angelo Jacob. Magna significatio. Et cum prævaluisset Angelo homo, tenuit illum, tamen ipse homo eum, quem
Gen. 32. 26. vicerat, tenuit. Et ait illi, Non te dimitto, nisi benedixeris mihi. Quando victor a victo benedicebatur, Christus figurabatur. Angelus ergo ille,
Gen. 33. 10. qui intelligitur Dominus Jesus, ait ad Jacob, Jam non vocaberis Jacob, sed erit nomen tuum Israel quod interpretatur, Videns Deum. Deinde tetigit nervum femoris ejus, id est latitudinem femoris, et aruit ei: et factus est claudus Jacob. Ipse est ille victus. Tantum potuit ille victus, ut et femur tangeret, et claudum faceret. Ergo (*a*) volens victus est. Potestatem enim habuit ponen-
Johan. 10. 18. di virtutem suam, et potestatem habuit assumendi eam. Non irascitur victus, quia non irascitur crucifixus. Nam et benedixit eum, dicens, Non vocaberis Jacob, sed Israel. Tunc supplantator factus est videns Deum. Et tetigit, sicut dixi, femur ejus, et fecit eum claudicare. Adtende in Jacob populum Judæorum, illa millia sequentium et præcedentium jumentum Domini, qui juncti Apostolis adorabant Dominum, et clamabant, Hosanna filio David, benedictus qui ve-
Matth. 21. 9. nit in nomine Domini. Ecce Jacob benedictus. Jam claudus remansit in eis, qui modo Judæi sunt. Latitudo enim femoris, significat multitudinem generis. De quibus Psalmus, cum Gentes
Psal. 17. 45. crediturus prophetasset, dicens, Populus quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Non ibi fui, et auditus sum: hic fui, et occisus sum. Populus quem non cognovi, ser-
Rom. 10. 17. vivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Igitur fides ex auditu, auditus autem per verbum Chri-
Psal. 17. 46. sti. Et sequitur: Filii alieni mentiti sunt mihi: de Judæis. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveteraverunt, et claudicaverunt a semitis suis. Assignavi vobis Jacob, et benedictum et claudum.

CAPUT IV. Abraham cur primum no- 4. Verum ex hac occasione non est prætereundum, quod potest fortasse sua sponte vestrum aliquem commovere: quid sibi vult, quod cum mutatum esset nomen Abrahæ avi hujus

(*a*) Sic aliquot MSS. Alii vero cum editis, *Ergo si volens victus est.*

Nomen suum cum posteriore non retinet. Jacob vero e contra.

A Jacob, (nam et ipse prius Abram vocabatur, et Deus mutavit illi nomen, et dixit, Non vocaberis Abram, sed Abraham;) ex illo non est vocatus Abram. Quærite in Scripturis, et videbitis superius antequam acciperet aliud nomen, non est vocatus nisi Abram: postea quam accepit, non est vocatus nisi Abraham. Iste autem Jacob, quando accepit aliud nomen, eadem verba audivit, Non vocaberis Jacob, sed vocaberis Israel. (Gen. 17. 5.) Quærite Scripturas, et videte quia utrumque semper vocatus est, et Jacob et Israel. (Gen. 32. 28. et 35. 10.) Accepto alio nomine Abram, non aliud est vocatus nisi Abraham: accepto alio nomine Jacob, et Jacob vocatus est, et Israel. Nomen Abrahæ in hoc sæculo explicandum fuit: hic est enim factus pater multarum gentium, unde nomen accepit. Nomen autem Israel ad alterum sæculum pertinet, ubi B videbimus Deum. Populus ergo Dei, populus Christianus, in hoc tempore et Jacob est et Israel, Jacob in re, Israel in spe. Supplantator enim fratris dicitur populus minor populi majoris. Numquid nos supplantavimus Judæos? Sed supplantatores dicimur illorum, quia nostri caussa sunt supplantati. Nisi excæcati essent, Christus non crucifigeretur: si Christus non crucifigeretur, sanguis ille pretiosus non funderetur: si sanguis ille non funderetur, orbis terrarum non redimeretur. Quia ergo nobis profuit cæcitas illorum, ideo a minore fratre major supplantatus est, et appellatus est minor Supplantator. Sed quamdiu hoc?

CAPUT V. *Israel in fine credentis visio Dei promissa.*

5. Veniet tempus, veniet finis sæculi, et credet totus Israel: non illi qui modo sunt, sed filii C ipsorum qui tunc erunt. Nam modo isti per vias suas ambulantes ibunt ad loca sua, transibunt ad damnationem perpetuam. Quando autem factus fuerit unus totus populus, fiet illud quod canimus, Satiabor, dum manifestabitur gloria tua. (Psal. 16. 15.) Dum venerit promissio, quæ nobis promittitur, ut videamus facie ad faciem. Modo videmus per speculum in ænigmate et ex parte: quando autem uterque populus jam purgatus, jam resuscitatus, jam coronatus, jam in immortalem formam et in incorruptionem perpetuam commutatus, videbit Deum facie ad faciem, et jam non erit Jacob, sed solus erit Israel; tunc eum in persona hujus sancti Nathanael videbit Dominus, et dicet, *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* (Johan. 1. 47.) Quando audis, *Ecce vere Israelita;* veniat tibi D in mentem Israel: cum venerit tibi in mentem Israel; veniat tibi in mentem somnium illius, in quo somnio scalam vidit a terra usque ad cælum, Dominum superincumbentem, Angelos Dei adscendentes et descendentes. Hoc somnium Jacob vidit. Post hoc autem appellatus est Israel: id est, post paululum veniens de Mesopotamia et agens iter. Si ergo Jacob vidit scalam, qui est et Israel appellatus; est autem et Nathanael iste vere Israelita, in quo dolus non est: ideo cum
v. 48. miratus esset quia dixit ei Dominus, *Sub arbore fici vidi te;* dixit ei, *Majus his videbis.* Et item dixit ei somnium Jacob. Cui dixit? Ei quem appellavit Israelitam, in quo dolus non esset. Quasi qui diceret, Cujus nomine te appellavi, ipsius somnium in te apparebit: noli festinare mirari, majora horum videbis. *Videbitis cælum apertum, et Angelos Dei adscendentes et descendentes ad Filium hominis.* Ecce quod vidit Jacob: ecce quare perfudit lapidem oleo Jacob: ecce quare Christum (*a*) propheta significavit et figuravit Jacob. Illud enim factum prophetia erat. a

v. 50

v. 51.

CAPUT VI. *Christus et hic et sursum est.*

6. Nunc quid exspectetis, novi: quid a me velitis audire, intelligo. Dicam et hoc breviter, ut Dominus donat: *Adscendentes et descendentes Angelos ad Filium hominis.* Quomodo si descendunt ad illum, hic est, si adscendunt ad illum, sursum est? Si autem ad illum adscendunt, ad illum descendunt, et sursum est, et hic est. Nullo pacto fieri potest, ut ad illum adscendant, et ad illum descendant, nisi et ibi sit quo adscendunt, et hic sit quo descendunt. Quomodo probamus et illic eum esse, et hic eum esse? Respondeat nobis Paulus, qui primo Saulus. Expertus est illud ipse, quando prius erat persecutor, et postea factus est prædicator: prius Saulus, postea Israel: qui erat et ipse de genere Israel, de tribu Benjamin erat. In illo videamus Christum sursum, Christum deorsum. Primo ipsa Domini vox de cælo hoc ostendit: Saule, Saule, quid me persequeris? Numquid Paulus in cælum adscenderat? Numquid Paulus saltem lapidem in cælum miserat? Christianos persequebatur, ipsos ligabat, ipsos occidendos trahebat, ipsos ubique latentes quærebat, ipsis inventis nulla ratione parcebat. Cui ait Dominus Christus, Saule, Saule. Unde clamat? De cælo. Ergo sursum est. Quid me persequeris? Ergo deorsum est. Omnia etsi breviter, ut potui, exposui Caritati Vestræ. Erogavi quod ad me pertinet: quod autem ad vos pertinet, cogitate. Conversi ad Dominum etc.

Philip 3. 5.

Act. 9. 4.

* SERMO CXXIII.

* Alias 40. de verbis Domini.

De Verbis Evangelii Johan. 2. Vocatus est autem et Jesus et discipuli ejus ad nuptias *etc.*

CAPUT I. *Humilitas Christi medicina superbiæ nostræ.*

1. Scitis Fratres, in Christum enim credentes didicistis, et assidue etiam nos ministerio nostro commendamus vobis, quod medicina tumoris hominis, humilitas est Christi. Non enim perisset homo, nisi (*b*) superbia tumuisset. Initium enim, sicut Scriptura dicit, omnis peccati, superbia. (Eccli. 10. 15.) Contra initium peccati, initium justitiæ necessarium fuit. Si ergo initium omnis peccati superbia; unde sanaretur tumor superbiæ, nisi Deus dignatus esset humilis fieri? Erubescat homo esse superbus; quoniam factus est humilis Deus. Nam quando dicitur homini ut humiliet se, dedignatur: et ut velint homines vindicari quando læduntur, superbia facit. (*c*) Cum humiliter b c

(*a*) Editi, *prophetam.* At plerique MSS. *propheta*: forte pro, *in prophetia.*

(*b*) Am. Er. et plerique MSS. *nisi superbiam susce-pisset.* Quidam, *nisi superbia suscepisset.*

(*c*) MSS. *superbia facit, quia humiliari dedignantur.* Et nonnulli, *dedignatur.*

CLASSIS I.

liori dedignantur, vindicari volunt: quasi pœna cuique prodesse possit aliena. Læsus et injuriam passus, vindicari vult: de aliena pœna sibi quærit medicamentum, et adquirit grande tormentum. Ideo in omnibus Dominus Christus humiliari dignatus est, præbens nobis viam: si tamen dignemur ambulare per eam.

CAPUT II. Johan. 2. Cur Christus esuriens non fecit panem de lapide, sicut in nuptiis vinum de aqua.

2. Ecce inter cetera Filius virginis venit ad nuptias: qui cum apud Patrem esset, instituit nuptias. Quomodo facta est prima mulier, per quam venit peccatum, de viro sine femina: sic vir, per quam venit peccatum, de viro sine femina: sic vir, per quem deletum est peccatum, de femina sine viro. Per illum ruimus, per hunc surgimus. Et quid in ipsis nuptiis fecit? De aqua vinum. Quid potentius? Qui poterat talia facere, dignatus est indigere. Qui fecit de aqua vinum, potuit facere et de lapidibus panem. Eadem potentia erat: sed tunc diabolus tentavit, ideo Christus non fecit. Scitis enim quia quando tentatus est Dominus Christus, hoc ei suggessit diabolus. Esurivit enim, quia et hoc dignatus est, quia et hoc ad humilitatem pertinuit. Esurivit panis, sicut defecit via, vulnerata est sanitas, sicut mortua est vita. Cum ergo esuriret, ut nostis, ait illi tentator, Si Filius Dei es, dic lapidibus istis ut panes fiant. (Matth. 4.) Et respondit tentatori, docens te respondere tentatori. Ad hoc enim pugnat imperator, ut milites discant. Quid respondit? Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. (Ibidem 4.) Et non fecit de lapidibus panes, qui utique sic potuit facere, sicut de aqua vinum. Ejusdem enim potentiæ est facere de lapide panem: sed non fecit, ut voluntatem contemneret tentatoris. Aliter enim tentator non vincitur, nisi contemnatur. Et cum vicisset diabolum tentatorem, venerunt Angeli, et ministrabant ei. Qui ergo tantum poterat, quare illud non fecit, et hoc fecit? Lege, immo recole, quod modo audisti, quando fecit hoc, id est, de aqua vinum: quid addidit Evangelista? *Et crediderunt in eum discipuli ejus.* (Johan. 2. 11.) Numquid tunc diabolus fuerat crediturus?

CAPUT III. Via ad patriam Christus humilis.

3. Qui ergo tanta potuit, esurivit, sitivit, fatigatus est, dormivit, comprehensus est, cæsus est, crucifixus est, occisus est. Ista est via: ambula per humilitatem, ut venias ad æternitatem. Deus Christus patria est quo imus: homo Christus via est qua imus. Ad illum imus, per illum imus: quid timemus ne erremus? Non recessit a Patre, et venit ad nos. Ubera sugebat, et mundum continebat. In præsepi jacebat, et Angelos pascebat. Deus, et homo, idem Deus qui homo, idem homo qui Deus. Sed non unde homo, inde Deus. Deus, quia Verbum: homo, quia Verbum caro factum est; et Deus manendo, et hominis carnem assumendo; addendo quod non erat, non perdendo quod erat. Ergo et modo jam passus per ipsam humilitatem, jam mortuus, jam sepultus, jam resurrexit, jam adscendit in cœlum, ibi est et sedet ad dexteram Patris: et hic est egens in pauperibus suis. Etiam hesterno die hoc commendavi Caritati Vestræ, propter illud quod dixit Nathanaeli, *Majus his videbis.* (In superiore Sermone.)

A *Dico enim vobis, videbitis cœlum apertum, et Angelos Dei adscendentes et descendentes ad Filium hominis.* (Johan. 1. 50. et 51.) Quæsivimus quid esset, et diu locuti sumus: numquid et hodie eadem replicare debemus? Qui adfuerunt recordentur: breviter tamen commemoro.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT IV. Christus et sursum et deorsum.

4. Non diceret, *adscendentes ad Filium hominis*, nisi sursum esset: non diceret, *descendentes ad Filium hominis*, nisi deorsum esset. Ipse sursum, ipse deorsum: sursum in se, deorsum in suis: sursum apud Patrem, deorsum in nobis. Unde et vox illa ad Saulum, Saule, quid me persequeris? (Act. 9. 4.) Non diceret, Saule, Saule, nisi quia sursum erat. Sursum eum Saulus non persequebatur: non diceret, Quid me persequeris, qui sursum erat, nisi esset et deorsum. Timete Christum sursum, agnoscite deorsum. B Habe Christum sursum largientem, hic agnosce indigentem. Hic pauper est, ibi est. Quod hic pauper est Christus, pro nobis ipse loquitur, Esurivi, sitivi, nudus fui, hospes fui, in carcere fui. (Matth. 25. 35.) Et quibusdam dixit, Ministrastis mihi: quibusdam dixit, Non mihi ministrastis. Ecce probavimus Christum pauperem: Christum divitem quis nescit? Et hic ad ipsas divitias pertinebat, ut aquam in vinum verteret. Si dives est qui habet vinum, qualis dives est qui facit vinum? Ergo dives et pauper Christus: tamquam Deus dives, tamquam homo pauper. Jam et ipse homo dives adscendit in cælum, sedet ad dextram Patris: adhuc tamen hic pauper esurit, sitit, nudus est.

Christus et dives et pauper.

CAPUT V. Omnis homo pauper et mendicus Dei.

5. Tu quid es? Dives, an pauper? Multi mihi dicunt, Pauper sum: et verum dicunt. C Agnosco pauperem aliquid habentem, agnosco et indigentem. Sed habet quidam multum auri et argenti. O si agnoscat se pauperem! Agnoscit se pauperem, si agnoscit juxta se pauperem. Quid enim? Quantumvis habeas quicumque dives es, Dei mendicus es. Venitur ad horam orationis, et ibi te probo. Petis. Quomodo non pauper es, qui petis? Plus addo, Panem petis. An non es dicturus, Panem nostrum quotidianum da nobis? (Matth. 6. 11.) Qui panem quotidianum petis, pauper es, an dives? Et tamen Christus dicit tibi, Da mihi ex eo quod dedi tibi. Quid enim adtulisti, quando huc venisti? Omnia quæ creavi, creatus hic invenisti: nihil adtulisti, nihil hinc tolles. De meo mihi quare non donas? Quia tu plenus es, et pauper inanis est. D Primordia vestra adtendite: ambo nudi nati estis. Et tu ergo nudus natus es. Multa hic invenisti: numquid tecum aliquid adtulisti? De meo quæro: da, et reddo. Habuisti me largitorem, fac cito debitorem. Parum est quod dixi, Habuisti me largitorem, fac me debitorem: habeam te fœneratorem. Pauca mihi das, plura reddam. Terrena mihi das, cælestia reddam. Temporalia mihi das, æterna restituam. Te ipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero.

CLASSIS I.
Alias 42 de verbis Domini.

* SERMO CXXIV.

De verbis Evangelii Johan. 5. Est autem Jerosolymis Probatica piscina *etc.*

CAPUT I. Ægroti ad piscinam sanatio fuit figurativa.

a 1. (a) RECENTISSIMA in auribus nostris sonuit Evangelica lectio, et ad cognoscendum quid sibi vellent quæ lecta sunt, fecit adtentos. Hoc de me exspectari arbitror, hoc me pro viribus expositurum, Domino adjuvante, polliceor. Procul dubio enim non frustra flebant illa miracula, et aliquid nobis pro æterna salute figurabant. Nam salus corporis quæ reddita est homini, quanti temporis fuit? Quæ est enim vita (Jacobi 4. 15.) vestra, dicit sancta Scriptura? Vapor est, inquit, » ad modicum apparens, deinceps exterminabitur. Quod ergo illius hominis corpori ad tempus reddita est sanitas, reddita est nonnulla vapori diuturnitas. Non itaque pro magno illud habendum (Psal. 59. 13.) est: Vana salus hominis. Et illud recolite, Fratres illud Propheticum et Evangelicum, quia in Evangelio legitur hoc testimonium: Omnis caro (Isai. 40. 6. Jacobi 1. 10. 1. Pet. 1. 24.) fœnum, et omnis honor carnis ut flos fœni; fœnum aruit, flos decidit, Verbum Domini manet in æternum. Verbum Domini etiam fœno dat honorem, et honorem non transitorium: dat enim et carni immortalitatem.

CAPUT II. (Psal. 59. 13.) Tota hæc vita tribulatio est. Tortores animæ, timor et dolor.

2. Sed prius transit tribulatio vitæ hujus, de qua nobis præstat auxilium, cui diximus, Da nobis auxilium de tribulatione. Tota quippe ista vita intelligentibus tribulatio est. Sunt enim duo tortores animæ, non simul torquentes, sed cruciatum alternantes. Horum duorum tortorum nomina sunt, Timor et dolor. Quando tibi bene est, times: quando male est, doles. Sæculi hujus quem non decipit prosperitas, non frangit adversitas? Tenenda est in hoc fœno et in diebus fœni via tutior, Verbum Dei. Cum enim di- » ctum esset, Omnis caro fœnum, et omnis honor » carnis ut flos fœni; fœnum aruit, flos decidit: » quasi nos quæramus, Quæ fœno spes? quæ flo- » ri fœni stabilitas? sed Verbum, inquit, Domini » manet in æternum: Et unde, inquis, ad me Ver- (Johan. 1. 14.) bum Domini? Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Verbum enim Domini tibi dicit, Noli respuere promissum meum, quia non respui fœnum tuum. Hoc ergo quod nobis præstitit Verbum Domini, ut ad ipsum nos teneremus, ne cum flore fœni transiremus: hoc ergo quod nobis præstitit, ut Verbum caro fieret, suscipiens carnem, non mutatum in carnem; manens et assumens, manens quod erat, assumens quod (Johan. 5.) non erat: hoc ergo quod nobis præstitit, etiam piscina illa significat.

CAPUT III. Piscinæ probaticæ significatio.

3. Breviter dico: Aqua illa, Judaicus populus erat: quinque porticus, Lex. Quinque enim libros scripsit Moyses. Ergo aqua quinque porticibus cingebatur, sicut ille populus Lege coercebatur. Aquæ perturbatio, in illo populo est Domini passio. b Qui descendebat sanabatur, nonnisi unus: quia (b) ipsa est unitas. Quibuscumque ista displicet Christi passio, superbi sunt: nolunt descendere, non sanantur. Et ego, inquit, crediturus sum Deum in carne, Deum natum ex femina, Deum crucifixum, flagellatum, mortuum, vulneratum, sepultum? Absit ut hoc credam de Deo, indignum est. Cor loquatur, non cervix. Superbo videtur indigna Domini humilitas, ideo a talibus longe sit sanitas. Noli te extollere: si vis sanari, descende. Expavescere pietas debuit, si Christus in carne mutabilis diceretur. Nunc autem commendat tibi veritas immutabilem Christum, quantum adtinet ad Verbum. In principio enim erat Verbum, (Johan. 1. 1.) et Verbum erat apud Deum: non quod sonaret, et transiret; quia Deus erat Verbum. Manet ergo Deus tuus immutabilis. O verax pietas: manet Deus tuus: noli timere, non perit; et per ipsum nec tu peris. Manet, nascitur ex femina, sed in carne. Verbum autem et matrem fecit. Qui erat ante quam fieret, fecit sibi in qua fieret. Infans fuit, sed in carne. Suxit, crevit, alimenta sumsit, per ætates cucurrit, ad juventam pervenit, sed in carne. Fatigatus dormivit, sed in carne. Esuriem sitimque passus est, sed in carne. Comprehensus, ligatus, flagellatus, contumeliis affectus, postremo crucifixus, occisus, sed in carne. Quid expavescis? Verbum Domini manet in æternum. Qui respuit istam Dei humilitatem, non vult sibi a mortifero tumore superbiæ sanitatem.

SERMON. DE SCRIPTURIS.
Humilitas Christi per superbiam non respuenda.

CAPUT IV. Christus mortalitatem suscepit, ut daret immortalitatem.

4. Præstitit ergo Dominus Jesus Christus per carnem suam carni nostræ spem. Suscepit enim quod noveramus in hac terra, quod hic abundabat, nasci et mori. Nasci et mori, hic abundabat: resurgere et in æternum vivere, non hic erat. Invenit hic viles merces terrestres, adtulit peregrinas cælestes. Si expavescis mortem, ama resurrectionem. Dedit tibi auxilium de tribulatione sua: nam vana remanserat salus tua. Salutem itaque in hoc mundo peregrinam, hoc est, sempiternam, Fratres, agnoscamus et diligamus, et in hoc mundo tamquam peregrini vivamus. Transire nos cogitemus, et minus peccabimus. Agamus potius Domino Deo nostro gratias, quia hujus vitæ ultimum diem et brevem esse voluit et incertum. A prima infantia usque ad decrepitam senectutem, breve spatium est. Quod tam diu vixerat, quid ei profuisset, si Adam hodie mortuus esset? Quid diu est, ubi finis est? Hesternum diem nemo revocat: hodiernus crastino urgetur, ut transeat. Ipso parvo spatio bene vivamus, ut illo eamus unde non transeamus. Et modo cum loquimur, utique transimus. Verbum currunt, et horæ volant; sic ætas nostra, sic actus nostri, sic honores nostri, sic miseria nostra, sic ista felicitas nostra. Totum transit. sed non expavescamus: Verbum Domini manet in æternum. Conversi ad Dominum, etc.

Brevitas hujus vitæ.

(a) Omnes MSS. *Reverentissima.*

(b) MSS. *ipse est unitas*: id est, significative.

CLASSIS I.

* Alias 13. ex Sirmondianis.

* SERMO CXXV.

Rursum in Johan. 5. De (a) quinque porticibus, ubi multitudo languentium jacebat, et de piscina Siloe.

Eadem a tractatore Scripturarum non frustra repetuntur.

1. Nec auribus, nec cordibus vestris rudia repetuntur: reparant tamen audientis affectum, et quodam modo commemorata innovant nos: nec piget ea quæ nota sunt audire, quia semper dulcia sunt, quæ Domini sunt. Sic est expositio divinarum Scripturarum, sicut sunt ipsæ divinæ Scripturæ: etsi notæ sunt, leguntur tamen ad commemorationem. Sic et expositio earum, etsi nota est, repetenda est tamen, ut qui obliti sunt commemorentur, vel qui forte non audierunt, audiant; et qui tenent quod audire consueverunt, repetendo fiat ut oblivisci non possint. Meminimus enim de hoc capitulo Evangelii jam nos locutos Caritati Vestræ. Nec piget tamen eadem vobis commemorare, sicut non piguit eamdem vobis lectionem repetere. Apostolus Paulus dicit quadam in epistola. Eadem scribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Ita et nos eadem dicere vobis, nobis non pigrum, vobis autem tutum.

Philip. 3. 1.

Quinque porticus Legem Moysi figurabant.

2. Quinque porticus, in quibus jacebant infirmi, Legem significant, quæ primo data est Judæis et populo Israel per famulum Dei Moysen. Etenim Moyses ipse, minister Legis, quinque libros fecit. Propter numerum ergo librorum, quos ille scripsit, quinque porticus Legem figurabant. Quia vero Lex non data est quæ sanaret infirmos, sed quæ proderet et ostenderet: sic enim dicit Apostolus, Si enim data esset Lex, quæ posset vivificare, omnino ex Lege esset justitia; sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus: propterea in illis porticibus jacebant ægroti, non sanabantur. Quid enim ait? Si data esset Lex, quæ posset vivificare. Non ergo illæ porticus, quæ figurabant Legem, sanare poterant ægrotos. Dicit mihi aliquis, Quare ergo data est? Ipse exposuit apostolus Paulus: Conclusit, inquit, Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Qui enim ægrotabant, sanos se esse putabant. Acceperunt Legem, quam implere non poterant; didicerunt in quo morbo essent, et imploraverunt manus medici: voluerunt sanari, quia cognoverunt se laborare: quod non cognoscerent, nisi datam Legem implere non possent. Innocens enim homo sibi videbatur, et ex ipsa superbia innocentiæ falsæ insanior fiebat. Ad domandam ergo superbiam, et ad denudandam, data est Lex; non ad liberandos ægrotos, sed ad convincendos superbos. Ergo adtendat Caritas Vestra: ad hoc data est Lex, quæ proderet morbos, non quæ tolleret. Ideo ergo ægroti illi, qui in domibus suis secretius ægrotare possent, si illæ quinque porticus non essent, prodebantur oculis omnium in illis porticibus, sed a porticibus non sanabantur. Utilis ergo erat Lex ad prodenda peccata, quia reus homo abundantius factus ex prævaricatione Legis, posset edomata superbia implorare auxilium miserantis. Adtendite Apostolum: Lex subintravit, ut abundaret delictum, ubi autem abundavit delictum, superabundavit et gratia. Quid est, Lex subintravit, ut abundaret delictum? Sicut alio loco dicit, Ubi enim non est lex, nec prævaricatio. Peccator homo potest dici ante legem, prævaricator non potest. Cum autem accepta lege peccaverit, non solum peccator, sed etiam prævaricator invenitur. Cum ergo prævaricatio adjuncta sit peccato, ideo abundavit delictum. Abundante autem delicto, discit humana superbia tandem subjici, et confiteri Deo, et dicere, Infirmus sum. Dicere etiam verba illa Psalmi, quæ non dicit nisi anima humiliata, Ego dixi, Domine miserere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi. Dicat ergo hoc anima infirma, saltem convicta per prævaricationem; et non sanata, sed demonstrata per Legem (b). Audi et ipsum Paulum ostendentem tibi, quia et Lex bona est, et tamen nisi gratia Christi non liberat a peccato. Lex enim prohibere potest, et jubere: afferre medicinam, ut sanetur illud quod non permittit hominem implere Legem, non potest, sed gratia illud facit. Ait enim Apostolus, Condelector enim Legi Dei secundum interiorem hominem. Id est, jam video quia quod reprehendit Lex, malum est; et quod jubet Lex, bonum est. Condelector enim Legi Dei secundum interiorem hominem. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me sub lege peccati. Hoc ex pœna peccati, ex traduce mortis, ex damnatione Adam, repugnat legi mentis, et captivat legi peccati, quæ est in membris. Convictus est iste; accepit legem ut convinceretur; vide quid ei profuit quod convictus est. Audi verba sequentia: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.

Legis ad sanandum impotentia. Galat. 3. 21. et 22.

Lex quare data.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Rom. 5. 20.

Rom. 4. 15.

Psal. 40.

Rom. 7. 22.

Rom. 7. 24.

Ægrotus unus aqua mota curatus quid significat.

3. Intendite ergo. Erant illæ porticus Legem significantes, portantes ægrotos, non sanantes; prodentes, non curantes. Sed quis curabat ægrotos? Qui descendebat in piscinam. Quando autem descendebat æger in piscinam? Cum Angelus signum dabat de aquæ motu. Sic enim erat sanctificata illa piscina, ut Angelus veniret, et moveret aquam. Homines aquam videbant: sed ex motu aquæ turbatæ intelligebant præsentiam Angeli. Si quis tunc descendisset, curabatur. Quare ergo ille ægrotus non curabatur? Consideremus verba ipsius: *Hominem*, inquit, *non habeo, ut cum mota fuerit aqua, deponat me in piscinam: cum enim venio, descendit alius.* Ergo tu non potes postea descendere, si alter ante te descendat? Significatum est hic, quia non curabatur nisi unus ad motum aquæ. Quisquis

Johan. 5. 7.

(a) Meminit Possidius in Indiculo cap. 8.

(b) Carcassonensis MS. *Audiat ipsum Paulum ostendentem sibi.*

CLASSIS I. prior descendisset, ipse solus curabatur: qui-
cumque autem postea descendisset, ad illum mo-
tum aquæ non sanabatur; sed exspectabat donec
iterum moveretur. Quid sibi vult ergo hoc sacra-
mentum? Non enim sine caussa est. Intendat
Caritas Vestra. Aquæ positæ sunt in Apocalypsi
Apoc. 17. 15. in figura populorum. Nam cum multas aquas vi-
disset, quæsivit Johannes in Apocalypsi quid es-
set, et dictum est ei populos esse. Aqua ergo illa
populum significabat Judæorum. Sicut enim po-
pulus ille tenebatur quinque libris Moysi in Le-
ge, sic et aqua illa quinque porticibus cingeba-
tur. Quando turbata est aqua? Quando turbatus
est populus Judæorum. Et quando turbatus est
populus Judæorum, nisi quando venit Dominus
Jesus Christus? Passio Domini, aquæ turbatio.
Turbati sunt enim Judæi, quando passus est Do-
minus. Ecce ad ipsam perturbationem pertinet
Johan. 5. 18. quod modo legebatur. Volebant illum Judæi oc-
cidere, non solum quia ista faciebat sabbatis,
sed quia Filium Dei se dicebat, æqualem se fa-
ciens Deo. Aliter enim se dicebat Filium Dei
Psal. 81. 6. Christus, aliter dictum est hominibus, Ego dixi,
Dii estis, et filii Altissimi omnes. Nam si sic se
faceret filium Dei, quomodo quicumque homo
potest dici filius Dei; (per gratiam enim Dei dicun-
tur homines filii Dei); non irascerentur Judæi.
Sed quia illo modo illum intellegebant dicere Fi-
Johan. 1. 1. lium Dei se esse, secundum quod est, In prin-
cipio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum,
Philip. 2. 6. et Deus erat Verbum: et secundum id quod di-
cit Apostolus, Qui cum in forma Dei esset, non
rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:
videbant hominem, et irascebantur, quia æqua-
lem se Deo faciebat. Ille autem noverat se æqua-
lem, sed ubi illi non videbant. Quod enim illi
videbant, crucifigere volebant: quod non vide-
bant, ab eo judicabantur. Quid videbant Judæi?
Johan. 14. 8. Quod videbant et Apostoli, quando dixit Philip-
pus, Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Quid
Ibidem 9. autem non videbant Judæi? Quod nec ipsi Apo-
stoli, quando respondit Dominus, Tanto tempore
vobiscum sum, et non cognovistis me? Qui me
videt, videt et Patrem. Hoc ergo in illo Judæi
quia videre non poterant, tamquam hominem su-
perbum et impium habebant, æqualem se facien-
tem Deo. Turbatio erat, turbabatur aqua, Ange-
Isai. 9. 6. sec. LXX. lus venerat. Dictus est enim et Dominus magni
consilii Angelus, quia nuntius voluntatis Patris.
Angelus enim Græce, Latine nuntius est. Et ha-
bes Dominum dicentem annuntiare se nobis re-
gnum cælorum. Venerat ergo ille magni consilii
Angelus, sed Dominus omnium Angelorum. Et
propter hoc Angelus, quia carnem suscepit: Do-
Johan. 1. 3. minus autem Angelorum, ex eo quod omnia per
ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.
Si enim omnia, et Angeli. Et ideo ipse factus
non est, quia per ipsum facta sunt omnia. Quod
autem factum est, sine Verbo operante factum
non est. Caro autem, quæ facta est mater Chri-
sti, nasci non potuit, nisi per Verbum, quod de
illa postea natum est, crearetur.

4. Turbabantur ergo Judæi. Quid est hoc? Ut
A quid ista facit sabbatis? Et maxime ad ipsa ver- SERMON. DE SCRIPTURIS.
ba Domini: *Pater meus usque nunc operatur,*
et ego operor. Turbavit illos quod carnaliter in- Johan. 5. 17.
telligebant, quia septimo die requievit Deus ab Requies Dei septimo die.
omnibus operibus suis. Scriptum est enim in
Genesi, et optime scriptum est, et rationabile Gen. 2. 2.
quare scriptum est. Illi autem putantes quasi
Deum fatigatum post omnia requievisse septimo
die, et ideo benedixisse eum, quia in eo a lassi-
tudine refectus est, non intelligebant stulti, quia
qui verbo fecit omnia, fatigari non potuit. Le-
gant, et dicant mihi, quomodo posset fatigari
Deus dicens, Fiat, et Factum est. Hodie si sic
faciat homo, quomodo fecit Deus, quis fatigatur?
Dixit, Fiat lux, et facta est lux. Item, Fiat fir- Gen. 1. 3. etc.
mamentum, et factum est: aut si dixit, et fa- Psal. 32. 9.
B ctum non est, fatigatus est. Alio loco breviter,
Ipse dixi, et facta sunt; ipse mandavit, et creata
sunt. Qui ergo sic facit, quomodo laborat? Si
autem non laborat, quomodo requiescit? Sed in
illo sabbato, ubi requiescere dictum est Deum
ab omnibus operibus suis, in requie Dei requies
nostra significata est: quia erit sabbatum hujus
sæculi, cum transierint sex ætates. Quasi sex Sex ætates mundi.
dies sæculi transeunt. Unus dies ab Adam usque
ad Noe transiit; alius a diluvio usque ad Abra-
ham transiit, tertius ab Abraham usque ad Da-
vid transiit; quartus a David usque ad transmi-
grationem Babyloniæ transiit; quintus a trans-
migratione Babyloniæ usque ad adventum Do-
mini nostri Jesu Christi. Modo sextus dies agi-
tur. In sexta ætate, in sexto die sumus. Ergo
C reformemur ad imaginem Dei, quia sexto die
factus est homo ad imaginem Dei. Quod ibi fecit Gen. 1. 27.
formatio, hoc in nobis reformatio: et quod ibi
fecit creatio, hoc in nobis recreatio. Post istum
diem in quo modo sumus, post istam ætatem,
ventura est requies quæ promittitur sanctis, quæ
præfigurabatur in illis diebus. Quia et re vera Quomodo requievit Deus, et semper operatur.
post omnia quæ fecit in mundo, nihil fecit po-
stea novum in creatura. Ipsæ creaturæ conver-
tentur et commutabantur. Nam ex quo institutæ
sunt creaturæ, nihil amplius additum est. Sed
tamen, nisi ille qui fecit, mundum regeret, ca-
deret quod factum est; non potest nisi admini-
strare illud quod fecit. Quia ergo nihil additum
est creaturæ, requievisse dictus est ab omnibus
operibus suis: quia vero quod fecit gubernare
D non cessat, recte dixit Dominus, *Pater meus*
usque nunc operatur. Intendat Caritas Vestra.
Perfecit, requievisse dictus est: perfecit enim
opera, et nihil addidit. Gubernat quod fecit: ergo
non cessat. Sed quanta facilitate fecit, tanta fa-
cilitate gubernat. Nolite enim putare, Fratres,
quia non laborabat cum conderet, et laborabat
quia regit, quomodo in navi laborant qui fabri-
cant navem, laborant qui gubernant; homines
enim sunt. Ille enim quanta facilitate dixit, et
facta sunt, tanta facilitate et judicio per Verbum
gubernat omnia.

5. Non quia videntur perversæ res humanæ, Dei providentia in ordinatione malorum.
videatur nobis non esse gubernationem rerum
humanarum. Omnes enim homines in locis suis

CLASSIS I.

ordinantur: sed unicuique videtur quia ordinem non habent. Tu tantum vide quid velis esse: nam quomodo volueris esse, novit artifex ubi te ponat. Pictorem adtende. Ponuntur ante illum varii colores, et novit ubi ponat quemque colorem. Certe peccator niger color esse voluit: ideo nescit ordo artificis ubi eum ponat? Quanta ordinat de nigro colore? quanta ornamenta facit pictor? Facit inde capillos, facit barbam, facit supercilia: non facit frontem, nisi de albo. Tu vide quid velis esse: non cures ubi te ordinet qui non novit errare, scit ubi te ponat. Sic enim per leges istas mundi videmus hoc fieri. Effractor esse voluit nescio quis: novit lex judicis, quia contra legem fecit; novit lex judicis ubi illum ponat: ordinat illum optime. Ille quidem male vixit; sed non male ordinavit lex. Ex effractore erit (a) metallicus: de opere metallici quanta opera construuntur? Illius pœna damnati ornamenta sunt civitatis. Sic ergo Deus novit ubi te ponat. Noli putare quia turbas consilium Dei, si perversus esse volueris. Qui creare te noverat, ordinare te non novit? Bonum est tibi, ut illuc coneris, ut bono loco ponaris. Quid dictum est de Juda ab Apostolo? Abiit in locum suum.

Act. 9. 15. Operante utique divina providentia, quia per malam voluntatem malus esse voluit, non autem Deus malum ordinando fecit. Sed quia ipse malus peccator esse voluit, fecit quod voluit, sed passus est quod noluit. In eo quod fecit quod voluit, peccatum ejus deprehenditur: in eo quod passus est quod noluit, ordo Dei laudatur.

Judæorum turbatio ex duplici capite.

6. Hoc quare dixi? Ut intelligatis, Fratres, quod optime dictum sit a Domino Jesu Christo, *Pater meus usque modo operatur*. Quia non deserit creaturam, quam fecit. Et dixit, *Quomodo operatur*, *et ego operor*. Jam ibi se significavit æqualem Deo. *Pater meus*, ait, *usque modo operatur*, *et ego operor*. Illis carnalis sensus de sabbato turbatus est. Putabant enim fatigatum Dominum requievisse, ut nihil operaretur. Audiunt,

Johan. 5. 17. *Pater meus usque modo operatur:* turbantur. *Et ego operor:* fecit se æqualem Deo, turbantur. Sed nolite jam expavescere. Turbatur aqua, sanari habet ægrotus. Quid est hoc? Ideo turbantur illi, ut patiatur Dominus. Patitur Dominus, funditur pretiosus sanguis, redimitur peccator, donatur gratia peccanti, et dicenti, Miser ego ho-

Rom. 6. 24. mo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum. Sed quomodo curatur? Si descendat. Sic enim erat illa piscina, quo descenderetur, non quo adscenderetur: Possent enim esse et tales piscinæ; sic instructæ, ut adscenderetur ad illas. Quare autem illa talis facta est, quo descenderetur? Quia passio Domini humilem quærit. Descendat humilis, non sit superbus, si vult sanari. Quare autem unus? Quia unica est Ecclesia per totum orbem terrarum, unitas salvatur. Ubi ergo salvatur unus, unitas significatur. Per

Ægrotus descendendo in piscinam curatus.

Unus tantum sanatus.

unum unitatem intellige. Ab unitate ergo noli recedere, si non vis immunis esse ab ista salute.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Infirmitas triginta annorum.

7. Quid sibi ergo vult quod triginta et octo annos infirmus erat? Scio, Fratres, me ista jam dixisse, sed et qui legunt obliviscuntur, quanto magis qui raro audiunt? Intendat ergo paululum Caritas Vestra. In quadragenario numero completio justitiæ figuratur. Completio justitiæ, quia hic vivimus in labore, in ærumnis, in continentia, in jejuniis, in vigiliis, in tribulationibus; ipsa est exercitatio justitiæ, ferre tempus hoc, et ab hoc sæculo quodam modo jejunare; non a cibo carnis, quod raro facimus; sed ab amore sæculi, quod semper facere debemus. Ille ergo implet legem, qui se abstinet ab isto sæculo. Non enim potest amare quod æternum est, nisi destiterit amare quod temporale est. Intendite amorem hominis: sic putate quasi manum animæ. Si aliquid tenet, tenere aliud non potest. Ut autem possit tenere quod datur, dimittat quod tenet. Hoc dico, videte quia aperte dico: Qui amat sæculum, amare Deum non potest; occupatam habet manum. Dicit illi Deus, Tene quod do. Non vult dimittere quod tenebat: non potest accipere quod offertur. Numquid dixi, Non possideat nescio quis? Si potest, si hoc de illo exigit perfectio, non possideat. Si non potest, aliqua necessitate impeditus, possideat, non possideatur; teneat, non teneatur: Dominus sit rei suæ, non servus: sicut dicit Apostolus, De cetero, fratres, tempus breve est, superest ut et qui habent uxores, tamquam non habentes sint; et qui emunt, tamquam non possidentes; et qui gaudent, tamquam non gaudentes et qui flent tamquam non flentes, et qui utuntur hoc sæculo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi. Volo vos sine sollicitudine esse. Quid est, Noli amare quod possides in hoc sæculo? Non teneat manum tuam, unde tenendus est Deus. Non occupetur amor tuus, quo potes ad Deum tendere, et inhærere ei qui te creavit.

Justitiæ perfectio quadragenario numero significata.

Amor sæculi non compatitur amorem Dei.

CAPUT II.

1. Cor. 7. 29, etc.

Possessio rerum temporalium unde innocens agnoscitur.

8. Dicis, et respondes mihi, et Deus scit quia innocenter possideo. Tentatio probat. Turbatur tibi quod possides, et blasphemas. Modo talia patiebamur. Turbatur quod possides, et non inveniris, qui eras, et ostendis aliud esse in voce tua nunc, et aliud pridie in voce tua. Atque utinam tuum vel cum clamore defendas, et non alienum cum audacia usurpare coneris: et quod pejus est, ne reprehendaris, quod alienum est tuum esse dicis. Sed quid opus est? Illud moneo, illud dico, Fratres, et ego fraterne moneo; Deus jubet, et ego commoneo, quia commoneor. Ille terret me, qui tacere non sinit. De me exigit quod dedit. Dedit enim erogandum, non servandum. Si autem servavero, et abscondero, dicit mihi, Serve nequam et piger, quare non dedisti pecuniam nummulariis, et ego veniens cum usuris eam exigerem? Et mihi quid proderit, quia nihil perdidi ex eo quod accepi? Parum est

Lucæ 19. 23.

(a) Id est, metalli pœnam subibit, ad secanda marmora, vel alia id genus damnabitur: uti observat Sirmondus. Effractores enim parietum, præsertim nocturnos, fustibus cæsos in metallum dari solitos, auctor est Ulpianus L. 2. D. De effractoribus et expilatoribus.

CLASSIS I. Domino meo, avarus est: sed avaritia Dei salus nostra est. Avarus est, nummos suos quærit, » imaginem suam colligit. Dares, inquit, pecuniam » nummulariis, et ego veniens cum usuris exigerem. Et si forte oblivio faceret, ut non vos commonerem; vel tentationes et tribulationes quas patimur, admonerent vos. Certe audistis verbum Dei. Benedictus Dominus et gloria ipsius. Congregati enim estis, et suspendimini in verbo dispensatoris Dei. Non ad carnem nostram adtendatis, per quam vobis exhibetur: quia esurientes non adtendunt ad vilitatem vasculi, sed ad caritatem cibi. Probat vos Deus. Congregati estis, laudatis verbum Dei; tentatio probabit quomodo audiatis: habebitis negotia, in quibus ostendatur quales estis. Nam et qui hodie convitiose clamat, heri libenter audiebat. Ideo præmoneo, ideo dico, ideo non taceo, Fratres mei, quia veniet interrogandi tempus. Dominus enim interrogat justum et impium. Certe hoc cantastis, certe simul cantavimus: Dominus interrogat justum et impium. Et quid sequitur? Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. Et alio loco, In cogitationibus impii interrogatio erit. Non ubi ego te interrogo, ibi interrogat Deus. Ego interrogo linguam tuam, Deus interrogat cogitationem tuam. Novit autem quomodo audias, et novit quomodo exigat, qui jubet ut dem. Erogatorem me esse voluit, exactionem sibi servavit. Monere, docere, corripere nostrum est: salvare vero et coronare, aut damnare et in gehennas mittere, non est nostrum. Judex autem tradet ministro, minister in carcerem. Amen dico tibi, non exies inde, donec solvas novissimum quadrantem.

Psal. 10. » Sap. 1. 9. Matth. 5. 25. et 26.

9. Redeamus ergo ad rem. Perfectio justitiæ quadragenario numero demonstratur. Quid est quadragenarium numerum implere? Continere se ab amore hujus sæculi. Continentia a rebus temporalibus, ne perniciose amentur, quasi jejunare est ab isto sæculo. Ideo Dominus quadraginta diebus jejunavit, et Moyses, et Elias. Qui ergo dedit servis jejunare posse quadraginta diebus, non potuit octoginta vel centum jejunare? Quare noluit amplius quam dederat servis, nisi quia in ipso quadragenario numero est mysterium jejunii, continere ab isto sæculo? Quid est hoc dicere? Quod ait Apostolus: Mundus mihi crucifixus est, et ego mundo. Ipse ergo implet numerum quadragenarium. Et quid ostendit Dominus? Quia hoc Moyses fecit, hoc Elias, hoc Christus, hoc et Lex, hoc et Prophetæ, hoc et Evangelium docet: ne aliud putes esse in Lege, aliud in Prophetis, aliud in Evangelio. Omnes Scripturæ nihil te aliud docent, nisi continentiam ab amore sæculi, ut amor tuus currat in Deum. Figuratur quia hoc docet Lex, quadraginta diebus jejunavit Moyses. Figuratur quia hoc docent Prophetæ, quadraginta diebus jejunavit Elias. Figuratur quia hoc docet Evangelium, quadraginta diebus jejunavit Dominus.

Quadragenarius numerus in Jejunio Moysi, Eliæ et Christi. Gal. 6. 14.

Ideo et in monte ipsi tres apparuerunt, Dominus in medio, Moyses et Elias a lateribus. Quare? Quia ipsum Evangelium testimonium habet a Lege et Prophetis. Quare autem in quadragenario numero est perfectio justitiæ? In Psalterio dictum est, Deus, canticum novum cantabo tibi, in psalterio decem chordarum psallam tibi. Quod significat decem præcepta Legis, quam Dominus non venit solvere, sed adimplere. Ipsa autem Lex per orbem terrarum, quatuor angulos habere constat, Orientem, Occidentem, Meridianum, et Aquilonem, sicut dicit Scriptura. Unde et vas, quod portabat figurata omnia animalia, quod demonstratum est Petro, quando dictum est, Macta, et manduca, ut ostenderentur Gentes crediture et intraturæ in corpus Ecclesiæ, sicut quod manducamus in corpus nostrum intrat, quatuor lineis dimissum est de cælo, (ipsæ sunt quatuor partes orbis terrarum,) totum orbem crediturum ostendit. Ergo in quadragenario numero continentia a sæculo est. Hæc est Legis plenitudo: Legis autem plenitudo caritas. Ideo ante Pascha quadraginta diebus jejunamus. Signum enim est ante Pascha vitæ hujus nostræ laboriosæ, ubi in laboribus et ærumnis et continentia implemus Legem. Post Pascha autem, id est, resurrectionis Domini dies celebramus, significantes resurrectionem nostram. Ideo quinquaginta dies celebrantur: quia denarii merces additur quadragenario, et fit quinquagenarius. Quomodo est merces denarius? Non legistis, quia qui ad vineam conducti sunt, sive illi qui prima, sive qui sexta, sive qui novissima hora, non potuerunt accipere nisi denarium? Justitiæ nostræ cum addita fuerit merces ejus, in quinquagenario erimus. Jam tunc non nobis vacabit nisi laudare Deum. Ideo per illos dies Halleluia dicimus. Halleluia enim laus Dei est. In ista fragilitate mortalitatis, in isto quadragenario hic, velut ante resurrectionem, gemamus in orationibus, ut tunc (*a*) laudemus. Modo tempus est desiderandi, tunc tempus erit amplectendi et fruendi. Non deficiamus in tempore quadragenario, ut gaudeamus in tempore quinquagenario.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Rom. 5. 21. Psal. 143. 9. » Act. 10. 13. Quadragesima ante Pascha. Quinquaginta dies post Pascha. Matth. 20. 2.

10. Quis est autem qui implet Legem, nisi qui habuerit caritatem? Interroga Apostolum, Plenitudo Legis caritas. Omnis enim Lex in uno sermone impleta est, in eo quod scriptum est, Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Sed præceptum caritatis geminum est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua. Hoc præceptum magnum est. Alterum huic simile: Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Domini verba sunt in Evangelio: In his duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ. Sine dilectione gemina Lex impleri non potest. Quamdiu non impletur Lex, infirmitas est. Ideo duo minus habebat, qui triginta-octo annos infirmus erat. Quid est, duo minus habebat? Duo præcepta illa

Lex non impletur, sine caritate. Rom. 13. 10. Gal. 5. 14. Matth. 22. 37. etc. » » » » »

(*a*) Carcassonensis MS. ut tunc laudemus, cum videbimus.

CLASSIS I.

non implebat. Quid prodest quis cetera impleantur, si illa non implentur? Triginta-octo habes? si illa duo non habueris, cetera nihil tibi proderunt. Minus habes duo, sine quibus nihil valeant cetera, si non habueris duo præcepta, quæ perducunt ad salutem.

I. Cor. 13. 1. etc.

Si linguis hominum loquar » et Angelorum, caritatem autem non habeam, » factus sum æramentum sonans, aut cymbalum » tinniens. Et si sciero omnia sacramenta et o» mnem scientiam, et si habuero omnem fidem, » ita ut montes transferam; caritatem autem non » habeam, nihil sum. Et si distribuero omnem » substantiam meam, et si tradidero corpus meum ut ardeam; caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Apostoli verba sunt. Illa ergo omnia quæ dixit, quasi triginta-octo anni sunt: sed quia caritas ibi non erat, infirmitas erat. Quia ergo ab ista infirmitate sanabit, nisi qui venit dare caritatem?

Johan. 13. 34.

Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis. Et quia venit dare caritatem, et caritas perficit Legem; merito dixit,

Matth. 5. 17.

Non veni Legem solvere, sed implere.

Johan. 5. 9.

Sanavit ægrotum, et dixit illi ut ferret grabatum suum, et iret in domum suam.

Marci 2. 9.

Hoc et paralytico, quem sanavit, dixit. Quid est ferre grabatum nostrum? Voluptatem carnis nostræ. Ubi infirmi jacemus, quasi lectus noster est. Sed qui sanati fuerint, continent et ferunt eam, non ab ipsa carne continentur. Ergo sanus contine fragilitatem carnis tuæ, ut signo quadragenarii jejunii ab isto sæculo, impleas quadragenarium numerum,* qui sanavit illum ægrotum, qui non venit Legem solvere, sed implere.

* f. quia.

Temporalia animo dimittenda.

11. Hoc audito, dirigite cor vestrum in Deum. Nolite vos fallere. Tunc vos interrogate, quando bene est in sæculo; tunc vos interrogate, si amatis hunc mundum, aut si non amatis; discite dimittere, ante quam dimittamini. Quid est dimittere? Animo non amare. Cum adhuc tecum est quod amissurus es, aut vivus, aut moriens illud dimittis, non potest tecum esse semper: cum ergo adhuc tecum est, solve amorem: paratus esto in voluntatem Dei, suspendere in Deum. Tene te ad illum, quem non amittis invitus, ut si contigerit ut amittas ista temporalia, dicas,

Job. 1. 21.

Dominus dedit, Dominus abstulit, » sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen » Domini benedictum. Si autem contigerit, et hoc vult Deus, ut illa quæ habes tecum sint usque in finem; solutus ab hac vita, accipis denarium (a) quinquagenarium, et fit in te perfectio beatitudinis, cum cantas Halleluja. Hæc habentes in memoria quæ commemoravi, valeant ut non diligatis sæculum. Mala est amicitia ipsius, fallax est, inimicum facit * Deum.

* f. Deo.

Tentatio plerumque peccatorem non facit sed prodit.

Cito in una tentatione offendit Deum homo, et fit inimicus. Immo non tunc fit inimicus; sed tunc proditur inimicus fuisse. Nam quando diligebat et laudabat, inimicus erat; sed nec ipse sciebat, nec alii. Accedit tentatio, tangitur vena, et proditur febris. Itaque, Fratres, dilectio mundi, et amicitia mundi inimicos Deo facit. Et ipse non exhibit quod promisit, mendax est, et fallit. Ideo homines non cessant sperare in isto sæculo, et quia pervenit ad omnia quæ sperat? Sed ad quæcumque pervenerit, continuo hoc vilescit et quo pervenit. Incipiunt alia desiderari, alia cara sperantur: quæ dum venerint, quidquid tibi venit, vilescit. Tene ergo Deum, quia numquam vilescit, quia pulcrius nihil est. Propterea enim vilescunt ista, quia non possunt stare, quia non sunt quod ipse. Tibi enim, o anima, non sufficit, nisi qui te creavit. Quidquid aliud apprehendis, miserum est: quia tibi solus ille potest sufficere qui ad similitudinem suam te fecit. Ex ipsa voce dictum est,

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Johan. 14. 8.

Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Ibi tantum potest esse securitas: et ubi potest esse securitas, quodammodo ibi erit satietas insatiabilis. Nam neque satiaberis, ut velis discedere; neque aliquid deerit, ut quasi inopiam patiaris.

* SERMO CXXVI.

* Alias 32. ex homiliis 50. b

De (b) verbis Evangelii Johan. 5. Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.

CAPUT I. Fides intellectum præcedere debet.

1. Arcana et secreta regni Dei prius quærunt credentes, quo faciant intelligentes. Fides enim gradus est intelligendi: intellectus autem meritum fidei. Aperte hoc propheta dicit omnibus præpropere et præpostere intelligentiam requirentibus, et fidem negligentibus.

Isai 7. 9.

Ait enim, Nisi credideritis, non intelligetis. Habet ergo et fides ipsa quoddam lumen suum in Scripturis, in Prophetia, in Evangelio, in Apostolicis lectionibus. Omnia enim ista quæ nobis ad tempus recitantur, lucernæ sunt in obscuro loco, ut nutriamur ad diem. Dicit apostolus Petrus,

I. Petr. 1. 19.

Habemus certiorem propheticum sermonem, cui » benefacitis intendentes tamquam lucernæ in obscuro loco, donec dies lucescat, et lucifer oria» tur in cordibus vestris.

Perversum est credere nolle nisi quod videas.

2. Videtis ergo, Fratres, quantum sint perversi et properando vitiosi, qui tamquam immaturi conceptus ante ortum quærunt abortum; qui nobis dicunt, Quid me jubes credere quod non video? Videam aliquid ut credam. Jubes credere, dum non videam: ego videre volo, et videndo credere, non audiendo. Dicat Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Adscendere vis, et gradus oblivisceris. Utique perverse. O homo; si jam tibi possem ostendere quod videres, non hortarer ut crederes.

CAPUT II.

Hebr. 11. 1.

Ex creaturis quæ videntur, assurgendum.

3. Ergo fides est, sicut alibi definitum est, sperantium substantia, convictio rerum, quæ non videntur. Si non videntur, quomodo convincuntur quia sunt? Unde enim sunt ista quæ vides, nisi ex illo quod non vides? Utique vides

(a) Sermonem, *quadragenarium*. Corrigitur ex Carcass. MS. et ex dictis n. 9.

(b) Inter Tractatus contra Arianos recensetur in Possidii Indic. c. 5.

CLASSIS I. ad Creatorem qui non videtur.

aliquid, ut credas aliquid, et ex eo quod vides, credas quod non vides. Ne sis ingratus ei qui te fecit videre, unde possis credere quod nondum potes videre. Dedit tibi Deus oculos in corpore, rationem in corde; excita rationem cordis, erige interiorem habitatorem interiorum oculorum tuorum, assumat fenestras suas, inspiciat creaturam Dei. Est enim aliquis intus qui per oculos videat. Nam quando * aliquando in me cogitas averso interius habitatore, quæ sunt ante oculos tuos non vides. Fenestræ enim frustra patent, quando qui per eas adtendit absens est. Non ergo oculi vident, sed quidam per oculos videt: erige illum, excita illum. Non enim denegatum est tibi: rationale animal te Deus fecit, præposuit te pecoribus, ad imaginem suam te formavit. Siccine uti illis debes, ut pecus; tantum ut videas quid addas ventri, non menti? Erige ergo rationalem adspectum, utere oculis ut homo, intende cælum et terram, ornamenta cœli, fecunditatem terræ, volatus avium, natatus piscium, vim seminum, ordinem temporum: intende facta, et quære factorem: adspice quæ vides, et quære quem non vides. Crede in eum quem non vides, propter istæ quæ vides. Et ne sermone meo te exhortatum putes, Apostolum audi dicentem, Invisibilia enim Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt, conspiciuntur.

* f. aliunde cogitas, vel in te, pro in me.

Rom. 1. 20.

Miracula insolita fecit Christus, ut et in quotidianis quæ viluerant, agnosceretur factor.

4. Postponebas ista, nec adtendebas ut homo, sed ut animal irrationale. Clamavit ad te Propheta, et frustra clamavit, Nolite esse sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Videbas ergo ista, et postponebas. Quotidiana miracula Dei non facilitate, sed assiduitate viluerant. * Quid enim difficilius cognitione, quam ut nascatur homo, moriendo discedat in secreta qui erat, nascendo procedat in publica qui non erat? Quid tam mirabile, quid tam difficile cognitu? Deo autem facile factu. Mirare ista, expergiscere: insolita nosti mirari, majora sunt quam quæ videre consuevisti? Mirati sunt homines Dominum Deum nostrum Jesum Christum de quinque panibus saginasse tot millia; et non mirantur per pauca grana impleri segetibus terras. Quæ aqua erat vinum factum, viderunt homines, et obstupuerunt: quid aliud fit de pluvia per radicem vitis? Ipse illa fecit, ipse ista: illa ut pascaris, ista ut mireris. Sed utraque miranda sunt, quia opera Dei sunt. Videt homo insolita et miratur; unde est ipse homo qui miratur? ubi erat? unde processit? unde forma corporis? unde membrorum distinctio? unde habitus iste speciosus; de quibus primordiis? de quam contemtibilibus? Et miratur alia, cum sit ipse mirator magnum miraculum. Unde ergo ista quæ vides, nisi ex illo quem non vides? Sed, ut dicere cœperam, quia tibi ista viluerant, venit ipse ad facienda insolita, ut et in ipsis solitis agnosceres artificem tuum. Venit ille cui dictum est, Innova signa. Cui dictum est, Mirifica misericordias tuas. Largiebatur enim eas; largiebatur, et nemo mirabatur. Venit ergo parvus ad parvos, venit medicus ad ægrotos, qui poterat venire cum vellet, redire cum vellet, facere quidquid vellet, judicare ut vellet. Et hoc quod vellet, ipsa justitia est; et quod ille vult, inquam, ipsa justitia est. Non enim iniquum est quod ille vult, aut æquum potest esse quod non vult. Venit suscitare mortuum, mirantibus reddere luci hominem, qui erat in luce, qui quotidie qui non erant, producit ad lucem.

Psal. 31. 9.

* CAPUT III.

Matth. 14. 21.

Johan. 2. 9.

Eccli. 36. 6.

Psal. 16. 7.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT IV. Miraculum nativitatis ex virgine in Christo exhibitum.

5. Fecit ista, et contemtus est a multis, plus adtendentibus non quam magna faceret, sed quam parvus: tamquam dicentibus apud se, Ista divina sunt, sed iste homo est. Duo ergo vides, divina et hominem. Si divina non possunt fieri, nisi a Deo, vide ne in homine lateat Deus. Adtende, inquam, quæ vides, crede quæ non vides. Non te deseruit, qui vocavit ut credas: quamvis juberet te illud credere, quod non potes videre: non tamen te dimisit nihil videntem, unde possis credere quod non vides. Parvane signa, parvane indicia sunt Creatoris ipsa creatura? Venit etiam, fecit miracula. Non poteras videre Deum, poteras hominem: Deus factus est homo, ut in uno tibi esset et quo videres, et quod crederes. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Audis, et nondum vides. Ecce venit, ecce nascitur, ecce de femina procedit, qui fecit masculum et feminam. Qui fecit masculum et feminam, non factus est per masculum et feminam. Contemturus enim eras forte qui nasceretur, non contemnis quomodo nasceretur: quia semper erat ante quam nasceretur. Ecce, inquam, assumsit corpus; indutus est carne, processit ex utero. Jamne vides? Jam, inquam, vides carnem: * interrogo, sed carnem ostendo: vides aliquid, et non vides aliquid. Ecce in ipso partu, ecce jam duo sunt, et quod videas, et quod non videas: sed ut per ipsum quod vides, credas quod non vides. Contemnere cœperas, quia vides qui natus est: crede quod non vides, quia de virgine natus. Quantulus est, inquit, qui natus est? Sed quantus est, qui de virgine natus est? Et ille qui de virgine natus est, miraculum temporale tibi adtulit: non est natus de patre, scilicet de patre homine, et natus est de carne. Sed non tibi videatur impossibile, quia natus est per solam matrem, qui fecit hominem ante patrem et matrem.

Johan. 1. 1.

* Locus mendosus.

CAPUT V. Miraculo nativitatis Christi movemur ad credendum Deum Verbum.

6. Adtulit ergo tibi temporale miraculum, ut tu eum quæras et mireris æternum. Etenim ipse qui tamquam sponsus processit de thalamo suo, de utero scilicet virginali, ubi sanctæ nuptiæ factæ sunt, Verbum et caro; adtulit, inquam, miraculum temporale: sed ipse est æternus, ipse est Patri coæternus, ipse est qui in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Fecit tibi unde sanareris, ut videre posses quod non videbas. Quod contemnis in Christo, nondum est contemplatio sanati, sed medicamentum ægroti. Noli festinare ad visionem sanorum. Angeli vident, Angeli gaudent, Angeli pascuntur et vivunt: nec deficit unde pascuntur, nec minuitur esca ipsorum.

Psal. 18. 6.

Johan. 1. 1.

CLASSIS I.

In sublimibus thronis, in partibus cælorum, in his quæ supra cælos sunt, videtur Verbum ab Angelis, et gaudetur et manducatur, et permanet. Sed ut panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus est homo. Hæc est salus nostra, medicina infirmorum, cibus sanorum.

Explicandum quomodo Filius faciat quæ viderit Patrem facientem.

Johan. 5. 19.

7. Et loquebatur hominibus, et dicebat quod audistis, *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Jamne, putamus, est aliquis qui intelligat? Jamne putamus, est aliquis in quo proficit collyrium carnis ad intuendum utcumque splendorem divinitatis? Locutus est, loquamur et nos: ille, quia Verbum; nos, quia de Verbo. Quare autem nos utcumque de Verbo? Quia ad similitudinem Verbi per Verbum. Quantum ergo capimus, quantum illius ineffabilitatis participes esse possumus, loquamur et nos, nec contradicatur nobis. Præcessit enim fides nostra, ut dicamus,

Psal. 115. 10.

Credidi propter quod locutus sum. Loquor ergo quod credo: utrum etiam utcumque video, ille magis videt; hoc videre vos non potestis. Sed cum dixero, qui videt quod dico, sive credat et me videre quod dixi, sive non credat, quid ad me illud? Sinceriter videat, et de me quod vult credat.

CAPUT VI. Arianorum error in verbis Dominicis.

8. *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Hic Arianorum error exurgit: sed exurgit, ut cadat; quia non humiliatur, ut surgat. Quid est quod te movit? Filium minorem vis dicere. Audisti enim, *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Minorem vis ex hoc Filium dici: novi hoc, novi, hoc te movit: crede minorem non esse, videre nondum potes, crede hoc est quod paulo ante dicebam. Sed quomodo, inquies, contra verba ipsius crediturus sum? Ipse dicit, *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Adtende et quod sequitur: *Quæcumque enim fecit Pater, eadem et Filius facit:* non dixit, talia. Paululum adtendat Caritas Vestra, ne vobismetipsis strepitum faciatis. Tranquillo corde opus est, pia et devota fide, intentione religiosa: non in me vasculum, sed in illum adtendite qui panem ponit in vasculo. Adtendite ergo paululum. In his enim quæ supra diximus hortantes ad fidem, ut animus imbutus fide sit intellectus capax, ea quæ dicta sunt, festiva, læta, facilia, sonuerunt, exhilaraverunt mentes vestras, secuti estis, intellexistis quæ dixi. Quæ vero dicturus sum, spero aliquos intellecturos: vereor tamen non omnes intellecturos. Et quia Deus nobis proposuit per lectionem Evangelii unde dicamus, nec vitare possumus, quod proposuit magister; forte vereor ne qui non intellexerint, qui fortassis plures erunt, putent me frustra sibi locutum: sed tamen propter eos qui intellexerint non frustra loquor. Lætetur qui intelligit, patienter ferat qui non intelligit: quod non intelligit ferat, et ut intelligat (a) differat.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Refellit Arianos.

9. Non ergo ait, Quæcumque Pater facit, talia Filius facit: tamquam alia faciat Pater, et alia Filius. Videbatur enim tamquam hoc dixisse, cum superius diceret, *Non facit a se Filius quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Intende: neque ibi ait, nisi quod audierit Patrem jubentem; sed, *Viderit*, inquit, *Patrem facientem.* Si ergo carnalem intellectum; vel potius sensum interrogemus, quasi duos sibi proposuit artifices, Patrem et Filium; Patrem facientem nullo viso, Filium facientem a Patre viso. Carnalis adhuc adspectus est. Verumtamen ut ea quæ superiora sunt intelligamus, ista humiliora et abjecta non declinemus. * Primo sic nobis ante oculos constituamus aliquid, putemus esse duos fabros, patrem et filium. Fecit pater arcam, quam filius facere non poterat, nisi patrem videret facientem: adtendit arcam quam fecit pater, et fecit arcam aliam talem, non eamdem. Differo paululum verba quæ sequuntur, et jam interrogo Arianum: Siccine intelligis, quomodo proposui? Fecit Pater aliquid, quod cum videret Filius Patrem facientem, fecit et ipse tale aliquid? Hoc enim videntur sonare verba, quibus permotus es? Neque enim ait, Non potest a se facere Filius quidquam, nisi quod audierit Patrem jubentem. Sed ait, *Non potest a se facere Filius quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Ecce si sic intelligis, fecit Pater, et adtendit Filius, ut videret et ipse quod faceret; faceret autem aliud aliquod tale, quale fecerat Pater. Hoc quod fecit Pater, per quem fecit? Si non per Filium, si non per Verbum; incurristi in blasphemiam Evangelii. Omnia enim per ipsum facta sunt. Ergo jam quod fecerat Pater, per Verbum fecerat: si per Verbum fecerat, per Filium fecerat. Quis est alius qui adtendit, ut faciat aliud aliquid quod viderit Patrem facientem? Non soletis dicere duos Filios habere Patrem: unus est Unicus de illo genitus. Per misericordiam vero suam, solus ad divinitatem, et non solus ad hereditatem. Coheredes Unico suo fecit Pater: non quos de sua substantia sicut ipsum genuit, sed quos de familia sua per ipsum adoptavit. In adoptionem quippe filiorum vocati sumus, sicut sancta Scriptura testatur.

Carnalem ipsorum sensum explodit.

* CAPUT VII.

Quæ fecit Pater non nisi per Filium fecit.

Johan. 1. 3.

Ephes. 1. 5.

CAPUT VIII. Non alia Pater, alia Filius, sed eadem opera Trinitas facit.

10. Quid ergo dicis? Ipse unicus loquitur: ipse Filius unicus in Evangelio loquitur: ipsum Verbum nobis verba fecit, ipsum audivimus dicentem, *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Jam fecit Pater ut videat quod faciat Filius: et tamen nihil facit Pater nisi per Filium. Certe turbaris hæretice, certe turbaris: sed tamquam helleboro accepto turbaris, ut saneris. Jam te non invenis, sententiam tuam et carnalem intuitum tuum, quantum arbitror, etiam ipse condonas. Repone oculos carnis post te, erige si aliquid habes in corde, divina intuere. Audis quidem humana verba per hominem, per Evangelistam, per E-

(a) Editi, *disserat*, mendose pro *differat*; quomodo habetur in Tractatu 18. super Johan. n. 1.

CLASSIS I.

vangelium audis humana verba, sicut homo: sed de Verbo Dei audis, ut humana audias, divina cognoscas. Exagitavit magister, ut erudiret; seminavit quæstionem, ut moveret intentionem. *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Consequens erat quod diceret, Quæcumque enim Pater facit, talia facit Filius. Non hoc ait: sed, *Quæcumque Pater facit hæc eadem et Filius facit.* Non alia Pater facit, alia Filius facit: quia omnia quæ Pater facit, per Filium facit. Suscitavit Lazarum Filius, numquid Pater eum non suscitavit? Illuminavit Filius cæcum, numquid Pater non illuminavit? Pater per Filium in Spiritu-sancto. Trinitas est: sed una operatio, una majestas, una æternitas, una coæternitas, et opera eadem Trinitatis. Non alios homines creat Pater, alios Filius, alios Spiritus-sanctus: unum eumdemque hominem et Pater et Filius et Spiritus-sanctus creat; et Pater et Filius et Spiritus-sanctus unus Deus creat.

Johan. 11. Johan. 9.

CAPUT IX. Trinitas personarum et unitas Divinitatis.

11. Adtendis pluralitatem personarum, sed unitatem Divinitatis agnosce. Propter pluralitatem enim personarum dictum est, Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Non ait, Faciam hominem, et adtende cum facio, ut possis et tu alterum facere. Faciamus, inquit; pluralitatem audio: ad imaginem nostram; item pluralitatem audio. Ubi ergo singularitas Divinitatis? Lege sequentia: Et fecit Deus hominem. Dicitur, Faciamus hominem: et non dicitur, Fecerunt dii hominem. Intelligitur unitas in eo quod dictum est, Fecit Deus hominem.

Gen. 1. 26. Ibidem 27.

Sensus verborum Christi imbutis ante recta fide, perquirendus.

12. Ubi est ergo intentio illa carnalis? Confundatur, abscondatur, perimatur: loquatur nobis Verbum Dei. Jam pii, jam credentes, jam imbuti fide et comparato aliquo merito intelligentiæ, convertamus nos ad ipsum Verbum, ad fontem luminis, et dicamus simul, Domine, eadem fecit Pater quæ tu; quia quidquid facit Pater, per te facit. Te Verbum audivimus in principio: non vidimus, sed credimus. Ibi consequenter audivimus, quia omnia per te facta sunt. Omnia ergo quæ facit Pater, per te facit. Eadem ergo facis quæ Pater. Quid est quare dicere voluisti, *Non potest Filius a se facere quidquam?* Video enim æqualitatem quamdam tibi cum Patre, in eo quod audio, *Quæcumque Pater facit, hæc eadem Filius facit:* agnosco æqualitatem, hic intelligo, hic capio ut possum: Ego et Pater unum sumus. Quid est, quod non potes facere quidquam, nisi quod videris Patrem facientem? Quid est hoc?

Johan. 1. 3. Johan. 10. 30.

Difficultas intelligendi isthæc verba ex eo quod non intelligatur videre ipsius Verbi.

13. Forte dicat mihi, immo dicat nobis omnibus: Hoc enim quod dixi, *Non potest Filius facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem:* videre meum quomodo intelligis? videre meum quid est? Sequestra paululum formam servi, quam propter te suscepit. Etenim in illa forma servi Dominus noster oculos et aures habebat in carne, et illa forma humana qualem et nos portamus eadem figura corporis erat, eadem lineamenta membrorum. Caro illa venerat A ex Adam: sed non erat ille Adam. Ergo Dominus ambulans sive in terra, sive in mari, sicut ei placuit, sicut voluit, quia quidquid voluit, potuit; inspexit quod voluit: jecit oculos, vidit; avertit oculos, et non vidit, a tergo erat qui sequebatur, ante erat qui videretur; oculis corporis quod ante erat, videbat. * Divinitatem vero nihil latebat. Sepone, sepone, inquam, paululum formam servi: formam Dei vide, in qua erat ante quam mundus fieret; in qua erat æqualis Patri: per eum hoc accipe et intellige quid tibi ait, Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Ibi eum vide, si potes; ut possis videre quid sit videre ipsius. In principio erat Verbum. Quomodo videt Verbum? Habetne oculos Verbum, an in illo se inveniunt B oculi nostri, et oculi non carnales, sed oculi piorum cordium? Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* CAPUT X.

Philip. 2. 6.

Matth. 5. 8.

In Christo forma servi mortalibus ostendebatur, forma Dei beatis servabatur.

14. Adspicis Christum hominem et Deum: ostendit tibi hominem, servat tibi Deum. Et vide quia Deum tibi servat, qui se tibi hominem ostendit. Qui diligit me, inquit, mandata mea custodit: qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum. Et tamquam diceretur, Quid ei dabis, quem diligis? Et ostendam, inquit, meipsum illi. Quid est hoc Fratres? Quem jam videbant, ipse se illis demonstraturum promittebat. Quibus? A quibus videbatur, an a quibus et non videbatur? Sic loquens Apostolo cuidam ait, quærenti videre Patrem, ut sufficeret ei, et dicenti, Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. C Et ille stans ante oculos servi, in forma servi, servans oculis deificatis formam Dei, ait illi, Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Qui me videt, videt et Patrem. Patrem quæris videre, me vide: vides me, et non vides me. Vides quod pro te assumsi, non vides quod pro te servavi. Audi mandata, purga oculos. Quia qui diligit me, mandata mea custodit, et ego diligam eum, Tamquam custodienti mandata mea, et tamquam sanato per mandata mea, ostendam meipsum illi.

Johan. 14. 21. Ibidem 8. etc.

CAPUT XI. Videre Verbi non aliud a Verbo.

15. Si ergo, Fratres, videre non possumus quid sit videre Verbi, quo imus? quam visionem forte præpropere exigimus? Quid nobis ostendi volumus quod videre non possumus? Ideo ista dicta sunt quæ desideramus videre, D non quod jam possimus capere. Videre enim Verbi si videas, forte in eo quod vides videre Verbi, ipsum Verbum videbis; ut non aliud sit Verbum, aliud videre Verbi, ne ibi sit aliquid * coaugmentatum et copulatum et duplex et compaginatum. Simplex enim aliquid est ineffabili simplicitate. Non quemadmodum homo, aliud est homo, aliud videre hominis. Nam aliquando exstinguitur quod est videre hominis, et manet homo. Hoc est quod dicebam dicturum me aliquid, quod non possent omnes intelligere: etiam Dominus faciat, ut aliqui intellexerint. Fratres mei, ad hoc exhortatur, ut videamus, videre Verbi ultra vires nostras esse; quia parvæ sunt, nutriantur, perficiantur. Un-

* f. coagmentatum.

CLASSIS I.

Johan. 14. 21.

Caritas capaces reddit ad capienda divina.

Johan. 15. 34.

de? Mandatis. Quibus mandatis? Qui diligit me, A mandata mea custodit. Quæ mandata? Jam enim crescere volumus, jam roborari, jam perfici, ut videamus videre Verbi. Dic jam, Domine, quæ mandata? Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis. Hanc ergo, Fratres, caritatem de ubertate fontis hauriamus, istam capiamus, in ea nutriamur. Cape per quod sis capax. Caritas te gignat, caritas nutriat, caritas perficiat, caritas roboret, ut videas videre Verbi, non aliud esse Verbum, et aliud videre ipsius; sed ipsum quod est videre Verbi, hoc esse Verbum: et cito forte intelliges, quia illud quod dictum est, *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*, tale est, ac si diceret, Non esset Filius, nisi de Patre nasceretur. Sufficiat, Fratres, B novi id me dixisse, quod cogitatum forte aperiatur multis, sæpe verbis dictum forte obscuretur.

Sensus loci propositi. Confer Tract. 18. et 20. in Johannem.

* Alias 84. de verbis Domini.

* SERMO CXXVII.

De verbis Evangelii Johan. 5. Amen, amen dico vobis, quia veniet hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent, *etc. nec non de verbis Apostoli*,
a 1. Cor. 2. Quod (*a*) oculus non vidit, *etc.*

CAPUT I. Spes Christianorum de iis est quæ non videntur. Florus ad 1. Cor. 2.

1. SPES nostra, Fratres, non de isto tempore, neque de hoc mundo est, neque in ea felicitate qua excæcantur homines qui obliviscuntur Deum. Hoc nosse primitus et Christiano corde tenere debemus, C non ad præsentis temporis bona nos factos esse Christianos; sed ad nescio quid aliud, quod Deus jam promittit, et homo nondum capit. De hoc enim bono dictum est, *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Ergo quia hoc bonum tam magnum, tam præclarum, tam ineffabile, non invenit hominem præceptorem, tenuit Deum promissorem. Nunc enim quod ei promissum est,
b homo (*b*) cæcus corde non percipit: nec ei potest ostendi in præsenti; quid ipse cui promittitur sit futurus. Quia et infans natus si posset verba loquentis intelligere, cum ipse loqui non posset, nec ambulare, nec aliquid agere, sed sicut eum videmus infirmum, jacentem, indigum opis alienæ, D tantummodo intelligere posset eum qui sibi loqueretur, et diceret ei, Ecce sicut vides me ambulantem, operantem, loquentem, post paucos annos talis eris: attendens se et illum, quamvis quod promitteretur, videret; tamen suam
c considerans infirmitatem, non crederet, et (*c*) videret tamen quod promittebatur. Nobis autem tamquam infantibus in hac carne atque infirmitate jacentibus, et magnum est quod promittitur, et non videtur: et erigitur fides qua credi-

1. Cor. 2. 9.

Apta similitudo.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

A mus quod non videmus, ut mereamur videre quod credimus. Quicumque (*d*) irridet hanc fidem, ut ideo putet non sibi esse credendum,
d quia non videt; quando venerit quod non credebat, erubescit; confusus separatur, separatus damnatur. Qui autem crediderit, segregatur ad dexteram, et stabit cum magna fiducia et lætitia inter illos quibus dicetur, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Conclusit autem Dominus, cum hæc verba diceret, sic: Ibunt isti in ambustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Hæc est vita æterna, quæ nobis promittitur.

Matth. 25. 34.

Ibidem 46.

CAPUT II. Vita æterna nobis promissa quantum amanda.

2. Quia amant homines vivere in hac terra, promissa est illis vita; et quia multum timent B mori, promissa est illis æterna. Quid amas? Vivere. Hoc habetis. Quid times? Mori. Non patieris. Hoc sufficere visum est humanæ infirmitati, ut diceretur, Habetis vitam æternam. Capit hoc mens humana, utcumque ex hoc quod agit, quod futurum est capit. Sed quantum capit ex hoc parvo quod agit? Quia vivit, et mori non vult; amat vitam æternam, vult semper vivere, numquam mori. Sed et illi qui (*e*) torquebuntur e
in pœnis, velle habent mori, et non possunt. Non ergo magnum est diu vivere, aut semper vivere: sed magnum est beate vivere. Amemus vitam æternam: et ex eo noverimus quantum pro vita æterna laborare debemus, cum videmus homines amatores præsentis vitæ temporalis atque finiendæ, sic pro illa laborare, ut quando vene- C rit metus mortis, quidquid possunt faciant, non ut auferant, sed ut differant mortem. Quantum homo laborat, quando mors imminet, fugiendo, latendo, quidquid habet dando, et se redimendo, laborando, cruciatus molestiasque sustinendo, medicos adhibendo, et quidquid aliud homo potest? Videte quia consumtis laboribus et facultatibus suis, ut aliquantum vivat, potest facere: ut semper vivat, non potest. Si ergo laborare tanto, tanto conatu, tantis impendiis, tanta instantia, tanta vigilantia, tanta cura agitur, ut aliquantum plus vivatur: quomodo agendum est, ut semper vivatur? Et si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt, ut differant mortem, et vivant paucos dies, ne perdant paucos dies: quam stulti sunt, qui sic vivunt, ut perdant æternum D diem?

Quid sit æterna vita, et quanti emenda.

3. Hoc solum ergo nobis promitti potest, ut dulcescat nobis utcumque munus Dei, ex hoc quod habemus modo: quia de munere ipsius habemus ut vivamus, ut salvi simus. Ponamus ergo nobis ante oculos talem vitam, cum promittitur æterna, ut removeamus ab illa quidquid hic molestum patimur. Facilius enim invenimus quid ibi non sit, quam quid ibi sit. Ecce hic vivimus, vivemus et ibi. Salvi sumus quando hic

(a) Meminit Possidius in Indiculis cap. 8. *De eo quod scriptum est, Quod oculus non vidit etc.* Florus quoque citat ad 1. Cor. 2.

(b) Phimarconensis MS. *homo angusto corde.*

(c) Lov. *et si videret.* Abest *si* ab Am. Er. et multis MSS.

(d) Phimarcon. codex, *Quicumque infirmus est in hac fide.*

(e) Plures MSS. *torquentur.*

CLASSIS I.

non ægrotamus, neque aliquid dolet in corpore: salvi erimus et ibi. Et quando nobis bene est in hac vita, nullas pœnas patimur: nullas patiemur et ibi. Pone ergo hic hominem viventem, salvum, nullas pœnas patientem: si ei donaret quisquam ut semper sic esset, et hoc bonum non (a) desineret, quantum gauderet? quantum extolleretur? quomodo se non caperet lætitia sine pœna, sine cruciatu, sine fine vitæ? Si hoc solum nobis promitteret Deus, quod dixi, quod modo, quibus potui, verbis descripsi et commendavi; quanti erat emendum, si venale esset, quantum dandum erat, ut emeretur? * Sufficeret quidquid haberes, etiam si totum mundum possideres? Et tamen venale est: eme si vis. Nec multum exæstues de re magna propter pretii magnitudinem. Tantum valet, quantum habes. Ad aliquid ergo magnum et pretiosum comparandum parares aurum, vel argentum, vel pecuniam, vel fructus aliquos pecorum aut frugum, qui in tua possessione nascerentur, ut emeres nescio quid hoc magnum et præclarum, quo viveres in hac terra felix. Et hoc eme, si vis. Noli quærere quid habeas, sed qualis sis. Res ista te valet. Tantum valet, quantum es tu. Te da, et habebis illam. Quid turbaris? quid exæstuas? Numquid quæsiturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te illi rei, et habebis illam. Sed malus sum, inquies, et forte me non accipit. Dando te illi, bonus eris. Ut huic fidei promissionique te des, hoc est bonum esse. Cum autem bonus fueris, pretium ipsius rei eris: et habebis, non quod dixi solum, salutem, incolumitatem, vitam, et sine fine vitam: non hoc solum habebis, adhuc alia tollo. Non ibi erit lassari et dormire: non ibi erit esurire et sitire: non ibi erit crescere et senescere; quia nec nasci erit, ubi integri numeri manent. Numerus qui est, ipse est; nec opus est ut augeatur, quia non ibi fit ut minuatur. Ecce quanta tuli, et nondum dixi quid ibi erit. Ecce jam vita est, jam incolumitas est, jam nulla pœna, nulla fames, nulla sitis, nullus defectus, nihil horum; et tamen nondum dixi, *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit*. Si enim dixi, falsum est quod scriptum est, *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit*. Unde enim adscenderet in cor meum, ut dicerem *quod in cor hominis non adscendit?* Creditur, et non videtur: non solum non videtur, sed nec dicitur. Quomodo ergo creditur, si non dicitur? Quis credit quod non audit? Si autem audit ut credat, dicitur: si dicitur, cogitatur: si cogitatur et dicitur, et in auribus hominum intrat. Et quia non diceretur nisi cogitaretur, et in cor hominis adscendit. Jam ecce ista quæstio tantæ rei conturbat nos, ut non possimus verbis explicare quæstionem. Quia explicat rem?

* CAPUT III.

Pretium vitæ æternæ.

Vita æterna verbis hominis non dicitur.

CAPUT IV. Johan. 5, 24.

4. Attendamus itaque Evangelium, modo Dominus loquebatur, et faciamus quod ipse dixit: *Qui credit in me*, inquit, *transitum facit a morte in vitam, et in judicium non venit.* * *Amen dico vobis, quia veniet hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent.* * *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit Filio habere vitam in semetipso.* Generando dedit: quia genuit, dedit. Filius enim de Patre est, Pater non est de Filio: sed Pater Filii Pater est, et Filius Patris est Filius. Verumtamen Filius de Patre genitus, non Pater de Filio: et semper Filius; semper ergo genitus. Quis hoc capiat semper genitum? Omnis enim homo, cum audit genitum, occurrit illi. Ergo erat tempus, quando non erat iste qui genitus est. Quid ergo dicimus? Non sic. non erat tempus ante Filium, quia omnia per ipsum facta sunt. Si omnia per ipsum facta sunt, et tempora per ipsum facta sunt; quomodo possent esse tempora ante Filium, per quem facta sunt tempora? Tolle ergo omnia tempora, semper cum Patre Filius. Si semper cum Patre Filius, et tamen Filius, semper genitus: si semper genitus, semper cum genitore erat qui genitus est.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

v. 25.

v. 26.

Filius semper genitus a Patre.

Johan. 1. 3.

5. Numquam hoc vidi, inquies tu, aliquem generantem, et semper cum illo quem generavit: sed præcessit ille qui generavit, et secutus est tempore ille qui generatus est. Bene dicis, Numquam hoc vidi: quia hoc ad illud pertinet, *quod oculus non vidit*. Quæris quomodo dicatur? Non potest dici: quia *nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit*. Credatur, et colatur. Cum creditur, colitur; cum colitur (b) crescitur; cum crescitur, capitur. Adhuc enim in ista carne, quamdiu peregrinamur a Domino, ad Angelos sanctos, qui hæc vident, infantes sumus, lactandi fide, pascendi specie. Sic enim dicit Apostolus: Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, non per speciem. Venturi sumus ad speciem, quæ nobis sic promittitur per Johannem in epistola ejus: Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Filii Dei sumus jam per gratiam, per fidem, per sacramentum, per sanguinem Christi, per redemptionem Salvatoris: Filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, ei similes erimus; quoniam videbimus eum sicuti est.

Generatio sempiterna Filii Dei explicari non potest

2. Cor. 5. 6. et 7.

1. Johan. 3. 2.

6. Ecce ad quid nutrimur capiendum, ecce ad quid nutrimur percipiendum, comedendum: ut tamen quod comeditur non minuatur, et qui comedit vegetetur. Nam modo cibus vegetat comedendo; sed minuitur cibus qui comeditur: quando autem cœperimus comedere justitiam, comedere sapientiam, comedere illum immortalem cibum, et nos vegetamur, et cibus ille non minuitur. Si enim novit oculus pasci luce, nec tamen minuit lucem; non enim minor erit lux, quia videtur a pluribus; plurium oculos pascit, et tamen tanta est quanta erat; et illi pascuntur, et

CAPUT V. Deus cibus mentis beatæ.

(a) Omnes MSS. *finiret*.
(b) In editis hoc et proximo loco, *creditur*: pro *crescitur*, quod verbum in melioris notæ MSS. reperimus; in aliis vero, *crescit*.

CLASSIS I.

illa non minuitur: si Deus dedit hoc luci, quam fecit ad oculos carnis; quid est (*a*) ipse lux ad oculos cordis? Si ergo laudaretur tibi aliquis cibus magnus, quem pransurus esses, parares ventrem: laudatur tibi Deus, para mentem.

Resurrectio animæ per fidem.

7. Ecce quid tibi dicit Dominus tuus: *Veniet hora*, inquit, *et nunc est. Veniet hora, et ipsa hora nunc est, quando:* quid? *quando mortui audient vocem Filii Dei; et qui audierint, vivent.* Qui ergo non audierint, non vivent. Quid est, *qui audierint?* Qui obedierint. Quid est, *qui audierint?* Qui crediderint et obtemperaverint, ipsi vivent. Ergo ante quam crederent et obedirent, mortui jacebant: et ambulabant, et mortui erant. Quid valebant, quia ambulabant mortui? Et tamen si quis inter illos moreretur corpore, currerent, sepulcrum pararent, involverent, portarent, sepelirent mortui mortuum: de quibus dictum est, Sine mortuos sepeliant mortuos suos. Matth. 8.22. Tales mortui sic suscitantur verbo Dei, ut vivant in fide. Qui mortui erant in infidelitate, verbo excitantur. Ephes. 5.14. De ipsa ora dixit Dominus, *Veniet hora, et nunc est.* Verbo enim suo suscitabat mortuos infideles: de quibus dicit Apostolus, » Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Hæc resurrectio mentium est, hæc resurrectio interioris hominis est, hæc resurrectio animæ est.

CAPUT VI. Resurrectio corporis a liis in bonum, aliis in malum.

8. Sed non ista sola est, restat et corporis. Qui resurgit in anima, bono suo resurgit in corpore. Non enim omnes resurgunt in anima: omnes resurrecturi sunt in corpore. In anima, inquam, non omnes resurgunt: sed qui credunt et obediunt: quia *qui audierint, vivent.* Sicut autem ait Apostolus, Non omnium est fides. 2 Thess. 3.2. Si ergo non omnium est fides, non omnes resurgunt in anima. Cum venerit hora resurrectionis corporis, omnes resurgent: boni sint, mali sint; omnes resurgent. Sed qui prius resurgit in anima, bono suo resurgit in corpore: qui non prius resurgit in anima, malo suo resurgit in corpore. Qui resurgit in anima, resurgit in corpore ad vitam: qui non resurgit in anima resurgit in corpore ad pœnam. Quia ergo Dominus commendavit nobis resurrectionem istam animarum, ad quam omnes debemus festinare, in qua laborare ut vivamus, et vivendo usque in finem perseveremus; restabat ut commendaret nobis etiam resurrectionem corporum, quæ futura est in fine sæculi. Sed audite quomodo et ipsam commendavit.

9. Cum dixisset, *Amen dico vobis, quia veniet hora, et nunc est, quando mortui*, id est, infideles, *audient vocem Filii Dei*, id est Evangelium; *et qui audierint*, id est, qui obedierint, *vivent*, id est, justificabuntur, et infideles jam non erunt: cum ergo hoc dixisset, quoniam vidit docendos nos esse et de resurrectione carnis, non sic relinquendos, secutus est, et ait, *Sicut enim habet Pater vitam in semetipso, sic dedit Filio habere vitam in semetipso.* Hoc ad suscitandas mentes, A hoc ad vivificandas mentes. Deinde adjecit, *Et potestatem dedit ei et judicium facere, quoniam Filius hominis est.* Iste Filius Dei, Filius hominis est. Etenim si Filius Dei, Filius Dei maneret, et Filius hominis non fieret, filios hominum non liberaret. Ipse qui fecerat hominem, factus est quod fecit, ne periret quod fecit. Sic autem factus est homo, ut maneret Filius Dei. Factus est enim homo suscipiendo quod non erat, non perdendo quod erat: manens Deus, factus est homo. Accepit te, non consumtus est in te. Talis ergo ad nos venit, Filius Dei Filius hominis, faciens et factus, creator et creatus; creator matris, creatus ex matre: talis ad nos venit. Secundum id quod Filius Dei est, ait *Veniet hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei.* B Non dixit, Filii hominis: veritatem enim commendabat in qua æqualis est Patri. *Et qui audierint, vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit Filio vitam habere in semetipso:* non participando, sed *in semetipso.* Nos enim non habemus vitam in nobis ipsis, sed in Deo nostro. Ille autem Pater vitam in semetipso habet: et talem genuit Filium, qui haberet vitam in semetipso; non fieret vitæ particeps, sed ipse vita esset, cujus nos vitæ participes essemus: plane ut haberet vitam in semetipso, et esset ipse vita. Ut autem fieret Filius hominis, a nobis accepit. Filius Dei in semetipso; Filius hominis ut esset, a nobis accepit. De suo Filius Dei, de nostro Filius hominis. Quod minus est, a nobis accepit: quod plus est, nobis dedit. Nam C et mortuus est ex illo quod Filius hominis est, non secundum illud quod Filius Dei. Mortuus est tamen Filius Dei: sed secundum carnem mortuus, non secundum Verbum quod caro factum est, et habitavit in nobis. Johan. 1.14. Ergo quod est mortuus, de nostro mortuus est: quod vivimus, de ipsius vivimus. Nec ille potuit mori de suo, nec nos vivere de nostro. Hoc ergo tamquam Deus, tamquam unigenitus, tamquam generanti æqualis, commendavit nobis Dominus Jesus, quod si audierimus vivemus.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Incarnationis Filii Dei causa et ratio.

Filius Dei in seipso vita.

Quomodo mortuus sit.

CAPUT VII. Christus judex in forma servi.

10. Sed *et potestatem*, inquit, *dedit ei et judicium facere, quoniam Filius hominis est.* Ergo ad judicium illa forma ventura est. Forma hominis ventura est ad judicium: ideo ait, *Potestatem dedit ei et judicium facere, quoniam Filius hominis est.* D Judex hic erit Filius hominis; Zach. 12.10 forma illa hic judicabit quæ judicata est. Audite, et intelligite: jam hoc Propheta dixerat, Videbunt in quem pupugerunt. Johan. 19.37. Ipsam formam videbunt, quam lancea percusserunt. Sedebit judex, qui stetit sub judice. Damnabit veros reos, qui factus est falsus reus. Ipse veniet, forma illa veniet. Hoc et in Evangelio habes: cum ante oculos discipulorum suorum iret in cælum, stabant illi et adtendebant, et sonuit vox Angelica, Viri Galilæi, quid statis? etc. Act. 1.11. Hic Jesus sic veniet, quomodo eum videtis euntem in cælum. Quid est, sic veniet? In ipsa forma veniet. *Po-*

(*a*) Plerique MSS. *ipsa lux.*

 testatem enim dedit ei judicium facere, quoniam Filius hominis est: Videte autem qua ratione hoc oportebat, et hoc rectum erat, ut judicandi viderent judicem. Judicandi enim erant et boni et
Matth. 5, 8. mali. Beati autem mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Restabat ut in judicio forma servi et bonis et malis ostenderetur, forma Dei solis bonis servaretur.

Deum videre, summa felicitas. 11. Quid enim accepturi sunt boni? Ecce jam dico, quod paulo ante non dixi; et tamen dicendo non dico. Dixi enim quia erimus illic salvi, erimus incolumes, erimus viventes, erimus sine pœnis, erimus sine fame et siti, erimus sine defectu, erimus sine orbitate oculorum nostrorum. Totum hoc dixi: et quid habebimus plus, non
* CAPUT VIII. dixi. VIDEBIMUS Deum. Hoc autem tantum erit, et tanta res erit, ut in ejus comparatione nihil sit totum. Dixi quod viventes erimus, quod salvi et incolumes, quod famem sitimque non patiemur, quod in lassitudinem non cademus, quod somnus non nos premet. Totum hoc quid est ad illam felicitatem qua Deum videbimus? Quia ergo Deus ipse ut est, modo ostendi non
1. Cor. 2, 9. potest, quam tamen videbimus; ideo *quod oculus non vidit, nec auris audivit*, hoc videbunt boni, hoc videbunt pii, hoc videbunt misericordes, hoc videbunt fideles, hoc videbunt qui habebunt bonam sortem in resurrectione corporis, quia habuerunt bonam obedientiam in resurrectione cordis.

Forma servi ab omnibus videbitur, forma Dei a solis piis. Isai. 26, 10 sec. LXX. 12. Ergo et malus Deum visurus est? de quo dicit Isaias, Tollatur impius, ne videat claritatem Dei. Ergo et impii et pii videbunt formam illam: et cum fuerit dicta sententia, Tollatur impius, ne videat claritatem Dei; restat ut circa pios et bonos impleatur quod Dominus ipse promisit, cum hic in carne esset, et videretur non solum a bonis, sed etiam a malis. Loquebatur inter bonos et malos; et conspicuus omnibus, Deus occultus, homo manifestus; Deus regens homines, homo apparens inter homines: loquebatur
Johan. 14, 21. ergo inter illos, et dicebat, Qui diligit me, mandata mea custodit; et qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum. Et quasi diceretur illi, Et quid ei dabis? Et ostendam, inquit, me ipsum illi. Quando hoc dixit? Quando ab hominibus videbatur. Quando hoc dixit? Quando et ab eis videbatur, a quibus non diligebatur. Quomodo ergo se ostensurus erat dilectoribus suis, nisi quia talem qualem non videbant dilectores sui? Ergo quia forma Dei servabatur, forma hominis ostendebatur: per formam hominis hominibus loquens, conspicuus et visibilis, et bonis et malis omnibus ostendebat se, dilectoribus suis servabat se.

CAPUT IX. Post resurrectionem vita æterna in visione Dei. 13. Quando se demonstraturus est dilectoribus suis? Post resurrectionem corporis, quando tolletur impius, ne videat claritatem Dei. Tunc enim, cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam
1. Johan. 3, 2. videbimus eum sicuti est. Ipsa est vita æterna.
Johan. 17, 3. Nam totum quidquid dicebamus, nihil est ad illam vitam. Quia vivimus, quid est? Quia salvi sumus, quid est? Quia videbimus Deum: ma-
A gnum. Ipsa est vita æterna: ipse hoc dixit, Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Hæc est vita æterna, ut cognoscant, videant, capiant, norint quod crediderant, percipiant quod nondum capere poterant. Jam videat mens, quod oculus non viderat, nec auris audierat, nec in cor hominis adscenderat: hoc illis dicetur in fine, Venite Benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. Matth. 25, 34. Ibunt ergo illi mali in ambustionem æternam. Justi autem quo? In vitam æternam. Quid est vita æterna? Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum.

14. Loquens ergo de futura resurrectione cor- * CAPUT X. Resurrectio carnis futura.
B poris, et non nos dimittens, ait, *Potestatem dedit ei et judicium facere, quoniam Filius hominis est: Nolite mirari hoc, quia veniet hora.* Ibi non addidit, *et nunc est*: quia ista hora postea erit, quia ista hora in fine sæculi erit, quia ista hora novissima erit, in novissima tuba erit. *Nolite mirari*, quis hoc dixi, *Dedit ei potestatem et judicium facere, quoniam Filius hominis est. Nolite mirari.* Ideo dixi, quia hominem ab hominibus oportet judicari. Quibus hominibus judicandis? Quos invenit vivos? Non solum. Sed quid? *Veniet hora quando hi qui sunt in monumentis.* Quomodo expressit carne mortuos? *qui sunt in monumentis*, quorum jacent sepulta cadavera, quorum favillæ tectæ sunt, quorum ossa dispersa sunt, quorum caro jam non est, et tamen Deo
C integra est. *Veniet hora quando omnes qui sunt in monumentis audient vocem ejus, et prodient omnes.* Boni sint, mali sint, audient vocem, et exient. Rumpentur omnia vincula inferorum: omne quod periit, immo perisse putatur restitueretur. Si enim Deus fecit hominem qui non erat, non potest reparare quod erat?

CAPUT XI. Mortuorum suscitatio a Deo, non minus credibilis quam creatio. 15. Puto quia cum dicitur, Deus mortuos suscitaturus est, non res incredibilis dicitur: quia de Deo, non de homine dicitur. Magna res est quæ fiet, et incredibilis res est quæ fiet. Sed non fit incredibilis, quia vide qui facit. Ille dicitur quod suscitabit te, qui creavit te. Non eras, et es; et factus, non eris? Absit, ne credas. Mirabilius aliquid fecit Deus, quando fecit quod non erat: et tamen fecit quod non erat; et non credi-
D tur reparaturus quod erat, ab eis ipsis quos fecit quod non erant? Hoc est quod rependimus Deo, qui non eramus, et facti sumus? Hoc illi rependimus, ut eum resuscitare quod fecit non posse credamus? Hæc est merces, quam illi reddit creatura sua? Ideo te feci, dicit tibi Deus, o homo, ante quam esses, ut non mihi credas futurum te esse quod eras, qui potuisti esse quod non eras? Sed ecce, inquit, in sepulcro quod video, favilla est, cinis est, ossa sunt: et hoc item accipiet vitam, cutem, pulpas, carnem, et resurget? quid, favilla ista, ossa ista, quæ video in sepulcro? Vel in sepulcro vides favillam, vides ossa: in utero matris tuæ nihil erat. Hoc vides, vel favilla sunt, vel ossa sunt: tu ante quam es-

CLASSIS I. ses, nec favilla erat, nec ossa erant: et tamen factus es, cum omnino non esses: et non credis, quia ossa ista, (quoquo modo sunt, qualiacumque sunt, sunt tamen,) recipient formam quam habebant, cum tu acceperis quod non habebas? Crede: quia si credideris hoc, tunc suscitabitur anima tua. Et si suscitabitur anima tua (a) nunc; *Veniet hora, et nunc est:* tunc bono tuo resurget caro tua, quando veniet hora, ut omnes qui sunt in monumentis, audiant vocem ejus et prodeant. Non enim quia audis et prodis jam gaudere debes: audi quod sequitur, *Qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ: qui autem mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Conversi ad Dominum, etc.

v. 29.

* SERMO CXXVIII.

* Alias 43. de verbis Domini.

De verbis (b) Evangelii Johan. 5 Si ego testimonium perhibeo de me *etc. deque verbis Apostoli Gal.* 5. Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne perfeceritis. Caro enim concupiscit, *etc.*

CAPUT I. Testimonium Christi etiam de seipso quam verum sit.

1. Audivimus verba sancti Evangelii: et hoc potest aliquem permovere, quod ait Dominus Jesus, *Si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est verum.* Quomodo ergo non est verum testimonium veritatis? Nonne ipse est qui dixit, Ego sum via, et veritas, et vita? Cui ergo credendum est, si veritati non est credendum? Profecto enim non vult credere nisi falsitati, qui non eligit credere veritati. Dictum est ergo hoc secundum ipsos, ut sic intelligas, et ex his verbis hunc sensum concipias. *Si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est verum,* id est, sicut putatis. Ille enim noverat verum esse de se testimonium suum: sed propter infirmos, propter incredulos, propter non intelligentes, sol lucernas quærebat. Fulgorem quippe solis lippitudo eorum ferre non poterat.

Johan. 5. 31. Johan. 14. 6.

Cur quæsitum testimonium Johannis.

2. Ideo quæsitus est Johannes, qui testimonium perhiberet veritati, et audistis quid ait: *Vos venistis ad Johannem.* * *Ille erat lucerna ardens et lucens, et vos voluistis exultare ad horam in lumine ejus.* Lucerna ista ad illorum confusionem parata est, quia de hoc dictum est ante tantum tempus in Psalmis, Paravi lucernam » Christo meo. Ut quid lucernam soli? Inimicos » ejus induam confusione: super ipsum autem florebit sanctificatio mea. Denique hinc sunt confusi quodam loco per ipsum Johannem, quando dixerunt Domino Judæi, In qua potestate ista facis? Dic nobis. Quibus respondit, Dicite mihi » et vos, Baptismum Johannis de cælo est, an ex » hominibus? Audierunt, et tacuerunt. Cogitave» runt enim apud se cito. Si dixerimus, ab homi» nibus; lapidabit nos populus: quia prophetam » habent Johannem. Si dixerimus, de cælo; dicturus est nobis: Quare ergo non credidistis ei? Quia Johannes perhibuit Christo testimonium. Angustati in cordibus suis quæstionibus suis, et illaqueati laqueis suis, responderunt, Nescimus. Quæ potuit alia vox esse tenebrarum? Rectum est quidem homini, ut quando nescit, dicat, Nescio. Quando autem scit, et dicit, Nescio: testis est contra se. Utique noverant excellentiam Johannis, et quia de cælo erat baptismus ejus: sed nolebant adquiescere cui testimonium perhibuit Johannes. At ubi dixerunt, Nescimus: respondit eis Jesus, Nec ego dicam vobis in qua potestate ista facio. Et confusi sunt, et impletum est, Paravi lucernam Christo meo, inimicos ejus induam confusione.

v. 33. 35.

Psal. 131. 17.

Lucæ 20. 4. etc.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. In martyribus Christus sibi ipse perhibet testimonium.

3. Martyres nonne testes sunt Christi, et testimonium perhibent veritati? Sed diligentius cogitemus, quando illi Martyres perhibent testimonium, ipse sibi perhibet testimonium. Ipse enim habitat in Martyribus, ut perhibeant testimonium veritati. Audi unum ex Martyribus, ipsum apostolum Paulum: Numquid experimentum vultis accipere ejus, qui in me loquitur Christus? Dum perhibet ergo testimonium Johannes, Christus sibi perhibet testimonium, qui habitat in Johanne. Perhibeat testimonium Petrus, perhibeat Paulus, perhibeant ceteri Apostoli, perhibeat Stephanus; ipse sibi perhibet testimonium, qui habitat in omnibus. Ipse enim sine illis Deus est, illi sine illo quid sunt?

2. Cor. 13. 3.

4. De ipso dictum est, Adscendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus. Quid est, captivavit captivitatem? Vicit mortem. Quid est, captivavit captivitatem? Mortem procuravit diabolus, et ipse diabolus de morte Christi est captivatus. Adscendit in altum. Quid altius cælo novimus? Evidenter et ante oculos discipulorum suorum adscendit in cælum. Hoc scimus, hoc credimus, hoc fatemur. Dedit dona hominibus. Quæ dona? Spiritum sanctum. Qui tale dat donum, qualis ipse est? Magna est enim misericordia Dei: donum dat æquale sibi; quia donum ejus Spiritus-sanctus est, et unus Deus tota Trinitas, Pater et Filius, et Spiritus-sanctus. Quid nobis præstitit Spiritus-sanctus? Apostolum audi: Caritas Dei, inquit, diffusa est in cordibus nostris. Unde tibi, o mendice, caritas Dei diffusa est in corde tuo? Quid, aut in quo caritas Dei diffusa est in corde humano? Habemus, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus. Quare in vasis fictilibus? Ut eminentia virtutis sit Dei. Denique cum dixisset, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris: ne putaret quisque a se sibi esse quod diligit Deum, continuo addidit, per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis.* Ut ergo ames Deum, habitet in te Deus, et amet se de te, id est, ad amorem suum moveat te, accendat te, illuminet te, excitet te.

Psal. 67. 19. Ephes. 4. 8.

Act. 1. 9.

Florus ad Rom. 5.

Rom. 5. 5. Caritas ex Spiritu-Sancto

2. Cor. 4. 7.

* CAPUT III.

5. Lucta est enim in isto corpore: quamdiu vivimus, pugnamus; quamdiu pugnamus, peri-

Lucta animæ et carnis. Rom. 8. 27.

(a) Sic plures MSS. Editi autem, *anima tua: tunc veniet* (aut *venit*) *hora.*
(b) Hunc Florus ad Rom. 5. vocat Sermonem 44. de verbis Evangelii; et postea ad Galat 5. Sermonem de Apostoli verbis appellat.

CLASSIS I.

citamur: sed in his omnibus superamus, per eum qui dilexit nos. Pugnam nostram, modo cum

Gal. 5. 14.

Apostolus legeretur, audistis. *Omnis*, inquit, *Lex in uno sermone impletur, in eo quod est, Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Ista dilectio de Spiritu-sancto est. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Prius vide si jam nosti diligere te ipsum, et committo tibi proximum, quem diligas sicut te ipsum. Si autem nondum nosti diligere te; timeo ne decipias proximum tuum sicut te. Si enim amas iniquitatem, non diligis te. Psal-

Psal. 10. 6.

mus testis est: Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. Si autem odisti animam tuam, qui tibi prodest quia diligis carnem tuam? Si odisti animam tuam, et diligis carnem tuam, resurgit caro tua; sed ut torqueatur (a) anima tua. Er-

A

Subdenda anima Deo, animæ caro.

go prius anima diligenda est, quæ Deo subdenda est, ut ordinem suum servitus ista custodiat, anima Deo, animæ caro. Vis serviat caro tua animæ tuæ? Deo serviat anima tua. Debes regi, ut possis regere. Nam lucta ista tam periculosa est, ut si dimiserit rector, ruina sequatur.

Gal. 5. 15.
* CAPUT IV.
v. 26.
Florus ad Gal. 5.

6. Quæ lucta? *Si autem mordetis et comeditis invicem, videte ne ab invicem consumamini*. * *Dico autem, Spiritu ambulate*. Apostoli verba dico, quæ modo recitata sunt de epistola ipsius: *Dico autem, Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne perfeceritis. Dico autem Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis*: non dixit, ne habueritis: neque hoc dixit, ne feceritis: sed,

Apostolus de pugna carnis et Spiritus.

ne perfeceritis. Quid sit autem hoc, adjuvante Domino, dicam ut potero: adestote, ut intelligatis, si spiritu ambulatis. *Dico autem, Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne perfeceritis*. Sequatur: ne forte aliquid, ut hoc quod hic obscurum est, in ejus sequentibus verbis facilius possit intelligi. Dixi enim, non frustra Apostolum noluisse dicere, Concupiscentias carnis ne habueritis: neque hoc saltem voluisse dicere, Concupiscentias carnis ne feceritis: sed dixisse, *Concupiscentias carnis ne perfeceritis*.

v. 17.

Ipsam nobis luctam proposuit. In hoc prælio versamur, si Deo militamus. Quid ergo sequitur? *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis, faciatis*. Hoc si non intelligatur, periculosissime auditur. Ideo sollicitus ne male homines intelligendo pereant, suscepi hæc verba Apostoli, adjuvante Domino, exponere Vestræ Caritati. Vacat nobis, matutina cœpimus, hora prandii non urget: ad istum diem, id est sabbatum, maxime hi adsolent convenire, qui esuriunt verbum Dei. * Audite, et attendite, dicam quantum potero diligenter.

* CAPUT V.
Apostolus male intellectus.

7. Quid est hoc ergo quod dixi, Periculose auditur, si non intelligatur? Multi concupiscentiis carnalibus et damnabilibus victi, committunt quæque facinora atque flagitia, et immunditiis tam pessimis volutantur, quæ turpe est etiam dicere: et dicunt sibi ista verba Apostoli.

(a) Fossatensis vetus codex, cum anima tua.

SERMON. DE SCRIPTURIS.
Rom. 7. 19.

Vide quid dixit Apostolus, *ut non ea quæ vultis, illa faciatis*. Nolo facere, cogor, compellor, vincor, facio quæ nolo, sicut ait Apostolus. *Quia caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, ut non ea quæ vultis, illa faciatis*. Videstis quam periculose auditur, si non intelligitur. Videtis quemadmodum pertineat ad officium pastoris, opertos fontes aperire, et aquam puram, innoxiam, sitientibus ovibus ministrare.

Officium Pastoris, explanare difficiles locos Scripturæ.

8. Noli ergo vinci, quando pugnas. Videte quale bellum proposuit, qualem pugnam, qualem rixam, intus, intra te ipsum. *Caro concupiscit adversus spiritum*. Si non concupiscit et spiritus adversus carnem, fac adulterium. Si autem spiritus concupiscit adversus carnem, luctam video, victum non video, pugna est. *Concupiscit caro adversus spiritum*: delectat adulterium. Fateor quia delectat. Sed *spiritus concupiscit adversus carnem*: delectat et castitas. Ergo vincat spiritus carnem: aut certe non vincatur a carne. Adulterium tenebras quærit, castitas lucem desiderat. Quomodo vis innotescere, sic vive: quomodo vis hominibus innotescere, etiam præter oculos hominum sic vive; quoniam qui fecit te, et in tenebris videt te. Quare laudatur castitas publice ab omnibus? Quare non laudant adulterium nec adulteri? Qui ergo quærit veritatem, venit ad lucem. * Sed delectat adulterium. Contradicatur, resistatur, repugnetur. Non enim non habes unde pugnes. Deus tuus est in te, Spiritus bonus datus est tibi. Et tamen permittitur ipsa caro concupiscere adversus spiritum, suggestionibus pravis et delectationibus genuinis. Fiat quod ait Apostolus, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Non dixit, Non sit. Jam est ibi. Quod ideo peccatum vocatur, quia merito peccati contingit. Non enim in paradiso caro concupiscebat adversus spiritum, aut erat ibi ista pugna, ubi pax erat sola: sed facta transgressione, postea quam homo noluit servire Deo, et donatus est sibi; nec sic donatus sibi, ut possit saltem possidere se; sed ab eo possessus, a quo deceptus; cœpit caro concupiscere adversus spiritum. Et hoc in bonis concupiscit adversus spiritum: nam in malis non habet contra quem concupiscere. Ibi enim concupiscit adversus spiritum, ubi est Spiritus.

Pugna interior sic gerenda, ut spiritus non vincatur a carne.
Johan. 3. 21.
* CAPUT VI.
Rom. 6. 12.

B

C

9. Quod enim ait, *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem*, noli putare spiritui hominis tantum datum. Spiritus Dei est qui pugnat in te adversus te, adversus illud quod est in te contra te. Noluisti enim stare ad Dominum; cecidisti, fractus es; quomodo vas quando de manu hominis cadit in terram, fractus es. Et quia fractus es, ideo adversus es tibi, ideo es contra te. Nihil sit in te contra te, et integer stabis. * Nam ut noveris ad Spiritum-sanctum hoc officium pertinere; alio loco dicit Apostolus, Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis morti-

D

Pugnare contra carnis concupiscentias munus est Spiritus-sancti in nobis.
* CAPUT VII.
Rom. 8. 13.

CLASSIS I.

ficaveritis, vivetis. In his verbis jam extollebat se homo, quasi spiritu suo facta carnis possit mortificare. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Expone nobis, Apostole, quo spiritu. Habet enim et homo spiritum ad naturam propriam pertinentem, quo homo est. Homo enim constat ex corpore et spiritu. Et de ipso spiritu hominis dictum est, Nemo scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est. (1. Cor. 2. 11.) Video ergo et ipsum hominem habere spiritum suum pertinentem ad naturam suam, et audio te dicentem, Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quæro quo spiritu: meo, an Dei? Audio enim verba tua, et adhuc ambiguitate promoveor. Spiritus enim cum dicitur, et hominis est aliquando, et pecoris spiritus dicitur, sicut scriptum est, per diluvium mortuam esse omnem carnem, quæ habebat in se spiritum vitæ. (Gen. 6. 17. et 7. 22.) Ac per hoc et pecoris spiritus dicitur, et hominis spiritus dicitur. Aliquando et ventus spiritus dicitur, sicut habetur in Psalmo, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis. (Psal. 148. 8.) Cum ergo multis modis dicatur spiritus, quo spiritu dixisti, o Apostole, facta carnis mortificanda: meo, an Dei? Audi quod sequitur, et intellige. Sublata est quæstio sequentibus verbis. Cum enim dixisset, Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis: continuo addidit, Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. (Rom. 8. 13. Ibidem 14.) Agis, si agaris; et bene agis, si a bono agaris. (Bene agit qui a bono agitur.) Ergo quod dixit tibi, Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis; et ambiguum tibi erat de quo spiritu dixerat, in sequentibus verbis intellige præceptorem, agnosce Redemtorem. (* Hinc incipiebat Tractat. de pugna animæ. olim in tom. 9.) Etenim ille Redemtor tibi Spiritum dedit, quo mortifices facta carnis. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. Non sunt filii Dei, si non aguntur Spiritu Dei. Si autem Spiritu Dei aguntur, (a) pugnant: quia magnum habent adjutorem. Non enim Deus sic nos spectat pugnantes, quomodo spectat populus Venatores. Populus Venatori favere potest, periclitantem adjuvare non potest.

CAPUT VIII. *Sancti hic non faciunt quæ volunt, quomodo.*

10. Sic ergo et hic, *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem.* Et quid est, *Ut non ea quæ vultis, faciatis?* Hic enim periculum est mali intellectoris. Sit nunc officium qualiscumque expositoris. *Ut non ea quæ vultis, faciatis.* Attendite sancti quicumque pugnatis. Prœliantibus loquor. Intelligunt qui pugnant: non me intelligit qui non pugnat. Nam qui pugnat, non dico intelligit me, sed prævenit me. Quid vult homo castus? ut nulla omnino surgat in membris ejus concupiscentia adversaria castitati. Pacem vult, sed nondum habet. Quando enim ad illud ventum fuerit, ubi nulla omnino exsurgat concupiscentia adversanda, nullus erit hostis cum quo luctemur; nec exspectatur ibi victoria, quia de hoste jam victo triumphatur. Audi ipsam victoriam, ipso Apostolo dicente, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. (1. Cor. 15. 53. etc.) Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem; tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam. Audi voces triumphantium: Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus? Percussisti, vulnerasti, dejecisti: sed vulneratus est pro me, qui fecit me. O mors, o mors, vulneratus est pro me, qui fecit me, et de morte sua vicit te. Et tunc triumphantes dicturi sunt, Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus?

(a) Aliquot MSS. *pugnent*.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT IX. *Vult homo non esse concupiscentias, nec facit quod vult.*

11. Modo autem, quando caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, contentio mortis est; non quod volumus facimus. Quare? Quia volumus ut nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus nolimus, titillant, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt. Premuntur, nondum exstinguuntur. Quamdiu caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Numquid hoc etiam cum mortuus fuerit homo? Absit. Deponis carnem, quomodo tecum trahis concupiscentias carnis? Sed si bene pugnasti, reciperis ad quietem. De qua quiete coronandus es, non damnandus; ut postea perducaris ad regnum. Ergo quamdiu hic vivitur, Fratres, sic est, sic et nos qui senuimus in ista militia, minores quidem hostes habemus: sed tamen habemus. (Augustinus jam senex.) Fatigati sunt quodam modo hostes nostri jam etiam per ætatem: sed tamen etiam fatigati non cessant qualibuscumque motibus infestare senectutis quietem. Acrior pugna juvenum est: novimus eam, transivimus per eam. *Caro ergo concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; ut non ea quæ vultis, faciatis.* Quid enim vultis, o sancti, o boni præliatores, o fortes milites Christi? quid vultis? Ut non sint omnino concupiscentiæ malæ. Sed non potestis. Exercete bellum, sperate triumphum. Modo enim interim pugnatur. *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; ut non ea quæ vultis, faciatis:* id est, ut omnino nullæ sunt concupiscentiæ carnis.

CAPUT X. *Pugnandum ne regnet peccatum.*

12. Sed facite quod potestis; quod ait ipse Apostolus alio loco, quod commemorare jam cœperam: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ad obediendum desideriis ejus. (Rom. 6. 12.) Ecce quod nolo; mala desideria surgunt: sed noli obedire. Arma te, sume instrumenta bellorum. (Arma nostra.) Præcepta Dei, arma tua sunt. Si bene me audis, et ex eo quod loquor, armaris. Non, inquit, regnet peccatum in vestro mortali corpore. Quamdiu enim portatis mortale corpus, pugnat contra vos peccatum: sed non regnet. Quid est, non regnet? Id est, ad obediendum desideriis ejus. Si cœperitis obedire, regnat. Et quid est obedire, nisi ut exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato? Nihil hoc doctore præclarius. Quid vis jam ut exponam tibi? Fac quod audisti. Non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato,

CLASSIS I. Potestas nobis data. Dedit tibi Deus potestatem per Spiritum suum, ut membra tua teneas. Surgit libido, tene tu membra: quid factura est quæ surrexit? Tu tene membra: noli exhibere membra tua arma iniquitatis peccato: noli armare adversarium tuum contra te. Tene pedes, ne eant ad illicita. Libido surrexit, tene tu membra: tene tu manus ab omni scelere: tene tu oculos, ne male adtendant: tene aures, ne verba libidinis libenter audiant: tene totum corpus, tene latera, tene summa, tene ima. Quid facit libido? Surgere novit, vincere non novit. Surgendo assidue sine caussa, discit et non surgere.

CAPUT XI. Concupiscentias perficere quid sit. 13. Redeamus ergo ad verba quæ obscura de Apostolo proposueram, et plana jam esse videbimus. Hoc enim proposueram, quod non dixit Apostolus, Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne habueritis: quia necesse est ut habeamus illas. Quare ergo non dixit, Concupiscentias carnis ne feceritis? Quia facimus eas; concupiscimus enim. Ipsum concupiscere, facere est. Sed ait Apostolus, Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. (Rom. 7. 17.) Ergo quid tibi cavendum est? Hoc sine dubio, ne perficias. Surrexit libido damnabilis, surrexit, suggessit: non audiatur. Ardet, non se compescit, et velles ut non arderet. Et ubi est, *Ut non ea quæ vultis, faciatis?* Noli dare membra. Ardeat sine caussa, et consumit se. In te ergo fiunt ipsæ concupiscentiæ. Fatendum est, fiunt. Ideo dixit, *Ne perfeceritis.* Sed non perficiantur. Decrevisti facere, perfecisti. Perfecisti etenim, si decernas faciendum esse adulterium, et ideo non facias, quia locus non est inventus, quia opportunitas non datur, quia forte illa casta est, de qua videris esse commotus: ecce jam illa casta est, et tu adulter es. Quare? Quia perfecisti concupiscentias. Quid est, perfecisti? In animo tuo faciendum esse adulterium decrevisti. Jam, quod absit, si et membra fuerint operata, in mortem devolutus es.

CAPUT XII. Marci 5. In tribus mortuis Christo suscitatis tres peccatorum gradus. Lucæ 7. 14. Suscitavit Christus mortuam in domo filiam Archisynagogi. In domo erat, elata nondum erat. Sic est homo qui flagitium decrevit in corde: mortuus est, sed intus jacet. Si autem usque ad membrorum perpetrationem pervenerit, elatus est foras. Sed et juvenem filium viduæ suscitavit Dominus, quando extra portam civitatis mortuus efferebatur. Sic ergo audeo quid dicere: Decrevisti in corde tuo, si te revocaveris ab actu tuo, sanatus eris ante quam perpetres. Si enim egeris in corde tuo pœnitentiam, quia rem malam, et scelestam, et flagitiosam damnabilemque decreveras; ibi ubi mortuus jacebas intus, sic intus surrexisti. Si autem perfeceris, jam foras elatus es: sed habes qui tibi dicat, Juvenis, tibi dico, surge. Etiamsi perpetrasti, pœniteat te, de proximo redi: noli in sepulcrum venire. Sed et hic mihi tertius mortuus est qui etiam perductus est ad sepulcrum. Jam supra se habet consuetudinis pondus, moles cum terrena multum premit. Multum enim exercitatus est in flagitiis, consuetudine sua nimia prægravatur. Clamat et Christus, Lazare, prodi foras. (Johan. 11) Homo enim pessimæ consuetudinis jam putet. Merito ibi Christus clamavit: nec solum clamavit, sed magna voce clamavit. Ad Christi enim clamorem etiam tales, licet mortui, licet sepulti, licet putentes, resurgent tamen et ipsi, resurgent. De nullo enim jacente desperandum est sub tali suscitatore. Conversi ad Dominum etc.

* SERMO CXXIX.

*Alias 45. de verbis Domini.

De (a) verbis Evangelii Johan. 5. Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, etc. Contra Donatistas.

CAPUT I. 1. Ad Evangelicam lectionem, quæ recens sonuit in auribus nostris, advertat Caritas Vestra, dum pauca loquimur quæ Dominus donat. Ad Judæos Dominus loquebatur Jesus, et dicebat eis, *Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, ipsæ testimonium perhibent de me.* (Johan. 5. 39.) Deinde post paululum, *Ego*, inquit, *veni in nomine Patris mei, et non accepistis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* (v. 43.) Deinde post paululum, *Quomodo potestis mihi credere, gloriam ab invicem exspectantes, et gloriam quæ a Deo solo est, non quærentes?* (v. 44.) Ad extremum ait, *Non ego vos accuso apud Patrem: est qui vos accusat Moyses, in quem vos speratis.* (v. 45.) * *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit.* (v. 46.) * *Cum autem verbis illius non creditis, quomodo potestis mihi credere?* (v. 47.) Ad hæc proposita nobis divinitus, ex ore lectoris, sed ministerio Salvatoris, audite pauca non numeranda, sed appendenda.

* CAPUT II. Christi verba ad discipulos, ad nos pariter spectant. 2. Nam ista omnia facile est intelligere de Judæis. * Sed cavendum est, ne cum illos nimis adtendimus, a nobis oculos auferamus. Discipulis enim suis Dominus loquebatur: et utique quod illis loquebatur, et nobis posteris loquebatur: Neque enim ad illos (b) solos pertinet quod ait, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi: (Matth. 28. 20.) sed ad omnes etiam postea futuros Christianos, et usque in finem sæculi proventuros. Loquens ergo illis ait, Cavete a fermento Pharisæorum. (Matth. 16. 6.) Tunc putaverunt ideo Dominum dixisse hoc, quia panes non tulerant: non intellexerunt, quia Cavete a fermento Pharisæorum, hoc dictum est, Cavete a doctrina Pharisæorum. Quæ fuit doctrina Pharisæorum, nisi quam modo audistis? *Gloriam ab invicem quærentes, gloriam ab invicem exspectantes, et gloriam quæ a solo Deo est, non quærentes.* De his apostolus Paulus ita dicit: Testimonium eis perhibeo, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. (Rom. 10. 2.) Zelum, inquit, Dei habent: novi, scio, apud illos fui, talis fui. (Florus ad Rom. 10) Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Quid est hoc, Apostole, non secun-

(a) Citatur a Floro ad Rom. 10.

(b) Abest *solos*, ab Am. Er. et plerique MSS.

CLASSIS I.

dum scientiam? Expone nobis quam commendes scientiam, quam doleas in illis non esse, et in nobis velis esse. Secutus adjunxit, et quod clausum posuerat, aperuit. Quid est, Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam? Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. (Ibidem 3.) Ignorare ergo Dei justitiam et suam velle constituere, hoc est, gloriam ab invicem exspectare et gloriam quæ a solo Deo est non requirere, hoc est fermentum Pharisæorum. Ab hoc cavere Dominus jubet. Si servis jubet, et Dominus jubet, caveamus; ne audiamus, Ut quid mihi dicitis, Domine, Domine, et non facitis quæ dico? (Matth. 7. 21.)

CAPUT III. Judæorum infidelitas.

3. Relinquamus ergo paulatim Judæos, quibus Dominus tunc loquebatur. Foris sunt, audire nos nolunt. Ipsum Evangelium oderunt, falsa testimonia in Dominum provocaverunt, ut damnarent vivum: alia testimonia emerunt pecunia contra mortuum. Quando eis dicimus, Credite in Jesum: respondent nobis, In hominem mortuum credituri sumus? Cum autem addimus, Sed surrexit: respondent, Absit; discipuli ejus furati sunt eum de sepulcro. Amant falsitatem a Judæi (a) emptores, et contemnunt veritatem Domini Redemptoris. Quod loqueris, Judæe, parentes tui pecunia emerunt: et hoc in te remansit, quod emerunt. Attende potius eum qui emit te, non qui mendacium emit tibi.

Verba Christi in Judæos. Ecclesiæ conveniunt in Donatistas.

4. Sed istos ut diximus, relinquamus: istos attendamus fratres nostros, cum quibus agimus. Nam Christus caput est et corpus. Caput in cælo est, corpus in terra est: caput Dominus est, corpus Ecclesia ejus. Sed meministis dictum, Erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ait Apostolus, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. (Ephes. 5. 31. et 32.) Si ergo duo sunt in carne una, duo sunt in voce una. Caput nostrum, Dominus Christus, locutus est ad Judæos ea quæ audivimus, cum Evangelium legeretur, caput ad inimicos suos: loquatur et corpus, id est, Ecclesia, ad i- b nimicos suos. Nostis ad quos loquatur. (b) Quid habet loqui? Non dixi de meo, ut vox una sit: quia caro una, vox una. Hoc ergo illis dicamus: voce Ecclesiæ loquor. O fratres, filii dispersi, oves errantes, rami præcisi, quid mihi calumniamini? Quid me non agnoscitis? *Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, ipsæ testimonium perhibent de me:* Judæis dicit caput nostrum, quod vobis corpus dicit: Quæretis me, et non invenietis. (Johan. 7. 36.) Quare? Quia non scrutamini Scripturas, quæ testimonium perhibent de me.

CAPUT IV. Testimonia veteris Testamenti de Christo et Ecclesia.

5. Testimonium pro capite: Abrahæ dictæ sunt promissiones et semini ejus. Non dicit, Et seminibus, tamquam in multis; sed tamquam in uno, Et semini tuo, quod est Christus. (Gal. 3. 16.) Testimonium pro corpore ad Abraham, quod commemoravit Apostolus. Abrahæ dictæ sunt promissiones. Vivo ego, dicit Dominus, per memetipsum juro, (Gen. 22. 16. etc.) A quia obaudisti vocem meam, et non pepercisti dilecto filio tuo propter me, nisi benedicens benedicam te, et implendo implebo semen tuum sicut stellas cæli, et sicut arenam maris, et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Habes testimonium pro capite, habes pro corpore. Audi aliud breve, et prope una sententia complexum pro capite et pro corpore. De resurrectione Christi Psalmus loquebatur: Exaltare super cælos Deus. Continuo pro corpore, Et super omnem terram gloria tua. (Psal. 56. 12.) Audi testimonium pro capite: Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea: ipsi vero consideraverunt et conspexerunt me, diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. (Psal. 21. 17. etc.) Audi continuo pro corpore, post B pauca verba: Commemorabuntur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ; et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium; quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium. (Ibidem 28.) Audi pro capite: Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo. (Psal. 18. 6.) Et in ipso Psalmo audi pro corpore: In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. (Ibidem 5.)

CAPUT V. Novi Testamenti testimonium pro Christo et Ecclesia.

6. Hæc Judæis, et istis nostris. Quare? Quia istas Scripturas veteris Testamenti et Judæi accipiunt, et nostri isti accipiunt. Sed ipsum Christum, quem illi non accipiunt, videamus si isti accipiunt. Dicat et ipse, dicat et pro se qui caput est, et pro corpore suo quod est Ecclesia, quia et in nobis caput loquitur pro corpore. Audi pro capite: Resurrexit a mortuis, invenit disci- C pulos hæsitantes, dubitantes, præ gaudio non credentes; aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, et dixit eis, Quia sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die. (Luce 24. 45. etc.) Habes pro capite; dicat et pro corpore: Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. Dicat ergo Ecclesia inimicis suis, dicat. Dicit plane, non tacet: sed illi audiant. Fratres, audistis testimonia, jam noscite me. *Scrutamini Scripturas, in quibus vos speratis vitam æternam habere, ipsæ testimonium perhibent de me.* Quæ dixi, non sunt de meo, sed de Domini mei: et tamen adhuc (c) a- c versamini, adhuc tergiversamini. *Quomodo potestis mihi credere, gloriam ab invicem exspectantes, et gloriam quæ a solo Deo est, non quæ-* D *rentes?* Quia ignorantes Dei justitiam, zelum Dei habetis, sed non secundum scientiam. (Rom. 10. 2.) Ignorantes enim Dei justitiam, et vestram volentes constituere, justitiæ Dei non estis subjecti. Quid est aliud, ignorare Dei justitiam, et suam velle constituere, nisi dicere, Ego sanctifico, ego justifico; quod ego dedero, hoc sanctum est? Dimitte Deo quod Dei est: agnosce, homo, quod hominis est. Ignoras Dei justitiam, et tuam vis constituere, justificare (d) me vis: sufficit tibi ut d mecum justificeris.

(a) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. emtoris.
(b) Sic MSS. At editi; *Qui habet.*
(c) Aliquot MSS. *adversamini.*

(d) Lov. *Justificare te vis:* dissentientibus aliis libris editis et MSS.

CLASSIS I.

CAPUT VI. Johan. 5. 43. I. Johan. 2. 18.

Antichristi scelus imitantur Donatistæ.

7. De antichristo dictum est, et omnes sic intelligunt quod ait Dominus, *Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me: si alius venerit in nomine suo, hunc suscipietis.* Sed audiamus et Johannem: Audistis quia venit antichristus, et nunc antichristi multi facti sunt. Quid autem expavescimus in antichristo, nisi quia nomen suum a honoratus est, et nomen (*a*) Domini contemturus? Quid aliud facit qui dicit, Ego justifico? Respondetur ei, Ego ad Christum veni, non pedibus, sed corde veni: ubi Evangelium audivi, ibi credidi, ibi baptizatus sum: quia in Christum credidi, in Deum credidi. Et ille, Non es mundus. Quare? Quia non ibi fui. Dic quare non sum mundatus, homo qui baptizatus sum in Jerusalem, homo qui baptizatus sum, verbi gratia, apud Ephesios, ad quos datam epistolam legis, et quorum pacem spernis? Ecce ad Ephesios scripsit Apostolus: fundata est Ecclesia, manet usque nunc; et uberius manet, multiplicius manet, tenet quod accepit ab Apostolo, Si quis annuntiaverit vobis præter quam quod accepistis, anathema sit. Quid ergo? quid mihi dicis? Mundus non sum? Ibi baptizatus, mundus non sum? Etiam non es. Quare? Quia ego ibi non fui. Sed qui ubique est, ibi fuit. Qui ubique est, ibi fuit, in cujus nomen credidi. Tu nescio unde veniens, immo non veniens, sed volens ut ego ad te veniam, hic positus dicis mihi, Non es recte baptizatus, quia ego ibi non fui. Vide quis ibi fuit. Quid dictum est Johanni? Super quem videris Spiritum descendentem quasi columbam, hic est b qui baptizat. Ipsum (*b*) habes quærentem te: immo qui mihi ab ipso baptizato invidisti, ipsum perdidisti.

Gal. 1. 9.

Johan. 1. 33.

CAPUT VII. Quæ sit Catholicorum, quæ Donatistarum doctrina.

1. Cor. 4. 16. Matth. 23. 3.

8. Intelligite ergo, Fratres mei, vocem nostram et illorum, et videte quid eligatis. Nos hoc dicimus: Simus sancti, Deus scit; simus iniqui, et hoc magis ipse scit: vos in nobis spem non ponatis, qualescumque simus. Si boni sumus, facite quod scriptum est, Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Si autem mali sumus, nec sic deserti estis, nec sic sine consilio remansistis: audite dicentem, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Illi autem contra, Nisi boni fuerimus peristis. Ecce est alius qui veniet in nomine suo. Ergo vita mea ex te pendebit, et salus mea ex te religabitur? Itane oblitus sum fundamentum meum? Nonne petra erat Christus? Nonne qui ædificat super petram, ipsum non dejicit ventus, pluvia, flumina? Veni ergo mecum, si vis, super petram, et noli mihi esse velle pro petra.

1. Cor. 10. 4. Matth. 7. 25.

Johan. 5. 46. Donatistæ nec Moysi, nec Christo credunt vel resurgenti. Gen. 22. 18.

9. Dicat ergo et novissimum illud Ecclesia, *Si crederetis Moysi, crederetis et mihi; de me enim ille scripsit:* quia corpus sum ejus, de quo scripsit. Et de Ecclesia Moyses scripsit. Nam Moysi verba dixi, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Moyses hoc in primo libro scripsit, Si crederetis Moysi, crederetis et Christo. Quia Moysi contemnitis, necesse est ut Christi A verba contemnatis. Habent hi, inquit, Moysen et Prophetas, audiant illos. Non, pater Abraham, sed si quis a mortuis venerit, ipsum audient. Et ille: Si Moysen et Prophetas non audiunt, nec si quis a mortuis resurrexerit, credent. Hoc de Judæis dictum est: ergo non dictum de hæreticis? * A mortuis resurrexerat qui dicebat, Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die. Hoc credo. Credo, inquit. Credis? Quare non credis quod sequitur. Quia credis, Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die; hoc dictum est de capite: crede, et quod sequitur de Ecclesia, Prædicari in nomine ejus pœnitentiam, et remissionem peccatorum per omnes gentes. Quare credis de capite, et non credis de corpore? Quid tibi fecit Ecclesia, ut eam B velis quodam modo decollare? Tollere vis Ecclesiæ caput, et capiti credere, corpus relinquere, quasi exanime corpus. Sine causa capiti, quasi famulus devotus blandiris. Qui decollare vult, et caput et corpus conatur occidere. Erubescunt negare Christum, et non erubescunt negare verba Christi. Christum nec nos vidimus oculis, nec vos. Judæi viderunt, et occiderunt. Nos non vidimus, et credimus: verba ipsius nobiscum sunt. Comparate vos Judæis: illi contemserunt pendentem in ligno, vos contemnitis sedentem in cælo: illis suggerentibus stetit titulus Christi, vobis stantibus deletur baptismus Christi. Sed quid restat, Fratres, nisi oremus et pro superbis, oremus et pro elatis, qui se sic extollunt? Dicamus pro illis Deo, Cognoscant, quia C tibi nomen Dominus: et non homines, sed tu solus altissimus super omnem terram. Conversi ad Dominum, etc.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Lucæ 16. 29.

* CAPUT VIII. Lucæ 24. 46. » »

Donatistæ in Christum injurii.

Psal. 82. 19.

* SERMO CXXX.

De verbis Evangelii Johan. 6. ubi narratur miraculum de quinque panibus et duobus piscibus.

Prodit nunc primum ex veteri codice Colbertinæ bibliothecæ 821. Citatur a Beda seu Floro ad Galat. 5. et ad Hebr. 2.

1. MIRACULUM grande factum est, Dilectissimi, ut de quinque panibus et duobus D piscibus saturarentur quinque hominum millia, et residua fragmentorum implerent duodecim cophinos. Grande miraculum: sed non multum mirabimur factum, si adtendamus facientem. Ille multiplicavit in manibus frangentium quinque panes, qui in terra germinantia multiplicat semina, ut grana pauca mittantur et horrea repleantur. Sed quia illud omni anno facit, nemo miratur. Admirationem tollit, non facti vilitas, sed assiduitas. Dominus autem quando ista faciebat, non solum per verba, sed etiam per ipsa miracula intelligentibus loquebatur. Quinque panes significabant quinque libros Legis Moysi.

Johan. 6. Miraculi significatio.

(*a*) Plures MSS. *Dei.*

(b) Quidam MSS. *Ipsum habens quærerem te.*

CLASSIS I.

Lex vetus hordeum est ad Evangelicum triticum. Magna in illis libris de Christo mysteria continentur. Unde ait ipse, Si crederetis Moysi, crederetis et mihi: de me enim ille scripsit. Sed quomodo in hordeo medulla sub palea latet, sic in velamento mysteriorum Legis latet Christus. Ut * panis mysteria illa exponuntur, et dilatantur: sic et panes illi crescebant, quando frangebantur. Et hoc quod vobis exposui, panem vobis fregi. Quinque millia hominum significant plebem sub quinque libris Legis constitutam. Duodecim cophini sunt duodecim Apostoli, qui et ipsi de fragmentis Legis impleti sunt. Duo pisces sunt, aut duo præcepta dilectionis Dei et proximi, aut duo populi ex circumcisione et præputio, aut duæ illæ sacræ personæ regis et sacerdotis. Hæc cum exponuntur, franguntur: cum intelliguntur, manducantur.

Johan. 5. 46.

* f. Legis.

2. Convertamur ad eum qui ista fecit. Ipse est panis, qui de cælo descendit: sed panis qui reficit, et non deficit: panis qui sumi potest, consumi non potest. Ipsum panem etiam manna significabat. Unde dictum est, Panem cæli dedit illis, panem Angelorum manducavit homo. Quis est panis cæli, nisi Christus? Sed ut panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus est homo. Si enim hoc non factus esset, carnem ipsius non haberemus: si carnem ipsius non haberemus, panem altaris non manducaremus. Festinemus ad hereditatem, quia magnum inde pignus accepimus. Fratres mei, * desideremus vitam Christi, quia tenemus pignus mortem Christi. Quomodo nobis non dabit bona sua, qui passus est mala nostra? in terris istis, in isto sæculo maligno qui abundat, nisi nasci, laborare et mori? Discutite res humanas, convincite me, si mentior: attendite omnes homines, utrum ad aliud sint in hoc sæculo, quam nasci, laborare et mori. Hæc sunt mercimonia regionis nostræ, ista hic abundant. Ad tales merces Mercator ille descendit. Et quoniam omnis mercator dat et accipit; dat quod habet, et accipit quod non habet; quando aliquid comparat, dat pecuniam, et accipit quod emit: etiam Christus in ista mercatura dedit et accepit. Sed quid accepit? Quod hic abundat, nasci, laborare et mori. Et quid dedit? Renasci, resurgere et in æternum regnare. O bone Mercator, eme nos. Quid dicam, eme nos, cum gratias agere debeamus, quia emisti nos? Pretium nostrum erogas nobis, sanguinem tuum bibimus, erogas ergo nobis pretium nostrum. Et Evangelium legimus, instrumentum nostrum. Servi tui sumus, creatura tua sumus: fecisti nos, redemisti nos. Emere potest quisque servum suum, creare non potest: Dominus autem servos suos et creavit et redemit: creavit, ut essent; redemit, ne semper captivi essent. Incidimus enim in principem hujus sæculi, qui seduxit Adam et servum fecit, et cœpit nos tamquam vernaculos possidere. Sed venit Redemtor, et victus est deceptor. Et quid fecit Redemtor noster captivatori nostro? Ad pretium nostrum tetendit muscipulam crucem suam: posuit ibi quasi escam sanguinem suum. Ille autem potuit sanguinem istum fundere, non meruit bibere. Et in eo quod fudit sanguinem non debitoris, jussus est reddere debitores; fudit sanguinem innocentis, jussus est recedere a nocentibus. Ille quippe sanguinem suum ad hoc fudit, ut peccata nostra deleret. Unde ergo ille nos tenebat, deletum est sanguine Redemtoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorum nostrorum. Istæ erant catenæ captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis passionis suæ: intravit in domum ejus, id est, in corda eorum ubi ipse habitabat, et vasa ejus arripuit. Nos sumus vasa. Ista impleverat ille amaritudine sua. Hanc amaritudinem etiam nostro Redemtori in felle propinavit. Impleverat ergo nos ille tamquam vasa sua: Dominus autem noster arripiens vasa ejus, et sua faciens, fudit amaritudinem, implevit dulcedine.

Christus panis factus incarnatione.

Johan. 6. 41.

Psal. 77. 24. et 25.

* Florus ad Hebr. 2.

Mercator Christus.

Redemtor noster, quomodo.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Matth. 12. 29.

3. Amemus ergo eum, quia dulcis est. Gustate, et videte quia suavis est Dominus. Timendus est, sed plus amandus est. Homo et Deus est: unus Christus homo et Deus est; quomodo unus homo, anima et corpus: non autem Deus et homo duæ personæ. In Christo duæ sunt quidem substantiæ, Deus et homo: sed una persona, ut Trinitas maneat, non accedente homine quaternitas fiat. Quomodo ergo fieri potest, ut nostri non misereatur Deus, propter quos homo factus est Deus? Multum est quod fecit: mirabilius est quod fecit, quam quod promisit; et ex eo quod fecit, debemus credere quod promisit. Hoc enim quod fecit, vix crederemus, nisi et videremus. Ubi videmus? in populis credentibus, in multitudine ad eum adducta. Quia * impletum est, quod promissum est Abrahæ: et ex his quæ videmus, credimus quæ non videmus. Unus homo fuit Abraham; et dictum est illi, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Si ad se attenderet, quando crederet? Unus homo erat, et jam senex erat, et uxorem sterilem habebat, et ætate jam ita progressam, ut concipere non posset, etiamsi sterilis non fuisset. Non erat prorsus unde aliquid speraretur. Sed promittentem attendebat, et credebat quod non videbat. Ecce ille quod credidit, nos videmus. Ergo ex his quæ videmus, debemus credere quæ non videmus. Genuit Isaac, non vidimus: et Isaac genuit Jacob, et hoc non vidimus: et Jacob genuit duodecim filios, et ipsos non vidimus: et duodecim filii ejus genuerunt populum Israel; magnum populum videmus. Jam cœpi ea dicere, quæ videmus. De populo Israel nata est virgo Maria, et peperit Christum; et ecce in Christo benedicuntur omnes gentes. Quid verius? quid certius? quid apertius? Desiderate mecum futurum sæculum, qui congregati estis ex Gentibus. In hoc sæculo implevit Deus promissum suum de semine Abrahæ. Quomodo ergo non dabit nobis æterna promissa sua, quos fecit esse semen Abrahæ? Hoc enim dicit Apostolus: Si autem vos Christi, (Apostoli verba sunt,) ergo Abrahæ semen estis.

Amandus Christus.

Psal. 33. 8.

V. epist. 169. n. 8.

Ex eo quod Deus fecit, credibile fit quod promisit.

* Florus ad Gal. 3.

Gen. 12. 3.

Gal. 3. 29.

4. Magnum aliquid cœpimus esse, nemo se

CLASSIS I. Psal. 102. 14. Quod præstitit Christus, mirabilius est quam quod promittit.

contemnat: nihil fuimus: sed aliquid sumus. Diximus Domino, Memento quia pulvis sumus; sed ille de pulvere hominem fecit, et pulveri vitam dedit, et in Christo Domino nostro jam ipsum pulverem ad cœli regna perduxit. Quia hinc accepit carnem, hinc accepit terram, et terram levavit in cœlum, qui fecit terram et cœlum. Si ergo duæ res novæ adhuc non factæ proponerentur nobis, et quæreretur a nobis, Quid est mirabilius, ut qui Deus est fiat homo, aut qui homo est fiat homo Dei? quid est mirabilius, quid est difficilius? Quid nobis promisit Christus? Quod nondum videmus: hoc est, ut simus homines ipsius, et regnemus cum illo, et non moriamur in æternum. Quasi hoc difficile creditur, ut homo natus perveniat ad eam vitam, ubi nunquam moriatur. Hoc est quod excusso corde credimus, excusso dico a mundi pulvere, ne ipse pulvis claudat nobis oculos fidei. Hoc est quod jubemur credere, quia cum mortui fuerimus, etiam cum corporibus mortuis in vita erimus, ubi nunquam moriamur. Mirabile hoc est: sed mirabilius est quod fecit Christus. Quid est enim incredibilius, ut vivat semper homo, aut ut aliquando moriatur Deus? Accipere homines vitam a Deo credibilius est: accipere Deum mortem ab hominibus, puto quia incredibilius est. Et jam factum est: credamus et quod futurum est. Si factum est quod est incredibilius, non nobis dabit quod est credibilius? Potens est enim Deus Angelos homines facere, qui semina terrena et horribilia homines fecit. Quid erimus? Angeli. Quid fuimus? Pudet recordari: cogor considerare, et erubesco dicere. Quid fuimus? Unde Deus homines fecit? Quid fuimus ante quam omnino essemus? Nihil eramus. Quando in ventribus matrum eramus quid eramus? Sufficit quod recolitis. Tollite animos ab eo unde facti estis, et cogitate quod estis. Vivitis: sed vivunt et herbæ et arbores. Sentitis: sentiunt et pecora. Homines estis: pecora transistis, superiores pecoribus estis; quia intelligitis quanta præstitit nobis. Vivitis, sentitis, intelligitis, homines estis. Isto autem beneficio quid comparari potest? Christiani estis. Hoc enim si non acceperimus, quid nobis prodesset quia homines essemus? Christiani ergo sumus, ad Christum pertinemus. Sæviat mundus, non nos frangit; quia ad Christum pertinemus. Blandiatur mundus, non nos seducit; ad Christum pertinemus.

Christianorum sub patrono Christo securitas.

5. Magnum patronum invenimus, Fratres. Nostis quia tendunt se homines de patronis suis. Minanti alicui, respondet cliens majoris, Salvo capite Domini mei illius nihil mihi facis. Quanto fortius et certius nos dicimus, Salvo capite nostro, nihil nobis facis. Quoniam patronus noster caput est nostrum. Quicumque se tendunt de aliquo homine patrono, clientes sunt ejus: nos patroni nostri membra sumus. * Præstet nobis in se, et nemo nos evellat ab eo. Quoniam quoscumque in hoc mundo labores perpessi fuerimus, totum quod transit nihil est. Venient bona, quæ non transibunt: per labores ad ea venitur. Sed cum perventum fuerit, nemo inde nos avellit. Clauduntur portæ Jerusalem, accipiunt etiam vectes, ut dicatur illi civitati, Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. Quoniam confortavit vectes portarum tuarum, benedixit filios tuos in te. Qui posuit fines tuos pacem. Portis clausis, vectibus missis, nullus exit amicus, nullus intrat inimicus. Ibi veram et certam habemus securitatem, si hic non dimiserimus veritatem.

SERMON. DE SCRIPTURIS. * f. Portet nos. Psal. 147. 12, etc.

* SERMO CXXXI.

* Alias 2. de verbis Apostoli.

De verbis (a) Evangelii Johan. 6. Nisi manducaveritis carnem *etc. deque verbis Apostoli et Psalmorum, contra Pelagianos.*

(b) Habitus ad Mensam S. Martyris Cypriani, VIII. Kal. Octobris die Dominica.

CAPUT I. Corporis et sanguinis Christi sacramentum.

1. Audivimus veracem Magistrum, divinum Redemtorem, humanum Salvatorem, commendantem nobis pretium nostrum, sanguinem suum. Locutus est enim nobis de corpore et sanguine suo: (c) corpus dixit escam, sanguinem potum. Sacramentum fidelium agnoscunt fideles. Audientes autem quid aliud quam audiunt? Cum ergo commendans talem escam et talem potum diceret, *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis;* (et hoc diceret de vita, quis alius quam ipsa vita? Erit autem illi homini mors, non vita, qui mendacem putaverit vitam,) scandalizati sunt discipuli ejus, non quidem omnes, sed plurimi, dicentes apud se ipsos, *Durus est hic sermo, quis eum potest audire?* Cum autem hoc Dominus apud semetipsum cognovisset, et (d) murmura cogitationis audisset, cogitantibus, nec voce sonantibus respondit, ut se auditos esse cognoscerent, et talia cogitare desinerent. Quid ergo respondit? *Hoc vos scandalizat? * Si ergo videritis Filium hominis adscendentem, ubi erat prius?* Quid sibi vult, *Hoc vos scandalizat?* Putatis quia de hoc corpore meo quod videtis, partes facturus sum, et membra mea concisurus, et vobis daturus? *Quid si ergo videritis Filium hominis adscendentem, ubi erat prius?* Certe qui integer adscendere potuit, consumi non potuit. Ergo et de corpore ac sanguine suo dedit nobis salubrem refectionem, et

Florus ad 1. Cor. 10. Joban. 6. 54. v. 61. v. 62. v. 63.

(a) Florus citat duobus locis: et quidem ad 1. Cor. 10. Sermonem appellat *de corpore et sanguine Domini*, quomodo Algerus cont. Bereng. At in Philip. 2. Sermonem *de verbis Apostoli* 2. vocat. Quo loco in vera Bedæ collectione MS. dicitur Sermo *de Nisi manducaveritis* etc.

(b) Locum et diem habiti Sermonis ita prænotatum accepimus ex veteri codice bibliothecæ PP. Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem de Urbe. Dies porro Dominicus cum nono Kalendas Octobris coincidebat anno 417. et ad hunc ipsum de facto annum pertinent Apostolicæ Sedis rescripta, de quibus hic in fine Sermonis.

(c) Am. et Er. *quod corpus*. MSS. vero, *quorum corpus*.

(d) Sic MSS. At editi, *murmur ac cogitationes*.

CLASSIS I.

tam magnam breviter solvit de sua integritate A quæstionem. Manducent ergo qui manducant, et bibant qui bibunt; esuriant et sitiant; vitam manducent, vitam bibant. Illud manducare, refici est; sed sic reficeris, ut non deficiat unde reficeris. Illud bibere quid est, nisi vivere? Manduca vitam, bibe vitam: habebis vitam, et integra est vita. Tunc autem hoc erit, id est, vita unicuique erit corpus et sanguis Christi; si quod in sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritaliter manducetur, spiritaliter bibatur. Audivimus enim ipsum Dominum dicentem,
v. 64. *Spiritus est qui vivificat, caro autem non prodest quidquam. Verba quæ locutus sum vobis,*
v. 65. *spiritus et vita sunt.* * *Sed sunt*, inquit, *quidam qui non credunt.* Ipsi dicebant, *Durus est hic sermo, quis eum potest audire?* Durus est, sed B duris: hoc est, incredibilis, sed incredulis.

CAPUT II. Fides donum Dei. v. 66.
2. Sed ut doceret nos etiam ipsum credere doni esse, non meriti, *Sicut*, inquit, *dixi vobis, nemo venit ad me, nisi cui datum fuerit a Patre meo.* Ubi autem hoc Dominus dixerit, si superiora Evangelii recolamus, inveniemus eum di-
v. 44. xisse. *Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Non dixit, duxerit; sed, *traxerit.* Ista violentia cordi fit, non carni. Quid ergo miraris? Crede, et venis; ama, et traheris. Ne arbitreris istam asperam molestamque violentiam: dulcis est, suavis est: ipsa suavitas te trahit. Nonne ovis trahitur, cum esurienti herba monstratur? Et puto quia non corpore impellitur, sed desiderio colligatur. Sic et tu veni ad Christum: noli longa itinera meditari; ubi C credis, ibi venis. Ad illum enim qui ubique est, amando venitur, non navigando. Sed quoniam etiam in tali itinere abundant fluctus et tempestates diversarum tentationum: in crucifixum crede; ut fides tua lignum possit adscendere. Non
Gal. 6. 14. mergeris, sed ligno portaberis. Sic, sic in hujus sæculi fluctibus navigabat ille, qui dicebat, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.

Gratiæ violentia suavis.

Nec fides nec bona vita propriis viribus arroganda. Beda et Florus ad Philip. 2.
3. Mirum est autem, quod prædicato Christo crucifixo, audiunt duo, unus contemnit, alter adscendit. QUI CONTEMNIT, imputet sibi: qui adscendit, non arroget sibi. Audivit enim a veraci Magistro, *Nemo venit ad me, nisi datum fuerit ei a Patre meo.* Gaudeat, quia datum est: gratias agant danti corde humili, non arroganti; ne quod D humilis meruit, superbus amittat. * Nam etiam
* CAPUT III. Philip. 3. 12. qui jam in ipsa via justa ambulant, si sibi eam tribuerint et viribus suis, pereunt de illa. Ideo humilitatem nos docens sancta Scriptura per Apostolum dicit, *Cum timore et tremore vestram*
Ibidem 13. *ipsorum salutem operamini.* Et ne sibi aliquid inde darent, quia dixit, *operamini:* continuo subjunxit, *Deus enim est qui operatur in vobis et velle, et operari, pro bona voluntate. Deus qui operatur in vobis:* ideo *cum timore et tremore*, vallem facite, imbrem suscipite. Depressa im-

(a) Aliquot MSS. *viam justam.*
(b) Er. et Lov. *cui retribuerem.* Castigantur ex Am. et ex MSS.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

plentur, alta siccantur. Gratia pluvia est. Quid ergo miraris, si Deus superbis resistit, humili- Jacob. 4. 6.
bus autem dat gratiam? Ideo *cum timore et tremore*, id est, cum humilitate. Noli altum sapere, sed time. Time, ut implearis: noli altum sapere, ne sicceris. Rom. 11. 20.

4. Sed jam, inquis, ambulo viam (a) istam; opus erat ut discerem, opus erat ut per doctrinam Legis scirem quid agerem: habeo liberum voluntatis arbitrium: quis me ab ista via separabit? * Si legas diligenter, invenies quemdam de sua quadam abundantia, quam tamen acceperat, extollere se cœpisse; Dominum autem misericordem, ut doceret humilitatem, quod dederat abstulisse; illum vero subito inopem remansisse, et misericordiam Dei recordatione confessum dixisse, *Ego dixi in abundantia mea, Non* Psal. 29. 7.
movebor in æternum. Ego dixi in abundantia mea. Sed *ego dixi*, homo dixi: Omnis homo mendax: *Ego dixi.* Ergo *Ego dixi in abundantia* Psal. 115. 11.
mea: tanta erat abundantia, ut hoc dicere auderem: *Non movebor in æternum.* Quid deinde? Psal. 29. 8.
Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Avertisti autem faciem tuam a me, et factus sum conturbatus. Ostendisti, inquit, mihi, quia illud quo abundabam, de tuo erat. Ostendisti mihi unde peterem, cui (b) tribuerem b
quod acceperam, cui gratias agere deberem, ad quem currerem sitiens, unde implerer, et quo impletus essem ad quem custodirem. *Fortitudi-* Psal. 58. 10.
nem enim *meam ad te custodiam:* quo te largitore (c) implear, te servatore non perdam. *For-* c
titudinem meam ad te custodiam. Hoc ut ostenderes mihi, *avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus. Conturbatus*, quia siccatus; siccatus, quia exaltatus. Dic ergo siccus et aridus, ut rursus implearis: *Anima mea velut* Psal. 142. 6.
terra sine aqua tibi. Dic, *Anima mea velut terra sine aqua tibi.* Tu enim dixeras, non Dominus dixerat, *Non movebor in æternum.* Tu dixeras præsumens de te; sed non de tuo, et quasi putabas de tuo.

Gratia justificato, ut in via justa ambulet, necessaria.
a
* CAPUT IV.

CAPUT V. Psal. 2. 11.
5. Quid ergo Dominus dicit? *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore.* Sic et Apostolus, *Cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis.* Ergo exsultate cum tremore. *Ne quando irascatur Dominus.* Video quia clamando prævenitis. Quid enim dicturus sum scitis, clamando prævenitis. Et hoc unde habetis, nisi quia docuit ad quem credendo venistis? Hoc ergo dicit: audite quod nostis; non doceo, sed commemoro prædicando: immo nec doceo, quia nostis; nec commemoro, quia meministis; sed simul dicamus quod nobiscum tenetis. Hoc Dominus dicit: *Apprehendite disciplinam, et exsultate*, sed *cum tremore*, ut semper humiles teneatis quod accepistis. *Ne quando irascatur Dominus*, utique superbis, sibi quod habent tribuentibus, non illi a quo habent gratias agenti-

Ambulans in via justa, si id sibi tribuat perit de via justa.

(c) Sic MSS. At Lov. *quo te largitorem impleam*, Am. et Er. *quod te largiente impleam.*

CLASSIS I.

bus. *Ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.* Numquid dixit, ne quando irascatur Dominus, et non veniatis ad viam justam? Numquid, Ne quando irascatur Dominus, et non vos perducat ad viam justam, aut non vos admittat ad viam justam? Jam in illa ambulastis, nolite superbire, ne etiam de illa pereatis. *Et pereatis*, inquit, *de via justa. Cum exarserit in brevi ira ejus* super vos. Non in longum. Ubi superbis, ibi quod acceperas perdis. * His territus homo quasi diceret, Quid ergo faciam? Sequitur, *Beati omnes qui confidunt in eo:* non in se, sed *in eo.* Gratia salvi facti sumus, non ex nobis, sed Dei donum est.

* CAPUT VI. Ephes. 2. 8.

In Pelagianos.

6. Forte dicatis, Quid sibi vult, quod hoc sæpe dicit? Iterum hoc, et tertium hoc: et prope numquam loquitur, nisi quando hoc dicit. Utinam non sine causa dicam. Sunt enim homines ingrati gratiæ, multum tribuentes inopi sauciæque naturæ. Verum est, magnas arbitrii liberi vires homo, cum conderetur, accepit; sed peccando amisit. In mortem lapsus est, infirmus factus est, a latronibus semivivus in via relictus est: in jumentum suum levavit eum transiens Samaritanus, quod interpretatur custos; ad stabulum adhuc perducitur. Quid extollitur? Adhuc curatur. Sed sufficit, inquit, mihi quod in baptismo accepi remissionem omnium peccatorum. Numquid quia deleta est iniquitas, finita est infirmitas? Accepi, inquit, remissionem omnium peccatorum. Prorsus verum est. Deleta sunt cuncta peccata in sacramento baptismatis, cuncta prorsus, dicta, facta, cogitata, cuncta deleta sunt. Sed hoc est quod infusum est in via, oleum et vinum. Retinetis Carissimi, semivivus ille in via a latronibus sauciatus, quomodo sit consolatus, accipiens oleum et vinum vulneribus suis. Jam utique errori ejus indultum fuit, et tamen sanatur languor in stabulo. Stabulum si agnoscitis, Ecclesia est. Stabulum modo, quia vivendo transimus: domus erit, unde numquam migrabimus, cum ad regnum cælorum sani pervenerimus. Interim in stabulo libenter curemur, non adhuc languidi de sanitate gloriemur; ne nihil aliud superbiendo faciamus, nisi ut numquam curando sanemur.

Lucæ 10. 30.

Remissio peccatorum in baptismo.

Languor post baptismum.

7. *Benedic anima mea Dominum.* Dic animæ tuæ, dic: Adhuc in hac vita es, adhuc carnem fragilem portas, adhuc corpus quod corrumpitur aggravat animam; adhuc post integritatem remissionis accepisti remedium orationis; adhuc utique dicis, donec sanentur languores tui, Dimitte nobis debita nostra. Dic ergo animæ tuæ, humilis vallis, non erectus collis; dic animæ tuæ, *Benedic anima mea Dominum, et noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Quas retributiones? Dic, enumera, gratias age. Quas retributiones? *Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis.* Hoc factum est in baptismo. Quid fit modo? *Qui sanat omnes languores tuos.* Hoc fit modo: agnosco. Sed quamdiu hic sum, corpus quod corrumpitur aggravat animam. Dic ergo et quod sequitur, *Qui redimit de corruptione vitam tuam.* Post redemtionem de corruptione quid restat? Quando corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam. Ubi est mors contentio tua? Ibi recte, Ubi est mors aculeus tuus? Quæris locum ejus, et non invenis. Quid est aculeus mortis? Quid est, Ubi est mors aculeus tuus? Ubi est peccatum? Quæris, et nusquam est. Aculeus enim mortis, est peccatum. Apostoli, non mea verba sunt. Tunc dicetur, Ubi est mors aculeus tuus? Nusquam erit peccatum, nec quod te capiat, nec quod te impugnet, nec quod conscientiam titillet. Tunc non dicetur, Debita nostra dimitte nobis. Sed quid dicetur? Domine Deus noster pacem da nobis: omnia enim reddidisti nobis.

CAPUT VII. Psal. 102. 2. Sap. 9. 15. Gratiæ beneficia quatuor. Matth. 6. 12.

Remissio peccatorum.

Curatio languoris.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Redemtio ab omni corruptione et concupiscentia. 1. Cor. 15. 54. etc.

Isai. 26. 12.

8. Denique post redemtionem ab omni corruptione, quid restat nisi corona justitiæ? ipsa certe restat, sed etiam in ipsa vel sub ipsa non sit caput turgidum, ut recipiat coronam. Audi, attende Psalmum, quam nolit corona illa turgidum caput. Cum dixisset, *Qui redimit de corruptione vitam tuam: Qui coronat te*, inquit. Jam hic dicturus eras, *Coronat te*, merita mea fatentur, virtus mea fecit hoc: debitum redditur, non donatur. Audi potius Psalmum. Nam et hoc tu dicis: Omnis homo mendax. Audi, Deus quid dicat: *Qui coronat te in miseratione et misericordia.* De misericordia te coronat, de miseratione te coronat. Non enim dignus fuisti quem vocaret, et vocatum justificaret, justificatum glorificaret. Reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia. Nam ei qui operatur, merces non imputabitur secundum gratiam, sed secundum debitum. Apostolus loquitur, Non secundum gratiam, sed secundum debitum. Te autem coronat in miseratione et misericordia: et si tua merita præcesserunt, dicit tibi Deus, Discute (*a*) bene merita tua, et videbis quia dona sunt mea.

CAPUT VIII. Gratiæ postremum beneficium, corona justitiæ.

Psal. 115. 11.

Rom. 11. 5.

Rom. 4. 4.

9. Hæc est ergo justitia Dei. Quomodo dicitur, Domini salus, non qua salvus est Dominus, sed quam dat eis quos salvos facit: sic et Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum, justitia Dei dicitur, non qua justus est Dominus, sed qua justificat eos quos ex impiis justos facit. * Quidam vero, quomodo aliquando Judæi, et Christianos se dici volunt, et adhuc ignorantes Dei justitiam, suam volunt constituere, etiam temporibus nostris, temporibus apertæ gratiæ, temporibus nunc revelatæ prius occultæ gratiæ, temporibus nunc in area manifestæ gratiæ, quæ aliquando latebat in vellere. Paucos intellexisse video, plures non intellexisse, quos ego nequaquam tacendo fraudabo. Quidam de antiquis justis Gedeon petivit a Domino signum, et dixit, Peto Domine, ut vellus hoc quod in area pono,

Justitia Dei, quæ Judæis et Pelagianis ignota est. Psal. 3. 9.

* CAPUT IX.

Gratia in veteri Testamento occulta, in novo revelata. Judic. 6. 37.

(*a*) Sic MSS. Editi vero, bona merita tua.

 compluatur, et area sicca sit. Factum est: compluitum est vellus, area tota sicca erat. Expressit mane vellus in pelve; quod humilibus datur gratia: et in pelve nostis quid fecerit Dominus discipulis suis. Item petivit alterum signum: Volo, inquit, Domine, ut vellus siccum sit, area compluta. Et hoc factum est. Repete tempus veteris Testamenti, gratia occulta est in nube, tamquam imber in vellere. Attende modo tempus novi Testamenti, discute gentem Judæorum, quasi vellus siccum invenies: orbis vero totus tamquam illa area plenus est gratia non occulta, sed manifesta. Unde multum plangere cogimur fratres nostros, qui non contra occultam, sed contra apertam gratiam manifestamque contendunt. Ignoscitur Judæis. Quid Christiani? quare inimici gratiæ Christi? Quare de vobis præsumentes? quare ingrati? Quare enim Christus venit? Numquid natura hic non erat? Natura non erat,
a quam multum laudando (a) decipitis? Numquid
Gal. 2. 21. Lex hic non erat? Sed ait Apostolus, Si per Legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est. Quod ait Apostolus de Lege, hoc nos istis dicimus de natura: Si per naturam justitia, ergo Christus gratis mortuus est.

CAPUT X.
Rom. 10. 2. 10. Quod ergo dictum est de Judæis, hoc omnino in istis videmus. Zelum Dei habent. Testimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Quid est, non secundum scientiam? Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Fratres mei, compatimini mecum. Ubi tales inveneritis, occultare nolite, non sit in vobis perversa misericordia: prorsus ubi tales inveneritis, occultare nolite. Redarguite contradicentes, et resistentes ad nos perducite. Jam enim de hac caussa (b) duo concilia missa sunt ad sedem Apostolicam: inde etiam rescripta venerunt. Caussa finita est: utinam aliquando finiatur error. Ergo ut advertant monemus, ut instruantur docemus, ut mutentur oremus. Conversi ad Dominum, etc.

Concilia contra Pelagianos.

* Alias 46, de verbis Domini.

* SERMO CXXXII.

c *De verbis* (c) *Evangelii Johan. 6.* Caro mea vere esca est, et sanguis meus vere potus est. Qui manducat meam carnem *etc.*

CAPUT I. Ad regenerationis gratiam invitantur Catechumeni.

1. Sicut audivimus, cum sanctum Evangelium legeretur, Dominus Jesus Christus exhortatus est promissione vitæ æternæ ad manducandum carnem suam et bibendum sanguinem suum. Qui audistis hæc, (d) nondum omnes intellexi-
d stis. Qui enim baptizati et fideles estis, quid dixerit, nostis. Qui autem inter vos adhuc Catechumeni, vel Audientes vocantur, potuerunt esse cum legeretur audientes, numquid et intelligen-
A tes? Ergo sermo noster ad utrosque dirigitur. Qui jam manducant carnem Domini, et bibunt sanguinem ejus, cogitent quid manducent, et quid bibant: ne, sicut dicit Apostolus, judicium sibi manducent et bibant. 1. Cor. 11. 29. Qui autem nondum manducant, et nondum bibunt, ad tales epulas invitati festinent. Per istos dies (e) magistri pascunt, Christus quotidie pascit, mensa ipsius est illa in medio constituta. Quid caussæ est, o audientes, ut mensam videatis, et ad epulas non accedatis? Et forte modo cum Evangelium legeretur, dixistis in cordibus vestris, Putamus quid est quod dicit, *Caro mea vere esca est, et sanguis meus vere potus est?* Johan. 6. 56. Quomodo manducatur caro Domini, et bibitur sanguis Domini? Putamus quid dicit? Quis contra te clausit, ut
B hoc nescias? Velatum est: sed si volueris, erit revelatum. Accede ad professionem, et solvisti quæstionem. Quod enim dixit Dominus Jesus, jam fideles noverunt. Tu autem Catechumenus diceris, diceris Audiens, et surdus es. Aures enim corporis patentes habes, quia verba quæ dicta sunt audis: sed aures cordis adhuc clausas habes, quia quod dictum est non intelligis. Disputo, non dissero. Ecce Pascha est, da nomen ad baptismum. Si non te excitat festivitas, ducat ipsa curiositas: ut scias quid dictum sit, *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in illo.* v. 57. Ut scias mecum quid dictum sit, pulsa, et aperietur tibi: Et ut tibi dico, Pulsa, et aperietur tibi: ita et ego pulso, aperi mihi. Auribus personans, ad
C pectus pulso.

CAPUT II. Conjugati fideles, jam corporis Christi manducantes, de castitate servanda admonentur.

2. Sed si Catechumeni exhortandi sunt, Fratres mei, ut ad tantam gratiam regenerationis accedere non morentur: quanta nobis cura esse debet in ædificandis fidelibus, ut prosit eis quod accedunt; non sibi tibi tales epulas in judicium manducent et bibant? Ut autem non in judicium manducent et bibant, bene vivant. Estote exhortatores non sermonibus sed moribus vestris: ut illi qui non sunt baptizati, sic festinent sequi vos, ut non pereant imitando vos. Qui conjugati estis, fidem thori servate uxoribus vestris. Reddite quod exigitis. Vir a femina exigis castitatem, præbe illi exemplum, non verbum. Tu es caput, qua is vide. Hac enim debes ire, qua illi non sit periculosum sequi: immo tu ipse qua vis
D eam sequi, illuc debes ambulare. Ab imbecilliore sexu exigis fortitudinem: carnis concupiscentiam ambo habetis; qui fortior est, prior vincat. Et tamen quod dolendum est, multi viri a feminis vincuntur. Servant feminæ castitatem, quam viri servare nolunt; et in eo quod non servant, se viros videri volunt; quasi propterea sit fortior sexus, ut eum facilius subjuget inimicus. Luc- Ephes. 5. 23. cta est, prœlium est, pugna est. Vir fortior est femina, vir caput est feminæ. Femina pugnat,

(a) Nonnulli codices, *desipitis.*
(b) Cartaginense videlicet ac Milevitanum, quæ sunt epistolæ inter Augustinianas 175. et 176. Rescripta vero iisdem conciliis per Innocentium Romanum Pontificem ineunte anno 417. data, locum inter ejusdem epistolas habent ordine 181. et 182.

(c) Citatur a Floro ad 1. Cor. 15.
(d) Omnes MSS. *Qui audistis hæc, aliqui jam hoc facitis, aliqui nondum. Qui enim baptizati etc.* nisi quod nonnulli habent, *jam hæc facitis.*
(e) Apud Lov. *magistri.* At in ceteris libris editis et MSS. *magistrati.*

CLASSIS I. et vincit: tu hosti succumbis? Stat corpus, et jacet caput? Qui autem uxores nondum habetis, et tamen ad mensam Dominicam jam accedistis, et carnem Christi manducatis, et sanguinem bibitis, si ducturi estis uxores, servate vos uxoribus vestris. Quales eas vultis ad vos venire, tales vos debent et ipsæ invenire. Quis juvenis est, qui non castam velit ducere uxorem? Et si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam quæris, intactus esto. Puram quæris, noli esse impurus. Non enim illa potest, et tu non potes. Si fieri non posset, nec illa posset. Quia vero illa potest, doceat te quia fieri potest. Et illam, ut possit, Deus regit. Sed tu gloriosior eris, si feceris. Quare gloriosior? Illam premit parentum custodia, refrenat infirmioris sexus ipsa verecundia: postremo leges timet, quas tu non times. Ideo ergo gloriosior eris, si feceris: quia tu si feceris, Deum times. Habet illa multa quæ timeat præter Deum: tu solum Deum times. Sed tu quem times, major est omnibus.

* CAPUT III. * Ipse timendus est in publico, ipse in secreto. Procedis, videris; intras, videris: lucerna ardet, videt te; lucerna exstincta est, videt te: in cubiculum intras, videt te; in corde versaris, videt te. Ipsum time, illum cui cura est ut videat te; et vel timendo castus esto. Aut si peccare vis, quære ubi te non videat, et fac quod vis.

Continentiæ voto obstricti. 3. Qui vero jam vovistis, corpus arctius castigate, et concupiscentiæ frenos nec ad ipsa quæ permissa sunt, patiamini relaxare; ut non solum a concubitu illicite divertatis, sed etiam licitum contemnatis adspectum. Mementote in quocumque sexu sitis, sive mares, sive feminæ, Matth. 22. 30. Angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neque uxores ducunt. Hoc erimus, cum resurrexerimus. Quanto vos meliores, qui quod erunt homines post resurrectionem, hoc vos incipitis esse ante mortem? Servate gradus vestros: servant enim vobis Deus honores vestros. Comparata est resurrectio mortuorum stellis in cœlo constitutis. Stella enim ab stella differt in gloria, ut Apostolus dicit: sic et resurrectio mortuorum. Aliter enim ibi lucebit virginitas, aliter ibi lucebit castitas conjugalis, aliter ibi lucebit sancta viduitas. Diverse lucebunt: sed omnes ibi erunt. Splendor dispar, cœlum commune.

Florus ad 1.Cor. 15. 41.

CAPUT IV. Gradus cuique suus servandus. 4. Cogitantes ergo gradus vestros, servantes et professiones vestras, accedite ad carnem Domini, accedite ad sanguinem Domini. Qui se scit aliter esse, non accedat. Compungimini magis sermone meo. Congratulantur enim qui sciunt servare conjugibus, quod a conjugibus exigunt; qui sciunt servare omni modo continentiam, si hanc Deo voverunt: qui vero audiunt me dicentem, Quicumque non servatis castitatem, nolite accedere ad illum panem, contristantur. Et ego nollem hoc dicere: sed quid facio? Timeo hominem, ut taceam veritatem? Ergo si illi servi non timent Dominum, etiam ego non timeam? quasi non sciam dictum esse, Serve nequam et piger, tu dares, et ego exigerem. Ecce dedi, Domine Deus meus; ecce in conspectu tuo et Angelorum tuorum et in conspectu ipsius plebis tuæ erogavi pecuniam tuam: timeo enim judicium tuum. Ego dedi, tu exige. Etsi non dicam, facturus es. Ergo hoc potius dico, Ego dedi, tu converte, tu parce. Fac pudicos qui fuerunt impudici, ut simul in tuo conspectu, cum judicium venerit, gaudeamus, et qui erogavit, et cui erogatum est. Placet hoc? Placeat. Quicumque impudici estis, corrigite vos, dum vivitis. Ego enim verbum Dei loqui possum, impudicos autem in nequitia perseverantes, de judicio et damnatione Dei liberare non possum.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Matth. 25. 26.

* SERMO CXXXIII.

* Alias 8. inter editos ex MSS. Carthusiæ majoris.

De verbis Evangelii Johan. 7. (a) ubi Jesus non se adscensurum ad diem festum dixerat, et tamen adscendit.

1. Propositum est nobis, in adjutorio Domini, de hoc recentissimo Evangelii capitulo disputare, nec est parva quæstio, ne periclitetur veritas, et falsitas glorietur. Sed neque veritas perire potest, neque falsitas superare. Quid autem quæstionis habeat ista lectio, parumper accipite; et facti intenti per propositam quæstionem, estote ut sufficiamus ad solutionem. Dies festus erat Judæorum scenopegia: hi dies sunt, quantum videtur, quos hodieque observant, quando casas * vocant. Est enim illis ista solemnitas de fabricatione tabernaculorum; quoniam tabernaculum σκηνὴ dicitur, scenopegia est tabernaculi fabricatio. Hi dies festi apud Judæos agebantur: et appellabatur unus dies festus, non quia une die fiebat, sed quia continuata festivitate peragebatur, sicut dies festus Paschæ, sicut dies festus azymorum, et tamen, sicut manifestum est, ille festus dies agitur per aliquot dies. Erat ergo in Judæa ista solemnitas, Dominus Jesus in Galilæa erat, ubi et nutritus est, ubi et consanguineos atque cognatos habuit, quos Scriptura fratres appellat. *Dixerunt ergo*, ei, sicut lectum audivimus, *fratres ejus, Transi hinc, et vade in Judæam, ut et discipuli tui videant opera tua quæ facis.* * *Nemo enim in occulto quid facit, et quærit ipse in palam esse. Si hæc facis, manifesta te mundo.* Deinde subjungit Evangelista, *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Si ergo non in eum credebant, invidiosa verba subjiciebant. *Respondit eis Jesus, Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum.* * *Non potest mundus odisse vos: me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala sunt.* * *Vos adscendite in diem festum hunc. Ego* (b) *non adscendo ad diem festum istum, quia tem-*

Johan. 7. 2.

* f. fabricant.

Johan. 7. 3.

v. 4.

v. 5.

v. 6.

v. 7.

v. 8.

(a) Recensetur in Possidii Indiculo cap. 9.
(b) In Græco est οὔπω, nondum. Et sic in aliquot Latinis Bibliis.

pus meum nondum impletum est. Deinde sequitur Evangelista, *Hæc cum dixisset, ipse mansit* v. 9. *in Galilæam:* * v. 10. *ut autem adscenderunt fratres ejus, tunc et ipse adscendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi occulte.* Huc usque extenditur quæstio, cetera aperta sunt.

Christum in eo loco non esse mentitum.

2. Quid ergo quæritur? quid movet? quid in periculo est? Ne Dominus, immo ut apertius dicamus, ne ipsa veritas credatur esse mentita. Si enim volumus mentitum putari, mentiendi auctoritatem infirmus accipiet. Audivimus dicere mentitum esse. Qui enim putant esse mentitum, hoc dicunt, Dixit se non adscensurum ad diem festum et adscendit. Primo ergo, quantum in angusto tempore possumus, videamus utrum mentiatur, qui dicit aliquid, et non facit. Verbi enim caussa, dixi amico, Cras te videbo: occurrit, B major necessitas, quæ retineret; non ideo falsum dixi. Quando enim promisi, hoc sentiebam quod dicebam. Quando autem aliud majus occurrit, quod impedivit fidem promissionis meæ, non mentiri volui, sed promissum implere non potui. Ecce, quantum arbitror, non laboravi, ut persuaderem, sed tantummodo admonui prudentiam vestram, non mentiri eum, qui promittit aliquid, et non facit, si ut non faciat, aliud occurrerit, quod ejus impediat promissionem, non quod convincat falsitatem.

Mentiri pejus est quam falli.

3. Sed ait qui me audit, Numquid hoc potes de Christo dicere, quia vel non potuit implere quæ volebat, vel futura nesciebat? Bene agis, bene suggeris, recte commones: sed o homo partire mecum sollicitudinem. Quem non audemus C dicere minus valentem, audemus dicere mentientem? Ego quidem, quantum existimo, quantum pro mea infirmitate judicare possum, eligo ut homo in aliquo fallatur, quam ut in aliquo mentiatur. Falli enim pertinet ad infirmitatem, mentiri ad iniquitatem. Psal. 5. 7. *Odisti,* inquit, *Domine; omnes qui operantur iniquitatem.* Et continuo, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Aut tantumdem valet iniquitas et mendacium; aut plus est Perdes, quam Odisti. Neque enim qui odio habetur, continuo perditione punitur. Verum sit illa quæstio, utrum aliquando mentiri necesse sit: non enim modo discutio: latebrosa est, multos sinus habet; non vacat omnes secare, et ad vivum pervenire. Ergo ejus curatio in tempus D aliud differatur; fortassis enim sine sermone nostro divina opitulatione sanabitur. Sed quid distuli, quid volo hodie tractare, intendite et distinguite. An aliquando mentiendum sit, hanc dixi difficilem et latebrosissimam quæstionem, hanc differo. Utrum autem Christus mentitus sit, utrum Veritas aliquid falsum dixerit, hoc hodie suscepimus admoniti ex Evangelica lectione.

Falli et mentiri quomodo differant.

4. Quid autem intersit inter falli et mentiri, breviter dico. Fallitur qui putat verum esse quod dicit, et quia verum putat, ideo dicit. Hoc autem quod dicit qui fallitur, si verum esset, non falleretur: si non solum verum esset, sed etiam verum esse sciret, non mentiretur. Fallitur ergo, quia falsum est, et verum putat; dicit A autem nonnisi quia verum putat. Error est in humana infirmitate, sed non est in conscientiæ sanitate. Quisquis autem falsum putat esse et pro vero asserit, ipse mentitur. Videte, Fratres mei, distinguite nutriti in Ecclesia; eruditi in Scripturis Dominicis, non rudes, non rustici, non idiotæ. Sunt enim inter vos docti et eruditi viri et quibuscumque litteris non mediocriter instructi: et qui illas litteras quæ liberales vocantur, non didicistis, plus est quod in sermone Dei nutriti estis. Si laboro in explicando quod sentio, adjuvate me et attentione audiendi et prudentia cogitandi. Nec adjuvabitis, nisi adjuvemini. Unde invicem pro nobis oremus, et commune adjutorium pariter exspectemus. Fallitur, qui cum sit falsum, verum putat esse quod dicit; B mentitur autem, qui falsum esse aliquid putat, et pro vero dicit, sive illud verum sit, sive falsum. Intuemini quid addiderim, sive illud verum sit, sive falsum, tamen qui falsum putat et verum asserit, mentitur: fallere affectat. Quid enim ei prodest, quia verum est? Interim ipse hoc falsum putat, et dicit tamquam verum sit. Verum est in se illud quod dicit, in se verum est; apud illum falsum est, non hoc habet conscientia ejus quod loquitur; aliud in se cogitat verum esse, aliud foras profert pro veritate. Duplex cor est, non simplex: non quod ibi habet Eccli. 1. 14. hoc profert. Duplex cor olim reprobatum. Psal. 11. 3. *Labia dolosa in corde et corde loquuti sunt mala.* Sufficeret ut diceret, in corde loquuti sunt mala, ubi est labia dolosa? Quid est dolos? Cum C aliud agitur, aliud obtenditur. Labia dolosa non simplex cor; et quia non simplex cor, ideo in corde et corde; ideo bis corde, quia duplex cor.

Nec falli potest Christus, nec mentiri.

5. Dominum ergo Jesum Christum quid existimamus, quia mentitus est? Si minus est falli, quam mentiri, quem dicere non audemus falli, dicere audemus mentiri? ille vero nec fallitur, nec mentitur: sed omnino sicut scriptum est, (de illo quippe intelligitur, de illo debet intelligi,) *Nihil falsum dicitur regi, et nihil falsum exiet de ore ejus.* Si regem quemlibet hominem dixit, regem Christum regi homini præponamus. Si autem, quod verius intelligitur, Christus est de quo dixit; (ei quippe falsum nihil dicitur, quia non fallitur; ex ejus ore nihil falsi D procedit, quia non mentitur:) quæramus quomodo capitulum Evangelicum intelligamus, et non voraginem mendacii quasi cælesti auctoritate construamus. Est autem absurdius quærere exponere veritatem et locum præparare mendacio. Quid me doces, rogo te, qui capitulum hoc exponis mihi, quid me vis docere? Nescio utrum audeas dicere, Falsitatem. Nam si ausus fueris hoc dicere, averto aures, et obturo spinis, ut si coartare tentaveris, etiam punctus abscedam absque exposito Evangelio. Dic mihi quid me velis docere, et solvisti quæstionem. Dic, oro te: Ecce adsum; aures patent, cor paratum est, doce. Sed quæro quid? Non eo per multa. Quid docturus es? Quamcumque doctri-

CLASSIS I. nam in medio versaturus, quidquid nervorum in disputatione adhibiturus, hoc solum dic, unum de duobus interrogo, Veritatem me docturus es, an falsitatem? Quid putamus eum responsurum, ne abscedat; ne blantem et verba exprimere conantem continuo deseram? quid promissurus est, nisi veritatem? Audio; sto, exspecto, intentissime exspecto. Ecce ille, qui promittebat se docturum me veritatem, de Christo insinuat falsitatem. Quomodo igitur veritatem docturus, Christum mendacem dicturus? Si Christus mentitur, sperandum est mihi quod tu mihi verum dicturus es?

Ex ipsa Evangelii veritate Christus a mendacio vindicatus. 6. Vide aliud. Quid dicit? Mentitus est Christus? Ubi, rogo te? Ubi dixit, *Non adscendo ad diem festum*, et adscendit. Ego quidem perscrutari velim istum locum, ne forte non sit Christus mentitus. Immo quia non dubito Christum non esse mentitum, locum istum aut perscrutabor et intelligam, aut non intelligens differam. Christum tamen mentitum esse non dicam. Fac me non intellexisse: discedam nesciens. Melius est enim cum pietate nescire, quam cum insania judicare. Tamen tentamus discutere, ne forte illo adjuvante, qui Veritas est, aliquid inveniamus, aliquid et inveniamur. et ipsum aliquid non erit in veritate mendacium. Nam si quærendo, mendacium invenio; non aliquid, sed nihil invenio. Ergo quæramus ubi dicis Christum esse mentitum. Quia dixit, inquit, *Non adscendo ad diem festum*, et adscendit. Unde scis eum dixisse? Quid si ego dicam, immo non ego, sed aliquis, absit enim ut hoc ego dicam: quid si dicat alius, Hoc Christus non dixit; unde convincis, unde probaturus es? Codicem aperturus, lectionem inventurus, homini demonstraturus, immo cum magna fiducia pectoris resistenti codicem impacturus, Tene, adtende, lege, Evangelium portas. Quid ergo, rogo te, quid conturbas* pannium? Noli urgere, dic planius, tranquillius. Ecce Evangelium porto, et quid hinc? Ille, Evangelium loquitur Christum dixisse quod negas. Et ideo credes hoc dixisse Christum, quia loquitur Evangelium? ideo plane, inquit. Ego multum miror, quomodo dicas mentiri Christum et non mentiri Evangelium. Sed ne forte, cum dico Evangelium, codicem adtendas, membranam et atramentum cogites Evangelium, quid dicat vide Græcum nomen: Evangelium est bonus nuntius, vel bona annuntiatio. Nuntius ergo non mentitur, et qui eum misit, mentitur? Iste nuntius, Evangelista scilicet, ut nomen etiam dicamus, iste Johannes qui hoc scripsit, de Christo mentitus est, an verum dixit? Elige quod vis, ego ad utrumque te audire paratus sum. Si mentitus est, non est unde probes Christum illa dixisse. Si verum dixit, de fonte falsitatis veritas non fluit. Quis est fons? Christus: rivulus sit Johannes. Venit ad me rivulus, et dicis mihi, Bibe securus: et cum de ipso fonte me terreas, cum in fonte esse falsitatem dicas, dicis mihi, Bibe securus? Quid bibo? Quid dixit Johannes, Christum esse mentitum? Unde venit Johannes?

* f. parrulum.

A A Christo. Vera mihi dicturus est, qui ab illo venit; cum mentiebatur ille, a quo venit? Legi plane in Evangelio, Johannes super pectus Domini discumbebat: sed puto quia veritatem bibebat. Quid vidit super pectus Domini discumbens? Quid bibit? quid, nisi quod ructuavit? In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est: in eo vita est, et vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt: tamen lucet, et si ego forte obscuritatis aliquid habeo, nec comprehendere ad perfectum valeam, illa lucet. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Johannes: hic venit ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lumen: quis? Johannes: quis? Johannes baptista. De ipso enim dicit Johannes Evangelista, Non erat ille lumen: de quo dicit Dominus, Erat lucerna ardens et lucens. Sed lucerna et accendi et exstingui potest. Quid ergo? * unde distinguis? De quo loco quæris? Cui lucerna testimonium perhibebat, erat lumen verum. Ubi addidit Johannes verum, ibi tu quæris mendacium. Adhuc audi ipsum Johannem Evangelistam, ructuantem quod biberat: Et vidimus, inquit, gloriam ejus. Quid vidit? quam gloriam vidit? Gloriam tamquam Unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate. Vide igitur, vide ne forte debeamus disputationes infirmas vel temerarias cohibere, et de veritate nihil falsi præsumere, dare Domino quod debetur: fonti gloriam demus, ut securi impleamur. Deus autem verax: omnis autem homo mendax. Quid est hoc? Deus plenus est: omnis homo inanis est; si vult impleri, accedat ad plenum. Accedite ad eum, et illuminamini. Porro si homo inanis est, quia mendax est, et quærit impleri, et cum festinatione atque aviditate currit ad fontem, impleri vult, inanis est. Sed tu dicis, Cave fontem, est ibi mendacium. Quid aliud dicis quam, Est ibi venenum?

SERMON. DE SCRIPTURIS. Johan. 13. 23.

Johan. 1. 1, etc.

Johan. 5. 35.

* Locus mendosus.

Johan. 1. 9.

Ibidem 14.

Rom. 3. 4.

Psal. 33. 6.

Solutio quæstionis. 7. Jam, inquit, omnia dixisti, jam me cohibuisti, jam castigasti. Dic mihi quomodo non sit mentitus, qui dixit, *Non adscendo*, et adscendit? Dicam, si potero: parum tibi non sit, quia etsi non te constitui in veritate, prohibui tamen a temeritate. Dicam tamen, quod et tu jam, si meministi verba quæ commendavi, puto quia cognoscis. Ipsa verba solvunt quæstionem. Multis diebus agebatur ille dies festus. Ad istum, utique hodiernum diem, inquit, festum, istum utique hodiernum quando illi sperabant, non adscendit; sed quando ipse disponebat. Denique adtende quod sequitur. *Hæc cum dixisset, mansit ipse in Galilæa*. Ergo non adscendit ad istum diem festum. Volebant enim fratres ejus, ut ipse prior iret; ideo illi dixerant, *Transi hinc in Judæam*. Non dixerant, Transeamus, quasi comites ejus futuri; aut, Sequere nos in Judæam, tamquam priores ituri; sed tamquam præmissuri. Hoc ille voluit, ut illi præcederent: hoc

CLASSIS I.

vitavit, commendans hominis infirmitatem, occultans divinitatem; hoc vitavit, sicut cum in Ægyptum fugit. (Matth. 2. 14.) Non enim erat impotentiæ: sed et hoc veritatis, ut daret exemplum cavendi: ne quisquam servus ejus diceret, Non fugio, quia turpe est; cum forte expediret ut fugeret. Dicturus suis, Cum vos persequuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam (Matth. 10. 23.): hoc ipse exemplum præbuit. Nam quando voluit, prehensus est; quando voluit, natus est. Hoc ergo, ne illi prævenirent, et eum venturum esse nuntiarent, et præpararentur insidiæ: *Non adscendo*, inquit, *ad diem festum*. (Johan. 7. 8.) Dixit: *Non adscendo*, ut occultaretur: addidit *istum*, ne mentiretur. Aliquid intulit, aliquid abstulit, aliquid distulit: nihil tamen falsi dixit, quia nihil falsi de ejus ore procedit. Denique postea quam hæc dixit, *Ubi autem adscenderunt fratres ejus*: (v. 10.) Evangelium loquitur; adtende, lege quod mihi offerebas; vide si non ipsa lectio solvit quæstionem, vide si aliunde sumsi quod dicerem. Hoc ergo Dominus expectabat, ut priores illi adscenderent, ne venturum prænuntiarent, *Postea quam adscenderunt fratres ejus, adscendit etiam ipse tunc ad diem festum, non evidenter, sed quasi occulte*. Quid *quasi occulte?* Ibi facit quasi occulte. Quid *quasi occulte?* Quia nec hoc erat occulte. Non enim vere latere conabatur, qui in potestate habebat quando teneretur. Sed in illa, ut dixi, occultatione exemplum præbebat cavendi insidias inimicorum infirmis discipulis, qui potentiam non habebant, quando nollent ne prehenderentur. Nam ille etiam palam adscendit postea, et docebat eos in templo, et dicebant nonnulli, (Ibidem 25. et 26.) » Ecce hic est, ecce docet. Certe dicebant » nostri principes, quia apprehendere eum volebant: » ecce palam loquitur, et nemo in eum manum mittit.

(Altera solutio.) 3. Jam vero si nos ipsos adtendamus, si corpus ejus cogitemus, quia et nos ipse est. Nam etsi nos ipse non essemus, non esset verum, Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. (Matth. 25. 40.) Si nos ipse non essemus, non esset verum, Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. 9. 4.) Ergo et nos ipse, (Ephes. 1. 22.) quia nos membra ejus, quia nos corpus ejus, quia ipse caput nostrum, quia totus Christus caput et corpus. Forte ergo nos prævidebat, quia dies festos Judæorum non eramus acturi, et hoc est, *Ego non adscendo ad diem festum istum*. Ecce nec Christus, nec Evangelista mentitus est; quorum duorum si alterum necesse est eligere, daret mihi veniam Evangelista, nullo modo veracem ipsi veritati præponerem: missum ei a quo missus est, non præferrem. Sed Deo gratias, quantum arbitror, renudatum est quod obscurum erat. Adjuvabit ad Deum pietas vestra. Ecce, sicut potui, solvi quæstionem, et in Christo et in Evangelista. Tene mecum amice veritatem, amplectere sine contentione caritatem.

* SERMO CXXXIV.

(SERMON. DE SCRIPTURIS.)

(* Alias 48. de verbis Domini.)

De verbis (a) *Evangelii Johan. 8.* Si manseritis in verbo meo, vere discipuli mei estis, *etc.*

(CAPUT I. Magister omnium Christus.)

1. Novit Caritas Vestra, omnes nos unum magistrum habere, et sub illo condiscipulos esse. Nec ideo magistri vestri sumus, quia de loco superiore loquimur vobis: sed magister est omnium qui habitat in omnibus nobis. Ipse modo in Evangelio nobis omnibus loquebatur, et dicebat nobis, quod etiam ego dico vobis: dicit autem ille de nobis, et nobis et vobis, *Si manseritis in verbo meo*, (Johan. 8. 31.) non utique in meo, qui modo loquor; sed in ejus, qui modo ex Evangelio loquebatur. *Si manseritis in verbo meo*, inquit, *vere discipuli mei estis*. Ad discipulum parum est accedere, sed manere. Non ergo ait, Si audieritis verbum meum; aut, Si accesseritis ad verbum meum; aut, Si laudaveritis verbum meum: sed videte quid dixerit, *Si manseritis in verbo meo, vere discipuli mei estis*, * *et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos*. (v. 32.) Quid dicimus, Fratres? manere in verbo Dei, labor est, an non est? (Manere in verbo Dei.) Si labor est, adtende magnum præmium: si labor non est, gratis accipis præmium. Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, si in illo non manserimus, cadimus: ille autem, si in nobis non manserit, non ideo domum perdidit. Novit enim ille manere in se, qui numquam deserit se. Absit autem ab homine, ut maneat in se, qui perdidit se. Ergo nos in illo manemus indigentia: ipse in nobis manet misericordia.

(* CAPUT II. Præmium manentis in verbo Christi.)

2. Jam ergo si propositum est quid facere debeamus, quid accepturi sumus videamus. Indixit enim opus, et promisit mercedem. Quod est opus? *Si manseritis in verbo meo*. Breve opus: verbo breve, magnum opere: *Si manseritis*. Quid est, *Si manseritis?* Si in petra ædificaveritis. O quam magnum est hoc, Fratres, super petram ædificare, quam magnum est! Venerunt flumi- (Matth. 7. 24.) » na, flaverunt venti descendit pluvia, et impege- » runt in domum illam, et non cecidit: fundata » enim erat supra petram. » Quid est ergo in verbo Dei manere, nisi nullis tentationibus cedere? Præmium quod est? *Cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos*. Compatimini nobis, quia vocem meam sentitis obtusam: adjuvate me tranquillitate. O præmium! *Cognoscetis veritatem*. Forte aliquis diceret, Et quid mihi prodest cognoscere veritatem? *Et veritas liberabit vos*. Si non delectat veritas, delectet libertas. (Liberari duobus modis dicitur.) In consuetudine Latinæ linguæ liberari duobus modis dicitur: et maxime in eo consuevimus audire hoc verbum, ut quicumque liberatur, intelligatur periculum evadere, molestiis carere. Liberari autem proprie dicitur liberum fieri: quomodo salvari, salvum fieri; sanari, sanum fieri; sic liberari liberum fieri. Ideo dixi, Si non delectat veritas, delectet libertas. Hoc in Græca

(a) Hujus Sermonis meminit Augustinus infra, in Sermone qui alias erat de verbis Apostoli 5. c. 8.

lingua evidentius sonat, nec potest aliter intelligi. Et ut noveritis quia aliter intelligi non potest; loquente Domino, responderunt Judæi, *Nos nemini servivimus umquam, quomodo tu dicis, Veritas liberabit vos?* (v. 33.) Id est, Veritas liberos vos faciet, quomodo dicis nobis, qui nemini umquam servivimus? Quos vides, inquiunt, non habere servitutis necessitatem, quomodo polliceris eis libertatem?

3. Audierunt quod debuerunt: sed non fecerunt quod debuerunt. Quid audierunt? Quia dixi, *Veritas liberabit vos:* attendistis vos quia non servitis homini, et dixistis, *Nemini servivimus umquam.*

* CAPUT III. Servitus peccati.

* *Omnis*, Judæus et Græcus, dives et pauper, honoratus et privatus, imperator et mendicus, *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* (v. 34.) *Omnis*, inquit, *qui facit peccatum, servus est peccati.* Si agnoscant homines servitutem, videbunt unde accipiant libertatem. Ingenuus est aliquis captivatus a barbaris, ex ingenuo factus est servus: audit homo miserator, considerat se habere pecuniam, fit redemtor, pergit ad barbaros, dat pecuniam, redimit hominem. Plane reddidit libertatem, si abstulit iniquitatem. Sed quis abstulit iniquitatem, homo homini? Ille qui serviebat apud barbaros, a redemtore suo redemtus est: et multum interest inter redemtorem et redemtum; tamen sub domina iniquitate forte conservi sunt. Interrogo redemtum, Habes peccatum? Habeo, inquit. Interrogo redemtorem, Habes peccatum? Habeo, inquit. Ergo nec tu te jactes redemtum, nec tu te extollas redemtorem: sed fugite ambo ad verum liberatorem. Parum est, quia qui sub peccato sunt, servi dicti sunt; et mortui dicuntur. Quod timet homo ne faciat illi captivitas, jam illi fecit iniquitas. Quid enim, quia videntur vivere, numquid ideo erravit ille qui dixit, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos? (Matth. 8. 22.) Ergo mortui omnes sub peccato, servi mortui, serviendo mortui, moriendo servi.

A peccati servitute et morte non liberat nisi Christus.

4. Quis ergo liberat a morte et a servitute, nisi in mortuis liber? Quis est in mortuis liber, nisi inter peccatores sine peccato? Ecce venit princeps mundi, ipse dicit Redemtor noster, Liberator noster: Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet. (Jacobi 14. 3.) Tenet quos decepit, quos seduxit, quibus peccatum mortemque persuasit; in me nihil inveniet. Veni Domine, veni Redemtor, veni: agnoscat te captivus, fugiat te captivator; tu esto mihi liberator. Ille me perditum invenit, in quo diabolus nihil quod caro agit invenit. Invenit in illo carnem princeps hujus sæculi, invenit: et qualem carnem? Mortalem, quam possit crucifigere, quam possit occidere. Erras deceptor, non fallitur Redemtor: erras. Vides in Domino carnem mortalem, non est caro peccati: similitudo est carnis peccati.

Similitudo carnis peccati in Christo.

Misit enim Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati. (Rom. 8. 3.) Vera caro, mortalis caro: sed non peccati caro. Misit enim Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne. Misit enim Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati: in carnem, non tamen in carnem peccati; sed in similitudinem carnis peccati. Propter quid? Ut de peccato, quod certe nullum in se erat, damnaret peccatum in carne: ut justitia Legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5. Si ergo similitudo erat carnis peccati, non caro peccati, quomodo ut de peccato damnaret peccatum in carne?

* CAPUT IV. Solutio quæstionis.

* Solet et similitudo capere nomen ejus rei, cujus est similitudo. Homo dicitur verus: sed etiam si pictum in pariete ostendas, et quæras quid sit, respondetur, Homo. Peccatum ergo appellata est caro habens similitudinem carnis peccati, ut esset sacrificium pro peccato. Dicit idem Apostolus alio loco, Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit. (2. Cor. 5. 21.) Eum qui non noverat peccatum: quem qui non noverat peccatum, nisi eum, qui dixit, Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet? (Johan. 14. 30.) Eum qui non noverat peccatum, peccatum pro nobis fecit: eum ipsum Christum nescientem peccatum, fecit pro nobis Deus peccatum. Quid est hoc, Fratres? Si diceretur, Fecit in illum peccatum, aut, Fecit illum habere peccatum; intolerabile videretur: quomodo toleramus quod dictum est, Fecit eum peccatum, ut ipse Christus sit peccatum? Qui noverunt Scripturas veteris Testamenti, recognoscunt quod dico.

Peccata sacrificia pro peccatis.

Non enim semel dictum est, sed aliquotiens, creberrime, peccata dicta sunt sacrificia pro peccatis. Offerebatur, verbi gratia, pro peccato hircus, aries, quodlibet: ipsa victima quæ offerebatur pro peccato, peccatum nominabatur. Peccatum ergo dicebatur sacrificium pro peccato: ita ut alicubi dicat Lex, sacerdotes ponere debere manus suas super peccatum. (V. Serm. de verbis Ap. alias 8. c. 8. Levit. 4. 29. sec. LXX.) Ergo, Eum qui non noverat peccatum, fecit pro nobis peccatum: id est, sacrificium pro peccato (*a*) factus est. Peccatum oblatum est, et deletum est peccatum. Fusus est sanguis Redemtoris, et deleta est cautio debitoris. Ipse est sanguis qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum.

CAPUT V.

6. Quid est ergo quod insipienter exsultasti, meus captivator, quia carnem mortalem habuit meus Liberator? Si habuit peccatum, vide: si aliquid tuum in eo invenisti, tene. Verbum caro factum est. (Johan. 1. 14.) Verbum creator est, caro creatura est. Quid ibi tuum, inimice? Et Verbum Deus est, et anima hominis creatura est, et caro hominis creatura est, et caro mortalis Dei creatura est. Peccatum quære. Sed quid quæras? Veritas loquitur: Veniet princeps mundi hujus, et in me nihil inveniet. (Johan. 14. 30.) Non ergo non invenit carnem, sed nihil suum, id est, nullum peccatum. Decepisti innocentes, fecisti nocentes. Occidisti innocentem: peremisti quem non debebas, redde quod tenebas. Quid ergo ad horam exsultasti, quia invenisti in Christo carnem mortalem?

(*a*) In MSS. *factus est peccatum, oblatus est etc.*

CLASSIS I. Muscipula tua erat: unde lætatus es, inde captus es. Ubi te exsultasti aliquid invenisse, inde nunc doles quod possederas perdidisse. Ergo, Fratres, qui credimus in Christum, maneamus, in verbo ejus. Si enim manserimus in verbo ejus, vere discipuli ejus sumus. Non enim soli illi duodecim, sed omnes qui manemus in verbo ejus, vere discipuli ejus sumus. Et cognoscemus veritatem, et veritas liberabit nos: id est, Christus Filius Dei, qui dixit, Ego sum veritas, liberos nos faciet, hoc est, liberabit nos, non a barbaris, sed a diabolo; non a corporis captivitate, sed ab animæ iniquitate. Solus est qui sic liberat. Nemo se liberum dicat, ne servus remaneat. Non remanebit in servitute anima nostra, quia quotidie dimittuntur debita nostra.

Johan. 14. 6.

* SERMO CXXXV.

* Alias 45. ex homiliis 50.

De verbis Evangelii Johan. 9. Ego veni, ut faciam opera ejus, qui misit me, *Contra Arianos. Et de eo quod ait illuminatus ille qui erat cæcus natus*, Scimus quia peccatores Deus non exaudit.

CAPUT I. Cæcitas omnium hominum a nativitate.

1. Dominus Jesus, sicut audivimus cum sanctum Evangelium legeretur, aperuit oculos homini, qui cæcus erat natus. Fratres, si adtendamus hereditariam pœnam nostram, totus mundus cæcus est. Ideo venit Christus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator. Omnes cæcos nasci fecit, qui primum hominem decepit. Currant ad illuminatorem, currant, credant, accipiant lutum de saliva factum. Saliva quasi Verbum est, terra caro est. Lavent faciem in piscina Siloæ. Pertinuit autem ad Evangelistam exponere nobis quid significet Siloa, et ait, *quod interpretatur missus*. Quis est ipse missus, nisi qui dixit in ipsa lectione, *Ego, inquit, veni, ut faciam opera ejus qui me misit?* Ecce Siloa, lavate faciem, baptizamini, ut illuminemini, et videatis (*a*) qui ante non videbatis.

Johan. 9. 7. Ibidem 4.

2. Ecce primum ad hoc quod dictum est, oculos aperite: *Ego*, inquit, *veni ut faciam opera ejus qui me misit*. Jam hic exsistit Arianus, et dicit, Ecce videtis quia Christus non fecit opera sua, sed Patris qui eum misit. Numquam hoc diceret, si videret, hoc est, si in ipso qui missus est, tamquam in Siloa, faciem lavaret. Quid ergo dicis? Ecce, inquit, ipse dixit. Quid dixit? *Veni, ut faciam opera ejus qui me misit*, Non ergo sua? Non. Et quid est quod ait ipse Siloa, ipse missus, ipse Filius, ipse Unicus quem tu (*b*) quæreris esse degenerem? Quid est quod ait, Omnia quæ habet Pater, mea sunt? Tu dicis, quia opera aliena faciebat, quia dixit, *Faciam opera ejus qui me misit*, Ego dico, quia Pater res alienas habebat: secundum cor tuum loquor. Unde mihi vis præscribere quia dixit Christus, *Veni, ut faciam opera ejus*, quasi non mea, sed *ejus qui misit me?*

Locus ab Arianis calumniose usurpatus.

Johan. 16. 15.

CAPUT II. Opera Patris et Filii eadem.

3. Interrogo te, Domine Christe, solve quæstionem, (*c*) fini contentionem. Omnia, inquit, quæ habet Pater, mea sunt. Ergo Patris non sunt, si tua sunt? Non enim ait, Omnia quæ habet Pater, dedit mihi: quamvis si et hoc dixisset, æqualitate ostendisset. Sed molestum est quod dixit, Omnia quæ habet Pater, mea sunt. Si intelligas, Omnia quæ habet Pater, Filii sunt; omnia quæ habet Filius, Patris sunt. Audi illum alio loco, Omnia mea tua sunt, et tua mea sunt. Finita est quæstio, de his quæ habet Pater et Filius: (*d*) concordes habent, tu noli litigare. Opera Patris quæ dicit opera sua; (*e*) quia et tua mea sunt: quia illius Patris dicit opera, cui dixit, Omnia mea tua sunt, et tua mea sunt. Ergo opera mea tua sunt, et opera tua mea sunt. Quæcumque enim Pater facit: ipse dixit, Dominus dixit, Unigenitus dixit, Filius dixit, Veritas dixit. Quid dixit? Quæcumque Pater facit, hæc et Filius facit similiter. Magna expressio, magna veritas, magna æqualitas. Omnia quæ Pater facit, hæc fecit et Filius. Sufficeret, Omnia quæ Pater facit, hæc fecit et Filius. Non sufficit; addo, similiter. Quare addo, similiter? Quia solent dicere non intelligentes, et nondum apertis oculis ambulantes, solent dicere, Pater fecit jubendo, Filius obsequendo, ergo (*f*) dissimiliter. Si autem similiter, quomodo ille, sic ille, sic quæ ille, hæc iste.

Johan. 17. 10.

Johan. 5. 19.

CAPUT III. Filius Dei consubstantialis et coæternus Patri.

4. Sed jubet Pater, inquit, ut faciat Filius. Carnaliter quidem sapis, sed sine præjudicio veritatis, cedo tibi. Ecce Pater jubet, Filius obsequitur: numquid ideo non est ejus naturæ Filius, quia ille jubet, ille obsequitur? Da mihi duos homines, patrem et filium: homines sunt duo; qui jubet, homo est; qui obsequitur, homo est: qui jubet et qui obsequitur unam habent eamdemque naturam. Numquid ille qui jubet, non de natura sua genuit filium? Numquid ille qui obsequitur, obsequendo naturam perdidit? Accipe ergo interim, quomodo accipis duos homines, Patrem jubentem, Filium obsequentem, tamen Deum et Deum. Sed simul isti duo sunt homines, simul illo unus Deus: hoc est divinum miraculum. Interim si vis ut tecum agnoscam obsequium, prius mecum agnosce naturam. Hoc genuit Pater, quod ipse est. Si aliud genuit Pater, quam quod est ipse, non verum genuit Filium. Pater dicit ad Filium, Ex utero ante luciferum genui te. Quid est, ante luciferum? Per luciferum significantur tempora. Ergo ante tempora, ante omne quod ante dicitur; ante omne quod non est, vel ante omne quod est. Non enim ait Evangelium, In principio fecit Deus Verbum; quomodo dixit, In principio fecit Deus cælum et terram: aut, In principio natum est Verbum;

Psal. 109. 3.

Gen. 1. 1.

(*a*) Sic MSS. Editi vero, quod.
(*b*) Am. Er. et MSS. quæris.
(*c*) Sic aliquot MSS. Alii cum editis, sine contentione.
(*d*) Editi, Concordiam habent. At MSS. concordes.

(*e*) MSS. non habent, quia et tua mea sunt. Forte legendum, Opera Patris quæ dicit, opera sua sunt.
(*f*) MSS. ergo dic similiter.

CLASSIS I. Johan 1. 1.

A aut, in principio Deus genuit Verbum. Sed quid ait? Erat, erat. Audis, Erat, crede. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Totiens audis, Erat: noli quærere tempus, quia semper erat. Ille ergo qui semper erat, et cum Filio semper erat, quia potens est Deus sine tempore generare; ille dixit ad Filium, Ex utero ante luciferum genui te. Quid est, Ex utero? Deus habuit uterum? Putabimus Deum per membra corporalia esse dispositum? Absit. Et quare dixit, Ex utero, nisi ut intelligeretur de sua substantia genuisse? Ergo ex utero hoc processit, quod erat ipse qui genuit. Nam si aliud erat qui genuit, aliud autem ex utero processit; monstrum est, non filius.

CAPUT IV. Ut Filius opera Patris sic Pater opera Filii facit. Johan. 17. 24.

B 5. Ergo faciat Filius opera ejus qui misit eum, faciat et Pater opera Filii. Certe voluit Pater, efficit Filius. Ecce ostendo, quia vult Filius, et facit Pater. Ubi ostendis, inquis? Modo ostendo. Pater volo. Jam ego si calumniari, vellem, ecce Filius jubet, et Pater facit. Quid vis? Ut ubi ego sum, et illi sint mecum. Evasimus, illic erimus ubi est ille: illic erimus, evasimus. Quis (a) delet Omnipotentis Volo. Audis voluntatem potestatis, audi et potestatem voluntatis. Sicut Pater, inquit, suscitat mortuos, et vivificat; sic et Filius quos vult, vivificat. Quos vult. Ne dicas, Illos vivificat Filius, quos jubet Pater ut vivificet. Quos vult vivificat. Ergo quos vult Pater, et quos vult ipse; quia ubi est una potestas, una voluntas est. Habeamus ergo in corde non cæco, C Patris et Filii unam eamdemque naturam: quia verus est Pater, verus est Filius. Quod est, hoc genuit; quia genitus non degeneravit.

a

Johan. 5. 21.

CAPUT V. Peccatorum etiam orationes exaudiri. Johan. 9. 31.

6. Nescio quid potest movere in verbis illius qui cæcus erat, et forte multos non bene intelligentes facit desperare. Ait enim inter cetera sua verba, idem cui oculi aperti sunt: *Scimus quia peccatores Deus non exaudit.* Quid facimus, si peccatores Deus non exaudit? Audemus rogare Deum, si peccatores non exaudit? Date mihi qui roget, ecce est qui exaudiat. Date qui roget, discutite genus humanum ab imperfectis ad perfectos. Adscende a verno ad æstatem: hoc enim cantavimus, Æstatem et vernum tu fecisti: id est, jam spiritales et adhuc carnales tu fecisti; quia et ipse Filius dicit, Imperfectum meum viderunt oculi tui. Imperfectum quod est in corpore D meo, viderunt oculi tui. Et quid deinde? Habent spem qui imperfecti sunt? Habent plane. Audi quod sequitur: et in libro tuo omnes scribentur. Sed forte, Fratres, spiritales rogant et exaudiuntur, quia non sunt peccatores. Quid faciunt carnales? quid faciunt? peribunt? Deum non rogabunt? Absit. Da mihi illum publicanum. Veni, publicane, sta in medio, ostende tuam spem, ne infirmi perdant spem. Ecce enim adscendit publicanus cum Pharisæo orare, et dejecta facie in terram dicebat, longe stans, tundens pectus: Domine, propitius esto mihi peccatori. Et descendit justificatus magis, quam ille Pharisæus. Qui dixit, Propitius esto mihi peccatori: verum dixit, an falsum? Si verum dixit, peccator erat; et exauditus est, et justificatus est. Quid ergo quod dixisti tu, cui Dominus oculos aperuit, *Scimus quia peccatores Deus non exaudit?* Ecce peccatores Deus exaudit. Sed lava interiorem faciem tuam, fiat in corde, quod factum est in facie tua; et videbis quia peccatores Deus exaudit. Fefellit te imaginatio cordis tui. Adhuc est quod tibi faciat. Certe projectus est iste de synagoga; audivit, venit ad eum, et dixit ei, *Tu credis in Filium Dei?* Et ille *Quis est, Domine, ut credam in eum?* Videbat, et non videbat: videbat oculis, sed adhuc corde non videbat. Ait illi Dominus: *Et vides eum*, hoc est, oculis: *et qui loquitur tecum, ipse est.* * *Tunc prostratus adoravit eum.* Tunc lavit faciem cordis.

Psal. 73. 17.

Psal. 138. 16.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Lucæ 18. 13.

Johan. 9. 35. v. 36. v. 37. v. 38.

CAPUT VI. Nullus hic sine peccato.

7. Incumbit ergo orationibus peccatores, confitemini peccata vestra, orate ut (b) deleantur, orate ut minuantur, orate ut vobis proficientibus ipsa deficiant: tamen nolite desperare, et b peccatores orate. Quis enim non peccavit? A sacerdotibus incipe. Sacerdotibus dixit, Prius offerte sacrificia pro peccatis vestris, et sic pro populo. Sacrificia convincebant sacerdotes: ut si qui se justum et sine peccato diceret, responderetur ei, Non attendo quod loqueris, sed quid offeras: victima tua convincit te. Quare offers pro peccatis tuis, si nulla habes peccata? An in C sacrificio mentiris Deo? Sed forte sacerdotes veteris populi peccatores erant, novi populi non sunt peccatores. Certe, Fratres, quia Deus voluit, sacerdos ipsius sum, peccator sum, vobiscum pectus tundo, vobiscum veniam rogo, vobiscum Deum propitium spero. Sed forte Apostoli sancti, primi, summi arietes gregis, pastoris membra pastores, forte ipsi non habebant peccatum. Vere habebant et ipsi, habebant: non irascuntur, quia confitentur. Ego non auderem. Primum ipsum Dominum audi dicentem Apostolis, Sic orate. Quomodo illi sacerdotes sacrificiis convincebantur, sic isti oratione. Sic orate. Et inter cetera quæ jussit orare, et hoc posuit, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quid dicunt Apostoli? quotidie sibi debita petunt dimitti. Debitores D intrant, absoluti exeunt, et ad orationem debitores redeunt. Ista vita non est sine peccato, ut quotiens oratur, totiens peccata dimittantur.

Levit. 16. Hebr. 7. 27.

Matth. 6. 12.

* CAPUT VII. Apostoli etiam post Christi resurrectionem peccato obnoxii.

8. Sed quid dicam? Illi forte quando didicerunt orationem, adhuc infirmi erant. * Forte dicet hoc aliquis, Quando illos docuit orationem Dominus Jesus, adhuc parvuli erant, infirmi erant, carnales erant: nondum erant spiritales, qui non habent peccatum. Quid ergo, Fratres, Facti spiritales orare cessarunt? Debuit ergo

(a) Am. et Er. *Quis dedit? Omnipotens volo*, Lov. *Quis dicit? Omnipotens. Volo.* Restituitur locus ex MSS.

(b) Sic MSS. At editi, *depellantur.*

Christus dicere, Modo talis orate, et dare spiritalibus alteram orationem. Unus est, ipsa est, ipse est qui dedit: ipsam ergo orate in Ecclesia. Sed tollamus controversiam, quando dicis spiritales esse sanctos Apostolos, quo usque pateretur Dominus, carnales erant, hoc es dicturus. Denique quod verum est, illo pendente trepidaverunt, et tunc desperaverunt Apostoli, quando credidit latro. Petrus ausus est sequi, quando Dominus ad passionem ductus est, ausus est sequi, qui ad domum pervenit, et in atrio fatigatus est, ad ignem stabat, et friguit: ad ignem

Matth. 26. 69.

stetit, timore frigido congelavit. Interrogatus ab ancilla, negavit Christum semel: interrogatus iterum, negavit: interrogatus tertio, negavit. Deo gratias, quia cessavit interrogatio: si non cessaret interrogatio, diu repeteretur negatio. Ergo postea quam surrexit, tunc eos confirmavit, tunc facti sunt spiritales. Jam ergo non habebant peccatum? Spiritales Apostoli scribebant spiritales epistolas, Ecclesiis mittebant: non habebant peccatum, hoc dicis. Non tibi credo, ipsos interrogo. Dicite sancti Apostoli, postea quam surrexit Dominus, et confirmavit vos Spiritu-sancto misso de cælo, cessastis habere peccatum? Dicite nobis, obsecro. Audiamus, ne desperent peccatores, ne desinant rogare Deum, quia non sunt sine peccato. Dicite

Johan. 13. 23.

nobis. Ait unus ipsorum. Et quis? Quem Dominus amplius diligebat, et qui super pectus Domini discumbebat, et regni cælorum quod ructuaret secretum bibebat. Ipse eum interrogo:

1. Johan. 1. 8.

Habetis peccatum, an non? Respondet, et dicit, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. Jo-

Johan. 1. 1.

hannes autem ille est, qui dixit, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Videte quanta transcenderat, ut perveniret ad Verbum. Talis ac tantus, qui volavit sicut aquila super nubes, qui mentis serenitate cernebat, In principio erat Verbum: ipse dixit, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis et justus est, ut dimittat nobis peccata nostra, et mundet nos ab omni iniquitate. Ergo orate.

SERMO CXXXVI.

In eamdem lectionem Evangelii Johan. 9. de illuminatione cæci nati.

Nunc primum publicatur ex veteri codice Colbertino bibliothecæ notato 821. Habentur duo ejusdem Sermonis fragmenta in Bedæ seu Flori collectione.

Cæci nati illuminatio.

1. Audivimus lectionem sancti Evangelii, quam solemus: sed bonum est commoneri; bonum est ab oblivionis veterno memoriam renovare. Denique vetustissima lectio, quasi nova, nos delectavit. Cæcum a nativitate illuminavit Christus: quid miramini? Salvator est Christus: hoc reddidit beneficio, quod minus fecerat

A in utero. Quando autem ei oculos minus faciebat, non utique errabat; sed ad miraculum differebat. Dicitis forte, Unde scis? Ab ipso audivi: modo illud dixit: simul audivimus. Quando enim interrogaverunt eum discipuli ejus, et di-

Johan. 9. 2.

xerunt, *Domine, quis peccavit, iste aut parentes ejus, quoniam cæcus natus est?* Quid respondit, mecum audistis. *Neque hic peccavit, neque pa-*

v. 3.

rentes ejus: sed ut ostendantur opera Dei in ipso. Ecce quare differebat, quando minus oculos faciebat. Non fecit, quod faceret; non fecit, quod facturum se esse sciebat, quando oportebat. Nec arbitremini, Fratres, parentes ejus nullum habuisse peccatum, aut ipsum non, quando natus est, contraxisse originale peccatum, propter quod peccatum remittendum parvuli baptizan-

B tur in remissionem peccatorum. Sed cæcitas illa non fuit propter peccatum parentum, non fuit propter peccatum ipsius; *Sed ut manifestarentur opera Dei in ipso.* Omnes enim, quando nati sumus, peccatum originale traximus; et tamen non cæci nati sumus. Interroga diligenter, Et cæci nati sumus. Quis enim non cæcus natus est? sed in corde. Dominus autem Jesus, quia utrumque creaverat, utrumque curavit.

Cæci error, putantis peccatores non exaudiri.

2. Vidistis cæcum istum oculis fidei, vidistis etiam ex cæco videntem: sed audistis errantem. In quo errabat cæcus iste, dico: primum quia Christum prophetam putabat, Dei Filium nesciebat. Deinde audivimus unam responsionem ipsius prorsus falsam: ait enim, *Scimus quia peccato-*

v. 31.

res Deus non exaudit. Si peccatores Deus non

C exaudit, quam spem habemus? Si peccatores Deus non exaudit, ut quid oramus, et testimonium peccati nostri tunsione pectoris dicimus? Ubi est certe ille Publicanus, qui cum Pharisæo

Lucæ 18. 10.

adscendit in templum, et illo Pharisæo jactante, ventilante merita sua, ille stans longe, et oculis fixis in terra, et tundens pectus suum, confitebatur peccata sua. Et descendit iste qui confitebatur peccata sua, justificatus de templo, magis quam ille Pharisæus. Certe peccatores Deus exaudit. Sed ille qui ista dixit, nondum laverat faciem cordis de Siloa. In oculis ejus præcesserat sacramentum: sed in corde nondum erat effectum gratiæ beneficium. Quando lavit faciem cordis sui cæcus iste? Quando eum Dominus foras missum a Judæis, intromisit ad se. Invenit

D enim eum, et dixit ei, sicut audivimus: *Tu cre-*

v. 35.

dis in Filium Dei? Et ille, *Quis est, Domine ut*

v. 36.

credam in eum? Certe jam videbat oculis: jam corde? Nondum. Exspectate: modo videbit. Respondit ei Jesus, *Ego sum, qui loquor tecum*,

v. 37.

Numquid dubitavit? Continuo faciem lavit. Loquebatur enim cum illo Siloa, *quod interpreta-*

v. 7. Johan. 4. 34. et 5. 30. et 6. 38.

tur missus. Quis est missus, nisi Christus? Qui sæpe testatus est dicens, Voluntatem facio Patris mei, qui me misit. Ergo ipse erat Siloa. Accessit corde cæcus, audivit, credidit, adoravit: faciem lavit, vidit.

Judæorum cæcitas, calumniantium solvi

3. Illi autem qui eum foras miserunt, cæci remanserunt, quando quidem Domino calumniabantur, quia sabbatum erat, quando lutum fecit

CLASSIS I. de sputo, et inunxit oculos cæci. Quando enim
Sabbatum a Christo. Dominus verbo curabat, aperte calumniabantur
Judæi. Non enim sabbato operabatur aliquid,
quando dicebat, et fiebat. Aperta calumnia erat:
jubenti calumniabantur, loquenti calumniaban-
tur: quasi ipsi per sabbatum non loquerentur.
Possum dicere quia non solum per sabbatum,
sed nullo die loquuntur, quoniam a veri Dei lau-
dibus recesserunt. Tamen ut dixi, Fratres, aper-
Matth. 12. 13. ta calumnia erat. Dicebat Dominus homini, Ex-
tende manum tuam: fiebat sanus, et calumnia-
bantur quia per sabbatum curabat. Quid fecit?
quid operatus est? quod onus tulit? Sed modo
spuere in terram, lutum facere, et homini ocu-
los inungere, operari est. Nemo dubitet, opera-
ri erat. Dominus sabbatum solvebat: sed non ideo
reus. Quid est quod dixi, Sabbatum solvebat?
Lux ipse venerat, umbras removebat. Sabbatum
enim a Domino Deo præceptum est, ab ipso Chri-
sto præceptum qui cum Patre erat, quando Lex
illa dabatur: ab ipso præceptum est, sed in um-
Coloss. 2. 16. bra futuri. Nemo ergo vos judicet in cibo, aut
» potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut
» sabbatorum, quod est umbra futurorum. Venerat
» quem venturum ista nuntiabant. Quid delectant
umbræ? Judæi aperite oculos: sol præsens est.
v. 24. *Nos scimus*. Quid scitis, o corde cæci? quid sci-
v. 16. tis? *Quia non est iste homo a Deo, qui sic solvit
sabbatum*. Sabbatum, miseri, Sabbatum ipsum
Christus prædicavit, quem dicitis non esse a Deo.
Sabbatum carnaliter observatis, salivam Christi
non habetis. Adtendite in terra sabbati etiam sa-
livam Christi, et intelligetis per sabbatum pro-
phetatum Christum. Sed vos quia salivam Chri-
sti in terra super oculos vestros non habetis,
ideo ad Siloam non venistis, et faciem non lavi-
stis, et cæci remansistis, bono cæci ejus, immo
jam non cæci nec carne, nec corde. Accepit in
sputo lutum, inuncti sunt ejus oculi, accessit ad
Siloam, lavit faciem, in Christum credidit, vidit,
v. 39. non remansit in illo judicio valde terribili: *Ego
in judicium veni in hunc mundum, ut qui non
vident videant, et qui vident cæci fiant.*

Cæcitas Judæorum quomodo adventu aucta est. 4. Magnus terror! *Ut qui non vident videant:*
bene. Salvatoris officium est, professio medicinæ
est, *Ut qui non vident videant*. Quid est, Do-
mine, quod addidisti, *Ut qui vident cæci fiant?*
Si intelligamus, verissimum et rectissimum est.
Quid est tamen, *qui vident?* Judæi sunt. Ergo
vident? Secundum verba sua vident: secundum
veritatem non vident. Quid est ergo, *vident*? Vi-
dere se putant, videre se credunt. Videre enim
se credebant, quando contra Christum Legem
defendebant. *Nos scimus:* ergo vident. Quid est,
Nos scimus, nisi nos videmus? Quid est, *quia
homo iste non est a Deo, quia sic solvit sabba-
tum?* Videntes sunt: quod Lex dicebat, legebant.
Num. 15. 36. Præceptum est enim, ut lapidaretur qui solveret
sabbatum. Ideo istum dicebant non esse a Deo,
* Florus ad Rom. 11. sed videntes cæci erant quia * in judicium venit
in mundum ille judex futurus vivorum et mor-
A tuorum. Quare venit? *Ut qui non vident videant:* SERMON. DE SCRIPTURIS.
qui se non videre confitentur, illuminentur. *Et
qui vident cæci fiant:* id est, qui cæcitatem suam
non confitentur, gravius obdurentur. Denique
impletum est, *Qui vident cæci fiant:* Legis de-
fensores, Legis tractatores, Legis doctores, Le-
gis intellectores auctorem Legis crucifixerunt.
O cæcitas! ipsa est quæ ex parte Israel facta est. Rom. 11. 25.
Ut crucifigeretur Christus, et plenitudo Gentium
intraret, cæcitas ex parte Israel facta est. Quid
est, *Ut qui non vident videant?* Ut plenitudo Gen-
tium intraret cæcitas ex parte Israel facta est.
Totus orbis cæcus jacebat: sed venit ille, *ut qui
non vident videant, et qui vident cæci fiant*. Igno-
ratus est a Judæis, crucifixus est a Judæis, de
sanguine suo collyrium fecit cæcis. Duriore fa-
B cti, (*a*) cæci facti qui se jactabant videre lucem, a
crucifixerunt lucem. Quanta cæcitas! Lucem oc-
ciderunt: sed crucifixa lux cæcos illuminavit.

Pauli de Legis impotentia et de Judæorum cæcitate testimonium. 5. Audi videntem, qui cæcus erat. Ecce in
quam crucem male offenderunt, qui cæcitatem
suam medico confiteri noluerunt. Remanserat il-
lis Lex. Quid facit Lex sine gratia? O miseri,
quid fecit Lex sine gratia? Quid facit terra sine
* Florus ad Gal. 3. 4. Christi saliva? * Quid facit Lex sine gratia, nisi
magis reos? Quare? Quia Legis auditores et non
Reg. 4. 19. factores; ac per hoc peccatores, prævaricatores.
Mortuus est puer hospitæ hominis Dei, et mis-
sus est baculus per servum, et positus est super
faciem ipsius, et non revixit. Quid facit Lex si-
Gal. 3. 21. ne gratia? Apostolus jam videns, jam ex cæco
illuminatus, quid dicit? Si enim data esset Lex
C quæ posset vivificare, omnino ex Lege esset ju-
stitia. Intendite: respondeamus, et dicamus: »
quid est quod dixit? Si data esset Lex quæ pos- »
set vivificare, omnino ex Lege esset justitia. Si »
non poterat vivificare, ut quid data est? Sequu- »
tus adjunxit, Sed conclusit Scriptura omnia sub »
Ibidem 22. peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi dare-
tur credentibus. Promissio illuminationis, pro-
missio dilectionis ex fide Jesu Christi, ut dare-
tur credentibus, scriptura illa, id est, Lex con-
clusit omnia sub peccato. Quid est, conclusit
Rom. 7. 7. omnia sub peccato? Concupiscentiam nesciebam,
nisi Lex diceret, Non concupisces. Quid est, con-
clusit Scriptura omnia sub peccato? Fecit de-
lictorem etiam prævaricatorem. Nam sanare non
potuit peccatorem. Conclusit omnia sub peccato:
D sed qua spe? Spe gratiæ, spe misericordiæ. Ac-
b cepisti Legem; (*b*) facere voluisti, non potuisti:
a superbia cecidisti, languorem tuum vidisti. Cur-
re ad medicum, lava faciem. Opta Christum, con-
fitere Christum, crede in Christum: accedit spi-
ritus litteræ, et eris salvus. Nam si Spiritum
2. Cor. 3. 6. litteræ detrahas, littera occidit: si occidit, ubi
spes? Spiritus autem vivificat.

Elisæus baculum præmittens, tum ipse veniens ad suscitandum. 6. Accipiat ergo Giezi servus Elisæi baculum,
tamquam Legem acceperit servus Dei Moyses.
Accipiat baculum, accipiat, currat, præcedat,
præveniat, baculum super faciem pueri mortui
ponat. Et factum est: accepit, cucurrit, bacu-

(*a*) Florus, *cæciores facti: quia se jactabant*.

(*b*) Florus, *stare voluisti*.

CLASSIS I. dum mortuum, quid adumbret.

ium super faciem pueri mortui posuit. Sed ut quid? cui baculum? Si data esset Lex quæ posset vivificare, puer resuscitatus esset baculo: sed quia conclusit Scriptura omnia sub peccato, adhuc jacet mortuus. Sed quare conclusit omnia sub peccato? Ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Veniat ergo Elisæus, qui misit baculum per servum ad convincendum mortuum: veniat ipse, ipse hospitium mulieris introeat, adscendat ad puerum, inveniat mortuum, conformet se membris mortui, non mortuus, sed vivus. Hoc enim fecit: faciem super faciem, oculos super oculos, manus super manus, vestigia super pedes posuit, coartavit se, contraxit se, cum magnus esset parvum se fecit. Contraxit se; ut ita dicam, minoravit se Quia cum in forma Dei esset, exinanivit se, forma servi accipiens, Quid est, conformavit se vivus mortuo? Quid sit, quæritis? Apostolum audite: Misit Deus Filium suum. Quid est, conformavit se mortuo? Hoc dicat, sequatur, et ipse dicat: in similitudinem carnis peccati. Hoc est conformare se mortuo vivum: venire ad nos in similitudinem carnis peccati, non in carne peccati. Mortuus jacebat in carne peccati, conformavit se illi similitudo carnis peccati. Mortuus est enim qui quare moreretur non habebat. Mortuus est in mortuis solus liber; quoniam universa caro hominum erat utique caro peccati. Quomodo reviviscerel, nisi ille qui non habebat peccatum conformans se mortuo, veniret in similitudinem carnis peccati? O Domine Jesu, passe pro nobis, non pro tu, non habens culpam, et sustinens pœnam, (a) ut et culpam solvas et pœnam.

Philip. 2. 6.

Rom. 8. 3.

• SERMO CXXXVII.

• Alias 49. de verbis Domini.

In Evangelii Johan. 10 De (b) *pastore, et mercenario, et fure.*

CAPUT I. Sanitas membrorum unitate et caritate.

1. Non ignorat fides vera, Carissimi, ut ita vos didicisse novimus, docente Magistro de cælo, in quo spem vestram posuistis, quia Dominus noster Jesus Christus, qui jam pro nobis passus est et resurrexit, caput est Ecclesiæ, et est corpus ejus Ecclesia, et in ejus corpore unitas membrorum et compago caritatis, tamquam (c) sanitas exsistit. Quicumque autem in caritate friguerit, infirmatur in corpore Christi. Sed potens est ille, qui jam exaltavit caput nostrum, etiam infirma membra sanare: dum tamen non nimia impietate præcidantur, sed hæreant corpori donec sanentur. Quidquid enim adhuc hæret corpori, non desperatæ sanitatis est: quod autem præcisum fuerit, nec curari, nec sanari potest. Cum ergo sit ille caput Ecclesiæ, et sit corpus ejus Ecclesia, totus Christus et caput et corpus est. Resurrexit jam ille. Caput ergo habemus in cælo. Caput nostrum interpellat pro nobis. Caput nostrum sine peccato et sine morte, jam propitiat Deum pro peccatis nostris: ut et nos in fine resurgentes, et immutati in gloriam cælestem, sequamur caput nostrum. Quo enim caput, et cetera membra. Sed dum hic sumus, membra sumus; ne desperemus, quia secuturi sumus caput nostrum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. Unitas Christi et membrorum. Matth. 25. 34. etc.

2. Videte, enim, Fratres, dilectionem ipsius capitis nostri. Jam in cælo est, et hic laborat, quamdiu hic laborat Ecclesia: hic Christus esurit, hic sitit, nudus est, hospes est, infirmatur, in carcere est. Quidquid enim hic patitur corpus ejus, se dixit pati: et in fine segregans ipsum corpus suum ad dexteram, et reliquos a quibus modo conculcatur segregans ad sinistram, dicturus est his qui sunt ad dexteram, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Quibus meritis? Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; et cetera sic exsequitur, tamquam ipse accepisset: usque adeo ut illi non intelligentes respondeant et dicant, Domine, quando te vidimus esurientem, hospitem, et in carcere? Et dicit eis, Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Sic etiam in nostro corpore caput sursum est, pedes in terra sunt: tamen in aliqua constipatione et coartatione hominum, quando tibi aliquis pedem calcat, nonne dicit caput, Calcas me? Nec caput tuum, nec linguam tuam quisquam calcavit: sursum est, in tuto est, nihil ei mali contigit: et tamen quia per connexionem caritatis unitas est a capite usque ad pedes, non se inde lingua separavit, sed dixit, Calcas me: cum eam nemo contigerit. Quomodo ergo lingua, quam nemo contigit, dicit, Calcas me: sic Christus caput, quod nemo calcat, dixit, Esurivi, ut dedistis mihi manducare. Et illis qui hoc non fecerunt, dixit, Esurivi, et non dedistis mihi manducare. Et quomodo conclusit? Sic ibunt illi in ambustionem æternam, justi autem in vitam æternam.

Matth. 25. 35. Ibid. 40. Ibid. 42. Ibid. 46.

CAPUT III. Janua Christus. Johan. 10. 7. et 11. Johan. 21. 15. Petrus infirmus sibi ignotus. Lucæ 22. 33.

3. Cum ergo Dominus nunc loqueretur, dixit se esse pastorem, dixit se esse et januam. Utrumque ibi habes, et *Ego sum janua*, et *Ego sum pastor*. Janua est in capite, pastor in corpore. Dicit enim Petro, in quo uno format Ecclesiam: Petre, amas me? Respondit, Domine, amo. Pasce oves meas. Et tertio, Petre, amas me? Contristatus est Petrus, quod eum tertio interrogavit: quasi ille qui vidit conscientiam negatoris, non videret fidem confitentis. Noverat illum semper, noverat illum et quando se Petrus ipse non noverat. Tunc enim se non noverat, quando dixit, Tecum ero usque ad mortem: et quam esset infirmus, nesciebat. Quomodo plerumque re vera et infirmis contingit, ut ægrotus nesciat quid in illo agatur, medicus autem sciat: cum ille ægritudinem ipsam patiatur, medicus non patiatur. Magis dicit medicus quid agatur in altero, quam ille qui ægrotat quid agatur in se ipso. Petrus ergo tunc infirmus, Do-

(a) Hic in MS. repetitur, *non habens culpam, et pœnam sustinens.*

(b) Notantur a Possidio in Indicali c. 8. et a Floro citatur ad 1. Cor. 4 et ad Philip. 1.

(c) Lov. *tamquam sanitatis*: dissidentibus ceteris libris.

minus autem medicus. Iste dicebat se habere vires, qui non habebat: ille autem tangens venam cordis ejus, dicebat quod ter eum esset negaturus. Et ita factum est quomodo prædixit medicus, non quomodo præsumsit ægrotus. Ergo post resurrectionem suam Dominus interrogavit eum, non nesciens quo ille animo confiteretur amorem Christi, sed ut trina confessione amoris, deleret trinam negationem timoris.

CAPUT IV. Quid a Petro exigitur.

4. Ergo hoc Dominus exigit a Petro, Petre, amas me? Quasi, quid mihi dabis, quid mihi præstabis, quia amas me? Quid erat præstaturus Petrus resurgenti Domino, et eunti in cælum, atque sedenti ad dexteram Patris? Quasi diceret, Hoc mihi dabis, hoc mihi præstabis, si amas me, ut pascas oves meas: per januam intres, non per aliam partem adscendas. Audistis, cum Evangelium legeretur. *Qui intrat per januam, pastor est: qui autem ex alia parte adscendit, fur est et latro: et dissipare quærit, et spargere, et tollere.* Quis est qui intrat per januam? Qui intrat per Christum. Quis est iste? Qui imitatur passionem Christi, qui cognoscit humilitatem Christi: ut cum Deus factus sit homo pro nobis, cognoscat se homo non esse Deum, sed hominem. Qui enim vult Deus videri, cum sit homo, non imitatur illum, qui cum Deus esset, homo factus est. Tibi autem non dicitur, Esto aliquid minus quam es: sed, Cognosce quod es. Cognosce te infirmum, cognosce te hominem, cognosce te peccatorem; cognosce quia ille justificat, cognosce quia maculosus es. Appareat in confessione tua macula cordis tui, et pertinebis ad gregem Christi. Quia confessio peccatorum invitat medicum sanaturum: quomodo in ægritudine qui dicit, Sanus sum, non quærit medicum. Numquid non ad templum adscenderat Pharisæus ille et publicanus? Ille de sua sanitate gloriabatur, iste vulnera sua medico ostendebat. Dicebat enim ille, Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut publicanus iste. Gloriabatur super alterum. Ergo si publicanus ille sanus esset, invideret illi Pharisæus; quia non haberet super quem extolleretur. Quomodo ergo venerat, qui sic invidebat? Non erat utique sanus: et cum se sanum diceret, non descendit curatus. Ille autem ad terram oculos dejiciens, et non audens in cælum tollere, percutiebat pectus suum, dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Et quid dicit Dominus? Amen dico vobis, quia descendit justificatus de templo publicanus, magis quam Pharisæus. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur. Qui ergo se exaltant, per alteram partem volunt adscendere ad ovile: qui autem se humiliant, per januam intrant ad ovile. Ideo de illo dixit, *intrat*: de illo, *adscendit*. Qui adscendit, videtis, qui alta petit, non intrat, sed cadit. Ille autem qui se submittit, ut per januam intret, non cadit, sed pastor est.

Johan. 10. 1, etc.

Intrare per januam in ovile.

Lucæ 18. 10.

Ibidem 14.

CAPUT V. Tres personæ ad ovile venientes. Pastor. Fur. Mercenarius.

5. Sed tres personas dixit Dominus, et debemus illas investigare in Evangelio, pastoris, mercenarii et furis. Cum legeretur, puto quod animadvertistis, designavit pastorem, designavit mercenarium, designavit furem. Pastorem dixit animam suam ponere pro ovibus et intrare per januam. Furem dixit et latronem adscendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel etiam furem, si videat, fugere; quia non est illi cura de ovibus: mercenarius est enim, non pastor. Ille intrat per januam, quia pastor est; ille adscendit per aliam partem, quia fur est: ille videns eos qui volunt tollere oves, timet et fugit, quia mercenarius est, quia non est illi cura de ovibus: mercenarius est enim. Si invenerimus tres istas personas, invenit Sanctitas Vestra et quos diligatis, et quos toleretis, et quos caveatis. Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cavendus est latro. Sunt homines in Ecclesia de quibus dicit Apostolus, qui ex occasione evangelizant, quærentes ab hominibus commoda sua, sive pecuniaria, sive honorum vel laudis humanæ. Quomodolibet volentes accipere munera evangelizant, et non tam salutem ejus quærunt cui annuntiant, quam commodum suum. Ille autem qui audit salutem ab eo qui non habet salutem, si ei crediderit quem illa annuntiat, neque in illo spem posuerit, per quem illi annuntiatur salus: qui annuntiat, habebit detrimentum: cui annuntiatur, habebit lucrum.

Florus ad Philip. 1.

Diligendus est pastor, mercenarius tolerandus, cavendus latro.

CAPUT VI. Dictum Christi in Pharisæos, spectare et ad malos de Ecclesia pastores.

6. Habes Dominum dicentem de Pharisæis, Cathedram Moysi sedent. Non eos solos significabat Dominus: quasi vero eos qui crederent in Christum, ad Judæorum scholam mitteret, ut ibi discerent quemadmodum iter sit ad regnum cælorum. Nonne ideo Dominus venit, ut institueret Ecclesiam, ipsosque Judæos bene credentes et bene sperantes et bene diligentes segregaret tamquam frumenta a paleis, et faceret unum parietem circumcisionis, cui conjungeretur alius paries ex præputio Gentium, quibus duobus parietibus de diverso venientibus esset ipse lapis angularis? Nonne ergo idem Dominus de duabus istis plebibus in uno futuris dixit, *Habeo et alias oves, quæ non sunt ex ovili?* Loquebatur autem Judæis: *Oportet me*, inquit, *et eas adducere*, *ut sit unus grex, et unus pastor*. Ideo duæ naves erant, unde vocaverat discipulos. Duas (a) ipsas plebes significabant, quando miserunt retia, et levaverunt tantam vim et tantum numerum piscium, ita ut pene retia rumperentur: et oneraverunt, inquit, duas naves. Duæ naves significabant unam Ecclesiam, sed de duabus plebibus factam, conjunctam in Christo, quamvis de diverso venientem. Hoc significant etiam duæ uxores, habentes unum virum Jacob, Lia et Rachel. Has duas significant etiam duo cæci, qui sedebant juxta viam, quos Dominus illuminavit. Etsi advertatis Scripturas, in multis locis invenietis significari duas Ecclesias, quæ non sunt duæ, sed una. Ad hoc enim valet lapis angularis, ut ex duabus faciat unum. Ad hoc valet ille pastor,

Matth. 23. 2.

Ecclesia una ex Judæis et Gentibus.

Johan. 10. 16.

Lucæ 5. 2.

Gen. 29.

Matth. 20. 30.

(a) Sic MSS. Editi autem, *Duas personas plebis*.

CLASSIS I.

ut de duobus gregibus faciat unum. Ergo Dominus docturus Ecclesiam, et habiturus scholam suam præter Judæos, sicut modo videmus, numquid credentes in se, ad Judæos missurus erat, ut discerent? Sed nomine Pharisæorum et Scribarum significavit quosdam in Ecclesia sua futuros, qui dicerent, et non facerent: se autem figuraverat in persona Moysi. Etenim personam ejus gerebat Moyses, et velum ante se ideo ponebat, quando loquebatur populo; quia quamdiu illi in Lege carnalibus gaudiis et voluptatibus dediti erant, et regnum terrenum quærebant, velamen positum erat contra faciem eorum, ne viderent Christum in Scripturis. Ablato enim velamine, postea quam passus est Dominus, visa sunt secreta templi. Ideo cum in cruce penderet, scissum est velum templi a summo usque deorsum: et aperte dicit apostolus Paulus, Cum autem transieris ad Christum, auferetur velamen. Qui autem non transierit ad Christum, quamvis legat Moysen, velamen positum est super cor ejus, sicut dicit Apostolus. Cum ergo præfiguraret quosdam tales futuros Dominus in Ecclesia sua, quid ait? Scribæ et Pharisæi cathedram Moysi sedent: quæ dicunt, facite; sed quæ faciunt, facere nolite.

Matth. 27. 51.
2. Cor. 3. 16.
Matth. 23. 2. et 3.

CAPUT VII. Clerici mali pervertere nolentes Evangelium, dum exemplo suo laicos ad peccatum trahunt.

7. Quando illud audiunt clerici mali quod in ipsos dicitur, volunt pervertere. Nam audivi quosdam pervertere velle istam sententiam. Numquid non, si illis liceret, delerent illam de Evangelio? Quia vero delere illam non possunt, pervertere illam quærunt. Sed adest Domini gratia et misericordia, nec sinit eos facere; quia circumsepsit veritate sua omnes sententias suas, et libravit; ut quisquis inde aliquid præcidere voluerit, aut inducere male legendo vel interpretando, ille qui cor habet, quod præcisum est de Scriptura jungat Scripturæ, et legat superiora vel inferiora, et inveniet sensum quem volebat ille male interpretari. Quid ergo putatis dicere istos de quibus dicitur, Quæ dicunt, facite? Quia re vera (a) laicis dicitur. Laicus enim qui vult bene vivere, cum adtenderit clericum malum, quid sibi dicit? Dominus dixit, Quæ dicunt, facite; quæ faciunt, facere nolite. Ambulem viam Domini, non sequar istius mores. Audiam ab illo, non verba ipsius, sed Dei. Sequar Deum, sequatur ille cupiditatem suam. Quia si voluero apud Deum sic me defendere, ut dicam, Domine, vidi male viventem illum clericum tuum, et ideo male vixi: nonne mihi dicturus est, Serve nequam, non a me audieras, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite? Malus autem laicus, infidelis, non pertinens ad gregem Christi, non pertinens ad frumentum Christi, qui tamquam palea in area toleratur, quid sibi dicit, quando cœperit illum arguere verbum Dei? Exi: quid mihi loqueris? Ipsi episcopi, ipsi clerici non illud faciunt, et me cogis ut faciam. Quærit sibi non patronum ad caussam malam, sed comitem ad pœnam. Nam numquam eum ille defensurus est in die judicii, quemcumque malum voluerit imitari. Quomodo enim diabolus omnes quos seducit non seducit cum quibus regnet, sed cum quibus damnetur: sic omnes qui sequuntur malos, comites sibi ad gehennam quærunt, non patrocinia ad regnum cælorum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Perversa interpretatio Evangelii.

8. Quomodo ergo pervertunt isti hanc sententiam, quando illis dicitur male viventibus, Merito dictum est a Domino, Quæ dicunt, facite, quæ faciunt, facere nolite? Recte dictum est, inquiunt. Dictum est enim vobis, ut quæ dicimus, faciatis; quæ autem nos facimus, vos non faciatis. Nos enim offerimus sacrificium, vobis non licet. * Videte versutias hominum: quid dicam? mercenariorum. Nam si pastores essent, ista non dicerent. Ideo Dominus ut os illis clauderet, secutus est, et dixit, Cathedram Moysi sedent: quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, et non faciunt. Qui est ergo, Fratres? Si diceret de sacrificio offerendo; diceret, Dicunt enim, et non faciunt? Faciunt enim sacrificium, Deo offerunt. Quid est quod dicunt, et non faciunt? Audi quid sequatur: Alligant enim onera gravia et importabilia, et imponunt ea super cervices hominum, quæ ipsi uno digito nolunt tangere. Aperte exprobravit, descripsit et ostendit. Sed illi quando sic volunt pervertere sententiam, ostendunt quia nihil quærunt in Ecclesia, nisi commoda sua; nec Evangelium legerunt: si enim nossent ipsam paginam, et totum legissent, numquam hoc dicere auderent.

* CAPUT VIII. Matth. 23. 2. et 3.
Ibidem 4.

Malos pastores esse in Ecclesia similes Pharisæorum.

9. Sed apertius adtendite, quia habet tales Ecclesia. Ne quis dicat nobis, Prorsus de Pharisæis dixit, de Scribis dixit, de Judæis dixit: nam tales non habet Ecclesia. Qui sunt ergo illi, de quibus Dominus dicit, Non omnis qui mihi dicit, Domine, Domine intrabit in regnum cælorum? Et addidit, Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus, et in nomine tuo manducavimus et bibimus? Numquid in nomine Christi, Judæi faciunt ista? Certe manifestum est, quia de his dicit qui nomen Christi habent. Sed quid sequitur? Tunc dicam illis, Numquam vos cognovi. Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Audi Apostolum gementem de talibus. Dicit alios annuntiare Evangelium per caritatem, alios per occasionem: de quibus dicit, Annuntiant Evangelium non recte. Rem rectam, sed ipsi non recti. Quod annuntiant, rectum est; sed qui annuntiant, non sunt recti. Quare non est rectus? Quia aliud quærit in Ecclesia, non Deum quærit. Si Deum quæreret, castus esset; quia legitimum maritum anima Deum habet. QUISQUIS A DEO præter Deum aliquid quærit, non caste Deum quærit. Videte, Fratres: si uxor amet maritum quia dives est, non est casta. Non enim maritum amat, sed aurum mariti. Si autem maritum

Matth. 7. 21.
Ibidem 22.
Ibidem 23.
Florus ad Philip. 1. 17.

Pastor quis mercenarius, quis castus. Uxor casta.

(a) Ita Colbertinus codex. Alii quidam MSS. *re vera a fidelibus laicis dicitur.* Editi vero, *a sanis laicis dicitur.*

CLASSIS I.

amat, et nudum amat, et pauperem amat. Si enim propterea amat, quia dives est; quid si, (quomodo sunt casus humani,) proscribatur, et subito egens remaneat? Renuntiat illi forte: quia quod amabat, non maritus erat, sed res ejus. Si autem vere maritum amat, etiam pauperem plus amat: quia cum misericordia amat.

CAPUT IX. Deus caste quærendus.

10. Et tamen, Fratres, Deus noster numquam pauper esse potest. Dives est, Ipse fecit omnia, cælum et terram, mare et Angelos. Quidquid videmus, quidquid non videmus in cælo, ipse fecit. Sed tamen non divitias amare debemus, sed eum qui fecit illas. Non enim tibi promisit nisi se. Inveni aliquid pretiosius, et hoc tibi dabit. Pulcra est terra, cælum et Angeli: sed pulcrior est qui fecit hæc. Qui ergo annuntiant Deum, amantes Deum; qui annuntiant Deum, propter Deum, pascunt oves, et non sunt mercenarii. Ipsam castitatem exigebat ab anima Dominus noster Jesus Christus, quando dicebat Petro, Petre amas me? Quid est, Amas me? Castus es? Non est cor tuum adulterum? Non tua quæris in Ecclesia, sed mea? Si ergo talis es, et amas me, pasce oves meas. Non enim eris mercenarius, sed eris pastor. (Johan. 21, 15.)

B

Mercenarii quomodo utiles.

11. Illi autem non caste annuntiabant, de quibus gemit Apostolus. Sed quid dicit? Quid enim? dum omni modo, sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Permisit ergo esse mercenarios. Pastor veritate Christum annuntiat, mercenarius occasione Christum annuntiat, aliud quærens. Tamen et ille Christum annuntiat, et ille Christum. Audi vocem pastoris Pauli: Sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Ipse pastor voluit habere mercenarium. Faciunt enim ubi possunt, utiles sunt quantum possunt. Quando autem ad alios usus quærebat Apostolus, cujus vias imitarentur infirmi: Misi vobis, inquit, Thimotheum, qui vos commonefaciat vias meas. Et quid ait? Misi pastorem qui vos commoneret vias meas: id est, qui quomodo ego ambulo, et ipse ambulat. Et mittens pastorem, quid ait? Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Nonne cum illo erant multi? Sed quid sequitur? Omnes enim sua quærunt, non quæ sunt Jesu Christi; id est, Ego vobis pastorem mittere volui; nam multi mercenarii sunt: sed non oportuerat ut mercenarius mitteretur. Ad alias res et negotia peragenda mittitur mercenarius: ad illas autem quas tunc volebat Paulus, pastor erat necessarius. Et vix invenit unum pastorem inter multos mercenarios: quia pauci pastores, multi mercenarii. Sed quid dicitur de mercenariis? Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. De pastore autem quid ait Apostolus? Quisquis autem mundaverit se ab hujusmodi, erit vas in honorem sanctificatum, et utile Domino, ad omne opus bonum paratum semper. Non ad quasdam res paratum, et ad quasdam non paratum; sed

(Philip. 1, 18. — C — 1. Cor. 4, 17. — Philip. 2, 20, etc. — D — Pastores pauci, mercenarii multi. — Matth. 6, 2. — 2. Tim. 2, 21.)

(a) Am. Er. et omnes MSS. *qui fugit*: absque negante particula.
(b) Nonnulli MSS. *Ecce quomodo adscendunt*.

SERMON. DE SCRIPTURIS

A

ad omne bonum opus paratum. Hæc de pastoribus dixi.

CAPUT X. Mercenarius fugiens. (Johan. 10, 12. et 13.)

12. De mercenariis autem jam dicemus. *Mercenarius quando videt lupum insidiantem ovibus, fugit.* Hoc Dominus dixit. Quare? *Quia non est ei cura de ovibus.* Tamdiu ergo est utilis mercenarius, quamdiu non videt lupum, quamdiu non videt furem et latronem: cum autem viderit, fugit. Et quis est de mercenariis, qui (a) non fugit de Ecclesia, quando videt lupum et latronem? Abundant lupi, abundant latrones. Ipsi sunt qui adscendunt per alteram partem. Qui sunt isti qui adscendunt? Qui de parte Donati volunt deprædari oves Christi, ipsi per alteram partem adscendunt. Non per Christum intrant: quia non sunt humiles. Quia superbi sunt, adscendunt. Quid est adscendunt? Extolluntur. Unde adscendunt? Per alteram partem: unde de parte dici volunt. Qui in unitate non sunt, de altera parte sunt, et de ipsa parte adscendunt, id est, extolluntur, et volunt tollere oves. Quomodo adscendunt, videte. Nos, inquiunt, sanctificamus, nos facimus justos. Ecce (b) quo adscenderunt. Sed qui se exaltat, humiliabitur. Potens est Dominus Deus noster humiliare eos. Lupus autem diabolus est: insidiatur ut decipiat, et qui illum sequuntur; nam dictum est, quod induti quidem pellibus ovium, intus autem sunt lupi rapaces. Si viderit mercenarius aliquem (c) loqui prava, aut sentire secundum perniciem animæ suæ, aut aliquid facere sceleratum et obscœnum, et tamen quia videtur habere alicujus momenti personam in Ecclesia, unde si sperat commoda, mercenarius est: et cum videt hominem perire in peccato, videt illum sequi lupum, videt illius guttur morsu trahi ad supplicium; non illi dicit, Peccas; non illum objurgat, ne perdat commoda sua. Hoc est ergo, *Cum viderit lupum, fugit*: non illi dicit, Scelerate facis. Non corporis, sed animæ hæc fuga est. Quem vides corpore stare, fugit animo, cum videt peccatorem, et non illi dicit, Peccas; cum etiam consilium cum illo habet.

(B — Donatistæ, lupi et latrones. — Luc. 14, 11. Matth. 7, 15. — C)

CAPUT XI. Uva de spinis quomodo legatur. (Matth. 23, 2.)

13. Fratres mei, numquid non adscendit aliquando aut presbyter aut episcopus, et non dicit aliud de superiore loco, nisi ne rapiantur res alienæ, ne fraudes fiant, ne scelera admittantur? Non possunt dicere aliud, qui cathedram Moysi sedent, et ipsa de illis loquitur, non ipsi. Quid est ergo. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus; Et, Omnis arbor ex fructu cognoscitur? Pharisæus potest bona loqui? Pharisæus spina est: quomodo de spina lego uvam? Quia tu Domine dixisti, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. De spinis me jubes uvam decerpere, cum dixeris, Numquid colligunt de spinis uvam? Respondet tibi Dominus, Non jussi te de spinis uvam legere: sed vide, adtende bene, ne forte, ut fieri solet, vitis cum circum errat per terram, involuta sit in spinis.

(Matth. 7, 16. — Matth. 23, 3.)

(c) Sic nonnulli Colbertinis codicibus. Ceteri MSS. *aliquem loqui peccata*. Editi vero, *aliquem peccare*.

CLASSIS I.

Nam aliquando invenimus illud, Fratres mei, vitem positam super caricem, quia ibi habet sepem spinosam, extendit palmites suos, et inserit in sepem spinosam, et pendet inter spinas botrus; et qui videt botrum carpit, non tamen de spinis, sed de vite, quæ circumplexa est spinis. Sic ergo illi spinosi sunt: sed sedendo in cathedra Moysi, involvit eos vitis, et pendent ad eos botri, id est, verba bona, præcepta bona. Tu lege uvam, non te pungit spina, quando legis, Quæ dicunt, facite; sed quæ faciunt, facere nolite. Pungit autem te spina, si quod faciunt facis. Ut ergo legas uvam, et non inhæreas spinis. Quæ dicunt, facite; sed quæ faciunt, facere nolite. Facta ipsorum spinæ sunt, verba ipsorum uva est, sed de vite, id est, de cathedra Moysi.

Mercenarii fugientes, dum iniquis favent.

B 44. Fugiunt ergo isti, quando vident lupum, quando vident latronem. Hoc autem dicere cœperam, quia de loco superiore non possunt dicere isti, nisi, Bene facite, nolite perjurare, nolite fraudare, nolite aliquem circumvenire. Aliquando autem sic vivunt, ut de tollenda aliena villa, cum episcopo consilium habeatur, et petatur ab ipso tale consilium. Aliquando nobis contigit, experti dicimus: nam non crederemus. Multi a nobis consilia mala petunt, consilia mentiendi, circumveniendi; putantes quia placent nobis. Sed in nomine Christi, si Domino placet quod dicimus, nullus (a) talia nos tentavit, et invenit quod volebat in nobis. Quia si vult ipse qui nos vocavit, pastores sumus, non mercenarii. Sed quod ait Apostolus, Mihi minimum est, ut a vobis judicer, aut ab humano die: sed neque ego meipsum judico. Nihil enim mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum. Qui autem judicat me, Dominus est. Non ideo bona est conscientia mea, quia vos illam laudatis. Quid enim laudatis, quod non videtis? Ille laudet, qui videt: ille etiam corrigat, si quid ibi videt quod ejus oculos offendit. Quin et nos non dicimus perfecte nos sanos; sed tundimus pectus nostrum, et dicimus Deo, Propitius esto, ne peccem. Tamen puto, coram illo enim loquor, nihil aliud a vobis quærens nisi salutem vestram, et gemimus plerumque in peccatis fratrum nostrorum, et (b) vim patimur, et torquemur animo, et aliquando corripimus illos: immo numquam non corripimus. Testes sunt omnes, qui recordantur quod dico, quotiens sunt a nobis correpti fratres peccantes, et vehementer correpti.

Augustinus non mercenarius.

a Florus ad 1. Cor. 4. 3. et 4.

CAPUT XII. De ovibus quæ ratio reddenda a pastore.

45. Modo consilium nostrum tracto cum Sanctitate Vestra. In nomine Christi plebs Dei estis, plebs catholica estis, membra Christi estis: Non estis divisi ab unitate. Communicatis membris Apostolorum, communicatis memoriis sanctorum Martyrum, diffusorum per orbem terrarum, et pertinetis ad curam nostram, ut rationem de vobis bonam reddamus. Tota autem ratio nostra quæ est, scitis. Domine scis quia dixi, scis quia A non tacui, scis quo animo dixi, scis quia flevi tibi, cum dicerem, et non audirer. Ipsa puto quod integra ratio nostra est. Securos enim nos fecit Spiritus-sanctus per Ezechielem prophetam. Nostis ipsam lectionem de speculatore: Fili, ait, hominis, speculatorem posui te domui Israel: si me dicente ad impium, Impie morte morieris, non dixeris: hoc est, ego enim tibi dico, ut dicas; si non annuntiaveris, veneritque gladius, et tulerit eum, id est, quod minatus sum peccatori; ille quidem impius in impietate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram. Quare? Quia non dixit. Si autem speculator viderit gladium venientem, et cecinerit tuba, ut fugiat; et non se observaverit, id est, non se correxerit, ut non eum inveniat in supplicio, quod minatur Deus; B veneritque gladius, et tulerit aliquem; ille quidem impius in iniquitate sua mortuus est; tu autem, inquit, animam tuam liberasti. Et in illo loco Evangelii quid aliud dicit servo? cum diceret, Domine sciebam te molestum sive durum hominem, quia metis ubi non seminasti, et colligis ubi non sparsisti; et timens abii, et abscondi talentum tuum in terra, ecce habes quod tuum est. Et ille, Serve, inquit, nequam et piger, magis quia me sciebas molestum et durum esse, metere ubi non seminavi, et colligere ubi non sparsi, ipsa avaritia mea debuit te docere, quia lucrum quæro de pecunia mea. Oportuit te ergo ut dares pecuniam meam nummulariis, et ego veniens cum usuris exegissem quod meum est. C Numquid dixit, Dares et exigeres? Nos ergo, Fratres, damus; veniet ille qui exigat. Orate, ut paratos nos inveniat.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Ezec. 33. 7. etc.

Luca 19. 20. etc.

* SERMO CXXXVIII.

* Alias 30. de verbis Domini.

De (c) verbis Evangelii Johan. 10. Ego sum pastor bonus, etc. *Contra Donatistas.*

CAPUT I. Bonus pastor cur commendatus in singulari

Johan. 10. 11.

1. Audivimus Dominum Jesum commendantem nobis boni pastoris officium. In qua commendatione admonuit nos utique, ut intelligi datur, bonos esse pastores. Et tamen ne intelligeretur perverso modo multitudo pastorum. *Ego sum,* inquit, *pastor bonus.* Et unde sit pastor bonus, consequenter ostendit: *Pastor,* inquit, *bonus animam suam ponit pro ovibus.* D * *Mercenarius autem, et qui non est pastor, videt lupum venientem, et fugit: quoniam non est ei cura de ovibus; mercenarius est enim.* Pastor ergo bonus Christus. Quid Petrus? nonne bonus pastor; nonne et ipse animam pro ovibus posuit? Quid Paulus? Quid ceteri Apostoli? Quid eorum tempora consequentes beati episcopi martyres? Quid etiam sanctus iste Cyprianus? Nonne omnes pastores boni; non mercenarii, de quibus dicitur, Amen dico vobis, perceperunt mercedem

* v. 12. et 13. Florus ad 1. Cor. 13.

Matth. 6. 2.

(a) MSS. *nullus illud tentavit, et invenit in nobis.* Sic aliam Am. et Er. nisi quod pro. *illud,* habent *illum.*
(b) Colbertinus MS. *et compatimur.*
(c) Citatur a Floro ad 1. Cor. 13 Habitum esse Carthagine post Collationem cum Donatistis, intelligimus fere ex illis verbis n. 1. iste *Cyprianus:* et n. 3. qui etiam convictus etc.

suam? Omnes ergo isti pastores boni, non solum quia sanguinem fuderunt, sed quia pro ovibus fuderunt. Non enim fuderunt elatione, sed caritate.

CAPUT II. Martyrium sine caritate nihil prodest.

2. Nam et apud hæreticos, qui propter iniquitates et errores suos aliquid molestiarum perpessi fuerint, nomine martyrii se jactant, ut hoc pallio dealbati facilius furentur, quia lupi sunt. Si autem scire vultis in quo numero habendi sunt, pastorem bonum Paulum apostolum audite: quoniam non omnes qui corpora sua in passione etiam ignibus tradunt, æstimandi sunt sanguinem fudisse pro ovibus, sed potius contra oves. Si linguis, inquit, hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Si sciero omnia sacramenta, et habuero omnem prophetiam, et omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Magna ergo res est postremo fides montes transferens. Illa quidem magna sunt: sed si ego hæc sine caritate habeam, inquit, non illa, sed ego nihil sum. Sed adhuc istos non tetigit, qui falso martyrii nomine in passionibus gloriantur. Audite ut eos tangat, immo potius ut transfodiat. Si distribuero, inquit, omnia mea pauperibus, et tradidero corpus meum ut ardeam: (a) Jam ipsi sunt. Sed vide quid sequitur: caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ecce venitur ad passionem, ecce venitur et ad sanguinis fusionem, venitur et ad corporis incensionem: et tamen nihil prodest, quia caritas deest. Adde caritatem; prosunt omnia: detrahe caritatem, nihil prosunt cetera.

I. Cor. 13. 1, etc.

CAPUT III. Caritas quantum bonum.

3. Quale bonum est caritas ista, Fratres? Quid pretiosius? quid luminosius? quid firmius? quid utilius? quid securius? Multa sunt Dei dona, quæ tamen habent et mali, qui dicturi sunt, Domine, in nomine tuo prophetavimus, in nomine tuo dæmonia ejecimus, in nomine tuo virtutes multas fecimus. Nec respondebit ille, Non fecistis. Non enim in conspectu tanti judicis mentiri audebunt, aut jactare quæ non fecerunt; Sed quia caritatem non habuerunt, respondet omnibus illis, Non novi vos. Quomodo autem habet vel exiguam caritatem, qui etiam convictus non amat unitatem? Hanc Dominus unitatem commendans pastoribus bonis, (b) noluit multos appellare pastores. Neque enim, ut dixi jam, non erat pastor bonus Petrus, Paulus, Apostoli ceteri, et posteriores sancti episcopi, beatusque Cyprianus. Omnes hi pastores boni: et tamen ille pastoribus bonis non commendavit pastores bonos, sed pastorem bonum. *Ego sum*, inquit, *pastor bonus*.

Matth. 7. 22.

4. Interrogemus Dominum qualicumque sensu, et humillima disceptatione cum tanto patrefamilias colloquamur. Quid dicis, Domine, bone pastor? Tu enim bonus pastor, qui bonus agnus; idem pastor et pascua, idem agnus et leo. Quid

CAPUT IV. Petrum aliosque existere pastores bonos.

A dicis? Audiamus, et adjuva, ut intelligamus. *Ego sum*, inquit, *pastor bonus*. Quid Petrus? aut non pastor, aut malus? Videamus, si non pastor. Amas me? Tu ei dixisti, Domine, Amas me? et respondit, Amo. Et tu ei, Pasce oves meas. Tu, tu Domine, interrogatione tua, firmamento oris tui, amatorem fecisti pastorem. Pastor est ergo, cui pascendas oves credidisti, Ipse commendasti, pastor est. Videamus jam utrum non bonus. Ipsa id interrogatione et responsione ejus invenimus. Quæsisti, utrum amet te: respondit, Amo. Vidisti cor, quia verum respondit. Non est ergo bonus, qui amat tantum bonum? Unde illa responsio ex intimis prolata visceribus? Unde ille Petrus testes oculos tuos habens in corde suo, contristatus quod cum non solum semel, sed iterum B et tertio interrogasti, ut trina confessione amoris, deleret trinum peccatum negationis; unde ergo contristatus, quod sæpe interrogatus esset ab eo qui sciret quod interrogabat, et donaverat quod audiebat; unde contristatus, talia verba retulit, Domine, tu scis omnia, ipse nosti quoniam te amo? Itane ille talia confitens, immo profitens mentiretur? Veraciter ergo respondit amorem tuum, et de intimo corde protulit amantis vocem. Tu autem dixisti, Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona. Ergo et pastor, et bonus pastor: nihil quidem ad potestatem ac bonitatem pastoris pastorum: sed tamen etiam ipse et pastor, et bonus: et ceteri tales pastores boni.

Johan. 21. 15.

Matth. 12. 35.

CAPUT V. Unus tamen bonus pastor Christus.

5. Quid ergo, quod pastoribus bonis commen- C das unum pastorem, nisi quia in uno pastore doces unitatem? Et exponit apertius Ipse Dominus per ministerium nostrum, ex ipso Evangelio commemorans Caritatem Vestram, et dicens, Audite quid commendavi, *Ego sum pastor bonus*, dixi: quia omnes ceteri, omnes pastores boni membra mea sunt. Unum caput, unum corpus, unus Christus. Ergo et pastor (c) pastorum, et pastores pastoris, et oves cum pastoribus sub pastore. Quid sunt hæc, nisi quod dicit Apostolus? Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa; omnia autem membra corporis cum sint multa, unum est corpus; sic et Christus. Ergo si sic et Christus, merito Christus in se habens omnes pastores bonos, unum commendat, dicens, *Ego sum pastor bonus*. Ego sum, unus sum, mecum omnes in unitate unum sunt. Qui extra me D pascit, contra me pascit. Qui mecum non colligit, spargit. Ergo audite ipsam unitatem vehementius commendatam: *Habeo*, inquit, *alias oves, quæ non sunt de hoc ovili*. Loquebatur enim primo ovili de genere carnis Israel. Erant autem alii de genere fidei ipsius Israel, et extra erant adhuc, in Gentibus erant, prædestinati, nondum congregati. Hos noverat qui prædestinaverat: noverat qui redimere sanguine suo fuso venerat. Videbat eos, nondum videntes eum: no-

c

I. Cor. 12. 12.

Matth. 12. 30

Johan. 10. 16.

(a) Colbertinus codex 831. et Florus, *numquid jam nihil sum?*

(b) Am. et Er. addunt hic, *non commendans pastores bonos*: Lov. autem absque negatione, *commendans pastores bonos*: quod abest a MSS.

(c) Sic MSS. At Lov. *Ergo et pastor ipse est pastorum, et pastores multi sunt unius pastoris, et oves cum pastoribus sunt pastores.*

CLASSIS I.

verat eos, nondum credentes in eum. *Habeo*, inquit, *alias oves, quæ non sunt de hoc ovili*: quia non sunt de genere carnis Israel. Sed tamen non erunt extra hoc ovile, quia *oportet me eas adducere, ut sit unus grex et unus pastor*.

CAPUT VI. Sponsæ ad Christum affectus.

6. Merito huic pastori pastorum, amata ejus, sponsa ejus, pulcra ejus, sed ab ipso pulcra facta, prius peccatis fœda, post indulgentia et gratia formosa, loquitur amans et ardens in eum, (Cant. 1. 6.) et dicit ei, *Ubi pascis?* Et videte quemadmodum, quo affectu hic erigatur amor spiritalis. Melius multo isto affectu delectantur, qui aliquid ex hujus amoris dulcedine gustaverunt. Illi hoc bene audiunt, qui amant Christum. In ipsis enim hoc, et de ipsis cantat Ecclesia in Canticis canticorum: qui amant Christum, quasi fœdum, et solum formosum. (Isai. 53. 6.) Vidimus enim eum, inquit, et non habebat speciem neque decorem. Talis in cruce apparuit, talem se spinis coronatus exhibuit, fœdum et sine decore, quasi amissa potentia, quasi non Filium Dei. Talis visus est cæcis. Ex persona quippe Judæorum hoc dixit Isaias, Vidimus eum, et non habebat speciem neque decorem; Quando dicebatur, Si Filius Dei est, descendat de cruce. (Marci 15. 19. et 31. Matth. 26. 68.) Alios salvos fecit, se ipsum non potest. Et percutientes de calamo in caput, Prophetiza nobis, Christe, quis te percussit. Quia non habebat speciem neque decorem. Talem Judæi videbatis. (Rom. 11. 25.) Quia cæcitas ex parte Israel facta est, donec plenitudo Gentium intraret, donec aliæ oves venirent. Quia ergo cæcitas facta est, ideo decorum sine decore vidistis. (1. Cor. 28.) Si enim cognovissetis, numquam Dominum gloriæ crucifixissetis. Fecistis autem, quia non cognovistis. (Lucæ 23. 34.) Et tamen ille qui vos quasi fœdus toleravit, pro vobis formosus oravit: Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. (Cant. 1. 6.) Si enim sine decore, quid est quod amat ista, quæ dicit, *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea?* Quid est quod amat? quid est quod ardet? quid est quod tantum ne ab illo aberret, timet? Quid est quod tantum delectatur in ipso, cui sola pœna est, esse sine ipso? Quid esset unde amaretur, nisi formosus esset? Verum quomodo illa sic amaret, si ille illi sic appareret, quomodo cæcis persequentibus, et quid faciant nescientibus? (Psal. 44. 3.) Qualem ergo illa amavit? Speciosum forma præ filiis hominum. Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Ergo de ipsis labiis tuis *annuntia mihi, quem dilexit anima mea. Annuntia*, inquit, *mihi, quem dilexit*, non caro mea, sed *anima mea. Annuntia mihi ubi pascis, ubi cubas in meridie: ne forte fiam sicut operta super greges sodalium tuorum.*

CAPUT VII. Sponsæ verba ut intelligenda.

7. Obscurum videtur, obscurum est: quia thalami sacri mysterium est. Ipsa enim dicit, *Introduxit me rex in cubiculum suum*. (Cant. 1. 3.) Talis cubiculi hoc secretum est. Sed vos qui ab isto cubiculo profani non estis, audite quod estis, et dicite cum illa, si amatis cum illa: amatis autem cum illa, si estis in illa. Dicite omnes, et tamen una dicat, quia unitas dicit: *Annuntia mihi*, (Act. 4. 32.) *quem dilexit anima mea*. Erat enim illi in Deum

A

SERMON. DE SCRIPTURIS.

una anima et cor unum. *Annuntia mihi, ubi pascis, ubi cubas in meridie.* Quid significat meridies? Magnum fervorem magnumque splendorem. Ergo notum fac mihi qui sint sapientes tui, spiritu ferventes, et doctrina fulgentes. Dexteram tuam notam fac mihi et eruditos corde in sapientia. (Psal. 89. 12.) Ipsis inhæream in corpore tuo, ipsis socier, cum ipsis te fruar. Dic mihi ergo, *annuntia mihi ubi pascis, ubi cubas in meridie;* ne incurram in eos qui alia de te dicunt, alia de te sentiunt; alia de te credunt, alia de te prædicant: et greges suos habent, et sodales tui sunt; quia de mensa tua vivunt, et mensæ tuæ sacramenta pertractant. Sodales enim dicti sunt, quod simul edant, quasi simul edales. (Sodales, quasi simul edales.) Tales exprobrantur in Psalmo: (Psal. 54. 13. etc.) Si enim inimicus meus super me magna locutus fuisset: abscondissem

B

me utique ab eo: et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, absconderem me utique ab eo: tu vero unianimis meus, dux et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum consensu. Quare contra domum Domini modo cum dissensu, nisi quia ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis? (1. Johan. 2. 19.) Ideo, o tu, *quem dilexit anima mea*, ne in tales incidam, sodales tuos, sed quales fuerunt sodales Samson, non servantes amico fidem, sed volentes ejus corrumpere uxorem. Ergo ne in tales incurram, *ne fiam super eos*, id est, incidam in eos, *velut operta*, velut latens et obscura, non velut in monte constituta. (Judic. 14.) *Annuntia* ergo *mihi*, o *quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie;*

C

qui sunt sapientes et fideles, in quibus maxime requiescis: ne forte sicut latens incurram in greges, non tuos, sed sodalium tuorum. Nam tu Petro non dixisti, Pasce oves tuas; sed Pasce oves meas. (Johan. 21 15.)

CAPUT VIII. Sponsi responsum.

8. Respondeat ergo amatæ huic pastor bonus, et speciosus forma præ filiis hominum: respondeat ei quam formosam fecit ex filiis hominum. Audite quid respondeat, intelligite, cavete quod terret, amate quod monet. Quid ergo respondet? Quam non blande, sed blanditiis severitatem reddit. Corripit, ut constringat, ut servet. *Nisi cognoveris temetipsam*, inquit, *o pulcra inter mulieres:* (Cant. 1. 7.) quantumlibet enim sint aliæ pulcræ donis viri tui, hæreses sunt, ornatu, non visceribus; pulcræ sunt foris, et extrinsecus nitent,

D

nomine justitiæ se dealbant: Omnis autem pulcritudo filiæ regis intrinsecus. (Psal. 44. 14.) *Nisi* ergo *cognoveris temetipsam*, quia una es, quia per omnes gentes es, quia casta es, quia colloquio perverso malorum sodalium corrumpi non debes. *Nisi cognoveris temetipsam*, (2. Cor. 11. 2.) quia recte te mihi desponsavit ille virginem castam exhibere Christo; recteque mihi te ipsam exhibeas, ne malis colloquiis, sicut serpens Evam seduxit astutia sua, sic et tui sensus corrumpantur a castitate mea. *Nisi* ergo talem *cognoveris temetipsam, exi: tu exi*. Aliis enim dicturus sum, Intra in gaudium Domini tui. (Matth. 25.) Tibi non dicam, Intra: sed, *Exi:* ut sis inter eos qui ex nobis exierunt. *Exi tu*. Sed *nisi cognoveris temetipsam*, tunc *exi*. Si autem

A cognoveris temetipsam, intra. *Si autem non cognoveris, exi tu in vestigiis gregum, et pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum. Exi in vestigiis*, non gregis, sed *gregum: et pasce*, non sicut Petrus oves meas, sed *hædos tuos: in tabernaculis*, non pastoris, sed *pastorum;* non unitatis, sed dissensionis; non ibi posita, ubi est unus grex et unus pastor. Confirmata est, ædificata est, amata fortior facta est, parata mori pro viro, ut vivere cum viro.

CAPUT IX. Sponsæ verba prave usurpata a Donatistis.

9. Hæc verba quæ commemoravimus de sanctis Canticis canticorum, de sponsi et sponsæ epithalamio quodam: spiritales enim nuptiæ sunt, in quibus nobis magna castitate vivendum est; quia Ecclesiæ concessit Christus in spiritu,
a quod mater ejus (*a*) habuit in corpore, ut et mater et virgo sit: hæc ergo verba Donatistæ acci-
B piunt ad sensum suum perversum multo aliter. Et quemadmodum non tacebo, et quid eis respondeatis, adjuvante Domino, quantum potero, breviter admonebo. Cum eos urgere cœperimus luce unitatis Ecclesiæ diffusæ toto orbe terrarum, et poposcerimus ut ostendant ipsi de Scripturis aliquod testimonium, ubi Deus prædixit in Africa futuram Ecclesiam, quasi perditis ceteris gentibus; ut hoc solent testimonium in ore habere, et dicere: Africa in meridie est; interrogans, ergo inquiunt, Ecclesia Dominum ubi pascat, ubi cubet; respondet ille, *In meridie:* ut quasi vox interrogantis sit, *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea, ubi pascas, ubi cubes:* et vox quasi respondentis, *In meridie*, hoc est, in Afri-
C ca. Si ergo quæ interrogat, Ecclesia est, et Dominus ubi pascit respondet, in Africa, quis in Africa erat Ecclesia: quæ interrogat, non erat in Africa. *Annuntia*, inquit, *mihi, quem dilexit anima mea, ubi pascas, ubi cubes;* et respondet ille cuidam Ecclesiæ præter Africam, *In meri-*
b *die*, in Africa cubo, in Africa pasco, quasi (*b*) in te non pasco. Porro si quæ interrogat, Ecclesia est, quod nullus ambigit, quod nec ipsi contradicunt; et audiunt nescio quid de Africa: hæc ergo quæ interrogat præter Africam est; et quia Ecclesia est, est præter Africam Ecclesia.

10. Ecce accipio in meridie esse Africam: quamquam magis in meridie sub sole medii diei Ægyptus quam Africa. * Illic autem in Ægypto,

CAPUT X. Refelluntur Donatistæ.

quomodo pastor est iste, qui norunt agnoscunt;
D qui non norunt, requirant quam magnum illic gregem colligat, quantam numerositatem sanctorum atque sanctarum habeat contemnentium penitus mundum. Grex ille tantum crevit, ut etiam inde superstitiones expulerit. Ut ergo omittam, quomodo inde omnem idolorum supersti-
c tionem, quæ illic valida fuerat, (*c*) crescendo fugaverit; accipio quod dicitis, o sodales mali; accipio prorsus, assentio Africam in meridie esse, et Africam significatam in eo quod dictum est,
d *Ubi pascis, ubi cubas in meridie?* Sed et vos (*d*)

(a) Lov. *habet*, dissentientibus editis aliis et MSS.
(b) Editi, *quasi te non pasco:* omissa particula *in*, quam habent plerique MSS.
(c) Sic MSS. At editi, *credendo*.

A æque attendite adhuc ista verba sponsæ esse, nondum sponsi. Adhuc sponsa dicit, *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne forte fiam sicut operta*. Surde, cæce, si in meridie vides Africam, quare in operta non intelligis feminam? *Annuntia mihi*, » dicit, *quem dilexit anima mea*. Utique virum al- » loquitur, cum dicit, *quem dilexit*. Quomodo si di- » ceret, Annuntia mihi, quam dilexit anima mea; intelligeremus sponsum hæc loqui ad sponsam: sicut cum audis, *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas;* illuc adde, ad hujus verba pertinent et quæ sequuntur, *in meridie*. Quæro *ubi pascas in meridie, ne forte fiam sicut operta super greges sodalium tuorum*. Audio prorsus, accipio de Africa quod in-
B telligis; *in meridie*, ipsa significata est. Sed Ecclesia Christi, sicut intelligis, transmarina alloquitur sponsum suum, timens errorem incidere Africanum. O *quem dilexit anima mea, annuntia mihi*, doce me. Audio enim in meridie, id est in Africa, duas esse partes, immo multas concisiones. *Annuntia* ergo *mihi ubi pascis*, quæ oves ad te pertinent, quod ovile illic me jubes amare, cui me debeo sociare. *Ne forte fiam velut operta*. Illudunt enim quasi latenti, insultant quasi perditæ, quasi nusquam alibi existenti. *Ne ergo quasi operta*, quasi latens fiam, *super greges*, id est, super congregationes hæreticorum, *sodalium tuorum*, Donatistarum, Maximianistarum, Rogatistarum, ceterarumque (*e*) pestium extra e colligentium; et ideo spargentium, rogo te, an-
C nuntia mihi, si illic pastorem meum requiram, ut non in gurgitem rebaptizationis incurram. Hortor vos, obsecro vos per sanctitatem talium nuptiarum, amate hanc Ecclesiam, estote in tali Ecclesia, estote talis Ecclesia: amate pastorem bonum, virum tam pulcrum, neminem fallentem, neminem perire cupientem. Orate et pro dispersis ovibus: veniant et ipsi, agnoscant et ipsi, ament et ipsi: ut sit unus grex et unus pastor. Conversi ad Dominum etc.

* SERMO CXXXIX.

* Alias de verbis Domini.

De verbis Evangelii Johann. 10. Ego et Pater unum sumus.

CAPUT I.

D 1. DOMINUS Deus, Jesus Christus, Filius Dei unicus, natus de Deo Patre sine aliqua matre, et natus de virgine matre sine homine patre, audistis quid dixerit, *Ego et Pater unum sumus*. Johan. 10. 30. Sic accipite hoc, sic credite, ut mereamini intelligere. Fides enim debet præcedere intellectum, ut sit intellectus fidei præmium. Propheta enim apertissime dixit, Nisi credideritis, non intelligetis. Isai. 7. 9. Quod ergo simpliciter prædicatur, credendum est: quod subtiliter disputatur, intelligendum est. Primitus ergo ad * im- * Catechu-

(d) Sic Fossatensis codex. Alii vero MSS. cum editis, *æquitatem*.
(e) Plerique MSS. *bestiarum*. Forte legendum est, *partium*.

CLASSIS I. menos alloqui videtur. Christus quomodo Dei Patris Unicus.

buendas vestras mentes per fidem prædicamus A vobis Christum Dei Patris Unicum. Quare additur, Unicum? Quia cujus est Unicus multos filios habet gratia. Ceteri ergo omnes sancti filii Dei sunt gratia, solus ille natura. Qui gratia filii sunt, non sunt quod Pater. Denique nullus sanctorum ausus est dicere, quod ille Unicus ait,
Matth. 6. 9. *Ego et Pater unum sumus*. Numquid non Pater est et noster? Si non est Pater noster, quomodo dicimus orantes, Pater noster qui es in cœlis? Sed nos filii sumus, quos voluntate sua filios fecit, non ex natura sua filios genuit. Genuit quidem et nos, sed quomodo dicitur adoptatos ado-
Ephes. 1. 5. ptantis generatos beneficio, non natura. Denique et hoc dicti sumus, quia vocavit nos Deus in adoptionem filiorum: homines adoptati sumus. Ille dicitur Unicus, Unigenitus; quia hoc est quod B Pater: nos autem homines sumus, Deus est Pater. Quia ergo ille hoc est quod Pater; dixit, et verum dixit, *Ego et Pater unum sumus*. Quid est, *unum sumus*? Unius naturæ sumus. Quid est, *unum sumus*? Unius substantiæ sumus.

CAPUT II. Filius Dei et Pater sunt unius substantiæ.

2. Forte minus intelligitis quid est unius substantiæ. Laboremus, ut intelligatis; adjuvet Deus et me loquentem, et vos audientes: me, ut ea dicam quæ vera sunt et apta sunt vobis; vos autem, ante omnia et præcipue ut credatis; deinde ut quomodo potestis intelligatis. Quid est ergo, unius substantiæ? Similitudines vobis adhibeam, ut quod minus intelligitur, exemplo clarescat. Ut puta, aurum est Deus, aurum est et Filius ejus. De terrenis si ad cælestia non sunt dandæ similitudines, quomodo scriptum est, Pe- C tra autem erat Christus? Ergo quidquid est Pater, hoc est et Filius: sicut dixi, verbi gratia, Aurum est Pater, aurum est Filius. Nam qui di-
1. Cor. 10 4. cit, Non est ipsius substantiæ Filius cujus est Pater: quid aliud dicit nisi, Aurum est Pater, argentum est Filius? Si aurum est Pater, argentum est Filius; degeneravit a Patre unicus Filius. Homo hominem generat: cujus substantiæ est pater qui generat, ipsius substantiæ est filius qui generatur. Quid est, ipsius substantiæ? Homo est ille, homo et ille: animam habet ille, animam et ille: carnem habet ille, carnem et ille: quod est ille, hoc et ille.

Arianorum objectio.

3. Sed respondet mihi et dicit hæresis Ariana. Quid mihi dicit? Attende quod dixisti. Quid dixi? Quia filius hominis comparandus est Filio D Dei. Plane comparandus: sed non, ut putas, ad proprietatem; sed ad similitudinem. Tu autem quidvis hinc facere, dic? Non vides, dicit, quia major est pater qui genuit, et minor est filius qui generatus est? Quomodo ergo vos dicitis? dicite mihi: quomodo ergo vos dicitis, quia æquales sunt Pater et Filius, Deus et Christus; cum videatis, quia homo quando generat filium, minor est filius, et major est pater? Homo sapiens, in æternitate tempora inquiris; ubi non sunt tempora, quæris ætates. Quando major est pater, minor est filius, ambo temporales sunt:

SERMON. DE SCRIPTURIS.

ille crescit, quia ille senescit. Nam per naturam homo pater, per naturam, ut dixi, non genuit minorem; sed per ætatem. Vis nosse, quia per naturam non genuit minorem? Exspecta, crescat, et patri erit æqualis. Puer enim parvulus vel crescendo pervenit ad magnitudinem patris sui. Tu autem sic dicis minorem Dei Filium natum, ut numquam crescat et ad sui Patris magnitudinem vel crescendo perveniat. Jam ergo filius hominis natus ex homine, meliore conditione natus est quam Filius Dei. Quomodo? Quia ipse crescit, et pervenit ad magnitudinem patris sui. Christus autem, sicut dicitis, ideo (a) minor natus est, ut remaneat minor, et non sit exspectandus saltem ætatis accessus. Sic ergo dicis, quis est in natura diversitas. Sed quare hoc dicis, nisi quia non vis ejusdem substantiæ credere Filium, cujus substantiæ est Pater? Postremo prius confitere ipsius esse substantiæ, et dic minorem. Attende hominem, homo est. Quæ est substantia ejus? Homo est. Quid ille quem generat? Minor est, sed homo est. Ætas dispar est, æqualis natura est. Dic et tu, Quod est Pater, hoc est Filius, sed minor est Filius. Dic, fac gradum, dic ejusdem substantiæ, sed minorem, et pervenis ad æqualem. Non enim parum accedis, non parum propinquas veritati, qua confitearis æqualem, si ejusdem substantiæ confessus fueris et minorem. Sed non est ejusdem substantiæ, hoc dicis. Ergo quia hoc dicis, Aurum est et argentum: tale est quod dicis, quale si homo generaret equum. Alterius enim substantiæ est homo, alterius equus. Si ergo Filius alterius substantiæ est quam Pater, monstrum generavit Pater. Quando enim creatura, id est, mulier parit quod non est homo, monstrum dicitur. Ut autem non sit monstrum, hoc est qui natus est, quod est ille qui genuit, id est, homo, et homo, equus et equus, columba et columba, passer et passer.

CAPUT III. Quanta blasphemia dicere Filium Dei alterius substantiæ.

4. Creaturis suis dedit, ut quod sunt, hoc generent. Creaturis suis dedit Deus, creaturis mortalibus, terrenis dedit, donavit, ut hoc quod sunt generent; et putas quia hoc sibi non potuit ipse servare, qui est ante sæcula? Qui non habet initium temporis, generaret filium non hoc quod ipse est, generaret degenerem? Audite quanta blasphemia sit dicere, unicum Dei Filium alterius esse substantiæ. Prorsus si ita est, degener est. Si dicas alicui filio hominis, Degener es, quanta injuria est? Et quomodo dicitur filius hominis degener? Ut puta, pater ipsius fortis est, ille timidus et ignavus. Quicumque illum viderit, et vult corripere, attendens patrem ipsius virum fortem, quid ei dicit? Porro vade degener. Quid est, degener? Fortis vir fuit pater tuus, et tu timore contremiscis. Ille cui hoc dicitur, vitio degener est, natura par est. Quid est, natura par est? Homo est, quod est et pater ipsius. Sed ille fortis, ille ignavus; ille audax, ille timidus: tamen homo et homo. Vitio

(a) Sic optimæ notæ Colbertinus MS. At editi, minoratus est.

ergo degener est, non natura. Tu quando dicis Unicum Filium, Unum Patris Filium degenerem esse, non aliud dicis, nisi quia non hoc est quod Pater: et non jam natus, degener factus est dicis; sed generatus est. Istam blasphemiam quis ferat? Qualibuscumque oculis si istam blasphemiam videre possent, fugerent eam, et catholici fierent.

CAPUT IV. *Ariani per Filii injuriam Patrem falso honorant.*

5. Sed quid dicam, Fratres? Non eis irascamur: sed pro eis oremus ut det eis Dominus intellectum; quia forte hoc nati sunt. Quid est, hoc nati sunt? Hoc acceperunt a parentibus suis, quod tenent. Præponunt genus veritati. Fiant quod non sunt, ut possint servare quod sunt: hoc est, fiant catholici, ut possint servare quod homines sunt; ut non in illis pereat Dei creatura, accedat Dei gratia. Putant enim quia Patrem honorent per contumeliam Filii. Quando illi dixeris, Blasphemas: respondet, Quare blasphemo? Quia dicis Filium non hoc esse, quod Pater est. Et ille mihi, immo tu blasphemas. Quare? Quia æquare vis Patri Filium. Æquare volo Patri Filium, numquid extraneum? Gaudet Pater, quando illi æquo Filium Unicum: gaudet, quia non invidet. Et Deus quia Filio Unico non invidet, ideo hoc quod ipse est generavit. Tu et Filio facis injuriam, et ipsi Patri, in cujus honorem vis contumeliam facere Filio. Certe enim ideo dicis non esse ejusdem substantiæ Filium, ne injuriam facias Patri ipsius. Ego tibi cito ostendo, quia injuriam facis ambobus. Quomodo, inquit? Si dicam Filio alicujus, Degener, non es similis patri tuo: degener, non hoc es quod pater. Audit illud filius, et irascitur, et dicit, Ergo degener natus sum? Audit illud pater, et plus irascitur. Iratus autem quid dicit? Ergo ego filium degenerem generavi? Ergo si aliud sum, aliud generavi, monstrum generavi. Quid est, quia cum vis uni deferre per alterius injuriam, ambobus facis injuriam? Filium offendis, sed Patrem non propitiabis. Cum de Filii contumelia honoras Patrem, et Filium offendis et Patrem. A quo fugis? ad quem fugis? Numquid irascente tibi Patre, fugis ad Filium? Quid tibi dicit? Ad quem fugis, quem degenerem fecisti? Numquid offenso Filio curris ad Patrem? Dicit et ipse tibi, Ad quem fugis, quem degenerem genuisse dixisti? Sufficiat vobis, hoc tenete, hoc memoriæ commendate, hoc in vestra fide conscribite. Hoc autem ut intelligatis, ad Deum Patrem et Filium, qui unum sunt, preces fundite.

*SERMO CXL.

* Alias ex Sirmondianis 16.

De (a) *verbis Evangelii Johan. 12.* Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui me misit. *Contra quoddam dictum* (b) *Maximini Arianorum episcopi, qui cum Segisvulto Comite constitutus in Africa blasphemabat.*

Fides in Christum Johan. 12. 44.

1. Quid est quod audivimus, Fratres, dicentem Dominum, *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui me misit?* Bonum est nobis credere in Christum; maxime quia ipse aperte etiam dixit istud quod audistis, hoc est, quoniam ipse lux venerat in mundum, et qui credit in eum, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Bonum est ergo credere in Christum. Magnum bonum est credere in Christum: ut magnum malum est non credere in Christum. Sed quia Christus Filius de Patre est quidquid est, Pater autem non est de Filio, sed Pater est Filii; commendat quidem in se fidem, sed honorem revocat ad auctorem.

Ibidem 46. et Johan. 8. 12.

Nativitates Christi duæ.

2. Hoc enim firmum ut fixum tenete, si vultis perseverare Catholici, quia Deus Pater Deum Filium genuit sine tempore, et fecit ex Virgine in tempore. Nativitas illa excedit tempora: nativitas ista illuminat tempora. Ambæ tamen nativitates mirabiles: illa sine matre, ista sine patre. Quando genuit Deus Filium, de se genuit, non de matre: quando genuit mater filium, virgo genuit, non de viro. De Patre natus est sine initio: de matre natus est (c) hodie certo initio. De Patre natus fecit nos: de matre natus refecit nos. De Patre natus est, ut essemus: de matre natus est, ne periremus. Genuit autem Pater æqualem sibi, et totum quidquid est Filius, habet de Patre. Quod autem Deus Pater est, non habet de Filio. Itaque dicimus Patrem Deum de nullo, Filium Deum de Deo. Propterea omne quod Filius facit mirabiliter, omne quod dicit veraciter, el tribuit de quo est; nec esse potest aliud, quam ille de quo est. Adam factus est homo: potuit esse aliud, quam est factus. Factus est enim justus, et potuit esse injustus. Unigenitus autem Dei Filius, quod est, hoc mutari non potest: in aliud converti non potest, minui non potest, quod erat non esse non potest, non esse Patri æqualis non potest. Sed plane ille, qui omnia Filio dedit nascenti, dedit non indigenti; sine dubio et ipsam æqualitatem cum Patre Pater dedit Filio. Quomodo Pater dedit? numquid minorem genuit, et addidit illi ad formam, ut faceret æqualem? Si hoc fecisset, indigenti dedisset. Jam vero dixi vobis, quod firmissime tenere debetis, id est, totum quod est Filius Pater dedit,

(a) Apud Sirmondum inscribitur, *In die Natalis Domini.* Apud veteres etiam, quos vidimus codices, exstat inter Sermones de Christi Natali, cum titulo prope eodem: quo nos diem, non in qua Sermo habitus ab Augustino, sed in qua legendus in Ecclesia erat, indicari arbitramur.

(b) Segisvultum Comitem Prosper in Chronico narrat in Africam missum fuisse Hierio et Ardabure Coss. hoc est anno Christi 427. Cum eo tunc fuisse Maximinum episcopum, Maximinus ipse profitetur initio collationis, quam Hippone habuit cum Augustino. *Ego*, inquit, *in hanc civitatem... missus a Comite Segisvulto contemplatione pacis adveni.* Pertinet ergo hic Sermo ad annum circiter 428.

(c) Vocem, *hodie*, hic et in Sermonis fine ab iis additam suspicamur, quorum consilio institutum fuit, ut idem Sermo in Christi Nativitate legeretur.

CLASSIS I.

sed nascenti, non indigenti. Si nascenti dedit, non indigenti, et æqualitatem sine dubio dedit, et æqualitatem dando æqualem genuit. Et licet alius sit ille, alius iste; non tamen aliud est ille, aliud iste: sed quod ille, hoc et iste. Non qui ille, hic et iste: sed quod ille, hoc et iste.

Johan. 12. 49. v. 50.

3. *Qui me misit*, inquit, audistis: *Qui me misit*, inquit, *ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar*: * *et scio quia mandatum ejus vita æterna est*. Johannis Evangelium est, tenete. *Qui me misit, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar: et scio quia mandatum ejus vita æterna est*. O si donet, ut dicam quod volo! Facit enim mihi angustias inopia mea, et copia illius. *Ipse*, inquit, *mandatum mihi dedit quid dicam, et quid loquar: et scio quia mandatum ejus vita æterna est*. Quære in Epistola Johannis hujus Evangelistæ quid de Christo dixit. Credamus, inquit, in verum Filium ejus Jesum Christum. Ipse est verus Deus, et vita æterna. Quid est, Verus Deus, et vita æterna? Verus Filius Dei, Verus Deus est, et vita æterna. Quare dixit, in verum Filium ejus? Quia multos filios habet Deus, propterea discernendus erat, addendo quod verus esset Filius. Non tantum dicendo quod est Filius; sed addendo, ut dixi, quod est verus Filius: ideo discernendus erat, propter multos filios, quos habet Deus. Nos enim filii sumus gratia, ille natura. Nos facti a Patre per ipsum: ille quod Pater, hoc et ipse est: numquid quod Deus est, sumus et nos?

1. Johan. 5. 20.

Verus Filius Dei cur dictus Christus.

Johan. 10. 30. Unum se esse cum Patre nemo præter Christum dicere ausit.

4. Sed quidam de transverso, nesciens quid loquatur ait, Propterea, dictum est, Ego et Pater unum sumus, quia habent inter se concordem voluntatem, non quia ipsa est natura Filii, quæ est natura Patris. Nam et Apostoli, (et hoc ille (a) dixit, non ego): nam et Apostoli unum sunt cum Patre et Filio. Horrenda blasphemia! Et Apostoli, inquit, unum sunt cum Patre et Filio, quia obediunt voluntati Patris et Filii. Hoccine ausus est dicere? Dicat ergo Paulus, Ego et Deus unum sumus. Dicat Petrus, dicat quilibet Propheta, Ego et Deus unum sumus. Non dicit: absit ut dicat. Novit se aliam esse naturam, salvandam naturam: novit se aliam esse naturam, illuminandam naturam. Nemo dicit, Ego et Deus unum sumus. Quantumcumque proficiat, quantumcumque sanctitate præpolleat, quantolibet culmine virtutis excellat, numquam dicit, Ego et Deus unum sumus: quia si habet virtutem, et ideo hoc dicit; hoc dicendo, quod habebat, amisit.

Æqualitas Filii cum Patre.

5. *Æqualem* ergo Patri credite Filium: sed tamen de Patre Filium, Patrem vero non de Filio. Origo apud illum, æqualitas apud istum. Nam si æqualis non est, verus filius non est. Quid enim dicimus, Fratres? Si æqualis non est, minor est: si minor est, interrogo salvandam naturam male credentem, quomodo minor natus est? Responde, Minor crescit, an non? Si crescit, ergo et Pater senescit. Si autem quod natus est, hoc erit; si minor natus est, et minor erit: cum detrimento suo perfectus erit, cum detrimento formæ Patris perfectus natus, numquam perventurus est ad formam Patris. Sic impii adducitis Filium: sic hæretici blasphematis Filium. Quid ergo Catholica fides dicit? Filius Deus de Patre Deo: Pater Deus non de Filio Deus. Sed Filius Deus æqualis Patri, æqualis natus, non minor natus; non æqualis factus, sed æqualis natus. Quod est ille, hoc et iste qui natus est. Aliquando fuit Pater sine Filio? Absit. Tolle aliquando, ubi tempus non est. Semper Pater, semper Filius. Sine initio temporis Pater, sine initio temporis Filius: numquam Pater ante Filium, numquam Pater sine Filio. Sed tamen quia Filius Deus de Deo Patre, Pater autem Deus, sed non de Deo Filio: non nobis displiceat honorificentia Filii in Patre. Honorificentia enim Filii Patri tribuit honorem, non suam minuit divinitatem.

(a) Maximinus in Collatione August. cum ipso, et lib. 2. cont. eumd. c. 22.

(b) Hunc opinamur, Sermonem notat Possidius in Indic. c. 8. his verbis: *Ex Evangelio, Ego sum via, veritas et vita. Sermo habitus cum Pagani ingrederentur*. Totum fere exscripsit Florus ad Rom. 1.

SERVON. DE SCRIPTURIS.

Verbum Dei mandatum Patris. 1. Johan. 12. 50. 1. Johan. 5. 20.

6. Quia ergo dicebam, quod proposueram, *Et scio*, ait, *quia mandatum ejus vita æterna est*. Intendite, Fratres, quod dico: *Scio quia mandatum ejus vita æterna est*. Et legimus apud ipsum Johannem de Christo, Ipse est verus Deus, et vita æterna. Si mandatum Patris vita æterna est, et Christus Filius ipse est vita æterna; mandatum Patris ipse Filius est. Quomodo enim non est mandatum Patris, quod est Verbum Patris? Aut si mandatum a Patre Filio datum carnaliter accipitis, tamquam dixerit Pater Filio, Hoc mando tibi, hoc illud volo facias: quibus verbis locutus est unico Verbo? Numquid quando mandatum dabat ad Verbum, verba quærebat? Quia ergo vita æterna est Patris mandatum, et ipse Filius est vita æterna, credite et accipite, credite et intelligite, quia Propheta dicit, Nisi credideritis, non intelligetis. Non capitis? dilatamini. Apostolum audite: Dilatamini, ne sitis jugum ducentes cum infidelibus. Qui hoc nolunt credere, ante quam capiant, infideles sunt. Quia vero infideles esse voluerunt, imperiti remanebunt. Credant ergo, ut intelligant. Prorsus mandatum Patris vita æterna est. Ergo mandatum Patris ipse Filius est, qui hodie natus est: mandatum non a tempore datum, sed mandatum natum. Exercet mentes Evangelium Johannis, limat et excarnat, ut de Deo non carnaliter, sed spiritaliter sapiamus. Sufficiant ergo ista, Fratres, vobis: ne in longitudine disputationis subrepat somnus oblivionis.

Isai. 7. 9.

2. Cor. 6. 14.

* SERMO CXLI.

* Alias 53. de verbis Domini.

De verbis (b) Evangelii Johan. 14. Ego sum via, et veritas, et vita.

CAPUT I. Johan. 14. 6.

1. INTER cetera, cum sanctum Evangelium legeretur, audistis quod ait Dominus Jesus,

CLASSIS I. Florus ad Rom. I.

Ego sum via, et veritas, et vita Veritatem et vitam omnis homo cupit: sed viam non omnis homo invenit. Deum esse quamdam vitam æternam, immutabilem, intelligibilem, intelligentem, sapientem, sapientes facientem, nonnulli etiam hujus sæculi philosophi viderunt. Veritatem fixam, stabilem, indeclinabilem, ubi sunt omnes rationes rerum omnium creatarum, viderunt quidem, sed de longinquo; viderunt, sed in errore positi: et idcirco ad eam tam magnam et ineffabilem, et beatificam possessionem, qua via perveniretur, non invenerunt. Nam quia viderunt etiam ipsi, (quantum videri ab homine potest,) creatorem per creaturam, factorem per facturam, fabricatorem mundi per mundum, Paulus Apostolus testis est, cui utique debent credere Christiani. Ait enim, cum de talibus loqueretur, Revelatur ira Dei de cælo super o-
» mnem impietatem. Ista, sicut recognoscitis,
» Pauli Apostoli verba sunt. Revelatur ira Dei de
» cælo super omnem impietatem et injustitiam ho-
» minum, qui veritatem in iniquitate detinent.
Numquid dixit eos non detinere veritatem? Sed veritatem in iniquitate detinent. Bonum est quod tenent: sed malum est ubi tenent. Veritatem in iniquitate detinent.

Veritas a Philosophis hujus sæculi inventa, non via. — Rom. I. 18. etc.

Unde ab illis inventa veritas.

2. Occurrebat autem, ut diceretur ei, Unde illi impii veritatem detinent? Numquid Deus ad quemquam eorum locutus est? Numquid legem acceperunt, sicut Israelitarum populus per Moysen? Unde ergo detinent veritatem, vel in ipsa iniquitate? * Audite quod sequitur, et ostendit.
» Quia quod notum est Dei, inquit, manifestum
» est in illis: Deus enim illis manifestavit. Manifestavit illis quibus legem non dedit? Audi quomodo manifestavit. Invisibilia enim ejus per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Interroga mundum, ornatum cæli, fulgorem dispositionemque siderum, solem diei sufficientem, lunam noctis solatium: interroga terram fructificantem herbis et lignis, animalibus plenam, (a) hominibus exornatam: interroga mare, quantis et qualibus natatilibus plenum: interroga aera, quantis volatilibus viget: interroga omnia, et vide si non sensu suo tamquam tibi respondent, Deus nos fecit. Hæc et philosophi nobiles quæsierunt, et ex arte artificem cognoverunt. Quid ergo? quare revelatur ira Dei super ipsam impietatem? Quia veritatem in iniquitate detinent? Veniat, ostendat quomodo. Jam enim dixit, quomodo cognove-
» runt. Invisibilia ejus, id est, Dei, per ea quæ fa-
» cta sunt intellecta conspiciuntur; sempiterna
» quoque ejus virtus et divinitas; ut sint inexcu-
» sabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut
» Deum honorificaverunt, aut gratias egerunt, sed
» evanuerunt in cogitationibus suis, et obscura-
» tum est insipiens cor eorum. Apostoli verba sunt,
» non mea: Et obscuratum est insipiens cor eorum;
» dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.
Quod curiositate invenerunt, superbia perdiderunt. Dicentes se esse sapientes, id est, donum Dei sibi tribuentes, stulti facti sunt. Verba, inquam, Apostoli sunt: Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.

* CAPUT II.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT III. Stultitia colentium idola.

3. Ostende, proba stultitiam ipsorum. Ostende Apostole, et sicut ostendisti nobis unde potuerunt pervenire ad cognitionem Dei, quoniam invisibilia ejus per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: ita nunc ostende quomodo dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Audi: Quia immutaverunt, ait, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium. (b) Figuras enim istorum animalium, sibi deos Pagani fecerunt. Invenisti Deum, et colis idolum. Invenisti veritatem, et ipsam veritatem in injustitia detines. Et quod per Dei opera cognovisti, per opera hominis perdis. Totum considerasti, cæli, terræ, maris, elementorumque omnium ordinem collegisti: istud non vis adtendere, quod mundus opus est Dei, idolum opus est fabri. Si faber idolo, sicut dedit figuram, daret et cor, ab ipso idolo faber adoraretur. Quomodo enim, o homo, faber tuus Deus est, sic homo idoli faber est. Quis est Deus tuus? Qui te fecit. Quis est Deus fabri? Qui illum fecit. Quis est Deus idoli? Qui fecit illud. Ergo si idolum cor haberet, nonne fabrum adoraret qui illud fecit? Ecce in qua iniquitate veritatem tenuerunt, et ad possessionem illam quam viderunt, viam perducentem non invenerunt.

CAPUT IV. Christus factus via. Johan. I. 4.

4. Christus autem, quia ipse est apud Patrem veritas et vita, Verbum Dei, de quo dictum est, Vita erat lux hominum: quia ergo ipse est apud Patrem veritas et vita, et non habebamus qua iremus ad veritatem, Filius Dei qui semper in Patre veritas et vita est, assumendo hominem factus est via. Ambula per hominem, et pervenis ad Deum. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli quærere qua ad illum venias, præter ipsum. Si enim via esse ipse noluisset, semper erraremus. Factus ergo via est qua venias. Non tibi dico, quære viam. Ipsa via ad te venit: surge et ambula. Ambula moribus, non pedibus. Multi enim bene ambulant pedibus, et male ambulant moribus. Aliquando enim ipsi bene ambulantes, præter viam (c) currunt. Invenies quippe homines bene viventes, et non Christianos. Bene currunt: sed in via non currunt. Quanto plus currunt, plus errant; quia a via recedunt. Si autem tales homines perveniant ad viam, et teneant viam, o quanta securitas est, quia et bene ambulant, et non errant. Si autem non tenent viam, quantumvis bene ambulent, heu quam dolendum est. Melius est enim in via claudicare, quam præter viam fortiter ambulare. Hæc satis sint Caritati Vestræ. Conversi ad Dominum (d) etc.

(a) Plerique MSS. *in omnibus exornatam.*
(b) Am. et aliquot MSS. *Figura.*
(c) Plures MSS. *corruunt*

(d) In plerisque MSS. clausula Sermonis hæc est, *Conversi ad Dominum, gratias agamus ei qui vivit et regnat in sæcula sæculorum.*

CLASSIS I.

* Alias 34. de verbis Domini et 34 ex hom. 50.

* SERMO CXLII.

De (a) iisdem verbis Evangelii Johan. 14. Ego sum via *etc.*

CAPUT I. Via tota Christus.

a 1. Erigunt nos divinæ lectiones, ne desperatione frangamur: et rursus terrent, ne superbia ventilemur. Tenere autem viam mediam, (b) veram, rectam, tamquam inter sinistram desperationis et dexteram præsumptionis, difficillimum esset nobis, nisi Christus diceret, *Ego sum*, inquit, *via, et veritas, et vita*. (Johan. 14. 6.) Tamquam diceret, Qua vis ire? *Ego sum via*. Quo vis ire? Ego sum *veritas*. Ubi vis permanere? Ego sum *vita*. Securi ergo ambulemus in via: sed insideas timeamus juxta viam. Inimicus insidiari non audet in via; quia Christus est via: sed juxta viam plane non desinit. Unde et in Psalmo dicitur, Juxta semitas scandala posuerunt mihi. (Psal. 139. 6.) Dicit et alia Scriptura, Memento quia in medio laqueorum ingrederis. (Eccli. 9. 20.) Isti laquei inter quos ingredimur, non sunt in via: sed tamen sunt juxta viam. Quid formidas, quid metuis, si in via ambulas? Tunc time, si deseris viam. Nam ideo etiam permittitur inimicus ponere juxta viam laqueos, ne securitate exsultationis via deseratur, et in insidias incidatur.

Via Christus humilis.

2. Via Christus humilis: Christus veritas et vita, Christus excelsus et Deus. Si ambulas in humili, pervenies ad excelsum. Si infirmus humilem non asperneris, in excelso fortissimus permanebis. * Quæ enim caussa humilitatis Christi, nisi infirmitas tua? Valde enim et irremediabiliter te obsidebat infirmitas tua, et hæc res fecit ut veniret ad te tantus medicus. Si enim vel sic ægrotares, ut tu posses ire ad medicum, poterat tolerabilis videri ipsa infirmitas. Sed quia tu ire non potuisti ad eum, ille venit ad te. Venit docens humilitatem, qua redeamus:

* CAPUT II.

c quia superbia nos redire non sinebat (c) ad vitam; et ipsa fecerat nos a vita recedere. Exaltatum enim humanum cor adversus Deum, et negligens in ipsa sanitate præcepta salutaria, decidit anima in infirmitatem: discat audire in-

d firma (d) quem contemsit fortis. Audiat ut surgat, quem sprevit ut caderet. Audiat tandem experimento edocta, quod præcepto noluit obtine-

A re. Docuit enim eam miseria sua, quid mali sit a Domino fornicari. Recedere enim ab illo simplici et singulari bono, in istam multitudinem voluptatum, in amorem sæculi corruptionemque terrenam, fornicari est a Domino. Et quodam modo fornicantem allocutus est, ut rediret: sæpissime per Prophetas increpat tamquam fornicariam, non tamen desperatam; quia in manu habet etiam mundationem fornicariæ, qui increpat fornicariam.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Fornicari a Domino.

CAPUT III. Objurgatio peccato is, ut salubriter confundatur.

3. Non enim sic increpat, ut insultet: sed ad (e) confusionem vult perducere, ut sanet. Exclamavit Scriptura vehementer, nec palpavit adulando, quos voluit reparare sanando. Adulteri, nescitis, quia amicus hujus mundi inimicus Deo constituitur? (Jacobi 4. 4.) Amor mundi adulterat

e animam, amor fabricatoris mundi castificat animam: sed nisi de corruptione erubuerit, ad amplexus illos castos redire non concupiscit. Confundatur ut redeat, quæ se jactabat ne rediret. Superbia ergo impediebat animæ reditum. Qui autem increpat, non facit peccatum, sed ostendit peccatum. Quod nolebat anima videre, ponitur ei ante oculos; et quod post dorsum habere cupiebat, ad faciem illi admovetur. Vide te in te. Quid vides stipulam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides? (Matth. 7. 3.) Revocatur ad se anima, quæ ibat a se. Sicut a se ierat, sic a Domino suo ibat. Se enim respexerat, sibique placuerat, suæque potestatis amatrix facta fuerat. Recessit ab illo, et (f) non remansit in se;

f et a se repellitur, et a se excinditur, et in exteriora prolabitur. Amat mundum, amat temporalia, amat terrena: quæ si se ipsam amaret, neglecto a quo facta est, jam minus esset, jam deficeret amando quod minus est. Minus est enim ipsa quam Deus; et longe minus, tantoque minus, quanto minus est res facta quam factor. Ergo amandus (g) erat Deus, et amandus est

g Deus ita, ut si fieri potest, nos ipsos obliviscamur. Quis ergo iste transitus? Oblita est anima se ipsam, sed amando mundum: (h) oblivi-

h scatur se, sed amando artificem mundi. Pulsa ergo et a se, quodam modo perdidit se, nec facta sua novit videre, justificat iniquitates suas: effertur et superbit in petulantia, in luxuria, in honoribus, in potestatibus, in divitiis, in poten-

(a) Tractatus iste continetur in MSS. duplicis generis, eoque factum est ut in antiquioribus excusis bis ederetur, primo quidem brevior inter Sermones de verbis Domini, secundo autem loco prolixior inter homilias quinquaginta, quantus hic exhibetur.

(b) Colbertinus codex, *viam rectam*.

(c) Sic editi et MSS. in classe Sermonum de verbis Domini. At in classe homiliarum 50. editi Am. Er. et MSS habent hoc modo, *nos redire non sinebat: quia et superbia fecerat recedere exaltatum humanum cor adversus Deum*.

(d) Am. Er. et MSS. in classe Serm. de verbis Dom. *illum quem contemsit incolumis*. Pauloque post iidem libri, *quod præcepto docta noluit obtinere. Docuit enim eam miseria sua, quam fecit negligentem felicitas, heu quid mali sit a Domino fornicari, de se præsumendo: o quam bonum sit adhærere Domino, semper humile sentiendo. Recedere enim ab illo simplici et singulari bono, in istas multitudinum voluptates, et in amorem sæculi corruptionesque terrenas accedere, hoc est fornicari a Domino. Huic clamatur*, (Jerem. 3. 3.) *Facies fornicariæ facta est tibi, et impudorata facta es tota. Videamus nunc objurgationis consilium. Non enim sic increpat, ut insultet: sed ad confusionem vult perducere præsumtionem, ut sanet. Exclamavit Scriptura etc.*

(e) Germanensis et Remigiensis MSS. *ad confessionem*. Sed minus bene.

(f) In MSS. homiliarum 50. *et remansit in se*. Mox in aliis MSS. Sermonum de verbis Dom. *Ideo et a se pellitur*: quo modo etiam apud Am. et Er. ibidem.

(g) Am. Er. et MSS. in classe Serm. de verb. Dom. habent sic, *Ergo amandus est Deus pro amore ejus*, ita ut etc. excepto Fossatensi libro, in quo legitur, *Ergo amandus est Deus, ut si fieri potest, pro amore ejus etc.*

(h) Sic omnes prope MSS. At editi in classe homil. 30. *sed amando mundum oblita est se. Sed non amando artificem mundi pulsa est et a se. Pulsa ergo* etc. MSS. Sermonum de verbis Dom. *Pulsa est ergo a se, quod amando perdidit se: et quia nec facta sua* etc. Sic fere Am. et Er. ibidem.

CLASSIS I.

tia vanitatis. Arguitur, corripitur, ostenditur sibi, displicet sibi, confitetur fœditatem, desiderat pulcritudinem, et quæ ibat effusa, redit confusa.

CAPUT IV. Psal. 82. 17. Odium peccatoris cum ejus amore.

4. Contra illam videtur orare, an pro illa, qui dicit, Imple facies eorum ignominia? Adversarius apparet, inimicus apparet. Audi quod sequitur, et vide utrum orare possit amicus. Imple, inquit, facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum, Domine. Oderat eos, quorum facies ignominia impleri cupiebat? Vide quemadmodum amat eos, quos vult quærere nomen Domini. Amat tantum, an odit tantum? an et odit et amat? immo et odit et amat. Odit tua, amat te. Quid est, Odit tua, amat te? Odit quod fecisti, amat quod fecit Deus. Quæ sunt enim tua nisi peccata? Et quid es tu, nisi quod fecit Deus (a) hominem ad imaginem et similitudinem suam? Negligis quod factus es, diligis quod fecisti. Amas extra te opera tua, negligis in te opus Dei. Merito is, merito laberis, merito et a te ipso pergis, merito audis, Spiritus ambulans, et non revertens. Audi potius vocantem, et dicentem, Convertimini ad me, et convertar ad vos. Non enim Deus avertitur, et convertitur: manens corripit, incommutabilis corripit. Aversus est, quia tu te avertisti. Tu ab illo fecisti casum, non ipse a te fecit occasum. Ergo audi dicentem tibi, Convertimini ad me, et convertar ad vos. Hoc est enim, convertor ad vos, quia convertimini ad me. Fugientis dorsa persequitur, faciem redeuntis illuminat. Quo enim fugies a Deo fugiens? Quo fugies fugiens ab illo qui nullo loco continetur, et nusquam absens est? Qui conversum liberat, punit aversum. Habes judicem fugiens, patrem habeto rediens.

Psal. 77. 39. Zach. 1. 3. Tract. 2 in Evang. Johan. n. 8.

*CAPUT V. Matth. 7. 13. Tumor humilitatis medicamento sanandus.

5. Tumuerat autem superbia, et ipso tumore per angustum redire non poterat. * Clamat ille qui factus est via, Intrate per angustam portam. Conatur ingredi, impedit tumor: et tanto magis perniciose conatur, quanto magis impedit tumor. Tumidum enim (b) vexat angustia; vexatus autem amplius tumebit; amplius tumens quando intrabit? Ergo detumescat (c). Unde detumescit? Accipiat humilitatis medicamentum: bibat contra tumorem poculum amarum, sed salubre; bibat poculum humilitatis. Quid se artat? Non sinit moles, non magna, sed tumida. Magnitudo enim soliditatem habet, tumor inflationem. Non sibi magnus tumidus videatur: detumescat, ut magnus sit, ut certus, ut solidus. Non ista desideret, non de ista pompa rerum labentium corruptibiliumque glorietur: audiat eum ipsum qui dixit, intrate per angustam portam, dicentem, *Ego sum via*. Quasi enim quæreret tu-

Johan. 14. 6.

midus, Qua intrabo? *Ego sum via*, inquit, per me intra: non nisi per me ambulas, ut intres (d) per januam. Nam sicut dixit, *Ego sum via*: ita etiam, Ego sum janua. Quid quæris qua redeas, quo redeas, qua intres? Ne alicubi erres, ipse tibi omnia factus est. Breviter ergo dicit, Humilis esto, mitis esto. Audiamus hoc apertissime dicentem, ut (e) videas qua sit via, quæ sit via, quo sit via. Quo vis venire? Certe forte avaritia omnia vis possidere. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, inquit. Fortasse dicturus es, Christo sunt tradita, numquid mihi? Audi Apostolum dicentem: audi, ut dixi jam dudum, ne desperatione frangaris; audi quomodo amatus es non amandus, audi quomodo amatus es turpis, fœdus, antequam esset in te quod amari dignum esset. Amatus es prius, ut dignus fieres qui amareris. Etenim Christus, sicut ait Apostolus, pro impiis mortuus est. An forte impius amari merebatur? Quæro quid merebatur impius? Damnari, respondes. Christus tamen pro impiis mortuus est. Ecce quid tibi præstitum est impio, jam pio quid servatur? Quid præstitum est impio? Christus pro impiis mortuus est. Desiderabas autem omnia possidere: noli per avaritiam, per pietatem hoc quære, per humilitatem hoc quære. Si enim ita quæsieris, possidebis. Tenebis enim eum per quem facta sunt omnia, et cum ipso omnia possidebis (f).

SERMON. DE SCRIPTURIS. Christus et via et janua. Johan. 10. 7. Matth. 11. 27. Rom. 5. 6.

CAPUT VI. Rom. 8. 32. Christus medicus poculum prior ægroto bibit.

6. Non hæc nos quasi ratiocinando dicimus. Ipsum audi Apostolum dicentem: Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? Avare, ecce habes omnia. Omnia quæ amas, ut (g) non impediaris a Christo, contemne, et ipsum tene in quo possis omnia possidere. Ipse ergo medicus nihil tali indigens medicamento, tamen ut exhortaretur ægrotum, bibit quod opus ei non erat: tamquam recusantem alloquens, et trepidum erigens bibit prior. Calicem, inquit, quem ego bibiturus sum: qui in me non habeo quod ab illo calice sanetur, bibiturus sum tamen, ne tu dedigneris bibere, cui opus est ut bibas. Jam videte, Fratres, si amplius ægrotare debet genus humanum accepta tanta medicina. Jam humilis Deus, et adhuc superbus homo? Audiat, discat. Omnia mihi, inquit, tradita sunt a Patre meo. Si desideras omnia, mecum habebis: si desideras Patrem, per me habebis, et in me habebis. Nemo cognoscit Patrem, nisi Filius. Noli desperare: veni ad Filium. Audi quod sequitur: Et cui voluerit Filius revelare. Dicebas, Non possum. Per (h) angustum me vocas: non possum intrare per angustum. Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis

Matth. 20. 22. Matth. 11. 27. Ibidem. Ibidem 28.

(a) In MSS. Sermonum de verbis Domini deest, *hominem ad imaginem et similitudinem suam*.

(b) MSS. homiliarum 50. *Tumidum enim vexatum amplius tumebit: amplius tumens* etc.

(c) MSS. Sermonum de verb. Dom. editique Am. et Er. ibidem. *Ergo detumescat, si cupit ingredi. Unde autem detumescat?*

(d) MSS. homiliarum 50. *ut intres, parum est: Ego sum via. Intratur per januam: dixit etiam, Ego sum janua. Quid quæris* etc.

(e) MSS. Sermonum de verbis Dom. *videamus*.

(f) Hic Sermo desinit in MSS. Sermonum de verbis Domini: nec reliquum habetur nisi in codicibus homiliarum 50.

(g) Hic Germanensis et Remigiensis MSS. carent particula negativa.

(h) MSS. hoc et proximo loco, *per angustam*.

CLASSIS I.

et onerati estis. Sarcina vobis tumor vester est. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam. Tollite jugum meum super vos, et discite a me.

CAPUT VII. Christus a se vult, non mirabilia facere, sed humiles esse discamus.

7. Clamat magister Angelorum, clamat Verbum Dei, quo rationales omnes mentes sine defectu pascuntur, cibus reficiens et integer permanens, clamat, et dicit, Discite a me. Exaudiat populus dicentem, Discite a me. Respondeat, Quid discimus a te? A magno enim artifice nescio quid audituri sumus, cum dicit, Discite a me. Quis est qui dicit, Discite a me? Qui formavit terram, qui divisit mare et aridam, qui creavit volatilia, qui creavit animalia terrena, qui creavit omnia natantia, qui posuit in cælo sidera, qui distinxit diem et noctem, qui firmavit ipsum firmamentum, qui lucem a tenebris separavit, Ipse dicit, Discite a me. Numquid forte hoc nobis dicturus est, ut ista cum illo faciamus? Quis hoc potest? Solus Deus facit. Noli, inquit, timere, non te onero. Hoc a me disce, quod propter te factus sum. Discite a me, inquit, non formare creaturam, quæ per me facta est. Nec illa quidem dico discatis, quæ quibusdam donavi quibus volui, non omnibus, suscitare mortuos, illuminare cæcos, aperire aures surdorum: nec ista pro magno velitis discere a me. Gavisi discipuli et exsultantes redierunt, dicentes, Ecce in nomine tuo et dæmonia nobis subjecta sunt. Ait illis Dominus, Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis subjecta sunt: gaudete potius, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. Quibus voluit donavit expellere dæmonia, donavit quibus voluit mortuos suscitare. Facta sunt hæc miracula et ante incarnationem Domini: suscitati sunt mortui, mundati sunt leprosi; legimus hæc. Et quis fecit tunc, nisi ille qui postea homo Christus post David, sed Deus Christus ante Abraham? Ipse donavit hæc omnia, ipse per homines fecit: nec omnibus tamen hæc dedit. Numquid quibus non dedit desperare debent, et dicere se ad eum non pertinere, quia hæc dona accipere non meruerunt? In corpore membra sunt: aliud potest illud membrum, aliud illud. Compegit corpus Deus, non tribuit auri ut videat, nec oculo ut audiat, nec fronti ut olfaciat, nec manui ut gustet; non dedit hæc: sed omnibus membris sanitatem dedit, compagem dedit, unitatem dedit, spiritu omnia pariter vivificavit et univit. Sic ergo non dedit quibusdam mortuos suscitare, aliis non dedit disputare: omnibus tamen quid dedit? Discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde. Quoniam audivimus dicentem, Mitis sum et humilis corde: Fratres mei, tota medicina nostra ista est, Discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde. Quid prodest, si miracula faciat, et sit superbus, non sit mitis et humilis corde? Nonne in illo numero deputabitur eorum, qui venturi sunt in fine et dicturi, Nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed quid audient? Non novi vos. Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem.

Lucæ 10. 17. — 4. Reg. 4. et 5. — Matth. 7. 22.

SERMON. DE SCRIPTURIS

CAPUT VIII. Caritas sine inflatione.

8. Quid ergo prodest ut discamus? Quoniam mitis sum, inquit, et humilis corde. Caritatem inserit, et germanissimam caritatem, sine confusione, sine inflatione, sine elatione, sine fallacia: hoc inserit qui dicit, Discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde. Quando potest habere sincerissimam caritatem superbus et inflatus? Necesse est ut invideat. An forte qui invidet, amat, et nos erramus? Absit, ut quisquam sic erret, ut invidum dicat habere caritatem. Ergo quid dicit Apostolus? Caritas non æmulatur. Quare non æmulatur? Non inflatur: causam statim subjecit, unde abstulerit æmulationem caritati. Quia non inflatur, non æmulatur. Primo quidem illud dixit, Caritas non æmulatur: sed quasi tu quæreres, Quare non æmulatur? addidit, Non inflatur. Si ergo ideo æmulatur, quia inflatur: si non inflatur, non æmulatur. Si caritas non inflatur, et ideo non æmulatur; caritatem inserit qui ait, Discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde.

1. Cor. 13. 4. — Matth. 11. 29.

CAPUT IX. Sine caritate non prosunt alia Dei munera.

9. Jam quilibet habeat quod vult, jactet se unde vult. Si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum ut æramentum sonans aut cymbalum tinniens. Quid sublimius munere linguarum diversarum? Æramentum est, cymbalum tinniens est, si auferas caritatem. Audi alia munera: Si sciam omnia sacramenta. Quid excellentius? quid magnificentius? Audi adhuc aliud: Si habeam omnem prophetiam et omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Accessit ad ampliora, Fratres. Quid aliud dixit? Si distribuam omnia mea pauperibus. Quid potest fieri perfectius? Quando quidem diviti propter perfectionem hoc Dominus imperavit, dicens, Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus. Jam ergo perfectus est, quia vendidit omnia sua, et dedit pauperibus? (a) Non: ideo addidit, Et veni, sequere me. Vende omnia, inquit, da pauperibus, et veni, sequere me. Quare te sequor? Jam venditis omnibus, distributis pauperibus, nonne perfectus sum? quid opus est ut te sequar? Sequere me, ut discas, quoniam mitis sum et humilis corde. Potest enim quisquam vendere omnia sua, et dare pauperibus, nondum mitis, nondum humilis corde? Certe potest. Si enim omnia mea distribuero pauperibus. Et adhuc audi. Nam quidam relictis omnibus quæ haberent, jam secuti Dominum, sed nondum ad perfectum secuti, (ad perfectum enim sequi, est imitari,) non potuerunt ferre tentationem passionis. Jam Petrus, Fratres, ex his erat qui dimiserant omnia, et secuti erant Dominum. Nam divite illo cum tristitia recedente, ubi conturbati discipuli interrogaverunt quomodo quis tandem posset esse perfectus, et eos consolatus est Dominus, dixerant Domino, Ecce

1. Cor. 13. 1. etc. — Matth. 19. 21. — Ibidem 27.

(a) Sic MSS. Editi vero, *Nam ideo addidit.*

nos dimisimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo nobis erit? Et dixit Dominus, quid eis hic daret, quid in futurum reservaret. Tamen iste jam ex eorum numero erat, qui hæc fecerant. At ubi ventum est ad articulum passionis, ad vocem unius ancillæ ter negavit eum, cum quo se moriturum esse promiserat.

CAPUT IX. Ad perfectionem et ad caritatem imitatione Christi pervenitur.

10. Intendat ergo Caritas Vestra: Vade, inquit, omnia tua vende, da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo; et veni, sequere me. Perfectus est Petrus, jam Domino in cælo sedente ad dexteram Patris, tunc perfectus est et maturus factus. Ad passionem ergo cum sequeretur Dominum, non erat perfectus: at ubi cœpit non esse in terra quem sequeretur, tunc perfectus est. Immo vero semper ante te habes quem sequaris: Dominus exemplum in terra posuit, (a) cum Evangelium tibi reliquit, in Evangelio tecum est. Non enim mentitus est, dicens, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. (Matth. 28. 20.) Ergo sequere Dominum. Quid est, Sequere Dominum? Imitare Dominum. Quid est, Imitare Dominum? Discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde. Quia si distribuero omnia mea pauperibus, et tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Exhortor ergo Caritatem Vestram ad ipsam caritatem: non autem exhortarer ad caritatem, nisi aliqua caritate. Quod ergo incoatum est, exhortor ut impleatur; et quod cœptum est, rogo ut perficiatur. Et pro me a vobis rogari quæso, ut et in me perficiatur quod vos moneo. Omnes enim imperfecti sumus, et ibi perficiemur ubi perfecta sunt omnia. Paulus apostolus dicit, Fratres, ego me non arbitror apprehendisse. (Philip. 3. 13.) Ipse dicit, Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim. (Ibidem 12.) Et quisquam hominum se audet de perfectione jactare? Immo confiteamur imperfectionem, ut mereamur perfectionem.

* SERMO CXLIII.

* Alias 60. de verbis Domini.

De verbis Evangelii Johan. 16. Ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam, *etc.*

CAPUT I. Fides in Christum ad justificationem necessaria.

1. Medicina omnium animæ vulnerum, et una propitiatio pro delictis hominum est, credere in Christum: nec omnino quisquam mundari potest, sive ab originali peccato, quod ex Adam traxit, in quo omnes peccaverunt, et filii iræ naturaliter facti sunt; sive a peccatis quæ ipsi non resistendo carnali concupiscentiæ, sed eam sequendo, eique serviendo in flagitiis et facinoribus, addiderunt; nisi per fidem coadunentur et compaginentur corpori ejus, qui sine ulla illecebra carnali et mortifera delectatione conceptus est, nec eum in delictis mater in utero aluit (Psal. 50. 7.), et peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. (1. Pet. 2. 22.) In eum quippe credentes, filii Dei fiunt; quia ex Deo nascuntur per adoptionis gratiam, quæ est in fide Jesu Christi Domini nostri. Quapropter, Carissimi, merito idem Dominus et Salvator noster hoc unum peccatum dicit, de quo arguit mundum Spiritus-sanctus, quia non credit in eum. *Ego*, inquit, *veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Si enim ego non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* (Johan. 16. 7.) * *Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio.* (v. 8.) * *De peccato quidem, quia non crediderunt in me:* (v. 9.) * *de justitia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me:* (v. 10.) * *de judicio autem, quia princeps hujus mundi judicatus est.* (v. 11.)

CAPUT II. Peccatum infidelitatis in Christum cur solum arguitur.

2. De hoc ergo uno peccato voluit mundum argui, quod non credunt in eum: videlicet quia in eum credendo cuncta peccata solvuntur, hoc unum imputari voluit, quo cetera colligantur. Et quia credendo nascuntur ex Deo, et filii Dei fiunt: Dedit enim, inquit, illis potestatem filios Dei fieri, credentibus in eum. (Johan. 1. 12.) Qui ergo credit in Filium Dei, inquantum adhæret illi, et fit etiam ipse per adoptionem filius et heres Dei, coheres autem Christi, intantum non peccat. Unde dicit Johannes, Qui natus est ex Deo, non peccat. (1. Johan. 3. 9.) Et ideo peccatum unde mundus arguitur hoc est, quod non credunt in eum. Hoc est peccatum de quo itidem dicit, Si non venissem, peccatum non haberent. (Johan. 15. 22.) Numquid enim alia innumerabilia peccata non habebant? Sed adventu ejus hoc unum peccatum accessit non credentibus, quo cetera tenerentur. In credentibus autem quia hoc unum defuit, factum est ut cuncta dimitterentur credentibus. Nec ob aliud apostolus Paulus, Omnes, inquit, peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. 3. 23.); ut qui crediderit in eum, non confundatur (Rom. 9. 33.): sicut et Psalmus dicit, Accedite ad eum, et illuminamini, et vultus vestri non confundentur. (Psal. 33. 6.) Qui ergo in se gloriatur, confundetur: non enim sine peccatis invenietur. Ille itaque tantummodo non confundetur, qui in Domino gloriatur. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei. Itaque cum de Judæorum infidelitate loqueretur, non ait, Etenim si quidam illorum peccaverunt, numquid peccatum eorum fidem Dei evacuabit? Quomodo enim diceret, Si quidam illorum peccaverunt; cum ipse dixerit, Omnes enim peccaverunt? Sed ait, Si quidam illorum non crediderunt, numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit? (Rom. 3. 3.) Ut hoc peccatum expressius demonstraret, quo uno clauditur adversus cetera, ne per Dei gratiam relaxentur.

* CAPUT III.

* De quo uno peccato per adventum Spiritus-sancti, hoc est, per donum ipsius gratiæ quod fidelibus datur, mundus arguitur, dicente Domino, *De peccato quidem, quia non crediderunt in me.*

Spiritus-sancti magnum munus post Christi adscensionem.

3. Non autem esset meritum grande credentium et beatitudo gloriosa, si semper Dominus in resuscitato corpore humanis oculis appareret. Spiritus ergo sanctus hoc magnum munus adtulit credituris, ut eum quem carnalibus ocu-

(a) MSS. *Evangelium ubi reliquit.*

CLASSIS I.

lis non viderent, a carnalibus cupiditatibus mente sobria et spiritalibus desideriis ebria suspirarent. Unde et ille discipulus, qui se dixerat non crediturum, nisi cicatrices ejus manu tetigisset, cum contrectato corpore Domini quasi evigilans exclamasset, Dominus meus et Deus meus: ait illi Dominus, Quia vidisti me, credidisti; beati qui non viderunt et crediderunt. (Johan. 20. 29.) Hanc beatitudinem Spiritus-sanctus paraclitus adtulit, ut ab oculis carnis servi forma remota, quam de virginis utero accepit, in ipsam Dei formam, in qua Patri æqualis etiam cum in carne apparere dignatus est permansit, purgata mentis acies tenderetur: ut eodem Spiritu repletus Apostolus diceret, Etsi noveramus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus. (2. Cor. 5. 16.) Quia et carnem Christi non secundum carnem, sed secundum spiritum novit, qui virtutem resurrectionis ejus, non palpando curiosus, sed credendo certus agnoscit: non dicens in corde suo, Quis adscendit in cœlum? hoc est Christum deducere; aut, Quis descendit in abyssum? hoc est Christum a mortuis reducere. Sed prope est, inquit, verbum in ore tuo, quia Dominus est Jesus: et (Rom. 10. 6, etc.)
» si credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Hæc, Fratres, Apostoli verba sunt, ipsius sancti Spiritus sancta ebrietate ructuantis.

CAPUT IV. Justitia fidei a Spiritu-sancto post recessum Christi.

4. Cum ergo hanc beatitudinem, quam non videmus et credimus, nullo modo haberemus, nisi eam a Spiritu-sancto acciperemus; merito dictum est, *Expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam illum ad vos.* Semper quidem divinitate nobiscum est: sed nisi corporaliter abiret a nobis, semper ejus corpus carnaliter videremus, et numquam spiritaliter crederemus; qua fide justificati et beatificati, idipsum Verbum Deum apud Deum, per quod facta sunt omnia, et quod caro factum est, ut habitaret in nobis, corde mundato contemplari mereremur. Et (a) si non manu tangendo, sed corde creditur ad justitiam; recte de justitia nostra mundus arguitur, qui non vult credere nisi quod videt. Ut autem nos haberemus justitiam fidei, de qua mundus argueretur incredulus, propterea Dominus ait, *De justitia, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me.* Tamquam diceret, Hæc erit justitia vestra, ut credatis in me mediatorem, quem resuscitatum ad Patrem isse (b) certissime habebitis, quamvis eum carnaliter non videatis; ut per ipsum reconciliati, Deum spiritaliter videre possitis. (Johan. 20. 17.) Unde figuram Ecclesiæ gestanti mulieri, cum ei post resurrectionem ad pedes caderet, Noli me tangere, inquit: nondum enim adscendi ad Patrem. Quod mystice dictum intelligitur. Noli me per corporeum contactum carnaliter credere: spiritaliter autem credes, id est, fide spiritali me tanges, cum adscendero ad Patrem. Quia beati qui non vident, et credunt. * Et hæc est justitia fidei, qua mundus carens, de nobis qui ea non caremus, arguitur: quia justus ex fide vivit. (Habac. 2. 4. Rom. 1. 17.) Sive ergo quia in illo resurgentes, et in illo ad Patrem venientes invisibiliter et in justificatione perficimur; sive quia non videntes et credentes ex fide vivimus, quoniam justus ex fide vivit: propterea dixit, *De justitia, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me.*

SERMON. DE SCRIPTURIS. * CAPUT V.

Inexcusabilis infidelitas mundi.

5. Nec inde se mundus excuset, quod a diabolo impeditur, ne credat in Christum. Credentibus enim princeps mundi mittitur foras, ut jam non operetur in cordibus hominum, quos Christus per fidem cœperit possidere, sicut operatur in filiis diffidentiæ, quos ad tentandos et tribulandos justos plerumque concitat. (Johan. 12. 31. Ephes. 2. 2.) Quia enim missus est foras, qui intrinsecus dominabatur, extrinsecus prœliatur. Etsi ergo per ejus persecutiones Dominus dirigit mites in judicio; (Psal. 24. 9.) tamen jam ipse hoc ipso quo foras missus est, judicatus est. Et de hoc judicio mundus arguitur: quia frustra de diabolo queritur, qui non vult credere in Christum, quem judicatum, id est, foras missum, et propter nostram exercitationem forinsecus oppugnare permissum, non solum viri, sed etiam mulieres, et pueri, et puellæ martyres vicerunt. Sed in quo vicerunt, nisi in illo in quem crediderunt, et quem non videntes dilexerunt, et quo dominante in cordibus suis pessimo dominatore caruerunt? Et hoc totum per gratiam, hoc est, per donum Spiritus-sancti. Recte itaque idem Spiritus arguit mundum, et *de peccato*, quia non credit in Christum: *et de justitia*, quia qui voluerunt crediderunt, quamvis in quem crediderunt non viderunt; et per ejus resurrectionem se quoque in resurrectione perfici speraverunt: *et de judicio*, quia ipsi si vellent credere, a nullo impedirentur, *quoniam princeps hujus mundi jam judicatus est.*

* SERMO CXLIV.

* Alias 61, de verbis Domini.

De (c) verbis eisdem Evangelii Johan. 16. Ipse arguet mundum de peccato, de justitia, et de judicio.

CAPUT I. Peccatum incredulitatis cur solum arguitur.

1. Cum Dominus et Salvator noster Jesus Christus de adventu Spiritus-sancti, quem se missurum esse promisit et misit, multa diceret; ait inter cetera, *Ipse arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio.* (Johan. 16. 8.) Neque hoc cum dixisset, sermonem trajecit in aliud: sed ipsa aliquanto expressius insinuare dignatus est. *De peccato quidem*, inquit, *quia non crediderunt in me:* * *de justitia autem, quia ad Patrem vado:* * *de judicio vero, quia princeps hujus mundi jam judicatus est.* (v. 9. v. 10. v. 11.) Oboritur ergo nobis intelligendi desiderium, cur peccatum ho-

(a) Ita MSS. Editi vero, *Et sic.*
(b) MSS. *certissimum habebitis.*
(c) In Possidii Indiculo cap. 8. reperitur titulus, *De eo quod scriptum est, Ille arguet mundum etc.* huic maxime conveniens Sermoni, qui etiam a Floro citatur ad Galat. 5.

CLASSIS I. minum quasi solum esset, non credere in Christum, ita de hoc solo dixit, quod mundum Spiritus sanctus argueret: si autem manifestum est præter hanc infidelitatem alia multa hominum esse peccata, cur de hoc solo mundum Spiritus-sanctus arguat. An quia peccata omnia per infidelitatem tenentur; per fidem dimittuntur; propterea hoc unum præ cæteris imputat Deus, per quod fit ut cætera non solvantur, dum non credit in humilem Deum homo superbus? Sic enim scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Gratis quippe Dei, donum Dei est. Donum autem maximum ipse Spiritus-sanctus est; et ideo gratia dicitur. Cum enim omnes peccassent, et egerent gloria Dei; quia per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, in quo omnes peccaverunt: ideo gratia, quia gratis datur. Ideo gratis datur, quia non quasi merces redditur post discussionem meritorum, sed donum datur post veniam delictorum.

Prov. 3. 34. Jacobi 4. 6. Spiritus-sanctus, gratia Dei dicitur. Rom. 3. 23. Rom. 5. 12.

CAPUT II. Credere Christum, et credere in Christum, differunt.

2. De peccato igitur arguuntur infideles, id est, dilectores mundi: nam ipsi significantur mundi nomine. Cum enim dicitur, *Arguet mundum de peccato;* non alio quam quod non crediderunt in Christum. Hoc deinque peccatum si non sit, nulla peccata remanebunt, quia justo ex fide vivente cuncta solvuntur. Sed multum interest, utrum quisque credat ipsum esse Christum, et utrum credat in Christum. Nam ipsum esse Christum et dæmones crediderunt, nec tamen in Christum dæmones crediderunt. Ille enim credit in Christum, qui et sperat in Christum et diligit Christum. Nam si fidem habet sine spe ac sine dilectione, Christum esse credit, non in Christum credit. Qui ergo in Christum credit, credendo in Christum, venit in eum Christus, et quodam modo unitur in eum, et membrum in corpore ejus efficitur. Quod fieri non potest, nisi et spes accedat et caritas.

Justitia de qua arguitur mundus.

3. Quid sibi etiam vult quod ait, *De justitia, quia ad Patrem vado?* Et primo quærendum est, si de peccato mundus arguitur, cur et de justitia? Quis enim de justitia recte argui possit? An de peccato quidem suo, de justitia vero Christi mundus arguitur? Non video quid aliud possit intelligi: quando quidem, *De peccato,* inquit, *quia non crediderunt in me; de justitia vero, quia ad Patrem vado.* Illi non crediderunt, ipse ad Patrem vadit. Illorum ergo peccatum, ipsius autem justitia. Sed cur in eo solo voluit nominare justitiam, quia vadit ad Patrem? Nam non justitia est etiam quod huc venit a Patre? An illa potius misericordia est quod a Patre ad nos venit, justitia vero quod ad Patrem vadit?

CAPUT III. Justitia quod Christus vadit ad Patrem, quare.

4. Ita, Fratres, expedire arbitror, ut in tanta profunditate Scripturarum, in quibus forte verbis absconditum aliquid latet quod opportune aperiendum sit, tamquam simul fideliter inquiramus, ut salubriter invenire mereamur. Cur ergo hanc appellat justitiam quia vadit ad Patrem, et non etiam quia venit a Patre? An quia misericordia est quod venit, ideo justitia est quod vadit? ut et in nobis discamus impleri non posse justitiam, si pigri fuerimus prærogare misericordiam, non quæ nostra sunt quærentes, sed et quæ aliorum. Quod cum monuisset Apostolus, continuo de ipso Domino conjunxit exemplum: Nihil, inquit, per contentionem, neque per inanem gloriam; sed in humilitate mentis alter alterum existimantes superiorem sibi; non quæ sua sunt unusquisque intendentes, sed et quæ aliorum. Deinde statim addidit, Singuli quique hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo: humiliavit se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Hæc est misericordia, qua venit a Patre. Quæ igitur justitia est, qua vadit ad Patrem? Sequitur et dicit: Propter quod et Deus eum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Hæc est justitia, qua vadit ad Patrem.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Philip. 2. 3 etc.

CAPUT IV. Solus Christus adscendit in cœlum. Florus ad Gal. 3. Johan. 3. 13. Philip. 3. 20. Coloss. 3. 1.

5. Sed si solus vadit ad Patrem, quid nobis prodest? Ut quid ab Spiritu-sancto de hac justitia mundus arguitur? Et tamen nisi solus iret ad Patrem, non alio loco diceret, Nemo adscendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo. Sed etiam Paulus apostolus dicit, Nostra enim conversatio in cælis est. Sed quare hoc? Quia item dicit, Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Quomodo ergo ille solus? An ideo solus, quia Christus unus est cum omnibus membris suis, tamquam caput cum corpore suo? Quæ autem corpus ejus, nisi Ecclesia? Sicut dicit idem doctor: Vos autem estis corpus Christi, et membra ex parte. Cum ergo nos ceciderimus, et propter nos ipse descenderit, quid est, Nemo adscendit, nisi qui descendit; nisi quia nemo adscendit, nisi (*a*) unum cum eo factus, et tamquam membrum compactum in ejus corpore qui descendit? Sic et discipulis dicit, Quia sine me nihil potestis facere. Aliter est enim unum cum Patre, et aliter unum nobiscum. Unum cum Patre est, quia una substantia est Patris et Filii: unum cum Patre est, quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Unus autem nobiscum factus est, quia semetipsum exinanivit, formam servi accipiens: unus nobiscum factus est, secundum semen Abrahæ, in quo benedicentur omnes gentes. Quod cum commemorasset, ait Apostolus: Non dicit,

Unus Christus ex capite et membris. 2. Cor. 12. 27. Johan. 15. 5. Christus aliter est unum cum Patre, aliter unum nobiscum. Gal. 3. 16.

(*a*) Am. et MSS. *unus cum eo factus.*

CLASSIS I. Et seminibus, tamquam in multis; sed tamquam » in uno, Et semini tuo, quod est Christus. Et » quia et nos ad id pertinemus quod est Christus, » nobis simul incorporatis et illi capiti cohaeren-
Gal. 3. 29. tibus unus est Christus. Et quia et nobis dicit, » Ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem heredes. Si enim unum est semen Abrahae, et illud unum semen Abrahae non intelligitur nisi Christus; hoc autem semen Abrahae etiam nos sumus: hoc ergo totum, id est, caput et corpus, unus est Christus.

CAPUT V. Justitia Christi quomodo nostra.

6. Et ideo nos non debemus ab illa justitia separatos putare, quam Dominus ipse commemorat, dicens, *De justitia, quia ad Patrem vado*. Cum Christo enim et nos resurreximus, et a nos cum capite nostro (a) Christo sumus, interim fide et spe: complebitur autem spes nostra in ultima resurrectione mortuorum. Cum autem complebitur spes nostra, tunc complebitur etiam justificatio nostra. Quam completurus Dominus, quid sperare debeamus, ostendit in carne sua, (hoc est, in capite nostro,) in qua re-
Rom. 4. 25. surrexit et adscendit ad Patrem. Quia sic scriptum est, Traditus est propter delicta nostra, » et resurrexit propter justificationem nostram. » Arguitur ergo mundus *de peccato*, in eis qui non credunt in Christum: *et de justitia*, in eis qui
2 Cor. 5.21. resurgunt in membris Christi. Unde dictum est, Ut nos simus justitia Dei in ipso. Si enim non in ipso, nullo modo justitia. Si autem in ipso, totus nobiscum vadit ad Patrem, et haec implebitur in nobis perfecta justitia. Propter hoc et *de judicio mundus arguitur, quia princeps hujus mundi jam judicatus est:* id est, diabolus princeps iniquorum, qui corde non habitant nisi in hoc mundo, quem diligunt, et ideo mundus vocantur: sicut nostra conversatio in coelis est, si resurreximus cum Christo. Ergo quemadmodum nobiscum, id est, cum corpore suo unus est Christus: sic cum omnibus impiis quibus caput est, cum quodam corpore suo unus est diabolus. Quapropter sicut nos non separamur a justitia, de qua Dominus dixit, *Quia ad Patrem vado:* sic impii non separantur ab illo judicio, de quo dixit, *Quia princeps hujus mundi jam judicatus est.*

* SERMO CXLV.

* Alias 3. inter editos ex MSS. Carthusiae majoris.

b *De (b) verbis Evangelii Johan. 16.* Usque nunc nihil petiistis in nomine meo. *Et de verbis Lucae 10.* Domine, ecce in nomine tuo et daemonia nobis subjecta sunt.

Locus Johannis quomodo conciliandus cum verbis Lucae.

1. Sanctum Evangelium cum legeretur, audivimus quod modo vere debeat omnem intentam animam movere ad quaerendum, non ad deficiendum. Qui enim non movetur, nec mutatur. Sed est motus periculosus, de quo scriptum
Psal. 65. 9. est, Ne des ad movendum pedes meos. Motus autem alius est quaerentis, pulsantis, petentis. A Quod ergo lectum est omnes audivimus: sed puto quia non omnes intelleximus. Commemorat quod mecum quaeratis, mecum petatis, pro quo accipiendo mecum pulsetis. Aderit enim, sicut speramus, gratia Domini, ut, cum volo vobis ministrare, et ego merear accipere. Quid est, obsecro vos, quod Dominum dixisse modo audivimus discipulis suis? *Usque nunc nihil petiistis in nomine meo.* Johan. 16. 24. Nonne illis discipulis loquitur, quos cum misisset, data potestate ad praedicandum Evangelium et magnalia facienda, reversi sunt gaudentes et dixerunt ei, *Domine, ecce in nomine tuo et daemonia nobis subjecta sunt?* Lucae 10.17. Recognoscitis, recolitis, quod de Evangelio commemoravi, in omni loco et omni sententia veridico, nusquam falso, nusquam fallente. Quomo-B do ergo verum est, *Usque modo nihil petiistis in nomine meo:* et *Domine, ecce in nomine tuo et daemonia nobis subjecta sunt?* Movet certe animum, ad cognoscendum quaestionis hujus secretum. Ergo petamus, quaeramus, pulsemus. * * f. Sit. vel Pulset. Hoc in nobis fidelis pietas, non carnis inquietudo, sed animi subjectio, ut ille nobis aperiat, qui nos videt pulsantes.

Timentibus absconditur dulcedo Dei, revelatur sperantibus.

2. Quid ergo det Dominus ministrandum vobis, intenti, hoc est, esurientes accipite: quod cum dixero, sine dubio probabitis sanis faucibus cordis quod de cellario Dominico vobis apponatur. Dominus Jesus sciebat unde posset anima humana, hoc est, mens rationalis ad imaginem Dei facta satiari, tamquam ipsa eo ipso satietur. Noverat hoc, et illa ea plenitudine adhuc C carere sciebat. Noverat se apparere, noverat se latere. Psal. 30. 20. Sciebat quid in illo demonstraretur, » quid absconderetur. Noverat hoc. Quam multa, » inquit Psalmus, multitudo dulcedinis tuae, Do- » mine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti autem sperantibus in te. Dulcedinem tuam et magnam et multam abscondisti timentibus te. Si timentibus te abscondis, quibus aperis? Perfecisti sperantibus in te. Quaestio gemina nata est, sed alterutra solvitur ex altera. Alterum si quis inquirat, quid est hoc, Abscondisti timentibus te, perfecisti sperantibus in te? Alii timent, alii sperant, non ii ipsi sunt timentes Deum, sperantes in Deum? Quis in eum sperat, qui non eum timet? quis eum pie timet, et in eum spem non habet? Ergo prius ista solvatur. D De sperantibus et timentibus volo aliquid dicere.

Timor sub Lege, spes sub gratia.

3. Lex timorem habet, gratia spem. Quid autem interest inter Legem et gratiam, quandoquidem unus dator et Legis et gratiae? Lex terret de se ipso praesumentem, gratia adjuvat in Deum sperantem. Lex, inquam, terret: nolite contemnere, quia breve est; appendite, et magnum est. Videte quid dixerim, sumite quod ministramus, probate unde sumamus. Lex terret de se ipso praesumentem, gratia adjuvat in Deum sperantem. Quid dicit Lex? Multa, et quis enumerat? Unum praeceptum parvum et modicum inde commemoro, quod commemoravit A-

(a) MSS. *Christus sumus.*

(b) Notatur in Possidii indiculo cap. 9.

CLASSIS I. postolus, valde parvum: videamus quis suppor-
Rom. 7. 7. tat. Non concupisces. Quid est, Fratres? Audivimus Legem, si gratia non sit, pœnam tuam audisti. Quid mihi jactas, quisquis audiens hoc de te præsumis, quid mihi jactas innocentiam? quid tibi de illa blandiris? Potes dicere, Non rapui res alienas: audio, credo, fortassis et video, non rapis res alienas. Non concupisces, audisti. Non accedo ad uxorem alienam: et hoc audio, credo, video. Non concupisces, audisti. Quid te foris circum inspicis, et non intus inspicis? Inspice, et videbis aliam legem in membris tuis.
Ibidem 23. Intus inspice, quid transis te? Descende in te. Videbis aliam legem in membris tuis repugnantem legi mentis tuæ, et captivantem te in lege peccati, quæ est in membris tuis. Merito tibi absconditur dulcedo Dei. Captivat te lex posita in membris tuis, repugnans legi mentis tuæ. De dulcedine illa quæ tibi absconditur, sancti An-
* f. potare. geli bibunt: non potes dulcedinem * pati et gustare captivus. Concupiscentiam nesciebas, nisi Lex diceret, Non concupisces. Audisti, timuisti, tentasti pugnare, non potuisti superare. Occa-
Ibidem 8. sione enim accepta peccatum per mandatum
» operatum est mortem. Certe recognoscitis, A-
» postoli verba sunt, Occasione accepta peccatum
» per mandatum operatum est in me omnem con-
» cupiscentiam. Quid te jactabas superbus? Ecce armis tuis te vicit inimicus. Tu certe mandatum
* f. monitionem. quærebas ad * monitionem: ecce per mandatum
Ibidem 11. invenit hostis intrandi occasionem. Occasione enim accepta peccatum per mandatum fefellit,
* f. per id. inquit, me, et per eum occidit. Quid est quod
Ibidem 12. etc. dixi? Armis tuis te vicit inimicus. Audi eumdem Apostolum sequentem et dicentem: Itaque Lex quidem sancta, et mandatum sanctum et justum
* Manichæis. et bonum. Jam responde reprehensoribus * Legis; Apostoli auctoritate responde, Mandatum sanctum, lex sancta, mandatum justum et bo-
» num. Quod ergo bonum est, mihi factum est
» mors? Absit: sed peccatum ut appareat, per bo-
» num mihi operatum est mortem. Quare hoc, nisi quia mandato accepto timuisti, non dilexisti? Timuisti pœnam, non amasti justitiam. Qui timet pœnam, optat si fieri potest, facere quod libeat, et non habere quod timeat. Prohibet Deus adulterium, concupisti uxorem alienam, non accedis, non facis, occasio data est, habes tempus, patet locus, deest conscius, tu tamen non facis, unde? Quia times pœnam. Sed nullus sciet. Numquid nec Deus? Ita plane, quia scit Deus quod facturus es, non facis: sed et ipsum Deum minantem tremis, non præcipientem diligis. Quare non facis? Quia si feceris, in gehennam mitteris. Ignem times. O si castitatem amares, non faceres, etsi omni modo impunitus esse deberes. Si tibi Deus diceret, Ecce fac, non te damnabo; in gehennam te non damnabo, sed faciem meam tibi negabo. Si propter hanc comminationem
* f. non. non faceres, amore Dei non faceres, * timore judicii. Sed faceres, forte enim sic faceres: non enim meum est judicare. Adjuvat gratia, quæ sanctos facit, si sic non facis, quia horres con-

A taminationem adulterii, quia diligis præceptorem, ut exigas promissorem, non quia times damnatorem: jam gratiæ est, hoc tibi noli assumere, viribus tuis noli tribuere. Delectatione facis, bene; caritate facis, bene; annuo, consentio. Caritas de te operatur, quando volens facis. Jam gustas dulcedinem, si speras in Dominum.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Caritas non ex nobis, sed ex Deo. 4. Sed unde tibi ista caritas? si tamen est: timeo enim ne adhuc timendo non facias, et magnus tibi videaris. Jam si caritate non facis, vere magnus es. Habes caritatem? Habeo, inquis. Unde? A me ipso. Longe es a dulcedine, si a te ipso habes. Te ipsum amabis, quia unde habes amabis. Sed convinco quod non habes. Quod enim putas a te ipso habere rem tantam, inde non credo quod habeas. Si enim haberes, scires
B unde haberes. Caritatem a te habes, quasi leve aliquid, quasi breve aliquid? Si linguis hominum 1. Cor. 13. 1.
loquereris et Angelorum, caritatem autem non haberes, æramentum esses tinniens et cymbalum concrepans. Si scires omnia sacramenta et omnem haberes scientiam, omnem prophetiam et omnem fidem, ita ut montes transferres, caritatem autem non haberes, prodesse tibi ista non possent. Si distribueres omnia tua pauperibus, et traderes corpus tuum ut arderes, caritatem autem non haberes, nihil esses. Quanta est ista caritas, quæ si defuerit, nihil prosunt omnia? Compara eam non fidei tuæ, non scientiæ tuæ, non linguæ tuæ, minoribus rebus, oculo corporis tui, manui, pedi, ventri, alicui membro extremo compara caritatem, numquid ex aliqua
C parte ista minima caritati sunt comparanda? Ergo oculum et nasum a Deo habes, et caritatem a te habes? Si caritatem, quæ superat omnia, tu tibi dedisti, vilem tibi Deum fecisti. Quid tibi plus potest dare Deus? Quidquid dederit, minus est. Omnia caritas vincit, quam tu tibi dedisti. Sed si habes, non tibi dedisti. Quid enim habes, quod non accepisti? Quis mihi, quis tibi 1. Cor. 4. 7.
dedit? Deus. Agnosce datorem, ne sentias damnatorem. Credendo de Scripturis Deus tibi dedit caritatem, magnum bonum, caritatem omnia superantem. Deus tibi dedit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris: forte a te? absit; per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis.

5. Redite mecum ad captivum illum, redite Rom. 5. 5.
mecum ad propositionem meam. Lex terret de Hominis præsumtio per Legem, captivitas per gratiam tollitur.
D se præsumentem, gratia adjuvat in Deum sperantem. Vide enim illum captivum. Videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ et captivum se ducentem in lege pecca-
ti, quæ est in membris ejus. Ecce vincitur, ecce Rom. 7. 23.
trahitur, ecce captivatur, ecce subjugatur. Quid ei profuit, Non concupisces? Audivit, Non concupisces, ut nosset hostem, non ut vinceret.
Concupiscentiam enim, id est hostem suum, ne- Ibidem 7.
sciebat, nisi Lex diceret, Non concupisces. Jam vidisti hostem, pugna, libera te, assere te in libertatem, prematur jucunda suggestio, perimatur illicita delectatio. Armare, habes legem, procede, vince, si potes. Quid enim est quod ex aliquantulo jam gratia Dei condelectaris legi Dei

CLASSIS I

secundum interiorem hominem? Sed vides aliam legem in membris tuis repugnantem legi mentis tuæ: non repugnantem et nihil valentem, sed
Psal. 30. 20. captivum te ducentem in lege peccati. Ecce unde timenti tibi absconditur multitudo illa dulcedinis: absconditur timenti, quomodo perficitur speranti? Clama sub hoste, quia habes oppugnatorem, habes et adjutorem qui te expectat pugnantem, sublevat laborantem; sed si inveniat
Rom. 7. 24. sperantem: odit enim superbientem. Sub hoste ergo quid clamas? Miser ego homo. Jam videtis, quoniam clamastis. Sit iste clamor vester, quando forte sub hoste laboratis, dicite, in intimis præcordiis dicite, sana fide dicite, Miser ego homo. Miser ego, ideo miser quia ego. Miser ego
Psal. 38. 7. homo, et quia ego, et quia homo. Vane enim » conturbatur. Quamvis enim in imagine perambulet » homo: Miser ego homo, quis me liberabit » de corpore mortis hujus? Numquid tu? Ubi sunt vires tuæ, ubi est præsumtio tua? Certe * aliqua taces: taces, sed taces a te extollendo, non a Deo invocando. Tace et clama. Quia et ipse Deus tacet et clamat; et tacet a judicio, non tacet a præcepto: sic et tu tace ab elatione, noli ab invoca-
Isai. 42. 14. tione; ne dicat tibi Deus, Tacui, numquid sem» per tacebo? Exclama ergo, Miser ego homo. A» gnosce te victum, vires tuas confunde, et dic: » Miser ego homo, quis me liberabit de corpore » mortis hujus? Quid dixeram? Lex terret de se præsumentem. Ecce homo de se præsumebat, tentavit pugnare, non potuit superare, victus est, prostratus est, subjugatus est, captivatus est. Didicit de Deo præsumere, et quem lex terruit de se præsumentem, restat ut gratia adju-
Rom. 7. 24. et 25. vet in Deum sperantem. Hoc confidens dicit, Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Jam vide dulcedinem, gusta, sapiat tibi: audi
Psal. 33. 9. Psalmum, Gustate et videte quoniam suavis est Dominus. Factus est tibi suavis, quia liberavit te. Amarus tibi fuisti, cum præsumeres in te. Bibe dulcedinem, accipe pignus tanti * horrei.

* f. clamas et taces.

* f. olei.

Discipuli sub lege nondum a cupiditatibus liberi.

6. Discipuli ergo Domini Jesu Christi adhuc sub lege * mundi, adhuc nutriendi, adhuc corrigendi, adhuc dirigendi. Adhuc enim concupiscebant: cum lex dicat, Non concupisces. Pace dixerim eorum sanctorum arietum, ducum gregis,
Exodi 20. 17. pace eorum dixerim, quia verum dico: Evange-
Lucæ 22. 24. lium loquitur: contendebant quis esset eorum major, et adhuc in terra Domino constituto, principatus dissentione fluctuabant. Hoc unde, nisi ex fermento vetere? hoc unde nisi ex lege in membris, repugnante legi mentis? Fastigium quærebant: eminere cupiebant; quis major esset cogitabant: ideo altitudo eorum de puero
Matth. 18. 2. confunditur. Vocat ad se Jesus humilem ætatem, ut domet timidam cupiditatem. Merito ergo et quando redierunt, et dixerunt, *Domine, ecce dæmonia subjecta sunt nobis in nomine tuo:* (Gaudebant de nihilo: quantum erat, quid erat, ad illud quod Deus promittebat?) Dominus ergo, magister bonus, sedans timorem, ædificans firmitatem, ait illis, *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis subjecta sunt.* Quare hoc? Quia Lucæ 10. 20.
multi venient in nomine meo dicentes: Ecce in nomine tuo dæmonia ejecimus; et dicam eis, Non novi vos. *Nolite in hoc gaudere, sed gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis.* Matth. 7. 22.
Adhuc ibi esse non potestis, et tamen jam ibi scripti estis. Gaudete ergo. Et illud, *Adhuc nihil petiistis in nomine meo.* Quod enim petiistis Johan. 16. 21.
ad quod volo dare nihil est. Quid enim petiistis in nomine meo? Ut dæmonia vobis subjecta essent? *In hoc gaudere nolite*, hoc est, nihil est quod petiistis: si enim aliquid esset, gaudere juberet. Ergo non omnino nihil erat, sed quia ad illam magnitudinem præmiorum Dei exiguum erat. Non enim vere Paulus apostolus non erat aliquid; et tamen in comparatione Dei, Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat. Et vo- 1. Cor. 3. 7.
bis dicimus, et nobis dicimus, et nobis et vobis dicimus, quando petimus in nomine Christi temporalia ista. Certe enim petiistis. Nam quis non petat? Alius sanitatem petit, si ægrotat; alius liberationem petit, si in carcere constitutus est; alius portum rogat, si in navi turbatur; alius victoriam rogat, si cum hoste confligit; et in nomine Christi totum rogat, et nihil est quod rogat. Quid ergo rogandum est? *Petite in nomine* Johan. 16. 24.
meo. Et non dixit quid, sed in verbis intelligimus quid petere debeamus. *Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Petite, et accipietis, in nomine meo.* Sed quid? Non nihil: quid autem? *Ut gaudium vestrum sit plenum:* id est, hoc petite quod vobis sufficiat. Nam quando * petis nihil: Qui bibet de hac aqua, sitiet iterum. Mittit in puteum hydriam cupiditatis, levat unde bibat, ut iterum sitiat. *Petite ut gaudium vestrum sit plenum:* id est, ut satiemini, non ut ad tempus delectemini. Petite quod vobis sufficiat: dicite vocem Philippi, Domine ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Dicit vobis Do- Johan. 14. 8.
minus, Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe qui me videt, videt et Ibidem 9.
Patrem. Ergo gratias agite Christo pro vobis * infirmantibus, et fauces satiandas parare Christi divinitati. Conversi ad Dominum etc.

Temporalia a Deo petentes nihil petunt.

* f. temporalia petis, petis nihil.

* f. deest, laborantibus, vel quid simile.

* SERMO CXLVI.

De (a) *verbis Evangelii Johan. 21.* Simon Johannis diligis me? *etc.*

* Alias 62. de verbis Domini.

a

CAPUT I. Johan. 21, 15. Officium pastoris et ovium.

1. Lectionis hodierna animadvertit Caritas Vestra, dictum esse Petro a Domino per interrogationem, *Diligis me?* Cui respondebat ille, *Scis Domine, quia amo te.* Hoc secundo, hoc tertio: et ad singula verba respondentis dicebat Dominus, *Pasce agnos meos.* Commendabat Petro Christus agnos suos pascendos, qui pascebat et Petrum. Quid enim Petrus poterat præstare Domino, maximo jam immortale corpus gerenti, et in cælum adscensuro? Tamquam mendat.

(a) Possidius in Indiculo c. 7. Sermonem recensel his verbis, Ex Evangelio ubi Dominus oves suas Petro com-

CLASSIS I. ei diceret, *Amas me?* In hoc ostende quia amas me, *Pasce oves meas.* Ergo, Fratres, cum obedientia audite oves vos esse Christi: quia et nos cum timore audimus, *Pasce oves meas.* Si nos cum timore pascimus et timemus pro ovibus; ipsæ oves quomodo pro se debent timere? Pertinent ergo ad nos cura, ad vos obedientia; ad nos vigilantia pastoralis, ad vos humilitas gregis. Quamquam et nos qui vobis videmur loqui de superiore loco, cum timore sub pedibus vestris sumus, quoniam novimus quam periculosa ratio de ista quasi sublimi sede reddatur. Proinde Carissimi, catholica germina, membra Christi, cogitate quale caput habeatis. Filii Dei, cogitate qualem patrem inveneritis. Christiani, cogitate quæ vobis hereditas promittatur. Non talis qualis in terra possideri a filiis non potest, nisi cum mortui fuerint parentes eorum. Nullus enim in terra possidet hereditatem patris, nisi mortui. Nos vivo patre nostro possidebimus quod donabit: quia pater noster mori non poterit. Plus addo, plus dico, et verum dico: ipse pater erit hereditas nostra.

Hereditas nostra, Deus ipse.

CAPUT II. Recens baptizatos cavere jubet a malis Christianis et schismaticis.

2. Congruenter vivite, maxime vos candidati Christi, recens baptizati, modo regenerati, sicut vos ante admonui, et modo dico, et sollicitudinem meam pronuntio: quia timorem mihi majorem ingessit præseos Evangelica lectio: Observate vos, nolite imitari malos Christianos. Nolite dicere, Faciam hoc, quia multi fideles hoc faciunt. Hoc non est defensionem parare animæ, sed comites ad gehennam inquirere. Crescite in hac area Dominica: in hac invenietis bonos, qui et vobis placeant, si et vos boni fueritis. Numquid enim peculium nostrum estis? Hæretici et schismatici de furtis Dominicis peculia sibi fecerunt, et greges non Christi, sed suos contra Christum pascere voluerunt. Plane in ipsis deprædationibus suis titulum illius posuerunt, ut prædæ ipsorum quasi defenderentur per titulum potentis. Quid facit Christus quando tales convertuntur, qui foris ab Ecclesia titulum ejus baptismatis acceperunt? Ejicit prædatorem, titulum non deponit, et possidet domum: quia invenit ibi titulum suum. Quid opus est, ut mutet nomen suum? Numquid adtendunt quod ait Dominus Petro, *Pasce agnos meos, pasce oves meas?* Numquid dixit ei, Pasce agnos tuos: aut, Pasce oves tuas? Exclusis autem, quid dixit in Canticis canticorum ad Ecclesiam? Loquens sponsus ad sponsam ait, Nisi cognoveris temetipsam, pulcra inter mulieres, exi tu. Tamquam dicens, non ego te ejicio, exi tu, nisi temetipsam cognoveris, pulcra inter mulieres, nisi cognoveris te in speculo Scripturæ divinæ, nisi adtenderis, o mulier pulcra, speculum quod te falso nitore non fallit; nisi cognoveris quia de te dictum est, Super omnem terram gloria tua: quia de te dictum est, Dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ: et alia innumerabilia testimonia, quæ catholicam Ecclesiam commendant. Nisi ergo cognoveris, partem non habes, heredem te non potes facere. Ergo exi tu in vestigiis gregum, non in societate gregis: et pasce hædos tuos, non quomodo Petro dictum est, *oves meas.* Petro dicitur, *oves meas;* schismaticis dicitur, hædos tuos. Hic *oves,* ibi hædos: hic *meas,* ibi tuos. Recolite dexteram et sinistram judicis nostri: recolite ubi stabunt hœdi, et ubi oves: et apparebit vobis ubi dextera, ubi sinistra, candida et nigra, luminosa et tenebrosa, pulchra et deformis, acceptura regnum et inventura supplicium sempiternum.

Cant. I. 7.

Psal 36. 12.

Psal. 2. 8.

Matth. 25. 33.

SERMON. DE SCRIPTURIS

* SERMO CXLVII.

* Alias 24. de Sanctis.

De (a) *eisdem verbis Evangelii Johan. 21. Simon Johannis, diligis me plus his? etc.*

CAPUT I. Petri præsumtio et negatio.

1. APOSTOLUM Petrum primum omnium Apostolorum meministis in Domini passione fuisse turbatum. (b) A se turbatum, sed a Christo innovatum. Fuit enim prius audax præsumtor, et postea factus est timidus negator. Promiserat se pro Domino moriturum, cum prius pro illo esset Dominus moriturus. Quando ergo dicebat, Tecum ero usque ad mortem, et Animam meam pro te ponam; respondit ei Dominus, Animam tuam pro me pones? Amen dico tibi, prius quam gallus cantet, ter me negabis. Ventum est ad horam: et quia Deus erat Christus, homo autem Petrus, impleta est Scriptura, Ego dixi in pavore meo, Omnis homo mendax. Dicit autem Apostolus, Quoniam Deus verax, omnis autem homo mendax. Verax Christus, mendax Petrus.

Matth. 26. 35. Johan. 13. 37. et 38.

Psal. 115. 11.

Rom. 3. 4.

Petri amor in Christum verus. Johan. 21. 15.

2. Modo quid? Interrogat eum Dominus, sicut audistis cum Evangelium legeretur, et dicit ei, *Simon Johannis, diligis me plus his?* Respondit ille, et dixit, *Etiam, Domine, tu scis quia amo te.* Et iterum Dominus hoc interrogavit, et tertio hoc interrogavit. Et respondenti dilectionem, commendavit gregem. Per singula enim dicebat Dominus Jesus Petro dicenti, *Amo te: Pasce agnos meos, pasce oviculas meas.* * In uno Petro figurabatur unitas omnium pastorum, sed bonorum, qui sciant oves Christi pascere Christo, non sibi. Numquid modo Petrus mendax erat, aut amare se Dominum mendaciter respondebat? Veraciter hoc respondebat: hoc enim respondebat, quod in corde suo videbat. Quando autem dixerat, Animam meam pro te ponam, de futuris voluit præsumere viribus. Omnis autem homo qualis sit tunc cum loquitur, forte scit; qualis crastino futurus sit, quis scit? Revocabat ergo oculos suos ad cor suum Petrus, quando interrogabatur a Domino, et fides respondebat quod ibi videbat: *Etiam, Domine, tu scis quia amo te.* Quod tibi dico, tu scis: quod hic video in corde meo, vides et tu. Non ausus est tamen dicere quod Dominus interrogaverat. Non enim

* CAPUT II. Unitas omnium pastorum in Petro figurata.

(a) In altero e Colbertinis MSS. notatur *habitus sabbato Paschæ:* id est, uti habet codex Victorinus, *sabbato post Pascha.*

(b) Plures MSS. carent his verbis, *A se turbatum, sed a Christo innovatum.*

CLASSIS I.

simpliciter Dominus dixerat, *Diligis me?* sed addiderat, *Plus his diligis me?* id est, Plus me diligis quam isti? De aliis discipulis dicebat: ille non potuit dicere nisi, *Amo te:* non ausus est dicere plus his. Noluit iterum esse mendax. Suffecerat ei testimonium perhibere cordi suo: non debuit esse judex cordis alieni.

CAPUT III. Petrus desertus a Christo, et post roboratus. 1. Cor. 10. 4.

3. Verax ergo Petrus, an verax in Petro Christus? Quando autem voluit Dominus Jesus Christus, deseruit Petrum, et inventus est homo Petrus: quando autem placuit Domino Jesu Christo, implevit Petrum, et inventus est Petrus verax. Veracem Petrum petra fecerat: Petra enim erat Christus. Et quid ei nuntiavit, quando tertio respondit amare se Christum, et tertio Dominus Petro suas oviculas commendavit? Prænuntiavit ei passionem suam. *Cum esses*, inquit, (v. 18.) *junior, cingebas te, et ibas quo volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, et alter te cinget, et feret quo tu non vis.* Evangelista nobis exposuit quid dixerit Christus. *Hoc autem dicebat*, inquit, (v. 19.) *significans qua morte clarificaturus esset Deum:* id est, quia pro Christo fuerat crucifigendus: hoc est enim, *Extendes manus tuas:* Ubi est ille negator? Deinde post hæc ait Dominus Christus, *Sequere me.* (Ibidem.) Non sic quomodo prius, quando vocavit discipulos. Nam et tunc dixit, *Sequere me:* sed tunc ad doctrinam, modo ad coronam. Numquid non quando negavit Christum, occidi timuit? Hoc timuit pati, quod passus est Christus. Sed jam timere non debuit. Videbat enim in carne viventem, quem viderat in ligno pendentem. Resurgendo Christus abstulit mortis timorem: et quoniam abstulerat mortis timorem, merito interrogabat Petri amorem. Ter negaverat timor, ter confessus est amor. Trinitas negationis, desertio veritatis, trinitas confessionis, testimonium dilectionis.

* SERMO CXLVIII.

* Alias de Diversis 10.

De verbis Actuum Apost. 5. Nonne manens tibi manebat, etc. die Dominico octavarum Paschæ dictus ad sanctos Martyres viginti.

CAPUT I. Ananiæ et Sapphiræ non severior correptio, mors temporalis.

1. Cum lectio legeretur de libro qui inscribitur *Actus Apostolorum*, animadvertistis quid contigerit eis, qui cum villam vendidissent, subtraxerunt de pretio villæ, et ante pedes Apostolorum, quasi totum pretium, posuerunt. Continuo correpti exspiraverunt ambo, vir et uxor ejus. Nonnullis videtur nimis severa ista fuisse correptio, ut propter pecuniam de re sua subtractam, homines morerentur. Non hoc Spiritus-sanctus avaritia fecit, sed Spiritus-sanctus mendacium sic punivit. Nam verba audistis beatissimi Petri, dicentis, *Nonne manens tibi manebat, et venditum in tua erat potestate!* (Act. 5. 4.) Si nolles vendere, quis te cogeret? Si velles offerre dimi-

A dium, quis exigeret totum? Si enim dimidium offerendum erat, dimidium dicendum erat. Pro toto dimidium, hoc est puniendum mendacium. Non tamen videatur, Fratres, severa correptio, mors temporalis. Atque utinam huc usque vindicta processerit. Quid enim magnum mortalibus contigit quandocumque morituris? Sed per illorum temporalem pœnam Deus sciri voluit disciplinam. Credendum est autem quod post hanc vitam eis pepercerit Deus: magna est enim ejus misericordia. De mortibus autem quæ contingunt ex vindicta, ait quodam loco apostolus Paulus, corripiens eos qui male tractabant corpus et sanguinem Christi, et dicens, Propterea in vobis multi infirmi et ægri, et dormiunt sufficientes: (1. Cor. 11. 30.) id est, quantum sufficit ad disciplinam

B imponendam. Multi in vobis dormiunt; hoc est, moriuntur. Flagello enim Domini corripiebantur: ægrotabant, et moriebantur. Et subjecit post hæc verba, et ait, Si enim nos ipsos judicaremus, a Domino non judicaremur. (Ibidem 31, et 32.) Cum judicamur autem a Domino corripimur, ne cum mundo damnemur. Quid si ergo huic viro et uxori ejus tale aliquid contigit? Correpti sunt mortis flagello, ne supplicio punirentur æterno.

CAPUT II. Vota Deo reddenda.

2. Hoc tantum adtendat Caritas Vestra, quia si Deo displicuit detrahere de pecunia quam voverat Deo, et utique illa pecunia usibus hominum fuerat necessaria: quomodo irascitur Deus, quando vovetur castitas, et non exhibetur; quando vovetur virginitas, et non exhibetur? Vovetur enim ad usus Dei, et non ad usus hominum.

C Quid est quod dixi, ad usus Dei? Quia de sanctis Deus facit sibi domum, facit sibi templum, in quo habitare dignetur: et utique sanctum vult permanere templum suum. Potest ergo virgini sanctimoniali nubenti dici, quod ait Petrus de pecunia: Virginitas tua numquid non manens tibi manebat, et antequam eam voveres, in tua fuerat potestate? Quæcumque autem hoc fecerint, voverint talia, et non reddiderint; non se putent temporalibus mortibus corripi, sed æterno igne damnari.

* SERMO CXLIX.

* Alias de Diversis 24. a

In quo (a) quæstiones propositæ ex Actibus Apostolorum cap. 10. et ex Evangelio solvuntur, seu de quatuor quæstionibus: Prima de visione Petri. Secunda de verbis Evangelii, Luceat

D lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona facta vestra, *etc. Et paulo post,* Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis, *etc. Tertia de verbis Evangelii,* Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. *Quarta,* de dilectione inimici.

CAPUT I. Quæstiones solvendæ, b

1. Ante diem Dominicum superiorem, memini me (b) propositarum de Scripturis

(a) Sic titulus notatur in Possidii Indiculo cap. 8. At in MSS. inscribitur, *De visione Petri.*

(b) Huc spectare videtur illud in fine Sermonis inter Sirmondianos alias decimi-noni, qui Dominica in Albis habitus fuit: *Deinde Scripturarum quæstiones, quas hesterna die proposui, et angustia temporis impediente non solvi, fateor me debere: sed certis quia dies qui sequuntur jam exactiones etiam pecuniæ permittunt jure forensi et publico, hoc a me potius vos exigite jure Christiano.*

CLASSIS I. De visione Petri.

quarumdam quæstionum factum esse debitorem Sanctitati Vestræ. Est autem, quantum Dominus dare dignatur, solvendi tempus, ne diutius debeamus, nisi solam caritatem, quæ semper redditur, et semper debetur. De visione Petri dixeramus quærendum esse, quid sibi velit vas illud, *tamquam linteum submissum de cælo quatuor lineis, in quo erant omnia quadrupedia terræ, et serpentia, et volatilia cæli:* et quod dictum est Petro voce divina, *Occide et manduca:* et quod ter factum est et assumtum.

Act. 10. 11. etc.

Voracitas non imperata Petro. *CAPUT II.

2. Adversus eos quidem qui voracitatem a Domino Deo imperatam Petro arbitrantur, facile est disputare. * Primo quia etiamsi ad litteram velimus accipere quod dictum est, *Occide, et manduca:* non occidere et manducare peccatum est, sed immoderate uti donis Dei, quæ tribuit ad usus homini.

Judæorum abstinentia ab immundis animalibus figurativa erat.

3. Judæi enim acceperant certa animalia quæ manducarent, et certa a quibus abstinerent: quod in significatione rerum futurarum eos accepisse, manifestat apostolus Paulus, dicens, Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quod est umbra futurorum. Itaque jam temporibus Ecclesiæ dicit alio loco, Omnia munda mundis, sed malum est homini qui per offensionem manducat. Erant enim qui tempore illo, quo ista scribebat Apostolus, carnibus vescebantur, in offensionem quorumdam infirmorum. Immolatitia enim caro eorum pecorum quæ haruspices immolabant, tunc in macello vendebatur, et multi fratres abstinebant se ab edendis carnibus, ne vel ignari incurrerent in eas carnes, de quibus sacrificium idolis factum erat. Unde alio loco idem Apostolus, ne timore conscientia trepidaret, ait, Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes, propter conscientiam. Domini est enim terra et plenitudo ejus. Et iterum: Si quis autem vos vocaverit ex infidelibus, et volueritis ire; omnia quæ apponuntur vobis manducate, nihil dijudicantes propter conscientiam. Si quis autem vobis dixerit, quod immolatitium est; nolite manducare, propter illum qui indicavit, et propter conscientiam. Omne ergo in his rebus sive mundum sive immundum, non in contactu carnis, sed in conscientiæ puritate, aut in macula constitutum est.

Coloss. 2. 16. Tit. 1. 5. Rom. 14. 20. I. Cor. 10. 25. etc.

* CAPUT III. Animalia Judæis prohibita, signa sunt.

4. Unde data est licentia Christianis, quæ Judæis non est data. Omnia enim animalia quæ Judæis prohibita sunt manducare signa sunt rerum, et sicut dictum est, umbræ futurorum. Sicut illa circumcisio significat circumcisionem cordis, quam illi in carne gestabant, et in corde repudiabant: sic et epulæ illæ præcepta mysteriorum sunt, et signa futurorum. Veluti quod scriptum est eis, ut quæ sunt ruminantia et fissa ungula, ipsa manducent; quibus autem vel utrumque vel unum horum defuerit, non manducent: homines quidam significantur, non pertinentes ad societatem sanctorum. Fissa enim ungula ad mores, ruminatio vero ad sapientiam pertinet. Quare ad mores fissa ungula? Quia difficile labitur. Lapsus enim peccati signum est. Ruminatio autem ad (a) sapientiæ doctrinam quomodo pertinet? Quia dixit Scriptura, Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis, vir autem stultus glutit illum. Qui ergo audit, et negligentia fit obliviosus, quasi glutit quod audivit; ut jam in ore non sapiat, auditionem ipsam oblivione sepeliens. Qui autem in lege Domini meditatur die et nocte, tamquam ruminat, et in quodam quasi palato cordis verbi sapore delectatur. * Hoc ergo quod præceptum est Judæis, significat quod ad Ecclesiam, id est, ad corpus Christi, ad gratiam societatemque sanctorum non pertinent illi, qui aut negligentes auditores sunt, aut malos mores habent, aut in utroque vitio reprehenduntur.

Deut. 14. Fissa ungula. Ruminatio. Prov. 21. 20. sec. LXX. * CAPUT IV.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Judaicarum observationum præcepta cur leguntur Christianis.

5. Sic cetera quæ ad hunc modum præcepta sunt data Judæis, umbraticæ sunt significationes futurorum. Postea quam venit lux mundi Dominus noster Jesus Christus, tantummodo ut intelligantur, non etiam ut observentur, leguntur. Data est ergo licentia Christianis, ut secundum hanc vanam consuetudinem non faciant, sed manducent quod velint, cum moderatione, cum benedictione, cum gratiarum actione. Fortassis ergo et Petro ita dictum est, *Occide, et manduca;* ut non jam teneret observationes Judæorum; non tamen ei quasi gurges ventris et fœda voracitas imperata est.

CAPUT V. Visio Petri figurativa. Vas. Lineæ quatuor.

6. Sed tamen ut intelligatis hoc in figura esse monstratum, erant in illo vase serpentia. Numquidnam poterat manducare serpentes? Quid sibi vult ista significatio? Vas illud Ecclesiam significat: quatuor lineæ, quibus dependebat, quatuor partes orbis terrarum, per quas tenditur Ecclesia catholica, quæ ubique diffusa est. Quicumque ergo voluerit in partem ire, et ab universo conscindi, non pertinet ad quatuor linearum sacramentum. Si autem ad visionem Petri non pertinet, nec ad claves quæ datæ sunt Petro. A quatuor enim ventis dicit Deus congregari sanctos suos in fine: quia nunc per omnes istos quatuor cardines fides Evangelica dilatatur. Animalia ergo illa Gentes sunt. Omnes enim Gentes quæ immundæ erant, in erroribus et superstitionibus et concupiscentiis suis, ante quam veniret Christus, illo adjuvante donatis sibi peccatis mundæ sunt factæ. Unde jam post remissionem peccatorum, quare non recipiantur in corpus Christi, quod est Ecclesia Dei, cujus personam Petrus gestabat?

Matth. 24. 13.

CAPUT VI. Petrus personam gerit Ecclesiæ.

7. Petrus enim in multis locis Scripturarum apparet quod personam gestet Ecclesiæ; maxime illo in loco ubi dictum est, Tibi trado claves regni cælorum. Quæcumque ligaveris in terra, erunt ligata et in cælo; et quæcumque solveris in terra, erunt soluta et in cælo. Numquid istas claves Petrus accepit, et Paulus non accepit? Petrus accepit, et Johannes et Jacobus non ac-

Matth. 16. 19.

(a) Germanensis MS. *ad sapientiam doctrinæ.*

CLASSIS I. cepit, et cæteri Apostoli? Aut non sunt istæ in Ecclesia claves, ubi peccata quotidie dimittuntur? Sed quoniam in significatione personam Petrus gestabat Ecclesiæ, quod illi uni datum est, Ecclesiæ datum est. Ergo Petrus figuram gestabat Ecclesiæ, Ecclesia corpus est Christi. Recipiat igitur jam mundatas Gentes, quibus peccata donata sunt; unde miserat ad illum Cornelius gentilis homo, et qui cum illo gentiles erant. Hujus eleemosynæ acceptæ mundaverant eum ad quemdam modum: restabat ut tamquam cibus mundus incorporaretur Ecclesiæ, hoc est corpori Domini. Petrus autem trepidabat tradere Gentibus Evangelium: quia illi qui crediderant ex circumcisione, prohibebant Apostolos tradere incircumcisis Christianam fidem; et dicebant non eos debere accedere ad participationem Evangelii, nisi suscepissent circumcisionem, quæ tradita erat patribus eorum.

Gentium receptio intra Ecclesiam. Act. 10.

CAPUT VII.

8. Vas ergo illud dubitationem istam sustulit: et ideo post illam visionem admonitus est ab Spiritu-sancto, ut descenderet et iret cum eis qui venerant a Cornelio, et perrexit. Cornelius enim et qui cum illo erant, tamquam ex illis animalibus habebantur, quæ in vase fuerant demonstrata: quos tamen jam manducaverat Deus, quia eleemosynas eorum inde acceptaverat. Occidendi ergo erant et manducandi, id est, ut interficeretur in eis vita præterita, qua non noverant Christum; et transirent in corpus ejus, tamquam in novam vitam societatis Ecclesiæ. Nam et ipse Petrus cum ad eos venisset, commemoravit breviter quid sibi in illa visione demonstratum sit. Ait enim, *Et vos scitis quam illicitum sit viro Judæo conjungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi Deus ostendit, neminem communem aut immundum hominem dicere.* Quod utique tunc ostendit Deus, cum vox illa sonuit, *Quæ Deus mundavit, tu ne immunda dixeris.* Et postea veniens ad fratres in Jerosolymam, cum quidam tumultuarentur, quod Gentibus Evangelium traderetur, reprimens eorum commotionem, etiam ipsum visum commemoravit: quod nisi ad eamdem intelligentiam pertineret, commemorandum non esset.

Act. 10. 28.

v. 15.

Act. 11.

CAPUT VIII. Linteum.

9. Fortassis quæratur etiam illud, quare linteum erat, in quo erant illa animalia. Non utique sine caussa. Novimus enim, quod linteum tinea non consumit, quæ vestes alias corrumpit. Excludat unusquisque de corde suo corruptiones malarum concupiscentiarum, atque ita incorruptibiliter firmetur in fide, ut pravis cogitationibus tamquam tineis non penetretur, si vult ad sacramentum illius lintei pertinere, quo figuratur Ecclesia.

CAPUT IX. Trina submissio.

10. Quare ter de cælo submissum est? Quia ipsæ omnes Gentes, quæ pertinent ad quatuor partes orbis terræ, qua disseminatur Ecclesia, quam significabant quatuor lineæ, quibus vas illud connectebatur, in nomine Trinitatis baptizantur. In nomine Patris et Filii et Spiritus-sancti, credentes innovantur, ut pertineant ad societatem communionemque sanctorum. Quatuor ergo lineæ et trina submissio, etiam duodenarium Apostolorum numerum ostendit: tamquam ternis per quatuor deputatis. Quater enim tria, duodecim fiunt. Satis, ut arbitror, de ista visione tractatum est.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT X. Quæstio 2. ex Evangelio. Matth. 5. 16.

11. Alia quæstio a nobis dilata erat, quare Dominus in ipso sermone quem in monte habuit, dixit discipulis suis, *Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Et paulo post in eo ipso sermone ait, *Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis.* Et, *Sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Fluctuat plerumque operator inter hæc duo præcepta, et cui obtemperet nescit: quando utique Domino vult obtemperare, qui utrumque præcepit. Quomodo lucebunt opera coram hominibus, ut videant bona facta nostra; et quomodo rursus erit eleemosyna nostra in abscondito? Si hoc observare voluero, in illud offendo: si illud observavero, hinc pecco. Ergo uterque Scripturæ locus ita temperandus est, ut ostendantur divina præcepta adversa sibi esse non posse. Nam ista quæ videtur pugna in verbis, pacem intellectoris inquirit. Habeat quisque cum Dei verbo in corde concordiam, et Scripturæ nulla discordia est.

Matth. 6. 1.

v. 4. V. supra Serm. 47. n. 13. et Serm. 51. n. 1.

CAPUT XI. Locorum prava interpretatione discordia.

12. Propone ergo hominem eleemosynam facientem, sic ut omnino nesciat aliquis, si fieri potest, nec ille cui datur; ut ejus etiam oculos vitans poaat potius quod inveniat, quam porrigat quod accipiat. Quid potest facere amplius, ut abscondat eleemosynam suam? Iste utique incurrit in illam sententiam, et non facit quod Dominus ait, *Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra.* Nemo videt facta ejus bona, non invitat ad imitandum. Erunt cæteri steriles, quantum in ipso est, dum putant a nemine fieri quod præcepit Deus, si hoc homines agant, ut non videantur bona opera eorum: cum major misericordia in eum fiat, cui proponitur bonæ imitationis exemplum, quam cui porrigitur reficiendi corporis alimentum. Propone alterum eleemosynas suas apud populum ventilantem atque jactantem, nihil aliud in eis quam velle laudari: luceant opera ejus coram hominibus. Videtis quia non offendit in illud præceptum: sed offendit in alterum dicentis Domini, *Sit eleemosyna tua in abscondito.* Talis qui fuerit, etiam pigrescit, si exsistant aliqui impli, qui forte reprehendant quod facit. Pendet ex lingua laudantium: similis est autem virginibus, quæ non portant oleum secum. Nostis enim quinque virgines stultas, quæ oleum secum non portaverunt; alias autem sapientes, quæ oleum secum portaverunt. Omnium lampades incebant: sed aliæ non habebant secum unde illam pascerent lucem, et ab eis quæ habebant ita distinguebantur, ut illæ stultæ, illæ sapientes dicerentur. Quid est ergo, ferre oleum secum, nisi habere conscientiam placendi Deo de bonis operibus, et non ibi finem gaudii sui ponere, si homines laudent, qui conscientiam vi-

Virgines oleum non ferentes. Matth. 25.

 dere non possunt? Quia facit enim, potest videre homo: quo autem animo faciat, Deus videt.

CAPUT XII. Conciliantur loca in speciem contraria. 1. Cor. 4. 16. et 11. 1.

13. Proponamus ergo aliquem præceptum utrumque servantem utique obedientem. Porrigit panem esurienti, et porrigit coram illis quos vult facere imitatores suos, imitatus etiam Apostolum dicentem, Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Porrigit ergo pauperi panem, manifestus in opere, devotus in corde. Utrum laudem suam ibi quærat, an gloriam Dei, nullus hominum videt, nullus hominum judicat: sed tamen illi qui studio benevolo ad imitandum parati sunt, quod bonum fieri vident, etiam pio animo fieri credunt; et laudant Deum, cujus præcepto et dono talia fieri vident. Apparet ergo opus ejus, ut videant homines, et glorificent Patrem, qui in cælis est: ipse autem effectus ejus in corde est ut sit eleemosyna ejus in abscondito, et Pater qui videt in abscondito, reddat ei. Servavit iste modum quem debuit, nullius præcepti contemptor, sed utriusque perfector. Cavit enim, ne fieret justitia ejus coram hominibus, id est, ne ibi haberet finem, ut ab hominibus laudaretur; quando non se ipsum, sed Deum voluit in opere suo bono laudari. Ea vero voluntas quia intus est in ipsa conscientia, facta est eleemosyna illa in abscondito, ut ille retribuat, cui nihil absconditur. Quis enim potest cor suum hominibus demonstrare cum facit, ut ostendat qua intentione animi faciat?

Sensus legitimus utriusque loci ex ipsis Christi verbis eruitur.

14. Nam et ipsa verba, Fratres, satis perpense a Domino dicta sunt. Attendite quomodo dicat: *Cavete facere justitiam coram hominibus, ut videamini*, inquit, *ab eis*. Si ibi posuit finem, ubi dixit, *ut videamini ab eis:* iste finis est reprehensibilis atque culpabilis, usque ad hominum laudem velle benefacere, nihil amplius inde quærere. Quisquis ergo ideo tantum facit, ut videatur ab hominibus, reprehenditur a Domino in ista sententia. * Illic vero ubi jubet videri bona facta nostra, non ibi finem posuit, ut tantummodo homines hominem videant, et hominem laudent: sed transit ad gloriam Dei, ut usque ad illam perducatur operantis intentio. *Luceant*, inquit, *opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra:* sed non hoc debes quærere. Quid ergo? Addit et dicit, *et glorificent*, inquit, *Patrem vestrum, qui in cælis est*. Hoc si quæris, ut glorificetur Deus, noli timere ne videaris ab hominibus. Etiam sic intus est eleemosyna tua in abscondito; ubi solus ille, cui gloriam quæris, te videt hoc quærere. Unde apostolus Paulus, postea quam Evangelii persecutor prostratus est, et erectus est prædicator, dicit, Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo. Tantum autem audientes erant, quia qui aliquando nos persequebatur, nunc evangelizat fidem, quam aliquando vastabat; et in me, inquit, magnificabant Deum. Non gaudebat quia homo qui acceperat, cognoscebatur; sed quia Deus qui dederat, laudabatur. Ipse enim dixit, Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Et tamen alio loco dicit, Sicut et ego omnibus per omnia placeo. Et ista similis quæstio est. Sed quid adjungit? Non quærens, inquit, quod mihi prodest, sed quod multis, ut salvi fiant. Hoc est, quod illo loco ait, Et in me magnificabant Deum: quod etiam Dominus dicit, *Ut glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Tunc enim salvi fiunt, cum in operibus quæ fieri per homines vident, eum glorificant, a quo hæc homines acceperunt.

* CAPUT XIII.

Gal. 1. 23. et 24.

Gal. 1. 10.

1. Cor. 10. 33.

15. Restant duæ quæstiones: sed vereor ne oneri sim jam fastidientibus, item timeo ne fraudem adhuc esurientes. Memini tamen quid solverim, et quid debeam. * Restat enim videre, quid sit, *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:* et de dilectione inimici, cur antiquis videbatur data licentia ut odissent inimicos, quorum nobis imperatur dilectio. Sed quid faciо? Si breviter de his disseram, fortassis non ita ut oportet intelligat: si diutius, timeo ne plus gravem vos onere sermonis, quam fructu expositionis sublevem. Sed certe si minus quam satis est, intellexeritis; adhuc me tenete debitorem, ut alio tempore ista plenius disserantur. Tamen nunc non oportet ea sic relinqui, ut omnino nihil inde dicatur. Sinistra est animi cupiditas carnalis, dextera est animi caritas spiritalis. Si ergo cum quisque facit eleemosynam, miscet cupiditatem temporalium commodorum, ut in opere illo aliquid tale conquirat; miscet sinistræ conscientiam operibus dexteræ. Si autem simplici caritate et pura coram Deo conscientia homini subvenit, nihil aliud intuens, nisi ut illi placeat qui hæc jubet, nescit sinistra quid facit dextera.

* CAPUT XIV. Quæstio 3. de Evangelio, ut sinistra nesciat opus dextræ. Matth. 6. 3. Matth. 5. 43.

16. De dilectione autem inimici difficilior est quæstio, nec ea brevitate solvi potest. Sed cum auditis, orate pro nobis: et forte Dominus Deus cito dabit, quod putamus esse difficile. Ex uno enim horreo vivimus; quia in una familia sumus. Quod ergo nos putamus esse valde intus in abdito, forte ipse qui promittit ponit in limine, ut facillime dari possit petentibus. Dilexit inimicos ipse Dominus Christus: pendens enim in cruce ait, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Secutus est ejus exemplum Stephanus, cum lapides in eum jacerentur; et ait, Domine, ne statuas illis hoc delictum. Dominum imitatus est servus, ut nemo servorum sit piger, et putet hoc esse factum quod a solo Domino fieri poterat. Si ergo multum est ad nos imitari Dominum, imitemur conservum. Ad eamdem quippe gratiam vocati omnes sumus. Quare ergo antiquis dictum est, *Diliges proximum tuum, et oderis inimicum tuum?* Quia fortassis et ipsis (*a*) verum dictum est; sed nobis apertius pro temporum distributione, per ejus præsentiam qui videbat quid quibus vel tegendum esset vel aperiendum. Si enim habemus inimicum, quem numquam diligere jubemur; est autem diabolus: Diliges proximum tuum, hominem; et oderis ini-

CAPUT XV. Quæst. 4. de inimici dilectione et odio.

Luc. 23. 34.

Act. 7. 59.

(a) Ita in MSS. At in editis deest *verum*.

CLASSIS I.

micum tuum, diabolum. Sed quia in ipsis hominibus sæpe exsistunt inimicitiæ in animis eorum, qui per infidelitatem dant locum diabolo, et ejus vasa fiunt, ut operetur in filiis diffidentiæ; potest autem fieri, ut relinquat homo malitiam suam, et convertatur ad Dominum; et dum adhuc sævit, dum adhuc persequitur, diligendus est, et orandum pro illo, et bene illi faciendum: ita et primum præceptum implebis, ut diligas proximum tuum hominem, et oderis inimicum tuum diabolum; et secundum, ut diligas inimicos tuos homines, et ores pro eis qui te persequuntur.

CAPUT XVI. Orandum pro persequentibus. Act. 7. 57.

17. Nisi forte putas non orasse Christianos illo tempore pro Saulo persecutore Christianorum. Fortassis ad ejus conversionem vox illa Stephani martyris exaudita est. In illo enim persecutorum ejus numero fuit, et lapidantium vestimenta servavit. Idem etiam ad Timotheum scribens ait Obsecro primum omnium fieri deprecationes, adhortationes, interpellationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, uti quietam et tranquillam vitam agamus. Jubebat ergo orari pro regibus: et tunc reges persequebantur Ecclesias. Sed quas tunc pro se orantes persequebantur, nunc pro se exauditas defendunt.

1. Tim. 2. 1. et 2.

CAPUT XVII. Proximi nomine inimicus etiam diligendus præcipitur. Matth. 22. 37. etc.

18. Vis ergo et illud antiquorum custodire præceptum? Dilige proximum tuum, hoc est omnem hominem. Ex duobus enim primis parentibus omnes nati, omnes utique proximi sumus. Certe enim ipse Dominus Jesus Christus qui diligi præcipit inimicos, in duobus illi præceptis totam Legem et Prophetas pendere testatus est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua; et diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Nihil ibi præcepit de dilectione inimici. Non ergo totum hæc duo præcepta continent? Absit. Quia cum dicit, Diliges proximum tuum, ibi sunt omnes homines, etiamsi fuerint inimici: quia etiam secundum spiritalem propinquitatem nescis quid tibi sit in præsentia Dei homo, qui tibi ad tempus videtur inimicus. Qui enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortassis cognoscet et sequetur ducentem. Si enim Deus ipse qui novit qui sint in peccatis perseveraturi, qui relicturi justitiam et irrevocabiliter ad iniquitatem lapsuri tamen facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos, invitans utique ad pœnitentiam per patientiam, ut qui neglexerint ejus bonitatem, experiantur in fine severitatem; quanta sollicitudine placabilem oportet esse hominem, ne forte nesciens qualis futurus sit, cum præsentes ejus inimicitias attenderit, oderit eum cum quo in æterna felicitate regnabit? Imple ergo præceptum primum, Dilige proximum tuum, omnem hominem; et oderis inimicum tuum, diabolum. Imple et secundum, Dilige inimicos tuos, sed homines: ora pro eis qui te persequuntur, sed pro hominibus: bene fac eis qui te oderunt, sed hominibus.

Matth. 5. 45.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT XVIII. De loco Apostoli. Rom. 12. 20.

19. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus. Et hic quæstio est. Quomodo enim quisque diligit, quem vult ardere carbonibus? Sed si intelligatur, nulla contentio est. De illis enim vastatoribus carbonibus dicitur, qui dantur homini adversus linguam subdolam. Cum enim quisque benefecerit inimico, et non victus malo ejus, vicerit in bono malum, plerumque illum inimicitiarum suarum pœnitebit, et irascetur sibi, quod tam bonum hominem læserit. Ipsa vero ustio, pœnitentia est, quæ tamquam carbones ignis inimicitias ejus malitiasque consumit.

Psal. 119. 4.

* SERMO CL.

* Alias in Tom. 6.

De (a) *verbis Actuum Apost. 17.* Quidam autem Epicurei et Stoici philosophi disserebant cum eo *etc.*

Habitus Carthagini.

CAPUT I. Paulus apud Athenienses prædicans. Act. 17. 18.

1. Advertit nobiscum Caritas Vestra, cum legeretur liber Actuum Apostolorum, Paulum locutum esse Atheniensibus, et ab eis qui prædicationem veritatis irridebant, dictum fuisse verborum seminatorem. Dictum est quidem ab irridentibus, sed non respuendum est a credentibus. Erat enim re vera ille seminator verborum, sed messor morum. Et nos licet tantilli et nequaquam illius excellentiæ comparandi, in agro Dei, quod est cor vestrum, verba Dei seminamus, et uberem messem de vestris moribus exspectamus. Verumtamen unde admonemur loqui Caritati Vestræ, quod ipsa lectione continetur, hortamur attentius advertatis, si quo modo adjuvante Domino Deo nostro dicimus aliquid, quod nec facile, nisi dicatur, ab omnibus possit intelligi; neque cum intellectum fuerit, debeat ab ullo contemni.

2. Apud Athenas loquebatur, Athenienses in omni litteratura atque doctrina per alios populos magna fama pollebant. Ipsa erat patria magnorum philosophorum. Inde se per ceteras Græciæ atque alias orbis terras varia et multiplex doctrina diffuderat. Ibi Apostolus loquebatur, ibi annuntiabat Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis vero vocatis Judæis et Græcis Christum Dei virtutem et Dei sapientiam. Hoc annuntiare inter superbos et doctos quanti periculi fuerit, vestrum est cogitare. Denique sermone finito, audita illi resurrectione mortuorum, quæ præcipua fides est Christianorum, alii irridebant: dicebant autem alii, *Audiemus te de hoc iterum.* Nec defuerunt qui crediderunt, atque in eis nominatur quidam Dionysius Areo-

1. Cor. 1. 23.

Fides Christianorum. Act. 17. 32.

(a) Censura huic Tractatui in Tom. 6. hæc ab Erasmo præfixa est, *Non omnino malus, sed nihil aut quam minimum habens Augustini.* Contra nos quidem judicamus, et omnino bonum Sermonem, et nihil habentem nisi Augustini. Ejus meminit Possidius in Indiculo c. 1. his verbis, *De lectione Actuum Apostolorum, ubi Epicurei et Stoici apostolo Paulo contulerunt.*

pagites, id est Atheniensium principalis: (Areopagos enim Atheniensium curia vocabatur:) et mulier quædam nobilis, et alii. Facta est ergo loquente Apostolo tripartita illa multitudo, per quosdam gradus mira distinctione disposita, irridentium, dubitantium, credentium. *Quidam* enim, ut scriptum esse audivimus, *irridebant: quidam dicebant, Audiemus te de hoc iterum;* isti dubitantes erant: aliqui crediderunt. Inter irridentes et credentes, medii sunt dubitantes. Qui irridet, cadit: qui credit, stat: qui dubitat, fluctuat. *Audiemus te de hoc iterum*, inquiunt, incertum, an casuri essent cum irridentibus, an staturi cum credentibus. * Numquid tamen inaniter laboravit seminator ille verborum? ille vero si formidaret irridentes, non perveniret ad credentes: quomodo seminator ille Evangelicus, quem commemorat Dominus, (nam utique hoc erat Paulus,) si trepidaret mittere semina, ne aliud caderet in via, aliud inter spinas, aliud in loca petrosa; numquam semen posset etiam ad terram optimam pervenire. Et nos seminemus, spargamus: corda præparate, fructum date.

* CAPUT II.

Matth. 13.

Epicurei et Stoici cum Apostolo conferentes.

3. Hoc quoque, si meminit Caritas Vestra, cum legeretur audivimus, quod quidam ex philosophis Epicureis et Stoicis conferebant cum Apostolo. Qui sint vel fuerint philosophi Epicurei et Stoici, id est, quid senserint, quid verum esse putaverint, quid philosophando sectati sint, procul dubio multi vestrum nesciunt: sed quoniam Carthagini loquimur, multi sciunt. (a) Adjuvent ergo modo nos dicturos vobis. Ad rem quippe valde pertinet, quod puto esse dicendum. Audiant nos et nescientes et scientes: nescientes instruantur, scientes commoneantur: illi cognoscant, illi recognoscant.

CAPUT III. Beata vita ab omnibus appetitur.

4. Primo generaliter audite omnium philosophorum commune studium, in quo studio communi habuerunt quinque divisiones et differentias sententiarum propriarum. Communiter omnes philosophi studendo, quærendo, disputando, vivendo appetiverunt apprehendere vitam beatam. Hæc una fuit caussa philosophandi: sed puto quod etiam hoc philosophi nobiscum commune habent. Si enim a vobis quæram quare in Christum credideritis, quare Christiani facti fueritis; veraciter mihi omnis homo respondet, Propter vitam beatam. Appetitio igitur beatæ vitæ philosophis Christianisque communis est. Sed res tam consona ubi inveniri possit, inde quæstio est, deinde discretio. Nam vitam beatam appetere, vitam beatam velle, vitam beatam concupiscere, desiderare, sectari, omnium hominum esse arbitror. Unde me video parum dixisse hunc appetitum beatæ vitæ philosophis Christianisque communem: debui enim dicere, omnium hominum, prorsus omnium bonorum et malorum. Nam et qui bonus est, ideo bonus est ut beatus sit; et qui malus est, malus non esset, nisi inde se beatum esse posse speraret.

De bonis facilis quæstio est, quod beatam vitam quærant, ideo boni sint. De malis forte aliqui dubitant, utrum et ipsi beatam vitam quærant. Sed si separatos malos et a bonis discretos interrogare possem et dicere, Vultis beati esse? nemo diceret, Nolo. Verbi gratia, pone aliquem furem: quæro ab illo, Quare furtum facis? Ut habeam, inquit, quod non habebam. Quare vis habere quod non habebas? Quia miserum est non habere. Si ergo miserum est non habere, beatum putat habere. Sed in eo impudens est et errat, quia de malo vult beatus fieri. Bonum est enim omnibus beatum esse. Unde ergo ille perversus? Quia bonum quærit et malum facit. Quid quærit ergo? Quid adspirat cupiditas malorum ad mercedem bonorum? Beata vita merces bonorum est: bonitas opus est, beatitudo merces est. Deus opus jubet, mercedem proponit: dicit, Hoc fac, et hoc accipies. Ille autem malus respondet nobis, Nisi male fecero, beatus non ero. Tamquam dicat aliquis, Ad bonum non pervenio, nisi malus fuero. Non vides, quia bonum et malum contraria sunt? Bonum quæris, et malum facis? In contrarium curris, quando pervenias?

CAPUT IV. Epicureorum et Stoicorum opinio de beata vita.

5. Relinquamus ergo istos, forte opportunum erit ut ad eos redeamus, cum de philosophis quod instituimus peregerimus. Non enim arbitror sine caussa, per nescientes actum esse aliquid magnum dispensante divina ipsa providentia, ut cum essent plurimæ philosophorum sectæ in civitate Atheniensi, non contulerint cum apostolo Paulo nisi Stoici et Epicurei. Cum enim audieritis quid sentiant in sectis suis, videbitis quam non frustra factum sit, ut ex omnibus philosophis soli cum Paulo conferrent. Neque enim ille eligere sibi potuit quibus altercantibus responderet, sed divina sapientia omnia gubernans hos ei apposuit, in quibus dissensionis philosophorum tota prope caussa consisteret. Breviter ergo dico: indocti credant nobis, docti judicent de nobis. Puto quia mentiri non audeo indoctis, judicibus doctis; maxime quia dico aliquid, ubi pariter et docti et indocti possint veraciter judicare. Hoc ergo prius dico, hominem constare ex anima et corpore. Hic non peto ut credatis, sed et vos peto ut judicetis. Non enim timeo, ne in hoc dicto male quisquam judicet de me, qui agnoscit se. Homo ergo, quod nemo ambigit, constat ex anima et corpore. Substantia ista, res ista, persona ista quæ homo dicitur, beatam vitam quærit: et hoc nostis; nec insto ut credatis, sed admoneo ut agnoscatis. Homo, inquam, id est res ista non parva, præcedens omnia pecora, omnia volatilia, omnia et natatilia, et quidquid carnem gerit et homo non est: homo ergo constans ex anima et corpore; sed non qualicumque anima, nam et pecus constat ex anima et corpore: homo ergo constans ex anima rationali et carne mortali, quærit beatam vitam. Quæ res faciat beatam vitam cum cognoverit homo,

(a) Colbertinus MS. *Audiant.*

CLASSIS I.

nisi hanc teneat, hanc sequatur, hanc sibi vindicet, assumat si potestas est, petat si difficultas est, beatus esse non potest. Tota igitur quæstio est, quid faciat beatam vitam. Constituite nunc ante oculos vestros Epicureos, Stoicos, et Apostolum: quod etiam sic dicere potui, Epicureos, Stoicos, Christianos. Interrogemus prius Epicureos, quæ res faciat vitam beatam. Respondent, Voluptas corporis. Hic jam credatis peto, quia judices habeo. Utrum enim hoc dicant, hoc sentiant Epicurei, nescitis, quia illas litteras non legistis; sed sunt hic qui legerunt. Redeamus ad interrogandos. Quid dicitis Epicurei, quæ res facit beatam vitam? Respondent, Voluptas corporis. Quid dicitis Stoici, quæ res facit vitam beatam? Respondent, Virtus animi. Intendat mecum Caritas Vestra, Christiani sumus, inter philosophos disceptamus. Videte quare illæ tantum duæ sectæ procuratæ sunt cum Apostolo collaturæ. Nihil est in homine, quod ad ejus substantiam pertineat atque naturam, præter corpus et animam. Horum duorum in uno, hoc est in corpore, Epicurei posuerunt beatam vitam: in alio, id est anima, Stoici posuerunt beatam vitam: Quantum ad hominem pertinet, si ab illo sibi est vita beata: nihil restat præter corpus et animam. Aut corpus est caussa beatæ vitæ; aut anima est caussa beatæ vitæ: si plus quæris, ab homine recedis. Illi ergo qui beatam vitam hominis in homine posuerunt, alibi ponere omnino non potuerunt, nisi aut in corpore, aut in anima. Horum qui in corpore posuerunt, principatum Epicurei tenuerunt: horum qui in anima posuerunt, principatum Stoici tenuerunt.

CAPUT V. Epicureorum opinio ab Apostolo improbata.

6. Ecce sunt, conferunt cum Apostolo; aliquidne plus habeat Apostolus; an vero uni harum duarum sectæ necessario consentire deberet, ut etiam ipse caussam beatæ vitæ, aut in corpore, aut in anima poneret. Numquam poneret Paulus in corpore: hoc enim magnum non est; cum ipsi minime ponant caussam beatitudinis in corpore, qui melius sentiunt de corpore. Nam Epicurei et de corpore et de anima hoc idem sentiunt, quod utrumque mortale est. Et quod est gravius et detestabilius, prius dicunt animam post mortem dissolvi quam corpus. Adhuc, inquiunt, post efflatum spiritum manente cadavere, et integris membrorum lineamentis aliquantum durantibus, anima mox ut exierit, veluti fumus vento diverberata dissolvitur. Non ergo miremur quod summum bonum, id est, beatitudinis caussam in corpore posuerunt, quod se melius quam animam habere senserunt. Numquid hoc faceret Apostolus? Absit ut poneret in corpore summum bonum. Summum enim bonum est caussa beatitudinis: immo vero doluit Apostolus, quosdam ex numero Christianorum elegisse sententiam Epicureorum, non hominum, sed (*a*) porcorum. Ex hoc enim numero erant illi corrumpentes mores bonos colloquiis malis,

De anima quid Epicurei sentiunt.

A

et dicentes, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Epicurei contulerunt cum Paulo apostolo: sunt et Christiani Epicurei. Quid enim sunt aliud dicentes quotidie, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur? Quo pertinet, Nihil erit post mortem, umbræ enim transitus est vita nostra. Dixerunt enim apud se cogitantes non recte inter cetera, Coronemus nos rosis, ante quam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, ubique relinquamus signa lætitiæ; quoniam hæc est pars nostra, et hæc est sors.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

I. Cor. 15. 32. et 33.

Christiani quidam moribus Epicurei.

Sap. 2. 8.

CAPUT VI.

Ibidem 10.

7. Hoc si atrocius objurgemus, si his cupiditatibus vehementius resistamus, dicent et quod sequitur, Opprimamus pauperem justum. Et tamen dicere vel in hoc loco positi non timemus.

B

Nolite esse Epicurei. Cogitate quidem illud, quod dictum est ab his non recte loquentibus, Cras enim morimur: sed non omni modo moriemur; manet enim post mortem quod sequitur mortem. Comes morienti aut vita erit, aut pœna. Nemo dicat, Quis huc inde reversus est? Dives ille purpuratus sero redire voluit, et permitti non potuit. Stillam sitiens inquisivit, qui esurientem pauperem fastidivit. Nemo ergo dicat, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Si vultis dicere, Cras enim moriemur: non prohibeo; sed aliud ante dicite. Epicurei quippe velut non victuri post mortem, quasi aliud nihil habentes nisi quod delectat carnem, dicunt, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Christiani vero post mortem victuri, et felices potius victuri

Lucæ 16. 23.

C

post mortem, non dicant, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur: sed tenete quod dicitur, Cras enim moriemur: et dicite, Jejunemus et oremus, cras enim moriemur. Addo plane aliud, addo tertium, nec quod præcipue observandum est prætermitto, ut de jejunio tuo fames pauperis satietur; aut si jejunare non potes, magis pascas, cujus saturitate tibi venia concedatur. Dicant ergo Christiani, Jejunemus et oremus et donemus, cras enim moriemur. Aut si duas res volunt dicere, ego eligo ut dicant, Donemus et oremus, quam Jejunemus et non donemus. Absit ergo ut Apostolus in corpore poneret summum bonum hominis, id est, beatitudinis caussam.

v. 29.

Jejunium cum oratione et eleemosyna.

8. Sed cum Stoicis non indecens fortasse luctamen est.

D

* Ecce enim interrogati ubi ponant efficiens beatæ vitæ, id est, quod facit in homine beatam vitam: respondent, non corporis voluptatem, sed animi esse virtutem. Quid Apostolus? annuit? Si annuit, annuamus. Sed non annuit: revocat enim Scriptura eos qui confidunt in virtute sua. Epicureus itaque in corpore ponens summum hominis bonum, in se spem posuit. Sed enim Stoicus in animo ponens summum hominis bonum, in re quidem meliori hominis posuit; sed etiam ipse in se spem posuit. Homo est autem et Epicureus et Stoicus. Maledictus igitur omnis qui spem suam ponit in homine.

* CAPUT VII.

Stoicorum opinio Apostolo non probata.

Psal. 48. 7.

(a) Colbertinus MS. *pecorum*.

CLASSIS I. SERMON. DE SCRIPTURIS.

Quid ergo? Jam constitutis ante oculos nostros, (Jerem. 3. 17.) tribus, Epicureo, Stoico, Christiano, interrogemus singulos. Dic Epicuree, quæ res faciat beatum? Respondet, Voluptas corporis. Dic Stoice? Virtus animi. Dic Christiane? Donum Dei.

CAPUT VIII. Rejiciendæ Epicureorum et Stoicorum de felicitate sententiæ.

9. Itaque, Fratres, velut ante oculos nostros Epicurei et Stoici cum Apostolo contulerunt, et collatione sua nos quid rejicere et quid deberemus eligere docuerunt. Est virtus animi res laudabilis, prudentia mala et bona discernens, justitia sua cuique distribuens, temperantia libidines cohibens, fortitudo molestias æquanimiter sustinens. Magna res, laudabilis res: lauda Stoice quantum potes; sed dic unde habes? Non virtus animi tui te facit beatum, sed qui tibi virtutem dedit, qui tibi velle inspiravit, et posse (Philip. 2. 13.) donavit. Scio quia fortassis irrisurus es me, et eris in eis de quibus scriptum est, quia Paulum (Act. 17. 32.) irridebat. Si tu via es, ego semino: seminator enim verborum sum pro modulo meo. Quod fuit convicium tuum, officium est meum. Ego semino: cadit in te quod semino, tamquam in terram duram. Ego non sum piger; et invenio terram bonam. Quid tibi faciam? Reprehensus es, et oraculo divino reprehensus es. Inter illos es, qui confidunt in virtute sua: inter illos es, qui spem ponunt in homine. Virtus te delectat; bona res delectat: scio, scitis: sed virtutem tibi manare non potes. (a) Siccus es; si tibi ostendero fontem vitæ, forte deridebis. Dicis enim apud te, De ista rupe bibiturus sum? Accedit virga, et manavit aqua. Judæi enim signa pe(I. Cor. 1. 22. etc.)tunt; sed tu Stoice non es Judæus: scio, Græcus es; et Græci sapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum. Scandalizatur Judæus, subsannat Græcus. Judæis enim scandalum, Gentibus autem stultitiam: sed ipsis vocatis Judæis et Græcis, hoc est, ipsi Paulo ex Saulo, et Dionysio Areopagitæ, et talibus his, talibus et illis, Christum Dei virtutem et Dei sa(Psal. 17. 2.)pientiam. Jam non irrides rupem: agnosce virgam crucem, Christum fontem; et si sitis, bibe (Rom. 1. 21. et 22.) virtutem. Esto fonte saginatus, gratiarum actiones fortasse ructuabis: quod ab illo habes, jam non tibi dabis, sed in ructuatione exclamabis, Diligam te, Domine, virtus mea. Jam non dices, (b) Virtus animi mei me facit beatum. Non eris inter illos, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor ipsorum; dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Quid est enim, dicentes se esse sapientes, nisi a se habere, sibi sufficere? Stulti facti sunt, merito stulti. Stul(Psal. 88. 16. etc.)titia vera, est falsa sapientia. Sed eris inter illos, de quibus dicitur, Domine, in lumine vultus (Psal. 17. 2.) tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt to(Psal. 95. 12.)ta die, et in justitia tua exaltabuntur; quoniam gloria virtutis eorum tu es. Virtutem quærebas; dic, Domine virtus mea. Beatam vitam quærebas; dic, Beatus homo quem tu erudieris, Domine. (Psal. 143. 15.) Beatus enim populus, cujus non voluptas carnis, cujus non virtus propria; sed beatus populus cujus est Dominus Deus ipsius. Hæc est patria beatitudinis, quam omnes volunt, sed non omnes recte quærunt. Nos autem ad talem patriam non nobis viam quasi corde nostro machinemur, et erraticas semitas moliamur: venit inde et via.

Beatitudo et ad beatitudinem via Christus.

10. Quid vult enim beatus, quid vult, nisi non falli, non mori, non dolere? Et quid quærit? Plus esurire, et plus manducare? Quid si melius est, non esurire? Nemo beatus est: nisi qui vivit in æternum sine ullo timore, sine ulla fallacia. Nam falli odit anima. Quantum falli oderit anima naturaliter, hinc intelligi potest, quoniam qui mente alienata rident, plorantur a sanis: et eligit homo utique ridere, quam flere. Si duo ista proponantur. Ridere vis, an flere? quis est qui respondeat, nisi ridere? Iterum si proponantur ista duo, Falli vis, an verum tenere? omnis homo respondet, Verum tenere. Et ridere eligit, et verum tenere: de duobus illis, risu et fletu, ridere; de duobus istis, fallacia et veritate, verum tenere. Sed tantum prævalet invictissima veritas, ut eligat homo sana mente flere, quam mente alienata ridere. Ibi ergo in illa patria veritas erit, fallacia et error nusquam. Sed et veritas erit, et flere non erit. Erit enim et verum (c) ridere, et de veritate gaudere, quia ibi vita erit. Nam si dolor erit, vita non erit: ne(Matth. 25. 41.)que enim vita dicenda est sempiternus immortalisque cruciatus. Ideo Dominus non appellans vitam quam habituri sunt impii, quamvis in igne victuri sint: vitam non finiunt, ne pœnam finiant: Vermis enim eorum non morietur, et i(Isai. 66. 24.)gnis eorum non exstinguetur: tamen eam noluit appellare vitam, sed hanc appellavit vitam quæ beata et æterna est. Unde interrogante illo divite Dominum, Quid boni faciam, ut vitam (Matth. 19. 16.) æternam consequar? Et ipse quidem vitam æternam non nominabat, nisi beatam. Nam habebunt impii æternam, sed non beatam vitam, quia cruciatibus plenam. Ergo ille ait, Domine quid boni faciam, ut vitam æternam consequar? Respondit illi Dominus de mandatis. Ait ille, Hæc omnia feci. Sed quando respondit de mandatis, quid ait? Si vis venire ad vitam. Non ei dixit beatam; quia misera nec vita dicenda est. Non ei dixit æternam; quia ubi mortis timor est, nec vita dicenda est. Ergo vita, quæ hoc nomine digna est, ut vita dicatur, non est nisi beata; et beata non est, nisi æterna. Hanc volunt omnes, hanc volumus omnes, veritatem et vitam: sed ad tam magnam possessionem, ad tam grandem felicitatem qua itur? Instruxerunt sibi vias erroris philosophi: alii dixerunt, Hac: alii, Non hac, sed hac. Latuit eos via, quia Deus (Jac. 4. 6.) superbis resistit. Lateret et nos, nisi venisset ad nos. Ideo Dominus, Ego inquit, sum via. Piger (Johan. 14. 6.)

(a) Sic MSS. At editi, *Si cura sit tibi ostendere etc.*
(b) Sic Colbertinus MS. Editi vero, *Animus meus facit beatum.*
(c) In Michaelino MS. *videre.*

CLASSIS I. viator, venire nolebas ad viam: ad te venit via. Quærebas qua ires: Ego sum via. Quærebas quo ires: Ego sum veritas et vita. Non errabis quando is ad illum, per illum. Hæc est doctrina Christianorum, non plane conferenda, sed incomparabiliter præferenda doctrinis philosophorum, immunditiæ Epicureorum, superbiæ Stoicorum.

* Alias de Tempore

* SERMO CLI.

a *De (a) verbis Apostoli, Rom. 7. Non enim quod volo, facio bonum; sed quod nolo malum, hoc ago, etc.*

CAPUT I. Locus Apostoli male intelligentibus periculosus.

1. Lectio divina, quæ de apostoli Pauli epistola recitata est, quotiescumque legitur, timendum est, ne male intellecta det hominibus occasionem quærentibus occasionem. Proclives sunt quippe homines ad peccandum, et vix se tenent. Ubi ergo audierint Apostolum dicentem, *Non enim quod volo, facio bonum; sed quod odi malum, hoc ago*: agunt malum, et quasi displicentes sibi quia agunt malum, putant se Apostolo esse similes, qui dixit, *Non enim quod volo, facio bonum; sed quod nolo malum, hoc ago*. Nonnumquam ergo legitur, et (*b*) tunc nobis ingerit necessitatem disputandi, ne homines male sumentes salubrem cibum vertant in venenum. Sit ergo intenta Caritas Vestra, donec quod Dominus donaverit, dicam vobis: ut ubi me forte laborare videritis in difficultate alicujus obscuritatis, adjuvetis me affectu pietatis.

Rom. 7. 15. b

Justi vita hic bellum, nondum triumphus. Florus ad Rom. 8.

2. Prius ergo recolite, quod Deo propitio soletis audire, vitam justi in isto corpore adhuc bellum esse, nondum triumphum. Hujus autem belli aliquando erit triumphus. Ideo Apostolus dixit, et voces belli, et voces triumphi. Voces belli modo audivimus, *Non enim quod volo ago; sed quod odi, illud facio*. * *Si autem quod odi, illud facio; consentio Legi, quoniam bona est*. * *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio*. * *Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem Legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis*. Quando audis repugnantem, quando audis captivantem, bellum non agnoscis? * Vox ergo triumphi nondum est: sed quia futura est, docet te idem Apostolus, dicens, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem: ibi est vox triumphi: tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam. Dicant triumphantes, Ubi est mors contentio tua? Dicemus ergo, quandoque dicemus; et ipsum quandoque non erit longe. Non enim tantum remanet de sæculo, quantum jam exemtum est. Hoc igitur tunc dicemus. Modo autem in isto bello, ne male intelligentibus

Rom. 7. 15. v. 16. v. 18. v. 23. * CAPUT II. 1. Cor. 15. 53. etc. Vox triumphi. »

A lectio ista tuba sit hostis, non nostra, unde illicitetur, non unde vincatur; advertite, obsecro, Fratres mei, et qui certatis certate. Qui enim nondum certatis, non estis intellecturi quod dico: qui jam certatis, intellecturi estis. Vox mea in aperto, vestra erit in silentio. Prius illud recolite quod scripsit, ad Galatas, unde hoc bene possit exponi. Ait enim, fidelibus loquens, baptizatis loquens, quibus utique in sancto lavacro omnia fuerant dimissa peccata: his tamen loquens, sed pugnantibus loquens, ait, Dico autem, Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne perfeceritis. Non dixit; ne feceritis: sed, ne perfeceritis. Quare hoc? Sequitur et dicit, Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis. Quod si Spiritu ducimini, non adhuc estis sub Lege: utique, sed sub gratia. Si Spiritu ducimini, quid est, duci Spiritu? Spiritui Dei consentire jubenti, non carni concupiscenti. Tamen concupiscit et * resistit; et vult aliquid, et non vis tu: persevera, ut nolis tu.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Gal. 5. 16. etc. » » »

B

* *f*. resistis.

CAPUT III. Concupiscentiæ interitus in votis esse debet.

3. Desiderium tamen tuum tale esse debet ad Deum, ut nec sit ipsa concupiscentia cui resistas. Videte quid dixerim, Desiderium, inquam, tuum tale esse debet ad Deum, ut omnino non sit ipsa concupiscentia cui resistere oporteat. Resistis enim, et non consentiendo vincis: sed melius est hostem non habere, quam vincere. Hostis iste aliquando non erit. Refer animum ad vocem triumphi, et vide si erit. Ubi est mors contentio tua? Non erit. Ubi est mors aculeus tuus? Quæres locum ejus, et non invenies. Non enim hæc, quod maxime debetis audire: non enim hæc quasi alia natura est, sicut insaniunt Manichæi. Languor noster est, vitium nostrum est. Non separatum alibi erit, sed sanatum nusquam erit. Ergo, concupiscentias carnis ne perfeceritis. Melius quidem erat implere quod Lex dixit, *Ne concupiscas*. Plenitudo est ista virtutis, perfectio justitiæ, palma victoriæ, *Ne concupiscas*. Hoc quia modo impleri non potest, vel illud impleatur quod sancta Scriptura item dicit, Post concupiscentias tuas non eas. Melius est eas non habere: sed quia sunt, noli post eas ire. (*c*) Nolunt post te ire: noli post eas ire. Si velint post te ire, non erunt; quia contra mentem tuam non rebellabunt. Rebellant, rebella, pugnant, pugna; expugnant, expugna: hoc solum vide, ne vincant.

C 1. Cor. 15. 55.

Manichæorum insania.

Rom. 7. 7.

Eccli. 18. 30.

c

D

CAPUT IV. Quomodo concupiscentiæ et consuetudini malæ resistendum.

4. Ecce aliquid inde ponam, unde cetera intelligatis. Nostis esse homines sobrios: paucires sunt, sed sunt. Nostis esse et ebriosos: abundant. Baptizatus est sobrius: quantum pertinet ad ebrietatem, non habet cum quo pugnet: habet alias concupiscentias: cum quibus pugnet. Sed ut de ceteris intelligatis, unius tantummodo hostis certamen in medio constituamus. Bapti-

(a) Hunc Florus totum fere excerpsit ad Rom. 8. sub hocce titulo, *Ex Sermone primo*. Paulo ante subsequentem dictus est, eadem in urbe, quod postea intelliges, Carthaginensi.

(b) In quibusdam MSS. *et nunc*.
(c) Lov. *Volunt post te ire, noli post eas ire. Si nolint post te ire*. Sed melius ceteri editi et MSS. quos hic sequimur.

CLASSIS I.

zatus est et ebriosus: audivit, et cum timore audivit, inter cetera mala, quibus hominibus male viventibus intercluditur regnum Dei, commemoratum esse et ebrietatem: quia ubi dictum est, neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures; ibi additum est,

I. Cor. 6. 9. et 10.

Neque ebriosi etc. regnum Dei possidebunt. Audivit, et timuit. Baptizatus est, dimissa sunt illi omnia, quibus inebriatus est: restat adversaria consuetudo. Ergo habet cum qua pugnet renatus. Præterita ejus vitia omnia dimissa sunt ei: observet, vigilet, pugnet, ne aliquando inebrietur. Surgit ergo illa concupiscentia potandi, titillat animum, ingerit faucibus siccitatem, insidiatur sensibus: vult etiam ipsum, si potest fieri, penetrare murum, adire inclusum, trahere captivum. Pugnat, repugna. O si et ipsa non esset! Si consuetudine mala accessit, bona consuetudine (*a*) morietur: tu tantum noli ei satisfacere, noli eam cedendo satiare, sed resistendo necare. Tamen quamdiu est, hostis est. Si ei non consentias, et numquam inebrieris, minor et minor erit quotidie. Nam sunt vires illius subjectio tua. Si enim ei cesseris, et inebriatus fueris, das ei vires. Numquid contra me, et non contra te? Ego de loco superiore moneo, dico, prædico: quid mali futurum sit ebriosis, ante denuntio. Non est quod dicas, Non audivi: non est quod dicas, Exigit Deus animam meam de manu illius, qui mihi tacuit. Sed laboras, quia tibi validum adversarium mala consuetudine ipse fecisti. Non laborasti, ut (*b*) nutrires eum: labora, ut vincas eum. Et si minus idoneus es adversus eum, roga Deum. Tamen si te non vicerit, quamvis ipsa tua mala consuetudo luctata sit tecum, si te non vicerit, fecisti quod ait apostolus Paulus,

Gal. 5. 16.

concupiscentias carnis ne perfeceritis. Facta est concupiscentia titillando: sed non est perfecta (*c*) potando.

CAPUT V. Concupiscentia nobis innata et ex primo peccato orta.

5. Quod dixi de ebrietate, hoc de omnibus vitiis, hoc de omnibus cupiditatibus. Cum aliquibus enim nati sumus, aliquas consuetudine fecimus. Nam propter illas, cum quibus nati sumus, baptizantur infantes, ut solvantur a reatu propaginis, (*d*) non malæ, quam non habuerunt, consuetudinis.

Florus ad Rom. 7.

Ergo semper pugnandum est; quia ipsa concupiscentia, cum qua nati sumus, finiri non potest quamdiu vivimus: quotidie minui potest, finiri non potest. Per illam dictum est hoc nostrum mortis corpus. De ipsa dicit

Rom. 7. 22. v. 23.

Apostolus, *Condelector enim Legi Dei secundum interiorem hominem.* * *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem Legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Tunc nata est ista lex, quando transgressa est prima Lex. Tunc nata est, inquam, ista lex, quando contemta et transgressa est prima Lex. Quæ est prima Lex? Quam in paradiso accepit homo. Nonne nudi erant, et non confundebantur? Quare nudi erant, et non confundebantur, nisi quia nondum, erat lex in membris repugnans Legi mentis? Fecit homo factum puniendum, et invenit motum pudendum. Manducaverunt contra interdictum, et aperti sunt oculi eorum. Quid enim? prius in paradiso clausis vel cæcis oculis oberrabant? Absit.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Gen. 2. 25.

Nam Adam unde nomina imposuit volatilibus et bestiis, quando ad eum cuncta animalia adducta sunt? Quibus nomina imponebat, si non videbat? Deinde dictum est, Vidit mulier lignum, quia placeret oculis ad videndum. Ergo oculos apertos habebant; et nudi erant, et non confundebantur. Aperti sunt autem oculi eorum ad aliquid quod numquam senserant, quod in motu sui corporis numquam expaverant. Aperti sunt oculi ad induendum, non ad videndum: et quia senserunt pudendum, curaverunt tegendum. * Consuerunt, inquit, folia ficulnea, et fecerunt sibi succinctoria. Quod texerunt, ibi senserunt. Ecce unde trahitur originale peccatum, ecce unde nemo nascitur sine peccato. Ecce propter quod Dominus non sic concipi voluit, quem virgo concepit. Solvit illud, qui venit sine illo: solvit illud, qui non venit ex illo. Unde unus et unus: unus ad mortem, unus ad vitam. Homo primus ad mortem, homo secundus ad vitam. Sed quare ad mortem ille homo? Quia tantum homo. Quare ad vitam iste homo? Quia Deus et homo.

Ibidem 20. Gen. 3. 6. Ibidem 7.

* CAPUT VI. Originale peccatum ex concupiscentia. Christus sine peccato conceptus, ut solveret peccatum.

6. Non ergo quod vult agit Apostolus: quia vult non concupiscere, et tamen concupiscit; ideo non quod vult agit. Numquid illa concupiscentia mala trahebat Apostolum subjugatum ad fornicationem et adulteria? Absit. Non adscendant istes cogitationes in cor nostrum. Luctabatur, non subjugabatur. Sed quia nolebat, nec hoc habere, contra quod luctaretur, ideo dicebat, *Non quod volo ago.* Concupiscere nolo, et concupisco. Non ergo quod volo ago: sed tamen concupiscentiæ non consentio. Non enim aliter diceret, Concupiscentias carnis ne perfeceritis: si eas ipse perficeret. Sed constituit tibi ante oculos pugnam suam, ne timeres tuam. Si enim hoc non dixisset beatus Apostolus, quando videres moveri concupiscentiam in membris tuis, cui tu non consentires; tamen cum eam moveri videres, forsitan de te desperares, et diceres, Si ad Deum pertinerem, sic non moverer. Vide Apostolum pugnantem, et noli te facere desperantem. *Video aliam legem*, inquit, *in membris meis, repugnantem Legi mentis meæ.* Et quia nolo ut repugnet: caro enim mea est, ego ipse sum, pars mea est: *Non quod volo ago, sed quod odi malum, hoc ago;* quia concupisco.

Apostoli pugna contra concupiscentiam. Gal. 5. 16.

CAPUT VII. Agere nec perficere

7. Quod ergo bonum ago? Quia concupiscentiæ malæ non consentio. Ago bonum, et non perficio bonum: et concupiscentia hostis mea

(a) Sic MSS. At editi, *morigeretur.*
(b) Cisterciensis MS. ut *non nutrires eum.*
(c) Editi, *sed non est perfecta consentiendo, potando.* Abest *consentiendo* a MSS.
(d) Sic optimæ notæ codex Floriacensis et Cisterc. At editi, *propaginis malæ, quam habuerunt. Consuetudini ergo semper repugnandum est.*

CLASSIS I.

Seu bonum seu malum, quid sit.

agit malum, et non perficit malum. Quomodo ago bonum, et non perficio bonum? Ago bonum, cum malæ concupiscentiæ non consentio: sed non perficio bonum, ut omnino non concupiscam. Rursus ergo et hostis meus quomodo agit malum, et non perficit malum? Agit malum, quia movet desiderium malum: non perficit malum, quia me non trahit ad malum. Et in isto bello est tota vita sanctorum. Jam quid dicam de immundis, qui nec pugnant? Subjugati pertrahuntur: nec pertrahuntur, quia libenter sequuntur. Hæc, inquam, est pugna sanctorum; et in hoc bello semper homo periclitatur, quousque moriatur. Sed in fine, id est, in triumpho illius victoriæ quid dicitur; immo quid dicit Apostolus jam præmeditans triumphum? Tunc

1. Cor. 15. 54 etc. » fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors

B » in victoriam. Ubi est mors contentio tua? Vox

» triumphantium. Ubi est mors aculeus tuus?

» Aculeus autem mortis est peccatum: cujus punctione facta est mors. Peccatum quasi scorpius est: pupugit nos, et mortui sumus. Sed quando dicitur, Ubi est mors aculeus tuus? quo aculeo facta es, non quem fecisti. Quando ergo dicitur,

» Ubi est mors aculeus tuus? utique non erit;

» quia peccatum non erit. Aculeus autem mortis est peccatum. Contra peccatum data est Lex. Sed virtus peccati Lex. Quomodo virtus peccati Lex? Subintravit, ut abundaret delictum. Quo-

Rom. 5. 20. modo hoc? Quia fuit ante Legem homo peccator; data Lege atque transgressa, factus est et

a prævaricator. Peccato tenebantur (a) homines rei: Lege data, plus prævaricatione facti sunt rei.

C

CAPUT VIII. Gratia Christi perimenda plenendo concupiscentia. Florus ad Rom. 7. v. 23.

8. Ubi spes, nisi quod sequitur, Ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia? Ideo iste miles et quodam modo in isto bello exercitatissimus, tam exercitatus, ut esset et dux, cum laboraret in hoc bello contra hostem, et diceret, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis*, legem fœdam, legem miseram, vulnus, tabem, languorem;

v. 24. subjunxit. *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et gementi subventum est. Quomodo subventum est? *Gratia Dei per*

v. 25. *Jesum Christum Dominum nostrum*, Liberabit te a lege mortis hujus, id est, a corpore mortis hujus, *gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*. Quando corpus habebis, ubi nulla concupiscentia remanebit? Cum mortale hoc induerit immortalitatem et corruptibile hoc indue-

D

1. Cor. 15. 55. rit incorruptionem, et dicetur morti, Ubi est

Rom. 7. 25. mors contentio tua? Et non erit. Ubi est mors aculeus tuus? Et nusquam erit. Modo quid? Audi: *Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. Mente servio legi Dei*, non consentiendo: *carne autem legi peccati*, concupiscendo. Et *mente legi Dei*, et *carne legi peccati*. Et hac delector, et ibi concupisco; sed non

A vincor: titillat, insidiatur, pulsat, trahere conatur: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Nolo semper vincere: sed volo aliquando ad pacem venire. Nunc ergo, Fratres, tenete istum modum: mente servite legi Dei, carne autem legi peccati; sed ex necessitate, quia concupiscitis, non quia consentitis. Aliquando ista concupiscentia sic insidiatur sanctis, ut faciat dormientibus quod non potest vigilantibus. Unde omnes acclamastis, nisi quis omnes agnovistis? Pudet hic immorari: sed non pigeat inde Deum precari. Conversi ad Dominum, etc.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

SERMO CLII.

B

De sequentibus verbis Apostoli, Rom. 7. *et* 8. *usque ad*, Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati *etc.*

Prodit nunc primum ex veteri codice Floriacensi, ante omnes circiter 800 scripto in quo proxime subjicitur superiori sermoni. Maximam ejus partem dederat Beda, sive Florus ad Rom. 7. et Gal. 4. Habitum Carthagine credimus, deque hoc ipso Sermone, non autem de 154. ut ante cum Lovaniensibus opinabamur, loqui Augustinum postea ad Carthaginenses in sermone 155. cap. 8. *Jam aliquando exposuimus vobis hoc etc.*

1. MEMINISSE debet Caritas Vestra, disputasse * me vobis de quæstione difficillima * In superiore Ser. Rom. 7. 15.

ex apostoli Pauli epistola, ubi dicit, *Non enim quod volo ago; sed quod odi, illud facio.* Qui ergo adfuistis, meministis: adestote nunc animo,

C ut adstruatis ad id quod audistis. Sequitur enim lectio, quæ hodie recitata est, quam quidem lector inde cœpit: *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne:* * *ut justitia Legis impleretur, in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.* Illa vero quæ tunc lecta sunt, nec tractata verba, ista sunt quæ sequuntur: *Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.* * *Nulla ergo condemnatio est his nunc, qui sunt in Christo Jesu.* * *Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis.* * *Quod enim impossibile erat* (b) *Legis, in quo infirmabatur per carnem.* Et sequitur quod hodie lectum est: *Deus Filium suum misit in similitudinem carnis peccati.* Difficultas non est in obscuris sensibus, quando adjuvat Spiritus. Adjuvet ergo nos orantibus vobis; quia ipsum desiderium quod vultis intelligere, oratio est ad Deum. Ab ipso ergo oportet ut expectetis auxilium. Nos enim, quomodo rustici in agro, forinsecus operamur. Si autem nullus esset, qui intrinsecus operaretur, nec semen terræ figeretur, nec in agro cacumen exiret, nec roboraretur virga et perveniret ad trabem: nec rami, nec fructus, nec folia nascerentur. Ideo dixit ipse Apostolus, discernens operationem operariorum et Creato- 1. Cor. 3. 6. et 7.

Rom. 8. v. 3. — v. 4. — Rom. 7. 25. — Rom. 8. 1. — v. 2. — v. 3. — b

(a) Editi, *omnes rei*. At MSS. *homines rei*. Pauloque post, *plus prævaricationis facti sunt rei*.

(b) In Floriacensi exemplari constanter est genitivo casu *Legis*, ut in Græco τοῦ νόμου.

CLASSIS I.

ris: Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit. Et adjunxit, Neque qui plantat est aliquid, neque qni rigat: sed qui incrementum dat Deus. Si Deus intrinnecus incrementum non det, inanis est iste sonns ad nures vestras. Si autem det, valet aliquid quod plantamus et rigamns, et non est inanis labor nonter.

Rom. 7. 25. 2. Jam dixi vobis sic esse accipiendum quod ait Apostolus, *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati:* ut carni nihil plus permittatis, nisi desideria, nine quibus non potest esse. Si nutem desideriis malis consenseritis, et non contra illa luctati fueritis, victi plangetis: et optandum est ut plangatis, ne et sensum doloris perdatis.

* Lib. ad Rom. 7.

* Quantum ergo est in volin nostris, in voluntate nostra, in oratione nostra, quando B

Matth. 6. 13. dicimus, Ne nos inferas in tentationem, sed libera non a malo; hoc utique cupimus; ut nec ipsa mala desideria exsistant de carne nostra. Sed quamdiu hic vivimus, efficere non valemus.

v. 18. Propter hoc nit, *Perficere autem bonum non invenio:* Facere quid invenio? Nun consentire malo desiderio. *Perficere non invenio:* non habere malum desiderium. Restat ergo in hac pugna, ut mente non consentiente malis concupiscentiis, servias legi Dei; carne autem concupiscente, sed te non consentiente, servias legi peccati. Agit caro desideria sna; age et tu tun. Non opprimnntur, non exstinguuntur n te desideria ejus; non exstinguat tun; ut in certamine labores, non victus traharis.

Rom. 8. 1. Concupiscentiæ malum in baptizatis sine reatu.

3. Seqnitur ergo et dicit Apostolus, *Nulla ergo condemnatio est nunc his, qui sunt in Christo Jesu.* Etsi habent desideria carnis, quibus non consentiunt; etsi lex in membris eorum repugnat legi mentis eorum, et captivare vult mentem: tamen quia per gratiam baptismatis et lavacri regenerationis solutus est et ipse reatus, cum quo eras natus, et quidquid antea contensisti malæ concupiscentiæ, sive quolibet flagitio, sive quolibet facinore, sive qualibet mala cogitatione, sive qualibet mala locutione, omnia deleta sunt in illo fonte, quo servus intrasti, unde liber existi: quia ergo hæc ita sunt, *Nulla nunc condemnatio est his, qui sunt in*

Rom. 5. 16. *Christo Jesu.* Nulla est nunc, antea fuit. Ex uno omnes in condemnationem. Hoc malum fecerat generatio, sed hoc bonum fecit regeneratio. *Lex*

v. 2. *enim Spiritus Vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis.* Inest in membris, sed reum te non facit. Liberatus es ab illa; liber pugna, sed vide ne vincaris, et iterum fias servus. Laboras pugnando, sed lætaberis triumphando.

Manichæorum error cavendus.

4. Dixi autem vobis, et maxime meminisse debetis, ne forte propter istam pugnam, sine qua homo esse non potest, etiam qui juste vivit; immo ille in ea est, qui juste vivit; nam nec pugnat, sed trahitur, qui juste non vivit: ergo ne putetis propter hoc quasi duas ex diversis principiis esse naturas, sicut insaniunt Manichæi, quod quasi non sit caro ex Deo. Falsum

A est, utrumque ex Deo est. Sed natura humana * istam in semetipsa meruit ex peccato. Ergo languor est: sanatur, et non est. Discordia modo quæ est in spiritu et carne, pro concordia laborat; spiritus ideo laborat, ut caro cum illo concordet. Quemadmodum si in una domo litem inter se habeant vir et uxor; ad hoc debet laborare vir, ut domet uxorem. Domata uxor subjugetur viro; subjugata uxore viro, fiat pax in domo.

SER. OX. DE SCRIPTURIS * *f.* litem.

Lex triplex.

5. Cum autem dixisset, *Lex spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis:* proposuit nobis intelligendas ipsas leges. Intuemini eas, et discernite: satis vobis necessaria est ista discretio. *Lex*, inquit, *spiritus vitæ*, ecce una lex: *liberavit te a lege peccati et mortis*, ecce altera lex. Et sequitur: *Quod enim impossibile erat legis, in quo infirmabatur per carnem*, ecce tertia lex. Aut forte ista est ex duabus? inquiramus, et Domino adjuvante videamus. De lege illa bona quid dixit? *Lex spiritus vitæ liberavit te a lege peccati et mortis.* Interim non dixit invalidam fuisse ad efficiendum: *Liberavit*, inquit, *te lex spiritus vitæ a lege peccati et mortis.* Lex illa bona liberavit te ab ista lege mala. Lex enim mala quæ est? *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Quare et ipsa lex dicta est? Recte omnino. Admodum enim legitime factum est, ut homo qui noluit obedire Domino suo, non ei serviret caro ipsius. Supra te Dominus C tuus, infra te caro tua. Servi meliori, ut serviat tibi inferior. Contemsisti superiorem, torqueris ab inferiore. Ista est ergo lex peccati, ipsa est et mortis. Per peccatum enim mors. Qua die manducaveritis, morte moriemini. Ista ergo lex peccati trahit spiritum, et subjugare contendit. *Sed condelector legi Dei secundum interiorem hominem.* Ac per hoc fit illa pugna, et in ipso certamine dicitur, *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. Lex spiritus vitæ liberavit te a lege peccati et mortis.* Lex enim ipsa spiritus vitæ quomodo te liberavit? Primo omnium indulgentiam peccatorum dedit. Ipsa est enim lex, de qua in Psalmo dicitur Deo, Et de lege tua miserere mei. Lex misericordiæ, lex fidei, non factorum. Quæ est ergo lex factorum? D Jam audistis legem fidei bonam: *Lex spiritus vitæ liberavit te a lege peccati et mortis.* * *Quod enim impossibile erat legis, in quo infirmabatur per carnem.* Hæc ergo lex tertio loco quæ nominata est, nescio quid quasi non implet: lex autem illa spiritus vitæ implevit; quia te de lege peccati et mortis liberavit. Lex itaque ista, quæ loco tertio nominata est, ipsa Lex quæ data est populo per Moysen in monte Sina, ipsa dicitur lex factorum. Ipsa minari novit, non subvenire; jubere novit, non juvare. Ipsa est quæ dixit, *Non concupisces.* Unde dicit Apostolus, *Concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces.* Et quid mihi profuit, quia Lex dixit, *Non concupisces? Occasione accepta pecca-*

v. 3.

Lex peccati.

Gen. 2. 17.

Rom. 7. 22.

v. 23.

Rom. 8. 2.

Psal. 118. 29.

Lex fidei. Lex factorum

Rom. 8. 3.

Rom. 7. 7.

v. 11.

CLASSIS I.

tum per mandatum fefellit me, et per illud occidit. Probibitus sum concupiscere, nec implevi jussa, sed victus sum. Ante legem fui peccator: accepta lege factus sum prævaricator. *Peccatum enim occasione accepta per mandatum fefellit me, et per illud occidit.*

v. 12. Lex Moysi celebratur contra Manichæos. v. 13.

6. *Itaque*, inquit, *lex quidem sancta.* Bona est ergo et ista lex: (quia et ipsam reprehendunt Manichæi, quomodo carnem.) De illa dicit Apostolus, *Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.* * *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem.* Apostoli verba sunt; videte et attendite. *Itaque lex quidem sancta.* Quid tam sanctum, quam *Non concupisces?* Non esset mala legis prævaricatio, nisi ipsa esset bona. Si enim non esset bona, non esset malum prævaricari rem malam. Quia vero malum est eam prævaricari, ergo bona est. Quid tam bonum, quam *Non concupisces? Lex ergo sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.* Quomodo satiat, quomodo inculcat? Quasi contra calumniatores clamat. Quid dicis Manichæe? Lex quæ data est per Moysen mala est? Mala est, dicunt. O portenta, o frontem! Tu dixisti semel, Mala: audi Apostolum dicentem; *Lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.* Taces aliquando? *Quod ergo bonum est*, inquit, *mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem.* Et hic *per bonum*: a sic reum (*a*) accusat, ut a laude Legis non recedat. *Per bonum mihi*, inquit, *operatum est mortem.* Per quod bonum? Mandatum. Per quod bonum? Legem. Quomodo operatum est mortem? *Ut appareat peccatum; ut fiat supra modum peccatum, delinquens per mandatum.* Ideo *supra modum.* Quando delinquebat sine manb dato, (*b*) minus erat: quando delinquit per mandatum, excedit modum. Quando enim non prohibetur aliquis putat quia bene facit. Prohibitus, incipit nolle facere: vincitur, trahitur, subjugatur: jam restat illi gratiam invocare; quia non potuit legem servare.

Tres Leges. Rom. 8. 2.

7. Ac per hoc Lex illa, de qua dictum est, *Lex enim spiritus vitæ liberavit te a lege peccati et mortis*, Lex est fidei, lex est Spiritus, lex est gratiæ, lex est misericordiæ. Illa vero lex peccati et mortis, non est lex Dei, sed peccati et mortis. Illa vero altera, de qua dicit Apostolus, *Lex sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum*, Lex est Dei, sed factorum, lex operum: operum lex, quæ jubet non juvat: lex quæ tibi ostendit, non tollit peccatum. Ab alia tibi lege ostenditur peccatum, ab alia tollitur. Duo sunt Testamenta, vetus et novum. Audi

Gal. 4. 21, etc.

Apostolum dicentem, » Dicite mihi sub Lege volentes esse, Legem non legistis? » Scriptum est enim quod Abraham duos filios habuit, unum A de ancilla, et unum de libera. Sed is quidem qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per promissionem: quæ sunt in » allegoria. Hæc enim sunt duo Testamenta, unum » quidem in monte Sina in servitutem generans, » quæ est Agar ancilla Sarræ, quæ data est Abrahæ, et peperit Ismaelem servum. Est ergo Testamentum vetus pertinens ad Agar, in servitutem generans. Quæ autem sursum est Jerusalem, li- » bera est, quæ est mater nostra. Ergo filii gra- » tiæ, filii sunt liberæ: filii litteræ, filii sunt ancillæ. Quære filios ancillæ: Littera occidit. Quære filios liberæ: Spiritus autem vivificat. *Lex Spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis*, unde te non potuit liberare Lex litteræ. *Quod enim impossibile erat legis, in quo* B *infirmabatur per carnem.* Rebellabat enim caro tua, subjugabat te caro tua; audiebat Legem, et plus incitabat concupiscentiam tuam. Infirmabatur ergo Lex litteræ per carnem: ac per hoc impossibile erat legis litteræ liberare a lege peccati et mortis.

Florus ad Gal. 4.

2. Cor. 3. 6. Rom. 8. 2.

v. 3.

8. *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati:* non in carne peccati. In carne quidem, sed non in carne peccati. Cetera ergo (*c*) omnium hominum caro, caro peccati: sola illius, non caro peccati; quia non eum mater concupiscentia, sed gratia concepit: tamen habens similitudinem carnis peccati; unde et nutriri, et esurire, et sitire, et dormire, et fatigari, et mori potuit. *In similitudinem carnis peccati misit Deus filium suum.*

Item v. 3. Christi caro sola, non caro peccati. c

C 9. *Et de peccato damnavit peccatum in carne.* De quo peccato? Quod peccatum? *De peccato damnavit peccatum in carne:* * *ut justitia legis impleatur in nobis.* Jam illa justitia legis impleatur in nobis; jam illa justitia quæ jubetur, impleatur in nobis per Spiritum qui adjuvat: id est; Lex litteræ impleatur in nobis per Spiritum vitæ: *qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.* De quo ergo peccato Dominus, quod peccatum damnavit? Video, video quidem quod peccatum damnavit, video prorsus: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Quod peccatum? Omne peccatum, omne nostrum peccatum (*d*) damnavit. Sed de d quo peccato? Ipse non habebat peccatum: de illo dictum est, Qui peccatum non fecit, nec in- D ventus est dolus in ore ejus. Nullum prorsus, nec trahendo, nec addendo: nullum peccatum habuit, nec originis, nec propriæ iniquitatis. Originem virgo demonstrat; conversatio vero ejus sancta satis ostendit nihil eum fecisse unde dignus esset morte. Ideo ait, Ecce venit princeps hujus mundi, (diabolum significans,) et in me nihil inveniet. Non inveniet quare me occidat princeps mortis. Et quare ergo moreris? Sed ut sciant omnes, quia voluntatem Patris » mei facio, eamus hinc. Et perrexit ad passionem » mortis, mortem voluntariam, non necessitatis, »

Item v. 3. De peccato in Christo quomodo damnatum peccatum. v. 4.

Johan. 1. 29.

1. Petr. 2. 22.

Johan. 14. 30. et 31.

(*a*) Sic Florus. At Floriacensis MS. *causatur.*
(*b*) Floriacensis codex, *in usu.* Prætulimus lectionem Flori.

(*c*) Florus, *omnis hominum caro.*
(*d*) Florus, *peccatum dimisit et damnavit.*

CLASSIS I. SERMONES DE SCRIPTURIS.

John. 10. 17. et 18. sed arbitrii. Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam, et iterum sumo eam. Si miraris potestatem, intellige majestatem. Ut Deus loquitur, Christus loquitur.

Quorumdam sententia de loco Apostoli.

10. De quo ergo peccato damnavit peccatum? Intellexerunt quidam, et pervenerunt ad sensum non improbum. Sed tamen quid dixerit Apostolus, quantum mihi videtur, indagare minime potuerunt. Rem tamen non malam dixerunt: hanc vobis prius dico, et deinde quid mihi videatur, et quod ipsa Scriptura divina ostendat esse verissimum. Cum * turbarentur: De quo peccato damnavit peccatum? Habebat peccatum? hoc dixerunt, De peccato damnavit peccatum, de peccato non suo; tamen de peccato damnavit peccatum. Si ergo non de suo, de cujus? De peccato Judæ, de peccato Judæorum. Unde enim fudit sanguinem in remissionem peccatorum? quia crucifixus est a Judæis. Quo tradente? Juda. Judæi quando illum occiderunt, Judas illum tradidit. Bene fecerunt, an peccaverunt? Bene dictum est, et vere dictum est, quia et de peccato Judæorum Christus damnavit omne peccatum, quia illis persequentibus fudit sanguinem, quo delevit omne peccatum. Verumtamen alio loco vide quid dicat Apostolus: Pro Christo, inquit, legatione fungimur, tamquam Deo hortante per nos obsecramus pro Christo, id est tamquam Christus vos obsecret, pro illo vos obsecramus, reconciliari Deo. Et sequitur: Eum qui non noverat peccatum. Deus cui vos obsecramus reconciliari, eum qui non noverat peccatum, id est Christum Deum, eum Christum qui non noverat peccatum, peccatum pro nobis fecit, ut nos simus justitia Dei in ipso. Numquid hic potest intelligi peccatum Judæ, peccatum Judæorum, peccatum cujusque alterius hominis? Cum audias, Eum qui non noverat peccatum, peccatum pro nobis fecit. Quis? quem? Deus Christum. Deus Christum fecit pro nobis peccatum. Non dixit, fecit pro nobis peccantem: sed, fecit eum peccatum. Si nefas est dicere peccasse Christum, quis ferat peccatum esse Christum? Et tamen non possumus Apostolo contradicere. Non ei possumus dicere, Quid est quod loqueris? Si enim hoc Apostolo diximus, ipsi Christo dicimus. Ait enim alio loco, Au vultis experimentum ejus accipere, qui in me loquitur Christus?

* f. interrogarentur.

2. Cor. 5. 20.

Ibidem 21.

2. Cor. 13. 3.

Verior interpretatio Apostoli.

11. Quid igitur est? Intendat Caritas Vestra magnum altumque mysterium. Felices eritis, si intellectum dilexeritis, et ad dilectum perveneritis. Prorsus, prorsus Christus Dominus noster, Jesus Salvator noster, Redemptor noster peccatum factus est, ut nos essemus justitia Dei in ipso. Quomodo? Audite Legem: Qui noverunt sciunt quod dico: et qui non noverunt, legant, vel audiant. In Lege peccata vocabantur etiam sacrificia, quæ pro peccatis offerebantur. Habes, cum victima pro peccato adduceretur, dicit Lex, Ponant manus suas sacerdotes super peccatum, id est, super victimam pro peccato. Et quod est aliud quam Christus sacrificium pro peccato? Sicut et Christus, inquit, dilexit vos, et tradidit semetipsum pro vobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Ecce de quo peccato damnavit peccatum: de sacrificio quod factus est pro peccatis, inde damnavit peccatum. Ipsa est *Lex Spiritus vitæ*, quæ *liberavit te a lege peccati et mortis*. Quia Lex illa altera, Lex litteræ, Lex jubens, bona est quidem; *Mandatum, sanctum, et justum, et bonum*: sed *infirmabatur per carnem*, et quod jubebat in nobis impleri non poterat. Alia ergo Lex, ut dicere cœperam, tibi ostendat peccatum, alia tollat: ostendat peccatum Lex litteræ, tollat peccatum Lex gratiæ.

Christus peccatum factus, quomodo.

Levit. 4.

Ephes. 5. 2.

* SERMO CLIII.

* Alias 4. de verbis Apostoli.

De (a) verbis Apostoli, Rom. 7. Cum essemus in carne, passiones peccatorum quæ per Legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti, etc. Contra Manichæos aperte, et tacite contra Pelagianos.

CAPUT I. Psal. 93. 12.

1. Audivimus, concorditerque respondimus, et Deo nostro consona voce cantavimus, Beatus vir quem tu erudieris Domine, et ex lege tua docueris eum. Silentium si præbeatis, audietis. Non invenit locum sapientia, ubi non est patientia. Nos loquimur, sed erudit Deus: nos loquimur, sed Deus docet. Non enim beatus dictus est quem docet homo, sed quem tu erudieris Domine. Nos plantare possumus et rigare: sed Dei est incrementum dare. Qui plantat et qui rigat, forinsecus operatur: qui dat incrementum, intrinsecus opitulatur. Quæ nobis lectio de sancti Apostoli epistola proposita sit ad loquendum, quam difficilis, quam latebrosa, quam (si non intelligatur aut male intelligatur) periculosa; puto, Fratres, immo scio, quia nobis cum recitaretur, audistis; et fluctuastis, si advertistis; aut si aliqui et intellexisti, quam sit arduum sine dubitatione vidistis. Hanc itaque lectionem totumque ipsum molestum et obscurum, sed intelligentibus salubrem epistolæ Apostoli locum suscepimus, adjuvante misericordia Dei, exponere disserendo. Caritati Vestræ debitores nos esse scio, exactores vos esse sentio. Quemadmodum nos, ut ista percipiatis, oramus: sic et vos orate, ut ea vobis explicare valeamus. Si enim oratio nostra concordet; et vos faciet Deus idoneos auditores, et nos debiti hujus fidelissimos redditores.

1. Cor. 3. 7.

Locus Apostoli exponendus quam difficilis.

CAPUT II. Rom. 7. 5. Florus ibidem.

2. *Cum enim essemus in carne*, ait Apostolus, *passiones peccatorum quæ per Legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum fer-*

(a) Citat Beda ad Rom. 7. ibique totum fere transcripsit Florus. Hujus etiam meminit ipse Augustinus in Sermone sequenti, postridie apud Carthaginem pronuntiato.

CLASSIS I. *rent morti*. Hic videtur, (quod non intelligentibus primum et grande periculum est.) Apostolus reprehendere et culpare Legem Dei. Dicit aliquis, Absit hoc ab animo qualiscumque Christiani: quis hoc vel insanus audeat de Apostolo suspicari? Et tamen, Fratres mei, verba ista male intellecta, fomitem insaniæ furori Manichæorum subministrarunt. Manichæi enim Legem Dei per Moysen datam, dicunt non a Deo datam, et eam Evangelio contrariam esse contendunt. Et quando cum eis agitur, his testimoniis Apostoli Pauli quæ non intelligunt, conantur convincere, quid dicam, catholicos non intelligentes, et non potius negligentes? Non enim multum est, si quis velit esse diligens, post calumnias ab hæretico auditas, saltem considerare in codice circumstantiam lectionis. Quod si fecerit; ibi mox inveniet unde adversarium loquacem redarguat; unde hostes Legis rebellesque prosternat. Etsi enim tardus est ad intelligenda verba Apostoli, manifesta ibi laus est expressa Legis Dei.

Hoc loco abutuntur Manichæi.

Manichæorum calumnia refellenda ex consequentibus.

3. Videte enim prius et advertite. *Cum enim essemus in carne*, ait, *passiones peccatorum quæ per Legem sunt, operabantur*. Hic jam Manichæus erigit cervicem, exaltat cornua, impetit te, facit impetum: Ecce inquit, *passiones peccatorum quæ per Legem sunt*. Quomodo bona est Lex, per quam in nobis sunt passiones peccatorum, et operantur in membris nostris, ut fructum ferant morti? Lege, aliquantum progredere, totum audi patienter, etsi non intelligenter. Hoc enim quod ait, *Passiones peccatorum per Legem sunt, operabantur in membris nostris*, multum est ut intelligas: sed prius esto mecum Legis laudator, et tunc fieri mereberis intellector. Clausum cor habes, et clavem accusas? Ecce interim quod non intelligimus, paulum seponamus, ad laudem Legis quæ aperta est veniamus. *Passiones*, inquit, *peccatorum, quæ per Legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti. Nunc ergo evacuati sumus a Lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ*. Adhuc videtur Legem arguere, culpare, improbare, detestari: sed non intelligentibus. Cum enim dicit, *Cum essemus in carne, passiones peccatorum quæ per Legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti*.

v. 6. *Nunc ergo evacuati sumus a Lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ*, quasi utique videtur Legem accusare atque culpare. Vidit hoc et ipse, vidit, sensit se non intelligi, et contra obscuritatem verborum suorum cogitationes hominum commoveri: sensit quid possis dicere, sensit quid possis contradicere: et prior hoc voluit dicere, ut tu non invenias quod diceres.

CAPUT III. v. 7. Apostolus ipse Legis

4. *Quid ergo dicemus*, inquit? Hoc sequitur. *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit.* Uno verbo Legem absolvit, Legis accusatorem damnavit. Auctoritatem Apostoli contra me pro- A ferebas, Manichæe, et dicebas mihi, cum Legem reprehenderes, Ecce audi Apostolum, lege Apostolum. *Passiones peccatorum quæ per Legem sunt operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti. Nunc ergo evacuati sumus a Lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ*. Jactabas te, clamabas, dicebas, Audi, lege, vide: ista dixeras, et jam verso tergo ire cupiebas. Exspecta, audivi te, audi me: immo nec ego te, nec tu me; sed ambo simul audiamus Apostolum; qui solvit se, et alligat te. *Quid ergo dicemus?* inquit? *Lex peccatum est?* Hoc dicebas, *Lex peccatum est*, hoc nempe dicebas. Ecce audisti quod dicebas, audi quod dicas. Legem Dei peccatum esse dicebas, quando eam cæcus B et improvidus reprehendebas. Errasti: vidit Paulus errorem tuum. Quod dicebas, ipse dixit. *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est?* Quod dicebas, hoc dicimus? *Lex peccatum est? Absit.* Si Apostoli sequebaris auctoritatem, appende verbum, et cape inde consilium. Audi, *Lex peccatum est? Absit*. Audi, *Absit*. Si Apostolum sequeris, si ejus auctoritatem plurimi pendis, audi, *Absit*: et quod sentiebas, a te absit. *Quid ergo dicemus?* Quid dicemus, quia dixi, *Passiones peccatorum quæ per Legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti*: quia dixi, *Evacuati sumus a Lege mortis, in qua detinebamur*: quia dixi, *Serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ*: *Lex peccatum est? Absit*. Quare ergo Apostole tanta illa C dixisti?

SERMON. DE SCRIPTURIS. reprehensores ibidem damnat.

CAPUT IV. Item v. 7.

5. Lex absit ut sit peccatum: *Sed peccatum*, inquit, *non cognovi, nisi per Legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces*. Jam modo interrogo te, Manichæe, modo te interrogo, responde mihi. Mala est Lex quæ dicit, *Non concupisces*? Hoc nec Luxuriosus mibi et nequam aliquis responderit. Etenim et ipsi homines flagitiosi quando reprehenduntur, erubescunt; et quando sunt inter castos lascivire non audent. Si ergo malam dicis esse Legem, quæ dicit, *Non concupisces*: impune vis concupiscere; accusas Legem, quia percutit libidinem. Fratres mei, si non audiremus Apostolum dicentem, *Lex peccatum est? Absit*: sed tantummodo verba Legis commemorantem, ubi D dictum est, *Non concupisces*: etiam Legem illo non laudante, nos tamen laudare deberemus; illam laudare, nos accusare. Ecce Lex, ecce de super tuba divina clamat homini, *Non concupisces. Non concupisces*, reprehende si potes, fac si reprehendere non potes. Audisti, *Non concupisces*, reprehendere non audes. Quia bonum est quod dixit, *Non concupisces*: malum est concupiscere. Malum culpat Lex, a tuo malo te prohibet Lex. Ergo concupiscere malum culpat Lex, a tuo malo te prohibet Lex. Ergo fac quod jubet Lex, noli facere quod vetat Lex, noli concupiscere.

Lex concupiscere malum prohibens, non est mala.

6. Sed quid ait Apostolus? *Concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces.*

Concupiscentiæ

CLASSIS I.

Malum ante Legem ignotum.

Psal. 9. 3.

*CAPUT V.

ibam enim post concupiscentiam meam, et qua trahebat currebam, ejusque illecebras blandas, et ex carnali suavitate jucundas magnam felicitatem arbitrabar. Laudatur enim peccator, ait Lex, in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur. * Invenis hominem concupiscentias suas carnales sectantem, totumque se illis servum donantem, aucupari undique voluptates, fornicari, inebriari, (non dico amplius) fornicari, inquam, inebriari. Hæc dixi quæ licite committuntur, sed non Dei legibus. Quis enim aliquando ad judicem ductus est, quia meretricis lupanar intravit? Quis aliquando in publicis tribunalibus accusatus est, quia per suas lyristrias lascivus immundusque defluxit? Quis aliquando habens uxorem, quia ancillam suam vitiavit, crimen invenit? Sed in foro, non in cœlo; in lege mundi, non in lege Creatoris mundi. Luxuriosus autem, immundus atque lascivus felix dicitur: abundare voluptatibus, frui deliciis. Jam vero si se etiam vino ingurgitet, si bibat mensuras sine mensura; parum est quia non invenit crimen, etiam viri fortis accipit nomen: tanto nequior, quanto sub poculo invictior. Cum laudantur ista, et dicitur, Felix est, magnus est, bene est illi: et non solum hoc non putatur esse peccatum, sed etiam putatur vel Dei donum, vel certe suave, blandum et licitum bonum: procedit Lex Dei, et dicit, *Non concupisces.* Ille homo qui putabat magnum bonum esse, magnamque felicitatem existimabat, ea quæ posset, suæ concupiscentiæ non negare, sequi qua trahit, audit, *Non concupisces;* et cognoscit esse peccatum. Deus dixit, homo audivit, Deo credidit, peccatum suum vidit, quod bonum putabat, malum esse cognovit: voluit frenare concupiscentiam, non ire post eam, strinxit se, conatus est, victus est. Qui fuit antea nescius malorum suorum, factus est doctus, et pejus est victus, cœpit esse non solum peccator, sed etiam prævaricator. Peccator enim et antea erat: sed antequam Legem audiret, peccatorem se esse nesciebat. Legem audivit, peccatum vidit: conatus est vincere, superatus atque prostratus est: factus est et Legis prævaricator, qui fuit antea nescius peccator. Hoc dicit Apostolus, *Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per Legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret. Non concupisces.*

v. 8. Concupiscentia per Legem aucta, non victa.

7. *Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Minor erat concupiscentia, quando ante Legem securus peccabas, nunc autem oppositis tibi obicibus Legis, fluvius concupiscentiæ quasi frenatus est paululum, non siccatus: sed increscente impetu qui te ducebat obicibus nullis, obruit te obicibus ruptis. Concupiscentia tua minor erat, quando tuam movebat libidinem, omnis est autem quando transcendit et Legem. Vis nosse quam magna sit? Vide quid ruperit: *Non concupisces.* Non homo dixit, Deus dixit, Creator dixit, Judex æternus dixit, non quicumque dixit. Fac ergo quod dixit. Non facis? observa judicantem qui dixit. Sed quid facias, o homo? Ideo non vicisti, quia de te præsumsisti.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VI. Præsumens de seipso vincitur.

8. Adtende ergo nunc verba superiora, quæ videbantur obscura. *Cum enim essemus in carne.* Verba quæ superiora diximus, unde cœpit lectio quæ obscura videbatur, adtendite: *Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum quæ per Legem sunt.* Unde per Legem sunt? Quia eramus in carne. Quid est, quia eramus in carne? Præsumebamus de carne. Num enim qui loquebatur Apostolus, jam exierat de ista carne, aut eis loquebatur qui jam exierant, morte de ista carne? Non utique, sed secundum hujus vitæ modum, et qui loquebatur, et quibus loquebatur, in carne erant. Quid ergo est, *Cum essemus in carne*, nisi cum de carne præsumeremus, hoc est de nobis confideremus? Homini enim dictum est, et de hominibus dictum est, Videbit omnis caro salutare Dei. Quid est, Videbit omnis caro, nisi videbit omnis homo? Et quid est, Verbum caro factum est, nisi Verbum homo factum est? Non enim Verbum et caro erat, et anima ibi non erat: sed carnis nomine homo significatus est, in eo quod legitur, Verbum caro factum est. Ergo *Cum essemus in carne*, id est, in concupiscentiis carnis versaremur, ibique totam spem nostram tamquam in nobis poneremus: *passiones peccatorum, quæ per legem sunt*, auctæ sunt per legem. Prohibendo enim fecerunt legis prævaricatorem; quia ille qui prævaricator est factus, Deum non habuit adjutorem. *Operabantur* ergo *in membris nostris, ut fructum ferrent*, cui nisi, *morti*? Si damnandus erat peccator, quam spem habet prævaricator?

Beda ad Rom. 7.

Isai. 40. 5. Lucæ 3. 6.

Johan. 1. 14.

Confitendum non in se, sed in Deo.

* CAPUT VII.

9. Ergo, o homo, vicit te concupiscentia tua: vicit, quia in malo loco te invenit: invenit te in carne, ideo te vicit. * Migra inde: quid expavescis? Non tibi dixi ut moriaris. Noli expavescere, quia dixi, Migra de carne. Non tibi dixi ut moriaris: immo audeo dicere, dixi ut moriaris. Si mortui estis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. In carne vivens, noli esse in carne. Omnis caro fœnum, verbum autem Domini manet in æternum. Dominus fiat refugium tuum. Instat concupiscentia, urget te, magnas vires accepit adversum te, prohibitione Legis grandior facta est, majorem hostem pateris: sit Dominus refugium tuum, turris fortitudinis a facie inimici. Noli ergo esse in carne, in spiritu esto. Quid est, in spiritu esto? In Deo spem pone. Nam si posueris spem in ipso spiritu, quo homo es; iterum spiritus tuus in carnem relabitur, quia non dedisti eum illi a quo suspendatur. Non se continet, si non continetur. Noli remanere in te, transcende et te: in illo te pone qui fecit te. Nam si spem in te habueris, accepta Lege prævaricator eris. Invenit te hostis nudum refugio, invadit te: (a) vide ne forte rapiat, velut leo, et non sit qui eruat. Adtende verba Apostoli Legem laudan-

Isai. 40. 6.

Psal. 60. 4.

a

(a) Verbum *vide* abest ab Am. Er. et a MSS qui sic subsequentia connectunt, *Ne forte rapiat velut leo, et non sit qui eruat, adtende etc.*

CLASSIS I. **tis, se accusantia, reum se sub Lege facientis,**
1 Sal. 49. 20. et personam forte tuam in se transfigurantis,
v. 7. et dicentis tibi, *Peccatum non cognovi, nisi per Legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces.*
v. 8. * *Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum est.* Quid est, *mortuum est?* Latet, non apparet omnino, tamquam sepultum ignoratur.
v. 9. *Adveniente autem mandato, peccatum revixit.* Quid est, *revixit?* Apparere cœpit, sentiri cœpit, rebellare adversum me cœpit.

v. 10. 10. *Ego autem mortuus sum.* Quid est, *mortuus sum?* Prævaricator factus sum. *Et inventum est mihi mandatum quod erat in vitam.* Videte quia Lex laudatur, *mandatum quod erat in vitam.*
* CAPUT VIII. Delectatio Legis Dei, et delectatio concupiscentiæ. * Qualis enim vita est, non concupiscere? O vita dulcis! Dulcis est quidem voluptas concupiscentiæ: verum est, nec eam homines sequerentur, nisi dulcis esset. Theatrum, spectaculum, meretrix lasciva, turpissima cantilena,
Psal. 118. 85. dulcia sunt ista concupiscentiæ; dulcia plane, suavia delectabilia: sed *Narraverunt mihi injusti delectationes, sed non sicut Lex tua, Domine.* Suavia sunt, dulcia sunt, delectabilia sunt: sed audi meliora: *Narraverunt mihi injusti delectationes, sed non sicut Lex tua, Domine.* Felix anima quæ hujusmodi delectationibus oblectatur, ubi turpitudine nulla inquinatur, et veritatis serenitate purgatur. Quem autem delectat lex Dei, et sic delectat, ut omnes delectationes lasciviæ vincat, non sibi arroget istam delectationem:
Psal. 84. 13. *Dominus dabit suavitatem.* Quid dicam? Domine,
Psal. 118. 68. da mihi illam suavitatem, vel illam? *Suavis es, Domine, et in tua suavitate doce me justitias tuas.* In tua suavitate doce me, et doces me. Tunc disco ut faciam, si in tua suavitate doceas me. Ceterum QUAMDIU BLANDITUR iniquitas et dulcis est iniquitas, amara est veritas. In tua suavitate doce me: ut suavis sit veritas, dulcedine tua contemnatur iniquitas. Multo melior est et suavior veritas, sed sanis suavis est panis. Quid melius et præclarius pane cœlesti? Sed si non ob-
Prov. 10. 26. stupefacit dentes iniquitas. Scriptura enim dicit, *Sicut uva acerba dentibus noxia est, et fumus oculis, sic iniquitas utentibus ea.* Quid prodest quia panem laudatis, si male vivitis? quod laudatis non manducatis. Cum ergo audis verbum, cum audis verbum justitiæ et veritatis, et laudas; multo laudabilius est, si facias. Fac ergo quod laudas. An dicturus es, Volo, sed non valeo? Quare non vales? Quia sanitas non est. Unde sanitatem perdidisti, nisi quia peccando Creatorem offendisti? Ergo ut ejus panem, quem laudas, cum suavitate, id est, cum sanitate manduces, dic illi,
Psal. 40. 5. *Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi.*
* CAPUT IX. * Ergo, inquit, *inventum est mihi mandatum quod erat in vitam, hoc esse in mortem.* Erat enim sibi antea ignotus peccator, factus est manifestus prævaricator. Ecce inventum est illi in mortem, quod erat in vitam.

v. 11. 11. *Occasione autem,* inquit, *accepta peccatum*
A *per mandatum fefellit me, et per illud occidit.* SERMON. DE SCRIPTURIS.
Sic factum est primo in paradiso: *Fefellit,* inquit, *me occasione accepta per mandatum.* Vide serpentem mulieri illi susurrantem. Quæsivit ab ea, quid dixerit Deus: respondit illa, Dixit nobis Gen. 3. 2.
Deus, ex omni ligno, quod est in paradiso, edetis; de ligno autem scientiæ boni et mali non edetis. Ex eo si ederitis, morte moriemini. Hoc est Dei mandatum. Contra serpens non inquit, morte moriemini. Sciebat enim Deus, quia quo die ederitis, aperientur oculi vestri, et eritis tamquam dii. *Occasione ergo accepta peccatum per mandatum fefellit me, et per illud occidit.* Gladio quem portabas; te inimicus occidit; armis tuis te vicit, armis tuis te interemit. Recipe mandatum: scito esse arma, non quibus occidat Homo superbus gladio proprio occisus.
B te, sed quibus a te occidatur inimicus. Sed noli præsumere de viribus tuis. Vide parvum David contra Goliam, vide parvum contra ingentem; sed in nomine Domini præsumentem. Tu venis 1. Reg. 17. 45.
ad me, inquit, cum clypeo et lancea, ego in nomine Domini omnipotentis. Sic, sic; aliter non: omnino aliter non prosternitur inimicus. Qui præsumit de viribus suis, antequam pugnet ipse prosternitur.

12. Videte, tamen Carissimi, videte etiam atque etiam Paulum apostolum contra furorem Manichæorum esse Legis divinæ apertissimum laudatorem, videte quid adjungat: *Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.* Numquid uberius laudari potest? Paulo ante verbo illo quod dixit, *Absit,* defenderat CAPUT X. Apostolus Legis laudator. v. 12. Beda in Rom. 7.
C a crimine, non laudaverat. Aliud est a crimine objectu defendere, aliud debito præconio prædicare. Crimen objectum fuit, *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est?* Defensio, *Absit.* Uno verbo defenditur veritas; quia magna est Apostoli defendentis auctoritas. Quid diu defendat? Sufficit, *Absit.* An vultis, inquit, experimentum 2. Cor. 13. 3.
accipere ejus, qui in me loquitur Christus? Modo autem: *Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.*

13. *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors?* v. 13.
Absit. Quia bonum non est mors. *Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem.* Mors non est lex, sed peccatum est mors. Jam dudum autem dixerat, *Sine lege peccatum mortuum est.* Ubi vos admonueram,
D quia *mortuum est,* dixit, absconditum latet, non apparet. Modo videte quam vere ita dictum sit: *Peccatum,* inquit, *ut appareat peccatum.* Non dixit ut sit; quia erat et quando non apparebat. *Peccatum ut appareat peccatum.* Quid est, *ut appareat peccatum?* Quia *concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces.* Non ait, Concupiscentiam non habebam: sed, *concupiscentiam nesciebam.* Sic etiam hic non ait, Ut sit peccatum: sed, *ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem.* Quam mortem? *Ut fiat supra modum peccator aut peccatum per mandatum.* Attende, *supra modum peccator:* quare *supra modum?* Quia jam et prævaricatio. Ubi enim lex non est, nec prævaricatio.

CLASSIS I.

Rom. 4. 15. 14. Videte ergo, Fratres, videte genus huma-
num a prima illius primi hominis morte fluxis-
CAPUT XI. Peccatum ex primo homine tractum. se. Etenim peccatum a primo homine intravit
in hunc mundum, et per peccatum mors, et ita
in omnes homines pertransiit. Pertransiit, ver-
Rom. 5. 12. bum attendite, quod audistis: considerate, vi-
dete quid est, pertransiit. Pertransiit: inde est et
parvulus reus; peccatum nondum fecit, sed tra-
xit. Etenim illud peccatum non in fonte mansit,
sed pertransiit: non in illum aut illum, sed in o-
mnes homines pertransiit. Genuit peccatores mor-
ti obnoxios primus peccator, primus prævarica-
tor. Venit ad sanandos de virgine Salvator. Quia
ad te non qua venisti, venit: (Non enim ille de con-
cupiscentia maris et feminæ, non de illo vinculo
Luc. 1. 35. concupiscentiæ. Spiritus, inquit, sanctus super-
B veniet in te. Dictum est hoc virgini, dictum est
fide ferventi, non concupiscentia carnis æstuan-
» ti: Spiritus-sanctus superveniet in te, et virtus
» Altissimi obumbrabit tibi. Quæ tale obumbra-
culum haberet, quando ardore libidinis æstua-
a ret? (a) Quia ergo non qua venisti ad te venit,
liberat te. Ubi te invenit? Venumdatum sub pec-
cato, jacentem in morte primi hominis, trahen-
tem peccatum primi hominis, habentem reatum
antequam habere posses arbitrium. Ecce ubi te
invenit, quando parvulum invenit. Sed parvuli
ætatem excessisti: ecce crevisti, primo peccato
multa addidisti; legem accepisti, prævaricator ex-
Rom. 5. 20. stitisti. Sed noli esse sollicitus: Ubi abundavit
peccatum superabundavit gratia. Conversi ad Do-
minum, etc.

C

* Alias 5. de verbis Apostoli.

* SERMO CLIV.

De verbis Apostoli Rom. 7. Scimus quia lex spi-
ritalis est, ego autem carnalis sum, *etc. Con-*
b *tra Pelagianos, qui* (b) *dicunt hominem sine*
peccato esse posse in hac vita.

Habitus ad Mensam S. Martyris Cypriani.

CAPUT I. 1. Hesternam lectionem de sancti apostoli
Pauli epistola, qui sermoni adfuistis, audi-
stis: illam lectio sequitur quæ hodie recitata est.
Adhuc versatur ille difficilis et periculosus locus,
quem vobis in adjutorio Domini nostri, quantum
me religioso apud eum adjuvatis affectu, pro vi-
D ribus, quas dare dignatur, exponere et enodare
suscepimus. Patientiam mihi præbeat Caritas
Vestra, ut si habeo propter obscuritatem rerum
difficilem disputationem, saltem habeam facilem
vocem. Si enim utrumque sit difficile, multum
laboratur: et utinam non sine caussa laboretur.
Ut autem prosit labor noster, sit patiens audi-
tus vester. Quia Legem non culpat Apostolus,
hesterno die audientibus, quantum existimo, sa-
Rom. 7. 7. tisfecimus. Ibi quippe ait, *Quid ergo dicemus?*
Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non co-

A *gnovi, nisi per legem. Nam concupiscentiam ne-* SERMON. DE SCRIPTURIS.
sciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces, *
v. 8. *Occasione autem accepta, peccatum per manda-*
tum operatum est in me omnem concupiscen-
tiam. Sine lege enim peccatum mortuum est, id
v. 9. est, latet, non apparet. *Ego autem vivebam ali-*
quando sine lege: adveniente autem mandato,
v. 10. *peccatum revixit.* * *Ego autem mortuus sum, et*
inventum est mihi mandatum quod erat in vitam,
Florus ad Rom. 7. (Quid enim tam pertinens ad vitam quam, *Non*
v. 11. *concupisces?*) *hoc esse in mortem. Peccatum e-*
nim occasione accepta per mandatum fefellit me,
et per illud occidit: concupiscentiam terruit, non
exstinxit; terruit, non oppressit; fecit timorem
v. 12. pœnæ, non amorem justitiæ. *Itaque*, inquit, *lex*
quidem sancta, et mandatum sanctum, et ju-
B v. 13. *stum, et bonum.* * *Quod ergo bonum est, mihi*
factum est mors? Absit. Non enim lex mors, sed
peccatum mors. Quid ergo ex occasione manda-
ti? *Sed peccatum ut appareat peccatum:* latebat
enim quando mortuum dicebatur: *per bonum mi-*
hi operatum est mortem; ut, addita prævarica-
tione, *fiat supra modum peccator aut peccatum*
per mandatum: quia prævaricatio peccato non
Rom. 4. 15. adderetur, si non esset mandatum. Alio enim lo-
co dicit aperte idem Apostolus, Ubi enim lex
Lex ad quid data. non est, nec prævaricatio. Quid ergo? Quid du-
bitamus ad hoc datam esse Legem, ut inveniret
se homo? Quando enim Deus non prohibebat a
malo, latebat se homo: vires suas languidas non
inveniit, nisi quando legem prohibitionis acce-
pit. Invenit ergo se in malis invenit se. Quo fu-
C git se? Quocumque enim fugerit se, sequitur se.
* f. quem. Et quid ei prodest de se invento scientia, * quam
sauciat conscientia?

CAPUT II. 2. Loquitur ergo et in ista lectione, quæ ho-
v. 14. die recitata est, ille qui invenit se. *Scimus*, in-
v. 15. quit, *quia lex spiritalis est, ego autem carnalis*
De se ipso an hic loquatur Apostolus. *sum, venundatus sum peccato.* * *Quod enim ope-*
ror, ignoro. Non enim quod volo, hoc ago, sed
1 Cor. 4. 6. *quod odi, illud facio.* Quæritur hoc loco magna
diligentia quis intelligatur, utrum ipse Aposto-
lus qui loquebatur; an alium aliquem in se trans-
figuravit, quem tangeret in se, sicut dixit quo-
dam loco, Hæc autem omnia transfiguravi in me
et Apollo propter vos, ut in nobis discatis. Si er-
go Apostolus loquitur, (quod nemo dubitat,) et »
cum dicit, *Non quod volo ago; sed quod odi, il-*
D *lud facio*, non de altero, sed de se ipso dicit:
quid sumus intellecturi, Fratres mei? Itane apo-
stolus Paulus nolebat, verbi gratia, facere adul-
terium, et faciebat adulterium? nolebat esse a-
varus, et erat avarus? Quis autem nostrûm au-
deat se induere tali blasphemia, ut de Apostolo
hoc sentiat? Forte ergo alius est aliquis: forte
tu es, aut tu es, aut ille est, aut ego sum. Si er-
c go aliquis nostrûm est, (c) ipsum quasi de ipso
audiamus, et non irati nos corrigamus. Si au-
tem ipse est, forte enim et ipse est; non sic in-

(a) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *Qui ergo.*
(b) Sic inscribitur apud Bedam in 2. Cor. 12. Ibidem citatur a Floro et ab utroque ad Rom. 7. Locum porro habiti Sermonis hic adnotamus ex vetere codice PP. Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem de Urbe.
(c) Floriacensis MS. *nosmetipsos quasi de ipso*, audiamus.

telligamus quod dixit, *Non quod volo ago; sed quod odi, illud facio*, tamquam vellet esse castus, et esset adulter; aut vellet esse misericors, et esset crudelis: aut vellet esse pius, et esset impius. Non ad hoc accipiamus, *Non enim quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio.*

CAPUT III. Apostolus nec ipse sine concupiscentia.

3. Sed ad quid? Volo non concupiscere, et concupisco. Lex quid dixit? *Non concupisces.* Homo Legem audivit, vitium agnovit: bellum indixit, captivitatem invenit. Sed forte aliquis homo, non Apostolus. Quid ergo dicimus, Fratres mei? Non habebat ullam concupiscentiam Apostolus in carne sua, quam habere nollet; aut tamen exsistenti, titillanti, suggerenti sollicitanti, æstuanti, tentanti non consentiret? Dico Caritati Vestræ, Si crediderimus Apostolum nullam prorsus habuisse infirmitatem concupiscentiæ cui reluctaretur, multum credimus de illa: atque utinam ita sit. Non enim invidere nos oportet Apostolis, sed Apostolos imitari. Veruntamen, Carissimi, audio ipsum Apostolum confitentem, nondum eum ad tantam perfectionem justitiæ pervenisse, quantam in Angelis esse credimus: quorum Angelorum æqualitatem speramus, si ad hoc quod volumus perveniamus. Quid enim aliud nobis Dominus promittit in resurrectione, ubi ait, In resurrectione mortuorum neque nubent, neque uxores ducent; non enim incipient mori, sed erunt æquales Angelis Dei?

Matth. 22. 30.

Apostolum loqui de propria sua imperfectione.

4. Dicit ergo aliquis, Et tu unde scis quia Paulus apostolus Angeli justitiam et perfectionem nondum habebat? Non facio injuriam Apostolo, non credo nisi Apostolo, alium testem non quæro; suspicantem non audio, nimium laudantem non curo. Dic mihi sancte Apostole de te ipso, ubi nemo dubitat quia de te ipso loqueris. Nam ubi dixisti, *Non quod volo ago; sed quod odi, illud facio:* exsistunt * qui dicant, quod alium in te nescio quam transfiguraveris laborantem, deficientem, (a) victum, captivum. Tu mihi dic de te, ubi nemo dubitat quia loqueris de te. Fratres, ait Apostolus, ego me ipsum non arbitror apprehendisse. Et quid facis? Unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem, ait, non secundum perfectionem; secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. Supra jam dixerat, Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim. Adhuc contradicitur et dicitur, Dicebat ista Apostolus, quia nondum pervenerat ad immortalitatem; non quia nondum pervenerat ad justitiæ perfectionem. Jam ergo tam justus erat quam sunt Angeli, sed nondum immortalis sicut sunt Angeli. Sic, inquiunt, sic est prorsus. Modo dixisti, Tam erat justus quam sunt Angeli, sed nondum immortalis sicut sunt Angeli. Ergo perfectionem justitiæ jam tenebat, sed sequendo palmam supernam, immortalitatem quærebat.

* Pelagiani. V. De gratia Chr. l. 1. c. 39. Contra Jul. l. 2. c. 3. 4. 8. et l. 6. c. 23.

Philip. 3. 13. etc.

Ibidem 12.

CAPUT IV. Infirmitatem animi sui confitetur Apostolus.

5. Dic nobis sancte Apostole alium aliquem manifestiorem locum, non ubi quæris immortalitatem, sed ubi confiteris infirmitatem. Et hic jam susurratur, jam contradicitur. Videor mihi audire quorumdam cogitationes, et hic dicitur mihi, Verum est, novi quid dicturus es: confitetur infirmitatem, sed carnis, non mentis: confitetur infirmitatem, sed corporis, non animi: in animo autem est perfecta justitia, non in corpore. Nam quis ignorat utique Apostolum in corpore fuisse fragilem, corpore fuisse mortalem, sicut dicit, Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus? Quid tibi ergo cum vase fictili? De thesauro aliquid loquere. Si aliquid minus habuit, si erat quod ei ad aurum justitiæ posset addi, inveniamus. Ipsum audiamus, ne injuriosi existimemur. Et ne magnitudine revelationum mearum, Apostolus dicit: in magnitudine revelationum mearum ne extollar. Nempe hic agnoscitis Apostolum habentem magnitudinem revelationum, et timentem elationis præcipitium. Ut ergo noveris, quis et ipse Apostolus, qui volebat alios salvos facere, adhuc curabatur: ut noveris quia et ipse adhuc curabatur: si magnipendis ipsius honorem, audi quid medicus ei apposuerit ad tumorem: audi non me, ipsum audi. Audi confitentem, ut sentias docentem. Audi: Et ne magnitudine revelationum mearum extollar. Ecce jam possum dicere apostolo Paulo, Ne extollaris, sancte Apostole? Tu ne extollaris adhuc cavendum est? Tu ne extollaris, adhuc timendum est? Tu ne extollaris, adhuc huic infirmitati medicina quærenda est?

2. Cor. 4. 7.

2. Cor. 12. 7. Beda et Florus ibidem.

CAPUT V. Tumoris epithema Apostolo datum.

6. Quid mihi, inquit, dicis tu? Et tu audi quid sim; et noli altum sapere, sed time. Audi quomodo brevis agnus ingrediatur, ubi aries sic periclitatur. Ne magnitudine, inquit, revelationum mearum extollar, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Qualem tumorem timuit, qui mordacissimum epithema accepit. Jam ergo modo dic quia tanta in illo erat justitia, quanta est in Angelis sanctis. An forte et Angelus sanctus in cælo, ne extollatur, accipit stimulum angelum satanæ, a quo colaphizetur? Absit hoc de sanctis Angelis suspicari. Homines sumus, Apostolos sanctos homines agnoscamus; vasa electa, sed adhuc fragilia, adhuc in hac carne peregrinantes, nondum in cælesti patria triumphantes. Ergo quoniam Dominum ter rogavit, ut ab illo iste stimulus auferretur; nec auditus est ad voluntatem, quia exauditus est ad sanitatem: forte non indecenter ipse loquitur, ubi dicit, *Scimus autem quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum.*

v. 14.

7. Ergo carnalis Apostolus, qui aliis dicebat, Vos qui spiritales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis: alios tamquam spiritales alloquitur, et ipse carnalis est? Sed quid dixit et ipsis spiritalibus, quia nondum erant in perfectione cælesti et Angelica, nondum erant in illius patriæ securitate, sed in hujus peregrinationis sollicitudine versabantur; quid eis dixit? Certe spiritales eos vocavit: Vos, inquit, qui spi-

Gal. 6. 1. Sanctus quisque in hac vita carnalis et spiritalis.

(a) Plures MSS. vinctum.

ritales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, intendens te ipsum, ne et tu tenteris. Ecce, quem spiritalem jam appellavit, timuit illi tentationis fragilitatem, unde posset tentari spiritalis, etsi non ex mente, utique ex carne. Spiritalis enim, quia secundum spiritum vivit; adhuc autem ex parte mortali carnalis: idem spiritalis, idemque carnalis. Ecce spiritalis: *Mente servio legi Dei*. Ecce carnalis: *carne autem legi peccati*. Idem ergo ipse et spiritalis et carnalis? Idem plane, quamdiu hic vivit, sic est.

v. 25.

Quia totus carnalis, quis es parte vel totus spiritalis.

8. Noli mirari quisquis es, quicumque carnalibus concupiscentiis cedis atque consentis, qui eas vel bonas putas ad explendam libidinis saturitatem, vel certe sic jam vides malas, ut eis tamen cedendo consentias, et quo ducunt sequaris, et ea quæ mala suggerunt perpetres; totus carnalis es. Tu, tu quisquis talis es, totus carnalis es. * Si autem concupiscis quidem, quod Lex vetat, cum dicit, *Non concupisces*, servas tamen aliud quod item Lex jubet, Post concupiscentias tuas non eas: mente spiritalis es, carne carnalis. Aliud est enim, non concupiscere; aliud, post concupiscentias suas non ire. Non concupiscere, omnino perfecti est; post concupiscentias suas non ire, pugnantis est, luctantis est, laborantis est. Ubi fervet pugna, quare desperatur victoria? Quando erit victoria? Quando absorbebitur mors in victoriam. Tunc enim vox erit triumphantis, non sudor pugnantis. Quæ futura est vox illa triumphantis, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem? Vides victorem, audi exsultantem, exspecta triumphantem. Tunc fiet » sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam. Ubi est mors contentio tua? Ubi est » mors aculeus tuus? Ubi est? Ecce erat, et non est. Ubi est mors contentio tua? Ecce mortis contentio: *Non quod volo ago*. Ecce mortis contentio: *Scimus quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum*. Si ergo Apostolus de se ipso dicit; si dico, non confirmo: si Apostolus dicit, *Scimus quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum*: mente enim spiritalis, corpore carnalis: quando totus spiritalis? Cum, Seminatur corpus animale, resurget corpus spiritale. Modo ergo quando fervet mortis contentio, *non quod volo ago*: ex parte spiritalis, ex parte carnalis, ex parte meliore spiritalis, ex parte inferiore carnalis. Adhuc confligo, nondum vici: magnum mihi est, non vinci. *Non quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio*. Quid facis? Concupisco. Etsi concupiscentiæ non consentio, etsi post concupiscentias meas non eo: tamen adhuc concupisco: et utique etiam in ipsa parte ego sum.

* CAPUT VI. Deut. 5. 21. Eccli. 18. 30.

1 Cor. 15. 54. etc.

Beda ad Rom. 7.

1 Cor. 15. 44.

9. Non enim ego in mente, et alius in carne. * Sed quid? *Igitur ipse ego*: quia ego in mente, ego in carne. Non enim duæ naturæ contrariæ, sed ex utraque unus homo: quia unus Deus, a quo factus est homo. *Igitur ipse ego*, ego ipse, *mente servio legi Dei, carne autem legi peccati*. Mente non consentio legi peccati: sed tamen nollem esset in membris meis lex ulla peccati. Quia ergo nollem, et tamen est; *non quod volo ago*; quia concupisco, et nolo, *non quod volo ago*, *sed quod odi, illud facio*. Quid odi? Concupiscere. Odi concupiscere, et tamen ago illud carne, non mente: *quod odi, illud facio*.

* CAPUT VII. v. 25. Idem carnalis simul et spiritalis.

10. *Si autem quod nolo, illud facio; consentio legi, quoniam bona est*. Quid est hoc, *Si quod nolo, illud facio; consentio legi, quoniam bona est*? Consentires legi, si quod vellet faceres: facis quod lex odit, quomodo consentis legi? Prorsus *Si quod nolo, hoc facio; consentio legi, quoniam bona est*. Quomodo? Quia jubet lex, *Non concupisces*. Quid volo ego? Non concupiscere? Volendo quod vult lex, *consentio legi, quoniam bona est*. Si diceret lex, *Non concupisces*, et ego vellem concupiscere; non consentirem legi, et omnino ab illa voluntatis perversitate diversus exsisterem. Dicente enim lege, *Non concupisces*, et ego velim concupiscere; non consentio legi Dei. Quid modo? quid dici, o lex? *Non concupisces*. Et ego nolo concupiscere, et ego nolo; quod non vis, nolo: ideo consentio, quia quod non vis, nolo. Non implet legem infirmitas mea: sed legem laudat voluntas mea. Ergo si quod nolo, hoc ago; ideo consentio legi, quia nolo quod non vult, quia ago quod nolo. Ipsum enim agere concupiscere est, non concupiscentiæ consentire: ne aliquis jam in Apostolo peccandi sibi quærat exemplum, et det malum exemplum. *Non quod volo ago*. Quid enim lex dicit? *Non concupisces*. Et ego nolo concupiscere, et tamen concupisco; quamvis concupiscentiæ meæ assensum non præbeam, quamvis post eam non eam. Resisto enim, averto mentem, nego arma, teneo membra; et tamen fit in me quod nolo. Quod non vult lex, nolo cum lege; quod non vult, nolo: ergo consentio legi.

v. 16. Consentiens cum lege.

11. Sed quia ego sum in carne, ego sum in mente; sed magis ego sum in mente, quam in carne. Quia enim ego sum in mente, ego sum in regente: mens enim regit, caro regitur: et magis sum ego in eo quo rego, quam in eo in quo regor. * Quia ergo magis ego in mente: *Nunc autem jam non ego operor illud. Nunc autem*, quid est? *Nunc autem*, jam redemptus, qui fui antea sub peccato venumdatus, jam accepta gratia Salvatoris, ut mente condelecter legi Dei. *non ego operor illud*, *sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me*. Iterum ergo *in me*: audi quod sequitur, *hoc est in carne mea bonum. Velle enim mihi adjacet*. *Scio*. Quid scis? *Quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum*. Jam dudum dixeras, *Quod operor, ignoro*. Si ignoras, quomodo scis? Modo dicis, *Ignoro*; modo dicis, *Scio*: ego quomodo intelligam, nescio. An hoc est quod intelligo? Ubi enim ait, *Quod operor, ignoro*: dixit *ignoro*, non approbo, non accepto, non mihi placet, non consentio, non laudo. Non enim et Christus eos ignorabit, quibus dicturus est, Non novi vos. Prorsus etiam hoc intelligo, *Quod enim operor, ignoro*: quia quod non facio, Ignoro. *Non enim ego operor illud, sed id quod in me habitat pec-*

* CAPUT VIII. v. 17.

v. 18.

Ignorare peccatum.

Matth. 7. 23.

2 Cor. 5. 21.

CLASSIS I.

catum. Ideo ignoro: quia non ego facio, sicut dictum est de Domino, Eum qui non noverat peccatum. Quid est, non noverat? Ergo non noverat quod arguebat? non noverat quod puniebat? Si ergo non noverat quod puniebat, injuste puniebat. Quia vero juste puniebat, noverat quod puniebat. Et tamen peccatum non noverat, quia peccatum non fecerat. *Quod enim operor, ignoro: non enim quod volo ago; sed quod odi, illud facio. Si autem quod nolo, hoc facio; consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem*, accepta jam gratia, *non ego operor illud:* libera est mens, caro captiva. *Non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.*

Item v. 18. 12. *Velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non adjacet.* Adjacet velle, perficere non adjacet. Non dixit facere, sed *perficere.* Non enim nihil facis. * Rebellat concupiscentia, et non consentis; delectat uxor aliena, et non annuis; mentem avertis, in secretarium mentis intras. Vides foris strepentem concupiscentiam, profers adversus eam sententiam, mundans conscientiam. Nolo, loquis, non facio. Puta quia delectat, non facio, habeo cui condelecter. *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem.* Quid tu de carne tua tumultuaris? Quid delectationes stultas, temporales, fluxas, vanas, noxias, tumultuose suggeris, et eas quasi garrula mihi narras? Narraverunt mihi injusti delectationes. Inde est et ista concupiscentia. Narrat mihi delectationes, sed non sicut lex tua, Domine. *Condelector enim legi Dei:* non de me, sed de gratia Dei. Tu concupiscentia in carne tumultuaris, mentem tibi non subdis. In Deo sperabo, non timebo quid faciat mihi caro. Me, me, hoc est, mente non consentiente, tumultuatur caro. In Deo, inquit, sperabo, non timebo quid faciat mihi caro. Sicut nec aliena, ita nec mea. Qui ergo in se haec agit, nihil facit? Multum facit: magnum est quod facit, sed tamen non perficit. Quid est enim perficere? Ubi est mors contentio tua? Ergo, *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non.*

* CAPUT IX. Perficere legem in hac vita sanctis non conceditur. v. 22.

Psal. 118. 85.

Psal. 55. 5.

v. 19. 13. *Non enim quod volo, facio bonum; sed*
v. 20. *quod nolo malum, hoc ago.* Et repetit, * *Si autem quod nolo ego, hoc facio*, id est, concupisco; *jam non ego operor illud, sed id quod in*
v. 21. *me habitat peccatum.* * *Invenio ergo legem mihi volenti facere bonum.* (a) Bonum invenio legem; bonum est lex, bonum aliquid est lex. Unde probo? Quia implere volo. *Invenio ergo legem mihi volenti facere bonum; quoniam mihi malum adjacet.* Et hoc mihi. Non enim caro non mea, aut de alia substantia caro, aut de alio principio caro, aut anima ex Deo et caro de gente tenebrarum. Absit. Languor repugnat sanitati. Semivivus jacet in via, curatur adhuc, sanantur omnes languores ejus. *Non quod volo ago; sed quod odi, illud facio. Si autem quod nolo ego, illud facio; invenio ergo legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet.* Quod malum?

Lucæ 10. 30.

Psal. 102. 3.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

14. *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem.* * *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis:* captivum: sed ex carne: captivum, sed ex parte. Nam mens repugnat, et condelectatur legi Dei. Sic enim intelligere debemus, si de se ipso Apostolus loquitur. Jam ergo si mens non consentit peccato titillanti, suggerenti, blandienti, si mens non consentit, quoniam habet alias interius delectationes suas, delectationibus carnis ex nulla parte conferendas: si ergo non consentit, et est in me quiddam mortuum, (b) et quiddam vivum, mors adhuc contendit, sed mens viva non consentit. Numquid ipsa mors non est in te? Numquid illud quod mortuum est, non pertinet ad te? Adhuc tibi est contentio. Quid etiam inde sperandum est?

CAPUT X. v. 22. 2. 23. Beda ibid.

v. 24. 15. *Miser ego homo:* etsi non in mente, tamen in carne miser homo. Non enim in mente homo, et in carne non homo. Quis enim umquam carnem suam odio habuit? *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Quid est hoc, Fratres? Quasi carere vult corpore. Quid festinas? Si tantum ibi est intentio tua, ut corpore careas; mors quandoque ventura est, et te ab isto corpore mortis dies adveniens ultimus procul dubio liberabit. Quid est quod pro magno gemis? Quid est quod dicis, *Quis me liberabit?* Mortalis loqueris, moriturus loqueris. Separatio mentis a carne quandoque ventura est: propter brevitatem vitæ numquam longe est, propter quotidianos casus quando sit, nescis. Ergo sive festines, sive tardes, omnis vita humana brevis est: quid pro magno gemis, et dicis, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

Ephes. 5. 29.

16. Et adjungit: *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Pagani enim qui non habent gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non morientur? non quandoque die ultimo a carne solventur? non illo die a corpore mortis hujus liberabuntur? Tu quid est quod pro magno gratiæ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum vis tribuere, quia de corpore mortis hujus liberaberis? Respondet tibi Apostolus, si sensum ejus cepimus, immo quia Domino adjuvante, sine dubio cepimus; respondet tibi Apostolus, et dicit, Scio quid loquar. Paganos dicis liberari a corpore mortis hujus, quia veniet dies ultimus vitæ hujus, et solventur ad tempus a corpore mortis hujus. Veniet et dies, quando omnes qui sunt in monumentis audient vocem ejus; et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: Ecce liberati a corpore mortis hujus. Qui mala fecerunt, in resurrectionem judicii: Ecce redierunt ad corpus mortis hujus. Corpus mortis hujus redit ad impium, nec

CAPUT XI. v. 25. In resurrectione soli justi liberantur de corpore mortis.

Joan. 5. 28. et 29.

(a) MSS. *Bonam.*
(b) Am. Er. et MSS. carent his verbis, *et quiddam vivum.*

CLASSIS I.

inde aliquando solvetur. Tunc non erit vita æterna, sed mors æterna, quia pœna æterna.

CAPUT XII. Corpus sanctorum post resurrectionem immortale.

17. Tu autem, o Christiane, roga quantum potes, exclama et dic, *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Respondetur tibi: securus efficeris, non de te, sed de Domino tuo; securus efficeris de pignore tuo. Spera cum Christo regnum Christi, jam pignus tenes sanguinem Christi. Dic, dic, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Ut respondeatur tibi, *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Non enim sic liberaberis de corpore mortis hujus, ut hoc corpus non habeas. Habebis, sed jam non mortis hujus. Ipsum erit, sed non ipsum erit. Ipsum erit, quia ipsa caro erit: non ipsum erit, quia mortale non erit. Sic, sic liberaberis a corpore mortis hujus, ut mortale hoc induat immortalitatem, et corruptibile hoc induat incorruptionem. A quo? per quem? *Gratia Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum.* Quia

1.Cor.15.21. et 22.

» per unum hominem mors, et per unum hominem
» resurrectio mortuorum. Sicut in Adam omnes moriuntur: inde est quod gemis. In Adam omnes moriuntur: inde est quod gemis, inde est quod cum morte confligis, inde est corpus mortis hu-
» jus. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, sic et
» in Christo omnes vivificabuntur. (a) Vivificatus accepto corpore immortali, ubi dicas, Ubi est mors contentio tua? liberatus eris a corpore mortis hujus: non tamen virtute tua, sed *gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Conversi ad Dominum, etc.

* SERMO CLV.

* Alias 6. de verbis Apostoli.

De verbis (b) *Apostoli, Rom. 8.* Nulla ergo condemnatio est nunc his, qui sunt in Christo Jesu *etc. Contra Pelagianos.*

Habitus in basilica SS. Martyrum Scillitanorum.

CAPUT I. Rom. 7. 25. Beda et Florus ad Rom. 8. Concupiscentia cur vocetur peccatum.

1. HESTERNA lectio sancti Apostoli eo usque terminata est, ubi dictum est, *Igitur ipse ego mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.* In qua conclusione demonstravit Apostolus, ad hoc se dixisse quæ supra dixerat, *Jam non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum;* quia non mente operabatur consentiendo, sed carne concupiscendo. Hoc enim peccati nomine appellat, unde oriuntur cuncta peccata, id est, ex carnali concupiscentia. Quidquid enim est peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non exoriuntur nisi ex mala cupiditate, non exoriuntur nisi ex illicita delectatione. Huic ergo illicitæ delectationi si resistamus, si non consentiamus, si membra velut arma non ministremus; non regnat peccatum in nostro mortali corpore. Peccatum enim ante regnum per-

Peccatum quomodo regnum amittit. Rom. 6. 12.

A dit, et sic perit. In hac ergo vita, quantum ad sanctos attinet, regnum perdit, in alia perit. Hic enim regnum perdit, quando post concupiscentias nostras non imus: ibi autem perit, quando dicetur, Ubi est mors contentio tua?

SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Ergo cum dixisset Apostolus, *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati;* non dando membra committendis iniquitatibus, sed tantum concupiscendo, nec tamen illicitæ concupiscentiæ manus dando: ergo cum dixisset, *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati:* subjecit et ait, * *Nulla ergo condemnatio est nunc his, qui sunt in Christo Jesu.* His qui sunt in carne condemnatio est: his qui sunt in Christo Jesu nulla condemnatio est. Ne putares hoc postea futurum, ideo addidit, *nunc.* Postea illud exspe-

1.Cor.15.55.

* CAPUT II. Rom. 8. 1. Quomodo in sanctis nulla hic damnatio.

B cta, ut nec concupiscentia sit in te, contra quam contendas, cum qua confligas, cui non consentias, quam frenes et domes: post exspecta, quia, nec ipsa erit. Si enim quod nobiscum contendit ex mortali corpore etiam postea erit; Ubi est mors contentio tua, falsum erit. Quid ergo postea futurum sit, (c) sciamus. Tunc enim fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam. Ubi est mors contentio tua? ubi est mors aculeus tuus? Aculeus enim mortis est peccatum, virtus autem peccati lex. Quia ex prohibitione auctum est desiderium, non exstinctum. Lex peccato dedit virtutem, tantummodo per litteram jubendo, non per spiritum subveniendo. Ergo tunc non erit hoc, sed quid nunc? Quid sit nunc, quæris? Quod et paulo ante dixit:

c 1.Cor.15.54. etc.

C *Nunc autem jam non ego operor illud:* et ibi *nunc.* Quid est, *non ego operor illud?* Non consentio, non annuo, non decerno, semper mihi displicet: membra mea teneo. Et magnum est hoc: cum sit ex carne concupiscentia, et ad carnem pertineant corporis membra, quando non regnat peccatum, id est, carnis concupiscentia; plus habet juris mens ad tenenda membra carnis, ne dentur in arma iniquitatis, quam ipsa concupiscentia carnis ad movenda membra carnis. Itaque concupiscentia est carnis, et membra carnis: mens tamen quia dominatum habet; si tamen de super adjuvetur, ne cum ei multum contra Dei gratiam damus, non regem, sed tyrannum faciamus: tantum ergo valet mens, sic regit cum regitur, ut de membris ipsius carnis,

Rom. 7. 17.

D contra concupiscentiam carnis ipsius, possit agere quod ait Apostolus, Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ad obediendum desideriis ejus; nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.

Rom. 6. 12, et 13.

3. *Nulla ergo condemnatio est nunc his, qui sunt in Christo Jesu.* * Non sint solliciti, si concupiscentiis illicitis titillantur: non sint solliciti, quod videtur adhuc esse lex in membris repugnans legi mentis. *Nulla* enim *condemnatio*

* CAPUT III.

(a) Plerique MSS. *Vivificaberis.*

(b) Plura ex hoc Sermone collegit Beda ad Rom. 7. et Florus ad eamdem epist. et ad Hebr. 12. Habitum in basilica Martyrum Scillitanorum docet præfixus eidem Sermoni titulus in veteri codice Romano PP. Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem. Hæc vero, quæ apud Carthaginem exstabat, basilica laudatur a Victore in lib. 1. de persecutione Vandalica.

(c) Nonnulli MSS. *scimus.*

A *est.* Sed quibus? Etiam *nunc* quibus? *Qui sunt in Christo Jesu.* Et ubi est illa sententia, de qua
Rom. 7. 23. dicebat paulo ante, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati quæ est in membris meis?* Sed me dicebat ex carne, non ex mente.
Rom. 8. 2. A lege peccati nemo liber nisi per gratiam. Ubi ergo illa lex, si *nulla condemnatio est his, qui sunt in Christo Jesu? Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu? Lex enim,* non illa in monte Sina per litteram: *Lex enim,* non illa in vetustate litteræ; sed *Lex spiritus vitæ in Christo Jesu, liberavit te a lege peccati et mortis.* Ut enim condelecteris legi Dei secundum interiorem hominem, unde haberes, nisi lex spiritus vitæ in Christo Jesu liberaret te a lege peccati et mortis? Ideo mens humana ne tibi tribuas, ne multum superbias; immo ne omnino superbias, o B mens humana, quod non consentis desideriis carnis, quod lex peccati non te de arce deponit: *Lex spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a*
Rom. 7. 6. *lege peccati et mortis.* Non te illa Lex liberavit, de qua supra dictum est, *Ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ.* Quare illa non liberavit? Nonne et ipsa digito Dei scripta est? Nonne digitus Dei Spiritus-sanctus intelligitur? Lege Evangelium, et vide quia ubi
Matth. 12. 28. dicit unus Evangelista, Domino dicente, Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia: alius dicit, Si ego
Lucæ 11. 20. in digito Dei ejicio dæmonia. Si ergo et Lex illa digito Dei scripta est, hoc est, Spiritu Dei; quo
Exodi 8. 19. Spiritu victi magi Pharaonis dixerunt, Digitus
Lex peccati et mortis quænam. Dei est hic: si ergo et ipsa, immo cum et ipsa C Spiritu Dei, hoc est, digito Dei conscripta sit, quare non de illa dicitur, *Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu?*

4. Lex enim mortis non ipsa dicitur, lex peccati et mortis non illa Lex dicitur, quæ data est
* CAPUT IV. in monte Sina. * Lex peccati et mortis illa dicitur, de qua gemens ait, *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Sed illa Lex, ipsa est quæ dicta est, *Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.* Et subjecit, *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat supra modum peccator aut peccatum per mandatum.* Quid est, *supra mo-*
Lex Moysi cur data. *dum?* Ut addatur prævaricatio. Data est ergo D Lex illa, ut inveniretur infirmitas. Parum est hoc, non solum ut inveniretur, sed etiam ut augeretur, et vel sic medicus quæreretur. Si enim levis morbus esset, contemneretur: si morbus contemneretur, medicus non quæreretur: si medicus non quæreretur, morbus non finiretur.
Rom. 5. 20. Ideo ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia: quæ delevit cuncta peccata quæ invenit, et ad non peccandum voluntati nostræ conanti adjutorium subministravit; ut ipsa voluntas nostra, non in se ipsa, sed in Deo laudaretur. In
Psal. 43. 9. Deo enim laudabimur tota die. Et, in Domino
Psal. 33. 3. laudabitur anima mea, audiant mites, et jucun-

A dentur. Audiunt mites: nam superbi et litigiosi non audiunt. Ergo quare non ipsa est Lex digito Dei scripta, quæ dat adjutorium hoc gratiæ, de qua loquimur? Quare? Quia in tabulis lapi- 2. Cor. 3. 3.
deis scripta est, non in tabulis cordis carnalibus.

5. Denique, Fratres mei, in magno mysterio CAPUT V. Veteris ac novæ Legis concordia. Florus ad Hebr. 12.
videte concordiam, videte distantiam; concordiam Legis, distantiam plebis. Celebratur Pascha in veteri populo, sicut nostis occisione agni cum azymis: ubi occisio ovis Christum significat, 1. Cor. 5. 7.
azyma autem novam vitam, hoc est, sine vetustate fermenti. Unde nobis Apostolus dicit, Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi: Pascha enim nostrum im- »
molatus est Christus. Celebratum est ergo Pa- »
scha in illo veteri populo, nondum in luce fulB gente, sed in umbra significante celebratum est: et post quinquaginta dies a celebratione Paschæ, sicut computans inveniet qui voluerit, datur Lex in monte Sina, scripta digito Dei. Venit verum Pascha, immolatur Christus: transitum facit a morte ad vitam. Transitus enim interpretatur Hebraice Pascha: quod expressit Evangelista dicens, Cum autem veniret hora, ut transiret Jesus Johan. 13. 1.
de hoc mundo ad Patrem. Celebratur ergo Pa- »
scha, resurgit Dominus, facit transitum a morte ad vitam, quod est Pascha: et numerantur quinquaginta dies, et venit Spiritus-sanctus, digitus Dei.

6. Sed videte ibi quomodo, et hic quomodo. CAPUT VI. Legum earumdem differentia.
Ibi plebs longe stabat, timor erat, amor non erat: Nam usque adeo timuerunt, ut dicerent ad C Moysen, Loquere tu ad nos, et non nobis loquatur Dominus, ne moriamur. Descendit ergo sicut scriptum est, Deus in Sina in igne: sed ple- Exodi 20. 19.
bem longe stantem territans, et digito suo scribens in lapide, non in corde. Huc autem quando venit Spiritus-sanctus, congregati erant fideles Act. 2. 1.
in unum; nec in monte terruit, sed intravit in domum. De cœlo quidem factus est subito sonus, quasi ferretur flatus vehemens: sonuit, sed nullus expavit. Audisti sonum, vide et ignem; quia et in monte utrumque erat, et ignis et sonitus: sed illic etiam fumus, hic vero ignis serenus. Visæ sunt enim illis, inquit Scriptura, linguæ »
divisæ, velut ignis. Numquid de longinquo ter- »
ritans? Absit. Nam insedit super unumquemque »
eorum, et cœperunt linguis loqui, sicut Spiritus »
D dabat eis pronuntiare. Audi linguam loquentem, et intellige Spiritum, non in lapide, sed in corde scribentem. *Lex* ergo *spiritus vitæ*, scripta in corde, non in lapide; *in Christo Jesu*, in quo celebratum est verissimum Pascha, (a) *liberavit* a
te a lege peccati et mortis. Nam ut noveris ipsam esse distantiam evidentissimam veteris et novi Testamenti; unde et dicit Apostolus, Non in ta- 2 Cor. 3. 3.
bulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus: Dominus apud Prophetam dicit, Ecce dies ve- Jerem. 31. 31.
niunt, dicit Dominus, et consumabo super domum Jacob testamentum novum, non secundum »
testamentum quod constitui patribus eorum, in »

(a) MSS. hic et infra, *liberabit.*

CLASSIS I.

die qua apprehendi manum eorum, et eduxi eos de terra Ægypti. Deinde ipsam differentiam evidenter ostendens : Dans, inquit, leges meas in cordibus eorum: in cordibus, inquit, eorum superscribam eas. Si ergo scribatur lex Dei in corde tuo, non foris terreat, sed intus mulceat; tunc *Lex spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis.*

CAPUT VII. Legis infirmitas ex carne.

7. *Quod enim impossibile erat Legis.* Hoc enim sequitur in lectione Apostoli, *Quod impossibile erat Legis.* Et ne ipsa culparetur, quid subjunxit? *In quo infirmabatur per carnem.* Lex enim jubebat, et non implebat; quia caro, ubi non erat gratia, invictissime resistebat. Et lex *infirmabatur per carnem: quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum.* Quomodo ergo lex mihi opitularentur jubens per litteram, et non dans gratiam? *Infirmabatur per carnem.* Quid fecit Deus, cum hoc impossibile esset legis, et infirmaretur per carnem? *Deus Filium suum misit.* Per quid infirmabatur lex, et propter quid erat hoc impossibile legis? *Infirmabatur per carnem.* Quid ergo Deus? Contra carnem misit carnem : immo etiam pro carne misit carnem. Peccatum enim carnis occidit, carnis substantiam liberavit. *Misit Deus Filium suum in similitudinem*

Christus in similitudine carnis peccati.

carnis peccati. In carne quidem vera, sed non in carne peccati. Quid autem, *in similitudinem carnis peccati?* Id est, ut esset caro, vera caro. Et unde similitudo carnis peccati? Quia de peccato mors: mors est utique in omni carne peccati; de qua dicit Apostolus, Ut evacuaretur cor-

Rom. 6. 5. pus peccati. Quia ergo mors est in omni carne peccati : sed utrumque ibi est, et mors et peccatum in carne cetera. In carne peccati et mors est, et peccatum : in similitudine carnis peccati mors erat, et peccatum non erat. Si enim caro peccati esset, et merito peccati pœnam mortis

Johan. 14. 30. lueret, non diceret ipse Dominus, Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet. Quare

Psal. 68. 5. ergo me occidit? Quia quæ non rapui, tunc exsolvebam. Prorsus quod fecit de tributo, hoc fecit de morte. Exigebatur tributum, didrachma :

Matth. 17. 23. Quare, inquit, tu et discipuli tui non redditis tributum? Vocavit ad se Petrum, et ait ei, Reges mundi a quibus exigunt tributum, a filiis suis, an ab alienis? Responsum est, ab alienis. Ergo, inquit, liberi sunt filii. Tamen ne scandalizemus eos, vade ad mare, mitte hamum, et qui primus surrexerit, id est primogenitus a mortuis; aperi, inquit, os ejus, et invenies ibi staterem, id est, duas didrachmas, quatuor drachmas, quia didrachma, id est, duæ drachmæ, in caput exigebatur. Invenies ibi staterem, hoc est, quatuor drachmas, da eis pro me et te. Quid est, pro me et te? Ipse Christus, Petrus, Ecclesia Christi, Ecclesiæ quatuor Evangelia. Mysterium latebat: Christus tamen tributum non debitum persolvebat. Sic persolvit et mortem : non debebat, et

A persolvebat. Ille nisi indebitum solveret, numquam nos a debito liberaret.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VIII. Christus peccatum factus.

8. *Quod ergo impossibile erat Legis*, quæ faciebat prævaricatorem, quia nondum mens convicta quæsierat Salvatorem ; *in qua infirmabatur per carnem, misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne.* Quomodo ergo non habebat peccatum, si de peccato damnavit peccatum? Jam aliquando (*a*) exposuimus vobis hoc: sed qui meminerunt, recognoscant; qui non audierunt, audiant; qui obliti sunt, recolant. Peccatum vocabatur in Lege sacrificium pro peccato. Assidue Lex hoc commemorat : non semel, non iterum, sed sæpissime peccata dicebantur sacrificia pro peccatis. Tale peccatum erat Chri- ª Supra in Ser. 152. n. 10. et 11.

B stus. Quid enim dicamus? Peccatum habebat? Absit. Peccatum non habebat, et peccatum erat. Peccatum erat, dixi, secundum illam intelligentiam, quia sacrificium pro peccato. Audi quia hoc modo peccatum erat, ipsum Apostolum audi. De illo loquens ait, Eum qui non noverat pecca- 2. Cor. 5. 21.
tum. Ipsam sententiam vobis exponebam, quando ista dicebam: Eum, inquit, qui non noverat peccatum, id est, Dominum nostrum Jesum Christum, Deus Pater eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit: eum ipsum Christum qui non noverat peccatum. Deus Pater pro nobis peccatum fecit, ut nos simus justitia Dei in ipso. Videte duo, justitia Dei, non nostra; in ipso, non in nobis. Inde illi magni sancti, de quibus dicit Psalmus, Justitia tua sicut montes Dei. Psal. 35. 7.

C Et quasi diceretur in ipso Psalmo, ubi dictum est, Justitia tua : non enim justitia eorum, sed Justitia tua velut montes Dei: Levavi enim oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi; Psal. 120. 1. et 2.
sed non a montibus: Auxilium enim meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Ergo cum dixisset, Justitia tua sicut montes Dei; quasi quæreretur, Ut quid ergo (*b*) alii nascuntur, qui non pertinent ad justitiam Dei? subjecit, Judicia tua sicut multa abyssus. Quid est, sicut multa abyssus? Altum est, impenetrabile est, inaccessum est humanæ intentioni. Divitiæ enim Dei in- Rom. 11. 33.
scrutabiles: inscrutabilia judicia ejus, investigabiles viæ ejus. Ergo et hic, *Misit Deus Filium* Rom. 8. 31.
suum, propter præscitos, et prædestinatos, vocandos, justificandos, glorificandos : ut montes

D Dei dicant, Si Deus pro nobis, quis contra nos? ᵃ *Misit Deus Filium suum in similitudinem car-* v. 3.
nis peccati, et de peccato damnavit peccatum in v. 4
carne, ᵃ *ut justitia legis impleretur in nobis.* Matth. 5. 17.
Non implebatur per se, impleta est per Christum. Non enim venit legem solvere, sed implere.

CAPUT IX. Ambulare secundum carnem et secundum Spiritum.

9. Sed quomodo *justitia legis impleretur in nobis*, vel quomodo impletur nobis, vel quibus nobis? Vis audire in quibus nobis? *Qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.* Quid est, secundum carnem ambulare?

(*a*) Mittit ad Sermonem 134. de verbis Evangelii Johan. 8. vel potius ad 152. Hunc enim, in quo eamdem sententiam Apostoli ex epistola ad Romanos susceperat exponendam, his mox verbis notare videtur Augustinus : *Ipsam*, inquit, *sententiam vobis exponebam, quando ista dicebam.*

(*b*) Sic MSS. Editi vero, *Ut quid ergo aliqui* etc.

CLASSIS I. **Carnalibus concupiscentiis consentire. Quid est,** A
secundum spiritum ambulare? Adjuvari spiritu
in mente, et concupiscentiis carnis non obedire.
Eccli 18.30. Justitia legis quomodo nunc impleatur. Sic ergo impletur in nobis lex, impletur in nobis justitia Dei. Modo interim impletur, Post
concupiscentias tuas non eas. Post concupiscentias tuas, cum audis, illicitas accipe. Post concupiscentias tuas non eas, debet impleri ex voluntate nostra adjuta gratia Dei; debet impleri,
Post concupiscentias tuas non eas. Quidquid enim illa concupiscentia carnis egit in nobis præteritorum peccatorum, sive in factis, sive in dictis, sive in cogitationibus; totum deletum est
sacro baptismate, omnia debita delevit una indulgentia. Restat ergo cum carne conflictus:
quia deleta est iniquitas, sed manet infirmitas.
Inest, titillat delectatio illicitæ concupiscentiæ: B
pugna, resiste, noli consentire; et impletur hic,
Post concupiscentias tuas non eas: quia et si
quando subrepunt, et usurpant sibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec sic
desperemus de salute nostra. Ideo quotidie di-
Matth.6.12. cimus, Dimitte nobis debita nostra. *Justitia*, inquit, *legis impleretur in nobis.*

CAPUT X. 10. Sed in quibus nobis? *Qui non secundum*
v. 4. *carnem ambulamus, sed secundum spiritum.* *
v. 5.
v. 6. *Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis*
sunt sapiunt; qui autem secundum spiritum,
v. 7. *quæ sunt spiritus.* * *Prudentia enim carnis mors*
est: prudentia autem spiritus vita et pax. Prudentia enim carnis inimica in Deum. Legi enim Dei non est subjecta: neque enim potest. Quid
est, *neque enim potest?* Non homo non potest, C
non anima non potest, non denique ipse caro,
quia Dei creatura, non potest: sed prudentia
carnis non potest, vitium non potest, non natu-
Prudentia carnis et spiritus. ra. Quomodo si diceres, claudicatio rectæ ambulationi non est subjecta: neque enim potest.
Pes potest, sed claudicatio non potest. Tolle claudicationem, et videbis rectam ambulationem.
Sed quamdiu claudicatio est, non potest: sic
quamdiu prudentia carnis est, non potest. Non
sit prudentia carnis, et homo potest. *Prudentia spiritus vita et pax.* Quod ergo ait, *Prudentia carnis inimica in Deum*, noli sic accipere, quasi inimica ista possit lædere Deum. Resistendo inimica est, non occidendo. Illi autem nocet,
in quo est prudentia carnis: quia vitium naturæ
nocet, in qua natura inest. Medicina autem ideo D
inventa est, ut pellatur vitium, et sanetur natura. Venit ergo Salvator ad genus humanum;
nullum sanum invenit, ideo magnus medicus
venit.

Manichæorum error. 11. Hoc propterea dixi, quia Manichæi volentes aliam contra Deum inducere naturam mali, aliquantum de hoc Apostoli testimonio errorem suum existimant adjuvari, et putant quasi
naturaliter dictum, quia dictum est, *non potest, inimica est in Deum: Legi enim Dei non est subjecta, neque enim potest.* et non attenderunt non
de carne dictum esse, *non potest*; non de homine
dictum esse, *non potest*; non de anima dictum
esse, *non potest*; sed de prudentia carnis. Pru- A dentis ista vitium est. * Vis nosse quid est, *sa-* SERMON. DE SCRIPTURIS * CAPUT XI.
pere secundum carnem? Mors est. Sed ille ipse
unus homo, eademque natura a Domino Deo vero et bono condita, heri sapiebat secundum carnem, hodie sapit secundum spiritum: expulsum
est vitium, sanata est natura. Nam quamdiu esset prudentia illa carnis, omnino legi Dei subjecta esse non posset. Quamdiu enim inest per
vitium claudicatio, nullo modo potest esse recta
ambulatio. Sanato autem vitio, reparata est na- Ephes. 5. 8.
tura. Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem
lux in Domino.

12. Videte ergo quid sequitur: *Qui autem in* v. 8. In carne non esse.
carne sunt, id est, qui in carne confidunt, qui
concupiscentias suas sequuntur, qui in his habitant, qui earum voluptatibus oblectantur, qui
B in earum delectationibus beatam felicemque vitam constituunt, ipsi sunt in carne; *Deo placere non possunt.* Non enim sic dictum est, *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt;* quasi dictum esset, In hac vita cum sunt homines.
Deo placere non possunt. Ergo non placuerunt
sancti Patriarchæ? Ergo non placuerunt sancti
Prophetæ? Ergo non placuerunt sancti Apostoli? Non placuerunt sancti Martyres, qui antequam corpus deponerent patiendo, Christum
confitendo, non solum voluptatem contemnebant, sed dolores quoque patientissime perferebant? Placuerunt, sed in carne non fuerunt. Portabant carnem, non portabantur a carne. Jam
enim paralytico dictum erat, Tolle grabatum
tuum. *Qui ergo in carne sunt*, quemadmodum Marci 2. 11.
C dixi, quemadmodum jam exposui, non in hoc
sæculo vivendo, sed carnis concupiscentiis consentiendo, *Deo placere non possunt.*

13. Denique audite ipsum, quæstionem sine CAPUT XII. v. 9. Non in carne, sed in Spiritu esse.
ulla dubitatione solventem. Vivis utique in hoc
corpore loquebatur: et tamen adjunxit, *Vos autem non estis in carne.* Putas est aliquis hic in
nobis, cui dictum est? Ecce populo Dei dixit,
Ecclesiæ dixit: Romanis quidem scribebat; sed
universæ Christi Ecclesiæ dixit; sed tritico dixit, non paleæ; massæ dixit latenti, non stipulæ apparenti. Unusquisque in corde suo agnoscat. Nos auribus loquimur; conscientias non
videmus: tamen secundum ea quæ superius locuti sumus, existimo in nomine Christi esse in
plebe Christi quibus dictum est, *Vos autem non*
D *estis in carne, sed in Spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Non estis in carne*, quia
non facitis opera carnis consentiendo concupiscentiis carnis: *sed* estis *in Spiritu*, quia secundum interiorem hominem condelectamini legi
Dei: et hoc est, *Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.* Nam si de spiritu vestro præsumitis,
adhuc in carne estis. Si ergo non estis in carne,
ut in Spiritu Dei sitis; tunc enim in carne non
estis. Nam si recedat Spiritus Dei, pondere suo
spiritus hominis revolvitur in carnem, redit ad
facta carnalia, redit ad concupiscentias sæculares: et erunt illius hominis pejora novissima Lucæ 11.26.
quam erant prima. Sic ergo habete liberum arbitrium, ut imploretis auxilium. *Non estis in*

CLASSIS I. * CAPUT XIII.

carne, et hoc ex viribus vestris? Absit. Unde ergo? * *Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Non ergo se extendat, non se jactet, non sibi arroget virtutem propriam, egena et vitiata natura. O humana natura! o Adam, quando sanus eras, non stetisti, et tuis viribus surrexisti? *Si quis Spiritum Christi non habet:* (Ipse enim Spiritus Dei, qui Spiritus Christi; et Patris est enim et Filii). *Si quis Spiritum Christi non habet*, non se fallat, *hic non est ejus.*

De carne quid sperandum.

14. Ecce, adjuvante ipsius misericordia, Spiritum Christi habemus: ex ipsa (a) dilectione justitiæ, integra fide, catholica fide, Spiritum Dei nobis inesse cognoscimus. Sed quid de carne illa mortali? Quid de lege in membris nostris repugnante legi mentis? Quid de illo gemitu,

v. 10.

Miser ego homo? Audi: *Si autem Christus in vobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est propter justitiam.* Ergo de corpore mortuo propter peccatum, jam desperandum est? Nulla spes est? Sic dormit, ut non adjiciat ut resurgat? Absit. *Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est propter justitiam.* Remansit tristitia de

Ephes. 5. 29.

nostro corpore. Nemo autem carnem suam odio habuit. Videmus quam sollicite curetur sepultura mortuorum. *Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est propter justitiam.* Jam dicebas ad consolationem, Vellem quidem et corpus meum esset in vita: sed quia non potest, sit vel spiritus meus, sit vel anima mea. Exspecta, noli esse sollicitus.

CAPUT XIV. v. 11. Carnis restitutio et immortalitas piis promissa. Lucæ 12. 7.

15. *Si enim Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Christum Jesum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra.* Quid timetis? Quid etiam pro ipsa carne solliciti estis? Capillus capitis vestri non peribit. Adam peccando damnavit in mortem corpora vestra; sed Jesus, *si est Spiritus ejus in vobis, vivificabit et mortalia corpora vestra;* quia suum sanguinem dedit pro salute vestra. Promissum reddi dubitas, qui tale pignus tenes? Sic ergo, homo, non erit mortis illa contentio, sic impiebitur quod dictum est, *Miser*

Rom. 7. 24.

ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Quia Christus Jesus, *si Spiritus ejus habitat in vobis, vivificabit et mortalia corpora vestra.* Sic liberaberis de corpore mortis hujus, non corpus non habendo, vel alterum habendo, sed non ulterius moriendo. Si enim non adderet, *mortis hujus*, et diceret, *Quis me liberabit de corpore?* forte suggereretur error cogitationi humanæ, et diceretur, Vides quia non vult Deus nos esse cum corpore? *De corpore*, inquit, *mortis hujus.* Mortem tolle; et bonum est corpus. Detrahatur mors novissima inimica, et erit mihi in æternum caro mea amica. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit. Etsi spiritus concupiscit contra carnem, et caro concupiscit adversus spiritum; etsi modo rixa est in ista domo, maritus litigans, non perniciem, sed concordiam quærit uxoris. Absit, Fratres mei, absit ut spiritus concupiscendo contra carnem oderit carnem. Vitia carnis odit, prudentiam carnis odit, contentionem mortis odit. Corruptibile hoc induat incorruptionem, et mortale hoc induat immortalitatem, seminetur corpus animale, resurgat corpus spiritale, et videbis plenam perfectamque concordiam, videbis creaturam laudare Creatorem. *Si ergo Spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus qui habitat in vobis:* non propter merita vestra, sed propter munera sua. Conversi ad Dominum, etc.

SERMON. DE SCRIPTURIS. Ephes. 5. 29. I. Cor. 15. 53, etc.

* SERMO CLVI.

* Alias 13, de verbis Apostoli.

De (b) *verbis Apostoli, Rom. 8.* Ergo, Fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, *etc. Contra Pelagianos.*

Habitus in basilica Gratiani, die natali Martyrum Bolitanorum.

CAPUT I. In Scripturis quædam clausa quædam aperta.

1. Verbi Dei altitudo exercet studium, non denegat intellectum. Si enim omnia clausa essent, nihil esset unde revelarentur obscura. Rursus si omnia tecta essent, non esset unde alimentum perciperet anima, et haberet vires quibus posset ad clausa pulsare. In lectionibus Apostolicis superioribus, quas Caritati Vestræ, quantum Dominus adjuvare dignatus est, exposuimus, multum laborem et sollicitudinem passi sumus. Compatiebamur vobis, et solliciti eramus et pro nobis et pro vobis. Quantum autem existimo, adjuvit Dominus et nos et vos; et ea quæ prorsus difficillima videbantur, sic per nos enodare dignatus est, ut nulla quæstio remaneret, quæ conturbet mentem piam. Impia enim mens odit etiam ipsum intellectum; et homo aliquando nimium mente perversa timet intelligere, ne cogatur quod intellexerit facere. De talibus ait Psalmus, Noluerunt intelligere, ut bene agerent. Vos autem, Carissimi, quia bonum est bene sentire de vobis, exigitis intellectum, exigit Deus fructum. Intellectus enim, sicut scriptum est, bonus omnibus facientibus eum. Hoc

Psal. 35. 4. Psal. 110. 10.

(a) Florus, *ex ipsa delectatione justitiæ*. Sic etiam Beda, qui postea pro *catholica fide*, habet *catholica pace*.

(b) Citatur a Beda et Floro ad Rom. 8. et ad Galat. 5. Locum diemque habiti Sermonis, quem hic notamus, exhibuit vetus codex PP. Cisterciensium in Jerusalem de Urbe. Porro Kalendarium Carthaginense nuperrime repertum natalitia *Sanctorum Vollitanorum* seu *Bolitanorum* adsignat XVI *Kal. Nov.* Ex quo diem habes, non hujus tantummodo, sed etiam superioris Sermonis, qui tertio ante hunc die dictus intelligitur ex illis verbis hic cap. 15. *Jam audistertius qui adfuistis, audistis* etc. nec non Sermonis 26, (pronuntiati, ut recentius didicimus, in basilica Theodosiana,) in cujus 8. capite iste 156. Sermo sic indicatur, quod etiam *hesterno die commemoravimus*. Ad annum vero 417, pertinere videntur isti sermones, sive ad idem circiter tempus quo scriptus est liber de Gratia Christi.

CLASSIS I.

tamen quod restat et hodie recitatum est, quamvis non habeat tantam difficultatem, quantam habuerunt superiora, quæ jam, ut potuimus, adjuvante Domino, transvecti sumus, desiderat tamen intentionem vestram: velut enim conclusio fit, propter illa quæ dicta sunt in superioribus lectionibus, ubi laborabatur, ne forte reus constitueretur Apostolus omnium quodam modo

Rom. 7. 15.

peccatorum dicendo, *Non enim quod volo ago.* Deinde ne lex videretur aut sufficere posse homini habenti liberum arbitrium, etiamsi nullum ultra auxilium divinum porrigeretur, aut certe frustra data fuisse crederetur, dicta est et caussa quare sit lex data, quia et ipsa in adjutorium data est, sed non sicut gratis.

CAPUT II. Lex cur data.

2. Data est enim, sicut jam exposuimus, et tenere debetis, et vobis vehementius et diligentius nos commendare debemus; data est ut inveniret se homo, non * ut morbus sanaretur: sed ut prævaricatione morbo crescente medicus quæreretur. Et quis est iste medicus; nisi qui dixit, non est opus sanis medicus, sed male habentibus? Qui ergo non confitetur Creatorem, negat superbus auctorem. Qui autem negat ægritudinem suam, superfluum judicat Salvatorem. Ergo et in natura nostra Creatorem laudemus; et propter vitium, quod nobis inflximus, Salvatorem quæramus. Et quomodo quærimus Salvatorem? Ut det legem? Parum est: Si enim data esset lex quæ posset vivificare, omnino esset ex lege justitia. Si ergo non est data lex quæ posset vivificare, quare data est? Sequitur, et ostendit quare sit data: quia etiam sic in adjutorium data est, ne te sanum putares. Si ergo data esset lex, quæ posset vivificare, omnino ex lege esset justitia. Et quasi quæreremus, Quare ergo data est? Sed conclusit, inquit, Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Quando audis promissorem, exspecta factorem. Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare se: sed jam vulnerata et saucia, non est idonea per liberum arbitrium sanare se. Si enim volueris intemperanter vivere ut ægrotes, ad hoc medicum non requiris: ad labem sufficis tibi. Cum autem intemperanter agens cœperis esse ægrotus, non sic potes ab ægritudine liberare te, quomodo potuisti per intemperantiam te in ægritudinem præcipitare. Et tamen medicus etiam sano præcipit temperantiam. Bonus medicus hoc facit, non vult esse necessarius ægrotanti. Sic etiam Dominus Deus creato homini sine vitio temperantiam præcipere dignatus est: quam si ille servasset, medicum postea morbo suo non desideraret. Sed quia non servavit, languidus factus est, cecidit, infirmus crevit infirmos, id est, infirmus genuit infirmos. Et tamen in omnibus, qui nascuntur, infirmis Deus quod bonum est operatur, formando corpus, vivificando corpus, alimenta præbendo, pluviam suam et solem suum super bonos et malos dando: non est unde accusent bonum, nec mali. Insuper etiam genus humanum justo suo judicio condemnatum noluit in interitum sempiternum relinquere: sed misit et medicum, misit salvatorem, misit eum qui gratis sanaret; parum est qui gratis sanaret, qui sanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad istam benevolentiam potest. Quis est qui dicat, Sanem te, et do tibi mercedem? Optime fecit. Sciebat enim se divitem venisse ad pauperem: et sanat ægrotos, et sanatis donat, et non aliud quam se ipsum donat. Salvator est adjutorium languidi, ipse salvator est præmium sanati.

* Supra in Serm. 155. c. 4.

Matth. 9. 12.

Gal. 3. 21. Florus ibidem.

Ibidem 22.

Gratiæ medicinalis necessitas.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT III.

Rom. 8. 12.

3. *Ergo, Fratres*, quod hodie admoniti estis, *debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.* Ad hoc enim adjuti sumus, ad hoc Spiritum Dei accepimus, ad hoc etiam in laboribus nostris quotidianum adjutorium postulamus. Lex cui minatur non implendo quod jubet, eum facit esse sub se: hi sunt sub lege, nos sub gratia. Bona est lex, si quis ea legitime utatur. Quid est ergo legitime uti lege? Per legem agnoscere morbum suum, et quærere ad sanitatem divinum adjutorium. Quia, sicut dixi, et sæpe dicendum est, Si lex posset vivificare, omnino ex lege esset justitia: nec quæreretur salvator, nec veniret Christus, nec sanguine suo ovem perditam quæreret. Sic enim dicit alio loco idem Apostolus, Nam si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est. Quæ igitur utilitas legis, et quod adjutorium? Quia conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Itaque lex, inquit, pædagogus noster erat in Christo Jesu. Ex ista similitudine rem, de qua loquor, adtendite. Pædagogus puerum non ducit ad se ipsum, sed ad magistrum: sed cum puer bene institutus jam creverit, sub pædagogo non erit.

Lege uti legitime.

Gal. 3. 21.

Gal. 2. 21.

Gal. 3. 22.

Ibidem 24. Lex Pædagogus.

CAPUT IV.

4. Tractans de his Apostolus etiam alio loco: valde enim assidue hoc commendat; sed utinam non surdis. Commendat autem hoc assidue, commendans fidem Gentibus; quia fide impetrant adjutorium, ut impleant legem, non per legem, sed vires implendi impetrantes per fidem: ad hoc assidue dicit et commendat ista Apostolus, propter Judæos, qui de lege gloriabantur, et libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur: ac per hoc quia libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur, Ignorantes Dei justitiam, id est, ex fide justitiam datam a Deo, et suam volentes statuere, quasi suis viribus impletam, non clamante fide impetratam, justitiæ Dei, sicut dicit, non sunt subjecti. Finis enim legis Christus, sit, ad justitiam omni credenti. Ergo cum de his tractat, opposuit sibi, Quid ergo lex? Quasi, quæ utilitas legis? Respondit: Prævaricationis gratia posita est. Hoc est quod dicit alibi, Lex subintravit, ut abundaret delictum. Et ibi quid addidit? Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia. Quia in leviore ægritudine contemnebatur adjutorium medicinæ: crevit morbus, et quæsitus est medicus. Quid ergo lex? Prævaricationis gratia posita est: unde humiliaretur cervix superborum multum sibi tribuentium, et voluntati suæ tantum arrogantium, ut sibi liberum arbitrium posse putarent ad justi-

Rom. 10. 3.

Ibidem 4. Legis utilitas. Beda et Florus ad Gal. 3.

Rom. 5. 20.

»

»

tiam sufficere: quæ tunc quando erat integra libertate, id est, in paradiso, ostendit vires suas, ostendit quantum possent, sed ad ruendum, non ad surgendum. (Gal. 3. 19.) Lex ergo prævaricationis gratia » posita est, donec veniret semen cui promissum » est, dispositum per Angelos in manu mediatoris.

CAPUT V. (Gal. 3. 20.) (Mediatoris necessitas.)

5. Mediator autem unius non est: Deus autem unus est. Quid est, Mediator unius non est? Quia inter duos utique mediator est. Si unus est Deus, et mediator non est unius: inter quid et Deum quærimus mediatorem? quia mediator unius non est, Deus autem unus est. Inter quid et quid sit mediator, invenimus ipso Apostolo (I. Tim. 2. 5.) dicente: Unus enim Deus, et unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus. Si non jaceres, mediatorem necessarium non haberes: quia vero jaces, et surgere non potes, mediatorem quodam modo Deus tibi porrexit brachium suum. Et brachium Domini cui revelatum est? Nemo (Isai. 55. 1.) ergo dicat: Quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia; ergo peccemus, ergo quod volumus (Johan. 12. 50.) faciamus. Qui hoc dicit, ægritudinem amat, non sanitatem. Gratis medicina est. Qui vult semper ægrotare, ingratus est medicinæ. (Beda et Florus ad Rom. 8.) *Ergo, Fratres*, accepto adjutorio, porrecto nobis de super divino auxilio, brachio Domini, et (a) ipso brachio Domini porrecto nobis auxilio Spiritu sancto, *debitores sumus non carni, ut secundum carnem ambulemus*. Quia fides bene operari non potest, (Fides laudabilis, quæ.) nisi per dilectionem. Ipsa est enim fidelium fides, ne sit dæmonum fides: quia et dæmones (Jacobi 2. 19.) credunt, et contremiscunt. Illa est ergo laudabilis fides, ipsa est vera gratiæ fides, quæ per di- (Gal. 5. 6.) lectionem operatur. Ut autem habeamus dilectionem, et ex ea possimus habere bonam operationem, numquid eam nobis dare nos possumus, (Rom. 5. 5.) cum scriptum sit, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis? Caritas usque adeo est donum Dei, (I. Johan. 4. 16.) ut Deus vocetur, Apostolo Johanne dicente, Deus caritas est, et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo.

CAPUT VI. (Rom. 8. 12. et 13.)

6. *Ergo, Fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.* * *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini.* (b) Non quia (Secundum carnem vivere malum est.) caro malum est: nam et ipsa Dei creatura est, et ab eo condita a quo et anima; nec illa, nec illa pars Dei, sed et illa et illa creatura Dei. Ergo (Exodi 3. 14.) caro non est malum: sed secundum carnem vivere malum est. Deus summe bonus est, quia summe est qui ait, Ego sum qui sum. Deus ergo summe bonus est: anima magnum bonum, sed non summum bonum. Cum autem audis, Deus summe bonus est, noli putare de Deo tantum Patre dictum, sed de Patre et Filio et Spiritu sancto. Hæc enim Trinitas unum sunt, et unus est Deus, et summe bonus est. Ita plane unus est Deus, ut quando de ipsa Trinitate interrogaris, hoc respondeas: ne forte cum audieris, Unus est Deus, putes ipsum esse Patrem, ipsum esse Filium, ipsum esse Spiritum-sanctum. Non ita est, sed qui Pater est in illa Trinitate, non est Filius: qui Filius est in illa Trinitate, non est Pater: qui Spiritus-sanctus est in illa Trinitate, nec Filius est, nec Pater; sed Spiritus Patris, idemque Spiritus Filii. Ipse est enim unus Spiritus-sanctus et Patris et Filii, coæternus Patri et Filio, consubstantialis, æqualis. Hæc tota Trinitas, unus Deus summe bonus. Anima vero, ut dixi, creata (Anima secundum Deum, caro secundum animam vivat.) a summo bono, non tamen summum bonum, sed magnum bonum. Item caro nec summum bonum, nec magnum bonum; sed tamen parvum bonum. Anima ergo magnum bonum, sed non summum bonum; vivens inter summum bonum et parvum bonum, id est, inter Deum et carnem, inferior Deo, carne superior; quare non vivit secundum summum bonum, sed vivit secundum parvum bonum? Hoc planius dicitur, Quare non vivit secundum Deum, sed vivit secundum carnem? Debitrix enim est non carni, ut secundum carnem vivat. Caro debet secundum ipsam vivere, non ipsa secundum carnem. Ipsa vivat secundum Ipsum, quæ vivit de ipsa. Certe unaquæque secundum hoc vivat, unde vivit. Unde vivit caro tua? De anima tua. Unde vivit anima tua? De Deo tuo. Unusquæque harum secundum vitam suam vivat. Caro enim sibi non est vita: sed anima carnis est vita. Anima sibi non est vita: sed Deus est animæ vita. Anima ergo quæ debet secundum Deum vivere; non enim debitrix est carni, ut secundum carnem vivat: ergo quæ secundum Deum debet vivere, si secundum se ipsam vivat, deficit; secundum carnem vivit et proficit? Tunc autem recte vivit secundum animam, si anima vivat secundum Deum. Nam si anima, non dico secundum carnem, sed secundum se ipsam, ut dixi, voluerit vivere: dicturus vobis sum quid sit secundum se ipsam vivere; bonum est enim, ut hoc noveritis, et valde salubre.

CAPUT VII. (Epicurei secundum carnem viventes. Stoici secundum animam.)

7. Fuerunt philosophi sæculi hujus, alii putaverunt non esse beatitudinem, nisi secundum carnem vivere, et bonum hominis in voluptate corporis posuerunt. Isti philosophi Epicurei dicti sunt, ab Epicuro quodam auctore, magistro suo, et qui alii similes eorum. Exstiterunt autem alii superbi, quasi a carne se removentes, et totam spem beatitudinis suæ in anima sua constituentes, posuerunt summum bonum in virtute sua. Vocem Psalmi in vobis affectus pietatis agnovit: scitis, nostis, agnovistis quomodo irrisi sunt in sancto Psalmo, qui confidunt in virtute sua. (Psal. 48. 7.) Tales fuerunt philosophi, qui Stoici nuncupati sunt. Illi secundum carnem viventes, isti secundum animam viventes, nec illi nec isti secundum Deum viventes. Ideo cum ad urbem Atheniensium, ubi istæ philosophorum disciplinæ (Act. 17.) studio et contentione fervebant, venisset Apo-

(a) Fossatensis codex, *et cum ipso brachio Domini porrecto nobis in auxilium Spiritu-sancto*. Colbertinus, *et ipso brachio Domini porrigente nobis auxilium Spiritus-sancti*. Beda vero, *et ipso brachio Domino porrecto nobis ad auxilium Spiritu-sancto.*

(b) In Bedæ et Flori collectione, *jam supra dixerat, Prudentia carnis mors est. Non quia caro* etc.

A stolus Paulus, sicut in Actibus Apostolorum legitur, ubi vos gaudeo nostrum agnoscendo et recolendo prævenire sermonem, sicut ibi scriptum est, Contulerunt cum illo quidam philosophorum Epicureorum et Stoicorum: contulerunt cum illo secundum carnem viventes, contulerunt cum illo secundum animam viventes, contulit cum illis secundum Deum vivens. Dicebat Epicureus, Mihi frui carne, bonum est. Dicebat Stoicus, Mihi frui mea mente, bonum est. Dicebat Apostolus, Mihi autem adhærere Deo, bonum est. (Psal. 72. 28.) Dicebat Epicureus, Beatus cujus est in fructu voluptas carnis ejus. Dicebat Stoicus, Immo beatus cujus est in fructu virtus animæ ejus. Dicebat Apostolus, Beatus cujus est nomen Domini spes ejus. (Psal. 39. 5.) Errat Epicureus: falsum est enim, esse hominem beatum, cujus est in fructu voluptas carnis ejus. Fallitur et Stoicus: falsum est enim, et omnino * mendosissimum (* f. mendacissimum.), beatum esse hominem, cujus est in fructu virtus animæ ejus. Beatus ergo, cujus est nomen Domini spes ejus. (Ibidem.) Et quia illi vani sunt et mentiuntur: Et non respexit, inquit, in vanitates et insanias mendaces.

CAPUT VIII. Anima secundum se vivens est carnalis.

8. *Ergo, Fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus*, sicut Epicurei. Sed etiam si secundum se ipsam (a) vivere voluerit anima, carnalis erit; carnem sapit, de carne non surgit. Non est enim quemadmodum inde surgat, qui brachium porrectum jacenti non tenet. (Psal. 55. 5. et 11.) *Si enim secundum carnem vixeritis*, Ubi enim dictum est, Quid faciat mihi homo? ibi dictum est, Quid faciat mihi caro? *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini.* Non ista morte, cum de corpore exitur; ista enim moriemini, etsi secundum spiritum vixeritis: sed de illa morte, de qua Dominus in Evangelio terribiliter dicit, Eum timete, qui habet potestatem et animam et corpus perdere in gehennam ignis. (Matth. 10. 28.) *Si ergo secundum carnem vixeritis, moriemini.*

CAPUT IX. Opus nostrum in hac vita, mortificatio carnis.

9. (Item v. 13.) *Si autem spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis.* Hoc est opus nostrum in hac vita, actiones carnis spiritu mortificare, quotidie affligere, minuere, frenare, interimere. Quam multa enim proficientes non jam delectant, quæ antea delectabant. Quando ergo delectabat, et non ei consentiebatur, mortificabatur; quia jam non delectat, mortificatum est. Calca mortuum, transi ad vivum: calca jacentem, confligc cum resistente. Mortua est enim delectatio una, sed vivat altera: et illam, dum non consentis, mortificas; cum cœperit omnino non delectare, mortificasti. Hæc est actio nostra, hæc est militia nostra. In hoc agone cum confligimus, Deum habemus spectatorem: in hoc agone cum laboramus, Deum poscimus adjutorem. Si enim nos ipse non adjuvat, non dico vincere, sed nec pugnare poterimus.

Præsumptio de se cavenda in carnis mortificatione.

10. Cum ergo dixisset Apostolus, *Si autem spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis*; id est, illas concupiscentias carnis, quibus non consentire magna laus est, quas non habere perfectio est: si has actiones carnis morbidas, et de morte habentes contentionem, spiritu mortificaveritis, vivetis. Hic jam metuendum est, ne quisquam rursus ad mortificandas actiones carnis de spiritu suo præsumat. Non solum enim Deus spiritus est: sed et anima tua spiritus est; et mens tua spiritus est. (Rom. 7. 25. Gal. 5. 17.) Et eum dicis, Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: quia spiritus concupiscit adversus carnem, et caro adversus spiritum. Ergo ne ad carnis actiones mortificandas de spiritu tuo præsumas, et superbia pereas, et tibi superbo resistatur, non humili gratia concedatur: Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: (Jacobi 4. 6.) * ne forte ergo suboriretur tibi ista superbia, vide quid

* CAPUT X.

B sequatur. Cum enim dixisset, *Si spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis*: ne hic se extolleret humanus spiritus, et ad hoc opus se idoneum firmumque jactaret, subjecit, et ait, *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* (v. 14.) Quid te ergo jam volebas extollere, ubi audisti, *Si spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis?* Dicturus enim eras, Hoc potest voluntas mea, hoc potest liberum arbitrium meum. Quæ voluntas? quod liberum arbitrium? Nisi ille regat, cadis: nisi ille erigat, jaces. Quomodo ergo spiritu tuo, cum audias Apostolum dicentem, *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei?* Tu te vis agere, a te ipso vis agi ad actiones carnis mortificandas? Quid tibi prodest quia non eris Epicureus, et eris Stoicus? Sive Epicureus eris, sive Stoicus eris, inter filios Dei non C eris. *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* Non qui secundum carnem suam vivunt, non qui secundum spiritum suum vivunt; non qui carnis voluptate ducuntur, non qui spiritu suo aguntur: sed, *quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.*

CAPUT XI. Ad bonum et agimur et agimus.

11. Dicit mihi aliquis, Ergo agimur, non agimus. Respondeo, Immo et agis, et ageris; et tunc bene agis, si a bono agaris. Spiritus enim Dei qui te agit, (b) agenti adjutor est tibi. Ipsum nomen adjutoris præscribit tibi, quia et tu ipse aliquid agis. Agnosce quid poscas; agnosce quid confitearis, quando dicis, Adjutor meus esto, ne derelinquas me. (Psal. 26. 9.) Adjutorem utique invocas Deum. Nemo adjuvatur, si ab illo nihil agatur. *Quotquot enim*, inquit, *Spiritu Dei aguntur, hi filii* D *sunt Dei;* non littera, sed Spiritu: non Lege præcipiente, minante, promittente; sed Spiritu exhortante, illuminante, adjuvante. *Scimus*, inquit idem Apostolus, *quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* (Rom. 8. 28.) Si non esses operator, ille non esset cooperator.

Pelagianum dogma. V. lib. de gratia Christi c. 7. 28. et seq.

12. Sed hic fortiter vigilate, ne forte dicat spiritus vester, Si subtraxerit se cooperatio Dei et adjutorium Dei, spiritus meus facit hoc: etsi cum labore, etsi cum aliqua difficultate potest, tamen implere potest. Quomodo si aliquis dicat,

(Margin: calinae. V. lib. de gratia et libero arbitrio cap. 11.)

(a) MSS. *si secundum se ipsam sibi vivere voluerit.*
(b) Sic Beda et Florus. At editi Lov. Er. Am. *agentibus adjutor est.*

CLASSIS I. — Nihil boni sine adjutorio Dei.

remis quidem pervenimus, sed cum aliquo labore: o si ventum habeamus, facilius pervenimus. Non sic est adjutorium Dei, non sic est adjutorium Christi, non sic est adjutorium Spiritus-sancti. Prorsus si defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adjuvante libera voluntate, sed male. Ad hoc idonea est voluntas tua, quæ vocatur libera, et male agendo fit damnabilis ancilla. Cum dico tibi, Sine adjutorio Dei nihil agis, nihil boni dico. Nam ad male agendum habes sine adjutorio Dei liberam voluntatem: quamquam non est illa libera. A quo enim quis devictus est, huic et servus addictus est: et, Omnis qui facit peccatum, servus est peccati: et, Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis.

Libertas sine gratia qualis. 2. Pet. 2. 19. Johan. 8. 34. et 36.

CAPUT XII. — Gratia non tantum ut facilius, sed omnino ut facere possis necessaria.

13. Prorsus hoc credite, sic vos agere bona voluntate. Quis vivitis, atque agitis. Non enim adjutor est ille, si nihil agatis: non enim cooperator est ille, si nihil operamini. Sic vos tamen scitote agere (a) bona, ut sit rector Spiritus adjutor: qui si defuerit, nihil boni omnino agere valeatis. Non sicut quidam dicere cœperunt, qui coartati sunt aliquando gratiam confiteri: et benedicimus Deum, quia vel hoc aliquando dixerunt; accedendo enim proficere (b) poterunt, et ad id quod vere rectum est pervenire. » Jam ergo dicunt adjutricem esse gratiam Dei, » ad facilius facienda. Ista sunt enim verba eorum: » Ad hoc dedit, inquiunt, Deus gratiam suam hominibus, ut quod facere jubentur per liberum » arbitrium, facilius possint implere per gratiam. » Velo facilius, remo difficilius: tamen et remo » itur. Jumento facilius, pedibus difficilius: sed tamen et pedibus pervenitur. Non est sic. Magister enim verus qui neminem palpat, neminem fallit, verax doctor idemque Salvator, ad quem nos duxit molestissimus pædagogus, cum de bonis operibus, id est, de sarmentorum et palmitum fructibus loqueretur, non ait, Sine me quidem potestis facere aliquid, sed facilius per me: non ait, Fructum vestrum sine me potestis facere, sed uberiorem per me. Non hoc dixit. Legite quid dixerit: Evangelium sanctum est, omnium superba colla subduntur. Non hæc dicit Augustinus, hæc dicit Dominus. Quid dicit Dominus? Sine me nihil potestis facere. Jam nunc (c) cum auditis, *Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei*, nolite vos demittere. Neque enim templum suum sic de vobis ædificat Deus, quasi de lapidibus qui non habent motum suum: levantur, ab structore ponuntur. Non sic sunt lapides vivi: Et vos tamquam lapides vivi coædificamini in templum Dei. Ducimini, sed currite et vos: ducimini, sed sequimini: quia cum secuti fueritis, verum erit illud, quia sine illo nihil facere potestis. Non enim volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

Johan. 15. 5. Ephes. 2. 22. Rom. 9. 16.

CAPUT XIII.

14. Forte dicturi eratis, Et Lex sufficit nobis. Lex timorem dedit: et videte quid hinc subjunxit Apostolus, cum diceret, *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei*: quia cum Spiritu Dei aguntur, caritate aguntur: Caritas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum qui datus est nobis: secutus adjunxit, *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore*. Quid est, *iterum*? Quomodo terrente molestissimo pædagogo. Quid est, *iterum*? Sicut in monte Sina accepistis spiritum servitutis. Dicit aliquis, Alius est spiritus servitutis, alius spiritus libertatis. Si alius esset, non diceret Apostolus, *iterum*. Idem ergo spiritus, sed in tabulis lapideis in timore, in tabulis cordis in dilectione. Jam nudiustertius qui adfuistis (d) audistis, quomodo longe positam plebem, voces, ignis, fumus in monte terrebat; quomodo autem veniens Spiritus-sanctus, idem ipse digitus Dei, quinquagesimo die post umbram Paschæ quomodo venerit, et igneis linguis super unumquemque eorum insederit. Jam ergo non in timore, sed in dilectione; ut non servi, sed filii simus. Qui enim ADHUC IDEO BENE AGIT, quia pœnam timet, Deum non amat, nondum est inter filios: utinam tamen vel pœnam timeat. Timor servus est, caritas libera est; et ut sic dicamus, timor est servus caritatis. Ne possideat diabolus cor tuum, præcedat servus in corde tuo, et servet dominæ venturæ locum. FAC FAC VEL TIMORE POENÆ, si nondum potes amore justitiæ. Veniet domina, et servus abscedet: quia consummata caritas foras mittit timorem. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore*. Novum Testamentum est, non vetus. Vetera transierunt, et ecce nova facta sunt omnia: omnia autem ex Deo.

SERMON. DE SCRIPTURIS. — Lex vetus et nova. Rom. 5. 5. v. 15. Exodi 19. 16. Spiritus servitutis et libertatis. Exodi 20. 18. Act. 2. 1. Johan. 4. 18. 2. Cor. 5. 17.

CAPUT XIV. — Abba et pater, quia duo populi in Christo.

15. Denique quid sequitur? Quid ergo accepimus, quasi diceres: *Sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater.* Dominus timetur, pater amatur. *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater.* Clamor iste cordis est, non faucium, non labiorum: intus sonat, auribus Dei sonat. Clauso ore, labiisque immotis, Susanna ista voce clamabat. *Sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater.* Cor (e) clamet, Pater noster qui es in cælis. Ergo quare non tantum *pater*? Quid sibi vult, *Abba, pater*? Si enim quæras quid sit *Abba*, respondetur tibi, *pater*. Abba enim Hebraice pater dicitur. Quare voluit utrumque Apostolus ponere? Quia videbat lapidem angularem, quem reprobaverunt ædificantes, et factus est in caput anguli, non sine caussa angularem dictum, nisi quia in osculum recipit utrumque parietem de diverso venientem. Hinc circumcisio, inde præputium, tantum a se et inter se longe, quantum ab angulo longe: quantum autem ad angulum prope, et inter se utique prope. In angulo autem inter se

Dan. 13. Matth. 6. 9. Psal. 117. 22. Ephes. 2. 14.

(a) Lov. *Sic vos tamen scitote agere, ut sit rector Spiritus et adjutor*: sed dissentientibus ceteris libris.
(b) Ita nonnulli MSS. At editi, *potuerant*.
(c) MSS. *Jam nunc quod audistis*. Et paulo post, *nolite vos dimittere*.
(d) Concioni superiori, cujus cap. 6. de hac ipsa re dictum fuit.
(e) Aliquot MSS. *Cor clamat*.

CLASSIS I.

juncti. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum. Ergo inde circumcisio, inde præputium, parietum concordia, anguli gloria. *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater.*

CAPUT XV. Spiritus arra potius quam pignus. V. supra Ser. 23, c. 8. et 9

16. Qualis res est, si pignus tale est? Nec pignus, sed arra dicenda est. Pignus enim quando ponitur, cum fuerit res ipsa reddita pignus aufertur. Arra autem de ipsa re datur, quæ danda promittitur; ut res quando redditur, impleatur quod datum est, non mutetur. Unusquisque ergo adtendat cor suum, utrum ex intimis cordis medullis et sincera caritate dicat, Pater. Non modo quæritur quanta sit ipsa caritas, utrum magna, an parva, an mediocris: utrum vel sit, quæro. Si nata est, latendo crescit, crescendo perficietur, perfecta permanebit. Non enim perfecta vergit in senium, et a senectute veniet ad mortem: ad hoc perficietur, ut æterna permaneat. Vide enim quid sequitur. *Clamamus, Abba, pater.*

v. 16. * *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quia sumus filii Dei.* Non spiritus noster reddit testimonium spiritui nostro, quia sumus filii Dei: sed Spiritus Dei, arra reddit testimonium pro ea re quæ nobis promissa est. *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quia sumus filii Dei.*

v. 17. Hereditas filiorum Dei.

17. *Si autem filii, et heredes.* Non enim inaniter filii. Hæc est merces: *Et heredes.* Hoc est quod paulo ante dicebam, quia medicus noster et sanitatem nobis donat, et mercedem insuper largiri dignatur. Quæ est illa merces? Hereditas. Sed non quomodo est hominis patris hereditas. Relinquit enim filiis suis, non possidet cum filiis suis: et tamen magnum se facit, et gratias sibi agi desiderat, quia voluit dare quod non possit auferre. Moriens enim tolleret secum? Puto quia si posset, nihil hic filiis suis dimisisset. Heredes Dei sic sunt, ut ipse Deus sit
a hereditas (a) nostra, cui dicit Psalmus, Domi-
Psal. 15. 5. nus pars hæreditatis meæ. *Heredes quidem Dei:* si parum vobis est, audite, quo amplius gaudeatis: *Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi,* Conversi ad Dominum, etc.

* Alias 23. de verbis Apostoli.

* SERMO CLVII.

b *De* (b) *verbis Apostoli, Rom. 8.* Spe salvi facti sumus: spes autem quæ videtur, non est spes.

CAPUT I. Rom. 8. 24.

1. Sicut Apostolum dixisse meminit Sanctitas vestra, Fratres carissimi, *Spe salvi facti sumus: Spes autem,* inquit, *quæ videtur, non*
v. 25. *est spes. Quod enim videt quis, quid sperat?* * *Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus.* Hinc vobis exhortatorium et consolatorium præbere sermonem, admonet nos ipse Dominus Deus noster, cui dicitur in
Psal. 141. 6. Psalmo, spes mea es tu, portio mea in terra viventium. Ipse, inquam, qui spes nostra est in

A terra viventium, jubet ut vos alloquamur in hac terra morientium ut non respiciatis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna. Quia ergo quod non videmus speramus, et per patientiam exspectamus: merito nobis in Psalmo dicitur, Sustine Dominum, viriliter age, Psal. 26. 14.
et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Mundi enim promissa semper fallunt, Dei autem promissa numquam fallunt. Sed quia mundus quod pollicetur, hic videtur daturus, id est, in hac terra morientium, in qua nunc sumus; Deus autem quod pollicetur, in terra viventium nobis daturus est: multi fatigantur exspectare veracem, et non erubescunt amare fallacem. De talibus dicit Scriptura, Væ his qui perdiderunt su- Eccli. 2. 16.
B stinentiam, et diverterunt in vias pravas. Cum etiam viriliter agentibus et corde confortato Deum sustinentibus, filii sempiternæ mortis insultare non cessant, jactantes suas delicias temporales, quæ ad tempus obdulcant fauces eorum, postea vero amariores felle invenient eas. Dicunt enim nobis, Ubi est quod vobis promittitur post hanc vitam? Quis huc inde reversus est, et indicavit vera esse quæ creditis? Ecce nos in nostrarum voluptatum satietate lætamur, quia quod videmus, speramus: vos autem in laboribus continentiæ cruciamini, credendo quod non videtis. Deinde subjungunt quod commemoravit Apostolus: Manducemus et bibamus, cras e- 1 Cor. 15. 32.
nim moriemur. Sed videte quid ipse cavendum » monuerit: Corrumpunt, inquit, mores bonos »
C colloquia mala. Sobrii estote (c) juste, et noli- c
te peccare.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Spes Christianorum de æternis.

Mundo fallaci creditur, non Deo

CAPUT II. Patientia et mansuetudo necessaria.

2. Cavete ergo, Fratres, ne talibus colloquiis mores vestri corrumpantur, evertatur spes, enervetur patientia, et divertatis in vias pravas. Immo vero mites atque mansueti tenete vias rectas, quas vos docet Dominus: de quibus Psalmus dicit, Diriget mites in judicio, docebit man- Psal. 24. 9.
suetos vias suas. Patientiam quippe in laboribus hujus vitæ, sine qua non potest custodiri spes futuræ vitæ, nemo potest perpetuo retinere, nisi mitis atque mansuetus: qui non resistit voluntati Dei, cujus jugum lene est et sarcina levis, sed credentibus Deo, et sperantibus in eum, et diligentibus eum. Ita quippe mites atque mansueti non solum consolationes ejus amabitis, sed etiam flagella ejus tamquam boni filii tole-
D rabitis; ut quoniam quod non videtis speratis, per patientiam exspectetis. Sic agite, sic ambulate. In Christo enim ambulatis, qui dixit, Ego Johan 14. 6.
sum via. Quomodo in illo ambulandum sit, discite, non solum ejus verbo, sed etiam ejus exemplo. Huic enim proprio Filio non pepercit Pa- Rom. 8. 32.
ter, sed pro nobis omnibus tradidit illum: non utique nolentem, neque recusantem, sed pariter volentem: quia una est voluntas Patris et Filii secundum æqualitatem formæ Dei, in qua cum esset, non rapinam arbitratus est, esse æqualis

(a) Fossatensis MS. *hereditas eorum.*
(b) Tractatum hunc retulit Florus ad Rom. 8.
(c) Am. Er. et aliquot MSS. *justi,* ut nunc Vulgata. Sed non minus bene Lov. *juste,* juxta Græc. δικαίως: sicuti etiam habebat alias Vulgata in MSS. quibusdam Latinis Bibliis.

CLASSIS I. Deo: et singulariter obedientem, secundum quod A
Philip. 2. 6 semetipsum evacuavit formam servi accipiens.
Ephes. 5. 2. Nam ipse dilexit nos, et tradidit semetipsum pro
nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Sic ergo Pater proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, ut et ipse Filius traderet semetipsum pro nobis.

CAPUT III. Videmus in capite nostro quod speramus.

3. Traditus ergo ille excelsus, per quem facta sunt omnia, traditus propter formam servi in opprobrium hominum et abjectionem plebis, in contumeliam, in flagella, in mortem crucis, docuit nos exemplo passionis, cum quanta patientia in illo ambulemus: et firmavit nos exemplo suæ resurrectionis, quid ab illo patienter sperare debeamus. *Si enim quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus.* Quod non videmus quidem, speramus: sed corpus sumus il- B
lius capitis, in quo jam perfectum est quod spe-
Coloss. 1. 18. ramus. De illo enim dictum est, quod ipse sit caput corporis Ecclesiæ, primogenitus, ipse primatum tenens. Et de nobis scriptum est, Vos
1. Cor. 12. 27. autem estis corpus Christi et membra. *Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus*, securi; quoniam qui resurrexit caput nostrum est, servat spem nostram. Et quia prius quam resurgeret, flagellatum est caput nostrum, firmavit patientiam nostram. Scriptum
Heb. 12. 6. est enim, Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Non itaque in flagello deficiamus, ut in resurrectione gaudeamus. Ita enim verum est, quod flagellat omnem filium quem recipit, ut nec Unico suo pepercerit, sed pro nobis omnibus tradide- C
Rom. 8. 32. rit eum. Intuentes ergo eum, qui sine peccati merito flagellatus est, qui mortuus est propter
Rom. 4. 25. delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram, non timeamus ne abjiciamur flagellati; sed potius confidamus quia recipiemur justificati.

CAPUT IV. Nec modo sine gaudio sumus.

4. Quamvis enim nondum venerit nostri gaudii plenitudo: nec modo tamen sine gaudio relicti sumus; quia spe salvi facti sumus. Ideo et ipse Apostolus, qui ait, *Si quod non videmus*
Rom. 8. 25. *speramus, per patientiam exspectamus:* dicit
Rom. 12. 12. alio loco, Spe gaudentes, in tribulatione patien-
2. Cor. 3. 12. tes. Habentes ergo talem spem, multa fiducia utamur: et sermo noster in gratia conditus sit sale, ut sciamus quemadmodum oporteat unicui-
Coloss. 4. 6. que respondere. Dicendum est enim eis, qui cum D
perdidissent, vel numquam suscepissent sustinentiam, nobis sustinentibus Dominum, (quia quod non videmus sperantes, per patientiam exspectamus,) etiam insultare audent, cum imi-

Fluxæ peccatorum deliciæ.

tari deberent: Ubi sunt deliciæ vestræ, propter quas ambulatis per vias pravas? Non dicimus, Ubi erunt, cum hæc vita transierit; sed modo ubi sunt? Cum hesternum diem hodiernus abstulerit, et hodiernum crastinus ablaturus sit, quid eorum quæ diligitis, non transcurrit et transvolat? Quid non fugit pene antequam ca-

A pitur, cum ex ipso hodierno die nulla possit vel SERMON. DE SCRIPTURIS.
hora retineri? Ita enim secunda excluditur a tertia, sicut prima exclusa est a secunda. Ipsius horæ unius, quæ præsens videtur, nihil est præsens: omnes enim partes ejus, et omnia momenta fugitiva sunt.

CAPUT V. Vanitas temporalium.

5. Propter quid peccat homo, si non excæcatus est cum (*a*) peccat, vel cum peccaret attendat. Poterat videre quia voluptas transitura sine
prudentia desideratur; vel cum transierit, cum a
pœnitentia cogitatur. Nos irridetis, quia speramus æterna, quæ non videmus; cum vos eis quæ videntur temporalibus subditi, nescitis qualis vobis dies crastinus illucescat: quem sæpe bonum sperantes, malum invenitis; nec si bonus fuerit, eum ne fugiat tenere poteritis. Nos irri-
B detis, quia speramus æterna: quæ cum venerint non transibunt; quia nec ipsa veniunt, sed semper manent: nos autem ad illa veniemus, cum per viam Dominicam ista quæ transeunt transierimus. A vobis vero temporalia nec sperari aliquando desinunt, et tamen crebro sperata vos fallunt: nec cessant vos inflammare ventura, corrumpere venientia, torquere transeuntia.
Nonne ipsa sunt quæ concupita (*b*) inardescunt, b
adepta vilescunt, amissa vanescunt? Utimur eis et nos secundum peregrinationis nostræ necessitatem: sed non in eis gaudia nostra figimus,
ne illis labentibus subruamur. Utimur enim hoc 1. Cor. 7. 31.
mundo tamquam non utentes, ut veniamus ad eum qui fecit hunc mundum; et in eo maneamus, ejus æternitate perfruentes.

CAPUT VI. Spei nostræ certitudo.

C 6. Quid est autem quod dicitis, Quis hoc inde venit, et quid apud inferos geratur, quis homi-
nibus indicavit? Et hinc vobis os clausit, qui Johan. 11. 39.
mortuum quarta die resuscitavit, et ultra non moriturus die tertio resurrexit, et antequam moreretur, qualis vita morientes excipiat, tamquam ille quem nihil lateret, et in paupere quie-
scente et in divite ardente narravit. Sed illi ista Luc. 16. 19.
non credunt, qui dicunt, Quis hoc inde reversus est? Credituros se volunt videri, si quis paren-
tum suorum revivisceret. Sed maledictus omnis Jerem. 17. 5.
qui spem suam ponit in homine. Ideo ergo Deus homo factus, mori et resurgere voluit; ut et quod futurum esset homini, in hominis carne ostenderetur, et Deo tamen, non homini crederetur. Et certe Ecclesia fidelium toto orbe diffusa, jam
D ante oculos eorum est. Legant eam ante tot sæcula uni homini promissam, qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium.
Quod ergo uni Abrahæ credenti promissum est, Rom. 4. 18.
jam videmus impletum; et quod universo orbi promittitur credenti, desperamus esse venturum? Eant nunc et dicant, Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Illi se adhuc cras dicunt morituros, veritas autem illos jam cum ista dicunt, invenit mortuos. Vos autem Fratres filii resurrectionis, cives sanctorum Angelorum, Dei heredes, et Christi coheredes, cavete imitari eos,

(a) Colbertinus MS. *cum peccat? Vel si cum peccaret attenderet, poterat videre etc.*

(b) Florus, *madescunt.*

qui cras (a) exspirando moriuntur, et hodie bibendo sepeliuntur. Sed sicut dicit idem Apostolus, Ne corrumpant vestros mores bonos colloquia mala; sobrii estote juste, et nolite peccare: ambulantes angustam, sed certam viam ducentem ad latitudinem Jerusalem cælestis, quæ mater nostra æterna est; firmissime sperate quod non videtis, patienter exspectate quod nondum habetis; quia veracem promissorem Christum fidelissime retinetis.

1. Cor. 15. 33. et 34.

* Alias 16. de verbis Apostoli.

* SERMO CLVIII.

De (b) *verbis Apostoli, Rom.* 8. Quos autem prædestinavit, illos et vocavit; quos autem vocavit, illos et justificavit; *etc.* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *Contra Pelagianos.*

CAPUT I. Rom. 8. 31. Prædestinatis nemo nocere valet. v. 30.

1. Apostolum beatum audivimus exhortantem et confirmantem nos, cum diceret nobis, *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Pro quibus autem sit Deus, superius ostendit, ubi ait: *Quos autem prædestinavit, illos et vocavit; quos autem vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit illos et glorificavit.* * *Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Deus pro nobis, ut prædestinaret nos; Deus pro nobis, ut vocaret nos; Deus pro nobis, ut justificaret nos; Deus pro nobis, ut glorificaret nos. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Prædestinavit, antequam essemus; vocavit, cum aversi essemus; justificavit, cum peccatores essemus; glorificavit, cum mortales essemus. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Prædestinatis a Deo, vocatis, justificatis, glorificatis, qui vult adversari, paret se, si potest bellare adversus Deum. Ubi enim audivimus, *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* nisi qui Deum vincit, non lædit nos. Et quis est qui vincit omnipotentem? Quicumque reluctari voluerit, sibi nocet. Hoc est, quod et Paulo adhuc Saulo de cælo Christus clamavit: Non tibi expedit contra stimulum calcitrare. Sæviat, sæviat quantum potest; qui calces adversus stimulum mittit, nonne in se ipsum sævit?

v. 31. Florus ibidem.

Act. 9. 5.

CAPUT II. Deus nobis debitor factus ex promissis.

2. In his autem quatuor rebus, quas commendavit Apostolus insignes, (c) quæ pertinent ad eos, pro quibus est Deus, id est, prædestinatione, vocatione, justificatione, glorificatione; in his ergo quatuor rebus considerare debemus quid jam habeamus, et quid adhuc exspectemus. In his enim quæ jam habemus, laudemus Deum largitorem: in his quæ nondum habemus, teneamus debitorem. Debitor enim factus est, non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo. Aliter enim dicimus homini, Debes mihi quia dedi tibi: et aliter dicimus, Debes mihi, quia promisisti mihi. Quando dicis, Debes mihi, quia dedi tibi: a te processit beneficium, sed mutuatum, non donatum. Quando autem dicis, Debes mihi, quia promisisti mihi: tu nihil dedisti, et tamen exigis. Bonitas enim ejus promisit, dabit, ne in malitiam fides convertatur. Qui enim fallit, malus est. Deo autem numquid dicimus, redde mihi, quia dedi tibi? Quid dedimus Deo, quando totum quod sumus, et quod habemus boni, ab illo habemus? Nihil ergo ei dedimus. Non est quemadmodum ista voce exigamus debitorem Deum, maxime dicente nobis Apostolo, Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit, aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Illo ergo modo possumus exigere Dominum nostrum, ut dicamus, Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti: et hoc tu fecisti, quia laborantes juvisti.

Rom. 11. 34. et 35.

CAPUT III. Vocati et prædestinati sumus gratis.

3. Nemo ergo dicat, Ideo me vocavit Deus, quia colui Deum. Quomodo coluisses, si vocatus non fuisses? Si propterea te vocavit Deus, quia coluisti Deum: ergo prior dedisti, et retribuit tibi. Nonne istam tibi vocem Apostolus tollit, cum dicit, Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Sed ecce quando vocatus es, vel jam eras, (d) Quomodo prædestinareris, nisi quando non eras? Quid Deo dedisti, quando qui aliquid dares, non eras? Quid ergo fecit Deus, quando prædestinavit qui non erat? Quod ait Apostolus, Qui vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt. Si jam esses, non prædestinareris; nisi aversus esses, non vocareris; nisi impius esses, non justificareris; nisi terrenus et abjectus esses, non glorificareris. Quis ergo prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Quid ergo reddimus? Ipsi gloria. Quia non eramus, quando sumus prædestinati; quia aversi eramus, quando sumus vocati; quia peccatores eramus, quando sumus justificati: agamus Deo gratias, ne remaneamus ingrati.

Rom. 4. 17.

Justificati utrum jam simus.

4. Proposueramus autem considerare de his quatuor rebus quid jam consecuti fuerimus, quid adhuc adipiscendum expectemus. Prædestinati enim jam sumus et antequam essemus. Vocati sumus, quando Christiani facti sumus. Jam ergo et hoc habemus. * Justificati, quid? Quid est, justificati? Audemus dicere, jam hoc tertium habere nos? Et erit quisquam nostrum qui audeat dicere, Justus sum? Puto enim hoc esse, Justus sum, quod est, peccator non sum. Si audes hoc dicere, occurrit tibi Johannes, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. Quid ergo? Nihil habemus de justitia? An habemus, sed non totum habemus? Hoc ergo quæramus. Si enim aliquid habemus, et aliquid non habemus: crescat quod habemus, et implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati sunt homines, omnia illis peccata dimissa sunt, justificati sunt a peccatis; negare non possumus: restat tamen lucta cum carne, restat lucta cum mundo, restat lucta cum diabolo. Qui autem luctatur, aliquando ferit, ali-

* CAPUT IV.

1. Johan. 1. 8.

Lucta hic in justificatis manens.

(a) Aliquot MSS. *exspertando*. Am. et Er. *sperando*.
(b) Citatur a Floro ad Rom. 8. et 11. ad 1. Cor. 15. et ad Gal. 5
(c) Florus, *in his qui pertinent ad Deum.*

(d) Am. et Er. *Quando prædestinareris non eras.* Florus, *Ut prædestinareris quando non eras, quid Deo* etc. MSS. omnes omittunt *nisi*.

CLASSIS I.

quando percutitur; aliquando vincit, aliquando perimitur: quomodo de stadio exeat attenditur. » Nam si dixerimus, quia peccatum non habemus, » nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. » Item si dixerimus, quia justitiæ nihil habemus, adversum Dei dona mentimur. Si enim justitiæ nihil habemus, nec fidem habemus; si fidem non habemus, Christiani non sumus. Si autem fidem

Habac. 2. 4.

habemus, jam aliquid habemus justitiæ. Ipsum aliquid, vis nosse quantum sit? Justus ex fide

Rom. 1. 17.

vivit, justus, inquam, ex fide vivit; quia credit quod non videt.

CAPUT V. Justificatio aliqua vere per fidem. Johan. 20. 28. et 29.

5. Patres, arietes sancti, duces Apostoli, quando annuntiaverunt, non solum viderunt oculis, sed etiam manibus tractaverunt: et tamen Dominus servans nobis donum fidei, cuidam discipulorum suorum tractanti, palpanti, veritatem digitis, inquirenti et invenienti, exclamanti, Dominus meus et Deus meus: ait ipse Dominus et Deus, Quia vidisti, credidisti. Et nos futuros intuens, Beati, inquit, qui non viderunt, et crediderunt. Non vidimus, audivimus, et credidimus. Beati prædicti sumus, et de justitia nihil habemus? Venit Dominus carnaliter ad Judæos, et occisus est: non venit ad nos, et acceptus est.

Psal. 17. 45.

Populus quem non cognovi, servivit mihi, in obauditu auris obedivit mihi. Nos sumus, et de justitia nihil habemus? Omnino habemus. Grati simus ex eo quod habemus, ut addatur quod non habemus, et non perdamus quod habemus. Ergo et hoc tertium jam agitur in nobis. Justificati sumus: sed ipsa justitia, cum proficimus, crescit. Et quomodo crescit dicam, et vobiscum quodam modo conferam, ut unusquisque vestrum jam in ipsa justificatione constitutus, accepta scilicet remissione peccatorum per lavacrum regenerationis, accepto Spiritu sancto, proficiens de die in diem, videat ubi sit, accedat proficiat et crescat, donec consumetur, non ut finiatur, sed ut perficiatur.

Florus ad 1. Cor. 13. *CAPUT VI. Fides justificans a fide dæmonum discernitur per spem et caritatem. Jacobi 2. Matth. 16. 17.

6. Incipit homo a fide: quid pertinet ad fidem? Credere. * Sed adhuc ista fides discernatur ab immundis spiritibus. Ad fidem quid pertinet? Credere. Sed ait apostolus Jacobus, Et dæmones credunt, et contremiscunt. Si tantum credis, et sine spe vivis; vel dilectionem non habes: Et dæmones credunt, et contremiscunt. Quid magnum est, si dicis Christum Filium Dei? Hoc dixit Petrus, et audivit, Beatus es Simon Barjona: hoc dixerunt dæmones, et audierunt, Obmutescite. Ille beatus, dicitur ei, quia non revelavit tibi caro et sanguis, sed Pater meus qui in cælis est. Illi audiunt, Obmutescite: et hoc ipsum dicunt, et repelluntur. Una vox est: sed Dominus radicem interrogat, non florem. Unde dici-

Hebr. 12. 15.

tur ad Hebræos, Ne qua radix amaritudinis sursum germinans molestet, et per illam contaminentur multi. Prius ergo discerne fidem tuam a fide dæmonis. Unde (a) eam discernis? Dæmones hoc dixerunt timendo, Petrus amando. Adde

A

ergo fidei spem. Et quæ spes est, nisi de aliqua conscientiæ bonitate? Speique ipsi adde caritatem. De super eminentem viam habemus, dicente Apostolo, Supereminentem viam vobis demonstro: si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æramentum sonans, aut cymbalum tinniens: et cetera enarrabat bona, et sine caritate nihil prodesse confirmat. Maneant ergo hæc, fides, spes, caritas: major autem horum caritas. Sectamini caritatem. Discernite ergo fidem vestram. Jam estis de prædestinatis, vocatis, justificatis. Paulus Apostolus dicit, Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides. Dic adhuc Apostole, adde, discerne; quia, et dæmones credunt, et contremiscunt: ergo adde, et discerne; Dæmones enim credunt, et contremiscunt quod oderunt. Distingue Apostole, et circumcide fidem meam, et discerne caussam meam de gente non sancta. Plane distinguit, discernit, circumcidit. Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Spes. 1. Cor. 12. 31. et 13. 1. Caritas.

Gal. 5. 6. Florus ibidem.

B

Psal. 42. 1.

Gal. 5. 6.

CAPUT VII. Cultus gratuitus Dei.

7. Unusquisque ergo, Fratres mei, inspiciat se intus, (b) appendat se, probet se in omnibus factis suis, bonis operibus suis, quæ faciat cum caritate, non expectans retributionem temporalem, sed promissum Dei, faciem Dei. Non enim quidquid tibi Deus promittit, valet aliquid (c) præter ipsum Deum. Omnino me non satiaret Deus, nisi promitteret mihi se ipsum Deum. Quid est tota terra? Quid est totum mare? Quid est totum cælum? Quid sunt omnia sidera? Quid sol? Quid luna? Quid exercitus Angelorum? Omnium istorum Creatorem (d) sitio: ipsum esurio, ipsum sitio, ipsi dico, Quoniam apud te est fons vitæ. Qui mihi dicit, Ego sum panis, qui de cælo descendi. Esuriat et sitiat peregrinatio mea, ut satietur præsentia mea. Arridet mundus multis rebus, pulcris, fortibus, variis; pulcrior est ille qui fecit, fortior et clarior ille qui fecit, suavior ille est qui fecit. Satiabor, cum manifestabitur gloria tua. Fides ergo quæ per dilectionem operatur si est in vobis, jam pertinetis ad prædestinatos, vocatos, justificatos: ergo crescat in vobis. Fides enim quæ per dilectionem operatur, sine spe esse non potest. Cum autem venerimus, jam erit ibi fides? Dicetur nobis Crede? Non utique. Videbimus (e) eum, contemplabimur eum. Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Quia nondum apparuit, ideo fides. Filii Dei sumus, prædestinati, vocati, justificati: filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Modo ergo fides, antequam appareat quod erimus. Scimus quod cum apparuerit, similes ei erimus. Numquid quia credimus? Non. Quare ergo? Quoniam videbimus eum sicuti est.

b c

Qui solus animam satiat.

C

d Psal. 35. 10. Johan. 6. 41.

Psal. 16. 15.

1. Johan. 3. 2.

D

e

CAPUT VIII. Spes, in hac peregri-

8. Quid spes? erit ibi? Spes jam non erit, quando erit res. Etenim ipsa spes peregrinationi necessaria est, ipsa est quæ consolatur in via. Via-

(a) In MSS. *Unde enim discreta.*
(b) MSS. *ab se pendat se.*
(c) MSS. *apud ipsum Deum.*

(d) Editi, *scio.* Sed plures MSS. *sitio.*
(e) Sic Colbertinus MS. At editi hoc et proximo loco pro *eum*, habent *enim.*

CLASSIS I. tor enim quando laborat ambulando, ideo laborem tolerat, quia pervenire sperat. Tolle illi spem perveniendi, continuo franguntur vires ambulandi. Ergo et spes quæ hic est, ad justitiam pertinet peregrinationis nostræ. Ipsum Apostolum audi: *Adoptionem*, inquit, *expectantes, in nobismetipsis ingemiscimus adhuc*. Ubi est gemitus, jam non potest dici illa felicitas, de qua Scriptura dicit, Transiit labor et gemitus. Ergo *adhuc*, inquit, *in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes redemtionem corporis nostri*. Adhuc ingemiscimus. Quare? *Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes. Si enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus*. In hac ergo patientia Martyres coronabantur; desiderabant quæ non videbant, contemnebant quæ ferebant. In hac spe dicebant, *Qui nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius?* *Quia propter te*. Et ubi est propter quem? *Quia propter te*, inquit, *mortificamur tota die. Propter te*. Et ubi est, Beati qui non viderunt, et crediderunt? Ecce ubi est, in te est, quia et fides ipsa in te ipso est. An fallit nos Apostolus, qui dicit habitare Christum per fidem in cordibus nostris? Modo per fidem, tunc per speciem: modo per fidem, quamdiu in via, quamdiu in peregrinatione. Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem.

Margin notes: De ratione solatium. — Rom. 8. 23. — Isai. 35. 10. et 51. 11. — v. 24. — v. 25. — v. 35. — v. 36. — Johan. 20. 29. — Ephes. 3. 17. — 2. Cor. 5. 6. et 7.

CAPUT IX. 9. Si hoc est fides, quid erit species? Audi quid erit: Ut sit Deus omnia in omnibus. Quid est, Omnia? Quidquid hic quærebas, quidquid hic pro magno habebas, ipse tibi erit. Quid hic volebas, quid amabas? Manducare et bibere? Ipse tibi erit cibus, ipse tibi erit potus. Quid hic volebas? Sanitatem corporis fragilem, transeuntem? Ipse tibi immortalitas erit. Quid hic quærebas? Divitias? Avare, quid enim tibi sufficit, si Deus ipse non sufficit? Sed quid amabas? Gloriam, honores? Deus tibi erit gloria: cui et modo dicitur, Gloria mea et exaltans caput meum. Jam enim exaltavit caput meum. Caput nostrum Christus est. Sed quid miraris? Quia caput, et cetera membra exaltabuntur; tunc erit Deus omnia in omnibus. Hoc modo credimus, hoc modo speramus: cum venerimus, tenebimus; et jam visio erit, non fides: cum venerimus, tenebimus; et jam res erit, non spes. Caritas quid? numquid et ipsa modo est, et tunc non erit? Si amamus credendo et non videndo; quomodo amabimus videndo et tenendo? Ergo caritas erit, sed perfecta erit: sicut Apostolus ait, Fides, spes, caritas, tria hæc; major autem horum caritas. Hanc habentes, et in nobis nutrientes, securi illo adjuvante perseverantes in eo, dicamus, *Quis nos separabit a caritate Christi?* donec ipse misereatur, ipse perficiat. *Tribulatio, an angu-* A *stia, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Quoniam propter te mortificamur tota die, deputati sumus ut oves occisionis*. Et quis supportat? quis omnia tolerat? *Sed in his omnibus superamus*. Unde? *Per eum qui dilexit nos*. Ergo, *Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Margin notes: 1. Cor. 15. 28. Deus beatus erit omnia in omnibus. — Psal. 3. 4. — Caritas sola semper manet. 1. Cor. 13. 13. — SERMON. DE SCRIPTURIS. v. 37.

* SERMO CLIX.

De (a) *verbis eisdem Apostoli, Rom. 8 seu de justificatione: nec non de verbis Jacobi 1. Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis etc.*

* Alias 17. de verbis Apostoli. a

CAPUT I. Justificatio hic in nobis imperfecta.

1. Hesterno die de justificatione nostra quæ nobis est a Domino Deo nostro, sermo B productus est, ministrantibus nobis, donante illo, audientibus vobis. Et cum simus in hac vita onerati sarcina corruptibilis carnis, non utique sine peccato; quia si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est: justificatos tamen nos esse secundum modum peregrinationis nostræ, viventes ex fide quo usque fruamur specie, clarum, quantum arbitror, Caritati Vestræ. Incipitur ergo a fide, ut perveniatur ad speciem: via curritur, patria quæritur. In peregrinatione dicit anima nostra, Quoniam ante te est omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus. In patria vero nullus orandi locus erit, sed tantum laudandi. Quare orandi locus nullus erit? Quia nihil deest. Quod hic creditur, ibi videtur; quod hic speratur, ibi tenetur; quod hic C petitur, ibi accipitur. Perfectio tamen in hac vita nonnulla est, ad quam sancti Martyres pervenerunt. Ideoque habet ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oretur: pro ceteris autem commemoratis defunctis oratur. Injuria est enim, pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari. Certavit enim contra peccatum usque ad sanguinem. Quibusdam vero adhuc imperfectis, et tamen ex parte justificatis, ad Hebræos dicit Apostolus, Nondum enim usque ad sanguinem pugnastis, adversus peccatum certantes. Si ergo illi nondum usque ad sanguinem, procul dubio aliqui usque ad sanguinem. Qui usque ad sanguinem? Utique D sancti Martyres; de quibus lectio sancti apostoli Jacobi modo audita est. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis*. Perfectis jam dicitur, qui etiam possunt dicere, Proba me, Domine, et tenta me. *Scientes*, inquit, *quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet*.

Margin notes: 1. Johan. 1. 8. — Psal. 37. 10. » » » — Perfecta justificatio in Martyribus. — Injuria est, pro Martyre orare. — Hebr. 12. 4. — Florus ibidem. — Jacobi 1. 3. — Psal. 25. 2. — Jacobi 1. 2. et 4.

CAPUT II. Justitiæ amor admittit aliquot gradus.

2. Amanda est enim justitia; et in hac justitia amanda gradus sunt proficientium. Prius est ut amori justitiæ non præponantur omnia quæ delectant. Ipse est primus gradus. Quid est quod dixi? Ut inter omnia quæ delectant, plus te de-

(a) Citat Florus ad Rom. 6. et Hebr. 12. Habitus est proximo post superiorem Sermonem die, forte natali Martyrum.

CLASSIS I. Primus gradus.

lectet ipsa justitia: non ut alia non delectent, sed plus ipsa delectet. Delectant enim quædam naturaliter infirmitatem nostram, ut cibus et potus delectant esurientes atque sitientes; ut nos delectat hæc lux, quæ de cælo funditur sole exorto, vel quæ de sideribus et luna fulget, vel quæ in terra accenditur luminibus consolantibus tenebras oculorum: delectat canora vox et suavissima cantilena, delectat odor bonus; delectant etiam tactum nostrum quæcumque pertinent ad carnis aliquam voluptatem. Et hæc omnia, quæ nos delectant in sensibus corporis, aliqua licita sunt. Delectant enim, ut dixi, oculos spectacula ista magna naturæ: sed delectant oculos etiam spectacula theatrorum. Hæc licita, illa illicita. Psalmus sacer suaviter cantatus delectat auditum: sed delectant auditum etiam cantica histrionum. Hoc licite, illud illicite. Delectant olfactum flores et aromata, et hæc Dei creatura: delectant olfactum etiam thura in aris dæmoniorum. Hoc licite, illud illicite. Delectat gustum cibus non prohibitus: delectant gustum etiam epulæ sacrilegorum sacrificiorum. Hoc licite, illud illicite. Delectant conjugales amplexus: delectant etiam meretricum. Hoc licite, illud illicite. Videtis ergo, Carissimi, esse in istis corporis sensibus licitas et illicitas delectationes. Justitia sic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes; et ei delectationi qua licite delectaris, præpone justitiam.

Delectationes sensuum licitæ et illicitæ.

CAPUT III. Delectatio mentis de justitia et fide.

3. Constituamus ante oculos, propter hoc quod dixi, exemplum certaminis. Interrogo utrum ames justitiam: respondebis, Amo. Quod non responderes veraciter, nisi te aliquatenus delectaret. Non enim amatur, nisi quod delectat. Delectare in Domino, Scriptura dicit. Dominus autem justitia est. Non enim tibi fingere debes Deum quasi idolum. Invisibilibus similis est Deus; et ea in nobis sunt meliora, quæ sunt invisibilia. Melior est fides quam caro, melior est fides quam aurum, et melior est fides quam argentum, quam pecunia, quam prædia, quam familia, quam divitiæ; et ista omnia videntur, fides non videtur. Cui ergo similiorem putabimus Deum, visibilibus, an invisibilibus? pretiosis, an vilibus? De vilioribus loquar. Habes duos servos, unum deformem corpore, alium pulcherrimum; sed illum deformem fidelem, alterum infidelem. Dic mihi quem plus diligas: et video te amare invisibilia. Quid ergo, quando plus amas servum fidelem, licet corpore deformem, quam pulcrum infidelem, errasti, et fœda pulcris præposuisti? Utique non: sed pulcriora fœdis præposuisti. Contemsisti enim oculos carnis, et erexisti oculos cordis. Interrogasti oculos carnis, et quid tibi renuntiaverunt? Iste pulcher est, ille fœdus. Repulisti eos, eorum testimonium reprobasti: erexisti oculos cordis in servum fidelem, et (a) in servum infidelem: istum invenisti fœdum carne, illum pulcrum: sed pronuntiasti et dixisti, Quid fide pulcrius? quid infidelitate deformius?

Psal. 36. 4.

(a) Sic MSS. Editi autem, *et non in servum pulcrum*.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT IV. Justitia præ omnibus licitis delectationibus amanda.

4. Ergo præ omnibus voluptatibus, hoc est delectationibus etiam licitis, amanda est justitia. Si enim habes sensus interiores, omnes illi interiores sensus delectantur delectatione justitiæ. Si habes oculos interiores, vide justitiæ lumen: Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen. De illo lumine dicit Psalmus. Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte. Item si habes aures interiores, audi justitiam. Tales aures quærebat, qui dicebat, Qui habet aures audiendi, audiat. Si habes olfactum interius, Audi Apostolum: Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Si habes gustatum interius, audi: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus. Si habes tactum interius, audi quid sponsa cantet de sponso: Sinistra ejus sub capite meo, et dextera ejus amplectetur me.

Psal. 35. 10.
Psal. 12. 4.
Lucæ 8. 8.
2. Cor. 2. 15.
Psal. 33. 9.
Cant. 2. 6.

Justitiæ delectatio anteponenda ceteris delectationibus.

5. Exemplum ergo, ut dicere cœperam, hujus certaminis proponamus. Videamus, Fratres mei, quisnam sit; interrogo, et respondeat, quod dicturus sum, utrum sic delectetur justitia, ut eam ceteris ad hos sensus corporis pertinentibus delectationibus anteponat. Ecce delectat te aurum tuum, oculos tuos delectat: metallum est pulcrum, fulgentissimum, delectat. Pulcrum est, non nego: nam si pulcrum negavero, Creatori injuriam facio. Venit ergo tentator, et dicit tibi, Tollo tibi aurum, nisi dixeris pro me falsum testimonium: si autem dixeris, addo tibi. Decertant in te duæ delectationes: modo interrogo te quid præponas, quid te plus delectet, aurum, an veritas; aurum, an verum testimonium? An hoc lucet, et illud non lucet? Fides quæritur in vero testimonio. Aurum lucet, fides non lucet? Erubesce, habeto oculos: quod amabas in servo tuo, redde Domino tuo. Jam dudum enim cum interrogarem de duobus servis tuis, uno deformi fideli, alio pulcro infideli, quem magis diligeres; respondebas mihi juste, et præponebas, quod præponendum fuit. Redi in te, quia modo agitur de ipso te. Certe amasti servum fidelem: Dominus tuus indignus est, si te habeat servum fidelem? Et tu servo tuo fideli pro magno quid promittebas? Ut multum diligeres, summum præmium libertatis. Quid magnum promittebas fideli servo tuo? Libertatem temporalem. Nonne videmus multos servientes non egentes, et liberos mendicantes? Et exigebas ab eo fidem, cui promittebas libertatem: nec ei servas fidem, qui tibi promittit æternitatem?

CAPUT V. Justitia cum delectatione ex amore sectanda.

6. Longum est, per singulos corporis sensus excurrere: sed quod de oculis dixi, hoc de ceteris intelligite; et præponite delectationi carnis, delectationem mentis. Carnem quippe vestram delectant illicitæ voluptates: mentem vestram delectet invisibilis, pulcra, casta, sancta, canora, dulcis justitia, ut non ad eam timore cogamini. Si enim ad eam timore cogimini, nondum delectat. Peccare non debes, non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Hinc Apostolus dicit, Huma- Rom. 6. 19.

CLASSIS I. Florus ibidem.

num dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire (a) immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem; sic nunc » exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. » Quid dixi? Humanum dico: quod potestis portare, dico. Quando exhibuistis membra vestra iniquitati ad flagitia perpetranda, timore adducti estis, an delectatione invitati? Quid dicitis? Respondete nobis, quia et qui bene vivitis, male aliquando fortasse vixisti. Quando peccabatis, delectabamini in peccatis vestris; timor vos adducebat ad peccandum, an suavitas peccati respondebitis, suavitas. Ad peccatum suavitas adducit, et ad justitiam timor impingit? Probate vos, inspicite vos. Tollat aurum qui minatur: suavior est justitia, lucidior est justitia. Nonne det aurum qui promittit: præponenda est auro justitia, delectando præponenda est, fulgentior est, lucidior est, suavior est, dulcior est. Jam ergo si quis se probat, et in hoc certamine » superavit, audivit Apostolum dicentem, Huma» num dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sine dubio pepercit infirmitati: et nescio quid gratius minus idoneis dicere tentavit.

CAPUT VI. Pro justitia non solum contemnenda voluptas, sed etiam ferendus dolor.

7. Ecce, inquit, hoc dico quod capere potestis: Exhibuistis membra vestra deliciis illicitis, peccatorum suavitate ducti estis, ut illa faceretis; ducat vos ad recta facta suavitas et dulcedo justitiæ: amate justitiam, quomodo amastis iniquitatem. Digna est justitia, quæ a vobis impetret ut exhibeatis illi, quod exhibuistis iniquitati: hoc est, Humanum dico, hoc est, quod infirmitas vestra tolerare adhuc potest. Quid ergo suspendit Apostolus? quid distulit dicere? Quid distulit, dicam, si potero. Appende justitiam et iniquitatem: tantumne digna est justitia, quantum digna fuit iniquitas? Sic amanda est ista, quomodo amata est illa? Absit ut sic, sed et utinam vel sic. Ergo plus? Plus omnino. In iniquitate secutus es voluptatem, pro justitia tolera dolorem. In injustitia, inquam, secutus es delectationem, pro justitia tolera dolorem: hoc est plus. Ecce nescio quis ætatis lubricæ impudicus adolescens suavitate illiciente injecit oculos in conjugem alienam, amavit, cupit pervenire; quærit tamen latere: sic enim amat voluptatem, ut plus timeat dolorem. Quare quærit latere? Timet apprehendi, ligari, adduci, includi, produci, torqueri, occidi. Hæc omnia timendo, in illa appetitione suavitatis suæ latebras quærit: aucupatur absentiam mariti, ipsum adjutorem flagitii sui timet invenire, quia conscio se formidat implicare. Et videmus eum suavitate duci: sed suavitas illa non est tanta, ut vincat etiam timorem et dolorem timoremque pœnarum. Da mihi pulcram justitiam, da mihi fidei pulcritudinem: procedat in medium, ostendat se oculis cordis, inspiret fervorem amatoribus suis. Jam tibi dicitur, Frui me vis? Contemne quidquid te aliud delectat, contemne pro me. Ecce contemsisti, parum est illi: Humanum est hoc, propter infirmitatem carnis vestræ. Parum est ut contemnas quidquid te delectabat: contemne quidquid te terrebat; contemne carceres, contemne vincula, contemne equuleum, contemne tormenta, contemne mortem. Hæc vicisti, me invenisti. In utroque gradu amatores justitiæ vos probate.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VII. Martyres perfecti amatores justitiæ.

8. Invenimus forsitan aliquos qui præponant justitiæ delectationem voluptatibus et delectationi corporis sui: qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemque contemnet, putas est aliquis in vobis? Saltem cogitemus, quod profiteri non audemus. Quid cogitamus? Ubi cogitamus? Millia Martyrum adjacent oculis nostris, ipsi veri amatores perfectique justitiæ. De illis dictum est, *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis; scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur; patientia autem opus perfectum habet.* (Jacobi 1. 2.) Quid addi potest, ut opus perfectum habeat? Amat, ardet, fervet, calcat omnia quæ delectant, et transit: venit ad aspera, horrenda, truculenta, minantia, calcat, frangit, et transit. O amare, o ire, o sibi perire, o ad Deum pervenire. Qui animam suam amat, perdet illam; et qui perdiderit animam suam propter me, in vitam æternam inveniet illam. (Matth. 10. 39.) Sic armandus est amator justitiæ, sic armandus est amator invisibilis pulcritudinis. Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quæ » in aure auditis, super tecta prædicate. » (Ibidem 27.) Quid est, Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine? Quæ dico et auditis mente, dicite præsumentes. Et quod in aure auditis, super tecta prædicate. Quid est, In aure auditis? In secreto auditis; quia profiteri et confiteri adhuc timetis. Quid est ergo, super tecta prædicate? Domus vestræ, corpora vestra; domus vestræ, carnes vestræ. Ascende in tectum, calca carnem, et prædica verbum.

CAPUT VIII. Ex Deo est, si quid justitiæ habemus.

9. Sed prius, Fratres mei, plangite quod eratis, ut quod nondum estis, esse possitis. Hoc quod loquor magnum est. Et unde nobis magnum? Summum est, perfectum est, optimum est: unde nobis? Audite unde nobis: *Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec momenti obumbratio.* (Jacob. 1. 17.) Inde est quod habemus bonum, inde est quod nondum habemus. Non habetis? Petite, et » accipietis. Si vos, ait Salvator, si vos cum sitis » mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cælestis dabit bona petentibus se? (Matth. 7. 7 et 11.) Examinet se ergo omnis homo, et quidquid in se boni invenerit, quod pertineat ad justificationem nostram, agat gratias illi qui dedit; et agendo gratias illi qui dedit, ab illo petat et quod nondum dedit. Non enim tu in accipiendo proficis, et ille in dando deficit. Quantumlibet capaces fauces, capacem ventrem afferas; fons vincit sitientem.

(a) Am. Er. et MSS. *servire injustitiæ et iniquitati.*

CLASSIS I. — SERMONES DE SCRIPTURIS.

* SERMO CLX.

* Alias 11. inter editos ex Carthusiæ MSS.

De (a) *verbis Apostoli, 1. Cor. 1.* Qui gloriatur, in Domino glorietur. *Et de versu Psalmi 70.* In tua justitia erue me, et exime me.

1. Cor. 1. 31. Psal. 70. 3. — Glorietur homo in Domino, non in sua justitia.

1. Admoniti ab Apostolo sumus, ut *qui gloriatur, in Domino glorietur;* eique Domino cantavimus, *in tua justitia erue me, et exime me.* Hoc est ergo in domino gloriari, non in sua, sed in ejus justitia gloriari. Hæc autem justitia latuit eos, qui de sua justitia gloriantur. Et hoc maxime vitium apparuit in Judæis novum Testamentum recusantibus et in vetere homine remanentibus. Frustra et infructuose in suis codicibus legerant atque cantaverant, *In tua justitia erue me.* Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. (Rom. 10. 3.) Nemo ergo tamquam de sua justitia glorietur, etiamsi justus est. De sua quippe justitia glorianti dictum est, Quid enim habes quod non accepisti? (1. Cor. 4. 7.) Ergo *qui gloriatur, in Domino glorietur.* Quid enim securius, quam in illo gloriari, de quo nemo potest omnino confundi? Nam si gloriatus fueris in homine, potest inveniri aliquid in homine, immo multa inveniri possunt in homine, de quibus confundatur, qui in illo gloriatur. Cum autem audis non esse in homine gloriandum, utique nec in te: non enim tu non homo. Si ergo gloriaris in te, in homine gloriaris: et hoc est stultius et exsecrabilius. Quia si gloriatus fueris in homine justo aliquo vel alio sapiente, ille non in se gloriatur in quo tu gloriaris; tu autem si in te gloriaris, non sapiens, non justus es; si autem non oportet in homine sapiente gloriari, multo minus oportet in insipiente gloriari. Qui autem gloriatur in se, in insipiente gloriatur. Eo enim ipso insipiens convincitur, quia in se ipso gloriatur. Ergo *qui gloriatur, in Domino glorietur:* nihil tutius, nihil securius. Si potes, habes quod apprehendas, in Domino gloriatus non confunderis. Non enim aliquid reprehensionis inveniri potest in illo, *in quo* gloriaris. Ac per hoc et ille, qui non dicebat, In mea justitia erue me; sed *In tua justitia erue me:* hoc prius dixit, *In te speravi, Domine, non confundar in æternum.* (Psal. 70. 1.)

Judæi propriæ justitiæ opinione excæcati.

2. Numquid enim aliud est, in quo erraverunt Judæi, aut quo alio vitio ab Evangelica gratia extorres facti sunt, nisi uno illo de quo Apostolus non tacuit, quod paulo ante commemoravi? Testimonium, inquit, eis perhibeo, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. (Rom. 10. 2.) Ubi laudavit, etiam reprehendit. Unde ergo illi vitiosi? Quia utique quamvis zelum Dei habeant, non secundum scientiam. Et quasi consuleremus Apostolum, et diceremus, Quid est quod dixisti, non secundum scientiam? Quæ est ista scientia, quam illi non habent, qui tamen zelum Dei habent? Quam scientiam non habent, vis audire? Attende quod sequitur: Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Si ergo zelum Dei habes, et vis habere secundum scientiam, et pertinere ad Testamentum novum, ad quod Judæi propterea pertinere non potuerunt, quia zelum Dei non secundum scientiam habuerunt; agnosce Dei justitiam, et noli tuam velle constituere hanc ipsam, si quam habes: si bene vivis, si præcepta Dei facis, noli tuum putare; hoc est enim velle suam justitiam constituere. Agnosce a quo acceperis et habes quod accepisti. Non enim habes, quod non accepisti. Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Cum enim gloriaris, quasi non acceperis, in te gloriaris: et ubi est, *Qui gloriatur, in Domino glorietur?* Datum tene, sed datorem agnosce. Spiritum suum se daturum cum promitteret Dominus, Si quis sitit, inquit, veniat ad me, et bibat. Qui credit in me flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus. (Johan. 7. 37. et 38.) Unde in te hoc flumen? Recordare tuam pristinam siccitatem. Nisi enim siccus fuisses, non sitisses: si non sitisses, non bibisses. Quid est, si non sitisses, non bibisses? Nisi tu te inanem invenisses, in Christum non credidisses. Antequam diceret, Flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus: prius dixit, Si quis sitit, veniat et bibat. Ideo flumen habebis aquæ vivæ, quia bibis: non bibis, si non sitis: si autem sitiebas, quare tamquam de tuo flumine gloriari volebas? Ergo *qui gloriatur, in Domino glorietur?*

3. *Et ego*, inquit, *Fratres, veniens ad vos veni non in elatione verbi aut sapientiæ, annuntians vobis * mysterium Dei.* (1. Cor. 2. 1.) Dicit etiam, *Numquid dixi me scire aliquid in vobis, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum?* (v. 2.) Etsi hoc solum sciebat, nihil est quod nesciebat. Magnum est scire Christum crucifixum: sed ante oculos parvulorum tamquam involutum posuit thesaurum, *Christum*, inquit, *crucifixum.* Quanta habet intus iste thesaurus? Deinde alio loco, cum metueret quibusdam, ne per philosophiam et inanem fallaciam seducerentur a Christo, thesaurum scientiæ et sapientiæ Dei promisit in Christo. Cavete, inquit, ne quis vos seducat per philosophiam et inanem seductionem, secundum elementa mundi, non secundum Christum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. (Coloss. 2. 8. et 3.) Christus crucifixus, thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Nolite ergo, inquit, nomine sapientiæ decipi. Ad hoc involucrum vos advocate, hoc vobis ut evolvatur, orate. Stulte hujus mundi philosophe, quod quæris nihil est; * quem non quæris. Quid prodest, quia multum sitis, et fontem calcando pertransis? Contemnis humilitatem, quia non intelligis majestatem. *Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* (v. 8.) *Jesum Christum*, inquit, *crucifixum.* * *Non dixi aliquid me in vobis scire, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum:* (v. 2.) humilitatem ejus, quam irrident superbi, ut fiat in eis,

Seire Christum crucifixum magna sapientia.

* f. mysterium.

* Hic aliquid deest.

Psal. 118. 21.

(a) Meminit Possidius in Indiculo cap. 9. citatque Beda et Florus ad Gal. 6.

CLASSIS 1. Superbia hominem prohibet a fide in Christum.

Increpasti superbos; maledicti enim qui declinant a mandatis tuis. Et quod est mandatum ejus, ut credamus in eum, et diligamus invicem? In quem credamus? In Christum crucifixum. Quod non vult audire superbia, hoc audiat sapientia. Mandatum ejus est, ut credamus in eum. In quem? In Christum crucifixum. Hoc est mandatum ejus, ut credamus in Christum crucifixum. Hoc omnino: sed superbus iste, erecta cervice, tumenti gutture, elata lingua, inflatis buccis irridet Christum crucifixum. Maledicti ergo qui declinant a mandatis tuis. Quare irrident, nisi quia vilem vesticulam forinsecus circumdatam vident, latentem intus thesaurum non vident? Videt carnem, videt hominem, videt crucem, videt mortem, ista contemnit. Mane, noli transire, noli spernere, noli insultare. Exspecta, scrutare: forte est aliquid intus quod te multum

v. 9.

delectet. Si invenias *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*. Videt oculus carnem: est infra carnem quod oculus non videt. Audit auris tua vocem: est ibi quod auris non audivit. Adscendit in cor tuum, quasi de terrenis cogitationibus, homo crucifixus et mortuus: est illic quod in cor hominis non adscendit. Adscendunt enim in cor nostrum usitatæ cogitationes: Ascendit, inquit, in cor Moysi

Exodi 2. 11. * f. cogitatio.

visitare fratres suos; humana est ista * conditio. Et cum discipuli de ipso Domino dubitarent, et apud se ipsos dicerent, cum subito resurrexisse conspicerent, Ipse est, non est: caro est, spiritus est: hoc eis dicit, Quid cogitationes adscendunt in cor vestrum?

Lucæ 24. 38.

Humilitas crucis via ad celsitudinem.

4. Quæramus ergo, si possumus, non quod in cor nostrum possit adscendere, sed quo cor nostrum mereatur adscendere. Meretur enim in regnante glorificari, qui didicerit in crucifixo gloriari. Unde videns ipse Apostolus, non solum quo adscendat, sed etiam qua adscendat. Multi enim viderunt quo, nec viderunt qua: amaverunt celsitudinis patriam, sed ignoraverunt humilitatis viam. Sciens ergo Apostolus, et cogitans et præmeditans, non solum quo, sed etiam qua, (a) Mihi, inquit, absit gloriari, nisi

a

Gal. 6. 14. Beda et Florus ibidem.

in cruce Domini nostri Jesu Christi. Poterat dicere, in sapientia Domini nostri Jesu Christi; et verum diceret: poterat, in majestate; et verum diceret: poterat, in potestate; et verum diceret: sed dixit, in cruce. Ubi mundi philosophus erubuit, ibi thesaurum Apostolus reperit: non contemnendo vile involucrum, pervenit ad pretiosum involutum. Absit, inquit, mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Bonam sarcinam sustulisti, ibi totum est quod quæsisti; et quid ibi magnum lateret, ostendisti. Quale adjutorium? Per quem mihi, inquit, mundus crucifixus est et ego mundo. Quando

Ibidem.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

tibi crucifigeretur mundus, nisi pro te crucifigeretur per quem factus est mundus? Ergo *qui gloriatur, in Domino glorietur*. Quo Domino? Christo crucifixo. Ubi humilitas, ibi majestas; ubi infirmitas, ibi potestas; ubi mors, ibi vita. Si vis ad illa pervenire, noli ista contemnere.

Filii Zebedæi celsitudinem appetentes ad viam vocantur.

5. Audisti in Evangelio filios Zebedæi. Quærebant altitudinem, dicentes ut unus eorum sederet ad dexteram tanti patris-familias, alter ad sinistram. Magnam plane illi celsitudinem requirebant, magnam: sed quoniam postponebant qua, vocat eos Christus ab eo quo ire volebant, ad illud qua ire debebant. Quærentibus quippe tantam celsitudinem quid respondit? Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Quem calicem, nisi humilitatis, nisi passionis? quem bibiturus et in se transformans infirmitatem nostram ait Patri, Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Istos ipsos in se transformans, qui talem calicem bibere recusabant, et altitudinem quærebant, humilitatis viam negligebant, Potestis bibere, inquit, calicem, quem ego bibiturus sum? Christum quæritis excelsum; redite ad crucifixum. Vultis regnare et gloriari in sedibus Christi; prius discite dicere, Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi. (b) Hæc est doctrina Christiana, humilitatis præceptum, humilitatis commendatio, ut non gloriemur, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Nam non est magnum in Christi sapientia gloriari: magnum est in cruce Christi gloriari; unde tibi insultat impius, inde glorietur pius; unde insultat superbus, inde glorietur Christianus. Noli erubescere de cruce Christi: ideo in fronte tamquam in sede pudoris signum ipsum accepisti. Recole frontem tuam, ne linguam expavescas alienam.

Matth. 20. 22

Matth. 26. 39.

Gal. 6. 14. »

b

Circumcisio veteris Testamenti, crux novi signum.

6. Signum veteris Testamenti circumcisio in latenti carne: signum novi Testamenti crux in libera fronte. Ibi enim occultatio est, hic revelatio: illud est sub velamine, hoc in facie. Quamdiu enim legitur Moyses, velamen super cor eorum positum est. Quare? Quia non transierunt ad Christum. Cum enim transieris ad Christum, auferetur velamen: ut qui habebas in occulto circumcisionem, in fronte portes crucem. Nos autem revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem, inquit, transformamur, de gloria in gloriam, tamquam a Domini Spiritu. Ne hoc tibi tribuas, ne hoc tuum putes, ne ignorans Dei justitiam et tuam volens constituere, justitiæ Dei non sis subjectus. Transi ergo ad Christum, o qui gloriaris de circumcisione. Inde enim vis gloriam habere, quod verecundaris ostendere. (c) Signum est, verum est, a Deo præceptum est: sed occultationis signum est: Novum enim Testamentum in veteri velabatur:

2. Cor. 3. 15.

Ibidem 16.

Ibidem 18. » » »

c

(a) Florus ad Galat. 6. post citatum Sermonem qui nunc ordine est 27. subjungit hujusce Tractatus fragmentum ab istis verbis, *Mihi inquit absit gloriari etc.* cum hoc titulo, *Ex eodem Sermone*. Sed castigandus Florus ex Beda, qui id ibidem notat excerptum, *Ex sermone de Apostolo, Qui gloriatur in Domino glorietur*.

(b) Hic incipiebat Sermo alias 15. inter editos a Parisiensibus, qui hanc solum partem repererant in vetere Lectionario Carthusiano aut Germanensi ad diem Exaltationis S. Crucis.

(c) Ita in Germanensi Lectionario. At editi ex majoris Carthusiæ MSS. *Et signum verum est, a Deo præceptum est.*

CLASSIS I.

vetus Testamentum in novo revelatur. Ideo signum ab occulto transeat in manifestum, et incipiat esse in fronte quod latebat sub veste. Nam in eo signo Christum esse prænunciatum quis ambigat? Inde cultellus petrinus; Petra autem erat Christus. Inde octavus dies circumcisionis, et Dominicus resurrectionis. Ideo Apostolus inde transiens, inde veniens, transiens scilicet ad Christum, ut auferatur velamen, novit unde glorietur. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Quid enim prius dixerat? Neque enim qui circumcisi sunt, ii legem » custodiunt; sed volunt vos circumcidi, ut in ve» stra carne glorientur. Tu quid Apostole? Trans» fer signum ad frontem. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Chri» sti. (a) Hic habeo, inquit, quod ignorabam. Venit Testamentum novum, revelatum est quod occultabatur. Qui sedebant in umbra mortis, lumen ortum est eis. Revelatum est eis quod occultabatur: quod latebat, in aperto est. Venit ipsa petra, omnes nos spiritu circumcidit, et suæ humilitatis signum in Redemtorum fronte defixit.

1. Cor. 10. 4. v. Ser. 169. cap. 2. Gal. 6. 14. Ibidem 13. Isai. 9. 2.

Gloriatio sit in cruce Christi, non in nostra justitia.

7. Jam gloriatio in cruce sit Christi: non nos pudeat humilitatis excelsi. Quamdiu discretio ciborum, et carnis circumcisio? Quorum Deus venter, et gloria in pudendis eorum. Illis futura prænuntiabantur, jam facta credantur. Non simus ingrati ei qui venit, si expectavimus ut veniret. Sed unde Judæi ab hac gratia extorres, alieni, fugitivi? Quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Quam scientiam? Ignorantes, inquit, Dei justitiam, et suam volentes constituere: non tenentes Deum nisi in præceptis, et suis viribus se arbitrantes implere posse præcepta, adjutorium * devitarunt. Finis enim legis Christus, perfectio legis Christus, ad justitiam omni credenti. Et quid facit Christus? Ju» stificat impium. Credendo quippe in eum qui » justificat impium, non pium, sed impium; faciens pium, quem reperit impium: credenti ergo in eum, qui justificat impium, deputatur fides ejus ad justitiam. Si enim Abraham ex operibus justificatus est, tamquam ipse fecerit, tamquam sibi hoc ipse præstiterit; habet gloriam, sed non apud Deum. *Qui* autem *gloriatur*, *in Domino glorietur*; et securus dicat, *In tua justitia erue me, et exime me.* Eruit enim et eximit in se sperantes; non suis viribus, quod acceperint, tribuentes. Et hoc ipsum enim est sapientiæ, scire cujus est donum. Quis hoc dixit? Qui rogavit Deum, ut daret illi continentiam. Quæ justitia, quæ particula justitiæ impleri potest, sine aliqua continentia? Delectat enim peccare: nam si non delectaret, non fieret. Minus autem delectat justitia, aut non delectat aut minus quam dignum est, delectat. Unde hoc, nisi de languoribus animæ? Panis in fastidio est, et delectat venenum. Unde iste languor sanabitur, obsecro vos? Itane a nobismetipsis et per nosmetipsos? Qui omnes idonei fuimus vulnerare nos, quis nostrum est idoneus curare quod fecit? Sic et in ipsis delictis, quis non cum voluerit, vulnerat se? Sed non quis cum voluerit, sanat se. Sit ergo animus pius, sit fideliter Christianus, sit gratiæ non ingratus. Agnoscatur medicus: numquam se sanat ægrotus.

Philip. 3. 19. Rom. 10. 2. Ibidem 3. * f. Dei ignorarunt. Rom. 4. 5. Ibidem 2. Sap. 8. 21.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO CLXI.

* Alias 18. de verbis Apostoli.

De (b) *verbis Apostoli, 1. Cor. 6.* Nolite errare: neque fornicatores, neque idolis servientes... regnum Dei possidebunt. Nescitis quia corpora vestra membra Christi sunt? *etc.*

CAPUT I. Fornicatio fugienda. 1. Cor. 6. 15. Florus ibidem. Injuriam Christo facit fornicator.

1. Apostolum audivimus, cum legeretur, corripientem et coercentem humanas libidines, et dicentem, *Nescitis quia corpora vestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.* Corpora ergo nostra membra Christi esse dixit; quoniam Christus caput nostrum est, eo quod homo factus est propter nos: caput de quo dictum est, Ipse Salvator corporis nostri. Corpus autem ejus Ecclesia est. Si ergo Dominus noster Jesus Christus tantummodo animam humanam susciperet, membra ejus non essent nisi animæ nostræ: quia vero et corpus suscepit, per quod etiam caput est nobis, qui ex anima et corpore constamus; profecto illius membra sunt et corpora nostra. Si ergo unusquisque cupiens fornicari, vilescebat sibi, et in se ipso contemnebat se ipsum; non in se contemnat Christum: non dicat, Faciam, nihil sum: Omnis caro fœnum. Sed corpus tuum membrum est Christi. Quo ibas? Redi. Quo te tamquam præcipitare cupiebas? Parce in te Christo, agnosce in te Christum. *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* Meretrix est enim, quæ tibi ad adulterium consentit: et forte ipsa Christiana tollit membra Christi, et facit membra adulteri. Invicem in vobis contemnitis Christum, nec agnoscitis Dominum vestrum, nec cogitatis pretium vestrum. Qualis autem ille Dominus, qui servos suos fecit fratres suos? Sed parum erat fratres suos, nisi faceret membra sua. Itane tanta dignitas viluit? Quia tam benigne præstita est, non honor ei retribuitur? Si non præstaretur, desideraretur: quia præstita est, contemnitur?

Ephes. 5. 23. Col. 1. 18. Isai. 40. 6. 1. Cor. 3. 15.

CAPUT II. Fornicator in Spiritum sanctum injuriosus. 1. Cor. 6. 19.

2. Hæc autem corpora nostra, quæ dicit Apostolus membra esse Christi, propter corpus Christi, quod ex genere corporis nostri suscepit, hæc ergo corpora nostra dicit idem Apostolus templum esse in nobis Spiritus-sancti, quem habemus a Deo. Propter corpus Christi corpora nostra membra sunt Christi: propter inhabitantem Spiritum Christi, corpora nostra sunt templum Spiritus-sancti. Quid horum in te contemnis? Christum, cujus membrum es? an Spi-

(a) Lectionarium Germanense, *Hinc.* Quo quidem ex Lectionario habes quæ sequuntur deinceps post verba quod ignorabam. Reliqua enim deerant in editis ex majoris Carthusiæ MSS.

(b) Ex hoc Sermone quædam Florus ad 1. Cor. 6. et 7.

ritum sanctum, cujus templum es? Ipsam meretricem, quæ tibi consentit ad malum, non audes fortasse introducere in cubiculum tuum, ubi habes lectum tuum conjugalem: sed quæris aliquem abjectum in domo tua et turpem locum, in quo turpiter voluteris. Defers ergo honorem cubiculo uxoris tuæ, et non defers templo Dei tui? Non introducis impudicam, ubi dormis cum conjuge tua, et tu ipse is ad impudicam, cum sis templum Dei? Puto quia melius est templum Dei, quam cubiculum uxoris tuæ. Quocumque enim ieris, Jesus videt te; qui fecit te, et perditum redemit te, et pro mortuo mortuus est pro te. Tu te non agnoscis: sed ille a te oculos non avertit, non ad adjuvandum, sed ad puniendum.
Psal. 33. 16. Oculi enim Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum. Continuo subjecit, et terruit eos qui sibi malam securitatem dabant, qui sibi dicebant, Faciam: non enim Deus me tam turpia facientem dignatur attendere. Audi quid sequitur, cujus sis attende; quoniam quocum-
Ibidem 17. que ieris, Jesus videt: Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra me-
Psal. 141. 6. moriam eorum. Sed de qua terra? Ubi dicitur, Spes mea es tu, portio mea in terra viventium.

CAPUT III. Fornicatio excludit a regno Dei.

3. Forte enim malus, iniquus, adulter, impudicus, fornicarius gaudet quia facit, et senescit in quo libido non senescit, et dicit apud se, Certe verum est, Vultus autem Domini super » facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Ecce ego jam senui, qui ab ineunte ætate usque in hodiernum diem tanta committo, multos castos ante me sepelivi, multorum castorum funera juvenum ad sepulcrum ipse deduxi, et pudicis impudicus supervixi. Quid est quod dicitur, quia Vultus Domini super facientes ma- » la, ut perdat de terra memoriam eorum? Est » alia terra ubi non est impudicus, alia terra in
1. Cor. 6. 9, v. 10. regno Dei. *Nolite errare: neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri*, * *neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, regnum Dei possidebunt*. Hoc est, perdet de terra memoriam eorum. Multi enim talia committentes, spem sibi ponunt: propter eos qui perdite viventes spem sibi ponunt in regno Dei, quo non accessuri sunt, dictum est, perdet de terra memoriam eorum. Erit enim cælum novum, et terra nova, quam justi inhabitabunt. Ibi impii, ibi mali, ibi nequissimi habitare non sinunt. Eligat modo qui talis est, ubi desideret, habitare, cum tempus est ut possit mutari.

CAPUT IV. Habitationes duæ, in igne, aut in regno.

4. Duæ quippe habitationes sunt; una in igne æterno, alia in regno æterno. Puta quia in igne æterno aliter ille, aliter ille torquebuntur: ibi erunt tamen, ibi omnes cruciabuntur: minus
Matth. 10. 15. ille, plus ille. Quia tolerabilius erit Sodomæ in die judicii, quam alteri civitati: et quidam cir-
Matth. 23. 15. cumeunt mare et terram, facere unum proselytum, quem cum fecerint, faciunt eum filium gehennæ, duplo quam sunt ipsi. Puta quia alii duplo, alii simplo; puta quia alii plus, alii minus: non est regio ubi tibi eligas locum. Quæcumque ibi mitiora tormenta sunt, pejora sunt, quam quæ formidas in isto sæculo. Cogita quomodo tremas, si tibi aliquis calumnietur, ne mittaris in carcerem: et tu ipse contra te male vivis, ut mittaris in ignem? Contremiscis, conturbaris, pallescis, ad ecclesiam curris, episcopum videre desideras, ad pedes ejus volutaris. Quærit, quare? Libera me, inquis. Quid agitur? Ecce ille mihi calumniatur. Et quid facturus est? Domine concutior; Domine, in carcerem mittor; miserere mei, libera me. Ecce quomodo timetur carcer, quomodo timetur conclusio; et non timetur gehennæ exustio. Postremo quando augetur calamitas, et pressura sævit atrocior, et usque ad mortem sævit, quando bonum videtur homini ne moriatur, ne occidatur, debere succurri omnes clamant, adjutoria cuncta implorantur; subvenite, currite propter animam. Tota exaggeratio calamitatis est, quia dicitur, propter animam. Succurrendum est quidem, nec huic timori adjutorium denegandum: faciendum quod fieri potest, a quo potest.

Pro corpore quantum timetur.

CAPUT V. Mors animæ plus timenda quam corporis.

5. Verumtamen ego interrogare volo periclitantem, et isto nomine mea viscera commoventem; quoniam dicit, Curre propter animam. Facile huic ego respondeo, Ego quidem curro propter carnem tuam, utinam tu curreres propter animam tuam. Et tu noveris, quia propter corpus tuum curro, non propter animam tuam. Melius audio Christum vera dicentem, quam te timore falso murmurantem. Ipse enim Dominus
Matth. 10. 28. dicit, Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Certe propter animam tuam me vis currere: ecce quem times, et sub cujus comminationibus expallescis, non potest occidere animam tuam: usque ad corpus sævit, tu noli sævire in animam tuam. Ab illo occidi non potest, a te potest; non lancea, sed lingua. Inimicus qui te percutit, finit hanc vitam: Os autem quod mentitur, occidit animam. Sap. 1. 11. Ex his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciant quæ timere debeant. Timet enim carcerem, et non timet gehennam? Timet quæstionarios tortores, et non timet infernales angelos? Timet cruciatum temporalem, et non timet pœnas ignis æterni? Postremo timet ad modicum mori, et non timet in æternum mori?

Vita animæ et vita corporis unde.

6. Ille qui te occisurus est, quem times, quem exhorrescis, quem fugis, a cujus timore non sineris dormire, et ipsum in somnis si vides, cum dormieris, expavescis, quid est facturus tibi? Exclusurus est de carne tua animam tuam: anima tua exclusa quo eat, vide. Neque enim potest ille aliter carnem tuam occidere, nisi inde excludat animam tuam, per quam vivit caro tua. Præsentia quippe animæ tuæ caro vivit, et quamdiu in carne tua præsens est anima tua, necesse est ut vivat caro tua. Ille autem qui tuam mortem quærit, ejicere vult de carne tua vitam tuam, qua vivit caro tua. * Putas, non est aliqua vita, qua vivit ipsa anima tua? Est enim

* CAPUT VI.

A anima vita quædam, qua vivit caro tua. Putas nulla alia vita est, qua vivit ipsa anima tua; aut quomodo habet caro tua vitam, animam qua vivit caro tua, sic et ipsa anima tua, ut habeat aliquam vitam suam? et quomodo caro, cum moritur, exspirat animam vitam suam, sic et anima, quando moritur, exspirat aliquam vitam suam? Si invenerimus quæ sit hæc vita, non corporis tui, quod est anima tua; sed vita vitæ corporis tui, hoc est, vita animæ tuæ, si invenerimus eam, ex hac morte, qua times ne de carne ejiciatur anima tua, puto quia plus debes timere illam mortem, ne vita animæ tuæ projiciatur de anima tua. Breviter ergo dicam. Et

Anima vita Deus. 1. Cor. 6. 19. Rom. 5. 5.

quid multis teneor? Vita corporis anima est, vita animæ Deus est. Spiritus Dei habitat in anima, et per animam in corpore, ut et corpora B nostra templum sint Spiritus-sancti, quem habemus a Deo. Venit enim Spiritus ad animam nostram: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis: et totum possidet qui principale tenet. In te quippe illud principatur, quod melius est. Tenens Deus quod melius est, id est, cor tuum, mentem tuam, animam tuam, profecto per meliorem possidet et inferiorem, quod est corpus tuum. Sæviat igitur inimicus, minetur mortem, faciat si permittitur, excludat de carne animam tuam: anima tua non excludat a se vitam suam. Si recte plangis, et putas te miserabiliter dicere potenti inimico tuo, Noli ferire, parce sanguini

Eccli. 30. 24.

meo: non tibi dicit Deus, Miserere animæ tuæ placens Deo? Anima tua forte dicit, Roga illum, C ne feriat: nam dimitto te. Si enim percusserit, manere tecum non possum. Roga, ne feriat, si vis ut non te dimittam. Quæ tibi dicit, si vis ut non te dimittam? Tu ipse: tu enim qui loqueris, anima es. Si ergo percusserit carnem, tu fugis, tu exis, tu migras, jacet terra in terra. Ubi erit quod animavit terram? quod flatu Dei tibi datum est, ubi erit? Si non efflavit vitam suam, id est, Deum suum, in illo erit quem non perdidit, in illo erit quem non a se exclusit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi, Ferit, et dimitto te: non times Deum dicentem tibi, Peccas, et dimitto te?

CAPUT VII. Timor vanus et timor utilis.

7. De timore vano timorem utilem capiamos. Timor vanus est omnium hominum timentium amittere temporalia, quandoque migraturorum, et migrare trepidantium, volentium semper differre quod non possunt auferre. Vanus est iste timor hominum: et tamen est, et vehemens est, et resisti ei non potest. Hinc increpandi, hinc objurgandi, hinc plangendi, hinc lugendi homines, timentes mori, et nihil aliud agentes, nisi serius mori. Quare non agunt non mori? Quoniam quidquid agunt, non efficiunt ut non moriantur. Possunt autem aliquid agere, quo efficiant ut numquam moriantur? Nullo modo. Prorsus quidquid egeris, quantumcumque invigilaveris, quocumque fugeris, quælibet munimenta

(a) Plerique MSS. nondum delectatio boni.

A quæsieris, quibuslibet divitiis te redemeris, quibuslibet calliditatibus hostem fefelleris; non fallis febrem. Nihil enim aliud agis, ut non cito ab hoste moriaris, nisi ut serius aliquando a febre moriaris. Habes quod agas, ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus est, vita tua Christus est, vita tua Spiritus-sanctus est. Non illi places male agendo. Templum ruinosum non inhabitat, templum sordidum non ingreditur. Sed geme ad illum, ut mundet sibi locum; geme ad illum, ut ædificet templum sibi: quod tu destruxisti, ipse construat; quod tu exterminasti, ipse reformet; quod tu dejecisti, ipse erigat. Clama ad Deum, clama interius. clama ubi audit: quia et ibi peccas, ubi videt; ibi clama, ubi audit.

Timore pœnæ malum non faciens, nondum laudandus. 1. Cor. 6. 15.

B 8. Et cum timorem correxeris, et utiliter timere cœperis, non temporales cruciatus, sed æterni ignis supplicia, et ideo adulter non fueris: hinc enim loquebamur, propter Apostolum, qui dixit, *Corpora vestra membra Christi sunt*: cum ergo ideo adulter esse non cœperis, quia times ardere in igne sempiterno, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus, ut ante, sed tamen nondum laudandus. *Quid enim magnum est, timere pœnam? Magnum est, sed amare justitiam. Interrogo te, et invenio te. Tu inspice interrogationem meam sonantem, et fac de te ipso interrogationem silentem. Dico ergo tibi, Libidine cum victus habes consentientem, quare non committis adulterium? Et respondebis, Quia timeo gehennam, timeo supplicium ignis æterni, timeo judicium Christi, timeo societatem C diaboli, ne puniar ab illo, et cum illo ardeam. Quid? dicturus sum, Male times? quomodo tibi dicebam de adversario, quia quærebat corpus tuum occidere. Ibi enim recte dicebam, Male times, securum te fecit Dominus tuus, dicens, Nolite timere eos, qui corpus occidunt. Modo Luc. 12. 4.

* CAPUT VIII.

cum dicis mihi, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo: quid dicturus sum? Male times? vane times? Non audeo, quando quidem ipse Dominus ablato timore, subjecit timorem; et ait, ubi dixit, Nolite timere eos, qui cor- »
pus occidunt, et postea non habent quid faciant: »
sed eum timete, qui habet potestatem et corpus »
et animam occidere in gehennam ignis; ita dico »
vobis, hunc timete. Cum ergo Dominus timorem incusserit, et vehementer incusserit, et repetendo verbum comminationem geminaverit, dicturus ego sum, Male times? Ista non dicam. Plane time, nihil melius times; nihil est quod magis timere debeas. Sed interrogo te, Si non te videret Deus, quando facis, nec quisquam te convinceret in judicio illius, faceres? Tu te vide. Non enim potes ad verba omnia mea respondere, inspice te ipsum. Faceres? Si faceres, ergo pœnam times, castitatem nondum amas, caritatem nondum habes: serviliter times; formido est mali, nondum (a) dilectio boni. Sed time ta- a.
men, ut ista formido custodiat te, ut perducat

Gehennæ timor ad quid utilis.

ad dilectionem. Timor enim iste, quo gehennam times, et ideo mala non facis, continet te; et sic volentem peccare animum interiorem non sinit. Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis; littera est minans, nondum gratia juvans. Custodiat tamen te timor iste, dum non facis timendo, et (a) veniet caritas, intrat in cor tuum, et quantum illa intrat, tantum timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: caritas id agit, ut nolis facere, etiam si impune possis admittere.

CAPUT IX. *Caritas timorem a timore pellit, alium inducit.*

9. Dixi quid timeatis, dixi quid appetatis. Sectamini caritatem, intret caritas, admittite illam, timendo peccare, admittite amorem non peccantem, admittite amorem bene viventem. Illa, ut dicere cœperam, intrante, incipit timor exire. Quanto plus illa intraverit, tanto timor minor erit. Cum illa tota intraverit, nullus timor erit: quia perfecta caritas foras mittit timorem. (I. Johan. 4. 18.) Intrat ergo caritas, pellit timorem. Non autem intrat et ipsa incomitata. Habet secum suum timorem, quem introducit ipsa; sed illum castum, permanentem in sæculum sæculi. (Psal. 18. 10.) *Timor servilis. Timor castus.* Servilis timor est, quo times cum diabolo ardere: timor castus est, quo times Deo displicere. Considerate Carissimi, et ipsos humanos interrogate affectus. Timet servus offendere Dominum suum, ne jubeat eum verberari, jubeat in compedes mitti, jubeat carcere includi, jubeat eum, pistrino conteri. Hæc timens servus non peccat: sed quando senserit absentes oculos domini sui, nec habuerit testem a quo possit convinci, facit. Quare facit? Quia pœnam timebat, non justitiam diligebat. Vir autem bonus, vir justus, homo liber (nam solus justus est liber; Omnis enim qui facit peccatum, servus peccati est:) (Johan. 8. 34.) delectatur ipsa justitia: et si possit sine teste peccare, testem reformidat et Deum: et si possit audire Deum dicentem sibi, Video te cum peccas, non te damnabo, sed displices mihi: ille nolens displicere oculis patris, non formidolosi judicis, timet, non ne damnetur, non ne puniatur, non ne crucietur, sed ne offendat gaudium paternum, ne displiceat oculis amantis. Si enim amat ipse, et amantem sui dominum sentit, non facit quod displicet amanti se.

CAPUT X. *Vis impuri amoris.*

10. Lubricos et inhonestos (b) amatores attendite; si quis amore feminæ lascivus et nequam vestit se aliter quam illi placet, vestit se aliter quam amatæ suæ placet, aut ornat se aliter quam illi placet. Illa dixerit, Nolo habeas talem byrrhum; non habet: si per hyemem illi dicat, In (c) lacerna te amo; eligit tremere, quam displicere. Numquid illa cui displicet, damnatura est? numquid in carcerem missura? numquid tortores adhibitura? Hoc solum ibi timetur, Non te videbo: hoc solum ibi contremiscitur, Faciem meam non videbis. Si hoc impudica dicit et terret: Deus dicit, et non terret? Sane plurimum; sed si amamus. Si autem non amamus, non inde terremur; sed terremur ut servi, de igne, de gehenna, de atrocissimis tartareis minis, de exaggeratissimis diaboli angelis, ejusque suppliciis? Vel inde terreamur. Si illud minus amamus, vel illa timeamus.

CAPUT XI. *Virgines sacras amor facit.*

11. Non ergo fiant fornicationes. Templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. (I. Cor. 3. 16. et 17.) Licita sunt matrimonia, nihil amplius requiratis. Non enim grande onus impositum (d) est. Virginibus major amor imposuit majus onus. Virgines quod licebat noluerunt, ut plus placerent ei cui se devoverunt. Ambierunt illam majorem pulcritudinem cordis sui. Quid jubes? Tamquam dicerent, Quid jubes? Ne adulteræ simus, hoc præcipis? Amando te, plus faciamus quam jubes. De virginibus, ait Apostolus, præceptum Domini non habeo. (I. Cor. 7. 1. Florus ibidem.) Ergo quare hoc faciunt? Consilium autem do. Illæ autem amantes, quibus terrenæ nuptiæ viluerunt, quæ terrenos amplexus non desideraverunt, usque adeo acceptaverunt præceptum, ut non recusarent consilium: ut plus placerent, plus se ornaverunt. *Ornamenta feminarum.* Corporis enim hujus, id est exterioris hominis ornamenta quanto magis appetuntur, tanto sunt interioris majora detrimenta: quanto autem minus appetuntur ornamenta exterioris hominis, tanto magis moribus pulcris homo interior adornatur. Unde dicit et Petrus, Ornantes se in tortis crinibus. (I. Petr. 3. 3.) Cum enim dixisset, Ornantes se; quid aliud a carnalibus, quam visibilia ista ornamenta putarentur? Continuo tulit cogitationi quod cupiditas inquirebat. (I. Tim. 2. 9.) Non, inquit, in tortis crinibus, neque auro, vel margaritis, vel veste pretiosa; sed ille absconditus cordis homo, qui est ante Deum dives. Neque enim Deus divitias daret exteriori homini, et inopem relinqueret interiorem: dedit invisibili divitias invisibiles, et invisibilem ornavit invisibiliter.

CAPUT XII. *Virginum sacrarum amor.*

12. His ornamentis studentes Dei puellæ, sanctæ virgines, nec quod licebat appetierunt, nec quod cogebantur consenserunt. Multæ enim etiam parentum suorum contrarios conatus (e) igne superni amoris superaverunt. Iratus est pater, ploravit mater: non curavit illa, cui ante oculos versabatur speciosus forma præ filiis hominum. (Psal. 44. 3.) Ei quippe se ornari desideravit, ut tota ejus curam gereret. Quia quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo viro placeat: quæ autem innupta est, cogitat quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo. (I. Cor. 7. 34.) Videte quid sit amare. Non dixit, Cogitat ne damnetur a Deo. Adhuc enim iste timor ille servilis est, custos quidem malorum, ut abstineant se a malis, et abstinendo digni sint ad se admittere caritatem. Sed illæ non

(a) Sic Am. Er. et nonnulli MSS. At Lov. *et veniat caritas: intret in cor tuum.*

(b) MSS *amores.*

(c) Am. *In laterna.* Melius alii libri, *In lacerna.* Genus est vestis fimbriatæ et villoris.

(d) Lov. *impositum est virginibus, major amor imposuit majus onus virginibus. Quod licebat* etc. Correximus ad codices MSS.

(e) MSS. *ignitæ superni amoris.* Unus e Colbertinis, *ignitæ ardore superni amoris.* Florus *ignitæ superno amore.*

CLASSIS I. cogitant quemadmodum non puniantur a Deo, sed quomodo placeant Deo, pulcritudine interiore, decore occulti hominis, decore cordis, ubi illius oculis nudæ sunt: nudæ intus, non foris; integræ et intus et foris. Vel virgines doceant conjugatos et conjugatas, non ire in adulterium. Illæ faciunt plus quam licet, illi non faciant quod non licet.

* Alias fragmentum 5.

* SERMO CLXII.

De verbis Apostoli, 1. Cor. 6. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat.

FRAGMENTUM,

In Eugipii collectione repertum, et citatum a Floro ad 1. Cor. 6.

1 Cor. 6. 18. 1. Quæstio de epistola Corinthiorum beati Paulli apostoli, ubi dicit, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat:* nescio si possit ad liquidum dissolvi, quamvis possit, donante Domino, aliquid inde probabiliter dici: ita enim profunda est. Nam cum superius in eadem epistola Apostolus dice-
v. 9. ret, *Nolite errare: neque fornicatores, neque i-*
v. 10. *dolis servientes, neque adulteri,* * *neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Et paulo
v. 15. post, *Nescitis,* ait, *quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi,*
v. 16. *faciam membra meretricis? Absit.* * *An nescitis, quia qui adhæret meretrici, unum corpus est?*
v. 17. *Erunt enim,* inquit, *duo in carne una.* * *Qui*
v. 18. *autem adhæret Domino, unus spiritus est.* * *Fugite fornicationem.* Atque ibi subjunxit, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus pro-*
v. 19. *prium peccat.* * *An nescitis quia corpus vestrum, templum in vobis Spiritus-sancti est, quem ha-*
v. 20. *betis a Deo, et non estis vestri?* * *Empti enim estis pretio magno: glorificate et portate Deum in corpore vestro.* Cum ergo multa et horrenda in hoc capitulo prius enumerasset hominum peccata, quibus non dubitur regnum Dei; quæ tamen nonnisi per corpus perpetrari ab hominibus possunt; quod corpus utique jam fidelium, templum esse dicit Spiritus-sancti, quem habemus a Deo; ipsaque membra corporis nostri, membra esse asseverat Christi; de quibus arguendo et quodam modo interrogando, ait, *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* respondeatque sibi, *Absit:* subjungat adhuc et dicat, *Nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus est. Erunt enim, inquit, duo in carne una: qui autem adhæret Domino, unus spiritus est,* et concludat, *Fugite fornicationem.* Sequitur tamen ipse, et dicit, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui*

A *autem fornicatur, in corpus proprium peccat;* SERMON DE SCRIPTURIS.
quasi vero illa quæ dinumeravit peccata, dicens, *Nolite errare, neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt:* ista omnia facinora et flagitia, numquid * nonnisi per corpus fieri aut exerceri possunt? Quis hoc sani capitis homo negaverit? Totum quippe istum locum Apostolus, propter ipsum corpus jam emtum pretio magno, id est, Christi sanguine pretioso, templum Spiritus-sancti factum a Domino, ne talibus flagitiis pollueretur, sed potius inviolatum tamquam Dei habitaculum servaretur, agebat et defendebat. Quare ergo subjungere voluit hoc, unde difficilis quæstio nasceretur; id est, ut diceret, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat?* Cum sive ipsa fornicatio, sive alia hujusmodi, quæ nonnisi per corpus fiunt peccata turpitudini et fornicationi simillima, nonnisi per ipsum corpus gerantur atque exerceantur? Quid enim? poteritne esse quispiam (ut cetera superius memorata taceam,) fur, vel ebriosus, vel maledicus, vel rapax, extra operationem corporis hujus? Quamvis nec ipsa idololatria, neque ipsa avaritia, præter servitium corporis hujus poterit ad usum fructumque suum pervenire. Quid est ergo, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat?* Primum, quia in corpore isto homo constitutus, quidquid solo tantum animo poterit inique concupiscere, dici non potest extra corpus hoc hominem facere, cum constet eum carnali sensu et carnali prudentia hoc agere, isto adhuc circumseptum corpore. Nam et quod in Psalmo scriptum est, Dixit impius in corde suo, Non est Deus: idem beatus Paulus apostolus non potuit utique separare a corporali opere, illo loco ubi ait, Omnes adstabimus ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum. Quia videlicet nonnisi in corpore constitutus impius potuit dicere, Non est Deus. Ut taceam quod in alia epistola ipse Doctor gentium dicit, Manifesta autem sunt opera carnis: et ex-

* f. delendum non. Florus ad 1. Cor. 6.

B

C

Psal. 13. 1.

2. Cor. 5. 10.

D sequitur, Quæ sunt fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, invidiæ, ebrietates, et his similia; quæ prædico vobis, sicut prædixi, quia qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Numquid enim non videtur nobis extra corpus fieri cetera illa quæ ibi interposuit, æmulationes, animositates, dissensiones, invidias, hæreses? et tamen operibus carnis ista tribuit Doctor gentium in fide et veritate. Quid est ergo, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est?* et unum tantummodo fornicationis peccatum nominans, ait, *Qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat?*

Gal. 5. 19. etc.

2. Apparet igitur cuivis tardo et obtunso, quam sit ista quæstio difficilis: quam Dominus piæ intentioni nostræ, si aliquantulum dignatus fuerit dilucescere atque revelare, poterimus aliquid rationabiliter dicere. Videtur enim beatus Apostolus, in quo loquebatur Christus, aut exaggerare voluisse fornicationis malum super cetera omnia peccata, quæ etsi per corpus committantur, non tamen animum humanum concupiscentiæ carnali ita efficiunt obstrictum et obnoxium, quemadmodum in solo opere fornicationis corporalis, commisceri facit animum vis ingens libidinis cum ipso corpore, et unum cum ipso quodam modo adglutinari et devinctum esse; in tantum ut nihil aliud ipso momento et experimento hujus tam magni flagitii cogitare homini liceat, aut intendere, nisi quod sibimet addicit mentem, quam captivam subdit ipsa submersio, et quodam modo absorbitio libidinis et concupiscentiæ carnalis; ut hoc esse videatur quod dictum est, *Qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat*: quia tunc fit proprie et familiariter servum corporis cor hominis fornicantis, in tempore maxime ipsius nequissimæ operationis: in tantum ut ipse Apostolus inculcatius volens commendare cavendum hominibus hoc malum, dixerit, *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* Et exsecrans atque detestans responderit, *Absit. An nescitis*, inquit, *quoniam qui adhæret meretrici unum corpus est? Erunt enim, inquit, duo in carne una.* Numquid hoc posset dici de aliis atque aliis quibuscumque facinoribus hominum? Liberum est enim animo humano in aliis quibusque sceleribus, et unum aliquid eorum operari, et eo ipso tempore alibi cogitatione distendi: quod in fornicationis ipso opere atque tempore non licet animo, ad aliquid cogitandum liberum esse. Sic enim totus homo absorbetur ab ipso et in ipso corpore, ut jam dici non possit ipse animus suus esse; sed simul totus homo dici possit quod caro sit, et spiritus vadens et non revertens. Sic ergo possumus intelligere, quia *omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat*; ut videatur, ut dixi, Apostolus in tantum exaggerare voluisse fornicationis malum, ut in comparatione hujus fornicationis, cetera extra corpus habenda esse duxerit quæcumque peccata; solo hoc tantummodo fornicationis malo in corpus proprium peccari dixerit, quia majore libidinis ardore, quo superior nullus est, voluptas ipsius corporis tenet servum, efficitque captivum.

Solutio difficultatis. Cur sola fornicatio dicitur peccatum in corpus proprium.

Psal. 77. 39.

3. Hæc dicta sint de speciali fornicatione hujus corporis. Verum quia non solum fornicatio in sacris litteris specialiter, sed etiam generaliter arguitur et nominatur; conemur, Deo adjuvante, et hinc aliquid probabiliter dicere. Generalis igitur fornicatio aperte manifestatur in Psalmo, ubi dicitur, Quoniam ecce qui longe se faciunt a te, peribunt; perdidisti omnes qui fornicatur abs te. Ubi subsequenter, qualiter ista generalis fornicatio evadi et effugi possit, adjunxit dicens, Mihi autem adhærere Deo, bonum est. Ut exinde facile advertamus, illam esse generalem fornicationem animæ humanæ, qua non adhærens quisque Deo, adhæret mundo. Unde beatus apostolus Johannes dicit, Si quis dilexerit mundum, dilectio Patris non est in eo. Et apostolus Jacobus dicit, Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica est Deo? Breviter ergo definitum est, non posse habere dilectionem Dei, qui habuerit dilectionem mundi; et inimicum esse Dei, qui amicus esse voluerit mundi. Ad hoc etiam pertinet quod Dominus in Evangelio dicit, Nemo potest duobus dominis servire; aut enim unum odio habebit, et alterum diliget; aut unum patietur, et alterum contemnet. Et concludit, Non potestis Deo servire et mammonæ. Ista est ergo generalis, ut dictum est, animæ fornicatio, omnia omnino in se continens, qua non adhæretur Deo, dum adhæretur mundo: ut sic etiam intelligere valeamus, secundum istam generalem fornicationem, quod ait Apostolus, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat.* Quia si non fornicetur anima humana, adhærendo Deo, nec adhærendo mundo, quæcumque alia peccata, a concupiscentia carnali prorsus aliena potuerit pro ipsa fragilitate mortalitatis, vel ignorando, vel negligendo, vel obliviscendo, vel non intelligendo homo incurrere, hoc sit quod dictum est, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est*; quia nullum hic corporalis vel temporalis concupiscentiæ peccatum poterit reperiri; unde merito extra corpus esse quodlibet tale peccatum, dici videtur. Quod si adhærens mundo mundanus homo, longe se facit a Deo, fornicando ab ipso Deo, in corpus proprium peccat: quia corporali concupiscentia in quæque temporalia et carnalia, carnali sensu et prudentia humanus animus trahitur atque distrahitur, creaturæ serviens potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula.

Generalis fornicatio, qua non adhæretur Deo.

Psal. 72. 27.

Ibidem 28.

1. Johan. 2. 15.

Jacobi 4. 4.

Matth. 6. 24, etc.

4. Sic ergo, quantum mihi videtur, salva fide, intelligi potest utriusque fornicationis malum, tam specialis, quam universalis, in hoc uno capitulo tanti et tam magni doctoris, ubi ait, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat*: ut aut exaggeratio facta sit ab Apostolo hujus specialis fornicationis, qua in corpus proprium peccati recte intelligitur; quia nusquam sic totus homo corporis ipsius voluptati addicitur et ineffabiliter vel inevitabiliter affigitur, ut comparatione hujus tanti mali, cetera peccata extra corpus esse videantur, etiamsi per corpus exerceantur. Quemadmodum solius fornicationis vis quædam imperiosæ libidinis, conditioni suæ subdit, propriumque ipsius corporis mancipium pessimum facit, tempore maxime ipsius immundissimæ operationis, ut aliud quid præter quod agit in ipso corpore, non sit liberum humanæ menti vel cogitare, vel intendere. Si autem etiam generalem significare vo-

Apostoli interpretatio duplex.

luit Apostolus fornicationem, propter quam dixisse videatur, *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat:* sic accipiendum est et intelligendum, ut quisque dum non adhæret Deo, quia adhæret mundo, omnia temporalia diligens et concupiscens, merito in corpus proprium peccare dicatur, id est, universæ concupiscentiæ carnali deditus et subditus factus, tamquam totus creaturæ servus ab ipso Creatore alienus, per illam initium omnis peccati superbiam, cujus superbiæ initium est, ut scriptum est, apostatare a Deo. (Eccli. 10.15.) A quo generali fornicationis malo quisque alienus, quodcumque aliud peccatum potuerit ut homo corruptibilis adhuc et mortalis incurrere, hoc intelligatur extra corpus esse; id est, extra corporeæ et temporalis omnis concupiscentiæ malum, alienum esse, extra corpus, ut sæpe dictum est, esse. Tantummodo enim carnalis et generalis concupiscentiæ malo per omnia fornicatur anima a Deo, tamquam corporalibus et temporalibus desideriis et delectationibus illigata et devincta, in corpus proprium peccat, cujus universaliter concupiscentiæ serviens, inenrvatur mundo, et alienatur a Deo: quod est, ut dictum est, initium superbiæ hominis, apostatare a Deo. Propter quod generalis fornicationis cavendum malum, beatus Johannes admonet, dicens, (1. Johan. 2. 15. etc.) Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo; quoniam quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est ex Patre, sed ex mundo. Et mundus transit, et concupiscentia ejus. Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut ille manet in æternum. Ista ergo dilectio mundi, quæ universalem in se concupiscentiam continet mundi, generalis est fornicatio, qua peccatur in corpus proprium; eo quod omnibus corporalibus et visibilibus et temporalibus desideriis et voluptatibus humanus indesinenter servit animus, ab ipso Creatore universorum desolatus atque derelictus.

* SERMO CLXIII.

* Alias 5. de verbis Apostoli.

De verbis Apostoli, Galat. 5. Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne perfeceritis.

Habitus (a) in basilica Honoriana VIII. Kal Octobris.

CAPUT I. Templi antea profani dedicatio.

1. Si consideremus, Fratres, ante gratiam Domini quid fuerimus, et per gratiam Domini quid esse cœperimus; profecto invenimus, quia sicut homines in melius commutantur, ita etiam terrarum loca quæ prius contra Dei gratiam fuerunt, nunc Dei gratiæ dedicantur. Nos enim, sicut dicit Apostolus, templum Dei vivi sumus, propter quod dicit Deus, Inhabitabo in illis, et deambulabo. (2. Cor. 6.16.) Quæ autem hic simulacra fuerunt, figi noverant, ambulare non noverant. Deambulat autem in nobis præsentis majestatis, si latitudinem invenerit caritatis. Ad hoc nos exhortans Apostolus ait, Dilatamini, ne sitis jugum ducentes cum infidelibus. (Ibidem 15. et 16.) Si dilatemur, deambulat in nobis Deus: sed ut dilatemur, operetur ipse Deus. Si enim latitudinem caritas facit, quæ non novit angustias; videte quia Deus sibi in nobis latitudinem facit, ipso dicente Apostolo, Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. (Rom. 5. 5.) Propter hanc latitudinem, inquam, in nobis deambulat Deus.

CAPUT II.

2. Modo Apostoli epistola cum recitaretur, audivimus, *Spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne perfeceritis.* (Gal. 5. 16.) * *Caro enim concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis.* (v. 17.) Baptizatis dicebat: sed templum Dei adhuc ædificabat, nondum dedicabat. Videte Fratres mei, quemadmodum cum loca ipsa terrena in melius convertuntur, alia diruuntur atque franguntur, alia in meliores usus commutantur; sic et nos sumus. (In nobis, uti in profano templo, alia dejicienda, alia consecranda.) Opera carnis fuerunt in nobis. Audistis cum commemorarentur: *Manifesta autem sunt*, inquit, *opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ,* * *idolorum servitus, veneficia*, (v. 19.) (v. 20) non beneficia, id est, non a bonis dicta, sed a venenis; *contentiones, inimicitiæ, hæreses,* * *invidiæ, ebrietates, et his similia;* (v. 21.) dejicienda sunt, non mutanda: *quæ prædico*, inquit, *vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possibunt.* Ista in nobis, tamquam idola frangenda sunt. In usus autem meliores vertenda sunt ipsa corporis nostri membra, ut quæ serviebant immunditiæ cupiditatis, serviant gratiæ caritatis. (Florus ad Gal. 5.)

CAPUT III. Ædificatio per fidem, dedicatio per resurrectionem.

3. Sed videte quid dixerit, et diligenter advertite. Operarii Dei sumus, adhuc ædificatur templum Dei. In capite suo jam dedicatum est; quoniam Dominus resurrexit a mortuis, devicta morte, mortalitate consumta adscendit in cælum: quis scriptus de illo erat Psalmus dedicationis domus. Ideo post passionem dicit, Convertisti luctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum, et accinxit me jucunditate, ut psallat tibi gloria mea, et non compungar. (Psal. 29. 12, et 13.) Facta est ergo illa post passionem dedicatio in resurrectione. Ergo et nostra modo fit ædificatio per fidem; ut fiat et ipsa dedicatio per ultimam resurrectionem. Denique post istum Psalmum dedicationis domus, tibi ostenditur resuscitatio capitis nostri, alius est Psalmus post istum, non ante istum, cujus sic habet titulus: Quando domus ædificabatur post captivitatem. (Psal. 95. 1.) Recolite captivitatem, ubi antea fuerimus, quando totum mundum velut massam infidelium diabolus possidebat. Propter hanc captivitatem Redemtor advenit; pretium nostrum sanguinem suum fudit: fuso suo sanguine, captivitatis no-

(a) Sic in Romano codice MS. PP. Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem. Citat hunc Sermonem Florus ad 1. Cor. 15. et Gal. 5.

CLASSIS I. stræ instrumenta delevit. Lex, inquit Apostolus, A
Rom. 7. 14. spiritalis est, ego autem carnalis sum, venum-
» datus sub peccato. Antea sub peccato venumda-
» ti, sed postea gratia liberati. Post illam capti-
vitatem, domus modo ædificatur; et ut ædifice-
tur, evangelizatur. Sic enim incipit Psalmus ipse,
Psal. 95. 1. Cantate Domino canticum novum. Et ne putes
domum istam in uno angulo ædificari, sicut ædi-
ficant schismatici vel hæretici, adtende quod se-
» quitur: Cantate Domino omnis terra.

CAPUT IV. Novum canticum.

4. Cantate Dominum canticum novum: contra canticum vetus, Testamentum novum: quia prius
Col. 3. 9. Testamentum vetus: novus homo, ut deponatur
Ephes. 4.24. vetus homo. Exuite vos, inquit, veterem homi-
» nem cum actibus suis; et induite novum, qui se-
» cundum Deum creatus est in justitia et sancti-
» tate veritatis. Ergo, Cantate Domino canticum
» novum, cantate Domino omnis terra. Cantate, B
» et ædificate; cantate, et bene canite. Annuntiate

Salutare Dei Christus ab antiquis desideratus.

diem ex die salutare ejus: annuntiate diem ex die Christum ejus. Quid est enim salutare ejus, nisi Christum ejus? Pro isto salutari orabamus
Psal. 84. 8. in Psalmo, Ostende nobis Domine misericordiam
Lucæ 10.24. tuam, et salutare tuum da nobis. Desiderabant hoc salutare antiqui justi, de quibus Dominus dicebat discipulis, Multi voluerunt videre quæ vos videtis, et non potuerunt. Et salutare tuum da nobis. Dixerunt hoc antiqui justi, Salutare tuum da nobis: Christum tuum cum in hac carne vivimus, videamus. Videamus in carne, qui nos liberet a carne: veniat caro mundans carnem; patiatur caro, et redimat animam et carnem. Et salutare tuum, Domine, da nobis. In C hoc desiderio erat ille sanctus senex Simeon: in hoc, inquam, desiderio erat senex ille sanctus et de Deo bene meritus Simeon; sine dubio et
Simeon. ipse dicebat, Ostende nobis Domine misericor-
» diam tuam, et salutare tuum da nobis. In hoc
Lucæ 2. 26. desiderio, in talibus precibus responsum accepit, quia non gustaret mortem, nisi vidisset Christum Domini. Natus est Christus, veniebat ille, ille ibat: sed donec veniret ille, ille ire nolebat. Jam senectus matura excludebat, sed sincera pietas detinebat. At ubi venit, at ubi natus est, at ubi eum portari matris manibus vidit, et divinam infantiam pia senectus agnovit; accepit
Ibidem 29. eum in manus suas, et dixit, Nunc dimittis Do-
» mine servum tuum in pace; quoniam viderunt
» oculi mei salutare tuum. Ecce unde dicebat, O- D
» stende nobis Domine misericordiam tuam, et sa-
» lutare tuum da nobis. Impletum est desiderium
» senis, mundi ipsius senectute vergente. Ipse ad senem hominem venit, qui mundum veterem invenit. Ergo si mundum veterem invenit, au-
» diat mundus: Cantate Domino canticum novum,
» cantate Domino omnis terra. Destruatur vetustas, novitas surgat.

CAPUT V.

Psal. 95. 2. 5. Cantate Domino canticum novum, cantate Domino. Videte certamen ædificantium. Cantate Domino, benedicite nomen ejus. Bene nuntiate, quod est Græce evangelizate. Quid? Diem ex die. Quem diem ex die? Salutare ejus. Quem
Ibidem 3. diem ex die? Lumen ex lumine, Filium de Pa-

tre, salutare ejus. Annuntiate in gentibus glo- SERMONES DE SCRIPTURIS.
riam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus. Ibidem 4. et 5.
Ecce quomodo domus ædificatur post captivitatem. Terribilis est super omnes deos. Super quos deos? Quoniam omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. Sanctos fecit, Psal. 18. 2. etc.
Apostolos fecit. Quoniam cæli enarrant gloriam »
Dei. Non sunt loquelæ neque sermones, quo- »
rum non audiantur voces eorum. In omnem ter- »
ram exiit sonus eorum: quia omnis terra cantat canticum novum.

6. Audiamus ergo et Apostolum, architectum magistri: Ut sapiens, inquit, architectus funda- 1. Cor. 3. 10.
mentum posui. Audiamus ergo istum architectum, quædam nova construentem, quædam vetera dejicientem. *Spiritu*, inquit, *ambulate*, Florus ad Gal. 5. 16.
nova est ista constructio: *et concupiscentias carnis ne perfeceritis*, veterum est ista destructio. *Caro enim*, inquit, *concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis.* v. 17.
Adhuc enim ædificamini, nondum dedicamini. *Ut non ea quæ vultis faciatis.* * Quæ enim vultis? Ut omnino nullæ sint concupiscentiæ malarum et illicitarum delectationum. Quis sanctus non hæc velit? Sed non efficit: quamdiu hic vivitur, hoc non impletur. *Caro enim concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut ea quæ vultis facere*, ut nullæ sint in vobis prorsus rerum illicitarum concupiscentiæ, *non possitis.* Quid ergo restat? *Spiritu ambulate; et*, quia non potestis efficere ut concupiscentias carnis consumatis, *concupiscentias carnis ne perficiatis.* Consumere quidem illas atque finire, et penitus exstirpare omni modo velle debetis: sed quamdiu sunt in vobis, et est alia lex in membris vestris repugnans legi mentis vestræ, *concupiscentias carnis ne perfeceritis.* Quid enim vultis? Ut omnino non sint concupiscentiæ carnis. Non vos permittunt implere quod vultis; nolite eas permittere implere quod volunt. Quid vultis? Ut omnino non sint. Sed sunt. *Caro concupiscit adversus spiritum*: concupiscat spiritus adversus carnem. *Ut non ea quæ vultis faciatis*, id est, ut non sint in vobis ipsæ concupiscentiæ carnis: nec ipsæ faciant quod volunt, ut opus earum perficiatis. Si non tibi in totum ceditur, noli et tu cedere. Prius æquetur pugna, ut aliquando sit victoria.

* CAPUT VI. Lucta carnis et spiritus.

CAPUT VII. Victoria post resurrectionem.

7. Etenim procul dubio, Fratres mei, erit: credamus, speremus, amemus, erit aliquando victoria, in dedicatione domus, quæ modo ædificatur post captivitatem. Novissima enim ini- 1. Cor. 15. 26. et 53.
mica destruetur mors, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem. Præmeditamini verba triumphantium: Ubi est mors contentio tua? Triumphantium ista vox est, non pugnantium. Pugnantium autem vox est, Miserere mei Domine, quo- Psal. 6. 3. etc.
» niam infirmus sum: sana me Domine, quoniam
» conturbata sunt ossa mea, et anima mea turbata est valde; et tu Domine usque quo? Vide labo-

CLASSIS I. rantem in certamine. Et tu Domine usque quo? Quid est, Usque quo? Quo usque probes quis ego subvenio. Si enim cito subvenirem, luctamen non sentires: si luctamen non sentires, tamquam de tuis viribus superbires; et per istam superbiam numquam ad victoriam pervenires. Dictum est quidem, Adhuc te loquente dicam, Ecce adsum. Sed Deus et cum differt adest: et quod differt adest, et differendo adest: ne præproperam cum implet voluntatem, perfectam non impleat sanitatem.

Cur differtur victoria.

Isai. 58. 9.

CAPUT VIII.

2. Cor. 12. 7.

Medicamentum elationis in Paulo.

8. Non enim, Fratres mei, apostolo Paulo non aderat, qui cum certaret, ne extolleretur, timebat. In magnitudine, inquit, revelationum mearum ne extollar. Videte in conflictatione certantem, nondum in securitate triumphantem. In magnitudine revelationum mearum ne extollar. Quis dicit, Ne extollar? O terror, o tremor! Quis dicit, ne extollar? Cum tanta ejus verba sint retundentia elationem, compescentia tumorem, et dicit, Ne extollar? Parum est quia dicit, Ne extollar: videte medicamentum, quod sibi dicit appositum. Ne extollar, inquit, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ. O venenum, » quod non curatur nisi veneno! Datus est mihi » stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Caput cædebatur, ne caput extolleretur. O antidotum, quod quasi de serpente conficitur, et propterea theriacum nuncupatur! Serpens enim ille superbiam persuasit. Gustate, et eritis sicut dii: superbiæ persuasio ista est. Unde cecidit, inde dejecit. Merito ergo venenum » serpentis de serpente sanatur. Quid sit Aposto- » lus? Propter quod ter Dominum rogavi, ut au- » ferret eum a me. Ubi est, Adhuc te loquente dicam, Ecce adsum? Propter quod, non semel, sed iterum et tertio Dominum rogavi. Nonne tunc et ipse dicebat, Et tu Domine usque quo? Sed numquid quia differebat, ideo non aderat, et falsum erat, Adhuc te loquente dicam, Ecce » adsum? Quid enim? medicus quando [illegible] quod desideras, adest; quando secat non adest? Nonne sub medici ferramento clamas ut parcat; et quia magis adest, magis secat? Denique ut scias quia aderat, videte quid ter roganti responderit. Dixit, inquit, mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Ego, inquit, novi: medicus optimus. Ego, inquit, novi in quem tumorem pergat quod volo sanare. Quiesce, adhibeam quod scio. Sufficit tibi gratia mea: non tibi sufficit voluntas tua. Hæc erant utique verba certantis, et in certamine periclitantis, et divinum auxilium postulantis.

Theriacum. Gen. 3. 5.

Psal. 6. 4.

1. Cor. 12. 9.

CAPUT IX.

9. Triumphantis autem verba quæ erunt? Verba certantis, dum domus ædificatur: verba triumphantis, cum domus in ultimo dedicatur. Ubi est mors contentio tua? ubi est mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis est peccatum. Sic ista dicebat Apostolus, quasi ipse jam ibi esset. Denique post hæc verba, quæ constat esse

1. Cor. 15. 55.

A de futura perceptione, non de præsenti collocatione, quando quidem dicit, Tunc fiet: non modo fit, sed tunc fiet. Quid tunc fiet? Sermo qui scriptus est, Absorta est mors in victoriam. Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus? Tunc fiet ut nusquam sit aculeus mortis, nusquam possit inveniri peccatum. Quid festinas? Tunc fiet, tunc fiet. Mercatur in te humilitas, ut tunc in te fiat; ne superbia permittat ut vel tunc in te fiat. Tunc fiet. Modo interim dum pugnas, dum laboras, dum periclitaris, dic, dic, Dimitte nobis debita nostra. Dic omnino dum pugnas, dic, verum dic, ex animo dic: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Tu tibi diabolus eris. Nos ipsos

SERMONES DE SCRIPTURIS.

Florus ad 1. Cor. 15. »

Humilitate victoria obtinenda. Matth. 6. 12.

1. Johan. 1. » 8.

B seducimus, et veritas in nobis non est. Non enim verum dicimus, dicendo nos non habere peccatum; cum hic non simus sine peccato. Dicamus ergo veritatem, ut aliquando inveniamus securitatem. Sit veritas in pugna, ut adquiratur securitas in victoria. Tunc fiet, Ubi est mors aculeus tuus? Aculeus enim mortis est peccatum. »

10. Sed de lege præsumis, quia data est tibi lex, et datum est tibi præceptum. Bonum est tibi, ut Spiritus te vivificet, ne littera occidat. Volo ut velis; sed non sufficit ut velis. Adjuvandus es ut plene velis, et impleas quod velis. Nam vis videre quid valeat sine Spiritu adjuvante littera jubens? Ibi dixit. Cum dictum est, Ubi est mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis est peccatum: continuo subjunxit, Virtus au-

CAPUT X. Lex sine gratia 1. Cor. 3. 6.

1. Cor. 15. 55.

C tem peccati lex. Quid est, Virtus peccati lex? Non mala jubendo, vel bona prohibendo: immo vero mala prohibendo, et bona jubendo. Virtus » autem peccati lex: quia, Subintravit, inquit, lex ut abundaret delictum. Quid est, ut abundaret delictum? Quia ubi gratia non erat, auxit prohibitio desiderium: et cum quasi de (*a*) propria præsumitur virtute, factum est grande vitium. Sed quid fecit gratia? Ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia. Venit Dominus; totum quod de Adam traxisti, totum quod tuis pravis moribus addidisti, totum dimisit, totum delevit; orationem docuit, gratiam promisit; certamen indixit, laboranti subvenit, victorem coronavit. Itaque, inquit Apostolus, Lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bo-

»

» Rom. 5. 20.

a

Gratiæ beneficia

Rom. 7. 12. » etc.

D num. Quod ergo bonum est, mihi factum est » mors? Absit. Sed peccatum ut appareat pecca- » tum. Nam quando non prohibebaris, erat: sed non apparebat. Nam concupiscentiam, inquit, » nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces. » Occasione igitur accepta, peccatum per mandatum fefellit me, et per illud occidit. Ecce quid est, Littera occidit.

2. Cor. 3. 6.

11. Si vis ergo evadere legem minantem, ad Spiritum fuge adjuvantem. Quod enim lex imperat, fides sperat. Clama ad Deum tuum, adjuvet te. Non remaneas sub littera reus, sed Spi-

CAPUT XI. Necessitas divini adjutorii. 2 Cor. 15. 56.

(*a*) Aliquot MSS. *de proprio præsumitur virtus factum est* etc. Sic etiam Florus in MSS. qui tamen in editis habet, *virtus facta est grande vitium.*

CLASSIS I. ritu suo te adjuvet Deus: ne tibi similis sit superbus Judæus. Cum enim aculeus mortis esset peccatum, virtus autem peccati lex, quid ageret humana infirmitas, in qua fatigabatur voluntas? Velle, inquit, adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Quid ergo ageret? Ecce aculeus mortis peccatum, ecce virtus peccati lex. Sed lex subintravit, ut abundaret delictum. Si enim lex posset vivificare, omnino ex lege esset justitia. Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato. Quomodo conclusit? Ne vagareris, ne præcipitareris, ne mergereris; cancellos tibi fecit » lex, ut non inveniendo qua exires, ad gratiam convolares. Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio. Qui promittit, quod facit » promittit, non quod tu facis. Si tu facturus es» ses, prænuntiator esset Deus, non promissor. Sed conclusit, inquit, Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Audi, daretur. Quid superbis? Audi, daretur. Quid enim habes, quod non accepisti? Ergo quia aculeus mortis est peccatum, virtus autem peccati lex; et hoc de bona providentia Dei, ut concluderentur homines sub peccato, et quærerent adjutorem, quærerent gratiam, quærerent Deum, non de sua virtute præsumerent; ideo et hic cum dixisset, Aculeus autem mortis peccatum, virtus autem peccati lex: Quid times? quid laboras? quid sudas? Audi » quod sequitur: Gratias autem Deo, qui dedit no» bis victoriam per Dominum nostrum Jesum Chri» stum. Certe tu tibi das victoriam? Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

(Rom. 7. 18. — Rom. 5. 20. — Gal. 3. 21. et 22. — 1. Cor. 4. 7. — 1. Cor. 15. 56. — Ibidem 57.)

CAPUT XII. Invocandum Dei adjutorium.

12. Ergo cum cœperis laborare pugnans contra concupiscentias carnis, spiritu ambula, spiritum invoca, donum Dei quære. Et si lex in membris repugnat legi mentis tuæ ex parte inferiori, id est, a carne, captivum te tenet sub lege peccati: et hoc emendabitur, et hoc transiet in jura victoriæ. Tu tantum clama, tu tantum invoca. Oportet semper orare, et non deficere. Invoca omnino, invoca adjutorium. Adhuc te loquente, dicit, Ecce adsum. Post intellige, et audis dicentem animæ tuæ, Salus tua ego sum. Cum ergo lex carnis repugnare cœperit legi mentis, et captivum te ducere in lege peccati, quæ est in membris tuis: orando dic, confitendo dic, Miser ego homo. Quid enim aliud est homo? Quid est homo, nisi quod memor es ejus? Dic, » Miser ego homo: quia nisi venisset Filius homi» nis, periisset homo. Exclama in angustiis, Quis » me liberabit de corpore mortis hujus? ubi lex » in membris meis repugnat legi mentis meæ. Condelector enim legi Dei secundum interiorem » hominem. Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Si hoc fideliter, si humiliter dicis; verissime respondetur, Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Conversi ad Dominum, etc.

(Luc. 18. 1. — Psal. 34. 3. — Rom. 7. 24. — Psal. 8. 5.)

(a) Ex eodem Sermone quædam transtulit Florus ad Gal. 6.

A

* SERMO CLXIV.

*Alias 22. de verbis Apostoli.

De (a) verbis Apostoli, Gal. 6. Invicem onera vestra portate. *Et de istis,* Unusquisque onus suum portabit. *Contra Donatistas, paulo post habitam Carthagine Collationem pronuntiatus.*

CAPUT I. Lex Christi a portantibus invicem onera sua impletur.

1. Omnes nos per Apostolum admonet veritas, ut invicem onera nostra portemus: et in eo ipso quo nos admonet, ut invicem onera nostra portemus, quo fructu id faciamus ostendit, adjungens et dicens, *Et sic adimplebitis legem Christi:* quæ non implebitur, nisi invicem onera nostra portemus. Quæ sint onera ista, et quemadmodum portanda sint, quoniam quidem omnes pro nostris viribus conari debemus implere legem Christi, adjuvante Domino conabor ostendere. Quod me demonstraturum esse proposui, mementote ut exigatis: et cum reddidero, non petatis. Hoc me demonstraturum esse proposui, adjuvante Domino intentionem meam et pro me orationes vestras, quæ sint onera quæ invicem nos jubet ut portemus Apostolus, et quemadmodum portanda sint. Hoc si fecerimus, illud ubi fructum posuit, sua sponte consequetur, ut impleamus legem Christi. (Gal. 6. 1.)

B

Onera distinguenda.

2. Dicit aliquis: Obscure enim Apostolus locutus est, ut tu coneris exponere, quæ sint ista onera, vel quemadmodum invicem sustinenda? Est illic quæstio, quæ nos cogit onera distinguere. Et in ipso quippe capitulo lectionis habes ibi positum, *Unusquisque autem proprium onus portabit.* Jam ergo occurrit sensibus vestris, Si unusquisque onus proprium portabit, quomodo dicit, *Invicem onera vestra portate?* Nisi quia onera distinguenda sunt, ne sibi contraria loqui putetur Apostolus. Non enim longe, non enim in alia epistola, non enim in hac ipsa longe superius aut inferius; sed in eo ipso loco, ita ut sibi sint eadem verba contigua, utrumque posuit, et quia unusquisque proprium onus portabit, et quod admonuit et hortatus est, ut invicem onera nostra portemus. (C — v. 5. — v. 2.)

CAPUT II. Onerum duo genera.

3. Alia ergo sunt onera, in quibus unusquisque proprium portat, nec portat cum alio alter, nec projicit in alterum; et alia sunt onera, in quibus recte dicis fratri, Porto tecum, aut Porto pro te. Si ergo distinctione opus est, non est facilis intellectus. Contra eos ergo qui putabant posse hominem contaminari peccatis alienis, respondit Apostolus, *Unusquisque onus proprium portabit.* Item contra eos quibus per hoc possit negligentia subintrare, ut quasi securi facti quod non contaminarentur peccatis alienis, neminem curarent corrigere, *Invicem onera vestra portate.* Breviter dictum, breviterque distinctum est: et quantum existimo, manifestationem veritatis non impedivit. Nam et breviter audistis, et cito intellexistis. Corda vestra non vidi: sed testes cordis voces audivi. Jam ergo tamquam de intel- (D)

lectis securi, aliquanto latius disseramus; non ut intelligendum insinuetur, sed ut quod intellectum est, commendetur.

Sua cuique onera peccata. Matth. 11. 28.

4. Onera quæ unusquisque sua portat, peccata sunt. Has detestabilium onerum sarcinas portantibus hominibus, et sub eis frustra sudantibus, Dominus dicit, Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Quomodo reficit peccatis oneratos, nisi indulgentia peccatorum? Concionator mundi, de quadam specula excelsæ auctoritatis exclamat, Audi genus humanum, audite filii Adam, audi genus laboriosum et infructuosum: video laborem vestrum, videte donum meum. Scio, laboratis et onerati estis; et quod est miserius, perniciosas sarcinas vestris humeris alligatis: ad hæc quod pejus est, onera addi vobis petitis, non deponi.

Concionator mundi, Christus.

CAPUT III. Onus avaritiæ.

5. Quis nostrum brevi tempore potest multiplicitatem et varietatem harum disserere sarcinarum? Tamen inde pauca commemoremus, et de his cetera conjectemus. Vide hominem oneratum sarcina avaritiæ, vide illum sub hac sarcina sudantem, anhelantem: sitientem, et laborando sarcinam addentem. Quid exspectas, o avare, amplectens onus tuum, et catenis cupiditatis alligans malam sarcinam sub humeros tuos? Quid exspectas? quid laboras? quid inhias? quid concupiscis? Nempe satiare avaritiam. O vota inania, et facta nequissima: exspectas ergo satiare avaritiam? Illa te potest premere, tu illam non potes satiare. An forte non est gravis? Usque adeo sub hac sarcina sensum etiam perdidisti? Non est gravis avaritia? Quare ergo te de somno excitat, quæ te aliquando etiam dormire non sinit? Et fortasse habes cum illa alterum onus pigritiæ, et ista duo nequissima onera secumque pugnantia premunt te, et dilaniant te. Non enim paria imperant, non enim similia jubent. Pigritia dicit, Dormi: avaritia dicit, Surge. Pigritia dicit, Noli pati frigidos dies: avaritia dicit, Tolera in mari etiam tempestates. Illa dicit, Quiesce: illa non sinit quiescere. Jubet, non solum Procede, sed et Naviga trans mare, quære terras quas ignoras. Merces in Indiam deportandæ sunt: non nosti linguam Indorum, sed intelligibilis videtur sermo avaritiæ. Venies ignotus ad ignotum; das, accipis, emis, portas; periclitatus pervenisti, cum periculis redis, exclamas in mari exagitatus tempestate, Deus libera me. Non audis respondentem. Quare? Misit te? Avaritia tibi jussit, ut adquireres quod non habebas: ego tibi jussi, ut sine labore ante ostium tuum pauperi dares quod habebas. Illa te ad Indos misit ad reportandum aurum: ego tibi ad ostium Christum posui, a quo emeres regnum cælorum. Laboras in jussione avaritiæ, in jussione mea non laboras. Ambo jussimus, non audisti me: cui obaudisti liberet te.

Onus pigritiæ.

CAPUT IV. Pro sarcinis cupiditatis suscipiendæ sarcinæ caritatis.

6. Quam multi has sarcinas portant? Quanti mihi modo contra ipsas sarcinas loquenti sub ipsis positi exclamant? Cum sarcinis intrarunt, cum sarcinis exeunt: avari ingressi sunt, avari discedunt. Ego loquendo contra istas sarcinas laboravi. Si clamatis, ponite quod portatis. Postremo me nolite audire, imperatorem vestrum audite clamantem, Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis. Non enim venitis, nisi laborare desinatis. Vultis ad me currere, sed cum gravibus sarcinis non potestis. Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam. Do veniam præteritorum peccatorum, tollam quod premebat oculos vestros, sanabo quod nocuit humeris vestris. Tollam quidem sarcinas sed inanes a sarcinis non dimittam: tollam sarcinas malas, et imponam bonas. Cum enim dixisset, Et ego vos reficiam; adjunxit, Tollite jugum meum super vos. Male te subjugaverat cupiditas, salubriter te subjuget caritas.

Matth. 11. 28. Ibidem 29.

7. Tollite jugum meum super vos, et discite a me. Si vobis viluit humanum qualecumque magisterium, discite a me. Christus clamat magister, unicus Dei Filius, solus verax, verus, veritas clamat, Discite a me. Quid? Quia In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, et omnia per ipsum facta sunt? Numquid hoc ab eo discere poterimus, mundum fabricare, cælum luminibus implere, diei noctisque vicissitudines ordinare, tempora et sæcula jubere percurrere, seminibus vim tribuere, animalibus terram replere? Nihil horum nos jubet discere magister cælestis: illa facit ut Deus. * Sed quia iste Deus et homo esse dignatus est, in eo quod Deus est, audi ut recreeris; in eo quod homo est, audi ut imiteris. Discite, inquit, a me; non mundum fabricare, et creare naturas: nec illa quidem alia quæ hic latens Deus, homo manifestus effecit; nec ipse dicit, Discite a me febres ab ægrotantibus pellere, fugare dæmonia, mortuos suscitare, ventis et fluctibus imperare, super aquas ambulare: nec hoc dicit, Discite a me. Hæc enim dedit quibusdam discipulis suis, quibusdam non dedit: hoc autem, Discite a me, omnibus dicit; ob hoc præcepto nemo se excuset, Discite a me, quoniam mitis sum, et humilis corde. Quare dubitas hanc sarcinam ferre? Hæc sarcina gravis est, humilitas et pietas? Hæc sarcina gravis est, fides, spes, caritas? Istæ enim humilem, istæ mitem reddunt. Et vide quia oneratus non eris, si ipsum audieris. Jugum enim meum lene est, et sarcina mea levis est. Quid est, levis est? Quid si habet pondus, sed minus? plus habet avaritia, minus justitia? Nolo sic intelligas. Hæc sarcina non est pondus onerati, sed alæ sunt (a) volaturi. Habent enim et aves pennarum suarum sarcinas. Et quid dicimus? Portant illas, et portantur. Portant illas in terra, portantur ab illis in cælo. Tu si misericordiam velis præbere avi, præsertim æstate, et dicas, Miseram istam aviculam onerant pennæ, et detrahas onus hoc; in terra remanebit, cui subvenire voluisti. * Porta ergo pennas pacis, alas accipe caritatis. Hæc est sarcina, sic implebitur lex Christi.

Christus magister quid a se discendum velit. Johan. 1. 1.

* CAPUT V.

Sarcina Christi levis.

Matth. 11. 30

8. Distincta sunt onera. Videte nunc, nescio

CAPUT VI.

(a) MSS. volaturi.

CLASSIS I. Cupiditatis aut caritatis quisque suæ onus portat.

quis avarus intrat: nosti illum avarum, stat tecum, et tu non es avarus; sed etiam misericors, das pauperi quod habes, non inhias in ea quæ non habes; audis dicentem Apostolum, Præcipe divitibus hujus mundi, non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: divites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. (1.Tim. 6. 17. etc.) Audisti, agnovisti, didicisti, tenuisti, fecisti. Fac quod facis, noli pigrescere, noli cessare. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. (Matth. 10. 22.) Bene fecisti homini, ingratus est homo: non te pœniteat bene fecisse, ne fundas pœnitendo quod implesti miserando: dic in corde tuo, Non videt iste in quem feci, videt ille propter quem feci; quia iste si videret, si ingratus non esset, sibi potius quam mihi prodesset. Ad Deum me teneam, quem non latet quod facio; non solum quod facio, sed etiam quo corde facio: illum sperem retributorem, qui facti mei non quærit testem. Talis es, et forte in populo Dei stat juxta te avarus raptor, inhians rebus alienis. Quem nosti talem, et fidelis est, vel potius fidelis vocatur, non eum potes de ecclesia pellere, non habes aliquem aditum castigando et corripiendo corrigere, accessurus est tecum ad altare: noli timere; *Unusquisque proprium onus portabit*. Memento Apostoli, ut securus accedas: *Unusquisque proprium onus portabit*. Tantummodo non tibi dicat, Porta mecum. Nam si cum illo communicare volueris avaritiam, onus non minuetur, sed duo gravabuntur. Portet ergo sarcinam suam, et tu tuam: quoniam quando ex humeris Dominus tuis talem sarcinam excussit, alteram imposuit; excussit cupiditatis, imposuit caritatis. Ergo secundum cupiditates * malus unusquisque sarcinam suam portat, malus malam, bonus bonam.

* f. suas.

9. Converte te jam et ad illud præceptum, *Invicem onera vestra portate*. Habes enim sarcinam Christi, unde portes cum altero onus proprium. Pauper est, dives es: onus illius paupertas est; tu tale onus non habes. Vide ne forte cum te interpellaverit pauper, tu dicas, *Unusquisque onus proprium portabit*. Hic alterum præceptum audi: *Invicem onera vestra portate*. Paupertas non est onus meum, sed est onus fratris mei. Vide ne divitiæ sint majus onus tuum. Nam non habes onus paupertatem, sed habes onus divitias. Si bene intendas, onus est. Ille alterum onus habet, tu alterum. Porta cum illo, et portet tecum, ut invicem onera vestra portetis. Quod est onus paupertatis? Non habere. Quod est divitiarum onus? Plus quam opus est habere. Et ille oneratus est, et tu oneratus es. Porta cum illo non habere, portet tecum plus habere; ut fiant æquales sarcinæ vestræ. Si enim dederis indigenti, minuis illi non habenti onus ipsius, quod erat non habere: si ei dede-

CAPUT VII. Onera quo communicanda. Paupertas, onus.

Divitiæ, onus.

A ris, incipit habere; minutum est illi onus, quod vocatur non habere: minuit et ipse onus tuum, quod vocatur plus habere. Duo ambulatis viam Dei in peregrinatione hujus sæculi: tu portabas sumtus magnos superfluos; ille autem sumtus non habebat: adhæsit tibi, comes tuus esse desiderans: noli negligere, noli spernere, noli relinquere. Non vides quantum portes? Nihil portanti et non habenti da inde aliquid, et comitem adjuvabis, et te relevabis. Apostolica sententia satis, quantum opinor, exposita est.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

10. Non vobis fumos vendant qui dicunt, Sancti sumus, non portamus sarcinas vestras, ideo vobis non communicamus. Majores isti portant sarcinas divisionis, majores portant sarcinas præcisionis, sarcinas schismatis, sarcinas hæ- B resis, sarcinas dissensionis, sarcinas animositatis, sarcinas falsorum testimoniorum, sarcinas calumniosarum criminationum. Istas sarcinas conati sumus, et conamur deponere de humeris fratrum nostrorum. Illi amant illas tenentes ad se, minores esse nolunt, quia ipsis sarcinis tumuerunt. Nam et qui ponit sarcinam, quam gestabat collo, quasi minor fit; sed pondus posuit, non staturam.

Donatistæ in schismate post collationem pertinaces.

11. Sed ego, inquis, non communico peccatis alienis. Quasi hoc tibi dicam, Veni, communica peccatis alienis. Non hoc dico, novi quid dicat Apostolus: sed illud dico, Propter peccata aliena, si vera essent, et non tua magis essent, gregem Dei mixtum ovibus et hœdis non desereres; aream Dominicam, quamdiu palea trituratur, C non relinqueres; retia Dominica, quamdiu bonos et malos pisces ad littus trahunt, non disrumperes. Et quomodo, inquis, ferrem quem novi malum? Nonne melius ipsum ferres, quam te foras efferres? Ecce quomodo ferres: Si adtenderes Apostolum dicentem, *Unusquisque proprium onus portabit*; liberaret te ista sententia. Non enim cum illo communicares avaritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit, Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. (1.Cor. 11. 29.) Sibi, non tibi. * Sane si judex es, si judicandi potestatem accepisti, ecclesiastica regula, si apud te accusatur, si veris documentis testibusque convincitur, coerce, corripe, excommunica, D degrada. Sic vigilet tolerantia, ut non dormiat disciplina.

* CAPUT VIII.

12. Sed damnatus est, inquiunt, Cæcilianus. Damnatus? A quibus? Primo absens, deinde a Traditoribus innocens. Allegata sunt ista, Gestis inserta, probata sunt. Enervare quidem vires veritatis conati sunt, et inanium nebulis (a) prosecutionem ejus serenitatem nebulare, quantum potuerunt, enisi sunt. Adfuit Dominus, vicit serenitas ejus nebulas eorum. Et videte quomodo nescientes absolverunt Ecclesiam orbis terrarum, cujus communione gaudemus, qualescumque in ea simus. Non ipsos nos, sed ipsam tue-

Cæcilianus absens et innocens damnatus. a

(a) Editi, *persecutionum*. Verius MSS. *prosecutionum*, id est litigationum.

CLASSIS I.

mur, defendimus, obtinemus, aream Dominicam defendendo, pro area Dominica clamo. Tu quis in ea sim, nolo cures: ventilabrum exspecta. Nolo, inquam, hoc cures: aut si curare vis, noli cum illo curare, ut possis fratrem sanare. Cura paleam, si potes: sed triticum noli relinquere, si paleam curare non potes. Excutiuntur aliquando de area Dominica et paleæ; interdum et grana, sed non longe. Sunt autem operarii boni, circumeunt aream, et ea quæ foris excussa sunt, quibusdam mundatoriis trahunt et revocant in aream, etsi trahendo, etsi cogendo. Mundatoris instrumenta sunt leges istæ mundanæ. Revoca, etiam cum terra trahe triticum, ne propter terram pereat triticum. Damnatus est, inquiunt, Cæcilianus. Damnatus est semel absens, ter absolutus est præsens. Respondimus eis; et homines indociles, quantum potuimus, breviter de suis factis admonuimus, et diximus, Quid recitatis contra Cæcilianum concilium septuaginta Episcoporum, sententias in absentem proferentium? Plures prolatæ sunt a Maximianistarum concilio contra absentem Primianum. Diximus, Absens ab illis damnatus est Cæcilianus, absens ab istis damnatus est Primianus. Quomodo isti non præjudicant absenti Primiano, sic et illi præjudicare non potuerunt absenti Cæciliano.

Matth. 3. 12.

Leges Imperatorum contra Donatistas. Cæcilianus ter absolutus.

Primianus.

Donatistæ sua ipsorum sententia damnati.

13. Quid eos putatis in hac angustia respondisse? Quid enim dicerent? Qua evaderent inclusi retibus veritatis? Ut hæc retia violenter rumperent, quid dixerunt breviter et absolute pro nobis? Et quidem multa, et pene omnia pro nobis, sicut Gesta indicabunt, quæ jam proponenda Vestra Caritas lectura est. * Sed hoc loco rogo vos, et obsecro per Christum, ut teneatis, dicatis, in ore semper habeatis. Non potuit enim pro nobis brevior, et certior, et liquidior ferri sententia. Quid ergo dixit, cum hoc objiceremus, Sic non præjudicant isti Cæciliano, quomodo nec illi Primiano? Et ille * defensor illorum: Nec caussa caussæ præjudicat, nec persona personæ. O responsum breve, liquidum, verum! Non enim scivit quid dixit; sed Caiphæ similis, cum esset pontifex prophetavit: Nec caussa caussæ præjudicat, nec persona personæ. Si nec caussa caussæ, nec persona personæ præjudicat, ergo unusquisque sarcinam suam portat. Eat nunc et objiciat tibi Cæcilianum: non tibi cuicumque homini, sed ipsi orbi terrarum objiciat Cæcilianum. Quod cum facit, innocentem objicit innocentibus. Prorsus Gesta indicabunt liquidissime. Purgatus est Cæcilianus. Sed fac eum non purgatum, fac criminosum inventum: audi vocem tuam ab orbe terrarum, Nec caussa caussæ, nec persona personæ præjudicat. Anima hæretica, insanabilis, animosa, cum tu in te sententiam dicas, judicem * quid accusas? Si illum ego corrupi, ut judicaret pro me; te quis corrupit, ut damnares te?

* CAPUT IX.

* Indic. Collat. 3. c. 572.

Johan. 11. 49.

* Marcellinum.

(a) Sic MSS. Editi vero, *falsa prædicavimus, qui prædicantibus falsa credidimus.*

(b) Sic in Romano codice MS. PP. Cisterciensium. Citatur Sermo a Floro ad Rom. 9, et ad Ephes. 5.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT X. Donatistas quid in errore detineat.

14. Utinam hæc aliquando cogitent, vel serò cogitent, vel detumescente animositate cogitent, ad se redeant, se interrogent, se discutiant, sibi respondeant, pro veritate non timeant eos, quibus falsitatem diutissime vendiderunt. Ipsos enim timent offendere; erubescunt humanæ infirmitati, et non erubescunt invictissimæ veritati. Utique hoc timent, ne dicatur eis, Quare ergo nos decepistis? quare nos seduxistis? quare tanta mala et falsa dixistis? Respondere deberent, si Deum timerent, HUMANUM fuit errare, diabolicum est per animositatem in errore manere. Melius quidem erat, si nusquam erraremus: sed vel quod secundum est faciamus, ut errorem aliquando emendemus. Decepimus, quia decepti eramus: falsa (a) prædicavimus, qui prædicantibus falsa credidimus. Dicant suis, Simul erravimus, simul ab errore recedamus. Duces vobis fuimus ad foveam, secuti estis cum duceremus ad foveam, et nunc sequimini cum ducimus ad Ecclesiam. Possent ista dicere: indignantibus dicerent, iratis dicerent; aliquando et illi ponerent indignationem, amarent vel sero unitatem.

Patientia in ipsos exhibenda.

15. Nos tamen, Fratres, patientes circa illos simus. In fervore sunt et tumore oculi quos curamus. Non dico ut curare cessemus; sed ut non insultationibus ad majores amaritudines provocemus; rationem leniter reddamus, non de victoria superbe exsultemus. Servum enim Domini litigare non oportet, Apostolus dicit, sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, in modestia corripientem diversa sentientes: ne forte det illis Deus pœnitentiam, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur secundum ipsius voluntatem. Patienter ergo ferte, si sani estis patienter ferte, inquantum sani estis. Nam quis perfecte sanus? Cum Rex justus sederit in throno, quis gloriabitur mundum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Ergo quamdiu tales sumus, hoc nobis debemus, ut invicem onera nostra portemus. Conversi ad Dominum, etc.

2. Tim. 2. 24.

Prov. 20. 8. et 9.

* SERMO CLXV.

* Alias 7. de verbis Apostoli.

De verbis Apostoli, Ephes. 3. Peto non infirmari in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra *etc. deque gratia et libera voluntate, contra Pelagianos.*

Habitus (b) in basilica Majorum.

CAPUT I. Spes collocanda in Deo, non in viribus liberi arbitrii.

1. APOSTOLUM audivimus, Psalmum audivimus, Evangelium audivimus; consonant omnes divinæ lectiones, ut spem non in nobis, sed in Domino collocemus. *Peto*, inquit Apostolus, (c) *non infirmari in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Peto*, inquit, *non infirmari*, id est, ut non infirmemini, quan-

(c) In editis plerumque, non tamen semper, *vos non infirmari.* At in MSS. vix aliquando ponitur *vos*: quæ vox a Græco abest.

CLASSIS I.

do auditis me pati pro vobis tribulationes, quia hæc est gloria vestra. Petit ergo eos, ut non infirmentur; quod non faceret, nisi eorum vellet excitare voluntatem. Si enim responderent, Quid nos petis quod in potestate non habemus? numquid non viderentur sibi justum reddidisse responsum? Et tamen Apostolus, nisi sciret esse in eis voluntatis propriæ consensionem, ubi et ipsi aliquid agerent, non diceret, *Peto.* Et si diceret, Jubeo, nisi eos nosset adhibere posse jussioni suæ voluntatem, sine caussa hoc verbum de ejus ore procederet. Sed rursus sciens sine Dei adjutorio infirmam esse hominis voluntatem, non solum ne dicerent, Voluntatis arbitrium non habemus, dixit, *Peto:* verum etiam ne dicerent, Voluntatis arbitrium sufficit nobis, videte quid

Gratiæ et liberi arbitrii concursus.

v. 14. addidit, *Hujus rei gratia.* Cujus rei gratia, nisi
B quam supra dixerat, *Peto non infirmari in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra?* Quia ergo voluntatis habetis arbitrium, *Peto.* Quia vero vobis voluntatis non sufficit arbitrium ad implendum quod peto, *Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri*
v. 15. *Jesu Christi,* * *ex quo omnis paternitas in cœlo*
v. 16. *et in terra nominatur.* * *Ut det vobis.* Quid, *det vobis?* Quod peto a vobis, rogo det vobis. Peto enim a vobis, propter arbitrium voluntatis: rogo det vobis, propter auxilium majestatis.

CAPUT II. A Deo petitur hoc ipsum quod ab homine exigitur.

2. Sed Apostoli verba prævenimus. Adhuc fortasse exspectatis audire, qui textum ejusdem lectionis memoria non tenetis, utrum re vera ideo Apostolus pro ipsis ad Patrem genua flectat, ut det illis quod dixerat eis, *Peto.* Memen-
C tote ergo quid petierit ab ipsis. *Peto non infirmari in tribulationibus meis pro vobis:* hoc ab ipsis petit. Modo videte quid illis petit: *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ virtute corroborari.* Quid est aliud, nisi non infirmari? *Virtute corroborari,* inquit, *per Spiritum ejus.* Iste Spiritus gratiæ. Videte quid petit. Hoc a Deo petit, quod ab hominibus exigit: quia ut Deus velit dare, debes et tu ad accipiendum accommodare voluntatem. Quomodo vis accipere gratiam divinæ bonitatis, qui sinum non aperis voluntatis? *Det,* inquit, *vobis.* Non enim habetis, nisi det vobis. *Det vobis virtute corroborari per Spiritum ejus.* Si enim dederit vobis
D virtute corroborari, ibi dabit vobis non infirmari. *In (a) interiore homine* * *habitare Christum*
v. 17. *per fidem in cordibus vestris.* Totum hoc det vo-
v. 18. bis. *In caritate radicati et fundati,* * *ut prævaleatis comprehendere cum omnibus sanctis.* Quid comprehendere? Det vobis per Spiritum suum virtute corroborari, et habitare in interiore homine vestro Christum per fidem, atque ita in caritate radicati et fundati possitis comprehendere cum omnibus sanctis: quid? *Quæ sit latitudo, longitudo, altitudo, et profundum.* Altitudo quidem in Latina lingua utrumque significat: et

A quod sursum versus est, altitudinis nomen habet; et quod in profundum altum est, altitudinis nomen habet. Ideo bene respondit interpres ad id quod sursum altum est, altitudinem dicere: ad illud quod deorsum altum est, profundum dicere.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

* CAPUT III. In quatuor dimensionibus mysterium crucis.

3. Quid est ergo, Fratres mei, exponam hoc ego vobis. (b) Facilius forte si cuiquam sit, quid ergo? quia latitudinem, longitudinem, altitudinem, et profundum, quatuor ista quæ dicit Apostolus, minus idoneus sum vel comprehendere vel proferre, transibo ab hoc? An forte pulsabo, et ut vobis salubre aliquid proferam, vestris orationibus adjuvabor? Quid pergis corde homo Christiane, per latitudinem terræ, longitudinem temporum, altitudinem cœli, profunditatem abyssi? Quando ista comprehendis vel mente vel corpore? hoc est, sive cogitando sive carnis oculis intuendo, quando ista comprehendis? Ipsum audi Apostolum dicentem tibi: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Et nos in illa gloriemur, vel quia super illam incumbimus. In illa gloriemur omnes, o boni Fratres, in illa gloriemur. Ibi forte inveniemus et latitudinem et longitudinem, et altitudinem, et profundum. His enim Apostoli verbis crux quodam modo nobis ante oculos constituta est. Habet enim latitudinem, in qua manus figuntur: habet longitudinem, quod inde usque ad terram ducitur lignum: habet et altitudinem, quod ab ipso transverso, in quo figuntur manus, excedit aliquantum, ubi caput crucifixi ponitur: habet et profundum, hoc est quod in terra figitur, et non videtur. * Videte magnum sacramentum. Ab illo profundo quod non vides, surgit totum quod vides.

Florus ad Ephes. 3.

Gal. 6. 14.

* CAPUT IV.

Latitudo crucis.

4. Ubi ergo est latitudo? Confer te ad vitam moresque sanctorum, qui dicunt, Absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Invenimus in moribus eorum latitudinem caritatis: unde illos admonet ipse Apostolus, dicens, Dilatamini, ne sitis jugum ducentes cum infidelibus. Et quia ipse latus erat, qui eos ad latitudinem exhortabatur, audi quid dicat: Os nostrum patet ad vos, o Corinthii; cor nostrum dilatatum est. Latitudo ergo CARITAS est, quæ SOLA BENE OPERATUR. Latitudo facit, ut hilarem datorem diligat Deus. Si enim angustiam passus fuerit, tristis dabit: si tristis dabit, perit quod dabit. Opus est ergo latitudine caritatis, ne pereat quidquid boni facis. Sed quoniam ait Dominus, Ubi abundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum: da mihi et longitudinem; quæ est longitudo? Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Hæc est longitudo crucis, ubi totum corpus porrigitur: ubi quodam modo statur, quo stando perseveratur. Si ergo quæris, qui in cruce gloriaris, habere crucis latitudinem; habeto bene operandi virtutem. Si vis habere crucis longitudinem; habeto perseverandi longanimita-

2. Cor. 6. 13. et 14.
Ibidem 11.
2. Cor. 9. 7.
Matth. 24. 12.
Longitudo.
Matth. 10. 22.

(a) Lov. in interiorem hominem. At Am. Er. et MSS. in interiore homine: et sic legi solet apud Augustinum.
(b) Ita Benignianus MS. Editi vero sic, quod *facilius forte sit cuiquam, quam sibi sit quis. Quid ergo? Quia latitudinem etc.*

CLASSIS I. Altitudo. Sursum cor.

tem. Si autem vis habere crucis altitudinem; nosce quid sudias, et ubi audias, Sursum cor. Quid est, Sursum cor? Ibi spera, ibi ama: inde pete virtutem, ibi exspecta mercem. Nam si bene operaris, et hilariter tribuis, videris habere latitudinem. Si in iisdem bonis operibus usque in finem perseveraveris, videris habere longitudinem. Sed si omnia hæc non propter supernam mercedem facis, altitudinem non habebis; et illa jam nec latitudo erit, nec longitudo. Quid est enim habere altitudinem, nisi cogitare Deum, amare Deum, et gratis amare ipsum Deum adjutorem, ipsum spectatorem, ipsum coronatorem, ipsum præmii largitorem, postremo ipsum præmium deputare, non aliud ab ipso quam ipsum exspectare? si amas, gratis ama: si vere amas, ipse sit merces quem amas. An vero tibi cara sunt omnia, et vilis est ille qui condidit omnia?

Matth. 13. 11, et 12.

5. Hæc ut possimus, flexit genua sua pro nobis Apostolus, utique ideo ut detur nobis. Terret enim et Evangelium: Vobis datum est scire mysterium regni, illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei. Quis autem habet cui dabitur, nisi cui datum est? Qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Quis autem non habet, nisi cui non est datum? * Quare ergo illi datum est, et illi non est datum? Non me piget dicere, hoc est profundum crucis. De profundo nescio quo judiciorum Dei, quæ perscrutari contemplarique non possumus, procedit omne quod possumus. De profunditate, inquam, nescio qua judiciorum Dei, quæ inscrutabilia contemplari non possumus, perscrutari non valemus, procedit omne quod possumus. Quod possum, video: unde possim, non video; nisi quia et hoc hactenus video, quod novi esse a Deo. Quare autem illum, et non illum; multum est ad me, abyssus est, profundum crucis est; admiratione exclamare possum, disputatione demonstrare non possum. Quid possum exclamare de ista profunditate? Quam magnifica sunt opera tua, Domine! Gentes illuminantur, Judæi excæcantur. Quidam parvuli sacramento baptismatis abluuntur, quidam vero parvuli in morte primi hominis relinquuntur. Quam magnificata sunt opera tua, Domine! Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Et sequitur: Vir imprudens non cognoscit, et stultus non intelligit hæc. Quid non intelligit stultus et imprudens? Quia vel profundum est. Nam si stultus non intelligit, et sapiens intelligit, non est nimis profundum. Sed si sapiens intelligit quia profundum est, stultus non intelligit quia vel profundum est.

* CAPUT V. Profundum crucis, quod gratis aliis detur, aliis non detur.

Psal. 91. 6.

Error de animarum peccato ante corpus, unde. Florus ad Rom. 9.

6. Ideo multi de isto profundo quærentes reddere rationem, in fabulas vanitatis abierunt. Aliqui dixerunt, quod animæ sursum in cælo peccant, et secundum sua peccata ad corpora pro meritis dirigantur, et dignis ibi quasi carceribus includuntur. Ierunt post cogitationes suas; volentes disputare de Dei profundo, mersi sunt in profundum. Occurrit enim eis Apostolus, volens gratiam commendare, et elegit illos geminos in utero Rebeccæ, et dicit, Nondum enim natis, nec qui aliquid egerint boni aut mali. Vide quemadmodum tollit vanis hominibus phantasias conversationis animarum ante corpus in cælo. Si enim ibi jam conversatæ sunt, jam aliquid boni egerunt vel mali, et pro meritis suis ad corpora terrena (a) detrusæ sunt. Si placet contradicamus Apostolo, qui dixit, Nondum natis, nec qui aliquid egerunt boni aut mali. Hoc autem quia propter Apostoli evidentem sententiam respuit catholica fides, quod animæ in cælis prius vivant et conversentur, et illic recipiendorum corporum merita assumant modo isti * novelli non audent dicere.

SERMON. DE SCRIPTURIS

Rom. 9. 11.

* Pelagiani.

CAPUT VI. Mors nonnisi ex peccato.

Cor. 15. 22.

7. Sed quid dicunt? Aliqui (sicut audivimus) ipsorum ita disputant: Prorsus, inquiunt, pro meritis suis omnes homines moriuntur, quia peccaverunt; non enim esset mors, nisi veniens de peccato. Optime quidem et vere dictum est, Non esset mors, nisi veniens de peccato. Sed ego, cum hoc audio, ideo laudo, quia illam primam mortem intueor et illius primi hominis peccatum. Audio enim Apostolum: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur. Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors; et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Omnes enim unus fuerunt. Sic te audio dicentem mortem hominis de peccato esse? Non, inquit. Et quid dicis? Omnem hominem Deus immortalem creat (b) modo. Mirabilis novitas. Quid dicis? Prorsus, inquit, omnem hominem Deus immortalem creat. Quare ergo moriuntur parvuli infantes? Nam si dicam, Quare moriuntur grandes homines: dicturus es mihi, peccaverunt. Ergo de majorum ætate non disputabo: parvulorum infantiam contra te testem citabo. Non loquuntur, et convincunt: tacent, et quod dico probant. Ecce infantes in suis utique operibus innocentes sunt, nihil secum nisi quod de primo homine traxerunt habentes: quibus propterea est gratia Christi necessaria, ut in Christo vivificentur, qui in Adam mortui sunt; ut quia inquinati sunt generatione, purgentur regeneratione. Ipsos ergo testes citabo. Responde mihi, Quare moriuntur, si omnes homines immortales nascuntur, et quoniam peccant, ideo moriuntur? Quid putatis dici potuisse? Quæ aures ferant? Peccaverunt et ipsi. Ubi peccaverunt? Rogo te, quando peccaverunt? quomodo peccaverunt? Bonum et malum quid sit nesciunt. Peccatum accipiunt, qui præceptum non capiunt? Proba mihi peccatores infantes: quod dixisti, vere quia oblitus es quod fuisti, proba mihi peccata infantium. An quia plorant, peccant? quia motibus quasi mutorum animalium, molestias repellunt, voluptates accipiunt, ideo peccant? Si motus isti peccata sunt, ampliores peccatores in baptismo

Rom. 5. 12.

Parvulorum mors ex peccato primi hominis.

(a) MSS. *dirutæ sunt*.

(b) Verba in quibusdam libris sic interpunguntur: *immortalem creat. Modo mirabilis novitas*.

fiunt: quia cum baptizantur, vehementissime reluctantur. Quare illis in tanta reluctatione non imputatur peccatum, nisi quia nullum est adhuc voluntatis arbitrium?

Parvuli in utero extincti.

8. Sed aliud dico: isti quia nati sunt, ut arbitraris, peccarunt. Nam si non peccarent, inquis, non morerentur. Quid de illis dicis qui in utero moriuntur? O angustis! Et ipsi, inquit, peccarunt, ideo moriuntur. Mentiris, an falleris? Contradicit Apostolus, Nondum natis, nec aliquid agentibus boni aut mali. Magis Apostolum audio quam te: magis Apostolo credo quam tibi. Nondum natis, nec aliquid agentibus boni aut mali. Si autem hoc testimonium refellis, vade tibi potius ad illas vagationes, et dic, Quia in cœlo peccarunt, et inde in corpora præcipitantur. Non dico, inquit. Quare non dicis? Quia dicit Apostolus, nondum natis, nec aliquid agentibus boni aut mali. Si ergo non eos accusas in cœlo, quare accusas in utero? Ad utrumque respondet Apostolus, et eis respondet qui dicunt, In cœlo peccaverunt; et eis respondet qui dicunt, In utero peccaverunt, quia ad utrumque valent illa verba quæ * dicuntur, antequam nascerentur, nihil egisse vel boni vel mali. Quare ergo moriuntur? Et hic te auditurus sum, et non potius Magistrum gentium?

Rom. 9. 11.

* f. dicit.

CAPUT VII.

Rom. 5. 12.

Gratia parvulis et majoribus subveniens.

9. Dic mihi, Paule apostole, quare moriuntur? Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Ecce primus homo totam massam damnabilem fecit: veniat, veniat Dominus noster, secundus homo; veniat, veniat; ex alio tramite veniat, per virginem veniat; vivus veniat, mortuos inveniat: moriatur, ut morienti subveniat, mortuos ad vitam transferat, mortuos redimat a morte, servet vitam in (a) morte, occidat mortem de morte. Sola est ista gratia parvulorum, sola majorum: sola liberat pusillos cum magnis. Quare illum, et quare illum; quare non illum atque illum; nolo a me quæras. Homo sum; profundum crucis adverto, non penetro; expavesco, non scrutor. Inscrutabilia sunt judicia ejus, investigabiles sunt viæ ejus. Homo sum, homo es: homo erat qui dicebat, O homo, tu quis es qui respondeas Deo! Homo dicebat, homini dicebat. Audiat homo, ne pereat homo, propter quem Deus factus est homo. In hac ergo crucis profunditate, in hac rerum tanta obscuritate teneamus quod cantavimus: non de nostra virtute præsumamus, non ingenioli nostri viribus in hac quæstione aliquid arrogemus: Psalmum dicamus, cum Psalmo dicamus, Miserere mei Deus, miserere mei. Quare? Quia virtutem habeo qua te promerear? Non. Quare? Quia voluntatis arbitrium gero, unde gratiam tuam meritum meum præcedat? Non. Sed quare? Quoniam in te confidit anima mea. Magna scientia, ista confidentia. Conversi ad Dominum etc.

Gratiæ mysterium inscrutabile.

Rom. 11. 33.

Rom. 9. 20.

Psal. 56. 2.

(a) Am. Er. et plures MSS. in mortem: sed minus bene.

* SERMO CLXVI.

* Alias de Diversis 25.

Sermo de verbis Apostoli, Ephes. 4. Deponentes mendacium, loquimini veritatem: *et Psalmi 115.* Omnis homo mendax.

CAPUT I.

Ephes. 4. 25.

Mendacium prohibitum homini.

Psal. 115. 11.

1. Hanc sententiam, quam dixit Apostolus, *Deponentes mendacium, loquimini veritatem*, non esse contrariam illi sententiæ, quæ dicta est in Psalmo, *Omnis homo mendax*, si Dominus dat intellectum, breviter exponemus. Quid ergo est, *Deponentes mendacium, loquimini veritatem:* et, *Omnis homo mendax?* An impossibilia per Apostolum Deus jubet? Non. Quid ergo jubet? Audeo dicere: sed sine contumelia dictum accipiatis, quia et in me ipsum dico: hoc jubet Deus, ut non simus homines. Si enim dicerem, Jubet Deus, ut non sitis homines; acerbe forsitan acciperetis: et me itaque conjunxi, ne quis irascatur.

CAPUT II.

Homines cur objurgantur quod sint homines.

2. Plus enim dico Sanctitati Vestræ: invenimus Apostolum tamquam crimen objecisse hominibus, quia homines sunt: objurgans enim illos hoc dixit. Quomodo nos irati dicimus alicui, Pecus es: sic ille corripiens in flagello Dominicæ disciplinæ, objecit hominibus quia homines erant. Quid illos fieri volebat, quibus crimen erat quia homines erant? Cum enim sit inter vos, inquit, æmulatio et contentio; nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli; alius autem, Ego Apollo; nonne homines estis? Exprobrans et objurgans sit, Nonne homines estis? Quid ergo eos fieri volebat, nisi quod in Psalmo dicitur, Ego dixi, Dii estis et filii Altissimi? Hoc quidem dixit Deus: ad hoc enim vocat. Sed quid subjungit? Vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis. Et ibi opprobrium objectum est, cum dicitur, Vos autem sicut homines moriemini. Homo enim Adam, et non filius hominis: Christus autem filius hominis, et Deus. Ad mendacium vetus homo pertinet, id est, Adam; ad veritatem novus homo filius hominis, hoc est, Christus Deus. Si deponis mendacium, exue Adam; si loqueris veritatem, indue Christum: et non tibi erunt contraria quæ modo in Scripturis sunt posita. Quia et Apostolus exuendum hominem veterem et induendum novum monens, dicit, *Deponentes mendacium, loquimini veritatem:* et Psalmus illos admonebat et plangebat, qui nolentes exuere Adam et induere Christum, non novi homines, sed tantum homines esse cupiebant; qualibus dicitur, Nonne homines estis? Et in vos cadit quod dictum est, *Omnis homo mendax.*

1. Cor. 3. 3. et 4.

Psal. 81. 6.

In vetere homine mendacium, in novo veritas.

CAPUT III.

3. Si homo vis esse, mendax eris. Noli velle esse homo, et non eris mendax. Indue Christum, et eris verax: ut quæ locutus fueris, non tua sint quasi propria, et abs te instituta, sed illustrantis te et illuminantis veritatis. Nam si spoliaberis lumine, remanebis in tenebris tuis, et

CLASSIS I.

non poteris nisi mendacia loqui. Ait enim Ipse Dominus, Qui loquitur mendacium, de suo loquitur: quia *omnis homo mendax*. Qui ergo loquitur veritatem, et non de suo loquitur, sed de Dei. Non quidem ita, ut eum loqui dicamus aliena: fiunt enim sua, cum amat quod accipit, et gratias agit illi qui dedit. Nam si ablata fuerit homini illustratio veritatis, remanebit tamquam nudus indumento luminis, et non poterit nisi mendacia loqui. Hoc enim in illo remanebit, quod in Psalmo scriptum est, *Omnis homo mendax*.

Johan. 8. 44. Quomodo quæ Dei sunt, fiant nostra.

CAPUT IV. Vocatus es ut non sis homo, sed filius Dei.

4. Non est ergo unde quisquam calumnietur, et dicat mihi, Mentiar, quia homo sum. Dicam enim et ego fidentissime, Noli esse homo, ut non mentiaris. Ergo, inquit, homo non ero? Non utique. Ut enim non sis homo, ad hoc vocatus es ab illo, qui propter te factus est homo. Noli succensere. Non enim ita tibi dicitur, ut homo non sis, ut pecus sis: sed ut sis inter eos, quibus dedit potestatem filios Dei fieri. Deus enim Deum te vult facere; non natura, sicut est ille quem genuit; sed dono suo et adoptione. Sicut enim ille per humanitatem factus est particeps mortalitatis tuæ: sic te per exaltationem facit participem immortalitatis suæ. Age igitur gratias, et amplectere quod donatum est, ut merearis perfrui quo vocatus es. Noli esse Adam, et non eris homo. Si non homo, non utique mendax: quia *omnis homo mendax*. Et cum cœperis non mentiri, noli tibi tribuere et extolli, quasi ex tuo proprio: ne vento superbiæ, tamquam lucerna quæ aliunde accenditur, exstinguaris, et remaneas rursus in mendacio tuo. Nolite ergo mentiri, Fratres. Jam enim veteres homines eratis: accessistis ad gratiam Dei, facti estis homines novi. Mendacium ad Adam pertinet, veritas ad Christum. *Deponentes* ergo *mendacium*, *loquimini veritatem*, ut et caro ista mortalis quam adhuc habetis de Adam, præcedente novitate spiritus, mereatur et ipsa innovationem et commutationem tempore resurrectionis suæ: ac sic totus homo deificatus inhæreat perpetuæ atque incommutabili veritati.

Johan. 1. 12.

* SERMO CLXVII.

* Alias 24, de verbis Apostoli.

a *De verbis* (a) *Apostoli*, *Ephes. 5.* Videte quomodo caute ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

CAPUT I. Ephes. 5. 15. Florus ibidem. Dies mali unde.

1. Apostolum, cum legeretur, audistis: immo omnes audivimus, dicentem nobis, *Videte quomodo caute ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt*. Dies malos, Fratres, duæ res faciunt, malitia et miseria. Per malitiam hominum et miseriam hominum (b) ducuntur dies mali. Ceterum dies isti, quantum pertinet ad spatia horarum, ordinati sunt: ducunt vices, agunt tempora; oritur sol, occidit sol, transeunt tempora. Cui molesta sunt tempora, si homines sibi non sunt molesti? Ergo dies malos, sicut dixi, duæ res faciunt, miseria hominum, et malitia hominum. Sed miseria hominum communis est: non debet malitia esse communis. Ex quo enim lapsus est Adam, et de paradiso expulsus, numquam fuerunt dies, nisi mali. Istos pueros qui nascuntur, interrogemus, quare a ploratu incipiunt, qui (c) et ridere possunt. Nascitur, et statim plorat; post nescio quot dies ridet. Quando plorabat nascens, propheta suæ calamitatis erat: lacrymæ enim testes sunt miseriæ. Nondum loquitur, et jam prophetat. Quid prophetat? In labore se futurum, vel in timore. Et si bene vixerit et justus fuerit, certe in mediis positus tentationibus semper timebit.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. 2. Tim. 3. 12. Florus ibidem. Justi hic numquam sine persecutione. Gen. 19.

2. Quid ait Apostolus? Omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur. Ecce quia dies mali sunt, sine persecutione vivere hic justi non possunt. Qui inter malos vivunt, persecutionem patiuntur. Omnes mali persequuntur bonos, non ferro et lapidibus, sed vita et moribus. Numquid aliquis sanctum Lot persequebatur in Sodomis? Nemo illi molestus erat: et tamen inter impios vivebat, et inter immundos, superbos, blasphemos, persecutionem patiebatur, non vapulando, sed malos videndo. Quisquis me audis, et nondum vivis in Christo pie, incipe in Christo pie vivere, et probas quod dico. Denique Apostolus cum commemoraret pericula sua, Periculis, inquit, in mari, periculis in fluminibus, periculis in deserto, periculis in latronibus, periculis in falsis fratribus. Cetera pericula quiescere possunt, pericula a falsis fratribus quiescere usque in finem sæculi non noverunt.

2. Cor. 21. 6. » »

Florus ad Ephes. 5. Redimere tempus.

3. Redimamus tempus: quoniam dies mali sunt. Exspectatis a me forte scire, quid est tempus redimere. Dicturus sum quod pauci audiunt, pauci ferunt, pauci aggrediuntur, pauci agunt: tamen dicam, quoniam ipsi pauci qui me audituri sunt, inter malos vivunt. Redimere tempus, hoc est, quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid, ut Deo vaces, non litibus. Perde ergo: ex eo quod perdis, pretium est temporis. Certe quando pro tuis necessitatibus procedis ad publicum, das nummos, et emis tibi panem, aut vinum, aut oleum, aut lignum, aut aliquam supellectilem: das et accipis, aliquid amittis, aliquid adquiris, hoc est emere. Nam si nihil amittas, et habeas quod non habebas; aut invenisti, aut donatum accepisti, aut hereditate adquisisti. Quando autem aliquid amittis ut aliquid habeas, tunc emis: quod habes, emtum est, quod amittis, pretium est. Quomodo ergo perdis nummos, ut emas tibi aliquid; sic perde nummos, ut emas tibi quietem. Ecce hoc est tempus redimere.

CAPUT III.

4. Proverbium notum est Punicum, quod qui-

(a) Citat Florus ad Ephes. 5. et 2. Tim. 3.
(b) MSS. plerique, dicuntur. Sic etiam Florus.

(c) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. qui nec ridere possunt.

Proverbium Punicum cum Christi præcepto consentiens. Matth. 5. 40.

dem Latine vobis dicam, quia Punice non omnes nostis. Punicum enim proverbium est antiquum: Nummum quærit pestilentia, duos illi da, et ducat se. Numquid non hoc proverbium de Evangelio videtur natum? Nam quid aliud dixit Dominus, quam, Redimentes tempus, quando ait, Si quis vult judicio tecum contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium? Judicio vult tecum contendere, et tunicam tuam tollere, vult avocare te (a) litibus a Deo tuo: non habebis quietum cor, non habebis tranquillum animum, everteris cogitationibus tuis, irritaris adversus ipsum adversarium tuum. Ecce tempus perdidisti. Quanto ergo melius est ut nummum amittas, et tempus redimas? Fratres mei, in caussis vestris et in negotiis vestris, quando ad nos judicanda veniunt, si homini Christiano dico, ut pro tempore redimendo perdat aliquid suum; quanto majore cura et fiducia debeo dicere, ut reddat alienum? Ambos enim Christianos audio. Jam ille calumniosus, qui vult alteri facere * caussam, et tollere ab illo vel pro compositione, gaudet ad ista verba. (b) Apostolus dixit, *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt*. Facio ergo calumniam Christiano illi, velit nolit, dat mihi aliquid ut tempus redimat, quia Episcopum audivit. Dic mihi, si illi dicturus sum, Perde aliquid, ut sis otiosus; tibi non sum dicturus, Calumniose, perdite, fili diaboli, quare res alienas auferre moliris? Caussam non habes, et calumnia plenus es. Si ergo illi dixero, Illi da aliquid, ut recedat a calumnia; tu ubi eris, qui habebis de calumnia pecuniam? Ille qui propter vitandam calumniam tempus a te redimit, hic tolerat dies malos: tu autem qui de calumniis pasceris, hic habebis dies malos, et post istos habiturus es in die judicii pejores. Sed hoc forte rides, quia pecuniam rapis. Ride, ride, et contemne: ego erogem, veniet qui exigat.

* f. calumniam.

* SERMO CLXVIII.

* Alias 17. ex homiliis 50.

De verbis Apostoli, Ephes. 6. Pax fratribus, et caritas cum fide. *Sive de gratia Dei*, (c) *secundum Vasis electionis confessionem atque doctrinam, quoniam fides misericordiæ Dei donum est.*

CAPUT I. Filios fidei Abrahæ facit, qui promisit. Rom. 4. 20. etc. Gal. 4. 28. Gen. 22. 18.

1. Lectionibus, canticis, sermonibusque divinis, et quod est præcipuum, gratia sua ædificet Dominus cor vestrum; ut quod verum auditis, non audiatis ad judicium, sed ad præmium. Faciet hoc, quoniam qui promisit, potens est et facere. Ita credidit Abraham, dans gloriam Deo, unde et plenissime credens, quoniam quæ promisit potens est et facere. Magnum nostrum gaudium, nos promisit Abrahæ: nos promissionis filii sumus. Quando enim dictum est Abrahæ, In semine tuo benedicentur omnes gentes, nos promissi sumus. Ergo ipse nos fecit filios fidei Abrahæ, qui potens est facere quod promisit. Nemo dicat, Ego feci. Non enim promittit Deus, et facis tu. Potest autem recte dici, quia quæ promittis tu, facit Deus. Tu enim infirmus es, tu omnipotens non es. Quando ergo promittis, nisi Deus faciat, inanis est promissio tua. Dei autem promissio non pendet ex te, sed ex illo. Sed ego, inquis, credidi. Concedo. Verum dicis: tu credidisti, sed non tibi tu fidem dedisti. * Unde autem credidisti, nisi ex fide? Fides in te donum Dei est.

* CAPUT II.

2. Audi Apostolum ipsum (d) fidei disputatorem, et gratiæ magnum defensorem: audi eum dicentem, *Pax fratribus, et caritas cum fide*. Magna tria dixit, Pax, caritas, fides. A fine cœpit, ad initium terminavit. Initium est enim in fide, finis in pace. Qua enim credimus, ipsa est fides. Sed fides debet esse Christianorum, non dæmoniorum. Nam sicut dicit Jacobus apostolus, Et dæmones credunt, et contremiscunt. Et dæmones dixerunt Christo, Tu es Filius Dei. Confitebantur dæmones, quod non credebant homines. Illi tremuerunt, illi occiderunt. Quid enim, quia dixerunt dæmones, Tu es Filius Dei, scimus qui sis; ideo regnaturi sunt cum Filio Dei? Absit. Discernenda est ergo fides dæmonum a fide sanctorum. Plane discernenda vigilanter et diligenter. Nam et Petrus hoc dixit Domino dicenti, Quem me esse dicitis? Tu es Christus Filius Dei vivi. Et Dominus, Beatus es Simon Bar-jona. O Domine, hoc tibi dixerunt et dæmones: quare ipsi non sunt beati? Quare? Quia dæmones hoc dixerunt timore, Petrus amore. Ideo initium est a fide. Sed quali fide? Quam definivit Apostolus, Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides. Dic quæ fides? Quæ per dilectionem operatur. Hanc dæmones non habent fidem, quæ per dilectionem operatur: sed soli servi Dei, soli sancti Dei, soli fide filii Abrahæ, soli filii dilectionis, filii promissionis: ideo dicta est *et caritas*. Tria illa dicta sunt ab Apostolo, *Pax fratribus, et caritas cum fide*. *Pax fratribus*. Unde pax? *et caritas*. Unde caritas? *cum fide*. Si enim non credis, non amas. Dixit ergo Apostolus, sic incipiens a fine, et veniens ad initium: *Pax, caritas, cum fide*. Nos dicamus, Fides, caritas, pax. Crede, ama, regna. Si enim credis, et non amas; adhuc non discrevisti fidem tuam ab eis qui tremebant et dicebant, Scimus qui sis, Filius Dei. Ergo tu ama: quia caritas cum fide ipsa te perducit ad pacem.* Quam pacem? Veram pacem, plenam pacem, solidam pacem, securam pacem; ubi nulla pestis, nullus hostis. Ipsa pax est finis omnium desideriorum bonorum. *Caritas cum fide*: et si sic dicas, bene dicis, Fides cum caritate.

Ephes. 6. 23.

Fides Christianorum alia a fide dæmonum. Jacobi 2. 19. Marci 3. 12.

Matth. 16. 15. etc.

Gal. 5. 6. Fides filiorum Dei, cum caritate.

Fides initium salutis.

Marci 1. 13.

* CAPUT III. Pax vera.

3. Magna ergo bona commemoravit Apostolus, *Pax fratribus, et caritas cum fide*: * ma-

Omnia bona, et ipsa

(a) Am. Er. et MSS. *avocare te habet litibus etc.* Florus, *vult avocare te damno et litibus etc.*

(b) MSS. *Episcopus dixit.*

(c) Titulus in editis libris fuerat imprudenter confusus cum Sermonis exordio, quod ab istis verbis ducebatur, *Secundum vasis electionis confessionem etc.*

(d) MSS. *de fide disputantem.*

etiam fides a Deo est.
* De grat. et libero arb. c. 18.
2. Cor. 1.31.

gna bona. Sed dicat, unde bona ista: unde sunt, a nobis, an a Deo? Si dicis, a nobis; in te gloriaris, non in Deo. Si autem didicisti, quod ait et ipse Apostolus, Ut qui gloriatur, in Domino glorietur; confitere pacem, caritatem cum fide, non tibi esse nisi a Deo. Sed respondes mihi, Tu hoc dicis, proba quod dicis. Probo: Ipsum Apostolum testem vocabo. Ecce habetis: Apostolus dixit, *Pax fratribus, et caritas cum fide.* Ipse dixit. Quid ipse dixit? Vide, sequitur, *Pax fratribus, et caritas cum fide, a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo.* Quid ergo habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Nam si gloriatus est Abraham, ex fide gloriatus est. Quæ est fides plena et perfecta? Quæ credit ex Deo esse omnia bona nostra, et ipsam fidem. Iterum dicit Apostolus, Misericordiam consecutus sum. O confessio! Non ait, Misericordiam consecutus sum, quia fidelis eram; sed, ut fidelis essem, misericordiam consecutus sum.

1. Cor. 4. 7.
Fides plena.
1. Cor. 7.25.

CAPUT IV.
Gratia data infideli et persecutori crudeli.
Act. 7. 57.

4. Veniamus ad ejus primordia, videamus Saulum sævientem, spectemus furentem, spectemus odia anhelantem, sanguinemque sitientem. Spectemus, Fratres, eum, magnum spectaculum. Ecce post Stephani necem, post effusum testis Dei lapidibus sanguinem, ubi vestimenta servabat lapidantium, ut et in eorum etiam manibus lapidaret, tunc dispersi sunt fratres, qui erant Jerosolymis congregati; et ille sæviens cui parum erat vidisse, et fudisse sanguinem Stephani, accepit litteras a principibus sacerdotum, ut iret Damascum, et quoscumque ibi inveniret Christianos, vinctos adduceret. Et ibat. Hæc Pauli via erat, cujus via nondum erat Christus; adhuc Sauli, nondum Pauli. Ibat. Quid habebat in corde? Quid, nisi malum? Date mihi merita ejus. Si merita quæris, damnationis sunt, non liberationis. Ibat ergo sævire in membra Christi, ibat sanguinem fundere, ibat lupus pastor futurus: sic ibat. Non enim poterat aliter ire ad illa, propter quæ ibat. Et cum sic ambulat, cogitat, anhelat cædes; cum ducit pedes ejus ira, movet membra odium, dum pergit et ambulat, obtemperat mancipium crudelitati: et ecce vox de cælo, Saule, Saule, quid me persequeris? Ecce quare dixit, Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem. Erat infidelis; parum est, erat in ipsa infidelitate crudelis: sed misericordiam consecutus est, ut fidelis esset. Quid dicturus es Deo dicenti, Hoc volo? Ergo, Domine, ille qui tanta fecit, tanta mala in sanctos tuos facere cupiebat, tali eum misericordia dignum existimas? Hoc volo. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

Act. 9.
Act. 9. 4
1. Cor. 7.25.
Matth. 20. 15.

CAPUT V.
Et fides et oratio ex Dei gratia
Rom. 10.14.

5. Habete fidem: sed ut habeatis fidem, orate (*a*) fide. Sed orare fide non possetis, nisi fidem haberetis. Non enim orat, nisi fides. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? aut quomodo prædicabunt, si non mittantur? Ideo loquimur, quia missi sumus. Audite nos, audite illum per nos. Ergo ait aliquis, Invocamus Deum, ut det nobis perseverare in his bonis quæ habemus, et (*b*) addat bona quæ non habemus. Præcessit ergo fides quæ rogat. Certe totum dat Deus. Ut enim daret mihi, rogavi: ut rogarem, prius credidi. Ergo mihi dedi quod credidi, et Deus dedit quod credens oravi. Solvatur quæstio, non enim parva est. Hoc te video loqui, quia tu prior dedisti aliquid Deo, ut cetera daret tibi. Dedisti quippe illi fidem tuam, et orationem tuam. Et ubi est quod ait Apostolus, Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Ecce qualis vis esse. Ergo prior dedisti Deo, et hoc dedisti quod tibi non dedit Deus? Invenisti unde dares? Homo mendice unde habuisti? Ergo unde dares aliquid habuisti? Quid enim habes, quod non accepisti? Ergo de Dei das Deo: ex eo quod tibi dedit, a te accipit, Nam mendicitas tua, nisi ipse prior dedisset, inanissima remaneret.

Pelagiana objectio.
V. lib. de grat. et libero arb. c. 14.
Rom. 11.34. et 35.

Fidem donum Dei esse probat oratio facta pro Saulo infideli.

6. Audite unde hoc evidentius probetis. Ecce vos quia credidistis, accepistis: quid dicimus de eis qui nondum crediderunt, qualis erat Saulus, qui nondum crediderat? Accepit autem ut crederet: postea quam credidit Christo, tunc cœpit invocare Christum. Ab illo accepit ut crederet, et credendo invocaret, invocando cetera acciperet. * Quid putamus, Fratres? Saulus antequam crederet, orabant pro illo qui crediderant, an non orabant? Dicatur mihi, si non pro illo orabant, quare dixit Stephanus, Domine, ne statuas illis hoc peccatum? Orabatur et pro illo, et pro aliis infidelibus, ut crederent. Ecce nondum habebant fidem, et orationibus fidelium accipiebant fidem. Nondum habebant quod Deo offerrent; quia (*c*) nondum erant misericordiam consecuti, ut fideles essent. Denique postea quam Saulus iste conversus est, una voce elisus et levatus, elisus persecutor, levatus prædicator: postea quam cœpit evangelizare fidem, quam aliquando vastabat, quid de se dixit? Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ sunt in Christo: tantum autem audiebant, quia is qui aliquando nos persequebatur, nunc evangelizat fidem, quam aliquando vastabat; et in me magnificabant Deum. Numquid dixit, Et in me magnificabant me? Et in me, qui evangelizabam fidem, quam aliquando vastabam, non me magnificabant, sed Deum. Ergo ipse fecit, ut Saulus deposita tunica (*d*) veteri, peccatis pannosa, cædibus sanguinea, ut deposita ista tunica, acciperet tunicam humilitatis, et fieret de Saulo Paulus.

* CAPUT VI.
Act. 7. 59.
Gal. 1. 22. et 24.

CAPUT VII.
1. Cor. 15.9.
Paulus, id est modi-

7. Quid est Paulus? Minimus. Ego enim sum minimus Apostolorum. Ecce quid est Paulus. Paulum enim latine modicum est. Sic loquimur, quando dicimus, Post paulum video te: Paulo post

(a) Vox *fide* hoc et proximo loco redundare videtur.
(b) Sic MSS. Editi autem, et addere bona.
(c) MSS. quia misericordiam consecuti sunt, ut fideles essent.
(d) Sic MSS. At editi, tunica veteris peccati pannosa.

CLASSIS I. Sus, gratiæ in se collatæ prædicator.

fario illud. Quid est, paulo post? Modico post: post paulum, post modicum. Quare ergo Paulus? Quia modicus. Modicus, quia novissimus. Ego enim sum, inquit, novissimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Bene dicis: unde debuisti damnari, ab eo accepisti unde debeas coronari. A quo accepisti unde debeas coronari? A quo accepit, vultis audire? Nolite me, ipsum audite: Non sum, inquit, dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei; sed gratia Dei sum id quod sum. Ergo quod eras, iniquitate tua eras quod es, gratia Dei es. Et gratia ejus vacua in me non fuit. Ecce evangelizat fidem, quam aliquando vastabat: nec gratia ipsa vacat in illo, qui ait, In me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi. Observa, erigere te cœpisti. Ubi es Paule? Certe modicus eras. Plus omnibus illis laboravi. Dic unde? Quid enim habes quod non accepisti? Statim respexit: et cum dixisset, Plus omnibus illis laboravi; quasi expavit ad verba sua: et mox subjecit se humilem Paulum, Non autem ego, sed gratia Dei mecum.

(I. Cor. 15. 9. et 10.) (I. Cor. 4. 7.) (I. Cor. 15. 10.)

8. Ergo, Fratres mei, ut noveritis etiam fidem a Domino Deo esse nobis, * orate pro illis qui nondum crediderunt. Si quis habet amicum forte infidelem, moneo illum ut oret pro illo. Vere opus est ut ego illum moneam? Maritus Christianus est, uxor infidelis est: non orat pro uxore sua, ut credat? Uxor est Christiana, maritus infidelis est: non orat mulier religiosa pro marito suo, ut credat? Quando hoc orat qui orat, quid orat, nisi ut Deus det illi fidem? Ergo donum Dei est fides. Nemo se extollat, nemo sibi arroget, quasi sibi aliquid dederit. Qui gloriatur, in Domino glorietur.

(* f. oratis.) Oratur pro infidelibus, ut credant. (I. Cor. 1. 31.)

* SERMO CLXIX.

(* Alias 15. de verbis Apostoli.)

De verbis Apostoli, Philip. 3. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritui Dei servimus etc. Contra Pelagianos.

a Habitus (a) ad Mensam S. martyris Cypriani.

CAPUT I. 1. Ad Apostolicam lectionem aures et animum intendat Sanctitas Vestra, adjuvando nos b affectu (b) vestro apud Dominum Deum nostrum, ut ea quæ ille nobis revelare dignatur, ad vos apte atque salubriter proferre possimus. Ergo cum legeretur, audistis dicentem apostolum Paulum, *Nos enim sumus circumcisio, qui spiritui Dei servimus.* Scio plerosque codices habere, *Qui spiritu Deo servimus.* Quantum autem inspicere potuimus, plures Græci hoc habent, *Qui spiritui Dei servimus.* Sed non ibi quæstio est. Manifestum est enim utrumque, et congruum regulæ veritatis, quia et spiritui Dei servimus, et non carne, sed spiritu Deo servimus. Carne enim servit Deo, qui de rebus carnalibus sperat se placere Deo. Cum vero et ipsa caro ad bona opera spiritui subditur, spiritu servimus Deo:

(Philip. 3. 3.) Spiritu Deo servire, quid sit.

(a) Sic in Romano PP. Cisterciensium exemplari. Sermonem citat Florus ad Rom. 3. et 9. ad Ephes. 2. ad Philip. 2. et 3.

A quia carnem domamus, ut spiritus obtemperet Deo. Spiritus enim regit, caro regitur; nec spiritus bene regit, si non regatur.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

2. Cum ergo ait, *Nos sumus circumcisio;* videte quid voluerit intelligi in illa circumcisione, quæ in umbra data est significante, quæ remota est luce veniente. Cur autem non dixerit, Nos habemus circumcisionem; sed, *Nos sumus circumcisio:* sic accipite hoc voluisse Apostolum dicere, Nos sumus justitia. Circumcisio enim justitia est. Magis autem commendat, quod dicit dicendo nos esse justitiam, quam dicendo nos esse justos: ita tamen ut cum justitiam dicit esse, justos intelligamus. Non enim sumus illa incommutabilis justitia, cujus participes facti sumus: sed quemadmodum dicitur, Magna ibi juventus B est, pro multis juvenibus; sic dicitur justitia, ut intelligantur justi. Audite hoc ipsum evidentius, eodem dicente Apostolo, Ut nos, inquit, simus justitia Dei in ipso. Nos simus justitia, non nostra, sed Dei; ab illo accepta, non a nobis assumta; impartita, non usurpata; donata, non rapta. Cuidam enim rapina erat esse æqualis Deo: et quoniam quæsivit rapinam, invenit ruinam. Dominus autem noster Jesus Christus, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo. Cui enim æqualitas Dei natura erat, rapina non erat. Sed tamen semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, ut nos essemus justitia Dei in ipso. Si enim ille paupertatem vitaret, nos paupertate non careremus: Pauper enim ille factus est, cum dives esset; ut C illius paupertate, sicut scriptum est, nos ditaremur. Divitiæ illius quid nos facturæ sunt, cujus paupertas nos divites facit? Apostolus ergo non tibi negavit circumcisionem, sed exposuit; lucem prætendit, umbram removit.

(Circumcisio et justitia quomodo nos sumus.) (2. Cor. 5. 21. Justitia nostra ex Dei dono.) (Florus ad Philip. 2.) (2. Cor. 8. 9.)

3. *Nos sumus,* inquit, *circumcisio, qui spiritu Deo servimus, et gloriamur in Christo Jesu, et non in carne fidentes.* Respexit quosdam in carne fidentes: ipsi erant qui de carnis circumcisione gloriabantur. De quibus alio loco dicit, Quorum Deus venter est, et gloria in pudendis eorum. Intellige tu circumcisionem, et esto circumcisio: intellige, et esto. Intellectus enim bonus, sed omnibus qui faciunt eum. Non utique frustra octavo die jussus est infans circumcidi, nisi quia petra, qua circumcidimur, Christus erat. Cultellis enim petrinis circumcisus est po- D pulus: Petra autem erat Christus. Quare ergo octavo die? Quia in ebdomadibus idem primus qui octavus. Completis enim septem diebus, reditur ad primum. Finitur septimus, Dominus sepultus: reditur ad primum, Dominus resuscitatus. Domini enim resuscitatio promisit nobis æternum diem, et consecravit nobis Dominicum diem. Qui vocatur Dominicus, ipse videtur proprie ad Dominum pertinere: quia eo die Dominus resurrexit. Reddita est petra, circumcidantur qui volunt dicere, *Nos enim sumus circum-*

(CAPUT II. Circumcisio spiritalis gloriantium in Christo.) (Philip. 3. 19.) (Psal. 110. 10.) (Gen. 17. 12.) (Levit. 12. 3.) (Josue 5. 2.) (1. Cor. 10. 4. Circumcisio quare octavo die fiebat.) (Dominicus dies. Rom. 4. 25. Ephes. 2. 8. Florus ibidem.)

(b) Am. Er. et plerique MSS. *affectu apud Dominum Deum nostrum, ut ea quæ illic nobis etc.*

cisio. Traditus est enim propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. Justificatio tua, circumcisio tua, non est a te. Gratia salvi facti estis per fidem; et hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non ex operibus. Ne forte dicas, Promerui, et ideo accepi, Non putes te promerendo accepisse, qui non promerereris, nisi accepisses. Gratis præcessit meritum tuum: non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si gratia ex merito; emisti, non gratis accepisti. Pro nihilo, inquit, salvos facies eos. Quid est, Pro nihilo salvos facies eos? Nihil in eis invenis unde salves, et tamen salvas. Gratis das, gratis salvas. Omnia merita præcedis, ut dona tua consequantur merita mea. Prorsus gratis das, gratis salvas, qui nihil invenis unde salves, et multum invenis unde damnes.

Psal. 55. 8.

CAPUT III.

Philip. 3. 3.

1. Cor. 1. 31.

Fidere in carne.

v. 4.

4. *Nos* ergo, inquit, *sumus circumcisio*, *qui spiritui Dei servimus, et gloriamur in Christo Jesu.* Qui gloriatur, in Domino glorietur. *Et non in carne fidentes.* Et quid est, fidere in carne? Audite, inquit: *Quamquam ego*, inquit, *habeam fiduciam et in carne. Si quis alius in carne putat se habere fiduciam, magis ego.* Ne arbitremini, inquit, me hoc contemnere, quod non habeo. Quid magnum est, si homo abjectus, plebejus, ignobilis, contemnat nobilitatem, et tunc exhibeat veram humilitatem? *Quamquam ego*, inquit, *habeam fiduciam et in carne.* Ideo vos, inquit, doceo contemnere, quoniam videtis me habere quod contemnam: *Si quis alius in carne putat se habere fiduciam, magis ego.*

v. 5.

Paulo causa gloriandi in carne quæ fuerit.

5. Et audi in carne fiduciam: *Circumcisione octavi diei;* id est, non proselytus, non advena ad populum Dei, non major circumcisus, sed a parentibus natus Judæus, habeo circumcisionem octavi diei: *Ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum Legem Pharisæus.* Primarii quidam erant, et quasi ad nobilitatem Judaicam segregati, non contemtibili plebi commixti, qui dicebantur Pharisæi. Nam dicitur hoc verbum, quasi segregationem interpretari, quomodo in Latina lingua dicitur egregius, quasi a grege separatus. Fuerunt autem Israelitæ, id est, ex genere Israel, etiam illi qui separati fuerant a templo. Remansit autem ad templum tribus Juda, et tribus Benjamin. Tribus Levi in sacerdotibus, tribus Juda regia, et tribus Benjamin, hoc solum (*a*) remansit ad Jerusalem et templum Dei, quando facta est separatio illa in servo Salomonis. Non ergo leviter accipiatis quod ait, *tribu Benjamin:* inhærens Judæ, non recedens a templo. *Hebræus ex Hebræis, secundum Legem Pharisæus*, * *secundum æmulationem persequens Ecclesiam.* Inter merita sua commemorat quod fuerit persecutor: *secundum æmulationem*, inquit. Quam æmulationem? Non eram, inquit, piger Judæus: quidquid erat quod Legi meæ adversarium videretur, impatienter ferebam, acriter insequebar. Hæc apud Judæos nobilitas: sed apud Christum

Pharisæi.

Egregius.

3. Reg. 12.

v. 6.

quæritur humilitas. Ideo ibi iste Saulus, hic Paulus. Saulus a Saule nomen derivatur. Qui fuerit Saul, nostis: ipsius electa est statura (*b*) proceris. Sic eum describit Scriptura, quod supereminens esset omnibus, quando electus est ut ungeretur in regem. Non fuit sic Paulus, sed factus Paulus. Paulus enim parvus, ideo Paulus modicus. Ergo, *secundum æmulationem*, inquit, *persequens Ecclesiam*. Hinc intelligant homines, qualis apud Judæos fuerim, qui Christi Ecclesiam persequebar æmulatione traditionum paternarum.

1. Reg. 9. 2.

CAPUT IV.

Item. v. 6.

6. Addit, *Secundum justitiam quæ est in Lege, qua fuerim sine querela.* Novit Caritas Vestra, dictos esse sine querela ambulasse in omnibus justificationibus Domini Zachariam et Elisabeth. In omnibus, inquit Scriptura, justificationibus Domini ambulantes sine querela. Ecce hoc erat et Paulus noster, quando Saulus erat. In lege sine querela ambulabat: et quod in eo fuit sine querela, hoc de illo faciebat magnam querelam. Quid ergo putamus, Fratres, esse sine querela secundum justitiam, quæ in lege est, malum est? Si malum est, secundum justitiam quæ in lege est, esse sine querela; ergo aliquid mali est lex? Sed habemus eumdem Apostolum dicentem, Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum. Si lex sancta, ut mandatum sanctum, et justum, et bonum; secundum justitiam quæ est ex lege sancta, conversari sine querela, quomodo potest non esse bonum? quomodo potest non esse sanctum? An forte sanctum est? Audiamus ipsum Apostolum; videte quid dicat: *Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Christum damna esse duxi.* Damna sua dicit, et inter damna sua computat, quod in justitia, quæ est in lege, fuerit sine querela. *Verumtamen*, inquit, *et arbitror omnia damna esse propter eminentem scientiam Christi Jesu Domini nostri.* Attendo, inquit, laudes meas, comparo eminentiæ Domini nostri Jesu Christi. Illud sitio, hoc contemno. Parum est hoc: *Propter quem arbitror*, inquit, *omnia non solum detrimenta esse, verum et stercora existimavi esse, ut Christum lucrifacerem.*

Ambulare in lege sine querela.

Luc. 1. 6.

Rom. 7. 12.

v. 7.

v. 8.

CAPUT V.

Justitia ex lege cur a Christo removeat.

7. Quæstio major exorta est, o Paule! Si secundum justitiam, quæ in lege est, versabaris sine querela, et hoc in detrimentis tuis, in damnis, in stercoribus computas, ut Christum lucrifacias; ergo justitia illa a Christo prohibebat? Obsecro te, expone hoc paululum. Deo potius dicamus, ut illuminet et nos, a quo ipse illuminatus est, qui epistolam istam scripsit nobis, non atramento, sed Spiritu Dei vivi. Videtis, Carissimi, quam sit arduum, quam difficile intelligere hoc, cum constet legem sanctam esse, et mandatum sanctum, et justum, et bonum; constetque omnino inter fideles catholicos; ita ut nemo dissentiat, nisi qui non vult esse catholicus, hanc legem non datam nisi a Domino Deo nostro; secundum istam justitiam, quæ in lege

(*a*) Sic MSS. Editi vero, *remanserat in Jerusalem.*

(*b*) Lov. *procera.* Alii editi et MSS. *proceris.*

CLASSIS I.

est, conversari sine querela, impedimentum fuisse Apostolo, ne veniret ad Christum; nec enim venisse ad Christum, nisi hoc quod fuit secundum justitiam, quæ in lege est, sine querela, inter damna et detrimenta et stercora computasset. Sequamur ergo, et accedamus aliquantum, ne forte in ipsis verbis Apostoli elucescat nobis aliquid, unde ista removeatur et solvatur obscu-

v. 9 ritas. *Detrimenta*, inquit, *credidi hæc omnia, et stercora existimari, ut Christum lucrifaciam.* Intendite, obsecro. Damna, detrimenta, stercora ista existimavi, in quibus etiam illud commemoro, quod fuerim sine querela secundum justitiam, quæ in lege est. *Existimavi ergo hæc omnia detrimenta et stercora, ut Christum lucrifaciam,* * *et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est.* Qui prævenistis intellecta expositionem, arbitramini vos tanquam veloces in via cum tardioribus ambulare. Celeritas aliquantum reprimatur, ne comes tardior deseratur. *Ut Christum*, inquit, *lucrifaciam, et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est.* Si *meam* dixerat, quare addidit *ex lege?* Si enim ex lege est, quomodo tua est? Numquid tu tibi imposuisti legem? Deus legem dedit, Deus legem imposuit, Deus legi suæ te obtemperare præcepit. Lex si non te doceret quemadmodum vivere deberes, quomodo posses habere justitiam sine querela secundum legem? si secundum legem habes, quomodo dicis, *Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ est a Deo?*

CAPUT VI. Solutionem quæstionis aggreditur.

8. Jam ergo dicam ut potero: revelet melius qui vos possidet, donet et intellectum et affectum. Donabit enim effectum, si donabit affectum. (a) Hoc est enim quod volo dicere: Lege Dei proposita, ipsa enim dixit, Non concupisces:

a Exodi 20. 16.

Justitia ex lege, cum legi timore obeditur.

Lege ergo Dei proposita, exceptis illis carnalibus sacramentis, quæ fuerunt umbræ futurorum; lege Dei proposita quisquis timuerit, et suis viribus eam implere se posse putaverit, et fecerit quod lex jubet, non amando justitiam, sed timendo pœnam; fuit quidem secundum justitiam, quæ ex lege est, homo sine querela; non furatur, non adulterat, non dicit falsum testimonium, non facit homicidium, non concupiscit rem proximi sui: potest hoc, potest fortassis; unde? Timore pœnæ. Quamquam qui timore pœnæ non concupiscit, puto quia concupiscit.

Timore pœnæ concupiscentia non tollitur.

Terrore ingenti armorum atque telorum, et circumdantis forsitan multitudinis vel obviam euntis, etiam leo revocatur a præda: et tamen leo venit, leo redit; prædam non rapuit, non malitiam posuit. Si talis es, adhuc justitia est, qua justitia tibi consulis ne torquearis. Quid magnum est, pœnam timere: Quis eam non timet? quis latro, quia sceleratus, quia nefarius? Sed hoc interest inter timorem tuum, timoremque latronis, quod latro timet leges hominum, et ideo facit latrocinium, quia sperat se fallere leges ho-

A minum: tu autem leges ejus times, ejus pœnam times, quem fallere non potes. Nam si fallere posses, quid non fecisses? Ergo et concupiscentiam tuam malam non amor tollit, sed timor premit. Ad ovile venit lupus; latratu canum et clamore pastorum ab ovili reversus est lupus: ipse tamen semper est lupus. In ovem vertatur. Facit enim et hoc Dominus: sed ipsa est justitia ejus, non tua. Nam quamdiu habes tuam, potes timere pœnam, non amare justitiam. * Ergo, Fratres mei, habet delicias suas iniquitas, et justitia non habet? Delectat malum, et non delectat bonum? Delectat omnino: sed, Dominus dabit suavitatem, et terra nostra dabit fructum suum. Ille nisi prior det suavitatem, terra nostra non habebit nisi sterilitatem. Hanc ergo ju-

SERMONES DE SCRIPTURIS.

* CAPUT VII. Justitiæ delectatio donum Dei. Psal. 84. 13. Psal. 76. 1. Psal. 83. 3.

B stitiam concupivit Apostolus, delectatus est: memor fuit Dei, et delectatus est: concupivit anima ejus, et æstuavit in atriis Domini; et viluerunt omnia, quæ pro magno habebat, facta sunt damna, detrimenta, stercora.

9. Hinc enim erat et illud, quod Ecclesiam persequebatur secundum æmulationem paternarum traditionum; inde erat, quia suam justitiam constituebat, non justitiam Dei quærebat. Videte enim, quia inde persequebatur Ecclesiam. Quid ergo dicemus? ait alio loco ipse Apostolus: Quia gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam. Sed quam? Justitiam autem quæ ex fide est. Gentes autem quæ non sectabantur justitiam, quæ ex lege est, quasi propriam suam, quæ fit de timore pœnæ, non de

Saulus Ecclesiæ persecutor, quia justitiam suam constituens. Gal. 1. 11. Rom. 9. 30, etc. Florus ibidem.

C amore justitiæ; quia non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam; justitiam autem quæ ex fide est. Israel autem, inquit, persequens le- »
gem justitiæ in legem (b) justitiæ non pervenit. » b
Quare? Quia non ex fide. Quid est, Quia non ex »
fide? Non speravit in Deum, non illam petivit Rom. 4. 5.
a Deo, non credidit in eum qui justificat impium:
non fuit similis publicano oculos in terram de- Lucæ 18. 13.
jicienti, pectus suum percutienti, et dicenti, Do- »
mine, propitius esto mihi peccatori. Ergo per- »
sequens legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis. Ecce unde Saulus persequebatur Ecclesiam. Quando enim persequebatur Ecclesiam, in lapidem offensionis offendebat. Christus humilis in

D terra jacebat: in cælis quidem et ipse erat, levata illa carne sua a mortuis resuscitata; sed Act. 9. 4.
nisi et in terra Christus jaceret, non ipse Saulo clamaret, Quid me persequeris? Ergo ille jacebat, quia humilitatem præferebat: ille offendebat, quia non videbat. Et totum hoc non videre, unde erat? De tumore superbiæ. Quid est, De tumore superbiæ? Quasi de justitia sua. Ex lege quidem, sed sua. Quid est, Ex lege? Quia in mandatis legis. Quid est, De sua? Tamquam de viribus suis. Amor deerat, amor justitiæ, amor caritatis Christi. Et unde illi amor? Solus illum

(a) Hic apud Lov. additur, *Donabit autem affectum, si donaverit intellectum*, quod ab aliis editis et a nostris MSS. abest.

(b) MSS. hoc et proximo loco, *in legem non pervenit*, omissa voce *justitiæ*.

CLASSIS I. possidebat timor, sed caritati venturæ locum in corde servabat. Cum sæviret erectus, jactabundus, glorians apud ipsos Judæos, quod secundum æmulationem paternarum traditionum persequebatur Ecclesiam; cum sibi videretur excelsus, audivit de super vocem Domini nostri Jesu Christi, jam in cælo sedentis, et adhuc humilitatem commendantis, Saule, inquit, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi, adversus stimulum calces mittere. Possem te dimittere: tu enim vexareris punctionibus meis, non ego frangerer calcibus tuis: sed non te dimitto. Sævis, et misereor. Quid me persequeris? Non enim timeo te, ne iterum crucifigas me: sed volo agnoscas me, ne occidas non me, sed te.

Act. 9. 4. et 5.

CAPUT VIII. Justitiam suam horruit Paulus, ut habeat justitiam a Deo.

10. Horruit ergo Apostolus, percussus et prostratus, erectus et instructus. Factum enim est in illo: Ego percutiam, et ego sanabo. Non enim ait, Sanabo, et percutiam: sed, Percutiam, et sanabo. Percutiam te, et dabo tibi me. Sic prostratus horruit justitiam suam, in qua erat certe sine querela, laudabilis, magnus, quasi gloriosus apud Judæos: detrimenta existimavit, damna credidit, stercora deputavit, *ut inveniretur in illo non habens suam justitiam, quæ ex lege est; sed eam quæ per fidem est Christi, quæ est*, inquit, *ex Deo*. Illi autem qui offenderunt in lapidem offensionis, quid de illis dicit ipse Apostolus? Quia non, inquit, ex fide, sed tamquam ex operibus. Quia ipsi quasi sua justitia offenderunt in lapidem offensionis: sicut scriptum est, Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali; et qui crediderit in eum, non confundetur. Qui enim crediderit in eum, non habebit suam justitiam, quæ ex lege est, quamvis sit bona lex; sed implebit ipsam legem, non sua justitia, sed data ex Deo. Ita enim non confundetur. Caritas enim est legis plenitudo. Et unde ista caritas diffusa est in cordibus nostris? Non utique a nobis, sed per Spiritum-sanctum qui datus est nobis. Offenderunt ergo illi in lapidem offensionis, et petram scandali. Et ait de illis, Fratres, bona voluntas quidem cordis mei, et deprecatio ad Deum pro illis in salutem. Deprecatur Apostolus pro non credentibus, ut credant; pro aversis, ut convertantur. Videtis quia nec ipsa conversi sine Dei adjutorio. Deprecatio, inquit, ad Deum pro illis ad salutem. Testimonium enim perhibeo, quia zelum Dei habent. Sic habebat et ipse: zelum Dei habebat. Sed quomodo ipse habebat? Quomodo illi habebant: Sed non secundum scientiam. Quid est hoc, non secundum scientiam? Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere. Unde iste correctus inquit, *Non habens meam justitiam*. Illi volunt suam constituere, adhuc eos delectat in stercore jacere. Ego non habeo meam justitiam, sed eam quæ est per fidem Christi, justitiam ex Deo; justitiam, inquam, ex Deo, qui justificat impium.

Deut. 32. 39. Rom. 9. 32. Isai. 28. 16. Rom. 13. 10. Rom. 5. 5. Rom. 9. 32. Rom. 10. 1. Ibidem 2. Ibidem 3.

CAPUT IX. Justitia nobis vera non est nisi ex gratia.

11. Tolle te, tolle, inquam, te a te, impedis te: si tu te ædificas, ruinam ædificas. Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Noli ergo velle habere justitiam tuam. Certe ex lege est, nempe ex lege est: certe Deus dedit legem, et quia justitia ex lege est, non sit tua. Apostolus Paulus loquitur: mihi amantes justitiam suam non calumnientur. Ecce ubi illum habes: aperi, lege, audi, vide. Tuam justitiam noli habere: stercora illam deputat Apostolus, quamvis sit ex lege, tamen quia suam. Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Noli putare quia Christianus vocaris, ideo te non posse offendere in lapidem offensionis. Cujus gratiæ derogas, in ipsum offendis. Minus est offendere Christum in cruce pendentem, quam in cælo sedentem. Justitia sit, sed ex gratia sit, a Deo tibi sit; non tua sit. Sacerdotes tui, inquit, induantur justitiam. Vestis accipitur, non cum capillis nascitur: pecora de suo vestiuntur. Hanc prædicat apostolus Paulus; a Deo tibi sit. Geme ut impetres, plora ut impetres, crede ut impetres. Qui, inquit, invocaverit nomen Domini, salvus erit. An putatis sic dictum esse, Qui invocaverit nomen Domini, salvus erit, quasi a febre, aut a peste, aut a podagra, aut aliquo dolore corporis? Non sic, sed salvus erit, justus erit. Quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Exposuit cum dixit, Non veni vocare justos, sed peccatores.

Psal. 126. 1. SERMON. DE SCRIPTURIS. Rom. 10. 3. In Christum offendit, qui derogat gratiæ ipsius. Psal. 131. 16. Joel. 2. 32. Matth. 9. 12. Ibidem 13.

CAPUT X. v. 9.

12. Videte ergo quid sequitur. *Et inveniar*, inquit, *in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est*; quamvis ex lege, tamen meam: *sed eam quæ est per fidem Christi*; quæ impetratur a Deo, *quæ est ex Deo, justitiam in fide* * *ad cognoscendum eum, et virtutem resurrectionis ejus*. Aliquid magnum est, agnoscere virtutem resurrectionis Christi. Hoc putatis esse magnum, quia carnem suam resuscitavit? Ipsam dixit virtutem resurrectionis ejus? Nonne erit etiam nostra in fine sæculi resurrectio? Nonne et nostrum corruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale hoc induet immortalitatem? Nonne quomodo ipse resurrexit a mortuis, et jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur, sic et nos, mirabilius, ut ita dicam? Nam illius caro non vidit corruptionem, nostra de cinere reparatur. Magnum est quidem, quia præcessit in exemplo, et * dedit nobis quid speraremus: sed non hoc est solum illi qui de justitia loquebatur non sua, sed illa quæ ex Deo est, et ibi nominavit virtutem resurrectionis Christi: agnosce ibi justificationem tuam. Ex illius enim resurrectione justificamur, tamquam a petra circumcidamur. Propterea inde cœpit, *Nos sumus circumcisio*. Unde circumcisio? A petra. Qua petra? Christo. Quomodo? Octavo die. Quomodo resurrexit Dominus Dominico die.

v. 10. Magnum est cognoscere virtutem resurrectionis Christi. 1. Cor. 15. 54. Rom. 6. 9. Resurrectio nostra mirabilior. * f. ostendit.

CAPUT XI. Justificatio nostra ex gratia, non sine nostra voluntate.

13. Hanc ergo, Fratres mei, justificationem et habeamus inquantum habemus, et augeamus inquantum minores sumus, et perficiamus cum illuc venerimus, ubi dicetur, Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors aculeus tuus? Sed totum ex Deo: non tamen quasi dormientes, non quasi ut non conemur, non quasi ut non velimus. Sine voluntate tua non erit in te justitia

1. Cor. 15. 55.

CLASSIS I. Dei. Voluntas quidem non est nisi tua, justitia non est nisi Dei. Esse potest justitia Dei sine voluntate tua, sed in te esse non potest (a) præter voluntatem tuam. Demonstratum est quid agere debeas: jussit lex, Non facias illud, non illud; fac hoc atque illud. Demonstratum est tibi, jussum est tibi, apertum est tibi, (b) si tibi est cor, intellexisti quid facias: roga ut facias, si cognoscis virtutem resurrectionis Christi. Traditus est enim propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. (Rom. 4. 25.) Quid est, propter justificationem nostram? Ut justificet nos, ut justos faciat nos. Eris opus Dei, non solum quia homo es, sed etiam quia justus es. Melius est enim justum esse, quam te hominem esse. Si hominem te fecit Deus, et justum tu te facis; melius aliquid facis quam fecit Deus. Sed sine te fecit te Deus. Non enim adhibuisti aliquem consensum, ut te faceret Deus. Quomodo consentiebas qui non eras? Qui ergo fecit te sine te, non te justificat sine te. Ergo fecit nescientem, justificat volentem. Tamen ipse justificat, ne sit justitia tua, ne redeas ad damna, ad detrimenta et stercora, invenire in illo non habens justitiam tuam *quæ ex lege est, sed justitiam per fidem Christi, quæ est ex Deo: justitiam ex fide, ad cognoscendum eum, et virtutem resurrectionis ejus, et communicationem passionum ejus*. Et ipsa virtus tua erit; communicatio passionum Christi, virtus tua erit.

Communicatio passionum Christi ex caritate.

14. Quid autem erit in communicationibus passionum Christi, si caritas non erit? Nonne inveniuntur torti latrones in tanta fortitudine corporum, ut quidam eorum non solum conscios prodere noluerint, sed nec nomina sua confiteri dignati sint, inter cruciatus, inter tormenta, effossis lateribus, et pene perditis membris, manserit animus in obstinatione nequissima? Vide ergo quid amabant. Facere tamen ista sine magno amore non poterant. Sed non sic amator Dei. Deus non amatur, nisi de Deo. Amavit ille nescio quid aliud de carne, sicut homo. Quodlibet amaverit, socios suos amaverit, conscientiam scelerum amaverit, gloriam in facinoribus amaverit, quodlibet amaverit; multum amavit, qui torqueri potuit, deficere non potuit. Si ergo ille non potuit, qui torqueri potuit, deficere non potuit; si ergo ille non potuit tanta perferre sine amore; nec tu poteris communicare Christi passionibus sine amore.

CAPUT XII.

15. Sed quæro quo amore. Non sit cupiditas, sed sit caritas. Si enim, inquit, tradidero corpus meum ut ardeam, et caritatem non habeam, nihil mihi prodest. (1. Cor. 13. 3.) Ut prosit tibi communicatio passionum Christi, caritas adsit. Unde tibi caritas? O mendicissima infirmitas, unde tibi caritas Dei? Vis ostendo tibi unde sit tibi? Ipsum interroga horrearium Dominicum. Si enim in te fuerit caritas Dei, communicabis Christi passionibus et verus eris martyr. In quo caritas coronatur, ipse erit verus martyr. Unde ergo tibi? Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ait ipse Apostolus, ut eminentia virtutis sit Dei, et non ex nobis. (2. Cor. 4. 7.) Ergo unde tibi caritas, nisi quia diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis? (Rom. 5. 5.) Ecce ad quod geme. Contemne spiritum tuum, accipe Spiritum Dei. Non timeat spiritus tuus, ne cum cœperit in te habitare Spiritus Dei, angustias patiatur in corpore tuo. Cum habitare in corpore tuo cœperit Spiritus Dei, non inde excludet spiritum tuum: noli timere. Si divitem aliquem hospitio suscipias, pateris angustias, ubi maneas tu non invenis, ubi illi lectus paretur, ubi conjux, ubi filii, ubi familia. Quid ago, inquis? Quo eo? quo migrabo? Suscipe divitem Spiritum Dei: dilataberis, non angustaberis. Dilatasti gressus tuos subter me: dicis. (Psal. 17. 37.) Hospiti tuo dicturus es, Dilatasti gressus meos subter me. Quando non hic eras, angustias patiebar: implesti cellam meam, et non me exclusisti, sed angustiam meam. (c) Cum enim dicit, Caritas Dei diffusa est, ipsa diffusio latitudinem significat. Non ergo timeas angustias, recipe hospitem istum: et non sit hospes quasi de transeuntibus. Non enim (d) habet dare discedendo: veniens habitet in te, et dedit. Ipsius esto, non te deserat, non inde migret: tene illum omnino, et dic illi, Domine Deus noster, posside nos. (Isai. 26. 13. sec. LXX.)

Caritas et dilatatio cordis a Spiritu-sancto.

CAPUT XIII.

16. Ergo ad hoc, inquit, habeamus justitiam, quæ ex Deo est, ad cognoscendum eum, et virtutem resurrectionis ejus, et communicationem passionum ejus, conformati morti ipsius. Consepulti enim, inquit, sumus cum Christo per baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus surrexit a mortuis, sic et nos in novitate vitæ ambulemus. (Rom. 6. 4.) Morere, ut vivas: sepelire, ut resurgas. Cum enim sepultus fueris, et resurrexeris; tunc verum erit, Sursum cor. Sapuit quod dixi. Numquid iste sermo saperet, nisi esset in vobis interna dulcedo? *Conformatus*, inquit, *morti ipsius, si quo modo occurram in resurrectionem mortuorum*. (v. 11.) De justitia loquebatur, justitia quæ est ex fide Christi, justitia quæ a Deo est, et sic cuncta exsecutus est. Et cum justitiam quæreret, dicens, *Ut inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed justitiam quæ est ex fide Christi, quæ est ex Deo*: (v. 9.) dicit modo, *Si quo modo occurram in resurrectionem mortuorum*. Quare dixisti, *Si quo modo occurram? Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quo modo apprehendam, in quo et apprehensus sum a Christo Jesu*. (v. 12.) Prævenit me justitia ipsius, sequatur illum mea. Tunc autem sequetur mea, si non sit mea. *Si quo modo occurram. Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim*. Cœperunt mirari, qui hoc audiebant dicentem Apostolum:

Apostolus imperfectum se profitetur.

(a) Sic MSS. At editi, *non potest nisi per voluntatem*.
(b) Am. Er. et aliquot MSS. *apertum est tibi cor*.
(c) Lov. *sed angustiam meam dilatasti*. Verbum, dilatasti, abest ab Am. Er. et a MSS.
(d) MSS. *debet dare*. Et paulo post iidem libri cum Am. et Er. pro *et dedit*, ferunt *et debet*.

CLASSIS I.

Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim. Quid est quod nondum acceperat? Fidem habebat, virtutem habebat, spem habebat, caritate flagrabat, virtutes operabatur, invictissime prædicabat, omnes persecutiones tolerabat, in omnibus patiens, amans Ecclesiam, sollicitudinem omnium Ecclesiarum corde gestans: quid nondum acceperat? *Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim.* Quid est quod dicis? Dicis, et miramur; dicis, et stupemus. Novimus enim
v. 13. quid audiamus: quid dicis? *Fratres*, ait. Quid est quod dicis? quid dicis? *Ego me non arbitror apprehendisse.* Nolite, inquit, in me falli: plus me ipse novi quam vos. Si nescio quid mihi desit, nescio quid adsit. *Ego me ipsum non arbitror apprehendisse. Unum autem:* hoc non me arbitror apprehendisse. Multa habeo. et unum non-
Psal. 26. 4. dum apprehendi. Unam petii a Domino, hanc
» requiram. Quid petisti, aut quid requiris? Ut
» inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ
» meæ. Ut quid? Ut contempler delectationem Domini. Ipsum est unum, quod se dicebat nondum apprehendisse Apostolus: et quantum illi deerat, in tantum nondum perfectus erat.

CAPUT XIV. Lucæ 10. Marthæ et Mariæ officia.

17. Meministis, Fratres mei, Evangelicæ illius lectionis, ubi duæ sorores Dominum susceperunt, Martha et Maria. Certe recolitis. Martha in multo ministerio conversabatur, et occupata erat circa curam (a) domus; quippe Dominum hospitio receperat et discipulos ejus. Satagebat omni cura religiosissima, ne sancti apud eam ullam paterentur injuriam. Cum ergo esset occupata circa multum ministerium, Maria soror ejus sedebat ad pedes Domini, et verbum ejus audiebat. Illa in labore stomachabunda, quod illam videret sedentem. et de suis laboribus nihil curantem, interpellavit Dominum: Placet, in-
» quit, tibi Domine, quod soror mea deseruit me,
» et ecce tantum in ministerio laboro? Et Domi-
» nus, Martha, Martha, circa multum es occupata.
» Porro unum est necessarium. Maria meliorem
» partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Tu bo-
» nam, sed ista meliorem. Tu bonam, (Bonum est enim conversari in obsequio sanctorum:) sed ista meliorem. Denique quod tu elegisti, transit. Ministras esurientibus, ministras sitientibus, ministras lectulos dormituris, præbes domum habitare volentibus: omnia ista transeunt. Erit tempus ubi nemo esuriat, neque sitiat, nemo dormiat. Ergo cura tua auferetur a te. Maria meliorem elegit partem, quæ non auferetur ab ea.
Contemplatio. Non auferetur: contemplari elegit, verbo vivere elegit. Qualis erit vita de Verbo sine verbo? Modo ista vivebat de Verbo, sed sonante verbo. Erit vita de Verbo, nullo sonante verbo. Ipsum Verbum vita est. Similes ei erimus, quoniam vi-
1. Johan. 3. 2. debimus eum sicuti est. Ipsa erat una, ut contemplaretur delectationem Domini. Hoc in sæculi hujus nocte non possumus. Mane adstabo
Psal. 5. 5. tibi, et contemplabor. Ergo, *Ego*, inquit, *me non arbitror apprehendisse. Unum autem.*

SERMON. DE SCRIPTURIS. CAPUT XV. v. 14. Proficiendum semper in via ad Deum.

18. Quid ergo facio? *Quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus,* * *secundum intentionem sequor.* Adhuc sequor: *ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.* Adhuc sequor, adhuc proficio, adhuc ambulo, adhuc in via sum, adhuc me extendo, nondum perveni. Ergo si et tu ambulas, si te extendis, si ea quæ ventura sunt cogitas; obliviscere præterita, noli in ea respicere, ne ibi remaneas ubi respexeris. Memen-
tote uxoris Lot. *Quotquot ergo perfecti, hoc sa-* Lucæ 17. 32.
piamus. Dixerat. Non sum perfectus: et dicit, *Quotquot perfecti, hoc sapiamus. Ego me non arbitror apprehendisse. Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim:* et dicit, *Quotquot* v. 15.
perfecti, hoc sapiamus. Perfecti, et non perfecti: perfecti viatores, nondum perfecti possessores. Et ut noveritis quod perfectos viatores dicat; qui jam in via ambulant, perfecti viatores sunt: ut scias viatores eum dixisse, non habitatores non possessores; audi quod sequitur: *Quot-*
quot ergo perfecti, hoc sapiamus. Et si quid aliter Gal. 6. 3.
sapitis, ne forte subrepat vobis, quia vos ali-
quid estis. Qui autem se ipsum putat esse aliquid, 1. Cor. 8. 2.
cum nihil sit, se ipsum seducit. Et qui se putat aliquid scire, necdum scit quemadmodum oportet scire. Ergo, *Et si quid aliter sapitis*, quasi
parvuli, *id quoque vobis Deus revelabit.* * *Ve-* v. 16.
rumtamen in quo pervenimus, in eo ambulemus. Ut revelet nobis Deus et quod aliter sapimus, in quo pervenimus, non in eo remaneamus, sed in eo ambulemus. Videtis quia viatores sumus. Dicitis, Quid est ambulare? Breviter dico, Proficere; ne forte non intelligatis, et pigrius ambuletis. Proficite Fratres mei, discutite vos semper sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim aliquis est intus, tecum, cui erubescas, et jactes te. Est ibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba et te ipsum tu ipse. SEMPER TIBI DISPLICEAT QUOD ES, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti; ibi remansisti. Si autem dixeris, Sufficit; et periisti: Semper adde, semper ambula, semper profice: noli in via remanere, noli retro redire, noli deviare. Remanet, qui non proficit; retro redit, qui ad ea revolvitur, unde jam abscesserat; deviat, qui apostatat. Melius (b) it claudus in via, quam cursor præter viam. Conversi ad Dominum etc.

* SERMO CLXX.

* Alias de Tempore 49.

De iisdem verbis (c) Apostoli, Philipp. 3. Secundum justitiam quæ ex lege est, qui fuerim sine querela, *etc. deque verbis Psalmi 142.* Exaudi me in tua justitia *etc. ac postremo de lectione Evangelii Johan. 6.* Voluntas Patris est, ut omnia quæ dedit mihi, non pereant, *etc.*

CAPUT I. Justitia ex lege Apostolo damnosa.

1. DIVINÆ lectiones omnes ita sibi connectuntur, tamquam una sit lectio: quia omnes ex uno ore procedunt. Multa sunt ora ministe-

(a) MSS. *circa curam. Domo quippe Dominum etc.*
(b) MSS. alii. *Melius vel claudus.* alii, *Melius est claudus.*
(c) Recenset Possidius in Indiculo cap. 8.

rium sermonis gerentium: sed unum est os ministros implentis. Audivimus Apostolicam lectionem, et forte aliquem moveat quod ibi scriptum
Philip. 3. 6. est, *Secundum justitiam quæ ex lege est, qui*
v. 7. *fuerim sine querela.* * *Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Christum damna esse duxi.* Deinde
v. 8. secutus ait, *Non solum damna, sed etiam ster-*
v. 9. *cora existimavi esse, ut Christum lucrifaciam,* * *et inveniar in illo non habens meam justitiam quæ ex lege est, sed justitiam quæ est ex fide Jesu Christi.* Quomodo enim stercora existimavit et damna, secundum justitiam quæ ex lege est, conversari sine querela? Quis enim legem dedit? Nonne ipse legem præmisit, qui postea reis legis cum indulgentia venit? Sed his eum credimus venisse cum indulgentia, quos reos lex tenebat. Numquid autem lex reos tenebat eos, qui secundum justitiam quæ ex lege est, conversati sunt sine querela? Si ergo indulgentiam et veniam peccatorum reis legis attulit Dominus, non attulit Paulo apostolo, qui dicit sine querela se in lege conversatum? Sed ipsum audiamus alio lo-
Tit. 3. 5. co: Non ex operibus, inquit, quæ nos fecimus, sed secundum suam misericordiam salvos nos fe-
2. Tim. 1. 13. cit, per lavacrum regenerationis. Et iterum, Qui prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus: sed misericordiam consecutus sum, et reliqua. Hac se constituit conversatum in lege sine querela, hac talem se confitetur fuisse peccatorem, ut omnis peccator propterea de se non desperet, quia Paulus meruit indulgentiam.

CAPUT II. *Dictum Apostoli sic accipiendum, ut caveatur error Manichæorum de lege veteri.*

2. Videte Fratres, et vim sermonis hujus intuemini, quomodo Paulus apostolus damna existimat et stercora, ubi sine querela dicit se conversatum fuisse. Hac impletor legis, hac reus legis, uno eodemque tempore, ante baptismum, ante gratiam. Sed non sine caussa damna esse dicit: ne subintrent cogitationes noxiæ, hoc ideo dixisse apostolum Paulum, quod alius dederit legem, alius Evangelium: sicut Manichæus mente perversa sentit, et reliqui hæretici, qui dixerunt, alium fuisse datorem legis, quæ data est per Moysen, alium autem largitorem Evangelicæ gratiæ; illum quidem Deum malum, illum vero Deum bonum. Quid miramur, Fratres? In obscuritate legis, tamquam in clausis ostiis, caliginem
Rom. 7. 12. passi sunt, quia non pietate pulsaverunt. Inve-
Rom. 5. 20. nimus aliquando eumdem Paulum apertissime
Lex ad quid data. dicere, legem bonam esse: quam tamen ideo datam dicit esse, ut abundaret peccatum; et ideo abundasse peccatum, ut superabundaret gratia. Præsumebant enim homines de viribus suis, et faciendo quidquid sibi licere arbitrabantur, peccabant in legem Dei (a) occultam. Unde ista lex manifesta promulgata est eis, qui omnino sibi rei esse non videbantur. Data est illis lex, non quæ sanaret, sed quæ ægrotantes probaret. Lex
Rom. 7. 7. præcurrit ante medicum, ut se ægrotus, qui se
Rom. 4. 15. sanum putabat, inveniret ægrotum: et dixit, Non concupisces. Et quia ante datam legem prævaricatio nondum erat; Ubi enim non est, inquit, lex, nec prævaricatio: antea sine lege peccabatur, data vero lege postea quam peccatum est; amplius peccatum est; quia cum prævaricatione peccatum est. (b) Invenit se homo vinci a cupiditatibus suis, quas mala consuetudine adversum se nutriebat; qui etiam cum vinculo et obligatio-
Originale peccatum. ne peccati ex Adam fuerat propagatus. Unde di-
Ephes. 2. 3. cit Apostolus, Fuimus et nos aliquando natura
Job. 14. 4. filii iræ. Inde est, quod nec unius diei infantem mundum dicit a peccato: non ex eo quod commisit, sed ex eo quod contraxit.

CAPUT III. *Peccatum in Christo nullum.*

3. Audi Psalmum interiora dicentem, et peccatorum nostrorum secretiora canentem. Ex persona enim generis humani dicitur Christo, Tibi soli peccavi, et malignum coram te feci. Non ex
Psal. 50. 6. persona unius David hoc dicit, sed ex Adam persona, de quo est genus humanum. Audi enim sequentia, Tibi, inquit, soli peccavi, et malignum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis. Christo dicitur: unde hoc intelligimus? Audi quod sequitur: Et vincas, cum judicaris. Non est judicatus Deus Pater, non est judicatus Deus Spiritus-sanctus: non invenimus nisi solum Filium in ista carne, quam de nostra massa suscipere dignatus est, judicatum: non ex nodo concupiscentiæ hominis et feminæ: virgo credidit, virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. Et ideo dicitur, Et vincas, cum judicaris. Judicatus est enim, et vicit; quia sine peccato judicatus est. Patientiæ fuit sustinere judicium, non reatus. Multi innocentes judicantur, sed in ipsis caussis quas agunt. Nam de reliquo, peccato non carent; quia sicut ante homines facti, sic ante Deum cogitationis peccatum est. Factum tuum coram (c) oculis Dei, cogitatio tua est. Testis facti est ipse judex: accusatrix facti ipsa conscientia. Ergo ille vere innocens judicatus est, et ideo vicit. Solus enim vicit, non de judice Pontio Pilato, neque de Judæis sævientibus; sed de ipso diabolo, qui omnia nostra peccata rimatur diligentia invidentiæ.

Joan. 14. 30.

CAPUT IV. *Mundus, peccatores et dilectores mundi.*

4. Et quid sit Dominus Jesus de ipso diabolo? Ecce venit princeps mundi hujus. * Jam sæpe dictum est Caritati Vestræ, mundum istum appellari peccatores. Et quare peccatores nomine mundi appellantur? Quia dilectione mundi inhabitant mundum. Qui enim non diligunt mundum, non habitant in eo quod non diligunt. No-
Philip. 3. 20. stra, inquit, conversatio in cælis est. Si ergo qui diligit Deum, in cælo habitat cum Deo; qui diligit mundum, in mundo cum principe habitat mundi. Omnes itaque dilectores mundi, ipsi sunt mundus: habitatores mundi, non carne, quod omnes justi; sed animo, quod soli peccatores, quibus princeps est diabolus. Quomodo dicitur domus habitatores domus: secundum quam sententiam dicimus malam domum esse marmoratam, et bonam domum esse fumigatam. Invenis domum fumosam, quam boni habitant, et dicis,

(a) In Colbertino MS. *occulte.*
(b) Hic MSS. addunt, *Ubi vero cum prævaricatione peccatum est.*

(c) Colbertinus codex. *Factum tuum coram oculis hominum, coram oculis Dei cogitatio tua est.*

CLASSIS I.

Bona domus. Invenis domum marmoratam et laqueatam, quam possident iniqui, et dicis, Mala domus: domum appellans non parietes et receptacula corporum, sed ipsos habitatores. Sic mundum appellavit Scriptura habitatores mundi per concupiscentiam dilectionis, non per conversationem corporis. Ergo, Ecce, inquit, venit princeps mundi, et in me nihil invenit. In solo ipso nihil invenit diabolus. Et tamquam diceretur ei, Quare ergo moreris? Ibi sequitur, Sed ut sciant omnes, quia voluntatem Patris mei facio; surgite, eamus hinc. Surgit, et it ad passionem. Quare? Quia voluntatem Patris mei facio. Propter hanc ergo singularem innocentiam ait Psalmus, Tibi soli peccavi, et malignum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris: quia nihil mali in te invenit. Quare autem in te invenit, o genus humanum? Quia sequitur et dicit, Ego enim in iniquitate conceptus sum, et in peccatis (a) concepit me mater mea. Dicit hoc David. Quære unde natus sit David; invenies de legitima uxore, de nullo adulterio. Secundum quam ergo propaginem dicit, In iniquitate conceptus sum, nisi quia ibi est quiddam de mortis propagine, quod secum trahit omnis qui ex conjunctione viri et feminæ nascitur?

[Margin: Johan. 14. 30. — Solus Christus innocens. — Ibidem 31. — Psal. 50. 6. — Ibidem 7. — Originale peccatum.]

CAPUT V.

[Margin: Exodi 20. 16. — Rom. 7. 22. etc.]

5. Habens ergo unusquisque concupiscentiam, adtendat legem dicentem, Non concupisces: invenit in se quod lex prohibet, et fit reus legis. Inveniens autem in se cui subditus est, incipiat » jam dicere, Condelector legi Dei secundum in» teriorem hominem: video autem aliam legem in » membris meis, repugnantem legi mentis meæ, » et captivantem me in lege peccati, quæ est in » membris meis. Cognovit se ægrotum, imploret » medicum: Infelix ego homo, quis me liberabit » de corpore mortis hujus? Respondeat medicus, Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Gratia Dei, non merita tua. Quare ergo te dixisti in lege cum justitia sine querela conversatum? Adtendite: Sine querela dixit hominum. Est enim quædam justitia, quam potest homo implere, ut nullus hominum queratur de homine. Dicit enim, Non concupiscas alienum. Tu si non rapueris alienum, nulla querela erit hominum. Ergo aliquando concupiscis, et non rapis. Sed sententia Dei supra te est, quia concupiscis: reus es legis, sed in oculis legislatoris. Sine querela vivis: quare ergo ista damna? quare ista stercora? Constrictior est aliquanto nodus iste: sed solvet qui solet. Hoc autem non ego solus pia subjectione, sed omnes pia intentione mereamur. Quidquid faciebant Judæi, unde homines non quærerentur, et esset ipsis conversatio in lege sine querela, sibi tribuebant, et ipsam justitiam secundum legem viribus suis (b) adsignabant: implere non poterant, sed in tantum faciebant, inquantum poterant; sibi tribuendo, nec hoc pie implebant.

[Margin: Conversatio sine querela secundum legem.]

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VI. Justitia hominis nisi a Deo nulla.

[Margin: Psal. 142. 1.]

6. Hoc ergo dicit legem implere, hoc est, non concupiscere. Quis hoc qui vivit, potest? Adjuvet nos Psalmus, qui modo cantatus est, *Exaudi me in tua justitia*: hoc est, non in mea. Si diceret, Exaudi me in justitia mea: tamquam meritum vocaret. Vocat quidem in nonnullis locis et suam justitiam: sed hic melius discernit, quia et suam quando dicit, datam dicit: quomodo dicimus, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quomodo, nostrum; quomodo, da? Ergo hic distinctius loquens ait, *Exaudi me in tua justitia*. Et sequitur, * *Et non intres in judicium cum servo tuo*. Quid est *Non intres in judicium cum servo tuo?* Non stes mecum in judicio, exigendo a me omnia quæ præcepisti, exigendo omnia quæ jussisti. Nam reum me invenies, si in judicium intraveris mecum. Opus est ergo, inquit, mihi misericordia tua potius, quam liquidissimo judicio tuo. Quare ergo, *Ne intres in judicium cum servo tuo?* Sequitur, et dicit, *Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Servus enim sum: quare mecum stas in judicio? (c) Misericordia Domini utar. Quare? *Quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Quid dixit? Quamdiu vivitur in hac vita, nemo justificatus est, sed in conspectu Dei. Non frustra addidit, *in conspectu tuo*: nisi quia potest esse justificatus aliquis in conspectu hominum, ut et illud impleatur, *Secundum justitiam quæ ex lege est, qui fuerim sine querela*, in conspectu hominum. Refer ad conspectum Dei: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*.

[Margin: Lucæ 11. 3. — Psal. 142. 1. v. 2.]

CAPUT VII. Justitia hujus vitæ ad justitiam futuram collata quasi nihili facienda.

7. Quid ergo facturi sumus? Clamemus, *Ne intres in judicium cum servo tuo*. Clamemus, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Hoc ergo Psalmum audivimus, hoc Apostolum audivimus; quia cum fuerit illa justitia secundum quam vivunt Angeli, cum fuerit illa justitia ubi nulla erit concupiscentia, inde unusquisque metiatur se quid est modo, et quid erit tunc; et inveniet in comparatione illius justitiæ, istam damna esse et stercora. Quisquis autem putat se modo posse implere justitiam, cum vixerit bene atque innocenter secundum probabilitatem existimationis humanæ; in via remansit: non desiderat melius, quia implesse se putat; maximeque sibi tribuens, erit superbus. Et MELIOR EST PECCATOR HUMILIS, quam justus superbus. Ideo ait, *Et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est*, sicut Judæi putabant: *sed justitiam quæ ex fide est Christi Jesu*. Deinde secutus ait, *Si quo modo occurram in resurrectionem mortuorum*. Ibi se credidit impleturum esse justitiam, id est, plenam se habiturum justitiam. In comparatione resurrectionis illius, stercus est tota vita quam gerimus. Adhuc Apostolum audi apertius dicentem, *Si modo occurram in resurrectionem* * *ju-*

[Margin: * f. mortuorum.]

(a) Sic in Colbertino MS. At in editis, *peperit me*.
(b) Colbertinus MS. *viribus suis observabant*.

(c) MSS. *Misericorde Domino utar*.

CLASSIS I.

storum: non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim. Et contexit deinde, *Fratres, ego non me arbitror apprehendisse.* Quomodo comparat justitiam justitiæ, salutem saluti, fidem speciei, peregrinationem civitati?

CAPUT VIII. Perfectæ justitiæ desiderio contemnenda præsens justitia.

8. Attendite quomodo hoc impleat: *Fratres: ego me non arbitror apprehendisse. Unum autem.* Quid unum, nisi ex fide vivere, spe salutis æternæ, ubi erit plena et perfecta justitia, in cujus comparatione damna sunt quæ transitura sunt, et stercora quæ reprobanda sunt. Quid ergo? *Unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.*
a Et ad eos qui de sua (a) perfectione possent præsumere, *Quotquot autem perfecti sumus, hoc sapiamus.* Jam dudum dixerat se imperfectum, nunc autem perfectum. Quare, nisi quia ipsa est perfectio hominis, invenisse se non esse perfectum? *Quotquot autem perfecti sumus, hoc sapiamus, Et si quid forte aliter sapitis, id quoque vobis Deus revelabit:* id est, ut si vos in aliquo profectu animi justificatos prubatis, legendo Scripturas, et inveniendo quæ sit vera et perfecta justitia, inveniatis vos reos, et desiderio futurorum damnetis præsentia, vivatis ex fide et spe et caritate; et intelligatis quia quod adhuc creditis, nondum videtis; quod adhuc speratis, nondum tenetis; quod adhuc desideratis, nondum impletis. Et si talis est caritas peregrinantium, qualis erit videntium? Ergo ille qui docebat justitiam Dei, et non constituebat suam, clamabat de Psalmo, *Exaudi me in tua justitia. Et non intres in judicium cum servo tuo; quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

CAPUT IX. Exodi 33. 20. Perfecta justitia et felicitas cum videbitur Deus.

9. Secundum hanc vitam dicitur Moysi, Nemo faciem Dei vidit, et vixit. Non enim vivendum est in hac vita, ut illam faciem videamus. Moriendum est mundo, ut Deo in sempiternum vivamus. Tunc non peccabimus, non solum factis, sed nec concupiscentiis, cum illam faciem videbimus, quæ vincit omnes concupiscentias. Tam enim dulcis est, Fratres mei, tam pulcra, ut illa visa nihil aliud possit delectare. Satietas erit insatiabilis, nullum fastidium; semper esuriemus, semper saturi erimus. Audi ipsas duas sententias de Scriptura: Qui bibunt me, dicit Sapientia, adhuc sitient; et qui edunt me, adhuc esurient. (Eccli. 24. 20.) Sed ne putes quia ibi erit indigentia et fames, audi Dominum: Qui biberit ex aqua hac, non sitiet in æternum. (Johan. 4. 13.) Sed dicis, Quando erit? Quandocumque erit, tamen exspecta Dominum, sustine Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum. (Psal. 26. 14.) Numquid tanta restant, quanta peracta sunt? Intende ab Adam usque ad hodiernum diem, quot sæcula evoluta sunt, et ecce jam non sunt. Pauci dies remanent quodam modo: sic enim dicendum est quod remanet in comparatione transactorum sæculorum. Exhortemur invicem, exhortetur nos ille qui venit ad nos,

SERMONES DE SCRIPTURIS.

A qui cucurrit viam, et dixit, Sequimini: qui adscendit prior in cælum, ut caput de sublimioribus subveniat ceteris membris in terra laborantibus; qui dixit de cælo, Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. 9. 4.) Ergo nemo desperet: reddetur nobis in fine quod promissum est; ibi implebitur illa justitia.

CAPUT X. Johan. 6. 39. Dies noster, Christus.

10. Audistis et Evangelium his sermonibus concordare. *Voluntas*, inquit, *Patris est, ut omnia quæ dedit mihi non pereant, sed habeant vitam æternam; et ego resuscitabo eos in novissimo die.* Se ipsum primo die, nos novissimo die. Primus dies ad caput Ecclesiæ. Dies enim noster Dominus Christus, non facit occasum. Novissimus dies, erit finis sæculi. Nolo dicas, Quando iste erit? Generi humano longe erit,
B unicuique hominum prope erit; quia novissimus dies est cujusque dies mortis. Etenim cum hinc exieris, recipieris pro meritis, et resurges ad recipienda quæ gessisti. Tunc Deus coronabit, non tam merita tua, quam dona sua. Quidquid tibi donavit, si servasti, cognoscet. Nunc ergo, Fratres, desiderium nostrum non sit, nisi in cælum; non sit, nisi ad vitam æternam. Nemo sibi placeat, quasi qui hic juste vixerit, et comparet se illis qui male vivunt, secundum Pharisæum, qui se justificabat, qui non audierat Apostolum, *Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim.* Ergo non acceperat adhuc hoc quod desiderabat. Pignus acceperat, sic dixit: Qui dedit nobis pignus Spiritum. Cujus rei pignus erat, ad hoc pervenire cupiebat: participatio quædam,
C sed distat. Aliter modo participamus, aliter tunc participabimus. Modo per fidem, per spem, in eodem Spiritu: tunc autem species erit, res erit; idem autem Spiritus, idem Deus, eadem plenitudo. Qui clamat absentibus, exhibebit præsentibus: qui vocat peregrinos, nutriet et alet in patria.

Toto desiderio tendendum in cælum. — Lucæ 18. 11. — 2. Cor. 5. 5.

CAPUT XI. Via nostra Christus.

11. Via nobis factus est Christus, et desperamus nos perventuros? Via ista finiri non potest, præcidi non potest, corrumpi non potest, nec pluvia, nec diluviis, nec a latronibus obsideri. Ambula securus in Christo, ambula; ne offendas, ne cadas, ne retro respicias, ne in via remaneas, ne a via recedas. Ista omnia præcave tantum, et pervenisti. Cum perveneris, tunc jam gloriare ex hoc: noli in te. Nam qui se laudat, Deum non
D laudat; sed se a Deo avertit: quomodo qui vult recedere ab igne, ignis calidus remanet, sed ille frigescit: quomodo qui vult recedere a lumine, si recesserit, lumen in se lucidum remanet, sed ille tenebratur. Non recedamus a calore Spiritus, a lumine veritatis. Vocem modo audivimus, tunc autem facie ad faciem videbimus. Nemo sibi placeat, nemo alii insultet. Omnes (b) sic velimus proficere, ut non invideamus proficientibus, non insultemus deficientibus: et erit in nobis cum gaudio impletum quod promissum est in Evangelio, *Et ego resuscitabo eos in novissimo die.* b

(a) Vox *perfectione* abest ab Am. Er. et MSS.

(b) Colbertinus MS. *si volumus proficere, non invideamus proficientibus.*

CLASSIS I.

* Alias 37, de verbis Domini.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

*SERMO CLXXI.

De (a) *verbis Apostoli, Philip. 4. Gaudete in Domino semper etc.*

CAPUT I. Gaudium sit in Domino, non in sæculo. Florus ad Philip. 4. Jacobi 4. 4. Matth. 6. 24.

1. GAUDERE nos Apostolus præcipit, sed in Domino, non in sæculo. Quicumque enim voluerit amicus esse hujus mundi, sicut Scriptura dicit, inimicus Dei reputabitur. Sicut autem non potest homo duobus dominis servire: sic nemo potest gaudere et in sæculo, et in Domino. Multum inter se hæc duo gaudia differunt, suntque omnino contraria. Quando gaudetur in sæculo, non gaudetur in Domino: quando gaudetur in Domino, non gaudetur in sæculo. Vincat gaudium in Domino, donec finiatur gaudium in sæculo. Gaudium in Domino semper augeatur: gaudium in sæculo semper minuatur, donec finiatur. Non ideo ista dicuntur, quoniam in hoc sæculo cum sumus, gaudere non debemus: sed ut etiam in hoc sæculo constituti, jam in Domino gaudeamus. Sed ait aliquis, In sæculo sum: utique si gaudeo, ibi gaudeo ubi sum. Quid enim? quia es in sæculo, in Domino non es? Audi eumdem Apostolum ad Athenienses loquentem, et in Actibus Apostolorum dicentem de Deo et de Domino Creatore nostro, In illo vivimus, et movemur, et sumus. Qui enim ubique est, ubi non est? Nonne ad hoc nos exhortabatur? *Dominus in proximo est, nihil solliciti fueritis.* Magnum est hoc, quod adscendit super omnes cælos, et proximus est eis qui versantur in terris. Quis est iste longinquus et proximus, nisi qui nobis misericordia factus est proximus?

Dominus nobis proximus. Act. 17. 28. Philip. 4. 5. et 6.

CAPUT II. Samaritanus homini sauciato subveniens, Christus.

2. Totum enim genus humanum est homo ille, qui jacebat in via semivivus a latronibus relictus, quem contemsit transiens Sacerdos et Levites, et accessit ad eum curandum eique opitulandum transiens Samaritanus. Ut autem narraret hoc, unde caussa descendit? Quemdam quærentem quæ sint optima præcepta et summa in Lege, admonuit duo esse, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua; et diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Ille autem, Et quis est mihi proximus? Et narravit Dominus, Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jerico. Ostendit illum quodam modo Israelitam. Et incidit in latrones. Cum exspoliassent, et plagas ei graves irrogassent, dimiserunt eum in via semivivum. Transiit Sacerdos, utique genere proximus, præteriit jacentem. Transiit Levites, et hic genere proximus, jacentem etiam ipse contemsit. Transiit Samaritanus, genere longinquus, misericordia proximus, fecitque quod nostis. In quo Samaritano se voluit intelligi Dominus Jesus Christus. Samaritanus enim custos interpretatur. Ideo surgens a mortuis, jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur: quia non dormit, neque dormitat qui custodit Israel. Denique quando conviciis tantis blasphemabant Judæi, dixerunt illi, Nonne verum dicimus, quia Samaritanus es, et dæmonium habes? Cum ergo duo essent verba conviciosa objecta Domino, dictumque illi esset, Nonne verum dicimus, quia Samaritanus es, et dæmonium habes? poterat respondere, Nec Samaritanus sum, nec dæmonium habeo: respondit autem, Ego dæmonium non habeo. Quod respondit, refutavit: quod tacuit, confirmavit. Negavit se habere dæmonium, qui se noverat dæmoniorum exclusorem: non se negavit infirmi custodem. Ergo *Dominus in proximo est;* quia Dominus nobis factus est in proximo.

Luc. 10. 24. etc. Rom. 6. 9. Psal. 120. 4. Johan. 8. 48.

CAPUT III. Incarnatione Deus homini factus est proximus.

3. Quid tam longinquum, quid tam remotum, quam Deus ab hominibus, immortalis a mortalibus, justus a peccatoribus? Non loco longe, sed dissimilitudine. Nam solemus etiam ita loqui, cum de duobus hominibus dicimus, quando diversi sunt mores: Iste longe est ab illo. Etiamsi juxta steterint, etiamsi vicinius inhabitent, etiamsi una catena colligentur; longe est pius ab impio, longe est innocens a reo, longe est justus ab injusto. Si hoc de duobus hominibus dicitur, quid de Deo et hominibus? Cum ergo longe a nobis esset immortalis et justus, tamquam a mortalibus et peccatoribus, descendit ad nos, ut fieret nobis proximus ille longinquus. Et quid fecit? Cum haberet ipse duo bona, et nos duo mala; ille duo bona, justitiam et immortalitatem; nos duo mala, iniquitatem et mortalitatem: si utrumque malum nostrum suscepisset, par noster factus esset, et liberatore nobiscum opus haberet. Quid ergo fecit, ut esset proximus nobis? Proximus non hoc quod nos, sed prope nos. Duo attende: Justus est, immortalis est. In duobus tuis malis, una est culpa, altera est pœna: culpa est quod injustus es, pœna est quia mortalis es. Ille ut esset proximus, suscepit pœnam tuam, non suscepit culpam tuam: et si suscepit, delendam suscepit, non faciendam. Justus et immortalis, longe ab injustis et mortalibus. Peccator mortalis, longe eras a justo immortali. Non est factus ille peccator, quod tu: sed factus est mortalis, quod tu. Manens justus, factus est mortalis. Suscipiendo pœnam, et non suscipiendo culpam, et culpam delevit et pœnam. *Dominus* ergo *in proximo est, nihil solliciti fueritis.* Etsi super omnes cælos adscendit corpore, non recessit majestate. Ubique præsens est, qui fecit omnia.

CAPUT IV. Philip. 4. 4. Gaudium in sæculo.

4. *Gaudete in Domino semper.* In sæculo gaudium quod est? Gaudere de iniquitate, gaudere de turpitudine, gaudere de dedecore, de deformitate. De his omnibus gaudet sæculum. Quæ omnia non essent, nisi homines voluissent. Alia sunt quæ faciunt homines, alia quæ patiuntur; etsi nolunt, ferunt. Quid ergo est hoc sæculum, et quod est gaudium sæculi? Dico, Fratres, breviter quantum possum, quantum Deus adjuvat, festinanter, breviter dico. SÆCULI LÆTITIA, est impunita nequitia. Luxurientur homines, forni-

(a) Citatur in Flori collectione ad Philip. 4.

CLASSIS I.

A centur, in spectaculis augentur, ebriositate ingurgitentur, turpitudine fœdentur, nihil mali patiantur: et videte sæculi gaudium. Ista mala quæ commemoravi, non castiget fames, non belli timor, non aliquis timor, non aliquis morbus, non aliquæ adversitates; sed sint omnia in rerum abundantia, in pace carnis, in securitate malæ mentis: ecce videte sæculi gaudium. Sed non cogitat Deus sicut homo: alia est Dei cogitatio, alia hominis. MAGNÆ MISERICORDIÆ EST, (a) nequitiam impunitam non relinquere: et ne cogatur in extremo gehennæ damnare, modo flagello dignatur castigare.

Impunitas, maxima Dei vindicta. * CAPUT V. Psal. 9. 4.

5. Nam vis nosse, nulla pœna quanta sit pœna, non tamen justo, sed peccatori, cui est temporalis pœna, ne succedat æterna? * Vis ergo nosse, nulla pœna quanta sit pœna? Psalmum B interroga: Irritavit Dominum peccator. Exclamavit vehementer, attendit, consideravit, exclamavit: Irritavit Dominum peccator. Quare, obsecro? quid vidisti? Qui autem hoc exclamavit, vidit peccatorem impune luxuriantem, male facientem, bonis abundantem, et exclamavit: Irritavit Dominum peccator. Quare hoc dixisti? Quid enim vidisti? Præ magnitudine iræ suæ non requirit. Intelligite Fratres Christiani, misericordiam Dei. Quando castigat mundum, non vult damnare mundum. Præ magnitudine iræ suæ non exquirit. Ideo non exquirit, quia multum irascitur. Magna est ira ejus. Parcendo sævit, sed juste sævit. Est enim severitas, quasi sæva veritas. Si ergo aliquando sævit parcendo, C bonum est nobis ut subveniat castigando. Et tamen si facta generis humani consideremus, quid patimur? Non secundum peccata nostra fecit nobis. Filii enim sumus. Unde hoc probamus? Mortuus est pro nobis Unicus, ne remaneret unus. Noluit esse unus, qui mortuus est unus. Multos enim filios Dei fecit unicus Filius Dei. Emit sibi fratres sanguine suo, probavit reprobatus, redemit venditus, honoravit injuriatus, vivificavit occisus. Dubitas quod dabit tibi bona sua, qui non dedignatus est suscipere mala tua? Ergo, Fratres, *gaudete in Domino*, non in sæculo: id est, gaudete in veritate, non in iniquitate: gaudete in spe æternitatis, non in flore vanitatis. Ita gaudete: et ubicumque, et quamdiucumque hic fueritis, *Dominus in proximo est, nihil solliciti fueritis.* D

Severitas.

Psal. 10. 10.

* SERMO CLXXII.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* Alias 32. de verbis Apostoli.

De (b) verbis Apostoli, 1. Thessal. 4. Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et ceteri qui spem non habent. *Et de operibus misericordiæ, quibus mortui adjuvantur.*

CAPUT I. 1. Thess. 4. 12. Tristitia de mortuis, qualis prohibetur. Psal. 40. 9.

1. ADMONET nos beatus Apostolus, *ut de dormientibus*, hoc est, mortuis carissimis nostris, *non contristemur, sicut et ceteri qui spem non habent*, spem scilicet resurrectionis et incorruptionis æternæ. Nam ideo et dormientes eos appellat Scripturæ veracissima consuetudo, ut cum dormientes audimus, evigilaturos minime desperemus. Unde etiam cantatur in Psalmo: B Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat? Est ergo de mortuis eis qui (c) diligunt, quædam tristitia quodam modo naturalis. Mortem quippe horret, non opinio, sed natura. Nec mors homini accideret, nisi ex pœna quam præcesserat culpa. Quapropter si animalia quæ ita creata sunt, ut suo quæque tempore moriantur, mortem fugiunt, diligunt vitam; quanto magis homo, qui sic fuerat creatus, ut si vivere sine peccato voluisset, sine termino viveret? Hinc itaque necesse est ut tristes simus, quando nos moriendo deserunt quos amamus: quia etsi novimus eos non in æternum relinquere nos mansuros, sed aliquantum præcedere secuturos; tamen mors ipsa quam natura refugit, cum occupat dilectum, contristat in nobis ipsius dilectionis affectum. C Ideo non admonuit Apostolus, ut non contristemur; sed *non sicut ceteri qui spem non habent.* Contristamur ergo nos in nostrorum mortibus necessitate amittendi, sed cum spe recipiendi. Inde angimur; hinc consolamur: inde infirmitas afficit, hinc fides reficit: inde dolet humana conditio, hinc sanat divina promissio.

2. Proinde pompæ funeris, agmina exsequiarum, sumtuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, vivorum sunt qualiacumque solatia, non adjutoria mortuorum. * Orationibus vero sanctæ Ecclesiæ, et sacrificio salutari, et eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari; ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim D a patribus traditum, universa observat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis et sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum caussa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegan-

* CAPUT II. Orationes et sacrificium ac eleemosynæ pro defunctis.

(a) Sic aliquot MSS. At editi, *nequitiæ impunitatem non relinquere.*

(b) De Sermonis hujus integritate dubitandi ansam præbet Florus (qui est Beda vulgatus) ad 1. Thess. 4. quando præmisso hocce titulo, *Ex Sermone de iisdem verbis Apostoli*, quo nonnisi fragmentum dari significatur, id nihilo minus totum subjicit, quod hic habetur. Auget vero dubitationem, cum ibidem post hunc ipsum Sermonem proxime adjungit subsequentis Sermonis c. 3. fragmentum in hæc verba. *Item ex eodem Sermone. Non tantum ait ut non contristemini etc.* Sic nimirum habetur in veteri codice Corbejensi: ubi nunc tamen in Bedæ editis est, *Item ex Ser. 2. de eadem lectione. Non tantum ait ut non contristemini etc.*

(c) Sic MSS. Editi vero, qui *diliguntur.*

CLASSIS I.

tur? Non omnino ambigendum est, ista prodesse defunctis; sed talibus qui ita vixerint ante mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem.
Gal. 5. 6. Nam qui sine fide quæ per dilectionem operatur, ejusque sacramentis, de corporibus exierunt, frustra illis a suis hujusmodi pietatis impenduntur officia, cujus, dum hic essent, pignore caruerunt, vel non suscipientes, vel in vacuum suscipientes Dei gratiam, et sibi non misericordiam thesaurizantes, sed iram. Non ergo mortuis nova merita comparantur, cum pro eis boni aliquid operantur sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Non enim actum est, nisi cum hic viverent, ut eos hæc aliquid adjuvarent, cum hic vivere destitissent. Et ideo istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam.

B

Luctus et officia defunctis exhibenda.

3. Permittantur itaque pia corda carorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, et consolabiles lacrymas fundant conditione mortali; quas cito reprimat fidei gaudium, qua creduntur fideles, quando moriuntur, paululum a nobis abire, et ad meliora transire. Consolentur eos etiam fraterna obsequia, sive quæ funeribus
Psal. 68. 21. exhibentur, sive quæ dolentibus adhibentur, ne sit justa querela dicentium, Sustinui qui simul contristaretur, et non fuit, et consolantes, et non inveni. Sit pro viribus cura sepeliendi et sepulcra construendi: quia et hæc in Scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt: nec solum in corporibus Patriarcharum aliorumque sanctorum, et humanis cadaveribus quorumcumque jacentium; verum etiam in Ipsius Domini corpore
C
prædicati atque collaudati sunt, qui ista fecerunt. Impleant hæc homines erga suos officia postremi muneris, et sui humani lenimenta mœroris. Verum illa quæ adjuvant spiritus defunctorum, oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis observantius, instantius, abundantius impendant, qui suos carne, non spiritu mortuos, non solum carnaliter, sed etiam spiritaliter amant.

* SERMO CLXXIII.

* Alias 32. de verbis Apostoli.

a

De (a) eisdem verbis Apostoli, 1. Thessal. 4.

CAPUT I. In defunctorum exsequiis quid recogitandum.

1. Quando celebramus dies fratrum defunctorum, in mente habere debemus, et quid
D
sperandum, et quid timendum sit. Secundum hoc enim sperandum est, quoniam pretiosa in con-
Psal. 115. 15. spectu Domini mors sanctorum ejus: secundum hoc autem timendum est, quia mors peccatorum
Psal. 33. 22. pessima. Ideoque propter spem, In memoria æterna erit justus: propter timorem, ab auditu
Psal. 111. 7. malo non timebit. Erit enim auditus quo nullus

A

sit pejor, quando dicetur sinistris, Ite in ignem
SERMON. DE SCRIPTURIS
Matth. 25.
æternum. Ab hoc auditu malo justus non timebit. Erit enim ad dexteram inter illos, quibus dicetur, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. In hac autem vita, quæ media ante summa bona et ante summa mala ducitur, in medio bonorum malorumque mediorum, id est, in neutra parte summorum; quia et bona quæcumque hic fuerint homini, in comparatione bonorum æternorum nulla sunt; et mala quæcumque in hac vita experitur homo, in comparatione ignis æterni nec * comparanda sunt: in hac
* f. computanda.
ergo medietate vitæ, illud quod audivimus nunc ex Evangelio, tenere debemus, Qui credit, in-
Johan. 11. 25.
quit, in me, licet moriatur, vivit. Et vitam pronuntiat, et mortem non negat. Qui credit in me,
B
licet moriatur, vivit. Quid est, licet moriatur, »
vivit? Licet moriatur corpore, vivit spiritu. Deinde adjungit, Et qui vivit, et credit in me, non »
morietur in æternum. Certe licet moriatur; quo- »
modo, si non morietur? Sed licet moriatur ad tempus, non morietur in æternum. Sic ista solvitur quæstio, ut non sint inter se contraria verba veritatis, et possint instruere affectum pietatis. Ergo licet corpore morituri simus, vivimus si credimus.

CAPUT II. Resurrectionis fides, solatium in morte carorum.

2. Est autem fides nostra maxime discreta ab omni fide gentilium in resurrectione mortuorum. Hanc enim illi omnino non recipiunt: quia ubi recipiant, non habent. A Domino enim præparatur voluntas hominis, ut sit fidei receptaculum.
Prov. 8. 35. sec. LXX.
Dicit Judæis Dominus, Sermo meus non capit
Johan. 8. 37.
C
in vobis. Ergo in his capit, in quibus invenit
Lucæ 15. 4.
quod capiat. In his enim invenit quod capiat sermo qui capit, quos Deus pollicendo non decipit. Ille enim qui quærit ovem perditam, et quam quærit novit, et ubi quærat, et quomodo ejus membra dispersa colligat, et in (b) unam salu- b
tem redigat, et ita restituat ut eam ulterius non perdat. (c) Consolemur ergo nos invicem, et in c
his sermonibus nostris. Potest non dolere cor
Florus ad 1. Thess. 4.
Johan. 11.
humanum defuncto carissimo: melius tamen cum dolet sanatur cor humanum, quam non dolendo sit inhumanum. Maria Domino cohærebat, et mortuum fratrem dolebat. Sed quid miraris quia Maria dolebat tunc, cum ipse Dominus flebat? Movere autem quemvis potest, quomodo flebat mortuum, se continuo jubente victurum? Non
D
mortuum flebat, quem ipse suscitavit; sed mortem, quam sibi homo peccando comparavit. Si enim peccatum non præcessisset, sine dubio
Mors pœna peccati.
mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors etiam corporis, quam præcessit mors animæ. Mors animæ præcessit (d) deserendo Deum, et d
mors corporis secuta est deserente anima. Hac

(a) In MSS. inscribitur, *De celebritate defunctorum atque resurrectione mortuorum*: qui titulus apprime convenit cum Sermonis exordio; sed hoc nescimus an vere sit Augustini. Suspicamur additum ab iis qui Sermonem in ista celebritate legendum instituerunt. Quippe si non fallit Florus in MS. Corbejensi, altera pars hujusce Sermonis, quam ipse ad 1. Thess. 4. refert, excerpta est ex eodem Sermone, ex quo Sermo superior.

(b) Sic MSS. At editi, *in unam salutem reducat*. An forte pro, *in unum ovile reducat?*

(c) Reliquum Sermonis, si excipias clausulam, *Sufficiant hæc pauca* etc., habetur in Collectione Flori, sed alio sententiarum ordine. Nam ejus excerptum ab istis verbis incipit, cap. 3. *Non tantum ait ut non contristemini* etc. postque verba, *per illam transiit et Dominus*; subjungit, *Consolemur ergo nos* etc.

(d) Editi, *deserente Deo*. Sed MSS. et Florus, *deserendo Deum*.

deseruit volens, hac coacta est deserere nolens. Tamquam illi dicerelur, Recessisti ab eo quem diligere debuisti, recede ab eo quod dilexisti.

Johan. 21. 18.

Quis enim vult mori? Prorsus nemo: et ita nemo, ut beato Petro diceretur, Alter te cinget, et feret quo tu non vis. Si ergo nulla esset mortis amaritudo, non esset magna Martyrum fortitudo.

CAPUT III.
1. Thess. 4. 12.
Consolatio in mortuorum luctu.

3. Ideo et Apostolus, *De dormientibus*, inquit, *nolo vos ignorars. froires, ut non contristemini, sicut et gentes, quæ spem non habent.* Non tantum ait, ut non contristemini; sed, *ut non sic contristemini, quemodmodum gentes, quæ spem non habent.* Necesse est enim ut contristemini: sed ubi contristaris, consoletur te spes. Quomodo enim non contristaris, ubi corpus quod vivit ex anima, fit exanime, discedente anima? Qui ambulabat jacet, qui loquebatur tacet, clausi oculi lucem non capiunt, aures nulli voci patescunt: omnia membrorum officia conquieverunt; non est qui moveat gressus ad ambulandum, manus ad operandum, sensus ad percipiendum. Nonne ista est domus, quam nescio quis invisibilis habitator ornabat? Discessit qui non videbatur, remansit quod cum dolore videatur. Ista est caussa tristitiæ. Si hæc est caussa tristitiæ, sit hujus tristitiæ consolatio. Quæ consolatio?

Ibidem 15.
v. 16.

Quia ipse Dominus in jussu et in voce Archangeli, et in novissima tuba descendet de cælo, et mortui in Christo resurgent primi: * *deinds nos viventes, qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aera.* Numquid et hoc ad tempus? Non: sed quid est? *Et ita semper cum Domino erimus.* Pereat contristatio, ubi tanta est consolatio: detergatur luctus ex animo, fides expellat dolorem. In tanta spe non decet esse triste templum Dei. Ibi habitat bonus consolator, ibi qui non fallit, promissor. Quid mortuum diu plangamus? Quoniam mors amara est? Per illam transivit et Dominus. Sufficiant hæc pauca Caritati Vestræ: consoletur vos abundantius qui non migrat de corde vestro; sed ita dignetur habitare, ut nos dignetur etiam in fine mutare. Conversi ad Dominum, etc.

* Alias 8. de verbis Apostoli.

* SERMO CLXXIV.

De verbis Apostoli 1. Tim. 1. Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, *etc. deque lectione Evangelii Lucæ 19. ubi de Zacchæo. Contra Pelagianos.*

a Habitus (a) in basilica Celerinæ, die Dominica.

CAPUT I.
1. Tim. 1. 15
Florus ibidem.
Adventus Christi in mundum ratione carnis intelligendus.

1. AUDIVIMUS beatum apostolum Paulum dicentem, *Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Humanus* ergo *sermo et omni acceptione dignus.* Quare humanus, et non divinus? Procul dubio nisi iste humanus sermo etiam divinus esset, dignus omni acceptione non esset. Sed sic est sermo iste humanus et divinus, quomodo est ipse Christus et homo et Deus. Si ergo recte intelligimus sermonem istum, non solum humanum esse, verum etiam divinum; quare Apostolus humanum maluit dicere, quam divinum? Procul dubio enim qui non mentiretur, si diceret divinum, non sine caussa maluit dicere humanum. Hoc ergo elegit, per quod Christus in mundum venit. Venit enim per quod homo erat. Nam per quod Deus erat, semper hic erat.

Jerem. 23. 24.
Sap. 8. 1.
Johan. 1. 10.

Ubi enim non est Deus, qui dixit, Cælum et terram ego impleo? Christus est certe virtus et sapientia Dei; de qua dicitur, Adtingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Ergo in hoc mundo erat, et mundus per eum factus est, et mundus eum non cognovit. Et hic erat, et venit: hic erat per divinam majestatem, venit per humanam infirmitatem. Quia ergo venit per infirmitatem humanam, ideo prædicans adventum ejus, dixit, *Humanus sermo.* Non liberaretur humanum genus, nisi sermo Dei dignaretur esse humanus.

Incarnationis necessitas.

Nam et homo ille dicitur humanus, qui se exhibet hominem, et maxime qui hospitio suscipit hominem. Si ergo humanus dicitur qui in domo sua suscipit hominem, quam humanus est qui in se ipso suscepit hominem?

CAPUT II.
Incarnationis caussa peccatum.
Lucæ 19. 20.

2. Ergo, *Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos focere.* Adteude Evangelium: *Venit enim Filius hominis quærere et salvare quod perierat.* Si homo non perisset, Filius hominis non venisset. Ergo perierat homo, venit Deus homo, et inventus est homo. Perierat homo per liberam voluntatem: venit Deus homo per gratiam liberatricem. Quæris quid valeat ad malum liberum arbitrium? Recole hominem peccantem. Quæris quid valeat ad auxilium Deus et homo? Adtende in eo gratiam liberantem.

Liberi arbitrii infirmitas cernitur in Adamo.

Nusquam potuit sic ostendi, quantum valeat voluntas hominis usurpata per superbiam, ad (b) vitandum sine adjutorio Dei malum; non potuit plus et manifestius exprimi, quam in homine b primo. Et ecce periit primus homo, et ubi esset, nisi venisset secundus homo? Quia et ille homo, ideo et iste homo, et ideo *humanus sermo.*

Gratiæ donum in Christo perspicitur.
* f. quomodo
1. Tim. 2. 5.

Prorsus nusquam sic apparet benignitas gratiæ et liberalitas omnipotentiæ Dei, * quam in homine mediatore Dei et hominum, homine Christo Jesu. Quid enim dicimus, Fratres mei? In fide catholica nutritis loquor, vel in pacem catholicam lucratis. Novimus et tenemus mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum, in quantum homo erat, ejus esse naturæ, cujus et nos sumus. Non enim alterius naturæ caro nostra et caro illius, nec alterius naturæ anima nostra et anima illius. Hanc suscepit naturam, quam salvandam esse judicavit. Nihil minus habebat

(a) Locus et dies hic notatur ex veteri codice PP. Cisterciensium in Jerusalem de Urbe. Citat eumdem Sermonem Florus ad 1. Tim. 1.

(b) Editi, *ad utendum.* Emendantur ope Benigniani MS et Flori.

CLASSIS I. in natura, sed nihil habebat in culpa. Natura pura, sed non sola humana. Ibi erat Deus, ibi erat Verbum Dei. Et sicut tu unus homo, anima es et caro: sic et ille unus Christus. Deus et homo. Audebit ergo aliquis dicere, quia natura nostra in illo mediatore primum per liberum arbitrium promeruit Deum, et sic suscipi meruit, ut esset homo et Deus unus Christus Jesus? Ecce nos possumus dicere virtutibus nostris, moribus nostris, conversatione vitæ nostræ meruisse ut efficiamur filii Dei: possumus dicere, Accepimus præceptum, si servaverimus et bene vixerimus, recipiemur in numerum filiorum Dei. Numquid et ille prius vixit filius hominis, et bene vivendo factus est filius Dei? Inde cœpit, et Johan. 1.14. inde incœpit, et susceptione factus est. Verbum enim caro factum est, ut habitaret in nobis. Verbum Dei, unicus Dei Filius assumsit animam et carnem hominis, non antea se promerentis, nec ad illam percipiendam sublimitatem virtute propris laborantis, sed omnino gratis. Nihil enim a præcessit illam susceptionem: (a) susceptione factus est. Virgo concepit: ante conceptum virginis homo mediator? Non utique prius justus fuit. Quomodo enim justus fuit, qui nec fuit? Virgo concepit, et susceptione hominis inde cœ- Johan. 1.14. pit. Merito dictum est, Vidimus gloriam ejus, gloriam tamquam unigeniti a Patre, plenum gra- Lucæ 15.12. tia et veritate. Amas liberam voluntatem tuam, dicturus es patri tuo, Da mihi substantiam meam quæ me contingit. Quid te tibi committis? Melius te potest servare, qui te potuit, antequam esses, creare. * Agnosce ergo Christum, gratis plenus est. Hoc tibi vult fundere, quo plenus est: hoc tibi dicit, Quære dona mea, obliviscere merita tua; quia si ego quærerem merita tua, non venires ad dona mea. Noli te extollere, pusillus esto, Zacchæus esto.

* CAPUT III.

Lucæ 19. 3. Zacchæi factum allegorice.

3. Sed dicturus es, Si Zacchæus fuero, præ turba non potero videre Jesum. Noli esse tristis, adscende lignum, ubi pro te pependit Jesus, et videbis Jesum. Et quale genus ligni adscendit Zacchæus? Sycomorum. In regionibus nostris aut omnino nusquam, aut raro forte alicubi nascitur: in illis autem partibus multum est hujus generis ligni et pomi. Sycomora dicuntur poma quædam ficis similia: sed tamen distant aliquid; quod possunt nosse qui viderunt vel gustaverunt. Quantum tamen indicant interpretatione nominis, sycomora fici fatuæ Latine interpretantur. Jam vide Zacchæum meum, vide illum, obsecro te, volentem in turba videre Jesum, et non valentem. Humilis enim erat, turba superba erat: et ipsa turba ad videndum bene Dominum, sicut solet turba, se ipsam impediebat: adscendit a turba, et vidit Jesum non impediente turba. Turba enim dicit humilibus, humilitatis viam gradientibus, injurias suas Deo dimittentibus, vindictam de inimicis non requirentibus, turba insultat, et dicit, Indue ense, qui te non potes

(a) Hic editi addunt, *Susceptus est Dei filius*. Abest a Benign. MS.

A vindicare. Turba impedit, ne videatur Jesus: turba glorians et exsultans quando se potuerit vindicare, impedit ne videatur ille qui pendens ait, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Lucæ 23.34. Hunc ergo volens videre Zacchæus, in quo figurabatur persona humilium, non adtendit turbam impedientem; sed adscendit sycomorum, quasi fatui pomi lignum. Nos enim, inquit Apostolus, 1. Cor. 1.23. prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum: adtende sycomorum: Gentibus autem stultitiam. Denique de cruce Christi nobis insultant sapientes hujus mundi, et dicunt, Quale cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? Quale cor habemus? Non utique vestrum. Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum. 1. Cor. 3.19. Non enim vestrum cor habemus. Sed dicitis cor B nostrum stultum. Dicite quod vultis: nos adscendamus sycomorum, et videamus Jesum. Ideo enim vos Jesum videre non potestis, quia sycomorum adscendere erubescitis. Apprehendat Zacchæus sycomorum, adscendat humilis crucem. Parum est, adscendat; ne de cruce Christi erubescat, in fronte illam figat, ubi sedes pudoris est: ibi omnino, ibi in quo membro erubescitur, ibi figatur unde non erubescatur. Puto quia tu irrides sycomorum: et ipsa me fecit videre Jesum. Sed tu irrides sycomorum, quis homo es: stultum autem Dei sapientius est, quam hominum. 1. Cor. 1.25.

Sycomorus, Crux Christi.

Crux in fronte.

Gratiæ prævenientis necessitas

4. Et vidit Dominus ipsum Zacchæum. Visus est, et vidit: sed nisi visus esset, non videret. Quos enim prædestinavit, illos et vocavit. Rom. 8. 30. * Ipse C est qui Nathanaeli dixit, jam quasi testimonio suo adjuvanti Evangelium, et dicenti, A Nazareth potest aliquid boni esse? Dominus ad illum, Johan. 1. 46. Prius quam te Philippus vocaret, cum esses sub Ibidem. 48. arbore fici, vidi te. Nostis unde sibi succinctoria fecerunt primi peccatores Adam et Eva. Quando Gen. 3. 7. peccaverunt, de foliis fici succinctoria sibi fecerunt et pudenda texerunt: quia quod eos puderet peccando fecerunt. Ergo si succinctoria sibi primi peccatores fecerunt, unde originem ducimus, in quibus perieramus, ut veniret ille quærere et salvare quod perierat, de foliis fici ad pudenda tegenda fecerunt; quid aliud dictum est, Cum esses sub arbore fici, vidi te; nisi, non venires ad purgatorem peccati, nisi prior te vidisset in umbra peccati? Ut videremus, visi sumus; Psal. 58. 11. D ut diligeremus, dilecti sumus. Deus meus misericordia ejus præveniet me.

* CAPUT IV.

5. Jam ergo Dominus, qui Zachæum in corde susceperat, in domum ejus dignatus est suscipi: et dixit, *Zacchæe, (b) festinans descende, quoniam in domo tua oportet me manere.* Lucæ 19. 5. b Magnum beneficium ille arbitrabatur, Christum videre. Qui magnum et ineffabile beneficium putabat, transeuntem videre, subito meruit in domo habere. Infunditur gratia, operatur fides per dilectionem; suscipitur Christus in domum, qui jam habitabat in corde. Dicit Christo Zacchæus, *Do-*

Suscipere Jesum in cor.

(b) Verbum *festinans* abest ab Am. Er. et MSS.

CLASSIS I. — v. 8.

mine, dimidium rerum mearum do pauperibus, et si quid aliquem fraudavi, quadruplum reddo. Quasi diceret, Ideo mihi dimidium teneo, non quod habeam, sed unde reddam. Vere ecce quod est suscipere Jesum, in cor suscipere. Ibi enim erat Christus, in Zacchæo erat, et de illo sibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat. Sic enim Apostolus dicit, Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. (Ephes. 3. 17.)

Qui sani sibi videntur, insaniunt in medicum.

6. Jam ergo quia Zacchæus erat, quia princeps publicanorum erat, quia valde peccator erat; quasi (*a*) sana illa turba, quæ impediebat videre Jesum, admirata est, et reprehendit quod in domum peccatoris intrasset Jesus. Hoc erat reprehendere quod in domum ægroti intravit medicus. * Quia ergo velut peccator Zacchæus irrisus est, irrisus est autem ab insanis sanatus, Dominus respondit irridentibus, *Hodie salus huic domui facta est.* Ecce quare intravi, *salus hodie facta est.* Utique si Salvator non intrasset, salus in illa domo facta non esset. Quid ergo miraris ægrote? Voca et tu Jesum, noli tibi sanus videri. Cum spe ægrotat, qui medicum suscipit: desperate ægrotat, qui per insaniam medicum cædit. Qualis ergo ejus insania, qui medicum occidit? Quanta vero bonitas et potentia medici, qui de sanguine suo, insano interfectori suo medicamentum fecit? Neque enim ille qui venerat quærere et salvare quod perierat, pendens sine caussa dicebat, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Insani sunt, medicus sum: sæviant, patienter fero; cum occiderint, tunc sanabo. Simus ergo inter illos quos sanat. *Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere*: magnos, pusillos, *peccatores salvos facere. Venit Filius hominis quærere et salvare quod perierat.*

(* CAPUT V. — Lucæ 19. 9.)

(*Sanguis medici medicamentum suo interfectori.* — Lucæ 23. 34. — 1. Tim. 1. 15. — Lucæ 19. 10.)

CAPUT VI. *Originale peccatum probatur.*

7. Qui dicit infantilem ætatem non habere quod salvet Jesus, omnibus fidelibus infantibus Christum negat esse Jesum. Qui dicit, inquam, infantilem ætatem non habere quod salvet Jesus in ea, nihil aliud dicit quam Christum Dominum fidelibus infantibus, id est, in Christo baptizatis infantibus non esse Jesum. Jesus enim quid est? Interpretatur Jesus, Salvator. Salvator est Jesus. Quos non salvat, non habendo quod in eis salvet, non est illis Jesus. Jam si corda vestra tolerant, aliquibus baptizatis Christum non esse Jesum, nescio utrum fides vestra in regula sana possit agnosci. Infantes sunt, sed membra ejus fiunt. Infantes sunt, sed sacramenta ejus accipiunt. Infantes sunt, sed mensæ ejus participes fiunt, ut habeant in se vitam. Quid mihi dicis, Sanus est, non habet vitium? Quare cum illo curris ad medicum, si non habet vitium? Non times ne dicat tibi, Aufer hinc eum quem putas sanum? Filius hominis non venit, nisi quærere et salvare quod perierat. Quare illum ad me affers, si non perierat?

(*Christus etiam infantibus est Jesus. Parvulorum baptismus et communio.*)

SERMON. DE SCRIPTURIS

CAPUT VII. *Caussa quare Christus venit.*

8. *Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum.* Quare venit in mundum? *Peccatores salvos facere.* Alia caussa non fuit, quare veniret in mundum. Non eum de cælo ad terram merita nostra bona, sed peccata duxerunt. Hæc est caussa cur veniret, *peccatores salvos facere.* Et vocabis, inquit, nomen ejus Jesum. Quare vocabis nomen ejus Jesum? Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Vocabis nomen ejus Jesum. Quare Jesum? quæ ratio est hujus nominis? Audi quare: Ipse enim salvum faciet populum suum. Unde? A peccatis eorum. Populum suum a peccatis eorum. Numquid ad istum populum non pertinent parvuli, quem salvum faciet Jesus a peccatis eorum? Pertinent plane, pertinent, Fratres mei. Sic habete in corde, sic credite, cum ista fide parvulos ad gratiam Christi portate; ne si hanc fidem in corde non habueritis, pro quibus respondetis, lingua vestra occidatis. Prorsus, Fratres, qui non cum ista fide cum parvulo concurrerit, fingit. Sanus est, nihil mali habet, nihil vitii habet; sed tollam illum ad medicum. Quare? Quia sic solet fieri. Non times ne tibi dicat medicus, Tolle hinc tecum ipsum; non est opus sanis medicus, sed male habentibus?

(Matth. 1. 21. — » — » — *Ratio nominis Jesu.* — » — *Parvuli Salvatore egent. Fides recta sit respondentium pro ipsis in baptismo.* — Matth. 9. 12.)

CAPUT VIII. *Parvulis regeneratio necessaria.*

9. Commendaverim Caritati Vestræ caussam eorum, qui pro se loqui non possunt. Omnes parvuli tamquam pupilli considerentur, etiam qui nondum parentes proprios extulerunt. Omnis prædestinatorum numerus parvulorum (*b*) populum Dei quærit tutorem, qui expectat Dominum salvatorem. Universam massam generis humani in homine primo venenator ille percussit; nemo ad secundum transit a primo, nisi per baptismatis sacramentum. In parvulis natis et nondum baptizatis agnoscatur Adam: in parvulis natis et baptizatis et ob hoc renatis agnoscatur Christus. Qui Adam non agnoscit in parvulis natis, nec Christum agnoscere poterit in renatis. Sed quare, inquiunt, jam baptizatus homo fidelis, jam dimisso peccato, generat eum qui est cum primi hominis peccato? Quia carne illum generat, non spiritu. Quod natum est de carne, caro est. Et si exterior homo noster, ait Apostolus, corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem. Ex eo quod in te renovatur, non generas parvulum: ex eo quod in te corrumpitur, generas parvulum. Tu ut non in æternum moriaris natus es, et renatus es: ille adhuc natus, renatus nondum est. Si tu renascendo vivis, sine ut et ille renascatur et vivat: sine, inquam, renascatur, sine renascatur: quare contradicis? Quare novis disputationibus antiquam fidei regulam frangere conaris? Quid est enim quod dicis, Parvuli non habent omnino vel originale peccatum? Quid est quod dicis, nisi ut non accedant ad Jesum? Sed tibi clamat Jesus, Sine parvulos venire ad me. Conversi ad Dominum, etc.

(*Objectio contra peccatum originale.* — Johan. 3. 6. — 2. Cor. 4. 16. — *Regula antiqua fidei, baptizare parvulos.* — Marci 10. 14.)

(*a*) Fossatensis MS. *quasi insana.*
(*b*) Editi, *populus Dei.* Correximus ex MSS. et ex Floro.

CLASSIS I. — SERMON. DE SCRIPTURIS.

* Alias 9. de verbis Apostoli. a

* SERMO CLXXV.

De eisdem (a) *verbis Apostoli, 1. Tim. 1. Fidelis sermo et omni acceptione dignus, etc.*

A

CAPUT I. Incarnationis Christi caussa.

1. Quod lectum est modo de sancto Evangelio, hoc et Paulus apostolus dicit, cujus verba ista sunt; *Fidelis sermo, et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum* (1.Tim. 1.15. Florus ibidem.). Nulla caussa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, et nulla caussa est medicinæ. Si venit de cælo magnus medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus. Ipse ægrotus genus humanum est. Sed non omnium est fides (2.Thess.3.2.). Novit Dominus qui sunt ejus (2.Tim.2.19.). Superbiebant Judæi, extollebant se, alta sapiebant, justos se putabant, et Dominum colligentem peccatores insuper accusabant. Qui ergo superbiebant et alta sapiebant, relicti sunt in montibus, ad nonaginta-novem pertinent (Matth. 18. 12.). Quid est, relicti sunt in montibus? Relicti sunt in tumore terreno. Quid est, ad nonaginta-novem pertinent? In sinistra sunt, non in dextera. Nonaginta enim et novem in sinistra numerantur: unum adde, ad dexteram transitur. Venit ergo, ut ipse alio loco dicit: Venit Filius hominis quærere et salvare quod perierat (Lucæ 19.10.). Totum enim perierat ex quo peccavit unus, ubi erat totum periit totum. Sed venit unus sine peccato, qui salvos faceret a peccato. Isti autem superbiendo, quod est pejus, et ægrotabant, et sanos se esse credebant.

B

Judæorum periculosior ægritudo.

2. Periculosius ægrotant, qui mentem febribus perdiderunt. Illi rident, et sani plorant. Ridet enim phreneticus: sed non est sanus. Porro autem qui mentis est sanæ, plorat phreneticum ridentem. * Primum, si duo ista proponas, quid est melius, ridere, an plorare? Quis non sibi eligat ridere? Denique propter dolorem salubrem pœnitentiæ, in fletu Dominus posuit officium, in risu beneficium. Quomodo? Quando ait in Evangelio, Beati qui plorant, quoniam ridebunt (Lucæ 6. 21.), Ergo in ploratu officium est, in risu est prætium sapientiæ. Risum enim pro gaudio posuit, non cacchinnationem, sed exsultationem. Ergo si duo ista proponas, et quæras quid horum sit melius, ridere, an plorare: omnis homo plorare non vult, et ridere vult. Porro si addas personas ad istos affectus, et ita proponas cum personis: Quid est melius, ridere phreneticum, an plorare sanum? Eligit sibi homo fletum cum sanitate, quam risum cum amentia. Tantum valet mentis sanitas, ut etiam cum planctu eligatur. Isti ergo qui sanos se putabant; multo periculosius et desperatius ægrotabant; et ipsa ægritudine qua mentes perdiderant, etiam medicum cædebant. Parum est, cædebant: dicam totum; non solum cædebant, sed etiam occidebant. Ille autem etiam cum occideretur, medicus erat; voluptabat, et curabat; patiebatur phreneticum, nec deserebat ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, ridebatur, insultabatur ei, postremo audiebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumfremebatur; et medicus erat.

* CAPUT II.

Judæi in medicum insanientes.

Christus interfectoribus suis medicamentum parat de suo sanguine.

3. Agnoscis phreneticos, agnosce et medicum. Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Lucæ 23.34.). Illi perdita mente sæviebant, et medici sanguinem sæviendo fundebant: ille autem etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamenta faciebat. * Non enim vere frustra dixit, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Orat Christianus, et exauditur; orat Christus, et non exauditur? Nam qui exaudit cum Patre, quia Deus est, quomodo non exauditur homo, quod pro nobis factus est? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant: de his erant qui reprehendebant eum, et dicebant, Ecce cum publicanis et peccatoribus convescitur (Marci 20.16.). Erant in ipso populo, a quo ipse medicus occidebatur, et in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur. Cum enim Dominus non solum sanguinem funderet, verum etiam ipsam suam mortem ad medicamenti confectionem impenderet: resurrexit ad demonstrandum resurrectionis exemplum. Patientia sua passus est, ut doceret patientiam nostram; et in resurrectione sua præmium patientiæ demonstravit. Item, ut nostis, et omnes confitemur, adscendit in cælum, deinde ab eo Spiritus-sanctus est missus, ante promissus. Dixerat enim discipulis suis, Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Lucæ 24.49.). Venit ergo, et promissio ipsius, venit Spiritus-sanctus, implevit discipulos, cœperunt loqui linguis omnium gentium (Act. 20.): signum in illis procedebat unitatis. Loquebatur enim tunc unus homo omnibus linguis; quia locutura erat unitas Ecclesiæ in omnibus linguis. Expaverunt qui audiebant. Noverant enim homines idiotas fuisse, unius tantum linguæ; et mirabantur ac stupebant, quod unius linguæ homines, vel ut multum duarum, linguis omnium gentium loquerentur: suspensi sunt stupore, perdiderunt elationem, de monte facti sunt valles. Jam si humiles sunt, valles sunt; quod infunderis capiunt, non dimittunt. Si venerit aqua super altitudinem, decurrit et defluit: si venerit aqua ad concavum et humilem locum, et capitur et stat. Tales jam illi erant, stupebant, mirabantur, perdiderant sævitiam.

* CAPUT III.

C

D

CAPUT IV. Interfectorum Christi conversio.

4. Denique loquente sibi Petro, compuncti sunt, et factum est in illis quod Psalmis prædixerat, Conversus sum in (*b*) ærumnam, cum configeretur spina (Psal. 31. 4.). Quid est spina? Compunctio pœnitentiæ. Sic habes et verba ipsa Scripturæ in Actibus Apostolorum: Compuncti sunt corde, et dixerunt ad Apostolos, Quid faciemus? (Act. 2. 37, etc.) Quare b dixerunt, Quid faciemus? Novimus quid fecimus: quid faciemus? Quantum ad nostrum factum adtinet, desperatio est salutis: sit ergo in vestro consilio, si fieri potest, spes aliqua sanitatis. Novimus quid fecerimus, dicite quid faciamus. Quid

(a) Citatur a Floro ad 1. Tim. 1.

(b) Ita MSS. juxta Græcum Lxx. At editi, in ærumna.

CLASSIS I. est quod fecimus? Non enim quemcumque hominem occidimus; multum mali fecissemus, si quemcumque hominem innocentem occidissemus. Latronem elegimus innocentem occidimus; mortuum elegimus, medicum occidimus; dicite quid faciemus? Et Petrus, Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi: ut transeatis de nonaginta-novem ad centum: quia cum * nonaginta et novem essetis, pœnitentiam vobis necessariam non putabatis, et Domino colligenti peccatores et volenti eos facere pœnitentes, insuper insultabatis. Modo ergo compuncti, quia cognovistis peccatum vestrum, agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi; baptizetur in ejus nomine, quem occidistis sine crimine: et remittuntur vobis peccata vestra. Reducti sunt in spem: doluerunt, gemuerunt, conversi sunt, sanati sunt. Ipsi erant illi; Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. (Lucæ 23.34.)

* f. deest in.

CAPUT V. Peccatores Christus amat ut non semper sint peccatores.

5. Unusquisque ergo, Carissimi, quando audit Dominum Jesum Christum non venisse propter justos, sed propter peccatores, non amet esse peccator: ne forte dicat in corde suo, Si justus fuero, non me amat Christus; si peccator fuero, amat me: quia propter peccatores descendit, non propter justos. Respondet enim tibi: Si medicum agnovisti, febrem quare non timuisti? Utique medicus ad ægrotum venit, constat: sed ideo venit medicus ad ægrotum, ne ille sit semper ægrotus. Quid ergo dicimus? quid pronuntiamus? quid definimus? Ægrotum amat medicus, an sanum? Quod vult facere amat; non quod invenit. Ad ægrotum quidem venit, ad sanum non venit: noli adtendere quia ad illum venit, ad illum non venit: plus enim amat sanum, quam ægrotum. Nam, ut noveritis quia plus amat sanum, quam ægrotum; numquid faceret quod odisset?

(1. Tim. 1. 15.) Paulus quomodo peccatorum primus.

6. Ergo Paulum apostolum adtende: *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* Dixit, *quorum primus ego sum.* Quomodo erat primus? Ante illum non fuerunt peccatores tot Judæi? Ante illum non fuerunt peccatores in genere humano? Ante illum in omnibus hominibus (a) nemo peccato tenebatur? Adam non ante illum fuit, qui primus peccavit, et nos omnes in mortem præcipitavit? Quid est, *quorum primus ego sum?* (Matth. 4. 18.) Ad quos venit, primus ego sum? Sed nec hoc verum est. Primus electus est Petrus, primus Andreas, primi alii Apostoli; tu Apostolus es novissimus: quomodo dicis, *quorum primus ego sum?* Ergo Apostolus novissimus, primus peccator. (Matth. 26. 70.) Et hoc quomodo primus peccator? Ante te peccavit Petrus, quando ipsum Dominum ter negavit. Nolo dicere, quia et ipse nisi peccator inventus esset, de sinistra ad dexteram non transisset.

7. Quid est ergo, *quorum primus ego sum?* Quia omnibus pejor sum. Ergo pejorem voluit intelligi primum. Quomodo in artificibus, quicumque vult ædificare, quid dicit? Quis est hic primus structor? quis est primus faber? Aut si curari vult, Quis est hic primus medicus? Non utique interrogat quis prior sit ætate, aut quis prior sit professione; sed quis prior sit arte. Quomodo illi in arte primi, sic iste in iniquitate primus. Quare Paulus in iniquitate primus? Recolite Saulum, et invenietis. Adtenditis Paulum, obliti estis Saulum: adtenditis ad pastorem, obliti estis lupum. Nonne ille est, cui ad lapidandum Stephanum manus una non sufficiebat, et aliorum vestimenta servabat? (Act. 7. 57.) Nonne ipse est, qui Ecclesiam ubique persequebatur? Nonne ipse est, qui litteras acceperat a principibus sacerdotum? Quia parum illi erat persequi Christianos, qui erant in Jerusalem: sed volebat ad alia loca venire, ubi eos inveniret, et ligaret, et puniendos adduceret. Nonne cum iter agens spirat et anhelat cædes, de cælo percussus est, et vocem Domini ad salutem fulminatus audivit? (Act. 9. 1.) Dum ambulat, prosternitur; ut videat, excæcatur. Ipse est ergo qui primus erat persecutor, illo pejor non fuit.

SERMON. DE SCRIPTURIS. CAPUT VI. Primus peccatorum, quia omnibus pejor.

CAPUT VII. Pauli conversio.

8. Audite unde plus intelligatis. Ananiæ loquebatur ipse Dominus Christus, jam illo prostrato, jam erecto: et dicebat ei, Vade ad vicum illum, ibi invenies Saulum a Tarsis Ciliciæ, loquere ei. (Act. 9. 11. etc.) Quoniam vidit virum Ananiam intrantem ad se, et baptizantem se. Ille audivit nomen Sauli, et inter manus ipsius medici tremuit. Quod est autem dulcius, Saulus unde vocaretur, credo quia recolitis, et propter eos qui non recolunt, commemorem. Saul erat ille persecutor David. In David Christus præfigurabatur, in Saule Saulus præfigurabatur: tamquam David Sauli de cælo, Saule, Saule, quid me persequeris? (1. Reg. 18. 9. etc.) Ananias ovis interpretatur: loquebatur ovi pastor, et timebat ovis lupum. Tanta hujus lupi fama præcesserat, ut non se putaret tutam ovis, nec inter manus pastoris. Et Dominus ad illum, quasi ad ovem trementem. Ille enim cum audisset hoc, dixit, Domine, audivi de isto homine quanta mala fecit sanctis tuis in Jerusalem, et modo dicitur epistolas accepisse a principibus sacerdotum, ut quoscumque tenuerit, alligatos ducat. Quo me mittis? ovem ad lupum? Sed ille non audivit hanc excusationem. Jam enim dixerat paucis oviculis suis, Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. (Matth. 10. 16.) Si missæ sunt oves in medio luporum, quare trepidas ire, Anania, ad eum qui jam non est lupus? Lupum timebas: sed respondet tibi Dominus Deus tuus, De lupo ovem feci; facio de ove pastorem.

9. Quomodo ergo ipse Saulus postea Paulus gratulatur se ad Dei (b) pervenisse misericordiam, quia primus, hoc est excellens in peccatis inventus est: * *Et tamen misericordiam conse-*

* CAPUT VIII.

(a) Sic unus e Colbertinis MSS. At editi, *non peccato tenebatur Adam? Non ante illum fuit etc.*

(b) Omnes MSS. *pertinuisse.*

CLASSIS I. Christi medici ars commendata in curatione Pauli. cutus sum, ut in me ostenderet Christus Jesus A omnem longanimitatem, propter eos qui credituri sunt illi in vitam æternam: ut dicant sibi omnes, Si Paulus sanatus est, ego quare desperero? Si a tanto medico tam desperatus æger sanatus est, ego cur vulneribus meis illas manus non aptabo? ad illas manus non festinabo? Ut hoc dicerent homines, ideo Saulus factus est ex persecutore Apostolus. Quia quo venit medicus, quærit aliquem ibi desperatum et ipsum sanat: et si pauperrimum inveniat, tamen desperatum inveniat; non ibi quærit mercedem, sed commendat artem. Dicam ergo quod cœperam. Quomodo ergo Saulus congratulatur se a Christo, quia peccator erat, assumtum atque sanatum, nec dixit, Maneam in peccato, quia propter me venit Christus, non propter justum: ita etiam B tu, qui audieras quia Christus propter peccatores venit, noli tibi dormire in dulci stratu; sed

Ephes. 5.14. audi ipsum Paulum dicentem, Surge qui dor-

Psal. 40. 4. mis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Noli amare stratum peccati. Totum stratum ejus versisti in infirmitate ejus: dictum est antea. Surge, sanus esto, sanitatem ama, et noli rursus per superbiam de dextera ire ad sinistram, de valle ad montem, de humilitate ad tumorem. Cum factus fueris sanus, id est, cum juste cœperis vivere, Deo tribue, non tibi. Non enim laudando te, salvus factus es; sed contra

Lucæ 18.14. te pronuntiando. Nam si te laudaveris per superbiam, gravius ægrotabis. Omnis enim qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur. Conversi ad Dominum, etc. C

* Alias 10. de verbis Apostoli.

* SERMO CLXXVI.

a *De (a) tribus lectionibus Apostoli, 1. Tim. 1.* Fidelis sermo et omni acceptione dignus, *etc. Psalmi 94.* Venite adoremus, et prosternamur ei, *etc. ac Evangelii, Lucæ 17. ubi de decem leprosis a Domino mundatis. Contra Pelagianos.*

CAPUT I. Lectiones et cantus in Ecclesia. 1. De divinis lectionibus quod Dominus admonere dignatur, intenti audite Fratres, illo dante, me ministrante. Primam lectionem audi-

1 Tim. 1.15. vimus Apostoli: *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* D

v. 16. * *Sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me ostenderet Christus Jesus omnem longanimitatem suam; ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Hoc de Apo-

Psal. 94. 6. stolica lectione percepimus. Deinde cantavimus Psalmum, exhortantes nos invicem, una voce,

v. 2. uno corde dicentes, *Venite adoremus, et prosternamur ei, et fleamus coram Domino qui fecit nos:* et ibi *præveniamus faciem ejus in confes-*

Lucæ 17.12. *sione, et in Psalmis jubilemus ei.* Post hæc, Evangelica lectio decem leprosos mundatos nobis ostendit, et unum ex eis alienigenam gratias agentem mundatori suo. Has tres lectiones, quantum pro tempore possumus, pertractemus, dicentes pauca de singulis; et quantum conari possumus, adjuvante Domino, non in aliqua earum sic immorantes, ut aliis duabus impedimentum afferamus. SERMON. DE SCRIPTURIS.

Gratiarum actio ab omnibus debita medico. CAPUT II. 1 Tim. 1.15. 2. Proponit nobis Apostolus scientiam gratiarum actionis. Mementote quid ultima Evangelica lectio resonet, quomodo Jesus Dominus laudat gratias agentem, ingratos improbat, mundatos in cute, leprosos in corde. * Quid ergo Apostolus? *Fidelis*, inquit, *sermo et omni acceptione dignus.* Quid est iste sermo? *Quia Christus Jesus venit in mundum.* Ut quid? *Peccatores salvos facere.* Quid tu? *Quorum primus ego sum.* Qui dicit, vel non sum peccator, vel non fui, ingratus est Salvatori. Nullus hominum in ista, quæ ex Adam defluit massa mortalium, nullus omnino hominum non ægrotus, nullus sine gratia Christi sanatus. Quid de parvulis * pueris, si ex Adam ægroti? Nam et ipsi portantur ad Ecclesiam: et si pedibus illuc currere non possunt, alienis pedibus currunt, ut sanentur. Accommodat illis mater Ecclesia aliorum pedes ut veniant, aliorum cor ut credant, aliorum linguam ut fateantur: ut quoniam quod ægri sunt alio peccante prægravantur, sic cum (b) hi sani sunt, alio pro eis confitente salventur. Nemo ergo vobis susurret doctrinas alienas. Hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit: hoc a majorum fide percepit: hoc usque in finem perseveranter custodit. Quoniam non est opus sanis medicus, sed ægrotantibus. Quid necessarium ergo habuit infans Christum, si non ægrotat? Si sanus est, quare per eos qui eum diligunt, medicum quærit? Si quando portantur infantes, dicuntur omnino nullum propaginis habere peccatum, et veniunt ad Christum; quare non eis dicitur in Ecclesia qui eos apportant, Auferte hinc innocentes istos: non est opus sanis medicus, sed male habentibus: non venit Christus vocare justos, sed peccatores? Numquam dictum est: sed nec aliquando dicetur. Quisquis ergo quod potest, Fratres, loquatur pro eo qui loqui pro se non potest. Pro magno commendantur episcopis patrimonia pupillorum, quanto magis gratia parvulorum? Pupillum tuetur episcopus, ne mortuis parentibus ab extraneis opprimatur. Clamet plus pro parvulo, cui timet ne a parentibus occidatur: clamet cum Apostolo, *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum*, nullam aliam ob caussam, nisi *peccatores salvos facere.* Qui venit ad Christum, habet quod in eo sanetur: qui non habet, non est caussa quare medico offeratur. Eligant parentes unum de duobus, aut confiteantur in parvulis suis sanari peccatum, aut eos medico offerre desinant. Hoc nihil est aliud quam velle medico sanum offerre. Quid offers? Baptizandum. Quem? Infantem. Cui offers? Christo. Ei certe qui *venit in mundum.* Ita, in-

Peccatum originale in parvulis. * f. quæris.

Matth 9.12.

Pupillorum tutores episcopi.

(a) Hunc citant Beda et Florus ad 1. Tim. 1.

(b) Am. Er. et MSS. *cum hic sani sunt.*

CLASSIS I. quit. Quare venit in mundum? *Peccatores salvos facere.* Ergo quem offers, habet quod in illo salvum fiat? Si dixeris, Habet; confitendo deles: si dixeris, Non habet; negando tenes.

CAPUT III. Paulus quomodo peccatorum primus. Beda et Florus.

3. *Peccatores*, inquit, *salvos facere*, *quorum primus ego sum.* Ante Paulum non erant peccatores? Certe vel ipse Adam ante omnes, et plena peccatoribus terra deleta diluvio, et deinceps quam multi. Unde verum est, *ego primus sum?* Primum se dixit, non peccatorum ordine, sed peccati magnitudine. Magnitudinem peccati sui adtendit, unde se primum dixit peccatorum; quomodo dicuntur inter advocatos, verbi gratia, primi: primus est iste, non quia plures annos habet, ex quo caussas agit; sed quia ex quo cœpit, ceteros superavit. Dicat ergo Apostolus alio loco unde primus sit peccatorum: Ego, inquit, sum novissimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Nemo acrior inter persecutores: ergo nemo prior inter peccatores. (1. Cor. 15. 9.)

v. 16. In Pauli curatione spes salutis allata desperatis.

4. *Sed misericordiam*, inquit, *consecutus sum.* Et quare sit misericordiam consecutus, exponit caussam: *Ut in me*, inquit, *ostenderet Christus Jesus omnem longanimitatem, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Christus, inquit; daturus veniam conversis ad se peccatoribus usque ad inimicos suos, me primo elegit acriorem inimicum; quem cum sanaret, nemo in ceteris desperaret. * Faciunt hoc medici, quando ad ea loca veniunt ubi ignoti sunt, quos curent primitius eligunt desperatos; ut in eis et benevolentiam exerceant, et commendent doctrinam; ut unusquisque in illo loco dicat proximo suo, Vade ad illum medicum, securus esto, sanat te. Et ille, Me sanat? Non vides quid patiar? (*a*) Ego novi quid simile: tu quod pateris, et ego quidem passus sum. Sic dicit Paulus unicuique ægroto, et de se volenti desperare: Qui curavit me, misit me ad te, et dixit mihi, Illi desperanti vade, et dic quid habuisti, quid in te sanavi, quam cito sanavi. De cælo vocavi, una voce percussi et dejeci, (*b*) alia erexi, et elegi, tertia implevi et misi, quarta liberavi et coronavi. Vade, dic ægrotis, clama desperatis: *Fidelis sermo, et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere.* Quid timetis? Quid trepidatis? *Quorum primus ego sum.* Ego, inquit, vobis loquor, sanus ægrotantibus, stans jacentibus securus, desperantibus. *Ideo enim misericordiam consecutus sum, ut in me ostenderet Christus Jesus omnem longanimitatem.* Morbum meum diu pertulit, et sic abstulit; tamquam bonus medicus phreneticum patienter toleravit, sustinuit me ferientem se, donavit mihi feriri pro se. *Omnem*, inquit, *longanimitatem ostendit in me, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.* (* CAPUT IV.) (Act. 9.)

CAPUT V. 5. Nolite ergo desperare. Ægroti estis, accedite ad eum, et sanamini; cæci estis, accedite ad eum, et illuminamini. Et qui (*c*) sani estis, ei gratias agite: et qui ægrotatis, ad eum sanandi currite: dicite omnes, *Venite adoremus, et prosternamur ei, et ploremus coram Domino qui fecit nos*, et homines, et salvos. Nam si ille nos fecit homines, nos autem ipsi nos fecimus salvos; aliquid illo melius fecimus. Melior est enim salvus homo, quam quilibet homo. Si ergo te Deus fecit hominem, et tu te fecisti bonum hominem, quod tu fecisti melius est. Noli te extollere super Deum: subde te Deo, adora, prosternere, confitere illi qui fecit te: quia nemo recreat, nisi qui creat; nemo reficit, nisi qui fecit. Hoc et in alio Psalmo, Ipse fecit nos, et non ipsi nos. Sane quando te fecit, quid tu faceres non habebas: quando autem jam es, habes et tu ipse quod facias; ad medicum curras, medicum implores, qui ubique est. Et ut implorares, excitavit cor tuum, et posse implorare donavit tibi. Deus est enim, inquit, qui operatur in vobis et velle, et operari, pro bona voluntate. Quia ut haberes bonam voluntatem, illius vocatio præcessit. Clama, Deus meus, misericordia ejus præveniet me. Ut esses, ut sentires, ut audires, ut consentires, prævenit te misericordia ejus. Prævenit te in omnibus: præveni et tu in aliquo iram ejus. In quo, inquis, in quo? Confitere ista omnia a Deo te habere quidquid boni habes, a te quidquid mali. Ne in bonis tuis illum contemnas, te laudes; ne in malis tuis illum accuses, te excuses: ipsa est vera confessio. Ille qui in tantis bonis prævenit te, venturus est ad te, et inspecturus dona sua et mala tua, quo modo bono ejus usus fueris, inspicit te. Ergo quia in omnibus istis donis prævenit te, vide in quo tu prævenias faciem venturi: audi Psalmum, *Præveniamus faciem ejus in confessione. Præveniamus faciem ejus:* antequam veniat, propitietur; antequam adsit, placetur. Habes enim sacerdotem per quem possis placare Deum tuum, et ipse cum Patre Deus est ad te, qui homo est propter te. Ita jubilabis in Psalmis, præveniens faciem ejus in confessione. Jubila in Psalmo: præveniens faciem ejus in confessione, accusa te; jubilans in Psalmo, lauda illum. Accusando te, et laudando eum qui fecit te; veniet qui mortuus est pro te, et vivificabit te.

(Sermon. de Scripturis. — Salus nostra ex Deo, non ex nobis. — Psal. 94. 6. — Psal. 99. 3. — Gratiæ beneficia. Philip. 2. 13. — Psal. 58. 11. — Confessio duplex. — Psal. 94. 6.)

CAPUT VI. Doctrina varia et inconstans lepra mentis.

6. Hoc tenete, in hoc persistite. Nemo variet, nemo leprosus sit. Doctrina inconstans, non habens unum colorem, mentis lepram significat: et istam Christus mundat. Forte in aliquo variasti, et inspexisti, et in melius sententiam commutasti; et quod varium erat, unius coloris effectum est. Noli tibi tribuere, ne sis inter novem qui gratias non egerunt. Unus egit gratias: ceteri Judæi erant: ille alienigena erat, gentes alienigenas significabat, numerus ille Christo decimas dedit. Illi ergo debemus quod sumus, quod vivimus, quod intelligimus: quod homines sumus, (Lucæ 17. 18.)

(*a*) Florus, *Ego novi inquit, quod pateris, et ego passus sum.*

(*b*) Beda, *postea erexi et elegi, et tertio implevi et misi, quarto liberavi et coronavi.*

(*c*) Nonnulli codices, *sanati estis.*

CLASSIS I. quod bene viximus, quod recte intelleximus, illi
debemus. Nostrum nihil nisi peccatum quod ha-
bemus. Quid enim habes, quod non accepisti?
1. Cor. 4. 7. Vos ergo, maxime qui scitis quid audiatis, (a)
a curandum ab ægritudine, mundatum a varietate
sursum cor ponite, et Deo gratias agite.

* SERMO CLXXVII.

* Alias 19. inter editos ex majoris Cartusiæ MSS.

De (b) verbis Apostoli, 1. Tim. 6. Nihil in hunc
mundum intulimus, sed nec auferre aliquid
b possumus, etc.

1. Sermonis nostri propositio, Apostolica le-
1. Tim. 6. 7. ctio, *Nihil*, inquit, *intulimus in hunc*
mundum, sed nec auferre aliquid possumus:
v. 8. * *victum et tegumentum habentes, his contenti*
v. 9. *simus.* * *Nam qui volunt divites fieri, incidunt*
in tentationem, et in laqueum, et in desideria
multa et noxia, quæ mergunt homines in inte-
v. 10. *ritum et perditionem.* * *Radix enim est omnium*
malorum avaritia, quam quidam appetentes a
fide pererraverunt, et inseruerunt se doloribus
Avaritia verbis apud omnes damnatur, factis. *multis.* Digna res quæ intentos vos faciat ad au-
diendum, et nos promtos ad loquendum. His
verbis constituitur ante oculos nostros avaritia:
accusetur, non defendatur: immo accusata da-
mnetur, ne defensor ejus cum illa damnetur.
Nescio quo autem modo id agit avaritia in cor-
dibus hominum, ut omnes, vel ut verius et cau-
tius dicam, pene omnes verbis eam constituant
ream, et factis velint habere susceptam. Dixe-
runt in illam multi et multa et magna et gravia
et vera, et poetæ et historici et oratores et phi-
losophi, et omne litterarum et professionum ge-
nus multa dixit in avaritiam. Magnum est au-
tem non illam habere, et multo plus est non eam
habere, quam de vitiis ejus non tacere.

Christiana quæ fugienda avaritiæ doctrina traditur. 2. Quid autem interest inter philosophos, ver-
bi gratia, accusantes avaritiam, et Apostolos
eamdem ipsam accusantes? quid interest? Si
advertamus, discimus aliquid, quod proprium
non habet, nisi schola Christi. Ecce quod modo
commemoravi, *Nihil intulimus in hunc mun-*
dum, nec auferre aliquid possumus, habentes
victum et tegumentum his contenti simus, multi
dixerunt. Etiam hoc, *Radix omnium malorum*
avaritia, fuerunt qui dicerent. Illud quod sequi-
v. 11. tur, nemo dixit illorum: *Tu autem homo Dei,*
hæc fuge; sectare vero justitiam, fidem, carita-
tem, cum his qui invocant nomen Domini de cor-
de puro. Talia nullus dixit illorum. Longe a
crepantibus buccis soliditas pietatis. Quapropter,
Carissimi, quoniam sunt extra societatem no-
stram qui et avaritiam accusaverunt et contem-
serunt; ne nobis magni videantur aut homini-
bus Dei, propterea, *Tu autem homo Dei.* Si ullo
modo compararentur, primitus discernere et te-
nere debemus propter Deum nos facere quod
facimus. Nam si veri Dei cultus afferatur, quili-

A bet amator avaritiæ reprobatur. Verumtamen SERMON. DE SCRIPTURIS
incutere nobis debet majorem curam regula pie-
tatis. Turpe est enim, et nimis pudendum et do-
lendum, si cultores idolorum inventi sunt ava-
ritiæ domitores, et cultor Dei unius ab avaritia
subjugetur, et fiat avaritiæ mancipium, cujus
sanguis fit pretium. Addidit Apostolus, et dixit v. 13.
Timotheo, *Testificor coram Deo, qui vivificat*
omnia, et Christo Jesu qui testimonium reddidit
sub Pontio Pilato, bonam confessionem, (hoc ab v. 14.
illis quantum longe est, vide:) *ut serves man-*
datum irreprehensibile usque in adventum Do-
mini nostri Jesu Christi, * *quem temporibus* v. 15.
propriis ostendit beatus et solus potens, Rex re-
gum et Dominus dominantium, * *qui solus ha-*
bet immortalitatem et lucem habitat inaccessibi-
B *lem, quem nemo hominum vidit, nec videre pot-*
est, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum.
Hujus familiæ facti sumus, in hujus familiam v. 16.
adoptati sumus; hujus filii non nostris meritis,
sed ipsius gratia sumus. Nimis grave est et ni-
mis horribile, ut avaritia nos teneat in terris,
cum illi dicamus, Pater noster qui es in cælis,
cujus desiderio vilescunt omnia; nec nata nobis
sunt inter quæ nati sumus, quia propter illum
renati sumus. Sint hæc ad necessitatis usum,
non ad caritatis affectum: sint tamquam stabu-
lum viatoris, non tamquam prædium possesso-
ris. Refice, et transi. Iter agis, attende ad quem
venisti; quia magnus est qui ad te venit. Disce-
dendo de hac vita, locum facis venienti: stabuli
est ista conditio: cedes, ut alius accedat. Sed si
C vis ad locum tutissimum pervenire, Deus a te
non recedat, cui dicimus, Deduxisti me per se- Psal. 22. 3.
mitas justitiæ tuæ, propter nomen tuum: non
propter meritum meum.

3. Aliud est ergo iter mortalitatis, aliud iter Itineris hujus vitæ necessaria sine cupiditate habentur.
pietatis. Iter mortalitatis commune est, illuc
enim ambulant omnes nati: illuc nonnisi renati.
Ad illud pertinet nasci, crescere, senescere,
mori. Propter hoc necessarius est victus et te-
gumentum. Sufficientes sint hujus itineris sum-
tus. Quare te gravas? Quare tantum portas in
via brevi, non unde ad hanc viam finiendam ju-
veris, sed unde potius ad hanc viam * finiendam * f. deest non.
gravius onereris? Nimium quippe mirabile est,
quod tibi vis ut contingat: oneras te, multum
portas, premit te in ha via pecunia, et per hanc
D viam premit te avaritia. Avaritia enim cordis est
immunditia. Nihil tollis de hoc mundo, quem
amasti: sed tollis vitium, quod amasti. Si perse-
veranter amas mundum, qui fecit mundum, non
te invenit mundum. Si ergo in usum tempora-
lem moderata pecunia sit viatici, in eo fine con-
stituto qui scriptus est, Sine amore, inquit, pe- Hebr. 13. 5.
cuniæ, modus sufficiens est præsentibus. Vide
ante omnia quid præstruxit: Sine amore, inquit;
ita manum mitte, ut cor inde solvas. Nam si pe- Beda nondum vulgatus ad 1. Tim. 6.
cuniæ per amorem cor alligare volueris, inseris
te doloribus multis: et ubi erit, *Tu autem homo*

(a) In quibusdam libris, *curatum*.
(b) Meminit Possidius in Indiculo cap. 8. Et citat aliquoties Beda ad 1. Tim. 6. scilicet in vera illa collectione ipsius quæ apud nos exstat, nondum vulgata.

CLASSIS I.

Dei hæc fuge? Non enim ait, Relinque, et desere: sed, *Fuge*, quasi hostem. Quærebas (a) fugere cum auro, fuge aurum: cor tuum fugiat, et servus est tuus. Cupiditas non sit, pietas tamen non desit; est quod facias de auro, si dominus es auri, non servus. Si dominus auri es, facis de illo quod bonum est: si servus, facit de te quod malum est. Si dominus auri es, vestitus de te Dominum laudat: si servus auri es, spoliatus de te blasphemat. Servum autem te facit cupiditas, liberum caritas. Inde servus, si non fugeris. *Tu autem homo Dei, hæc fuge.* In hac caussa si non vis esse servus esto fugitivus.

Divitiæ interiores sectandæ.

4. Audisti quid fugias, habes et quod secteris. Non enim inaniter fugis, aut sic relinquis ut non apprehendas. *Sectare ergo justitiam, fidem, pietatem, caritatem.* Hæc te divitem faciant. Hæ divitiæ intus sint: fur ad eas non accedit, nisi mala voluntas ei dederit locum. Muni arcam interiorem, hoc est, conscientiam. Has divitias non tibi latro, non quilibet potentissimus inimicus, non irruens hostis aut barbarus, non denique naufragium poterit auferre, unde si nudus exeas, plenus exis. Neque enim vere inanis erat, quamvis forinsecus nihil habere videretur, qui dicebat, Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. (Job. 1. 21.) Laudabilis ista plenitudo, ingentes divitiæ; inanis auro, plenus Deo; inanis omni transitoria facultate, plenus sui Domini voluntate. Quid quæritis aurum tantis laboribus, et peregrinationibus? Amate has divitias, et modo implemini: fons earum non latet, si cor patet: aperit cor clavis fidei, et aperit et mundat ubi ponas. Noli tibi angustus videri: divitiæ tuæ, Deus tuus, quando intravit, ipse dilatavit.

Thesaurizare hic volentium inepta excusatio.

5. Ergo, Sine amore pecuniæ modus sufficiens est præsentibus: quare præsentibus? Quia, *Nihil intulimus in hunc mundum, nec auferre aliquid possumus:* (Hebr. 13. 5. 1. Tim. 6. 7.) ideo præsentibus, non futuris. Sed quæ res decipit hominem ad avaritiæ computum? Quid si diu vivo? Qui dat vitam, dat unde vita sustentetur. Postremo sint reditus, quare quæritur et thesaurus? Redit aliquid de negotio, redit aliquid de artificio, redit aliquid de pretio; sufficiat, non thesaurizetur, ne ubi pones thesaurum tuum, ibi remaneat et cor tuum, et ut sursum sit, frustra audias, falsumque respondeas. (*Sursum cor.*) Quando enim respondes ad illud sacratissimum verbum et voce subscribis, ab ipso corde intus non accusaris? Quamvis pressum et oppressum cor tuum, non tibi intus dicit, Sub terra me ponis, quare mentiris? Ergone tibi non dicit, Nonne ibi sum, ubi thesaurus tuus? (Matth. 6. 21.) Ergo mentiris. An vero ille mentitur, qui dixit, Ubi enim fuerit thesaurus tuus, illic erit et cor tuum. Tu dicis, Non illic erit. Veritas dicit, illic erit. Sed non illic erit, quia non amo. Factis proba. Non amas, sed dives es. Bene quidem attendis, et discernis te: ab eo qui dives est, discernis eum, qui vult dives esse. Inter divitem esse, et divitem velle esse, justa discretio, negari non potest. Ibi facultas est, hic cupiditas.

Divitiarum cupiditas insatiabilis.

6. Nam et ipse Apostolus non ait, Qui divites sunt: sed, *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum, et desideria multa et noxia:* (Beda ad 1. Tim. 6. 9.) volendo fieri, non existendo. Ideo ait *desideria*. Desiderium est enim in homine, quo vult pervenire. Nam nemo desiderat quod habet. Insatiabilis est quidem avaritia; nec tamen in ipsis qui multum habent, desiderium dicendum est ejus rei quam habent, sed quam volunt addere. (Eccle. 5. 9.) Habet istam villam, desiderat habere et illam, quam non habet; sed cum habuerit, aliam desiderabit; non tamen desiderabit quod habuit, sed quod non habuit. Volendo ergo dives esse, desiderat, æstuat, sitit; et tamquam hydropisis morbo, plus bibendo, plus sitit. Mira ista similitudo est in corporis morbo, omnino avarus in corde hydrops est. Nam hydrops in carne, humore plus vis; humore periclitatur, et humore non satiatur: sic hydrops in corde, quanto plus habet, tanto plus eget. Quando minus habebat, minora volebat, paucioribus gaudebat, exiguis bucellis exhilarabatur: quia vero impletus est; distentus abundantissimus factus est * hereditatis. Quotidie bibit, venit et sitit. Si hoc habebo, illud potero; parum possum, quia parum habeo. Cum et hoc habueris, plus habes velle: egestas aucta est, non potestas.

* *Locus mendosus.*

Divitiæ sine cupiditate si habentur, non culpandæ.

7. Sed non amo, inquis, quod habeo, ut sursum cor habeam. Plane consentio; si non amas, potest esse sursum cor tuum. Quare enim non sit sursum cor liberum? Sed vide si non amas, ipse tibi fideliter renuntia, non a me accusatus, sed a te interrogatus. Plane, inquis, non amo: dives quidem sum, sed quia jam sum, non autem volo esse, ut incidam in tentationem et laqueum, et desideria multa et noxia, quæ mergunt hominem in perditionem. Grave malum, horrendum, periculosum, exitiosum. Jam sum, inquis, dives, non esse volo. Jam es dives, jam inquis, non esse vis. Non, inquis. Si non esses, nolles? Nollem, inquis. Jam ergo quia es, et verbum Dei te foris divitem invenit, intus divitem fecit; accipe quæ divitibus dicta sunt. Hoc enim quod his dicebatur verbis, *Nihil intulimus in hunc mundum, sed nec auferre aliquid possumus: victum et tegumentum habentes, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri incidunt in tentationem*, et cetera. *Qui volunt*, inquit, *divites fieri;* tamquam ad pauperes dicebantur. Hæc verba Apostoli pauperem te invenerunt? Dic illa, et dives es: dic in corde ex corde, Nihil intuli in hunc mundum, sed nec auferre aliquid possum; victum et tegumentum habens, his contentus sum. Nam si voluero dives fieri, incidam in tentationem et laqueum. Dic, et consiste ubi inventus es. Noli te inserere doloribus multis; ne cum volueris te exuere, laniaris. Sed dives inventus es? Sunt et alia verba, quæ recitemus:

Pauperi cavenda cupiditas divitiarum.

(a) Beda, *Quærebas, fuge ne pereas cum auro fuge aurum.*

CLASSIS I.

non existimet ad se nihil dictum qui dives inventus est. Eidem Timotheo dicit, eidem Apostolus dicit, sed pauperi dicit Timotheo: Timotheus enim pauper erat, sicut Paulus. Quid ergo Timotheo de hoc dicturus est, homini pauperi, quod pertineat ad eos qui inventi sunt divites?

v. 17.

Audi quid: *Præcipe*, inquit, *divitibus hujus mundi:* quia sunt et divites Dei: et veri divites (*a*) non sunt nisi divites Dei, qualis erat ipse Paulus, qui ait, Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse.

Philip. 4. 11.
Divitiis cavendum superbia.

Avaro autem non sufficit. Ergo, *Præcipe*, inquit, *divitibus hujus mundi.* Quid eis dicam? Nolite velle esse divites? Jam divites inventi sunt: audiant quod ad eos dictum est, ubi caput est, *non superbe sapere.* Adhuc habentur divitiæ multumque amantur. Nidus colligitur superbiæ, ubi nutriatur et crescat; quod pejus est, non volet, sed maneat. Ergo ante omnia, *non superbe sapere.* Ut intelligat, sapiat, cogitet se mortalem, et mortales pauperes pares. Ambos enim terra nudos excepit, ambos exspectat mors, ambos non timet febris. Habet eam pauper strato terreno, sed nec dives eam venientem lecto terret argenteo. Ergo, *Præcipe hujus mundi divitibus, non superbe sapere.* Agnoscant pauperes suos: pauperes homines sunt et homines; dissimilis vestis, sed similis cutis: et si dives mortuus conditur aromatibus, non erit nulla putredo, sed sera; serius putrescit, numquid non putrescit? Sed ponamus, non ambo putrescant: tamen non ambo non sentiunt? *Præcipe divitibus hujus mundi non superbe sapere.* Non superbe sapiant; et vere tales erunt, quales videri esse volunt; sine amore possidebunt, non possidebuntur.

Spes in divitiis non ponenda. Beda ad 1 Tim. 1. 17.

8. Sed quæ sequantur vide: *Non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum.* Amas aurum; fac, si potes certum, ut non timeas amittere. Congregasti facultatem; (*b*) da tibi, si potes, securitatem. *Neque sperare in incerto divitiarum.* Tolle inde spem, ubi fixisti. *Sed in Deo vivo.* Ibi fige spem, ibi anchoram cordis tui, ut tempestas sæculi non te inde abrumpat: *in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum.* Si *omnia*, quanto magis se? Et vere ad fruendum ipse nobis erit omnia. Nam non mihi videtur dictum, *Qui dedit nobis omnia abundanter ad fruendum;* nisi se ipsum.

Frui et uti.

Videtur enim aliud esse uti, aliud frui. Utimur enim pro necessitate, fruimur pro jucunditate. Ergo ista temporalia dedit ad utendum, se ad fruendum. Si ergo se, quare dictum est *omnia*, nisi quis scriptum est, Ut sit Deus omnia in omnibus? Ergo ibi cor ad fruendum, ut sit sursum cor. Solve te hinc, sed alliga ibi: periculosum est tibi in his tentationibus sine vinculo remanere.

1 Cor. 15. 28.

Homini sufficit solus Deus.

9. *Non sperare in incerto divitiarum:* non tamen nusquam; *sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum.* Quid tam omnia, quam qui fecit omnia? Non enim ab illo fierent hæc omnia, nisi ea nosset. Quis audeat dicere, Hoc fecit Deus, quod non noverat? Quod noverat fecit. Habebat ergo antequam fecit: sed habebat miris modis, non sicut fecit, ut fecit temporalia et transeuntia, sed sicut facit artifex. Habet intus quod operatur foris. Ibi ergo sunt omnia præcipua, immortalia, indeficientia, permanentia, et ipse Deus omnia in omnibus: sed sanctis suis ipse erit omnia in omnibus. Ipse ergo sufficit, solus sufficit, de quo dictum est, Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Sed, Tanto, inquit, tempore, vobiscum sum, et non cognovistis me? Qui me vidit, et Patrem vidit. Omnia Deus Pater et Filius et Spiritus-sanctus. Merito solus sufficit. Si avari sumus, ipsum amemus. Si opes desideramus, solus nos satiare poterit, de quo dictum est, Qui satiat in bonis desiderium tuum. Hoc peccatori non sufficit? Hoc tantum, tam magnum bonum peccatori non sufficit? Volendo habere omnia, plus perdidit omnia: quia, *Radix est omnium malorum avaritia.* Merito per Prophetam increpat animæ peccatrici et a se fornicanti, et dicit, Existimasti, si a me discederes, aliquid te amplius habituram. Sed quomodo ille filius minor, ecce porcos pavisti: ecce omnia perdidisti; ecce egens remansisti, et sero fessus redisti. Jam intellige quia id quod tibi pater dabat, tutius ipse servabat. Existimasti si a me recessisses, aliquid amplius te habituram. O anima peccatrix et impleta fornicationibus, facta turpis, facta decolor, facta immunda, et sic amata. Redi ergo ad pulcrum, ut ad pulcritudinem redeas: redi, et dic illi qui tibi solus sufficit, Perdidisti omnem qui fornicatur abs te. Quid ergo sufficit, nisi quod sequitur? Mihi autem adhærere Deo bonum est. Ergo sursum cor, non in terra, non in (*c*) mendacissimo thesauro, non in loco putredinis. *Radix est enim omnium malorum avaritia.* Et in ipso Adam radix omnium malorum avaritia fuit. Plus enim voluit, quam accepit, quia Deus illi non suffecit.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

John. 14. 10
Ibidem 9.
Psal. 102. 5.
Avaritiæ crimen et pœna.
v. 10
Lucæ 15. 13.
Psal. 72. 27.
Ibidem 28.

Divitiæ piis operibus impendendæ.

10. Quid ergo sis facturus ex his quæ habes, dives attende. Jam non superbe sapis: recte. Non spera in incerto divitiarum, sed speras in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: laudabiliter. Noli ergo piger esse in his, quæ sequentur. *Divites sint in operibus bonis.* Hæc videamus; et quod non videmus, credamus. Dicebas, Aurum habeo, sed non amo: sed non amare tuum intus est; si quid de te mereor, proba et mihi; quod non abscondis Deo tuo, proba et fratri tuo. Unde, inquis, probabo? Ex eo quod sequitur, *Divites sint in operibus bonis, ut facile tribuant.* Ad hoc dives esto, ut facile tribuas. Pauper enim vult tribuere, et non potest: apud illum difficultas, apud te facilitas. Hoc tibi prosit quod dives es, quia cum volueris facere, statim facis. *Facile tribuant, communicent.* Numquid perdunt? *Thesaurizent sibi fun-*

v. 18.
Beda ibidem.
v. 19.

(a) Editi, *Et veri divites. Non ait, Ego enim*, etc. Locum restituimus ex Bedæ collectione.

(b) Beda: *fac tibi, si potes* etc.

(c) Non male quidem: sed forte legendum, *mendicissimo*, qua voce libenter utitur Augustinus.

CLASSIS I. Divitiis emenda vera vita.

damentum bonum in futurum. Et ne ipsum aurum et argentum et prædia, et ea quæ pulcra videntur in facultatibus hominum, etiam ibi desideremus, cum dicitur nobis, illuc migrate, thesaurum vestrum ibi ponite: admonuit nos contra carnales cogitationes, et subjecit, *Ut apprehendant veram vitam:* non aurum, quod in terra remansit, non facultates putredinis, non bona transeuntia, sed *veram vitam.* Quodam modo ergo migramus, quando hoc illuc transit, neque hoc ibi habebimus, quod hinc transferimus. Quodam modo Dominus Deus noster mercatores nos vult esse, mutationem nobiscum facit: quod hic abundat damus, quod ibi abundat accipimus: quemadmodum plerique trajectitias merces faciunt, aliud dant alibi, et quo veniunt aliud accipiunt. Verbi gratia, dicit amico suo, Accipe hic a me aurum, et da mihi in Africa oleum: et migrat et non migrat: jam quod desiderat accepit. Talis est ista mutatio, qualis, Fratres mei, nostra mercatio. Quid damus, et quid accipimus? Hoc damus quod nobiscum auferre non possumus, etsi vellemus. Quare ergo perit? Id quod minus est detur, ut quod est majus ibi inveniatur. Damus terram, et accipimus cœlum; damus temporalia, et accipimus æterna; damus putrescentia, et accipimus immortalia: postremo damus quod dedit Deus, et accipimus ipsum Deum. Non ergo simus pigri in ista mutatione rerum, in ista mercatura optima et ineffabili. Prosit quia hic sumus, prosit quia nati sumus, prosit quia peregrinamur. Non inopes remaneamus.

Tinea malæ cogitationis revocans a faciendis eleemosynis.

11. Non intret arcam cordis tinea malæ cogitationis: non dicatur, Non dabo, ne cras non habeam. Noli multum cogitare de futuris: immo multum cogita de futuris; sed de longe futuris: *Thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Hæc ita, quemadmodum dixit Apostolus, (*a*) Non ut aliis refectio, vobis autem angustia, sed ex æqualitate. Habe: tantum noli amare, servare, thesaurizare, incubare reconditis, hoc est de incertis sperare. Quam multi divites dormierunt, pauperes surrexerunt. Propter istam enim cogitationem, cum dixisset, Sine amore modus pecuniæ sufficiens est præsentibus. Propter malas cogitationes, quæ dicunt, Si thesaurum non habuero, quis mihi dabit, cum egere cœpero? Deinde, Abundat unde vivam, sufficit mihi unde vivam: sed quid si * impingnat mihi calumnia, unde redimam? Quid si mihi necesse sit litigare, unde sumtus impendam? Quamdiu omnia mala quæ possunt evenire generi humano narrare et computare non poteris, plerumque una calamitas turbat computum numerantis, et totum quod numerabatur, non solum perit, sed nec in digitis remanebit. Ideo contra istum cogitationis vermiculum, contra malignam tineam

2. Cor. 8. 13. » a

Hebr. 13. 5.

* f. si quis impingat mihi calumniam.

(*a*) In excusis deerat *Non*: et pro *ex æqualitate*, legebatur *ex eo quisque*. Emendare oportuit ad 2. Cor. 8. quo loco Vulgata quidem habet, *Non ut aliis sit remissio*: at Augustinus legere solet, *refectio*

A apposuit Deus in Scriptura sua, quomodo solent apponi vestibus adoramenta quædam, ne tineent. Quid cogitabas ne tibi calamitates? non timebas unam grandem? Attende quod sequitur, Sine amore modus pecuniæ sufficiens est præsentibus. Ipse enim dixit, Non te derelinquam, non te deseram. Timebas mala nescio quæ, propterea pecuniam servabas: tene fidejussorem; hoc Deus tibi dicit, Non te derelinquam, non te deseram. Homo si promitteret, crederes; Deus promittit, et dubitas? Promisit, scripsit, cautionem fecit: esto securus. Lege quod tenes, cautionem tenes, ipsum debitorem tenuisti, a quo tua debita relaxari petisti.

SERMO DE SCRIPTURIS. » » »

* SERMO CLXXVIII.

* Alias 19. de verbis Apostoli.

B *De* (*b*) *verbis Apostoli, Tit. 1.* Ut potens sit exhortari in doctrina sana et contradicentes arguere. *Contra rerum alienarum raptores.* b

CAPUT I. Episcoporum onus.

1. Beati Apostoli epistola cum legeretur de constituendis episcopis, commemoravit nos sine dubio respicere in nos: et vos commemoravit non judicare nos; maxime quia omnes audivimus capituli Evangelii recentis lectionis novissimam sententiam: Nolite judicare personaliter; sed justum judicium judicate. Personam itaque judicando nemo accipit alienam, si non accipit suam. Beatus Apostolus ait quodam loco, Non sic pugno, quasi aerem cædens, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo; ne forte C aliis prædicans ipse reprobus inveniar. Suo timore nos terruit. Quid enim faciet agnus, ubi aries tremit? Inter multa ergo, (*c*) quibus scripsit Apostolus, qualis esse episcopus debeat, etiam illud audivimus, unde modo forsitan loqui et disputare sufficiat. Si enim singula discutere, et de singulis, ut dignum est, disputare conemur; nec nostræ vires sufficiunt ad loquendum, nec vestræ ad audiendum. Quid ergo est quod volo dicere, si adjuvet me qui terruit me? Inter cetera ait *episcopum potentem esse debere in doctrina sana, ut contradicentes redarguere possit.* Magnum opus est, gravis sarcina, clivus arduus. Sed sperabo, inquit, in Deum, quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium, et a D verbo aspero. Nulla enim caussa est, quæ magis faciat hominem dispensatorem Dei pigriorem ad redarguendos contradicentes, quam timor verbi asperi.

Johan. 7. 24.

1. Cor. 9. 26. et 27. a

c Florus ad Tit. 1.

Psal. 90. 2.

CAPUT II. Avarus recondi. or damnatur.

2. Prius ergo quid sit, *contradicentes redarguere*, ut Dominus donaverit, exponam vobis. Contradicentes non uno modo intelligendi sunt. Paucissimi enim nobis contradicunt loquendo: sed multi male vivendo. Quando mihi audet dicere Christianus, bonum esse rapere res alienas? quando quidem non audet dicere, bonum esse tenaciter servare res suas. Numquid enim dives

Lucæ 12. 16.

(*b*) Nonnulla ex hoc Ser. retulit Flor. ad Tit. 1. et Hebr. 12.
(*c*) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *quæ*.

 ille, cui successerat regio, et non inveniebat ubi poneret fructus suos, et se consilium invenisse gaudebat destruendi veteres apothecas, et construendi novas ampliores, ut impleret eas, et diceret animæ suæ, Anima habes multa bona in multum tempus, lætare, jucundare, satiare: numquid ergo iste dives aliena quærebat? Fructus suos colligere disponebat, ubi poneret consulebat, non de cujusquam vicini agris, non limite perturbato, non spoliato paupere, non circumvento simplice; sed tantummodo de suis colligendis cogitabat. Audite quid audierit, qui tenaciter servabat sua; et hinc intelligite quid exspectent, qui rapiunt aliena. Cum ergo se prudentissimum consilium invenisse arbitraretur, de apothecis veteribus angustis dejiciendis, et amplioribus novis ædificandis, et omnibus suis fructibus colligendis et recondendis, non alienis concupiscendis atque rapiendis, ait illi Deus, Stulte: ubi tibi sapiens videris, ibi stulte. Stulte, inquit, hac nocte repetunt a te animam tuam, hæc quæ præparasti cujus erunt? Si servaveris, tua non erunt: si erogaveris, tua erunt. Quid, inquit, reponis, quod relicturus es? Ecce increpatus est stultus male recondens. Si stultus est qui recondit sua, vos invenite nomen ei qui tollit aliena. Si sordidus est reconditor suorum, ulcerosus est raptor alienorum. Sed non qualis ille ulcerosus, qui jacebat ante januam divitis, et cujus canes lingebant ulcera. Ille enim ulcerosus erat in corpore; (a) raptor in corde.

Ibidem 20.
Lucæ 16.20.

CAPUT III. Dives quia immisericors, punitur.

3. Fortassis aliquis respondeat, et dicat, Non valde magna pœna erat illi homini, cui dixit Deus, Stulte. Non sic dicit Deus, Stulte, quomodo homo dicit. Tale in quemquam Dei verbum, judicium est. Numquid enim Deus stultis daturus est regnum cælorum? Quibus autem non est daturus regnum cælorum, quid eis restat, nisi pœna gehennarum? Conjicere hoc videmur: aperte hoc manifesteque videamus. Nam et ille dives, ante cujus januam jacebat pauperrimus ulcerosus, non est dictus raptor rerum alienarum. Erat quidam dives, inquit, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide. Dives, inquit, erat: non dixit, calumniator; non dixit, pauperum oppressor; non dixit, rerum alienarum raptor, aut delator, aut receptor; non dixit, pupillorum spoliator; non dixit, viduarum persecutor; nihil horum: sed, Erat quidam dives. Quid magnum est? Dives erat, de suo dives erat. Cui aliquid tulerat? An forte ille auferret, et Dominus de illo reticeret, et personam ejus acciperet, si crimina ejus absconderet, qui nobis dicit, Nolite personaliter judicare? Si vis ergo audire crimen divitis illius, noli amplius quærere, quam audis a Veritate. Dives erat, induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide. Quod ergo ejus crimen? Jacens ante januam ulcerosus, et non adjutus. Hoc

Lucæ 16.19.
Joan. 7. 24

(a) Lov. *non raptor in corde*: refragantibus editis aliis et aliquot MSS.
(b) Quidam MSS. *immanitatem*.

A enim aperte de illo dictum est, quod immisericors erat. Numquid enim, Carissimi, si pauper ille ante januam jacens sufficientem panem a divite acciperet, diceretur de illo quia cupiebat saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis? Propter hanc solam (b) inhumanitatem, qua contemnebat pauperem ante januam suam jacentem, nec congrue digneque pascebat, mortuus est et sepultus: et cum apud inferos in tormentis esset, levavit oculos suos, et vidit pauperem in sinu Abrahæ. Et quid pluribus immorer? Desideravit guttam, qui non dedit micam: (c) non accepit justa sententia, qui non dedit crudeli avaritia. Si hæc ergo pœna est avarorum, quæ pœna raptorum?

CAPUT IV. Raptoris eleemosyna Deo non accepta.

B 4. Sed ait mihi raptor rerum alienarum, Ego similis illius divitis non sum. Agapes facio, vinctis in carcere victum mitto, nudos vestio, peregrinos suscipio. Dare te putas? Tollere noli, et dedisti. Cui dederis, gaudet; cui abstuleris, plorat: quem duorum istorum exauditurus est Dominus? Dicis ei cui dederis, Gratias ago quia accepisti. Sed alter tibi ex alia parte dicit, Ego gemo cui abstulisti. Et pene totum tenuisti, et exiguum illi dedisti. Si ergo quod alteri abstulisti egentibus dedisses, nec talia opera diligit Deus. Dicit tibi Deus, Stulte, jussi, ut dares, sed non de alieno. Si habes, da de tuo: si non habes quod des de tuo, melius nulli dabis, quam alteros spoliabis. Dicturus est Dominus Christus, cum in judicio suo sederit, et alios ad dexteram et ad sinistram alios separaverit, bene C operantibus, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. Sterilibus autem, qui nihil boni in pauperes operati sunt, Ite in ignem æternum. Et quæ dicturus est bonis? Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, et cetera, Et respondebunt illi, Domine, quando te vidimus esurientem? Et ille ad eos, Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Intellige ergo stulte, qui vis eleemosynam facere de rapina, quoniam si quando pascis Christianum, pascis Christum; quando spolias Christianum, spolias Christum. Attendite quid sinistris dicturus est: Ite in ignem æternum. Quare? Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; nudus fui, et non vestistis me. Ite. Quo? In ignem æternum. Prorsus ite. Quare? Nudus fui, et non vestistis me. D Si ergo in ignem æternum ibit cui dicturus est Christus, Nudus fui, et non vestisti me: quem locum in igne æterno habebit cui dicturus est, Vestitus fui, et spoliasti me?

Matth. 25. 34.

CAPUT V. Paganorum res rapere non licet.

5. Hic fortasse ut evadas hanc vocem, ne dicat tibi Christus, Vestitus fui, et spoliasti me, mutata consuetudine, cogitas spoliare Paganum, et vestire Christianum. Et hic respondebit tibi Christus, immo nunc respondebit tibi per servum qualemcumque ministrum suum: respondebit tibi Christus, et dicet, Etiam hic parce damnis meis. Cum enim Christianus spolias Pa-

(c) Am. Er. et Lov. *Nonne accepit justam sententiam* etc.

 ganum, impedis fieri Christianum. Etiam et hic fortasse respondebis adhuc, Ego non odio pœnam ingero, sed dilectione potius disciplinæ: ideo spolio Paganum, ut per hanc asperam et salubrem disciplinam faciam Christianum. Audirem et crederem, si quod abstulisti Pagano, redderes Christiano.

Raptores redarguit. 6. Diximus contra unum vitium rapinarum, quo res humanæ usquequaque vastantur: diximus, et nemo nobis contradicit. Quia enim audet apertissimæ loquendo contradicere veritati. Tit. 1. 9. Non ergo facimus quod Apostolus monuit, non contradicentes redarguimus, obedientes alloquimur, laudantes instruimus, non contradicentes redarguimus. Ita vero non contradicunt lingua, sed vita. Moneo, rapit; doceo, rapit; præcipio, rapit; arguo, rapit: quomodo non contradicit? Dicam ergo quod de hac re sufficere existimo. Abstinete vos, Fratres, abstinete vos, Filii, abstinete vos a consuetudine rapiendi: et vos qui sub manibus raptorum gemitis, abstinete vos a cupiditate rapiendi. Alius potens est, et rapit: tu in manu raptoris gemis, quia rapere non potes, ideo non facis. Habeto facultatem, et ibi laudabo domitam cupiditatem.

* CAPUT VI. Eccl. 31. 8. 7. Beatum sancta Scriptura dicit, qui post aurum non abiit; qui potuit transgredi, et non est transgressus; qui facere mala potuit, et non fecit. Res inventa restituenda. Tu autem dicis, Numquam negavi rem alienam. Quia forte nemo tibi commendavit, aut forte commendavit, sed sub testibus commendavit. Dic mihi, reddidisti, quando a solo solus, ubi Deus inter vos fuerat, accepisti? Si tunc reddidisti, si mortuo qui commendavit, nescienti filio reddidisti; tunc te laudabo, quia post aurum non isti; quia potuisti transgredi, et non es transgressus; quia potuisti mala facere, et non fecisti. Si forte alienum sacculum solidorum, ubi nemo te vidit, in via invenisti, et sine ulla mora cujus fuerat reddidisti. Eia, fratres, redite ad vos, inspicite vos, interrogate vos, vera respondete vobis, et judicate vos non secundum personam, sed justum judicium judicate. Ecce Christianus es, ecclesiam frequentas, verbum Dei audis, de lectione verbi Dei lætissime commoveris. Tu laudas tractantem, ego quæro facientem: tu, inquam laudas dicentem, ego quæro facientem. Christianus es, frequentas ecclesiam, amas verbum Dei, et libenter audis. Ecce hoc quod propono, in eo te examina, in eo te appende, in eo adscende mentis tuæ tribunal, et constitue te ante te, et judica te: et si pravum inveneris, corrige te. Propono ergo. Deus dicit in Lege sua, inventionem esse reddendam: Deus Deut. 22. 3. in Lege sua dicit, quam primo populo dedit, pro quibus Christus nondum erat mortuus, inventionem tamquam alienum esse reddendam, si quisquam, verbi gratia, in via inveniat alienum sacculum solidorum, debere reddere. Sed nescit cui? Non se excusat ignorantia, si (a) non dominetur avaritia.

CAPUT VII. Exemplum eximium de reddenda re aliena. 8. Dicam Vestræ Caritati, quoniam dona Dei sunt; et sunt in populo Dei qui non frustra audiunt verbum Dei: dicam quod fecerit pauperrimus homo, nobis apud Mediolanum constitutis; tam pauper, ut (b) proscholus esset grammatici: sed plane Christianus, quamvis ille esset paganus grammaticus; melior ad velum, quam in cathedra. Invenit sacculum, nisi forte me numerus fallit, cum solidis ferme ducentis: memor legis proposuit (c) pittacium publice. Reddendum enim sciebat; sed cui redderet ignorabat. Proposuit pittacium publice: Qui solidos perdidit, veniat ad locum illum, et quærat hominem illum. Ille qui plangens circumquaque vagabatur, invento et lecto pittacio, venit ad hominem. Et ne forte quæreret alienum, quæsivit signa, interrogavit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Et cum omnia ille fideliter respondisset, reddidit quod invenerat. Ille autem repletus gaudio, et quærens vicem rependere, tamquam decimas obtulit illi solidos viginti: qui noluit accipere. Obtulit vel decem: noluit accipere. Saltem rogavit vel quinque acciperet: noluit ille. Stomachabundus homo projecit sacculum: Nihil perdidi, ait; si non vis aliquid a me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, Fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrum mundus, spectator Deus. Victus tandem ille quod offerebatur accepit: continuo totum pauperibus erogavit, unum solidum in domo sua non dimisit.

CAPUT VIII. 9. Quid est? Si aliquid egi in cordibus vestris, si verbum Dei insedit in vobis, si requiem invenit apud vos, facite hoc, Fratres mei: nolite putare damnum vos pati, si feceritis; magnum lucrum est, si feceritis quod dico. Perdidi viginti solidos, perdidi ducentos, quingentos. Quid perdidisti? De domo tua perierant: alter perdiderat non tu. Terra communis est, in una domo estis, in hoc mundo ambo viatores, hujus * vitæ unum stabulum intrastis. * f. viæ. Posuit ille, oblitus est ille, cecidit ab illo, tu invenisti alibi. Quis invenisti? Christianus. Quis invenisti? Qui legem audisti, Christianus qui legem audisti. Quis invenisti? Qui cum audires multa laudasti, tu invenisti. Si ergo veraciter laudasti, redde quod invenisti. Si ergo non reddidisti quod invenisti; quando laudasti, testimonium contra te dixisti. Estote Fideles inventores, et tunc iniquos vituperate raptores. Nam quod invenisti et non reddidisti, rapuisti. Quantum potuisti, fecisti: quia 14. q. 5. Si quid. plus non potuisti, ideo non plus fecisti. Qui alie-

(a) Colbertinus codex, *si dominatur avaritia*: omissa negante particula, nec minus recte.

(b) Proscholum Ausonius Epigr. 23. in Professor subdoctorem vocat. Sed erat ille, non tam docendis pueris, quam iis ad auditorium introducendis præfectus, ut scilicet composite ad magistrum accederent. Locus ipsius ante velum, proscholium vocabatur. *Vela* quippe, ut dicit Augustinus in lib. 1. Confession. cap. 13. n. 22. *pendebant liminibus grammaticarum scholarum.* Unde hic proscholum grammatico pagano Christiana fide præstantem laudans, *Melior*, ait, *ad velum, quam in cathedra.*

(c) Pittacium seu pictacium dicitur schedula membranea, vel tabella ad scribendum comparata.

CLASSIS I.

num negat, si possit, et tollit. Quod non tollis, timor prohibet : non bonum facis, sed malum metuis. A

Timor servilis nequitiam cordis non impedit.

10. Quid est magnum, timere malum? Magnum est non facere malum: magnum est amare bonum. Nam et latro timet malum; et ubi non potest, non facit: et tamen latro est. * Deus enim cor interrogat, non manum. Lupus venit ad ovile ovium, quærit invadere, quærit jugulare, quærit devorare : vigilant pastores, latrant canes : nihil potest, non aufert, non occidit; sed tamen lupus venit, lupus redit. Numquid quia ovem non tulit, ideo lupus venit, et ovis redit? Lupus venit fremens, lupus redit tremens : lupus est tamen et fremens et tremens. Interroga ergo te, quisquis vis judicare; et vide si tunc non facis male, quando potes facere, et ab homine non puniri : tunc times Deum. Nemo est ibi, nisi tu et ille cui facis malum, et Deus qui ambos videt : vide, et ibi time. Parum est quod dico, Vide, ibi time malum: ibi ama bonum. Nam etiamsi timore gehennæ non facis malum, nondum es perfectus. Audeo dicere, si timore gehennæ non facis malum, est quidem in te fides, quia credis futurum Dei esse judicium: gaudeo fidei tuæ, sed adhuc timeo malitiæ tuæ. Quid est quod dixi? Quia si timore gehennæ non facis malum, non amore justitiæ facis bonum.

* CAPUT IX.

Florus ad Hebr. 12.

CAPUT X. Amor justitiæ castus unde probatur.

11. Aliud est, timere pœnam; aliud est, amare justitiam. Amor castus in te esse debet, quo amore desideres videre, non cælum et terram, non campos liquidos maris, non spectacula nugatoria, non fulgores nitoresque gemmarum, sed desidera videre Deum tuum, amare Deum tuum: quia dictum est, Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus, scimus autem quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ecce propter quam visionem fac bonum, ecce propter quam noli facere malum. Si enim amas videre Deum tuum, si in hac peregrinatione illo amore suspiras; ecce probat te Dominus Deus tuus, quasi dicat tibi, Ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit, licitum puta; non hinc te punio, non te in gehennas mitto, faciem meam tantum tibi negabo. Si expavisti, amasti; si hoc quod dictum est, Faciem suam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, in non videndo Deum tuum magnam pœnam putasti; gratis amasti. Si ergo sermo meus invenit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei, ipsam nutrite: ad hanc augendam vos advocate prece, (a) humilitate, dolore pœnitentiæ, dilectione justitiæ, operibus bonis, gemitibus sinceris, conversatione laudabili, amicitia fideli. Hanc scintillam boni amoris flate in vobis, nutrite in vobis: ipsa cum creverit, et flammam dignissimam et amplissimam fecerit, omnium cupiditatum carnalium fœna consumit.

1. Johan. 3. 2.

(a) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *prece humilitatis*.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

* SERMO CLXXIX.

* Alias de diversis 27.

De verbis Apostoli Jacobi, cap. 1. Sit autem unusquisque vestrum velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. *Ac de illis ibidem*, Estote autem factores verbi, et non auditores tantum *etc.*

CAPUT I. Dicendum de utroque officio, auditorum et prædicatorum verbi Dei.

1. Verbi Dei assiduos auditores, beatus Jacobus apostolus convenit, dicens, *Estote autem factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos*. Neque enim eum cujus verbum est, aut per quem dicitur verbum: sed vosmetipsos fallitis. Ex hac ergo sententia manante de fonte veritatis, per os Apostolicum veracissimum, audemus et nos exhortari vos: et cum exhortamur vos, respicere nos. Verbi Dei enim INANIS EST FORINSECUS PRÆDICATOR, qui non est intus auditor. Nec ita aversi ab humanitate et fideli consideratione sumus, ut pericula nostra non intelligamus, qui verbum Dei populis prædicamus. Consolatur autem nos, quia ubi periclitamur in ministeriis nostris, adjuvamur orationibus vestris. Nam ut noveritis, Fratres, quam tutiore loco stetis quam nos, ipsius Apostoli aliam sententiam profero dicentis, *Sit autem unusquisque vestrum velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*. Prius itaque de hoc officio nostro loquar, propter hanc sententiam, qua admonemur esse velociores ad audiendum, tardiores ad loquendum : ut cum officium nostrum qui sæpe loquimur, excusavero, tunc veniam ad id quod primo proposui.

Jacobi 1. 22.

B

v. 19.

C

CAPUT II. Audire verbum Dei tutius est quam prædicare.

2. Oportet nos exhortari vos, ut non sitis auditores tantum verbi, sed etiam factores. Quod ergo sæpe vobis loquimur, quis non, parum advertens necessitatem nostram, judicat nos, cum legit, *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum?* Ecce studium vestrum nos non permittit istam servare sententiam. Debetis ergo orare, sublevare, quem cogitis periclitari. Verumtamen, Fratres mei, dicam vobis, quod volo credatis; quia hoc in corde meo non videtis. Ego qui vobis assidue loquor, jubente domino et (b) fratre meo Episcopo vestro, et exigentibus vobis, tunc solidum gaudeo, dum audio. Gaudium, inquam, meum tunc solidum est, quando audio, non quando prædico. Tunc enim securus delector. Voluptas illa non habet inflationem. Non ibi formidatur præcipitium elationis, ubi est petra solidæ veritatis. Et ut sciatis ita esse, audite ubi dictum est, Auditui meo dabis exultationem et lætitiam. Ibi gaudebo, ubi audio. Deinde secutus adjunxit, Exultabunt ossa humiliata. Ubi audimus ergo, humiles sumus: ubi autem prædicamus, et si in elatione periclitamur, certe vel frenamur. Et si non extollor, periclitor ne extollar. Ubi autem audio, sine fraudatore fruor, sine teste delector. Noverat hoc gaudium etiam amicus ille sponsi, qui dicebat, Qui habet sponsam, sponsus est : ami-

D

Psal. 50. 10.

Johan. 3. 29.

(b) Hinc intelligas Sermonem habitum Carthagine.

cus autem sponsi stat, et audit eum. Et ideo stat, quia audit eum. Quia et primus homo audiendo Deum stetit, audiendo serpentem cecidit. » Ergo amicus sponsi stat, et audit eum: et gaudio, inquit, gaudet propter vocem sponsi. Non propter vocem suam, sed propter vocem sponsi. Vocem tamen sponsi quam intus audiebat, foras populis non claudebat.

* CAPUT III. Lucæ 10 39, etc. Mariæ et Marthæ officia.

3. Hanc partem sibi elegerat etiam illa Maria, quæ ministrante et circa multum ministerium occupata sorore sua, sedebat ad pedes Domini, et otiosa verbum ejus audiebat. Johannes stabat, illa sedebat: sed illa corde stabat, et ille humilitate sedebat. Statio enim significabat permansionem, sessio humilitatem Et ut sciatis quia statio permansionem significat, hanc permansionem dicitur diabolus non habuisse; de quo dictum est, Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit. (Johan. 8. 44.) Item quia sessio significat humilitatem, ille Psalmus ostendit, ubi admonet de pœnitentia, et dicit, Surgite postquam sedistis, qui manducatis panem doloris. (Psal. 126 2. Lucæ 14. 11.) Quid est, Surgite postquam sedistis? Qui se humiliat, exaltabitur. Quid autem boni habeat auditio, ipse Dominus testis est, loquens de Maria quæ sedebat ad pedes ejus, et verbum ejus audiebat. (Pars Marthæ bona.) Cum enim soror ejus occupatissima circa ministerium, a germana sua desertam se esse quæreretur, ab interpellato Domino audivit, Martha, Martha, » circa multa es occupata: porro unum est necessarium. Maria meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab ea. (Lucæ 10. 41, etc.) Numquid malum erat quod Martha agebat? (Hospitalitatis bonum.) Quis nostrum satis explicet verbis, quantum sit bonum hospitalitatem ministrare sanctis? Si quibuslibet sanctis, quanto magis capiti et præcipuis membris, Christo et Apostolis? Nonne unusquisque vestrum habens hoc hospitalitatis bonum, quando audit quid Martha faciebat, dicit apud se ipsum, O beata, o felix, quæ suscipere Dominum meruit, cujus hospites Apostoli facti sunt, ambulantes in carne! Nec tu deficias, quis non potes quod Martha, suscipere Christum in domum tuam cum Apostolis suis: facit te ipse securum: Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. (Matth. 25. 40.) Opus ergo magnum est, valde magnum, quod præcipit Apostolus, dicens, Necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. (Rom. 12. 13.) Quam laudans in epistola ad Hebræos dicit, Per hanc quidam nescientes hospitio receperunt Angelos. (Hebr. 13. 2.) Magnum ergo ministerium, magnum donum. Et tamen Maria meliorem partem elegit; quia sorore sollicita, laborante, multa curante, illa vacabat, sedebat, audiebat.

Pars Mariæ melior, quia non aufertur. CAPUT IV. Marthæ opus aufertur, non merces.

4. Ostendit tamen Dominus, unde fuerit illa pars melior. Continuo quippe cum dixisset, Maria meliorem partem elegit: quasi quæreremus, ut scire vellemus unde meliorem, subjunxit et sit, Quæ non auferetur ab ea. * Quid intelligimus, Fratres mei? Si ideo meliorem partem elegit, quia non auferetur ab ea; sine dubio Martha eam partem elegerat, quæ auferretur ab ea. Plane auferetur ab omni homine, qui ministrat A sanctis ea quæ sunt corpori necessaria, auferetur ab eo quod facit. Non enim semper ministraturus est sanctis. Cui enim ministrat, nisi infirmitati? cui ministrat, nisi mortalitati? cui ministrat, nisi esurienti ac sitienti? Hæc omnis non erunt, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem. Cum enim transierit ipsa necessitas, nullum erit ministerium necessitatis. Auferetur labor, sed reddetur merces. Cui tunc ministrabitur cibus, ubi esurit nemo? cui potus, ubi sitit nemo? cui hospitium, ubi peregrinus est nemo? Dominus ergo cum discipulis suis, ut posset mercedem hujus operis reddere, dignatus est indigere. Esuriebat et ipse, et sitiebat: non quia cogebatur, sed quia dignabatur. Bonum enim erat, B ut per quem facta sunt omnia, esuriret: sic enim felix esset qui pasceret. Et quando Dominum quisque pascebat, quid dabat? quis dabat? unde dabat? cui dabat? Quid dabat? Cibum pani dabat. Quis dabat? Ille utique dabat, qui plus accipere volebat. Unde dabat? numquid de suo? Quid enim habebat, quod non acceperat? Cui dabat? Nonne illi qui creaverat et quod accipiebat, et a quo accipiebat? Magnum hoc ministerium, magnum hoc opus, magnum donum. Et tamen Maria meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Pars ergo Marthæ transit: sed, ut dixi, merces pro illa data non transit.

CAPUT V. Pars Mariæ quomodo non transit.

5. Pars vero Mariæ non transit. Videte quomodo non transeat. Unde delectabatur Maria quando audiebat? Quid manducabat? quid bibebat? C Scitis quid manducabat, quid bibebat? Ipsum Dominum interrogemus, qui talem suis præparat mensam ipsum interrogemus. Beati, inquit, qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. (Matth. 5 6.) De isto fonte, de isto horreo justitiæ sancta Maria sedens ad pedes Domini, quasdam esuriens micas accipiebat. Tantum enim Dominus tunc dabat, quantum illa capiebat. Totum autem tantum quantum in illa sua futura mensa daturus est, nec ipsi discipuli, nec ipsi Apostoli capere tunc poterant, quando illis dicebat, Adhuc habeo vobis multa dicere, sed non potestis illa audire modo. (Johan. 16. 12.) Unde ergo Maria, ut dixi, delectabatur? Quid manducabat, quid bibebat avidissimis cordis faucibus? Justitiam, veritatem. Veritate delectabatur, veritatem audiebat: D veritati inhiabat, veritati suspirabat. Veritatem esuriens manducabat, sitiens bibebat: et ipsa reficiebatur, et unde pascebatur non minuebatur. Unde Maria delectabatur? quid manducabat? Immoror, quia delector. Audeo dicere, ipsum manducabat quem audiebat. Si enim veritatem manducabat, nonne ipse dixit, Ego sum veritas? (Johan. 14 6.) Et quid amplius dicam? Manducabatur, quia panis erat: Ego sum, inquit, panis qui de cælo descendi. (Johan. 6. 41.) Iste panis est qui reficit, nec deficit.

* CAPUT VI. Veritate pascit, pars Maria quæ

6. Intendat itaque Caritas Vestra. Ecce dicimus ministrare sanctis, cibum parare, potum ministrare, mensam ponere, pedes lavare, lectum sternere, tecto suscipere; nonne omne hoc

CLASSIS I. — non transiit.

transiturum est? Quis autem audet dicere, modo nos pasci veritate, non pasci autem cum venerimus ad immortalitatem? Nonne si pascimur modo micis, tunc plenam habebimus mensam? (Matth. 8. 10, et 11.) De ipso enim cibo spiritali Dominus dicebat, quando laudavit fidem Centurionis, et dixit, Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Et ideo dico vobis, quia multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cælorum. Absit a cogitationibus nostris, ut illos cibos in mensa illius regni cogitemus, de qualibus dicit Apostolus, (1 Cor. 6. 13.) Esca ventri, et venter escis; Deus autem et hunc et has evacuabit. Quare evacuabit? Quia fames non erit ibi. Quod manducabitur, non finitur. (Lucæ 12. 37.) Nam et hoc præmium sanctis suis promittens in illo regno, ait, Amen dico vobis, quia faciet eos recumbere; et transiet, et ministrabit eis. Quid est, faciet eos recumbere, nisi faciet requiescere, faciet vacare? Quid est, transibit vel transiet, et ministrabit eis? Post hunc transitum ministrabit eis. Hic enim transitum fecit Christus: veniemus ad eum quo transivit, ibi jam non transit. Nam et Pascha in Hebræa lingua transitus interpretatur. Hoc Dominus ostendit, immo Evangelista, (Johan. 13. 1.) ubi de Domino dixit, Cum autem venisset hora ut transiret de hoc mundo ad Patrem. Si ergo hic nos pascit, et sic pascit, ibi quomodo pascet? Quod ergo elegit Maria, crescebat, non transibat. (Delectatio de lumine veritatis.) Delectatio enim cordis humani de lumine veritatis, de affluentia sapientiæ, delectatio cordis humani, cordis fidelis, cordis sancti, non invenitur voluptas, cui possit aliqua ex parte comparari, ut vel minor dicatur. Quod enim dicis, Minus est, quasi crescendo par erit. Nolo dicere, minor: non comparo; alterius generis est, longe aliud est. Quid est enim modo quod omnes attenditis, omnes auditis, omnes excitamini, et quando verum aliquid dicitur, delectamini? Quid vidistis? quid tenuistis? Quis color apparuit oculis vestris? quæ forma, quæ figura, quæ statura, quæ lineamenta membrorum, quæ corporis pulcritudo? Nihil horum. Et tamen amatis. Quando enim sic laudaretis, si non amaretis? Quando amaretis, si nihil videretis? Me itaque non ostendente formam corporis, lineamenta, colorem, pulcros motus, me non ostendente, vos tamen videtis, amatis, laudatis. Si hæc delectatio veritatis dulcis est nunc, multo dulcior erit tunc. Maria meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT VII. Factores verbi et intus et foris esse debemus.

7. Ostendi, sicut potui, quantum me Dominus adjuvare dignatus est, dulcissimæ Caritati Vestræ, quam totiore loco stetis audiendo, quam nos prædicando. Hoc enim modo vos facitis, quod tunc omnes facturi sumus. Non enim erit tunc aliquis magister verbi, sed magistrum Verbum. Illud ergo sequitur, quod ad vos pertinet facere, ad nos monere. Vos enim estis auditores verbi, nos prædicatores. Intus autem ubi nemo videt, omnes auditores sumus: intus in corde, in mente, ubi vos docet ille, qui vos admonet laudare. Ego enim forinsecus loquor, ille intus excitat. Omnes ergo intus auditores sumus: et omnes et foris et intus in conspectu Dei factores esse debemus. Unde intus factores? (Matth. 5. 28.) Quia qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Et potest esse mœchus, nullo hominum vidente, sed Deo puniente. Quis est ergo intus factor? Qui non ad concupiscendum videt. (Isai. 58. 7.) Quis est foris factor? Frange panem tuum esurienti. Hoc enim cum fit, videt et proximus: sed quo animo fit, non videt nisi Deus. *Estote* ergo, Fratres mei, *factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos:* non Deum, non eum qui prædicat. Ego enim, vel quisquis vobis prædicat verbum, cor vestrum non videt: quid agatis intus in cogitationibus vestris, judicare non potest. *Quia homo (* f. Quod.) non potest, intuetur Deus, cui cor humanum non potest occultari. Ipse videt quo studio audias, quid cogites, quid teneas, quantum proficias de supplementis suis, quam instanter ores, quemadmodum depreceris Deum ex eo quod non habes, quomodo gratias agas ex eo quod habes: ille novit qui exacturus est. Nos pecuniam Dominicam erogare possumus; veniet exactor qui dixit, (Matth. 25. 27.) Serve nequam, dares pecuniam meam nummulariis, et ego veniens cum usuris exigerem.

* CAPUT VIII. Auditores verbi ædificantes alii super petram, alii super arenam.

8. Nolite ergo, Fratres mei, fallere vosmetipsos, qui venistis studiose ad audiendum verbum, si non facitis quod auditis deficiendo. Cogitate si pulcrum est audire, quanto magis facere. Si non audis auditum negligis, nihil ædificas. Si audis, et non facis, ruinam ædificas. Domini Christi est de hac re proposita congruentissima similitudo: (Matth. 7. 24, etc.) Qui audit, inquit, verba mea hæc, et facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificat domum suam super petram. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et non cecidit. Quare non cecidit? Fundata enim erat super petram. Ergo audire et facere, ædificare est super petram. Ipsum enim audire ædificare est. Qui autem, inquit, audit verba mea hæc, et non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat. Et ipse ædificat. Quid ædificat? Ecce ædificat domum suam: sed quia non facit quod audit, et audiendo ædificat super arenam. Ergo super arenam, qui audit et non facit, ædificat: super petram, qui audit et facit: nec super arenam, nec super petram ædificat, qui omnino non audit.*

* CAPUT IX.

Vide autem quid sequatur: Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et cecidit; et facta est ruina ejus magna. Spectaculum miserabile.

(Non audire, quasi non ædificare, malum est.)

9. Ait ergo aliquis: Quod non sum facturus, quid mihi opus est audire? Audiendo enim, inquit, et non faciendo, ruinam ædificabo. Nonne tutius est nihil audire? Ipsam quippe partem Dominus in sua similitudine proposita attingere noluit, sed intelligendam dedit. In hoc enim sæculo, pluvia, venti, flumina non quiescunt. Non ædificas super petram, ut veniant, et non te dejiciant? Non ædificas super arenam, ne cum venerint, domum dejiciant? Ergo sine ullo tecto,

CLASSIS I.

quia nihil audis, sic remanebis. Venit pluvia, veniunt flumina: numquid ideo tutus, quia raperis nudus? Considera ergo, qualem tibi elegeris partem. Non eris, ut putas, non audiendo securus: necesse est te nudum sine ullo tecto obrui, tolli, submergi. Si ergo malum est super arenam ædificare, malum est nihil ædificare; restat ut non sit bonum nisi in petra ædificare. Malum est ergo non audire: malum est audire et non facere; restat audire et facere. *Estote ergo factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.*

* CAPUT X. Auditor negligens prædicatoris vitia ne causetur.

10. * Post hanc exhortationem timeo ne non verbo erigam, sed desperatione confringam. Fortassis enim aliquis, vel unus, vel duo, vel certe plures, in ista vestra frequenti præsentia judicat me, et dicit, Vellem scire, si iste qui mihi
1. Cor. 4. 5. loquitur, omnia facit quæ vel ipse audit, vel ceteris dicit. Huic respondeo: Mihi autem minimum est, ut a vobis dijudicer, aut ab humano die. Quoniam ego ipse ex aliqua parte, quid nunc sim, possum scire; quid cras futurus sim, nescio. Sed tibi de me, o quisquis ita moveris, Do-
Ibidem 16. minus securitatem dedit. Si enim facio quæ dico vel quæ audio; imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Si autem dico, et non facio; Domi-
Matth. 23. 3. num audite: Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Ergo si bene de me sentis, laudas me: si male sentis, accusas me, sed non excusas te. Quomodo enim te excusabis, si in malum prædicatorem veritatis verbum Dei tibi dicentem, et sua mala opera facientem contorqueas accusationem; cum Dominus tuus, redemtor tuus, effusor pretii, aggregans te militiæ suæ, et faciens de servo suo fratrem suum, non te desinat commonere, et dicat, Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite? Dicunt enim, inquit, et non faciunt. Bona dicunt, mala faciunt: tu audi bona, et noli facere mala. Hic
Matth. 7. 16. respondebis: Quomodo audio bona ab homine malo? Numquid colligunt de spinis uvas? (*a*).

* Alias 28, de verbis Apostoli.

* SERMO CLXXX.

De verbis (b) *apostoli Jacobi, cap. 5.* Ante omnia nolite jurare, *etc.*

CAPUT I. De cavenda juratione admonitio.

1. Prima lectio quæ nobis hodie recitata est apostoli Jacobi, oblata nobis est ad disserendum, et quodam modo indicta. Intentos enim vos fecit, admonens ante omnia ne juretis. Difficilis quæstio est. Hoc peccatum quem non reum teneat, si jurare peccatum est? Nam perjurium peccatum esse, et grande peccatum, nemo dubitat. Sed non ait Apostolus, de cujus lectione
Jacobi 5. 12. tractamus, *Ante omnia, fratres mei*, nolite perjurare, *sed nolite jurare:* præcessit etiam ipsis Domini Jesu Christi in Evangelio similis admoni-
Matth. 5. 33, etc. tio: Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non perjurabis: ego autem dico vobis, Nolite jurare, neque per cælum, quia sedes Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per caput tuum jurabis, quia non tibi est potestas facere unum capillum album aut nigrum. Sit autem sermo vester, Est, est; Non, non: si quid amplius est, a malo est. Huic Dominicæ admonitioni memorata Apostoli lectio omnino sic congruit, ut nihil aliud Deus jussisse videatur: quia nullus alius hoc dixit, quam ille qui per Apostolum dixit: *Ante omnia*, inquit, Jacobi 5. 12.
fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester, Est est: non, non. Nisi quod iste addidit, *Ante omnia*, ex quo multum fecit intentos, auxitque difficultatem quæstioni.

CAPUT II. Psal. 109. 4. Gen. 22. 16. Num. 14. 28. Juratio licet a Deo usurpata, hominis tamen fugienda.

2. Invenimus enim jurasse sanctos, jurasse primitus ipsum Dominum, in quo non est omnino peccatum. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec. Æternitatem sacerdotii Filio cum juratione promisit. Habes etiam, Per memetipsum juro, dicit Dominus. Et illud juratio est, Vivo ego, dicit Dominus. Quomodo homo per Deum, sic Deus per se ipsum. Non est ergo peccatum jurare? Durum est hoc dicere. et quoniam diximus Deum jurasse, quam blasphemum est hoc dicere. Jurat Deus qui peccatum non habet: non ergo est peccatum jurare; sed magis peccatum est pejerare. Fortasse quis dicat non esse proponendum de Domino Deo jurationis exemplum. Deus enim est, et forte illi soli competit jurare, qui non potest pejerare. Homines enim falsum jurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut enim putat homo verum esse quod falsum est, et temere jurat: aut scit vel putat falsum esse, et tamen pro vero jurat, et nihilo minus cum scelere jurat. Distant autem perjuria, quæ duo commemoravi. Fac illum jurare, qui verum putat esse, pro quo jurat: verum putat esse, et tamen falsum est. Non ex animo iste perjurat, fallitur, hoc pro vero habet quod falsum est, non pro re falsa sciens jurationem interponit. Da alium, qui scit falsum esse, et dicit verum esse; et jurat tamquam verum sit, quod scit falsum esse. Videtis quam ista detestanda sit bellua, et de rebus humanis exterminanda? Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia detestantur. Fac alium putat falsum esse, et jurat tamquam verum sit, et forte verum est. Verbi gratia, ut intelligatis, Pluit in illo loco? interrogas hominem; et putat non pluisse, et ad negotium ipsius competit, ut dicat, Pluit: sed putat non pluisse; dicitur ei, Vere pluit? Vere, et jurat: et tamen pluit ibi, sed ille nescit, et putat non pluisse; perjurus est. Interest, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, nisi mens rea. Quis est autem qui non

22. q. 2. Homines. 1. Sent. dist. 39. c. 2.

Perjurium quot modis contingit.

(a) Ulimmerius huic Sermoni aliqua deesse adnotavit ante Lovanienses. In nostro re ipsa Germanensi codice, unde forsitan descriptus et publicatus fuit, imperfectus invenitur, errore amanuensis, qui ad hæc verba, *de spinis uvas*, subjunxit postremam partem Sermonis 49.

(b) Citatur a Floro ad 1. Cor. 15.

CLASSIS I. fallatur, etsi noluit fallere? Quis est homo cui non subrepat fallacia? Et tamen juratio ab ore non discedit, frequentatur; plura sunt plerumque juramenta, quam verba. Si discutiat homo quotiens juret per totum diem, quotiens se vulneret, quotiens gladio linguæ se feriat et transfigat, quis in illo locus invenitur sanus? Quia ergo grave peccatum est pejerare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli jurare.

CAPUT III. Periculum perjurii in juratione. Sap. 9. 15. 3. Quid tibi dicturus sum homo, Verum jura? Ecce verum jura, non peccas: si verum juras, non peccas. Sed homo inter tentationes positus, carne involutus, calcans terram sub terra, dum corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, inter ista multa tua cogitata incerta, volatica, conjecturas humanas, fallacias humanas, quando non subrepit tibi quod falsum est, posito in regione falsitatis? Vis ergo longe esse a perjurio? Jurare noli. Qui enim jurat, aliquando verum jurare potest; qui autem non jurat, mendacium jurare numquam potest. Juret ergo Deus, qui jurat securus, quem nihil fallit, quem nihil latet, qui omnino fallere ignorat, quia nec falli potest. Cum enim jurat, se adhibet testem. Quomodo tu cum juras, Deum adhibes testem: sic ipse cum jurat, se testem adhibet. Tu quando illum adhibes testem, forte supra mendacium tuum, accipis in vanum nomen Domini Dei tui. Exodi 20. 7. Ne ergo mendacium jures, noli jurare. Ipsa est angustia. Perjurium præcipitium. Qui jurat, juxta est: qui non jurat, longe est. Peccat et graviter, qui falsum jurat: non peccat, qui verum jurat: sed nec ille peccat, qui omnino non jurat. Sed qui non jurat, et non peccat longe est a peccato: qui autem verum jurat, non peccat, sed prope est ad peccatum. Fac te ambulare in aliquo loco, ubi a parte dextera spatiosa sit terra, nec usquam angustias patiaris; a sinistra præceps locus est. Ubi eligis ambulare? Super finem terræ in labio præcipitii, an inde longe? Puto quia inde longe. Sic et qui jurat in fine ambulat; et ambulat pedibus infirmis, quia humanis. Si offenderis, deorsum is; si lapsus fueris, deorsum is. Et quid te excipit? Perjurii pœna. Ergo volebas verum jurare: audi consilium Dei, Noli jurare.

CAPUT IV. 22. q. 1. Si peccatum. Levit. 19. 12. Verum jurare las est; non jurare tutius. 4. Si peccatum esset juratio, nec in veteri Lege diceretur, Non perjurabis, reddes autem Domino jusjurandum tuum. Non enim peccatum præciperetur nobis. Sed ait tibi Deus tuus, Si juraveris, non damnabo: si verum juraveris, non damnabo. Sed numquid si non juraveris, damnabo? Duo sunt, inquit, quæ non damno umquam, verum jurationem, et nullam jurationem: damno autem falsam jurationem. Falsa juratio, exitiosa est; vera juratio, periculosa est; nulla juratio, secura est. Scio esse difficilem quæstionem, et Caritati Vestræ fateor, semper illam vitavi. Nunc autem cum die Dominico debito reddendi sermonis recitatur eadem lectio, divinitus

A mihi (a) inspiratum esse credidi, ut inde tractarem. Hinc me dicere Deus voluit: hinc vos audire. Obsecro ne contemnatis, obsecro ut cor stabilitatis, linguæ mobilitates mutetis. Non frustra est omnino, non vacat quod cum eam, ut dixi, quæstionem semper devitare voluerim, imposita est necessitati meæ, ut imponatur et Caritati Vestræ. SERMON. DE SCRIPTURIS.

5. Ut noveritis, verum jurare non esse peccatum, invenimus et apostolum Paulum jurasse: Quotidie morior, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro. Per vestram gloriam, juratio est. Non quasi sic ait, Per vestram gloriam morior, quasi vestra gloria me facit mori; quomodo si diceret, Per venenum mortuus est, per gladium mortuus est, per B bestiam mortuus est, per inimicum mortuus est, id est, faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno, et similia: non sic dixit, Per vestram gloriam. Ambiguitatem Græcus sermo dissolvit. Inspicitur in epistola Græca, et invenitur ibi juratio, quæ non est ambigua, Νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν. Νὴ τὸν Θεόν, ubi dixerit Græcus, jurat. Quotidie auditis Græcos, et qui Græce nostis. Νὴ τὸν Θεόν quando dicit, Νὴ τὸν Θεόν, juratio est, Per Deum. Ergo nemo dubitet jurasse Apostolum, cum dixit, Per vestram gloriam fratres, (et ne putemus eum per humanam gloriam jurasse,) quam habeo in Christo Jesu Domino nostro. Est alio loco juratio prorsus certa et expressa: Testem Deum invoco super animam meam. Apostolus dicit, Testem Deum invoco C super animam meam, quia parcens vobis nondum veni Corinthum. Et alio loco ad Galatas: Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. CAPUT V. 1 Cor. 15. 31. Florus ibidem Juratio ab Apostolo adhibita. 22. q. 1. Il noverittis. De jurejur. Etsi Christus. 2. Cor. 1. 23. Gal. 1. 20.

6. Intendite quæso, et advertite: et si non tam plausibilis sermo vobis sit, propter angustias quæstionis; utilis tamen est, si ad viscera vestra perveniat. Ecce juravit Apostolus. Non vos fallant, qui nescio quomodo volentes ipsas jurationes discernere, vel potius non intelligere, dicunt non esse jurationem, quando dicit homo, Scit Deus, Testis est Deus, Invoco Deum super animam meam verum me dicere: invocavit, inquit, Deum, testem fecit Deum: numquid juravit? Qui hæc dicunt, nihil aliud volunt, nisi invocato Deo teste mentiri. Itane vero, quis puis D es pravi cordis, si dicas, Per Deum, juras; si dicas, Testis est Deus, non juras? Quid est enim, Per Deum; nisi, Testis est Deus? Aut quid est, Testis est Deus; nisi, Per Deum? CAPUT VI. Varii modi jurandi.

7. Quid est autem jurare, nisi jus Deo reddere, quando per Deum juras; jus saluti tuæ reddere, quando per salutem tuam juras; jus filiis tuis reddere, quando per filios tuos juras? Quod autem jus debemus saluti nostræ, filiis nostris, Deo nostro, nisi caritatis, veritatis, et non falsitatis? Maxime autem per Deum cum fit, ipsa est vera juratio: quia et cum dicit quisque, Per meam salutem, salutem suam Deo obligat: quando di- Jurare quid sit. 3. Sent. dist. 39. cap. Hic quæritur.

(a) Aliquot MSS. *imperatum*.

CLASSIS I.

cit, Per filios meos, oppignerat Deo filios suos, ut hoc veniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius, si verum verum, si falsum falsum. Cum ergo filios suos, vel caput suum, vel salutem suam quisque in juratione nominans, quidquid nominat obligat Deo; quanto magis quando pejerat per ipsum Deum? Timet enim falsum jurare per filium suum, et non timet falsum jurare per Deum suum? Fortassis hoc dicens in animo suo, Timeo per filium meum falsum jurare, ne moriatur: Deo autem qui non moritur, etsi falsum per eum juretur, quid mali contingit? Bene quidem dicis, nihil mali contingit Deo, quando falsum juras per Deum: sed contigit mali multum tibi, qui fallis proximum, cui testem adhibes Deum. Si aliquid teste filio tuo faceres, et amico vel proximo tuo vel cuilibet homini diceres, Non feci, et tangeres filio tuo caput, quo teste fecisti, et diceres, Per hujus salutem, quia non feci: exclamaret forte filius tous sub paterna manu tremens, nec tamen paternam manum, sed divinam tremens, Noli pater, non tibi vilis sit salus mea; Deum super me invocasti, ego te vidi, fecisti, noli pejerare; te quidem habeo genitorem, sed plus et tuum et meum timeo Creatorem.

CAPUT VII. Perjurium animæ mortiferum. Isai. 42, 14.

8. Sed quia Deus, quando per eum juras, non tibi dicit, Ego te vidi, noli jurare, fecisti: sed times ne te iste occidat, tu te ante occidis. Quia ergo non dicit, Ego te vidi, putas quia non vidit? Et ubi est quod dicit, Tacui, tacui, numquid semper tacebo? Et tamen plerumque dicit, Ego te vidi: sed aliter quando vindicat in perjurum. Sed non in omnes vindicat: ideo homines (a) ædificantur ad exemplum. Ego scio, ille mihi falsum juravit, et vivit. Ille tibi falsum juravit, et vivit? Falsum juravit, et vivit: ille falsum juravit. Tu falleris. Si tu oculos haberes unde mortem hujus videres, si et tu in eo quod est mori, et non mori, non fallereris, videres hujus mortem. Et modo intende Scripturam; et ibi invenies jacentem, quem putas viventem. Quia pedibus ambulat, quia manibus contrectat, quia oculis videt, et audit auribus, officiis ceteris membrorum satis utitur, viventem putas. Vivit, sed corpus ejus: mortua est autem anima ejus, mortuum est quod melius est ejus. Vivit habitaculum, mortuus est habitator. Quomodo, inquies cum vivat corpus, mortua est anima; cum corpus non viveret, nisi vivificatum ab anima? Quomodo ergo mortua est anima, de qua vivit corpus? Audi ergo, et disce: Corpus hominis creatura Dei est, et anima hominis creatura Dei est. De anima Deus vivificat carnem, ipsam item animam vivificat de se ipso, non de se ipsa. Vita ergo corporis anima est, vita ergo animæ Deus est. Moritur corpus, cum recedit anima: moritur ergo anima, si recedit Deus. Recedit anima, cum corpus percutitur gladio: et putas quia non recedit Deus, cum ipsa anima feritur perjurio? Vis videre quia mortuus est, de quo loqueris? Lege Scripturam: Os quod mentitur, occidit animam, Sed tu præsentem Deum ultorem putas, si ille qui te juratione falsa deceperit, continuo exspiret. Si exspiret ante oculos tuos, exspiravit caro ipsius. Quid est, exspiravit caro ipsius? Spiritum quo vivificabatur, ejecit. Hoc est, exspiravit excluso spiritu, quo vivebat caro. Pejeravit, exclusit spiritum quo vivebat anima. Exspiravit, sed nescis; exspiravit, sed non vides. Carnem enim jacentem sine anima vides, animam miseram sine Deo videre non potes. Crede ergo, adhibe oculos fidei. Nemo perjurus impunitus, prorsus nemo, cum illo est pœna sua. Si haberet in cubiculo suo tortorem carnis, punitus esset: habet in secreto cordis sui tortorem conscientiæ suæ, et impunitus vocatur? Et tamen quid dicis? Vivit, gaudet, luxuriatur qui mihi mendacium juravit: quid est, quod me mittis ad invisibilia? Quia et ipse Deus, per quem juravit, invisibilis est. Juravit per invisibilem, feritur pœna invisibili. Sed vivit, inquit, et quodam modo scatet et bullit luxuriis. Si hoc ita est, quod scatet luxuriis, quod bullit luxuriis, vermes sunt animæ mortuæ. Denique omnis homo prudens, qui tales luxuriantes perjuros adtendit, sano cordis olfactu, avertit se, non vult videre, non vult audire. Unde se ista sanitas avertit, nisi quia putet anima mortua.

Vita corporis anima, vita animæ Deus.

Sap. 1, 11.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT VIII. Cur dicitur a juratione ante omnia abstinendum.

9. Breviter ergo audite, Fratres mei, concludam sermonem, figens in cordibus vestris curam salubrem: *Ante omnia nolite jurare.* Quare, *Ante omnia?* Si magnum est facinus pejerare, nulla autem culpa est verum jurare, *Ante omnia nolite jurare?* Debuit enim dicere, Ante omnia nolite pejerare. *Ante omnia*, inquit, *nolite jurare.* Jurare enim pejus est, quam furari? Jurare pejus est, quam adulterare? Non dico falsum jurare; jurare dico: jurare pejus est, quam hominem occidere? Absit. Hominem occidere, adulterare, furari, peccatum est: jurare non est peccatum; sed falsum jurare, peccatum est. Quare ergo, *Ante omnia?* Isto verbo quod ait, *Ante omnia*, cautos nos fecit adversus linguam nostram. *Ante omnia*, ait, ut adtendatis præ cæteris, ut vigiletis ne subrepat vobis consuetudo jurandi. Tamquam in specula ita te posuit contra te: *Ante omnia*, levavit te super cætera, unde te adtendas. Considerat enim te jurare, Per Deum, per Christum occido illum; et hæc quotiens per diem, quotiens per horam? Non aperis os, nisi ad talem jurationem. Nolles ut diceret tibi, *Ante omnia*, ut te adversus consuetudinem intentissimum redderet, ut omnia tua inspiceres, omnes motus linguæ tuæ diligentissime custodires, esses custos malæ consuetudinis tuæ, ad eam constringendam? Audi, *Ante omnia*. Dormiebas, pungo, *Ante omnia*. Ante omnia vigila, ante omnia intentus esto.

CAPUT IX. Jurandi consuetudini aliquando obnoxius Augustinus.

10. Juravimus et nos passim, habuimus istam teterrimam consuetudinem et mortiferam. Dico Caritati Vestræ, ex quo Deo servire cœpimus, et quantum malum sit in perjurio vidimus, ti-

(a) Sic MSS. Editi vero, *educantur ad exemplum.*

SERMO ...

muimus vehementer, et veternosissimam consuetudinem timore frenavimus. Frenata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, et malæ consuetudini bona succedit. Denique non vobis dicimus, non nos jurare. Si enim hoc dicimus, mentimur. Quantum ad me pertinet, juro; sed quantum mihi videtur, magna necessitate compulsus. Cum videro non mihi credi nisi faciam, et ei qui mihi non credit non expedire quod credit, hac perpensa ratione et consideratione librata, cum magno timore dico, Coram Deo; aut, Testis est Deus; aut, Scit Christus sic esse in animo meo: et video quia plus est, id est, quia amplius est quam Est, est; Non, non: sed quod amplius est, a malo est; et si non a malo jurantis, a malo est non credentis. Denique non ait, Si amplius facit, malus est: et, Sit in ore vestro, Est, est, Non non; si quis amplius facit, malus est: sed, Sit in ore vestro, Est, est. Non, non; quod autem amplius est, a malo est. Sed quære cujus. Sed tamen aliud habet humana pessima consuetudo. Et cum tibi creditur, juras; et cum nemo exigit, juras; et horrentibus hominibus juras; non taces jurando, vix es sanus non perjurando. Nisi forte putatis, Fratres, quia si sciret apostolus Paulus credere sibi Galatas, adderet jurationem et diceret, Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. Videbat ibi eos qui credebant; videbat et alios qui non credebant. Ergo noli dicere, Non juro, si forte exigitur. A malo est enim quod facis; sed illius qui exigit. Nam tu quomodo te purges non habes, quomodo satisfacias negotio quod instat, non invenis. Sed aliud est, cum exigitur juratio; aliud, cum offertur: et hoc ipsum quod offertur, aliud cum offertur non credenti; aliud cum ventilatur et credenti.

22 quæst. 1. Si peccatum. Juratio qua conditione adhibenda. Matth. 5, 37.

De eic. Significasti. De intregis. Est ... stus.

Gal. 1, 20.

CAPUT X. Juramentum ab alio exigens, quomodo peccet. 22. q. 5. exigit. 3. Sent. dist. 39, cap. ult.

11. Tene ergo linguam et consuetudinem, quantum potes: non quomodo quidam, quando illis dicitur, Verum dicis? non credo. Non fecisti? non credo: Deus judicet, jura mihi. Et ipse qui exigit jurationem, multum interest si nescit illum falsum juraturum, an scit. Si enim nescit, et ideo dicit, Jura mihi, ut fides ei fiat; non audeo dicere non esse peccatum, tamen humana tentatio est. Si autem scit eum fecisse, novit fecisse, vidit fecisse, et cogit jurare, homicida est. Ille enim suo perjurio se perimit: sed iste manum interficientis et expressit et pressit. Cum vero aliquis sceleratus fur audit, Jura si non tulisti, jura si non fecisti, ab eo qui nescit an fecit: ille tunc, Christiano non licet jurare; quando ab illo exigitur jusjurandum, non licet jurare; Christianus sum, non mihi licet. Capta talem, averte te ab illo, dissimula a negotio de quo loquebaris; misce alias fabulas, et invenies eum millies jurantem, qui semel jurare noluit. Istam ergo consuetudinem quotidianam, crebram, sine caussa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante jurandi, avertite a vobis, amputate a linguis vestris, circumcidite ab ore vestro.

CAPUT XI. Jurandi consuetudini operosius resistendum.

12. Sed consuetudo est, solet dici. Solet dici, quando non dico. Hoc est, *Ante omnia*. Quid est, *Ante omnia?* Præ ceteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto, quam ad alia. Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, facilius manui tuæ imperares ne faceret; si pedibus aliquo eundum esset, pigritia retardante excitares te ut surgeres, et ires. Lingua facilitatem habet motus, in udo posita est, facile in lubrico labitur. Quanto illa citius et facilius movetur, tanto tu adversus illam fixus esto. Domabis, si vigilabis; vigilabis, si timebis, si Christianum te esse cogitaveris. Nam tantum mali habet juratio, ut qui lapides colunt, timeant falsum jurare per lapides: tu non times Deum præsentem, Deum viventem, Deum scientem, Deum manentem, Deum in contemptorem vindicantem? Claudit ille templum super lapidem, et it ad domum suam: ipse super Deum suum clausit, et tamen quando illi dicitur, Jura per Jovem, præsentis oculos timet.

CAPUT XII. 2. 2. qu. 5. Ecce dico. Falsum jurare per idola, perjurium est.

13. Et ecce dico Caritati Vestræ, et qui per lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? Quia multi et in hoc falluntur, et putant quia nihil est per quod jurant, non se crimine teneri perjurii. Prorsus perjurus es, quia per id quod sanctum putas, falsum juras. Sed ego (a) illud sanctum non puto. Sanctum putat cui juras. Non enim quando juras tibi juras, aut lapidi juras; sed proximo juras. Homini juras ante lapidem: sed numquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: sed punit te Deus fallentem.

Jurandi consuetudo quomodo convellitur.

14. Ante omnia ergo, Fratres mei, obsecro vos, ne sine caussa me Deus hæc loqui compulerit. Dico enim ante ipsum quod dixi, sæpe me istam quæstionem devitasse: timui ne monendo et præcipiendo plus reos facerem non audituros: hodie autem plus timui ne loqui recusarem, quod loqui juberer. Quasi vero parvus sit fructus sudoris hujus mei, si omnes qui acclamaverunt, clament et contra se, ne falsum jurent adversum se: si tot homines qui me adtentissime audierunt, adtendi sint adversus consuetudinem suam, ed admoneant se hodie, cum ad domos suas venerint, cum consuetudinem suam lapsu linguæ repetiverint; admoneat proximus proximum: Hoc est quod hodie audivimus, hoc est quod obstricti sumus. Non fiat hodie, certe cum recens sermo est. Expertus loquor: non fiat hodie, pigrius fit cras. Si et cras factum non fuerit, minus laborat qui custodit; adjuvatur enim consuetudine superioris diei. Triduo moritur pestis, de qua laboramus: et gaudebimus de fructu vero; quia magno bono abundabitis, si tam magno malo carebitis. Conversi ad Dominum, etc.

(a) Sic MSS. Editi vero, *illum*.

CLASSIS I.

* Alias 20. de verbis Apostoli.

* SERMO CLXXXI.

De verbis epistolæ 1. Johannis, cap. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. *Contra Pelagianos.*

CAPUT I. Nemo hic vivit sine peccato. I. Johan. I. 8. v. 9.

1. Beatissimus Johannes apostolus salubriter et veraciter scribens, inter cetera ait, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* * *Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate.* His verbis docuit beatus Johannes, immo ipse Dominus Jesus non se taceus per Johannem, neminem in ista carne, in isto corruptibili corpore, in ista terra, in isto maligno sæculo, in ista vita tentationibus plena, neminem hic vivere sine peccato. Absoluta sententia est, nec expositore indiget: *Si dixerimus quia peccatum non habemus.* Quis est enim qui non habet peccatum? Sicut Scriptura dicit, Nec infans, cujus est vita diei unius super terram. Talis parvulus peccatum non fecit, sed de parentibus traxit. Ergo nullo modo quisquam potest dicere, non se habuisse peccatum. Sed accessit per fidem ad lavacrum regenerationis homo fidelis, et omnia dimissa sunt ei; jam sub gratia vivit, in fide vivit, membrum Christi factus est, templum Dei factus est: et tamen sic quomodo membrum Christi et templum Dei factus est, si dixerit se non habere peccatum, se ipsum seducit, et veritas in eo non est; prorsus mentitur, si dicat, Justus sum.

Job. 14. 4. sec. LXX.

CAPUT II. Pelagianorum error, justos hic sine peccato reperiri.

2. Sunt autem quidam inflati utres, spiritu elationis pleni, non magnitudine ingentes, sed superbiæ morbo tumentes, ut dicere audeant, inveniri homines absque peccato. Dicunt ergo, justos prorsus in hac vita nullum habere peccatum. Hæretici autem sunt Pelagiani, iidemque Cælestiani, qui hoc dicunt. Et cum responsum illis fuerit, Quid est quod dicitis? Ergo vivit hic homo sine peccato, et non habet omnino ullum peccatum, nec verbo, nec cogitatione? Respondent de illo superbiæ vento, quo pleni sunt: quem ventum utinam flairent reflarentur et tacerent, id est, humiles fierent, non elati: respondent inquam, Prorsus isti homines sancti, fideles Dei, nec verbo, nec cogitatione possunt ullum habere peccatum. Et cum eis dicitur, Qui sunt isti justi, qui sine peccato sunt? Respondent et dicunt, Tota Ecclesia. Mirari potuissem, si invenirem unum, duos, tres, decem, quot quærebat Abraham. Abraham enim a quinquaginta usque ad decem descendit: tu hæretice respondes, et dicis mihi totam Ecclesiam. Unde hoc probas? Probo, inquis. Proba, rogo te. Magnum enim mihi gaudium affers, si docere potueris, totam prorsus Ecclesiam in singulis quibusque fidelibus suis nullum habere peccatum. Probo, inquis. Dic unde? Apostolus loquitur. Quid loquitur Apostolus? Christus, inquit, dilexit Ecclesiam. Audio, et Apostoli verba esse cognosco.

Gen. 18. 24.

Argumentum Pelagianorum.

A Mundans eam lavacro aquæ in verbo, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi. Audivimus de nube magna tonitrua. Nubes enim Dei Apostolus. Verba ista sonuerunt, et tremere nos fecerunt.

SERMONES DE SCRIPTURIS. Ephes. 5. 25.

CAPUT III. Refutantur ab ipsorum de se ipsis professione.

3. Sed dicite nobis, antequam quæramus quomodo ista verba Apostolus dixerit, dicite inquam, nobis, utrum vos justi estis, an non? Respondent, Justi sumus. Ergo non habetis peccatum? Per omnes dies, per omnes noctes nihil mali facitis, nihil mali dicitis, nihil mali cogitatis? Non audent dicere, Nihil. Sed quid respondent? Nos quidem peccatores sumus, sed de sanctis loquimur, non de nobis. Hoc vos interrogo, Christiani estis? Non dico, Justi estis? Christiani estis? B Non audent negare: Christiani, inquiunt, sumus. Fideles ergo estis? Baptizati estis? Baptizati, inquiunt, sumus. Dimissa sunt vobis cuncta peccata? Dimissa, inquiunt. Quomodo ergo estis peccatores? Sufficit mihi unde vos repellam. Vos Christiani estis, baptizati estis, fideles estis, membra Ecclesiæ estis, et habetis maculas et rugas? Quomodo ergo est Ecclesia isto tempore sine macula et ruga, cum vos sitis ruga ejus et macula? Aut si non vultis esse Ecclesiam, nisi eam quæ sine macula et ruga est, cum rugis vestris et maculis præcidite vos a membris ejus, præcidite vos a corpore ejus. Sed quid adhuc dicam ut se ab Ecclesia segregent, cum hoc jam fecerint? Hæretici enim sunt, jam foris sunt: cum tota munditia sua foris remanserunt. Redi- C te, et audite; audite, et credite.

Hæretici, extra Ecclesiam sunt.

Mendax humilitas Pelagianorum.

4. Forte dicturi estis, in corde vestro tumido et inflato, Numquid potuimus dicere, quia justi sumus? Necesse utique erat propter humilitatem, ut diceremus nos peccatores esse. Propter humilitatem ergo mentiris? Justus es, sine peccato es: sed propter humilitatem dicis te peccatorem. Quomodo te accipiam tamquam Christianum in alterum testem, quem contra te ipsum teneo falsum testem? Justus es, sine peccato es, et dicis te habere peccatum. Testis ergo falsus es contra te. Non accipit Deus mendacem humilitatem tuam. Inspice vitam tuam, vide conscientiam tuam. Ergo justus es, sed non potes nisi dicere te peccatorem? Audi Johannem, ipse tibi repetit quod etiam superius veraciter dixit: *Si* D *dixerimus*, inquit, *quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* Tu non habes peccatum, et dicis te habere peccatum: veritas in te non est. Quia non dixit Johannes; *Si dixerimus quia peccatum non habemus*, humilitas in nobis non est: sed dixit, *nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* Ergo mentimur, si dixerimus nos non habere peccatum. Si mendacium timuit Johannes, tu mendacium non times, ut cum sis justus, dicas te esse peccatorem? Quomodo ergo te accipiam ad alienam caussam testem, qui in caussa tua mentiris? Sanctos reos constituis, dum contra te falsum testimonium dicis. Quid facturus es alteri, qui te infamas? Quomodo alter tuam calumniam

CLASSIS I.

devitabit, quando te tuæ linguæ mendacio reum facis?

CAPUT IV.
Mendacium specie humilitatis, peccatum est.
2. 2. qu. 2. Cum humilitatis.
4. Sent. dist. 21. cap. Sicut autem.

5. Iterum te interrogo alio modo: Justus es, aut peccator? Respondes, Peccator. Mentiris, quia non quod te esse corde credis, hoc ore dicis. Ergo et si non eras peccator, esse incipies dum mentiris. Dicis enim, Humilitatis causa nos dicimus peccatores esse; nam Deus videt quis justi sumus. Cum ergo humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentiris, mentiendo efficeris quod evitaveras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod es dicas. Nam quomodo est humilitas, ubi regnat falsitas?

Ecclesiam hic non esse sine peccato, liquet ex Dominica oratione.
Matth. 6. 9, etc.

6. Postremo omittamus Johannis verba: ecce in corpore Ecclesiæ, quam dicis non habere maculam aut rugam aut aliquid ejusmodi, et esse sine peccato, ecce veniet hora orationis, oratura est tota Ecclesia: et tu quidem foris es; veni ad orationem Dominicam, veni ad trutinam, veni, dic, Pater noster, qui es in cœlis. Sequere, sanctificetur nomen tuum: Veniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Sequere, et dic, dimitte nobis debita nostra. Responde hæretice, quæ sunt debita tua? An forte pecuniam mutuam a Deo accepisti? Non, inquit. Non te ego amplius interrogabo de hoc: ipse enim Dominus expositurus est, quæ sint debita quæ nobis petimus relaxari. Dicamus ergo sequentia: Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Exponat hoc Dominus: Si enim dimiseritis hominibus peccata, (ergo debita vestra peccata sunt,) dimittet vobis et Pater vester peccata vestra. Redi ergo hæretice ad orationem, si obsurduisti contra veram fidei rationem. Dimitte nobis debita nostra, dicis, an non dicis? Si non dicis, etsi præsens fueris corpore, foris tamen es ab Ecclesia. Ecclesiæ enim oratio est, vox est de magisterio Domini veniens. Ipse dixit, Sic orate: Discipulis, dixit, Sic orate: Discipulis dixit, Apostolis dixit, et nobis qualescumque agniculi sumus dixit, Arietibus gregis dixit, Sic orate. Videte quis dixerit, et quibus dixerit. Veritas Discipulis, Pastor pastorum Arietibus: Sic orate, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Rex militibus, Dominus servis Christus Apostolis, veritas hominibus loquebatur, sublimitas humilibus loquebatur. Scio quid in vobis agatur: ego vos appendo, ego de trutina mea renuntio, prorsus dico quid in vobis agitur. Hoc enim ego plus quam vos scio. Dicite, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

CAPUT V.
Tota Ecclesia hic petit

7. Interrogo te, homo Juste, sancte, homo sine macula et ruga; interrogo te, inquam, Oratio ista (a) Ecclesiæ est, fidelium est, an cathechumenorum? Certe utique regeneratorum est, id est, baptizatorum: postremo, quod totum superat, filiorum est. Nam si non est filiorum, qua fronte dicitur, Pater noster, qui es in cœlis? Ubi ergo estis, o justi et sancti? In membris Ecclesiæ hujus estis, an non estis? Ibi eratis, sed jam non estis ibi. Et utinam jam præcisi accepta ratione audiant et credant. Ergo si tota Ecclesia dicit, Dimitte nobis debita nostra, reprobus est qui hoc non dicit. Et nos quidem cum dicimus, debita nostra, quo usque id quod petimus accipiamus, reprobi sumus, quia peccatores sumus: sed quod vos non facitis, nos faciendo, id est peccata nostra confitendo mundamur; si tamen faciamus quod dicimus, Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Ubi es ergo hæretice Pelagiane vel Cœlestiane? Ecce tota Ecclesia dicit, Dimitte nobis debita nostra. Habet ergo maculas et rugas. Sed confessione ruga extenditur, confessione macula abluitur. Stat Ecclesia in oratione, ut mundetur confessione: et quamdiu hic vivitur, sic stat. Et cum de corpore exierit unusquisque, dimittuntur ei (b) omnia, quæ talia habebat ut dimitterentur debita; quia et quotidianis precibus dimittuntur: et tunc exit mundatus, et thesaurizatur Ecclesia in thesauros Domini aurum purum; ac per hoc in thesauros Domini Ecclesia est sine macula et ruga. Et si ibi sine macula et ruga est, hic quid orandum est? Ut venia percipiatur. Qui dat veniam, maculam extergit: qui ignoscit, rugam extendit. Et ubi extenditur ruga nostra? Tamquam in tenditura magni fullonis, in cruce Christi. In ipsa enim cruce, id est, in ipsa tendicula pro nobis sanguinem fudit. Et nostis fideles quale testimonium perhibeatis sanguini quem accepistis. Certe enim dicitis, Amen. Nostis qui sit sanguis qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum. Ecce quomodo fit Ecclesia sine macula et ruga, tamquam bene mundata in tendicula crucis extenditur: sed hic omnino (c) potest id agi. Exhibet sibi Ecclesiam gloriosam Dominus, non habentem maculam aut rugam. Agit hoc et hic, exhibet ibi. Hoc enim agit, ut non habeamus maculam aut rugam. (d) Magnus est qui agit, bene curat, doctissimus artifex est. Extendit in ligno, et facit nos sine ruga, quos abluendo fecerat sine macula. Ipse qui venit sine macula et sine ruga, extensus est in tendicula; sed propter nos, non propter se, ut nos faceret sine macula et ruga. * Rogemus ergo eum ut faciat, et postquam fecerit, ad horrea nos ducat, ibique nos reponat, ubi pressorium non erit.

SERMON. DE SCRIPTURIS
a Ubi dimitti peccata.

Hic agitur ut Ecclesia in cœlis sit sine macula et ruga.

Matth. 26. 28.

* CAPUT VI.

8. Tu ergo qui loquebaris, sine macula et ruga es? Quid hic facis in Ecclesia, quæ dicit, Dimitte nobis debita nostra? Debita se habere confitetur, quæ relaxentur. Qui non confitentur,

(a) Lov. *Oratio ista ex Deo est*, *Ecclesiæ est*. Am. et Er. omittunt *Ecclesiæ est*. MSS. vero non habent *ex Deo est*.

(b) Sic MSS. At Lov. *dimittuntur ei peccata, quia talia habebat* etc.

(c) Benignianus MS. *omnino non potest id agi*: sed refragantibus ceteris libris. In subsequenti sententia facile crederemus legendum, *Exhibet ibi Ecclesiam*: si non *sibi* vox Apostoli esset in ipso de quo disputatur loco Ephes. 5. 27.

(d) Sic Am. Er. et MSS. At Lov. *Magnum est*, *quia hoc agit*.

CLASSIS I. Remedia peccatorum sine quibus vivi non potest.

non ideo non habent: sed ideo eis non relaxabuntur. Confessio nos sanat, et vita cauta, vita humilis, oratio cum fide, contritio cordis, lacrymæ non fictæ de vena cordis profluentes, ut dimittantur nobis peccata, sine quibus esse non possumus. Confessio, inquam, nos sanat, dicente apostolo Johanne, *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus, ut dimittat nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate.* Non autem, quia dico quod non possumus hic esse sine peccato, homicidia facere debemus, aut adulteria, vel cetera mortifera peccata, quæ uno ictu perimunt. Talia non facit bonæ fidei et bonæ spei Christianos: sed illa sola, quæ quotidiano orationis penicillo terguntur. Humiles et devoti dicamus quotidie, Dimitte nobis debita nostra: sed si faciamus quod sequitur, Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Sponsio hæc cum Deo, vera sponsio et fixa conditio est. Tu homo es, et habes debitorem, et debitor etiam tu es. Accedis ad Deum, qui habet debitores, et debitor non est, ut pustules tibi debita relaxari. Sed hoc tibi dicit, Ego debita non habeo, tu habes debita; debes enim mihi: sed etiam frater tuus debet tibi. Debitor meus es, habes et tu debitorem. Debitor meus es, quia peccasti in me: habes debitorem fratrem, quia peccavit in te. Quod feceris cum debitore tuo, facio et ego cum meo: id est, si dimittis, dimitto; si tenes, teneo. Tu contra te tenes, qui alteri non dimittis. Nemo ergo dicat se esse sine peccato: sed non tamen ideo debemus amare peccatum. Oderimus (a) ea, Fratres, etsi non sumus sine peccatis, oderimus tamen ea: et maxime a criminibus nos abstineamus; abstineamus quantum possumus, a levibus peccatis. Ego, ait, nescio quis non habeo peccata. Se ipsum decipit, et veritas in eo non est. Prorsus oremus, ut Deus dimittat: sed faciamus quod dicitur, dimittamus et nos debitoribus nostris. Cum dimittimus, et dimittitur nobis. Quotidie dicimus hoc, et quotidie facimus, et quotidie fit in nobis. Non hic sumus sine peccato, sed exhibimus hic sine peccato.

Mortifera non facit Christianus.

Conditio qua nobis relaxantur quotidiana peccata.

* Alias 30. de verbis Apostoli.

* SERMO CLXXXII.

De (b) *verbis epistolæ 1. Johan. c. 4. Carissimi, nolite omni spiritui credere; sed probate spiritus, si ex Deo sunt, etc. Contra Manichæos.*

CAPUT I. Non cuilibet spiritui credendum. 1. Johan. 4. 1.

1. Quando Johannes apostolus legebatur, audivimus loquentem per eum Spiritum-sanctum, et dicentem, *Carissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt.* Repeto, quia necessarium est ut repetam, et hoc mentibus vestris, quantum Dominus adjuvat, vehementer inculcem. *Carissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Quoniam multi pseudoprophetæ prodierunt in hunc mundum.* Præcepit Spiritus-sanctus, ne omni spiritui credamus: et caussam cur hoc præceperit, dixi. Quæ illa caussa est? *Quoniam multi*, inquit, *pseudoprophetæ prodierunt in hunc mundum.* Quisquis ergo ista præcepta contemserit, et omni spiritui credendum putaverit, necesse est incurrat in pseudoprophetas, et quod pejus est, blasphemet veros prophetas.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

CAPUT II. Ex Deo non est, qui negat Christum in carne venisse.

2. Hic jam ex isto præcepto homo cautus effectus dicturus est mihi, Audivi, teneo, obtemperare desidero, quia et ego in pseudoprophetas nolo incurrere. Quis enim hoc velit, a mendacibus decipi? Siquidem pseudopropheta est mendax propheta. Da mihi hominem religiosum, non vult fallere: da mihi hominem impium, sacrilegum, fallere vult, falli non vult. Cum ergo nolint fallere boni, falli autem nec boni velint nec mali, quis est qui in pseudoprophetam velit incurrere? Verba dico consulentis me: sed utique in pseudoprophetam nemo nisi invitus incurrit. Audivi præceptum Johannis, immo Domini per Johannem, *Nolite omni spiritui credere.* Ecce accipio, ita volo. Addit, et dicit, *Sed probate spiritus, si ex Deo sunt.* Unde probo? Probare vellem, si errare non possem. Certe nisi probavero spiritus qui ex Deo sunt, incurram necesse est in spiritus qui ex Deo non sunt, et ex hoc seducar a pseudoprophetis. Quid agam? Quomodo observem? O si sanctus Johannes, quomodo nobis dixit: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt;* dicere dignaretur, quomodo probentur spiritus qui ex Deo sunt! Noli esse sollicitus, et hoc audi. *Hinc cognoscitur spiritus Dei:* hoc certe exspectabas audire, ut probares spiritus qui ex Deo sunt. *Hinc cognoscitur spiritus Dei:* Johannes dixit, non ego; hoc sequitur in lectione quam tracto. Cum enim nos propterea faceret sollicitos et cautos, ne omni spiritui credamus, sed probemus spiritus qui ex Deo sunt, quia multi pseudoprophetæ prodierunt in hunc mundum; continuo vidit quid desideraremus, occurrit exspectationi, injecit oculum tacitæ cogitationi. Gratias Deo, quia et hoc per illum loqui dignatus est. *Hinc cognoscitur spiritus Dei.* * *Omnis spiritus.* Eia audite, audite, intelligite, discernite, inhærete veritati, resistite falsitati. *Hinc cognoscitur spiritus Dei.* Unde, rogo te? Hoc est quod audire cupiebam. *Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est:* * *et omnis spiritus qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo non est.* Interim ergo, Carissimi, repellite ab auribus vestris omnem disputatorem, prædicatorem, scriptorem, susurratorem: qui negat Jesum Christum in carne venisse. Ergo repellite Manichæos a domibus, ab auribus, a cordibus vestris. Manichæi enim Christum in carne venisse apertissime negant. Spiritus ergo illorum non sunt ex Deo.

v. 2.

* CAPUT II.

v. 2.

v. 3.

(a) In omnibus MSS. *eum*.

(b) Sermonis hujus mentio fit in subsequenti: sequentis vero excerpta dat Florus ad Rom. 8. et Philip. 2.

CLASSIS I.

SERMON DE SCRIPTURIS

Manichæorum in ipso loco Johannis insidiæ.

3. Hic video unde velit lupus obrepere, agnosco, et quantum valeo, devitandum esse demonstro. Hinc, in eo quod dixi, vel potius ab Apostolo dictum commemoravi; quia *Omnis spiritus qui negat Jesum Christum in carne venisse, ex Deo non est*; insidiatur Manichæus in hoc verbo, et dicit mihi, Ecce spiritus qui negat Jesum Christum in carne venisse, ex Deo non est: unde est ergo? Si ex Deo non est, inquit, unde est? Numquid enim potest esse, nisi aliunde? Si ergo, inquit, ex Deo non est, et aliunde est, vides esse duas naturas. Invenimus lupum, retia salubria tendamus, venemur, capiamus, captum trucidemus. Trucidemus plane; moriatur error; vivat homo. Ecce in eo quod dixi, Capiamus, trucidemus; moriatur error, vivat homo, ibi solvitur quæstio. Sed recolite quod proposui, ne obliti quæstionem, non intelligatis solutionem. *Omnis spiritus qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo non est.* * Et Manichæus continuo, Et unde est? Si ex Deo non est, aliunde est. Si aliunde est, * docui duas esse naturas. Hanc quæstionem tenete, et mentes ad illa mea verba revocate, ubi dixi, Capiamus, trucidemus; moriatur error, vivat homo. Error non est ex Deo, homo ex Deo est. Redite ad quæstionem: *Omnis spiritus qui non confitetur Jesum in carne venisse, ex Deo non est.* Dico et ego, Omnia per ipsum facta sunt. Omnis spiritus laudet Dominum. Sed si non omnis spiritus ex Deo est, quomodo spiritus qui ex Deo non est laudat Dominum? Prorsus omnis spiritus laudet Dominum. Utrumque video, languidum intelligo; vitium sanetur, natura liberetur. Vitium natura non est, sed naturæ inimicum est. Sana unde langues, remanet unde laudes. Medicina vitia persequitur, non naturam. *Omnis spiritus qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo non est.* In quantum non confitetur Christum in carne venisse, in tantum ex Deo non est; quia iste error qui non confitetur Christum in carne venisse, ex Deo non est. Fratres, quid est quod renascimur? Si bene nati sumus, quid est quod renascimur? Natura quæ corrupta fuerat, reparatur; natura quæ lapsa fuerat, erigitur; natura quæ deformis jacebat, gratia reformatur. Solus enim Creator, Pater, Filius et Spiritus-sanctus; trina unitas, una trinitas, sola illa natura immutabilis, incommutabilis, nec defectui, nec profectui obnoxia, nec cadit, ut minus sit; nec trascendit, ut plus sit; perfecta, sempiterna, omni modo immutabilis, sola illa natura. Creatura vero bona, sed Creatori impar valde. a Vis adhærere diabolo desertori, si (*a*) æquare contendis condita Conditori.

Error de duabus naturis.

* CAPUT III.

* f. docuit.

Johan. I. 3.

Psal. 150. 6.

CAPUT IV. Manichæorum error, animam esse partem Dei, confutatur.

4. Agnoscat anima conditionem suam: non est Deus. Cum se anima putat Deum, offendit Deum: non invenit salvatorem, sed invenit damnatorem. Quoniam Deus quando animas malas damnat, non se damnat: si autem anima hoc est quod Deus, se damnat. Demus honorem Deo nostro, Fratres, cui clamamus, Libera nos a malo. (*b*) Et si susurret tibi, ut in oratione invenias b tentationem, et dicat tibi, Quid est quod clamasti, Libera nos a malo? Certe non est malum? Responde illi, Ego sum malus: et si liberaverit me a malo, ero de malo bonus: liberet me a me, ne incurram in te. Hoc dic Manichæo, Si Deus liberaverit me a me, non incurram in te: quia si Deus liberaverit me a me malo, ero bonus; si bonus ero, sapiens ero; si sapiens ero, non errabo: si non errabo, a te decipi non potero. Liberet ergo Deus me a me, et non incurro in te. Meum est enim vitium, ut errem et credam tibi; quoniam anima mea impleta est illusionibus. Non sum mihi ipse lumen: nam si essem, numquam errassem. Ideo pars Dei non sum, quia substantia Dei, natura Dei, errare non potest: ego autem erro; nam et tu ipse confiteris, sapientem te dicis, ab errore me liberare conaris. Unde ergo erro, si natura Dei sum? Erubesce, da honorem Deo. Ego dico quia multum adhuc erras: sed sicut tu ipse confiteris, erraveras. Erraverat ergo natura Dei? Ierat in immunditiam natura Dei? Adulteria committebat natura Dei? Stupra illicita faciebat natura Dei? Cæca nesciebat qua iret natura Dei? Facinoribus et flagitiis obruebatur natura Dei? Erubesce, da honorem Deo.

Matth. 6. 13.

Psal. 37. 8.

CAPUT V. Lumen sibi esse homo non potest.

Johan. I. 9.

Johan. 5. 35.

5. Lumen tibi esse non potes, non potes, non potes. Erat lumen verum. In comparatione Johannis dictum est, Erat lumen verum. Numquid non et Johannes lucerna? Ille erat lucerna ardens et lucens, Dominus dixit. Numquid lucerna lumen non est? Sed erat lumen verum. Lucerna et accendi potest, et exstingui potest: lumen verum accendere potest, extingui non potest. Erat ergo lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Illuminandi sumus, non lumen sumus. Expergiscere, clama mecum: Dominus illuminatio mea. Quid est ergo quod dicis? Ergo non sunt mala? Sunt mala, sed mutantur; et ipsa erunt bona: quia ipsa mala, vitio sunt mala, non natura. Quid est, Libera nos a malo? Nonne possemus et possumus hæc verba dicere, Libera nos a tenebris? A quibus tenebris? A nobis ipsis, si quæ in nobis sunt reliquiæ tenebrarum, donec in totum lux efficiamur, nihil habentes in nobis quod resistat caritati, quod repugnet veritati, quod subjaceat infirmitati, quod conditione mortalitatis deficiat. Tunc totum videte quid erit, quando erit, Corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate. Tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriam. Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis est peccatum. Ubi malum?

Psal. 26. 1.

Mala non ex natura, sed ex vitio naturæ.

I. Cor. 15. 53. » etc. » »

CAPUT VI. Mala hominis duo.

6. Modo mala hominum quæ? Error et infirmitas. Aut nescis quid agas, et errando laberis; aut scis quid agi debeat, et infirmitate superaris.

(a) Fossatensis codex, *si æquari vis Conditori.*

(b) Editi, *succurret.* Melius MSS. *susurret*: subaudi. Manichæus.

CLASSIS I. — Error et infirmitas. Psal. 26. 1.

ris. Ergo omne malum hominis error et infirmitas. Contra errorem clama, Dominus illuminatio mea. Contra infirmitatem adde, Et salus mea. Crede, bonus esto: tu es malus tu eris bonus. Noli dividere. Natura in te sananda est, non separanda. Vis nosse quid es? Tenebræ. Quare tenebræ? Homo qui dicis, Corrumpitur Deus, aliquid his tenebris potest esse profundius? Crede, agnosce Christum in carne venisse, accepisse quod non erat, non amisisse quod erat; hominem in se mutasse, non in hominem fuisse mutatum. Agnosce, et tu ipse ex malo eris bonus, ex tenebris eris lux. An mentior, et non est unde convincam? Apostolum accipis, si te non fingis accipere; Apostolum legis, et deciperis, et decipis. Unde deciperis? Errando malo tuo te ipso. Si autem credideris, erroremque discusseris, audies ab Apostolo, Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux. Sed addidit, lux, sed ubi? In Domino. Ergo tenebræ in te, lux in Domino. Quia non tibi potes lucere, accedendo illuminaris, recedendo tenebraris: quia non tibi lumen tu ipse es, aliunde illuminaris. Accedite ad eum, et illuminamini.

Ephes. 5. 8. — Psal. 33. 6.

CAPUT VII. — De eodem Johannis loco quæstio alia differtur in subsequentem Sermonem.

7. Scio, Carissimi, de ista lectione sancti Johannis in re una multum me fuisse immoratum, nec vos esse fatigandos ultra videri, vel ultra capacitatem replendos; et nostra infirmitas cogitanda est. Nam hæc verba sancti Johannis habent adhuc magnas latebras suas. Interim eos qui negant Christum in carne venisse, repellite. Constat enim eos non esse ex Deo. In quantum errant, in quantum peccant, in quantum blasphemant, non sunt ex Deo: sanentur, et ex Deo erunt; quia et natura ex Deo erant. Hinc quantumque disputavi, adtendite Scripturas. Nolite credere eis qui negant Christum in carne venisse. Sed certe dicturus es mihi, Ergo qui dicit Christum in carne venisse, ex Deo est? Audiamus Donatistas, quia confitentur Christum in carne venisse; audiamus Arianos, quia confitentur Christum in carne venisse; audiamus Eunomianos, quia confitentur Christum in carne venisse; audiamus Photinianos, qui confitentur Christum in carne venisse. Si enim omnes spiritus qui confitentur Christum in carne venisse, ex Deo sunt, quam multæ sunt hæreses mendaces, deceptrices, insanæ, confitentur tamen Christum in carne venisse. Quid ergo dicturi sumus? Quomodo istam quæstionem soluturi? Quomodocumque solvenda sit, hodie solvi non potest. Tenete me debitorem: sed Deum pro me et pro vobis orate adjutorem. Conversi ad Dominum, etc.

* Alias 71, de verbis Apostoli.

* SERMO CLXXXIII.

Rursum de (a) *verbis epistolæ 1. Johannis, c. 4.* Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.

CAPUT I. — Quæstio tractanda.

1. VESTRÆ Caritatis exspectatio, mei debiti exactio est. Non dubito meminisse vos, quid in adjutorio Domini de sancti Johannis lectione promiserim. Cum ergo audistis lectorem, credo vos cogitasse me debere esse debiti redditorem. Magnam quippe quæstionem Sermone in longum procedente distulimus, quomodo recte possit intelligi quod ait in epistola sua beatus Johannes non Baptista, sed Evangelista: *Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.* Videmus enim multas hæreses confiteri Christum in carne venisse, et tamen non eas possumus dicere ex Deo esse. Negat Christum in carne venisse Manichæus. Non est laborandum, neque vobis diutius suadendum, quod iste error non sit ex Deo. Sed Arianus confitetur Christum in carne venisse, Eunomianus, Sabellianus, Photinianus. Quid istis convincendis quærimus testes? Quis tot numerat pestes? Sed interim ut quæ sunt notiora tractemus. Multis quippe hæreses illæ, quas nominavi, ignotæ sunt, et est ista ignorantia tutior. Certe quod novimus, Donatista confitetur Christum in carne venisse: et tamen absit ut sit hic error ex Deo. Ut de recentioribus hæreticis loquar, Pelagianista confitetur Christum in carne venisse: tamen omnino non est hic error ex Deo.

SERMONES DE SCRIPTURIS. — 1. Johan. 4. 2

CAPUT II. — Hæretici in hoc conveniunt, ut negent Christum in carne venisse.

2. Proinde, Carissimi, diligenter consideremus, quoniam non dubitamus veram esse sententiam, *Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est:* convincendi sunt isti quod non confiteantur Christum in carne venisse. Nam si eis istam concesserimus confessionem, ex Deo illos esse fatebimur. Quomodo vos ab eorum erroribus vel prohibemus, vel deterremus, vel adversus eos scuto veritatis defendimus? Adjuvet nos Dominus, quia et vestra exspectatio pro nobis oratio est, ut convincantur isti quia non confitentur Christum in carne venisse.

Arianus quomodo id negat.

3. Arianus audit, et prædicat partum virginis Mariæ. Confitetur ergo Christum in carne venisse? Non. Quomodo probamus? Si adjuvet Dominus intelligentias vestras, facillime. Quid est quod exigimus? Utrum confiteatur Jesum Christum in carne venisse. Quomodo confiteri potest, in carne venisse Jesum Christum, qui negat ipsum Christum? Quis enim est Christus? Beatum Petrum interrogemus. Modo cum Evangelium legeretur, audistis, cum quæsisset Dominus ipse Jesus Christus, quem illum dicerent homines Filium hominis; responderunt discipuli opiniones alienas, dixerunt, Alii Johannem Baptistam, alii Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Qui hæc confitebantur vel confitentur, Jesum Christum plus quam hominem non noverunt. Si autem Jesum Christum plus quam hominem non noverunt, Jesum Christum utique non noverunt, Si enim tantummodo est, et nihil amplius, non est ipse Jesus Christus. Vos ergo, inquit, quem » me esse dicitis? Respondit Petrus, unus pro o- » mnibus, quia unitas in omnibus: Tu es Christus » Filius Dei vivi.

Matth. 16. 15. etc.

(a) Citat Florus ad Rom. 8. et Philip. 2.

CLASSIS I.

CAPUT III.

Arianus quomodo negat Christum in carne venisse.

4. Ecce habes confessionem veram, confessionem plenam. Jungere enim debes utrumque, quod de se Christus, et quod de Christo Petrus. Quid de se Christus? Quem me dicunt homines esse Filium hominis? Quid de Christo Petrus? Tu es Christus Filius Dei vivi. Utrumque conjunge, et venit Christus in carne. Hoc de se Christus quod minus est, hoc de Christo Petrus quod majus est. Respondit de veritate humilitas, et de humilitate veritas: hoc est de veritate Dei humilitas, et de humilitate hominis veritas. Quem me dicunt homines esse, inquit, Filium hominis? Dico ego quod factus sum propter vos: dic tu Petre quis est qui fecit vos. Qui ergo confitetur Jesum Christum in carne venisse, profecto confitetur Filium Dei in carne venisse. Dicat nunc Arianus, utrum confiteatur Christum in carne (B) venisse. Si Filium Dei confitetur in carne venisse, Christum confitetur in carne venisse. Si Filium Dei negat Christum, nescit Christum: alium pro alio dicit, non ipsum dicit. Quid est enim Filius Dei? Quomodo quærebamus, quid est Christus; et audiebamus, quod sit Filius Dei: quæramus, quid est Filius Dei. Ecce Filius Dei, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum.

Johan. I. 1. et 2.

In principio erat Verbum. Quid dicis Ariane? In principio, sicut dicit Genesis, fecit Deus cælum et terram: tu autem dicis, In principio fecit Deus Verbum. Factum enim dicis Verbum, creaturam dicis Verbum. Tu ergo dicis, In principio fecit Deus Verbum: sed Evangelista dicit, In principio erat Verbum. Et ideo (C) in principio fecit Deus cælum et terram, quia erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt. Factum dicis. Si factum dicis, Filium negas.

Gen. I. 1. Forma ad Philip. 2.

CAPUT IV.

5. Filium enim quærimus natura, non gratia, Filium unicum unigenitum, non adoptatum. Talem Filium quærimus, tam verum Filium quærimus, qui cum in forma Dei esset, Apostoli verba sunt, propter rudes commemoro, ne mea verba putentur: illum Filium quærimus, qui cum in forma Dei esset, sicut dicit Apostolus, non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo. Non rapina, quia natura. Natura erat, rapina non erat. Non rapinam arbitratus est, esse æqualis Deo. Non erat ei rapina, natura erat: sic erat ex æternitate, sic erat coæternus gignenti, sic erat æqualis Patri, sic erat. Semetipsum exina- (D) nivit: ut confiteamur Jesum Christum in carne venisse. Semetipsum exinanivit. Quomodo? Amittendo quod erat, an assumendo quod non erat? Sequatur Apostolus; audiamus: Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Sic se exinanivit, formam servi accipiens, non formam Dei amittens. Forma servi accessit, non forma Dei discessit. Hoc est confiteri Christum in carne venisse. Arianus autem qui non confitetur æqualem, non confitetur Filium. Si non confitetur Filium non confitetur Christum. Qui non confitetur Christum, quomodo confitetur Christum in carne venisse?

Philip. 2. 6.

CAPUT V.

6. Sic et Eunomianus par ejus, socius ejus, non (A) multum diversus. Etenim dicuntur Ariani confessi fuisse, quia vel similis est Patri Filius: et si non æqualis dixerunt, sed similis. Ille, nec similis. Et iste ergo negat Christum. Si enim Christus verus Patri æqualis est et similis, profecto qui negat æqualem, negat Christum; qui negat similem, negat Christum. Qui ergo negat æqualem et similem, negat in carne venisse Christum. Quæro enim, Venit in carne Christus? Respondet, Venit. Et putamus quia confitetur. Interrogo, Quis Christus venit in carne, æqualis Patri, an inæqualis? Respondet, Inæqualis. Inæqualem ergo Patri dicis venisse in carne: negas Christum in carne venisse, quia Christus æqualis est Patri.

SERMON. DE SCRIPTURIS.

Eunomianus.

7. Sabellianum audi. Ipse est Filius, qui est (B) et Pater. Hoc dicit, hinc pungit, hinc venena diffundit. Ipse est, inquit, Pater. Quando vult Filius est: quando vult, Pater est. Non est ipse Christus. Et tu erras, si hunc Christum dicis in carne venisse; quia iste Christus non est, negas Christum in carne venisse.

Sabellianus.

8. Quid dicis Photine? Ait Photinus, Christus solum homo est, Deus non est. Formam servi confiteris, formam Dei negas. Et Christus in forma Dei æqualis est Patri, in forma servi consors est nobis. Et tu negas Christum in carne venisse.

Photinus.

9. Donatista quid? Donatistæ plurimi hoc confitentur de Filio quod nos, quod æqualis sit Patri Filius, ejusdemque substantiæ: alii vero eorum, ejusdem quidem substantiæ confitentur, (C) sed æqualem negant. Quid opus est disputare de his qui negant æqualem? Si enim negant æqualem, negant Filium. Si negant Filium, negant Christum. Si negant Christum, quomodo confitentur in carne venisse Christum?

Donatista.

CAPUT VI.

10. De illis subtilior disputatio est, qui hoc confitentur quod nos, unigenitum Filium æqualem Patri, ejusdem substantiæ, æterno coæternum: et tamen Donatistæ sunt. Dicamus eis, Verbis confitemini, factis negatis. Aliquis enim negat factis. Non omnis qui negat, verbo negat. Plane sunt homines qui factis negant. Interrogemus Apostolum: Omnia, inquit, munda mundis; immundis autem et infidelibus nihil est mundum, sed pollutæ sunt eorum et mens et conscientia. Confitentur enim Deum se nosse, (D) factis autem negant. Quid est, negare factis? Superbire, et schismata facere; non in Deo, sed in homine gloriari. Ita factis negatur Christus: unitatem quippe amat Christus. Postremo ecce quomodo et ipsi Christum negant, ut apertius loquamur. Nos eum dicimus Christum, de quo ait Johannes Baptista, Qui habet sponsam, sponsus est. Bonum conjugium, sanctæ nuptiæ. Sponsus Christus, sponsa Ecclesia. Ab sponso cognoscimus sponsam. Dicat nobis ipse sponsus, quam habet sponsam: dicat, ne fortassis erremus, et invitati ad nuptias sancta vota turbemus: dicat, ostendat primo se ipsum sponsum.

Tit. I. 15. et 16.

Johan. 3. 29.

CAPUT VII.

11. Post resurrectionem ait discipulis suis, Non sciebatis quia oportebat impleri omnia quæ

CLASSIS I. scripta sunt in lege Moysi et Prophetis et Psalmis de me? Tunc, Evangelista sequitur et dicit, Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, et dixit eis, Quia sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die. Ecce sponsus, quem confessus est Petrus, hoc est Filium Dei vivi, oportebat ut pateretur, et tertio die resurgeret. Et factum erat: impletum videbant, caput tenebant, corpus quærebant. Quod est caput? Ipse Christus: passus est, tertio die resurrexit: caput est Ecclesiæ. Corpus quod est? Ipsa Ecclesia. Videbant ergo discipuli caput, corpus non videbant. Ergo eos corpus non videntes, docest caput. Dic Domine Jesu, dic sancte sponse, instrue nos de corpore tuo, de sponsa tua, de dilecta tua, de columba tua, quam dotasti sanguine tuo, dic: Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die. Ecce sponsus: dic de sponsa, imple tabulas matrimoniales. Audite sponsam, Et prædicari, inquit. Hoc enim sequitur. Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes. Ubi te abscondis? Per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. Sic est factum. Legimus promissum, videmus impletum. Ecce lux mea, ubi est obscuritas tua? Ergo Christus sponsus est hujus Ecclesiæ, quæ prædicatur in omnes gentes, et pullulat et crescit usque ad fines terræ, incipientibus ab Jerusalem: hujus sponsus est Christus. Tu quid dicis, cujus sponsus est Christus? Partis Donati? Non est ipse, non est ipse. Homo bone, non est ipse: imo homo male, non est ipse. Ad nuptias venimus, tabulas legamus, et non litigemus. Ergo si tu dicis, Christus est sponsus partis Donati; ego tabulas lego, et invenio esse Christum sponsum Ecclesiæ diffusæ toto orbe terrarum. Si dicis, Ipse est, et non est ipse, negas Christum in carne venisse.

Lucæ 21. 46. etc.

CAPUT VIII. Pelagianista.

12 (a) Pelagianista restat, non ex hæresibus omnibus, sed eis quas pro parvo tempore commemoravi. Jam enim dixi, Quis numerat tot pestes? Quid dicis Pelagianista? Audite quid dicit. Videtur confiteri Christum in carne venisse: sed discussus invenitur negare. Christus enim in carne venit, quæ similitudo esset carnis peccati, non esset caro peccati. Apostoli verba sunt, Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati. Non in similitudinem carnis, quasi caro non esset caro; sed in similitudinem carnis peccati, quia caro erat, sed peccati caro non erat. Iste autem Pelagius et ceteram carnem omnis infantis carni Christi conatur æquare. Non est, Carissimi. Non pro magno commendaretur in Christo similitudo carnis peccati, nisi omnis cetera caro esset caro peccati. Quid ergo prodest, quia dicis Christum in carne venisse, et omnium infantium carni eum conaris æquare? Et tibi hoc dico quod Donatistæ. Non est ipse. Ecce video Ecclesiam matrem testimonium reddentem ipsi uberibus suis. Accurrunt matres cum parvulis filiis, ingerunt Salvatori salvandos, non Pelagio damnandos. Mater quælibet mulier pietate currens cum parvulo filio dicit, Baptizetur, ut salvetur. Pelagius contra, Quid salvetur? Non est quod in eo salvetur, nihil habet vitii, nihil ex traduce damnationis adtraxit. Si æqualis est Christo, quare quærit Christum? Ecce dico tibi, Sponsus Filius Dei qui venit in carne, salvator est et majorum et minorum, salvator est et grandium et infantium, et ipse est Christus: tu autem dicis salvatorem Christum majorum, non minorum: non est ipse. Si non est ipse, negas et tu Christum in carne venisse.

Rom. 8. 3. Florus ibidem.

SERMON. DE SCRIPTURIS

CAPUT IX. Hæreticis communes est et malis catholicis, negare incarnationem Christi.

13. Et si discutiamus omnes hæreses, invenimus eas negare Christum in carne venisse. Omnes hæretici negant Christum in carne venisse. Quid miramini, si Pagani negant Christum in carne venisse? Quid miramini, si Judæi negant Christum in carne venisse? Quid miramini, si Manichæi apertissime negant Christum in carne venisse? Sed dico Caritati Vestræ, etiam omnes mali catholici verbis confitentur Christum in carne venisse, factis autem negant. Nolite ergo esse tamquam de fide securi. Adjungite fidei rectæ vitam rectam, ut Christum confiteamini in carne venisse, et verbis vera dicendo, et factis bene vivendo. Nam si confiteamini verbis, et factis negetis; fides talium malorum prope est fides dæmoniorum. Audite me, Carissimi, audite me, ne sit vobis testis sudor hic meus, audite. Jacobus apostolus cum de fide et operibus loqueretur adversus eos, qui sibi putabant fidem sufficere, et opera bona habere nolebant, ait, Tu credis quia unus est Deus; bene facis: et dæmones credunt, et contremiscunt. Numquid ideo dæmones ab æterno igne liberabuntur, quia credunt, et contremiscunt? Ecce modo quod audistis in Evangelio, quod ait Petrus, Tu es Christus Filius Dei vivi: legite, et invenietis dixisse dæmones, Scimus qui sis, Filius Dei. Petrus tamen laudatur, dæmon compescitur. Una vox; facta diversa. Unde separantur istæ duæ confessiones? Laudatur amor, damnatur timor. Non enim amore dicebant hoc dæmones, Tu es Filius Dei. Timore hoc dicebant, non amore. Denique illi in confessione dicebant, Quid nobis et tibi? Petrus autem, Tecum sum usque ad mortem.

Jacobi 2. 9

Matth. 16. 17.

Marci 1. 24

CAPUT X. Et recta fides et bona vita ex Deo.

14. Sed et ipse Petrus unde, Fratres mei, unde illi dicere ex amore, Tu es Christus Filius Dei vivi? Unde illi? Itane de suo? Absit. Bene, quod ipsum Evangelii capitulum utrumque demonstrat, quid Petrus de Dei, quid de suo. Utrumque ibi habes: lege, non est quod a me exspectes audire. Commemoro Evangelium, Tu es

(a) Hunc ipsum Johannis locum Augustinus in varias hæreses cum itidem intorqueret, eamdem epistolam homiliis decem anno 416 tractans, nihil ibi dixit de Pelagianorum errore. Hunc ergo Sermonem aliquanto post tempore habuit, præsertim quia hæreticos illos ex Pelagii nomine hic appellat: cujus tamen nomini aliquamdiu parcendum judicavit, sic eum facilius posse corrigi sperans, uti sit in Retract. lib. 2. c. 33.

CLASSIS I. Christus Filius Dei vivi. Et Dominus ad eum, Beatus es Simon Bar-jona. Quare? De tuo beatus? Matth. 16. 17. Non. Quia caro et sanguis non revelavit tibi: hoc enim es tu. Non tibi revelavit caro et sanguis; sed Pater meus, qui in cœlis est. Et sequitur, et dicit cetera quæ commemorare longum est. Ibidem 21. Paulo post Dominus ibi, post hæc verba sua, quibus approbavit fidem Petri, eamque petram esse monstravit, cœpit ostendere discipulis suis, quia oportebat eum venire Jerosolymam, et multa pati, et reprobari a senioribus et scribis, et sacerdotibus, et occidi, et tertio die resurgere. Ibi Petrus de suo expavit, et horruit mortem Christi, expavit æger medicinam suam. Absit a te, Domine, inquit: propitius tibi esto, non fiat hoc. Et ubi est, Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam? Oblitus es, Petre? Oblitus es, Majorem caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis? Oblitus es. Oblivio illa de ipsius; trepidatio, horror et timor mortis, totum de Petri: immo de Simonis, non de Petri. Et Dominus, Vade retro satanas. Beatus es Simon Bar-jona: Vade retro satanas. Beatus es Si-

Johan. 10. 18.

Johan. 15. 13.

A mon Bar-jona; sed de Dei. Vade retro satanas; unde Recoli te unde beatus. Jam dixi, Quia non tibi revelavit caro et sanguis, sed Pater meus, qui in cœlis est. Unde satanas? Dicat Dominus: Neque enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum. SERMON. DE SCRIPTURIS.

15. Sperate in Dominum, et veræ fidei bona facta conjungite. Confitemini Christum in carne venisse, et credendo, et bene vivendo, et utrumque ab illo acceptum tenete, ab illo augendum et perficiendum sperate. Maledictus enim omnis, Jerem. 17. 5. qui spem suam ponit in homine. Et bonum est homini, ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Conversi ad Dominum Deum Patrem omnipotentem, puro corde ei, quantum potest parvitas nostra, maximas atque veras gratias agamus, precantes toto animo singularem mansuetudinem B ejus, ut preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur; inimicum quoque a nostris actibus et cogitationibus sua virtute expellat, nobis multiplicet fidem, mentem gubernet, spiritales cogitationes concedat, et ad beatitudinem suam perducat: per Jesum Christum Filium ejus. Amen.

FINIS PRIMÆ PARTIS TOMI SEPTIMI.

SYLLABUS CODICUM

AD QUOS

RECOGNITI SUNT SERMONES

TOMI HUJUS SEPTIMI

NECNON VARIANTES LECTIONES ALIQUOT INTER OMISSAS SELECTÆ

*Quæ asteriscum * habent videntur referenda in textum*

MANUSCRIPTI CODICES,

et notæ quibus indicantur.

a. Veteres libri e bibliotheca Abbatiæ S. Andoeni Rotomagensis.
b. Beccensis monasterii codices.
bd. Bedæ collectanea in Paulum manuscripta bibliothecæ Bertinianæ ac Floriacensis.
bn. Mss. S. Benigni Divionensis.
c. Carcassonensis Ecclesiæ.
cr. Ecclesiæ Carnotensis.
cs. Cisterciensis Abbatiæ.
cst. Codices PP. Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem de Urbe: unde Sermonum aliquot occasionem diemque didicimus, nec-non quo eos loco dixerit Augustinus.
cl. Mss. Colbertinæ bibliothecæ plures, inter quos majoris pretii unus, qui 821. notatur, Sermones de verbis Evangelii veteri ordine, secundum quem in Bedæ seu Flori collectione plerumque laudantur, digestos continens, iisque insertos quosdam, quorum vel nihil prorsus in ante editis, vel fragments solum exstabant.
cb. Libri Corbejenses optimæ notæ ac vetustissimi.
cor. Mss. S. Cornelii Compendiensis.
e. Excerptorum Engypii codices duo calamo scripti, Germanensis unus, alter Corbejensis.
f. Floriacenses Mss.
fl. Flori seu vulgati Bedæ collectio in Paulum manuscripta e bibliotheca Corbejensi.
fs. Mss. S. Mauri Fossatensis.
Ful. RR. PP. Fuliensium cœnobii S. Bernardi Parisiensis.
g. Gemmeticensis Abbatiæ.
g. S. Germani a pratis codices bene multi, et ex iis singulares quidam ac perelegantes.
l. Libri Laudunensis Ecclesiæ.
lr. Lyrensis monasterii.
m. S. Michaelis in periculo maris.
n. Navarrici collegii Parisiensis.

ph. Phimarconensis codex corticeus, qui olim Narbonensis Ecclesiæ fuit.
pr. Pratellenses Mss.
r. Regiæ bibliothecæ, præter alia exempiaria, volumen singulare, quod a Jacobo Sirmondo laudatum est, complectens duas priores partes collectorii Sermonum Augustinianorum Roberto de Bardis Cancellario Parisiensi auctore adornati.
rm. Remigiani apud Remos cœnobii codices.
f. Bibliothecæ Sorbonici gymnasii.
t. S. Theodorici prope Remos.
v. S. Victoris apud Parisios.
vd. Vindocinensis Abbatiæ.

Alii quidam codices suis locis indicantur.

EDITI CODICES.

Am. Sermonum Augustinianorum libri per Johannem de Amerbach excusi Basileæ an. 1494. et 1495.
Er. A Desiderio Erasmo recensiti et apud Basileam rursum editi Frobenianis typis an. 1529.
Vlim. Volumen Sermonum de Diversis Johannis Vlimmerii cura publicatum Lovanii an. 1564.
Par. Parisiensis editio sermonibus nonnullis aucta an. 1571.
Lov. Editio Lovaniensium Theologorum opera longe auctior et castigatior e prelo Plantiniano profecta an. 1576.
Sir. Codex Sermonum additorum a Jacobo Sirmondo an. 1631.
Vig. Supplementum a Hieronymo Vignierio procuratum et altera vice castigatius paulo excusum an. 1655.

SERMO I. recognitus est ad cb. et ad Vlim. Par. Lov.

II. ad bd. cl. cb. fl. rm. Am. Er Vlim. Par. Lov.

III. ad bd. fl. r. Vlim. Par. Lov.

IV. ad gr. r. Vlim. Par. Lov.

Pag. 21, B. Isthæc verba, *Respiciebant ad il-*

lum, *quia*, etc. In ante editis omissa, restituuntur ex Mss.

21. B. Lov. *benedictio perveniret:* omissa negante particula, quæ habetur in ceteris libris.

28. D. Editi: *non* tibi *vives*. Melius Mss. *ibi*.

Sermonem v. emendavimus ad cl. r. v. Sir.

vi. ad cl. r. v. Vlim. Par. Lov.

33. A. Mss. *in secundo* aut *in tertio audiet*.

Sermo vii. castigatus est subsidio r. v. Lov.

viii. emendatus juvantibus duobus c. et fl. r. v. Vlim. Par. Lov.

48. B. Editi: *Si pecus es*, *non times: saltem mori* times.

Ibidem D. Editi: *Aut* evenire *putatis*.

49. C. Vlim. *non subugium*. Lov. *non subjugum*. Melius Par. et Mss. *non subjugium*.

Sermo ix. collatus est cum bd. c. cs. cl. fl. g. gr. m. v. Am. Er. Par. Lov.

x. prodit nunc primum ex Mss. cl. r. v.

xi. recensitus fuit ad duos cl. duos rm. et ad gr. v. Am. Er. Par. Lov.

xii. correctus ope codicum gr. Vlim. Par. Lov.

xiii. collatus ad cs. cl. gr. Er. Vlim. Par. Lov.

87. A. Mss. cs. cl. *Principes*, *judices*, senatores, *unusquisque* etc.

Ibid. Melius codex cs. *Cui sollicitudini* * cita *Dominus voce respondit*.

88. B. Codex cs. *cujus hic sanguis* pro Domino *fusus est*.

Sermo xiv. emendatus est ad cs. cl. gr. s. Am. Er. Vlim. Par. Lov.

89. C. In codice cs. *ad amorem pervenerunt* Salvatoris.

91. C. Am. Er. Vlim. et Par. domine *pauper*. At Mss. cum Lov. *domne*.

93. A. Codex cs. Sed *non abstulit*. Confirmat conjecturam, qua legendum nobis videbatur, *non se abstulit*.

94. B. Idem Ms. *Breviter* nunc *quæramus pupillum*.

Sermo xv. recognitus in libris cs. cl. gr. Am. Er. Vlim Par. Lov.

95. B. Liber cs. *Si ergo vis diligere*, sic enim agis *quod castasti*; si vis diligere *decorem domus Dei*.

97. B. Idem Ms. *non me*, *sed* Dominum *per me*.

98. A. Idem Ms. *Ignis sordes* urit, *non fidem*.

Ibid. C. Mss. *dicit tibi Dominus bonus:* omisso *tuus*.

99. C. Am. Er. Par. *corde conjuncto* mala *faciens*, *mala permanere erubescens*.

Sermones xvi. et xvii. castigavimus ope duorum cl. et gr. rm. v. Am. Er. Par. Lov.

102. C. Editi: *Non silebit* judicaturus, *quia*. Abest *judicaturus* a Mss.

103. C. Codex gr. loco *vellicatur*, habet *ulcatur*. At rm. *sulcatur*.

Ibid. F. editi: *cum vos* ipsi *commemoratis*. At Mss. *vos ipsos*.

105. C, D. In editis deerat, *sed ego audivi*, *quando dixisti in corde tuo:* quod hic restitutum est ex Mss.

105. B. C. Editi: *par* vestrum *sum*. Codex rm. parvus *sum*. Alii vero Mss. *par vester sum*.

Ibid. D. Editi: *intus* videret *peccatum meum*. At Mss. *viderem*.

Sermo xviii. collatus est ad fl. ph. v. Am. Er. Vlim. Par. Lov.

109. A. Mss. ph. v. *qui conantur*, *si fieri posset*, delere præcepta Dei; qui conantur si fieri posset *non esse* ecclesiam, si *illis prædicentur præcepta Dei*.

Sermo xix. recognitus in Pithæano libro et editione Sir.

xx. ad cl. v. et Sir. castigatus est.

116. D. Sir. *Ne agnoscat*, ignoscit. At Ms. v. *ignoscat*.

Ibid. 117. A. Codex v. *ne Deus te ponat ante* te.

Sermo xxi. recognitus a nobis in libro v. et Sir.

125. B. Sir. per nullum ploratum *levas in equum*. Emendavimus auxilio codicis v.

Sermo xxii. collatus est cs. cl. t. Am. Er. Vlim. Par. Lov.

127. B. Ms. *cf. Nec sine caussa* * ea *quæ futura sunt*. *

128. D. Idem Ms. *tanta* quæ *prædicta sunt*.

Ibid. Idem Ms. *Ante* multa *millia annorum*.

130. D. Textus ad eumdem Cisterciensem librum sic restituendus: * *quod in posterum timeas: tantum non sicut fumus* deficias. 8. *Nam utrumque ibi* etc. *

Ibid. Ad eumdem Ms. cs. emenda sic: * Tanto *autem adtenuatur*, *evanescit et disperit*,* quanto *se multum extulerit*. * *

131. A. Idem liber cs. *Est autem misericordia* * Dei *abundantissima*. *

131. C. Idem cs. *ibi constituturus est*, * ubi constituit sanctos Martyres, *ubi constituit sanctos Apostolos*. *

132. C. Idem Cisterciensis codex: *Non enim aliquid* * *æternum promisit suis et aliquid temporale minatus est impiis*. Vera lectio. *

Sermo xxiii. correctus ad fl. v. et Lov.

Ibid. D. Ms. v. *propter commoditatem* deprimendæ *vocis*.

133. B. Idem. Ms. Sicut *Scripturæ sanctæ sunt*.

134. C. Idem Ms. *carnalis* non *invenior*.

135. B. Idem Ms. *Non contemnit*, si *refugit*.

138. A. Idem exemplar: *Quid videbat et quid* faciebat.

Sermo xxiv. non repertus nisi in Ms. v. et apud Sir.

142. D. Codex v. Gratulantur *itaque*, *et congratulamur*.

Sermonis xxv. unicum habuimus Ms. exemplar gr. præter editiones Vlim. Par. et Lov.

147. A. In vetustissimo Germanensi codice loco *susurro*, est *susurrio*.

Sermones xxvi. et xxvii. emendavimus ad tres bn. ad quatuor cl. et ad a. cst. cb. f. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

In veteri codice Romano est Sermoni huic xxvi præfixum est, *Habitus in basilica Theodosiana*.

151. A. Editi Par. et Lov. *quando creatus est homo*, sed postea factus est homo, *ne periret homo ille*, qui *factus est homo*. Hic nos Am. Er. et melioris notæ Mss. inhæremus.

153. A. Editi: *Quare nihil inveniet?* omisso, *non occidat*, quod nos ex Mss. adjecimus.

Ibid. Mss. Nuntiatus est *sancto Prophetæ*.

Sermonis xxviii. exemplum aliud purius absoluta jam nostra hac editione accepimus, ex Romano codice est, cujus auctoritate loca isthæc emendabis.

• Pag. 159. l. 37. lege, *ventribus jejuni sumus*,
• l. 38. dele, *jejuni sumus*.
• Pag. 159. l. 49. post, *et lex est;* adde, *et vox est*.
• l. 52. post, *cui dicimus;* adde, *In lumine tuo*
• *videbimus lumen*, *Est sonus cordi nostro*, *cui*
• *dicimus*.
• Pag. 160. l. 6. post, *deest;* adde, *non a coquis præparatur nobis*.

l. 8. lege, *adportatur*.

• l. 48. in eodem Ms. cst. legitur, *sensibilibus corporeis*.
• l. 51. lege, *et mentes*.
• l. 53. lege, *ad aurem*.

l. 58. lege, *aerem percusserit*.

• Pag. 161. l. 1. lege, *Ita enim sibi syllabæ*.
• l. 6. et 7. post, *divideretis vobis;* adde, *quod potuissem, et quanto plures essetis*.
• l. 8. lege, *sermonem profero*, *verba inter vos et syllabas*.
• l. 26. post, *visitaret;* dele, *totum*.
• l. 32. lege, *sonum profero; sed cum protulero, jam non revoco*.
• Ibid. lege, *et cum ipse*.

l. 36. Codex cst. habet, *Videte quæ verba sint*, *Lætetur cor*. etc.

• l. 42. lege, *et assumo sonum*, *et quasi impono intellectum*.
• l. 45. post, *de voce mea;* adde, *non potuit Verbum Dei de carne sua?*

l. 48. lege, *eique se inseruit*.

Sermonis xxix. unicus adfuit Ms. gr. cum Vlim. Par. Lov.

Sermo xxx. castigatus est ad tres bn. ad quatuor cl. ad a. cst. cb. f. fl. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. et ad Am. Er. Par. Lov.

In Ms. exemplari cst. prænotatur, *Habitus in Basilica Tricillarum die Dominica*.

Sermo xxxi. castigatus est ad quatuor cb. ad duos gr. ad d. m. et Am. Er. Par. Lov.

169. B. Plerique Mss. *venient* in *exsultatione*, tollentes *manipulos suos*.

172. A. Aliquot Mss. loco *exigit*, habent *exigit:* Germanensis vetustissimus liber, *exiit*.

Sermo xxxii. collatus est cum duobus cl. cum cb. gr. rm. Am. Er. Vlim. Par. Lov.

Sermo xxxiii. et xxxiv. in Ms. unico gr. inventi sunt, et in editis Vlim. Par. Lov.

Sermo xxxv. editus ex v. et Sir.

189. D. Sir. *cujus* mali immemor *non ero*. Emendatur ad v.

Sermo xxxvi. collatus est ad fl. f. Am. Er. Par. Lov.

194. A. Sorbonicus MS. *Sed illius egestas* præteriit, *hujus pœna* permanet.

Ibid. Idem codex; *ubi* sint *veri divites*.

Ibid. D. Lov. *Et* non *sunt pleni*. Abest *non* ab editis aliis et a Sorbonico Ms.

Sermo xxxvii. recognovimus in duobus f. in cl. cb. gr. Vlim. Par. Lov.

204. C. Codex cb. *et videt eum*, ne socius sit *ministrorum et præpositorum* copiarum ejus, qui dant *in tempore conservis cibaria*. Et paulo infra: *Non totum* ministrorum, *quia*.

209. B. Liber cl. *Audiamus :* ita vivamus in illa, et cum illa *audiamus quemadmodum* etc.

Ibid. C. Editi: *Quia et illæ* et istæ *natæ sunt*. Melius Mss. *ex ista*.

210. D. Editi: *Et ab hoc* apice. At Mss. *capite*.

211. A. Liber cl. *Date illi de fructibus manuum suarum*. • Fecit, fecit: digna est recipere. • Date illi de fructibus manuum suarum. *Quid date? Venite benedicti* etc.

Sermo xxxviii. Ad Mss. Petavianum et Victorinum, et ad Am. Er. Par. Lov. emendatus.

Sermo xxxix. et xl. ad duos cl. ad gr. rm. v. Er. Par. Lov.

217. D. Mss. loco, *mala tua præterita;* habent, *malitiæ tuæ præteritæ;* aut *malitiam tuam præteritam*.

Sermo xli. recensitus ad Petavianum et Victorinum Ms. et ad Sir.

xlii. ad duos cl. ad gr. rm. v. Am. Er. Par. Lov.

xliii. ad tres bn. ad quatuor cl. ad cb. f. fl. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

xliv. ad duos cl. ad gr. rm. v. Am. Er. Par. Lov.

237. D. Mss. *quidquid* in *nobis... contulit*. Sic loqui solet Cæsarius.

Sermo xlv. unicum exemplar vidimus Ms. Colbertinum, cum editione Sir.

240. C. Ms. cl. *Talem illam* sequeris.

242. A. Sir. *quia* non *resurgeret*. Abest *non* a Ms. cl. Sed idem sensus effici videtur.

243. C. Sir. *Giddava*. At cl. *Giddaba*.

Ibidem Sir. *loquitur* Christus. At Ms. cl. *et loquitur Christum*.

Sermo xlvi. et xlvii. recogniti sunt ad b. cs. fl. gr. l. pr. r. rm. s. Am. Er. Vlim. Lov. et ad veterem codicem D. de S. Georges Canonici Comitis Lugdunensis, a Rege nominati ad episcopatum Claromontanum.

247. D. Lov. et aliquot Mss. *a plebe* distribuitur. Alii: *a plebe Dei tribuitur*.

Ibid. Mss. fl. et r. *ad sustentandam* vitam *temporalem*.

254. A. Editi: dicunt, *Quid nos vultis?* Abest *dicunt* a Mss.

256. A. Liber. rm. *a se* removens, *revocansque ad Dominum*.

257. A. Plures Mss. *sed securæ* sint *oves*.

259. B. Aliquot Mss. post, *adhuc in cibum ;* addunt, *amplius in devorationem*.

269. B. Codex cs. et *clericos Carthaginis* accire *noluerunt*.

271. C. Vlim. et Lov. *et opus manuum ejus.* Verius Er. et Mss. *oves.*

281. C. Editi: omnes *fines terræ.* Abest *omnes* a Mss.

282. A. Mss. *Nam si* verum *accusasses.*

288. A. Ms. rm. *Ibi* habitamus *in spe.*

290. A. Editi: *et* extermioetur *quod seminavit* etc. At Mss. *estirpetur.*

SERMO XLVIII. et XLIX. recensuimus in cs. cl. Am. Er. Vlim. Par. Lov.

293. A. Codex cl. *vel* quod *placeret Deo.*

Ibid. B. Isthæc verba, *Primogenita, inquit, mea offeram Deo meo pro* etc. atque alia quædam in hoc et subsequenti sermone restituuntur ex Mss.

Ibid. D. Codex cl. *ibas et* nesciebas qui *faciebas. Scio quid* etc.

299. D. Am. Er. et Mss. *Fratres mei, facio, in me prius facio*: omisso, *si*. Pauloque post habent, Odio *vitia;* pro, *Odi vitia.*

SERMO L. collatus est ad duos cl. ad duos gr. ad rm. v. Am. Er. Vlim. Par. et Lov.

305. D. Editi: *quia injustæ dicuntur divitiæ.* At Germanensis alter vetustissimus codex, *injuste.*

SERMO LI. in Mss. r. v. et in editione Lov. recognitus est.

308. C. Liber v. *nos dicimus humiliter, quod dicit Apostolus.*

220. A. Codex v. *Et qui dicit.*

SERMO LII. castigatus est ad tres bn. ad quatuor cl. ad a. cb. f. fl. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

336. A. Plures Mss. *Si enim quod vis dicere, suscepisti.*

SERMO LIII. ad cb. fl. Par. et Lov. recognitus.

347. B. Florus: *non ut* tu sis *plenus Deus, sed ut sis plenus Deo.* Sic etiam Corbeiensis codex, sed (nisi fallunt oculi) a secunda manu.

SERMO LIV. et LV. emendati sunt ad codices eosdem cum Sermone LII.

SERMO LVI. ad cb. r. s. v. Vlim. Par. Lov.

LVII. ad gr. r. Vlim. Par. Lov.

LVIII. ad duos cl. ad gr. r. rm. v. Am. Er. Par. Lov.

372. D. Mss. non habent, *da ut.*

374. A. Omnes Mss. æterna *sunt. Quatuor autem* sequentia *ad istam vitam pertinent.*

SERMO LIX. exemplaria habuimus duo scripta r. v. cum excusis Am. Er. Par. Lov.

375. D. Mss. *ut* nobis *præcepta caritate faciamus.*

SERMO LX. emendatus est ad cl. r. v. Am. Er Par. et Lov.

380. C. Ms. r. *sed sequeris* * quo *misisti.*

Ibid. D. Idem r. * Evigilent *homines.*

381. A. Idem codex r. *cum dat tibi consilium* de thesauro tuo, dat tibi et *de corde tuo.*

LXI. et LXII. ad tres bo. ad quatuor cl. ad cb. f. fl. fs. g. lr. m. pr. rm. vd.

389. B. Am. Er. et Mss. *et* pondus *minuis.*

394. B. Editi: Quære *ubi didiceris.* At plures Mss. *Quæro.*

SERMO LXIII. non invenimus nisi in editis Par. et Lov.

LXIV. vidimus in Mss. rm. et apud Lov. ac Vig.

LXV. in cl. cb. r. var. v. Par. et Lov.

404. D. Codex cl. *Omnis homo sine Deo* mortuus est, et *habet animam.*

SERMO LXVI. erutus ex Colbertino codice.

LXVII. correctus est ad tres bn. ad quatuor cl. ad cb. f. fl. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

409. B. Fossatensis Ms. *nullam* accusationem *invenit inimicus.*

SERMO LXVIII. collatus ad cb. f. fl. m. Vlim Par. Lov.

413. C. Editi: *Non ergo tales* ignoraverunt. Abest *ignoraverunt* a Mss.

SERMO LXIX. LXX. LXXI. et LXXII. recensuimus ad codices supra in sermone LXVII. designatos.

419. B. Unus e Colbertinis Mss. *quod nobis* præbetis.

436. A. Editi: *Ministri* Christi, *per quos credidisti.* Abest *Christi* a Mss. et a Græco textu Apostoli.

441. C. Mss. *Dimitte* illi *et hoc anno.*

SERMO LXXIII. correximus ad gr. Vlim. Par. Lov.

LXXIV. vulgatus est nunc primum e libro cl.

LXXV. emendatus ad gr. Vlim. Par. Lov.

LXXVI. ad tres bn. et quatuor cl. ad a. cb. f. fl. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

LXXVII. ad pb. Am. Er. Par. Lov.

457. D. Am. Er. et Lov. *et* lucrandus *eos inde.* Pbimarconensis Ms. *et lucrandos.* At Par. *et lucraturus.*

461. A. Editi: *et* canes *conversi.* Abest *canes* a Ms. pb.

462. D. Editi; *sed vitia* subdamus. At pb. *subponamus.*

SERMO LXXVIII. correctus est ad r. rm. v. Lov.

LXXIX. ad gr. Vlim. Par. Lov.

LXXX. ad cl. et Sir.

LXXXI. ad Petavianum et Colbertinum Ms. et ad Sir.

473. D. Sir. *cantabant* in Deum. Melius Mss. *hymnum Deo.*

477. A. Ubi nos ex Colbertino veteri codice, *filii Altissimi omnes. Quoniam homines* etc. sic habet Sir. *filii Altissimi omnes.* Filii hominum, *filii hominum, non filii Altissimi, mendaces, quia* etc.

SERMO LXXXII. LXXXIII. et LXXXIV. recensiti sunt ad tres bo. et quatuor cl. ad a. cb. f. fl. g. lr. m. pr. rm. vd, Am. Er. Par. Lov.

LXXXV. ad cs. cl. gr. s. Am. Er. Par. Lov.

494. C. Codex cs. *Non falsum testimonium* dicas.

496. B. Mss. *Quæstus est adquisitio,* lucrum.

SERMO LXXXVI. exemplaria habuimus tria scripta, scilicet cl. cb. s. cum excusis Vlim. Par. et Lov.

600. D. Editi: *alios* alienis improbitatibus *quod possederant*. Melius Mss. *propria nequitia*.

Ibid. Iste locus, *Parcite nasci* etc. corruptus videtur.

An ita legendum, *Parci, tenaces, servi avaritiæ?*

SERMO LXXXVII. recognovimus ad codices omnes notatos supra in Sermone LXXXII. ac præterea ad ph. et ad quintum cl.

612. A. In quibusdam libris: *nec* molesti *sunt adversus Christianos*.

SERMO LXXXVIII. emendatus est ad eosdem codices Sermonis LXXXII. et ad quintum cl.

SERMONIS LXXXIX. nullum scriptum exemplar videre licuit.

XC. habuimus exemplaria in duobus Ms. et apud Sir.

XCI. castigatus est ad duos cl. ad cs. Am. Er. Par. Lov.

XCII. ad cl. cb. Am. Er. Par. Lov.

XCIII. ad codices Sermonis LXXXII. et ad v.

XCIV. ad cl. eb. Er. Par. Lov.

XCV. erutus est ex Colbertino Ms.

654. C. Legendum putamus: *Unde septem dierum* * volumine sæcula *provolvuntur*. Vide SERMO CXIV. n. 1.

SERMO XCVI. inventus est in Ms. unico gr. et in editis. Vlim. Par. Lov.

XCVII. et XCVIII. collati sunt cum tribus bn. et quatuor cl. cum a. cb. f. fs. g. lr. m. p. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

XCIX. cum tribus cl. cum duobus cb. cum gr. rm. Am. Er. Par. Lov.

670. C. Editi: *quomodo* non *verum erit*. Abest *non* a Mss. præcipuis.

SERMO C. ad libros in XCVII. Sermone designatos contulimus.

677. D. Editi: *credis te sine Deo posse*.

Planius Ms. unus e Colbertinis, *non posse*.

SERMONEM CI. in Mss. frustra quæsivimus.

CII. CIII. CIV. CV. et CVI. recensuimus ad omnes codices Sermonis XCVII.

687. A. Suspicamur legendum: *aut forte movendæ* intentioni, *ut audiret* etc.

SERMO CVII. castigatus est ad cl. gr. Vlim. Par. Lov.

CVIII. et quinque proxime subsequentes emendati sunt ad codices numeratos in XCVII. Sermone.

623. B. Aliquot Mss. *Sed audi* qui sint, *quos proposuit*.

SERMO CXIV. ex Romano est, et Gallicano cl. nunc primum prodit.

CXV. collatus est cum omnibus libris sermonis XCVII.

CXVI. ad d. r. v. Par. Lov. et Vig. recognitus.

CXVII. ad omnes libros Sermonis XCVII.

637. A. Editi, *paratus* videre. Melius Mss. *videri*.

644. A. Fossatensis Ms. *ne inflatiores*, *non solidiores remaneatis*.

SERMO CXVIII. recensitus est ad v. et Sir.

CXIX. ad d. gr. r. v. Vlim. Par. Lov. Vig.

CXX. ad d. r. t. v. Lov.

CXXI. ad f. r. t. v. Am. Er. Par. Lov.

CXXII. CXXIII. et CXXIV. ad libros in XCVII. Sermone indicatos.

CXXV. ad cr. et Sir.

662. C. Codex cr. *Sed* quod *curabat*. Forte leg. *quos*.

664. C. Idem Ms. cr. *non potest* stare *nisi illud quod fecit*.

665. A. Idem Ms. cr. *sed unicuique videtur*, qui *ordinem non* habet.

665. B. In eodem cr. *ornamenta sunt* civitati.

666. A. Codex cr. *in vigiliis*. Tribulatio *ipsa est exercitatio justitiæ*.

666. B. Sir. *non servus* avaritiæ. Ms. cr. non habet *avaritia:* cujus loco subintelligendum *rei suæ*. Ibid. C. Ms. cr. *Non teneat* manus tua, *unde tenendus est Deus*. Pauloque post: *quo potes Deum* tenere.

SERMO CXXVI. recognitus est ad duos cl. ad gr. rm. Am. Er. Par. Lov.

CXXVII. ad ph. et ad eosdem libros duorum Sermonum proxime subsequentium.

CXXVIII. et CXXIX. castigati sunt ad tres bn. ad quatuor cl. ad a. cb. fs. g. lr. m. pr. rm. vd.

CXXX. hic primum vulgatus ex Ms. cl.

CXXXI. ad tres bn. ad a. cl. cb. f. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

CXXXII. ad omnes codices in CXXVIII. Sermone designatos.

CXXXIII. In Mss. nostris nusquam repertus est.

CXXXIV. ad eosdem libros cum Sermone CXXVIII. recognitus est.

CXXXV. ad duos cl. ad gr. rm. v. Am. Er. Par. Lov.

CXXXVI. erutus ex veteri codice Colbertino.

CXXXVII. et duobus proxime subsequentibus emendandis opem adtulerunt codices supra in CXXVIII. designati.

CXL. castigatus est subsidio librorum cl. r. v. et Sir.

CXLI. juvantibus libris, quos in CXXVIII. Sermone notavimus.

CXLII. collatus est ad tres bn. ad quinque cl. ad a. cb. f. fs. g. gr. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

CXLIII. et CXLIV. ad codices in CXXVIII. Sermone indicatos contulimus.

CXLV. non reperimus nisi in posterioribus editis.

CXLVI. In codicibus Sermonis CXXVIII. recognovimus.

CXLVII. emendatus est ad duos cl. ad tres. cb. ad cs. d. n. t.

CXLVIII. ad cb. gr. Vlim. Par. Lov.

CXLIX. ad gr. t. Vlim. Par. Lov.

CL. ad cl. m. Am. Er. Vlim. Par. Lov.

CLI. ad duos cl. ad bn. f. gr. Am. Er. Par. Lov.

CLII. hic primum editus ex codice Floriacensi, et post recensitus in altero Ms. cor. Compendiensi.

* 790. D. Codex cor. *nec in agro cacumen* * exsurgeret.

791. A. Idem Ms. *Si* enim *desideriis.*

Ibid. B. In eodem Ms. *ut mente non* consentiens.

Ibidem Idem liber: *Aut forte ista* una *est ex duabus.*

792. D. Post verba, *a lege peccati et mortis;*
* adde ex libro cor. * *Audistis et aliam legem peccati et mortis.*

Ibidem In eodem libro: *Occasione* enim *accepta.*

793. B. Idem lib. *O frontem* duram! *Tu dixisti.*

793. C. Uterque Ms. f. et cor. *sine mandato* in usu *erat.*

795. B. Codex cor. *Quia crucifixus est*, A quibus crucifixus est? *a Judæis.*

Ibid Post, *an peccaverunt;* addendum ex eo-
* dem codice cor. * *Peccaverunt. Ecce de quo peccato damnavit peccatum.*

Ibid. D. Idem Ms. cor. *dilexeritis, ad dilectum* pervenietis.

SERMO CLIII. et sex proxime sequentes castigati sunt ad a. bn. cl. cb. f. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

797. C. Mss. *quasi* ubique *videtur legem accusare.*

800. D. Codex f. *in illo pone:* omissa particula *te*, pro qua *spem* subintelligere licuisset.

CLX. collatus est ad bd. fl. gr. et Lov.

CLXI. et quatuor subsequentes correximus ad codices eosdem cum CLIII. Sermone.

CLXVI. ad gr. Vlim. Par. et Lov. emendatus est.

CLXVII. ad codices in CLIII. Sermone supra laudatos.

CLXVIII. ad duos cl. gr. rm. Am. Er. Par. Lov.

CLXIX. ad codices item Sermonis CLIII.

CLXX. ad cs. cl. Am. Er. Par. Lov.

CLXXI. ad tres bn. ad quatuor cl. ad cb. f. fs. gr. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

CLXXII. et CLXXIII. in Mss. l. r. v. seorsim reperimus, ac eosdem insuper cum tribus proxime sequentibus recognovimus in libris qui Sermonem CLIII. repræsentant.

CLXXVII. nonnisi in editis videre nobis licuit.

CLXXVIII. castigatus est ad a. bn. cl. cb. f. fs. g. lr. m. pr. rm. vd. Am. Er. Par. Lov.

CLXXIX. ad gr. Vlim. Par. Lov.

CLXXX. collatus est ad bn. cb. fs. pr. rm. vd. Am. Er. Par. et Lov.

CONSIGLIO GENERALE

DI

PUBBLICA ISTRUZIONE

N.° 28.

Napoli 23 Maggio 1854.

Vista la dimanda del Tipografo Raffaele Rossi, il quale ha chiesto di porre a stampa, le opere tutte di *Santo Aurelio Agostino.*

Visto il parere del R. Revisore P. M. Gennaro Marasco Agostiniano Calzo.

Si permette che la indicata opera si ristampi; ma non si pubblichi senza un secondo permesso che non si darà, se prima lo stesso Regio Revisore non avrà attestato di aver riconosciuto nel confronto essere la impressione uniforme all'originale approvato.

Il Presidente
MONSIGNOR APUZZO

Il Segretario
GIUSEPPE PIETROCOLA

COMMISSIONE ARCIVESCOVILE

PER LA

REVISIONE DE' LIBRI

Imprimatur
PEL DEPUTATO
LEOPOLDO RUGGIERO
Segretario

Nihil obstat
VINCENTIUS CAN. SANNICANDRO